

დოკუმენტური წყაროები
XVII საუკუნის I ნახევრის
ქართლისა და კახეთის
მეფეების შესახებ

II

ნაშრომი შესრულებულია შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის საგრანტო პროექტის (FR17-554) ფარგლებში. წინამდებარე პუბლიკაციაში გამოთქმული ნებისმიერი მოსაზრება ეკუთვნის ავტორებს და შესაძლებელია, არ ასახავდეს შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის შეხედულებას.

რედაქტორი: **მზია სურგულაძე**
თარგმანი: **რუსუდან ლაბაძე**
დიზაინი და
დაკაბადონება: **დალი ჯვარშიშვილი**

ამ გამოცემის არც ერთი ნაწილი არანაირი ფორმით და საშუალებით, იქნება ეს ელექტრონული თუ მექანიკური, მათ შორის ფოტოკოპირის გადაღებით და მაგნიტურ მოწყობილობაზე ჩაწერით, არ შეიძლება გამოყენებულ იქნას უფლებების მფლობელთა წინასწარი წერილობითი ნებართვის გარეშე.

შპს "ნაციონალური
სამწიგნობრო"

თბილისი, რუსთაველის 7; მზ.: 551 95 31 90

ISBN 978-9941-9677-7-1 (ორივე ნაწილის)

ISBN 978-9941-9745-8-8 (II ნაწილის)

კორნელი კეკელიძის სახელობის საქართველოს
ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი

დოკუმენტური წყაროები

(სიგელები, ეპიგრაფიკული ძეგლები, ხელნაწერთა კოლოფონები)

XVII საუკუნის I ნახევრის ქართლისა და კახეთის მეფეების

(როსტომი)

შუსახეუბ

(წყაროების კუბლიკაცია და გამოკვლევა)

II

Documentary Sources

(Deeds, Epigraphic Inscriptions, Colophons)

in the First half of 17th c. about the Kings
of Kartli and Kakheti

(Rostom)

(research and publication of sources)

II

ავტორები:

თეა ქართველიშვილი (პროექტის სამეცნიერო ხელმძღვანელი)
სათუნა ბაინდურაშვილი, ირაკლი გელაშვილი, თამაზ გოგოლაძე,
მაია შაორშაძე, თემო ჯოჯუა

რედაქტორი მზია სურგულაძე

თბილისი 2021

წიგნში „დოკუმენტური წყაროები (სიგელები, ეპიგრაფიკული ძეგლები, ხელნაწერთა კოლოფონები) XVII საუკუნის I ნახევრის ქართლისა და კახეთის მეფეების შესახებ“ წარმოდგენილია მეფე როსტომის ქრონოლოგიურად დალაგებული საისტორიო საბუთები და ეპიგრაფიკული ძეგლები. ტექსტები გამართულია აკადემიური სტანდარტით, ერთვის სათანადო სამეცნიერო აპარატი. წყაროებს დართული აქვს კომენტარები.

დოკუმენტური წყაროები ზუსტად ახასიათებს და უხვ ცნობებს გვაწვდის მოცემულ პერიოდში ქვეყანაში შექმნილი მდგომარეობის შესახებ. მათ საფუძველზე გამოვლინდა არაერთი უცნობი ფაქტი.

შსსაგალი

XVII საუკუნის 30-იანი წლებიდან აღმოსავლეთ საქართველოს ისტორიაში ახალი ეტაპი იწყება. აქ ირანის მიერ დანიშნული მუსლიმი მმართველი – როსტომი ჯდება. როსტომი ქართლის მეფის დავით XI-ის იგივე დაუდ-ხანის უკანონო შვილი იყო. იგი ირანში მოღვაწეობდა. მისი აღზევება გიორგი სააკაძის სახელს უკავშირდება. როსტომი ირანის ყულარაღასი (ყულის ჯარის – შაჰის პირადი გვარდიის ხელმძღვანელი) და ისპაჰანის ტარუდა (მოურავი) გახლდათ. ქართლში დანიშვნის შემდეგ ირანმა მას „გურჯისტანის ვალის“ ტიტული მიანიჭა. ირანისთვის იგი თავისი მოხელე იყო, ხოლო ქართველებისთვის – მეფე. მართალია, ეს პირველი შემთხვევა არ ყოფილა და პერიოდულად ქართლისა და კახეთის მმართველად მანამდეც იხსენიან მუსლიმი თუ ქრისტიანი იერარქები, რომელთაც ირანი თავის ვალიდ თვლიდა (სიმონ I, ალექსანდრე II, ბაგრატ-ხანი, სიმონ-ხანი, თეიმურაზ I), მაგრამ ეს ფორმალურ ხასიათს ატარებდა. ბაგრატ-ხანი და სვიმონ-ხანი, ირანის ტიპური მოხელეები იყვნენ, თუმცა მათ ძალაუფლება არ ყოფნიდათ მთლიანი ქართლის გასაკონტროლებლად (მათი იურისდიქცია მხოლოდ ქართლის სამხრეთ ნაწილზე ვრცელდებოდა), მათი მმართველობა კი ნომინალური იყო. რაც შეეხება კახეთის სამეფოს, აქ ირანელები პერიოდულად ახერხებდნენ თავიანთი ხანის დასმას.

XVII საუკუნის პირველ მეოთხედში, ქართლიც და კახეთიც დაუცხრომელ ბრძოლას აწარმოებდა სეფიანების წინააღმდეგ. 1625 წლის მარტყოფის აჯანყების შემდეგ შაჰ აბასი იძულებული გახდა გარკვეულ დათმობებზე წასულიყო, რაც კომპრომისულ პოლიტიკად არის შეფასებული ქართულ ისტორიოგრაფიაში. ირანის მხრიდან კომპრომისი გულისხმობდა, რომ მან ხელი აიღო ქვეყნის სრულ დაპყრობაზე, სეფიანები უცვლელად ტოვებდნენ ქართლის სოციალურ-ეკონომიკურ წყობას, ქვეყანას სათავეში ისევ ბაგრატიონები ეყოლებოდნენ, ისინი ვალის ტიტულს მიიღებდნენ, „გურჯისტანის ვალს“ კი ხარკი და საჩუქრები უნდა გადაეხადა სიუზერენისთვის. ამასთან, ვალის კარზე ირანს სამეთვალყურეო აპარატი (გეზირის, მუსტოვის და მუნშის შემადგენლობით) ეყოლებოდა.

XVII საუკუნის 30-იანი წლების დამდეგისთვის ქართლი და კახეთი გაერთიანებული იყო მეფე თეიმურაზის მიერ. შაჰ აბას I-მა თეიმურაზი, როგორც ქრისტიანი მმართველი აღიარა. თავის მხრივ თეიმურაზიც შეურიგდა და აღიარა ირანის ვასალობა.

ქართლ-კახეთის პოლიტიკური მდგომარეობა და მომავალი ფაქტიურად,

ირანში განვითარებული მოვლენებით იყო განპირობებული. 1629 წელს შაჰ აბას I-ის გარდაცვალების შემდეგ ირანის იმპერიის ტახტს რამდენიმე მემკვიდრე გამოუჩნდა, არკანჯელო ლამბერტის ცნობით, მათ შორის ორი მთავარი ფიგურა გამოიკვეთა: აბასის დისშვილი, რომელიც ისა-ხან ყორჩიბაშის¹ ძე იყო და თავად მფარველობდა, აბასის შვილიშვილი სეფი, რომელსაც ხოსრო მირზა იგივე როსტომ-ხანი მფარველობდა. ა. ლამბერტი დეტალურად მოგვითხრობს ისპაჰანში განვითარებული ამბების შესახებ. ისა-ხან ყორჩიბაშს ცოლად ჰყავდა შაჰ აბასის და. როგორც ჩანს მას ხელსაყრელ დროდ ჩაუთვლია შაჰის გარდაცვალება თავისი პოზიციების გასამტკიცებლად და უცდია 5 წლის შვილის ტახტზე აყვანა. ხალხის შეძახილებისა და ტაშის გრიალში მეფედ გამოუცხადებია ბავშვი, თუმცა ამ დროს სასახლეში გამოჩენილა ხოსრო მირზა, იგივე როსტომ-ხანი შაჰ აბასის შვილიშვილთან – სამ-მირზასთან, იგივე სეფისთან ერთად და აბასის ანდერძი წაუკითხავს, რომლითაც მემკვიდრედ ამ უკანასკნელს ტოვებდა (არკანჯელო ლამბერტი, 2020: 216; ჯავახია, 2005: 81). როსტომი თავისი ყულის ჯარით ანგარიშგასაწევ ძალას წარმოადგენდა. ისა-ხან ყორჩიბაშს აღარ გაუმწვავებია ვითარება და უკან დაუხევია, მას და მის შვილსაც უღიარებიათ სეფი მეფედ. ამ მოვლენებთან დაკავშირებით თავად როსტომი მოგვითხრობს: „მრავალ ჯერ ქმნილიყო წინათ ჟამშია კვლამწიფეთ მაცვალებასა ზედა ერთმანერთი გაეწყვტა და მრავალი სისხლი დაღვრილიყო. ჩ(უ)ნ ძალითა და შეწევნითა დ(მრ)თისათა გაგსინჯეთ საქმე: შვილიც იყო ყაენისა, მაგრამე თავად თვალდამწუარი იყო, სინათლელცა ჰქონდა, მაგრამე უფროსი შვილი-შვილი იყო დიად კარგი, თუალად და ტანად შუნიერი, კვლამწიფობა იმას შეფერებოდა. ამოვიყვანე და ტახტზე დავსვი და მიულოცეთ კვლამწიფობა შაჰ სეფის ყაენსა, ვაკურევინეთ ქანარა და ნაღარა, მივსწერეთ შორსა და ახლოსა ბრძანება: თუ „მოდით და თავყანის ეცით“. მოვიდეს ყოვლის ადგილიდალმე ხანები და სულთნები, მიულოცევდით კვლამწიფობასა და აყრიდენ თვალმარგალიტსა წლამდისინ. და აღიდეს; და მოეწონათ ყ(ოველ)თა მნახავთა, თქუეს და აქეს: „არა არისო კვლამწიფე ქუეყანასა ზ(ედ)ა ამისი მსგავსიო“, გააკურვა ყ(ოველ)ი რჯული და სული ღხინითა, ნადირობითა და გაცემითა. გაისმა ქება სიკეთისა ყ(ოველ)სა ქ(უე)ყ(ა)ნასა“ (მეფე როსტომის შეწირულების განახლების წიგნი სვეტიცხოვლისადმი იხ. გვ. 311-314) ამრიგად, სეფიანთა ირანის ახალი მმართველი როსტომის წყალობით აღმოჩნდა იმპერიის სათავეში. ცხადია, სეფი დიდად იყო დავალებული როსტომისგან. მან შესაფერისი პატივიც დაიმსახურა და შაჰი მამას უწოდებდა. როგორც ფარსადან გორგიჯანიძე აღნიშნავს „ერანის საქმე როსტომ მეფეს ეკითხებოდა“ (ფარსადან გორგიჯანიძე, 1926: 30).

როსტომის ფრთის და, შესაბამისად, სეფის კონკურენტად განიხილებოდა იმამყული-ხან უნდილაძის კარზე მცხოვრები აბასის ვაჟი და,

1. ზოგი ცნობით ისა-ხან ყორჩიბაშს ცოლად ჰყავდა შაჰ-აბასის ქალიშვილი.

ზოგადად, უნდილაძეები. უნდილაძეების მდგომარეობა ირანში კი მნიშვნელოვანწილად განსაზღვრავდა ქართლ-კახეთის პოლიტიკურ ვითარებას, ვინაიდან უნდილაძეები წარმოადგენდნენ თეიმურაზის გარანტს შაჰის კარზე. მოცემულ პერიოდში ირანის იმპერიაში დაწინაურებულები იყვნენ ალავერდი-ხან უნდილაძის ვაჟები: იმამყული-ხანი და დაუდ-ხანი. მათ მამაზე არანაკლებ წარმატებას მიაღწიეს აბას I-ის კარზე. განსაკუთრებით პოპულარული იყო იმამყული, რომელსაც იმუამად ირანში მყოფი ევროპელები ირანის ვიცე-კოროლს უწოდებდნენ. პოლიტიკურ ძალაუფლებასთან ერთად ისინი ხალხის განუზომელი სიყვარულით სარგებლობდნენ. იმდენად დიდი იყო მათი გავლენა მოსახლეობაზე, რომ თუკი ვინმეს ძვირფასი სამკაულით შემკულსა და მდიდრულად ჩაცმულს დაინახავდნენ, მიიჩნევდნენ, რომ იმამყულის ან დაუდის დასახელებულნი იყვნენ (არკანჯელო ლამბერტი, 2020: 217). ისინი თავისი ქონებით, გავლენითა და საზოგადოების მათდამი სიყვარულით შაჰ სეფის არათუ ჩამოუვარდებოდნენ, არამედ აღემატებოდნენ კიდევ. ყოველივე ამის გამო ახალგზარდა შაჰს საფუძვლიანი მიზეზი ჰქონდა ეჭვიანობისთვის. ამაზე დაუფარავად წერენ იმდროინდელი ავტორები: „პირველად თვალში იმამყული და დაუდი მოხვდა, რომლებიც ხალხში დიდი სიყვარულითა და სახელით სარგებლობდნენ. მათი უსაზღვრო ძალაუფლება სახიფათო ეჩვენა სეფის – ერთი ჯანყიც კი საკმარისი იქნებოდა, რომ ამ ძმებს სპარსეთიდან გაეძევებინათ შაჰი და თავად დაპატრონებოდნენ სამეფოს“ (არკანჯელო ლამბერტი, 2020: 217). ამიტომაც გასაკვირი არაა, რომ სეფი I-მა მათი თავიდან მოშორება განიზრახა. ამ დაპირისპირებაში აშკარად ჩანს როსტომსა და უნდილაძეებს შორის არსებული კონფლიქტის კვალი. ფარსადან გორგიჯანიძე პირდაპირ მიუთითებს, რომ შაჰმა როსტომის გამო მეჯლისიდან გააგდებინა დაუდ-ხანი. შეურაცხყოფილი დაუდი კი შურისძიების მიზნით თეიმურაზ I-ს შეეკრაო (ფარსადან გორგიჯანიძე, 1926: 30). კარმელიტების ქრონიკისა და კაპიტან ვედელის ცნობით მეჯლისიდან გაგდებული დაუდი ჯოხის ცემით დაუსჯიათ (კარმელიტების ქრონიკა, 1999: 33). ცხადია, ზემომოყვანილი პასაჟი მათ შორის არსებული დაძაბულობის მხოლოდ ერთი დეტალია და ბრძოლა მიდიოდა ორ გაერთიანებას შორის ირანის ტახტზე თავისი გავლენის მოსაპოვებლად.

თეიმურაზ I და დაუდი ერთმანეთის პოლიტიკური მოკავშირეები და ნათესავები იყვნენ (დაუდს ცოლად ჰყავდა თეიმურაზის და). მათ ერთობლივად მოაწყვეს ანტიირანული აჯანყება და 1632 წელს განჯა-ყარაბადი ორგზის დალაშქრეს. ისკანდერ მუნშის ცნობით, „დაუდ-ხანმა თეიმურაზს მისი უდიდებულესობის მორჩილებასა და მონობაზე ხელი აადებინა, იგი განჯის ურიცხვი სიმდიდრის ხელში ჩაგდებით მოხიბლა და აიძულა, რომ მასთან ერთად განჯაზე გაელაშქრა“ (ისკანდერ მუნში, 1981: 56). ამასთან, თვითონ შაჰის კარის ოფიციალური ისტორიკოსიც ვერ მალავს, რომ ლაშქრობა მხოლოდ ნადავლის ხელში ჩაგდების მიზნით არ

მომხდარა, არამედ დაუდ-ხანმა დაარწმუნა თეიმურაზი: „ესეც იცოდე, რომ უფლისწული, ქვეყნის დამპყრობელი შაჰის შთამომავლობიდან, ჩემს ძმასთან – იმამყული-ხანთან არის ფარსში, რომელმაც მას სახელი შეუცვალა, თავისი ვაჟის სახელი დაარქვა და [იგი] მის შვილად ითვლება. ჩემმა ძმამ მთელი ფარსის მხარე, ბაჰრეინი, ლარი, ჰორმუზი, ხუზისტანი, არაბისტანი დაიმორჩილა, ამასთანავე, იმ ვილაიეთში ოცდაათ ათას კაცზე მბრძანებლობს. სულ მალე იმ მხარეში ხუტბა და სიქა მისი სახელით და ლაყაბი იმ უფლისწულის სახელით იქნება დამშვენებული, ხოლო მე, როგორც ძმის კეთილისმსურველი, ამ საქმეში ვეხმარები“ (ისქანდერ მუნში, 1981: 57). ცხადია, გადატრიალება მზადდებოდა ირანის სამეფო კარზე და, უნდოდაცაა გამარჯვების შემთხვევაში, თეიმურაზი დიდ სარგებელს ნახავდა. მისი პოზიციები ქართლ-კახეთის ტახტზე განმტკიცდებოდა. განსაკუთრებით, ქართლის ტახტზე, სადაც მისი მმართველობა არალეგიტიმურ ხასიათს ატარებდა² და ამით, როგორც ჩანს უკმაყოფილო იყო ქართლის წარჩინებულთა ნაწილი³. ანტიირანულ აჯანყებაში მხოლოდ თეიმურაზი არ ყოფილა ჩართული, განჯა-ყარაბაღზე მოწყობილ მეორე ლაშქრობაში (1632 წლის 25 დეკემბრისთვის⁴) მონაწილეობდნენ: იმერეთის სამეფოს, ოდიშისა და გურიის სამთავროების წარმომადგენლები, მესხი დიდებულები, ასევე სომეხები. სომეხთა კათალიკოსი მოვსესი თეიმურაზს 40 ათასი მეთოფის გამოყვანასა და ოსმალეთის სულთანთან კავშირის დამყარებას პპირდებოდა (ამ დროს ირან-ოსმალეთის 1632-1639 წწ. ომი მიმდინარეობდა), თავრიზში გალაშქრებისაკენ მოუწოდებდა და ქართველთა და სომეხთა გაერთიანებულ ტახტს უმზადებდა: „მთავარ ჯელმწიფეთ გაკურთხებით და საქრისტიანო შენით დაიხსნებისო და გაძრიეღებინო“ (ფარსადან გორგიჯანიძე 1926: 30-31). ყოველივე ამის გათვალისწინებით, ვალერიან გაბაშვილი მიიჩნევს, რომ ეს იყო ირანის წინააღმდეგ მოწყობილი მთელი ამიერკავკასიის აჯანყება (გაბაშვილი, 1972: 79)⁵

როგორც ჩანს, ქართლის საზოგადოებაშიც არ ყოფილა ერთგვაროვანი დამოკიდებულება მიმდინარე მოვლენებისადმი. მიუხედავად იმისა, რომ უმრავლესობა მონაწილეობდა ანტიირანულ აჯანყებაში, არსებობდნენ პროირანული ძალებიც. დონ პიეტრო ავიტაბილე გვამცნობს, რომ

2. მას ქართლში ბატონობის უფლება თავისი მეუღლის, ხორეშანის საშუალებით ჰქონდა მიღებული. ხორეშანი იყო ქართლის მეფის ლუარსაბ II-ის და.

3. ფარსადან გორგიჯანიძე აღნიშნავს, რომ „კახნი ქართველთხედ ამაყობდეს და ჰმლით დაჭირულს ეძახდეს, უპატიოთაც ეპყრობოდეს“ (ფარსადან გორგიჯანიძე, 1926: 30). ბერი ეგნატაშვილის ცნობით: „არღარავინ ჰყვათ ქართველთა მკუდრი არცა მეფე და არცა ძენი მეფისანი, მცირედ ოდენ მორჩილ იყვნენ კახის ბატონის თეიმურაზისა და ჭმუნვიდენ უმკუდროებისათჳს მეფისა“ (ბერი ეგნატაშვილი 1959: 416). ამ უკმაყოფილებას, საკუთარი აგენტურის საშუალებით, კარგად იყენებდა როსტომი და გასამეფებლად ნიადაგს ამზადებდა (ნაკაშიძე 1977: 113).

4. თეიმურაზისა და დაუდ-ხანის მეორე ლაშქრობა შობის წინა დღეს მომხდარა (დონ პიეტრო ავიტაბილე 1977: 25).

5. არსებობს მოსაზრება, რომ უნდოდაცაა მთავრების შექმნას ცდილობდნენ ევროპაში (იხ. ჟორდანი, 1984; ვათეიშვილი, 2014: 393).

ირანის შაჰს წერილი გაუგზავნეს საქართველოდან „თუ გინდათ საქართველოს დაეპატრონოთ, თავიდან უნდა მოიშოროთ შირაზელი იმამყული-ხანი, რადგან მთელი ქართველი ხალხის თვალები მისკენაა მიპყრობილი“ (დონ პიეტრო ავიტაბილე 1977: 47).

თეიმურაზისა და დაუდ-ხანის მიერ განჯა-ყარაბაღის დარბევის შემდეგ, ცხადია, შაჰის კარმა დაუყოვნებლივ მიიღო საპასუხო ზომები: სიკვდილით დასაჯეს იმამყული და მისი ვაჟები, დაუდისა და თეიმურაზის წინააღმდეგ დამსჯელი ექსპედიცია მოაწყვეს. „შაჰმა იმდენად ძლიერი ჯარი შეჰყარა, რომ სპარსეთს არასდროს ამდენი არ გამოუყვანია. მართალს ამბობენ, რომ 120 000 მეომარი იყო, თითქმის ყველა ცხენოსანი“ მათგან ქართველები „სპარსეთის ჯარის უმეტესობას შეადგენდნენ“ (დონ პიეტრო ავიტაბილე, 1977: 46, 48). ცხადია, ავიტაბილეს შეფასება გადაჭარბებულია, თუმცა როსტომს ირანში მყოფი ქართველების დიდი ნაწილი გამოჰყვა. ამასთან, ირანის სამხედრო კონტინგენტის ნაწილი ტყვედ გაყიდული თუ წაყვანილი კავკასიელებისგან შედგებოდა, მათ შორის ქართველებისგანაც. საგულისხმოა, რომ ჯარის მთავარსარდლად დაინიშნა როსტომ სააკაძე⁶.

სამხედრო ექსპედიციას თეიმურაზის დასჯასთან ერთად ქართლის ტახტზე მისი კანონიერი მემკვიდრის დასმა ჰქონდათ მიზნად დასახული. მიიჩნეოდა, რომ ქალის (ამ შემთხვევაში ცოლის) მხრიდან მიღებულ ტახტს თეიმურაზი არაკანონიერად ფლობდა და ქართლი გადაეცა როსტომ-ხანს, შაჰის ერთგულ მოხელეს, რომელმაც სეფი I-თვის გაწეული სამსახურის ჯილდოდ ქართლის ტახტი მიიღო, კახეთი კი სელიმ-ხანს გადასცეს. როსტომს შაჰის ბრძანებით ღორის, ყაზახისა და შამშადილოს ხანები მიეშველნენ თავიანთი ლაშქრით, სელიმ-ხანს – განჯის-ხანი (ბერი ეგნატაშვილი 1959: 417).

როსტომ სააკაძე და როსტომ-ხანი ყარაბაღში დაბანაკდნენ. საბრძოლველად მზადება დაიწყო თეიმურაზმაც. როსტომ-ხანმა თეიმურაზსა და თავადებს შორის განხეთქილების ჩამოგდების მიზნით როინ ფავლენიშვილს გამოატანა სომხითის მელიქის წერილი ქართველი თავადებისადმი, რომელიც თეიმურაზს საგანგებოდ ჩაუგდეს ხელში. სომხითის მელიქი ქართლის თავადებს წერდა, რომ მათი სახვეწარი არზა ირანის შაჰს მიართვა. მანაც შეიწყალა თავადების თხოვნა და ქართლის მმართველად დასვა თქვენივე მემკვიდრე როსტომიო (ფარსადან გორგიჯანიძე, 1926:32). ფარსადან გორგიჯანიძის ეს ცნობა კარგად გვიჩვენებს, რომ ქართლში თეიმურაზს სერიოზული ოპოზიცია ჰყოლია. ქართლიდან შაჰისთვის გაგზავნილ წერილებს მხოლოდ როსტომის პროვოკაციად და გამოგონილ ამბად ვერ ჩავთვლით, რადგან ამის შესახებ დონ პიეტრო ავიტაბილესაც ჰქონდა ცნობები, რომელზეც ზემოთ ვიმსჯელებთ. ოპოზიციონერი თავადების

6. როსტომ სააკაძე – შაჰ აბას I-ის კარზე დაწინაურებული ქართველი იყო, ბაგრატიანის იგივე ბაგრატ VII-ის აზნაურის – ბეჟან სააკაძის ვაჟი. იგი სხვადასხვა თანამდებობებს ფლობდა შაჰის კარზე, საბოლოოდ გახდა ირანის სპასალარი და აზერბაიჯანის ბეგლბეგი.

შესახებ ცხადია თეიმურაზმაც კარგად იცოდა. მართალია, წყაროები არ ასახელებენ ამ თავადთა ვინაობას, მაგრამ, ჩვენი ვარაუდით, მათ შორის პირველ რიგში, ბარათაშვილები მოიაზრებიან. ზოგადად, ბარათაშვილები პროირანული ორიენტაციის იყვნენ. როსტომამდე, ქართლში დანიშნული მაჰმადიანი მეფეების: ბაგრატ VII-სა (ბაგრატ-ხანი) და სვიმონ II-ს (სვიმონ-ხანი) დასაყრდენს, სწორედ ბარათაშვილები წარმოადგენდნენ, იმდენად, რომ მათი ძალაუფლება მხოლოდ საბარათიანოზე ვრცელდებოდა და მათ თბილისისა და საბარათიანოს მეფეებსაც კი უწოდებდნენ. ამიტომ გასაკვირი არ არის, რომ თეიმურაზმა პირველ რიგში, მათ ერთგულებაში შეიტანა ეკვი. ბერი ეგნატაშვილი და ვახუშტი ბატონიშვილი აღნიშნავენ, რომ როსტომის წინააღმდეგ საბრძოლველად გამზადებულმა თეიმურაზმა ბარათაშვილებს **ცოლშვილიანად** მოუწოდა (ვახუშტი ბატონიშვილი 1973: 438; ბერი ეგნატაშვილი, 1959: 417). ფაქტიურად, ბარათაანთ ცოლ-შვილი მათი ერთგულების გარანტი და მძევლები იყვნენ თეიმურაზის კარზე⁷. ბარათაშვილთა პოზიციას სტრატეგიული მნიშვნელობა ჰქონდა, რადგან ქართლისკენ წამოსული ყიზილბაშთა ლაშქარი, ცხადია, პირველ რიგში სომხითსა და საბარათიანოში შევიდოდა. ცოლ-შვილის მძევლად ყოფნის მიუხედავად, ბარათაშვილები მაინც როსტომს მიუვიდნენ. განრისხებულ თეიმურაზს მათი ცოლ-შვილისთვის ცხვირ-პირის დაჭრა განუზრახავს, მაგრამ ხორეშან დედოფალს შეუჩერებია (ვახუშტი ბატონიშვილი 1973: 438; ბერი ეგნატაშვილი 1959: 417). სპარსელთა ჯარი 1633 წლის დასაწყისში შევიდა ქართლში⁸ (დონ პიეტრო ავიტაბილე, 1977: 26). როსტომს, პირველ რიგში, ვახტანგ მუხრანბატონი შეეგება. მას ქართლის სხვა თავადები მიჰყვნენ. თეიმურაზს არც კახელები დაეხმარნენ. მხოლოდ იოთამ ამილახვარი გამოცხადდა მასთან (ფარსადან გორგიჯანიძე 1926: 32). „ყველა ქართველი დიდბატონი მსუბუქი ბუმბულივით აკანკალდა, შეშინდა და თავიანთი წინაპრებისათვის სახელი რომ არ გაეტეხათ, მომავალ ახალ მეფესთან არა მხოლოდ შიკრიკი გააგზავნეს, არამედ როცა ის მოახლოვდა, თვითონ შეეგებნენ. უფრო მეტიც, უნდოდათ ხელთ გადაეცათ თვით თეიმურაზი“ (დონ პიეტრო ავიტაბილე, 1977: 26). თეიმურაზი იძულებული გახდა იმერეთში გადახიზნულიყო თავის სიძესთან (იმერთა მეფე გიორგი III-ის ვაჟს ცოლად თეიმურაზის ქალიშვილი ჰყავდა). ქართლი როსტომმა დაიკავა⁹, ხოლო კახეთი – სელიმ-ხანმა (ვახუშტი 1973: 438). ქართლში

7. გულქან ჟორჟოლიანს მოაქვს წერილი (ხეც. Hd-14654), რომელსაც როსტომ-ხანი ყაფლან ბარათაშვილს ყარაბაღიდან ამცნობდა, რომ გამოზამთრებას იქ აპირებდნენ (ჟორჟოლიანი, 1987: 39). ესეც ერთ-ერთი მტკიცებულება იქნებოდა ჩვენი არგუმენტის სასარგებლოდ, მაგრამ ამ წერილის შინაარსს ჩვენ სხვაგვარად განვიხილავთ.

8. როსტომის ქართლში გაბატონების თარიღის შესახებ ისტორიოგრაფია იხ. ჟორჟოლიანი, 1987: 38-39; გელაშვილი, 1993: 90-96.

9. ნოდარ ნაკაშიძის მოსაზრებით ირანსა და თეიმურაზს შორის ურთიერთობის მოგვარება შეიძლებოდა, რომ არა როსტომის ქართლში გამეფების სურვილი. „ირანის ინტერვენცია როსტომის დიპლომატიური ინტრიგების ნაყოფი უფრო იყო, ვიდრე თეიმურაზის პოლიტიკით გამოწვეული აქცია“ (ნაკაშიძე, 1977: 117).

შემოსვლისთანავე როსტომმა ცოლად მოიყვანა გორჯასპ აბაშიშვილის (ბარათაშვილთა განაყარი შტო) ასული ქეთევანი და მას გუღდუხტარი უწოდა (ვახუშტი 1973: 439). ეს აქტივ როსტომისა და ბარათაშვილების მოკავშირეობის დამამტკიცებელია.

მიუხედავად იმისა, რომ როსტომმა უბრძოლველად დაიკავა ქართლი, რადგან ქართლის თავდებმა ვერ გაბედეს ირანელთა უზარმაზარ ლაშქართან დაპირისპირება, მათ მოსახლეობაში შიშის დასანერგად ხალხის აწიოკებას მიჰყვეს ხელი. „გადაუწვავი, გაუძარცვავი, მოუკვლელი თუ დაუტყვევებელი არავინ დატოვეს. მხოლოდ გორი, სადაც ჩვენ ვიმყოფებოდით, მსგავს დარბევას გადაურჩა“ (დონ პიეტრო ავიტაბილე, 1977: 26). როსტომის ქართლში შემოსვლისას მისი მთავარი დასაყრდენი ყიზილბაშთა ჯარი იყო. მათ სადგომად სასწრაფოდ განაახლეს გორისა და სურამის ციხეები. ცხადია, ქვეყნის სრულ მორჩილებას ქართლის ციხეებში ჩაყენებული ყიზილბაშთა გარნიზონი უზრუნველყოფდა.

ოსმალთა სულთნის კარს ეს ფაქტი საქართველოს დაპყრობად შეუფასებია (ქათბო ჩელები, 1973: 125-126; მუსტაფა ნაიმა, 1979: 189). „ყიზილბაშთა ლაშქარი მთელს საქართველოს მოედო“ (მუსტაფა ნაიმა, 1979: 188). როგორც ჩანს, ქვეყანაში შემოსული ირანული ჯარისთვის მხოლოდ აღმოსავლეთ საქართველოში თავისი კაცის დასმა არ ყოფილა მთავარი მიზანი. მოცემულ პერიოდში მიმდინარეობდა 1632-1639 წწ. ირან-ოსმალეთის ომი¹⁰ და შაჰის კარს იგი ხელსაყრელ დროდ ჩაუთვლია, ოსმალეთს ჩაზიარებოდა დასავლეთ საქართველოზე გავლენის დამყარებაში (ქორჟოლიანი 1987: 46-47). ყოველივე ეს როსტომის პირად ინტერესებშიც შედიოდა. როსტომმა ქართლში შემოსვლისთანავე კარგად შეაფასა, თუ როგორ უნდა ჩამოეცილებინა მეტოქეები, პირველ რიგში, თეიმურაზი და პოზიციები გაემყარებინა ქართულ სივრცეში. ამისთვის საკმარისი მხოლოდ ქართლში გაბატონება არ იყო, მას ქართული სამეფო-სამთავროებიდანაც ესაჭიროებოდა მოკავშირე. ვახუშტი ბატონიშვილის ცნობით, მართალია, მეფე აბაშიშვილის ასულზე დაქორწინდა, მაგრამ, ჩანს, ქეთევანი ძალიან მალე გარდაცვლილა, ამიტომ როსტომმა მეორედ დაქორწინება გადაწყვიტა ოდიშის მთავრის – ლევან დადიანის და მარიამზე. ლევან დადიანი შეუპოვრად ებრძოდა იმერეთის მეფეს. იმერეთში კი თავს თეიმურაზი აფარებდა. ცხადია, ამ ქორწინებით და ოდიშის მთავარის მოკავშირეობით როსტომი შეძლებდა თეიმურაზის განეიტრალებას, იმერეთის სამეფოს დამარცხების შემთხვევაში, მასზე გავლენის დამყარებას. ამასთან, როსტომის ლევან დადიანთან დამოყვრებით ირანი შეძლებდა ოსმალეთის მიერ ხელდებულ დასავლეთ საქართველოში მოკავშირის შექმნას (გელაშვილი, 2008: 53). ამიტომაც იყო, რომ შაჰმა ლევან დადიანს 50 000 მარჩილი გამოუგზავნა და ყოველწლიური ჯამაგირი 1000 თუმანი გაუჩინა (ფარსადან გორგიჯანიძე

10. ირან-ოსმალეთის ომი მიმდინარეობდა ორ ეტაპად. პირველი იყო 1623-1629 წწ. შაჰ აბას I-ის გარდაცვალებამდე. 1632 წელს მეორე ეტაპი დაიწყო.

1926: 33). არსებობს ცნობა, რომ ლევან დადიანმა ერთი და როსტომს მითხროვა, ხოლო მეორე – ირანის შაჰს გაუგზავნა (პაიჭაძე, 1965: 440-441; ჟორჟოლიანი, 1987: 44, 144 შენიშვნა 66). ლევან დადიანისთვის საჭირო მოკავშირე იყო ირანი, რადგან საგარეო საქმეებში ამ გზით შეძლებდა ოსმალეთის გავლენის შესუსტებას, ხოლო საშინაო მდგომარეობას როსტომ მეფის დახმარებით მოაგვარებდა. ამ მოკავშირეობის დასტურად ელჩიც გაუგზავნია ირანში, რასაც სპარსი ისტორიკოსი მოჰამედ თაჰერი მოწმობს (მოჰამედ თაჰერი, 1954: 385).

იმერეთის მეფე გიორგი III და თეიმურაზ I, ცხადია, ზუსტად მიხვდნენ როსტომის ქორწინების პოლიტიკურ არსს და შეეცადნენ მის ჩაშლას. მათ მექორწინეები არ გაუშვეს, მაგრამ ბედი ბრძოლამ გადაწყვიტა. იმერეთის მეფე და თეიმურაზი დამარცხდნენ. როსტომის მხარეს იბრძოდა ქართლ-კახეთის ლაშქარი, 30 000 ყიზილბაში, შირვანისა და ყარაბაღის ამირები, ლევან დადიანის ლაშქარი გურიელთან ერთად. ბრძოლის ეს მასშტაბები, გ. ჟორჟოლიანს აძლევს შემდეგი დასკვნის საფუძველს: „ეს „დინასტიური ქორწინება“ და მისი პრაქტიკული განხორციელება ფართო მასშტაბის სამხედრო და პოლიტიკურ ღონისძიებებთან იყო დაკავშირებული. მის მთავარ მიზანს თეიმურაზისა და იმერეთის მეფის კავშირის დარღვევა, ლევან დადიანთან, ქაიხოსრო გურიელთან ერთად იმერეთის დაპყრობა და აღმოსავლეთ საქართველოსთან მისი გაერთიანება შეადგენდა“ (ჟორჟოლიანი 1987: 47). სულთნის კარზე ეს დადიანის განდგომად მიიჩნიეს. „დადიანი და გურიელი გაერთიანდნენ. რადგან ცხადი გახდა, რომ შავი ზღვის სანაპიროზე მდებარე გონიოსა და ტრაპიზონის საზღვრების მხარეს დადიანისა და გურიელის მეშვეობით შეიძლებოდა ზარალი მიყენებოდათ, ჩილდირის ბეგლარ-ბეგმა სეფერ-ფაშამ აცნობა [ოსმალეთის ხელისუფლებას], რომ საჭიროა ხმელეთით ლაშქარი და სახელმწიფო ფლოტი მოვიდეს იმ მხარის დასაცავად და დადიანისა და გურიელის ქვეყნების გასანადგურებლად. მოსაზღვრე ბეგებს ბრძანებები დაეგზავნათ, არზრუმის საზღვრის დასაცავად კვლავ ადანიის ბეგლარ-ბეგი, მთელი ყარამანიის სანჯაყებისა, სარუხანისა და კასტამონის სანჯაყების მეთაურები დაინიშნონ“ (მუსტაფა ნაიმა 1979: 190,191). ოსმალების შიში საფუძველმოკლებული არ ყოფილა. სპარსი ისტორიკოსი ისკანდერ მუნში მოგვითხრობს: „გადაწყდა, რომ ყულარაღასი როსტომ-ხანი, რომელსაც ქართლის მფლობელობა ჰქონდა მიღებული, ქართველთა ჯარით ყარაჯა-არდაჰანის, არემისა და არზრუმის საზღვრებისკენ წასულიყო და იმ ვილაიეთის მეომრებს შებრძოლებოდა. ზემოხსენებულიც **ქართველთა ჯარითა და ახალციხის ლაშქრით** ათი ათასი კაცის ოდენობით იმ მხარეს გაემართა და წუთიც არ გაუცდენია ძარცვისა და აწიოკებისაგან. იმ საზღვრის მცველმა ოსმალებმა ციხეებში შეაფარეს თავი, რადგან იმ მრავალრიცხოვან ლაშქართან შებმას ვერ ბედავდნენ. როსტომ-ხანმა იმ მხარეში დიდი სახელი მოიხვეჭა და უვნებელი და ნადავლით სავსე დაბრუნდა უკან“ (ისკანდერ მუნში, 1969:

65-67). ირან-ოსმალეთის ომის მსვლელობისას შაჰის კარი როსტომის სა-
შუალებით ცდილობდა სამხრეთ კავკასიაში პოზიციების განმტკიცებას.
ეს განსაკუთრებით აქტუალური იყო სამცხე-საათაბაგოსთან მიმართებაში
(ამაზე დაწვრილებით იხ. ქართველიშვილი თ., 2020).

1635 წელს საომარი მოქმედებები ოსმალეთმა განაახლა. სულთანი
მურად IV თვითონ ჩაუდგა ჯარს სათავეში და პირადად იღებდა მონაწი-
ლეობას ლაშქრობაში. ლაშქრობის მიზანი აღმოსავლეთ ამიერკავკასიის
ვილაიეთებისა და ერაყის დაკავება იყო. 1636 წელს მურად IV-მ დიდი
ბრძოლის შედეგად ერევანი აიღო, რამაც მას დიდი ავტორიტეტი მოუპო-
ვა. იბრაჰიმ ფეჩევის ცნობით, სწორედ ერევნის აღების შემდეგ განუზ-
რახავს მურადს სამცხე-საათაბაგოს საკითხი მოეგვარებინა და თავრიზში
გალაშქრებამდე ახალციხეში გაუგზავნია ჯარი. ახალციხის აღება ვეზირ
ქენან-ფაშას მოუხერხებია (იბრაჰიმ ფეჩევი, 1964: 91-92).

ცხადია, ირანი ასე მარტივად არ შეურიგდებოდა ახალციხისა და
ერევნის დაკარგვას. შაჰ სეფიმ გაზაფხულზე საპასუხო ლაშქრობა მოაწყო
ერევანზე და ქალაქი დაიბრუნა. ამ დროს უნდა დახმარებოდა ორი ზარბა-
ზნით თბილისიდან როსტომ-ხანი ერევანზე მოაღწე ყიზილბაშებს (მუს-
ტაფა ნაიმა, 1979: 212). ამასთან, ირანელთა ლაშქრობის პარალელურად
მეფე როსტომმა სამცხეში გაილაშქრა და დაარბია იქაურობა. როსტომის
ლაშქრობას სამცხეში აღწერს ფარსადან გორგიჯანიძე და ამ ყველაფერს
ათარიღებს „ქკს ტკქ“ – 1637 წლით. „აიღო ხონთქარმან ერევანი, მივი-
და თავრიზს, დაარბივა ადრეუბეჯანი და ქურთისტანის გზით დაბრუნდა.
მერვეს თვეს შასეფი ყაენი მიუხსა და მრავლის ლაშქრითა და ბრძოლით
ისრევე ერევანი აიღო და მრავალი კაცი ამოსწყდა. და ამისთანას დროს
როსტომ მეფემ საქართველოს ლაშქარი გაუძახა და სამცხე და ჯავახეთი
დაარბევინა. მრავალი ნაშოარი ქნეს. ეს ყაენს იამა და ორი ათასი თუმა-
ნი და ხალათი გაუგზავნა“ (ფარსადან გორგიჯანიძე, 1926: 33). როსტომის
ლაშქრობა უშედეგოდ დასრულდა. ეს იყო ახალციხის აღების უკანასკნე-
ლი ცდა (ჩოჩიევი, 1957: 368).

ფარსადან გორგიჯანიძე, როგორც ვნახეთ, ლაშქრობას 1637 წლით
ათარიღებს, თუმცა შეცდომით. როსტომის მიერ ახალციხეზე მოწყობი-
ლი ლაშქრობის შესახებ მოგვითხრობს როსტომის მიერ პაპუნა ბარათ-
აშვილ-გოსტაშაბიშვილისადმი ბოძებული წყალობის წიგნი (ხეც, Hd-14601).
ტექსტში აღნიშნულია, რომ ამ ლაშქრობაში მონაწილეობა მიუღია პაპ-
უნას მამას, გოსტაშაბ ბარათაშვილს, რომელიც დაღუპულა კიდევ ბრძო-
ლაში: „მას უამსა, ოდეს მამა თქუენი **სამცხეს** დილისათვის გაგზავნეთ,
წავიდა, **ყარა მაჰმადაშვილი** და **ბევრი კაცი სხუა დაიჭირა**, თუითან ჩუენს
სამსახურზედ შეაკუდა. ჩუენც შეგიწყალეთ და გიბოძეთ, რისაც მამულის
მქონებელი მამაშენი ყოფილიყოს“ დოკუმენტი ორენოვანია, შედგენილია
ქართულად და სპარსულად. ორივე ტექსტი 1636 წლით თარიღდება, ქა-
რთული ტექსტი 25 აგვისტოთი, სპარსული – 25 აგვისტო-12 სექტემბერი.

პაპუნა გოსტაშაბიშვილ-ბარათაშვილისადმი ბოძებულ სიგელში მოხსენიებული ყარა მაჰმადაშვილი გვხვდება სხვა საბუთშიც. მართალია აქ სამცხე ნახსენები არაა, მაგრამ ტექსტის შინაარსიდან ჩანს, რომ მეფე წყალობას იძლევა ჯილდოდ მისი ბრძანების კარგად შესრულების გამო. როსტომი წყალობას აძლევს დვალთელ ხუცია ჩანთაძეს და გიორგი თეგაძეს: „მას ჟამსა, ო[დეს] დილისათვის გაგზავნეთ და **ყარა მაჰმადაშვილი** და **ცამეტი კარგი კაცი მოგუისხი[თ]** და ჩუენცა იმისად საჯილდოდ შეგიწყალოთ და ამოგიკუეთეთ საბოლოო[ოდ] კოდის პური ასრე, რომე არაოდეს არ გეთხოვოდეს არა ჩუენგან და არა სხუათა მებატონეთაგან“ (სეა 1448-1492). წინა საბუთისგან განსხვავებით, აქ უკვე დაკონკრეტებულია, რომ ყარა მაჰმადაშვილთან ერთად 13 კაცი დაუტყვევებიათ. აღნიშნული საბუთიც ორენოვანია, ქართულ-სპარსული. ქართული საბუთის ტექსტი 1636 წლის 3 აგვისტოთი თარიღდება, ხოლო სპარსული იმავე წლის 2-30 სექტემბრით. დვალთელი ჩანთაძე და თეგაძე საბარათიანოს მკვირდნი არიან. ისინი უნდა იყვნენ გოსტაშაბ ბარათაშვილის ყმები. ცხადია, ერთად მონაწილეობდნენ სამცხეზე მოწყობილ ლაშქრობაში და ყარა მაჰმადაშვილის დატყვევებაში. საბუთების გაცემის თარიღიდან გამომდინარე, ლაშქრობა ივლისის ბოლოს ან აგვისტოს პირველ რიცხვებში უნდა მომხდარიყო.

ოსმალეთისა და სპარსეთის ომი 1639 წელს ზოჰაბის ზავით დამთავრდა. ზავის თანახმად, თორი (ახლანდელი ბორჯომის მუნიციპალიტეტი) ქართლის სამეფოს შემადგენლობაში გადავიდა (ბერძენიშვილი, 1985: 55). ამის ერთგვარი მტკიცებულებაა 1644 წელს როსტომის გაცემული საბუთი სადგერის წმინდა გიორგის ეკლესიისადმი (ხეც, Qd-2880), რომლის თანახმადაც, ტაძარს სწირავს ტინისხიდელ მამიჯანას თავისი შვილებით. საბუთს აქვს გვიანდელი დამტკიცებები: 1678 წლის გიორგი XI-ის და 1710 წლის ვახტანგ VI-ის. მაშასადამე, 1644 წლიდან მოყოლებული XVIII საუკუნის 10-იან წლების ჩათვლით სადგერი ქართლის მეფის საგანმგებლოში შედიოდა. თორს ქართლის მეფეების იურისდიქციაში ვხვდებით მთელი XVIII საუკუნის მანძილზე (ბერძენიშვილი 1985: 55-62).

როსტომი, როგორც ირანის მოხელე, რეგიონში ირანის პოლიტიკის გამტარებელი იყო. მის მიერ ორგანიზებული ყოველი ღონისძიება, მით უფრო სამხედრო ოპერაციები, სეფიანთა დაკვეთით იყო შესრულებული და პასუხობდა მახლოებულ აღმოსავლეთში შექმნილ პოლიტიკურ ვითარებას.

* * *

საისტორიო დოკუმენტები ყველაზე მეტად ქვეყნის საშინაო მდგომარეობას ასახავენ. როგორც ვნახეთ, როსტომი ყოილობაშთა ჯარის საშუალებით აგვარებდა საშინაო თუ საგარეო პრობლემებს. ჩანს სიტუაცია მაღევე არ დაწყნარებულა, პიეტრო ავიტაბილე აღნიშნავს, რომ ამ ქვეყანაში განუწყვეტელი ომები იყო, რის გამოც კათოლიკე მისიონერები მუდამ მომზადებულები იყვნენ გასაქცევად, ოთახის კარსაც კი ღიას ტოვებდნენ,

რომ სწრაფად წასვლაში ხელი არ შეშლოდათ. მოსახლეობაც თავისი ბოხნებით ციხის (გორის) ძირთან მიდიოდა და იქ იძინებდაო. საფრთხე სამეფო ოჯახსაც ემუქრებოდა. მეფემ თავისი დედოფალი თბილისთან ახლოს უშიშარ ციხეში შეაფარაო (პიეტრო ავიტაბილე, 1977: 32).

ცხადია, როსტომმა ქართლში წამოსვლამდე შეაფასა ქვეყანაში არსებული ვითარება და პოზიციების გამტკიცების სტრატეგიაც დაგეგმა. მან შაჰისგან ითხოვა ქართლში გაეყოლებინა ირანში მყოფი ქართველი დიდებულები¹¹. სწორედ მათი საშუალებით უნდა მოეკიდებინა ფეხი ქვეყანაში და მოეგვარებინა სიტუაცია დანარჩენ თავადებთან თუ მოსახლეობასთან. ირანიდან მას გამოყვენ: ბეჟან ამილახვარი, ზაალ ქსნის ერისთავი, თვალდამწვრიშვილი დავით (ბაგრატიონ-დავითიშვილი) თავისი შვილებით, ფავლენიშვილი ბახუტა, მისი განაყოფი როინი, მანაბელი თამაზ, ციციშვილი პაპუნა, თურმანიძე თურმან, იმერეთის ბოქაულოთუხუცესი ჩხეიძე თეიმურაზ, ბარათაშვილი ჰასან-ბეგ და მელიქ სადათი, სომხითის მელიქი ათაბეგი და მისი ძმები, კახი ენდრონიკაშვილი ოტია, კახაბერი, ელიზბარ სვიმონიშვილი, დემეტრე ფავლენიშვილი (ფარსადან გორგიჯანიძე, 1926: 31-32; ცხოვრება საქართველომსა, 1980: 92). ამ ჩამონათვალს დოკუმენტური წყაროები ავსებენ.

ფეოდალის სოციალურ მდგომარეობას განსაზღვრავდა მისი მამული და სახელო. ირანიდან გამოყოფილი თავადები ამ ორივე კომპონენტით უნდა უზრუნველყოფილი იყვნენ. რა თქმა უნდა, მათი დაკმაყოფილება ქართლის სხვა თავადების მამულების გაყოფის, თუ ჩამორთმევის ხარჯზე მოხდებოდა. იგივე მდგომარეობა იყო სამოხელეო თანამდებობებთან დაკავშირებით. ეს პროცესი, ყველაზე კარგად დოკუმენტურმა წყაროებმა ასახა. როსტომის პირველივე წყალობის საბუთის ადრესატები, სწორედ ეს ფეოდალები არიან. როსტომის მიერ გაცემული პირველი საბუთი 1633 წლის 23 მარტს ეკუთვნის. იგია „ბრძანება როსტომ მეფისა ბეჟან ამილახორისათვის სასარდლოს წყალობის შესახებ“ (Hd-2123). იმავე დღეს გაცემული მეორე საბუთიც ბეჟან ამილახორისადმი ბოძებული (Hd-2126). 1633 წლის 4 აპრილს გაცემულია „წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა პაპუნა ციციშვილისადმი“ (სეა, 1450-51/79). 1633 წლის 11 აპრილი - 9 მაისს (სპარსული ტექსტის თარიღი) გაცემულია წყალობის წიგნი ჰასანბეგ ბარათაშვილისა და მისი ძმებისადმი (სეა, 1448-3267). 1633 წლის 15 აპრილს ეკუთვნის „როსტომ მეფის წყალობის წიგნი ზურაბ ყაფარაშვილისადმი“ (სეა, 1448-3255) და ა.შ. გიორგი ყორღანაშვილისადმი ბოძებულ წყალობის წიგნში როსტომი პირდაპირ მიუთითებს: რომ **„ყიზილბაშქში ბევრი გვემსახურე,**

11. ამ დროს ირანში მრავალი ქართველი წარჩინებული იყო. „ვინც კი საქართველოში რითიმე უკმაყოფილო იყო, ირანში ეძებდა სამართალს. მეტოქე-მოწინააღმდეგის წახედნას, გაკეთება-გამდიდრებას, სახელის მოხვეჭას. შაჰ-აბასი ყველას პატივით იღებდა, ჯამაგირს უჩენდა, თიულებს ურიგებდა, „წყალობას“ და სახელს არ აკლებდა. მათგან მხოლოდ გამაჰმადიანებას მოითხოვდა“ (გაბაშვილი, 1956: 354).

იმისად სამუქფოდ შეგიწყალეთ და გიბოძეთ საბარათიშვილოში დვალთა“ (სეა, 1450-16/93).

ორიოდ სიტყვით ბეჟან ამილახვრისადმი ბოძებულ საბუთებზე შეეჩერდებით. ცხადია, როსტომმა თავისი მომხრე ფეოდალი ერთგულებისთვის დააჯილდოვა და ამასთან, ზემო ქართლის სადროშო (ამილახვრები ამ სადროშოს სარდალები იყვნენ) თავისი მეომრებით დაიქვემდებარა. ბეჟანს მამული და სახელოც ერთად უბოძა. ზემო ქართლის სადროშოს როსტომი განსაკუთრებულ სტატეგიულ მნიშვნელობას ანიჭებდა. ამილახვრები გორის მოურავებიც იყვნენ და თუ გავითვალისწინებთ, რომ როსტომმა ქართლში შემოსვლისთანავე, სწორედ გორის ციხე აღადგინა 20 დღეში, რათა იქ თავისი დასაყრდენი ყიზილბაშთა გარნიზონი ჩაეყენებინა, მივხვდებით, თუ რაოდენ დიდი იყო მეფის ინტერესი რეგიონისადმი და ცხადი გახდება, თუ რატომ დაიკავა როსტომის გაცემულ დოკუმენტებს შორის პირველი ადგილი ბეჟანისადმი ბოძებულმა საბუთმა. ამასთან, მეფემ ბეჟანი იოთამ ამილახვრის ადგილზე დაადგინა. იოთამი, როგორც უკვე აღვნიშნეთ იყო ერთადერთი თავადი, რომელიც როსტომის წინააღმდეგ საბრძოლველად გამზადებულ თეიმურაზთან მივიდა. ბეჟანი კი ირანიდან გამოყოფილ თავადებს შორის პირველია დასახელებული, სავარაუდოდ, როგორც ყველაზე ერთგული და დაახლოებული პირი.

თუ რაოდენ დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა როსტომისთვის სამხედრო ძალის მორჩილებას, ამაზე მეტყველებს ის მკაცრი ტონი და მუქარა, რომლითაც როსტომი სასარდლოს ყმებს მიმართავს: „**რაც კაცი სა{ა}მილახვრის დროშაზედ ყოფილიყოს, ისრევე უკლებრივ ამას მოუდევით** (ბეჟანს თ.ქ.), ნურც დიდი და ნურც ცოტა ამის ქართულიდ{ა}მ{ა}ნ ნუ გამოხვალთ. ჩუენს ბრძანებასა და სამსახურს ძალი მიეცით, **რაც კაცი დაურჩდებით, ჩუენ{ა}დ შეცოდებად მოგაითხავთ**, თავსა და ცოლისა და შვილის მეტი ვერა დაგისხნისრა, იცოდით, ზენა{ა}რ“ (ხეც, Hd-2123) და: „**როდისცა ჩუენი წიგნი და ბძ(ანება) მოგივიდეს, რარიგადცა მოგახსენოთ, იმრიგად შეიყარეთ და სადაც ჩუენი ბძანება იყოს, იქ შემოგვეყარენით. რაც კაცი დაგაკლდეს და ჩუენი ბძანება გატეხოს, რითაც სამართლით ემართლებოდეთ, გაუწყურით, გარდააკლევინეთ და ჩუენი ბრძანება და სამსახური გაათავეთ**“ (ხეც, Hd-2126). იგივე შინაარსის შემცველია საბუთი ხეც, Hd-2125. საგულისხმოა, რომ საბუთს როსტომი ამტკიცებს სამეფო ბეჭდით, რომლის ლეგენდის შინაარსი მთლიანად განსაზღვრავს მისი მმართველობის ორიენტირს: „ქ. ყაენის ფეკთა მტურერი როსტომ მეფე ვამტკიცებ“. ფორმულში ხაზგასმულია როსტომის ადგილი ირანის სახელისუფლო იერარქიაში.

ახლადგამეფებული როსტომი, ტრადიციისამებრ, ხელახლა უმტკიცებს ფეოდალურ საგვარეულოებს ძველი მამულების წყალობას და მათი განახლების სიგელებს აძლევს, რომლის ძალითაც ავტომატურად ხდება მათი მფლობელობის დამტკიცება. მაგ., დავითიშვილებისადმი მიცემულ წყალობის საბუთში არ არის ჩამოთვლილი რა მამულებს ფლობდნენ დავითიშ-

ვილები, მაგრამ იგულისხმება, რომ ამის დამადასტურებელი საბუთები თავად მათ ჰქონდათ, „ვიბოძეთ თქუენი სამკუიდრო და ნაწყალობევი მამული, რაც ამას წინათ მეფეთაგან ანუ სამკუიდრო და ანუ ნაწყალობევიად გქონებოდეს, ჩუენცა ისრევე უკლებრივ გუიბოძებია“ (ხეც, Sd-601, სპარსული ტექსტის დათარღვრებით, 1633 წლის 12 მარტი-10 მაისი). იმავე წლის 21 ივლისს როსტომის მიერ გაცემულ პირობის წიგნში მეფე საგანგებოდ აღნიშნავს, რომ დავითიშვილებს სოფ. ბრეთის კუთვნილების საბუთები ჰქონიათ (ხეც, Sd-556-ა).

მამულების ხელახალი დამტკიცების ტრადიცია როსტომმა ძალიან კარგად გამოიყენა ქართლში პოზიციების გასამტკიცებლად. მეფის წყალობას, ჩანს, ყველა ფეოდალი ვერ იღებდა და ჯილდო მხოლოდ მის ერთგულს ერგებოდა. მაგ. სოფ. ბრეთზე დავითიშვილები ავალიშვილებს ედავებოდნენ. ავალიშვილები სამცხიდან გადმოსული თავადები იყვნენ და მეფე თეიმურაზის ერთგულებით გამოირჩეოდნენ. ცნობილია, რომ თეიმურაზის იმერეთში გადასვლისას ავალიშვილებიც გადაყვნენ მას, საბოლოოდ კი თეიმურაზთან ერთად კახეთში დამკვიდრნენ. ქართლში დარჩა ავალიშვილთა ერთ-ერთი წარმომადგენელი ქაიხოსრო. როგორც ჩანს, ქაიხოსრო არ აღიარებდა როსტომის მეფობას და მიუხედავად იმისა, რომ თავის მოგვარეებს არ გაჰყვა თეიმურაზთან ერთად, ქართლში დარჩა და როსტომს ეურჩებოდა. ამ მიზეზით, როსტომი დავითიშვილებისადმი ბოძებულ საბუთში მათ პირობას აძლევს, რომ „ბრეთს სამკუიდრობით ირჩოდით და იმის წყალობას გუიჯენით და ჩუენც ამ წესით გუიბოძებია, რომე, თუ ავალიშვილი ქაიხოსრო საყმოდ არ შემოგუირიგდეს, არაოდეს არ მოგიშალოთ და არც გამოგართოთ“ (ხეც, Hd-14699, 1634 წ. პირობის წიგნი როსტომ მეფისა კოსტანდილე და ელიზბარ დავითისშვილებისადმი). მაშასადამე, მამული მხოლოდ მეფისადი „საყმოდ შერიგების“ შემთხვევაში ეძლეოდა თავადს. მამულების დამტკიცება-არდამტკიცება ყველაზე ქმედითი და ეფექტური საშუალება იყო ფეოდალის მეფისადმი დასაქვემდებარებლად. რადგან ფეოდალის კეთილდღეობა, სტატუსი, სოციალური მდგომარეობა უშუალოდ მამულების მფლობელობაზე იყო დამოკიდებული, ამიტომ როსტომმა მათი „გაერთგულების“ შესანიშნავი საშუალება გამოიყენა. ამასთან ქართლის დამხვედურ თავადებს კონკურენციას უწევდნენ ირანიდან ჩამოსული თავადები, რაც ყველაზე თვალსაჩინოდ ბექან და იოთამ ამილხვრების მაგალითზე გამოჩნდა.

მამულების საშუალებით მეფეს ყოველთვის რჩებოდა ფეოდალებზე მანიპულირების საშუალება. როსტომი მამულებს იყენებდა როგორც ჯილდოს, მაგრამ ამასთანავე, სასჯელადაც. მამულების წყალობა თუკი თავადების გადაბირების საშუალება იყო, მეფესთან დაპირისპირების შემთხვევაში, მათი ჩამორთმევით ისინი ისჯებოდნენ. ბერი ეგნატაშვილი პირდაპირ აღნიშნავს: „რომელნიცა იყვნენ როსტომ მეფის ორგულნი, რომელნიმე გაახეიბრა და რომელნიმე მამულით გაადარობა და განაძო თუსი-

სა ქუეყინიადამე“ (ბერი ეგნატაშვილი 1959: 423).

შექმნილმა ვითარებამ ხელსაყრელი პირობები შექმნა აღზევების მოსურნე თავადებისთვის. როსტომი უშურველად ურიგებდა სახელოებს ერთგულ დიდებულებს, რაც თავის მხრივ, წამახალისებელი უნდა გამხდარიყო ურჩთა შემოსარიგებლად. 1633 წელს ფარეშთუხუცესმა პაატა ჯავახიშვილმა მეფისგან ახალდაბის მოურავობა ითხოვა და მიიღო (ხეც, Hd-14450). პაატა როსტომის მხარეს რჩებოდა მის წინააღმდეგ მოწყობილი აჯანყებების დროს. მოგვიანებით, მან ოლთისის (თრიალეთის) მოურავობაც მიიღო (ხეც, Hd-14662). 1634 წელს მანუჩარ მეითარმა – თბილისის მოურავობა (სეა, 1450-53/84) და ა.შ.

როსტომისთვის არსებითი მნიშვნელობა ჰქონდა თავადების გადაბირებას. საამისოდ მისი ერთგული ფეოდალებიც მუშაობდნენ. თავადებთან ურთიერთობის მოწესრიგებაში გაწეული ღვაწლისათვის მეფე აჯილდოვებდა კიდევ მათ. ქაიხოსრო ბარათაშვილისთვის ბოძებულ წყალობის სიგელში მეფე პირდაპირ აღნიშნავს, რომ „ჩუენი მემკუიდრე ყმა იესე ერისთავი (ქსნის თ.ქ.) შემოგუარიგეთ და თქუენის ქართულით შეკრიფეთ. და მისთ მუქაფათ შეგიწყალებთ და გიბოძეთ ვერისჭვეში სოფელი ნახშირისგორი“ (იხ. 1450-12/129).

მიუხედავად როსტომის აქტიური მეცადინეობისა, მის წინააღმდეგ არაერთი შეთქმულება და აჯანყება მოეწყო. ამ აჯანყებების უკან უმეტესად მეფე თეიმურაზი იდგა, რადგან ზოგს თეიმურაზი ერჩია ქრისტიანობისათვის. თავადთა ნაწილი ორმაგ თამაშს თამაშობდა. არაგვის ერისთავი დათუნა „არა უდებდა თავსა როსტომ მეფესა, და ესაქმებოდა ბატონს თეიმურაზს და როსტომ მეფესაც ემსახურებოდა“. როსტომმა ორგულობა არ აპატია და საბოლოოდ, დათუნა ამ დაპირისპირებას შეეწირა. იგი 1635 წ. მოკლეს როსტომის მიგზავნილმა თავადებმა: თურქისტანიშვილმა და გაბაშვილმა (ვახუშტი ბატონიშვილი 1973: 439). ნიშანდობივია, რომ იმავე წელს როსტომმა ყმა-მამული უწყალობა ლეონ თურქისტანიშვილს (სეა, 1450-50/72) გამოჩენილი ერთგულებისა და სამსახურის სანაცვლოდ. დათუნას ნაცვლად არაგვის ერისთავი გახდა მისი ძმა ზაალი. ისიც დაუპირისპირდა როსტომს და თეიმურაზი მოიწვია იმერეთიდან. მართალია, თეიმურაზის გაბატონება ქართლში ვერ შეძლეს, მაგრამ კახეთიდან გააძევეს სელიმ-ხანი და თეიმურაზმა კახეთი დაიკავა, თუმცა როსტომის შიშით ვერ შეძლო კახეთში გაჩერება და ანანურს დადგა, საიდანაც ქართლის დაკავებას ცდილობდა. თეიმურაზის მხარეს იკავებდნენ ქსნისა და არაგვის ერისთავები. 1635 წელს იოთამ ამილახვრის, ქსნისა და არაგვის ერისთავებისა და კახელების დახმარებით თეიმურაზი არცევთან შეებრძოლა როსტომს, მაგრამ დამარცხდა. მეფეებს და მათ მომხრე ფეოდალებს შორის ბრძოლა პერმანენტულად მიმდინარეობდა, რითიც ყველაზე მეტად ქართლი ზიანდებოდა. როსტომმა ტაქტიკა შეცვალა და თავდასხმაზე გადავიდა. კახეთის წინააღმდეგ სალაშქროდ ჯარი ირანიდან ითხოვა, რაც

დაუკმაყოფილეს. ეს სიტუაცია სწორად შეაფასა თეიმურაზმა, მიხვდა, რომ წინააღმდეგობას ვერ გაუწევდა, როსტომთან და ირანთან შერიგება ითხოვა, ერთგულების ნიშნად კი თავისი ასული თინათინი მიათხოვა შაჰს. თავის მხრივ, როსტომმა ირანის შაჰთან შუამდგომლობის პირობა მიხვდა თეიმურაზს (ხეც, Hd-14433). მოგვიანებით თავადებმა როსტომს მისივე მემკვიდრედ გამოცხადებული იმერეთის მეფის გიორგი III-ის ძე, მამუკა ბატონიშვილი¹² დაუპირისპირეს და როსტომის მოკვლა მოინდომეს, თუმცა მეფე ამჯერადაც გადარჩა. ამ პერიოდში როსტომის წინააღმდეგ გამოსვლების მთელი კასკადი მოეწყო¹³. სხვადასხვა დროს ქართლის თავადებთან ერთად მეფის წინააღმდეგ აჯანყებულებს ვხედავთ იმერეთიდან ქართლში გადასულ ჩხეიძეებს. მეფის წინააღმდეგ გამოსვლებში ერთვება აღმოსავლეთ საქართველოს კათალიკოს-პატრიარქი ევდემონ დიასამიძე, გიორგი გოჩაშვილი, ერისთვიშვილი ლარგველი, რევაზ ბარათაშვილი, ივანე და ზურაბ სააკაძეები. როსტომის წინააღმდეგ მოწყობილი აჯანყებების ავტორია ნოდარ ციციშვილი. თავადებთან პერიოდული დახაგვების მიუხედავად, მეფეს ყველაზე დიდ წინააღმდეგობას უწევდნენ: იოთამ ამილახვარი, იესე ქსნის ერისთავი, ზაალ არაგვის ერისთავი და ნოდარ ციციშვილი. ისინი, პერიოდულად, კახეთში აფარებდნენ თავს თეიმურაზთან. ფეოდალებისთვის კახეთის ზურგის მოშლას დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა. მიუხედავად იმისა, რომ ნარატიული წყაროები ამის შესახებ არაფერს მოგვითხრობენ, საინტერესო ცნობებს გვაწვდიან დოკუმენტური წყაროები. როგორც ჩანს, კახელი ფეოდალების გადაბირება უცდია როსტომს. 1637 წლის საბუთით იგი წყალობას აძლევს ზაქარია მაყაშვილს. მას უმტკიცებს მამამისის, ლუარსაბის მამულებს შიდა და გამოღმა კახეთში და პირაქეთა საგარეჯოს (ხეც, Hd-14481). საგულისხმოა, რომ როსტომის მიერ კახეთის საბოლოოდ დაკავების შემდეგ მან ზაქარიას ნინოწმინდელობა მიანიჭა.

როსტომი ასევე აჯილდოებდა იმ თავადებს, რომლებიც მას კახეთის დაკავებაში და თეიმურაზთან ბრძოლაში ეხმარებოდნენ. მაგ.; 1643 წელს ოთარ ტატიშვილისათვის მიცემულ სიგელში აღნიშნულია, რომ საგარეჯოში წარმოებულ ბრძოლაში ოთარმა ძმებთან ერთად თავი გამოიჩინა, რის გამოც მეფე ათარხნებს მის საყმოს კოდისპურის, ცხვრისა და ღორის საბალახე გადასახადისაგან (ხეც, Hd-14477).

კახეთისთვის წარმოებულ ბრძოლაში გადამწყვეტი მნიშვნელობა სამხედრო ძაღას ენიჭებოდა. ზედიზედ მოწყობილი აჯანყებების გამო როს-

12. მამუკა ბატონიშვილის ქართლის ტახტის მემკვიდრედ გამოცხადებით როსტომი მიზნად ისახავდა იმერეთის აღმოსავლეთ საქართველოსთან გაერთიანებას (ქორჟოლიანი 1987: 65-66). საპირისპირო აზრი აქვს გამოთქმული ო. სოსელიას, რომელიც მიიჩვენს, რომ იმერელი მამუკა ბატონიშვილის ქართლის ტახტზე ასვლა ახალციხის საფაშოში დაიგეგმა და ქართლის ტახტის დაკავება ოსმალეთის ინტერესებში შედიოდა (სოსელია 1973: 40)

13. საკითხთან დაკავშირებული ბიბლიოგრაფია და გამოსვლათა ახლებური დათარიღება მოცემულია თ. გოგოლაძის სადისერტაციო ნაშრომში (გოგოლაძე, 2012: 35-99).

ტომმა დახმარება ირანის შაჰს სთხოვა. მანაც 1642 წელს ადამ სულთან ანდრონიკაშვილის სარდლობით, რომელიც როსტომის დისშვილი იყო, ლაშქარი გამოგზავნა. მას ახლდნენ ერევნის, შირვანის, ყარაბაღისა და აზერბაიჯანის ბეგლბეგები. მათ როსტომის მოწინააღმდეგეების განადგურება, კახეთიდან თეიმურაზის განდევნა და მის ადგილზე ადამ სულთან ანდრონიკაშვილის დასმა პქონდა დავალებული. თეიმურაზმა ამჯერადაც უკან დაიხია. როსტომს შეურიგდნენ იესე ქსნის ერისთავი და ზააღ არაგვის ერისთავი. ზააღმა თეიმურაზის შეწყალება სთხოვა როსტომს. ეს უკანასკნელიც იმ პირობით დათანხმდა, რომ ზააღი ირანში შაჰს ეახლებოდა (ვახუშტი ბატონიშვილი 1973: 442). შაჰის კარზე წასვლა ერთგვარი პირობა იყო ურჩი ფეოდალებისთვის მეფესთან შესარიგებლად. თავის დროზე, დათუნა არაგვის ერისთავსაც ირანში წასვლა დაუდო პირობად როსტომმა (ვახუშტი ბატონიშვილი 1973: 439). ჩნდება კითხვები, რატომ იყო სავალდებულო შაჰის კარზე წასვლა? ხელეწიფებოდა თუ არა როსტომს თავად მიეღო გადაწყვეტილება ურჩი ფეოდალების დასასჯელად? შედიოდა თუ არა, მისი, როგორც ქართლის ვალის კომპეტენციაში აჯანყებული თავადების დასჯა ან შეწყალება? ბოლო კითხვიდან რომ დავიწყეთ, არაერთი მაგალითი ვნახეთ როგორც აჯანყებული ფეოდალების დასჯისა, ისე მათი შეწყალებისა. ვახუშტი ბატონიშვილი აღნიშნავს, რომ როსტომს უნდოდა სხვა სახანოებზე დაძვრებოდა ქართლი შაჰს „და მისთვის წარავლენდა მუნ ყოველთა“ (ვახუშტი ბატონიშვილი 1979: 442). გამოდის, რომ შაჰის კარზე გაგზავნა როსტომის ინიციატივა ყოფილა და ემსახურებოდა ქართლის ინტეგრაციას ირანულ სივრცეში. ამ მხრივ საინტერესოა კახეთის სამეფოს შემოერთების შემდეგ, როსტომის პირობის საბუთები კახელი თავადებისადმი, სადაც პირდაპირ აღნიშნავს, რომ მათი ერთგულების შემთხვევაში, შაჰის კარზე არ გაგზავნიდა: „თუ თქვენ ჩუენთან მოხვიდეთ და არა სტყუოთ. რა, არც სიკუდილითა, არც დატყუებითა, არც გახეიბრებითა, არც ყიზილბაშ[ში] გაგზავნითა, არა გაზიანოთ რა, და რისაც [მა]შულისა და საჯელოს მქონებელნი იყუნეთ, არა მოგიშალოთ რა და არც დაგამცროთ“ (მეფე როსტომის პირობის წიგნი მერაბ ჯორჯაძისადმი, სეა, 1448-721). იგივე პირობაა დადებული ლუარსაბ მაყაშვილისათვის ბოძებულ სიგელში: „თუ მოხვიდეთ ჩუენთანა და ჩუენი ერდგული ყმა შეიქნათ, ჩუენზედ არა სტყუოთ-რა, ჩუენგან პატივისა და კარგად მოპყრობის მეტი არა დაგიმარცხდეს-რა, არც კელთ დატყერითა, არც ყაენთან გაგზავნითა და არც ტყუეობითა“ (სეც, Ad-605).

მოყვანილი მასალა მოწმობს, რომ როსტომი ნამდვილად უფლებამოსილია თავად განსაჯოს ურჩი ფეოდალთა საქმეები და შაჰის კარზე აღარ გაგზავნოს. ამასთან საგულისხმოა, რომ შაჰის კარზე გაგზავნა, შესაძლოა, მათ ტყვეობასაც გულისხმობდეს. განაჩენი შაჰს გამოაქვს და მის სურვილზეა დამოკიდებული ტყვედ დარჩება ფეოდალი თუ სამშობლოში დაბრუნების ნებას დართავენ. ცხადია, შაჰის გადაწყვეტილებაზე როსტომის

შუამდგომლობასაც დიდი მნიშვნელობა ენიჭება. მაშ რატომ დადგა ზაანდ არაგვის ერისთავის შაჰის კარზე გაგზავნის საკითხი? ურჩი ფეოდალების გადასაბირებლად ვნახეთ, რომ არაერთი ნაბიჯი გადადგა როსტომმა. მათ შორის უნდა მოვიხსნათ „ფიცის წიგნებიც“. ფიცის წიგნები, ზოგადად, დამახასიათებელი იყო გვიანი შუა საუკუნეების ქართული სამყაროსთვის. დოკუმენტების ეს ტიპი, გარკვეულწილად, სამეფო ხელისუფლების დეგრადაციაზე მიგვანიშნებს, თუმცა ქართველი მეფეები აქტიურად იყენებდნენ ფეოდალთა შემოსამტკიცებლად¹⁴. მოცემულ შემთხვევაშიც მსგავსი სიგელები როსტომისთვის თავადების ერთგულების გარანტი იყო. ცნობილია, რომ როსტომის ქართლში შემოსვლისას მას ღიად იოთამ ამილახორი დაუპირისპირდა. ქართლის თავადთაგან მხოლოდ იოთამი ეახლა როსტომთან საბრძოლველად გამზადებულ თეიმურაზს: „აღარავინ მოვიდა იოთამ ამილახორის მეტი“ (ფარსადან გორგიჯანიძე, 1926: 32). ამ მიზეზით, როსტომმა მას ჩამოართვა ამილახორობა და, როგორც ზემომოყვანილი საბუთიდან ვნახეთ, სათავადო და სასარდლო მის ძმას ბექანს გადასცა, რომელიც მეფეს ირანიდან ჩამოჰყვა. იოთამი როსტომის ოპოზიციას წარმოადგენდა და მის წინააღმდეგ არაერთხელ აჯანყდა. შერიგებისას კი მეფესა და იოთამს შორის შუამდგომლობა იოთამის დედა – თამარ ბატონიშვილი, რომელიც როსტომის ბიძის – ვახტანგის ასული იყო. მემკვიდრეები იოთამს ორმაგი პოლიტიკის გატარებაში სდებენ ბრალს: „არამედ იოთამ ჟამთა მჭურეტი, ჟამ იყვის ბატონის თეიმურაზის თანა, ჟამ როსტომის წინაშე“ (ვახუშტი ბატონიშვილი, 1973: 442), „იოთამ ამილახორი ხან მოუდგებოდა როსტომ მეფესა და ხან ბატონ თეიმურაზს და, სითკენაც დრო დააჰკელის, იქითკენ იყვის“ (ბერი ეგნატაშვილი, 1959: 423). მეფე თავისი მოქნილი პოლიტიკით მის გაუგებელყოფას ცდილობდა. ჩვენ შემორჩენილი გვაქვს უგნებლობის პირობის წიგნი, რომელიც მეფემ იოთამს და მის დედას, თამარ ბატონიშვილს უწყალობა. საბუთი უთარიღოა. „ასრე და ამა პირსა ზედან, თუ თქუნ ჩუენი ერდგულნი და გაუყრელნი ყმანი იყუნეთ, დღეს და დღეის უკან ვიყუნეთ თქუნთუის კარგნი და უზიანო მწყალობელნი და მოპატიენი. და თუ ამას უკან ჩუენზედ აღარა სტყუოთ-რა, არც ბედნიერს ყჩაქენს ვაქნევიოთ თქუნთუის ავი და არც ჩუენ წასაჯღენლად და ავად მოსაპყრობლად გამოვიმეტოთ. და ვინცა-ვინ თქუენი თავი შემოგუაბეზღოს, გაუკითხავად არ გაგიწყრეთ და კიდევ გაგიკითხოთ. და რასაც არ გემართლებოდქეთ, მის მეტად არ გაგიწყრეთ და არც ცუდად შეგიბეზღოთ. და რისაც მამულისა და საჯელოს მქონებელნი იყუნეთ, იმისგან არ დაგამცროთ“ (ხეც, Hd-2129).

შემორჩენილი გვაქვს იოთამისადმი ბოძებული მეორე ფიცის წიგნიც. მეფე დოკუმენტში აღნიშნავს: „ასრე რომე, დღეს და დღეის უკან ვიყო

14. ფიცის წიგნები წარმოადგენდა მეფის უფლებების დემონსტრირებასაც, თუ რისი უფლება ჰქონდა მეფეს ორგული თავადის მიმართ, ამიტომ დებდა პირობას, რომ ფეოდალის ერთგულების შემთხვევაში, ამ სადამსჯელო უფლებებს არ გამოიყენებდა.

შენთვის კარგი და მწყალობელი, რომელიც ან ბედნიერის ყვენისაგან და ან ჩუენგან უკეთ მოგიკვდებოდეს, იმისი მნდომი და მომჭირნე, და თუ შენ ჩუენზედ არა სტყუა-რა, არც შენის მამულისა და საკვლოსაგან დაგამცროთ. ამისად გათავებისა თავდებად მომიცემია ღ(მერ)თი და ყოელნი მისნი წმიდანი და ბედნიერი შაჰ-სეფი ჳელმწიფე ყვენი ... და თუ ვინმე შენი თავი შამოგვაბეზლოს, გაუკითხავად არ შეგიბეზლოთ“ (Hd-2117). აღსანიშნავია, რომ ორივე ფიცის წიგნში როსტომს საჭიროდ ჩაუთვლია ირანის შაჰის ავტორიტეტის გამოყენება. გარდა ამისა, აცხადებს, რომ შაჰის სახელით მოქმედებს, იოთამის მდგომარეობაც შაჰზეა დამოკიდებული და მისი უნებლობის გარანტიც ღმერთთან და წმინდანებთან ერთად შაჰია. დადებული პირობის მიუხედავად, იოთამი ზაალ არაგვის ერისთავთან ერთად არაერთხელ დაუპირისპირდა როსტომს. ზაალსა და მეფეს შორის დადებული ფიცის წიგნი ჩვენ არ შემოგვრჩენია, მაგრამ საფიქრებელია, რომ აუცილებლად იარსებებდა. ვინაიდან თავადები არ იცავდნენ ფიცის წიგნის პირობებს და მათი მოდრეკა წლების მანძილზე ვერ შეძლო როსტომმა, ამიტომ საჭირო გახდა ამ ფიცის წიგნების პირობის გარანტთან – ირანის შაჰთან მათი გაგზავნა. აღსანიშნავია, რომ ამის თაობაზე როსტომმა შაჰს წერილები გაუგზავნა და, რაც მთავარია, ეს წერილები საშუამდგომლო იყო, რადგან ბერი ეგნატაშვილი პირდაპირ წერს: „მისწერა ყაენთანა კაი წიგნები“ (ბერი ეგნატაშვილი, 1959: 423). ამასთან მათ წინ წაუმძღვარა სუფრაჯი, რომელიც სამასპინძლოს ახვედრებდა თავადებს. გზის პირას, სადაც ხანი და სულთანი იყო, ყველა თავისთან ეპატიუებოდა. ისპაჰანში შესულებს დიდებული დახვედრა მოუწყვეს. მათდამი თავბრუდამხვევი პატივისცემა დაწვრილებით აქვს აღწერილი ფარსადან გორგიჯანიძეს (ფარსაგან გორგიჯანიძე, 1926: 44-46). თითოეულს დღეში გაუჩინეს 7 თუმანი და 60 ლიტრა ღვინო, შაჰმა 300 თუმანი თეთრი, ფარჩა და ოქროთი შეკაზმული ბედაურები უბოძა, საქართველოში გასტუმრებისას კი 500 თუმანის თეთრი, ხალათი და ოქროთი შეკაზმული ხალათის ცხენი, 15 სოფელი ყაზმინის სიახლოვეს, ბოჰრუდი, დაუნიშნეს 50 თუმანი ჯამაგირი (ფარსაგან გორგიჯანიძე, 1926: 44-46).

ზაალ არაგვის ერისთავისა და იოთამ ამილახვრის ირანში ჩასვლის ამბავს მოჰამედ თაჰერი შემდეგნაირად აფასებს: „განდიდებულ იქნენ ფეხთა კოცნის და სამოთხის მსგავს მეჯლისში სხდომის პატივით. [თავისი] მიზნების [ისეთი] შესრულებით რომელიც მათ წადილს აღემატებოდა. მათ დიდების თავი პლანეტა სატურნამდე აიტანეს და განდიდებული იქნენ ნაირ-ნაირი საჩუქრების მიღებით და მოფერებით, და უსაზღვრო სიამოვნებით დაკმაყოფილებულებმა წასვლის ნებართვა მიიღეს და თავის სამშობლოში დაბრუნდნენ“ (მოჰამედ თაჰერი, 1954: 383).

ზაალ ერისთავი გაამაჰმადიანეს და ისე გამოისტუმრეს (ბერი ეგნატაშვილი, 1959: 424). ამასთან, თუკი ვინმე ტყვე იყო ირანში: ქართლელი, კახელი და იმერელი, – ყველას აპატიეს და თან გამოაყოლეს (ფარსადან

გორგიჯანიძე, 1926: 46). ფაქტურად, ამ დიდი შერიგებიდან ახალი ეტაპი იწყებოდა როსტომისა და თავადების ურთიერთობაში.

როსტომი თავადების გაერთოვლებას მათი მოსყიდვითა და მოქროთამ-ვით ცდილობდა. „როსტომ მეფე აძლევდა ქართველთა ლეინის ხალათებსა და მცირესა მისაცემსა, რამეთუ მაშინ ქართუელთა არა იცოდნენ კაბა და არცა ჰყუარობდნენ მორთუასა, და ამა მცირედითა მოსაცემითა დაიერთ-გულნა და შემოიყარნა ქართველნი, რამეთუ მაშინ იყვნენ ქართველნი გულწრფელნი და გამოუცდელნი ყიზილბაშის ჯერჯისა და ტყუილისაგან“ (ბერი ეგნატაშვილი, 1959: 418). საგულისხმოა, რომ თავადების გადასაბი-რებლად როსტომის მიერ გაღებულ საჩუქრებს, ქართველი ისტორიკოსი ყიზილბაშურ წესად მიიჩნევს. „მას ჟამსა შინა იწყო ქართლის წესმან და რიგმან გარდაცვალება, და ყოველთავე შეიყვარეს ანგარება და სიმდიდ-რის-მოყუარება, ჯამაგირი და სოფლის მიცემა ყაენისაგან, და განმრავლ-და ტანთ-ცმა ყიზილბაშურად, და საქართველოს დიდებულნი და თავადნი ყაენისაგან განმდიდრდებოდენ და რაყმით იშოვნიდენ მამულებსა“ (ბერი ეგნატაშვილი 1959: 424). ამის დამადასტურებელი მასალა დოკუმენტებშია მოცემული. მაგ. მერაბ ყორღანაშვილ-იარალიშვილისადმი მიცემულ წყ-ალობის წიგნში საგანგებოდ აღნიშნულია, რომ მას მამულები შაჰისგან ჰქონდა ნაბოძები: „მერაბისაგან ერთგულობითა და ნამსახურობითა ყეენის კარიდამე ნაშოვნი მთელი მამული“ (ხეც, Qd-2432). ქართველი ფეოდალისთ-ვის ტახტზე ახლად ასულ შაჰს უნდა განეახლებინა წინამორბედი შაჰის დამტკიცებული მამულების ფლობის სიგელი. შაჰ სეფიმ გივი ქართველს განუახლა შაჰ აბასის მიერ გივის მამისთვის ბოძებული მამულების დამტ-კიცების წიგნი (ფუთურიძე, 1961: 30-31; კაციტაძე, 1962: 196). მართალია, ქარ-თული სამამულო სისტემა უცვლელი რჩებოდა, მაგრამ შაჰი თავს თვლიდა ქართული მიწების მფლობელად (კაციტაძე, 1962: 196). ირანის ხელდებული როსტომიც ამ პოლიტიკას ემსახურებოდა. მისი ბრძანებით მიიღო ქართუ-ლი მიწებიდან წილი ირანელმა მოხელემ შარვანის ბეგლბეგმა ფარუხან-მა. მან, როგორც ქართლის ვალიმ, საკუთარი სახასო მამულიდან გაიღო შეწირულება ფარუხანისადმი (ხეც, Ad-624). შირვანის ბეგლარბეგს, შაჰის ბრძანებით, როსტომ მეფის ქეშიკში დგომა. დაცვა ევალებოდა (ფარსადან გორგიჯანიძე, 1925: 240). ეს პირველი შემთხვევა იყო, როდესაც არაქართუ-ლი ოლქის მმართველმა მეფის დომენიდან მიიღო წყალობა. აღნიშნული ფაქტი კარგად წარმოაჩენს, რომ როსტომი ქართლსა და შირვანს სეფიან-თა ირანის ერთიანი სივრცის ორგანულ ნაწილად მოიაზრებდა.

ქართველი ფეოდალებიც ფლობდნენ ირანში მიწებსა და სახელოს. გან-საკუთრებით ის ფეოდალები, რომლებიც როსტომს ირანიდან წამოყვნი-ნენ. მაგ. პაპუნა ციციშვილი ირანის შაჰის პირად ღულამს წარმოადგენდა და სწორედ ამიტომ, 1641 წელს ირანის შაჰმა სეფი I-მა ყოველწლიური ჯა-მაგირი დაუნიშნა – 11 ათასი თავრიზული თუმანი და 7300 დინარი. შა-ჰის ფირმანის თანახმად, პაპუნა „საქართველოში იმყოფება. იქ ასრულებს

საჭირო სამსახურს და არავითარი დანაშაული არ მიუძღვის“ (ფუთურიძე, 1961: 41). ჯამაგარი შირვანის ოლქის ვოჯუჰათის თანხებიდან უნდა მიეღო, რასაც უზრუნველყოფდა შირვანის ხანი. მას დროებით მფლობელობაში გადაეცა შირვანში მდებარე თიული, რადგან, ქართლისგან განსხვავებით, შირვანში აღმოსავლური მიწისმფლობელობის სისტემა იყო დამკვიდრებული (კაციტაძე, 1962: 193; მიჩიტაშვილი, 2016: 72). ჩანს, შაჰის ბრძანება ყოველთვის არ სრულდებოდა, თანხას აკლებდნენ ან ნატურით უხდიდნენ ჯამაგირს. ამიტომ 1649 წელს შაჰმა აბას II-მ ახალი ფირმანი გამოსცა პაპუნასთვის დაკლებული ჯამაგარის ანაზღაურების და ყოველწლიურად ახალი ჯამაგირის ბოძების შესახებ (ფუთურიძე, 1961: 60). 1658 წლის 26 ნოემბრის შაჰ აბას II ფირმანით უმტკიცებს მამამისის ქაიხოსრო ციციშვილის ყმებს (ფუთურიძე, 1961: 73-74). 1648 წელს, როსტომის თხოვნით, შაჰ აბას II-მ აზერბაიჯანში თიული უბოძა ელიზბარ დავითიშვილს (ფუთურიძე, 1961: 57,58).

ირანში მიწებს ფლობდა თავად როსტომიც, როგორც ქართლის ვალი. მას მიწები ეკუთვნოდა: ფუშთუქუნში, გიღანში და ხუინში. ქართლის ვალის მიერ ირანში მიწების ფლობა განაპირობებდა მისი, როგორც შაჰის მოხელის დამოკიდებულებას თავის ხელმწიფესთან. მიწა, რომელსაც ქართლის ვალი ირანში ფლობდა, შაჰის საკუთრება იყო. ვალი ამ ოლქებს არ განაგებდა. მას მხოლოდ შემოსავალი ეკუთვნოდა (გაბაშვილი, 1972: 379).

როსტომი ირანის სახელმწიფო საქმეებშიც იღებდა მონაწილეობას. მოჰამედ თაჰერი აღნიშნავს, რომ როსტომ-ხანის ნაცვლად ისპაჰანის ტარუღად დადგენილ მირ ყასემ ბეგს შაჰი გაუწერა და გადააყენა. „დადგენილ იქნა, რომ როსტომ-ხანმა დანიშნოს სხვა [ისეთი], რომელიც შეძლებს ამ საქმის შესრულებას“. როსტომის რჩევით, ტარუღად დაინიშნა ფარსადან-ბეგ ქართველი, იგივე ფარსადან გორგიჯანიძე. მოგვიანებით, როდესაც ფარსადანსაც პრობლემები შეექმნა ამ პოსტზე და იგი გადააყენეს, ისევე როსტომს დაეკითხნენ და დაავალეს დედაქალაქის ტარუღად კანდიდატის შერჩევა. მანაც ბადადა ანუ პაატა-ბეგი (ამილახერის ძე) ამოარჩია (მოჰამედ თაჰერი, 1954: 387).

როსტომი ირანისთვის ვალი იყო, მაგრამ ქართული წყაროები მას ჩვეულებრივ მეფედ იხსენიებენ. უფრო მეტიც, იგი თავის თავსაც მეფეს უწოდებს. ყველა დოკუმენტურ წყაროში, სადაც მისი ოფიციალური ტიტულატურაა წარმოდგენილი, იგი წინამორბედი მეფეების ტიტულს იმეორებს: „მეფეთ-მეფემან, პატრონმა როსტომ“, „მეფეთ-მეფემან, კვლმწიფემან, პატრონმა როსტომ“. სამეფო ტიტულატურაში საგანგებოდ უსვამს ხაზს თავისი საგვარეულოს ღვთაებრივ წარმომავლობას და, მიუხედავად გამუსლიმებისა, თავს ღვთივეგვირგვინოსნად აცხადებს: „ჩვენ, იესუან, დავითან, სოლომონიან, ბაგრატონიანმან, ნებითა ღ(მრ)თისათა, თქვენ ძლით მპყრობელმან მეფობისა და შარ[ა]ვანდედობისამან მეფეთ-მეფემან, კვლმწიფემან, პატრონმან როსტომ“ (სეა, 1449-2365), „ჩვენ, ღვთივ გვირგვინოსანმან, მეფე-

მან როსტომ“ (Ad-875ა). როსტომი წინამორბედი მეფეების ტიტულატურის გამეორებით ხაზს უსვამდა თავის ლეგიტიმურ უფლებებს ქართლის ტახტზე და თავს მათ კანონიერ მემკვიდრედ აცხადებდა.

1648 წელს როსტომმა საბოლოოდ დაამარცხა თეიმურაზ I და კახეთის სამეფო შეიერთა, რამაც მის ტიტულატურაში სათანადო ასახვა ჰპოვა. მოჰამედ თაჰერი კახეთის ქართლისთვის შეერთებას ირანის მიერ მიღწეულ გამარჯვებად თვლის: „მთელი საქართველო და კახეთი მისი უდიდებულესობის (შაჰის) მფლობელობაში გადავიდა. თითოეულ მაზრაში დაინიშნენ მმართველები და მცველები ხსენებული ოლქის საზღვრების დასაცავად და მოსაწესრიგებლად“ (მოჰამედ თაჰერი, 1954: 383). ირანისთვის და როსტომისთვის კახეთზე გავლენის დამყარებას და თეიმურაზის დამარცხებას დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა, ამიტომ როსტომი საბუთებში დაბეჭდვით მიუთითებს მისი სამფლობელოს ზრდაზე: – „ჩვენ, მეფეთ-მეფემა, ორისავე საჯელმწიფოს მპყრობელ-მქონებელმა ჯელმწიფემა, პატრონმა როსტომ“ (სეა, 1449-1796), „ჩვენ, ღმრთივ-გურიგუინოსანმან მეფეთ-მეფემან და ორისავე საბატონოსა, ქართლისა და კახეთისა მპყრობელმან, პატრონმან როსტომ“ (Qd-1972 ა).

როსტომის სარწმუნოებრივმა აღმსარებლობამ არანაირი ასახვა არ ჰპოვა მის ტიტულატურაში. მეფის დამოკიდებულება ქრისტიანობისადმი ქართველ ისტორიკოსთა შრომებში სათანადოდაა შესწავლილი და გაანალიზებული¹⁵. დოკუმენტური წყაროები მეტ-ნაკლებად გვიქმნიან წარმოდგენას ეკლესიისადმი მეფის დამოკიდებულების შესახებ. როსტომის მიერ გაცემული შეწირულების სიგელებიდან ძირითადად სვეტიცხოვლისადმი ბოძებული საბუთები შემოგვრჩა. საგულსხმოა, რომ როსტომი სვეტიცხოველს თავის საძვალეს უწოდებს: „ცათა მობაძავისა საყდრისა თქუენისათვის და სასაფლაოსა ჩუენისათვის“ (სეა 1449-2365). მარიამ დედოფლის ვაჟის – ოტია გურიელის გარდაცვალების შესახებ აღნიშნავს, რომ „ჩუენს სასაფლაოში დავმარხეთ“ (სეა 1449-2365). სვეტიცხოველს თავის საძვალედ ასახელებს გურგენ გარაყანიძისა (სეა, 1450-13/233) და ზაალ ზუმბულაძისადმი (სეა, 1450-31/130) გაცემულ საბუთებში¹⁶. ეკლესიასთან მიმართებაში, როსტომი დამკვიდრებულ ტრადიციას აგრძელებს და მეფეთა პატივისთვის დამახისიათებელ ალაპსაც კი იჩენს. ბერძენიშვილებისადმი გაცემული წყალობის საბუთის თანახმად, ერკნეთის მამულს ხელმწიფეთა ალაპი ედო ვაღდებულებად. როსტომის მხრიდანაც ალაპის გაჩენა ფეოდალური სამსახურის ერთ-ერთ სეგმენტად და სამეფო პრივილეგიების ტრადიციის დაცვად უნდა მივიჩნიოთ (სეა, 1450-31/68).

საეკლესიო საბუთები არსებული სტანდარტით არის შედგენილი, თავისი ვრცელი საღვთისმეტყველო შესავლით. ორიგინალობით გამოიჩევა

15. იხ. ჟორჟოლიანი 1987: 59-61; გელაშვილი 2008; კაციტაძე, 1962: 204-205

16. მუსლიმი როსტომი გარდაცვალების შემდეგ ირანში წაასვენეს და ყუმში დაკრძალეს.

ნიტრიის ეკლესიისადმი ბოძებული საბუთი, რომელიც ყურადღებას იქცევს ბრალთვადამხდელობის არასტერეოტიპული ფორმულით. საბუთში ბრალი მოეთხოვება უცხო რჯულის (თათარი) დამრღვევსაც. ეს არის პირველი შემთხვევა, როდესაც დოკუმენტში სასჯელი გათვალისწინებულია მუსლიმი დამრღვევის მიმართ, რომელიც შეჩვენებულია ისლამური საღვთისმეტყველო ფორმულებით (სეა, 1448-5008 ბ). საბუთი ზედმიწევნით ზუსტად ახასიათებს მოცემული პერიოდის ქართლის სამეფოს ყოფას, როდესაც რეალობად იყო ქცეული ქრისტიანული და ისლამური რელიგიების თანაცხოვრება.

როსტომი, როგორც მაჰმადიანი მმართველი, მისი სიუზერენისგან იყო უფლებამოსილი, რომ ეკლესიისადმი კეთილგანწყობა გამოეხატა და ეზრუნა ტაძრების მოვლა-პატრონობაზე. ჩვენ შემორჩენილი გვაქვს ირანის შაჰის სეფი I-ის სვეტიცხოვლისადმი ბოძებული ფირმანები (ფუთურიძე, 1961: 43, 46), რაც ნათელყოფს, რომ ირანი და მისი ხელქვეითი როსტომიც დაინტერესებულნი იყვნენ სასულიერო პირთა შორის დასაყრდენის გაჩენით (კაციტაძე, 1962: 204-205). ცხადია, როსტომი ეკლესიისადმი დამოკიდებულებაში თავის პოლიტიკურ მიზნებსაც დებდა. მაგ, როდესაც სამცხე-საათაბაგოში ქრისტიანი მეპატრონის დაბრუნებას ნატრობდა (სეა, 1448-1035), რეალურად ოსმალეთისთვის ამ ტერიტორიების ჩამოცილება სურდა. კახეთის სამეფოზეც პრეტენზიები საგარეჯო მამულების დაკავებით ახსნა (ხეც, Hd-14481).

* * *

როსტომისადმი ქართული ნარატიული წყაროების დამოკიდებულება არაერთგვაროვანია. ბერი ეგნატაშვილი და ვახუშტი ბატონიშვილი ცალსახად უარყოფითად აფასებენ მის პიროვნებას. „ესე როსტომ მეფე იყო კაცი ხერხიანი და ილათიანი და მცდელი საქმისა“ (ბერი ეგნატაშვილი, 1959: 418). „საქმით ხვანჯიანი, სოფლის ფრიად ჭკვიანი“ (ვახუშტი ბატონიშვილი, 1973: 438). ორივე ისტორიკოსი მას ბრალად სდებს ქართლში სპარსული წეს-ჩვეულებების დამკვიდრებას, ქართველობის დაკნინებასა და გადაგვარებას. როსტომის მიღება ქართულ საზოგადოებას გაუჭირდა, რასაც მის წინააღმდეგ ფეოდალთა დიდი ნაწილისა და კათალიკოს-პატრიარქის, მიერ მოწყობილი აჯანყებების სიმრავლე ცხადყოფს. როგორც ვნახეთ, როსტომის მმართველობის პირველმა ათწლეულმა თავადების წინააღმდეგ ბრძოლაში გაიარა. დოკუმენტური წყაროები, თავისი დანიშნულებიდან გამომდინარე, არ ახასიათებენ ეპოქისთვის დამახასიათებელ ემოციურ განწყობებს. ამ მხრივ, საყურადღებოა ხელნაწერთა ანდერძ-მიწაწერების და ეპიგრაფიკული ძეგლების შინაარსი. მიუხედავად იმისა, რომ როსტომის ეპოქა გამოირჩევა დიდი სააღმშენებლო და ცხოველი საგადაამწერლობო საქმიანობით, მეფის სახელი მწირად გვხვდება აღნიშნულ ძე-

გლებზე. მათი უმეტესობა ქტიტორად იხსენიებს მარიამ დედოფალს. ცხადია, მარიამ დედოფლის კულტურულ-საგანმანათლებლო ინიციატივები როსტომის ფინანსური დახმარებით ხორციელდებოდა, მაგრამ მეფის მოუხსენიებლობა კარგად ახასიათებს საზოგადოების დამოკიდებულებას მისი პიროვნებისადმი.

* * *

წინამდებარე ნაშრომში წარმოდგენილია როსტომის სამეფო კანცელარიაში წარმოებული საბუთები, რომლებიც უშუალოდ მის მიერ არის გაცემული. რაც შეეხება სხვადასხვა სასამართლო განჩინებასა და დავის გარიგების წიგნებს, რომლებიც როსტომის ბრძანებითაა გაცემული, აქ შეტანილი არ არის.

წინამდებარე ნაშრომის ისტორიული დოკუმენტები დაამუშავეს და გამოსაცემად მოამზადეს: ირაკლი გელაშვილმა, თამაზ გოგოლაძემ, მათა შაორშაძემ და თემო ჯოჯუამ. ქართულ-სპარსული საბუთების სპარსული ტექსტები დაამუშავა, თარგმანი დააზუსტა, სპარსული ბეჭდების ლეგენდები ამოიკითხა და გამოსაცემად მოამზადა ხათუნა ბაინდურაშვილმა. ისტორიულ დოკუმენტებს კომენტარები დაურთო თეა ქართველიშვილმა. ეპიგრაფიკული მასალის პალეოგრაფიული ასლები გადაიღეს, წარწერის ტექსტები გამოსაცემად მოამზადეს თამაზ გოგოლაძემ (სიონი, ხატისსოფელი, გორული, ახალქალაქი და სვეტიცხოველი) და ირაკლი გელაშვილმა (იტრია). საძიებლები მოამზადეს: თამაზ გოგოლაძე, ირაკლი გელაშვილმა, მათა შაორშაძემ და თეა ქართველიშვილმა. შესავალი წერილი მოამზადა თეა ქართველიშვილმა, ინგლისურად თარგმნა რუსუდანი ლაბაძემ. სარედაქციო სამუშაოები შეასრულა მზია სურგულაძემ.

თეა ქართველიშვილი

INTRODUCTION

A new stage in the history of Eastern Georgia begins in the 30-ies of the 17th century, during the reign of Rostom as a Muslim ruler appointed by the Safavids. Rostom or Rostom Khan was the illegitimate son of Daud Khan, King David XI of Kartli. Young Rostom was brought up at the Persian court. His ascent at the court of Shah Abbas I of Safavid is associated with the name of Giorgi Saakadze. Rostom was *qollar-aghasi*, the commander of the Shah's elite gholam corps and a *darughha* (prefect) of the capital Isfahan. After Rostom's appointment in Kartli, Iran gave him the title of "the vali of Gurjistan" (governor of province, Safavid *viceroys* of Kartli). In fact Rostom was a Safavid-appointed ruler, but in Georgia he was a king of Kartli. Of course, it wasn't the first time that Muslim or Christian kings whom Iran considered as its vali (such as Simon I, Alexander II, Bagrat Khan, Svimon Khan, Teimuraz I), were periodically the rulers of Kartli and Kakheti Kingdom, but their dependence from Iran was merely nominal. Bagrat-Khan and Svimon Khan were typical Iranian officials, although they did not have the power to control the whole of Kartli (their jurisdiction extended only to the southern part of Kartli), and their rule was nominal. As for Kakheti, the Iranians periodically managed to appoint their ruler on the Kakhetian throne.

In the first quarter of the 17th century, both Kartli and Kakheti waged an unrelenting struggle against the Safavids. After the uprising of Martqopi in 1625, Shah Abbas was forced to make some concessions. In Georgian historiography these concessions is estimated as a compromise policy. The compromise on the part of Iran meant that he refused the complete conquest of the country. The Safavids left the socio-economic structure of Kartli unchanged, the country was still governed by the Bagrationi dynasty, but Bagrations received the title of vali. This vali of Gurjistan paid impost and gifts to Safavids. In addition, Iran had a surveillance apparatus (such as a *Vizier*, *Mostowfi* and *Munshi*) at the court of the ruler of subordinate province of Kartli.

By the early 30-ies of the 17th century, King Teimuraz united Kartli and Kakheti. Shah Abbas I recognized Teimuraz as a Christian ruler and Teimuraz himself recognized dependence on Iran.

The political situation of Kartli-Kakheti was actually conditioned by the events in Iran. After the death of Shah Abbas I in 1629, several heirs to the throne of Safavid Iran appeared, including two key figures: Shah Abbas' nephew, the son of Isa Khan Qorchi-bashi¹⁷, who was patronized by Isa Khan himself; and grandson of Shah Abbas, Safi who was patronized by Khosro Mirza or Rostom of Kartli. Italian Missionary Arcangelo Lambertini tells in detail the story that happened in Isfahan. Isa Khan Qorchi-bashi was married to Shah Abbas' sister. When Shah Abbas died, Isa Khan took opportunity to enthrone his 5-year-old son. Amid cries and applause of the

17. Isa Khan Qorchi-bashi was a son of Prince George, a son of King Alexander II of Kakheti. In 1614 Shah Abbas I appointed Isā Khān as a governor of Kakheti, but he failed to gain a foothold there. Isa Khan was the commander of Safavid forces in the battle of Marabda and played decisive role in the victory of the Iranians.

people, Isa khan proclaimed the child king, but at that time Khosro Mirza, Rostom of Kartli appeared in the palace with Shah Abbas' grandson Safi and read the will of Abbas. According to the will, Safi was declared heir (Arcangelo Lamberti, 2020: 216; Adam Olearius, 2005: 81). Isa khan Qorchi-bashi no longer aggravated the situation and retreated, he and his son recognized Safi as King. Rostom himself tells us about these events: "Previously, it often happened that after the death of the sovereign, they killed each other and shed a lot of blood. By the will and help of God we settled this issue: There was the son of a Khan, he was blinded by using a hot poker, but he had no loss of sight. There was also an older grandson, good and handsome; it suited him to be a king. I put him on the throne and congratulated the Shah Safi khan; we wrote an order to everyone, near and far: "Come all and bow before him". Khans and sultans came from all places, congratulated and presented pearls and precious stones. They praised and said: there is no other ruler like him. He surprised everyone with a feast, hunting and alms. All over the country praised his kindness" (*Charter of Donation By King Rostom to Svetitskhoveli*, p. 311-314) So, thanks to Rostom, Shah Safi found himself at the head of the Safavid Iran. He appreciated the merits of Rostom and called him father. Parsadan Gorgijanidze, a Georgian historian in the service of Safavids wrote: "king Rostom was in charge of Iranian affairs" (Parsadan Gorgijanidze, 1926: 30).

Shah Safi's rival was considered the son of Abbas, who lived at the court of the Undiladze, Georgian noble family in the service of Safavid Iran. The sons of Allaverdi Khan Undiladze: Imam-Quli Khan and Daud Khan succeeded at the court of Abbas I no less success than their father. Imam-Quli Khan was especially popular, called the Vice-King of Iran by the Europeans. Along with political power, the Undiladze enjoyed the special love of the people. Their influence was so great that if people saw anyone adorned with precious jewelry and richly dressed, they thought it was a gift from the Imam-Quli Khan or Daud Khan (Arcangelo Lamberti, 2020: 217).

Thanks to their wealth, influence and public love for them, the Undiladze not only kept up with Shah Safi, but even began to surpass him. Because of all this, the young Shah had good reasons to be jealous. The authors of that time write about it openly: "For the first time he (Shah Safi) noticed, that Imam-Quli and Daud were loved by the people and had a great influence. Their unlimited power seemed dangerous to Safi - even one uprising would have been enough for these brothers to expel the Shah from Persia and take over the kingdom" (Arcangelo Lamberti, 2020: 217). Therefore, it's not surprising that Safi I intended to get rid of them. This confrontation clearly shows traces of the conflict between Rostom and Daud Khan Undiladze. Parsadan Gorgijanidze directly indicates that the Shah forced Daud-Khan to leave the Majlis. In response, the offended Daud Khan became an ally of Teimuraz I (Parsadan Gorgijanidze, 1926: 30). According to the *Chronicle of the Carmelites* and Captain Wedel, expelled from the majlis Daud Khan was punished with blows of a stick (*Chronicle of the Carmelites* p. 33). The above passage is just one detail of the tensions between them. It was a battle between two alliances to gain their influence on the Iranian throne.

Teimuraz I and Daud khan were political allies and relatives (Daud Khan mar-

ried Teimuraz's sister). They organized an anti-Iranian uprising and in 1632 invaded Ganja-Karabakh twice. Iskandar Munshi tells: "Daud Khan incited him (Teimuraz I) to renounce the obedience and slavery of His Majesty Iranian Shah, fascinated him by the wealth of Ganja and forced to march on Ganja with him" (Iskandar Munshi, 1981: 56). At the same time, Shah's historian can't hide that the expedition was not only to seize the booty, but Daud-Khan persuaded Teimuraz that: "The prince, a descendant of the Shah who conquered the world, is with my brother – Imam-Quli Khan in Fars, he named him after his son, and [he] considers him as son. My brother conquered the entire province of Fars, Bahrain, Lar, Hormuz, Khuzestan, Arabistan, and at the same time he rules over thirty thousand men in that vilayet. Soon in that province *Khutba*¹⁸ and *Sicca*¹⁹ will be decorated with his name and *Laqabi*²⁰ with the name of that prince, and I, as a benevolent brother, will help him in this matter" (Iskandar Munshi, 1981: 57). A coup was being prepared at the royal court of Iran. King Teimuraz would have benefited greatly if the Undiladzes had won, his positions on the throne of Kartli-Kakheti would have been strengthened²¹. The kingship of Teimuraz in Kartli was illegal and some of the nobles of Kartli seemed to be dissatisfied with that²². Except King Teimuraz who was involved in the anti-Iranian uprising, in the second expedition to Ganja-Karabakh (December 25, 1632²³) were participating the representatives of the kingdoms of Imereti, Odishi and Guria, Meskhetian nobles, as well as Armenians. The Armenian Catholicos, Movses promised to bring 40 thousand riflemen and conclude an alliance with the Ottoman Sultan (at that time the Iran-Ottoman War of 1632-1639 was going on), he called for the invasion of Tabriz and prepared a single throne for Georgians and Armenians: "We bless you as the main king; on your part the Christian world will be saved and strengthened" (Parsadan Gorgijanidze 1926: 30-31). In view of all this, historian Valerian Gabashvili believes that it was an uprising of the entire Transcaucasia against Iran (Gabashvili, 1972: 79)²⁴.

The attitude to current events in Kartlian society was not homogeneous, although the majority participated in the anti-Iranian uprising, there were also pro-Iranian forces. Don Pietro Avitabile informs us about a letter sent to the Shah of Iran from Georgia: "If you want to seize Georgia, you have to get rid of Imam-Quli Khan,

18. The sermon, or *Khutba*, serves as the primary formal occasion for public preaching the Islamic tradition.

19. *Sicca*, from Arabic *sikka*, a seal; an embossed device used in stamping coins and medals.

20. *Laqabi* is a type of pottery made in Syria and Iran (Kashan) in the 11th and 12th centuries.

21. The right to the throne of Kartli was given to him by his marriage to Khorashan of Kartli, sister of Luarsab II of Kartli.

22. Parsadan Gorgijanidze notes, that "The Kakhetians were arrogant towards the Kartlians, considering them loyal to the Iranians. And they were treated disrespectfully" (Parsadan Gorgijanidze, 1926: 30). According to Beri Egnatashvili "The Kartlians had no longer King or Princes. They were a little obedient to the King of Kakheti Teimuraz and grieved that there was no heir on the throne of kartli (Beri Egnatashvili, 1959: 416). Rostom took advantage of this discontent and set the stage for ascending the throne (Nakashidze, 1977: 113).

23. The second expedition of Teimuraz and Daud Khan to Ganja-Karabakh happened on the eve of Christmas (Don Pietro Avitabile, 1977: 113).

24. There is an opinion, that the Undiladze were looking for allies in Europe (Jordania, 1984; Vateishvili, 2014: 393).

because Georgians hope for him” (Don Pietro Avitabile 1977: 47).

After the raids on Ganja-Karabakh by Teimuraz and Daud Khan, Shah took immediate actions: Imam-Quli Khan and his sons were executed, against Daud Khan and Teimuraz, was sent a punitive expedition. “The Shah sent such a strong army that the Persians never brought out so many. It is true that there were 120,000 warriors, almost all of the cavalry, of whom the Georgians were “the majority of the Persian army” (Don Pietro Avitabile, 1977: 46, 48). It is clear that Avitabile’s assessment is exaggerated, but Rostom was followed by a large number of Iranian Georgians. At the same time, part of the Iranian military contingent consisted of Caucasians sold or captured, including Georgians. It is noteworthy that Rostom Saakadze²⁵ was appointed Commander-in-Chief of the Army.

In addition to punishing King Teimuraz, the military expedition aimed to establish the legal heir to the throne of Kartli. It was believed that Teimuraz illegally owned the throne and Kartli was handed over to Rostom Khan, a loyal official of the Shah, who received the throne of Kartli as a reward for his service to Safi I. Kakheti was handed over to Selim Khan. By the order of the Shah, Rostom was assisted by the armies of Khans of Lori, Gazakh and Shamshadil, and Selim Khan was helped by Ganja Khan (Beri Egnatashvili 1959: 417).

Rostom Saakadze and Rostom Khan camped in Karabakh. Teimuraz also started preparing for battle. In order to embroil Teimuraz with the princes (*the tavadis*), Rostom Khan handed over Roin Pavlenishvili a letter from the Melik of Somkhiti to the Georgian princes, so that Teimuraz could read it. The Melik of Somkhiti wrote to the princes of Kartli that their petition was delivered to the Shah of Iran. He heard the request of the princes and appointed [your successor] Rostom the ruler of Kartli (Parsadan Gorgijanidze p. 32). This report by Parsadan Gorgijanidze shows well that Teimuraz had serious opposition in Kartli. We can’t consider the letters sent to the Shah from Kartli only as a provocation and a fabricated story of Rostom, because Don Pietro Avitabile also had information about it, which we discussed above. Teimuraz evidently knew the opposition princes well. It is true that the sources do not name these princes, but we suggest that the Baratashvilis are considered to be among them in the first place. In general, the Baratashvilis were pro-Iranian. Before Rostom, the Baratashvilis were the strongholds of the Muslim kings appointed in Kartli: Bagrat VII (Bagrat Khan) and Svimon II (Svimon Khan), so much so that their power extended only to Sabaratiano²⁶ and they were also called the kings of Tbilisi and Sabaratiano. It is therefore not surprising that Teimuraz questioned their loyalty in the first place. Historians Beri Egnatashvili and Vakhushti of Kartli (Batonishvili) note that Teimuraz, who was prepared to fight against Rostom, called the Baratashvilis with the whole families, with wives and children (Vakhushti Batonishvili 1973:

25. Rostom Saakadze, Rostom Khan was a son of the Georgian nobleman Bezhan Saakadze, who attended the Georgian prince Bagrat Khan, Bagrat VII of Kartli in his exile to the Safavid court. Under the Safavid Shahs, Abbas I and Safi Rostom Saakadze held the position of commander-in-chief (sepahsalar) and beglar-beg (governor) of Azerbaijan.

26. Sabaratiano, სპარტიანოსი - Principality in Kvemo Kartli, belonged to the noble family of the Baratashvili.

438; Beri Egnatashvili, 1959: 417). The families of the Baratashvilis were the guarantors of their loyalty and hostages at the royal court of Teimuraz²⁷. Baratashvili's position had a strategic importance, that's why Qizilbash's army headed towards Kartli, obviously, first of all entered *Somkhiti* and Sabaratiano. Despite the fact that the Baratashvilis' families were hostage, they took the side of Rostom. The enraged Teimuraz intends to punish the wives and children of the Baratashvilis, but the Queen Khorashan stopped him (Vakhushti Batonishvili 1973: 438; Beri Egnatashvili 1959: 417). The Army of Persians entered Kartli at the beginning of 1633²⁸ (Don Pietro Avitabile, 1977: 26). Rostom first of all was met by Vakhtang Mukhranbatoni, other Kartlian princes also followed him. The King Teimuraz didn't receive help from the Kakhetians. He was supported only by Joatham Amilakhvari (Parsadan Gorgijanidze 1926: 32). "All the Georgian nobles were so scared, that not only met a new king, but even wanted to convey Teimuraz to the Qizilbashes" (Don Pietro Avitabile, 1977: 26). The King Teimuraz was forced to go to Imereti (the son of the King Giorgi III of Imereti was married to Teimuraz's daughter). Rostom has taken Kartli²⁹, Selim Khan – Kakheti (Vakhushti 1973: 438). As soon as he came in Kartli, Rostom was married to the daughter of Gorjasp Abashishvili (a branch of the Baratashvili family), Ketevan and named her Guldukhtar (Vakhushti 1973: 439). This act also testifies to the Alliance between Rostom of Kartli and the Baratashvilis.

Despite the fact that Rostom has taken Kartli without a fight because the Kartlian princes couldn't dare to confront the Iranians army, they began to spread a fear among the people. "They burned, robbed everything, no one was left who was not taken prisoner. Only Gori, where we lived, escaped a similar raid (Don Pietro Avitabile, 1977: 26). When Rostom entered Kartli, his main stronghold was the Qizilbash army, as evidenced by the fact that they immediately repaired the Gori and Surami fortresses. Obviously, the complete obedience of the country would have been ensured by the Qizilbash garrison placed in the fortresses of Kartli.

This fact was assessed by the Ottoman sultan as the conquest of Georgia (Kâtip Çelebi, 1973: 125-126; Mustafa Naima, 1979: 189). The Qizilbash army spread all over Georgia (Mustafa Naima, 1979: 188). It seems that the accession of Rostom in eastern Georgia was not the main goal for the Iranian troops. During Iran-Ottoman War³⁰ of 1632-1639, it was a good time for the Shah to establish influence in western Georgia (Zhorzholiani 1987: 46-47). All this was also in the personal interests of

27. In the letter (Korneli Kekelidze National Centre of Manuscripts Hd-14654) to Kaplan Baratashvili Rostom Khan reported that he wanted to winter in Karabakh (G. Zhorzholiani, 1987: 38-39). This would be one of the evidence in favor of our argument, but we discuss the contents of this letter differently.

28. The historiography about the date of Rostom's reign in Kartli, see in *Zhorzholiani*, 1987:38-39; *Gelashvili*, 1993: 90-96.

29. According to Nodar Nakashidze, It was possible to settle the relationship between Iran and Teimuraz, if it would not be the desire of David to reign in Kartli: "The intervention of Iran was more the result of Rostom's diplomatic intrigue than the action caused by the policy of the King Teimuraz" (Nakashidze, 1977: 117).

30. The Iran-Ottoman War took place in two stages, the first stage 1623-1629, before the death of Shah Abbas. The second phase began in 1632.

Rostom. He evaluated well how to eliminate the rivals, first of all the King Teimuraz and strengthen the positions in Georgia. It was not enough to dominate only Kartli, it also needed an ally from the Georgian kingdoms. According to Vakhushti Batonishvili, he married the daughter of Abashishvili, but it seems that Ketevan³¹ died very soon, so Rostom decided to marry a second time the sister of the prince of Odishi, Levan Dadiani, Mariam Dadiani³². Levan Dadiani fought relentlessly against the king of Imereti. The King Teimuraz was hiding in Imereti. Obviously, with this marriage and the alliance of the prince of Odishi, Rostom could neutralize Teimuraz, to establish influence over him in case of defeat of the Kingdom of Imereti. At the same time, by forming an alliance of Rostom with Levan Dadiani, Iran could acquire an ally in Ottoman-occupied western Georgia (Gelashili, 2008: 53). That was why the Shah sent 50,000 marchilis³³ to Levan Dadiani and appointed an annual salary of 1,000 tomans³⁴ (Parsadan Gorgijanidze 1926: 33). There is a report that Levan Dadiani married one sister to Rostom, and the other - to the Shah of Iran (Paichadze, 1965: 440-441; Zhorzholiani, 1987: 44, 144 Note 66). Iran was a necessary ally for Levan Dadiani, because in this way he would be able to weaken the Ottoman influence in foreign affairs, while resolving the domestic situation with the help of King Rostom. An ambassador to Iran was also sent to confirm this alliance, as evidenced by Parsadan Gorgijanidze and the Persian historian Mohammad Taher (Mohammad Taher, 1954: 385).

King George III of Imereti and Teimuraz I obviously understood the political essence of Rostom's marriage and tried to prevent him, but they were defeated. On the Rostom side fought the army of Kartli-Kakheti, 30,000 Qizilbashs, the emirs of Shirvan and Karabakhi, the army of Levan Dadiani together with Gurieli³⁵. Historian G. Zhorzholiani makes the following conclusion about these scales of the struggle: "This "dynastic marriage" and its practical implementation were connected with large-scale military and political events. Its main goal was to break the alliance between Teimuraz and the king of Imereti, to conquer Imereti together with Levan Dadiani, Qaikhosro Gurieli and unite it with Eastern Georgia" (Zhorzholiani 1987: 47). At the Sultan's court this was considered Dadiani's apostasy. "Dadiani and Gurieli have united. As it became clear that damage could be done through Dadiani and Gurieli on the Gonio-Trabzon border on the Black Sea coast, Beglar-beg Sefer Pasha of Childir informed [the Ottoman authorities] that an army and navy would be needed to defend the land and also to destroy the countries of Dadiani and Gurieli. The border beys were ordered to reappoint the Beglar-beg of Adan and the commanders of the sanjaks of all Karamania, Sarukhan and Kastamonu, to guard the border of Erzurum"

31. The marriage was childless.

32. Mariam Dadiani was the former wife of Simon Gurieli, Prince of Guria. They had no children. After Rostom's death, Mariam was married his adopted son and successor, Vakhtang V of Kartli.

33. Marchili - Iranian occupation coin, 12 shauris or 3 abbasis – weight in 1748/1749 is 13, 83 gr. d≈26 mm.

34. The Iranian toman (Romanized: *tūmān*; from *Mongolian tūmen* "unit of ten thousand").

35. The House of Gurieli was a Georgian princely (*mtavari*) family and a ruling dynasty of the southwestern Georgian province of Guria.

(Mustafa Naima 1979: 190,191). The fear of the Ottomans was not unfounded. The Persian historian Iskandar Munshi tells us that “it was decided that Kularagas Rostom-Khan, who had taken possession of Kartli, would go to the borders of Karaca Ardahan, Aresh and Erzurum with the Georgian army and fight the warriors of the vilayet. Rostom-Khan with the Georgian army and the Akhaltsikhe army in the amount of ten thousand men marched to that side and did not miss a single minute from the robbery and attacks. The Ottomans of that frontier took refuge in the fortresses because they did not dare to join with that numerous armies. Rostom-Khan have gained fame and have returned unharmed and full of booty” (Iskandar Munshi, 1969: 65-67). During the Iran-Ottoman War, the royal court of the Shah, through Rostom, sought to strengthen his position in the South Caucasus. This was especially true of Samtskhe-Javakheti (read more about this, see the article : Kartvelishvili, 2020).

In 1635, hostilities resumed with the Ottomans, Sultan Murad IV himself led the army and personally took part in the expedition. The purpose of the expedition was to capture the provinces of the Eastern Caucasus and Iraq. In 1636, Murad IV captured Yerevan as a result of a great battle, which made him a great authority. According to Ibrahim Peçevi, right after the capture of Yerevan, Murad intends to resolve the issue of Samtskhe-Saatabago and sends troops to Akhaltsikhe before heading to Tabriz. Vizier Kenan Pasha managed to take Akhaltsikhe (Ibrahim Peçevi, 1964: 91-92).

It is clear, Iran would not have reconciled so easily with the loss of Akhaltsikhe and Yerevan. In the spring, Shah Safi made a retaliatory march on Yerevan and recaptured the city. At that time Rostom-Khan had to help the Qizilbashs from Tbilisi with two cannons (Mustafa Naima, 1979: 212). In parallel with the Iranian expedition, King Rostom invaded Samtskhe and raided the province. Parsadan Gorgijanidze describes Rostom’s expedition to Samtskhe and dates all this to 1637. “Sultan took Yerevan, went to Tabriz, raided Adrebejan and returned via Kurdistan. In the eighth month, Shah Safi Khan invaded and took Yerevan with a large army and battle, and many men were killed, and this time King Rostom summoned the Georgian army and ravaged Samtskhe and Javakheti. They seized a lot of booty. The khan was very pleased and sent him two thousand tomans and a robe³⁶” (Parsadan Gorgijanidze, 1925: 245). Rostom’s hike ended in vain, this was the last attempt to take Akhaltsikhe (Chochiev, 1957: 368).

As we have seen, Parsadan Gorgijanidze dates the hike to 1637, but by mistake. The *Charter of Donation given by Rostom to Papuna Baratashvili-Gostashabishvili* (Korneli Kekelidze National Centre of Manuscripts Hd-14601) tells about Rostom’s campaign to Akhaltsikhe. The text states that Papuna’s father, Gostashab Baratashvili, who was killed in the battle, took part in the campaign: “At the time, when we have sent your father to Samtskhe in the morning, Kara Mahmadaşvili and many other people were arrested by him, but he was killed during his service. We pardoned you and gave all the lands of your father” The document is bilingual, compiled in

36. In the 17th century, it was the custom of Islamic rulers to bestow a robe of honor to selected courtiers as part of a ceremony of appointment to a public post.

Georgian and Persian. Both texts dated back to 1636, the Georgian text on August 25, the Persian text on August 25 - September 12.

Kara Mahmadeshvili mentioned in the charter to Papuna Gostashabishvili-Baratashvili can be found in other documents as well. It is true that Samtskhe is not mentioned here, but from the content of the text it is seen that the king gives a reward for the good execution of his order. Rostom pardoned Khutsia Chantadze and Giorgi Tegadze from Dvalta: "At the time when we have send you in the morning and Kara Mahmadeshvili and thirteen good people were taken prisoner and as a reward for this, we have canceled the tax for you, and you will never pay it to us or to other owners³⁷ (National Archives of Georgia 1448-1492). Unlike the previous document, it has already been specified that 13 people were taken prisoner along with Kara Mahmadeshvili. The mentioned document is also bilingual, Georgian-Persian. The text of the Georgian document is dated August 3, 1636, and the Persian is dated September 2-30 of the same year. Chantadze and Tegadze from Dvalta lived in Sabaratiano. They were probably the serfs of Gostashab Baratashvili. Apparently, they participated together in the campaign to Samtskhe and the capture of Kara Mahmadeshvili. Depending on the date of issue of the documents, the trip was supposed to take place in late July or early August.

The Ottoman-Safavid of 1632-1639 War ended in 1639 with the Treaty of Zuhab. According to the truce, Tori (present-day Borjomi municipality) became part of the Kingdom of Kartli (Berdzenishvili, 1985: 55). A kind of proof of this is the document issued by Rostom in 1644 to the Church of St. George in Sadgeri (Korneli Kekelidze National Centre of Manuscripts Qd-2880), according to which he granted the church to Mamijana from Tiniskhidi and his children. The charter has later confirmations: of George XI of 1678 and of Vakhtang VI of 1710. Therefore, from 1644 until the 10s of the 18th century, Sadgeri was included in the administration of the King of Kartli. The historic region of Tori has been under the jurisdiction of the kings of Kartli throughout the seventeenth century (Berdzenishvili 1985: 55-62).

Rostom, as an Iranian official, was the implementer of Iranian policy in the region. Every event organized by him, especially military operations, was carried out at the behest of Safavid Iran and responded to the political situation in the Middle East.

* * *

Historical documents reflect most of the internal political situation in the country. As we have seen, Rostom was solving domestic or foreign problems with the help of the Qizilbash army. It seems that the situation did not calm down soon, an Italian Don Pietro Avitabile notes that there were constant wars in this country, so the Catholic missionaries were always prepared to flee, even leaving the door of the room open so as not to be prevented from leaving quickly. The population also used to go to

37. This tax (*კოდობა პეცო, კოდა, Kodi* - the unit of measurement of grain) included the payment of wheat in favor of the church or landlord.

the foot of the fortress (Gori) with their belongings and sleep there. The royal family was also in danger. The king hid his queen in a secure fortress near Tbilisi (Pietro Avitabile, 1977: 32).

Before leaving for Kartli, Rostom assessed the situation in the country and planned a strategy to strengthen the positions. He asked the Shah to send with him Iranian Georgian nobles to Kartli³⁸. It was through them that he had to strengthen his position in the country and resolve the situation with the rest of the princes or the Georgian population. The nobles arrived with him from Iran were: Bezhan Amilakhvari, Zaal Eristavi of Ksani, Tvaldamtsvrishvili Davit (Bagration-Davitishvili) with his children, Pavlenishvili Bakhuta and Roin, Machabeli Tamaz, Tsitsishvili Papuna, Turmanidze Turman, bokaultukhutsesi³⁹ of Imereti - Chkheidze Teimuraz, Baratashvili Hasan-beg and Melik Sadati, Melik of Somkhiti Atabegi and his brothers, Kakhi Endronikashvili, Otia, Kakhaberi, Elizbar Svimonishvili, Demetre Pavlenishvili (Parsadan Gorgijanidze, 1926: 31-32; The Life of Georgia, 1980: 92). This list is supplemented by documentary sources.

The social status of the feudal lord was determined by his estate and position. The king had to provide with both of these components the Georgian princes who came from Iran. Of course, they would be satisfied at the expense of dividing or confiscating the lands of other princes of Kartli. The same was the case with official positions. This process is best illustrated by documentary sources. The addressees of Rostom's very first document of donation are the feudal lords. This first document issued by Rostom belongs to March 23, 1633 and is the "Order of King to donate an office of *sardali*⁴⁰ to Bezhan Amilakhori" (Korneli Kekelidze National Centre of Manuscripts Hd-2123). The second document issued on the same day was also for Bezhan Amilakhori (Korneli Kekelidze National Centre of Manuscripts Hd-2126). On April 4, 1633, the "Charter of Donation by King Rostom to Papuna Tsitsishvili" was issued (National Archives of Georgia 1450-51/79). On April 11 - May 9 of 1633 (date of the Persian text) a Charter of Donation was issued to Hasanbeg Baratashvili and his brothers (National Archives of Georgia 1448-3267). The "Charter of Donation by King Rostom to Zurab Kaparashvili" belongs to April 15 of 1633 (National Archives of Georgia 1448-3255), etc. In the "Charter of Donation to Giorgi Korghanashvili", King Rostom directly points out: that "You served us a lot, in return for this, we give you Dvalta in Sabaratiano (National Archives of Georgia 1450-16/93).

Now, in a few words, we will look at the documents issued for Bezhan Amilakhvari. Clearly, King Rostom has rewarded his feudal lords for their loyalty, and at

38. At that time many Georgian nobleman were in Iran. "Those who were dissatisfied with something in Georgia were looking for justice in Iran, destruction of the opponent, enrichment, making a name. Shah Abbas treated everyone with respect, appointed them a salary, donating tiuls (in Georgian თიულსი, one of the forms of land management in Safavid Iran). Shah Abbas was only requiring them to convert to Islam (Gabashvili, 1956; 354).

39. Bokaultukhutsesi is one of the police officers.

40. The House of Zedginidze, which assumed the name of Amilakhvari (*amirakhori*, Master of the Horse). Their fiefdom was called Saamilakhvro (Samilakhoro). The Amilakhvari were commanders (*sardali*) of the banner of Zemo Kartli, and *mouravi* of Gori.

the same time, the banner (so-called *sadroscho*, სამდროშო - military and territorial district) of Zemo Kartli⁴¹ (the Amilakhvari held a hereditary office of commanders of this banner) was subdued. Bezhan was given a land and a military official of *sardali*. Rostom attached special strategic importance to the banner of Zemo Kartli. Besides the commander of *sadroscho*, the Amilakhvari were also the *mouravi*⁴² of Gori, and if we take into account that Rostom, upon entering Kartli, rebuilt the Gori fortress in 20 days and placed there the Qizilbash garrison, we will understand how important this region was for the king. At the same time, King Rostom made Bezhan Amilakhvari the head of the noble house in the place of Joatham Amilakhvari. Joatham, as already mentioned, was the only prince, sided to Teimuraz, who was preparing to fight against Rostom. Bezhan is named in the first place among the princes came from Iran, probably as the most loyal and close person to the King Rostom.

How important it is for Rostom the obedience of the military force is shown by the harsh tone and threat that Rostom addresses in case of rebellion of the serfs of the Banner of Zemo Kartli: “Everyone who fought under the command of the Amilakhvari, will now obey Bezhan. Do not resist, because you will be considered disobedient to us” (Korneli Kekelidze National Centre of Manuscripts Hd -2123) and “if someone does not obey and breaks our command, make him carry out our orders and our service” (Korneli Kekelidze National Centre of Manuscripts Hd -2126). The other document is with the same content (Korneli Kekelidze National Centre of Manuscripts Hd-2125). It is significant that the document is approved by Rostom with the royal seal, the content of the legend completely defines his orientation: “Rostom - Khan’s feet dust”. In addition to the substantive meaning of the formula, the linguistic style characteristic of Persian is emphasized – “Khan’s feet dust”⁴³.

The newly crowned Rostom, according to tradition, re-approves to the feudal lords the donation of the old estates and issues them renewal charters, by virtue of which their ownership is automatically confirmed. The charter of donation given to the Davitishvili does not list the lands owned by the Davitishvili, but it is implied that they themselves had the documents proving this: “We give you your inherited and the donated land, which you have had from the previous kings, inherited or donated, we are also give you in its entirety” (Korneli Kekelidze National Centre of Manuscripts Sd-601, dating the Persian text of the document by March 12-May 10, 1633). In the *Deed of Oath* issued by Rostom on July 21 of the same year, the king specifically mentions that the Davitishvili had documents, prove of belonging village Breta by them (Korneli Kekelidze National Centre of Manuscripts Sd-556-a).

Rostom used the tradition of re-approving estates to strengthen its positions in Kartli. But it seemed that not all feudal lords have received the king’s favor, and the reward went only to his loyal supporters. The Davitishvilis were arguing with the Avalishvilis about the village Breta. As for the Avalishvilis, they were princes from

41. Upper Kartli is a historical region in south-western Georgia, comprising the lands in the upper basin of the Mtkvari River and Chorokhi River basin.

42. Mouravi (In Georgian - მორავი), was an administrative and military officer in early modern Georgia.

43. Pejorative form, means obedient slave.

Samtskhe and were distinguished by their loyalty to King Teimuraz. It is known that when Teimuraz moved to Imereti, the Avalishvilis also moved with him, but eventually they settled in Kakheti. Qaikhosro, one of the representatives of the Avalishvili house, remained in Kartli. It seems that Qaikhosro did not recognize the reign of Rostom and although he did not follow Teimuraz, but stayed in Kartli and was opposing Rostom. For this reason, Rostom, in a document to the Davitishvilis, promises them *Breta*: “the village of Breta was chosen because you inherited it and you asked us to make a donation, and if kaikhosro does not recognize our dominance, the village will be yours forever (Korneli Kekelidze National Centre of Manuscripts Hd-14699, *A Deed of Oath by King Rostom to Costandile and Elizbar Davitishvili*). Therefore, the lands were given to the princes only in case of obedience to the king. Approval of estates was the most effective means of subjugating the feudal lord, as his prosperity and social status depended directly on the possession of the estates. So Rostom found an excellent means of “loyalizing” them. At the same time, the princes of Kartli competed with the Georgian princes from Iran, which was most evident in the example of Bezhan and Joatham Amilkhviri.

The king always had the means to manipulate the feudal lords through the estates. King Rostom used the estates as a reward, but also as a punishment. The donation of the estates it was a means of enticing the princes, but in case of controversy with the king they were punished by the deprivation of the property. Beri Egnatashvili directly states, “Those who were unfaithful to King Rostom, were mutilated and some of them impoverished and expelled from the country” (Beri Egnatashvili 1959: 423).

King Rostom generously distributed positions to loyal nobles, which encouraged the disobedients to reconcile with him. In 1633, Pareshtukhutsesi⁴⁴ Paata Javakhishvili asked the king the position of *mouravi* (an administrative and military officer) of Akhaldaba (Korneli Kekelidze National Centre of Manuscripts Hd-14450). Paata Javakhishvili remained on Rostom’s side during the uprisings against him. Later, he also received the position of *mouravi* of Oltisi (Trialeti) (Korneli Kekelidze National Centre of Manuscripts Hd-14662). In 1634 Manuchar Meitari was appointed as *mouravi* of Tbilisi (National archives of Georgia 1450-53 / 84) and so on.

The loyalty of the princes was essential for Rostom. The king even was rewarding his loyal feudal lords for their service. In the Charter of *Donation to Kaikhosro Baratashvili*, the king directly notes: “With your help, we are reconciled with our serf Jesse Eristavi (of Ksani) and in reward for this, we granted you a village Nakhshirisgori in Veriskhevi” (see 1450-12/129).

A number of conspiracies and revolts were organized against King Rostom. King Teimuraz was mostly behind these revolts, because some princes still were choosing him due to the fact that he was a Christian unlike Rostom. Part of the princes played a double game. E.g. Eristavi of Aragvi Datuna “did not obey to the King Rostom and was employed by Teimuraz, but also served to Rostom”. Rostom did not forgive his

44. Pareshtukhutsesi – (ფარეშთუხუტესი) is an official of the royal household, Msakhurtukhutsesi’s office.

infidelity and eventually, Datuna was sacrificed in this controversy. He was killed in 1635 by the princes Turkistanishvili and Gabashvili, ordered by Rostom (Vakhushti Batonishvili 1973: 439). It is remarkable that in the same year Rostom granted the estate to Leon Turkistanishvili (National Archives of Georgia 1450-50/72) in reward for his loyalty and service. After the assassination of Datuna, his brother Zaal became the Eristavi of Aragvi. He also confronted Rostom and invited Teimuraz from Imereti. It is true that Teimuraz could not dominate in Kartli, but Selim-Khan was expelled from Kakheti and King Teimuraz occupied Kakheti. For fear of Rostom, King Teimuraz couldn't stay in Kakheti and moved to Ananuri, from where he tried to capture Kartli. In 1635, near Artsevi there was a battle against Rostom, but Teimuraz with Joatham Amilkhavri, the Eristavi of Ksani and Aragvi and the Kakhetians, was defeated. In the permanent struggle between the kings and the feudal lords, Kartli was most affected. After that Rostom changed tactics and went on the attack, he demanded an army from Iran to march against Kakheti. King Teimuraz assessed correctly the situation, he realized that he could not resist and asked for reconciliation with Rostom and Iran, and as a sign of loyalty, gave his daughter Tinatin in marriage to the Shah. For his part, Rostom promised Teimuraz to solicit support of the Shah of Iran (Korneli Kekelidze National Centre of Manuscripts Hd-14433). Later, with the intention of the princes, Rostom and the son of the King George III of Imereti, Mamuka⁴⁵, who had been proclaimed heir, confronted each other. They tried to kill Rostom, but the king survived this time as well (many protests were organized against Rostom⁴⁶). Together with the princes of Kartli, we see the noble house of Chkheidze who moved from Imereti to Kartli to rebel against the king. The Catholicos-Patriarch of Eastern Georgia Evdemon Diasamidze, Giorgi Gochashvili, Eristvishvili Largveli, Revaz Baratashvili, Ivane and Zurab Saakadze are involved in protests against the King. Nodar Tsitsishvili was the initiator of the revolts against Rostom. Despite the fact that from time to time they reconciled, the greatest resistance to the king was provided by: Joatham Amilakhvari, Jesse Eristavi of Ksani, Zaal Eristavi of Aragvi and Nodar Tsitsishvili. They periodically took refuge in Kakheti to the King Teimuraz. It was very important that the feudal lords were deprived of this refuge. Although narrative sources tell us nothing about this, documentary sources provide interesting information. It seems that Rostom tried to move the Kakhetian feudal lords to his side. According to the document of 1637, King Rostom gives a donation to Zakaria Makashvili. He approves the lands of Zakaria's father, Luarsab in the Inner Kakheti and Piraketa (hither) Sagarejo (Korneli Kekelidze National Centre of Manuscripts Hd-14481). It is significant, that after the final seizure of Kakheti by Rostom, Zakaria was elevated to the rank of Ninotsminda Bishop.

Rostom also rewarded the princes who helped him capture Kakheti and fight

45. With the proclamation of Mamuka Batonishvili as heir to the Kartlian throne, Rostom tried to unite Imereti with the Eastern Georgia (Zhorzholiani, 1987:65-66). But historian O. Soselia believes, that the ascent of Mamuka, prince of Imereti to the throne of Kartli, was planned in Akhatsikhe Sapasho and it was in the interests of the Ottomans to seize the throne of Kartli.

46. The bibliography and dating of these revolts can be found in the dissertation of T. Gogoladze (Gogoladze, 2012: 35-99).

against King Teimuraz. E.g. in a charter of 1643, given to Otar Tatishvili, states that due to the heroism of Otar and his brothers in the battle of Sagarejo, the king exempted their serfs from the taxes (Korneli Kekelidze National Centre of Manuscripts Hd-14477).

Military power was crucial in the battle for Kakheti. And due to a series of uprisings, Rostom sought the help of the Shah of Iran. And Shah sent an army in 1642 under the command of Adam Sultan Andronikashvili, Rostom's nephew. He was accompanied by the Beglar-begs of Yerevan, Shirvan, Karabakh and Azerbaijan. They were instructed to destroy Rostom's opponents, expel Teimuraz from Kakheti and replace him with Adam Sultan Andronikashvili, but Teimuraz stepped back this time as well. Jesse Eristavi of Ksani and Zaal Eristavi of Aragvi reconciled with Rostom. Zaal Eristavi of Aragvi asked Rostom to have mercy on the King Teimuraz. Rostom agreed on the condition that Zaal set off to the Shah in Iran (Vakhushti Batonishvili 1973: 442). To go to Iran was a kind of condition for the disobedient feudal lords to reconcile with the King Rostom. The same condition has been set to Datuna Eristavi of Aragvi (Vakhushti Batonishvili 1973: 439). There are questions, why was it obligatory to go to the Shah of Iran? Was Rostom himself making the decision to punish the disobedient feudal lords? Was it within the competence of vali of Kartli to punish or pardon the rebellious princes? Let's begin with the last question. We have seen numerous examples of both the punishment of the rebellious feudal lords and their pardon. Vakhushti Batonishvili wrote: that Rostom wanted Kartli, like other khanates, to be subordinate to the Shah, "so he sent everyone there" (Vakhushti Batonishvili 1979: 442). It turns out that the sending princes to the Shah's court was Rostom's initiative and served the integration of Kartli in the Iranian space. In this regard, it is interesting the documents of Oath by Rostom to the Kakhetian princes after the annexation of the Kingdom of Kakheti, where he directly states that in case of their loyalty he will not send them to the Shah: "If you are loyal to us and don't lie, then we guarantee that your possessions and titles will be preserved and you will not suffer neither death, nor mutilation, nor sending to the Qizilbash (King Rostom's *Deed of Oath* to Merab Jorjadze, National Archives of Georgia 1448-721). The same promise is made in the deed to Luarsab Makashvili: "if you come to us and become our loyal serfs, then from us, apart from good treatment, do not expect anything, neither captivity and nor sending to the Khan" (Korneli Kekelidze National Centre of Manuscripts Ad-605). The cited material testifies that Rostom, indeed, had the right to judge the affairs of the disobedient feudal lords himself and no longer send them to the Shah's court. It is noteworthy, however, that sending them to the Shah could also mean their captivity. The verdict is issued by the Shah and it depends on his will whether the feudal lord will remain a captive or they are allowed to return to their homeland. Of course, Rostom's position is also of great importance. So why did the issue arise about sending Zaal Eristavi of Aragvi to the Shah? We saw that Rostom took a number of steps to convince the rebellious feudal lords. Among them we should consider "the *Books⁴⁷ of Oath*". The *Books of Oath* were generally char-

47. Books are the same kind of documents as Deeds.

acteristic in early modern Georgian world. This type of document, to some extent, indicates the degradation of royal power, although Georgian kings actively used it to subjugate the feudal lords⁴⁸. In this case, too, similar documents were a guarantee of the loyalty of the princes to King Rostom. It is known, that when Rostom entered Kartli, only Joatham Amilakhvari openly opposed this. Only Joatham from the princes of Kartli went to Teimuraz, who was preparing for the battle with Rostom, “no one came except Joatham Amilakhori” (Parsadan Gorgijanidze, 1926: 32). Joatham was in opposition to Rostom and repeatedly rebelled against him. But during the reconciliation of the king and Joatham, Joatham’s mother - Tamar Batonishvili⁴⁹, who was the daughter of Rostom’s uncle – Vakhtang, mediated. Historians accuse Joatham of double politics: “Joatham bided his time and was either on the side of King Teimuraz or on the side of Rostom” (Vakhushti Batonishvili, 1973: 442); “As long as it was convenient for Joatham, he was a supporter of either Rostom or Teimuraz” (Beri Egnatashvili, 1959: 423). The king tried to neutralize him with his flexible policy. We have preserved the *Deed of Safeness*, which the King gave to Joatham and his mother, Tamar Batonishvili. The document is undated: “So from now on, if you are loyal to us and don’t lie, we will not allow even the Happy Khan to harm you and if anyone slanders you, we will not blame without clarifying the matter, and your possessions and titles will be preserved” (Korneli Kekelidze National Centre of Manuscripts Hd-2129).

There is also a second *Deed of Oath* by King to Joatham. In the document, the king declares: “So from today on, I will be kind and merciful to you and wish good on behalf of the Happy Khan and from me, and if you are faithful to us, you will never be deprived of your property and title. The guarantor of this is God and all his Saints and Happy Shah Safi Khan... And if anyone denounces you, we will not blame without clarifying this issue” (Hd-2117). It should be noted that in the both *books of oaths*, Rostom considered it necessary to use the authority of the Shah of Iran. In addition Rostom claims to be acting on behalf of the Shah, the state of Joatham also depends on the Shah and the Shah is the guarantee of his safety with God and the saints. Despite the *books of oaths* Joatham Amilakhvari with Zaal Eristavi of Aragvi repeatedly opposed the King Rostom. The *books of oaths* given by Rostom to Zaal Eristavi of Aragvi haven’t survived, but we can assume that it would undoubtedly exist. Since the princes did not abide by the terms of the oath book and Rostom was unable to modify them for years, it became necessary to send them to the guarantor of the oath books - the Shah of Iran. It is noteworthy that Rostom sent letters to the Shah about this, and most importantly, these letters were petitions, because Beri Egnatashvili notes directly: “He wrote good books to the Khan” (Beri Egnatashvili, 1959: 423). Those who entered Isfahan were greeted with joy. Parsadan Gorgijanidze has described in detail the dizzying reception that was given at the court of the Shah (Parsadan Gorgijanidze, 1926: 44-46). Each of them was given 7 tomans and 60 liters of wine a day. The sovereign granted Eristavi 300 tomans of money and brocade.

48. The *Books of Oath* also demonstrate the king’s rights, where he vows not to exercise punitive rights in the case of the prince’s loyalty.

49. Batonishvili is a title for royal princes and princesses of the Bagrationi dynasty.

During the farewell Eristavi was given 500 tomans, a robe and a horse with a gold dress, 15 villages near Qazvin, in Bohrud, Amilakhori was also presented with a robe, money and a horse with a gold dress. They were also assigned a salary of 50 tomans (Parsadan Gorgijanidze, 1926: 44-46).

Mohammad Taher assesses the arrival of Zaal Eristavi of Aragvi and Joatham Amilakhvari in Iran as follows: “They were glorified by the kiss of the feet and the honor of sitting in this majlis like a paradise. They carried the head of glory to the planet Saturn and were glorified by receiving various gifts and satisfied with boundless pleasure, they received permission to leave and return to their homeland” (Mohammad Taher, 1954: 383).

Zaal Eristavi was converted to Islam and returned to Georgia (Beri Egnatashvili, 1959: 424). At the same time, if someone were in captivity in Iran from Kartli, Kakheti and Imereti, they all were forgiven and sent to homeland (Parsadan Gorgijanidze, 1926: 46). A new phase in the relationship between Rostom and the princes began with this great reconciliation.

Rostom tried to seduce the princes with bribery. “King Rostom used to give the Georgians cotton robes and small gifts, because at that time the Georgians did not know the robes and did not love to dress like that, and with these small gifts the Georgians became loyal and rallied around Rostom, because then the Georgians were sincere and inexperienced and did not know neither the Qizilbash rule, nor their lie (Beri Egnatashvili, 1959: 418). It is significant, that the Georgian historian considers Rostom’s gifts for seducing princes, as a Qizilbash rule. “At that time the Georgian traditions began to die; and the Georgians began to love greed and wealth, receiving salary and villages by the Khan. The Georgians began to dress in Qizilbash way, the nobles and princes of Georgia were enriched by the Khan (Beri Egnatashvili, 1959: 424). All this is confirmed by the documents, e.g. in the *Charter of Donation to Merab Korghanashvili-Iaralishvili*, it is specially mentioned that he had lands granted from the Shah: “All the land earned by Merab by loyalty and service to the Khan’s court” (Korneli Kekelidze National Centre of Manuscripts Qd-2432). The Shah, who had ascended the throne, had to renew a deed of possession of the estates approved by the previous Shah to the Georgian feudal lords. Shah Safi renewed to Givi Kartveli a deed of ownership of the estates donated by Shah Abbas to Givi’s father (Puturidze, 1961: 30-31; Katsitadze, 1962: 196). It is true that the Georgian system of land tenure remained unchanged, but the Shah considered himself the owner of Georgian lands (Katsitadze, 1962: 196). Rostom, as vali of Kartli, also served this policy. Under his command, Farukhan, an Iranian official, beglar-beg of Shirvan, received a share of Georgian lands. Rostom as a vali of Kartli, made a donation to Farukhan from crown land (Korneli Kekelidze National Centre of Manuscripts AD-624). By order of the Shah, Beglar-beg of Shirvan were in charge to stand in Keshik⁵⁰ - i.e. to protect King Rostom (Parsadan Gorgijanidze, 1925: 240). This was the first time that the ruler of a non-Georgian province received donation from the king’s royal domain. This fact

50. *Keshik*, *kheshig* were the imperial guard for Mongol royalty in the Mongol Empire, bodyguards for the emperors and other important nobles.

clearly shows that Rostom considered Kartli and Shirvan as an organic part of the common space of the Safavid Iran.

The Georgian feudal lords also owned lands and positions in Iran, especially those who arrived with Rostom from Iran. Papuna Tsitsishvili, for example, was the personal gholam of the Shah of Iran, and for this reason, in 1641, Shah Safi I, appointed an annual salary of 11,000 tomans and 7,300 dinars. According to Shah's firman, Papuna is in Georgia "He serves there and does not commit any crime" (Puturidze, 1961: 41). He was supposed to receive a salary from the amount of *vojuhati* of the Shirvan region, which was provided by the Shirvan Khan. He was temporarily provided with *tiuli*⁵¹ in Shirvan, because unlike Kartli the eastern system of land tenure was established in Shirvan (Katsitadze, 1962: 193; Michitashvili, 2016: 72). It seems that the Shah's order was not always carried out and the amount of salary was reduced or paid in kind, so in 1649 Shah Abbas II issued a new firman to remunerate the reduced salary to Papuna and to provide him a new salary every year (Puturidze, 1961: 60). Later, Shah Abbas II approved to Papuna the serfs of his father, Qaikhosro Tsitsishvili with the new firman dated of November 26, 1658 (Puturidze, 1961: 73-74). In 1648 at the request of Rostom, Shah Abbas II granted Elizbar Davitishvili *tiuli* in Azerbaijan (Puturidze, 1961: 57, 58).

Rostom himself, like a vali of Kartli owned lands in Iran: in Pushtunistan, Gilan and Hun. The possession of the lands in Iran by vali of Kartli determined his attitude as an official of the Shah towards his ruler. The lands that vali of Kartli possessed in Iran, belonged to the Shah, Rostom only received income from this (Gabashvili, 1972: 379).

Rostom also took part in the state affairs of Iran. Mohammad Taher notes that Mir Qasim Beg, who had been appointed darugha of Isfahan instead of Rostom-Khan, fell out of favor and was removed from office by the Shah. "It has been decided that Rostom-Khan will appoint another [one] who will be able to do this job." On the advice of Rostom, Parsadan-Beg Georgian, Parsadan Gorgijanidze, was appointed darugha. Later, when Parsadan also had problems with this position and he was fired, Rostom was again instructed to select a candidate for the darugha of the capital. He chose Badada or Paata-beg (son of Amilakhvari) (Mohammad Taher, 1954: 387).

For the Iranians Rostom was a vali, but Georgian sources usually refers to him as a king, moreover he calls himself a king. In the documentary sources where Rostom's official title is presented, he repeats the title of the previous kings: "King of Kings, patron Rostom", "The King of Kings, Sovereign and patron Rostom". In the royal title, he emphasizes the divine origin of his ancestry and, despite his conversion to Islam, declares himself as divinely crowned: "By the mercy of God, we, Iesian-Davitian-Solomonian-Bagratovani, the King of Kings, patron Rostom" (National Archives of Georgia 1449-2365). "Divinely Crowned, King Rostom" (Ad-875a). Rostom, repeating the title of the previous kings, emphasized his legitimate rights to the throne of Kartli and declared himself their legal heir.

In 1648, Rostom finally defeated Teimuraz I and annexed the Kingdom of Kakheti, which was reflected in his title. Mohammad Taher considers the unification

51. *Tiuli* was one of the forms of land management in Safavid Iran.

of Kakheti and Kartli as a victory achieved by Iran: “The whole of Georgia and Kakheti passed into the possession of His Majesty (Shah of Iran)” (Mohammad Taher, 1954: 383). For Iran and Rostom, the establishment of influence in Kakheti and the defeat of Teimuraz were of great importance, so Rostom emphatically indicates in the documents the growth of his dominion – “The king of kings, the conqueror of both kingdoms, patron Rostom (National Archives of Georgia 1449-1796), “Divinely Crowned, the King of Kings and the ruler of Kartli and Kakheti, patron Rostom“(Qd-1972a).

Rostom’s religious denomination found no reflection in his title. The king’s attitude towards Christianity has been duly studied and analyzed in the works of Georgian historians⁵². Documentary sources more or less give us an idea of the king’s attitude towards the church. From the *Deeds of Mercy* issued by Rostom, It’s preserved mainly the documents to the Svetitskhoveli Cathedral. It is noteworthy that Rostom calls Svetitskhoveli his crypt: “Imitation of heaven, temple for you and cemetery for us” (National Archives of Georgia 1449-2365); Regarding the death of Otia Gurieli, the son of Queen Mariam, his wife, Rostom mentions that “we buried him (Rostom’s stepson) in our cemetery [Svetitskhoveli]” (National Archives of Georgia 1449-2365). He names Svetitskhoveli as his crypt in the documents issued to Gurgen Garakanidze (National Archives of Georgia 1450-13/233) and Zaal Zumbuladze (National Archives of Georgia 1450-31/130)⁵³. As for the attitudes towards the church, Rostom continues the well-established tradition and founds an agape⁵⁴, which was characteristic of royal power. According to the document of donation issued to the Berdzenishvili, the land of Erkneti was obliged to celebrate agapae for the kings. The foundation of agape on the part of Rostom should also be seen as one of the segments of the feudal service and the protection of the tradition of royal privileges (National Archives of Georgia 1450-31/68).

Ecclesiastical documents are compiled according to the existing standard of the time, with its extensive theological introduction. The document issued to the Church of Nitria stands out for its originality, which draws attention with non-stereotypical formula of penalty clause. This is the first time a document has provided for a punishment of a Muslim violator, which is cursed by Islamic theological formulas (National Archives of Manuscripts 1448-5008 b). The document accurately describes the life in the Kingdom of Kartli, when the coexistence of Christian and Islamic religions became a reality.

Rostom, as a Muslim ruler, was empowered from his suzerain, the Shah of Iran to show kindness to the church and to take care of the temples. They are preserved the firmans issued by Shah Safi to the Svetitskhoveli Cathedral (Puturidze, 1961: 43, 46), which makes it clear that Iran and its subordinate Rostom were also interested in strengthening their positions among the clergy (Katsitadze, 1962: 204-205). Rostom had his own political goals in relation to the Church. For example, when he

52. Zhorzholiani, 1987: 59-61; Gelashvili 2008; Katsitadze, 1962: 204-205.

53. Muslim Rostom was buried in Qum, Iran, close to Shah Abbas I.

54. In the Georgian documents the term *ağapi* (აგაპი) meant a commemorative meal offered to the clergy, the poor and were accompanied by a funeral service on the anniversary of the deceased.

longed for the return of a Christian owner in Samtskhe-Javakheti (National Archives of Georgia 1448-1035), he actually wanted to oust these territories for the Ottomans. He also tried to claim the Kingdom of Kakheti by seizing Sagarejo estates (Korneli Kekelidze National Centre of Manuscripts Hd-14481).

The attitude of Georgian narrative sources towards Rostom is heterogeneous. Georgian historians Beri Egnatashvili and Vakhushti Batonishvili negatively assess his personality. “The King Rostom was a crafty and wily man” (Beri Egnatashvili, 1959 :) “Tricky man, full of intrigues and at the same time very smart” (Vakhushti Batonishvili, 1973: 438). Both historians accuse him of establishing Persian customs in Kartli and degrading of the Georgians. Islam and Persian habits predominated at his court. It was difficult for the Georgian society to accept Rostom’s kingship, which is evidenced by the large number of revolts organized against him by a large part of the feudal lords and the Catholicos-Patriarch. As we have seen the first decades of Rostom’s rule was the struggle against the nobility. Documentary sources, due to their purpose, don’t reflect emotional moods of the era. Also important is the content of manuscript colophons and epigraphic sources. Although the Rostom’s era is marked by extensive construction and copying of manuscripts, the name of the king is rarely found on these monuments, most of them mention Queen Mariam as the founder⁵⁵. Clearly, Queen Mariam’s cultural and educational initiatives were carried out with the financial assistance of Rostom, but the King’s non-mention well characterizes the public attitude towards his personality.

This book presents the documents created in the Royal Chancellery of King Rostom and issued directly by him. As for the various *Court Rulings* and *Books of Dispute’s Settlement* issued by Rostom’s order, they are not included here.

The historical documents of this book were processed and prepared for publication by: Irakli Gelashvili, Tamaz Gogoladze, Maia Shaorshadze and Temo Jojua. The Persian texts of the Georgian-Persian deeds processed, translation specified, legends of the Persian seals read and prepared for publication by Khatuna Baindurashvili. The comments on the historical documents were provided by Tea Kartvelishvili. The paleographic copies of the epigraphic material were made and texts of the inscriptions were prepared for publication by: Tamaz Gogoladze (Sioni, Khatissopeli, Goruli, Akhalkalaki and Svetitskhoveli) and Irakli Gelashvili (Itria). Indices were added by: Tamaz Gogoladze, Irakli Gelashvili, Maia Shaorshadze and Tea Kartvelishvili. The introduction prepared by Tea Kartvelishvili, translated by Rusudan Labadze. The book is edited by Mzia Surguladze.

Tea Kartvelishvili

55. Rostom helped to restore a major Georgian Orthodox cathedral Svetitskhoveli at Mtskheta and patronised Christian culture.

**საბუთის ტექსტაჟი გამოყენებული პირობითი
ნიშნები**

- () ქარაგმის გახსნა
- [] აღდგენილი ადგილები
- ... დაზიანების გამო გამოტოვებული ადგილები
- { } დაწერის მიერ უნებლიედ გამოტოვებული და
გამოცემაში აღდგენილი ადგილები
- < > ზედმეტი ადგილები
- | დედნისეული სტრიქონის გამოყოფა
- || დედნისეული კეფის გამოყოფა
- recto საბუთის წინა მხარე
- verso საბუთის ზურგი
-] ტექსტის ეს ადგილი ამა თუ იმ გამოცემაში დაბეჭდილია
შემდგენიარად

1633 წ. 23 მარტი. წყალობის წიგნი ოსტომ მეფისა გაჰან ამილახორისადმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Hd-2126; მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 37X16,6 სმ. შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; საბუთის დაზიანებული ადგილები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. საბუთი ქართულ-სპარსულია, – რეასტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, შექასთეს ხელით შესრულებული, მოთავსებულია verso-ზე.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტკა (321), მარტის კვ, რაც უდრის 1633 წლის 23 მარტს.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ფუთურიძე, 1955: 37, გვ. 85-88.

ქ. ნებითა და შეწვევითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფემან² პატრონმან როსტომ, ესე წყალობისა ნიგნი და³ სიგელი შეგინყალეთ და მოგახსენეთ თქუენ, ჩუ⁴ენსა ერდგულსა და მრავალფერად თავდადები⁵თ ნამსახურსა, ა მ ი ლ ა ხ ო რ ს , პატრონს ბ ე ჟ ა ნ ს , მას⁶ ჟამსა, ოდეს ლ ი ე ხ უ ს ზედათ ქართლის ქუეყა⁷ნა თქუენის სახლისკაცის სასარდლო ყოფილიყო,

ა⁸წე, ჩუენცა შეგინყალეთ და ლ ი ე ხ უ ს ზედათ⁹ის თავადისა აზნაურისშვილისა ბ ე რ ი ს ა და ერ¹⁰თობილთ ყოვლის კაცისა, რარიგადცა ამას¹¹ წინათ თქუენის სახლისკაცი სარდარი ყოფილა, ¹² იმავე რიგითა და წესითა, სარდლობა თქუენ¹³თვის გუიბოძებია. როდისცა ჩუენი ნიგნი და ბძ(ანე)ბა¹⁴ მოგივიდეს, რარიგადცა მოგახსენოთ, იმრიგად შეი¹⁵ყარეთ და სადაც ჩუენი ბძანება იყოს, იქ შემო¹⁶გვეყარენით. რაც კაცი დაგაკლდეს და ჩუენი ბძ¹⁷ანება გატეხოს, რითაც სამართლით ემართლებ¹⁸ოდეთ, გაუწყერით, გარდააწდევინეთ და ჩუენ¹⁹ი ბრძანება და სამსახური გაათავეთ.

ქ(ორონი)კ(ონ)სა²⁰ ტკა, მარტს კვ.

verso-ზე მინანერები: 1. 1633 წ. ადანერილია; 2. სასარდროსა არის; 3. სასარდლობა ამ ზ ე მ ო ქ ა რ თ ლ ი ს სარდლობისა.

სპარსული ტექსტი:

هو الرحيم

حكم على شد آنکه چون از قدیم آبا و اجداد رفعت پناه عزن و معالی دستگاه اقبال اثارى | نظاما الرقعه و الاقبال ببجان بیگ امیرلاخور سردار بوده اند ما نیز بمشار الیه علم داده | بهمان قاعده سردار نمودیم می باید که جمعی که از قدیم الایام تابین اجداد مومی الیه بوده اند | و همراه علی ایشان بخدمات و جانبازی مشغول بوده اند بهمان قاعده باتفاق مومی الیه بوده اطاعت تقصیر ننمایند و اگر احدی در خدمات تقصیر نماید و از فرموده تجاوز نماید رفعت و معالی پناه مومی الیه بنوعی | تنبیه و تادیب نماید که باعث عبرت دیگران شود و درینباب قدغن دانسته از فرموده تخلف نورزند | و هر ساله حکم مجدد نطلبند و چون حکم بمهر علی رسد اعتماد نمایند | تحریرا فی شهر رمضان المبرک سنه ۱۰۴۲

ის (ღმერთი) არის ყოვლად მონყალე

გამოვიდა მაღალი ბრძანებულება მასზე, რომ რადგანაც ძველით-განვე სიდიადის თავშესაფარის, კეთილშობილი, დიდებული და ბედნიერებით მოსილი ბეჟან-ბეგ ამილახვარის მამა-პაპა სარდლები იყვნენ, ჩვენც, მივეცით რა მას ალამი, იმავე წესით გავხადეთ ის სარდლად. საჭიროა, რომ ის ხალხი, რომელიც ძველი დროიდანვე ხსენებულის წინაპართა ხელქვეითი იყო და მათი დროშის ქვეშ ეწეოდა თავდადებულ სამსახურს, — იმავე წესით [და რიგით] ხსენებულ [ბეჟან-ბეგმა] ისე დასაჯოს ის და გარდაახდევინოს, რომ სხვებისათვის გაკვეთილი იქნეს ეს. ამის შესახებ [გამოცემული] ბრძანება იცოდნენ, ნაბრძანებს წინააღმდეგობა არ გაუწიონ და ყოველ წელს ახალ ბრძანებას ნუ მოითხოვენ. და როცა ბრძანება მაღალი ბეჭდით აღიჭურვება — ერწმუნონ მას. დაინერა 1042 წლის კურთხეულ რამაზანის თვეში.

ბოლოში უზის როსტომის სპარსული ბეჭედი, შემდეგი წარწერით:
هت سلطان صفی شاه زمین و زمان داد لاف بنده راستم خسرو نشان

ქვეყნისა და დროის ხელმწიფემ, დიდსულოვანმა შაჰ სეფიმ, წყალობა მოილო მის მონაზე და როსტომ-ხოსრო მიწოდა.*

კომენტარი:

ბეჟან ამილახვარი – ქართველი დიდებული. ცხოვრობდა ირანში. 1633 წელს იგი ქართლის მეფედ დანიშნულ როსტომს ჩამოჰყვა ირანიდან. ირანიდან გამოყოლილ წარჩინებულთა შორის ფარსადან გორგიჯანიძე ბეჟანს პირველ ადგილზე ასახელებს (ფარსადან გორგიჯანიძე, 1925: 239). როსტომმა იგი დაუპირსპირა იოთამ ამილახორს, რომელმაც მხარი თეიმურაზ I-ს დაუჭირა. ამიტომ იოთამს ჩამოართვეს ამილახორობა და სხვა საგვარეულო სახელოებთან ერთად გადასცეს ბეჟანს – ზემო ქართლის სარდლობა და გორის მოურავობა. ზემოყოყვანილი საბუთი ცხადყოფს, რომ ბეჟანი საამილახოროს მეთაურად როსტომს ქართლში გამეფებისთანავე, 1633 წელს, დაუნიშნავს. (გერიტიშვილი, 1955: 402).

* როსტომის ამ ბეჭედში, რომელიც შემდგომში როსტომ მეფის სპარსულ ბეჭდად იქნება მოხსენიებული, დაფიქსირებულია მისი ორივე სახელი.

1633. 4 აპრილი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა პაპუნა ციციშვილისადმი

პირი: სეა, 1450-51/79. გადაწერილი დედნიდან რუსული მმართველობის პირების დავთარში.

საბუთის თარიღი: ქორონიკონი ტკა (321) აპრილის დ (4), რაც უდრის 1633 წლის 4 აპრილს.

საბუთის დამწერი: მდივან-მწიგნობარი შერმაზან ოქრუაშვილი.

[ქ.] ნებითა და შენევნითა ღ(მრ)თისათა, ჩვენ, მეფემან პატრონმან როსტომ, თქვენ, ციცისშვილს, პატრონს პაპუნასა და ძმასა, ქახოსროს. მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კაქრსა და მამულია წყალობასა დაგვეაჯენით, ჩვენ ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი, მოკითხული ვქენით, სამკვიდროდ თქვენი ყოფილიყო და ბედნიერის შაქსა - აბას ხელმწიფის ოქმიცა გქონდათ, ასრე, რომე მამისა თქვენისათა ერთი ნილინავკისის წყალობა ექნა.

ჩვენცა შეგინყალეთ და გიბოძეთ სრულობით ნავკისი.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღმერთმან ჩვენსა ერდგულად სამსახურსა შიგან.

ანე, მოგახსენებთ კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო და სხვანო მოსაქმენო, თქვენცა ასრე გაუთავეთ, რარიგათაცა ამა ჩვენგან ნაწყალობევს ფარვანაშია ენეროს და ნურაოდეს ნუ შეეშლით და შეეცილებით თანადგომისა და შენევნისაგან კიდე.

დაინერა ბ(რ)ძა(ნე)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკა, აპრილის დ, ხელითა კარისა ჩვენისა მდივან-მწიგნობრისა - ოქრუაშვილის შერმაზანისათა.

დედანს დასმული ჰქონდა ორი ოთხკუთხა ბეჭედი.

კომენტარი:

პაპუნა ციციშვილი – ქართლის სამეფოს სახლთუხუცესი, ყორჩიბაში და სარდალი. მას დავა ჰქონდა თავის განაყოფებთან: მანუჩართან, ბაადურთან და ყაიასთან. ისინი სამკვიდრო-სასიცოცხლოდ იყვნენ ერთმანეთზე გადაკიდებული. კონფლიქტი იმდენად გამწვავებულა, რომ განაყოფები პაპუნასა და მის ძმაზე თავდასხმასა და სახლ-კარის გადაწვასაც არ ერიდებოდნენ. მათ დაუხოცავთ პაპუნას მამა და ბიძები (ხეც, Ad-1030). ამ მტრობის გამო პაპუნას თავი ირანში შეეფარებია. სწორედ ირანიდან წამოყვა იგი როსტომ მეფეს ქართლში (ფარსადან გორგიჯანიძე, 1625: 240; ცხოვრება საქართველოესა 1980: 92).

პაპუნა როსტომის ფავორიტი იყო. მისი სახლიკაცი ნოდარ ფარსადანის ძე ციციშვილი თეიმურაზ I-ის მომხრე დარჩა და როსტომის წინააღმდეგ აჯანყებებში იღებდა მონაწილეობას. როსტომს მისი მიმხ-

რობა უცდია. „ფარსადან მამამან მისმანო მრავალი მაძლიაო, რომ საციციანო მისის შვილისშვილის პაპუნა ყორჩიბაშისათვის მოხოვაო და არ მივეცო და მაგას უქრთამოთ მოვეცო და ახლა ამდენის სიკეთის მაგიერათო ჩემთვის უმუხანათებიო და სხვა ბატონს ჰბირებიო“ - გულისტკივილით აღნიშნავს როსტომი (ფარსადან გორგიჯანიძე, 1925: 248). ამ პასაჟიდან ცხადი ხდება, რომ საციციანოს მამულები მეფეს ნოდარისთვის დაუმტკიცებია. პაპუნა ქვემო საციციანოს წინამძღოლი იყო.

პაპუნა ირანის შაჰის პირად ღულამს წარმოადგენდა და სწორედ ამიტომ, 1641 წელს ირანის შაჰმა სეფი I-მა მას ყოველწლიური ჯამაგირი დაუნიშნა – 11 ათასი თავრიზული თუმანი და 7300 დინარი. შაჰის ფირმანის თანახმად, პაპუნა „საქართველოში იმყოფება. იქ ასრულებს საჭირო სამსახურს და არავითარი დანაშაული არ მიუძღვის“ (ფუთურიძე, სპარსული ისტორიული საბუთები საქართველოს წიგნთსაცავებში, წიგნი I, ნაკვეთი I, 1961: 41). ჯამაგირი შირვანის ოლქის ვოჯუჰათის თანხებიდან უნდა მიეღო, რასაც უზრუნველყოფდა შირვანის ხანი. მას დროებით მფლობელობაში გადაეცა შირვანში მდებარე თიული, რადგან, ქართლისგან განსხვავებით, შირვანში აღმოსავლური მიწისმფლობელობის სისტემა იყო დამკვიდრებული (მიჩიტაშვილი, საციციანოს ისტორია, 2016: 72).

როგორც ჩანს, შაჰის ბრძანება ყოველთვის არ სრულდებოდა, ადრესატს თანხას ან აკლებდნენ, ან ნატურით უხდიდნენ ჯამაგირს, ამიტომ 1649 წელს შაჰმა აბას II-მ ახალი ფირმანი გამოსცა პაპუნასათვის დაკლებული ჯამაგარის ანაზღაურების და ყოველწლიურად ახალი ჯამაგირის ბოძების შესახებ (ფუთურიძე, 1961: 60). 1658 წლის 26 ნოემბრის შაჰ აბას II ფირმანით უმტკიცებს პაპუნას მამამისის, ქაიხოსრო ციციშვილის ყმებს (ფუთურიძე, 1961: 73-74). ფირმანში როსტომ-ხანი უკვე გარდაცვლილად იხსენიება.

პაპუნა ერთგული და სანდო პირი იყო როსტომის ოჯახისთვის. მეფის გარდაცვალების შემდეგ მისმა ქვრივმა, დედოფალმა მარიამმა თავისი მდგომარეობის გასარკვევად, სწორედ პაპუნა გაგზავნა შაჰ აბას II-ის კარზე: „წიგნიც ციციშვილს პაპუნა სარდალს მისცეს, ჩაფრად გაისტუმრეს. პაპუნა სარდალი ადრე მისულიყო, ყაენს სწყენოდა როსტომ მეფის სიკვდილი. დედოფლისა დიად, ბევრი დედაკაცობა უამბო“ (ცხოვრება საქართველოსა 1980: 109; ფარსადან გორგიჯანიძე, 1925: 269).

**1633 წ. 15 აპრილი. წყალობის წიგნი ოსტომ მეფისა
ზურაბ ყაზარაშვილისადმი**

დ ე დ ა ნ ი : სეა, 1448-3255; ყავისფერი ქაღალდი; ზომა: 33,8×20,1 სმ (რესტავრაციამდე), 34,3×21,7 სმ (რესტავრაციის შემდეგ). შავის ფერის მელანი; განკვეთილობის ნიშნებად გამოყენებულია ორწერტილი ან სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ, ტექსტის ხილვადობა საკმაოდ კარგია, თუმცა, ადგილ-ადგილ სიტყვები გაფერმკთალებულია. საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპარსული. სპარსული ტექსტი, შესრულებული შექასთეს ხელით, რვა სტრიქონად, მოთავსებულია დოკუმენტის verso-ზე.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთუელ თუმანიშვილი.

პ ი რ ი : სეა, 1450-49/42.

საბუთის თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტკა (321) აპრილის თხუთმეტი, რაც უდრის 1633 წლის 15 აპრილს.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ფუთურიძე 1955: N40, გვ. 92-93.

ქ. ნებითა და შენეწენითა ღ(მრ)თისა(ა)თა, ჩუენ, მეფემან პატრონ|¹მან როსტომ, ესე უკუნ[ისამ]დე ჟამთა გასათავებელი წყა|²ლობისა წიგნი და სიგელი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენთა ერდგულთა და მრავალფერად თავდადებით ნამსა|³ზურთა ყმათა, ყ ა ფ ა რ ა შ ვ ი ლ ს ზ უ რ ა ბ ს და შენთა ძმათა, დ უ რ მ ი |⁴შ ხ ა ნ ს და ყ ა ფ ა რ ბ ე გ ს , შვილთა და მომავალთა სახლისა თქვენისა|⁵თა, ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგით კარსა |⁶ და ხ { ა } ნ ძ ო რ კ ე ტ ი ს წიგნის გა{ა}ხლებას გუიჯენით, და ჩუენც ვი|⁷სმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი და მოკითხული ვქენით და ს |⁸ო მ ხ ი თ ს სოფელი ხ { ა } ნ ძ ო რ კ ე ტ ი უპატრონო იყო. ასრე რომე, მე|⁹მკუიდრე კაცი აღარა ჰყოლებოდა და ჩუენს ძმისწულს, ბა|¹⁰ტონს ს უ ი მ ო ნ ს თქუენთვინ ებოძა. და ანე, ჩუენცა შეგინყალეთ და |¹¹ გიბოძეთ მისი მართლის სამართლიანის საქმითა და სამძღურ|¹²ითა, მითითა, ბართითა, წყლითა, წისქულითა, ველითა და ვენაწი|¹³თა, შენითა და ოჯერითა, რისაც მქონებელი ან მთასა და ან |¹⁴ ბარს ყოფილიყო, ყოვლითურ თქუენთუინ და თქუენთა შვი|¹⁵ლთათუის გუიბოძებია.

ანე, გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩ|¹⁶უენსა ერდგულად სამს{ა}ხურსა შინა. და არაოდეს არ მოგეშალო|¹⁷ს არა ჩუენგან და არა სხუათა მეპატრონეთაგან.

ანე, მოგა|¹⁸ხსენებთ კარისა ჩუენისა ვ ე ქ ი ლ - ვ ე ზ ი რ ნ ო და ს ო მ ხ ი თ ი ს ა |¹⁹ ტ ა რ უ ღ ა ნ ო , ვინცა-ვინ იყუენეთ და ანუ დღეის წაღმა იქნე|²⁰ბოდეთ, თქუენცა ასრე გაუთავეთ და ნურას მოუშლით, რა|²¹რიგადაც ამა ჩუენგან ნაწყალობევსა ფარვანაშია ეწეროს.

|²²დაინერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე, ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკა, აპრილს თ|²³ხუთმეტსა, ველითა კარისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობრი|²⁴ს თ უ მ ა ნ - ი შ ვ ი ლ ს ბ ი რ თ უ ე ლ ი ს ა თ ა .

საბუთს უზის სამი ქართული ბეჭედი: ორი ოთკუთხა (არ იკითხება), ერთი მრგვალი, მსხლის ფორმის, თავზე გვირგვინით. შუაში და გარშემო მხედრული ლეგენდია: ქ. ყაენის ფეჭთა [მტ]ვერი, როსტომ მეფე ვაჭმტკიცებ.

XIX საუკუნეში მიწერილი სათაური: ხ ა ნ ძ უ რ კ უ { ე რ } ტ ი ს სოფელის სიგელი.

სპარსული ტექსტი:

1633 წ. 11 აპრილი – 9 მაისი.

ტექსტის ზემოთ ლურჯი მედნიით დაწერილი ყოფილა ლოცვითი ფორმულა, რომელიც საბუთის რესტავრაციის შემდეგ აღარ იკითხება. ჩანს მხოლოდ გრაფემები ی و کی .

حکم عالی شد آنکه چون قبل از بین قریه خونضر کود من اعمال سمخت | بتیول رفعت پناه
صهراب بیگ مقرر بوده از ابتداء تخاقوی نیل | ما نیز بهمان قاعده بمشارالیه شفقت نمودیم
رعایا قریه مذکور مومی الیه را | تیولدار خود دانسته مالوجهات و حقوق دیوانی را موفق
دستور العمل | گرجستان بدو واصل ساخته چیزی موقوف ندارند و چون حکم بمهر عالی رسد
اعتبار نمایند و در ینباب قدغن دانسته در عهده دانند تحریر | فی شهر شوال المکرم سنه ۱۰۴۲

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე რომ, რადგან ს ო მ ხ ი თ ს დამოკიდებული სოფელი ხ ა ნ ძ ო რ კ უ ე თ ი , რომელიც წინათ თიულად ჰქონდა დამტკიცებული სიდიადის საფარველს ს ო ჰ რ ა ბ ბ ე გ ს , ჩვენც ქათმის წლის დასაწყისიდან ხსენებულს იმავე წესით ვუწყალობეთ. აღნიშნული სოფლის გლეხებმა ხსენებული [პირი] თავიანთ თიულდარად უნდა ცნონ და, საქართველოს დასტურლამალის თანახმად, თავიანთი მალუჯათი და სახლმწიფო გადასახადი მას უნდა მისცენ და გადაუხადონ დაუბრკოლებლად. და როცა ბრძანებაზე მაღალი ბეჭედი დაისმება – დაემორჩილონ მას. ამის შესახებ გამოცემული ბრძანება იცოდნენ და მისი შესრულება სავალდებულოდ [აღიარონ].

დაინერა 1042 წლის შავვალის თვეს.

სპარსულ ტექსტს უზის ორი სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭედი. 1. ოვალური, წარწერით: يا معین الضعفا – ო, უძლურთა შემწევე; 2. ოთხკუთხა, გაურკვეველი წარწერით, რომელის ქვემოთაც არის სარეგისტრაციო მინაწერი: قلمی شد – დაინერა.

პომენტარი:

საბუთი წყალობის განახლების ტიპიური დოკუმენტია. ცხადია, როსტომი ქართლში გამეფებისთანავე წესისამებრ განუახლებდა ფეოდალებს მისი წინამორბედი მეფეებისგან დამტკიცებულ მამულებს. იგი თავადაც აღნიშნავს ტექსტში, რომ ზურაბ ყაფარაშვილს უახლებს სვიმონ მეფის მიერ ნაბოძებ ხანძორკერტის წყალობას (სეა, 1450-49/40, იხ. დოკუმენტური წყაროები, 2019: 218, 222) ზურაბი ფლობდა სოიბათიასაულის თანამდებობას. სიმონ მეფის ორივე საბუთში მის ძმებად დასახელებულნი არიან მერაბი და დონმაზა (სეა, 1450-40/40, 1450-49/45). ზემომოყვანილ საბუთში კი დურმიშხანი და ყაფარბეგია ნახსენები.

1633 წ. 21 აპრილი. მამულის წყალობის წიგნი
როსტომ მეფისა ზაალ ჯომარდიძისადმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Hd-14675; მუქი ყავისფერი ქაღალდი, ზომა: 26,5X15,7 სმ; შავი ფერის მელანი; მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; საბუთი საკმაოდ დაზიანებულია, მოხეულია აქვს მარცხენა კიდე, გამაგრებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპარსული. სპარსული ტექსტი შესრულებული შექასთეს ხელით, რვა სტრიქონად, მოთავსებულია საბუთის verso-ზე.

საბუთის თ ა რ ი დ ი : ქორნიკონი ტკა (321), აპრილის კა (21)-ს, რაც გვაძლევს 1633 წლის 21 აპრილს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-წმიგნობარი შერმაზან ოქრუასშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ფუთურიძე, 1955: N41, გვ. 94-96.

ქ. ნებითა და შენევნითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფემან პატ²რონმან როსტომ, ესე წყალობისა წიგნი გიბოძეთ |³ თქუენ, ჯ ო მ ა რ დ ი ძ ე ს ზ ა ა ლ ს , შვილსა შენსა: პ ა პ უ ნ ა ს ა , ბ ე |⁴ რ უ კ ა ს ა , ქ ა ი ხ ო ს - როს, ჯ ი მ შ ე რ ს და გ ი ო რ გ ი ს .

მას [ჟა]⁵მსა, ოდეს მოგუიდეგით კარსა და მამულის წყალო⁶ბასა დაგვეაჯენით, ჩუენ ვისმინეთ აჯა თქუენი, მოკი⁷თხული ვქენით და თქვენივე სამკუიდრო ყოფილიყო. ახლა |⁸ ჩუენცა შეგიწყალეთ და გიბოძეთ სოფელი გ ო რ ი ს ა .

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თმან ჩუენსა ერდგულად |⁹ სამსახურსა შიგან.

ანე, უზეშთესთა მოგახსენებთ |¹⁰ და უქუედესთა გ(ი)ბ(რძანე)ბთ, კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირ¹¹ნო და სხვანო მოსაქმენო, თქუენცა ასრე გაუთავეთ, რარ¹²იგადაცა ამა ჩუენგან ნაწყალობევს ფარვანაშია |¹³ ენეროს და ნურაოდეს ნუ შეუშლით და შეეცილ¹⁴ებთ თანადგომისა და შენევენისაგან კიდე.

დაინერა |¹⁵ ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორო)ნ(ი)კ(ონ)სა ტკა, აპრილს კა, წელით¹⁶ა კარისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობრისა — ო ქ რ უ ა შ ვ ი | - ლ ი ს შ ე რ მ ა ზ ა ნ ი ს ა თ ა .

საბუთს ბოლოში უზის როსტომ მეფის გუმბათიანი ბეჭედი ლეგენდით: ქ. ყაენის [ფერჯთა მტვერი] როსტომ მეფე ვამტკიცებ.

სპარსული ტექსტი:

لا الله و محمد رسول و على

حكم عالی شد که از ابتدا تخافوی نیل قریه کوریس که | سابقا بتیول زال شرایی و اولدان مشارالیه مقرر بوده بهمان قاعده بتیول الشان مقرر | منودیم رعایای قریه مذکور مشارالیه را تیولدار خود دانسته مالوجهات را | [موا]فق دستور المل گرجستان بدیشان واصل سارند و | درینباب قدغن دانسته در عهده دانند و چون حکم بمهر عالی اعتبار نماید تهریرا فی شهر | [...] او] سنه ۱۰۰۰

აღლაჰი, წინასწარმეტყველი მოჰამადი და ალი

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზედ, რომ სოფელი გორი, რომელიც წინათ ზაალ შირაჯის და მის შვილებს ჰქონდათ დამტკიცებული, ქათმის წლის დასაწყისიდან იმავე წესით მათთვის დაგვიმტკიცებია. ხსენებული სოფლის გლეხებმა აღნიშნული [პირები] თავის თიულდარად უნდა ცნონ, საქართველოს დასტურლამალის მიხედვით მალუჯათი მათ გადასცენ, და ამის შესახებ [გამოცემული] ბრძანება იცოდნენ. თავის ვალდებულებად აღიარონ [მისი შესრულება] და როცა ბრძანება მაღალი ბეჭდით აღიჭურვება, დაემორჩილონ მას. დაინერა 10.. წლის ...თვეს.

სპარსულ ტექსტს ბოლოში უზის: 1. ოთხკუთხა ბეჭედი სპარსული სარეგისტრაციო წარწერით: يا معين الضعفا — ო, უძღურთა შემწევ! 2. იქვე, სხვა სპარსული ბეჭედი გაურკვეველი წარწერით, რომლის ქვეშ მიწერილია სარეგისტრაციო ფორმულა: نوشته شد — დაინერა.

5

1633. 1 მაისი. წყალობის წიგნი ოსტომ მეფისა ბეჰან ჩხეიძისაგან

პირი: სეა, 1450-35/92. გადაწერილი დედნიდან რუსული მმართველობის პირების დავთარში.

თარიღი: ქორნიკონი ტკა (321) მაისის ა (1), რაც შეესაბამება 1633 წლის 1 მაისს.

საბუთის დამწერი: მდივან-მწიგნობარი შერმაზან ოქრუაშვილი.

[ქ.] ნებითა და შეწვევითა ღ(მრ)თისათა, ჩვენ, მეფემან, პატრონმან როსტომ, ესე წყალობისა წიგნი გიბოძეთ თქვენ, ჩვენს მამიდაშვილს, ჩხეიძეს ბეჰანს, ქაიხოსროს, დათუნასა, შვილთა და მამავალთა სახლისა თქვენისათა, ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და მამულისა წყალობასა დაგვიანებით, ჩვენ ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი, შეგინყალეთ და გიბოძეთ ღიესუს ქვეშეთ კარბს და გერთეშე, რაც ზედგინიძეთ ამაზის ნაქონი მამული მითითა, ბარითა, წყლითა, წისქვილითა, ველითა, ვენახითა, სახნავითა და უხნავითა, შენითა და ოხრითა, საძებრითა და უძებრითა, შენითა და ოხრითა. და ყოვლის მისის სამართლიანის საქმითა და სამძღვრითა თქვენთვის სამკვიდროდ და სამამულედ გვიბოძებია.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თმან ჩუენსა ერდგულად სამსახურსა შიგან.

ანე, უზეშთაქესთო მოგახსენებთ და უქვედაქესთა გ(ი)ბ(რძანებ)თ, კარისა ჩვენის ვექილ-ვეზირნო და სხვანო მოსაქმენო, ვინგინდა-ვინ იქნებოდეთ, თქვენცა ასრე გაუთავეთ, რარიგადაც ამა ჩვენგან ნაწყალობევს

ფარვან{ა}ში ენეროს, და ნურაოდეს ნუ შე{უ}შლით და შე{ე}ცილებით თანადგომისა და შენევისაგან კიდე.

დაინერა ბ(რ)ძ(ანე)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკა, მაის{ის} ა, ჳელითა კარისა ჩუენისა მდივან-მნიგნობრისა - ო ქ რ უ ა შ ვ ი ლ ის შ ე რ მ ა ზ ა ნ ის ა თ ა .

5

დედანს ესვა როსტომ მეფის ოთხკუთხა ბეჭედი: მეფე როსტომ

კომენტარი:

ბეჟან ჩხეიძე – ჩხეიძეთა ქართლის შტოს წარმომადგენელი. მათი საგვარეულო საკმაოდ დაახლოებული იყო ქართლის სამეფო კართან. ბეჟანის მამა იყო გორგასალ ჩხეიძე. იგი სვიმონ II-ის დედის – დედოფალ ანა ამილახურის მამიდაშვილი იყო, ხოლო თავად ბეჟანს ცოლად ჰყოლია დავით XI-ის და.

ბეჟან ჩხეიძის ძმა იყო ქართლის მთავარეპისკოპოსი ნიკოლოზი. ძმებს ერთობლივად უზრუნიათ იტრიის ტაძარზე. აღუდგენიათ მორღვეული სამრეკლო, სენაკები და გაღაგანი. ასევე შეუქმნიათ იტრიის ღვთისმშობლის ხატი (შაორშაძე, 2017).

6

1633 წ. 10 მაისი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ბეჟან ამილახორისადმი ზემო ქართლის სარდლობის უმსახეუ

დე დ ა ნ ი : ხეც, Hd-2125; ღია ნაცრისფერი ქაღალდი, ზომა: 38,2X16,4 სმ; შავი ფერის მელანი; მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპარსული. შექასთეს ხელით შესრულებული სპარსული ტექსტი, რვა სტრიქონად, მთავსებულია საბუთის verso-ზე.

საბუთის თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი ტკა (321), რაც გვაძლევს 1633 წელს.

პ ი რ ი : სეა, 1461-14/34.

გ ა მ ო ც ე მ ე ბ ი : ფუთურიძე 1955: №42, გვ. 96-98; დოლიძე, 1977: N339, გვ. 663-664.

ქ. ნებითა და შენევნითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფ|²ემან პატრონმან როსტომ, ესე წყალობი|³სა წიგნი და სიგელი გიბოძეთ თქუენ, ჩუენსა ერდგულსა და თავდადებით ნამსახ|⁴ურსა, ა მ ი ლ ა ხ ო რ ს , პატრონს ბ ე ჟ ა ნ ს .

მას |⁵ ჟამსა, ოდეს ლ ი ე ხ უ ს ზედათ და ლ ი ე ხ უ ს |⁶ ქუემეთ ქ ა - რ თ ლ ის ქუეყანა თქუენის სახლისკა|⁷ცის სასარდრ{ლ}ო ყოფილა, ანე ჩუენცა შეგინყა|⁸ლეთ და გიბოძეთ თავადისა, აზნაურისშვილის|⁹ა, ბერისა და ერთობილთ ყოვლის კაცისა, რარ|¹⁰იგადაცა ამას წინათ თქუენი

სახლისკაცი სარ¹¹დარი ყოფილა, იმავე რიგითა და წესითა, სარდ¹²რობა თქუენთვის გუბოძებია.

როდისცა ჩუენი |¹³ წიგნი ბრძანება მოგივიდეს, რარიგა¹⁴დ{ა}ცა მოგახსენოთ, იმრიგად შეიყარეთ და |¹⁵ სადაც ჩუენი ბ(რძანე)ბა იყოს, იქ შე- მოგვეყარ |¹⁶ ენით. რაც კაცი დაგაკლდეს და ჩუენი ბ(რძანე)ბა |¹⁷ გატეხოს, რითაც სამართლით ემართლებო |¹⁸ დეთ, გაუწყერით, გარდააწდევინეთ და ჩუენ |¹⁹ ი ბრძანება და სამსახური გაათავეთ, |²⁰ ქ(ორონი)კ(ონ)სა |²¹ ტკა.

როსტომ მეფის მსხლისებრი ფორმის ბეჭედი ლეგენდით: ქ. ყაენის ფეჭტა მტუერი როსტომ მეფე ვამტკიცებ.

verso-ზე მინანერი: ქ. ზემო ქართლის სარდლობისა, სასარდლოსა.

სპარსული ტექსტი:

[هو]

حكم عالی شد آنکه چون از قدیم الایام ابا و اجدد رفعت پناه عزت و معالی دستگاه اقبال اثری نظاما الرقعه بیجن بیگ امیر اخور سردار بالای لیاخ و پایین بوده اند ما نیز بهمانقاعده بر رفعت پناه مشار الیه امیر سرداری و امیلاخوری مرجوع نموده علم دادیم می باید که جمعی که از قدیم الایام تابعین امیر لاخور بوده اند و همراه علم ایشان بوده اند باتفاق مومی الیه بوده در اطاعت تقصیر ننمایند و درین باب قدغن دانسته از فرموده تخلف نورزند و هر ساله حکم مجدد نطلبند و چون حکم بمهر عالی مزین گردد اعتبار نمایند تحریر فی شهر ذی قعدة سنه ۱۰۴۲

[ის (ლმერთი)]

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ რადგანაც სიდიადის თავშესა- ფრის, მაღალი და პატივცემული ბედნიერი ბეჟან-ბეგის მამა-პაპა ძველი დროიდანვე ლიახვის ზემო და ქვემო [მხარის] სარდალი იყო, ჩვენც იმავე წესით ხსენებულ სიდიადის თავშესაფარს [ბეჟან-ბეგს] ამირსარდლო-
5 ბა და ამილახვრობა მივაკუთვნეთ და მივეცით დროშა. საჭიროა, რომ ის ხალხი, რომელიც ძველი დროიდანვე ამილახვრის ხელქვეითი იყო და მათ (აქ. ამილახვრების) დროშას ახლდა, [კვლავ] მათ უნდა ეახლოს და შეუც- დომლად დაემორჩილოს. ამის შესახებ [გამოცემული] ბრძანება იცოდნენ, ნაბრძანებს წინააღმდეგობა არ გაუწიონ და ყოველ წელს ახალ ბრძანებას
10 ნუ მოითხოვენ და როცა [ეს] ბრძანება მაღალი ბეჭდით შეიმკობა — დაე- მორჩილონ მას. დაინერა 1042 წლის ზიყადას თვეში.

სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭდები: 1. ოვალური, წარწერით: يا معین الضعفا - „ო, უძლურთა შემწე!“ 2. მრავალკუთხა-მრგვლოვანი ფორმის ბე- ჭედი, წარწერით: غلام رستم از جان منوچهر - „სულით მებრძოლი მონა როსტო- მისა, მანუჩარი.“

კომენტარი იხ. Hd-2126-სთან.

**1633 წ. ბრძანება როსტომ მეფისა ბეჰან
ამილანოტისათვის სასარდლოს წყალობის შესახებ**

დ ე დ ა ნ ი : ხეც: Hd-2123, მოყვითალო ფერის ქაღალდი; ზომა: 31,5X17,5 სმ.; შავი ფერის მელანი; მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამწერტილი; დაზიანება: საბუთი თავნაკლულია და გამაგრებულია სარესტავრაციო ქაღალდით.

თ ა რ ი ღ ი : საბუთს თარიღად უზის ქორონიკონი ტკა (321), რაც გვაძლევს 1633 წელს.

გ ა მ ო ც ე მ ა : დოლიძე, 1977: №339, გვ. 663-664.

[ქ. ნებიტა და შენეენიტა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფე]²ეთ-მეფემან როსტომ, უქუედაესთა მოგახსენებთ და უზედა³ესთ გ(ი)ბ(რძანებთ, ვინ გინდა-ვინ ბრძაქნებისა ჩუენისა მორჩილ⁴ნი იყვქენით ღ ი ა ხ უ ს ზედათ და ღ ი ა ხ უ ს ქვემ⁵ეთ, და ერთობილნო ზემო ქართლელ-ნო, დიდნო და ⁶მცირენო, მერმე, ამილახორი ბეჰან გამოგუ-იგზაქ⁷ვნია და, რარიგადაც ამას წინათ ამქათს სახლისკაცს ⁸ზემო ქართლის სარდრობა ჰქონებოდა, და ანე ჩუქე⁹ნცა ისრევე ზემო ქართლის სარდრობა ბეჰან¹⁰ნისთუის გუიბოძებია.

რაც კაცი საქამილახოროს¹¹ დროშაზედ ყოფილიყოს, ისრევე უკლებრივ¹² ამას მოუდევით, ნურც დიდი და ნურც ცოტა¹³ ამის ქართულიდქამქან ნუ გამოხვალთ. ჩუენს¹⁴ ბრძანებასა და სამსახურს ძალი მიეცით, რაც¹⁵ კაცი დაურჩდებით, ჩუენქად შეცოდებად მოგკითხავთ,¹⁶ თავსა და ცოლისა და შუილის მეტი ვერა დაგისხნის-¹⁷რა, იცოდით, ზენაქარ.

ბოლოში უზის როსტომის მცირე ზომის, ოთხკუთხედი სპარსული ბეჭედი ლეგენდით: *همت سلطان صفی شاه زمین و زمان لنتف بنده را خسرو رستم نشان داد* — „ქვეყნისა და დროის ხელმწიფემ, დიდსულოვანმა შაჰ სეფიმ წყალობა მოიღო მის მონაზე და ხოსროს როსტომი მიწოდა“.

გვიანდელი მინანერი საბუთის verso-ზე: სასარდლოს ზემო ქართლის სარდლობისა.

**1633 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ჰასანზე
ბარათაშვილისა და მისი ძმებისადმი**

დედანი: სეა, 1448-3267; მხედრული; ყავისფერი ქაღალდი; ზომა: 15,9X17,4 სმ.; შავი ფერის მელანი; მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამწერტილი; დაზიანება: საბუთ მოხეული აქვს პირველი 6 სტრიქონის მარცხენა ნაწილი; საბუთი ალაგ-ალაგ ამოხეულია; გამაგრებულია სარესტავრაციო ქაღალდით; საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპარსული. სპარსული ტექსტი, შესრულებული შექასთეს ხელით, ცამეტ სტრიქონად, მოთავსებულია საბუთის verso-ზე.

პირი: სეა, 1450-11/7.

საბუთის თარიღი: ქორონიკონი ტკა (321), რაც უდრის 1633 წელს.

საბუთის დამწერი: მდივან-მწიგნობარი - ბირთველ თუმანიშვილი.

გამოცემა: ფუთურიძე, 1955: №39, გვ. 90-91.

[ქ. ნე]ბითა და შენ[ევნითა ლ(მრ)თისათა ჩუენ, მეფემან პა|²ტ]რონმან რო[სტომ, ესე ამიერთ უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა გასათა|³ვებელი წყალობის წიგნი და სიგელი შეგინყალეთ |⁴და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენთა ერდგულსა და |⁵მრავალფერად ნამსახურთა ყმათა, ჰასანბეგს და ძმათა თ[ქუ]|⁶ნთა: ფარსადანს, გიორგის და ასლამაზს, შვილთა და |⁷მამავალთა სახლისა თქუენისათა, ყოველთავე.

მას ჟამ|⁸სა, ოდეს მოგუიდეგით კარსა და თქუენის სამკუიდრ|⁹ოს მამულის წყალობას გუიაჯენით, და ჩუენცა მოკით|¹⁰ხული ვქენით და შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქუენ, ბა|¹¹რათასვილს ჰასანბეგს, ფარსადანს, გიორგის და ასლამაზს |¹²სოფელი ზემო ოძისი, კუელთა, დვალთას თქუენ|¹³ი საკერძო გლეხები და მამული თაკუს თქუენი სა|¹⁴კერძო მამული, აბრამეთს აბრამიძე[ქ]ები, ვაკეს თქუენი სა|¹⁵კერძო მამული, ტბის[ს], რისაც მქონებელი ყოფილი|¹⁶ყოთ, ენაგეთს, რისაც მქონებელი ყოფილიყოთ, |¹⁷ერტის[ს] მაკარიშვილები, ახალდაბას, რისაც მქონებელ|¹⁸ი ყოფილიყოთ, ვარხონას თქუენი საკერძო არეშიშ|¹⁹[ვილები ... ნასოფლარი ავაზანი, ნაოჯარი |²⁰გომარეთი, დმანისის კერძი, გორინჯუკს და უკანგორს, |²¹რისაც მქონებელი ყოფილიყოთ და ვანქს, რაც თქუენ|²²სამკუიდრო ყოფილიყოს ესე[ქ]ები მართლის სამა|²³რთლიანის საქმითა და სამძღურითა, მითთა, ბართთა, |²⁴წყლითა, ნისქუილითა, ველითა და ვენაჭითა, შენითა და ო|²⁵ვერითა, სას[ა]ხლითა, ჭურ-მარნითა, საწყლისპირითა, სა|²⁶თიბითა, შესავალ-გასავლითა, სულობრივ უკლებრად |²⁷ეს თქუენი სამკუიდრო მამული, რაც ამ სიგელში |²⁸გინერია სამკუიდროდ და საბოლო[ო]დ თქუენთუინ და თქ|²⁹უენთა შვილთათვინ გუიბოძებია ყოვლის კაცისაგან |³⁰უცილებრად.

გქონდეს და გიბედნიეროს ლ(მერ)თ(მან)ჩუე|³¹ნსა ერდგულად სამსახ-

ურსა შინა და არაოდეს არ |³² მოგეშალოს არა ჩუენგან და არა შემდგომად |³³ სხუათა მეპატრონეთაგან.

ანე, გ(ი)ბ(რძანე)ბთ კარისა ჩუენ |³⁴ ისა ვექილ-ვეზირნო და სხუანო მოსაქმენო, ვინ |³⁵ ცავინ იყუნეთ და ანუ დღეის წალმა იქნებოდეთ, თქ |³⁶ უენცა ასრე გაუთავეთ და ნურას მოუშლით, თუნიერ |³⁷ თანადგომისა და შენევისაგან კიდე.

დაინერა ბ(რძანე)ბა ესე |³⁸ ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკა, ჴელითა კარისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობ |³⁹ რის - თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი |³⁹ რ თ უ - ე ლ ი ს ა თ ა .

ქ. ბრძანება ასრე უნდა |⁴⁰ გათავდეს.

როსტომ მეფის ბეჭედი ქართული ლეგენდით: ქ. ყაენის ფერჴთა მტუერი როსტომ მეფე ვამტკიცებ.

სპარსული ტექსტი:

1633 წ. 11 აპრილი – 9 მაისი.

[هو]

حكم عالی شد آنکه از ابتدا تخاقوی نیل محال مذکوره ذیل برائلو| قریه اوزیس قریه کولتا قریه دولتنا آنچه از قدیم| الایام رسد ایشان بوده| قریه تاک تمام رسر قریه ایرمت تمام رسد قریه واقه تمام رسد| قریه دبیس تمام رسد قریه انه کد تمام رسد قریه اردیس تمام رسد| قریه اخلدابا تمام رسد قریه اکوریس قریه لیس تمام رسد| ... قریه با املاک ... | آنچه [از] قدیو الایام رسد داشته اند [قریه] آوازن ... | قریه کورن جوک قریه اکانکور آنچه از قدیم رسد ایشان بوده قریه وانک تمام رسد که| سابقا تیول ... و ترازا مقرر بوده تیول رفعت پناه عزت دستگاه حسن بیگ و پارسدان بیگ | و گرگین و اسلمس مقرر نمودیم رعایا| محال مذکوره فوق مشارالیهمارا تیولدار خود دانسته مالوجهات و حقوق| دیوانی را موفق دستور العمل گرجستان بدیشان واصل و عاید ساخته چیزی موقوف ندارند| و چون حکم بهمیر عالی رسد اعتبار نمایند و در ین باب قدغن دانسته در عهده دانند تحریر| فی شهر شوال سنه ۱۰۴۲

[ის (ღმერთი)]

გამოვიდა მალალი ბრძანება მასზე, რომ ქვემოთ მოხსენიებული ს ა - ბ ა რ ა თ ი ა ნ ო ს ა დგილები: სოფელი ო ძ ი ს ი , სოფელი კ ვ ე ლ თ ა , სოფელი დ ვ ა ლ თ ა , ძველითგანვე მათი (ს ა ბ უ თ ი ს მ ი მ ლ ე ბ თ ა) კ უ თ ვ ნ ი ლ ი ნ ი ლ ი თ , ს ო ფ ე ლ ი თ ა კ ვ ი - მ თ ე ლ ი ნ ი ლ ი , ს ო ფ ე ლ ი ა ბ რ ა მ ე თ ი - მთელიწილი, სოფელი ვ ა კ ე - მთელიწილი, 5 სოფელი ტ ბ ი ს ი - მთელი წილი, სოფელი ე ნ ა გ ე თ ი - მთელი წილი, სოფელი ა ხ ა ლ დ ა ბ ა - მთელი წილი, სოფელი ა კ უ რ ი ს ი - მთელი წილი, სოფელი ლ ი ს ი - მთელი წილი ... მამულეებით, [სოფელი] ა ვ ა ზ ა - ნ ი ... რაც ძველი დროიდანვე მათ წილად ჰქონდათ; სოფელი გ ო რ ი ნ - ჯ უ კ ი , სოფელი უ კ ა ნ გ ო რ ი , რაც ძველი დროიდანვე მათი წილი 10 იყო, სოფელი ვ ა ნ ქ ი - მთელი წილი, რომელიც წინათ ... და თ ო რ ო ზ ა ს თიულად იყო დამტკიცებული, (ყველა ეს სოფელი) ჩვენ ქათმის წლის დასაწყისიდან სიდიადის საფარველს, დიდებულ ჰ ა ს ა ნ ბ ე გ ს , გ ი ო რ - გ ი ს ა და ა ს ლ ა მ ა ზ ს ჩვენ თიულად დავემტკიცეთ. ზემოთხსენებული

ადგილების გლახებმა აღნიშნული [პირები] უნდა ცნონ თავის თიულდა-
რად. თავიანთი მალუჯათი და სახელმწიფო გადასახადი [მათ] ს ა ქ ა რ თ -
ვ ე ლ ო ს დასტურლამალის თანახმად უნდა გადაუხადონ და არაფერი
შეუჩერონ (არ დააბრკოლონ) და როცა ბრძანებაზე მაღალი ბეჭდი დაის-
5 მევა, დაემორჩილონ მას. (გლახებმა) ამის შესახებ გამოცემული ბრძანება
იცოდნენ და [მისი შესრულება] თავის მოვალეობად აღიარონ.
დაინერა 1042 წლის შავვალის თვეს.

სპარსული ტექსტს უზის სარეგისტრაციო ბეჭდები: 1. ოვალური, წარ-
წერით: **معاين الضعفا** – ო, უძღურთა შემწევ; 2. კუთხოვანი, გაურკვეველი წარ-
წერით, რომლის ქვემოთაც არის სარეგისტრაციო მინაწერი: **نوشتہ شد** – დაინ-
ერა. გვერდით დასმული აქვს ორი მცირე ზომის სპარსული ბეჭედი.

9

1633 წ. მამულის წყალობის წიგნი ოსტომ მეფისა ღავით ღავითიშვილისადმი

პ ი რ ი : ხეც, Sd-601; მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 44X16,5 სმ.
შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი და
სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; დაზიანება: საბუთის თავში ტექს-
ტის ნაწილი მოხეულია, კიდები ალაგ-ალაგ დაზიანებული, შევსებულია
სარესტავრაციო ქაღალდით. საბუთი ქართულ-სპარსულია. სპარსული ტე-
ქსტის პირი შვიდ სტრიქონად ერთვის ქართულ ნაწილს.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტკა (321), რაც უდრის 1633 წელს.

გ ა მ ო ც ე მ ე ბ ი : თაყაიშვილი 1909: N188, გვ. 229; ფუთურიძე 1955:
N№38, გვ. 88.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : კარის მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

[ქ. ნებთა და] შენ[ევი]თა ლ(მრ)თისა[თა, ჩუე]²ნ, პატრონმან
[რ ო ს ტ] ო მ , ესე [ხანთა]³ და ჟა]მთა გასათავებ[ლი წყ]ალობისა წიგნი
და [ს]⁴იგელი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქუენ, ⁵ ჩუენთა ერდგულთა და
მრავალფერად თავდა⁶დებით ნამსახურთა ყმათა, და ვ ი თ ი შ ვ ი ლ ს
5 და ვ ი ⁷ თ ს და შვილთა თქუენთა, კ ო ს ტ ა ნ ტ ი ლ ე ს და ⁸ ე ლ ი ზ -
ბ ა რ ს , შვილთა და მამავალთა სახლისა თ⁹ქუენისათა, ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მ¹⁰ოგუიდეგით კარსა და თქუენის მამულის წყალო|-
¹¹ბას გუიაჯენით, და ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენ¹²ება თქუენი და
შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქ¹³უენი სამკუიდრო და ნანყალობევი მამული,
10 რაც ¹⁴ ამას წინათ მეფეთაგან ანუ სამკუიდრო და ანუ ნან¹⁵ყალობევად
გქონებოდეს. ჩუენცა ისრევე უკლ¹⁶ებრივ გუიბოძებია, მითთა, ბართა,
წყლითა, წი¹⁷სქუილითა, ველითა და ვენაწითა, შენითა და ოწე¹⁸რითა,

ყოველითურ სამკუიდროდ და საბოლოოდ¹⁹ თქუენთუინ და თქუენტა შვი-
ლთათუის გუიბოძებია.

ანე, ²⁰ გქონდეს და გიბედნიეროს ლ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენსა ერდ²¹ გულად
სამსახურსა შინა და არაოდეს არ მოგე²² შალოს არა ჩუენგან და არა შემდ-
გომად სხუათა²³ მეპატრონეთაგან.

5

ანე, გიბძ(ანებ)თ კარისა ჩუენისა ვექი²⁴ ლ-ვეზირნო და სხუანო მო-
საქმენო, ვინგ²⁵ ინდა-ვინ იყუენით და ანუ დღეის წალმა იქნებოდე²⁶ თ,
თქუენცა ასრე დაუმტკიცეთ, რარიგადაც ამა²⁷ ჩუენგან ნაწყალობევსა
ფარვანასა შიგან ენ²⁸ ეროს და ნურას მოუშლით, თუინიერ თანადგომ²⁹ ი-
სა და შენევენისაგან კიდე.

10

დაინერა ბძ[ნება] და ნიშა³⁰ ნი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკა, ჴელითა
კარისა ჩუენისა³¹ მნიგნობრის თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ უ ე ლ -
ი ს ა | ³² თ ა .

სპარსული ტექსტი:

1633 წ. 12 მარტი – 10 მაისი

هو

حكم على شد آنکه بنابر حقوق خدمت و یکجهتی از ابتدا * تخاقوی نیل | محالی که سابقا بر فعت پناه
داود بیگ اشیک آقاسی باشی متعلق بوده | بهمان قاعده در وجه مشارالیه مقرر نمودیم رعایا محالی که
از قدیم الایام بمومی الیه | نسبت داشته او را تیلدار خود دانسته مالوجهات و حقوقه دیوانی را | بدستوری
که معمول کرجستان است از عهده بیرون آمده از مخالفت | احتراز نمایند و چون حکم بمهر رسید اعتبار
کنند تحریرا فی | شهر رمضان الم[بارک] سنه ۱۰۴۲

ის (ლმერთი)

გამოვიდა მაღალი ბრძანება, რომ სიდიადის საფარველის და ვ ი თ -
ბ ე გ ეშიკალასიბაშის დამსახურებისა და ერთგულების გამო, ის ადგილე-
ბი, რომლებიც წინათ მას ეკუთვნოდა, ქათმის წლის დასაწყისიდან ხსენ-
ებულ [და ვ ი თ ბ ე გ ს] იმავე წესით ვუწყალობეთ. გლეხებმა, რომლებიც
ძველი დროიდანვე ხსენებულ [და ვ ი თ ბ ე გ ს] ეკუთვნოდნენ, ცნონ იგი
თავის თიულდარად. თავიანთი მალუჯათი და სახელმწიფო გადასახადი
გადაუხადონ მას იმ წესით, რომელიც ჩვეულებრივ საქართველოში [მო-
ქმედებს]. მოერიდონ წინააღმდეგობის განევას და როცა ბრძანება ბე-
ჭედდდასმული გახდება – დაემორჩილონ [მას].

5

32-ე სტრიქონზე ზის 1. როსტომის მცირე ზომის, ოთხკუთხედი სპარსული
ბეჭედი ლეგენდით: همت سلطان صفی شاه زمین و زمان لنتف بنده را خسرو رستم نشان داد
– „ქვეყნისა და დროის ხელმწიფემ, დიდსულოვანმა შაჰ სეფიმ წყალობა
მოიღო მის მონაზე და ხოსრო როსტომი მიწოდა.“ მის ოდნავ ზემოთ, მარ-
ჯვნივ 2. მცირე ზომის, ოვალური სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭედი, წარ-
წერით: يا معين الضعفا – „ო, უძლურთა შემწე.“

გვიანდელი მინაწერი:

ქ. როსტომ მეფის წიგნი.

პრეზენტარი:

დავითიშვილი (თვალდამწერიშვილი) დავით – ხოსრო-მირზასთან ერთად შვილებიანად იმყოფებოდა შაჰის კარზე. ქართლში გამეფებულ როსტომს თან გამოჰყვა და მისი დიდი წყალობითაც სარგებლობდა. იყო ბოქაულთუხუცესი, ეშიკადასბაში, 1634 წლიდან ზემო ახალდაბის მოურავი, 1635 წელს გახდა დირბის მოურავი (ხეც, Sd-602).

დავითიშვილი ელიზბარ – დავითის ძე, ბოქაულთუხუცესი. ნოდარ ციციშვილის აჯანყების დროს როსტომის გვერდით იბრძოდა. ხოვლეს ბრძოლის შემდეგ დამარცხებულები „ელიზბარ ბოქაულთუხუცესის ყმებთან დაირჩინეს“ (ფარსადან გორგიჯანიძე 1925: 248). როსტომი მას დიდ ნდობას უცხადებდა და შაჰთან მოსალაპარაკებლად აგზავნიდა ხოლმე. მისი ხელით გაგზავნა შაჰთან აჯანყებული ჩხეიძეები. ამასთან, მას დაევადა სპარსეთიდან ჩამოეყვანა როსტომის ნათესავი (მისი ბიძაშვილის – თეიმურაზ მირზას ვაჟი) ლუარსაბი, როგორც ტახტის მომავალი მემკვიდრე (ფარსადან გორგიჯანიძე 1925: 248-249). ელიზბარმა ეს მისია წარმატებით შეასრულა. შაჰმა მას ხალათი უბოძა, რაც კიდევ ერთხელ უსვამს ხაზს ელიზბარის ქვეშევრდომობას სეფიანთადმი (გ. კვანტიძე, ხალათი როგორც საჩუქარი და მასთან დაკავშირებული წეს-ჩვეულებები აღმოსავლეთ საქართველოს ყოფაში, კადმოსი, 2016: 113-114).

დავითიშვილებისთვის ნაბოძები საბუთი წარმოადგენს ახლადგამეფებული როსტომის მიერ ფეოდალური საგვარეულოსთვის ძველი მამულების წყალობის განახლების სიგელს. ეს ზოგადი წესი იყო ყველა თავადისთვის. საინტერესოა, რომ საბუთში არ არის ჩამოთვლილი რა მამულებს ფლობდნენ დავითიშვილები, მაგრამ იგულისხმება, რომ ამის დამადასტურებელი საბუთები თავად მათ ჰქონდათ, რაც მტკიცდება იმავე წლის 21 ივლისს როსტომის მიერ გაცემული პირობის წიგნით (ხეც, შდ-556-ა). მასში აღნიშნულია, რომ დავითიშვილებს სოფ. ბრეთის კუთვნილების საბუთები ჰქონიათ.

10

1633 წ. 21 ივლისი. პირობის წიგნი როსტომ მეფისა ბოქაულთუხუცესს დავით დავითიშვილისადმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Sd-556-ა; მოყვითალო ფერის ორი ქაღალდი, ზომა: 16X18 სმ. შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; საბუთი ალაგ-ალაგ დაზიანებულია და შევსებულია „მიკალენტის“ სარესტავრაციო ქაღალდით.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტკა (321), მკათათვის კა (21), რაც უდრის 1633 წლის 21 ივლისს.

გ ა მ ო ც ე მ ა : თაყაიშვილი 1909: №129.

ქ. ესე წყალობისა წიგნი და ნიშანი გიბოძ[ე]||²თ ჩუენ, მეფემან პატრონ- მან როსტომი, თქუენ, ჩი³უენთა ერდგულთა ყმათა: დავითიშვილი, ბოქაულ⁴თუხუცეს დავითს დაშენთაშვილთა, ელიზბარს დაკოს⁵ტანდილეს. ასრე რომე, ბრეთის წიგნები გქონდა და⁶ ბრეთი ავალისვილს ქაიხოსროს მივეცი და სადამ⁷დი ამ ქუეყანას იყოს, იმისთვის გუიბოძებია და რაის⁸ თავის ალაგს წავიდეს და აქ აღარ იყოს, თქუენთვის⁹ გუიბოძებია ყოვლის კაცის უცილებრად.

ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკა, მკა¹⁰თათუეს კა.

recto- verso-ზე უზის სამი სპარსული ბეჭედი.

კომენტარი:

სოფ. ბრეთს დავითიშვილები ქართლში დამკვიდრებიდანვე ფლობდნენ და შესაბამისი საბუთებიც ჰქონიათ. მეფე როსტომმა მათ განუახლა ძველი მამულების წყალობა 1633 წლის 12 მარტი –10 აპრილი (ხეც, Sd-601), თუმცა, მალე, ამავე წლის 21 ივლისს, მეფე იძულებული გამხდარა თავისივე გადაწყვეტილება შეეცვალა და ბრეთი ქაიხოსრო ავალიშვილისთვის ებოძებინა. მართალია, ჩვენ არ მოგვეპოვება დროის ამ მცირე შუალედში გაცემული სიგელი ქაიხოსრო ავალიშვილისადმი ბრეთის წყალობის შესახებ, მაგრამ ზემომოყვანილი საბუთით ჩანს ამ წყალობის გაცემის პირობები: მეფე იურიდიულად აფორმებს შეთანხმებას დავითიშვილებთან, რომ ქაიხოსროს გარდაცვალების შემდეგ (თავის ადგილზე წასვლაში შესაძლოა იგულისხმება სამცხე-საათაბაგო, ვინაიდან ავალიშვილები სამცხიდან იყვნენ გადმოსულები) ბრეთი კვლავ დავითიშვილებს დაუბრუნდებოდათ. ქაიხოსრო უმემკვიდრედ იყო დარჩენილი.

დავითიშვილების პრეტენზიები ბრეთის შესანარჩუნებლად ამით არ დასრულებულა. 1634 წელს როსტომი კონსტანტინე და ელიზბარ დავითიშვილებს აძლევს პირობის წიგნს ბრეთის მამულების შესახებ (ხეც, Hd-14699). დოკუმენტში კარგად ჩანს როსტომის არგუმენტი, თუ რა მიზეზით უბოძებია ბრეთის მამული ქაიხოსრო ავალიშვილისთვის. ავალიშვილები თეიმურაზ I-ის ერთგულებით გამოირჩეოდნენ. პირველ ეტაპზე როსტომს მათი შემორიგება უცდია, მაგრამ თუ ეს ხერხი არ გაჭრიდა, მაშინ ბრეთს დავითიშვილებს დაუბრუნებდა: „... თუ ავალიშვილი ქაიხოსრო საყმოდ არ შემოგურიგდეს, არაოდეს არ მოგიშალთ და არც გამოგართოთ.“ ეს პირობა კი განსხვავდებოდა 1633 წელს მიცემული პირობისგან, რომლის თანახმადაც, დავითიშვილები ბრეთს ქაიხოსროს გარდაცვალების შემდეგ მიიღებდნენ. როგორც ჩანს, დავითიშვილები ბრეთს მართლაც დაუყოვნებლივ დაიბრუნებდნენ, იმ შემთხვევაში, თუ ქაიხოსრო მეფეს „არ შეურიგდებოდა,“ მაგრამ აღარაფერია ნათქვამი, ვის დარჩებოდა მამული „საყმოდ შერიგების“ შემთხვევაში. საფიქრებელია, რომ ქაიხოსროს გარდაცვალების შემდეგ 1633 წლის პირობა ამოქმედდებოდა და ბრეთს დავითიშვილები კვლავ მიიღებდნენ.

1633 წ. წყალობის ბანახლების წიგნი როსტომ მეფისა
კავთისხეველ იმედა ინაძისაღმ

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Qd-1481; ყავისფერი ქაღალდი; ზომა: 29X20 სმ.; შავი ფერის მელანი; მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამწერტილი; გამაგრებულია სარესტავრაციო ქაღალდით; საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპარსული. შექასთეს ხელით შესრულებული სპარსული ტექსტი ხუთ სტრიქონად მოთავსებულია საბუთის verso-ზე.

პ ი რ ი : სეა, 1450-32/289.

საბუთის თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი ტკა (321), რაც გვაძლევს 1633 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი შერმაზან ოქრუაშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ფუთურიძე, 1955: №43, გვ. 99.

ქ. ნებითა და შენვენითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფემან პატრო²მან როსტომ, ესე წყალობისა წიგნი და სიგელი გ³იბოძეთ თქუენ, კ ა ვ თ ი ს ჯ ე ვ ე ლ ს , ჩუენს მეჯინიბეს ი ნ ა | ⁴ძ ე ს ი მ ე დ ა ს , შენსა ძმასა ც ი ხ { ო } ვ ე ლ ს ა და მ ა მ ი ს ი | ⁵მ ე დ ს ა , შვილთა და მომავალთა სახლისა თქუენისათა, ყოველთ⁶ავე.

მას ჟამსა, ოდეს პ ე ტ რ { ა } უ ლ ი მინა თქუენი სამკუიდრო |⁷ ყოფილიყო და მოგშლოდა, ახლა კიდევ მოგუიდეგით კარსა |⁸ და იმავე პ ე ტ რ ა უ ლ ი ს მინის წყალობას დაგუიადგენით. |⁹ ჩუენ ვისმინეთ აჯა თქუენი, შეგინყალეთ და გიბოძეთ |¹⁰ მისის შესავლითა და გამოსავლითა.

გქონდეს და გიბედნ¹¹ იეროს ღ(მერ)თმან ჩუენსა ერდგულად სამსახურსა შიგან.

ანე, |¹² მოგახსენებთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და კ ა ვ თ ი ს ჯ ე ვ ე ს მ ო |¹³ ურაო, თქუენცა ასრე გაუთავეთ, რარიგადაც ამა ჩუენგან ნანყა |¹⁴ ლობევს ფარვანაშია ენეროს.

დაინერა ქ(ორო)ნ(ი)კ(ონ)სა ტკა, ჯელითა კ |¹⁵ არისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობრისა – ო ქ რ უ ა შ ვ ი ლ ი ს შ ე რ მ | ²⁰ ზ ა ნ ი ს ა თ ა .

როსტომ მეფის მსხლისებრი ფორმის ბეჭედი ქართული ლეგენდით:

ქ. ყაენის ფეჭთა მტუერი როსტომ მეფე ვამტკიცებ.

სპარსული ტექსტი:

1633 წ. 9 ივნისი – 7 ივლისი

حکم عالی شد آنکه از ابتدا تخاقوی نیل اراضی مذکور ضمن را | به مهتر امیده شفقت نمودیم که
زراعت نموده وجه معاش او بوده باشد | احدی مزاحمت بحال مشارالیه نرسانند و درین باب قدغن
دانسته در عهده دانند | تحریرا فی شهر ذی الحجه الحرام سنه ۱۰۴۲

გამოვიდა მაღალი ბრძანება, მასზედ, რომ [სიგელის] ტექსტში მოხსენიებული მიწები ქათმის წლის დასაწყისიდან ჩვენ ვუნყალობეთ მეჯინიბე ი მ ე დ ა ს , რათა დაამუშავებს რა მათ, [ეს მიწები] მის (ი მ ე დ ა ს) საცხოვრებელ სახსრად იქცეს. ზემოთ მოხსენიებული პირი არავინ შეანუხოს. ამის შესახებ [გამოცემული] ბრძანება იცოდნენ და [მისი შესრულება] თავის ვალდებულებად აღიარონ. დაინერა 1042 წლის ზიჰიჯას თვეში. 5

სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭდები: ლეგენდებით:

1. يا معين الضعفا – ო, უძლურთა შემწე! 2. قلمى شد – დაინერა.

12

1633 წ. წყალობის ბანახლების წიგნი ოსტომ მეფისა ქაიხოსრო მაჩაბლისაჲმ

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Qd-8924; ყავისფერი ქაღალდი; ზომა: 29X20 სმ.; შავი ფერის მელანი; მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამწერტილი; დაზიანება: საბუთი ადგილ-ადგილ ამოხეულია და გამაგრებულია სარესტავრაციო ქაღალდით.

საბუთის თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტკა (321), რაც გვაძლევს 1633 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთუელ თუმანიშვილი.

ქ. ნებითა და შეწევნითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფემან |² პატრონ-მან როსტომ, ესე უკუნისამდე ჟამთა გასათ|³ავებელი წყალობისა წიგნი და სიგელი შეგიწყა|⁴ლეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენთა ერდგულთ და მრავა|⁵ლფერად თავდადებით ნამსახურსა ყმასა, მ ა ჩ ა ბ ე ლ ს |⁶ ქ ა ი ხ ო ს რ ო ს და შენთა შვილთა: თ ა მ ა ზ ს , ლ ო მ კ ა ც ს ა და ბ { ა } |⁷ ა დ უ რ ს , შვილთა და მომავალთა სახლისა თქუენის|⁸ათა, ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგით კარ|⁹სა და ამოვარდნილის თქუენის ნათესავის, ს უ ლ ა |¹⁰ რ ყ ა ზ ა ნ ი ს კერძს მამულს გუიაჯენით, და ჩუენცა ვისმინე|¹¹თ აჯა და მოხსენება თქუენი და შეგიწყალებით და |¹² გიბოძეთ გ ა რ ე ჯ უ ა რ ს ს უ ლ ა რ ყ ა ზ ა ნ ი ს ნაქონი მამული, |¹³ თ ა მ ა რ ა შ - ე ნ ს აზნაურიშვილი ლ უ ლ უ ნ ა ს შ ვ ი ლ ი , ქ ე |¹⁴ ბ ა ძ ე გ უ ლ ი ტ ა , ბ ა ბ უ ც ი ძ ე , კ ო ბ ა ხ ი ძ ე ხუცესი და გამს { ა } ხ უ რ |¹⁵ და , – ესენი მართლის სამართლიანის საქმითა და სამძ|¹⁶ღურითა, მითთა, ბარითა, წყლითა, წისქულითა, ვე|¹⁷ლითა და ვენაჭითა, საწნავითა და უწნავითა, საჭმრითა და უ|¹⁸ჭმრითა, საძებრითა და უძებრითა, ყოვლითურ სამკუიდროდ |¹⁹ და საბოლოო { ო } დ თქუენთუინ და თქუენთა შვილთათუის გუიბ|²⁰ოძებია.

ასრე რომე, სულკურთხეულის ბატონის ბიძი|²¹ს ჩუენის მეფის ს უ ი - მ ო ნ ი ს წიგნიცა გქონდა და ჩუე|²²ნცა დაგიმტკიცეთ და მოგიბოძეთ ყოვლის კაცისაგან უ|²³ცილებრად.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენსა ე|²⁴რდგულად სამსახურსა შინა და არაოდეს არ მოგემა|²⁵ლოს არა ჩუენგან და არა შემდგომად სხუათა მეპატ|²⁶რონეთაგან.

ანე, გიბ(რძანე)ბთ კარისა [ჩუენისა ვე]ქილ-ვეზი|²⁷რნო, მდივან(ნ)ო და სხუანო მოსაქმენო, ვინცა-|²⁸ვინ იყუნეთ და ანუ დღეის წაღმა იქნებოდეთ, თქუ|²⁹ენცა ასრე გაუთავეთ და ნურას მოუშლით და შე{ე}ცილებ|³⁰ით თანადგომისა და შენევისაგან კიდე.

|³¹დაინერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკა, ჴელ-ითა კა|³²რისა ჩუენისა მნიგნობრისა – თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ - თ უ ე |³³ლ ი ს ა თ ა .

უზის როსტომის მცირე ზომის, ოთხკუთხედი სპარსული ბეჭედი ლეგენდით: *همت سلطان صفی شاه زمین و زمان آفت بنده را خسرو رستم نشان داد* – „ქვეყნისა და დროის ხელმწიფემ, დიდსულოვანმა შაჰ სეფიმ წყალობა მოიღო მის მონაზე და ხოსროს როსტომი მიწოდა.“

კომენტარი:

მაჩაბლები – შიდა ქართლის ერთ-ერთი სათავადოს – სამაჩაბლოს თავადები. მათი წინაპარი საგვარეულო იყო თავხელიძე. გვარის წარმომავლობა სოფ. აჩაბეთის მფლობელობას უკავშირდება. მათი აღზევება XV საუკუნიდან იწყება, რასაც სამეფო ხელისუფლების ერთგულების ხარჯზე აღწევენ. ისინი ფლობდნენ სახლთუხუცესის სახელოს. მაჩაბლები მამულებს ფლობდნენ მდ. ღიახვის ხეობაში. მათ ეკუთვნოდათ: აჩაბეთი, თამარაშენი, თირი, ლელი, საბაწმინდა, სვერი, ფრისი, ქემერტი, ქურთა, ძარი, ძარწემი, ხეითი, მუგუთი, ჯავა, გარეჯვარი, დიცი, ვარიანი, ხემო თხვისი, ქვემო ნიქოზი, ყმები ქ. ცხინვალში. მაჩაბელთა გვარის განაყოფები არიან: ზაალიშვილები, რევაზიშვილები, გიორგიშვილები, ბორტიშვილები. მაჩაბელთა საგვარეულო სამარხი XVII საუკუნის მეორე ნახევრამდე იყო თირის მონასტერი. შემდეგ თირი თავთაქიძეებს გადაეცათ, ხოლო მაჩაბლების საძვალე საბაწმინდა გახდა.

ქაიხოსრო მაჩაბელი – შიდა ქართლის თავადი. მაჩაბლებმა როსტომს ქართლში გამეფებისთანავე დაუჭირეს მხარი (თამაზ მაჩაბელი მას ირანიდან ჩამოჰყვა). ცხადია, ამ ერთგულებით აიხსნება, რომ უკვე 1633 წელს (როსტომის ქართლში გამეფება) მეფემ ქაიხოსროს უწყალობა მისი ამოვარდნილი ნათესავის მამულები. მეფისადმი მაჩაბლების ერთგულებაზე უნდა მეტყველებდეს ის ფაქტიც, რომ იორამ სააკაძესა და მაჩაბლებს შორის არსებული სამამულე დავის დროს როსტომმა უპირატესობა იორამს არ მიანიჭა, მიუხედავად იმისა, რომ იორამი მისი აღზევებული იყო და დავა სამართლიანად გადაწყვიტა (ოთხმეზური, 1999: 99). მაჩაბლებს ყმა-მამული როსტომის მეუღლე მარიამ დედოფალმაც უწყალობა ცხინვალში. ვინაიდან ცხინვალი სამეფო ქალაქს წარმოადგენდა, აქ ყმა-მამულის მიღება მაჩაბლების განსაკუთრებულ დამსახურებას უსვამს ხაზს. ქაიხოსრო მაჩაბელს მხოლოდ უმე-

კვიდრეოდ დარჩენილი სულარყაზანის მამულები არ მიუღია, იგი სხვა სახლიკაცების მამულების დაუფლებასაც ცდილობდა. მან ისარგებლა თავისი განაყოფის, ქვაბულის, მცირეწლოვანებით და თამარაშენსა და დელში მისი მამულებიც მიითვისა. 1644 წელს როსტომმა ეს ყმა-მამუ-ლი ქვაბულს დაუბრუნა.

13

1633 წ. როსტომ მეფის წყალობის სიბედი ქაიხოსრო ბარათაშვილისადმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Hd-14651; ღია ყავისფერი ქაღალდი, ზომა: 39,2X19; შავი ფერის მელანი; მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპარსული, სპარსული ტექსტი, შექასთეს ხელით შესრულებული ექვს სტრიქონად, მოთავსებულია საბუთის verso-ზე.

საბუთის თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტკა (321), რაც 1633 წელს გვაძლევს.

პ ი რ ი : სეა, 1450-32/348.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მერაბ ყორღანაშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ე ბ ი : თაყაიშვილი, 1899: №415, გვ. 481-482; ფუთურძე. 1955: გვ. 100-102; გოგოლაძე, 2016/2017: გვ. 114.

ქ. ნებითა და შენეენითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფემან ჰატრონმან |² როსტომ, ესე წყალობისა ნიგნი და ნიშანი შეგიწყალეთ და გიბო|³ძეთ თქუენ, ჩუენსა ერდგულსა და მარვალფერად თავდად|⁴ებით ნამსახურსა ყმასა, ბ ა რ ა თ ა შ უ ი ლ ს სახლთუხუცეს ქ ა ი ხ ო |⁵ს როს, შუილთა თქუენთა გ უ გ უ ნ ა ს ა და ბ ა რ ა თ ა ს ა , მომავალთა |⁶ სახლისა თქუენისათა, ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგი|⁷თ კარსა და ა ლ ი ყ უ ლ ი ბ ე - გ ი ს ნ ა ქ ო ნ ს აზნ{ა}ურიშუილს ჩ ა |⁸ჩ ი კ ა შ უ ი ლ ს ა ს ი ტ { ა } ს გუიაჯენით, ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და |⁹ მოხსენება თქუენი და შეგიწყალეთ და გიბოძეთ დღეს ჩ ა რ ი |¹⁰კ ა შ უ ი ლ ი ა ს ი ტ ა და მისნი ძმანი, რის{ა}ც მამულის მქონ|¹¹ებელნი იყუნენ, უკლებრივა წყალითა, ნისქუილითა, ველი|¹²თა და ვენაჯით, მათის სოფლებითა, საძებრითა და უძებრითა, ნას|¹³ყიდითა და უსყიდითა, ყოვლის მისის სამართლიანის მამულითა |¹⁴ და სამძღურითა თქუენთუის და თქუენთა შუილთა|¹⁵თუის გუიბოძებია.

ანე,უზედესთა მოგახსენებთ და უქვედესთა |¹⁶ გ(ი)ბ(რძანე)ბთ კარი-სა ჩუენის ვექილ-ვეზირნო, დღეს, ვინგინდა-ვინ იყ|¹⁷ვნეთ და ანუ დღეის ნალმა ვინგინდა-ვინ იქნებოდეთ, მერმე, |¹⁸ ესე ჩუენგან ნაწყალობევი სიგელი თქუენცა ასრე გაუთავე|¹⁹თ. რომე, რარიგად{ა}ც ამა ჩუენგან ნაწყალობევს ფარვან{ა}ში ენე|²⁰როს, ნუოდეს ნუ შეუშლით და შე{ე}ცილებით, თანდად|²¹გომისა და შენეენისგან კიდე.

დაინწერა ბრძანება და ნიშანი ესე |²² ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკა, ჴელითა:.
ყ ო რ ღ ა ნ ა შ უ ი ლ ი ს მ ე რ { ა } ბ ი ს { ა } თ ა .

მინანერი საბუთის verso-ზე: ჩ ა ჩ ი კ ა ს შ ვ ი ლ ი ს წყალობის ნიგნი.

სპარსული ტექსტი:

1633 წ. 5 სექტემბერი – 4 ოქტომბერი

هو

حكم عالی شد آنکه بنا بر توجه عالی در بارهٔ رفعت پناه کیخسرو بیگ براتبوا از ابتدا ششماهه تخاقوی
نیل اسلمس و بابونه چچاكا اغلی را به تبول رفعت پناه مشارالیه مقرر فرمودیم رفعت پناه مشارالیه
را تیولداریه باستقلال خود دانسته موافق دستور العمل گرجستان کارتیل مالوجهات و وجوهات و حقوق
دیوانی خود را بدو رسانیده بخلاف حساب موقوف ندارند مستوفی سرکار عالی حکم [را دیده]. قریب
نموده هر ساله حکم مجدد طلب ننمایند درین باب قدغن دانسته از فرموده تخلف نورزند و چون نشان
بمهر عالی رسد اعتماد نمایند تحریرا ۲۸ شهر ربیع الاول سنه ۱۰۴۳

[ის (ლმერთი)]

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ სიდიადის თავშესაფარის,
ქ ა ი ხ ო ს რ ო ბ ე გ ბ ა რ ა თ ა შ ვ ი ლ ი ს მიმართ მაღალი ყურადღე-
ბის [მიპყრობის] გამო, ჩვენ, ქათმის წლის ექვსთვეობის დასაწყისიდან,
სხენებულ სიდიადის საფარველს თიულად დაჯუმტვიცეთ ა ს ღ ა მ ა ზ
5 და პ ა პ უ ნ ა ჩ ა ჩ ი კ ა შ ვ ი ლ ე ბ ი . იცნობენ რა სხენებულ სიდიადის
საფარველს (ქაიხოსრო-ბეგ ბარათაშვილს) თავის სრულუფლებიან თი-
ულდარად, [ისინი] ქ ა რ თ ლ ი ს გურჯისტანის დასტურლამალის მიხედ-
ვით, მას გადასცემენ თვის მალუჯათს, გამოსაღებებსა და სახელმწიფო
გადასახადს, და არ დაუჭერენ წესის წინააღმდეგ. მაღალი კარის მუსტოუ-
ფი, [ჩანერს] რა ამ ბრძანებას, ახალ ბრძანებას ყოველ წელს ნუ მოითხო-
10 ვს. ამის შესახებ [გამოცემული] ბრძანება იცოდნენ, წინააღმდეგობა არ
გაუწიონ და, როდესაც [ეს] სიგელი მაღალი ბეჭდით აღიჭურვება, დაემორ-
ჩილონ მას. დაინწერა 1043 წლის 28 რაბი ალ-აველის თვეში.

უზის როსტომის მცირე ზომის, ოთხკუთხა სპარსული ბეჭედი ლეგენდით:
همت سلطان صفی شاه زمین و زمان لتف بنده را خسرو رستم نشان داد
ხელმწიფემ, დიდსულოვანმა შაჰ სეფიმ წყალობა მოიღო მის მონაზე და ხოს-
რო-როსტომი მიწოდა.“

კომენტარი:

ქაიხოსრო ბარათაშვილ-აბაშიშვილი – საბარათიანოს თავკაცი XVII
საუკუნის I ნახევარში. ტიპიური მედროვე. ძირითადად, პროირანუ-
ლი ორიენტაციის მატარებელი. იყო მეწინავე სადროშოს სარდალი.
ფლობდა მეკობრისმძებნელის სახელოს. შაჰ აბასისგან ჰქონდა ნაბო-
ძები ქართლის ვეჟილობა და დედოფლის სახლთუხუცესობა. სარგე-
ბლობდა ირანში დაწინაურებული როსტომ სააკაძის მფარველობით.

მისი კარიერული წინსვლა ქართლში სვიმონ-ხანის მეფობის პერიოდს უკავშირდება. ქართლის მუსლიმი მეფეებისთვის (ბაგრატ-ხანი, სვიმონ-ხანი) ბარათაშვილები წარმოადგენდნენ მთავარ დასაყრდენ ძალას. ქაიხოსრო პერიოდულად „დალატობდა“ თავის პოლიტიკურ კურსს და, შექმნილი ვითარებიდან გამომდინარე, გამარჯვებულის მხარეს იჭერდა, რაშიც არაჩვეულებრივი ადლო ეხმარებოდა. მარტყოფისა და მარაბდის ბრძოლების დროს ქაიხოსრო გიორგი სააკაძის მხარეს ჩანს, თუმცა 1626 წელს უკვე ირანის ხელისუფლებასთანაა შერიგებული. ამიტომ უარს ეუბნება მოურავს მოკავშირეობაზე. მიუხედავად ამისა, გიორგი სააკაძემ ბირთვისის ციხეში ჩაყენებული ყიზილბაშთა გარნიზონის წინააღმდეგ გაილაშქრა და 500 მეციხოვნე ამოწვეტა, რაშიც მოგვიანებით, ქაიხოსრო დაადანაშაულებს. 1629 წელს ქაიხოსროს თეიმურაზის ბანაკში ვხვდავთ.

ბერი ეგნატაშვილისა და ვახუშტი ბატონიშვილის თანახმად, როდესაც თეიმურაზ I-მა გაიგო როსტომის ქართლში მეფედ დანიშვნის ამბავი, ბარათაშვილები ცოლ-შვილიანად თავისთან დაიბარა. როსტომის ქართლში შემოსვლისთანავე ბარათაშვილებმა დატოვეს ცოლ-შვილი და როსტომს მიუვიდნენ ერთგულების დასამტკიცებლად. განრისხებულმა თეიმურაზმა განიზრახა ცხვირ-პირი დაეჭრა ბარათიანთა ცოლ-შვილისთვის, მაგრამ ხორეშან დედოფალმა არ დაანება (ბერი ეგნატაშვილი, 1959: 417, ვახუშტი ბატონიშვილი 1973: 438).

ქართლში გამეფებულ როსტომს ქაიხოსრო დაეხმარა ფეოდალებთან ურთიერთობების მოწესრიგებაში. მისი უშუალო მცდელობით შერიგებია იესე ქსნის ერისთავი როსტომს (იხ. სეა, 1450-12/129).

1635 წელს, ქაიხოსრო მონაწილეობს თეიმურაზ I-ის წინააღმდეგ სურამთან გამართულ ბრძოლაში და თავის გამოჩენისთვის შაჰ სეფი I-ისაგან ჯილდოს იღებს (ხუბუა, 1949: 4-08), (იხ. დოკუმენტური წყაროები..., 2019: 157-158).

ქაიხოსროს ორმაგი პოლიტიკა მიუღებელი აღმოჩნდა როსტომისთვის და იგი სიკვდილით დაასჯევინა. სიკვდილით დასჯის მიზეზსა და თარიღზე სხვადასხვა ცნობას გვაწვდიან წყაროები, განსხვავებული მოსაზრებებია გამოთქმული სამეცნიერო ლიტერატურაშიც (სრულად წყაროებისა და ლიტერატურის შესახებ იხ. გოგოლაძე, 2012: 26-99). ვახუშტი ბატონიშვილის ცნობით, ქაიხოსროს სიკვდილით დასჯის მიზეზი გამხდარა 500 ყიზილბაში მეციხოვნის დახოცვა გიორგი სააკაძის მიერ. 1636 წელს „კუალად როსტომ მოიჭსენა შური ყიზილბაშთათვის, რომელი მოსწყვდნა მოურავმან ბირთვს და შეიპყრა ქაიხოსრო ბარათაშვილი სისხლთა მათათვის და გარდამოადგო ციხიდამ განჯის კარისაკენ მადლის გოდოლიდამ“ (ვახუშტი ბატონიშვილი, 1973: გვ. 440), თუმცა 1636 წელს, თითქმის 10 წლის წინანდელი ცოდვების გახსენება და მხოლოდ ამის გამო სიკვდილით დასჯა ცოტა ალოგიკურია. ფარსადან გორგიჯანიძის თანახმად, ქაიხოსრო მონაწილეობდა როსტომის წინააღმდეგ ნოდარ ციციშვილის მიერ მოწყობილ შეთქმულე-

ბაში. შეთქმულებსა და როსტომს შორის ხოვლესთან მომხდარი ბრძოლის შემდეგ მეფის ბრძანებით „გორიდამენ ქალაქს ჩაფარი გაგზავნეს და ქაიხოსრო ბარათაშვილი, დედოფლის სახლთუხუცესი, დაიჭირეს და ციხეში აიყვანეს და ღამით კოშკიდან გარდმოადგეს და თქვეს – დამთვრალა და თვითან გარდმოვარდნილაო. და მისი შვილები დააჭირვინეს და გორის ციხეში დაატყვევეს. და მისი სიძე, ბახუტა ჰუსეინ ბეგისშვილი, ბაგრატიანი იყო და ბატონობაც უნდოდა, ის გარდაიხვეწა“ (ფარსადან გორგიჯანიძე, 1925: 248). წყაროს ცნობებიდან ცხადი ხდება, რომ ქაიხოსროს შეთქმულებაში ჩართვის მიზანი იყო მისი სიძის – ბახუტა ჰუსეინ ბეგისშვილის გამეფება (ჯამბურია, 1955: 27-28). ნოდარ ციციშვილის გამოსვლა 1642 წელს მოხდა, შესაბამისად, ქაიხოსროც ამ წელს დასაჯეს სიკვდილით. ამას ცხადყოფს ქაიხოსროს ეპიტაფიაც პირდებულის მონასტერში: „წ. ესე არს სამკვიდრებელი ჩემი, რამეთუ მთნავს და ამას შინა მდებარე არს გვაში დიდისა აბაშიშვილისი, ავთანდილის ძის ქაიხოსროსი, ვინც აღმოიკითხვიდეთ, შენდობას უბძანებდეთ. ქორონიკოსნა ტლ“ (ჯოჯუა, 2005: 195). ამ ამბებთან დაკავშირებით, საინტერესოა 1642 წლის 2 დეკემბერს გაცემული როსტომ მეფის წყალობის სიგელი ხოსია ბარათაშვილისადმი (ხეც. Ad-1138), რომლის მიხედვით, ნოდარ ციციშვილის აჯანყება ახალი მოხდარია. სწორედ ამ დროს გამოჩენილი ერთგულებისთვის აჯილდოვებს მეფე ხოსიას ქაიხოსრო ბარათაშვილისეული მამულით (გოგოლაძე, 2012: 28-35; 78-80, გოგოლაძე, 2010/11: 130-131).

14

1633 წ. 25 დეკემბერი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ქაიხოსრო ბარათაშვილისადმი

პ ი რ ი : სეა, 1450-12/129, გადაწერილი დედნიდან რუსული მმართველობის პირების დავთარში. ქართულ-სპარსული. სპარსული ტექსტი, ნასთალიყის ხელით, ხუთ სტრიქონად, ერთვის ქართულ პირს.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტკა (321), ქრისტესშობისთვის ოცდახუთ დეკემბერს, რაც უდრის 1633 წლის 25 დეკემბერს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივანი მერაბ ყორღანაშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ფუთურიძე, 1955, 47, გვ. 106-108; გოგოლაძე, 2016/2017, გვ. 115.

[ქ. ნებითა და] შენენითა ღ(მრ)თისათა, ჩუვენ, მეფეთ-მეფემან, პატრონმან როსტომ და თანამეცხედრემან ჩუენმან, დედოფალთა დედოფალმან, პატრონმან მ ა რ ი ა მ , ესე ამიერთ უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა სამკვდროთ და [სა]ბოლოვოთ გას[ა]თ[ა]ვებელი წყალობის წიგნი და სიგელი შეგიწყალეთ და გიბოძეთ თქუვენ, ჩუენსა ერდგულსა და მრავალ-

ფერად ერდგულებით და თავდადებით ნამსჯა ხურსა ყმასა, სახლთუხუცეს ბართა შვილი ქახოსროს და შვილთა თქუენთა: გუგუნასა, ნიკილოზს და ბართასა, მომავალთა სჯახლისა თქუენისათა, ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და მამულის წყალობას დაგუიაჯენით, და ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი, და მოკითხული ვქენით და სოფელი ნახშირი სგორის ჴევში თავითგან თქუენი სამკუიდრო მამული ყოფილიყო, და მერმე, ჩუენი მემკუიდრე ყმა იესე ერისთავი შემოგუარიგეთ და თქუენის ქართულით შეკრიფეთ. და მისთ მუქაფათ შეგინყალეთ და გიბოძეთ ვერისჯევში სოფელი ნახშირი სგორი – ქვემოთი უბჯანი და ზემოთი უბანი, ვიდრე მითთ ბარჯამდეს უნაკლულოთ, წყალითა, წისქულითა, ველითა და ვენახითა, სჯახნავითა და უხნჯავითა, შენითა და ოჯრითა, და უსყიდითა, ყოვლის მისის სამართლიანის საქმითა და სამზღლურითა, უნაკლულოთ.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თმან ჩუენსა ერდგულათ სამსახურსა შიგან, აროდეს არ მოგეშალოს არა ჩუენგან და არცა შემდგომათა სხუათა მეფეთა და მეპატრონეთაგანა.

ანე, მოგახსენებთ კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო და მდივანო, და ვინგინდა-ვინ იყოთ და ანუ დღევის წაღმა ვინგინდა-ვინ იქნებოდეთ, მერმე, ესე ჩუენგან ნჯაბოძები მამულის სიგელი თქვენცა ასრე დაუმკვიდრეთ და დაუმტკიცეთ, რომე, რარიგადაც ამა ჩუენგან ნჯაწყალობევს ფარვანში ენეროს, ნუ ოდეს ნუ მოუშლით და შექეცილებით, თვნჯიერ თანადგომისა და შეწვენისაგან კიდე.

დაიწერა ბრძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკა, ქრისტესქობის თუვესა ოცდახუთსა, ჴელითა მდივან-მწიგნობრისა ყოროლანჯა შვილის მერაბისათა.

დედანს ჴქონია ხელრთვები: როსტომ, მარია

სპარსული ტექსტი:

1636 წ. (?) 10 იანვარი – 7 თებერვალი

حكم عالی شد آنکه بنابر شفقت عالی در باره رفعت پناه عزت دستکاه کیخسرو بیگ براتلو و براته ولد مشارالیه | از ابتدا سه ماه تنگوز نیل قریه نقشیرگوری ... قبل از این از ابا و اجداد مشارالیه بوده و مدتی نیز در تصرف ... ترکستان اعلی بوده بدستور تیول رفعت پناه مومی الیه و براتله ولد او مقرر فرمودیم رعایای قریه مذکور حسب المسطور مقرر دانسته مالوجهات و حقوق دیوانی را موافق دستور العمل گرجستان اصل و عاید سازند | در بین باب قدغن دانسته در عهده شناسند تحریرا فی شهر شعبان المعظم سنه ۱۰۴۲

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ დიდებული ქახოსრო-ბეგ ბართა შვილისა და მისი შვილის, ბართასადმი მაღალი ყურადღების გამო, ჩვენ, ღორის წლის სამთვეობის დასაწყისიდან წესისამებრ, სოფელი ნახშირი სგორა ..., რომელიც წინათ ხსენ-

5 ებულის [ქ ა ი ხ ო ს რ ო - ბ ე გ ი ს] წინაპრების იყო, და ერთ ხანს ასევე ... თ უ რ ქ ე ს ტ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს მფლობელობაში იყო, სიდიადის თავ-შესაფარს [ქ ა ი ხ ო ს რ ო - ბ ე გ ს] და მის შვილს ბ ა რ ა თ ა ს თიულად დაფუძკიცეთ. ხსენებული სოფლის გლეხებმა დაწერილის თანახმად [ეს] დამტკიცებულად უნდა ცნონ. [და] საქართველოს დასტურლამალის თანახმად, [ქ ა ი ხ ო ს რ ო - ბ ე გ ს] [თავიანთი] მალუჯათი [უნდა] გადასცენ და სახელმწიფო გადასახადი გადაუხადონ. ამის შესახებ [გამოცემული] ბრძანება იცოდნენ და [მისი შესრულება] სავალდებულოდ აღიარონ. დაინერა 1[0]45 წლის დიდებული შაბანის თვეს.

კომენტარი იხ. Hd-14651-სთან.

15

1633 წ. ახალდაბის მოურავობის წყალობის წიბნი როსტომ მეფისა შარეშთუხუცესს პაატა ჯავახიშვილისადმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Hd-14450, მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 43,5X19,1 სმ; შავი ფერის მელანი; მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი: სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; საბუთის ხილვადობა მკაფიოა; ტექსტი ორენოვანია – ქართულ-სპარსული. შვიდსტრიქონიანი პარსული ტექსტი, შესრულებული შექასთეს ხელით, მოთავსებულია საბუთის verso-ზე.

საბუთის თ ა რ ი ღ ი : საბუთს უზის თარიღი ქორონიკონი ტკა (321), რაც 1633 წელს გვაძლევს.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ფუთურიძე, 1955: №46, გვ. 104-106.

ქ. ნებითა და შეწევნითა ღმ(რ)თის(ა)თა, ჩუენ, ჳელმწიფემა{ნ}, |² მეფემან პატრონმან როსტომ, ესე უკუნისამდი ჟამთა |³ გასათავებელი წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგინყა|⁴ლეთ, გიბოძეთ თქუენ, ჩუენსა ერდგულსა და თავდა|⁵ქებით მრავალფერად ნამსახურთა ყმათა, ფარეშთუხუც|⁶ეს, ჯ ა ვ ა ხ ი შ ვ ი ლ ს პ ა ჯ ა ტ ა ს ა , ძმასა შენსა ქ ა ი ხ ო ს რ ო ს და |⁷ შვილსა შენსა ზ უ რ ა ბ ს , მამავალთა ყოველთავე სახლისა თქუენ|⁸ისათა.

მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგითა კარსა და ა ხ ა ლ დ |⁹ ა ბ ი ს მოურა{ო} ბას დაგუიჯენით, ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და |¹⁰ მოხსენება თქუენი, შეგინყალეთ და გიბოძეთ ა ხ ა ლ დ ა ბ ი ს |¹¹ მოურაობა ყოვლის მისის სამართლიანის საქ{მ}ითა. რარ{ი}|¹²გადაც ამას წინათ სხუათ მოურავს ჰქონებოდეს, თქუენტვის გუიბოძებია, რომელიც მოურავის სარგ|¹³ო ყოფილიყოს, შენ აიღებდი და სხუარიგათ ჩუენ გუამსახურე|¹⁴თ.

ტკონდეს და გიბედნი{ე}როს ღმ(რ)თ(მ)ან ჩუენსა ერდგულად ს|¹⁵ამ-

სახურსა შიგან. სამკუიდროდ და საბოლოო{ო}დ გუიბოდებია |¹⁶ ყოვლის კა-
ცისაგან უცილებლად.

ანე, გიბ(რძანე)ბთ კარისა ჩუენ|¹⁷ისა ვექილ-ვეზირნო, სხუანო მო-
საქმენო, ს უ რ ა მ ი ს ციხისთაო, |¹⁸ მოურაო, თქუენცა ასრე გაუთავეთ,
რარიგათაც ამა ჩუე|¹⁹სნა ნანყალობევსა ფარვანაშია ენეროს, და ნუ შე{ე}
ც{ი}|²⁰ლებით თანადგომისა და შენევენისგან კიდე.

დაინერა |²¹ ნიგნი და ბ(რძანე)ბა ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკა.

ბოლოში უზის როსტომ მეფის გუმბათიანი ბეჭედი ლეგენდით:
ქ. ყაენის ფევთა მტუერი რ ო ს ტ ო მ მეფე ვამტკიცებ.

სპარსული ტექსტი:

1634 წ. 1-30 იანვარი

[هو]

حكم على شد آنکه بنابر خدمت و یکجہتی رفعت پناه بادادہ بیگ داروغہ فرسخانہ ... از ابتدا ۱ سہ
ماہہ تخاقوی نیل داروغگی قریہ اخلدابا و محلہ خاصہ را ہمہ سالہ برفعت پناه مومی عالیہ مفوض و
مرجوع نمودیم کہ قصہ و قضایای ۱ کہ در قریہ مزبور واقع و سانح شود موافق حق و حساب پرشش
نماید و رسومات داروغگی و غیرہ را سال بسال بدستور قانون ۱ گرجستان باز یافت نماید و چیزی
زیادہ از قانون طلب و توقعی ننماید کدخدایان ریش سفیدان و رعایا قریہ مزبور رفعت پناه مشار الیہ ۱
داروغہ باستلال خود دانستہ قصہ و قضایای ۱ کہ در میانہ واقع شود برفعت پناه مومی الیہ زوج نمایند
کہ ۱ موافق حق و حساب بحقیقت رساند و اصلا از سخن و صلاح حسابی او انحراف نورزند وظیفہ
داروغہ ۱ مزبور آنکہ بنوعی با رعایا قریہ مذکور سلوک نماید کہ آثار حسن سلوک او بظہور رسد ۱
درینباب قدغن دانستہ در عہدہ دانند و ہر سالہ حکم مجدد طلب ۱ ننمایند تحریرا فی شہر رجب المرجب
سنہ ۱۰۴۳

[ის (ღმერთი)]

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზედ, რომ სიდიადის თავშესაფარის,
ფერაშხანას ტარულას პ ა ა ტ ა ს დამსახურებისა და ერთგულების გამო,
ჩვენ ვუნყალობეთ და ხსენებულს ქათმის წლის სამთვეობის დასაწყისი-
დან მთელი წლობით დავუბრუნეთ სოფელ ა ხ ა ლ დ ა ბ ი ს ა და სახასო
ადგილის ტარულობა,* რათა, რაც [სასამართლოს] საქმეები ხსენებულ 5
სოფელში მოხდება, ჭეშმარიტებისა და წესის შესაბამისად გამოიძიოს,
ტარულობის სარგო (რუსუმი) და სხვა ყოველ წელს აილოს ხოლმე ს ა ქ ა -
რ თ ვ ე ლ ო ს კანონის მიხედვით და არაფერი კანონით დაწესებულზე
ზედმეტი არ მოითხოვოს. ხსენებული სოფლის ქეთხოლებმა, რიშეფიდებ-
მა და გლეხებმა აღნიშნული სიდიადის თავშესაფარი [პ ა ა ტ ა] უნდა ცნონ 10
თავის სრულფლებიან ტარულად. [სასამართლოს] საქმეები და შემთხ-
ვევები, რომელიც მათ შორის მოხდება, ხსენებული სიდიადის თავშესა-
ფარს უნდა მიანდონ, რათა [საქმე] ჭეშმარიტებისა და წესის საფუძველზე
გამოარკვიოს და არასოდეს გადაუხვიონ მის სიტყვას და გონიერ რჩევ-
ას. ხსენებული ტარულას მოვალეობა ის არის, რომ მისი კეთილი ქცევის 15

* ფუთურიძესთან მოურავობა.

შედგევი გამოვლინდეს. ამის შესახებ [გამოცემული] ბრძანება იცოდნენ, [მისი შესრულება] თავის ვალდებულებად აღიარონ და ყოველ წელს ახალ ბრძანებას ნუ მოითხოვენ.

დაინერა 1043 წლის რაჯაბ აღ-მორაჯაბის თვეში.

კომენტარი:

პაატა ჯავახიშვილი – როსტომ მეფის ერთგული ფეოდალი. იგი ფლობდა ფარეშთუხუცესის თანამდებობას. ზემომოყვანილი საბუთით 1633 წელს მიიღო ახალდაბის მოურავობა, ხოლო 1654 წელს – თრიალეთის ოლითისის მოურავობა.¹⁷

1642 წელს როსტომის წინააღმდეგ ქართლის თავადების მიერ მოწყობილი შეთქმულების დროს პაატა როსტომის მხარეს იყო და აჯანყების ჩახშობაშიც იღებდა მონაწილეობას. შეთქმულებს სურდათ ქართლის ტახტზე ისევ თეიმურაზ I აეყვანათ. ბერი ეგნატაშვილი შეთქმულებს შორის ასახელებს: ზაალ არაგვის ერისთავს, იოთამ ამილახორს, ნოდარ ციციშვილს. მემატინე უშუალოდ პაატა ჯავახიშვილის შესახებ არაფერს მოგვითხრობს, მაგრამ აღნიშნავს: „რა სცნა საქმე ესე როსტომ მეფემან, შემოიყარა ჯარი და წარმოემართა იგიცა ნოდარზედა, მოვიდა **საჯავახიანოს**“ (ბერი ეგნატაშვილი, 1959: 422). ფარსადან გორგიჯანიძე აკონკრეტებს საჯავახიანოში ბრძოლის ადგილს და მიუთითებს, რომ შეტაკება მოხდა ხოვლეში (ფარსადან გორგიჯანიძე, 1925: 247). ამის შესახებ დაწვრილებით მოგვითხრობს 1643 წლის საბუთი Qd-2188 (იხ. ქვემოთ), რომლის თანახმადაც ნოდარ ციციშვილი ჩხეიძეებთან ერთად პაატასთან მისულან სოფ. ხოვლეში და შეთქმულებაში მონაწილეობა შეუთავაზებიათ. ამის შესახებ როსტომს მისწერა იორამ მოურავისშვილმა (ფარსადან გორგიჯანიძე, 1925: 247). მეფეც ლაშქრითურთ გაემართა ხოვლესკენ. პაატამ როსტომ მეფეს დაუჭირა მხარი და მის მხარეზე ჩაერთო ბრძოლაში, დაატყვევა ერთ-ერთ შეთქმული ხუცია ჩხეიძე და როსტომს მიჰგვარა. მეფემ ერთგულება დაუფასა და წყალობად უბოძა იისციხე და აკკეთი.

საბუთში პაატასთან ერთად იხსენიება მისი ძმა ქაიხოსრო. ეს უკანასკნელი კვლავ ჩნდება პაატასთან ერთად 1651 წლის საბუთში, რაც იმაზე მიუთითებს, რომ ისინი არ გაყრილან და განუყოფელ ოჯახს წარმოადგენენ (ოთხმეზური, 1999: 77).

17. გ. ოთხმეზურის თანახმად, პაატას სიმონ II-ისა და თეიმურაზ I-ის წყალობით სარგებლობდა და სიმონ II-ის საბუთად მითითებული აქვს Hd-14431 (ოთხმეზური, 1999: 76), რომელიც თავის დროზე გამოაქვეყნა ე. თაყაიშვილმა საქართველოს სიძველენის ტ. II, (თაყაიშვილი, 1909: 29, №22), ასევე აღნიშნული პირთა ანოტირებული ლექსიკონის V ტომში (პირთა ანოტირებული ლექსიკონი, 2015: 454). აღნიშნული საბუთი გამოიცა წიგნში: “დოკუმენტური წყაროები XVII საუკუნის I ნახევრის ქართლისა და კახეთის მეფეების შესახებ“ (დოკუმენტური წყაროები, 2019: 197-198, №103), მაგრამ მითითებულ საბუთში პაატა ჯავახიშვილი არ იხსენიება. სიმონ II-მ წოდორეთი უწყალობა იესე ჯავახიშვილს.

აკეთი და იისციხე – შიდა ქართლის სოფლები. 1463 წელს მეფე გიორგი VIII-მ უბოძა ჯავახიშვილებს. ეს სოფლები ჯავახიშვილებსა და ციციშვილებს შორის სადავო იყო. 1615 წელს მეფე ლუარსაბ II-მ შაჰის ბრძანებით აღნიშნული სოფლები ქაიხოსრო ციციშვილს დაუმტკიცა, თუმცა ჯავახიშვილებისთვის მანამდე ფარსადან ციციშვილს წაერთმია ისინი. როსტომ მეფის კეთილგანწყობით ისარგებლა პაატა ჯავახიშვილმა და კუთვნილი სოფლები დაიბრუნა, თუმცა მომდევნო პერიოდში კვლავ გრძელდებოდა ამ სოფლებზე დავა და ჯავახიშვილთა და ციციშვილთა შორის ხელიდან ხელში გადადიოდა.

16

**1633. წყალბის წიხნი როსტომ მეფისა
ბიორბი ყოჩღანაშვილისადმი**

პ ი რ ი : სეა, 1450-16/93.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტკა (321), რაც უდრის 1633 წელს..

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივანი ბირთველ თუმანიშვილი.

[ქ. ნებითა და შეწვენითა ღ(მრ)თისათა, ჩვენ, მეფემან] პატრონმან როსტომ, ესე უკუნისამდი ჟამთა [გა]სათავებელი წიხნი და სიგელი შეგიწყალეთ [და] გიბოძეთ თქვენ, ჩვენთა ერდგულთა და [თავ]დადებით ნამსახურსა ყმათა, ყო რ დ ა ნ ა შ ვ ი ლ ს გ ი ო რ გ ი ს და შენთა ძმათა: ზ ა { ა } ლ ს , ა ვ თ ა ნ დ ი ლ ს , შ ა ღ ვ ა ს ა , დ ა ვ ი თ ა ს , შვილთა და მომავალთა სახლისა თქვენისათა, ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და ამოვარდნილის ბ ა რ ა თ ა - შ ვ ი ლ ი ს ზ ა ქ ა რ ი ა ს კერძს დ ვ ა ლ თ ა ს დაგვიაფენით, და ჩვენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი და, ვითაც რომე ყ ი ზ ი ლ ბ ა შ { შ } ი ბევრი გვემსახურე, იმისად სამუქფოდ შეგიწყალეთ და გიბოძეთ ს ა - ბ ა რ ა თ ი შ ვ ი ლ ო შ ი , დ ვ ა ლ თ ა ს , რისაც მქონებელი ზ ა ქ ა რ ი ა და მისნი შვილნი ყოფილიყვნენ მითთა, ბარითა, წყლითა, წისქვილითა, ველითა და ვენახითა, შენითა და ოხერთა, საძებრითა და უძებრითა, სახმ{ა}რითა და უხმარითა, რისაც მქონებელი ყოფილიყვნენ, ყოვლითურთ თქვენთვინ და თქვენთა შვილთათვის გვიბოძებია სამკუიდროდ და საბოლოო{ო}დ.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მან) ჩვენსა ერთგულად სამსახურსა შინა და არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩვენგან, არა შემდგომად სხუათა მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბძანებთ კარისა ჩვენისა ვეკილ-ვეზირნო, მდივან{ნ}ო და სხუანო მოსაქმენო, ვინცა-ვინ იყვნეთ და ანუ დღეის წალმა იქნებოდეთ, თქვენცა ასრე გაუთავეთ და ნურას შეუშლით და შე{ე}ცილებით, თუინიერ თანადგომისა და შეწვენისაგან კიდე. თუ სხუა წიგნი ჰქონდეს ვისმე{ს} და გამოჩნდეს, იგი ყოველივე ამით გაგვიცუდებია.

დაინერა ბძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკა, ხელითა კარისა ჩვენისა მდივან-მნიგნობრის - თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ს ა ბ ი რ - თ უ ე ლ ს ა თ ა .

დედანს ჰქონია როსტომ მეფის ოთხკუთხა ბეჭედი.

პომენტარი:

ყორდანაშვილები – ქვემო ქართლში მცხოვრები სამეფო აზნაურთა საგვარეულო. უკვე XVI საუკუნეში ცნობილია მათი წარმომადგენელი პროირანული ორიენტაციის კახაბერ ყორდანაშვილი, რომელიც დაეხმარა ყიზილბაშებს მეფის დატყვევებაში. სწორედ სიმონის დაღატისთვის დასაჯა იგი საჩინო ბარათაშვილმა. როსტომის მმართველობისას, ჩანს, ყორდანაშვილები მამულებს იფართოებენ ბარათაშვილების ბეთალმანი მიწების ხარჯზე.

17

**1633 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა
ეჭიბა ყორდანაშვილისადმი**

დედანი დაკარგულია. გვაქვს ორი პირი:

1.სეა, 1449-765; 2.სეა, 1450-17/26.

თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი ტკა (321), რაც უდრის 1633 წელს.

საბუთის და მ წ ე რ ი : მწიგნობარი - მერაბ ყორდანაშვილი.

[ქ.] ნებითა და შეწევნითა ღვთისათა, ჩვენ, მეფეთ მეფემან, პატრონ-მან როსტომ მან, ესე უკუნისამდე ჟამთა გასქათავებელი, შეუშლელი, შეუცვალებელი წყალობის წიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქუვენ, ჩვენსა ერთგულსა და მრავალჯერეთ ერთგულობით თავდადებით ნამსახურსა ყმას, ყორდანაშვილსა {ე}ჯიბასა და ძმასა შენსა, მოძმან {ა}სა, ზურაბ {ა}სა და ძმისწულთა თქვენთა – ყორდანასა და ნაზარასა, შვილთა და მომქავალთა სქახლისა თქვენისათა, და ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვადევით კარსა და მამულის წყალობა[სა] დაგუ-იაჯენით, ჩვენ ვისმინეთ ყოველივე მოხსენება თქვენი. და მოკითხული ვქენით: ჩვენს ძმისწულს, მეფე სვიმონზე და ბევრნი ნამსახურნი იყვენით, ახისა (?) გქონდა და ამისგანაც მოგცემოდა წიგნითა. და ამითა ჩვენცა გაგიახლეთ, შეგინყალეთ და გიბოძეთ დიდგორის ძირს ამოვარდნილისა ბარათაშვილსა როს {ა}ბის ნაქონი სოფელი ბოცის {ჯ}ვარი, რარნი გათაც როს {ა}ბსა და იმის ძმას, ელმ {ა}და {თ}სა და დურმიშხანს ჰქონდათ, იმრიგათ. სამკვიდროთ და საბოლოოვად – წყლითა, წისქვილითა[საძებრითა] და უძებრითა, ყოვლის მღვთის სამართლიანის სქამქდღურითა და საქმითა.

[ანე], გქონდეს [და გიბედნიეროს] ღმერთმან ჩვენსა ერთგულათ სამსახურსა შიგან.

ანე, გ(ი)ბ(რძანებ)თ კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო და სხუანო მოსაქმენო, თქვენცა ასრე დაუმტკიცეთ, რარიგათაც ჩვენგნით {ნ}ანყ-ალობევე სიგელში ენეროს, ნურაოდეს შეუშლით.

დაინერა წიგნი ესე მ ნ ი გ ნ ო ბ ა რ ი ს ა ყ ო რ ღ ა ნ ა შ ვ ი ლ ი ს მ ე რ ა ბ ი ს ა თ ა , ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკა.

დედანს ესვა როსტომ მეფის მსხლისებური ფორმის ბეჭედი.

კომენტარი იხ. 1450-16/93-თან

18

1633 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა
როინ შალიკაშვილისადმი

პ ი რ ი : სეა, 1450-35/136.

თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი ტკა (321), რაც უდრის 1633 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივანი ბირთველ თუმანიშვილი

[ქ.] ნებითა და შეწვენითა ღ(მრ)თისათა, ჩვენ, მეფემან პატრონმან როსტომ, ესე უკუნისამდე ჟამთა გასათავებელი წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენთა ერდგულთა და თავდადებით ნამსახურსა ყმასა შ ა ლ ი კ ა შ ვ ი ლ ს რ ო ი ნ ს , შე{ნ}თა შვილთა და მ{ო}მავალთა სახლისა თქვენისათა, ყოველთავე.

5

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდეგით კარსა და მამულის წყალობას გვიაჯენით, და ჩვენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი, შეგინყალეთ და გიბოძეთ ძ ე ვ ე რ ა ს ზ ე დ გ ი ნ ი ძ ი ს თ ა მ ა ზ ი ს ა და ი მ ა რ ი ნ დ ო ს შვილის კერძი მამული, რისაც მქონებელი ყოფილიყოს, ყოვლითურთ სამართლიანის საქმითა და სამძღურითა: მითთა, ბართთა, წყლითა, წისქვილითა, ველითა და ვენახითა, შენითა და ოჯერთა, შესავლითა და გასავლითა, ყოვლითურ თქვენთუინ და თქვენთა შვილთათუის გვიბოძებია.

10

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩვენსა ერდგულად სამსახურსა შინა და არაოდეს არ მოგეშალოს.

ანე, გიბ(რძანებ)თ კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო, მდივან{ნ}ო და სხუანო მოსაქმენო, ვინცა-ვინ იყვნეთ და ანუ დღეის წალმა იქნებოდეთ, თქვენცა ასრე გაუთავეთ და ნურას შეუშლით და შე{ე}ცილებით, თვინიერ თანადგომისა და შეწვენისაგან კიდე.

15

დაინერა ბ(რძანებ)ა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკა, წელითა კარისა ჩვენისა მდივნის თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ ვ ე ლ ი ს ა თ ა .

20

დედანს ესვა როსტომ მეფის ბეჭედი ლეგენდით:
ყაენის ფეხთა მტურერი როსტომ მეფე ვამტკიცებ.

კომენტარი:

შალიკაშვილები არიან XVII საუკუნის დასაწყისში სამცხიდან ქართლში გადმოსახლებული თავადები. ისინი მამულებს ფლობდნენ: ფხვენისში, სკრასა და ძევერაში. XVII საუკუნის 30-60-იან წლებში შალიკაშვილთა ფეოდალური სახლის წარმომადგენელმა, როჭიკა შალიკაშვილმა, საფუძველი ჩაუყარა როჭიკაშვილთა საგვარეულოს.

**1633. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა
საამ საბინაშვილისადმი**

პ ი რ ი : სეა, 1449-1268.

თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი ტკა (321), რაც უდრის 1633 წელს.

საბუთის და მ წ ე რ ი : მწიგნობარი მერაბ ყორღანაშვილი.

ქ. ნებითა და შეწვევითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფემან პატრონმან როსტომ, ესე უკუნისამდე ჟამთა გასათავებელი წყალობის წიგნი და ნიშანი შეგინყაღეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენტა ერდგულთა და მრავალფერად ერთგულობით ნამსახურთა ყმათა, საგინაშვილსა 5 სა{ა}მს, და ბატონს ტფილელსა, და ანდერმანსა და შვილთა თქუენტა, ზა{ა}ლს და თამაზს, და მომავალთა სახლისა თქუენისათა, ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და მამულის წყალობასა დაგვეაჯენით, ჩვენ ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი და შეგინყაღეთ და 10 გიბოძეთ თქუენისავე განაყოფი{ი}ს, ამოვარდნილის შანშეს კერძი და სოფელი წრისი, რარიგადაც ალიყულბეგს და მის შვილებს თქვენთვის მოეცეს ბოგუს, აბულმარგს, და სოფელი წრისი ყოვლის კაცისაგან უცილებელად და შემოუსარჩებლად, სამკვიდროდ და საბოლოოდ. აგრევე თქუენი სამკვიდრო, რისაც მქონებელნი იყვნეთ ბო- 15 გუს, ჩხიქთას, აბულმარგს. ანუ, სადაც ნაოჯარი ნასოფლარი იყოს, ყველგან გაგიახლეთ და გიბოძეთ.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღმერთმან ჩვენსა ერთგულად სამსახურსა შიგან.

ანე, გიბ(რძანე)ბთ კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო და სხუანო მო- 20 საქმენო, ვინგინდა-ვინ იქნებოდეთ. მერქმე, ესე ჩვენგან ნაწყალობევი სიგელი თქუენცა ასრე დაუმტკიცეთ და გაუთავეთ, რარიგადაც ამა ჩუენგან ნაწყალობევს ფარმანშია ეწეროს, ნუოდეს შეუშლით და შეეცილებით თანადგომისა და შეწვევისაგან კიდე.

დაინერა ბრძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკა, ჯელი{თ}ა 25 მწიგნობრისა ყორღანაშვილის მერაბისათა.

კიდევ, რაც გარეთ აღათანგისა კერძი მამული ან ბოგუს ან აბულმარგს, ისიც გვიბოძებია

დედანს ესვა როსტომ მეფის ოთხკუთხა ბეჭედი.

კომენტარი:

საგინაშილები ქვემო ქართლის თავადები იყვნენ. საამი როსტომის გამეფებამდეც პროირანული ორიენტაციის იყო და სვიმონ II-ს უჭერდა მხარს. მისი ოჯახი სვიმონის მფარველობით სარგებლობდა (იხ. დოკ. წყაროები ქართ-კახ. მეფეების შესახებ, I, გვ. 205-206).

20

**[1633-1658] ვ.ვ. როსტომ მეფის ვჟალოვის
ბანახლების წიგნი მოქალაქე
მასხანბ თამაქალაშვილისაღმი**

დედანი: სეა, 1448-83, მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 24,3X14,7 სმ. შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; საბუთი თითქმის დაუზიანებლად არის შემორჩენილი. ტექსტის ზოგიერთი ადგილი გადანაკვეც ადგილებში მცირედ დაზიანებულია. ასევე დაზიანებულია ბოლო, მარჯვება კუთხის მცირე ნაწილი, რომელიც შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით.

თარიღი: ქორონიკონი ტ[მ]ბ (342), რაც უდრის 1654 წელს.

საბუთის დამწერი: მდივან-მწიგნობარი ბირთველთუმანიშვილი.

ქ. ნებითა და შენევნითა ღ(მრ)თისათა, ჩვენ, მე²ფეთ-მეფემან პატრონმან როსტომ, ესე³ უკუნისამდე, ჟამთა გასათავებელი ნიგნ⁴ი და ნიშანი და[გ]ინერეთ და გიბოძეთ⁵ თქვენ, თავაქალაშვილს ვახტანგს, |⁶ ასე და ამა პირსა: ზედა მოკითხული ვ⁷ქენით და გავსინჯეთ და გიბოძეთ⁸ თქვენი სამკვიდრო სახლები.

ერთპირ⁹ გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თმან რო¹⁰გორათაც სხვას მემკვიდრეს მო¹¹ქალაქეს გასთავებოდეს კიდევ.

დაინერა¹² ბძანებითა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტ[მ]ბ, ჴე¹³ლითა კარისა ჩვენისა მდივანმწიგნ¹⁴ობრის თუმანიშვილის ბირთველისითა.

ხვეული ხელრთვა: |¹⁵როსტომ

უზის როსტომ მეფის ოთხკუთხა ბეჭედი ლეგენდით.

[1633-1658]. **ყვალოზის წიბნი როსტომ მეფისა ყაფლან
[გარათაშვილისადმი]**

პირი: სეა, 1450-15/141; გადაწერილი დედნიდან რუსული მმართველობის პირების დავთარში. საბუთი თავნაკლულია. დედანი წარუდგენიათ სარეგისტრაციოდ 1817 წლის 12 აპრილს, გატარებულია რეგისტრაციაში 1820 წლის 2 ოქტომბერს, ნომრით 1817 №124.

თარიღი: საბუთი უთარიღოა. დათარიღებულია როსტომ მეფის ზეობის (1633-1658 წწ.) წლებით.

[. . .] იფნობს ყაფლანისთვის გვიბოძებია როშაქ-შუილები, მათის მამულითა, უკლებრივა; კიდევ ფოცხვერიანში, რაც რომე მელქისედეგსა ქონდა, სრულობით ესები ყაფლან-ბეგისათვის გუიბოძებია.

დედანს ესვა ბეჭედი: როსტომ

XIX ს-ის მინანერები:

ასლიდამ თანასწორ არს ჩანერილი, სოვეტნიკი, თა(ვადი) თეიმურაზ ბაგრატიონი.

სოვეტნიკი, თა(ვადი) დიმიტრი თარხანოვი.

ასლი, წერილი მივიღე მე, თა(ვადი) ზურაბ ორბელიანი,

თა(ვადი) ასლან ორბელიანი,

თა(ვადი) ლუარსაბ ორბელიანი,

თა(ვადი) კოსტანტილე ორბელიანი,

თა(ვადი) სამარაღდან ორბელიანი,

თა(ვადი) იაკობ ორბელიანი.

კომენტარი იხ. Hd-1919-სთან.

[1633-1642 წწ.] **წივის წიბნი როსტომ მეფისა
იოთამ აგილახორისადმი**

დედანი: ხეც. Hd-2117; მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 21,8X7,3 სმ. ყავისფერი მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; დაზიანება: ნესტის ლაქები; ალაგ-ალაგ გადასული მელანი; დაზიანებული კიდევები შევსებულია სარესტაგრაციო ქაღალდით.

პირი: სეა: 1461-24/№39.

თ ა რ ი დ ი : საბუთი უთარიდლო. დათარიღებულია შინაარსის მიხედვით – როსტომის გამეფებიდან შაჰ-სეფის გარდაცვალებამდე (1633-1642) წლებით.

ქ. ლ(მრ)თისა და ყოველთა მისთა წმიდათა, ზეცისა და ქვეყანისათა,² ჯორციელთა და უწორცოთათა, რომელსა ესაქეს ყოველი სულ[ი]³ და თაყვანის სცემს.

ამათითა თავდებობითა, მინდობითა და⁴ შუამდგომელობითა, ესე მტკიცე და უცვალებელი, ყოვლისა ჯე⁵რჯისა და ილათისაგან გამოსრულ-გამოკრებული ფიცი, პირი და⁶ წიგნი გიბოძეთ ჩუენ, მეფეთ-მეფემან, ჯელმნიფემან ბატონმან⁷ როსტომ, თქუენ, ამილახორს პატრონს იოთამს და მომავალთა თ⁸ქუენტა, ყოველთავე.

ასრე რომე, დღეს და დღეის უკან ვიყო⁹ შენთვის კარგი და მწყალობელი, რომელიც ან ბედნიერის ყეენ¹⁰ისაგან და ან ჩუენგან უკეთ მოგიჯდებოდეს, იმისი მნდომი და¹¹ მომჭირნე, და თუ შენ ჩუენზედ არა სტყუ-ქო}-რა, არც შენის¹² მამულისა და საჯელოსაგან დაგამცროთ.

ამისად გათავებისა¹³ თავდებად მომიცემია ლ(მერ)თი და ყოელნი მისნი წმიდანი და¹⁴ ბედნიერი შაჰ - სეფი ჯელმნიფე ყეენი. და მტკიცე და უცვალებე¹⁵ლი ბეჭედი და ჯელი დაგისვათ, რომე ამისის გათავების მეტი¹⁶ სხვა ავი გულში არა გავიაროთ-რა. და თუ ვინმე შენი თავი¹⁷ შამოგვაბეზლოს, გაუკითხავად არ შეგიბეზლოთ და არც სააჯოს კა¹⁸რი დაგიჭიროთ.

ხვეული ხელრთვა: ¹⁹როსტომ

უზის ოთხკუთხა ფორმის სპარსული ბეჭედი.

გვიანდელი მინანერები:

გადანერილია კდ.

ესე როსტომ მეფის მიცემული არის.

23

[1633-1658 წწ.] თარხნობის წიგნი როსტომ მეფისა ნასყიდა შუშაბერიძისადმი.

დედანი: ხეც. Ad-4075-ბ; მოყვითალო ქაღალდი; ზომა: 39,2X15.6 სმ. მხედრული; შავი ფერის მეღანი; განკვეთილობის ნიშანი: სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. საბუთი დაზიანებულია განაკეც ადგილებში. ჩამოჭრილია ქვედა კიდე, რის გამოც არ ჩანს როსტომ მეფის ხელრთვა. დაზიანებული ადგილები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. მოცემული საბუთის ტექსტი მიწერილია 1588 წ. 12 ივლისს სვიმონ მეფის მიერ ბართლომე შუშაბერიძისადმი ბოძებულ თარხნობის წიგნზე. საბუთის verso-ზე მოთავსებულია სპარსული ტექსტი.

ქ. ჩუენს მზარე {უ}ლს შეშაბერ [ი]ძეს ნასყიდას სახ-
ლსა |² ამას წინათ ჩუენთა მამა-პაპათაგან საურიდგან |³ ამოჰკუევეთია.
ჩუენცა იმრიგ[ა]დ ამოგუიკვეთი |⁴ სამკუიდროთ და საბოლო[ო]თ.

ხელრთვა: რ [ო] ს ტ [ო] მ

24

**[1633-1658 წწ.] ბრძანება ორსტომ მუშებისა
მუშვანის ყმების აყრის თაობაზე**

დედანი: ხეც. Ad-1367; მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 14,1X15,5
სმ. შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: სამწერტილი
ყოველი სიტყვის შემდეგ;

ქ. უზედ[ა]ესთა მოგახსენებთ და უქუედ[ა]ესთა გიბ(რძანე)ბთ, ვინ-გინ-
და- |² ვინ ბ[რ]ძანებისა ჩუენისა მორჩილნი იყუნეთ, მერ |³ მე, ვისაც მამულ-
ში მ უ რ ვ ა ნ ი ს ყმა მოსული |⁴ ყოს, სამართლიანის საქმით აუყარეთ და
მოეცით.

|⁵ ზენარ, თუ ვისმე ქართული გქ[ო]ნდეს, ჩუენს კარ |⁶ ზედ ჩამოდიოთ და
სამართალს აქ გიზამთ. იასაული გ |⁷ ამოგუიგზავნია და ამას მოაბარეთ.

ხელრთვა: რ ო ს ტ ო მ

25

**[1633-1658 წწ.] ბრძანება ორსტომ მუშისა
ბოქაულთუხუცეს ელიშვირისადმი**

დედანი: ხეც. Qd-9368; მოყვითალო ქაღალდი; ზომა: 9,50X15,8 სმ.
მხედრული; ყავისფერი მელანი; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი
ყოველი სიტყვის შემდეგ. საბუთი დაზიანებულია. მოფლეთილია მარჯვენა
კიდე და ქვედა ნაწილი. საბუთი ნაკლულია. დაკრულია სარესტავრაციო
ქაღალდზე.

ქ. მესტუმრეო ჩუენ მაგიერად დაარბას ბოქ[ა] |² ულთუხუცეს პატრონს
ე დ ი შ ე რ ს ა |³ სრე მოახსენეთ, მერმე ამას ნუ იქ[მ]თ ამ ჩუენ |⁴ ის ფარ-
ემთუხუც[ეს]ის პ ა [ა] ტ ა ს ყმა ჯ ო ჯ ო |⁵ ბ ა შ ვ ი ლ ი და ან [...] ესახ-
ლო |⁶ ს ვინმე სამართლიანის საქმით არა უყა |⁷ როთ და არა მოაბაროთ. ზე-
ნა[ა]რ [...].

1634 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა
იოთამ და ბეჟან ამილახვრებისადმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Hd-2301, ნაცრისფერი ქაღალდი, ზომა: 35,1X16,5 სმ; შავი ფერის მელანი; მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი: სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; საბუთი ორენოვანია: ქართულ-სპარსული. ექვსსტკონიანი სპარსული ტექსტი, შექასტეს ხელისთ შესრულებული, მოთავსებულია საბუთის verso-ზე.

საბუთის თ ა რ ი დ ი : საბუთს უზის თარიღი ქორონიკონი ტკბ (322), რაც 1634 წელს გვაძლევს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი მერაბ ყორღანაშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ფუთურიძე, 1955: N51, გვ. 115-118.

ქ. ნებითა და შენქეცნითა ლ(მრ)თის(ა)თა, ჩუენ, მეფეთ-მე²ფემან, პატრონმქან როსტომ, და თანამეცხედარემქან³ ჩუენმან, დედოფალთა დედოფალმქან, პატრონმქან⁴ მარიამ, ესე წყალობისა ნიგნი და ნიშანი შეგი⁵წყალეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენსა ერდგულსა⁶ და ნამსქახურსა ყმასა, ა მ ი ლ ა ხ ო რ ს ი ო თ ა მ ს და ბ ე ჟ ა ნ⁷ ს, და შუილთა თქუენტა და მომავალთა სქახლისა თქუენ⁸ისქათა, ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგით კარსა⁹ და მამულის წყალობას დაგუიანით, ჩუენცა¹⁰ ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი და შეგიწყალე¹¹თ და გიბოძეთ ბიძის ჩუენის, ბატონისშუილის¹² ვ ა ხ ტ ა ნ გ ი ს ნ სქამევი და კერძი აზნაურიშუილი უ გ ჯ ა ნ¹³ ა ძ ე პ ა ჯ ა ტ ა და მის შუილები, რისაც სქამკუიდროს მა¹⁴მულის მქონებელი, სადაც უ გ ჯ ა ნ ა ძ ე ი ყ ო ს, ყოვლის¹⁵ მათის მამულითა და სამართლიანითა.

გქონდეს და გიბე¹⁶დნიეროს ლ(მერ)თმ(ა)ნ ჩუენსა ერდგულათ სქამსქახურსა ში¹⁷გან.

ანე, გ(ი)ბ(რძანე)ბთ კარისა ჩუენისა ვეზირ-ვექილნო და¹⁸ მდივანქნო და სხუანო მოსაქმენო, მერმე ესე ჩუ¹⁹ენგან ნანყალობევი მამულის ნიგნი თქუენცა ასრე²⁰ გაუთავეთ, რარიგადაც ამა ჩუენგან ნქანყალობევს ფა²¹რვანქაში ენეროს და ნუოდეს ნუ შეუშლით და²² შექეცილებით თანქადგომისა და შეწვენისაგან კიდე.

დაი²³წერა ბრძანება და ნიშქანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკბ, ჴელითა მნიგნობრისა ყ ო რ ღ ა ნ ქ ა შ უ ი ლ ი ს მ ე რ ქ ა ბ ი ს ქ ა თ ა . ესე ასრე²⁴ გაუთავდეს.

როსტომ მეფის მსხლისებრი ფორმის ბეჭედი: ქ. ყაენის ფვტა მტუერი როსტომ მეფე ვამტიცებ.

სპარსული ტექსტი:

1634 წ. 22 ოქტომბერი – 20 დეკემბერი

هو

حكم عالی شد آنکه بنابر توجه عالی در باره رفعت و معالی پناهان یوتم بیگ | و بیجن بیگ امیلاخور باداده اوکانزه ازناور که | سابقا که ملازم مرحومی عمیام وختان میرزا بوده بایشان | شفقت نمودیم باداده مذکور اطاعت و مراقبت نموده | در خدمات تقصیر ننمایید و در ینباب قدغن دانسته در عهده داند | تحریرا فی شهر جمادی الثانی [سنه] ۱۰۴۴

ის (ღმერთი)

5 გამოვიდამალალი ბრძანებამასზე, რომ სიმაღლისა და აღმატებულების საფარველის იოთამ-ბეგ და ბეჟან-ბეგ ამილახორის მიმართ მალა-ლი ყურადღების გამო, ჩვენ ვუწყალობეთ მათ აზნაური პაატა* უგანაძე, რომელიც წინათ ჩვენი ბიძის – ვახტანგ მირზას ყმა (მოლაზემი) იყო. ხსენებულმა პაატამ უნდა გამოიჩინოს მორჩილება და გულმოდგინება და სამსახურში შეცდომა არ ჩაიდინოს. ამის შესახებ [გამოცემული] ბრძანება იცოდეს და თავის ვალდებულებად აღიაროს [მისი შესრულება]. დაინერა 1044 წლის ჯომადი ას-სანის (ჯომადი II) თვეში.

როსტომის ოთხკუთხა, მცირე ზომის ბეჭედი სპარსული ლეგენდით: „ქვეყნისა და დროის ხელმწიფემ, დიდსულოვანმა შაჰ სეფიმ წყალობა მოიღო მის მონაზე და ხოსრო-როსტომი მიწოდა.“ ორი, მცირე ზომის სპარსული ბეჭედი დასმულია ქართულ ტექსტზე: 1. ოთხკუთხა: خاک قدم علی منوچهر – ალის ფეხთა მტვერი მანუჩარი; 2. ოვალური, წარწერით: يا معين الضعفا – ო, უძლურთა შემწევ.

პოპონტარი:

იოთამ ამილახვარი – ქართლში როსტომის გამეფებამდე იოთამი, შექმნილი პოლიტიკური მდგომარეობიდან გამომდინარე, ხან თეიმურაზ I-ს უჭერდა მხარს და ხან სვიმონ-ხანს. 1633 წელს, როდესაც თეიმურაზმა როსტომის წინააღმდეგ შებრძოლება გადაწყვიტა, მაშინ მასთან მხოლოდ იოთამ ამილახვარი მივიდა დასახმარებლად (ფარსადან გორგიჯანიძე, 1925: 240). შებრძოლებას აზრი აღარ ჰქონდა და თეიმურაზი ქართლს გაეცალა. როსტომის ირანიდან ჩამოყოლილ ქართველი წარჩინებულთა შორის იყო იოთამის ძმა ბეჟანი. როსტომმა იგი დაადგინა ზემო ქართლის სადროშოს მეთაურად და ამილახორადაც (Hd-2123, Hd-2125, Hd-2126). ცხადია, ისეთ სტრატეგიულად მნიშვნელოვან თანამდებობებს, როგორც იყო ზემო ქართლის სადროშოს ხელმძღვანელობა და გორის მოურავობა, მეფე თავის ერთგულ პირს ჩააბარებდა. ნიშანდობლივია, რომ როსტომმა გამეფებისთანავე დაიწყო გორის ციხის გამაგრება და შიგ ყიზილბაშთა ჯარი ჩააყენა. მიუხედავად იმისა, რომ 1633 წელს როსტომმა ბეჟანი დააყენა ამილახვრად, ერთი წლის შემდეგ, 1634 წელს სათავადოს მმართველად იოთამი დაუნიშნავს (ტე-

*სპარს. ბადადა

ქსტშიც ჯერ იოთამი იხსენიება, შემდეგ ბეჟანი. უფროს-უმცროსობის წესს დოკუმენტებში ზედმიწევნით იცავდნენ). ეს ნიშნავს, რომ იოთამი შერიგებია როსტომს მისი დედის, თამარის შუამდგომლობით (კარბელაშვილი, 1913: 131). როსტომმა იოთამს საფიცრის წიგნი მისცა და დაუბრუნდა ამილახორობა. ჩანს, იოთამს ფარული კავშირი მაინც ჰქონია თეიმურაზთან. ფარსადან გორგიჯაძე წერს, რომ კახეთს მიმავალმა თეიმურაზმა ქართლი გაიარა და გზად იოთამ ამილახვარსა და ბახუტა მუხრანბატონს შეხვდა (ფარსადან გორგიჯანიძე, 1925: 243). არცვეის ბრძოლის დროსაც იოთამი მეფე თეიმურაზის მხარეს იყო, თუმცა გამარჯვება როსტომს დარჩა (ფარსადან გორგიჯანიძე, 1925: 244). იოთამი მონაწილეობდა ნოდარ ციციშვილის მიერ მოწოდებულ აჯანყებაშიც. „იოთამ ამილახორი იასეს ერისთავს მიუდგა. ქსნის ერისთავი და ამილახორი ღაშკრით მოვიდნეს და გორს ზეით, ჭალაში დადგნენ, და გორს ქვეით, მტკვრის პირს, ნოდარი იდგა“ (ფარსადან გორგიჯანიძე, 1925: 245). როსტომ მეფემ იოთამის და იესეს ოჯახები გორის ციხეში შეგზავნა, მათ კი შეაყრობა დაუპირა, თუმცა ვერ მოახერხა. ფარსადანის გადმოცემით, ამ დროს ჩამოართვა იოთამს ამილახორობა და მის ძმას ბეჟანს მისცა (ფარსადან გორგიჯანიძე, 1925: 245), თუმცა ჩვენ ვიცით, რომ ბეჟანს ქართლში ჩამოსვლისთანავე უბოძა ამილახორობა და შემდეგ დაუბრუნა იოთამს. მაგრამ გამორიცხული არაა, რომ იოთამის განდგომისას ხელმეორედ ჩამოართვა მას სათავადო და ბეჟანს გადასცა. იოთამი და იასე კახეთში გაიხიზნენ, როსტომმა კი იოთამის რეზიდენცია – სხვილოს ციხე დააქცია. იოთამმა როსტომს მოსალაპარაკებლად დედამისი – ბატონიშვილი თამარი მიუგზავნა, რომელიც როსტომის ბიძის – ვახტანგის ასული იყო. მოლაპარაკებამ შედეგი გამოიღო და იოთამს ამილახორობაც დაუბრუნეს, თუმცა აჯანყების მსვლელობისას იოთამს კვლავ თეიმურაზის გვერდით ვხედავთ. როსტომი იოთამს და მასთან ერთად ქსნისა და არაგვის ერისთავებს ახალგორში, შობა დღეს დაესხა თავს და დაამარცხა.

იოთამის აჯანყებაში მონაწილეობაზე მოგვითხრობენ ბერი ეგნატაშვილი და ვახუშტი ბატონიშვილი. ბერი ეგნატაშვილის ცნობით, იოთამს და ზაალ არაგვის ერისთავს შეწყალება უთხოვიათ (ბერი ეგნატაშვილი, გვ. 423). ამ მიზეზით, მას შედარებით მსუბუქად გაუსწორდა როსტომი. როგორც ვახუშტი ბატონიშვილი გვამცნობს: „ჰგუემა იგი და განუტევა ფიცით, და შემუსრა ციხე ცხვლოსი“ (ვახუშტი ბატონიშვილი, 1973: 442). მემკვიდრეები იოთამს ორმაგი პოლიტიკის გატარებაში სდებენ ბრალს: „არამედ იოთამ ჟამთა მჭურეტი, ჟამ იყვის ბატონის თეიმურაზის თანა, ჟამ როსტომის წინაშე“ (ვახუშტი, გვ. 442), „იოთამ ამილახორი ხან მოუდგებოდა როსტომ მეფესა და ხან ბატონ თეიმურაზს და, სითკენაც დრო დაა ელის, იქითკენ იყვის“ (ბერი ეგნატაშვილი, გვ. 423). ფარსადან გორგიჯანიძე, ზოგადად, თავადებს ადანაშაულებს იოთამთან ერთად. ზაალ არაგვის ერისთავის შესახებ ამბობს, რომ „ვინც იმათ შემოსწერებოდეს, ამათ მოუვიდის. ვინც ამათ შემოსწერის, იმათ მოუვიდის და ამათის საქმით ქართლი და კახეთი მოუსვენებელი იყო და არეულ აოჯრებული იყო“ (ფარსადან გორგიჯანიძე, გვ. 249).

[1633-1648 წწ]. სასამართლო გადაწყვეტილება
სასისხლო ჯავახიმ რონი ჯავახიშვილსა
და გლურჯიძეებს შორის

დედანი: ხეც, Hd-14659; ღია ყავისფერი დალაქავებული ქაღალდი; ზომა: 24,1×10,8 სმ; შავის ფერის მელანი; განკვეთილობის ნიშნებად გამოყენებულია ორწერტილი ან სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; ტექსტის ხილვადობა მკაფიოა.

პირი: Qd-9628

გამოცემა: 1. თაყაიშვილი, 1909, გვ. 84-85; 2. დოლიძე 1972: №53, გვ.114.

ქ. ნებითა [და] შენენითა ღ(მრ)თისათა, დავსხე²დით ჩუენ, პჭენი: ბატონი ქათალიკოზი, |³ ბატონი ამილახორი და ბოქაულთუხუ⁴ცესი დავით და ჯავახიშვილის და გრ{ლ}უ⁵რჯიძეთ სასამართლოთ. ჯავახიშვილ⁶ი როინ მრავალს ჩიოდა გლურ⁷ჯიძეთაგან და ამისი ასრე გავაჩინე⁸თ:

თუ, დაიფიცოს გლურჯიძემა |⁹ თორმეტის თავის ამხანაჟის აზნაჟური¹⁰შუილითა, ექვსის შესახელებულითა, როინს ჯავახიშვილს |¹¹იმხანაჟის წელი არა ჰქონდეს. თუ, ვერ |¹²დაიფიცოს, საქონელი უზღოს და სისხ¹³ლისა ბატონმან იცის.

ვინც ამ ბძანე¹⁴ბას გარდავიდეს, როსტომ მეფის შემ¹⁵ცოდე იქნების.

ბეჭედი: როინ

† †

პრეზენტარი:

როინ ჯავახიშვილი – მდივანბეგი და ბოქაულთუხუცესი. მკვლევართა ვარაუდით, როინი ქაიხოსრო ჯავახიშვილის ძე იყო (ჩიქოვანი, 1997: 53; ოთხმეზური, 1999: 81-84); სიმონ-ხანისა და როსტომ-ხანის დიდად „ნამსახური“ (Hd-14677) – სიმონ-ხანის დავალებით იგი შაჰთან წასულა სპარსეთში. სვიმონ ხანის ერთგულების გამო იგი თეიმურაზ I-მა შეიპყრო და ხორნაბუჯის ციხეში გამოკეტა, სადაც ბორკილმა და უდრეკმა ფეხი დაუზიანა (Hd-14677).

ქართლში როსტომის გამეფების შემდეგ როინი უკვე მის მხარდამჭერთა შორისაა. მას როსტომის დიდი ერთგულება გამოუჩენია და დახმარება გაუწევია გორის ციხესთან (Qd-9638), რის გამოც მეფეს იგი მამულის წყალობით დაუჯილდოვებია. 1638-1661 წწ-ში როინი ქართლის მდივანბეგია (პარალელურად, 1638-1643 წწ. ქართლში არსებობდა მეორე მდივანბეგიც – ყაფლან ბარათაშვილ-ორბელიშვილიც (ენუქიძე, 1971: 303-304).

როინის ქვეშევრდომული ერთგულება კარგად ჩანს მის მიერვე გაცე-

მული საბუთიდან (Hd-14666), რომლის მიხედვითაც ყარაიაში ნადირობის დროს დაშავებული როსტომის სახელზე თავის ყმას – აბანოელ ნასყიდას ათარხნებს და აკისრებს ყოველ ნათლისდებას მეფის სადღეგრძელოდ ორ მღვდლით წირვა-ადაპი გადაიხადოს. საბუთი საინტერესოა გათარხნებული გლეხის ვალდებულებების თვალსაზრისით – იგი თავისუფალია ყველა საბატონო გადასახადისაგან, გარდა საურისა, რომელიც ირანული გადასახადი იყო. მისი წილის გადახდას თავად როინი კისრულობდა.
როსტომის კეთილგანწყობის შედეგად, როინმა შეძლო მანგლელისგან დაებრუნებინა მამულები (Hd-8584).

28

[1633-1658 წწ.] წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა მდივანებზე როინ ჯავახიშვილისადმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Hd-14642, ღია ყავისფერი ქაღალდი, ზომა რესტავრაციამდე: 16X20,1 სმ, რესტავრაციის შემდეგ – 17,5X21,1 სმ. შავი ფერის მელანი; მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი: სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; დაზიანება: საბუთი ფრაგმენტული სახითაა მოღწეული ჩვენამდე და მხოლოდ პირველი რვა სტრიქონი იკითხება.

[ქ. ნებითა] და [შენ]ნევანითა ღ(მრ)თი[სათ]ა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემ[ა]ნ პატრონმ[ა]ნ |² [როსტომ, და] თანამეცხედარემ[ა]ნ ჩუენმ[ა]ნ, დედოფალთა-დედოფალმ[ა]ნ პატრო|³ნმ[ა]ნ მარია მ, ესე ამიერთ უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა სამკუიდროთ და საბო|⁴ლოვოთ გას[ა]თავებელი, შეუშლელი და შეუცვალებელი წყალობისა |⁵ წიგნი და სიგელი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენსა ერდგ|⁶ულ[ს]ა და წესისებრივ ერდგულობით და თავდადებით მარვ[ა]ლფერად |⁷ ვ[ა]ლდებულთა და ნამს[ა]ხურთა ყმათა, კარისა ჩუენისა მდივანბეგს, ჯ ა ვ ა |⁸ ხ ი შ უ ი ლ თ ა როინს და ...

29

[1634-1658 წწ.] როსტომ მეფის წყალობის წიგნი უცნობი [ბარათა]შვილისადმი

პ ი რ ი : ხეც, Hd-11392-3.

ქ. ჩუენ ხელმწიფემა, მეფეთ-მეფემან პატრონმან როსტომ, და თანამეცხედრემან ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფალმან პატრონმან მარია -

ამ, დაგიმკუიდრეთ და გიბოძეთ სოფელი აბელია ყოველის კაცისაგან უცილებლად. გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ.

ხელრთვა: როსტომ, მარიამ

30

**[1633-1658 წწ.] წყალობის წიგნი ოსტომ მეფისა
როსტომისა და იასაულ ხონონასაღმ**

პირი: სეა, 1450-37/144; გადაწერილი დედნიდან რუსული მმართველობის პირების დავთარში. ფრაგმენტი. საბუთი შეტანილია სარეგისტრაციოდ 1817 წლის 12 აპრილს, გატარებულია 1823 წლის 2 მაისს ნომრით №144.

საბუთი უთარილოა. გამოცემაში იგი დათარიღებულია როსტომ მეფის ზეობის წლებით.

[...] როშაქაშვილის. ბართად გუიბოძებია ჩაჩიკაშვილის ასლამაზისა და მისის ძმისა და შვილთათვის ნახევარი იფნობი, აგრევე იასაულის ხონონასთვის გვიბოძებია როშაქაშვილების ბართად ნახევარი იფნობი.

დედანს ჰქონია ხელრთვა: როსტომ

XIX საუკუნის სარეგისტრაციო მინაწერი: ასლთან სწორ არს, თ(ავად)ი რატიევი.

ნანდვილი სიგელი მივიღე, ჯვარის ეკლესიის დეკანოზი კორნილიე ჩაჩიკოვი.

31

**[1634-1636 წწ.] უზნალობის წიგნის წიგნი ოსტომ
მეფისა ყაფლანბებ ბართაშვილისაღმ**

დედანი: ხეც. Hd-1919; ღია ნაცრისფერი ქაღალდი; ზომა: 18X14 სმ; შავი ფერის მეღანი; განკვეთილობის ნიშნები: ორწერტილი ან სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; ტექსტის ხილვადობა მკაფიო; მსუბუქად დაზიანებული, გამაგრებულია სარესტავრაციო ქაღალდით.

თარიღი: საბუთი უთარილოა. დათარიღებისათვის ქვედა ზღვრად აღებულია როსტომ მეფისა და მარიამ დედოფლის ქორწინების წელი (1634), ზედა ზღვრად – ყაფლან ბართაშვილის მდივანბეგად მოხსენიების პირველი წელი (1636). ამრიგადაა მიღებული საბუთის თარიღი – 1634-1636 წლები.

88

ქ. არსება-დაუსაბამოსა ლ(მრ)თისა მამისა, ძისა და |² სულისა წმინდისა; თავდებობითა, მინდობითა და შუამდგომლობითა ყოვლად წმინდი|³სა დედოფლისა ჩუენისა ლ(მრ)თისმშობელისა, |⁴ მარადის ქალწულისა მ ა რ ი - ა მ ი ს ი თ ; წმი⁵ნდათა ზეცისა ძალთა ანგელოზთა და მთავ|⁶არანგელოზთა: მ ი ქ ი ე ლ და გ ა ბ რ ი ე ლ ი ს ი თ |⁷ ა თავდებობითა, მინდობითა და შუამდგომლ|⁸ობითა, ესე წყალობისა ფიცი, პირი და წიგნი |⁹ გიბოძეთ ჩუენ, {მ}ეფემა{ნ}, პატრონმა{ნ} რ ო ს ტ ო მ , |¹⁰დედოფალმა, |¹¹პატრონმა{ნ} მ ა რ ი ა მ , თქუენ, ბ ა რ ა თ ა შ |¹² ვ ი ლ ს, პატრონს ყ ა ფ ლ ა ნ - ბ ე გ ს .

ასრე და ამა |¹³ პირსა ზედა, რომე, ამა საქმეზედა შენ ჩუენგან ||¹⁴ და არცა ჩუენის სიტყვის მომსმინოს კაცისაგ |¹⁵ან, არცა სიკუდილითა, არცა გახეიბრებ|¹⁶ითა, არცა ველთ-დაჭერითა, არცა მ|¹⁷ამულის დამცრობითა, არცა სხვარიგათ უპატიოდ მოპყრობითა არა დაგიზიანდეს-რ|¹⁸ა. ამისად გასათავებლად, თავდებად მოგვიცემი|¹⁹ა თავად ლ(მერ)თი, ყოველი მისი წმიდანი ზეცისა და ქუე|²⁰ყანისანი, ჯორციელი და უხორცონი.

ხელრთვები: რ ო ს ტ ო მ , მ ა რ ი ა მ

verso-ზე მინაწერი გვიანდელი ხელით: როსტომ მეფის საფიცრის წიგნი.

კომენტარი:

ყაფლან (ყაფლანბეგ) ბარათაშვილი – ფლობდა მდივანბეგისა და სახლთუხუცესის თანამდებობებს. ყოველთვის გამოირჩეოდა პროსპარსული ორიენტაციით. როდესაც 1619 წელს, მისმა ბიძამ – ბარათა ბარათაშვილმა სათავადოს ერთპიროვნული მმართველობის მოპოვების მიზნით სახლიკაცები გაანადგურა, მან ირანს შეაფარა თავი (ვახუშტი ბატონიშვილი, 1973: 428). ქართლში დაბრუნებულმა სიმონ II-ის მხარე დაიკავა და მისი წყალობითაც სარგებლობდა. ზემომოყვანილი საბუთი ცხადყოფს, რომ მეფე როსტომი დაინტერესებული იყო მისი მხარდაჭერით და თავის ერთგულ პირად მიიჩნევდა.

1634 წლის 8 აპრილი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა მიითარ [მანუჩარისაღმი]

პ ი რ ი : სეა, 1450-53/84.

საბუთის თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტკბ (322) აპრილის რვას (8), რაც უდრის 1634 წლის 8 აპრილს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთუელ თუქანიშვილი.

[ქ.] ნებითა და შენე{ვნითა} ლ(მრ)თისათა, ესე უკუნი{სამდე} წიგნი და ნიშ{ანი}, ჩუენ, მეფემან, პატრონმან { რ ო ს } ტ ო მ ესე უკუნისამდე ჟამ-

თა და ხანთა გასათავებელი წყა{ლობისა} {ნი}შანი შეგიწყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენთა ერდ{გულთა} და მრავალფერად თავდადებით ნამსახურსა ყმასა, მეითარს, შვილთა და შვილისშვილთა სახლისა ჩამომ{ა}ვ{ა}ლთა სახლისა თქუენისათა, ყოველთავე.

5 მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგით კარსა და ქ ა ლ ა ქ ი ს მოურაობას გვიაჯენით, ჩვენცა ვიგულეთ და ვიგულისმოდგინეთ და ვისმინეთ აჯა და მოხსენება შენი და გიბოძეთ ქ ა ლ ა ქ ი ს მოურაობა.

ასრე, რომე არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩვენგან და არა სხუათა მეპატრონეთაგან.

10 გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩვენსა ერდგულად სამსახურსა შინა.

ანე, გიბძანებთ კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო, მდივან{ნ}ო და სხუანო მოსაქმენო, ვინცა-ვინ იყუნეთ და ანუ დღეის წაღმა იქნებოდეთ, თქვენცა ასრე გაუთავეთ და ნურას მოუშლით და შექეც(ცილებით თვინიერ შეწვენისა და თანადგომისაგან კიდე.

15 დაინერა ბრძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკვ, აპრილის რვასა, ჳელითა კარისა ჩუენისა მდივან-მნიგნობრისა, თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ ე ლ ი ს ა თ ა .

დედანს ჰქონია როსტომ მეფის ქართული და სპარსული ბეჭდები.

პოპენტარი:

[მანუქარ] მეითარი – საბუთში მეითარის ვინაობა არაა დასახელებული, მაგრამ ცნობილია, რომ როსტომის მმართველობისას იგი ფლობდა ამ სახელოს. მეითარი იყო მეფის პირადი მსახური. მას ებარა მეფის გარდერობი და მის ტანსაცმელს განკარგავდა. დასტურლამალის თანახმად, მეითარი ამსახურებდა მეფეს მერიქიფეებსაც. მართალია, მერიქიფეები მერიქიფეთუხუცესის უწყებაში შედიოდნენ, მაგრამ ფუნქციური თვალსაზრისით ამ სიახლოვის გამო უნდა ყოფილიყო, რომ მერიქიფეთუხუცესის სახელოც მეითარ მანუქარს უბოძეს. ზემომოყვანილი საბუთით მეფე მას უმტკიცებს თბილისის მოურავობას (სურგულაძე ივ. საქართველოს სახელმწიფოსა და სამართლის ისტორიისათვის, თბ. 1952, გვ. 203-204; დასტურლამალი გვ. 662; ცენტრალური და ადგილობრივი სამოხელეო წყობა შუა საუკუნეების საქართველოში, რედ. მ. სურგულაძე, თბ., 2017, გვ. 216).

**1634. 22 მაისი. წყალობის წიგნი როსტომ
მეფისა მოლარეთუხუცესს შიოშისადმი**

პირი: სეა, 1450-15/122. გადაწერილი დედნიდან რუსული მმართველობის პირების დავთარში. დავთარში შეტანილია სპარსული ტექსტის პირიც, შესრულებული ნასთალიყის ხელით ექვს სტრიქონად.

საბუთის თარიღი: ქორონიკონი ტკბ (322), მაისის კბ (22), რაც უდრის 1634 წლის 22 მაისს.

საბუთის დამწერი: მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი

გამოცემა: ფუთურიძე, 1955, გვ. 49, 110-112.

[ქ.] ნებითა და შენევნითა ღ(მრ)თისათა, ჩვენ, მეფემან პატრონმან როსტომ, და თანამეცხედრემან ჩუენმან, დედოფალმან, პატრონმან მარიამ, ესე უკუნი სამდე ჟამთა და ხანთა გასათავებელი წყალობისა ნიგნი და სიგელი შეგიწყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენთა ერდგულსა და მრავალფერად თავდადებით ნამსახურსა ყმასა, მოლარეთუხუცესს შიოშს, შვილთა და მომავალთა სახლისა თქვენისათა, ყოველთავე. 5

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და მამულის წყალობასა გვიჯენით, და ჩვენც ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი და შეგიწყალეთ და გიბოძეთ საბარათი შვილოში სამშვიდის კრწანის მისის მართლის სამართლიანის საქმითა და სამძღვრითა: მთითა, ბარითა, წყლითა და წისქულითა, ველითა და ვენახითა, ჭალითა, ტყითა და სანადიროთა, შენითა და ოხერითა, შესავლითა და გამოსავლითა, სახმჯარითა და უხმარითა, ყოვლის სამართლიანის საქმითა და სამძღვრითა, სამკუიდროდ და საბოლოოთ და თქუენთუინ და თქუენთა შუილთათვის გვიბოძებია. 10

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩვენსა ერთგულად სამსახურსა შინა და არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩვენგან, არა შემდგომად სხუათა მეპატრონეთაგან. 15

ანე, გიბძანებთ კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო, მდივანო და სხუანო მოსაქმენო, ვინცა-ვინ იყუნეთ და ანუ დღეის წაღმა იქნებოდეთ, თქვენცა ასრე გაუთავეთ, რარიგადაც ამა ჩვენგან ნაწყალობევსა ფარვანაში ენეროს და ნურას მოუშლით და შექეცილებით, თუქინიერ თანადგომისა და შენევნისაგან კიდე. 20

დაინერა ბძანება და ნიშანი ესე, ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკბ, მაისის კბ, ხელითა კარისა ჩვენისა მდივან-მწიგნობრისა - თუმანიშვილის ბირთუელისათა. 25

დედანს ესვა როსტომ მეფის ოთხკუთხა ბეჭედი:

სპარსული ტექსტი:

1634 წ. 29 მაისი – 26 ივნისი

حكم عالی شد آنکه بنا بر توجه و شفقت عالی و حقوق خدمت در باب رفعت پناه سیاوش بیگ صاحب جمع خزانہ و ناظر بیوتات از ابتداء حکم عالی شد نہ ماہہ ایت نیل قریہ کر لانیسی من اعمال براتلو را بہ نیول رفعت پناه مشار الیہ شفقت | و ارزانی فرمودیم میباید کہ مالوجہات و وجوہات و حقوق دیوانی خود را موافق قانون و معمول گرجستان از رعایا مذکورہ| باز یافت نماید بنا برین رعایا و عجزہ قریہ مذکورہ رفعت پناه مومی عالیہ را نیول باستقلال خود دانستہ از سخن و صلاح حسابی او| بیرون نروند موسیقی سرکار عالی حکم را در دفتر ثبت نمودہ سال بسال معمول و مستمر و بر قرار دانستہ ہر سالہ حکم مجدد طالب| ندارند و چون نشان بمہر عالی مزین گردد اعتماد نمایند در ینباب قدغن دانستہ از فرمودہ تخلف نورزند تحریرا فی شہر ذا الحجہ الحرم سنہ ۱۰۴۳

محل مهرہ

محل مهرہ

رستم خان

مستوفی

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ სიდიადის საქარველის, მოლარეთუხუცესისა და ქარხნის ნაზირის – ს ი ა ვ უ შ - ბ ე გ ი ს დამსახურებისა და მისადმი მაღალი ყურადღების მოპყრობის გამო, ჩვენ ძალის წლის ცხრათვეობის დასაწყისიდან თიულად ვუნყალობეთ და ვუბოძეთ 5 ს ა ბ ა რ ა თ ი ა ნ ო ს სოფელი კ რ ნ ა ნ ი ს ი . საჭიროა, რომ [მან] ს ა ქ ა - რ თ ვ ე ლ ო შ ი მოქმედი კანონისა და რიგის მიხედვით, ხსენებული სოფლის გლეხებისაგან მალუჯათი, გამოსაღებები და სახელმწიფო გადასახადი აიღოს. ამიტომ, ხსენებული სოფლის გლეხებმა, აღიარებენ რა მოხსენიებულ სიდიადის საფარველს (ს ი ა ვ უ შ - ბ ე გ ს) თავის სრულუფლებიან თიულდარად, არ უნდა გადაუხვიონ მის სიტყვას და გონიერ რჩევას. მაღალი კარის მუსტოფიმ ჩანეროს ეს ბრძანება დავთარში (და) 10 წლითი წლამდე დამტკიცებულად და შეუცვლელად ცნოს ის და ყოველწელს ახალ ბრძანებას ნუ მოითხოვენ, და როცა ენ ნიშანი (ანუ ბრძანება -ბ. ბ.) მაღალი ბეჭდით შეიმკობა, დაემორჩილონ [მას] ამის შესახებ [გამოცემული] 15 ბრძანება იცოდნენ და წინააღმდეგობა არ გასწიონ. დაინერა 1043 წლის ზულ-ჰიჯჯას თვეში.

გადამწერის ცნობით, დედანს ესვა როსტომ მეფის და მუსტოფის ბეჭდები.

კომენტარი:

შიოშ/შიო სოლდაღშივილი – ქართლის თავადი. პრიორანული ორიენტაციის პირი; სვიმონ II-ის ერთგული მოხელე; 1619 წლიდან 1637 წლამდე სოლდაღშივლთა სათავადო სახლის უფროსი. ფლობდა მოლარეთუხუცესის სახელოს. მკვლევარი ალექსანდრე ბოშიშივილი ვარაუდობს, რომ შიოში შეეწირა როსტომის მიერ გატარებულ ადმინისტრაციულ რეფორმებს და სათავადო სახლების სახლიკაცობის ახლებური რიგის დაწესებას. როსტომმა უპირატესობა მიანიჭა შიოშის ბიძაშივილს – ელიზბარს და 1637 წლიდან იგი გახდა სოლდაღშივლთა სახლის მეთაური (ბოშიშივილი, 2012: 24, 28).

1634 წ. 17 ივნისი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა
დავით ელიოზისძე-ბედიგვანიშვილისადმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Qd-38-ბ; ღია ყავისფერი ქაღალდი, ზომა: 27X16,8 სმ. შავი ფერის მეღანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. საბუთის გარკვეული ადგილები დაზიანებულია და შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. ტექსტს ახასიათებს ა-მეტობა.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტკბ (322), თიბათვის იზ, რას უდრის 1634 წლის 17 ივნისს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : კარის მწიგნობარი მერაბ ყორღანაშვილი.

ქ. ნებითა და შენეწითა ლ(მრ)თ(ი)ს(ა)თა, ჩუენ, მეფემან პატრო²ნმან როსტ³ო⁴მ, ესე უკუნის⁵ამდე ჟამთა გას⁶ათავებელი, შეუ⁷შლელი და შეუცვალებელი წყალობისა წიგნი და⁸ სიგელი შეგინყალეთ და გ(ი)ბ(ო)ძეთ თქუენ, ჩუენსა მკ⁹უიდრსა და მრ¹⁰ვაღალფერად ერდგულობით ნამსახურსა¹¹ ყმასა, ე ლ ი ო ზ ი ძ ე თ ა - გ ე დ ე ვ ა ნ ი ს შ უ ი ლ თ ა : [დ]ავი[თ]ს და¹² გაბრიელს და პეტრეს, და ძმისწულთა: პაპუნას¹³ და ქაიხოსროს, შუილთა და მომ¹⁴ვაღალთა სახლისა თქუენისთა,¹⁵ ყოველთავე.

ასრე და ამა პირსა ზედ¹⁶ქან, რომე, რისაც მამულისა¹⁷ და ან სახელოს და ან ს¹⁸ამკუიდროსა და ან ნ¹⁹წყალობევისა²⁰ [ნ]ას[ყი]დობის მქონე-ბელნი თქუენ და თქუენი მამა-პა²¹პანი ყოფილიყვნეთ, ჩუენც უკლებრივ ყოვლის კაც²²სიგ²³ან უცილებლად და შემოუს²⁴არჩლელად გუიბო²⁵ძე-ბია. უჩვენომ კაცმან, ვერც მამულისმან და ვერც სახე²⁶ლოსმან, ვერვინ დაგამცრ²⁷ოქს, ვერც²⁸ად²⁹იმან და ვერცა მც³⁰ირემან, ესე ასრე ყოველს ჟამს გაგითავდეს.

ანე, უზედ³¹ესთა მოგახსენებთ და უქვედესთა გ(ი)ბ(რძანე)ბთ, დიდნო და მცირენო ერთობილნო, მერმე ამ ე ლ ი ო ზ ი ძ ე თ ა , ვისგანაც მამ-ულეები³² ეყიდოს, ნურ³³ქას კაცს ჴელი ნუ გაქუს, რარიგ³⁴და³⁵ც³⁶ამ³⁷ ||³⁸ წიგნში ეწეროს, თქუენცა ამრიგ³⁹ად გაუთავეთ, ნუროდე⁴⁰ს ნუ შეუშლით და შე⁴¹ც⁴²ილებით.

ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკბ, თიბ⁴³ათვესა⁴⁴ იზ, ჴელითა მწიგნობრისა ყ ო რ - დ ა ნ ა შ უ ი ლ ი ს მ ე რ წ ა ჯ ბ ი ს თ ა . ესე⁴⁵ ასრე გაუთავდეს.

ხელრთვა: ⁴⁶როსტომ

მსხლის ფორმის ბეჭედი როსტომის ლეგენდით: ყაენის ფერწათა მტუერი, როსტომ მეფე ვამტკიცებ.

საბუთის ტექსტის (თითქმის შუაში) დასმულია ორი მცირე ზომის სპარსული ბეჭედი: 1. ოთხკუთხა, წარწერით: خاک قدم علی منوچهر – „აღის ფეხთა მტვერი მანუჩარი“; 2. ოვალური, წარწერით: يا معين الضعفا – „ო, უძღურთა შემწევ.“

პოპენტარი:

ელიოზისძე-გედევანიშვილები – მცხეთიშვილები, იყვნენ საეკლესიო აზნაურები, მოგვიანებით გათავადდნენ. კათალიკოსის კარზე მოღვაწეობდნენ და ფლობდნენ მაღალ თანამდებობებს. დავითი იყო სვეტიცხოვლის ჯვრისმტვირთველი და სარდალი. ისინი სარგებლობდნენ კათალიკოსთა წყალობით. მოცემული საბუთით დავითს კუთვნილი მამულები და სახელლო მეფე როსტომმა განუახლა.

1634. 27 ივნისი. თარხნობის წიგნი როსტომ მეფისა მერაბ ყორღანაშვილისადმი

დ ე დ ა ნ ი : სეა, 1448-3265; მხედრული; მოყავისფრო ქაღალდი; ზომა: 53,8×24,3 სმ.; შავი ფერის მელანი; მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამწერტილი; გამაგრებულია სარესტავრაციო ქაღალდით; საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპარსული. სპარსული ტექსტი, შექასთეს ხელით შესრულებული შვიდ სტრიქონზე, მოთავესებულია საბუთის verso-ზე.

პ ი რ ე ბ ი : სეა, 1450 1/3; სეა, 1449-592.

თ ა რ ი დ ი : ქორნიკონი ტკბ (322) თიბათვის კზ (27), რაც უდრის 1634 წლის 27 ივნისს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ე ბი : ბერძენიშვილი, 1940; გვ. 23-24; ფუთურიძე, 1955; N50, გვ. 112-115; დოლიძე, 1965; გვ. 213-215.

ქ. ნებიტა და შენეენიტა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფემან პატრონმან |² როსტომ, ესე ამიერით უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა გასათავე|³ბელი, მტკიცე და შეუცვალებელი წყალობისა და სითარხნის ნიგნი და სიგელ|⁴ი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენტა და ყოველთა |⁵სახლისა ჩუენისა ჩამომავალთა, მეფეთა ერდგულსა და მრავალფე|⁶რად თავდადებით ნამსახურთა ყმათა, ყო რ დ ა ნ ა შ ვ ი ლ თ ა – კა|⁷რისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობარსა მერაბს და ძმათა თქვე|⁸ნთა, და შვილთა და მომავალთა სახლისა თქუენისათა. ყოვე|⁹ლთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგით კარსა და ნაო|¹⁰წრის ნასოფლარის ზემო შავ {ნ}თ თარხნობის წყალ|¹¹ობას გუიაჯენით, და ჩუენცა ვიგულეთ და ვიგულისმოდგინეთ და |¹²ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი. და მოკითხული ვქენ|¹³ით და არას კაცს არც შენად ენახა და არც გაგონებად იმა ალა|¹⁴გის შენობა. ნაოწარი, გატყე(ე)ბული ზემო შავნი ბართაშუი |¹⁵ლის გოსტაშაბისა გან გეყიდა და მონასყიდობის სიგელი გქონ|¹⁶დათ. და ჩუენს ძმისწულს, მეფეს პატრონს

ს უ ი მ ო ნ ს ა ც ნ |¹⁷ყალობა ექნა და შ ა ვ { ნ } თ ა , ფ ი ც ხ ი ს ი ს ა და მ ო ქ რ ი ს ი ს ნ ი გ ნ ი და ს ი გ ე |¹⁸ლი, რ არ ი გ ა დ ა ც ა რ და ზ ი ა ნ დ ი ს ჰ ქ ო ნ ე ბ ო დ ა, თ ქ უ ე ნ თ უ ი ნ ა ც ა მ რ |¹⁹იგად მთით ბარამდი ებოძებინათ.

და ჩუენცა სიგლები გინახეთ |²⁰ნაწყალობევისა და ნასყიდობისა და სიგლითა ამით დაგიმკუიდრეთ და |²¹დაგიმტკიცეთ ყოვლის კაცისაგან მოუდევრად და შემოუთსარჩლელა |²²დ, სამკუიდროდ და საბოლოო {ო}დ.

თარხნობისა ნიგნი გიბოძეთ. ასრე და ამა |²³პირსა ზედან, რომე, რამდენი ერთიცა გლეხი ზ ე მ ო შ ა ვ { ნ } თ მ ე |²⁴რ ა ბ ყ ო რ ლ ა - ნ ა შ ვ ი ლ მ ა ნ დაასახლოს, არასფერისთანა საჩუენო სათ |²⁵ხოვარი და გამოსაღები არა ეთხოებოდეს-რა: არა კოდისპუ |²⁶რი, არა მკა და თიბვა, არა ციხისა და ქალაქის მუშაობა და შე |²⁷შის ზიდვა, თუნიერ ერთის ლაშქარ-ნადირობისა და წელიწადში |²⁸ერთხელ დ ი დ გ ო რ ზ ე სა-მასპინძლოს მორთმევისაგან კიდე, რითაც |²⁹შემძლებელნი იქნებოდენ, იმ წესით სამასპინძლო უნდა რომე |³⁰მოგუართონ. სხუა ამის მეტი საჩუენო სათხოვარი და გამოსაღები |³¹არა ეთხოებოდეს-რა ზ ე მ ო შ ა ვ { ნ } თ მსახლობელთ გლეხთ.

ანე, გქონდეს |³²და გიბედნიეროს ლ(მერ)თ(მან) ჩუენსა ერდგულად სამსახურსა შინა და არაოდეს არ |³³მოგეშალოს არა ჩუენგან და არა შემდგომად სხუათა მეფეთა და მეპატრ |³⁴ონეთაგან. და თუ სხუა ამისთანა ნიგნი და ნიშანი ან ნაწყალობევი და ან |³⁵მონასყიდობისა გამოჩნდეს, იგი ყოველივე სიგლითა ამით გაგუიციუ |³⁶დებია და მტკიცე ესეოდენი არის.

ანე, გ(ი)ბ(რძანე)ბთ კარისა ჩუენისა ვე |³⁷ქილ-ვეზირნო, მდივან {ნ} ო და სხუანო მოსაქმენო, ვინგინდა-ვინ იყუნე |³⁸თ და ანუ დღეის ნალმა იქნებოდეთ, მერმე, ესე ჩუენგან ნაწყალო |³⁹ბევი მტკიცე და უცვალებელი სიგელი ასრე გაუთავეთ და ნურა |⁴⁰ს მოუშლით და შე {ე} ცილებით, თუნიერ თანადგომისა და შეწვენისა |⁴¹გან კიდე.

დაიწერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკბ, თიბათუეს კზ, ჴე |⁴²ლითა კარისა ჩუენისა მდივან-მნიგნობრის თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი |⁴³რ თ უ ე ლ ი ს ა თ ა მ ე რ { ა } ბ ი ს { ა } თ ა .

როსტომ მეფის ბეჭედი ლეგენდით: ქ. ყაენის ფერჴთა მტყუერი რ ო ს ტ ო მ მეფე ვამტკიცებ.

მოხელეთა დამტკიცებები:

ქ. ესე ბ(რძანე)ბა ასრ {ე} უნდა | გათავდეს. ოთხკუთხა ბეჭედი ლეგენდით: სახლისუხუცესი ც ი ც ი .

ქ. ეს ბ(რძანე)ბა ასრე უნდა | გათავდეს. ოთხკუთხა ბეჭედი ლეგენდით: „ქ ა ი ხ ო ს რ ო .

1677 წ. გიორგი XI-ისა და მისი ძმების დამტკიცებები:

ქ. ეს სიგელი ნასყიდობა და თარხნობა. ჩუენცა ასრე ვამტკიცებთ, ქ(ორო-ნი)კ(ონ)სა ტნიე, მარტის კთ (1677 წ. 29 მარტი).

ხელრვები: გ ი ო რ გ ი , ლ ე ვ ა ნ , ს უ ლ ე ი მ ა ნ

სპარსული ტექსტი:

1634 წ. 27 ივნისი – 26 ივნისი

هو

حكم عالی شد آنکه قریه شو علیا که قبل از این از گسٹشب براتلو بوده و [مه] راب نویسنده | غرغان اغلی بموجب سند علیحدہ از گسٹاشب خریداری نموده و الحال خرابه است مقرر فرمودیم | که مشارالیه آبادان نماید و رعایای که الحال بهم رسند ترخان بوده احدی بهیچوجه من الوجوه طلب و توقع از | رعایا آنجا ننماید مقرر آنکه اگر سفری واقع شود و لشکری جمع شود ایشان نیز حاضر شوند و اگر | به دید گور عبوری واقع شود خدمتی که از دست رعایا آید بکنند کدخدایان و رعایا حسب المسطور مقرر دانسته | مزاحمت نرسانند و چون حکم بمهر رسد اعتبار نمایند تحریرا فی | شهر محرم الحرم سنه ۱۰۴۴

სპარსული ტექსტის ბოლოს უზის როსტომის სპარსული ბეჭედი, აგრეთვე ქართული ტექსტის მხარეს სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭედები: 1. ოვალური, წარწერით: „خاک قدم عالی منوچهر“: 2. „ო, უძღურთა შემწევ“. 3. ოთხკუთხი, გაურკვეველი წარწერით. იმავე გვერდზე, ქვემო მარცხენა კუთხეში დასმულია ოთხკუთხა სპარსული ბეჭედი, რომელშიც განიჩევა სიტყვა „ლოლამ“, მის ქვემოთ სარეგისტრაციო მინან-ერი: „نوشته شد“ – დაწერა; „ثبت شد“ – დამტკიცებულია“.

ის (ღმერთი)

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე რომ, სოფელი ზ ე მ ო შ ა ვ ნ ი , რომელიც წინათ გ ო ს თ ა შ ა ბ ბ ა რ ა თ ა შ ვ ი ლ ი ს იყო და მწერალს მ ე რ ა ბ ყ ო რ დ ა ნ ა შ ვ ი ლ ს ცალკე სანათის საფუძველზე ეყიდნა და ამჟამად გავერანებულია, ჩვენ დავადგინეთ, რომ ხსენებულმა [ყ ო რ - 5 დ ა ნ ა შ ვ ი ლ მ ა ე ს სოფელი] ააშენოს და გლეხები, რომლებიც იქ დასახ- ლდებიან, თარხანი იყვენ. არავინ არავითარ შემთხვევაში იმ ადგილის გლეხებს არანაირი სათხოვარი და გამოსაღები არ მოჰკითხოს. დადგენილ- ია, რომ თუ ლაშქრობა იქნება და ლაშქარი შეიკრიბება, ისინიც უნდა გა- 10 მოცხადდნენ [ჯარში]. და თუ დ ი დ გ ო რ ზ ე გავლა მოგვიხდა, უნდა გას- ნიონ ის სამსახური, რაც გლეხებს შეეძლება. ქეთხუდებმა და გლეხებმა დაწერილის თანახმად დადგენილად ცნონ, და არ შეანუხონ [გლეხები]. და როცა ბრძანებაზე ბეჭედი დაისმება, დაემორჩილონ მას.

დაინერა 1044 წლის მოჰარამის თვეში.

კომენტარი:

მერაბ ყორღანაშვილი – ქართლის სამეფო კარის მდივან-მწიგნობარი. სარგებლობდა ბაგრატ VII-ისა და სვიმონ II-ის წყალობით. მისი სამ- დივანმწიგნობრო საქმიანობა, ძირითადად, როსტომის სამეფო კართან იყო დაკავშირებული. იგი მეფესთან ერთად ყოფილა სპარსეთშიც, სადაც მას ერთგულად ემსახურებოდა (იხ. Qd-2432). სწორედ მასთან სიახლოვის და გამოჩენილი ერთგულების წყალობით მოახერხა საკმა-

ოდ დიდი ქონების დაგროვება. თავისი ყმა-მამულის რაოდენობა თვალ-
შისაცემად გაზარდა როსტომის წყალობათა შედეგად (იხ. Qd-2432;
სეა, 1450-1/6). მდივანმწიგნობრის სახელოს ფლობდა მისი ძმა პაატაც.

36

**1634 წ. 23 ოქტომბერი. სამამულო ღვინის
ბადაწყვეტილების წიგნი როსტომ მეფისა ღვინით და
რამაზ ღვინითისშვილებისადმი**

პირი: ხეც. Qd-9254, გადაწერილი XIX საუკუნეში პირების რეგულის.
1-2 გვ. თე თრი ფერის ქაღალდი, ზომა: 35,2X22,3 სმ. 4 ფრ. რესტავრირებული.
რუსული მმართველობის რეგისტრაციაში გატარებულია 1820 წელს.

პირები: ხეც: Qd-2825, Qd-8235, Qd-8237, Qd-9256.

თარიღი: ქორონიკონი ტკბ (322), ღვინობისთვის კგ, რაც უდრის
1634 წლის 23 ოქტომბერს.

საბუთის დამწერი: კარის მწიგნობარი ზურაბ ყორღანაშვილი.

გამოცემა: დოლიძე 1972: №19, გვ. 68-69.

ქ. ნებითა და შეწევნითა ღ(მრ)თისათა, ჩვენ, მეფეთ-მეფემან პატრონ-
მან როსტომ, და თანამემცხედრემან ჩვენმან, დედოფალთ-დედოფალ-
მან პატრონმან მარიამ, ესე ამიერით უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა
გასათავებელი, მტკიცე და შეუშლელი, შეუცვალებელი სამკვიდროდ და
საბოლოოდ გასათავებელი წყალობისა წიგნი და სიგელი შეგინყალეთ და
გიბოძეთ თქვენ, ჩვენსა ერთგულსა და მრავალფერად ერთგულობით და
თავდადებით ნამსახურსა ყმასა და ვითის შვილს, ბოქაულთხუცესს
და ვითს და შვილთა თქვენთა, კოსტანტინეს და ელიზბარს,
და შვილთა და ჩამომავლობათა სახლისა თქვენისათა, ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა ჩვენსა და თქვენის ძმისწულის
რამაზის გარდაწყვეტილობის წიგნს გვიჯენით, ჩვენცა ვისმინეთ აჯა
და მოხსენება თქვენი. მამულებზედ თქვენ და რამაზ ისარჩლებოდით,
საბრჭოთ და სასამართლოთ დაგისხედით ღ(მრ)თისა შიშსა ქვეშე, თვით
ჩვენ, მეფეთ-მეფე, პატრონი როსტომ და ქართლის კათალიკოზი
ბატონი ევდემ {ო}ზ, ერისთავი ზაალ-ბეგ და ამი-
ლახორი იოთამ და ბართაშვილი, დივანბეგი ყაფლან
და ბართაშვილი სარდარი ზურაბ.

სამართლიანის საქმით ფიცი და ვითს შევაგდეთ, გაუმძღვანეთ და -
ვითს საფიცრათ ფეისკოპოზი საგინაშვილი ბატონი ტფილელი ელისე,
ჩვენი ბოქაულთხუცესი ჯავახიშვილი როინ და მარაბელი
ქაიხოსრო, სააკაძე, ატენის მოურავი გიორგი.

მიჰყვა რამაზ მისის შვილებითა და და ვით დააფიცეს. გამოი-

ფიცა და ვით და გამოიტანა ფიცითა თავისი ნაშოვნი ჴელმწიფეთაგან. აზნაურ(ი)შვილები ერთობით: ტ ა ტ ი ა ნ ი მათის მამულითა, სოფელი ბ რ ო ნ ლ ე თ ი , მათი კერძისოფელი თ ი ხ რ ე ვ ი , სოფელი || ღ ვ ე რ - თ ე თ ი , მათი კერძი სოფელი თ ო რ მ ა ნ ე უ ლ ი , მათი კერძი სოფელი ნ უ ლ ი ციხით და სასახლითა, სოფელი ა ბ ა ნ ო , სოფელი ს ა ტ ი ვ ე , ა მ ი რ ე ჯ ი ბ ი ა ნ თ ა გ ა ნ ნასისხლი, სოფელი ნ ა ბ ლ ო ვ ა ნ ა , სოფელი ს ტ კ ო ც ა და რ ი კ ა ძ ე ბ ი მათის მამულით. გ ი ო რ გ ი ა მ ი რ ე - ჯ ი ბ მ ა ნ და და ვ ი თ ერთმანერთს სამართალი უნდა უყონ.

ესეები უკლებრივა და ვით გამოიფიცა და იმას დარჩა. ასრე რომე, არც რ ა მ ა ზ ს ა და მისთა შვილთა და სახლისა ჩამომავალთა რ ა მ ა - ზ ი ს თ ა , და ვ ი თ ს ა და მისთა შვილთა და სახლის ჩამომავალთანა, უკუნისამდე ჴელი აღარა ჰქონდესთ. ასდენ ერთს დარბაისელითა მოწმობითა, ისე საბოლოოვ გასათავებელი გარდანყვეტილობის წიგნი და სიგელი უბოძეთ.

ანე, ყოვლის კაცისაგან უცილებლათ, შემოუსარჩლებლათ, გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩვენსა ერთგულად სამსახურსა შიგან. არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩვენგან და არცა შემდგომად მეფეთა და მეპატრონეთაგან. და ვინ იცის, რომე ამას წინანდელი და ან ამას უკანანდელი ამ გამ(ო)ფიცულის მამულების წიგნი და ნიშანი გამოჩნდეს, იგი ყოველივე სიგლითა ამით გაგვიცუდებია. მტკიცე და უცვალებელი წიგნი ესე არის.

ესე ბძანება და ნიშანი თქვენცა ასე დაუმტკიცეთ კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო და მდივანო, და სხვანო მოსაქმენო, დღეს ვინგინდა-ვინ იყვნეთ და ანუ დღეის ნალმა ვინგინდა-ვინ იქნებოდეთ, მერმე, ესე ჩვენგან ნაბოძები გარდანყვეტილობის წიგნი და სიგელი თქვენცა ასრე დაუმტკიცეთ და დაუმკვიდრეთ, რომე, რაც ამა ჩვენგან ნაწყალობევს გარდანყვეტილობის ფარვანში ეწეროს. და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შეეცილებით თან(ა)დგომისა და შეწევნისაგან კიდე.

დაინერა ბძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკუბ, ღვინობისთვის კგ-სა, ჴელითა მდივან-მწიგნობრისა ყ ო რ ღ ა ნ ა შ ვ ი ლ ი ს ზ უ რ ა ბ ი ს ა თ ა .

ხელთვეები: რ ო ს ტ ო მ , მ ა რ ი ა მ

XIX საუკუნის მინანერერები:

- დეპუტატი თა(ვადი) მ ი რ ვ { ა } ნ ო ზ ე რ ი ს თ ა ვ ი .
 - კეთილშობილთ დეპუტატი თა(ვადი) და ვ ი თ ბ ა რ ა თ ო ვ ი .
 - კეთილშობილთ დეპუტატი თა(ვადი) გ ი ო რ გ ი ბ ა გ რ ა ტ ო ვ ი .
 - დეპუტატი თა(ვადი) გ რ ი გ ო ლ ვ ა ხ ვ ა ხ ო ვ ი .
- ნამდვილისა ამა სიგელისასა ამა ადგილას აზის ბეჭედი დეპუტატ სობრანი(ი)სა.

დეპუტატ სობრანიის დამტკიცებულს განაჩენისაგან არის გადმოწერილი ნამდვილად კოპიო ესე და პირდაპირ შეთანასწორებული ერთი-მეორისაგან, რომელთა დამტკიცებული კოპიო-ასლი ჩვენ მივიღეთ საქმეში სანარმოებლად საქმისა, რომელსა ზედაცა ხელს ვანერთ:

მედიატორე თავადი ს ვ ი მ ო ნ მ ა ჩ ა ბ ე ლ ი .
თავადი ღ ე ვ ტ ო რ მ { ა } ჩ { ა } ბ ე ლ ი .

მედიატორე ქ ა ი ხ ო ს რ ო ყ ი ფ ი ა ნ ი .

გ ო რ ი ს უჭზდის კეთილშობილთ დეპუტატი თა(ვადი) ი მ ი რ ვ { ა } ნ ო ზ
ე რ ი ს თ ა ვ ი .

კეთილშობილთ დეპუტატი თა(ვადი) დ ა ვ ი თ ბ ა რ ა თ ო ვ ი .

კეთილშობილთ დეპუტატი თა(ვადი) გ ი ო რ გ ი ბ ა გ რ ა ტ ო ვ ი .

დეპუტატი თა(ვადი) გ რ ი გ ო ლ ვ ა ხ ვ ა ხ ო ვ ი .

კომენტარი:

დავით დავითიშვილსა და მის ძმისშვილ რამაზს შორის სამამულო დავა მიმდინარეობდა. რამაზის მამა დავითის ნახევარძმა გიორგი იყო (რამაზ დავითიშვილისა და შავშეთის ბატონის ასულის ძე). დავითსა და მის ძმებს თავის ნახევარძმასთან კარგი ურთიერთობა არ ჰქონიათ. ფარსადან გორგიჯანიძე მოგვითხრობს, რომ „გიორგი იმათი უმცროსი ძმა გაეგდოთ და ერთი მსახურიც არ მისცეს“ (ფარსადან გორგიჯანიძე, 1925: 300). გიორგი იძულებული გახდა სამცხეში წასულიყო დედასთან, სადაც ბერად შემდგარა, თუმცა მალე დაუტოვებია მონასტერი და მდიდარ ქალზე დაქორწინებულა, ისე რომ სიმამრის მამულზე დამკვიდრებულა. გიორგის ვაჟმა — რამაზმა წილი მოითხოვა დავითიშვილთა მამულებში, თუმცა დავა მეფე როსტომმა დავითის სასარგებლოდ გადაწყვიტა. რამაზის და მისი შთამომავლების გამოყოფამ დავითიშვილებისგან საფუძველი ჩაუყარა რამაზიშვილთა ახალ საგვარეულოს (ნინიძე, 2004: 218-221).

1634. სახელმწიფოს წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა დაჰითი დაჰითიშვილისაღმ

საბუთი დაკარგულია. წინამდებარე გამოცემაში გამოყენებულია ე. თაყაიშვილის პუბლიკაცია: სს, 1909, №189. გვ. 230.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტკბ (322), რაც უდრის 1634 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი პაატა ყორდანაშვილი.

ქ. ნებითა და შენეენითა ღთისითა ჩვენ, მეფეთ მეფემან, პატრონმან როსტომ, და თანამეცხდრე(მან) ჩვენმან, დედოფალთ დედოფალმან, პატრონმა მარია მ, ესე წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენსა ერდგულსა [და] მრავალფერად ნამსახურსა ყმასა დავითის შვილს პატრონს დავითსა და შენთა შვილსა, ბოქაულთუხუცესა, პატრონს ელიზბარს, და შვილთა და მამავალთა სახლის თქუენისათა, ყოველთავე.

მას ყამსა, როდეს მოგვიდევით კარსა და ზემო ახალ და ბის მოურჯახობას დაგვე)აჯენით, და ჩვენც ვისმინეთა აჯა და მოხსენება თქვენი და მოკითხული ვჰქენით და პირველად {ა}ც სამ{ო}ურ{ა}ოდ თქვენ გქონე-

ბოდა. და ანეც სიგელითა ამითა გაგიახლეთ. და გიბოძეთ ა ხ ა ლ დ ა ბ ი ს მოურ{აო}ბა ყოვლის კაცისაგან შემოუსარჩლებლად და მოუდევრად.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩვენს ერდგულად სამსახურსა შიგან.

ანე, გიბძანებთ, კარისა ჩვენის ვექილ-ვეზირნო და სხუანო მოსაქმენო, მერმე ამა ჩვენგან ნანყალობევს ფარვანაში ენეროს, თქვენც ასრე გაუთავეთ და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შე{ე}ცილებით, თან{ა}დგომისა და შენევენისაგან კიდე.

დაინერა წიგნი და ბრძანება ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკპ, ჴელითა კარისა ჩვენი(ს) მდივან-მწიგნობრის - ყო რ ღ ა ნ ა შ ვ ი ლ ი ს პ ა ა ტ ა ს ი თ ა .

ხელრთვები: რ ო ს ტ ო მ , მ ა რ ი ა მ

თანადროული მინანერები:

ქ, ეს სწორე ს(ა)ვადაი არის, ღ(მერ)თი მომეცეს თავდებათ და ამისი დედანი აქ მე მაქვს, [დ ა ვ ი თ].

ქ. ეს ს(ა)ვადაი მე, ქ ა ი ხ ო ს რ ო - ბ ე გ ს წამიღია [ქ ა ი ხ ო ს რ ო].

კომენტარი:

დავითიშვილები – იხ. კომენტარი Sd-601-თან.

პაატა ყორღანაშვილი – იხ. კომენტარი 1448-3265-თან.

38

1634. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ბოსტაშაბა ბარათაშვილისადმი

დ ე დ ა ნ ი : სეა, 1448-3272; მხედრული; სიძველისაგან გაყვითლებული ქაღალდი; ზომა: 41X23 სმ., შავი ფერის მელანი; მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამწერტილი; გამაგრებულია სარესტავრაციო ქაღალდით; საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპარსული. სპარსული ტექსტი, შექასთეს ხელით შესრულებული, რვა სტრიქონად, მოთავსებულია საბუთის verso-ზე.

პ ი რ ე ბ ი : ხეც, Hd-13953; ხეც, Hd-10027.

თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი ტკპ (322), რაც უდრის 1634 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მწიგნობარი მერაბ ყორღანაშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : თაყაიშვილი, 1899, №353; ფუთურიძე, 1955, N 48, გვ. 108-109.

ქ. ნებითა და შენ{ე}ვნითა ღ(მრ)თის(ა)თა, ჩუენ, მეფემან პატრონმან რ ო ს ტ ო მ , |² ესე წყალობის წიგნი და სიგელი შეგიწყალეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენ|³სა ერდგულსა და თავდადებით ნამსახურს ყმას, ბ ა რ ა თ ა - შ უ ი ლ ს გ ო ს ტ ა |⁴შ ა ბ ს და შუილთა თქუენთა: ი ო ვ ა ნ ე ს , შუილთა და შუილისშუილთა, |⁵ მომავალთა სახლისა თქუენისათა ყოველთავე.

მას უამსა, ოდეს მოგუიდე⁶ გით კარსა და მამულის წყალობას დაგუ-
იაჯენით, ჩვენ ვისმინეთ ⁷ აჯა და მოხსენება თქუენი. და მოკითხული
ვექნით და მკუიდრად ⁸ და მამულად დ ი დ გ ო რ { ი } ს ძირს სოფელი
ა გ უ დ { ა } ნ ე თ ი თქუენი ყოფი⁹ლიყო, ჩუენცა ყოვლის კაცისაგან
უცილებლად და შემოუს{ა}რჩ¹⁰ლებლად, სამკუიდროთ და საბოლოვოდ
შეგინყალეთ და გიბოძეთ ¹¹ დ ი დ გ ო რ ი ს ძირს სოფელი ა გ უ დ { ა }
ნ ე თ { ი } მითთა, ბარითა, წყლითა, წის¹²ქუილითა, ველითა და ვენაჭითა,
სახნავ{ი}თა და უხნავითა, შენითა და ოჯ{ე}|¹³რითა, ნასყიდითა და უსყ-
იდითა, საძებრითა და უძებრითა ყოვლის |¹⁴ მისის ს{ა}მ[არ]თლიანის ს{ა}
ქმითა და სამძღურითა მითთ ბარამდის უნაკ¹⁵ლულოთ.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღმერთმ{ა}ნ ჩუენსა ერ¹⁶დგულად სამსახ-
ურსა შიგან.

ანე, უხედ{ა}ესთა მოგახსენებთ და უქ¹⁷ვედესთა გ(ი)ბ(რძანე)ბთ,
კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და სხუანო მოსაქმენო, |¹⁸ ანუ დღეის
წალმა ვინგინდა-ვინ იქ¹⁹ნებოდეთ, მერმე ეს ჩუენგან ნაწყალობევი სოფ-
ლის სიგელი, თქ²⁰უვენცა ასრე გაუთავეთ და დაუმტკიცეთ, რარიგ{ა}
დ{ა}ც ამა |²¹ ჩუენგან ნ{ა}წყალობევს ფარმ{ა}ნ{ა}ში ენეროს და ნუოდეს
ნუ |²² შეუშლით და შე{ე}ცილებით, არ{ა}ოდეს არ მოგეშალოს არ{ა} |²³
ჩუენგ{ა}ნ და არც შემდგომთ სხუათა მეფეთა და მეპატრონე²⁴თაგ{ა}
ნ და ვინ იცის, ან ამას წინანდელი ან ამას უკანდელი ამ სოფ²⁵ლის წიგნი
ქონდეს ვისმე{ს}, ამ ჩუენგან ნ{ა}ბოძები სიგლითა გა²⁶გუიციუდებია თან-
დადგომისა და შეწვენისგ{ა}ნ.

დაიწერა ბრძ{ა}ნება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკბ, ჴელითა
მნიგნობრისა - ყ ო რ დ ა ნ ა შ უ ი |²⁷ ლის მერ{ა}ბის ს { ა } თ ა .

მსხლისებრი ბეჭედი: ქ. ყაენის ფერწათა მტუერი როსტომ მეფე
ვამტკიცებ

სპარსული ტექსტი:

1634 წ. 29 მაისი – 26 ივნისი

هو

حکم عالی شد آنکه چون از قدیم الایام قریه اكدانت من اعمال براتلو از ابا و اجداد رفعت پناه اصلان
بیگ و گشتشاب بیگ بوده بنابراین از ابتدا ششماهه ایت نیل قریه مذکور را بنیول مشار الیهما مقرر
نمودیم رعایا قریه مزبور ایشانرا تیولدار با استقلال خود دانسته | حقوق دیوانی را موافق دستور العمل
گرجستان بدیشان و اصل ساخته چیزی موقوف ندارند و چون حکم بمهر عالی رسد اعتماد نمایند و در
عهده دانند تحریرا فی شهر ذی الحجه الحرم سنه ۱۰۴۳

სპარსული ტექსტის ბოლოს როსტომის სპარსული ბეჭედი წარწერით.
სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭედები და სარეგისტრაციო მინაწერები ქარ-
თული ტექსტის გვერდზეა მოთავსებული. იმავე გვერდზე, ქვემო მარცხე-
ნა კუთხეში მიწერილია რამდენიმე სპარსული სიტყვა, რომლებშიც ირჩევა

სარეგისტრაციო მინაწერი: ثبت شد – „დამტკიცებულია“, სპარსულ სარეგისტრაციო ბეჭდებს შემდეგი მინაწერები აქვთ: [منوچهر] 1. – „აღის ფეხთა მტვერი [მანუჩარი], 2: ოვალური, წარწერით: يا معين الضعفا – „ო, უძლურთა შემწევ“.

ის (ღმერთი)

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ, რადგანაც ს ა ბ ა რ ა თ ი ა - ნ ო ს სოფელია გ უ დ ა ნ ე თ ი ძველი დროიდანვე სიდიადის საფარველის - ა ს ლ ა ნ - ბ ე გ ი ს ა და გ ო ს ტ ა შ ა ბ - ბ ე გ ი ს წინაპრების იყო, ამიტომ, ჩვენ აღნიშნული სოფელი ძალის წლის ექვსთვეობის დასაწყისიდან 5 ზემოთხსენებულ [პირებს] დავუმტკიცეთ. ხსენებული სოფლების გლეხებმა ისინი თავიანთ სრულუფლებიან თიულდარად უნდა ცნონ და ს ა ქ ა - რ თ ვ ე ლ ო ს დასტურლამალის თანახმად, სახელმწიფო გადასახადი მათ უნდა გადასცენ და გადაუხადონ დაუბრკოლებლად და როცა ეს ბრძანება მაღალი ბეჭდით აღიჭურვება, დაემორჩილონ მას და [მისი შესრულება] თავ- 10 იანთ ვალდებულებად აღიარონ. დაინერა 1043 წლის ზი-ჰიჯჯას თვეში.

კომენტარი:

გოსტაშაბ ბარათაშვილი – პროირანული ორიენტაციის ფეოდალი. ერთგულად ემსახურებოდა სვიმონ II-ს, რის გამოც მიიღო მამამისისა (იოანეს) და ბიძაშვილის (ყაფარბეგის) ქონება. როსტომის გამეფების შემდეგ მისი მხარდამჭერი იყო. სამცხეში როსტომის დავალებით გაგზავნილი მის „სამსახურზედ შეაკუდა“. გოსტაშაბის შვილია პაპუნა გოსტაშაბიშვილი (ჯამბურია, 1955: 44-45).

39

1634 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ქაიხოსრო ბარათაშვილისადმი

პ ი რ ი : სეა, 1450-12/119. გადაწერილი დედნიდან რუსული მმართველობის პირების დავთარში.

საბუთის თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი ტებ (322), რაც უდრის 1634 წელს.

საბუთის და მ წ ე რ ი : მწიგნობარი მერაბ ყორღანაშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : გოგოლაძე, 2016/2017, გვ. 116.

[ქ.] ნებითა და შენევნითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფემან პატრონმან როსტომ, და თანამეცხედრემან ჩუენ{მან}, დედოფალმან მ ა რ ი ა მ , 5 ესე წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩუენსა ერდგულსა და თავდადებით ნამსახურსა ყმასა, სახლთუხუცესა ქ ა - ი ხ ო ს რ ო ს და შვილთა თქუენთა, ბ ა რ ა თ ა ს ა და მამავალთა სახლისა თქუენისათა ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგით კარსა და მამულის წყალობას გუიაჯენით, ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი და შეგინყალეთ და გიბოძეთ ჩუენს სახასოს სოფელში, ე ნ { ა } გ ე თ ს ს { ა } დ უ ნ ა - შ უ ი ლ ი ს გ ი ო რ გ ი ს შუილები ერთობით, რის{ა}ც მამულის მქონე-ბელნი არიან წყალითა, წისქულითა, ველითა, ვენაჭაითა, სახნ{ა}ვითა და უხნავითა შენითა და ოჭრითა, ნასყიდითა და უსყიდითა, ს{ა}ძებრითა და უძებრითა, ყოვლის მისის სამართლიანის საქმითა და სამძღუერითა, მითთ ბარამდის უნკლულოთ სამკუქი{დროთ და საბოლოოც}ოთ.

5

გქონდეს და გიბედნიეროს ღმერთმან ჩუენსა ერთგულათ სამსახურსა შიგან. ანე, გ(ი)ბ(რძანებ)თ კარისა ჩუენის ვექილ-ვეზირნო და სხუანო მო-საქმენო, დღეს ვინგინდა-ვინ იყვნეთ და ანუ დღევს ნაღმა ვინ გინდა ვინ იქნებოდეთ, მერმე ჩვენი ესე ნაწყალობევე[ი] წყალობისა წიგნი თქუენი{ი} ასრე გაუთავეთ, რომე რარიგ{ა}დ{ა}ც ამა ჩუვენგან ნ{ა}ბოძებს ფარვ{ა} ნში ენეროს. და ნუოდეს ნუ შეუშლით და შექეცვილებით თანადგომისა და შენვენისაგან კიდე.

10

15

დაიწერა ბრძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკბ, ჴელითა მნიგნო-ბრისა ყ ო რ ღ ა ნ { ა } შ უ ი { ლ ი } ს მ ე რ ა ბ ი ს ა თ ა .

დედანს ჰქონია ხელრთვები: რ ო ს ტ ო მ , მ ა რ ი ა მ

კომენტარი იხ. Hd-14651-თან.

40

1634 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ახალშენელ ბეჟან ასაშვილისადმი

პ ი რ ი : სეა, 1450-49/92.

საბუთის თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტკბ (322), რაც უდრის 1634 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

ესე წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და გიბიძეთ ჩვენ, მეფემან პატრონმან რ ო ს ტ ო მ , თქვენ, ჩვენსა ერდგულსა ყმასა, ა ხ - ა ლ შ ე ნ ე ლ ს ა ს ა შ ვ ი ლ ს ბ ე ჟ ა ნ ს , მამაშენს ი ა ს ა ს ა , ბიძაშენს პ ა პ ა ნ ა ს ა და ძმასა შენსა, ო თ ი ა ს ა და მ ა ზ ი ტ ა ს ა , შვილთა და მომავალთა სახლისა შენისათა, ყოველთავე.

5

ასრე, რომე მოგვიდეგით კარსა და სითარხნის წყალობასა გვიაჯენით. და ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენნი, ჩვენთვის სახოსოდ დაგიჭირეთ და არც გ ლ უ რ ჯ ი ძ ე ს ა და არც სხუას ა ხ ა ლ შ ე ნ ი ს მებატონეს თქვენ-თან ჴელი არა ჰქონდეს. და კიდევ ასრე გითარხნეთ და გითავისუფლეთ შენი სახლი, რომე არაფერი საჩვენო სათხოვარი და გამოსაღები არა ეთხ-ოებოდეს-რა: არა ღალა, არა კულუხი, არა საბალახე, არა კოდის პური., არა პირისთავი, არა სამეფინიბო, თივა-{სა}ბა{ლა}ხე, არა სხუა სასოფლო

10

ნურიქლმანი სათხოვარი და გამოსაღები, არა სეფეობა, არაფქერისთანა არ გეთხოვოდეს-რა.

5 გქონდეს და გიბედნიეროს ლ(მერ)თ(მან) ჩუენსა ერდგულად სამსახურსა შინა და გიბ(რძანე)ბთ კარისა ჩუენით წარვენელინო, ყოველი ჩვენი გამოსაღები ამოგვიკვეთია და ნურავინ-რა სთხოვ(ო)თ და ნურცა რას აქნევინებთ.

დაინერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკბ, ჳელითა კარისა ჩუენისა, მდივან-მწიგნობრისა - თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ ვ ე ლ - ი ს ა თ ა .

დედანს ტექსტის შუაში და ბოლოში ესვა სპარსული ბეჭედები.

41

1634 წ. როსტომ მეფის თარხნობის წიბნი კავთისხეველ იმეღა იმნაძისაღმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც. Ad-931; მოყვითალო ფერის ეტრატბი, გრაგნილი, ზომა: 36X17,8 სმ. შავი ფერის მეღანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; დაზიანება: საბუთის დაზიანებული ადგილები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. ტექსტს ახასიათებს ა-მეტობა და ა-ნაკლებობა. საბუთი გატარებულია რუსული მმართველობის რეგისტრაციაში 1820 წლის 29 ოქტომბერს.

პ ი რ ი : სეა, 1450-32/290.

თ ა რ ი ლ ი : ქორონიკონი ტკბ (322), /1634 წელი/.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : კარის მწიგნობარი მერაბ ყორდანაშვილი.

ქ. ნებითა და შენქევენითა ლ(მრ)თის(ა)თა, ჩუენ, მეფემან პატრონმქან როსტომ, ესე² წყალობისა და სითქარხნისა წიგნი და ნიშქანი შეგიწყალეთ და გ(ი)ბ(ო)ძენით³ თქუენ, ჩუენსა ერდგულსა და თავდადებით მრქავალფერად ნამ⁴სახურსა ყმასა, კ ა ვ თ ი ს ჳ ე ვ ე ლ ს ი მ ნ ქ ა } ძ ე ს ი მ ე დ ა ს ა , ძმასა შენსა ც ი ხ ო ვ ე | ⁵ ლ ს ა დ მ ა მ ი ს ი მ ე დ ს ა და ბ ე რ ი კ ა ს ა და მომქავალთა სახლისა თქუენ⁶ისათა ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგით კარსა და სით⁷არხნის წყალობას დაგუიაჯენით, ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და⁸ მოხსენება თქუენი და შეგიწყალეთ და გიბოძეთ სითარხნე, ასრე⁹ რომე, არასფერისთქანა სქაჩუენო სქათხოვარი და გამოსქაღები არა გეთხო¹⁰ვებოდეს-რა: არა ღალა, არა კულუხი, არქა ბაშმქალი, არა ულაყი და¹¹ არა ტიკი და ტომქარა, არა ფურის ერბო, არა გოჭი, ქათქამი,¹² არა მუშქაობა, არა სქაბალახე, პირისთქავი და შიშლიგი. სასოფლო, ნურიღმანი¹³ სქათხოვარი და გამოსქაღები, თუინიერ ერთის სქათათროს სქა¹⁴ურისა და ლამქარ-ნქადირობისგქან მეტი.

ანე, გქონდეს და¹⁵ გიბედნიეროს ღმერთმან ჩუენსა ერდგულათ სამ-
სახურ¹⁶სა შიგან.

ანე, გ(ი)ბ(რძანე)ბთ კარისა ჩუენისა ვეზირ-ვექილნო და¹⁷ სხუანო მო-
საქმენო და კ ა ვ თ ი ს ჯ ე ვ ი ს მ ო უ რ { ა } ო და სხუანო ჯელი¹⁸ს{ა}ნო,
დღეს ვინგინდა-ვინ იყვნეთ და ანუ დღევის წაღმა ვინ¹⁹გინდა-ვინ იქნე-
ბოდეთ, მერმე ესე ჩუენგ{ა}ნ ნაწყალობევის სით²⁰{ა}რხნის წიგნში რაც
ენეროს, ნუოდეს ნუ შეუშლით და²¹ შე{ე}ცილებით, თქუენცა ამრიგ{ა}
დ გაუთავეთ. [ნურვინ შეეცილებით] თვნიერ თან{ა}დ²²გომისა და შენვე-
ნის{ა}გან კიდე.

დაინერა ბრძ{ა}ნება და ნიშ{ა}ნ²³ი ესე, ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკბ, ჯელ{ი}
თა კარისა ჩუენისა მწიგნობრისა²⁴ ყ ო რ დ ა ნ ა შ უ ი ლ ი ს მ ე რ { ა }
ბ ი ს { ა } თ ა .

ხელრთვა: ||²⁵ რ ო ს ტ ო მ

დამტკიცებულია სპარსული ბეჭდებით: ერთი – 21-ე სტრიქონზე; ორი –
მრგვალი და ოთხკუთხა საბუთის ბოლოს.

კომენტარი:

იმნაძე//ინაძე იმედა – როსტომ მეფის მეჯინიბე. ჩანს, გამოჩენილი ერთ-
გულებსთვის როსტომმა გამეფებისთანავე განუახლა მოშლილი სამ-
კვიდრო მამულის – პეტრაულის წყალობა (იხ. Qd-1481), ხოლო ზე-
მომოყვანილი დოკუმენტის თანახმად, გაათავისუფლა ყველანაირი
გადასახადისგან, გარდა ლაშქრობა-ნადირობისა და საურისა.

**1634 წ. პირობის წიგნი როსტომ მეფისა
კოსტანდილუ და ელიზბარ დავითისშვილებისადმი**

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Hd-14699; მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა:
17,9X17 სმ. შავი ფერის მეღანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი:
ორწერტილი და სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; საბუთის
თავი დაზიანებულია და გრაფემების ნაწილი დაკარგულია. ასეთი
ადგილები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტკბ (322), რაც უდრის 1634 წელს.

ქ. ნებითა და შენვენითა [ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემა]²⁶
პატრონმან რ ო ს ტ ო მ , და თანამეცხედრემან ჩუენმან დედოფალ³
დედოფალმან, პატრონმან მ ა რ ი ა მ , ესე წყალობისა⁴ და საბოლო{ო}დ
გასათავებელი წიგნი და ნიშანი შე⁵გინწყალებთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენთა

ერდგულთა⁶ და წესისებრივ თავდადებით მრავალფერად ნამს{ა}ხ⁷ურთა ყმათა, და ვითიშვილს კოსტანდილეს და ელი⁸ზბარს, და თქუნთა შვილთა.

ასრე და ამა პირსა ზედან,⁹ რომე ბრეთს სამკუიდრობით ირჩოდით და იმი¹⁰ს წყალობას გუიაჯენით და ჩუენც ამ წესით გუი¹¹ბოძებია, რომე, თუ ავალიშვილი ქაიხოსრო საყმო¹²დ არ შემოგუირიგდეს, არაოდეს არ მოგიშა¹³ლოთ და არც გამოგართოთ. გქონდეს და გიბედნი¹⁴ქეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენსა ერდგულ{ა}დ სამს{ა}ხურსა შინა.

დაინე¹⁵რა ბძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკბ.

ხვეული ხელრთვები: ¹⁶ როსტომ, მარიამ

იხ. კომენტარი საბუთთან ხეც, Sd-556-ა.

43

1634 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა და 300 დავითიშვილისაღმ

დედანი: ხეც, Sd-567; მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 25X13,5 სმ. შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი და სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; საბუთის თავი დაზიანებულია და შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით.

თარიღი: ქორონიკონი ტკბ (322), რაც უდრის 1634 წელს.

[ქ. ესე წყალობისა] წიგნი და ნი²შანი [შეგნყალეთ] და გიბოძეთ ჩუენ, მეფემან პატრონმან როსტომ, ³ თქუენ, ჩუენთა ერდგულთა და მრავალ⁴ფერად თავდადებით ნამსახურთა ყმათა, და ვითი⁵შვილს და ვითს და თქუნთა შვილთა,⁶ კოსტანდილეს და ელიზბარს. ასრე და⁷ ამა პირსა ზედან, რომე ამას წინათ⁸ თქუენს ნარძლევს დაეგირავებინა თქუენი მკვიდრი მამული თიჯრევი და ნამორადი⁹სათვის მიეცა. და ჩუენცა მოკითხული¹⁰ ვქენით და დედაკაცს მამულის გასყიდვა არ¹¹ ეხელყოდათ და გაერიგა. თქუენი სოფელი თიჯრევი ისრევ თქუენ გიბოძე¹²თ და დაგანებეთ ყოვლის კაცისაგან უ¹³ცილებლად და მოუსარჩლელად.

გქონდეს და¹⁴ გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენსა ერდგულა¹⁵დ სამსახურსა შინა.

დაინერა ბძანება და ნ¹⁶იშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკბ.

ერთი ჩუენი წი¹⁷გნი ნამორადე [ე]ბს ჰქონდა და მამული სამკუიდრო ¹⁸და ვითისა იყო და არას ემართლებოდა. და ¹⁹ნამორადის წიგნი ამითა გაგუიციუდე²⁰ბია და მტკიცე ესე ოდენი არ[ს].

უზის როსტომის მცირე ზომის, ოთხკუთხედი სპარსული ბეჭედი ლეგენ-
დით: *همت سلطان صفی شاه زمین و زمان آتف بنده را خسرو رستم نشان داد* – „ქვეყნისა და
დროის ხელმწიფემ, დიდსულოვანმა შაჰ სეფიმ წყალობა მოიღო მის მონაზე და
ხოსროს როსტომი მიწოდა.“

კომენტარი:

საბუთი საინტერესოა შუა საუკუნეების საზოგადოებაში ქალის სამართ-
ლებრივი უფლებების თვალსაზრისით. მართალია, დავითიშვილების
ნარძლევს მამული დაუგირაგებია, მაგრამ არ გაუყიდა. მიუხედავად
ამისა, მეფე მაინც საყვედურობს, რომ „დედაკაცს მამულის გასყიდვა არ
ეხეცოდა“. როგორც ჩანს, ქალს არც დაგირაგების უფლება ჰქონდა.
ამიტომ თიჯრევი დავითიშვილებს დაუბრუნდა.

44

**1635 წ. 14 ივნისი. წყალობის წიგნი როსტომ
წევისა თაყა თუმანიშვილისადმი**

დ ე დ ა ნ ი : ხეც. Ad-972; თხელი თეთრი ქაღალდი, ზომა: 46X10 სმ.
შავი ფერის მელანი, მხედრული; ტექსტი ქართულ-სპარსული, სპარსული
ტექსტი, შექასთეს ხელით შესრულებული, ხუთ სტრიქონად, მოთავსებუ-
ლია verso-ზე.

პ ი რ ე ბ ი : ხეც. Hd-14676, 2 ფრ.; Qd-9037 (რღ); სეა, 1450-3/197.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტკგ (323), თიბათვის იდ, რაც გვაძლევს 1635
წლის 14 ივნისს.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ფუთურიძე 1955: №52, გვ. 118-120.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : სამეფო კარის მწიგნობარი მერაბ ყორღანა-
შვილი.

ქ. ნებითა და შეწვევითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემან პატრონ-
მან² როსტომ და თანამეცხედრემან ჩუენმან, დედოფალთა-დედო-
ფალმან³ პატრონმან მ ა რ ი ა მ , ესე ამიერთ უკუნისამდე ჟამთა და
ხანთა⁴ გასათავებელი, მტკიცე და შეუშლელი და შეუცვალებელი⁵ წყ-
ალობისა წიგნი და სიგელი შეგინწყალეთ და გიბოძეთ თქუენ⁶, ჩუენსა ერდ-
გულსა და მრავალფერად და წესისებრივ ნამსახუ⁷რთა ყმათა, თ უ მ ა ნ -
ი შ უ ი ლ ს თ ა ყ ა ს ა და ძმათა თქუენთა, მდივან⁸ ბ ი რ თ ვ ე ლ ს ა
და მ ა ნ უ ჩ ა რ ს და დ ა ვ ი თ ს , შუილთა თქუენთა ბ ა ი ⁹ნ დ უ რ ს და
გ ი ო რ გ ი ს , ნ ა ს ყ ი და ს ა და მ ა მ უ კ ა ს ა , შუილთა და შივილის-
შუილთა სახლისა ჩამომავალთა თქუენისათა, ყოველთავე¹⁰.

მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგით კარსა და მამულის წყალობას¹¹ დაგუ-
იაჯენით, ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი, შეგი¹² წყალეთ და
გიბოძეთ ს ო მ ხ ი თ ს ამოვარდნილის რ ა მ ა ზ ა ს ი და გ ო ჩ ი ა ს |¹³

კერძი მამული, რისაც მქონებელნი ჯ ი ლ ი ზ ა ს სოფელში ყოფილ¹⁴ან, ყოვლის მისის სამართლიანის სამძღურითა და საქმითა, წყლითა¹⁵, წისქულითა, ველითა და ვენახითა, ნასყიდითა და უსყიდი¹⁶ თა, სჯაქებრითა და უძებრითა, ყოვლის მისის სამართლიანითა, უნაკლ¹⁷ულოთ, ვიდრე მთითა ბარამდის.

გქონდეს და გიბედნიეროს¹⁸ ლ(მერ)თ(მან) ჩუენსა ერდგულათ სამსახურსა შიგან.

ანე, უზედესთა¹⁹ მოგახსენებთ და უქვედესთა გიბრძანებთ, დიდნო და მცირენო და კარისა²⁰ ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და ს ო მ ხ ი თ ი ს ტარულანო და მელიქნო²¹, და სხუანო მოსაქმენო, დღეს ვინგინდა-ვინ იყვნეთ და ანუ დღეის²² ნაღმა ვინგინდა-ვინ იქნებოდეთ, მერმე, ესე ჩუენგან ნაბოძები მამ²³ულის წიგნი და სიგელი თქუენცა ასრე დაუმკუიდრეთ და²⁴ დაუმტკიცეთ, რომე, რარიგადაც ამა ჩუენგან ნაწყალობევს ფარ²⁵ვანში ენეროს. და ნუოდეს ნუ შეუშლით და შექეცილებით.²⁶ არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩუენგან და არც შემდგომად²⁷ სხუათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან.

ვინ იცის, ან ამას წინანდელი²⁸ და ან ამას უკანდელი ამ მამულის წიგნი გამოჩნდეს, ამა ჩუენგან²⁹ ნაბოძებს სიგლით გაგუიცუდებია და მტკიცე ოდენი ესე არის, |³⁰ თუივინიერ თანადგომისა და შეწვენისაგან კიდე.

დაინერა ბრძანე³¹ ბა და ნიშანი ესე ქ(რონონი)კ(ონ)სა ტკგ, თიბათვის იდ, ჴელითა კარისა³² ჩუენისა მწიგნობრისა ყ ო რ ღ ა ნ ა შ უ ი ლ ი ს მ ე რ ა ბ ი ს ი თ ა , ესე³³ ასრე გაგითავდეს.

ხვეული ხელრთვა: რ ო ს ტ ო მ

გვიანდელი მინაწერები:

ქ. ამ წყალობის წიგნის ასლი, მე, თ უ მ ა ნ ი ს შ ვ ი ლ ს , მდივნის გ ო რ - ჯ ა ს პ ი ს შვილს, მ ა ნ უ ჩ ა რ ს ა მაქვს.

ამა წყალობის ფარვანზე თათრული ბრძანება და წყალობა ენერა და ეგრეთვე ბეჭედიც იჯდა.

ქ. მეფესგან ნაბოძები წყალობის წერილის ასლიდგან უმეტნაკლებო გადმოვნერე. უღირსი მღვრდელი ტ ე რ ს ვ ი მ ო ნ ტ ე რ ო ს ე ფ ო ვ ი მ ო ღ ნ ი ნ ი ს ეკლესიისა.

რ ო ს ტ ო მ მეფისაგან ნაბოძები წყალობის წიგნის პირი არის, ჯ ი ლ ი ზ ი ს სოფლისა.

სპარსული ტექსტი:

1635 წ. 17 სექტემბერი – 16 ოქტომბერი

საბუთის verso - ზე მოთავსებულია 5 სტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, სპარსული ტექსტის ბოლოს უზის როსტომის სპარსული ბეჭედი.

حكم عالی شد آنکه بنا بر توجه عالی در باره دولت‌امان برتل و تقی و منوچهر و جمشید از ابتدا ۱۴ سنه تنگوز نیل آنچه سابقا در جلیز نیول کوچی و رمضان مقرر بوده که نیول برتیل و بر [د]ران مذکور فوق مقرر نمودیم | رعایا قریه جلیز عن حصه کوچی و رمضان ایشان را تیولدار خود دانسته مالوجهات و حقوق دیوانی | موافق معمول الکاء تمخت بدیشان جواب گفته چیزی موقوف و مختل ندارند و چون حکم بمهر عالی رسد | اعتبار نمایند تحریرا فی شهر مهرم الحرام سنه ۱۰۴۵

ბოლოში უზის როსტომის სპარსული ბეჭედი. ქართულ ტექსტზე დარტყ-
მულია ოვალური ფორმის სპარსული ბეჭედი წარწერით: يا معين الضعفا „ო, -
უძლურთა შემწევ“.

ის (ღმერთი)

გამოვიდა მაღალი ბრძანება, რომ ბედნიერების საფარველთა: ბ ი რ თ -
ვ ე ლ ის , თ ა ყ ა ს , მ ა ნ უ ჩ ა რ ის ა და ჯ ე მ შ ი დ ის მიმართ მაღა-
ლი ყურადღების მიპყრობის გამო, ჩვენ, ბ ი რ თ ვ ე ლ ს ა და ზემოთხსენ-
ებულ [მის] ძმებს ღორის წლის დასაწყისიდან თიულად დაუგმტკიცეთ ის,
რაც წინათ [სოფელ] ჯ ი ლ ი ზ ა შ ი გ ო ჩ ა ს და რ ა მ ა ზ ის თიული 5
იყო. სოფელ ჯ ი ლ ი ზ ა ს გ ო ჩ ა ს და რ ა მ ა ზ ის წილმა გლეხებმა
ისინი [დასახელებული თუმანიშვილები] თავის თიულდარად [უნდა] ცნონ,
ს ო მ ხ ი თ ის ო ლქმი მოქმედი წესისა და რიგის მიხედვით მალუჯათი და
სახელმწიფო გადასახადი გადაუხადონ, არაფერი დაუკავონ. და როცა [ეს]
ბრძანება მაღალი მეჭდით აღიჭურვება, დაემორჩილონ მას. 10
დაინერა 1045 წლის კურთხეული მოჰარამის თვეს.

კომენტარი:

თუმანიშვილები – ქართლის თავადები, სამეფო კარის მდივან-მწიგნო-
ბრები. ამ თანამდებობაზე მათი საგვარეულოს წარმომადგენლები უკვე
XV საუკუნიდან ჩანან. ისინი მამულებს ფლობდნენ შიდა ქართლში,
რომელსაც მეფისადმი გამოჩენილი ერთგულების გამო იღებდნენ. ისი-
ნი მხარს უჭერდნენ სვიმონ II-ს და ყველაზე კრიტიკულ მომენტებშიც
მის გვერდთ იდგნენ (იხ. დოკუმენტური წყაროები, 2019: 196-197).
თაყა თუმანიშვილი მხოლოდ 1607 წლის საბუთში ჩანს მდივან-მწიგნო-
ბრად. ბირთველ თუმანიშვილი მოღვაწობდა მეფეების: სვიმონ II-ის,
როსტომისა და ვახტანგ V შაჰნავაზის კარზე. იგი იყო მდივან-მწიგნო-
ბარი, შემდეგ მდივანთუხუცესი. მას აქვს მკვეთრად გამორჩეული
ხელწერა და დამახასიათებელი კალიგრაფია. მდივანი იყო მანუ-
ჩარიც, ამასთანავე ფლობდა მერიქიფეთხუხუცესისა და მორდალის
სახელოებს.
ნიშანდობლივია, რომ თუმანიშვილებისადმი ბოძებულ საბუთებს სხვა
გვარის წარმომადგენელი წერდა, მოცემულ შემთხვევაში, მერაბ ყორ-
დანაშვილი. ისევე, როგორც ყორდანაშვილები თვითონ არ წერენ მათ-
თვის ბოძებულ წყალობის წიგნებს.

**1635 წ. 10 სექტემბერი. წყალობის წიგნი
მეფისა პაატა და მერაბ
ქორღანაშვილ-იარაღაშვილებისადმი**

პირი: ხეც, Qd-2432; ქაღალდის 4 ფრ. შავი მელანი, მხედრული, საბუთი გადაუწერიათ 1862 წელს, რაზედაც მიუთითებს თავში და მე-2 გვერდის recto-ზე დასმული რუსული ბეჭდები. საბუთის პირს ახლავს ნასთალიკის ხელით შესრულებული ექვსსტრიქონიანი სპარსული ტექსტი. დედანი წარუდგენიათ რუსულ მმართველობაში 1817 წლის 12 აპრილს, გაუტარებიათ რეგისტრაციაში 1820 წლის 22 აპრილს ნომრით №3899. ბოლოში მოთავსებულია აგრეთვე 1863 წლის 30 ივლისით დათარიღებული სხვა რუსული მინაწერი და დასმულია წითელი ფერის რუსული ბეჭედი.

პირი: სეა, 1450-1/6.

თარიღი: ქორონიკონი ტკვ (323), ენკენისთვის I, რაც უდრის 1635 წლის 10 სექტემბერს.

საბუთის დამწერი: კარის მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმან-იშვილი.

გამოცემა: ფუთურიძე, 1955, N53, გვ. 120-124.

[ქ.] ნებითა და შენევნითა ღ(მრ)თის(ა)ითა, ჩვენ, მეფეთ-მეფემან პატრონმან როსტომ, თანამეცხედრემან ჩვენმან დედოფალთ-დედოფალმან, პატრონმან მარიამ, ასე ამიერთ უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა სამკვიდროდ და საბოლოოთ გასათავებელი მტკიცე და უცვალებელი წყალობის წიგნი და სიგელი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენსა მკვიდრსა და ვალდებულთა და თანამკვიდრთა, ერთგულთა და მრავალფერათ თავდადებით {ნამსახურთა} ყმათა: ყორღანაშვილთა-იარაღლის შვილსა პაატასა და კარისა ჩვენისა მდივან-მწიგნობრისა და ჩვენისა ერთგულობისათვის თავგარდადებულსა ყმათა მერაბს, მეჯოგე{თ}უხუცეს პაპუნასა, ყაფიჩს ქაინდავლეს, გარსევანას, სიაუშს, ფრიდონას, შვილთათქვენთა, როსებს, შავქელს და იარაღის, ზაალს და ბეჟანს, შვილთა და მომავალთა სახლისა თქვენისათა, ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდექით კარსა, თქვენისავე მამისა და პაპის სამკვიდროს მამულსა და ნასყიდობის წიგნსა და სიგელს გვეაფენით. ჩვენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი და ვიგულეთ და ვიგულისმოდგინეთ, და მოკითხული ვქმენით ჩვენთა მამა-პაპათა და ჩამომავალთ ხელმწიფეთაგან დამკვიდრებული და ნაბოძები სიგ{ე}ლები.

გინახეთ ყოვლის თქვენის სამკვიდროსა და შემატებულისა და ნასყიდობისა, ჩვენცა შეგინყალეთ და სიგლითა ამითა დაგიმტკიცეთ და საბოლო დაგიმკვიდრეთ სიგელი ესე სამართლიანი, თქვენი მამისა და პაპის მამული ენაგეთს, რისაც მქონებელი იყვნეთ სახასოსა ანუ გლეხებისა და ანუ საკომლოსა და ანუ ნასყიდებისა; აგრეთვე არდასუბანს, აგრ{ე}ვე

ციხეც; კიდევ ერთი საგლებო სოფლის მეოთხედი თქვენისავე განაყოფის, ამოვარდნილის გერმაწნოზანის კერძი, ბარათაშვილისავე გერმანოზის და მისთა შვილთაგან მოსყიდული, უკლებრივ მით ბარამდე; იქივე ენაგეთს თქვენი მამული, მერაბისაგან ერთგულობითა და ნამსახურობითა ყვენის კარიდამე ნაშოვნი მთელი მამული, 5 მით ჭურ-მარნით, მითთა ბარამდინ უნაკლულად; დურნუკის ბოლოსანორი, ნასოფლარი ჯიგრაშენი და მისი სამძღვარი, ერთგნით ქვემო მხარი, ქალაქური შარა რომ ლოდოვნის თავს გამოიარს, იმას ზედა არის, და მეორე — ლუინჭრობი დამ შარა შემოივლის, ბრინჯის ხეს ზედა არის სამძღვარი მეფის სარბევის ფარს (?) რომე პატარა ღელე 10 ჩა[იარ]ს, იგი. არის კიდევ ელისის — ჯავახიანთაგანსაჰაჰკჰაჰძიხის გორაზედ მისყიდული სოფელი ნოდორეთი — დაგიმკვიდრეთ და საბოლოთ; აგრევე, ქციხის გაღმა, ამოვარდნილის ბარათაშვილის იოპის კერძი სოფელი შოშილეთის საკუამლო არი, ამოვარდნილის კაცის მამული რომ დარჩეს, ხელმწიფისა არის. 15

ჩვენს ძმას, პატრონს ბაგრატ მეფესა და ჩვენს ძმისწულსა პატრონს მეფე სვიმონს, არდაზიანდიშვილის გიორგის და პაპუნა [სათვის ებოძა. და] გარდაცულილიყვნენ, და მათი აღარ დარჩომილიყო. ისინი, რისაც მამულის მქონებელნი ყოფილან ანუ ბარსა და ანუ მთასა, რაც ეყიდათ, თქვენთვის ებოძებინა. და ჩვენც დაგიმკვიდრეთ ყოვლის კაცისაგან უცილებლათა და შემოუსარჩლელათ: 20 ნოდორეთი ჯავახიანთაგან ეყიდათ. ორი იმაზედ მსახლობელი გლეხი, მირიანაშვილი პაატა, მეორე — შობაშვილი ქემაროზა მთაში ნაოხარის მინდვრითა. კიდევ, თავითგან ჩვენი სახასო ყოფილიყო და მერმე არდაზიანის შვილების ნაქონი 25 ვერის ხევში სოფელი ვანანი, ერთი გლეხი და ერთი ნაოხარი საკუამლო; ჩვენივე სახასო ნაოხარი ნასოფლარი მოქრისი, ნაოხარი ფიცხისი.

კიდევ მერაბ ძმათაგან რომელსავე ყოფილიყო, და ცალკე ყოფაში ჩვენს ძმისწულს, მეფე სვიმონს, ნაოხარი ზემო შავნი ებოძებინა. მერმე ბარათაშვილი გოშტაშაბ შემოსცილებოდა, 30 გოშტაშაბისაგანაც ეყიდათ. მერაბამ გოშტაშაბისაგანაც მონასცილობის წიგნიც გვიჩვენა. ჩვენცა ხელახლა სამკვიდროთ და საბოლოთ დაუმკვიდრეთ და დაუმტკიცეთ კილოვნის ხევს მისის მონასტრითა, რასაც ის ხევი შეიტანს; დიდგორზედ სადილმო 35 შარამდისინდასხალხორი დამე რომედ დიდგორის შარა შემოივლის, ქუეშეთი [ს] ბოლოს სამძღვარი, სარნივის ხევი [ს] შარამდი და რასაც ის შარა შეიტანს, მოქრისის სამძღვრამდისინ.

კიდევ — ცალკე ყოფაში, დიდსა შიმშილობაში, ვანელი მემკვიდრის გლეხის იორდანასაგან, იორდანასივე ნასყიდი ერთი 40 სასახლე მერაბისთვის მოეყიდა მისის ყოვლის გარეშემოთი, უკლებრივ ოთხის დღის მინა. ორის დღის სასახლის კარში და ორის დღისა შარას ზედათ გრძელს მინებში.

კიდევ ყ ი ზ ი ლ ბ ა შ ი ს ქვეყანას მ ე რ ა ბ თან გუახლდა გაუყრელათ და ერთგულათ გვემსახურა და უცხო ფერათ ჩვენზედ ბევრიგათ ნამსახური და ვალდებული იყო. ჩვენცა სამსახურსა და ერთგულობის მუქაფათ და ჯილდოთ შეგინყალეთ და გიბოძეთ ამოვარდნილის მ ი ნ ო ბ ლ ი ძ ი ს

5 სამკვიდრო მამული სოფელი გ უ დ ა ლ ე თ ი მისის მონასტრითა, სასახლ-ითა და სასახლის ხოდაბუნებითა, და მეფეთაგან მინდორში ხატისთვინ შე-წირულის მიწებით, შ ე შ ა ბ ე რ ი ძ ე ს ზედათ ურია-ყოფილი ა ლ მ ა ხ ა რომ სახ(ლ)ებულა, ჩვენი სახასო, რისაც მამულის მქონებელი ყოფილი-ყო; ა ლ მ ა ხ ა , მთით ბარამდისინ უნაკლულთ, ნ ი ნ ა რ ე ხ ი ს ბოლოს

10 ს ა ა კ ა ძ ი ს მ ო ვ რ ა ვ ი ს ა ნაქონი სასახლე და ზვარი.

ესე ამ რიგათ ერთობით და ხელშეუალეზლად ხ ა ტ ი ს წ ყ ა ლ ს გა-მოღმართი დაგიმკ(ვ)იდრეთ და გიბოძეთ ყოვლის კაცისაგან უცილებლათ და შემოუსარჩლედა. თქვენ, ჩვენთა თანა მკვიდრთა ერთგულთა და მრავალფერად, ერთგულათ და თავდადებით ნამსახურთ მკვიდრთა აზნაუ-

15 რისშვილებს: ყ ო რ დ ა ნ ა შ ვ ი ლ ს ი ა რ ა ლ ი ს , შვილთ: პ ა ა ტ ა ს ა , მდივან მ ე რ ა ბ ს , პ ა პ უ ნ ა ს , ყიფიჩი ქ ა ი ნ დ ა ვ ლ ე ს , გ ა რ ს ე - ვ ა ნ ს და ს ი { ა } უ შ ს , ძმისწულსა თქვენსა ფ რ ი დ ო ნ ს ა , შვილთა თქვენთა რ ო ს ე ბ ს და შ ა ვ { ე } ლ ი ს , ი ა რ ა ლ ი ს , ზ ა ა ლ ს და ბ ე ყ ა ნ ს , შვილთა და შვილისშვილთა და სახლისა მამავალთა თქვენისა-

20 თა, ყოველთავე.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მან) ჩვენსა ერთგულათ სამსახურთა შინა.

არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩვენგან და არა შემდგომად სხვათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან. ვინ იცის, ამას წინანდელი ამ სიგლის მეპასუხე

25 სიგელი და წიგნი გამოჩნდეს, სიგლითა ამითი გაგვიცუდებია და მტკიცე და უცვალებელი რაოდენი ესე არის, ესე ყოველივე სამკვიდრო მამული, ნასყიდები, შემატებული და ნაწყალობევი, ყველა ყოვლის ადამიანისაგან შემოუცილებლათ მთით ბარამდისინ, უნაკლულთ თქვენთვის და თქვენთა შვილთა და ჩამომავალთათვის გვიბოძებია წყლითა, წისქვილითა, ველითა

30 და ვენახითა, სახნავითა, უხნავითა, შესავლითა და გასავლითა, ნასყიდითა და უსყიდითა, საძებრითა და უძებრითა, შენითა და ოხერითა, სანადიროთა, სათიბითა, სახმარით და უხმარითა, ყოვლითურთ სამართლიანის საქმითა და სამძვრითა. გვიბოძებია და არაოდეს არ მოგეშალოს.

ანე, გიბრძანებთ კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო, მდივანნო და სხ-ვანო მოსაქმენნო, ვინცა-ვინ იყვნეთ და ანუ დღეის წაღმა იქნებოდეთ, თქვენც ასრე დაუმკვიდრეთ და დაუმტკიცეთ, რარიგათაც ამ ჩვენგან ნაწყალობევსა სიგელსა შინა ეწეროს. და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შეეცილებით თვნიერ შეწევნისა და თანადგომისაგან კიდე.

დაინერა ბრძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკგ, ენკენისთვის

40 ი, ხელითა კარისა ჩვენისა მდივან-მწიგნობრისა თ უ მ ა ნ ი ს შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ ვ ე ლ ი ს ა თ ა .

ხელრთვები: როსტომ, მარიამ

დედანს ესვა ბეჭედი.

პირის მინაწერები: ასლთან თანასწორ არის ჩანერილი თა(ვადი) თ ე ი მ უ -
რა { ზ } ბ ა გ რ ა ტ ი ო ნ ი .

ასლი დოკუმენტი მივიღე კ(...)-ნი

სპარსული ტექსტი:

1635 წ. 14 სექტემბერი – 10 ოქტომბერი

حکم عالی شد آنکه بنابر حقوق خدمات و یکجہتی سعادت| نصاب محراب نویسنده قرغان اعلیٰ و برادران
او ملکی و تیولی کہ سابقاً آبا و اجداد| ما بہ پدران ایشان دادہ بودند درینوقت در تصرف ایشانست بدستور
در وجہ محراب مزکور| و برادران او مقرر نمودہ ایم و تغییر بقواعد ان نیاقتہ رعایاہ محال تیول و غیرہ
بدستور قدیم الایام| مالوجہات و حقوق دیوانی را بلا قصور واصل و عاید ایشان ساختہ چیزی موقوف
ندارند و درین باب| قدغن دانستہ از فرمودہ تخلف نور[ز]ند و چون حکم بمہر عالی رسد اعتبار نمایند
تحریرا فی شہر ربیع الثانی سنہ ۱۰۴۵

جای مهر حاکم

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზედ რომ, ბედნიერი მდივან-მწიგნო-
ბრის მე რ ა ბ ყ ო რ ღ ა ნ ა შ ვ ი ლ ი ს ა და მისი ძმების დამსახურები-
სა და ერთგულების გამო მამული და თიული, რომელიც წინათ ჩვენს მა-
მა-პაპას მათი მამებისათვის მიუციათ [და] ამჟამად მათს მფლობელობაშია
წესისამებრ, ხსენებული მე რ ა ბ ი ს ა და მისი ძმებისათვის უცვლელად 5
დაგვიმტკიცებია. თიულის ადგილების გლეხებმა და სხვებმა ძველი დროის
წესების მიხედვით (თავიანთი) მალუჯათი და სახელმწიფო გადასახადი
უკლებლად მათ უნდა გადასცენ და გადაუხადონ და არაფერი უნდა დაუკა-
ვონ. ამის შესახებ [გამოცემული] ბრძანება საჭიროდ ცნონ, მის ბრძანებას 10
წინააღმდეგობა არ გაუწიონ და როცა ბრძანება მაღალი ბეჭდით იქნება
დაბეჭდილი, დაემორჩილონ (მას).

დაინერა 1045 წლის რაბი ას-სანის (II) თვეს.

დედანს ესვა ჰაქიმის ბეჭედი

კომენტარი იხ. სეა, 1448-3265-თან.

1635. 2 დეკემბერი. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა ლეონ თურქისტანიშვილისადმი

პირი: სეა, 1450-50/72, გადაწერილი დედნიდან რუსული მმართველობის პირების დავთარში.

თარიღი: ქორონიკონი ტკგ (323) ქრისტეშობისთვის ბ (2), რაც უდრის 1635 წლის 2 დეკემბერს.

[ქ.] ნებითა და შეწვევითა ღ(მრ)თის(ა)თა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემან პატრონმან როსტომ, და თანამეცხედრემან ჩუენმან, დედოფალთა-დედოფალმან პატრონმან მარიამ, ესე წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქუენ, თურქისტანის შვილს ლეონს და ძმათა შენთა, მომ{ა}გ{ა}ლთა სახლის{ა} თქუენის{ა}თა ყოველთავე.

შეგინყალეთ და გიბოძეთ, რაც ასანბეგს თქუენი კერძი მამული ქონდეს ახალდაბას, გორუმს და უკანგორს ყოვლის მისის სამართლიანის საქმითა და სამზღლურითა.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თმან ჩუენსა ერთგულად ს{ა}მსახურსა შიგან, ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკგ, ქრ{ი}სტ{ე}შობისთვისა ბ.

ესე ასრე გაგითავდეს.

დედანს ჰქონიაროსტომ მეფის დამარიამ დედოფლის ხელრთვები.

კომენტარი:

ვახუშტი ბატონიშვილის ცნობით, 1635 წ. როსტომ მეფემ აჯანყებული არაგვის ერისთავის დათუნას მოსაკლავად გაგზავნა თურქისტანიშვილი და გაბაშვილი (ვახუშტი ბატონიშვილი 1973: 439). მათ მეფის დავალება შეასრულეს და მოკლული ერისთავის თავი მეფეს მიართვეს. ვახუშტი ბატონიშვილი მათ სახელებით არ იხსენიებს. საფიქრებელია, რომ სწორედ ლეონ თურქისტანიშვილი ყოფილიყო როსტომის ბრძანების შემსრულებელი, რადგან დათუნა ერისთავის თანადროული მოღვაწე იყო და მეფის ერთგული, რის სანაცვლოდაც ზემომოყვანილი საბუთით ჯილდოდ ყმა-მამულის წყალობა მიიღო.

**1635 წ. 2 დეკემბერი. როსტომის წყალობის
წიგნი როსტომ მეფისა შირვანის
პეგლარბეგს ფარშანასადგი**

დედანი: ხეც, Ad-624; მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 18,7X16 სმ. შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი და სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; დაზიანება: საბუთის ტექსტის მცირე ნაწილი დაზიანებულია, ცალკეული გრაფემები არ ჩანს, დაზიანებული ადგილები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით.

თარიღი: ქორონიკონი ტკგ (323), ქრისტეშობის ბ, რაც უდრის 1635 წლის 2 დეკემბერს.

ქ. ნებითა და შენევნითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფემა²ნ პატრონმან როსტომ, ესე წიგნი მოგა[რ]³თუით თქუენ, შირვანის ბეგლარ-ბე⁴გს, ბატონს ფარუხანს, ასრე რომე, ჩუენი სახ⁵ასო სოფელი კავთისჯევის ბოლოს, ხან[დ]ა⁶კი, სამართლიანის საქმითა თქუენთუის მოგუი⁷რთმევი{ა} სამკუიდროდ და საბოლოდ ყოვლის⁸კაცისაგან შემოუცილებრად.

დაინერა⁹ბძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკგ, ქრისტ[ე]ი¹⁰შობის თუესა ბ.

ხვეული ხელრთვა: როსტომ

გვიანდელი მინანერი: როსტომ მეფისა (ფანქრით).

კომენტარი:

როდესაც როსტომი ქართლის მეფედ დაადგინეს, ქვეყანაში სპარსელთა ჯარის თანხლებით შემოვიდა. ჯარს მეთაურობდა როსტომ სააკაძე, რომელიც შაჰის კარზე დაწინაურებული პირი იყო. ქართლის თავადებმა როსტომს მორჩილება გამოუცხადეს, თუმცა მასთან არ მივიდა ფარსადან ციციშვილი, რომელსაც ძველი შუღლი ჰქონდა როსტომ სააკაძესთან. ამ უკანასკნელმა ფარსადანი დასაჯა და საციციანო მთარბია, რის გამოც როსტომ მეფესა და როსტომ სააკაძეს შორის კონფლიქტი ჩამოვარდა. როსტომ მეფემ იწყინა და სარდალს კაცი მიუგზავნა: „თავად საქართველო აოხრებული არის, რაც დარჩომილა, იმასაც თქვენ ამიოხრებთო, მაშ მე რისილა ბატონი ვიქნებო“ (ფარსადან გორგიჯანიძე, 1925: 240). დაძაბულობა ირანის შაჰმა განმუხტა. მისი ბრძანებით, როსტომ სააკაძე ვანის ციხესთან საბრძოლველად გაგზავნეს, ხოლო მის ნაცვლად ქართლში გამოგზავნეს შირვანის ბეგლარბეგი, რომელსაც ყარაბაღის ლაშქრით როსტომ მეფის ქეშიკში დგომა – დაცვა ევალებოდა (ფარსადან გორგიჯანიძე, 1925: 240). აქ შირვანის ბეგლარბეგი სახელდებით არ იხსენიება, თუმცა, როდესაც საუბარია როსტომ მეფის გადაწყვეტილებაზე ლევან დადიანის დასთან

– მარიამთან ქორწინების შესახებ, ფარსადან გორგიჯანიძე აღნიშნავს, რომ „შირვანის ბეგლაბეგი ფარუხან გორს მოვიდა“ (ფარსადან გორგიჯანიძე, 1925: 241). საფიქრებელია, რომ სწორედ ამ დროს გაიღო როსტომმა აღნიშნული წყალობა. ეს პირველი შემთხვევაა, როდესაც არაქართული ოლქის მმართველი მეფის სახასო მამულიდან იღებს შეწირულებას. აღნიშნული ფაქტი კარგად წარმოაჩენს, რომ როსტომი ქართლსა და შირვანს სეფიანთა ირანის ერთიანი სივრცის ორგანულ ნაწილად მოიაზრებდა.

1635 წ. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა ღოღმაზა ბოზიპაშვილისადმი

პ ი რ ი : ხეც, Hd-14439.

სხვა პ ი რ ი : სეა, 1450 16/53.

საბუთის თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტკგ (323), რაც უდრის 1635 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი - ბირთველ თუმანიშვილი.

[ქ.] ნებითა და შენენითა ღვთისათა, ჩვენ, მეფეთ მეფემან, პატრონ-
მან როსტომ და თანამეცხედრემან ჩვენმან, დედოფალმან პატრონმან
მ ა რ ი ა მ ესე უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა გასათავებელი წყალობისა
ნიგნი და ნიშანი შეგინწყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენსა ერდგულსა და ნე-
5 სისაებრივ თავდადებით მრავალფერად ნამსახურსა ყმასა, გოგობაშ-
ვილს დოღმაზას, ძმასა შენსა, ყო რ ხ მ ა ზ ა ს , შვილთა და მომა-
ვალთა სახლისა თქვენისათა ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და ჯ ი მ შ ე რ ი ს ა და ნასო-
ფლარის ბ ა ღ და დ ი ს ნიგნების გაჯახლებას გვიაჯენით, ჩვენცა ვის-
10 მინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი, შეგინწყალეთ და ხელახლა დაგიმტკიცეთ
და გიბოძეთ, რარიგათაც სხვის ბატონების ჟამში გქონებოდა, ჩვენცა იმ
ნესით გიბოძეთ და დაგიმკვიდრეთ ყოვლის კაცისაგან შემოუცილებლად.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღმერთმან ჩვენსა ერდგულად სამსახურსა
შინა და არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩვენგან და არა შემდგომად სხვათა
15 მეფეთა და მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბრძანებთ კარისა ჩვენისა ვეკილ-ვეზირნო, მდივანნო და სხვა-
ნო მოსაქმენო, სო მ ხ ი თ ი ს ტარულანო, [ადგილი ბეჭდისა] მელიქნო,
ვინცავენ იყვნეთ და ანუ დღეის შემდგომ იქმნებოდეთ, თქვენცა ასრე
20 გაუთავეთ და ნურას შეუშლით და შექცილებით, თვინიერ შენევენისა და
თანადგომისაგან კიდე.

დაინერა ოქმი და ნიშანი ესე, ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკგ, ჴელითა კარისა
ჩვენისა მდივან-მნიგნობრის - თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ ვ ე ლ ი ს ა თ ა .

დედანს ბოლოში ესვა როსტომ მეფის ბეჭედი.

1635. **წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა პაატა
ბლუშჩიძისადმი**

დ ე დ ა ნ ი : სეა, 1448-81; მხედრული; მონაცრისფერი ქაღალდი; ზომა: 43,1X13,5 სმ.; შავი ფერის მელანი; მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამწერტილი; ტექსტის ხილვადობა საკმაოდ მკაფიოა; გამაგრებულია სარესტავრაციო ქაღალდით; საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპარსული. სპარსული ტექსტი მოთავსებულია საბუთის ვერსო-ზე.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტკგ (323), რაც უდრის 1635 წელს.

პ ი რ ი : სპზაი, 3- 15, 29 r.v;

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი - ბირთველ თუმანიშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : Какабадзе 1967, გვ. 84-85. (ანოტაცია).

ქ. ნებითა და შეწვევითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, მე²ფეთ მეფემან, პატრონმან როსტომ, და³ თანამეცხედრემან, პატრონმან მარიამ, ესე უ⁴კუნისამდე ჟამთა და ხანთა გასათავებელი⁵ ნიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და გი⁶ბოძეთ თქუენ, ჩუენთა ერდგულთა და [მ]⁷რავალფერად ნამსჯა⁸ხურსა ყმასა, გლუ⁸რჯიძეს პაატა ტასა, შენსა ძმასა შიოშს და⁹თარსა.

მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგით კარს¹⁰ და ბოლნისს¹¹ მამულის წყალობას გუიაჯე¹¹ნით. და ჩუენცა მოკითხული ვქენით და კურ¹²თხეულის ბატონის, ნესტან დარეჯან დედოფლ¹³ის ნიგნი გინახეთ, და ჩუენცა ნიგნითა¹⁴ ამითა შეგინყალეთ და გი¹⁵ბოძეთ ქვემო ბ¹⁵ოლნისს¹⁶ გლეხი ხესატურაშვილი ფი¹⁶რია მისის მამულითა, რისაც მქონებე¹⁷ლი იყოს. ხასიას მამული მისის ჭურ¹⁸-მარნითა, სახლ-კართა, წყლითა, ნის¹⁹ქუილითა, სახწნავითა, ვენაწითა, მითთა, ბართთა მ²⁰ისი სამართლიანის სამძღურითა.

გქონდეს²¹ და გიბედნიეროს ლ(მერ)თ(მან) ჩუენსა ერდგულად²² სამსჯა²³ხურსა შინა და არაოდეს არ მოგე²³შალოს.

ანე, გიბ(რძანებ)თ კარისა ჩუენისა ვე²⁴ქილ-ვეზირნო, სხუანო მოსაქმენო და ქუემო ბოლნისის მოურავო, ვინაცა-ვი²⁵ იყუნეთ ანუ დღეის წაღმა იქ²⁶ნებოდეთ, თქუენცა ასრე გაუთავეთ²⁷ და ნურას მოუშლით და შე²⁸ცილებით.

დაინერა ბძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტ²⁸კგ, ჴელითა კარისა ჩუენისა მდივან-მ²⁹წიგნობრის - თუ მან იშვილის ბირთ³⁰უელისითა.

ამ წესითა, რომე გუთანში³¹ არ გამოუშვან და უმისოდ მოვე³²ლენი ნურასფერს ნურას აქნევინებთ რას.

ხელრთვები: როსტომ, მარიამ

უზის ოთხი ოთკუთხა და ერთი ოვალური ფორმის სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭდები.

მინანერები:

reqtო-ზე: 1749 წ. ქ. ჩვენ, მეფეთ მეფემან და თვით ცხე²ბით ჴემნიფემ, პ{ა}ტრონმ{ა} თ ე ი მ |³უ რ ა ზ , ეს მეფე{ე}ბის წყალობის ფ{ი}რმა⁴ნი ამაჲ წესი[საებრ] გვიბოძებია [და] დ{ა}გვიმ⁵ტკიცებია. თიბათვის ლ გასულს, ქ(ორონი)კ(ონ)ს ულზ 1749 წ.

თეიმურაზ II-ის ოთხკუთხა ბეჭედი: „ქ. დავითის ტომად მკუიდრი, ტახ-ტზედ მჯდომი, ლ(მრ)თ(ისგა)ნ ცხებული, საქართველოს მეფე თეიმურაზ.

verso-ზე: ქ. ეს სიგელი ჩვენც ამრიგათ დაგვიმ²ტკიცებია, როგორაც მეფე როსტომ {ს} უბო³ძებია ამ{ა}თთვინ. და ჩუენც ამ წესით გვიბოძე-ბ⁴ია და დაგვიმტკიცებია.

ოთხკუთხა ბეჭედი: მეფე ნ ა ზ ა რ ა ლ ი ხ ა ნ .

ოთხკუთხა ბეჭედი: დედოფალი ა ნ ნ ა .

1635. შუაწილულების წიგნი როსტომ მეფისა სიონის ღმრთისმშობლის ეკლესიისადმი

პ ი რ ი : სეა, 1449-1772.

საბუთის თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი ტკგ (323), რაც უდრის 1635 წელს.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ჟორდანი, 1897: გვ. 450.

ქ. სახელითა სახიერისა, არსება-დაუსაბამოსა, მამისა და ძისა და წმი-დისა სულისა; ძლიერებითა ცხოველსმყოფელისა პატიოსნისა ჯუარისათა, მეოხებითა ყოვლად უხნნელისა და უმეტესად კურთხეულისა დედოფლისა ჩუენისა ლ(მრ)თისმშობელისა, მარადის ქალწულისა მარიამისათა, და ყოვ-ელთა წმიდათა ლ(მრ)თისათა, ჴორცილეთ და უჴორცოთა.

ამათითა შეწვევითა და მეოხებითა ჩუენ, მეფემა{ნ}, პატრონმა{ნ} როსტომ, და დედოფალმა{ნ} პატრონმა{ნ} მ ა რ ი ა მ , ვიგულებთ და ვიგულისმოდგინეთ და შემოგწირეთ მცირე ესე შესანირაჲვი თქუენ, ჩუენსა სასოებასა ს ი ო ნ თ ა ლ(მრ)თისმშობელსა.

ესრე რომე, რაცა წ ი ნ ა რ ე ჳ ს თქუენისა საყდრისა ყმა იყოს, მათი საჩუენო მუშაობა – გუთნის ჴვნა და თიჲა ედვას, ამოგუიკვეთია და თქუენტვის შემოგუინირავს. ამისთვის რომე, ამასწინათაც სიგელი ქონ-დათ ძველის ჴლმნიფეთაგან, დედოფალი თქუენს საფარველს ქუეშე იდგა და ავად გაჴდა და შემოგეხუენნათ და შეწვევითა თქუენითა უკეთ შეიქნა.

ანე, შემოგწირეთ და აღგისრულებთ მცირე შემოსანირაჲვი ესე ჩუენ-და სადღეგრძელოდ და წარსამართებლად მეფობისა და დედოფლობისა ჩუენისათვის.

ანე, ვინცა და რამანცა კაცმა ჴელყოს შლად და ქცევად ამისა, რის-ხვასმცა ლ(მერ)თი და ყოველნი მისნი წმიდ{ა}ნი, ხოლო დამამტკიცებელნი ამისნი ლ(მერ)თ(მან) აკურთხნეს.

ანე, გიბძანებთ კ ა ვ თ ი ს ჯ ე ვ ი ს ა მოურავნო, ნაცვალნო და მამა-
სახლისო, თქუენცა ასრე გაუთავეთ ბრძანება ესე.
დაიწერა ბრ{ა}ნება ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკგ.
დედანს ჰქონია ორი ხელრთვა: რ ო ს ტ ო მ , მ ა რ ი ა მ .

კომენტარი:

მარიამ დედოფალი დიდ მზრუნველობას იჩენდა თბილისის სიონისადმი. 1634 წელს მან სამეფო და სადედოფლო გადასახადებისაგან გაათავისუფლა სათბილელი ყმები (Ad-595). ზემომოყვანილი საბუთის მიხედვითაც როსტომი და მარიამი წინარეხში მცხოვრებ სიონის ყმებს ათარხნებენ. ეს სამადლობელი აქტი იყო სამეფო ოჯახის მხრიდან, რადგან დასწეულებული მარიამი სიონის დეთისმშობლის შეწვევით გამოჯანმრთელდა.

1635 წ. მამულის ფყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ბიორბი სააკაპისადმი

დე დ ა ნ ი : ხეც, Ad-1010; მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 29,5X17 სმ. შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; საბუთის დაზიანებული კიდეები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტკგ (323), რაც უდრის 1635 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : სამეფო კარის მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

ქ. ნებიტა და შეწვენითა ღმ(რ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემან პატრონ-
მა როსტ |²ომ , და თანამეცხედრემან ჩუენმა, დედოფალთა-დედო-
ფალმა|³ნ პატრონმა მ ა რ ი ა მ , ესე უკუნისამდე ჟამთა გასათავებელი|⁴
წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგინყალებთ და გიბოძეთ თ|⁵ქუენ, ჩუენ-
თა ერდგულთა და მრავალფერად თავდადებით|⁶ ნამსახურთა ყმათა,
ს ა ა კ ა ძ ე ს გ ი ო რ გ ი ს და თქუენთა შვილთა:|⁷ ი ვ ა ნ ე ს , ზ უ -
რ ა ბ ს , პ ა ჰ უ ა ს ა და მომავალთა სახლისა თქუენ|⁸ისათა. ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგით კა|⁹რსა და ა ტ ე ნ ს მ ი რ ზ ი ა ს ნაქონს
მამულს გუიაჯენით, ჩუენ|¹⁰ცა მოკითხული ვქენით და ძველითგანც მეფე-
თაგან|¹¹ მ ი რ ზ ი ა ს მამული ს ი ო ნ თ ა ღმ(რ)თისმშობლისათვის შე-
წირულ|¹²ი ყოფილიყო და მისი ალაპი და კანდლის ზეთი ბეგრად ედვ|¹³ა.
ანე, შეგინყალებთ და ამა წესით გიბოძეთ, რაც|¹⁴ა მ ი რ ზ ი ა ს ს ი ო ნ თ ა
ღმ(რ)თისმშობლის ვენაჯი და საწნავ|¹⁵-სათესი ჰქონებოდეს, შესავალი და
გამოსავალი, ასრე რ|¹⁶ომე, რაც იმისი ალაპი და ზეთი იმ მამულს ედვას,

ს|¹⁷აყდარს მიაღწევდეთ. და სამამულოდ თქუენთვის და|¹⁸ თქუენტა შვილთათვის გუბოდებია, სამკუიდროთ და საბოლოვო|¹⁹დ, ასრე რომე, არა მოგეშალოს არა ჩუენგან და არცა შემდ|²⁰გომათ სხუათა მეპატრონეთაგან.

გქონდეს და გიბედნიაროს ღმ(ერ)თ(მა)ნ|²¹ ჩუენსა ერდგულად სამსახურსა შიგან.

ანე, გიბ(რ)ძ(ანებ)თ კარისა|²² ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო, მდივანო და სხუანო მოსაქმენო, ა ტ { ე } ნ ი ს |²³ ტარუდანო და მოწელენო, თქუენცა ასრე გაუთავეთ და ნუ|²⁴რას მოუშლით და შე{ე}ცილებით.

დაინერა ბძანება და ნი|²⁵შანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკგ, ჴელითა კარისა ჩუენისა მდივან-მ|²⁶წიგნობრისა თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ ვ ე ლ - ი ს ა თ ა .

|²⁷ხვეული ხელრთვა: რ ო ს ტ ო მ

გვიანდელი მინანერი verso-ზე: ა ტ ე ნ ი ს მამულის წიგნისა ა { ა } კ ა ძ ე გ ი ო რ გ ი ს ა .

კომენტარი:

გიორგი სააკაძე – ატენის მოურავი, ივანეს ძე. დიდი მოურავის განაყოფი შტოს წარმომადგენელი. მას მირზასეული ვენახი თეიმურაზ I-მა უწყალობა (იხ. დოკუმენტური წყაროები, ტ. I, გვ. 266).

52

1635 წ. ვენახის წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ნასყიდა და არუწა არუწაწვილებისაღმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Qd-2500; მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 25,5X15,5 სმ. შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი და სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. საბუთის თავი დაზიანებულია, ზოგიერთი გრაფემა დაკარგულია, კიდეები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. საბუთი გატარებულია რუსეთის მმართველობის რეგისტრაციისაში 1898 წლის 21 მაისს.

თავში უხის რუსული სარეგისტრაციო ბეჭედი.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტკგ (323), რაც უდრის 1635 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : კარის მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანი-შვილი.

ქ. ესე წყალობისა წიგნი და [ნიშანი შეგინწყალე]|²თ და გიბოდეთ ჩუენ, მეფეთ-მეფემან [პა]ტ[რონმან როს]|³ტომ, შენ, სურამელს არუწაშვილს ნასყიდასა, შენსა ძმ|⁴ასა არუწასა და შვილთა და მომავალთა სახლისა შე|⁵წისათა, ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგით კა⁶რსა და ვენაჴის წყალობას გუიაჯენით. ჩუენცა ვისმინეთ⁷ აჯა და მოხსენება შენი და მოკითხული ვქენით და⁸ შენივ სამკუიდ⁹რ¹⁰ო ვენაჴი იყო და ბატონს თ ე ი მ უ რ ა ზ ს ა ბ ა ზ ა ძ ი ს ა თ უ ი ნ ⁹ მიეცა. და ახლა ჩუენ შეგინყალებთ და გიბოძეთ შენი სა¹⁰მკუიდრო ვენაჴი ა ბ ა ზ ა ძ ი ს ა და ყოვლის კაცისაგან უცი¹¹ლ-ებრად.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მ)ან.

ანე, გიბ(რძანე)ბთ¹² კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო, მდივანო და სხუანო¹³ მოსაქმენო, ს უ რ ა მ { ი } ს ა ციხისთავნო, ვინცა-ვინ დღეს იყუნეთ¹⁴ და ანუ ამას უკან იქნებოდეთ, თქუენცა ასრე გაუთავეთ¹⁵ და ნურას მოუშლით.

დაინერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა¹⁶ ტკგ, ჴელითა კარისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობრისა თ უ მ ა ნ ი | ¹⁷შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ - თ უ ე ლ ი ს ი თ ა .

ხვეული ხელრთვა: | | ¹⁸ რ ო ს ტ ო მ

საბუთის verso-ზე დასმულია მცირე ზომის, ოვალური სპარსული ბეჭედი ლეგენდით: **يا معين الضعفا** – „ო, უძლურთა შემწევ.“

53

1635 წ. მოშარობის წყალობის წიგნი ორსტომ გეფისა დავით დავითიშვილისაღმი

პ ი რ ი : ხეც, Sd-602; მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 23X15 სმ. შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; დაზიანება: საბუთს თავი აკლია, დაზიანებული ადგილები და კიდეები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. ტექსტს ახასიათებს ა-მეტობა.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტკგ (323), /1635 წელი/.

გ ა მ ო ც ე მ ა : თაყაიშვილი 1909, №191, გვ. 232-233.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : კარის მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმა-ნიშვილი.

[...] ნიშანი შეგინყალებთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩვენსა ერდგულს{ა} და ნესისაებრ თავდადებით ნამსახურსა ყმასა, დ [ა] ვ ი თ ი შ ვ ი ლ ს დ ა - ვ ი თ ს ა და თქუენთა შვილთა, კ ო ს ტ ა ნ ტ ი ლ ე ს ა და კარისა ჩვენისა ბოქაულთუხუცეს ე ლ ი ზ ბ ა რ ს ა და შვილთა და მომავალთა სახლისა თქვენისათა, ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდეგით კარსა და დ ი რ ბ ი ს ა მოურაობას გვეა-ჯენით, და ჩვენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი და შეგინყალებთ და გიბოძეთ დ ი რ ბ ი ს მოურაობა, სამართლიანის საქმითა და სამძღურითა.

სამკვიდროდ და საბოლოოდ თქვენთვის და თქვენთა შვილთათვის გვიბოძებია ყოვლის კაცის უცილებლად.

{გ}ქონდეს და გიბედნიეროს ლ(მერ)თ(მან) ჩვენსა ერდგულად სამსახურსა შინა და არაოდეს არა მოგეშაქლოს.

5 დაინერა ბძანება ესე ქ(ორონი)კონს ტკვ, ჳელითა კარისა ჩვენისა მდივან-მნიგნობრის თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ ვ ე ლ ი ს ი თ ა . ||

დედანს ჰქონია როსტომ მეფის ხელრთვა და ბეჭედი.

verso-ზე: პირის გადამწერის მინაწერები:

ქ. ეს სწორე სავადაი არის. ლ(მერ)თი მომეცეს თაქვედებათ. ამ{ი}სი დედანი აქ, მე მაქს.

ოთხკუთხა ფორმის ბეჭედი: დ ა ვ ი თ

ქ. ეს სავადაი მე, ქ { ა } ი ხ ო ს რ ო ს ბ ე გ ს წამილია.

ოთხკუთხა ფორმის ბეჭედი: ქ ა ი ხ ო ს რ ო

კომენტარი იხ. ხეც, Sd-601

54

[1635] ირანის შაჰთან უზამდგომლობის წიგნი როსტომ მეფისა თეიმურაზ მეფისა და ხვაჩაშან დედოფლისაგან

დედანი: ხეც, Hd-14433, ღია ნაცრისფერი ქაღალდი, ზომა: 33,3X20,3 სმ; შავი ფერის მეღანი; მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ დაზიანება: საბუთის ტექსტს აკლია დასაწყისი ნაწილი;

საბუთი უთარიღოა. იგი გაცემული უნდა იყოს 1634-1635 წლებში. ფარსადან გორგიჯანიძე ამ ქრონოლოგიურ შუალედში ათავსებს მასში გადმოცემულ ამბებს (ფარსადან გორგიჯანიძე, 1925: გვ. 244).

[ქ. სახელითა არსება-დაუსაბამოსა და დაუსრულებელისა, ღმრთისა მამისა, ძისა და სულისა |² წ]მიდისათა; თავდებობითა, მინდობითა და შუამდგომლობითა ყოვლად |³ უბინოთ მშობლისა მისისა, პატიოსნისა და ცხოვქელსმყოფელის ძე|⁴[ლ]ისა ცხორები[სა]თა, რომელსა ზედან განიპყარნა პატიოსანი და უხრწნე|⁵ლნი მკლავნი თუისნი ქ რ ი ს ტ ე მ ა ნ , ლ(მერ)თ(მან) ჩუენმან, ხსნისა ჩუენისათა; |⁶ {ა}მათი{თ} თავდებობითა, მინდობითა და შუამდგომლობითა წმიდისა ნი|⁷ნასწარმეტყუელისა, წინამორბედისა ნ ა თ ლ ი ს მ ც ე მ ე ლ ი ს ა ი ო ვ ა ნ ე ს ი თ ა , წ|⁸მიდისა ზეცისა ძალთა ანგელოზთა, მთავარანგელოზთა: მი ქ ი [ე] ლ და გა ბ რ ი ე |⁹ ლ ი ს ა თ ა .

ამა ყოველთა წმიდათა ლ(მრ)თისათა, ზეცისა და ქუეყანისათა,

წო¹⁰რციელთა და უწორცოთა თავდებობითა, მინდობითა და ¹¹ შუამდ-გომელობითა, ესე უთუო და უთუმცაო, ყოვლის |¹² ჩხუბისა და ილეთიდამე გამოსული ფიცი, პირი და წიგნი მოგა|¹³რთუით ჩუენ, მეფემან პატრონმან როსტომ და თანამეცხედრემა|¹⁴ნ ჩუენმან, დედოფალმან, პატრონმან მარია მ, თქუენ, ბატონს თეიმურა |¹⁵ზს, დედოფალს, ბატონს ხვარაშანს და შვილთა თქუენთასა.

ასრე და ¹⁶ ამა პირსა ზედან, რომე მცხეთას ჩამობძქანდით და თქუენი შვილი |¹⁷ ჩამოიყუანეთ და ჳელმწიფის ყმობასა და შერიგებას შემოგუე|¹⁸ძლიენით. ანე, თუ თქუენი შვილი ბედნიერს ყქაენს მოართოთ |¹⁹ და რევაზის ქალი გუერც აქახლოთ, ჩუენის საქმითა მოწმარებასაც |²⁰ ვეცადნეთ და არცა-რა დაგიმარცხოთ. რაც თქუენი შენაცოდარი იყოს, იმი²¹სი შუამავლობაც ვქნათ და კახეთის შოვნასაც ვეცადნეთ ჩუენის სა|²²ქმითა და ჳელმწიფესთან კიდევ მოვიჭირვოთ ეს თქუენი შუამავლობა.

თუ თქუენი შვილი აქ, ჩუენთან ჩამოგზავნქოთ და თქუენი საქმე ჩუე|²³ნს ჳელში ჩამოაგდოთ, და ან ამ ჩუენთ დარბაისელთ ქართული |²⁴ გაიგონოთ, და ან ამათის ჳელით ჩუენთან გამოისტუმროთ, ამის-ად გასა|²⁵თავებლად, თავდებად მოგვიცემია თავად ლ(მერ)თი და ყოქველნი მისნი |²⁶ წმიდანი ზეცისა და ქუეყანისანი, ჳორციელნი და უწორც|²⁷ონი. ბედნიერის ყქაენის თავის მზემან, რომე უსაცილოდ მისი გამთა|²⁸ვენი ვართ.

ხელრთვები: როსტომ, მარია მ

გვიანდელი მინანერი საბუთის verso-ზე:
საფქიცრის წიგნი მეფეთქაქ.

კომენტარი:

როსტომის ქართლში გამეფებამ უკიდურესად გაამწვავა ურთიერთობა მასა და თეიმურაზს შორის. თეიმურაზი, მართალია, ქართლის სამეფოს მმართველობას ჩამოაცილეს, მაგრამ კახეთის შენარჩუნება მაინც მოახერხა და ქართლის ტახტის დაბრუნებასაც ცდილობდა. ქართლის თავადები ორ ბანაკად გაიყვნენ. ნაწილი როსტომს უჭერდა მხარს, ნაწილი თეიმურაზს. მათ შორის დაუნდობელი ბრძოლა გაჩაღდა. არცვეის ბრძოლის შემდეგ ირანის შაჰმა სეფი I-მა როსტომს დასახმარებლად „ადრიბეჟანის“ ლაშქარი გამოუგზავნა. ყიზილბაშთა და ქართლის ჯარმა კახეთში ილაშქრა. თეიმურაზი მიხვდა, რომ წინააღმდეგობის გაწევას აზრი არ ჰქონდა და მოლაპარაკება ამჯობინა. როსტომს „მოციქულები გამოუგზავნეს და ხვეწნა შემოსთვალეს და წიგნიც ასრე მოეწერა: თავად ნათესავნი ვართო და მერმე, ბატონი დედოფალი თქვენი ბიძანშვილი არისო და არც თქვენა გყავთ შვილიო და ერთის მეტი არც მე მყავსო“ (ფარსადან გორგიჯანიძე, 1925: 244). თეიმურაზი პირობას დებდა: „თქვენი თავადები, რომელნიც ჩემთან არიანო, ფიცით შემოგარიგებთო და ჩემს თინათინს, თქვენის ბრძანებით, შაჰსეფი ყაენს ვაახლებო და შვა შემოდითო, ჩემს აოჭრებულს სამ-

კვიდროს მამულზე დაგვაყენონო.“ (ფარსადან გორგიჯანიძე, 1925: 244). ამ ამონარიდიდან ცხადი ხდება, რომ თეიმურაზს თავად უთხოვია როსტომისთვის შაჰთან შუამდგომლობა, რათა მისთვის კახეთის ტახტი დაემტკიცებინა. გარანტად კი შაჰისათვის თავისი ქალიშვილი აღუთქვამს. როსტომი, ზემომოყვანილი საბუთით, ქალიშვილთან ერთად რევაზ [ხოლაყასშვილის] ქალის გაგზავნასაც ითხოვდა თეიმურაზისაგან. რევაზ ჩოლაყაშვილი თეიმურაზის აქტიური მხარდამჭერი და კახეთის სახლთუხუცესი იყო. როსტომს თეიმურაზთან შერიგების შესახებ შაჰისთვის მაშინვე მიუწერია. თინათინ ბატონიშვილი, „ერთაც თავისი ასული, საჯემწიფოს მორთულობითა და მრავლის შეკაზმულობით, თავისი ვეზირი ალა მონა თან გაატანა, და კახთაგან მდიდარნი თავადნი თან გაატანეს, და ბატონისშვილი თინათინ შაჰსეფი ყაენს მიჰგვარეს“ (ფარსადან გორგიჯანიძე, 1925: 244). პიეტრო ავიტაბილეს ცნობით, თეიმურაზის ასული თურმე 10 წელი ითვლებოდა შაჰის საცოლედ. რადგანაც შაჰისგან ნაკლებად მოდიოდა ცნობები, თეიმურაზმა ქალიშვილი ქართლის მეფეს მიაბარა, სადაც ყოველ წუთს ელოდნენ შაჰის მოსვლას ქალიშვილის წასაყვანად (დონ პიეტრო ავიტაბილე, 1977: 68). სპარსი ისტორიკოსის მოჰამედ მ'ასუმის ცნობით, თინათინი თავად როსტომს ჩაუყვანია ირანში (გელაშვილი ნანა, 2012: 61). შაჰს, მადლობის ნიშნად, თინათინ ბატონიშვილის ამაღლა უხვად დაუსაჩუქრებია, თეიმურაზისთვის კი უბოძებია 1000 თუმანი და 1000 თუმანის ხალათი. ასევე, სიგელი გამოუგზავნია მისთვის, რომელშიც ძველი დანაშაულის პატიებას ჰპირდებოდა და როსტომ მეფესთან შერიგებას უწონებდა. მსგავსი სიგელი როსტომისთვისაც გამოუგზავნია. ბატონიშვილი თინათინი შაჰ სეფის ცოლად შეურთავს. მოგვიანებით, სიმთვრალეში, შაჰს ბრძანება გაუცია და იგი დაუხრჩვიათ, სხვა ცნობით თავად შაჰს გამოუტრია ხანჯლით ყელი (გელაშვილი, 2008: 55; გელაშვილი, 2012: 60-61).

**1636 წ. 2 იანვარი. წყალობის განახლების წიგნი
როსტომ მეფისა ქაიხოსრო ავალიშვილისაგან**

დ ე დ ა ნ ი : სეა, 1448-82; ყავისფერი ქაღალდი; ზომა: 32,2X19,3 სმ; შავი ფერის მელანი; მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამწერტილი; დაზიანება: ტექსტის ხილვადობა საკმაოდ მკაფიოა, თუმცა ადგილ-ადგილ სიტყვები გაფერმკთალებულია; გამაგრებულია სარესტავრაციო ქაღალდით; საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპარსული. სპარსული ტექსტი მოთავსებულია საბუთის verso-ზე, შესრულებულია შექასთეს ხელით, ხუთ სტრიქონად.

პ ი რ ი : ხეც, Hd-14438.

საბუთის თარიღი: ქორონიკონი ტკდ (324) იანვრის ბ (2), რაც უდრის 1636 წლის 2 იანვარს.

საბუთის დამწერი: მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

გამოცემა: ფუთურიძე, 1955, №54, გვ. 124.

ქ. ნებითა და შეწევნითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემან |² პატრონმან როსტომ, და თანამეცხედრემან ჩუენმან, დედო-³ფალთ-დედოფალმან, პატრონმან მარიამ, ესე უკუნისამდე ჟამ⁴თა და ხანთა გასათავებელი წყალობისა წიგნი და ნიშა⁵ნი შეგინწყალეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენთა ერ⁶დგულთა და ნამსახურთა ყმათა, ავალი-⁷შუილს ქაი⁷ხოსროს და ძმათა თქუენთა: სარუყაფლანს, ლუარსაბს, პა⁸ლასა, გიორგის და შვილთა და მომა-⁹ვალთა სახლი⁹სა თქუენისათა, ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგუი¹⁰ვიდეგით კარსა და თქვენსავე ნაქონს ბრეთს გუიაჯენით, და¹¹ ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი და შეგი-¹²წყა¹²ლეთ და გიბოძეთ სოფელი ბრეთი სამართლიანის სა¹²ქმითა და სამძღურითა, მთით ბარამდისინ, ყოვლის კაცისა¹³გან უცილებრად.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მან)¹⁴ ჩუენსა ერდგულად სამ-¹⁵სახურსა შინა და არაოდეს არ მოგ¹⁵შალოს არა ჩუენგან და არა სხუათა მეპატრონეთაგა¹⁶ნ.

ანე, გიბ(რძანე)ბთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო, მდ¹⁷ივან(ს)ო და სხუანო მოსაქმენო, ვინცა-ვინ იყუნეთ და ანუ¹⁸ დღეის წალმა იქნებოდეთ, თქუენცა ასრე გაუთავეთ¹⁹ და ნურას მოუშლით და შე²⁰ცილებით თუი-²⁰ნიერ შეწევნ²⁰ისა და თანადგომისაგან კიდე.

დაიწერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე²¹ ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკდ, იანვარს ბ, ჴელითა კარისა ჩუენისა მდივან-²²მწიგნობრის, თუმანიშვილის ბირთველისთა.

ხელრთვები: როსტომ, მარიამ

გვიანდელი მინაწერი: ბრეთის წყალობის წიგნი არის.

სპარსული ტექსტი:

1636 წ. 10 იანვარი – 7 თებერვალი

هو

حکم عالی شد آنکه بنابر توجه خاطر عالی در براه رفعت پناه کیخسرو بیگ ولد آوال بدستوری که سابقا قریه برت نیول مشار الیه مقرر بود بهمان قاعده بتیول مومی الیه مقرر نمودیم رعایا قریه مزبور مشار الیه را تیولدار باستقلال خود دانسته مالوجهات و حقوق دیوانی را مخصوص او دانند و درین باب قدغن دانسته از فرموده تخلف نورزند تحریرا ۸ شهر شعبان سنه ۱۰۴۵

სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომ მეფის სპარსული ბეჭედი. ქართულ ტექსტზე – სპარსული ოვალური ბეჭედი წარწერით: يا معين الضعفا – ო, უძღურთა შემწევ.

ის (ლმერთი)

- გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ სიდიადის საფარველის ქ ა -
ი ხ ო ს რ ო - ბ ე გ ა ვ ა ლ ი შ ვ ი ლ ი ს ა დ მ ი მაღალი აზრის მეფის
კეთილგანწყობის გამო, ჩვენ ხსენებულ [ქ ა ი ხ ო ს რ ო - ბ ე გ ს] თი-
ულად დავუმტკიცეთ სოფელი ბ რ ე თ ი ი მ წესით, რა [წესითაც] ის [მას]
5 ჰქონდა დამტკიცებული. ხსენებული სოფლის გლეხებმა მოხსენიებული
[ქ ა ი ხ ო ს რ ო - ბ ე გ ი] თავიანთ სრულუფლებიან თიულდარად უნდა
ცნონ და მალუჯათი და სახელმწიფო გადასახადი მის კუთვნილებად უნდა
აღიარონ. [მათ] ამის შესახებ [გამოცემული] ბრძანება [უნდა] იცოდნენ და
ნაბრძანებს წინააღმდეგობა არ გაუწიონ.
- 10 დაინერა 1045 წლის შაბანის თვის 8 (რიცხვში).

56

1636 წ. 2 ივლისი. წყალობის წიგნი ორსტომ მეფისა საფედავლე წირეთელაშვილისადმი

პ ი რ ი : სეა, 1450-25/126, გადაწერილი დედნიდან რუსული მმართველო-
ბის პირების დავთარში.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტკდ (324) მკათათვის ბ (2), რაც უდრის 1636
წლის 2 ივლისს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი მერაბ ყორღანაშვილი.

- [ქ.] ნებითა და შეწვევითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ მეფემან პა-
ტრონმან რ ო ს ტ ო მ , ესე საბოლოოთ გასათავებელი წყალობისა
წიგნი და სიგელი შეგიწყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენსა ერ{დ}გულსა
და თავდადებით ნამსახურსა ყმასა, ნ ე რ ე თ ე ლ ა ს შ ვ ი ლ ს ს ე ფ ე -
5 და ვ ლ ე ს და ძმასა შენსა პ ა პ ი ა ს ა , შვილთა თქუენთა ბ ა ი ნ დ უ რ ს
და ა ვ თ ა ნ დ ი ლ ს და ნ ა ს ყ ი დ ა ს ა , და ჩამ{ქ}მავალთა სახლისა
თქვენისათა, ყოველთავე.

- მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდგეით კარსა და თ ე ძ მ ი ს პირს მ ე ფ ი ს ქ ა -
ლ ა ქ ი ს მამასახლისობას და სითარხნეს დაგვიაფენით, ჩუენცა ვისმინეთ
10 აჯა და მოხსენება თქუენი და შეგიწყალეთ და დაგიმკვიდრეთ და დაგიმტ-
კიცეთ {სა}მკვიდროთ და საბოლოო{ქ}დ მ ე ფ ი ს ქ ა ლ ა ქ ი ს მამასახ-
ლისობა და თარხნობა. ასრე რომე, არაფერისთანა საჩვენო სათხოვარი
და გამოსაღები არა გეთხოვებოდეს-რა, კარისა ჩვენისა სამსახურისაგან
მეტი. და რომელიც ამისი სახელო კაცი ამისის სიტყვის მომსმინო{ნ}ი და
15 დამჯერონი არ იქნებით, ჩვენდა შეცოდებად მოგკითხვათ, იცოდენ!

ანე, გიბძანებთ კარისა ჩუენის ვექილ-ვეზირნო და სხვანო მოსაქმენო,
დღეს ვინ გინდა-ვინ იყოთ და ანუ დღევის ნაღმა ვინ გინდა-ვინ იქნებოდეთ,
მერმე, ეს{ქ} ჩვენგან ბოძებული მამასახლისობისა და სითარხნის სიგელი
თქვენცა ასრე გაუთავეთ, რომე, რარიგადაც ამა ნაწყალობევს ფარმანში

ენეროს. და ნუოდეს ნუ მოუშლით და შექცევილებით თანადგომისა და შენ-
ევნისაგან კიდევ.

დაინერა ბრძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკდ, {მ}კათათვის ბ,
ჯელითა მდივან-მნიგნობრისა – ყო რ დ ა ნ { ა } შ უ ი { ლ ი } ს მ ე რ -
ა ბ ი ს ა თ ა .

5

დედანს ჰქონდა ხელრთვა: რ ო ს ტ ო მ

კომენტარი:

წერეთელასწვილები ქართლის აზნაურები იყვნენ. საფიქრებელია, რომ
ისინი წერეთელთა ქართლის შტოს ეკუთვნოდნენ. როსტომს სეფედავ-
ლე გაუთარხნებია და მისთვის უბოძებია ახლად აშენებული მეფის
ქალაქის მამასახლისობა.

57

**1636 წ. 3 აბვისტო. წყალობის წიგნი ოსტომ მეფისა
ღვალთეულ ხუცია ჩანთაძისა და ბიორგი თეზაძისაღმი**

დე დ ა ნ ი : სეა, 1448-1492, ყავისფერი ქაღალდი შავი ლაქებით; 1 ფრ.
ზომა: 19,5X12,8 სმ; შავი მელანი; განკვეთილობის ნიშნებად გამოყენებულია
ორწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; რესტავრირებულია, დაზიანებული
ადგილები შევსებულია თეთრი ქაღალდით; ტექსტის ხილვადობა მკაფიოა.
საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპარსული. სპარსული ტექსტი შექასთეს
ხელით, ხუთ სტრიქონად, მოთავსებულია საბუთის recto-ზე.

პირი: სპბი, E-240-58; 79 ან.

საბუთის თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტკდ (324) მარიამობისთუეს (აგვის-
ტოს) გ (3), რაც უდრის 1636 წლის 3 აგვისტოს.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ფუთურიძე, 1955, გვ. 125; Какабадзе, 1967, გვ. 173.

ქ. ესე წყალობისა წიგნი და ნიშანი შექცეულა და გიბოძეთ ჩუენ,
მეფემან პარტ[ო]ნმან როსტომ, შენ, დ ვ ა ლ თ ე ლ ს ჩ ა ნ თ ა ძ -
ე ს ხ უ |³ც ი ა ს ა და თ ე გ ა ძ ე ს გ ი ო რ გ ი ს , ძმათა და შექვი|⁴ლთა
თქუენთა, ყოველთავე.

მას ჟამსა, ო[დექ]|⁵ს დილისათუის გაგზავნეთ და ყ ა რ ა მ ა ჰ -
მ ა დ ა |⁶შ ვ ი ლ ი და ცამეტი კარგი კაცი მოგუისხი[თ],⁷ და ჩუენცა იმის-
ად საჯილდაოდ შეგიწყალე|⁸თ და ამოგიკუეთეთ საბოლო[ო]დ კოდის
პუ|⁹რი ასრე რომე, არაოდეს არ გეთხოვე|¹⁰ბოდეს არა ჩუენგან და არა სხ-
უათა მეზატო|¹¹ნეთაგან.

ანე, გიბ(რძანებ)თ კარისა ჩუენისა წარვნელ|¹²ინო მეკოდისპურენო,
თქუენცა ასრე გაუ|¹³თავეთ და ნურას მოუშლით. ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკდ,
მარიამობისთუეს გ.

ხელრთვა: რ ო ს ტ ო მ

სპარსული ტექსტი:

هو

حكم عالی شد آنکه بنابر شفقت در براه خودسیا و گرگین براتلو| در باب ... غله کودت پوری رسد ایشان همه یکی دو کود بوده باشد از ابتدا| ششماهه سیجقان نیل ترخان و معاف نمودیم وکلای عالی بعد الیوم مشار الیهیم را با اولاد| و برادران ترخان دانسته در باب ... غله کودت پوری بدیشان مزاحمت نرسانند تحریرا فی| شهر ربیع الثانی ۱۰۴۶

ის (ღმერთი)

5 გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ ხ უ ც ი ა და გ ი ო რ გ ი ბ ა რ ა თ ლ უ ს (საბარათიანოს მცხოვრებთა?) შეწყალების გამო, ... ჩვენ ვათარხნეთ და გავათავისუფლეთ ისინი მათი ხვედრი კოდისპურის [გადასახადისაგან]. სულ ერთი-ორი კოდი პური იქნება [ის თუ მეტი]. ამიერიდან, მაღალმა ვეცილებმა ხსენებული [პირები], მათი ძმებითა და შვილებით, თარხნად უნდა ცნონ [და] ... კოდისპურის [აკრეფის] გამო არ შეაწუხოთ. დაიწერა 1046 წლის რაბი ას-სანის (II) თვეში.

სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომ მეფის სპარსული ბეჭედი. ქართულ ტექსტზე – სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭდები: 1. ოთხკუთხა, წარწერით: **خاک قدم علی منوچهر** – ალის ფეხთა მტვერი, მანუჩარი და 2. ოვალური ბეჭედი გაურკვეველი წარწერით, რომლის ქვეშ მოთავსებულია სარეგისტრაციო მინანერი: **بنظر رسید** – განხილულ იქნა.

კომენტარი:

დვალთელი ჩანთაძე და თევაძე საბარათიანოს მკვირდნი არიან. ისინი უნდა იყვნენ გოსტაშაბ ბარათაშვილის ყმები, რომელთან ერთადაც მონაწილეობდნენ სამცხეზე მოწყობილ ლაშქრობაში და ყარა მაჰმადაშვილის დატყვევებაში. გოსტაშაბი სამცხეზე ლაშქრობის დროს დაღუპულა (იხ. კომენტარი Hd-14601). ეს ლაშქრობა იყო ირან-ოსმალეთის ომის შემადგენელი ნაწილი. როსტომისთვის უაღრესად მნიშვნელოვანი იყო ბრძოლაში მობრუნებული წარმატება. ამისთვის შაჰისგან ჯილდოც მიიღო. ამიტომაც თავადაც აჯილდოებს ლაშქრობის მონაწილეებს და ამ შემთხვევაში, მათ ათარხნებს. 1448-1492 და Hd-14601 საბუთების მიხედვით, ლაშქრობა ივლისში ან აგვისტოს დასაწყისში უნდა მომხდარიყო.

**1636 წ. 25 აგვისტო. მამულის წყალობის წიგნი
როსტომ მეფისა პაპუნა ბოშტაშაბიშვილ-
ბარათაშვილისადმი**

დედანი: ხეც, Hd-14601, ნაცრისფერი ქაღალდი, ზომა: 36,4X18,8 სმ; შავი ფერის მელანი; მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპარსული. სპარსული ტექსტი, შექასთე-ნასთალიყის ხელით შესრულებული, შვიდ სტრიქონად, მოთავსებულია საბუთის verso-ზე.

თარიღი: საბუთს უზის თარიღი ქორონიკონი ტკდ (324), მარიამობისთვის კე, რაც გვაძლევს 1636 წლის 25 აგვისტოს.

საბუთის დამწერი: სალაროს მუშრიბი ფირადი.

გამოცემა: ღუნდუა, 1984: გვ. 12-14, №4.

ქ. ნებითა და შენევნითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემან და ჯელ¹მნიფემან, პატრონმან როსტომ, თანამეცხედრქემა² ჩუენმან, დ³ედოფალმა⁴ პატრონმან მარიამ, ესე უკუნისამდი ჟამთა და ხანთა⁴ გასათავებელი, სამკუიდრო და საბოლოვო, მტკიცე, შეუშლელი და შე⁵უცუალელებელი წიგნი გიბოძეთ თქუენ, ჩუენტა ერდგულთა და მრ⁶ავალფერად ერდგულად თავდადებით ნამსახურთა ყმათა, ბარა⁷თაშვილს - გოშტაშაბიშვილს პაპუნასა, შვილთა და შვილიშვილთა სახლ⁸ისა მამავალთა თქუენისათა.

მას ჟამსა, ოდეს მამა თქუენი სამცხე⁹ დილისათვის გავგზავნეთ, ნავიდა ყარა-მაჰმადაშვილი და ბევრი კა¹⁰ცი სხუა დაიჭირა, თუითან ჩუენის სამსახურზედ შეაკუდა. ჩუენც¹¹ შეგინყალეთ და გიბოძეთ, რისაც მამულის მქონებელი მამაშენი¹² ყოფილიყოს მთასა ანუ ბარსა, უნაკლულოდ. ყოვლის კაცისაგ¹³ან მოუდევრად და შემოუხარჩლელად თქუენტვის გუიბოძებ¹⁴ია. არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩუენგან და არა შემდგო¹⁵მად სხუათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან.

ანე, უზედაესთა¹⁶ მოგახსენებთ და უქუედაესთა გ(ი)ბ(რძანე)ბთ, კარისა ჩუენისა ვე¹⁷ქილ-ვეზირნო, მდივანნო და სხუანო მოსაქმენო, თქუე¹⁸ნცა ასრე გაუთავეთ, რარიგადაც ამა ჩუენგან ნაწყალობევს სიგელშიგან ეწეროს, ნურაოდეს ნუ შეუშლით, თ¹⁹უინიერ თანადგომისა და შენევნისაგან კიდე.

დაინერა ბქ²⁰ანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკდ, მარიამობისთუესა²¹ კე, ჯელითა კარის ჩუენის სალაროს მუშრიბის ფირალი-სათა. წიგნი²² და სიგელი ესე.

ხელრთვები: როსტომ, მარიამ

სპარსული ტექსტი:

1636 წ. 12 სექტემბერი

حكم على شد انكه چون مرحوم گشتاشب ... بمرحمت ركان اشرف فرسته جماعت مذکور الحمد
الله درستی و جانفشانی بوده در راه دین و دولت ابد مودی ممکن آورده | ... جمعی کثیر اثیر و دست گیر
نموده ... گشتاشب مذکور بخیل رسید و حقوق خدمت و جانسپاری نموده ... | بمرحوم مزبور متعلق بوده
به بابونه بیگ ولد مشار الیه شفقت نموده ارزانی داشتیم که کنخودایان و زارعی و رعایای متعلقه بمرحوم
... به بابونه بیگ و | سایر اولاد مرحوم مزکور را صاحب تیول ذیل ملک ... دانسته ... | ... و در عهده
شناسند چون نشان بمهر علی رسد اعتماد | اعتبار نمایند | تحریرا فی ۱۰ شهر ربیع الثانی سنه ۱۰۶۴

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ განსვენებულმა
გოშტაშბმა ... მოწყალებისა და დიდებულების ბურჯმა, ხსენებუ-
ლი საზოგადოების წარმომადგენელმა, დიდება ალლაჰს! სამარადისო
რჯულისა და სახელმწიფოს ძლიერებისაკენ მიმავალ გზაზე ერთგულე-
5 ბა და თავგანწირვა გამოიჩინა . . . მრავალი ტყვე შეიპყრო . . . ხსენებული
გოშტაშბმა რაზმით მოვიდა და ერთგული სამსახური და თავდადე-
ბა გამოამჟღავნა. . . (ის, რაც) ხსენებული განსვენებულის კუთვნილებაში
იყო მოხსენიებულის შვილისათვის – პაჰუნა - ბეგისათვის გვიწყ-
ალობებია და დაგვიმტკიცებია. განსვენებულის მფლობელობაში მყოფ-
10 მა ქეთხოდებმა, მინათოქმედებმა და გლეხებმა პაჰუნა - ბეგი და
მოხსენებული გარდაცვლილის სხვა შვილები ქვემოთ (დასახელებული)
ადგილის თიულის მფლობელად ცნონ . . . და მოვალეობად აღიარონ (ამ
ბრძანების შესრულება), როცა ეს (ბრძანება) მაღალი ბეჭდის ნიშნით აღი-
ჭურვება, ენდონ და ერწმუნონ (მას).
15 დაინერა რაბი ალ სანის თვის 10-ში, 1046 წ.

ქართული ტექსტის შუა ნაწილში მოთავსებულია ორი სპარსული სარეგ-
ისტრაციო ბეჭედი: 1. ოვალური, წარწერით: افوض امری الی الله „ალლაჰისთვის
მიმინდვია ჩემი საქმე.“ 2. ოთხკუთხა, წარწერით: خاک قدم علی منوچهر „აღის
ფეხთა მტვერი, მანუჩარი“. ბეჭდის ქვეშ წარწერა: بنظر رسید „განხილულ იქნა.“
სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომ მეფის ოთხკუთხა ბეჭედი
სპარსული წარწერით: همت سلطان صفی شاه زمین و زمان داد بند رستم خسرو نشان –
„ქვეყნის და დროის ხელმწიფემ, დიდსულოვანმა შაჰ სეფიმ, წყალობა მოილო
და მის მონას როსტომ ხოსრო მინოდა“*

კომენტარი:

ბარათაშვილ-გოსტაშაბიშვილი პაპუნა – გოსტაშაბ ბარათაშვილის
ვაჟი, ყლიჯყორჩი. საგულისხმოა, რომ საბუთში პაპუნა ბარათაშ-
ვილთან ერთად გოსტაშაბიშვილადაც მოიხსენიება. მისი და ყოფილა
ზურაბ სააკაძის საცოლფე, თუმცა, როცა ზურაბს როსტომის წინააღმ-

*გ. ფუტურიძის და ნ. დუნდუას თარგმანები: „ქვეყნის და დროის ხელმწიფის შაჰ
სეფის დიდსულოვნებამ მომცა მეფური სახელწოდება „როსტომ“ (როსტომ)“.

დეგ შეთქმულებაში მიუღია მონაწილეობა, მეფეს მისთვის წაურთმეგია საცოლუ და თავის გაზრდილ ქუაბულ მანაბლისთვის მიუთხოვებია (Hd-14419).

პაპუნას მამა, გოსტაშაბი სამცხეში ლაშქრობის დროს გარდაიცვალა. სამცხეში ლაშქრობა როსტომის ინიციატივით მოეწყო. ეს ლაშქრობა ჩატარდა ირან-ოსმალეთის 1623 წელს დაწყებული ომისა, რომელიც პერიოდული შესვენებებით 1639 წლამდე გაგრძელდა. 1635 წელს ოსმალეთმა განაახლა საომარი მოქმედებები. ამ ბრძოლაში მნიშვნელოვანი ადგილი ეკავა ერევნისა და ახალციხის საკითხს. ოსმალეთის სულთანმა მურად IV-მ აიღო ერევნის ციხე და ამის შემდეგ მისმა ჯარმა ახალციხე დაიკავა (იბრაჰიმ ფეხევი, 1964: 91-92). ცხადია, ირანი ასე მარტივად არ შეურიგდებოდა ახალციხისა და ერევნის დაკარგვას. 1636 წელს შაჰ სეფიმ ამ მიმართულებით განაახლა ბრძოლა. 1636 წლის გაზაფხულზე შაჰმა ერევანი აიღო, როსტომ-ხანმა კი ახალციხეში გაილაშქრა, თუმცა უშედეგოდ. ეს იყო ახალციხის აღების უკანასკნელი ცდა (ჩოჩიევი, 1959: 368). როსტომის ლაშქრობას სამცხეში აღწერს ფარსადან გორგიჯანიძე და ამ მოვლენებს ათარიღებს 1637 წლით: „ქს ტკე აიღო ხონთქარმან ერევანი, მივიდა თავრიზს, დაარბივა ადრებეჯანი და ქურთისტანის გზით დაბრუნდა. მერვეს თვეს შასეფი ყაენი მიუხდა და მრავლის ლაშქრითა და ბრძოლით ისრევე ერევანი აიღო. და მრავალი კაცი ამოსწყდა. და ამისთანას დროს როსტომ მეფემ საქართველოს ლაშქარი გაუძახა და სამცხე და ჯავახეთი დაარბევინა. მრავალი ნაშოარი ქნეს. ეს ყაენს იამა და ორი ათასი თუმანი და ხალათი გაუგზავნა“ (ფარსადან გორგიჯანიძე, 1925: 245). ცხადია, ფარსადან გორგიჯანიძეს თარიღი ერთი წლით ეშლება და მოთხრობილი ამბები 1637 წლის ნაცვლად 1636 წლით თარიღდება, რასაც მოწმობს ზემომყვანილი ქართულ-სპარსული დოკუმენტის 1636 წლით თარიღდება (ქართველიშვილი, 2020).

59

1636 წ. 4 სექტემბერი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ბაინდურ დალალისშვილისადმი

პ ი რ ი : სეა, 1450-48/152, გადაწერილი დედნიდან რუსული მმართველობის პირების დავთარში.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტკდ (324) ენკენისთვის დ (4), რაც უდრის 1636 წლის 4 სექტემბერს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი მერაბ ყორდანაშვილი.

[ქ.] ნებითა და შეწევნითა ლ(მრთ)ის(ა)თა, ჩუენ, მეფეთ მეფემან, პატრონმან როსტომ და თანამეცხდრემან ჩუენმ{ა}ნ, დედოფალთა დედოფალმ{ა}ნ, პატრონმან, მ ა რ ი ა მ ესე ამიერით უკუნის{ა}მდე ჟამთა

და ხანთა გასაქთავებელი და შეუშლელი და შეუცვცაქლებელი ნყალობისა ნიგნი და სიგელი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენთა ერთგულთა და თავდადებით <და> მრავალფერად ერთგულობით ნამსახურ<ა>თა ყმათა, სომხითს დალალქას შვილს ბაინდურს და ადიბეგს

5

და ქაიხოსროს და ელიზბარს, შვილთა და შვილისშვილთა სახლისა ჩამომქავქალთა სახლისა თქუენისათა ყოველთავე. მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგით კარსა და თქუენის მამისა და პაპის სქამკვიდროს მამულის ნიგნის გაქახლებას დაგუიჯენით, ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი და მოკითხული ვქენით და ჟამთა ვითარებისქაგქან ძველნი სიგელნი დაგკარგუოდა. ჩუენცა ნიგნითა და ამითა გაგიახლეთ და გიბოძეთ სქამქართლიანი თქუენის მამისა და პაპის სქამკვიდროს სომხითს ველთას სოფელი, გულქანას ნაოხარი ნასოფლარი, უკლებრივა მთით ბარქამდე, ნყალითა, ნისქუილითა, ველითა და ვენახითა, სქახნქავითა და უხნქავითა, შენითა და ოხქერიითა, ნასყიდითა და უსყიდითა, სქაძებრითა და უძებრითა, ყოვლის მისის სქამქართლიანის სქაქმითა და სქამძღვრითა, ვიდრე მთით ბარქამდის, არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩუენგქან და არცა შემდგომად სხვათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან. და ვინ იცის, ამ თქვენის მამულის ნიგნი {ქქონდეს ვისმე{ს}, ანუ ამას წინანდელი და ანუ ამას უკანით ვინმე იშოვნოს, სიგლითა ამით გაგვიცუდებია. მტკიცე და უცვცაქლებელი სამკუიდრო და საბოლოო სიგელი ესეოდენი არის.

10

15

20

ანე, მოგახსენებთ კარისა ჩუენის ვექილ-ვეზირნო, მდივანქნო და სომხითის ტარულავ, და მელიქო და სხუანო მოსქაქმენო, დღეს ვინ გინდა-ვინ იყოთ და ანუ დღევის წაღმა ვინ გინდა-ვინ იქნებოდეთ, მერმე, ეს ჩვენგან ნაბოძები სქამკუიდროს მამულის სიგელი თქუენცა ასრე დაუმკუიდრეთ. და დაუმტკიცეთ, რომე რარიგქადქაც ამა ჩუენგქან ნაბოძებს ფარმანქაში ენეროს, ნურაოდეს ნურას მოუშლით და შექეცილებით, თუქინიქერ თანადგომისა და შენვენისქაგქან კიდე.

25

დაინერა ბრძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკედ, ენკენისთვესა და, ჳელითა კარისა ჩუენისა, მდივან-მნიგნობრისა, ყორღანქა შვილის მერაბისქათა.

30

დედანს ჰქონია ორი ხელრთვა.

1636 წ. 24 სექტემბერი. თარხნობის წიგნი ორსტომ მთვისა ბორელ მებარვე ზურაბ ბიორბიშვილისაღმი

დედანი: ხეც, Hd-1558; მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 41X19,6 სმ. შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი და სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; მცირედ დაზიანებული ადგილები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპარსული. სპარსული ტექსტი, შექასთე-ნასთალიყის ხელით

შესრულებული, ცხრა სტრიქონად, მოთავსებულია საბუთის verso-ზე. გატარებულია რუსულ რეგისტრაციაში 1818 წლის 23 ოქტომბერს.

თარიღი: ქორონიკონი ტკდ (324), ენკენისთვის კდ /1636 წლის 24 სექტემბერი/.

გამოცემა: დუნდუა 1984: №5, გვ. 14-16.

საბუთის დამწერი: კარის მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმა-ნიშვილი.

ქ. ნებითა და შენეწითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემან, პატრონ|მ²ან როსტომ, ესე უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა გასათავებელი წყალო|³ზისა წიგნი და სითარხნის ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძე|⁴თ თქუენ, ჩუენსა ერდგულსა ყმასა გორელს მეკარვეს, ზურაბ გიო|⁵რ გიშუილს, ფარლუზათს, შვილთა შენთა ელიზბარს, შერმაზანს,|⁶ ხოსინასა და სუმბატს, შვილთა და მომავალთა სახლისა თქუენი|⁷სათა, ყოელთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგით კარსა და სითა|⁸რხნის წყალობას გუიჯენით. ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენ|⁹ება თქუენი და მოკითხული ვქენით, და ძუელითგანც თარხანი ყოფი|¹⁰ლიყვენით და სიგლებიც გინახეთ. ასრე გათარხნეთ და გათავისუ|¹¹ფლეთ, რომე არაფერი საჩუენო სათხოვარი და გამოსაღები არ|¹²ა გეთხოებოდეს-რა, არა ბაშმალი, არა ტიკი და ტომარა, არა ულაყი,|¹³ არა ხარჯი, არა დამლა და ბაჟი, არა ქალქს, არა გორს, არა აღს,|¹⁴ არა სურამს, არა ახალდაბას, არა{ა}ქრცხილვანს, არაოდეს ჩ|¹⁵უენი ბაჟი და გამოსაღები არა გეთხოებოდეს-რა, არა დღეს|¹⁶ და არა საბოლოო{ო}დ, თქუენით თარხნად და ჴელშეუვალად, ვერა კა|¹⁷ცი თქუენს კარზე სათხოვრად ვერ მოდგეს ანე.

ანე, გიბ(რძანებ)თ კარისა ჩ|¹⁸უენისა ვექილ-ვეზირნო, მდივანო და სხუანო მოსაქმენო, გორისა მოუ|¹⁹რავნო, მამასახლისნო და სხუანო მოსაქმენო, დღეს ვინცა-ვინ იყუნეთ და ა|²⁰ნუ ამას უკან იქნებოდეთ, თქუენცა ასრე გაუთავეთ და ნურას|²¹ მოუშლით და შეცილებით თუინიერ შენეწისა და თანა|²²დგომისაგან კიდე.

დაიწერა ბ(რძანებ)ა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკდ, ენკენ|²³{ის} თუეს კდ, ჴელითა კარისა ჩუენისა მწიგნობრის თუ მანიშუილის ბირ|²⁴თუ ელისითა, ერთის კარზე სამსახურის მეტი არა გეთხოებ|²⁵ოდეს-რა.

ხვეული ხელრთვა: ||²⁶როსტომ

სპარსული ტექსტის თარგმანი:

გამოვიდა მაღალი ბრძანება ... ითხოვა ბრძანების (განახლება) წარმოადგინა ძველი (სიგელები), რომლითაც მისი წინაპრები ძველი დროიდან დღემდე თარხანნი იყვნენ. ამჟამად, ზემოთხსენებული მაღალი კარის სამსახურშია ... მოხსენიებული (პირი) გავათავისუფლეთ მალუჯეჴათის, ვოჯუჴათის, დამლის ბეგარის, შიგარის, თარჴის, დასთანდაზისა და სხვა (გადასახადებისაგან). დიდებულმა მუსტოუფებმა და მაღალმა ვექილებმა მოხსენიებული მეკარვე გიორგის შვილი ფარლუზათი თაობიდან თაობამდე თარხანად სცნონ. ზემოთხსენებულსა და მის შვილებს არავი-

5

თარ შემთხვევაში არ მოსთხოვონ (გადასახადი) და (ისინი) თ ბ ი ლ ი ს შ ი , გ ო რ ს ა და ს უ რ ა მ შ ი და სხვაგან, მოხსენიებული მიზეზების გამო, დამლის ამკრეფებმა არ შეანუხონ და არ მოსთხოვონ (გადასახადი). (მაგრამ) თუ აღმოჩნდა, რომ სხვა ადგილებიც თავის სახელზე ქავს გაფორმებული (მითვისებული), მაშინ ყველა ამ ადგილებიდან აკრიფონ დამლის თანხა, თუ არა და ეს დამლა მისი და მისი შვილების კუთვნილებად სცნონ. მთლიანად ზემოთხსენებულისათვის გვიბოძებია. ამის შესახებ აკრძალვა იცოდნენ და ვალდებულებად აღიარონ (ამის შესრულება). როცა (ეს) ნიშანი და ბრძანება მაღალი ბეჭდით აღიჭურვება, ენდონ და ერწმუნონ (მას) დაინერა [1046 წლის] 15 ჯომადი ალ-სანის თვეს.

ქართულ ტექსტში მოთავსებულია ორი სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭედი. 1. ოთხკუთხი, წარწერით: **خاک قدم علی منوچهر** – „აღის ფეხთა მტვერი, მანუჩარ“. ბეჭდის ქვეშ არის სარეგისტრაციო მინანერი: **بنظر رسيد** – „განხილულ იქნა“, 2. ოვალური ფორმის ბეჭედი, ლეგენდით: **افوض امرى الى الله** – „მიმინდვია ჩემი საქმე ღვთისათვის“.

სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომ მეფის სპარსული ბეჭედი წარწერით: **همت سلطان صفی شاه زمین و زمان لتف بنده را خسرو رستم نشان داد** – „ქვეყნისა და დროის ხელმწიფემ, დიდსულოვანმა შაჰ სეფიმ ნყალობა მოიღო მის მონაზე და ხოსრო როსტომი მიწოდა.“

გვიანდელი მინანერი:
... თ ა (ვადი) თ უ მ ა ნ ო ვ ი .

კომენტარი:

საბუთის ტექსტი მნიშვნელოვანია ქართლის სამეფოში საბაჟოების რაოდენობისა და ადგილმდებარეობის განსასახადერავად. საბაჟოები ყოფილა თბილისში, გორში, ალში, სურამში, ახალდაბასა და ცხინვალში. ნიშანდობლივია, რომ ქართლ-იმერეთის საზღვარზე მდებარე ახალდაბა ამ დროისთვის უკვე ქართლის სამეფოს შემადგენლობაშია.

61

1636 წ. 12 დეკემბერი. წყალობის ბანახლების წიგნი როსტომ მეფისა ასლამაზ იაბულაშვილისადმი

პ ი რ ი , სეა, 1450-9/123; საბუთის დედანი შეუტანიათ რუსული მმართველობის კანცელარიაში 1817 წლის 12 აპრილს, სარეგისტრაციო დავთარში გაუტარებიათ 1820 წლის 5 ივლისს, ნომრით, №122.

თ ა რ ი დ ი : ქორნიკონი ტკდ (324), ქრისტიშობის იბ, რაც გვაძლევს 1636 წლის 12 დეკემბერს. საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპარსული.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობართუხუცესი ავთანდილ მარტიროზისშილი.

ნებითა და შეწევნითა ღ(მრ)თისათა, ჩვენ, ღ(მრ)თივ-აღმართებულმან და ღ(მრ)თივ-გვირგვინოსანმა, მეფეთ-მეფემან პატრონმან როსტომ, და თანამემცხედრემა ჩუენმა დედოფალთა-დედოფალმა, პატრონმან მარია, ესე უკუნისამდის ჟამთა გასათავებელი მტკიცე და შეუცვალე-ბელი წყალობისა წიგნი და სიგელი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩუენსა 5 ერდგულსა და მრავალფერად ნამსახურსა ყმასა, კარისა ჩუენისა ყაფიქის, იაგულაშვილს ასლამაზს, ალიხანს და შვილს შენსა ალავერდის, და მამავალთა სახლისა შენისათა.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და თქვენის სამკუიდროს მამულისა და ნაწყალობევის მამულის სიგლისა გაქახლებასა და დამტკიცე-ბასა დაგუქეჯენით. ჩუენ ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი და მოკითხული ვქენით და სომხით სოფელი მთაქშიგან და სალა და 10 სალარველა მისთა დღეშიგა თქუენი სამკუიდრო და სასაფლაო ყოფილიყო, და დიდის მეფის სვიმონისაგან, მეფის გიორგისაგან, მეფის ლუარსაბისაგან და მისის შვილის მეფის სვიმონისაგან სიგლებიცა გქონდა. და შენი განაყოფნი რომე გაყროდეს, ეს [ო]რი სოფელი სამკვიდრო და სალარველა წილშიგაცა შენ გრგებოდა. აგრევე, მოურავმა რომე ყარჩილახანს უღალატა და მოკლა, ჩვენი ძმისწული მეფის სვიმონ ყაენთან წასულიყო და ღარიბობის ჟამში თქვენ თან გაჰყოლოდი. და მრავალი სამსახური დაგედვა და თქვე- 20 ნის სამსახურისა და ერდგულობის სამუქფოთ და საჯილდაოთ მეფეს სვიმონს ყაენის კარში, ყაენისავე ბრძანებითა ხოხმელი, დიდი საჭუნდარი თქვენთვის ებოძებინა და ბედნიერის ყაენის ფარვანაც გქონდა.

ან, ჩვენცა შეგინყალეთ და სიგლითა ამითა გიბოძეთ და დაგიმ-კუიდრეთ სომხითს თქვენივე სამკუიდრო და სასაფლაო სოფელი, სამკვიდრო და სოფელი სალარველა, და ჯილდოდ ნაბოძები სოფე-ლი დიდი საჭუნდარი სრულობით, ყოვლის მისის მთითა, ბართა, წყლითა, წისქვილითა, ველითა, ვენაწითა, ქალითა, სათიბითა, სასახლითა და ჭურ-მარნითა, ეკლესიქითა, სასაფლაოთა და ყოვლის მისის სამარ- 30 თლიანის სამძღურითა და საქმითა, რისაც სამჭმოს მქონებელი ყოფილიყუნენ, ყოვლითურ უნაკლულო. და შენ, ალიხანქასა და შენთა შვილთათვის გვიბოძებია ყოვლის ადამის მონათესავეს კაცისაგან მოუდევარ-მოუსარჩლელად.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩვენს ერდგულობასა და 35 ს[ამს]ახურსა შიგა.

ანვე, გ(ი)ბ(რ)ძ(ანებ)თ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო, მდივანო და სხვანო მოსაქმენო, სომხითის მელიქნო და ტარულანო, ვინგინდა-ვინ იყუნეთ და ანუ იქნებოდეთ, მერმე ბ(რ)ძ(ანება) და ნიშანი ესე ჩვენი თქვენ- 40 ცა ასრე დაუმტკიცეთ, რარიგა(და)ც ამა ჩუენგან ნაწყალობევსა სიგელსა შიგან ენეროს. და ნურცა რას თქვენ შეუშლით და შექეცილებით თუინიერ თანადგომისა და შეწევნისაგან კიდე.

დაინერა ნიშანი და ბრძანება ესე ჩვენი ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკდ, ქრისტი-

შობის თუესა იბ, ჳელითა კარისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობართა უხუცესისა მარტიროზის შვილის ავთანდილისითა .

5 აგრევე – შუა ბოლის {ს} ერთი კუამლი გლეხი ყამაზაშვილი ხეჩიკა მისის მამულითა, რისაც მქონებელი იყოს, ყოვლის მისის სამართლიანის მამულითა. კიდევ სამკუჩი დროდ და საბოლოო დ შენთვის და შენთა შვილთათვის გვიბოძებია ყოვლის კაცისაგან უცილებლად.

ხელრთვა: როსტომ, მარია მ.

მინანერი: ასლთან თანასწორ არის, სოვეტნიკი თ(ავად) დიმიტრი თარხანოვი .

გვიანდელი მინანერი: ასლი, სიგელი მივიღე, სტეფანე ავთანდილოვი .

კომენტარი:

მარტყოფის ბრძოლის (1625 წლის 25 მარტი) შემდეგ, როდესაც გიორგი სააკაძის მეთაურობით ქართველებმა სპარსეთის ჯარი თითქმის მთლიანად გაანადგურეს და მთავარსარდალი ყარჩიხა-ხანიც ბრძოლის ველზე მოკლეს, ქართლსა და კახეთში მეფედ მოიწვიეს თეიმურაზ I. სვიმონ II-ს ქვეყანაში აღარ ედგომებოდა და შაჰთან წავიდა. მას თან ხლებია იაგულაშვილი ასლამაზი. ამ ერთგულებისთვის შაჰს მასინვე დაუჯილდოვებია და სოფლები ხოხმელი და დიდი სახუნდარი უბოძებია. შაჰის წყალობა დოკუმენტურადაც ყოფილა გაფორმებული, თუმცა ამ საბუთს ჩვენდამდე არ მოუღწევია და ამ ფაქტის შესახებ მხოლოდ როსტომის წინამდებარე სიგელიდან ვიგებთ.

1636 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა მდივანებმა ყაფლან ბარათაშვილისაგან

დედანი: ხეც, Hd-14476; მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 37X21,5 სმ. შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი და სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; მცირედ დაზიანებული ადგილები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. საბუთის ტექსტი ქართულ-სპარსულია; სპარსული ტექსტი შვიდ სტრიქონად შექასთეს ხელით მოთავსებულია საბუთის verso-ზე. საბუთი სარეგისტრაციოდ შესულია რუსული მმართველობის დაწესებულებაში 1817 წლის 12 აპრილის, რეგისტრაციაში გაუტარებიათ 1820 წლის 6 მარტს ნომრით №119.

პირი: სეა; 1450-15/136.

თარიღი: ქორონიკონი ტკდ (324), /1636 წელი/.

გამოცემა: ფუთურიძე. 1955, №58, გვ. 130-132.

საბუთის დამწერი: კარის მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშილი.

ქ. ნებითა და შენევნითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფემან, პატრონმან როსტომ, ესე უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა გასათავებელი წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგიწყალეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენთა ერდგულთა და წესიებრივ თავდადებით მრავალფერად ნამსახურსა ყმათა ბართაშვილს, კარისა ჩუენისა დივანბეგს ყაფლანს და შვილთა თქუენტა: პაპუნასა, ორბელს და ასლამაზს, შვილთა და მომავალთა სახლისა თქუენისათა, ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგით კარსა და ქუემო ბოლნისს ბართას ზურის წყალობას გუიჯენით. მოკითხული ვქენით და ვითაც რომე ნასყიდობით ირჩიდით, ჩუენ¹⁰ნცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი და შეგიწყალეთ და გიბოძეთ¹¹ ქუემო ბოლნისს ბართას ნაქონი ზუარი სამართლიანის საქმიდა და სამძღურითა, ყოვლის კაცისაგან უცილებრად. სამკუიდროდ და საბოლოოდ თქუენ¹³ნ-თუის და თქუენტა შვილთათვის გუიბოძებია.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მან)¹⁴ ჩუენსა ერდგულად სამსახურსა შინა და არაოდეს არ მოგეშალოს არა¹⁵ ჩუენგან და არა შემდგომად სხუათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან.

¹⁶ანე, გიბ(რძანებ)თ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო, მდივანო და სხუანო¹⁷ მოსაქმენო, სომხითის ტარულანო და მელიქნო, ვინცა-ვინ იყუნეთ და ანუ¹⁸ დღეის ნაღმა იქნებოდეთ, თქუენცა ასრე გაუთავეთ და ნურას მოუ¹⁹შლით და შექცილებით, თუნიერ შენევნისა და თანადგომისაგან კიდ²⁰ე.

დაინერა ბ(რძანებ)ა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკედ, ჴელითა კარისა ჩუენ²¹ნისა მდივან-მწიგნობრის თუმანის შვილის ბირ-²²თუელისითა.

ხვეული ხელრთვა: ||²³როსტომ

ქართულ ტექსტს სტრიქონებს შორის უზის ორი სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭედი: 1. ოთხკუთხა: خاك قدم على منوچهر – „აღის ფეხთა მტვერი მანუჩარი“; 2. ოვალური: افوض امرى الى الله – „ჩემი საქმე ღვთისათვის მიმინდვია“. ქვემოთ აქვს მინანერი: بنظر رسيد – „განხილულია“.

verso-ზე მინანერები: ქკზ, ქ. ქუემო ბოლნისის ზვრის წიგნი არის როსტომ მეფის ნაბოძები.

სოვეტნიკი(თავა)დი დიმიტრი თარხანოვი.

هو

حكم عالی شد آنکه چون یکدر باغ واقعه در قریه بولنیس سفلا از قدیم الایام بتیول مرحوم براته بیگ براتلو
 ۱ مقرر بوده و جمعی بعلت آنکه باغ مذکور را ابتیاع نموده باشد متصرف بوده اند و درینولا رفعت و معالی
 پناه نظاما قیلان بیگ دیوان بیگی و ایشیک اقای باشی استدعای آن نمود که چون باغ مذکور به با و اجداد
 ایشان متعلق بوده بدستور به مشارالیه داده شود بنابر حقیقت و حقوق قدیمی و خدمات پسندیده باغ مذکور را از
 ابتدا سیجقان نیل بر رفعت و معالی پناه مشارالیه و ولدان و اولاد او شفقت فرموده ارزانی داشتیم که بهر عنوان
 که خواهد متصرف شود کدخدایان و ریش سفیدان قریه مذکور باغ مزبور را مخصوص مشارالیهما دانسته
 ۱ دیگری را سهمیم و شریک ایشان ندانند از جوانب برینجمله روند در باب قدغن دانسته ۱ در عهده شناسند
 تحریر فی شهر ربیع الاول سنه ۱۰۴۶

ის (ღმერთი)

გამოვიდა მაღალი ბრძანებულება მასზედ, რომ, რადგან სოფელ ქ ე ე -
 მ ო ბ ო ლ ნ ი ს შ ი მდებარე ერთი ნაკვეთი ზვარი განსვენებულ ბ ა რ ა -
 თ ა - ბ ე გ ბ ა რ ა თ ა შ ვ ი ლ ს ჰქონდა თიულად დამტკიცებული და
 მას ეუფლებოდნენ ზოგიერთნი, რომ შეესყიდათ და ამჟამად, სიდიადი-
 5 სა და აღმატებულების თავშესაფარმა დივან-ბეგმა და ეშიკაღასიბაშმა —
 ყ ა ფ ლ ა ნ - ბ ე გ მ ა ითხოვა, რომ რადგან ხსენებული ზვარი მათ მამა-პა-
 პას ეკუთვნოდა, წესისამებრ მასვე მიეცეს. [ამიტომ ჩვენ] ჭეშმარიტებისა
 და ძველი დამსახურების და მოსაწონი სამსახურის საფუძველზე, თავვის
 10 წლის დასაწყისიდან, მოხსენიებულ სიდიადის და აღმატებულების სა-
 ფარველს [ყ ა ფ ლ ა ნ - ბ ე გ ბ ა რ ა თ ა შ ვ ი ლ ს] და მის შვილებს და
 შთამომავალთ ვუწყალობეთ და ვუბოძეთ [ხსენებული ზვარი], რათა, რო-
 გორც უნდათ ისე მოიხმარონ [იგი]. ხსენებული სოფლის ქეთხოდებმა და
 რიშეფიდეებმა აღნიშნული ზვარი ხსენებულის [ყ ა ფ ლ ა ნ - ბ ე გ ი ს] სა-
 კუთრებად აღიარონ და სხვა [ვინმე] მის მონაწილედ და მონილედ არ უნდა
 15 ცნონ, ამის მიხედვით უნდა მოიქცნენ, ამის შესახებ [გამოცემული] ბრძანე-
 ბა იცოდნენ და [მისი შესრულება] თავის მოვალეობად უნდა აღიარონ.
 დაინერა 1046 წლის რაბი ალ-ავალის თვეში.

სპარსული ტექსტის ბოლოს ზის როსტომ მეფის სპარსული ბეჭედი.

1636 წ. წყალობის წიგნი ოსტომ მეფისა
დონმაზა ბობიბაშვილისადმი

პ ი რ ი : სეა, 1450-8/42.

საბუთის თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტკდ (324), რაც უდრის 1636 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

[ქ.] ნებითა და შენვევნითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემან პატრონ-
მან რ ო ს ტ ო მ , და თანამეცხედრემან ჩვენმან, დედოფალთ-დედოფალ-
მან პატრონმან მ ა რ ი ა მ , ესე უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა გასათავებე-
ლი წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენსა
ერდგულსა და მრავალფერად თავდადებით ნამსახურსა ყმასა, გ ო გ ი ბ - 5
ა შ ვ ი ლ ს ა ი დ ო ლ მ ი შ ს , კარისა ჩვენის ყაფიჩს დ ო ნ მ ა ზ ს და ძმა-
სა შენსა, ყ ო რ ხ მ ა ზ ს , შვილთა და მომავალთა სახლისა თქვენისათა,
ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და მამულის წყალობას გვია-
ჯენით, და ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი, და შეგინყალეთ და
გიბოძეთ ქ ვ ე მ ო ბ ო ლ ნ ი ს ს მ ი რ ი ჯ ა ნ ა შ ვ ი ლ ი მ ი რ ზ ა მისის
მამულითა, რისაც მქონებელი ყოფილიყოს. ყოვლითურთ თქვენთვის და
თქვენთა შვილთათვის გვიბოძებია სამკვიდროდ და სამამულედ. 10

გქონდეს და გიბედნიეროს ლ(მერ)თ(მა)ნ ჩვენსა ერდგულად სამსახ-
ურსა შინა. 15

ანე, გიბძანებთ კარისა ჩუენის ვეჟილ-ვეზირნო, მდივან{ნ}ო და სხვა-
ნო მოსაქმენო, ს ო მ ხ ი თ ი ს ტარულანო, მელიქნო და ბ ო ლ ნ ი ს ი ს
მოურავნო, დღეს ვინცა-ვინ იყვნეთ და ანუ ამას წაღმა უკან იქნებოდეთ,
თქვენცა ასრე გაუთავეთ და ნურას მოუშლით და შე{ე}ცილებით.

დაინერა ბძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკდ, ჴელითა კარისა 20
ჩვენისა მდივან-მწიგნობრის, თ უ მ ა ნ ი ს შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ უ ე ლ ი -
ს ა თ ა .

დედანს ესვა ბეჭედი: რ ო ს ტ ო მ

1636 წ. წყალობის წიგნი ოსტომ მეფისა
იოთამ აბილახორისადმი

პ ი რ ი : სეა, 1461-14/38.

საბუთის თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტკდ (324), რაც უდრის 1636 წელს.

ქ. ნებითა და შენვევნითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფემან პატრონმან
რ ო ს ტ ო მ , ესე წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძეთ

თქუენ, ჩვენთა ერდგულთა და მრავალფერად ნამსახურთა ყმათა, ა მ ი -
ლ ა ხ ო რ ს ი ო თ ა მ ს და ძმათა თქუენთა, ბ ე ჟ ა ნ ს და შვილთა თქვენ-
თა, ა ნ დ უ ყ ა ფ ა რ ს .

5 ასრე და ამა პირსა ზედან, რომე მოკითხული ვქენით და, რაც
დ ა მ პ ა ლ ა თ ჩუენი სახასო მიწა არ ყოფილიყო, მის მეტი არ მოგიშა-
ლოთ. და რომელიც თქუენის სახლის ჩამომავალთა დ ა მ პ ა ლ ა თ მიწა
ჰქონებოდეს, ჩუენც ასრე გვიბოძებია ყოვლის კაცისაგან უცილებრად.

10 გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მან) ჩვენსა ერდგულად სამსახ-
ურსა შინა და არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩუენგან და არა სხუათა მეპა-
ტრონეთაგან.

ანე, გიბძ(ანებ)თ კარისა ჩუენის ვექილ-ვეზირნო, მდივან(ნ)ო და სხ-
უანო მოსაქმენო, თქვენცა ასრე გაუთავეთ და ნურას მოუშლით და შე(ქე)
ცილებით.

დაინერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკდ.

დედანს ესვა ხელრთვა: რ ო ს ტ ო მ

65

1636 წ. წყალობის ბანახლების წიგნი როსტომ მეფისა შარშა შარშაშვილისაგან

პ ი რ ი : სეა, 1450-51/238.

საბუთის თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი ტკდ (324), რაც უდრის 1636 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივანი მერაბ ყორღანაშვილი.

ჩვენ, მეფემან პატრონმან რ ო ს ტ ო მ , ესე ამიერით უკუენისამდე ჟამ-
თა და ხანთა და სამკვიდროდ და საბოლოვოთ გასათავებელი წყალობისა
წიგნი და სიგელი შეგიწყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენსა ერდგულსა და
ნამსახურსა, ჩვენთა მამა-პაპ(ა)თ(ა) მოალაპეთა შ ა რ უ ა შ ვ ი ლ თ ა
5 შ ა რ უ ა ს ა , ბიძაშვილთა შენტა მ ე რ ა ბ ა ს ა , შვილთა თქვენთა: გ ო -
გ ი ნ ა ს ა , გ ა ს პ ა რ ა ს ა და მ ე რ ა ბ ა ს , შვილთა ს ო ლ ა ღ ა ს ა ,
და ვ ი თ ს და ფ ი რ ი ბ ე გ ს , მომ(ა)ვ(ა)ლთა სახლისა თქვენისათა.
ყოველთავე.

10 მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და თ ა ზ ი შ ვ ი ლ ი ს ა გ ა ნ
თქვენს მკვიდრსა და ნასყიდს(ა) ვენახისა და მიწების(ა) წყალობის წიგნის
გაახლებას გვიაჯენით, ჩვენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი, მოკ-
ითხული ვქენით და ნასყიდის მამულის შემოცილებ(ა)ს, ღ(მრ)თ(ი)ს გარ-
დაისათ, კაცი შემოცილებას არ გემართლებოდეს. მეფეთაგან მო(ცემუ)
ლი სიგელიც გქონდეს და სიგელი გინახეთ. და ჩვენც გაგიახლეთ, დაგიმ-
15 კვიდრეთ და დაგიმტკიცეთ მტკიცე სიგელი ესე. ვისაც იმ მამულის წიგნი
ჰქონდეს, და სიგლითა ამით გაგვიცუდებია, არაოდეს არ მოგეშალოს არა
ჩვენგან და არც შემდგომ(ა)დ სხვათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან. ესე

საბოლოოვითი ასრე გაგითავდეს, გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩვენსა ერდ-გულ{ა}დ სამსახურსა შიგან.

მოგახსენებთ კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო, მდივან{ნო} და ერთობილნო ს ა მ ც ხ ე თ ო ნ ო , მერმე ეს{ე} ნაბოძების სიგელი თქვენცა ასრე დაუშკვიდრეთ, რარიგადაც ამა ფარმ{ანა}ში სწერია. ნურაოდეს ნუ მოუ-შლით და შე{ე}ცილებით თვინიერ თან{ა}დგომისა და შეწევნისაგ{ა}ნ.

5

დაიწერა ბრძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკდ, ხელითა მდივან{ისა} ყ ო რ ღ ა ნ ა შ ვ ი ლ ი ს მ ე რ ა ბ ი ს { ა } თ ა .

დედანს ჰქონია ხელრთვა: რ ო ს ტ ო მ

66

1636. წყალობის წიბნი როსტომ მეფისა ზურაბ ყაზარაშვილისაღმი

დე დ ა ნ ი : სეა, 1448-3273; სიძველისაგან გაყვითლებული ქაღალდი; ზომა: 36X19 სმ.; შავი ფერის მეღანი; მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამწერტილი; ტექსტის ხილვადობა საკმაოდ მკაფიოა; გამაგრებულია სარესტავრაციო ქაღალდით; საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპარსული. ოთხსტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, შექასთეს ხელით შესრულებული, მოთავსებულია საბუთის verso-ზე.

პ ი რ ე ბ ი : სეა, 1450-49/39.

საბუთის თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტკდ (324), რაც უდრის 1636 წელს.

საბუთის და მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი - ბირთველ თუშანიშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ფუთურიძე, 1955: გვ. 128-130.

ქ. ნებითა და შეწევნითა ღ(მრ)თ[ისათა], ჩ[უენ], მეფეთ-[მეფემან, პატრონ] |²მან როსტომ, და თანამეცხედრემან ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფა |³ლმან, პატრონმან მ ა რ ი ა მ , ესე უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა გა |⁴სათავებელი წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგიწყალეთ და |⁵ გიბოძეთ თქუენ, ჩუენთა ერდგულთა და მრავალფერად თავ |⁶დადებით ნამს{ა}ხურთა ყმათა ყ ა ფ ა რ ა შ ვ ი ლ ს , კარისა ჩუენისა ს ო ი - ბ ა თ |⁷ ი ა ს ა უ ლ ს ზ უ რ ა ბ ს , ძმასა შენსა დ უ რ მ ი შ ხ ა ნ ს , ყ ა ფ ა რ ს და შვილთა და |⁸ მომავალთა სახლისა თქვენისათა ყოველთავე.

მას ჟამსა, ო |⁹დეს მოგუიდეგით კარსა და ს ო მ ხ ი თ ს ნაოწარს ნა-სოფლარს |¹⁰ გუიაჯენით, ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი და მო |¹¹კითხული ვქენით და პირველადცა თქუენ გქონდა და წიგნის გა{ა}ხ |¹²ლებას გუიაჯენით. და ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი |¹³ და შეგიწყალეთ და გიბოძეთ ს ო მ ხ ი თ ს , ყ უ ზ ა ნ ა ს ნასოფლარი მარ |¹⁴თლის სამართლიანის საქმიითა და სამძღურითა, მითითა, ბარითა, |¹⁵ წყლითა, წისქულითა, ველითა, შენითა და ოჭერთა, შესავლითა და |¹⁶ გასავლითა, საძებრითა და უძებრითა, ყოვლის სამართ |¹⁷ლიანის საქმიითა

და სამძღვროთა. რისაც მქონებელი ყოფილიყოს, |¹⁸ ყოვლითურ თქუენტ-ვის და თქუენტა შვილთათვის გუიბოძებია, სამკუიდროდ |¹⁹ და საბ-ოლო{ო}დ.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მან) ჩუე |²⁰ნსა ერდგულად სამს{ა} ხურსა შინა. და არაოდეს არ მოგეშალოს |²¹ არა ჩუენგან და არა სხუათა მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბ(რძანე)ბთ კარისა |²² ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო, მდივანო და სხუანო მოსაქმენო, თქუე |²³ნცა ასრე გაუთავეთ და ნურას მოუშლით და შე{ე}ცილებით თ |²⁴უინიერ შენვენისა და თანადგომისაგან კიდე.

დაინერა |²⁵ ბძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკედ, ჳელ-ითა კარისა ჩუენისა |²⁶ მდივან-მნიგნობრის - თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ |²⁷ უ ე ლ ი ს ი თ ა .

ხვეული ხელრთვა: რ ო ს ტ ო მ

ქართულ ტექსტზე დასმულია სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭდები: 1. ოვალური ბეჭედი ნარნერით: يا معين الضعفا – „ო, უძღვრთა შემნევე“, 2. ოთხ-კუთხი, ნარნერით: خاک قدم على منوچهر – „ალის ფეხთა მტვერი, მანუჩარი“.

სპარსული ტექსტი

1636 წ. 10 იანვარი – 7 თებერვალი

هو

حكم عالی شد آنکه از ابتدا سیجقان نیل قریه قوزان من اعمال ثمخت بدستوری که | سابقا
تیول رفعت پناه سهراب بیگ بیساول صحبت مقرر بود بهمانقاعده تیول مشارالیه مقرر
نمودیم | میبایاد که قریه مذکور را آبادان نموده تیول خود داند تحریرا فی | شهر شعبان سنه
۱۰۴۵

ის (ღმერთი)

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ ს ო მ ხ ი თ ს დამოკიდებული სოფელი ყ უ ზ ა ნ ი რა წესითაც წინათ სიდიადის საფარველის სოჭბათია-საულის ზ უ რ ა ბ - ბ ე გ ი ს ა თ ვ ი ს იყო დამტკიცებული, იმავე წესით ხსენებული [ზ უ რ ა ბ - ბ ე გ ი ს ა თ ვ ი ს] დაგვიმტკიცებია. ააშენებს რა 5 აღნიშნულ სოფელს, (მან) საჭიროა, რომ (ის) თავის თიულად ცნოს.
დაინერა 1045 წლის შაბანის თვეს.

**1636 წ. ხოვლისა და აბანოს თარხნობის წიგნი ორსტომი
მეფისა ბოქაშულთხუცეს ორინ ჯამახიშვილისადმი**

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Hd-14652; მოყვითალო ფერის ქაღალდის გრაგნილი, ზომა: 51X20,7 სმ. შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი და სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; მცირედ დაზიანებული ადგილები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. საბუთის ტექსტი ქართულ-სპარსულია. სპარსული ტექსტი, შექასთენასთალიკის ხელით შესრულებული, ექვს სტრიქონად, მოთავსებულია საბუთის verso-ზე.

პ ი რ ი : ხეც, Qd-9637.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტკდ (324), რაც გვაძლევს 1636 წელს.

გ ა მ ო ც ე მ ე ბ ი : თაყაიშვილი 1909; №24, გვ. 30-31; ფუთურიძე 1955: №56, გვ. 126-127.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : კარის მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

ქ. ნებითა და შენეწითა (მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მეფე² მან პატრონ-მან როსტომ, და თანამეცხედრემან ჩუენ³ მან, დედოფალთ-დედოფალმან პატრონმან მ ა რ ი ა მ , ესე უ⁴ კუნისამდე ჟამთა და ხანთა გასათავებელი წყალობისა ნიგნი⁵ და ნიშანი შეგინყალებთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენთა ერ⁶ დგულთა და ნესისებრივ თავდადებით მრავალფერად⁷ ნამსჯა⁸ ხურთა ყმათა ჯ ა ვ ა ხ ი შ უ ი ლ ს , კარისა ჩუენისა ბოქა⁸ ულ-თუხუცეს როინს, [ქ]მას[ა] თქუენსა გ ი ო რ გ ი ს , შვი⁹ ლთა თქუენთა ქ ა ი ხ ო ს რ ო ს და სახლისა მომავალთა თქუე¹⁰ ნისათა ყოველთავე, მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგით¹¹ კარსა და თქუენის სასჯა¹² ხლის ხ ო ვ ლ ი ს თარხნობას გუიაჯ¹² ენით.

ჩუენცა მოკითხული ვქენით და ნახევარი ხ ო ვ ლ ე და¹³ ა ბ ა ნ ო თქუენი ნასყიდი იყო, და კიდევ ჩუენგან ასრე გათარხ¹⁴ ნებული იყო, რომე ჩუენი სათხოვარი და გამოსალები ა¹⁵ ბ ა ნ ო ს ა და ნახევარს ხ ო ვ ლ ე ს არა ეთხოვებოდა-რა და, ვითაც¹⁶ რომე სასჯა¹⁶ ხლე იყო, ნახევარს ხ ო ვ - ლ ი ს თარხნობასაც გუიაჯე¹⁷ ნით. და ასრე გითარხნეთ ერთობით, ხ ო ვ - ლ ე და სოფელ¹⁸ ი ა ბ ა ნ ო , რომე არაფერისთანა საჩუენო სათხოვარი და გა¹⁹ მოსალები არა ეთხოვებოდეს რა: არა საბალახე, არა კო²⁰ დისპური, არა ნახირის, არა პირისთავი, არა საური და სხუ²¹ ა წურიმალის სათხოვარი და გამოსალები, არასფერისთანა ა²² რა ეთხოვებოდეს რა, ერთის ლაშქრობისა და ნადირობისაგ²³ ან კიდე. გქონდეს და გიბედნიეროს ლ(მერ)თ(მა) ნ ჩუენსა ერდგუ²⁴ ლად სამსჯა²⁴ ხურსა შინა და არაოდეს არ მოგეშალოს ა²⁵ რა ჩუენგან და არა შემდგომად სხუათა მეპატრონეთაგან.²⁶

ანე, გიბ(ძანე)ბთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო, მდივანო²⁷ და სხუანო მოსაქმენო, ვინცა-ვინ იყუნეთ და ანუ დღეის წაღმა²⁸ იქნებოდეთ, თქუენცა ასრე გაუთავეთ და ნურას მოუ²⁹ შლით და შექე²⁹ ცილებით, თუი-ნიერ შენეწისა და თანად³⁰ გომისაგან კიდე.

დაინწერა ბძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა³¹ ტკდ, ჴელითა კარი-
სა ჩუენისა მდივანმწიგნობრის თ |³²უ მ ა ნ ი შ უ ი ლ ი ს ბ ი რ თ უ ე ლ -
ი ს ი თ ა .

თანადროული მინაწერი მარცხენა აშიაზე საბუთის ხელით:
...წელს გამოიღოს, მეორის წელიწადს ასე დაგვიმტკიცებია[...]

ხვეული ხელრთვები: ||³³რ ო ს ტ ო მ , მ ა რ ი ა მ

გვიანდელი მინაწერი: ქ. ხ ო ვ ლ ე ს ი ს ი თ { ა } ლ ხ ნ ე . 1636 წ.

სპარსული ტექსტი:

1635 წ. 10 იანვარი – 7 თებერვალი

هو

حكم عالی شد آنکه بنابر شفقت عالی در بارهٔ رفعت پناه عزت آساری روبین بیگ جواخ اغلی اشیک
اقاسی باشی! از ابتدا دو ماهه تنگوز نیل وجوه سبلاخی و کودیس پوری قریه ابنو و نصف قریه خولت
! که ز خرید رفعت پناه مذکور است معاف و مسلم نمودیم مقرر آنکه در سفر و شکار و بساق تقصیر
ننمایند ! تحصیلداران و ملازمان سرکار عالی بعلت وجه مذکور متعرض احوال رعایا محال مذکوره
نشده ! طمعی و توقعی ننمایند و درین باب قدغن دانسته در عهده دانند و چون بمهر عالی رسد ! اعتماد
نمایند تحریرا فی شهر شعبان المعظم سنه ۱۰۴۵

ის (ღმერთი)

გამოვიდა მაღალი ბრძანება, რომ სიდიადის თავშესაფრის და სახელო-
ვანი ეპიკალასი-ბაშის – რ ო ი ნ - ბ ე გ ჯ ა ვ ა ხ ი შ ვ ლ ი ს ა დ მ ი მაღა-
ლი წყალობის [მიპყრობის] გამო, ღორის თვის ორთვეობის დასაწყისიდან
სოფელი ა ბ ა ნ ო და სოფელ ხ ო ვ ლ ე ს ნახევარი, რომელიც ხსენებუ-
5 ლი სიდიადის თავშესაფრის [მიერ] იყო ნაყიდი, ჩვენ საბალახე და კოდის
პურის გადასახადისაგან გავათავისუფლეთ. დადგენილია, რომ ლაშქრო-
ბა-ნადირობაში და იასაყში (?) დაუდევრობას ნუ ჩაიდენენ. მაღალი კარის
თაჰსილდარები და მსახურები აღნიშნული ადგილების გლეხებს ხსენებუ-
ლი გამოსაღების [მოთხოვნით] ნუ შეაწუხებენ, [ნუ გამოიჩენენ] ანგარებას
10 და ნურაფერს მოსთხოვენ. ამის თაობაზე [გამოცემული] ბრძანება იცოდ-
ნენ და [მისი შესრულება] თავის მოვალეობად აღიარონ და როცა მაღალი
ბეჭდით აღიჭურვება, დაემორჩილონ [მას]დაინწერა 1045 წლის დიდებული
შაბანის თვეში.

სპარსული ტექსტის ბოლოს ზის როსტომის სპარსული ბეჭედი, ორი
სარეგისტრაციო სპარსული ბეჭედი ზის ქართულ ტექსტზე: 1. ოთხკუთხა,
წარწერით: خاک قدم علی منوچهر – „აღის ფეხთა მტვერი მანუჩარი“; 2. ოვალური,
წარწერით: یا معین الضعفا – „ო, უძლურთა შემწევ“.

იხ. კომენტარი ხეც, Hd-14659

1636 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა
შიომ ხმალაძისადმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Qd-6997; მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 42,6X17 სმ. შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი და სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; დაზიანება: საბუთი დალაქავებულია, დაზიანებული კიდეები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. ტექსტი ქართულ-სპარსულია. სპარსული ტექსტი, შესრულებული შექასთეს ხელით, მოთავსებულია საბუთის verso-ზე თვრამეტ სტრიქონად.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტკდ (324), რაც უდრის 1636 წელს.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ფუთურიძე 1955: #59, გვ. 133.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : კარის მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

ქ. ნებითა და შენევნითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემან,¹² პატრონმან როსტომ [დ]ა თანამეცხედრემან ჩუენმან,¹³ დედოფალთ-დედოფალმან, პატრონმან მარია მ, ესე უკუნისა¹⁴მდე ჟამთა გასათავებელი წყალობისა ნიგნი და ნი¹⁵შანი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენსა ე¹⁶რდგულსა და წესისებრივ მრავალფერად თავდადე¹⁷ბით ნამს¹⁸ჯახურსა { ხ } მ ა ლ { ა } ძ ე ს ა , მოლარეთუხუცეს შ ი ო შ ს ,¹⁸ შუილთა და მომავ¹⁹ჯალთა სახლისა თქუენისათა ყოველთავე;

მა¹⁹ს ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგით კარსა და მამულის ნ¹⁰ყალობას გუიაჯენით, ჩუენცა ვისმინეთ აჯა დამოხსე¹¹ნება თქუენი და შეგინყალეთ და გიბოძეთ ს ა ბ ა რ ა თ ა შ ვ ი ლ |¹²ო შ ი ს ა გ ი ნ ა შ ვ ი ლ ი პ ა { ა } ტ ა მისის მამულითა, ყ ო რ ლ ა ნ ა შ ვ ი |¹³ლი ბ ა ი ნ დ უ რ ა დ ა ნ უ - რ ა ლ ა , ამოვარდნილის კერძი¹⁴ სოფელი ვ ა შ ლ ო ა ნ ი , ს ო მ ხ - ი თ ს მ ა მ ხ უ ტ ი , დ მ ა ნ ის { ს } ა |¹⁵ლი - ყ უ ლ ი ბ ე გ ი ს კერძი მამული, სოფელი კ რ წ ა ნ ი ს ი , კ ლ დ |¹⁶ე ი ს ა — მ ო დ [ი] მ ნ [ა] ხ ი ს ციხე, ორივ კ ა რ ა ქ ა ე ბ ი და სამ შ ვ ი ლ დ ი ს სას¹⁷ჯახლე. და საჯელო¹⁷დ ს ა მ შ უ ი ლ დ ე და დ ი ლ ო მ ი მართლის სამართლიანის¹⁸ საქმითა და სამძღურითა, მთითა, ბართა, წყლითა, წისქულითა, ვე¹⁹ლითა და ვენაჯითა, შენითა და ოჯერითა, შესავ²⁰ჯალთა, საჯმ²¹ჯარითა და უჯმ²²ჯარითა, საძებრითა და უძებრითა, ყოვ²¹ლითურ თქუენთუის და თქუენთა შუილთათვის გუიბოძებ²²ია.

გქონდეს და გიბედნიეროს ლ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენსა ერდგულ[ა]²³დ სამს¹⁸ჯახურსა შიგან და არაოდეს არ მოგეშალოს.

|²⁴ანე, გიბძ(ანებ)თ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო, მდივანო²⁵ და სხუანო მოსაქმენო, თქუენცა ასრე გაუთავეთ და ნუ²⁶რას მოუშლი²⁷თ და შექე²⁸ცილებით, თუინიერ შენევნისა²⁷ და თანადგომისაგან კიდე.

დაინერა ბძანება და ნიშანი ესე²⁸ ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკდ, ჳელითა კარისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობრის²⁹ თ უ მ ა ნ ი შ უ ი ლ ი ს ბ ი რ თ უ - ე ლ ი ს ი თ ა .

ხვეული ხელრთვები: ||³⁰როსტომ, მარია მ

გვიანდელი მინანერი: ქ. მეფის როსტომის აგან მამულების თავი
ნიგნი.

სპარსული ტექსტი:

1636 წ. 1 ოქტომბერი – 30 ნოემბერი

حكم عالی شد آنکه چون [از ابتدا تیول] و داروغگی محال مذکوره راه بموجب حکم و نشان علیحه
برفعت پناه سیاوش بیگ خزانه دار باشی شفقت نموده بودیم درینوقت مشارالیه استدعا نمود |

مواجب |

محال				باداده
				سگینه شویلی
	قریه مخوت	قریه واشلوان	بیندر	باداده مذکور با محال
		قرقانه شویلی	قریه بدسنوری از

دمانیس
عن رسد علی قلی بیگ |
قدیم الایام با او بوده قریه کرزانیس |
قریه قلدیس ... قریه کر که علیا
نور علی قریه کر که سفلا
داروغگی |
قریه شامشولده قریه دیغم |

که احکام . . . در باره رفعت پناه مشارالیه از نوران مذکور فوق و تیول محال مذکوره | و داروغه گی
. . . مزبور را بدستوری که قبل ازین مقرر نموده ایم بمومی الیه ارزانی داشتیم جماعت و رعایای مح
لمذکوره | مومی الیه را نسلا بعد نسل تیولدار و داروغه باستقلال خود دانسته دیگری را در محال متعلقه
به او شریک و نهیم ندانند | از جوانب بدینجمله رفتند و چون نشان بهمر عالی رسد اعتبار نمایند تحریر
| فی شهر جمادیالاول سنه ۱۰۴۶ []

გამოვიდა მაღალი ბრძანება, რომ რადგან ... ტარულობა ხსენებული
ადგილებისა ... ბრძანებულებისა და ნიშნის საფუძველზე სიდიდის საფა-
რველის ს ი ა ვ უ შ - ბ ე გ ხაზინადარ-ბაშისთვის გვექონდა ნაწყალობევი,
ამყამად, ხსენებულმა [ს ი ა ვ უ შ - ბ ე გ მ ა] ითხოვა სარგო ადგილები (მა-
5 ჰალე) პ ა ა ტ ა ს ა გ ი ნ ა შ ვ ი ლ ი და, სოფელი ვ ა შ ლ ო ვ ა ნ ი , სოფე-
ლი მ ა მ ხ უ ტ ი . ბ ა ი ნ დ უ რ ხსენებული პ ა ა ტ ა ს ოფელი დ მ ა ნ ი ს ი ,
ა ლ ი ყ უ ლ ი - ბ ე გ ი ს კერძი. ყ ო რ ღ ა ნ ა შ ვ ი ლ ი ადგილებით
...[რომელიც] სოფელი კ ლ დ ე ი ს ი . . . , სოფელი ზ ე მ ო კ ა რ ა ქ ა . მას
წესისამებრ ძველი სოფელი ქ ე ე მ ო კ ა რ ა ქ ა . დროიდანვე მას ჰქონდა.
10 ნ უ რ ა ლ ი ტარულობა, სოფელი დ ი ლ ო მ ი , სოფელი ს ა მ შ -
ვ ი ლ დ ე ... ხსენებული სიდიდის საფარველის შესახებ. ზემოთ სენებული
აზნაურები, აღნიშნული ადგილების თიული და ... ტარულობა იმ წესით,
რომლითაც ამას წინათ მივეცით, ხსენებულს ვუწყალობეთ. ხსენებული
ადგილების ჯამათმა და გლეხებმა აღნიშნული [პირი] თაობიდან თაობამ-

დე თავის სრულუფლებიან თიულდარად და ტარულად უნდა ცნონ. სხვა [ვინმე] მის კუთვნილ ადგილებში მონაწილედ [თანამესაკუთრედ] არ უნდა ცნონ, და აუცილებლად ამის მიხედვით უნდა მოიქცნენ და როცა [ეს] ცნონ და ნიშანი (ე.ი. ბრძანება) მაღალი ბეჭდით აღიჭურვება, დაემორჩილონ მას. დაინერა [10]46 წლის ჯგომადი ალ-ავალი თვეში.

5

სპარსული ტექსტის ბოლოს ზის როსტომის სპარსული ბეჭედი. ქართულ ტექსტზე – ორი სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭედი: 1. ოთხკუთხა, წარწერით: „**خاک قدم علی منوچهر**“ – „აღის ფეხთა მტვერი მანუჩარ“ და 2. ოვალური, სავარაუდოდ, წარწერით: **افوض امری الی الله** – „ჩემი საქმე ღვთისათვის მიმინდვია“. მის ქვემოთ – მინანერი: **بنصر رسيد** – „განხილულია.“

69

1636 წ. ყმა-მამულის წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა [სიაუშ] სოლაღაშვილისადმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Sd-742; მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 36X19,7 სმ. შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; დაზიანება: საბუთის თავი და ტექსტის ნაწილი ძლიერ დაზიანებულია, ზოგიერთი გრაფემა დაკარგულია, დაზიანებული ადგილები და კიდევები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. ტექსტს ახასიათებს ა-მეტობა.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტკდ (324), რაც გვაძლევს 1636 წელს.

გ ა მ ო ც ე მ ა : თაყაიშვილი 1909, №369, გვ. 411-412.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : კარის მდივან-მწიგნობარი პაატა ყორღა-ნაშვილი.

ქ. ნებითა და შეწვენითა ღმ(რ)თისათა, ჩ[უენ, პატრონმა როსტომ და პატ] |²რონმა მ არ ი ა მ , ესე უკუნისამდე ჟ[ამთა გასათავებელი, მტ] | -³კიცე და შეუცვალებელი და შე[უქცეველ], |⁴ [გასა]თავებელი წყალობის წიგნი [დაგინერე] |⁵ და გიბოძეთ თქუენ, ს ო ლ ა ღ ა შ ვ ი ლ { ს } [სიაუშ] ას, ბიძასვილს* [..] და შენს შვილს დ [ა] ვ ი თ ს |⁶ და ი ო რ ა მ ა ს ა და** [..] და შვილთა და მამავალთა |⁷ [სახლისა] თქუენისათა, ყოველთავე.

მას ჟამს{ა}, ოდეს [მოგუიდეგით კარსა] |⁸ და თქუენის ს{ა}მკუ{ი} დროს და ზ უ რ ა ბ ი ს ა და მამ[ულ]ის წილ[ს გუიაჯენით], |⁹ ჩუენც ვის-მინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი დ[ა თქუენ] |¹⁰ სამკუ{ი}დრო კ უ მ ი ს [ს] [მე]ფეთაგან და დედოფლებისაგან [ნაბოძები] მოგ[ეცით]. |¹¹ წიგნებიც გქონდათ, ჩუენც სიგლითა ა[მით] |¹² გიბოძეთ, თქუენი სამკუ{ი}დრო კ უ მ ი ს ი და ზ უ [რ ა ბ] |¹³ ის წილი გიბოძეთ, ან გლეხი და ან სახასო, მა-

*სიტყვის “ბიძასვილს” შემდეგ მომდევნო სიტყვა გადაშლილია შავი მელნით.

** სიტყვების “იორამასა და” . . . მომდევნო სიტყვა გადაშლილია.

თის¹⁴ სამართლიანის სამძღურითა და საქმითა, და შენითა¹⁵ და უშენითა, ნასყიდითა და უსყიდითა, წყალითა და¹⁶ [ველითა] და ვენახითა და მთითა ვიდრე ბარამდისინ. . . [უნაკ]¹⁷ლულ{ო}ს სამძღურითა და საქმითა, ყოვლის კაცისაგან¹⁸ [მოუდ]ევარი და შემოუსარჩლებელი.

გქონდ[ეს] ¹⁹ [და გიბედნიეროს] ლმ(ერ)თ(მა)ნ ჩუენს ერდგულად სამ-სახურსა შიგან.

[ან], [უზედაესთა]²⁰ [მო]გახსენებთ და უქუედესთა გიბ(რძანე)ბთ, კარისა ჩუენის{ა} ვე[ქილ-ვეზირ]²¹ნო და სხუანო მოსაქმენო, მერმე, რარიგადაც ამ [6]²²ანყალობევს ფარვანაშიგა ენეროს, თქუენ[ცა ასრე გაუთავეთ] ²³ და ნუ მოუშლით და ნუ შე[ე]ცილებით, თა[ნად]²⁴გომისა და შენევისაგან კიდე.

დაინერა ბრძანება [და სიგელი ე]²⁵სე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკედ, ჳელი-თა კარის ჩუენის მდივან[მწიგნობრის ყო რ] ²⁶ღ ა ნ { ა } ს შ ვ ი ლ ი ს პ ა { ა } ტ ა ს ი თ ა .

ხვეული ხელრთვა: ²⁷ რ ო ს ტ ო მ

კომენტარი:

საბუთის ადრესატი უნდა იყოს სიაუშ/შიაუშ იგივე შიოშ სოლადაშვილი. მართალია, საბუთში მისი სახელი არ იკითხება, მაგრამ ტექსტიდან ირკვევა, რომ მისი შვილები არიან დავითი და იორაშა. სხვა დოკუმენტებიდან კი ცნობილია, რომ მათი მამა იყო სიაუში. (იხ. პირთა ანოტირებული ლექსიკონი, 2007: 187; ბოშიშვილი, 2012: დანართი 6).

70

1637 წ. 14 იანვარი. წყალობის წიგნი ოსტომ მეფისა სიაუშ სოლოლაშვილისადმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Sd-743 ა; ქაღალდი; ზომა: 47,5X19,5 სმ. ხელი მხედრული; შავი ფერის მეღანი; სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. დაზიანება: საბუთს მოხეული აქვს ზედა ნაწილი და მარჯვენა კიდე მთელ სიგრძეზე; ასევე ამოხეულია ადგილი მეხუთე და მეექვსე სტრიქონებს შორის. საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპასული. სპარსული ტექსტი მოთავსებულია საბუთის verso-ზე.

საბუთის თ ა რ ი დ ი – ქორონიკონი ტკე (325), იანვრის იდ (14), რაც უდრის 637 წლის 14 იანვარს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი მერაბ ყორდანაშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : თაყაიშვილი, 1909, №370, გვ. 412-413.

ქ. ნებითა და შენევნითა ლ(მრ)თის(ათა), ჩუენ, მეფეთ-მეფემან პატ|რონმან რ ო ს ტ ო მ , და თანამეცხედრემან ჩუენმან, დედოფა|ლ-

თა-დედოფალმან პატრონმან მარია მ, ესე ამიერით უცქ|⁴უნისამდე ჟამთა და ხანთა სამკუიდროთ და სჯაბოლ[ოთ] |⁵ გასათავებელი, შეუ-შლელ-შეუცვალელებელი წყალო|⁶ბისა წიგნი და სიგელი შეგინყალებით და გიბოძეთ თქუენ, |⁷ ჩუენსა ერდგულსა და მრჯავაქლფერად ერდგულობით და თა|⁸ვედექბოპით ნამსახურსა ყმასა, სოლოღაშუილსსიაუშსს [...]|⁹ შუილთა თქუენთა: და ვითს, თამაზს და იორამს და|¹⁰ ჩამომავალთა სჯახლისა თქუენისჯათა, ყოველთავე.

მას ჟამსა, ო|¹¹დეს მოგუიდეგით კარსა და ქალაქს თქუენსა მკუიდე|¹²რსა და ნასყიდს ყმებს გუიაჯენით, ჩუენცა ვისმინეთ აჯა|¹³ და მოხსენება თქუენი. მოკითხული ვქენით – მამის ჩუენ|¹⁴ისგანჯაჯა წიგნი გქონდა და ჩუენის ძმის, მეფის ბაგრატ[ის]|¹⁵განჯაჯა წიგნი გქონდა. ანე, ჩუენცა წიგნითა და ამითა გა[გი]|¹⁶ახლებთ.

და მოგიბოძეთ მტკიცე და უცვალელებელი სიგელ|¹⁷ი ოდენი ესე: ქალ-ლაქს თქუენის მამისა და პაპის ნასყიდი |¹⁸ ვართანჯაქს უილე-ბითის მამულითა, |¹⁹ – ეს სამნი კუჯამლნი კაცნი მათის მამულითა უკლებლათ.

გ|²⁰ქონდეს და გიბედნიეროს ლ(მერ)თმ(ა)ნ ჩუენსა ერდგულათ |²¹ სჯამსჯახურსა, ყოვლის კაცისგჯან უცილებლათ და შემოუსჯა|²²რჩლებლათ, სამკუიდროთ და საბოლოვოთ.

ანე, მოგახსენებთ, |²³ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და მდივანჯნო |²⁴ და ქალაქის ტარულავ, მამასახლისო და მელიქო, დღეს ვინ გინდა-ვინ [იყუნე]|²⁵ და ანუ დღევის წაღმა ვინ გინდა-ვინ იქნებოდეთ, მერმ[ე], |²⁶ ეს ჩუენგან ბოძებული წიგნი და სიგელი თქუენცა ასრე დაუმკუიდრეთ და დაუმტკიცეთ, რომე, რარიგადა|²⁷ცა ამა ჩვენგჯან ბოძებულს ფარმჯანში ენეროს. და|²⁸ ნუროდეს ნუ მოუშლით და შექეცილებით. [არო]|²⁹დეს არ მოეშალოს არა ჩუენგან და არც შემ|³⁰დგომჯად სხუათა მეფეთა და მეპატრონეთაგჯან. ესე ასრე |³¹ გაგითავდეს, თუინიერ თანადგომისა და შენქეჯნისგჯან კიდ[ე]. |³²

დაინერა ბრძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკე, იან[ვა]|³³რსა იდ, ჴელითა მდივან-მნიგნობრისა ყორღანჯაქს[ვი]|³⁴ლის მერაბისჯათა.

verso-ზე ხელრთვები ხვეულად: როსტომ, მარია მ

**1637 წ. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა
ელიზბარ სოლოჯაშვილისადმი**

პირი: სეა, 1450-28/189, გადაწერილი დედნიდან რუსული მმართველობის დაწესებულებაში. პირზე ოთხ სტრიქონად, ნასათალიყის ხელით, მიწერილია სპარსული ტექსტი.

საბუთის თარიღი: ქორნიკონი ტკე (325), რაც უდრის 1637 წელს.
საბუთის დამწერი: მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.
გამოცემა: ფუთურიძე, 1955, გვ. 135-136.

[ქ.] ნებითა და შეწვევითა ღ(მრ)თისათა, ჩვენ, მეფემან პატრონმან როსტომ, ესე უკუნისამდი ჟამთა და ხანთა გასათავებელი საბოლოოდ და სამკვიდროდ გამოსაყენებელი წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენთა ერდგულთა და მრავალფერად წესის(ა) ებრივ ნამსახურთა ყმათა: სოლაღაშვილს, ჩვენს შინაყმას ოხიყორჩს, ელისბარს, შვილთა შენთა ზურაბს, ჩამომავალთა სახლისა თქვენისათა, ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდექით კარსა და საბარათიშვილოში თქვენს სამკვიდროს და სასაფლავს კაბერეთის მონასტერს გუიჯენით, ჩვენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი, მოკითხული ვქენით და ძუელიდგან თქვენი სამკვიდრო და სასაფლაო მონასტერი, ყოვლის მისის სამართლის სამართლიანის საქმითა და სამძღვრითა: მითითა, ბართა, წყლითა და წისქვილითა, ველითა და ვენაჭითა, სახმართა და უხმართა, შენითა და ოხერთა, შესავლითა და გასავლითა, მითით ბარამდისინ, სამკვიდროდ და საბოლოოდ გუიბოძებია. სადამდისინ გამდელი ზილიფიჯან ცოცხალ(ი) იყოს, იმას ჰქონდეს, რა ის მოკვდეს, ისე შენთუინ გვიბოძებია, რომე არა შენი და არა ბერი და არა ერი ვერ შემოგეცილოს.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თმ(ა)ნ ჩვენს ერდგულად სამსახურსა შინა და არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩვენგან და არა შემდგომად სხვათა მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბ(ძანებ)თ კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო, მდივან(ნ)ო და სხუანო მოსაქმენო, ვინცა-ვინ იყუნეთ და ანუ დღეის წაღმა იქნებოდეთ, თქვენცა ასრე გაუთავეთ, რარიგადაც ამა ჩვენგან ნაწყალობევს ფარვან(ა)ში ეწეროს. ნურას მოუშლით და შექცეცილებით თვინიერ თანადგომისა და შეწვევისაგან კიდე.

დაინერა ბძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკე, ჴელითა კარისა ჩუენისა, მდივან-მწიგნობრისა, თუმანიშვილის ბირთველისითა.

დედანს ჰქონია ხელრთვა: როსტომ.

სპარსული ტექსტი:

حكم عا [لی] شد آنکه کدخدا و سایر رعایا قریه مناستری من اعتمال براتلو بدانند که تا د[ایه ز] لفیجان در حیات است قریه| مذکور تیول او مقررست و بعد از فوت او تیول رفعت پناه الزیر بیگ سولاخه شویلی و ولدان مشارالیه مقرر| نموده ایم که بعد از فوت زلفیجان مزکور مومی الیه و ولدان او را تیولدار خود دانسته و مالوجهات| و حقوق دیوانی [را] بدو و ولدان [او] واصل ساخته در عهده دانند و چون حکم بمهر عالی رسد اعتماد دانسته | تحریرا ...

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ ს ა ბ ა რ ა თ ი ა ნ ო ს სოფლის მონასტრის ქედხოდამ და სხვა გლეხებმა იცოდნენ, რომ სანამ გამდელი ზ ი ლ ფ ი ჯ ა ნ ი ცოცხალია, ხსენებული სოფელი მის თიულად არის დამტკიცებული და მისი გარდაცვალების შემდეგ სიდიადის საფარველის, ე ლ ი ზ ბ ა რ - ბ ე გ ს ო ლ ა ლ ა შ ვ ი ლ ი ს ა და მისი შვილების თიულად დაგვიმტკიცებია. [ამ სოფლის ქედხოდამ და გლეხებმა], ხსენებული და მალუჯათი და სახელმწიფო გადასახადი მას და მის შვილებს უნდა მისცენ და [ამ ბრძანების შესრულებაზე] პასუხისმგებლობა უნდა იკისრონ, და როცა ბრძანებაზე მაღალი ბეჭედი იქნება დასმული, დაემორჩილონ მას. დაინერა ...

5

10

ტექსტის ბოლოს არის გადამწერის მინაწერი:
این حکم اصلی رویش دیدم و رویش من ملا باباخان حاجی خداویردی زاد
დედანი ვნახე და მისი პირი გადმოვწერე მე, მოლა ბაბახან ხოდავერდი-ზადემ“

კომენტარი:

ელიზბარ სოლალაშვილი – ქართლის ერთ-ერთი გავლენიანი თავადი. სოლალაშვილები როსტომამდე პროირანული ორიენტაციის თავადები იყვნენ და სვიმონ-ხანის ერთგული მოხელეები (იხ. დოკუმენტური წყაროები, 2019: 138, 140, 141, 168, 188). ელიზბარი როსტომის მფარველობით სარგებლობდა. იგი გახდა სასოლალაშვილოს უფროსი. ფლობდა ოხიაყორჩისა და ბოქაულთუხუცესის თანამდებობებს, ბოლოს შაჰის მულარიბი და მუსაიბი გახდა (პირთა ანოტირებული ლექსიკონი, 2007: 183). შაჰის მულარაბი (არაბ. სარდალი) და მუსაიბი/მუსაჰიბი (სპ. მეგობარი, მოყვასი) ის ტიტულები იყო, რომლებიც ენიჭებოდათ შაჰთან განსაკუთრებული სიახლოვის გამო. სამოხელეო წყობაში მუსაჰიბი არის მეფის რჩეული პიროვნება, რომელსაც ევალება სხვადასხვა საკითხში რჩევის მიცემა (სურგულაძე, 2017: 257-258).

ელიზბარის მმართველობის პერიოდში გაიზარდა სოლალაშვილთა სათავადოს მიწისმფლობელობა. იგი მნიშვნელოვნად გაძლიერდა. ელიზბარის დაწინაურება ვახტანგ V შაჰნავაზის მმართველობის პერიოდშიც გაგრძელდა (ბოშიშვილი, 2012: 28-31).

**1637. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა
იასე ქსნის ერისთავისაჲმ**

პ ი რ ი : სეა, 1450-24/155, გადაწერილი დედნიდან რუსული მმართველობის დაწესებულებაში.

საბუთის თ ა რ ი დ ი : ქორნიკონი ტკე (325), რაც უდრის 1637 წელს.
საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივანი ბირთველ თუმანიშვილი.

[ქ.]ნებითა და შეწვევითა ლ(მრ)თისათა, ჩვენ, მეფეთ-მეფემან, პატრონ-
მან როსტომ, და თანამეცხედრემან ჩვენმან, დედოფალთ დედოფალ-
მან მარიამ, ესე უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა გასათავებელი მტკიცე
და უცვალებელი საბოლოო წიგნი და ნიშანი შევინწყალეთ და გიბოძეთ
5 თქვენ, ჩვენთა ერდგულთა და წესისქაებრ მრავალფერად ნამსახურთა
ყმათა, ქსნის ერისთავს იესეს, შვილთა თქვენთა: ლარგველ [ს]
ა, ქვქეწიფნეველსა, შვილთა და მომავალთა სახლისა თქვენი-
სათა, ყოველთავე.

10 მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და ქალაქს თქვენს ვაჭრებს
გვიაჯენით, ჩვენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი, მოკითხული
ვქენით და ძუელითგან თქვენი სამუიდრო ყოფილიყო. ანე, შევინწყალეთ
და გიბოძეთ ქალაქს თქვენი ვაჭარი: თანდუაშვილი პაპი-
ნა, ჩოგინა, ზურაბა და მურადა სამართლიანის საქმი-
15 თა და სამძღურითა. თქუენთუინ და თქუენთა შვილთათვის გვიბოძებია
მკუიდრად და საბოლოოქდ.

გქონდეს და გიბედნიეროს ლ(მერ)თ(მა)ნ ჩვენსა ერდგულსა სამსახურ-
სა შინა და არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩვენგან და არა შემდგომად სხუა-
თა მეპატრონეთაგან.

20 ანე, გიბძანებთ კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო, მდივანწხო და ქა-
ლაქის მოურავნო და მოხელენო, თქვენცა ასრე გაუთავეთ, ნურას მოუ-
შლით და შექეცილებით თუინიერ თანჯადგომისაგან კიდე.

დაინერა ბ(რძანებ)ა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკე, ხელითა კარი-
სა ჩვენისა მდივან-მწიგნობრის, თუ მანიშვილის ბირთუელი-
სათა.

დედანს ჰქონია როსტომ მეფის ხვეული ხელრთვა და ბეჭედი.

კომენტარი იხ. საბუთთან Hd-14660.

1637 წ. სითარხნის წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა დიდიელ დიპანოზ ათანელისაგან

დედანი: ხეც, Hd-1053; ყავისფერი ეტრატი; ზომა: 32, IX 18,5 სმ; შავი
ფერის მელანი; მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამ-
წერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; დაზიანება: ეტრატი ადგილ-ადგილ
ამოხეულია, მარჯვენა მხარე, რომელზეც სპარსული ტექსტია მოთავსუ-
ლი, ჩამოხეულია, რაც ტექსტის სრულად აღდგენას ართულებს. საბუთი
გამაგრებულია სარესტავრაციო ქადალდით; საბუთი ორენოვანია – ქარ-
თულ-სპარსული. სპარსული ტექსტი, შვიდ სტრიქონად, შექასთენ-ნასთადი-
ყის ხელით შესრულებული, მოთავსებულია საბუთის verso-ზე.

საბუთის თარიღი: ქორონიკონი ტკე (325), რაც გვაძლევს 1637 წელს.
საბუთის დამწერი: მდივან-მწიგნობარი ბირთუელ თუმანიშვილი.
გამოცემა: თაყაიშვილი, 1909, გვ. 32. თ. აბაშიძე, 2017, გვ. 165-166.

ქ. ნებითა და შეწვევითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემან, პატრონ²მანროსტომ დათანამეცხედრემანჩუენმან,დედოფალთ-დედოფალ³მან პატრონმან მარიამ, ეს საბოლოოდ გასათავებელი [ნიგ]ნი და სიგელი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქუენ, წმიდის გიორ⁴გის დეკანოზს ათანელსა, შვილსა შენსა და ვითს, ელიაზარს, გედევან⁵[ნს და იო]ვანეს.

ასრე და ამა პირსა ზედან, რომე [მოგუიდეგით] ⁶კარსა და სითარხნის წყალობას გუიაჯენითა. ვისმინეთ აჯა და მოახსენ{ე}⁷ბა თქუენი, მოკითხული ვქენით და ძუელ მეფეთაგან წყალო⁸ბა-სიგელიც გინახეთ და ვინც დეკანოზი ყოფილა, მუდმი⁹ად თა⁹რხანი და აზატნი ყოფილან.

ანე, ჩუენად სადღეგრძელოდ და მე¹⁰ფობისა ჩუენისა წარსამართებულად ჩუენც გათარხნეთ და გა¹¹ნთავისუფლეთ ასრე და ამა წესი[თა], რომე რარიგადაც ძუელს ¹²სიგელში თორმეტს საუფლოსა დღეს ჟამის წირვა გედ¹³ვას, ის წირვა არ მოშალოთ. და მეფეს, ბატონს გიორგი¹⁴ს მოიხსენებდეთ და ჩუენ დაგუამწყალობნებდეთ.

ასრე გათარხნეთ, ¹⁵რომე არაფერი საჩუენო სათხოვარი და გამოსაღები არა გეთხო¹⁶ებოდეს-რა, არა მალი, არა ღალა, არა კულუხი, არა სეფეობა, ¹⁷არა სატარულო, არა ულუფა, არა საბალახე, არა მუჯირობა, ¹⁸[ა]რა პირისთავი და სამკალი, არა სალენავი და საყუელიერო ერთის ლამ¹⁹ქრობისაგან მეტი იყუენი[თ სა]ყდრის შვილნი და დეკანოზნი.

გქონდეს ²⁰და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მან) და არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩუენგან და [არა] ²¹შემდგომად სხუათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბ(რ)ძანებთ კარისა [ჩ]²²უენისა ვექილ-ვეზირნო, მდივანო და სხუანო მოსაქმენო, დ ი ღ მ ი ს ა ²³მოურავნო და მობელენო, ვინცა-ვინ იქნებოდეთ, თქუენცა ასრე გაუთავ[ვეთ] ²⁴და ნუ რას მოუშლით და შეეც-ილებით.

დაინერა ბ(რ)ძანება და ნიშანი ²⁵ესე [ქორონიკონსა ტ]კე, ჴელითა კარისა ჩუენისა მწიგნობრის, თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ²⁶ის ბ ი რ თ უ ე ლ - ი ს ი თ ა .

ხელრთვა ხვეულად: როსტომ

უზის ორი ოვალური ბეჭედი მხედრული ლეგენდით.

მინაწერები:

recto-ზე: ქ. ხატის ყავარი. ეს თ[ა]რ[ხ]ანია. ყუელ{ა}ს გამო{უ}ვიდა¹ ამისი მონაწილეობა. არა გამოეთამე იყო. (?)

verso-ზე: ეს წიგნი სითარხნის არის.

სხვა მინაწერები დაზიანების გამო არ იკითხება.

სპარსული ტექსტი:

هو
 آنکه بنابر شفقت عالی در باره بابونه دکنوز و داود و الیاس |
 ... [ملهم ؟] دیغمی از ابتداء تاریخ ذیل ... بخط گرجی نوشته دکنوزی کلیسیا |
 ... [قریه] مذکورہ را بمومی الیہم عنایت فرمودہ ایم بالنجہ (؟) متعلق بدکنوزی |
 ... [بخط] گرجی نوشته ... وکلاء سر کار عالی حسب المسطور |
 ... [چون نشان] بمهر عالی رساد اعتماد نمایند تحریراً فی ۲۹ |
 ... [سنہ] ۱۰۵۱

ის (ღმერთი)

[გამოვიდა მაღალი ბრძანება] მასზედ, რომ პ ა პ უ ნ ა დეკანოზის, და უ დ ი ს ა და ე ლ ი ა ს ი ს ... კურთხეული (?) დ ი ღ მ ე ლ ე ბ ი ს მაღალი წყალობის საფუძველზე ქვემოთ მითითებული თარიღის დასაწყისიდან, [იმგვარად], როგორც ქართულადაა დაწერილი, აღნიშნული სოფლის ეკლესიის დეკანოზობა ხსენებულისთვის გვიბოძებია ... დეკანოზობასთან დაკავშირებული [საკითხები ?] ... ქართულად დაწერილი ... მაღალი კარის ვექილებმა დაწერილის თანახმად ... როცა მაღალი ბეჭდით შეიმკობა, ენდონ.

დაიწერა 1051 წლის 29 ...

ბეჭდები: მცირე ზომის ოთხკუთხა სპარსული ბეჭედი ლეგენდით: „خاک قدم علی منوچهر“ – „აღის ფეხთა მტვერი მანუჩარი“ დასმულია ქართული ტექსტის შუაში.

**1637 წ. 27 მარტი. წყალობის ბანახლების წიგნი
 როსტომ მეფისა ნასრ თუმანიშვილის შვილებისადმი**

დ ე დ ა ნ ი: ხეც, Ad-973 ბ; აღწერილობა იხ. 1618 წ. 30 მაისს გაცემულ საბუთთან (Ad-973 ა). მოცემული საბუთის ტექსტს უჭირავს ფურცლის verso-ს შუა ნაწილი. ხელი მხედრული; შავი ფერის მელანი; განკვეთილობის ნიშანი: სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ;

საბუთის თ ა რ ი დ ი: ქორონიკონი ტკე (325), მარტის კზ (27), რაც უდრის 1637 წლის 27 მარტს.

ქ. ს ო მ ხ ი თ ს ნაოჯარი ნასოფლარი ხ ა ნ ძ ო რ ი ქ ი სამკუთხედოთ |² თ უ მ ა ნ ი შ უ ი ლ ი ს ნ ა ს რ ი ს ა ი ც ო და ჩუენს ძმას, მეფეს |³ ბ ა - ტონს ბ ა გ რ ა ტ ს ა ც ნიგნი ებოძა. და ძუელი სიგე |⁴ ლ ი ც უ ნახეთ და, ანე, ყოვლის კაცისგან უცვ { ა } |⁵ ლ ე ბ ლ ა თ და სამკუთხედოთ და ს { ა } ბ ო ლ ო ვ ო თ |⁶ ჩუენც ნასოფლარი ხ ა ნ ძ ო რ ი ქ ი ნ ა ს რ ი ა ს შუილის |⁷ პ ა პ ი [ა]

ს ა , მ { ა } ნ უ ჩ ა რ ი ს ა და ს ო რ ა ზ { ა } ნ ი ს ა და ბ ე ჟ ა ნ ი ს თ უ -
ი ს |⁸ გუიბოძებია.

ქონდეს და უბედნიეროს ღ(მერ)თმ(ა)ნ, ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკე,
მარტსა კზ.

verso-ზე ხელრთვა ხვეულად: რ ო ს ტ ო მ

XIX საუკუნის მინანერი:

სოვეტნიკი თ(ავადი) დ ი მ ი ტ რ ი თ ა რ ხ ნ ი ს .

კომენტარი:

ნასრ თუშანიშვილი ქართლის მეფეების: ლუარსაბ II-ის, ბაგრატ VII-
სა და სვიმონ II-ის მდივან-მწიგნობარი იყო. 1618 წელს მას და მის
შვილებს ბაგრატ მეფემ უბოძა ნაოხარი სოფ. ხანძორისი (Ad-973-ა. იხ.
დოკუმენტური წყაროები, 2019: 147-148). 1618 წლის საბუთში ადრესატის
შვილებიდან მხოლოდ ბაინდური და ყორხმაზი იხსენიებიან. საფიქრე-
ბელია, რომ ზემომოყვანილი სიგელის გაცემისას ისინი გარდაცვლ-
ილები არიან და ამიტომ ნასრის დანარჩენი შვილების ან შვილიშ-
ვილებისადმი წყალობა განახლებული.

**1637 წ. პირობის წიგნი როსტომ მეფისა
ელიზბარ დავითიშვილისადმი**

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Sd-641; ყავისფერი ქაღალდი; ზომა: 32X17 სმ.; შავი
ფერის მელანი; ხელი მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან
სამწერტილი.

საბუთს აქვს თ ა რ ი ღ ი : ქორნიკონი ტკე (325), რაც გვაძლევს 1637
წელს.

გ ა მ ო ც ე მ ა : თაყაიშვილი 1909: გვ. 193-194.

ქ. ნებითა და შენევნითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემან
პ|²ატრონმან რ ო ს ტ ო მ , და თანამეცხედრემან ჩუენმან, |³ დედოფალთ-
დედოფალმან პატრონმან მ ა რ ი ა მ , ესე |⁴ უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა
გასათავებელი წყალობ|⁵ისა და საიმედო წიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და
|⁶ გიბოძეთ თქუენ, ჩუენსა ერდგულსა და მრავალფერა|⁷დ თავდადებით
ნამსახურთა ყმათა, და ვ ი თ ი შ ვ ი ლ ს ე ლ ი |⁸ ზ ბ ა რ ს და შვილთა
და მომავალთა სახლისა თქუენ|⁹ისათა, ყოველთავე. ასრე და ამა პირსა
ზედან, რომე ვიყუნე|¹⁰ თ თქუენთუის მწყალობელნი, მოპატიენი და კარგის
მდო|¹¹მნი, უვნონი და უზიანონი. არას კაცისა და დედაკაცის პირითა ა|¹²რ
შეგიბეზლოთ და არც გაუკითხავად გაგინყრეთ.

მოკი|¹³თხული ვქენით და რაც არა დაგეშავებინოს-რა, ამის მეტი

არ¹⁴ა გარდაგაჯდევინოთ-რა. და დღეს, რისაც მამულის მქონ¹⁵ებელი და ანუ საწელოსი იყუნეთ, ამისგან არ¹⁶ დაგამცროთ და არცა-რა მოგიშალოთ. თქვენ ჩუენზედ¹⁷ არა სტყუოთ-რა.

ამისად გასათავებლად მოგუიციემია თავდება¹⁸დ თავად ღ(მერ)თი და ყოელნი მისნი წმიდანი ზეცი¹⁹სა და ქუეყანისანი, ჯორციელნი და უჯორ²⁰ცონი.

დაინერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტ²¹კე

ხელრთვები ხვეულად: რ ო ს ტ ო მ , მ ა რ ი ა მ

კომენტარი იხ. Sd-601-თან

76

1637 წ. მამულის წყალობის წიბნი ორსტომ მეფისა ელიზბარ დავითისშვილისადმი

პ ი რ ი : ხეც, Ad-1084; მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 33X19,5 სმ. შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; საბუთის ტექსტის მცირე ნაწილი ალაგ-ალაგ დაზიანებულია და შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით.

თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი ტკე (323), რაც უდრის 1637 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : კარის მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმა-ნიშვილი.

ქ. ნებითა და შენევნითა ღ(მრ)თისათა, ჩვენ, მეფეთ-მეფემან პატ[რონ] მან რ ო ს ტ ო მ , და თანამეცხედრემან ჩვენმან, დედოფალთ-დედოფ[ა] ღმან პატრო[ნ]მან მ ა რ ი ა მ , ესე უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა გასათავებელი სამკვიდ[რო] და საბოლოო წიგნი და ნიშანი შეგინწყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვ[ე]ნთა ერდგულთა და წესისებრივ მრ[ა]ვალფერად თავდადებით ნამსახურ[რ]თა ყმათა, დ ა ვ ი თ ი ს შ ვ ი ლ ს ბოქაულთუხუცეს ე ლ ი ზ - ბ ა რ ს , [ძმასა] თქვენსა კ ო ს ტ ა ნ ტ ი ლ ე ს , შვილთა და მომავალთა სახლისა თქვენისათა ყოელთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და მამულის წყ[ა]ლობას გვიან-ჯენით, ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი და მოკითხული ვქენით, ქ ი ნ ძ ა თ ი სამკვიდროდ თქუენი ყოფილიყო. მ ა რ ტ ი რ ო ზ ი შ ვ ი ლ ი ა ვ თ ა ნ დ ი ლ ი და შ ა ლ ვ ა შემოგეცილნეს. და მოკითხული ვქენით და ძუელითგანც თქუენი სამკვიდრო ყოფილიყო.

ანე, შეგინწყალეთ და გიბოძეთ ყოვლის კაცის უცილებრად, ასრე რომე, არას თქუე[ნ]ს ნათესავს ქ ი ნ ძ ა თ { თ } ა ნ წელი არა ჰქონდეს. ა ვ თ ა ნ დ ი ლ ს და შ ა ლ ვ ა ს გამოვართვით და თქუენი სამკვიდრო მამ-ული გიბოძეთ. და დაგიმკვიდ[რ]ეთ ყოვლის კაცისაგან უცილებრად, მარ-თლის სამართლიანის საქმითა და სამძლურითა, ვიდრე მთა-ბარ[ა]მდისინ.

გქონდეს და გიბედნიერ[რ] ოს ლ(მერ)თ(მა)ნ ჩვენსა ერდგულად სამსახურსა შინა და არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩვენგან და არა შემდგომად სხუათა მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბ(რ)ძან(ებ)თ კარისა ჩვენის ვექილ-ვეზირნო, მდივანო და სხუანო მოსაქმენო, თქუენცა ასრე გ{ა}ჟთავეთ ნურას მოუშლით შეცილებით, თუნიერ შენვენისა და თანადგომისაგან კიდე. აგრევე გაუკითხავად არა შეგბეზლოთ და, რისაც მამულისა და საჯელოს მქონებელნი იყუნეთ, არც იმისგან დაგამცროთ. და მწყალობელნი და მოპატიენი ვიყუნეთ.

დაინერა ბძა(ნება) და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკე, ჴელითა კარისა ჩვენისა მდივანმნიგნობრის თუ მ ა ნ ი ს შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ უ ე ლ ი ს ი თ ა .

დედანს ესვა ბეჭდები: ნ ე ფ ე რ ო ს ტ ო მ , დ ე დ ო ფ ა ლ ი მ ა რ ი ა მ დ ა ვ ი თ [დ ა ვ ი თ ი ს შ ვ ი ლ ი ს] გვიანდელი მინანერი:

ქ. ეს მუსავადი თვითონ მე, დ ა ვ ი თ ს , დამინერია. და ამისი დედანი აქა მე მაქს თვითონ რ ო ს ტ ო მ ნეფისგან ნაბოძები. რაც ამა ასლში, ამა მუს{ა}ვადაში სწერია, ამის ასლშიაც ასრე სწერია. თუ ან ერთი სიტყვა ტყუილ{ა}თ დამენეროს, ჯერა ვიყო ლ(ვ)თის შემცოდე. და [ეგების], მაგა ბატონმან თვისისთვის დაფიცება არა დამიჯეროს, და ამა ე რ { ა } ნ ი ს ჴელმნიფის ნასოფი ნაყაზი ვიყო, თუ ამაში ტყუილი რამე დამენეროს. და თუ იყ{ა}ბულა და დაიჯეროს, კარგი ნყალობა იქნებ{ი}ს, და თუ არა და არა იყ{ა}ბულა, კარგათ იყოს, ბატონის ნყრომას და ლ(ვ)თის ნყრომას რა გ{ა}ქენყობის.

ქართული ბეჭედი ლეგენდით: ბოქაულთუხუცესი დ ა ვ ი თ

მინანერი: . . . [მ]უსვადა არის.

კომენტარი იხ. Sd-601-თან

77

1637 წ. ყმისა და მამულის წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ზაქარია ავალიშვილისადმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Hd-14483; მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 34,3X15 სმ. შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი და სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; დაზიანებული კიდეები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. საბუთი ქართულ-სპარსულია - შექასთეს ხელით შესრულებული რვასტრიქონიანი სპარსული ტექსტი მოთავსებულია verso-ზე. საბუთის შეტანილია რუსული მმართველობის დაწესებულე-ბაში 1817 წლის 12 აპრილის, რეგისტრირებულია 1829 წლის 1 სექტემბერს ნომრით №143.

პ ი რ ე ბ ი : სეა: 1450-47/146; 1461-3/76.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტკე (324), /1637 წელი/.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : კარის მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმა-ნიშივილი.

გ ა მ ო ც ე მ ე ბ ი : თაყაიშვილი 1910, №564, გვ. 543; ფუთურიძე 1955, №63, გვ. 141-142.

ქ. ნებიტა და შენვენიტა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მეფე[მა]²⁶, პატრონმან როსტომ, და თანამეცხედრემან ჩუენმან,³ დედოფალთ-დედოფალმან პატრონმან მარიამ, ესე წყა⁴ლობისა წიგნი და ნიშანი შეგინწყალეთ და გიბო⁵ძეთ თქუენ, ჩუენთა ერდგულთა ყმათა, ავალ⁶ი შვილთ ზაქარიას, შვილსა თქუენთა ავალსა, და⁷ ვითს, ქაიხოსროს და ლონენასა, შვილთა და მომავა⁸ლთა სახლისა თქუენისათა ყოველთავე, მას ჟა⁹მსა, ოდეს მოგუიდეგით კარსა და თქუენსავ ნაქონ¹⁰ს სამკუიდროს* სომ { ა } ნ ე თ ს გუიაჯენით.

შეგინწყალეთ და გიბოძეთ, ხი¹¹ დირბეგის მესხებს გარეთ, ორი კუამლი თქუენი მ¹²კუიდრი ყმა და ალაგი სამართლიანის სამძღურითა,¹³ რისაც მქონებელი სომანეთი ყოფილიყოს. იმ სამ¹⁴ჭმით თქუენთუის გუიბოძებია.

გქონდეს და გიბედ¹⁵ნიეროს ლ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენსა ერდგულად სამს{ა} ხურსა ში¹⁶ნა და არაოდეს არ მოგეშალოს.

ანე, გიბ(ძანე)ბთ კარისა¹⁷ ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და სხუნო მოსაქმენო, დლე¹⁸ს ვინცა-ვინ იყუნეთ და ანუ დღეის წაღმა იქნებოდეთ,¹⁹ თქუენც ასრე გაუთავეთ და ნურას მოუშლით და შე²⁰ც²⁰ილებით.

დაინერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკე, ჴე²¹ლითა კარისა ჩუენისა მდივან-მნიგნობრის თუ მან²²ი შვილის ბირთუ ელისითა.

ხვეული ხელრთვა: ||²³მ ა რ ი ა მ

უზის ნუშისებრი ფორმის, გუმბათიანი ბეჭედი ლეგენდით: ყაენის ფერხთა მტურეი, როსტომ მეფე ვამტკიცებ.

გვიანდელი მინაწერები: სოვეტნიკი თ(ავად)ი დ ი მ ი ტ რ ი თ ა რ ხ ა ნ ო ვ ი .

როსტომ მეფის მიერ ხ ი დ ი რ ბ ე გ ი ს წყალობის წიგნი.

ჩაინერა 58 კნილაში, 143 ნომ. ოქმი“.

შა[...]თისა წიგნი.

სპარსული ტექსტი:

1636 წ. 19 ოქტომბერი – 18 ნოემბერი

[هو]

حكم عالی شد آنکه چون قریه سمانت من اعمال آل و سورام از قدیم | الايام از زکریا بیگ بوده و درینوقت ولدان او اوال بیگ | و داتونه از روی صدق و یکجہتی آمده بخدمات سرکار عالی اشتغال دارند | از ابتدا | چهارماہه اود نیل بدستور در وجه ایشان مقرر نمودیم | کدخدایان و رعایا | قریه مذکور

* დედანში სიტყვა „სამკუიდროს“ ჩამატებულია.

مالوجهات و حقوق ديوانی را موافق دستور المعلی الكاۛ كارتیل بدیشان جواب گفته در عهده داندن و چون
حكم بمهر ا عالی رسد اعتماد نمایند تحریر ا فی شهر رجب المرجب [سنه] ۱۰۴۷

[ის (ღმერთი)]

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ რადგან ალსა და სურ-
ამს დამოკიდებული სოფელი სომანეთი ძველი დროიდანვე ზაქა-
რია - ბეგის იყო და ამჟამად მისი შვილები ავალ - ბეგი და და-
თუნა მოვიდნენ და გულწრფელად და ერთგულად მსახურობენ მაღალ
კარზე, [ამიტომ], ხარის წელის ოთხთვეობის დასაწყისიდან [ეს სოფელი] 5
ჩვენ მათთვის დაგვიმტკიცებია. ხსენებული სოფლის ქედხოდებმა და
გლებებმა ქართლის დასტურლამალის თანახმად, მალუჯათი და სახელმ-
ნიფო გადასახადი მათ უნდა გადაუხადონ და თავის ვალდებულებად აღი-
არონ [ამ ბრძანების შესრულება]. და როცა ბრძანება მაღალი ბეჭდით აღი-
ჭურვება — დაემორჩილონ [მას]. 10

დაინერა 1047 წლის რაჯაბ ალ-მორაჯაბის თვეს.

სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომის სპარსული ბეჭედი;
სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭედი დასმულია აგრეთვე ქართული ტექსტის
ბოლოს. წარწერით — خاك قدم على منوچهر — „აღის ფეხთა მტვერი მანუჩარი“.

კომენტარი:

ავალიშვილები მეფე თეიმურაზ I-ის ერთგულებით გამოირჩეოდნენ.
მოგვიანებით ისინი კახეთში გადადიან და იქ მკვიდრდებიან. ამ წყა-
ლობით მეფე როსტომს მათი გულის მოგება უცდია. სოფ. სომანეთი
ავალიშვილებმა რამინ ამირეჯიბის შემკვიდრეობიდან მიიღეს და იქ
საკუთარი ყმები, ხიდირბეგიდან წამოყვანილი მესხები დაასახლეს.
როსტომმა ვერ შეძლო ავალიშვილების მიმხრობა. მოგვიანებით, სოფ.
სომანეთი მან შანშეან-მარტიროზაშვილებს გადასცა (დოკუმენტური
წყაროები, 2019: 275-277, სეა 1450-1/131).

78.

1637 წ. სოფლების თარხნობის წიგნი როსტომ მეფისა ვახტანგ მუხრანის ბატონიშვილისაჟმ

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Qd-1490; მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 37,5X23 სმ.
შავი ფერის მეღანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი და სამ-
წერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; მცირედ დაზიანებული ადგილები შევსე-
ბულია სარესტავრაციო ქაღალდით. საბუთის ტექსტი ქართულ-სპარსულია.
ოთხსტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, შესრულებული შექასთენ-ნსთალიყის
ხელით, მოთავსებულია საბუთის verso-ზე. საბუთი წარუდგენიათ რუსული

მმართველობის დაწესებულებაში 1817 წლის 1 მარტს, რეგისტრაცია გაუვლია 1827 წლის 1 მარტს ნომრით №91.

პ ი რ ი : სეა; 1450-52/137.

თ ა რ ი ლ ი : ქორონიკონი ტკე (325), რაც უდრის 1637 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : კარის მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ფუთურიძე 1955, №61, გვ. 136-138.

ქ. ნებიტა და შენეწენიტა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემან, პატრონ-მან როსტო [მ] |² და თანამეცხედრემან ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფალმან, პატრონმან მ ა |³ რ ი ა მ , ესე უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა გასათავებელი საბოლოო {ო} წიგნი⁴ და წყალობისა ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენთა ერდგულთა და⁵ წესისებრივ მრავალფერად თავდადებით ნამს {ა} ხურთა ყმათა, ბ ა ტ ო ნ ი შ ვ ი ლ ს ვ |⁶ ა ხ ტ ა ნ გ ს , ბ ა გ რ ა ტ ს , ა რ ჩ ი ლ ს , ა შ ო თ ა ნ ს , კ ო ს ტ ა ნ ტ ი ლ ე ს , გ ი - ო რ გ ი ს და ა |⁷ ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე ს , შვილთა და მომავალთა სახლისა თქუენისათა ყოველთავე.

|⁸ მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგით [კა]რსა და მ ი ს ა ქ ც ი ე ლ ი ს ა და თ ე კ ე ნ ა ს |⁹ სითარხნის წყალობას გუიაჯენით, ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თ |¹⁰ ქუენი. მოკითხული ვქენით და დიდის ხნის ნაოჭარი ყოფილიყო |¹¹ და ასაშენებლად მოინდომეთ.

ანე, ასრე ვათარხნეთ და გითავისუფლეთ, |¹² რომე, არაფერი საჩუენო სათხოვარი და გამოსალები არა ეთხოებო |¹³ დეს-რა, არა საბალახე, არა კოდის პური, არა საური, არა ნახირის თა |¹⁴ ვი და ცხურის პირის თავი, არა ლაშქარ-ნადირობა, არა სეფეობა, ა |¹⁵ რასფერისთანა არა ეთხოებოდეს-რა.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ |¹⁶ მერთმან ჩუენსა ერდგულად სამს {ა} ხურსა შინა და არაოდეს არ |¹⁷ მოგეშალოს არა ჩუენგან და არა სხუათა მე-პატრონეთაგან.

ანე, გი |¹⁸ ბრძანებთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო, მდივანო და სხუანო მოსა |¹⁹ ქმენო, მ უ ხ რ ა ნ ი ს თასილდარნო და კარისა ჩუენითა წარვლენილნო მოწელენ |²⁰ ო, თქუენცა ასრე გაუთავეთ, რარიგადაც ამა ჩუენსა ნაწყალობევსა ფარ |²¹ ვანაშია ენეროს. და ნურას მოუშლით და შე {ე} ცილებით თუინიერ შე |²² წვენისა და თანადგომისაგან კიდე.

დაინწერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა |²³ ტკე, ჴელითა კარისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობრის თ უ მ ა ნ ი |²⁴ შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ - თ უ ე ლ ი ს ი თ ა .

ხვეული ხელრთვა: |²⁵ როსტომ

გვიანდელი მინაწერები:

ქ. რისა [ც] მომეფიც {ა} ვს ნაბოძები ... მ ი ს ა ქ ც ი ე ლ ი [და] თ ე კ ე ნ { ა } თ ს ი თ { ა } რ ხ ნ { ე } ს .

მ ი ს ა ქ ც ი ე ლ ი ს ა და თ ე კ ე ნ ა ს წიგნი სითარხნისა.

სოვეტნიკი თ(ავად)ი დ ი მ ი ტ რ ი თ ა რ ხ ა ნ ო ვ ი .

სპარსული ტექსტი:

1637 წ. 21 სექტემბერი – 20 ოქტომბერი

هو

حکم عالی شد آنکه از ابتدا چهار ماهه اود نئیل چنین مقرر شده که دو قریه خرابه که | در ضمن
بخت گرجی قلمی شده که خراب و بایر است و رعیت ندارند رفعت پناهان وقتان بیگ ... و
بیكرات و ارچیل و غ[یره] | برادران آبادان نمایند و معاف و مسلم [باشند] و بهیچوجه من
الوجه از رعایای که الحال جمعیت نمایند احدی طمعی و توقعی | ننمایند تحصیلداران حسب
المسطور مقرر دانسته طمعی و توقعی ننمایند تحریرا | فی شهر جمادی الاول سنه 1047

ის (ღმერთი)

გამოვიდა მაღალი ბრძანება, რომ ხარის წლის ოთხთვეობის დასაწყისიდან ასე იქნა დადგენილი, რომ ორი ნასოფლარი, რომელიც აქ (საბუთ-ში) ნაოხარად და დაუმუშავებელ ადგილად არის ქართულად დანერილი, სიდიადის საფარველმა ვ ა ხ ტ ა ნ გ - ბ ე გ მ ა . . . ბ ა გ რ ა ტ მ ა , ა რ - ჩ ი ლ მ ა და სხვა ძმებმა გააშენონ და გადასახადებისაგან თავისუფალი და შეუვალი იყოს. არავინ არავითარი მიზეზის გამო არაფერი მოსთხოვონ იმ გლეხებს, რომლებიც ამჟამად [იქ] მოგროვებებიან (დასახლდებიან). თანახად დანერილისა, გადასახადის ამკრეფებმა დადაგენილად ცნონ ეს და არაფერი მოსთხოვონ.

დაინერა 1047 წლის ჯომადი ალავალის თვეს.

სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომის სპარსული ბეჭედი. სამი სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭედი დასმულია ქართულ ტექსტზე: 1. ოთხკუთხა, წარწერით: خاك فام علی منوچهر – „ალის ფეხთა მტვერი მანუჩარი“, 2. ოთხკუთხა, გაურკვეველი წარწერით. მის ქვემოთ – მინაწერი: بنظر رسید – „განხილულია“ და 3. ოვალური, წარწერით: يا معين الضعفا – „ო, უძლურთა შემენევ“.

კომენტარი:

ვახტანგ მუხრანბატონი – ძე თეიმურაზ მუხრანბატონისა, რომელიც მარაბდის ბრძოლაში დაიღუპა (1625 წ.) ვახტანგს მამის გარდაცვალების შემდეგ არ მიუღია სამუხრანო. იგი თეიმურაზის ძმას – ქაიხოსროს ერგო, რომელიც გიორგი სააკაძის მეთაურობით აჯანყებულებს ქართლის გამგებლად დაუქვენებიათ. ბაზალეთის ბრძოლის შემდეგ ქაიხოსრო გიორგი სააკაძეს გაჰყვა ოსმალეთში. მეფე თეიმურაზმა სამუხრანო დაიკავა და თავის შვილს, დათუნა ბატონიშვილს გადასცა. თეიმურაზის და ქაიხოსროს ვაჟები, მათ შორის ვახტანგიც, იმერეთში გადაიხვეწნენ. მართალია, მოგვიანებით დაბრუნდნენ, მაგრამ ერთ გლეხკაცთან ცხოვრობდნენ გაჭირვებით (ბერი ევნატაშვილი, 1959: 413) თეიმურაზ მეფე „მტერობდა ძეთა და ძმისწულთა ქაიხოსროსათა და არა უტყვევებდა მუხრანს, არამედ მისცა ძესა თუსსა დათუნას“ (ვახუშტი

ბატონიშვილი, 1973: 436). დ. გვირიტიშვილი ფიქრობს, რომ სამუხრანოს დაკავების სურვილი ზურაბ არაგვის ერისთავს ჰქონდა და მეფის ამ საქციელით გაბრზაბული, თეიმურაზს დაუპირისპირდა და სეიმონ-ხანს მიემხრო (გვირიტიშვილი, 1955: 373). ფაქტია, ამ არეულობით ისარგებლეს თეიმურაზისა და ქაიხოსროს მემკვიდრეებმა და მუხრანი დაიკავეს. მუხრანის ბატონად ვახტანგი დაადგინეს, რომელიც სათავადოს განაგებდა 1628-1658 წლებში.

1633 წელს ქართლში გამეფებულ როსტომს ვახტანგი „პირველივე მიუგება“ (ბერი ეგნატაშვილი, 1959: 417). ბუნებრივია, თეიმურაზთან დაპირისპირებული მუხრანბატონი როსტომის მომხრეთა ბანაკში აღმოჩნდებოდა.

ვახტანგი (ფარსადან გორგიჯანიძე მას ბახუტას უწოდებს) გვერდით ედგა როსტომს ქართლის თავადთა მიერ მოწყობილ სხვადასხვა აჯანყებისას. სწორედ ვახტანგის დახმარებით გადარჩა გორში მყოფი როსტომი, როდესაც ქართლის თავადებმა მეფე თეიმურაზი მოიწვიეს გასამეფებლად. ვახტანგმა დაუყოვნებლივ აცნობა ეს ამბავი როსტომს, ისიც გორის ციხეში გამაგრდა, ხოლო თეიმურაზი იძულებული გახდა კახეთს წასულიყო. ვახტანგი მას დაედევნა და მის ლაშქარს დიდი ზიანი მიაყენა.

ვახტანგის დახმარებით შეძლო როსტომმა ახალგორის შეთქმულების ჩახშობაც. მან მეფეს თავისი ლაშქარი მიაშველა და შობის წირვაზე მყოფ იოთამ ამილახვარს, ქსნისა და არაგვის ერისთავებს თავს დაესხა. „იმ დღეს მუხრანის ბატონის მამაცობის ქება თქვეს“ (ფარსადან გორგიჯანიძე, 1925: 250).

ვახტანგი როსტომის გვერდითაა თეიმურაზ I-თან გადამწყვეტ ბრძოლაშიც. 1648 წელს, თიანეთში მყოფი თეიმურაზის წინააღმდეგ სწორედ ვახტანგი წარავლინეს. ბრძოლა უღლისთან მოხდა, სადაც თეიმურაზი დამარცხდა, ხოლო მისი ერთგული თავადი რევაზ ჩოლაყაშვილი დაიღუპა. (ვახუშტი ბატონიშვილი, 1973: 443).

უშიღღძიროდ დარჩენილმა როსტომმა თავის მემკვიდრედ სწორედ ვახტანგ მუხრანბატონი მიიჩნია. მან სპარსეთის შაჰს სთხოვა, ვახტანგი დაენიშნა ჯანიშინად. ვახტანგი ისპაჰანში ეახლა შაჰს და მისგან უხვი წყალობა მიიღო. ქართლში დაბრუნებულს როსტომმა „პატივი მოუმატა და ზოგ-ზოგი სავახტანგო (იგულისხმება XVI საუკუნის მიწურულს გარდაცვლილი ვახტანგ ბატონიშვილი თ.ქ.) სოფლებიც მისცა, ჳელმწიფის ნაბოძებს მამულის სიგელებში შეიღობით დააწერინა“ (ფარსადან გორგიჯანიძე, გვ. 266). ჩანს, ვახტანგმა ნიადაგის მომზადება დაიწყო ტახტზე ასასვლელად და მეფისგან უჩუმრად თავის მომხრეთა დასის შექმნას შეუდგა. მან დაინათესავა ქართლის გავლენიანი თავადები. ნოდარ ციციშვილის ასული თავის ვაჟზე, არჩილზე დანიშნა, ხოლო ქალიშვილი ზაალ არაგვის ერისთავის ძეს, ზურაბს მიათხოვა. ფიცის წიგნი მიიღო მარიამ დედოფლისგანაც. კარისკაცებმაც მისი ყმობა აღიარეს. როსტომმა შაჰისგან „ერთი რაყამი მუხრანის

ბატონს უბოძეთო, რომ ჩემს უკან მეფობა მისი იყოსო, რომ ჯარსა და ლაშქარს მისგან შიში აქონდესო“ (ფარსადან გორგიჯანიძე, 1925: 267). 1658 წელს, როსტომის გარდაცვალების შემდეგ ქართლის ტახტი მუხრანელმა ბაგრატიონმა ვახტანგმა დაიკავა, რომელმაც გამაჰმადიანების შემდეგ მიიღო შაჰნავაზის სახელი და საქართველოს ისტორიაში ვახტანგ V შაჰნავაზის სახელით შევიდა. მუხრანის სათავადოს უფროსობა თავის ძმას, კონსტანტინეს გადასცა (გვრიტიშვილი, 1955: 374-376).

1637. წყალობის ბანახლების წიგნი როსტომ მეფისა პაპუნა ბერძნიშვილისადმი

პ ი რ ი : სეა, 1450-31/68, გადაწერილი რუსული მმართველობის პირების დაეთარში.

საბუთის თ ა რ ი დ ი : ქორნიკონი ტკე (325), რაც უდრის 1637 წელს. საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი შალვა მარტიროზაშვილი.

[ქ. ნებითა და შენეენითა ღ(მრ)თისათა, ესე უკუნისამდე წიგნი და ნიშანი ჩუენ, მეფემან პატრონმან როსტომ, და] თანამეცხედრემან ჩუენ-მა, [დედოფალთა]- დედოფალ{მან} მ ა რ ი ა მ , ესე უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა გასათავებელი წყალობისა წიგნი და სიგელი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენთა ერდგულთა ყმათა და კარისა ჩვენისა იასაულსა, ბ ე რ - ძ ნ ი შ ვ ი ლ ს ა პ ა პ უ ნ ა ს ა , შვილსა შენსას ე ხ ნ ი ა ს ა , თ ა მ ა ზ ა - 5 ს ა , ო თ ა რ ს ა , შვილთა და მომავალთა სახლისა სახლისა თქვენისათა ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს სოფელი ე რ კ ნ ე თ ი თქვენი ნასყიდი ყოფილიყო და ხელმწიფეთა ალაპი გდებოდა, და ჟამთა აშლილობისაგან თქვენი ნასყიდი ე რ კ ნ ე თ ი ძალმკლავობითა და ძაბუნობითა ფ ა ლ ა ვ ა ნ დ ი შ ვ ი ლ ს 10 ნ{ა}ერთმევიანა, ვქენით მოკითხული და არა გემართლებოდეს. ან, ჩვენცა შეგინყალეთ, ისრევე გიბოძეთ მკვიდრი და ნასყიდი სოფელი მითთა, ბარითა, წყლითა, წისქვილითა, ველითა, ვენახითა და ყოვლისა მისისა სამართლიანის სამძღვრითა და საქმითა. სამკვიდრო{დ} და სამამულედ თქვენთ-ვინ და თქვენთა შვილთათვის გვიბოძებია ყოვლის ადამიანის მონათესავეს 15 კაცისაგან უცილებლად. ამაღ არავის მართებს შეცილება რომე, ამიერით უკუნისამდე თქვენი ნასყიდი და სამკვიდრო ყოფილა.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მან) ჩვენსა ერდგულად სამსახურსა შიგან. ამა მამულსა პირველადაც ალაპი ზდებოდა და აწე, ჩვენცა ალაპი დავიდევით, ასრე რომე, ჩვენად სადღეგრძელოდ და მეფობისა ჩვენისა წარ- 20 სამართებლად, ყოველსა მარიამობის თვესა ალაპს გარდაიხდიდეთ, დაკლევდით ძროხასა და ერთსა ცხვარსა, ერთსა დახარჯევდით ღვინოსა საპალნესა, ერთსა პურსა საპალნესა, ერთსა-ორსა მღვდელსა და ერთსა მთავარსა,

იქითვე ყოვლა{დ}წმიდის წინა ჟამსა აწირვინებდით ჩვენა{დ} სადღეგრძელოთ. სხვა საჩვენო სათხოვარი და გამოსაღები არა ეთხოებოდეს-რა: არა კოდისპური, არა საბალეხე, არა ნახირისთავი, არა სხვა სათხოვარი და გამოსაღები, არა ეთხოებოდეს-რა ერთი სათათროს საურისაგან კიდე.

5 ვინცა და რამაც კაცმა ეს ჩვენი აღაპი მოშალოს და ან ამა მამულსა ვინმე შემოგეცილოს, თავადამც რისხავს ღ(მერ)თი და მამა, ძე და სულიწმიდა და ყოველნი წმიდანი ღვთისანი.

10 ანე, გიბძანებთ კარისა ჩვენისა ვეკილ-ვეზირნო და სხუანო კარისა ჩვენისა წარვენელინო მოსაქმენო, ვინგინდა-ვინ იყუნეთ და ანუ დღეის წაღმა იქნებოდეთ, მერმე, ბძანება და ნიშანი ესე ჩვენი თქვენცა ასრე გაუთავეთ და დაუმტკიცეთ, რარიგათაც ამა ჩვენგან ნაწყალობევს სიგელსა შიგან ეწეროს.

15 დაინწერა ბძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკე, ჴელითა კარისა ჩუენისა, მდივან-მწიგნობრისა - მ ა რ ტ ი რ ო ზ ი ს შ ვ ი ლ ი შ ა ლ ვ ა ს ი თ ა .

დედანს ჰქონია ხელრთვები: რ ო ს ტ ო მ , მ ა რ ი ა მ

კომენტარი:

საბუთის ტექსტი საინტერესოა, მაჰმადიანი როსტომის ეკლესიისადმი დამოკიდებულების თვალსაზრისით. იგი სიცოცხლეშივე იჩენს აღაპს. ერკნეთის მამულს ხელმწიფეთა აღაპი ედო ვალდებულებად და როსტომის მხრიდანაც აღაპის გაჩენა არა იმდენად მისი რელიგიური გრძნობების გამოხატულებად უნდა ჩავთვალოთ, არამედ უფრო ფეოდალური სამსახურის ერთ-ერთ სეგმენტად უნდა მივიჩნიოთ და სამეფო პრივილეგიის ტრადიციის დაცვად.

1637 წ. მამულის წყალობის წიგნი ორსტომ მეფისა ზაქარია მაყაშვილისადმი

დედანი: ხეც, Hd-14481; მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 32,8X13,5 სმ. შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; დაზიანებული კიდევები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. საბუთი ქართულ-სპარსულია. სპარსული ტექსტი, შვიდ სტრიქონად, შექასთეს ხელით შესრულებული, მოთავსებულია საბუთის verso-ზე.

თარიღი: ქორონიკონი ტკე (324), /1637 წელი/.

გამოცემები: ფუთურიძე 1955, №62, გვ. 139-141.

საბუთის დამწერი: კარის მწიგნობარი მერაბ ყორღანაშვილი.

ქ. ნებითა და შენქეზნითა ლ(მრ)თის(ა)თა, ჩუენ, მეფეთ-² მეფემქან პქატრონმქან როსტომ, ესე წყალობისა ნ³იგნი და სიგელი შეგიწყალეთ და გიბოძეთ⁴ თქუენ, ჩუენსა ერდგულსა ყმასა მ ა ყ ა შ უ ი ლ ს , ⁵ ლ უ ა რ ს ა ბ ი ს შ უ ი ლ ს ზ ა ქ ა რ ი ა ს და ძმისწულსა⁶ შენსა ლ უ - ა რ ს { ა } ბ ს , და მომავქალთა სახლისა თქუ⁷ვენისთა ყოველთავე, მას ჟამსა, ოდეს მოგუი⁸დევით კარსა და თქუენს სქამკუიდროს მამისა და⁹ პაპის მამულს გუთაჯენით.

ჩუენცა¹⁰ ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი და შეგი¹¹წყალეთ და გიბოძეთ სქამქართლიანი თქუენის¹² მამისა და პაპის მამული, რისქაც მქონებელი¹³ მამქათქუენი ლ უ ა რ ს { ა } ბ ყოფილიყოს ან შ ი გ - ნ ი თ ა | ¹⁴ კ ა ხ ე თ ს , ა ნ გ ა მ ო ღ მ ა კ ა ხ ე თ ს და ან პ ი რ ა ქ { ე } თ ა | ¹⁵ ს { ა } გ { ა } რ ე ჯ ო ს , უკლებლათ გუიბოძებია.

გქო¹⁶ნდეს და გიბედნიეროს ლ(მერ)თმ(ა)ნ ჩუენსა ერ¹⁷დგულათ სქამსქახურსა შიგქან.

ანე, მოგახსე¹⁸ნებთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და მ¹⁹დივანო, მერმე, ესე ჩუენგქან ნაბოძები მამუ²⁰ლის ფარვანა თქუენცა ასრე გაუთავეთ, ²¹რარიგადც ამქაში ენეროს, ნუროდეს ნუ მოუ²²შლით და შექეცილებით, თუინიერ თანა²³დგომისა და შეწვენისაგან კიდე.

დაინერა²⁴ ბრძქანება დქა ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკე, ჯელი²⁵თა მნიგნობრისა ყ ო რ ღ ა ნ { ა } შ უ ი ლ ი ს მ ე | | ²⁶რ ა ბ ი ს - თ ა .

უზის ნუშისებრი ფორმის დიდი ბეჭედი ლეგენდით: **الا** (ალლაჰ), ყაენის ფერხთა მტუერი, როსტომ მეფე, ვამტკიცებ*.

გვიანდელი მინანერი:

ქ. როსტომ მეფე

სპარსული ტექსტი:

1636 წ. 19 ოქტომბერი – 18 ნოემბერი

[هو]

حکم عالی شد آنکه بنابر یکجہتی و یکرنگی رفعت پناه زکریا بیگ ا و لورصاب بیگ برادر زاده مشارالیه آنچه در الکاء کاخت ملک و تیول مورثی ایشان است بدستور قدیم تیول مشارالیه ا و لورصاب بیگ مقرر نمودیم کدخدایان و رعایا الکاء متعلق بایشان مالوجهات و حقوق دیوانی و اصل ساختہ چیزی موقوف ندارند و چون حکم بمهر عالی رسد اعتبار نمایند تحریرا فی شهر رجب المرجب [سنه] ۱۰۴۷

ის (ღმერთი)

გამოვიდა მაღალი ბრძანება, რომ სიღიადის საფარველის — ზ ა ქ ა - რ ი ა - ბ ე გ ი ს ა და მისი ძმისწულის — ლ უ ა რ ს ა ბ - ბ ე გ ი ს ე რ თ -

* ბეჭდის ფორმულაში „ალლაჰის“ გაჩენის შესახებ იხ. ხ. ბაინდურაშვილი, 2019 გვ. 15-21.

5 გულებსა და ერთსულოვნების გამო, რაც კახეთის ოლქში მათი სამკვიდრო მამული და თიულია, ძველი წესით, სხენებულისთვისა და ლუ-
არსაბ-ბეგისათვის დაგვიმტკიცებია. მათი კუთვნილი „ოლქის“
ქეთხოდებმა და გლეხებმა [მათ] მალუჯათი და სახელმწიფო გადასახადი გა-
დასცენ, არაფერი დაუკავონ და როცა ბრძანება მაღალი ბეჭდით აღიჭურ-
ვება, დაემორჩილონ მას. დაინერა 1047 [წლის] რაჯაბ ალ-მორაჯაბის თვეში.

ქართულ ტექსტზე მოთავსებულია 1. ოთხკუთხა და 2. მრგვალი სპარსუ-
ლი სარეგისტრაციო ბეჭდები. منوچهر – „ალის ფეხთა მტვერი მანუჩარი“. 2.
ოვალური, წარწერით: يا معين الضعفا – „ო, უძლურა შემწევ!“ სპარსული ტექს-
ტის ბოლოს ზის როსტომის სპარსული ბეჭედი.

კომენტარი:

ზაქარია მაყაშვილი – 1651 წლისთვის ის ნინოწმინდელი ეპისკოპოსი იყო (შაორშაძე, 2008: 65-67). ზემომოყვანილი საბუთით ირკვევა, რომ 1637 წელს ჯერ არ ფლობს ამ სახელოს და სავარაუდოდ სასულიერო პირიც არ იყო. საგულისხმოა, რომ ტექსტში არა მისი შვილი, არამედ ძმისშვილი იხსენიება. ფაქტია, მას ოჯახი და მემკვიდრე არ ჰყავს და, სავარაუდოდ, უკვე სასულიერო ასპარეზზე მოღვაწეობისთვის ემზადება (ნაკლებად საფიქრებელია, რომ მოცემული პერიოდისთვის ბერად ყოფილიყო აღკვეცილი, ამ შემთხვევაში მას მამულებს არ დაუმტკიცებდნენ). იგი როსტომის ერთგული ყმაა და ეს მხოლოდ დიპლომატიკურ ფორმულად არ უნდა მივიჩნიოთ, რადგან 1637 წელს, როდესაც ჯერ კიდევ თეიმურაზ I არის კახეთის მეფე, ზაქარია როსტომს სთხოვს კახეთის მამულების დამტკიცებას. ცხადია, ამ ერთგულების სანაცვლოდ მიიღო მან ნინოწმინდელობა, როდესაც 1648 წელს როსტომი საბოლოოდ დაეუფლა კახეთის სამეფოს.

81

[1637 წ. ახლო]. მზარველობის პირობის წიგნი, ბოკეპუში როსტომ მეფის მიერ თამარ ბატონიშვილისა და მისი შვილის, იოთამ ამილახორისათვის

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Hd-2129, ღია ყავისფერი ლაქებიანი ქაღალდი, ზომა: 49,3X19,3 სმ; შავი ფერის მეღანი; მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი: ორ-
წერიტილი ან სამწერიტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; დაზიანება: საბუთს მოხეული აქვს ზედა მარჯვენა კიდე.

პირი: სეა, 1461-14/42.

საბუთი უთარიღოა: ფარსადან გორგიჯანიძის მონათხრობის საფუძ-
ველზე დათარიღებულია 1637 წლის ახლო წლებით.

ქ. არსება-დაუსაბამოსა და დაუსრულებელისა, [ღმრთისა მამისა, ძისა] |² და სულისა წმიდისათა; თავდებობითა, მინდო[ბითა და შ]|³უამდგომლობითა, მეოხებითა უბინოდ მშო|⁴ბელისა მისისა, პატიოსნისა და ცხოველსმყოფელის ჯუ|⁵არისა ძელისა ცხოველებითა, რომელსა ზედან განიპყარნა |⁶ პატიოსანი და უხრწნელნი მკლავნი თუისნი ქ რ ი ს ტ ე მ ა ნ, |⁷ ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენმან, ხსნისათუის ჩუენისა; |⁸ მისითა თავდებობითა, მი|⁹ნდობითა და შუამდგომლობითა, რანიცა დიდსა საუფლო|¹⁰სა სუინ-აქსარსა შიგან წმიდანი სწერიან და ანუ მოიხსე|¹¹ნებიან.

ამა ყოველთა წმიდათა ღ(მრ)თისათა თავდებობითა, მინდობითა და |¹² შ|უამდგომლობითა, ზეცისა ძალთა ანგელოზთა, მთავარანგელოზთა მი |¹³ ქ ა ე ლ და გ ა ბ რ ი ე ლ ი ს ა თ ა , ამა ყოველთა წმიდათა ღ(მრ)თისათა ზეც|¹⁴ისა და ქუეყანისათა, ჯორციელთა და უჯორცოთა.

თა|¹⁵ვდებობითა, მინდობითა და შუამდგომლობითა ესე ა|¹⁶უარე-ბელი და დრო-დაუდებელი, ყოვლის ჩხუბის და ხუანჯისაგან |¹⁷ გამოკრებული ფიცი, პირი და წიგნი მოგახსენეთ და გიბო|¹⁸ძეთ ჩუენ, მეფეთ-მეფემან პატრონმან რ ო ს ტ ო მ და თანამე|¹⁹ცხედრემან ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფალმან, პატრონმან მ ა რ ი ა მ , |²⁰ თქუენ, ჩუენს დასა, ბატონიშვილს, ბატონს თ ა მ ა რ ს და შვილთა |²¹ თქუენთა — ა მ ი ლ { ა } ხ ო რ ს ი ო თ ა მ ს .

ასრე და ამა პირსა ზედან, |²² თუ თქუენ ჩუენი ერდგულნი და გაუყრელნი |²³ ყმანი იყუნეთ, დღეს და დღეის უკან ვიყუნეთ თქუენთ|²⁴უის კარგნი და უზიანო მწყალობელნი და მოპატიენი. |²⁵ და თუ ამას უკან ჩუენზედ აღარა სტყუოთ-რა, არც ბედნიერს ყ{ა}ე|²⁶ნს ვაქნევინოთ თქუენთუის ავი, და არც ჩუენ წასაჯდენლად |²⁷ და ავად მოსაპურობლად გამოგიმეტოთ. და ვინცა-ვინ თქუენ|²⁸ი თავი შემოგუაბეზლოს, გაუკითხვად არ გაგინყრე|²⁹თ და კიდევ გაგიკითხოთ. და რასაც არ გემართლებოდ|³⁰ქეთ, მის მეტად არ გაგინყრეთ და არც ცუდად შეგიბეზლო|³¹თ. და რისაც მამულისა და საჯელოს მქონებელნი იყუნეთ, |³² იმისგან არ დაგამცროთ.

ამისად გასათავებლად, თავდებ|³³ად მოგუიციემია თავად ღ(მერ)თი და ყოველნი მისნი წმიდანი ზეცისანი და ქუეყანისანი, ჯორციელნი და უჯორცონი. და ჯე|³⁴ლიცა ასრე ჩაგირთოთ, რომე ამის გათავების მეტი |³⁵ გულში არა აღვიაროთ-რა.

ხელრთვები: რ ო ს ტ ო მ , მ ა რ ი ა მ

გვიანდელი მინანერი საბუთის verso-ზე:
რ ო ს ტ ო მ მეფის მოცემული.

კომენტარი:

თამარ ბატონიშვილი – იოთამ ამილახორის დედა, ბაგრატიონი, როსტომ „მეფის, ბიძის ვახტანგის ქალი“ (ფარსადან გორგიჯანიძე, 1925: 245). იოთამი ქართლის თავადებთან ერთად მეფე როსტომს აუჯანყდა. მეფემ მისი და ქსნის ერისთავ იასეს ცოლ-შვილი გორის ციხეში დაატყვევა და სხვილოს ციხე დააქცია, თუმცა იოთამი და იასე ვერ

ჩაიგდო ხელში. ისინი კახეთში გადაიხვეწნენ. მოგვიანებით, დედოფალ მარიამის შუამდგომლობით, როსტომმა მათი ცოლ-შვილი გაათავისუფლა და ისინიც კახეთს გაისტუმრა. იოთამმა როსტომთან შერიგება გადაწყვიტა და საქმის მოგვარება დედამის მიანდო, რომელიც იმერეთში იყო ჩიჯავაძესთან. იგი კარგი „ფეშქაშით“ ეახლა როსტომს და შვილთან შერიგებას შეევედრა. მეფემაც „ამილახორი თავის დედას ბატონის შვილ თამარს აპატია და საამილახოროც მისცა“ (ფარსადან გორგიჯანიძე, 1925: 245). ამ ამბებს ფ. გორგიჯანიძე 1637 წლით ათარიღებს და საბუთიც, ამ პერიოდში გაცემულად უნდა მივიჩნიოთ.

82

1638 წ. 2 ივლისი. სახელოს წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა მანუჩარ თუშანიშვილისადმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Hd-14602; ყავისფერი ქაღალდი; ზომა: 54X23,5 სმ; შავი ფერის მელანი; მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამწერტილი; საბუთი გამაგრებულია სარესტავრაციო ქაღალდით; საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპარსული. სპარსული ტექსტი, შექასთეს ხელით, ოცდასამ სტრიქონად, მოთავსებულია საბუთის verso-ზე.

საბუთის თ ა რ ი ღ ი : ქორნიკონი ტკვ (326) მკათათვის ბ (2), რაც გვაძლევს 1638 წლის 2 ივლისს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : სალაროს მუშრიბი ფირალი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : თაყაიშვილი, 1910, №565; ფუთურიძე, 1955: გვ. 142-146; დოლიძე, 1965: გვ. 215-216.

ქ. ნებითა და შენვენითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, ქ ა რ თ ლ ი ს ა და კ ა ხ - ე თ ი ს ა , ორის²ავე ტახტის მპყრობელმან, მეფეთ-მეფემან პატრონმან როსტომ, ესე³უკუნისადმი ჟამთა და ხანთა გასათავებელი, ყოვლის კაცისაგან მოუსარჩ⁴ლელი და მოუდევარი წყალობისა და სარგოს წიგნი და სიგელი გიბოძეთ⁵ თქუენ, ჩუენთა ერდგულთა და მრავალფერად წესისაებრ თავდადებით ერ⁶დგულად გულით მისანდოსა და ხუაშიადის შემნახავს ყმასა, თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ს ჩ⁷უენის ბეჭდის შემნახავს, მურდარს პატრონს მ ა ნ უ ჩ ა რ ს , მას ჟამსა, ოდ⁸ეს მოგუიდეგით კარსა და საბეჭდავის სარგოს წყალობას დაგუიჯენით.

⁹ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი, მოკითხული ვქენით და ¹⁰შეგინყალეთ და გიბოძეთ საბეჭდის სარგო. თუ სოფელს გავსცემდეთ, კუამ¹¹ლის თავს თუითოს მარჩილს აიღებდე; გლეხის სითარხნეზედ – ორი მარჩილი; სამო¹²ურაოზედ – ათს კუამლზედ სამი მარჩილი; მსახურის ჯამაგირზედ – თუმნისთავს ერთი ¹³შაური; ინამზედ – თუმნისთავს თუითო აბაზი ჰამასალზედ; თუმნისთავს – ო¹⁴რი შაური თათრის საბალახეზედ; ოცი მარჩილი – თათრის პირისთავს¹⁵ე; ათი ცხუარი –

კოდისპურის წიგნზე; კაცისთავს – თითო მარჩილი ფ უ შ |¹⁶ ტ უ ქ უ ს სამოურაოზე; ოცი მარჩილი – საბალახეზე, კიდევ თასილდარისთავს |¹⁷ -თუითო მარჩილი: ზარაბხანის წიგნზე – ოცი მარჩილი.

ვინც იჯარაღარი იყოს, |¹⁸ თუმნისთავს ერთს შაურს აიღებდე, გ ი - ლ ა ნ ი ს იასალდარიდამე – ხუთი მარ|¹⁹ჩილი. ვისაც ანგარიში გამოართვან და მუფასა დაუნერონ, თუმნისთავს – თუით|²⁰ო ფული საურის თასილდარზე; რაც მეასურეს ერგო, თუმნისთავს |²¹ – თუითო აბაზი. ეს ამგუარად გაგუიჩენია და გაგუირიგებია და წყალობად გუიბოდ|²²ებია, უნაკლულად აიღებდეთ.

უზედაესთა მოგახსენებთ და უქუედაესთა გიბ(რძანე)|²³ბთ, კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და სხუანო მოსაქმენო, თქუენცა ას|²⁴რე გაუთავეთ, ნურაოდეს ნუ შეუშლით და ნუ შეეცილებით თუინიერ თ|²⁵ანადგომისა და შენეენისაგან კიდე.

უზედაესთა მოგახსენებთ და უქუედაეს|²⁶თა გიბ(რძანე)ბთ, ვისაც ჩუენგან წყალობა დაგემართოს, რარიგადაც ამ ჩუენს ნაბ|²⁷ძანებში ენეროს, ნურა კაცი სარგოს ნუ დაუჭერთ და ნურც დააკლებთ.

|²⁸ დაინერა ბძანება წიგნი და სიგელი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკვ, მკათათვესა ბ, ჴელითა ჩუენის |²⁹ სალაროს მუშრიფის, გორელის ფ ი - რ ა ლ ი ს ი თ ა .

საბუთის ბოლოს როსტომ მეფის მსხლისებრი ფორმის ბეჭედი ქართული ლეგენდით: ქ. ყანის ფევა მტუერი რ ო ს ტ ო მ მეფე ვამტკიცებ.

მინანერი საბუთის verso-ზე: მეფის რ ო ს ტ ო მ ი ს ა გ ა ნ მორდლობის სიგელი გ ო რ ჯ ა ს პ ი მდივნის წიგნებისა.

სპარსული ტექსტი:

1636 წ. 14 ივლისი – 12 ივლისი

الله لا آلا هو الحى القيوم

حكم عالی شد آنکه بنا بر راستی و درستی و نمک بحلالی و نیکوخدمتی رفعت پناه اعتمادی منوچهر بیگ تومان شویلی عیسوی الاصل منصب مهرداری و دوات داری را بمشار الیه مفوض و منوط داشتیم مقرر است که و کلاه عالی جمع اسناد و شرطنامچه و عرایض و بروات و غیر هم را بمومی الیه سپارند که او بمهر و نشان عالی رساند و او را در بین منصب عالی مستقل و مستحکم دانسته احدی بهیچ وجه من الوجوه دخل در مهمات مهرداری و دوات داری ننماید و دانسته رسوم او را بتفصیل ذیل مقرر داشته ایم | حکم دیه حکم ترخانی مواجب از برات و غیره | خانه رعیت نوکر تومان | یک قروش دو مارچیل نیم مارچیل پنجاه دینار | انعام تحصیلدار وجوه چوپانگی اویماقات | تومانی دوازده هزار دینار |

دویست دینار |

تحصیلدار کوندز پوری داروغگی پشتکوه تحصیلدار سابالاخی گرجستان | هر تحصیلداری یک قروش دوازده هزار دین تحصیلداری یک قروش |

مفاصا

تومانی پنج دینار

تحصیلدار علف خوار [و] آبخور گوسفند تحصیلدار وجوه ساری گرجستان |
ده راس تحصیلداران از باج رسوم خود |

حکم داروغگی

ده خانه سه مارچیل

حکم همه ساله شرط نامچه ضرابی اجاره قپان و قصابخانه تحصیل همه ساله گیلان |
تومانی صد دینار دوازده هزار دینار [تو]مانی یک شاهی سه هزار دینار |
حسب الامر مقرر شد که از اجاره ضرابخانه هم تومانی یک شاهی بدهند کلی تحصیلداران و ارباب
موجب و انعام و غیره بطریقیکه مقرر شده رسوم | مهرداری را بمنوچهر بیگ مهردار | رسانیده تخلف
نورزند و در عهده شناسند | بتاریخ بیست و یکم شهر صفر ختم بالخیر و الظفر سنه ۱۰۴۸
هو

... | در وجه رسوم... منوچهر بیگ ... | موقوف ندارند و هر ساله حکم مجدد نطلبند

ის (ლმერთი)

არა არს ღმერთი გარდა ალაჰისა, უკვდავისა, უცვალებელისა!

- გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზედ, რომ ნამდვილი ქრისტიანის, სანდო [და] მაღალხარისხოვანი მ ა ნ უ ჩ ა რ - ბ ე გ თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი -
- 5 ლ ი ს სიმართლის, პატიოსნების, ერთგულებისა და კეთილი სამსახურის გამო, ჩვენ ვუბოძეთ და ჩავაბარეთ აღნიშნულ [პირს] ბეჭდის შემნახავის და დავთარდარის თანამდებობა. დადგენილია, რომ მაღალი ვეჭილები გადასცემენ [მას] ყველა საბუთს, პირობის წიგნებსა და არზებს, ბარათებს და სხვას, რათა მან წარმოადგინოს ისინი მაღალი ბეჭდის და ნიშნის და-
- 10 სასამელად და, ცნობენ რა მას ამ თანამდებობაზე სრულუფლებიანად და დამტკიცებულად, არავინ ჩაერიოს ბეჭდის შემნახვისა და დავთარდარობის საქმეში. მისი სარგო ქვემოთ მოტანილი წესით დაგვიმტკიცებია: სოფლის ოქმისთვის [უნდა აიღოს] – ერთი ყურუში, სითარხნის ოქმისთვის: გლეხების – ორი მარჩილი, ნოქრების – ნახევარი მარჩილი, ბარათებით და სხვ.
- 15 [ასალები] ჯამაგირისთვის – თუმნიდან ორასი დინარი. თათრის ელის ჩობან-ბეგისაგან შემოსულ თანხებზე – თორმეტი ათასი დინარი, კოდის-პურის თაჰსილდარისგან – ერთი ყურუში თითოეულ თაჰსილდარზე, ფოშთექუჰის სატარულოზე – თორმეტი ათასი დინარი, ს ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ო ს საბალახოზე – ერთი ყურუში, მუფასაზე – თუმნიდან ხუთი დინარი, ცხვრის
- 20 საბალახოს და დარწყულების თაჰსილდარისაგან – ათი სული ცხვარი. ს ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ო ს საურის ფულის თაჰსილდარი ... თაჰსილდარები თავის სარგოს (რუსუმის) ბაჟიდან – თუმნიდან ორასი დინარი. ტარულობის ოქმი: ათ სახლზე – სამი მარჩილი. ჰამასალაზე – თუმნიდან ასი დინარი. ზარაბის პირობის წიგნზე – თორმეტი ათასი დინარი. ყაფანი და სასაკლაო
- 25 – თუმნიდან ... შაური. გ ი ლ ა ნ ი ს ჰამასალას თაჰსილდარი – სამი ათასი დინარი. ყველა გადასახადის ამკრეფნი და ბარათების მქონენი, ჯამაგირის და ინამის მიმღებნი და სხვანი დადგენილი წესით მისცენ ბეჭდის შემნახა-

ვის სარგოს მ ა ნ უ ჩ ა რ - ბ ე გ მორდარს, წინააღმდეგობას ნუ გასწევინ და თავის მოვალეობად ცნონ [ამ ბრძანების შესრულება]. [საქმის] ბედ-ნიერად და გამარჯვებით დასრულების – 1048 წლის 21 საფარის თვე.

... სარგოს შესახებ ... მანუჩარ-ბეგს... ნუ შეუჩერებენ და ყოველ წელს ახალ ბრძანებას ნუ მოითხოვენ.

ოთხი მცირე ზომის სპარსული ბეჭედი დასმულია ქართულ ტექსტზე: 1. ოთხკუთხა, წარწერით: خاك قدم على منوچهر – „აღის ფეხთა მტვერი მანუჩარი“. 2. ოვალური ბეჭედი, წარწერით „عليقولى“. ქვემოთ აქვს მინანერი: ثبت شد – დამტკიცდა, 3. ოთხკუთხა ბეჭედი: ქვემოთ სარეგისტრაციო აღნიშვნით بنظر سائر – „განხილულია“ და 4. ოვალური ბეჭედი. სპარსული ტექსტის მარჯვენა ზედა კიდეზე – როსტომის სპარსული ბეჭედი, მის ქვემოთ – სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭედი გაურკვეველი წარწერით.

იხ. კომენტარი ხეც, Ad-972-თან

83

1638 წ. 28 აბვისტო. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ბექან საბინაშვილისადმი

პ ი რ ი : სეა, 1450-30/63, გადაწერილი დედნიდან რუსული მმართველობის დაწესებულების პირების დაგთარში. საბუთის პირზე მიწერილია ნას-თალიყის ხელით გადაწერილი სპარსული ტექსტი შვიდ სტრიქონად.

საბუთის თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტკვ (326) მარიამობისთვის კზ (27), რაც უდრის 1638 წლის 27 აგვისტოს.

საბუთის და მ წ ე რ ი : მდივანუხუცესი შადვა მარტიროზიშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ფუთურიძე, 1955, გვ. 146-148.

[ქ.] ნებითა და შენ[ევნითა ლ(მრ)თისათა, ჩვენ, მეფეთ]-მეფემან პატრონმან როსტომ, [და თანამეცხდრემან ჩუენმან, დედოფალთა დედოფალმან მ ა რ ი ა მ , ესე უკუნისამდის ჟამთა გასათავებელი, მტკიცე და შეუცვალებელი წყალობისა საჯილდაო წიგნი და სიგელი შეგიწყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენთა ერდგულთა და მრავალფერად თავდადებით ნამსახურთა ყმათა, ს ა გ ი ნ ა შ ვ ი ლ ს ჩუენსა, ბ ე ჟ ა ნ ს , ძმასა თქვენსა ი ო თ ა მ ს და პ ა პ უ ნ ა ს ა , შვილთა და მომავალთა ყოველთავე სახლისა თქვენისათა.

მას ჟამსა, ოდეს ჩვენი ერთგული და ნამსახური ყმა, ა ბ ა შ ი ძ ე , კურთხეული ბატონი ლ ო ნ ე ნ ა , ლალატად მისმავე ძმამ, პ ა ა ტ ა მ მოაკულებინა, ჩვენ დიდად ვინყინეთ და ვითაკილეთ, რომე ჩვენს საბრძანებელსა და სახელმწიფოში სხვის ქვეყნიდამ ამრიგი საქმე გუკადრეს. ამ საქმეზედა ჩვენი სარდარი ზ ე მ ო ქ ა რ თ ლ ი ს ა , ა მ ი ლ ა ხ ო რ ი

პატრონი იოთამ, გაუზახეთ და თავის სასარდროს გარდაის, სხვა ჩვენი ჯარი სომხით - საბარათი შვილო საგანაც გავატანეთ პაქაქას მძულისა სახლისა კარისა და ცოლ-შვილის დასაქერლად და ასაოხრებლად.

5 მიუხდეს და დაქარბიეს და ააოხრეს პაატას მამული, იმათ შე[ე] ტყო[თ], ჩხეიძე ბანანა და აბაშიძე ბეჟან დახდომოდეს და ჩვენს ჯარს შემობმოდეს. თავად ლ(მერ)თის ბრძანებითა და მერმე ჩვენის დოვლათითა თქვენ შეყროდი და ორთავეზედა გაგმარჯუებოდა. ნაცქაქა დნი და სახელოვანი კაცნი ყოფილიყუნეს და დიდს განსაცდელშია ჩაე-
10 გდე. ბრძანებითა ლ(მრ)თისათა, ორთავე[ს] მორეოდი, ჩხეიძის ბანანასათვის თავი მოგეკუეთა და აბაშიძე ბეჟან, მხარშეკრული, მათის თავითა და ცხენითა და იარაღითა ჩუენს წინ მოიღე.

ვითაცა ამა ორთა სახელოანთა თავადთა ზედა სახელოვნად და ყოვლის კაცისაგან ნამეტნავად შეგინყალეთ, რისაც მამულისა მქონებელნი
15 თქვენ, სამნი ძმანი იყვნეთ ანუ მთასა, ანუ ბარსა, ყოველივე თქვენი ყმა და მამული გითარხნეთ. და გითავსუფლეთ არაფერი საჩვენო სათხოვარი და გამოსაღები არა ეთხოვებოდეს-რა: არა საბალახე, არა კოდისპური, არა ნახირისთავი და არა პირისთავი - ყოვლის ჩვენის სათხოვარისა და გამო-
საღებისაგან თქვენი მამული გვითარხნებია და გვითავსუფლებია.

20 ანე, გიბძანებთ კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო და კარითა ჩვენითა წარვლენილნო ყოელნო მოსაქმენო, ვინგინდა-ვინ იყუნეთ და ანუ დღეის ნაღმა ვინგინდა-ვინ იქნებოდეთ, მერმე ბრძანება და ნიშანი ესე ჩუენი თქუენცა ასრე დაუმტკიცეთ, რარიგაცა ამა ჩვენგან ნანყალობევსა სი-
25 გელსქაქა შიგან ენეროს. ნურც არას თქვენ შეუშლით, თვინიერ თანადგომისა და შეწევნისაგან კიდე.

დაინერა ნიშანი და ბ(ძანე)ბა ესე ჩვენი ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკვ, მარიამობის თვეს კზ, ხელითა კარისა ჩუენისა მდივანუხუცვისისა, - მარტირო-
ზიშვილის ავთანდილისითა, დამამტკიცებელნი ღმერთმან აკურთხოს და წმიდამა ლ(მრ)თისმშობელმა მარიამქმ.

დედანს ესვა როსტომ მეფის ბეჭედი.

სპარსული ტექსტი:

1638 წ. 12 აგვისტო - 9 სექტემბერი

[حكم عالی شد آنکه] بنابر تواجہ در بارہ بیجن بیگ علمدار سگنہ شولی و یوتم و بابونہ برادران او را کہ چون مرحوم قغانہ بیگ را برادرزادہ خود از باشی اچوق آمدہ بقتل رسانیدہ و اینجانب نیز رفعت پناہ یوتم بیگ امیلاخور را با جمعی پیادہ بہ باشی اچوق فرستادیم دو نفر تاواد خان باشی اچوق بہ ایشان راست آمدہ در آنجا بیجن بیگ مشارالیہ مردنگی را نمودہ یکی را بقتل رسانیدہ و یکی را گرفتہ بحضور آوردہ بنبر [این] دہات و رعایا اورا بعلت مالوجہات و نخریس طاوی و بریسطاوی و کودوسپوری سوای ایساق کش کہ ہمیشہ در یساق... در خدمت باشند ترخان [و] مرفوق القلم نمودیم ضابطان و ملکان و کدخدایان مشارالیہ را بموجب شرح فوق مستحکم دانستہ مزاحم نشوند چون نشان بمہر عالی رسد اعتماد نمایند تحریرا فی شہر ربیع الثانی سنہ ۱۰۴۸

[გამოვიდა მაღალი ბრძანება] მასზედ, რომ ალამდარ ბეჟან-ბეგს აგინაშვილის და მისი ძმების – იოთამისა და ბაბუნასადმი ყურადღების გამო, როცა განსვენებული ღონენა-ბეგის მისმა ძმისწულმა ბაში-აჩუკიდან (იმერეთი) მოსულმა მოკლა და ჩვენ, იოთამ-ბეგ ამილახვარი ქვეითი რაზმით ბაში-აჩუკში გავაგზავნეთ, [რათა] ორი თავადი (და) ბაში-აჩუკის ხანი მათ შეხვედროდათ. იქ ხსენებულ ბეჟან-ბეგს მამაცობა გამოუჩენია – ერთი მოკლა და ერთიც დაჭრა (და) ჩვენთან მოიყვანა. ამიტომ მათი (ბეჟან-ბეგისა და მისი ძმების) სოფლები და გლეხები გვითარხნებია და მალუჯათის, ჩობან-ბეგის, ნახირისათვის, პირისთავის და კოდისპური გადახდისადან გაგვითავისულებია, გარდა ლაშქრობისა (იასაყექისა), რათა ლაშქრობაში მუდამ ... მსახურობდნენ. გამგებლნი, მელიქები და ქედხოდები ზემოთხსენებული განმარტების საფუძველზე დამტკიცებულად ცნობენ რა ხსენებულ [პირებს], ნუ შეაწუხებენ [მათ]. როცა ეს ბრძანება მაღალი ბეჭდით აღიჭურვება, დაემორჩილონ (მას).

დაინწერა 1048 წლის რაბი ას-სანის (II) თვეს.

სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმული ყოფილა როსტომ მეფის ოთხკუთხა ბეჭედი.

პირის გადამწერის მინანერი: من میرزا محمد اغراف ۱۴ کلاس مطبق بالا نوشتم
 მე-14 კლასის მირზა ალაღაროვმა დედნის შესატყვისად დაწერე“.

კომენტარი:

საბუთში საუბარია ნარატიული წყაროებისთვის უცნობ ბრძოლაზე. ცხადი ხდება, რომ როსტომს იმერეთის სამეფოშიც ჰყოლია მხარდამჭერები, მიუხედავად იმისა, რომ იმერეთის მეფე დაპირისპირებული იყო როსტომთან და თეიმურაზ I-თან ერთად ებრძოდა როსტომისა და დადიანის კოალიციას.

აბაშიძეები, მოცემულ მომენტში იმერეთის მეფეს უჭერდნენ მხარს ჩხეიძეებთან ერთად. ცნობილია, რომ ჩხეიძეებმა მონაწილეობაც მიიღეს როსტომის წინააღმდეგ მოწყობილ ნოდარ ციციშვილის აჯანყებაში. მათ თავინთი კანდიდატურა ჰყავდათ და ტახტზე იმერეთის მეფის ვაჟის – მამუკა ბატონიშვილის აყვანას აპირებდნენ. აბაშიძეებიდან მხოლოდ ღონენა დამდგარა როსტომის მხარეს. ღონენა ქართლში ჩანს გახიზნული, რადგან თავისი ძმა პაატა, სწორედ როსტომის საბრძანებელში იჭრება და იქ კლავს ღონენას. ამას როსტომის ლაშქრობა მოჰყვა იმერეთში, სადაც აბაშიძეებთან ერთად ჩხეიძეებიც უპირისპირდებიან როსტომის ლაშქარს (სოსელია, 1973: 41, 169).

1638 წ. 11 ოქტომბერი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ლევან მაჩაბლისადმი

პირი: სეა, 1450-26/218, გადაწერილი დედნიდან რუსული მმართველობის დაწესებულებაში.

საბუთის თარიღი: ქორონიკონი ტკვ (326) ღვინობისთვის ია (11), რაც უდრის 1638 წლის 11 ნოემბერს.

საბუთის დამწერი: მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუშანიშვილი.

[ქ.] ნებითა და შენევნითა ღ(მრ)თისათა ჩვენ, მეფეთ-მეფემან პატრონ-მან როსტომ, ესე წყალობისა ნიგნი და ნიშანი შეგ[ინყალეთ] და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენთა ერდგულთა და წესისაებრივ მრავალფერად ნამსახურსა ყმასა, მაჩაბელსა ლევანს, შვილთა და მომავალთა სახლისა სახლისა თქვენისათა, ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდგით კარსა და სვერს პაპელიშვილის წყალობას დაგვეაჯენით, ჩვენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი და შეგინყალეთ და გიბოძეთ სვერელი მისის სამართლიანის საქმითა და სამძღვრითა. ყოვლითურ უნაკლულო თქვენთვის და თქვენთა შვილთათვის გვიბოძებია.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მან) ჩვენსა ერდგულად სამსახურსა შინა და არაოდეს არ მოგეჭალოქსა ჩუენგან და არა სხვათა მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბძანებთ კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო, მდივან{ნ}ო და სხვანო {მოსა}ქმენო, თქვენცა ასრე გაუთავეთ და ნურაოდეს მოუშლით და შეეცვილებით თუნიერ შენევნისა და თანადგომისან კიდე.

დაინერა ბძანება და ნიშანი ესე ქ(რორონი)კ(ონ)ს ტკვ, ღვინობისთვისა ია, ხელითა კარისა ჩვენისა, მდივან-მწიგნობრისა, თუშანიშვილის ბირთველისათა.

დედანს ჰქონია ხევეული ხელრთვა: როსტომ და სამი ბეჭედი.

1639 წლის 28 აგვისტო. სვიმონ მეფის წყალობის წიგნი ძალაქის მოურავსა და მერიძივითუხუცესს, მანუჩარისადმი

პირი: სეა, 1450-53/81

საბუთის თარიღი: ქორონიკონი ტკზ (327), მარიამობისთვისა ოცდარვასა (28), რაც უდრის 1639 წლის 28 აგვისტოს.

საბუთის დამწერი: მდივან-მწიგნობარი - ბირთველ თუშანიშვილი.

[ქ. ნებითა და შენევნითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემან, ჳელ-მნიფემან, პატრონმან როსტომ, და თანამეცხედრემან ჩუენმან,] პატრონმან მარიამ, ესე უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა გასათავებელი სამკუიდრო და საბოლოო წიგნი და სიგელი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩუენთა ერდგულთა და თავდადებით ნამსახურსა ყმასა, ქალაქის მოურავსა და ჩვენსა მერიქიფეთუხუცესს, მანუჩარს, და შვილთა თქუენტა: ბახუტასა, პაატას, შვილთა და მომავალთა სახლისა თქვენისათა, ყოველთავე.

მას ჟამსა, როდეს მოგვიდევით კარსა და მამულის წყალობას გვიანჯენით, ჩუენცა ვიგულეთ და ვიგულისმოდგინეთ, ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი, შეგინყალეთ და გიბოძეთ ფლავს ბატონის, ბიძის ჩვენის ვახტანგის კერძი მამული, გლეხი თათარაშვილი, თავხელიძე და ზუარი მისის მეზურითა, რისაც მქონებელი მეზუარე ყოფილყოს ყოვლითურ, ესენი მართლის სამართლიანის საქმითა და სამძღურითა, მითითა, ბარითა, წყლითა და წისქვილითა, ველითა და ვენახითა, სახნავითა და უხნავითა, შენითა და ოხერითა, საძებრითა და უძებრითა, შესავლითა და გასავლითა ყოვლითურ უკლებრივ თქვენთვის და თქვენთა შვილთათვის გვიბოძებია.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მან) ჩვენსა ერდგულად სამსახურსა შინა და არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩუენგან და არა სხუათა მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბძანებთ კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო, მდივანჩხო და სხუანო მოსაქმენო, დღეს ვინ გინდა-ვინ იყუნეთ, ანუ დღეის წაღმა იქნებოდეთ, თქუენცა ასრე გაუთავეთ და ნურას შეუშლით და შექცვილებით, თვინიერ შენევნისა და თანადგომისაგან კიდე.

დაინერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკზ, მარიამობის თუეს ოცდარვასა, ხელითა კარისა ჩვენისა მდივან-მწიგნობრის - თუმანიშვილის ბირთუელისათა.

დედანს ესვაროსტომ მეფის ბეჭედი.

1639. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა დეპანოზ [იასე] ზუმბულიძისადმი

პირი: სეა, 1450-31/141, გადაწერილი რუსული მმართველობის დაწესებულების პირების დავარში.

საბუთის თარიღი: ქორონიკონი ტკზ (327), რაც უდრის 1639 წელს.

საბუთის დამწერი: მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

[ქ.] ნებითა და შენევნითა ღ(მრ)თისათა, ჩვენ, მეფეთ მეფემან, პატრონმან როსტომ, ესე უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა გასათავებელი

ნიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩვენთა ერთგულთა და ნამსახურთა ყმათა: ზ უ მ ბ უ ლ ი ძ ე ს დეკანოზს და შენთა შვილთა: ხო ს ი ტ ა ს , თ ა მ ა ზ ი ს , რ ა მ ა ზ ი ს შვილთა და მომავალთა სახლისა თქვენისათა, ყოველთავე.

5 მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და მამულის წყალობას გვიაჯენით, ვითაც ს ა ფ უ რ ც ლ ე ს მამულები გამოგერთო, იმისად სამუქფოდ შეგინყალეთ და გიბოძეთ ძ ე გ უ ს მ ა ი თ უ რ ა მისის მამულითა და ს ა დ ა ლ ა შ ვ ი ლ ი ბ ე რ უ კ ა . ესენი, რისაც მამულის მქონებელი ყოფილიყუნენ, ყოვლითურ მისის სამართლიანის საქმითა და სამძღური-
10 თა: მითითა, ბარითა, ველითა, ვენახითა, შესავალ-გასავლითა, სახლ-მარნითა, და უხმართა. სრულად და უნაკლულოდ თქუენთვის და თქუენთა შვილთათვის გვიბოძებია.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თმ(ა)ნ ჩუენსა ერდგულად სამსახურსა შინა და არაოდეს არ მოგეშალოს.

15 ანე, მოგახსენებთ ქ ა რ თ ლ ი ს ა კათალიკოზნო და კარისა ჩუენისა ვეკილ-ვეზირნო, თქვენცა ასრე გაუთავეთ და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შექცევილებით თვინიერ შეწვენისა და თანადგომისაგან კიდე.

დაიწერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკზ, ჳელითა კარისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობრის, თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ ვ ე ლ ი ს ი თ ა .

დედანს ჰქონიარ ო ს ტ ო მ მეფის და კათალიკოსის ხელრთვები, აგრეთვე დასმული ჰქონდა როსტომ მეფის ბეჭედი.

1639 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა წალაგანხოსრო ბარათაშვილისაღმი

პ ი რ ი : სეა, 1450-2/139, გადაწერილი რუსული მმართველობის დაწესებულების პირების დავთარში.

საბუთის თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი ტკზ (327), რაც უდრის 1639 წელს.

საბუთის და მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი მერაბ ყორდანაშვილი.

[ქ.]ნებითა და შეწვენითა ღ(მრ)თისათა, ჩვენ, მეფეთ-მეფემან, პატრონ-
მან როსტომ, და თანამეცხედრემან ჩუენმან, დედოფალთა-დედოფალ-
მან, პატრონმან მ ა რ ი ა მ , ესე წყალობისა წიგნი და სიგელი შეგინყალეთ
და გიბოძეთ თქუენ, ჩვენსა ერდგულთა და მრავალფერად ერდგულობით
5 და თავ{და}დებით ნამსახურთა ყმათა: კარისა ჩვენისა ბოქაულთუხუ-
ცეს{ს}, ბ ა რ ა თ ა შ უ ი ლ ს ფ ა ლ ა ვ ა ნ ხ ო ს რ ო ს და ძმისწულთა
თქვენთა, ზ ა { ა } ლ ს და შვილთა თქვენთა: თ ა ყ ა ს ა , ზ უ რ ა ბ ა ს და
დ უ რ მ ი შ ხ ა ნ ს და ჩამომავალთა სახლისა თქუენისათა, ყოველთავე.

10 მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და თქვენსა მამისა და პაპის
სამკვიდროს მამულის წყალობას დაგვიაჯენით, ჩვენცა ვისმინეთ აჯა და

მოხსენებათქვენიდამოკითხულივექენითს ო მ ხ ი თ ი ს ვ ა ნ ქ ს , რის{ა} ც კერძის მამულის მქონებელი თქუენის სახლისკაცნი ყოფილიყუნეს, თქუენ უცხოფერ ჩუენზედ ბევრფერად ნამსახურნი და ვალდებულნი იყვენით, ჩვენც სამსახურის სამუქფოდ შეგინყალეთ და გიბოიძეთ თქვენი კერძი ვ ა ნ ქ ი გლეხი კუ{ა}მლი სამი, საკუამლო ერთი.

5

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თმ(ა)ნ ჩუენსა ერდგულსა სამსახურსა შიგან, არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩუენგან და არც შემდგომთა სხუათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან.

ანე, მოგახსენებთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო, მდივან{ნ}ო და სხვანო მოსაქმენო, დღეს გინგინდა-ვინ იყოთ და ანუ დღეის ნალმა გინგინდა-ვინ იქნებოდეთ, მერმე, ესე ჩვენგან ბოძებული მამულის სიგელი თქვენცა ასრე დაუმკუიდრეთ და დაუმტკიცეთ, რომე რაგვართაც ამა ჩუენგან ბოძებულს ფარვან{ა}ში ენეროს. და ნურაოდეს ნურას მოუშლით თუნიერ შეცილებით თანადგომისა და შენევისაგან კიდე.

10

დაინერა ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკზ, ხელითა მდივან-მნიგნობრი-სა, ყ ო რ ღ ა ნ ა შ უ ი ლ ი ს მ ე რ ა ბ ი ს ა თ ა .

15

დედანს ჰქონია ხვეული ხელრთვები: რ ო ს ტ ო მ , მ ა რ ი ა მ

88

**1639 წ. შუაქრულაბის წიბნი როსტომ მეფისა
იერუსალიმის ჯვრის მონასტრისა და ქრისტეს
საფლავისაღვი**

პ ი რ ი : სეა, 1450-51/179, გადაწერილი დედნიდან რუსული მმართველობის დაწესებულების პირების დავთარში.

საბუთის თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი ტკზ (327), რაც უდრის 1639 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ავთანდილ მარტიროზიშვილი.

[ქ.] მეოხებითა ყოვლად უხრწნელისა და უფროსად კურთხეულისა დედოფლისა ჩვენისა ღ(მრ)თისმშობელისა, მარადის ქალწულისა მ ა რ ი ა მ ი ს ა , ძლიერებითა ცხოველსმყოფელისა პატიოსნისა ჯვარი-წმიდისა, წინასწარმეტყუელისა და წინამორბედისა, ნათლისმცემლისა ი ო ვ ა ნ ე ს ი თ ა , წმინდათა თავთა მოციქულთა: პ ე ტ რ ე ს ი თ ა და პ ა ვ ლ ე ს ი თ ა , წმიდათა ათორმეტთა მოციქულთა, რომელნი სათნო ეყუნეს უფალსა ჩუენსა ი ე ს ო ქ რ ი ს ტ ე ს და კუალადცა სათნოდ-ყოფად არიან. ამათითა მეოხებითა ჩუენ, მეფეთ მეფემან, პატრონმან რ ო ს ტ ო მ , და თანამემცხედრემან ჩუენმან, დედოფალთა [დედოფალმან], პატრონმა{ნ} მ ა რ ი ა მ , ესე უკუნისამდის ჟამთა გასათავებელი შემონირულობისა ქა- 10 რტა და სიგელი მოგართვით და მოგახსენეთ თქვენ, ჩვენსა სასოებასა და სიქადულსა ქ რ ი ს ტ ე ს ა საფლავსა და მონასტერსა ჯვრისასა.

მას ჟამსა, ოდეს ვიგულეთ და ვიგულისმოდგინეთ, გკადრეთ და მოგახსენეთ და შემოგწირეთ გ ო რ ს ჩვენი ვაჭარი – დ ო ნ დ ა რ ა ს შ - ვ ი ლ ი ფ ი ბ უ ა ს შვილები: დ ო ნ დ ა რ ა და ფ ე რ ო ზ ა მათის მამუ-
ლითა, რისაც მქონებელნი დღეს იყვნენ. ყოვლითურთ სამკვიდროთ და
5 საბოლოო{ო}დ შემოგვინირავს.

ასრე და ამა პირსა ზედა, რომე საჩუენო სათხოარი და გამოსალები არ{ა} ეთხოებოდეს-რა: არა მალი, არა ბაჟი და სალამათი, არა სატარულო, არა ულაყი, არა ტიკი და ტომარა, არა ღალა, არა საბალახე, არა ერობო, არა სეფეობა, არა სამასპინძლო; აგრევე ბაჟი და სალამათი, არა ალავს ჩვენ-
10 სა საბატონოში არა ეთხოებოდეს – არა ქ ა ლ ა ქ ს ა , არა გ ო რ ს , არა კ რ ც ხ ი ლ ვ ა ნ ა ს , არა ს უ რ ა მ ს , არა ა ლ ს , არა ა ხ ა ლ დ ა ბ ა ს . ამრიგად ხელშეუალად გვითარხნებია და შემოგვინირავს.

შეინირე შენ, საშინელო და ყოვლად უძლეველო პატიოსანო ქ რ ი ს - ტ ე ს ა საფლაო და მონასტერო ჯ ვ რ ი ს ა , კნინი ესე შესანიირავი, და მეოხ-გუეყავ დღესა მას დიდსა განკითხვისასა.

ამა ვაჭართანა სხვასა ხელი არავის ჰქონდეს, ვინც მ ე ი რ უ ს ა { ლ } ი მ ე ბერი მოვიდოდეს, რაც ხელით გამოუვიდოდეს, იმას მსახურებდეს. და ფ ი ბ უ ა ს სიგელში რომ კუბოსა ლ(მრ)თისმშობელსა წინ მისატანი ორი ლიტრა სანთელი, ერთი ჩარეჟი საკმელი სწერია, ამის ნახევარს ესენი
20 გამოიღებდენ და სხვა არა ეთხოებოდეს-რა.

ანე, ვინცა და რამანცა გვარმა კაცმა: ანუ მეფემა, ანუ დედოფალმა, ანუ თავადმა, ანუ აზნაურმა, ანუ დიდმა ანუ მცირემა, რისაც ჟამთა გამოც-
ულილობისას ხელყოს შლად და ქცევად ამისად, შერისხდი შენ, საშინელო მეუფეო საფლაო ქ რ ი ს ტ ე ს ა ო , და მონასტერო ჯ ვ ა რ ი ს ა . ხოლო
25 დამამტკიცებელნი ლ(მერ)თ(მა)ნ და წმინდამა{ნ} ლ(მრ)თისმშობელმან აკ-ურთხნეს.

დაინერა მტკიცე ესე შეწირულობისა სიგელი ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკზ, ხელითა კარისა ჩვენისა მდივან-მწიგნობრისა, მა რ ტ ი რ ო ზ ი ს ა შ ვ ი - ლ ი ს ა ვ თ ა ნ დ ი ლ ი ს ა თ ა .

დედანს ჰქონია ხვეული ხელრთვა: რ ო ს ტ ო მ

კომენტარი:

როსტომ მეფე გორელ ვაჭარ ფიბუა დონდარას შვილს მისი მემკვიდრეობითურთ სწირავს ქრისტეს საფლავსა და იერუსალიმის ჯვრის მონასტერს, სანაცვლოდ ათავისუფლებს (ათარხნებს) სამეფო გადასახადებისაგან. დონდარას შვილები XVIII საუკუნეშიც რჩებოდნენ იერუსალიმისთვის შეწირულ ყმებად, რასაც მოწმობს აღნიშნული საბუთის 1753 წლის განახლებული მტკიცებულება დედოფალ ანა-ხან-უმისა (ხუციშვილი, 2006: 43). გარდა ამ სიგელისა, როგორც ტექსტშია აღნიშნული, არსებულა საბუთის მეორე დედანი, რომელიც უშუალოდ ფიბუასათვის უბოძებია როსტომს.

1639 წ. 24 აგვისტო. წყალოვის ბანახლები წიგნი
როსტომ მეფისა იოთამ კოჩინთელისადმი

პირი, სეა, 1450-26/275, გადაწერილი XIX საუკუნეში. შეტანილია რუსული მმართველობის სარეგისტრაციო დავთარში 1821 წელს 10 თებერვალს, ნომრით №248.

საბუთს უზის თარიღი: ქორნიკონი ტკზ (327), მარიამობითვის 24, რაც გვაძლევს 1639 წლის 24 აგვისტოს.

საბუთის დამწერი: მდივან-მწიგნობარი მერაბ ყორღანაშვილი.

შენვენითა ღ(მრ)თი[სათა, ჩუენ, მეფემა]ნ როსტომ, და თანამეცხედრემა[ნ] ჩვენმა დედოფალ[მა] [პატრონმან მარიამ, ესე ამიერ უკუნისამდე* [შეუცვალელებელი] და საბოლოოთ გასათავებელი შეუვალნი წყალობის წიგნი და სიგელი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, [ჩვენსა ერ] დგულსა და მრავალფერად ერდგულობით და თავდადებით ნამსახურსა ყმასა, კოჩინთელის მამ უკას შვილს იოთამს, რევაზს და შვილთა თქვენთა იესეს და შვილისშვილთა, ჩამომავალთა [თქვენისათა – ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და [თქვენის მამისა და პაპის სამკვიდროს მამულს გვიჯენით, და ჩვენცა [ვის]მინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი და მოკითხული ვქენით: ძველითგან [ჩ]უენთა მამა-პაპათა და ჩამომავალთა ხელმწიფე[თაგან] ბიძის ჩვენის ბედნიერს მეფის სვიმონისაგან და ჩვენის ბიძაშვილის მეფის ლუარსაბისგან სიგლე[ბი] გაქონდათ. და სიგლები გინახეთ და გაგიახლეთ. და გიბოძეთ სამართლ[იან]ი თქვენის მამისა და პაპის და თქვენის ამოვარდნილის ბიძაშვილის გიორგის კერძი მამული, რაგვარადაც ძველს სიგლებში გენერა, ანუ მთასა და ანუ ბარსა; რეხას თქვენი სამკუიდრო მამული გლეხებითა და ზურითა; და მეშკურას (?) სასახლითა, ხოდაბუნებითა. აგრევე – [ირტოზას] თქვენი და თქვენის ბიძაშვილის, ამოვარდნილის გიორგის კერძი [მამული, რი]ს[ა]ცა მქონებელნი ყოფილიყოთ, გლეხითა და [ა]ზ[ნ]ა[ურით]; აგრევე – ალევს, [რი]ს[ა]ცა მქონებელნი ყოფილიყოთ; აგრევე – ჭურთის ჯევს, რისაც მამული[ს] მქონებელნი ყოფილიყვნენ. უკლებლად: წყლითა, ნისქვილითა, ვე[ლ]ითადა ვენახითა, სახნავითა და უხნავითა, შენითა და ოხრითა, ნასყიდითა და [უ]სყიდითა, ს[ა]ძებრითა და უძებრითა, მითითა და ბარითა, ტყითა და ს[ა]ნადიროთა, [ვიდ]რე მითითა ბარამდე, უნ[ა]კლულოთ, ყოვლის კაცისგან უცილებლათ, უდრო[ო]თ და საბოლოოთ.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩვენსა ერდგულად სამსახურსა შიგან, აროდეს არ მოგეშალოს არა ჩვენგან და [არ]ცა შემდგომად სხვათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან. და ვინ იცის, რომე თქვენისა და

*ამ ადგილზე სიტყვების ნაწილი ამოშლილია.

თქვენის ბიძაშვილის გ ი ო რ გ ი ს მამულის წიგნი აქ[უ]ს ვისმე, ანუ ამას წინანდელი და ანუ ამას უკანდელი, სიგლითა და [ამ]ით გაგვიცუდებია. მტკიცე და უცვალებელი სიგელი ოდენ ესე [არ]ს.

5 ანე, მოგახსენებთ კარის ჩვენის ვექილ-ვეზირნო და მდივანო და სხ{ვ} ანო მოსაქმენო, დღეს ვინგინდა-ვინ იყოთ, და ანუ დღეის წაღმა ვინგინდა-ვინ} იქნებოდეთ, მერმე ესე ჩვენგან ბოძებული მამულის სიგელი თქვენ {ა}სრე დაუმკვიდრეთ და დაუმტკიცეთ, რომე, რარიგადაცა ამა ჩვენ [ბოძებულს ფარვანაში ეწეროს, ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შეცი-

10 ლებ]ით, თვინიერ თანადგომისა და შეწვევისაგან კიდე.
დაინერა ბძანება [ჩვე]ნი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკზ, მარიამობის თვე-სა ოცდაოთხსა, ჴელითა [მდი]ვან-მწიგნობრის ყ ო რ ღ ა ნ ა შ ვ ი ლ ი ს მ ე რ ა ბ ი ს ა თ ა .

დედანს ჰქონია როსტომ მეფის ბეჭედი.

გვიანდელი მინაწერები:

ასლთან თანასწორ არს, სოვეტნიკი თ(ავად)ი გ ა ბ რ ი ე ლ რ ა ტ ი ე ვ ი .
ნამდვილი წერილი მივიღე, აზნაური დ ა ვ ი თ კ ო რ ი ნ თ ე ლ ი .

სოვეტნიკი თ(ავად)ი რ ა ტ ი ე ვ ი .

90

1639 წ. ქალაქის საბაჟო გადასახადის წიგნი (ქანუწლაბა) როსტომ მეფისა

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Hd-1559; ყავისფერი ეტრავტი; ზომა: 29X20 სმ; შავი ფერის მეღანი; მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამწერტილი; საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპარსული. თხუთმეტსტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, შექასთე-ნასთალყით შესრულებული, მოთავსებულია საბუთის verso-ზე.

საბუთის თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი ტკზ (327), რაც გვაძლევს 1639 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანისშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ფუთურიძე, 1955: გვ. 148-151, N 66; დოლიძე, 1965: გვ. 216-217, №74; ბერძენიშვილი, 1962: გვ.11, №6.

ქ. ნებითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემან ჴელმწიფემან პატრონ-მან |² რ ო ს ტ ო მ , ესე ყანუწლაბა და ციხის კარის ფულის საქმე ასრე |³ გავარიგეთ და გავარჩიეთ ბედნიერის ყ{ა}ქენის რაყამის საქმითა:

ვი|⁴თაც შ ა ჰ მ ი რ მინბაშის დროს, ცუდი-მადი კაცი, ვინც მოხუდე-ბოდა, |⁵ ყაფი[ს] ფულზედ უდიერს საქმეს იქმოდეს, და ნიადაგ მოქალაქე და |⁶ უცხო მგზავრი კაცი ირჯებოდა.

ან, ამისი ჴელმწიფის ბძანებით ა|⁷სრე გავარიგეთ: უნდა აიღებოდეს

ყაფი[ს] ფულად აბრეშუმის ს⁸აპალნეზედა შაური ერთი; ფართლის საპალნეზედ – ნახევარ შ⁹აური; ბამბის საპალნეზედ – ბისტი ერთი; საყათის საპალნეზედ – ფულ¹⁰ი ორი; თუთუნის საპალნეზედ – ნახევარ შაური; მარილის საპალნეზედ – ფული ერთი; ბრინჯის საპალნეზედ – ფული ერთი; ერბოსა |¹² და თაფლის საპალნეზედ – ოროლი ფული; ნალ-ლუსმრისა და |¹³ რკინის საპალნეზედ – ორი ფული; მატყლის საპალნეზედ – ერთი ფული; |¹⁴ თევზის საპალნეზედ – ერთი ბისტი. ვინც გასასყიდლად ცხუარი გამოა |¹⁵ ტაროს, ასზედ შაური ორი, თუ დიდმა პირმა ცხუარმან გაია |¹⁶ როს საძოვარზედა, ერთი ცხუარი აიყვანონ; და თუ ცოტამ პირმან |¹⁷ გაიაროს, ერთი ბატკანი აიყვანონ; და ყუელის საპალნეზედ აიღონ ფული |¹⁸ ერთი.

5
10

ეს ასრე გარიგდა და, რაც მინბაში ან დღეს იჯდეს ციხე |¹⁹ შია და ან ამას უკან სხუა მოვიდოდეს, ამ საქმეს ნურავინ გარდა |²⁰ ვა და ნურც მოშლიან.

ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკზ, ჴელითა კარისა ჩუენისა მდ |²¹ ივან-მნიგნობრის – თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ ვ ე ლ ი ს ა თ ა .

ხელრთვა ხვეულად: რ ო ს ტ ო მ

მინანერები, reqto:

სამინბაშის ბაჟის აღებისა.

რ ო ს ტ ო მ მეფის ყანუნლ[მ]ა ამა ციხის მინბაში ვინცა დაჯდება.

სპარსული ტექსტი:

1639 წ.

هو

عالی

حكم عالی شد آنکه چون در زمان حکام سابق گرجستان ملازمان حکام بعلت دروازه بانی بعضی اوقات چیزی از مترددین دروازه قلعه مبارکه تفلیس | میگرفته اند و چون حسب الحکم نواب جنت مکانی کیتی ستانی کوتوالی قلعه مبار که مذکور بعهدہ مرحوم آقا سهراب شده بود مغفرت و عفران پناه جنت آرامگاه | مغفوری بکرت خان مقرر بوده است که [آنجوی] را ملازمان حکام بعلت دروازه بانی قلعه مذکورہ از مترددین میگرفته اند نومران مستحفظ قلعه که محافظت دروازه | می نموده اند باز یافت نموده صرف روشنای دروزه میکرده باشند و باینجهت وجوه مذکور تا حال استمرار تمام یافته بعضی اوقات از نوکران زیادتی بر مترددین | واقع میشد و تجار و مترددین و عابریں و رعایا^۱ قصیه تفلیس و الکاء | گرجستان التماس دستور العمل درینباب نمودند که من بعد مستحفظان دروازه قلعه مزبورہ از آنقرار عملنموده زیادتی | ننمایند بنابراین از ابتدا^۲ سنه بیلان نیل دستور العمل وجوه مذکور بموجب ذیل قرار شده موکد بعلت نامه گشت که من بعد یک دینار و یک من بار زیاده بر آن داد و ستد |

ابریشم	اقمشه	نمک	تنباکو	پشم
روی	روی	روی	روی	پنجاه دینار
بیست و پنج دینار	پنج دینار	بیست و پنج دینار	پنج دینار	
سقط	عسل و روغن	گوسفند		
روی	روی	که بجهت فروختن آورند		
ده دینار	ده دینار	... صد دینار		

	...	كله گوسفند که ...
آهن و نعل و میخ	روی	بگزررد اگر کله تمام باشد
روی	بیست دینا	از هر کله یک رأس گوسفند
ده دینار		باز یافت نمایند و اگر کله تمام
		نبوده باشد یکرأس برده
	پنبه	پنیر
ماهی	روی	روی
روی	پنج دینار	پنج دینار
بیست دینار		

نمایند که باعث ترفیه حال تجار و مترددین و رعایا باشد بجهت ذات تقدس نواب کامیات سپهر رکاب اشرف ارفع عدل اقدس همیون | دعای خیر حاصل شود مستوفی سر کار عالی این دستور العمل را در دفتر ثبت نموده چون بهمهر عالی رسد اعتماد نمایند و از جوانب برینجمله رفته قواعد آنرا | از شایبه تغییر و تبدیل مصون و محروس شناسند و در عهده دانند تحریرا [فی] شهر ذی الحجه الحرم سنه ...

ის უზესთაესი!

გამოვიდა მაღალი ბრძანება, რომ, რადგანაც საქართველოს წინანდელი მმართველების დროს [ამ] მმართველთა მსახურები ზოგჯერ [ქალაქის] კარის დაცვისთვის გამვლელთაგან იღებდნენ რაღაცას თბილისის კურთხეული ციხის კარში, და რადგან სამოთხეში განსვენებული, ქვეყნის დამპყრობელი [ხელმწიფის]* თანახმად, ხსენებული კურთხეული ციხის უფროსობა ა დ ა - ს ო ჰ რ ა ბ ს ჰქონდა დავალებული, სამოთხეში განსვენებული, ცხონებული ბ ა გ რ ა ტ - ხ ა ნ ი ს ** მიერ დადგენილი იქნა, რომ ის ფული გამვლელთაგან აიღონ მმართველთა მსახურებმა ხსენებული ციხის კარის დაცვისთვის. ამიტომ ციხის მცველმა ნოქრებმა, რომლებიც ციხეს იცავდნენ, [ეს გადასახადი] აიღონ და იგი ციხის გასამშვენიერებლად დახარჯონ. ამის გამო ეს ფული მუდმივად აიღებოდა და ზოგჯერ ნოქრები გამვლელებზე ძალადობას იჩენდნენ. [ამიტომ] ვაჭრებმა, მომსვლელებმა და გამვლელებმა, ქალაქ თ ბ ი ლ ი ს ი ს ა და ს ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ო ს ოლქის მოსახლეობამ ამის შესახებ დასტურლამალის [მოცემა] ითხოვეს, რათა, 15 ამიერიდან, ხსენებული ციხის კარის მცველებმა მის საფუძველზე იმოქმედონ, და ძალმომრეობა არ გამოიჩინონ. ამის გამო გველის წლის დასაწყისიდან ხსენებული გადასახადის დასტურლამალი ქვემოთ მოყვანილის საფუძველზე დაგვიმტკიცებია. იგი განმტკიცებულ იქნა წყევლა-კრულვის წიგნით, რათა ამიერიდან, ზედმეტად ერთი დინარი და ერთი ბათმანი 20 პურიც კი არ აიღონ. ეს უნდა გახდეს ვაჭრების, გამვლელთა და გლეხთა დამშვიდების მიზეზი და სინმინდით აღჭურვილი, მორჭმული, უზანგად ცის სფეროს მქონე, უდიდებულესი, უმაღლესი, სამართლიანი, უნმინდესი და უავგუსტოესი ხელმწიფისათვის ლოცვის [საგანი]: აბრეშუმის საპალნეზე — ორმოცდაათი დინარი, მარილის საპალნეზე — ათი დინარი, ფართლის საპალნეზე — ოცდახუთი დინარი, მარილის საპალნეზე — ხუთი დი-

* ფუთურიძის თანახმად: უნდა იგულისხმებოდეს შაჰ-აბას I (1587-1629 წწ.).

** ფუთურიძის თანახმად, უნდა იგულისხმებოდეს ქართლის მეფე ბაგრატ VII (1615-1619 წწ.).

ნარი, თამბაქოს საპალნეზე — ოცდახუთი დინარი, მატყელის საპალნეზე — ხუთი დინარი, საყათის (ხორცის) საპალნეზე — ათი დინარი, თაფლის და ერბოს საპალნეზე — ათი დინარი, გასაყიდათ მოყვანილ ცხვარზე — [ასზე] ასი დინარი. ცხვრის ფარაზე, რომელიც ჩამოივლის, თუ დიდი ფარა იქნა, ფარაზე ერთი ცხვარი გამოართვან, და თუ დიდი ფარა არ იქნება — ერთი ბატკანი. [...] საპალნეზე — ოცი დინარი; რკინის ნალისა და ლურსმნის საპალნეზე — ათი დინარი, ყველის საპალნეზე — ხუთი დინარი, ბამბის საპალნეზე — ხუთი დინარი, თევზის საპალნეზე — ოცი დინარი. მაღალი კარის მუსტოფიმ ეს დასტურლამალი დავთარში შეიტანოს და როცა (იგი) მაღალი ბეჭდით აღიჭურვება, დაემორჩილოს, სრულად მის შესაბამისად მოიქცენ. მისი წესები შეცვლისა და შესწორებისაგან დაცულად ცნონ და [მისი შესრულება] თავის მოვალეობად აღიარონ. დაინერა ... წლის კურთხეული ზი-ლ-ჰიჯას თვეს.

ქართული ტექსტის გასწვრივ მოთავსებულია სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭდები: : 1. ოვალური, წარწერით: يا معين الضعفا — „ო, უძლურთა შემწევ“, 2. ოვალური, წარწერით: عبده عليقى — „მონა მისი (ღვთისა) აღიყული“, რომელსაც ქვეშ სარეგისტრაციო მინაწერი აქვს: ثبت شد — „ჩაინერა“ და 3. ოვალური, გაურკვეველი წარწერით, ქვეშ სარეგისტრაციო მინაწერი: بنظر رسيد — „განხილულ იქნა“, ქართული ტექსტის გვერდის ზედა კიდეზე არის ერთი განმარტებითი შინაარსის სპარსული მინაწერი: ... مسلمانى و گرجى دستور العمل رسوم دروازه تغليس — „... თბილისის კარის რუსუმის დასტურლამალი მუსლიმურად და ქართულად.“

სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომის სპარსული ბეჭედი (ლეგენდა არ იკითხება).

კომენტარი:

ხელისუფლება, საბაჟო დებულებების ხშირი დარღვევის გამო, იძულებული გამხდარა მოცემული საბუთით განესაზღვრა საბაჟო ნიხრები. მინბაში (სიტყვასიტყვით: ათასისთავი) მოცემული პერიოდისთვის თბილისის ციხისთავის მოვალეობას ასრულებდა და ქართლში მდგომი ირანის ჯარის მეთაური იყო. ციხის მინბაშს ევალებოდა საბაჟო საქმის გაძღოლა: საქონლის დათვალიერება, შემოწმება, ბაჟის აღება. მას გასამრჯელო ერგებოდა ყაფის (კარი) ფულიდან ანუ ქალაქის საბაჟო გადასახადიდან. ქალაქის კარი საბაჟოს მოვალეობასაც ასრულებდა. ქალაქში შემოსულ თუ გასულ საქონელზე დაწესებულ ბაჟს „ციხის კარის“ ანუ „სამინბაშო ბაჟი“ ეწოდებოდა.

ვინაიდან მინბაში ირანული სახელთა, საბუთში დასახელებული შაჰ-მირ მინბაში ირანელი უნდა იყოს, მის სარგოს შესახებ ყანუნლამას შაჰი იღებს, ხოლო როსტომი, როგორც ადგილობრივი მმართველი, „ბედნიერის ყაენის რაყამის“ საფუძველზე ახორციელებს ამ კანონს.

1640 წ. 23 აპრილი. წყალობის წიგნი დედოფალ მარიამისა ზენზად ლარაძის ქმრისაგან

პირი, სეა, 1450-10/122, გადაწერილი XIX საუკუნეში რუსული მმართველობის სარეგისტრაციო დავთარში.

თარიღი: ქორონიკონი ტკჷ აპრილის კგ, რაც გვაძლევს 1640 წლის 23 აპრილს.

ჩვენ, დედოფალმან, პატრონმან მარიამ, ესე წყალობის წიგნი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ლარაძის, კურთხეულის ზენზადის ცოლს, ბატონს მარიხს, და შვილსა თქვენსა, ელისბარსა და ოთარსა.

5 მას ჟამსა, ოდეს მეფის ბატონის ლუარსაბისგან თქვენს ქმარს[ს]ა ჯილდოდ ირგის ხევზედ სოფელი ირგი ებოძებინა, ჟამთა ვითარებისაგან ის სოფელი აოხრებული ყოფილა. ჩვენ ეს წყალობა გიყავით, რომე, რაც კაცი იქ მოიყვანო და დაასახლო, ან იქაური მემკვიდრე და ან სხვა თქვენი მემკვიდრე, ჩვენგან იმათ შვიდს წლამდის არა ეთხოვ-
10 ბოდეს-რა: არა საბალახე, არა კოდის პური, არც არა სხვა სათხოვარი და არც სხვა შემოგეცილოთ.

ანე, გიბ(რ)ძ(ანებ)თ კარისა ჩვენის მოსაქმენო, მერმე ესე ჩვენი ბძანება თქვენც ასრე გაქუთავეთ და ნურავინ შეცილებით.

ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკჷ, აპრილის კგ.

ხელრთვები: როსტომ, მარიამ

გვიანდელი მინაწერი:

ასლთან თანასწორ არს, სოვეტნიკი თ(ავა)დი დიმიტრი თარხანოვი.

კომენტარი:

ლარაძეები იყვნენ ქვემო ქართლში მოსახლე სამეფო აზნაურები. საბუთს გასცემს დედოფალი მარიამი, ხოლო მისი ადრესატიც ზენზად ლარაძის ქვრივი მარიხია. საბუთი ახასიათებს ქალის სამართლებრივ უფლებებს. ასევე საინტერესოა, თუ რა საგადასახადო შეღავათებს მიმართავდა სამეფო ხელისუფლება დაცარიელებული სოფლების მოსაშენებლად.

**1640 წ. 21 ივნისი. სასისხლო ღაშის ბარიგების
წიბნი როსტომ მეფისა სახლთუხუცეს მანუჩარ და
პაპუნა [ციციშვილებისადმი]**

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Ad-1030; გრაგნილი; მოყვითალო ფერის ქაღალდი; თავნაკლული; ზომა: 187,5X16,8 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მელანი; განკვეთილობის ნიშნები: ორწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; კიდევები გამაგრებულია სარესტავრაციო ქაღალდით; საბუთის პირველი რამდენიმე სტრიქონი და ტექსტის ცალკეული გრაფემები დაკარგულია დოკუმენტის დასაწყისისა და კიდევების მოხვევის გამო; verso-ზე უზის XIX საუკუნეში დასმული სარესტავრაციო ნომერი უნ (№1030).

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტპჄ (328), თიბათვის პა (21), რაც უდრის 1640 წლის 21 ივნისს.

გ ა მ ო ც ე მ ა : დოლიძე 1972: გვ. 76-83; N25.

[ქ. ნებითა ღმრთისათა, დავსხედით ჩუენ, მეფეთ-მეფე პატრონი როსტომ ქართლისა კათალიკოსი პატრონი ევდემოზ,* ერთობილნი ბჭენი და მოსამართლენი, მდივანმნიგნობარი თუ მანისვილი¹ ბირთუელი და სალაროს მუშრიბი ფირალი, - ციციშვილის, სახლთხ²უცის, პატრონის მანუჩარისა და მისის განაყოფის პაპუნას საქმის გასარჩევად].

³ერთმანერთს სისხლსა და სიკუდილს უდებდენ. სარჩელი და საჩვარი ო⁴რთავესი გავიგონეთ.

და უცხო ფერის მრავალი უპატიური და ავი საქმე დამართე⁵ბოდათ ერთმანერთისაგან. მას ჟამსა, ოდეს ბედნიერი ყენი შაჰაბაზ** [ქა-
] ⁶რთლს მობძანდა, მეფე პატრონი ლუარსაბ თანწაიტანა და ქა-
[რ] ⁷თუელნი უპატრონო⁸დ დარჩნენ. და ამასობაში ერთმანერთს გარდაჰკიდე⁸ბოდენ და მრავალი საქმე და უპატიურობა იჩივლეს. და რომელიც ჩა⁹სარონინებელი იყო, ერთმანერთს შე⁹ეუფარდეთ და ჩავარონინეთ და, რომე¹⁰ლსაც ფიცი და სამართალი დადებოდა, იმას მისი სამართალი და საქმე გა¹¹ეუჩინ¹¹ეთ.

1. ანე, პაპუნა და ხოხონა ამასა ჩიოდეს, რომე სამნევ-
რისსს ბებიაჩემი ერთ¹²ს სახლში იდგაო, და ცეცხლი შეაყრევინა და კიდევ გამოათრევინა¹³, რასთუის შენ კიდევ აქ შენობას ეკიდებო.

სახლისუხუცესმან მანუჩარ, ბადურ და ყაიამან ასრე უპასუხეს: აშოროს ღ(მერ)თ(მა)ნო, ჩუენ ეგ არ გუიკა¹⁵დრებიაო.

* ი. დოლიძის პუბლიკაციაში კათალიკოსის სახელად აღდგენილია ქრისტეფორე. მაგრამ 1640 წელს კათალიკოსი ჯერ კიდევ იყო ევდემოზ დიასამიძე, რომელიც მხოლოდ 1642 წელს შეცვალა კათალიკოსმა ქრისტეფორემ.

** სიტყვა „შაჰაბაზ“ და საბუთის ბოლოში დასმული როსტომ მეფის ხელრთვა შესრულებულია შინდისფერი მელნით, ზემოდან გადასმულია ოქროსფერი მელანი. ამჟამად ოქროსფერი მელანი დიდწილად გადასულია.

ანე, ჩუენ ამისი ფიცი დავდევით. და ნადგეს ერთის შეუსახელებელის |¹⁶ სწორის კაციტა სახლისუხუცესი მ ა ნ უ ჩ ა რ და ასრე შეჰფიცოს, რო|¹⁷მე: “არც ცეცხლი შეგვეყაროს ბებიათქვენისათვის და არც უპატიურად მი|¹⁸ვჰპყრობოდეთ.” თუ დაიფიცოს, არა ზედა-**ა**ც, და თუ ვერ შეჰფიცოს, ო|¹⁹რასი მარჩილი მიართოს და დაუ¹⁹ჭრვოს.

2. სახლისუხუცესი მ ა ნ უ ჩ ა რ , ბ ა დ უ |²⁰რ და ყ ა ი ა ამასა ჩიოდეს, რომე ქ ა ი ხ ო ს რ ო მ მ ც ხ ე თ ა ს ზედათ ლაშქარი |²¹ შეყარაო და ლ ე თ ე თ ს მოგ²¹უი²¹წდა, თავსდასხმა გაგ²¹უ²¹იბედესო. შევიტყევით, გარდავებ|²²უენენით და ამით მოურჩითო.

პ ა პ უ ნ ა მ ა ნ და ხ ო ხ ო ნ ა მ ამისი აშორო უთ|²³ხრეს.

და ჩუენ ამისი ასრე გაუჩინეთ: ნადგეს პ ა პ უ ნ ა ორის შეუსახელებილის |²⁴ მისის სწორის კაციტა, სამი მისი აზნაურიშვილი და ექუსი მს²⁴ა²⁴ ხური თან მი²⁴ი²⁴ |²⁵ტანოს და ასრე შეჰფიცოს, რომე: “შენი თავსდასხმა და ლალატი მაშინ არა გამო|²⁶გუერჩიოსო.” თუ დაიფიცოს, არა ზედა-**ა**ც, და თუ ვერ დაიფიცოს, ან მიართოს ხ²⁶უ²⁶|²⁷თასი მარჩილი თეთრი, და ან დაუდოს სამი კუამლი გლეხი.

3. კიდევ პ ა პ უ ნ ა და ხ [ო ხ ო] |²⁸ნ ა ამას ჩიოდეს, რომე ნ ი ჩ - ბ ი ს { ს } ვიყუენით სამნივ ძმანი, ბებერა ჩუენი და დედა თან გ²⁸უ²⁸ე²⁸ |²⁹ა²⁹ხ-ლნეს. და ბ ა დ უ რ თავს დაგუესხაო და მლთივ მოურჩითო.

სახლისუხუცესმან |³⁰ აშორო უპასუხა.

ჩუენ ამისი ასრე გაუჩინეთ: ნადგეს სახლისუხუცესი მ ა ნ უ |³¹ჩ ა რ ორის მისის სწორის შეუსახელებელის კაციტა, და სამი მისი აზნაურიშვილი |³²ლი და მსახური ექუსი თან მი³²ი³² |³³ტანოს და ასრე შეჰფიცოს: „შენ რომ ნ ი ჩ ბ ი ს ს თავს |³³დასხმასა გუნამებო, არც დაგსხმოდეთ და არც გუელა-ლატებინოსო.” თუ და |³⁴იფიცოს, არა ზედა-**ა**ც, და თუ ვერ შეჰფიცოს, ან მიართოს ხუთასი მარჩილი თ |³⁵ეთრი და ან დაუდვას სამი კუამლი გლეხი.

4. კიდევ სახლისუხუცესი ბ ა დ უ რ და |³⁶ ყ ა ი ა ამასა ჩიოდეს, რომე გარდახუენილნი და დაბალთულნი ბ ა რ ა თ ა ს ა ს ვიყუენ |³⁷ით. ორი მოღალატე კაცი შემოგ³⁷უ³⁷იყენეს, თოფის ნამალი და ნავთი შემ³⁷ო³⁷ |³⁸აპარეს შემოსაყრელად და ჩუენთუის ამოსაწყუეტლადო. ჩუენ შევიტყევითო, ერ |³⁹თი კაცი დავიჭირეთო და მეორე გარდაგვებუენაო. თუ არ შეგვეტყყო, |⁴⁰ ყველ⁴⁰ა⁴⁰ ერთ პირობით დამნუარნი ვიქნებოდითო.

პ ა პ უ ნ ა მ ა და ხ ო ხ ო ნ ა მ ა ნ ამისი ა |⁴¹შორო თქუეს.

და ჩუენ ამისი ესრე გაუჩინეთ: ნადგეს პ ა პ უ ნ ა ორის მისის |⁴² შეუსახელებელის სწორის კაციტა და სამი მისი აზნაურიშვილი და ექუსი მსახუ |⁴³რი თანა მი⁴³ი⁴³ |⁴⁴ტანოს. თუ დაიფიცოს და თავი იმართლოს, არა ზედა-**ა**ც და თუ ვერ შე |⁴⁴ჰფიცოს, ან მიართოს ხუთასი მარჩილი თეთრი და ან დაუდონ სამი კუამლი |⁴⁵ გლეხი.

5. კიდევ პ ა პ უ ნ ა და ხ ო ხ ო ნ ა ამასა ჩიოდეს, რომე ბ ა დ უ რ ლაშქარი შეიყა |⁴⁶რა და თავსდასხმა გაგვიბედაო. ჯაშუშად დ ი ვ ა ნ ა შ - ვ ი ლ ი ნ ა ზ ა რ ა გამოეგ⁴⁶ზავნ⁴⁶[ა]. |⁴⁷ მამაჩემ⁴⁷მ⁴⁷ან ქ ა ი ხ ო ს რ ო შეიტყო და ჳელთ დაიჭირაო, თორემ სულ დაბოლოებულნი და |⁴⁸ ამონყუეტილნი ვიქნებოდითო.

სახლისუხუცესმან მ ა ნ უ რ ა რ , ბ ა დ უ რ და ყ ა ი ა მ ა ნ ამის⁴⁹ი აშორო თქუეს.

ჩუენ ამისი ესრე გაუჩინეთ, რომე წადგეს მ ა ნ უ რ ა რ ს⁵⁰ახლისუხუცესი ორის შეუსახელებელის მისის სწორის კაციტა და სამი მი⁵¹სი აზნაურიშვილი და ექუსი მს{ა}ხური თან მი{ი}ტანოს და ასრე შეჰფიცოს, რომე: |⁵² “თქუენდა სალალატოდ იმხანად ლაშქარი არა შეგვეყაროს.” თუ დაიფიცოს, არა |⁵³ ზედა-აც, და თუ არადა ვერ შეჰფიცოს, ან მიაართოს პ ა პ უ ნ ა ს ხუთასი მარჩი⁵⁴ლი თეთრი და ან დაუდვას სამი კუამლი გლეხი.

6.კიდევე სახლისუხუცესი მ ა ნ |⁵⁵უ რ ა რ , ბ ა დ უ რ და ყ ა ი ა მ ა ს ა ჩიოდეს, რომე ჩუენს მემკუიდრეს ბატონს მივზღვევდით[ო]. |⁵⁶ ქ ა ი ხ ს ო რ ო მ მისი მოყუარე მ ი ნ ო ბ ლ ი ძ ე და მისი საყმო შეიყარაო და ჩუენ მაცნე კაცი მოგუი⁵⁷ვიდაო. ჩუენ გარდავიხუენენით და ნასადგომარს დაესხნესო. ჩუენ ამონყუეცა⁵⁸სა და სიკუდილს მოურჩითო და თუ რ{ა}მ საქონელი გ{უ}ეახლა, ყუელა ჴელთ დარ⁵⁹ჩა და აიფორიაქესო.

ამისი პ ა პ უ ნ ა მ ა და ხ ო ხ ო ნ ა მ ა ნ აშორო თქუეს.

და ჩუენ ეს გაუჩინეთ, რომე წადგეს პ ა პ უ ნ ა და ორის მისის შეუსახელებელის სწორის კაც⁶¹იტა და სამი მისი აზნაურიშვილი და ექუსი მსახური თანა მი{ი}ტანოს და ასრე შე⁶²ჰფიცოს, რომე: “იმხანად არც თავს დაგსხმოდეთ და არც გუელალატებინოსო.” თუ |⁶³ დაიფიცოს, არა ზედა-{ა}ც, და თუ ვერ შეჰფიცოს, ან მიაართოს ხუთასი მარჩილი |⁶⁴ თეთრი და ან დაუდონ სამი კუამლი გლეხი.

7.კიდევე პ ა პ უ ნ ა და ხ ო ხ ო ნ ა ამასა ჩიოდე⁶⁵: როდესაც მამა-ბიძანი დაგ{უ}იწოცესო, იმას არა დამაჯერესო და ნ ა ვ კ ი ს თავსთა |⁶⁶ ლაშქარი დამასხესო და დედა ჩუენი თუეში იდგა და ჩუენ, სამნივ ძმანი, თან ვეახელითო და თუ |⁶⁷ ქალაქს არ ჩავსწრებოდითო, ამონყუეტილნი და დაბოლოებულნი ვიქნებოდითო.

სახ⁶⁸ლისუხუცესმან ამისი აშორო თქუა.

და ჩუენ ამისი ასრე გაუჩინეთ, რომე წად⁶⁹გეს სახლისუხუცესი ორის მისის სწორის კაციტა და სამი მისი აზნაურიშვილი |⁷⁰ და ექუსი მს{ა}ხური თან მი{ი}ტანოს და ასრე შეჰფიცოს, რომე: „არც თავს დაგსხმოდეთ |⁷¹ და არც ლაშქარი მოგუეწდუნებინოს.” თუ დაიფიცოს, არა ზედა-{ა}ც, და თუ ვერ |⁷² დაიფიცოს, ან მიაართოს ხუთასი მარჩილი თეთრი და ან დაუდვას სამი კუამლი გლე⁷³ხი.

8.კიდევე სახლისუხუცესი, ბ ა დ უ რ და ყ ა ი ა ამასა ჩიოდეს, რომე შევარდნებისათვი⁷⁴ნი ვიყუენითო და პ ა პ უ ნ ა მ ა ნ მის ყმას კ ო კ ო ლ ა შ ვ ი ლ ს თოფით ჩუენი მოლალ[ატ]⁷⁵ეობა და სიკუდილი ჰპატიჯაო და ეს საქმე იმავ კ ო კ ო ლ ა შ ვ ი ლ მ ა ნ გა{ა}მყლავნა და ჩუე⁷⁶ნთან მოვიდაო და თუ არ გამეყლავნებინა, მკუდარნი ვიქნებდითო.

პ ა პ უ ნ ა მ |⁷⁷ ამისი აშორო უპასუხა.

და ჩუენ ამისი ასრე გაუჩინეთ. წადგეს პ ა პ უ ნ ა ორის |⁷⁸ მისის სწორის შეუსახელებელის კაციტა და სამი მისი აზნაურიშვილი და ექუსი მ⁷⁹სახური თან მი{ი}ტანოს. თუ ამრიგად დაიფიცოს, არა ზედა-აც, და

თუ ვერ შეჰფიცოს, ან მიაართო⁸⁰ს ხუთასი მარჩილი თეთრი და ან დაუდვას სამი კუამლი გლეხი.

9. კიდევ პ ა პ უ ნ ა და⁸¹ ხ ო ხ ო ნ ა ამასა ჩიოდეს, რომე ბებიაჩუენი და ხ ო ხ ო ნ ა ს ა მ ნ ე ვ რ ი ს { ს } იყუნესო. თავს დასხ⁸²მოდესო. ბები-აჩუენი გამოეთრიათ და ხ ო ხ ო ნ ა თორნეში დაუმაღავთ⁸³ და ამ საქმით მორჩომოდ{ა}თ.

სახლისუხუცესმან ამისი აშორო უპასუხეს.

და ჩუენ⁸⁴ ამისი ასრე გავაჩინეთ, რომე წადგეს სახლისუხუცესი ორის შეუსახალეზე⁸⁵ლის მისის სწორის კაციტა და სამი მათი აზნაურიშვილი, და ექუსი მს{ა}ხ⁸⁶ური თან მი{ი}ტანონ და ასრე შეჰფიცონ, რომე: „არც ჩუენ და არც ჩუენის სახ⁸⁷ლისკაცსა ბებიათქუენი გამოეთრიოს და არცა ხ ო ხ ო ნ ა სასიკუდილოდ⁸⁸ გუეძებნოს.“ თუ ამგუარად დაიფიცონ, არა ზედა-{ა}ც, და თუ ვერა შეჰფიცონ, ⁸⁹ ან მიაართონ ხუთასი მარჩილი თეთრი, და ან დაუდონ სამი კუამლი გლეხი.

10. ⁹⁰ კიდევ სახლისუხუცესი მ ა ნ უ ჩ ა რ , ბ ა დ უ რ და ყ ა ი ა ამასა ჩიოდეს, რომე, ⁹¹ ჩუენის ძმის ბ ა დ უ რ ი ს ლალატის საქმით ჩემს რძალს — ზ ა ზ ა ს ჯალაბებს (?), ვაჟზემ⁹²უცელი გაუცუდდაო. თუ ის უდ-იერი არ დაგუამართებოდა, დღეს ყ ა ი ა ს ტოლ⁹³ი იქნებოდაო.

პ ა პ უ ნ ა მ ამისი აშორო უპასუხა.

და ჩუენ ამისი ეს გაუჩინეთ, ⁹⁴ რომე წადგეს პ ა პ უ ნ ა ორის მისის სწორის შესახელებულის კაციტა, ⁹⁵ ორის შეუსახელებელიტა და ხუთი მისი აზნაურიშვილი და თორმეტი მ⁹⁶ს{ა}ხური მი{ი}ტანოს და ასრე შეჰფიცოს, რომე: „იმხანად არცა ჩუენის საქმით თქვე⁹⁷ნს რძალს — ზ ა ზ ა ს ჯალაბებს ვაჟზედ მუცელი წაჰკდომოდეს და არც იქ ყო⁹⁸ფილიყოს.“ თუ ამგუარად დაიფიცოს, არა ზედა-{ა}ც, და თუ ვერ შეჰფიცოს, ან ათას⁹⁹ი მარჩილი თეთრი მიაართონ და ან ექუსი კუამლი კაცი დაუდონ.

11. კიდევ პ ა |¹⁰⁰ პ უ ნ ა და ხ ო ხ ო ნ ა ამასა ჩიოდეს, რომე, ჩუენს სიკუდილსა და ამონყუეტას არ ¹⁰¹ დაგვაჯერესო, ნიადაგ ჩუენად სასი-კუდილოდ და ამოსანყუეტლად უკან დაგუედ¹⁰²ევდ{ნ}ენო, ამ ქუეყანას აღარ დაგუაყენაო, ყიზილბაშთაკენ გაგუყარესო. ე¹⁰³რთი ჩემი ძმა და ერთი და თან გავატანე და გავლარიბდითო. გზაზედ ძმა მო¹⁰⁴მიკუდაო.

სახლისუხუცესმან მ ა ნ უ ჩ ა რ , ბ ა დ უ რ და ყ ა ი ა მ ა ნ ასრე უპა-სუხათ და ¹⁰⁵ აშორო უთხრეს.

და ჩუენ ამისი ასრე გა[ვ]უჩინეთ, რომე წადგეს სახლი¹⁰⁶სუხუცესი მ ა ნ უ ჩ ა რ ორის მისის სწორის შესახელებელის კაციტა და ო¹⁰⁷რის შე-უსახელებელიტა, და ხუთი მათი აზნაურიშვილი და თორმეტი მსახუ¹⁰⁸რი თან მი{ი}ტანონ და ასრე შეჰფიცონ, რომე, „ჩუენის ძმის ბ ა დ უ რ ი ს ა და ჩუე¹⁰⁹ნის ძალდატანებით არც შენ ყიზილბაშ{ში} წასულიყო და არც ჩუენის |¹¹⁰ საქმით ძმა მოგკუდომოდესო, რაც შენის ნებამყოფლობით არ წახ¹¹¹ველო.“ თუ ამგუარად შეჰფიცონ, არა ზედა-{ა}ც და თუ ვერ ¹¹² დაიფიცონ, ან მიაართონ ათასი მარჩილი თეთრი და ან დაუდვან ე¹¹³ქუსი კუამლი გლეხი.

12. კიდევ სახლისუხუცესი მ ა ნ უ ჩ ა რ , ბ ა დ უ რ და ყ ა ი ა ა მ ა |¹¹⁴სა ჩიოდეს, რომე, როდესაც ჩუენი განაყოფი ქ ა ი ხ ო ს რ ო ყ { ა } ენი-
დამე მოვი[და] |¹¹⁵ო, თუ რ { ა } მ ერთმანერთში სალაპარაკო და ან ავი რამ
საქმე ქნილიყო, კა |¹¹⁶თალიკოზის, ბატონის ზ ა ქ ა რ ი ა ს შუამავლობით
შევრიგდით და შევიფიცენით |¹¹⁷სუეტს ცხოელზედაო, და საფიცარიც მი-
ვეციით ერთმანერთსაო, და ამ საქმით |¹¹⁸ გულიც გაუერთეთო. და მესამე
დღეს შინ დაგუპატიჯაო და მისავ ჭამაზედ ჩემს ძმას |¹¹⁹ ბ ა დ უ რ ს უღა-
ლატაო, დაუშინეს და მკუდრის ბარობაზედ გაუშვესო. იმათ მოკლეს, |¹²⁰
მაგრამ მისმან კერძმან ღ(მერ)თ(მა)ნ მოარჩინაო. მკუდარ-ცოცხალი ჩუენ-
თავ ყმათ მოი |¹²¹პარესო და ტყისაკენ გა { ა } ცალესო.

ანე, პ ა პ უ ნ ა მ ამისი ასრე უპასუხა, რომე რაც მა |¹²²რთლის გულით
არ დაეპატიჯოსო, მამაჩუენს მისი სიკუდილი და ღალატი არა |¹²³ ზდომე-
ბოდესო. რაც იმავ ბ ა დ უ რ ი ს ამაყურის ქართულით შულლი და ავი
საქმე ა |¹²⁴რ გამორეოდესო, ჩუენ სხუას არას შუა ვიყუენითო.

ანე, თვით ჩუენ, ჳელმნი |¹²⁵ფემან, ქართლისა კათ(ალიკოზმა)ნ და ერ-
თობილთ ბჭეთა და მოსამართლეთა ამისი საქმე მა |¹²⁶რთლა და კარგად
რიგად ვინურღლეთ და გამოვიკითხეთ. და რადგან ქ ა ი ხ ო ს რ ო ს შინ
ენვია |¹²⁷და დაეპატიჯა, ამ საქმეზედ სხუა აღარა გაენყოზოდა რა და ღა-
ლატიც ქ ა ი ხ ო ს რ ო ს |¹²⁸ შევაცნიეთ და ამ ღალატის პასუხიც უნდა
პ ა პ უ ნ ა მ სახლის უხუცეს { ს } გასცეს.

13. კიდე |¹²⁹ვეკ პ ა პ უ ნ ა და ხ ო ხ ო ნ ა ამასა ჩიოდეს, რომე ამას წინან-
დელს სიკუდილსა და ავს საქმე |¹³⁰ს არ დაგვაჯერესო, მოჰწდომოდ { ნ } ენ
მამაჩუენსა და ბიძაჩუენსა თავს დასხმოდენო შეყ |¹³¹რილნი მოყუარით თა-
ყამდინ და მძინარენი დაეწოცათო.

სახლისუხუცესმან, ბ ა |¹³² დ უ რ და ყ ა ი ა მ ა ნ ამისი უარი ვერა
თქუეს რა. რადგან თავის სახლში დაგუპატი |¹³³ჯა, ფიცი და პირობა გაგ { უ }
იტხესო და გ { უ } იღალატესო. მას უკან ჩუენი სიკუდი |¹³⁴ლი და ამონყუე-
ტა ველარ დავთმევით და ჩუენი სიკუდილი და ნაწდენა მოვიკითხეთო |¹³⁵
და კიდეც დავწოცეთო.

და ან, ამისი ჩუენ ასრე გაუჩინეთ, რომე ვითაც პირველ |¹³⁶ ქ ა ი ხ -
ს რ ო ს ეღალატებინა და სასიკუდილოდ გაეშოთ, ბ ა დ უ რ ი ს ღალატი
და ქ ა ი ხ ს ო რ ო |¹³⁷ს სიკუდილი ერთმანერთს შეუფარდეთ. ამისის
გულისათვის, რომე ქ ა ი ხ ს ო რ ო ს |¹³⁸ ჩუენს სასაფლაოზედ შე { ე } ფიცა
და ფიცი გაეტხა, ორთავესი საქმე ერთმანერ |¹³⁹თს შე { ე } უფარდეთ და ამ
საქმით ჩავარონინეთ და მ ე რ ა ბ ი ს სისხლი სახლისუ |¹⁴⁰ხუცეს { ს } დაე-
დო, მისის თორმეტის თუმნის სამარხითა.

14. კიდევ სახლისუხუცესი ბ ა დ |¹⁴¹ უ რ და ყ ა ი ა ამასა ჩიოდეს,
რომე იმ დღეს ჩუენს ძმას ბ ა დ უ რ ს რომ უღალა |¹⁴²ტესო, ჩუენც იქივ,
ნ ი ჩ ბ ი ს { ს } ვიყუენით და ჯალაბები კ უ ე რ ც ხ ი შ ვ ი ლ ი ს ა ს გ { უ }
ედგათო. |¹⁴³ ჩუენის ძმის სიკუდილსა და ამონყუეტას აღარ დაგვაჯერე-
სო. მეც იქ ვეგულეზოდ |¹⁴⁴იო. ჩემად სასიკუდილოდ და შესარცხუენლად
ჯალაბებში მოგ { უ } იწდ { ნ } ენო და თავს |¹⁴⁵ დაგუესხნესო. მე სასიკუდი-

ლოდ გამომიქმეტესო და ჩუენს სიკუდილს, ჩუენის ჯ¹⁴⁶ალაბების თრევა და უპატიურობა უარ იყო, ვითაც იმათ თავისით ამო¹⁴⁷გუნყუიტესო და კიდევ დაგუოცესო. ნეტამც სულ ყ(ო)ელი ერთ პირა¹⁴⁸დ ამოვენყუიტენითო და ჩუენის ჯალაბების თრევა და სირცხვილი ჩუენის თ¹⁴⁹უალით არ მოგუენახათო. ნ ი ჩ ბ ი ს ი თ მ უ ს ე ფ რ ი ა ნ ა მ დ ი ს ი ნ ფ ე ხ შ ი შ ვ ე ლ |¹⁵⁰თა გუდიეს და ჩუენს ჯალაბებს მეტის უკაცრაულისა და ურიგოს საქმით |¹⁵¹ფვეთ ფ(რ)ჩხილები გასცუივდათო.

პ ა პ უ ნ ა მ ა და ხ ო ხ ო ნ ა მ ა ამისი ასრე უპასუხეს: აშორო¹⁵²ს ღ(მერ)თ(მა)ნ, რაც ბადურის საქმე იმგუარად არ მოჰქდაო. არც მ ა ნ უ ჩ ა - რ ი ს სიკუდილი |¹⁵³გამოერჩიოს მამაჩემსაო და არც ჯალაბებს მიჰქდომოდ(ნ)ენო.

ანე, ჩუენ ამ აშოროს¹⁵⁴თვის ასრე გაუჩინეთ: წადგეს პ ა პ უ ნ ა ნახევრის მათ(ი)ს სისხლის მოფიცრითა, ექუსის |¹⁵⁵მათის სწორის შესახელეზულის კაცითა და ექუსის შეუსახელეზელითა და ექუსი მისი |¹⁵⁶აზნაურიშვილი და თორმეტი მს(ა)ხური თან მი(ი)ტანოს და ასრე შეჰფიცოს. და თუ ამგ¹⁵⁷უარად გული აჯეროს, მ ე რ ა ბ ი ს მთელი სისხლი და თორმეტი თუმანი სამარხად სახლი |¹⁵⁸უხუცესმან, ბ ა დ უ რ და ყ ა ი ა მ ა ნ პ ა პ უ ნ ა ს ა და ხ ო ხ ო ნ ა ს დაუ(უ)რვოს, და თუ ვერ შეჰფიცო[ს], |¹⁵⁹ნახევარმან მ ე რ ა ბ ი ს სისხლმან და ნახევარმან სამარხმან სახლისუხუცეს(ეს)ისა და მათ |¹⁶⁰ჯალაბების საუპატიუროდ ჩაიაროს და ნახევარი სისხლი და სამარხი დაუდვან.

ანე, ამათ ¹⁶¹1₁₆ | ¹⁶¹1₁₃ სისხლის საქმეზედ მოკითხულობა ვქენით და ძუელითგან და ერთობისა სამასი |¹⁶²კუამლი გლეხი ყოფილიყო სისხლად გარჩენილი. ან, ვითაც ამათი ს(ა)ხლი |¹⁶³მრავლად გაყრილ იყუნეს, და ჟამთ ვითარებისაგან მამულზედაც დამცრობი |¹⁶⁴ლ იყუნეს, ახლა ჩუენ ამათი მთელი სისხლი ოთხმოც კუამლ კაც |¹⁶⁵ად გავაჩინეთ და თორმეტი თუმანი თეთრი — სამარხად და რაც |¹⁶⁶ბ ა დ უ რ ი ს ა და მ ა ნ უ ჩ ა რ ი ს ღალატში საქონელი ნაჰქდომოდეს, იმაზედ ს(ა)მი |¹⁶⁷აზნაურიშვილი და ხუთი მსახური პ ა პ უ ნ ა ს შეაფიცონ. და რაც გამო |¹⁶⁸იფიცონ, მისცეს პ ა პ უ ნ ა მ ა ნ და რაც ქ ა ი ხ ო ს რ ო ს ა და მ ე რ ა ბ ი ს ღალა |¹⁶⁹ტში ნაჰქდომოდეს, ისრევ ს(ა)მი აზნაურიშვილი და ხუთი მსახური პ ა პ უ ნ ა მ |¹⁷⁰შეაფიცოს და რაც გამოიფიცონ, მისცეს სახლისუხუცესმან.

სხუა, |¹⁷¹თუ რამ ნაძალადევი სამამულე საქმე ჰქონდეს გარდასანყუეტი, ორი |¹⁷²ჩუენი საბატიო კარისკაცი გ(უ)იბოძებია, და სამართლიანის საქმით გარ |¹⁷³დასნყუიტონ და ფიცით ამაზედაც დაშველდ(ნ)ენ.

სხუა ჩუენი განაჩენი ამა |¹⁷⁴ს იქით არ არის. და ვინც ამ ჰჭობასა და სამართალს გარდავა, თვით |¹⁷⁵კარგი სოფელი ჯელმნიფეს დაუდონ.

დაინერა ბძანება და ნიშანი და |¹⁷⁶სამართლის გაჩენა ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკჴ, თიბათუეს კა.

ხელრთვა ხვეულად:
რ { ო } ს ტ { ო } მ (ოქროსფერი მელნით).

**1640. 24 ივლისი. თარხნობის წიგნი ოსტომ მევისა
ალხანა იაბულაშვილისადმი**

პირი: სეა, 1450-9/126. გადაწერილი რუსული მმართველობის დაწესებულების პირების დავთარში. პირის დართული აქვს შექასთენასთალიყის ხელით გადაწერილი ხუთსტრიქონიანი სპარსული ტექსტი.

საბუთის თარიღი: ქორონიკონი ტკჷ (328) მკათათვის კდ (24), რაც უდრის 1640 წლის 24 ივლისს.

საბუთის დამწერი: მდივან-მწიგნობარი შალვა მარტიროზიშვილი.

გამოცემა: აბაშიძე, 2017: გვ. 164-165.

[ქ.]ნებითა და შენვენითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, ლ(მ)რთივ-აღმართებულ-მ{ან} და ლ(მ)რთივ-გვირგვინოსანმან, მეფემან პატრონმან როსტომ, და თანამემცხედრემან ჩუენმან, დედოფალთა დედოფალმან, პატრონმან მარიამ, ესე უკუნისამდის ჟამთა გასათავებელი მტკიცე და უცვალებელი ნყალობისა ნიგნი და სიგელი შეგინყალებთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩუენთა ერთგულთა და ნესისაებრივ მრავალფერად ნამსახურთა ყმასა, ი ა გ უ ლ - ა შ ვ ი ლ ს ა ლ ი ხ ა ნ ა ს და შვილსა შენსა: ა ლ ა ვ ე რ დ ი ს და შვილთა და მომავალთა სახლისა შენისათა.

5

მას ჟამს, ოდეს მოგვიდევით კარსა და სომხითს {ს} შენის სასახლის ალაგს ხოხმელისა სითარხნეს გუეაჯენით, ჩვენ მოკითხული ვქენით და კურთხეულის ჩუენის ძმისწულის, მეფის პატრონის სვიმო-ნისგანცა შენის მამულის სითარხნის ნიგნები გქონდა, ისიცა გინახეთ და გაგისინჯეთ. ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი, შეგინყალებთ და სიგლითა ამითა გითარხნეთ შენი სასახლე სოფელი ხოხმელი ამა პირსა ზედა, რომე არაფერი საჩუენო სათხოვარი და გამოსალები არა ეთხოებოდეს-რა: არა საბალახე, არა კოდისპური, არა ნახირისთავი, არა პირისთავი, არა სამეჯინიბო, არა ახთაზი და არა სამეკობროსმძებნებლო. ამრიგად, ჴელშეუალად სოფელი ხოხმელი ყოვლის ჩუენის სათხოვრისა და გამოსალებისაგან გვითარხნებია და გაგვითავისუფლებია, ერთის სათათროს საურისა და ლაშქარ-ნადირობისაგან კიდე, ყოვლის სათხოვრისაგან გვითარხნებია.

10

15

20

გქონდეს და გიბედნიეროს ლ(მერ)თ(მა)ნ შენ, ჩვენსა ერდგულსა და მრავალფერად ყმასა, ი ა გ უ ლ ა შ ვ ი ლ ს ა ლ ი ხ ა ნ ა ს და შვილსა შენსა, ა ლ ა ვ ე რ დ ი ს , არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩვენგან და არა სხვათა მეპატრონეთაგან.

25

ანე, გიბძანებთ კარისა ჩუენისა ვეჟილ-ვეზირნო და სხვანო კარისა ჩუენისა წარვლენილნო მოსაქმენო: სომხითს ტარულავ, მელიქო და სხვანო მოსაქმენო, ვინგინდა-ვინ დღეის წაღმა იქნებოდეთ, მერმე, ნიშანი და ბ(რძანე)ბა ეს ჩუენი, თქვენცა ასრე გაუთავეთ და დაუმტკიცეთ, რარი-გაცა ამა ჩუენგან ნანყალობევსა ფარვანაშია ენეროს. ნურცა-რას ნუ მოუშლით და შექეცილებით, თუინიერ თანადგომისა და შენვენისაგან კიდე.

30

დაინერა ნიშანი და ბრძანება ესე ჩუენი ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკჳ, მკათათვის კდ, ჴელითა კარისა ჩვენისა მდივან-მწიგნობრის, მ ა რ ტ ი რ ო - ზ ი ს შ ე ვ ი ლ ი ს შ ა ლ ვ ა ს ი თ ა .

და არცა შეენსა სახასოს ცხურის საბალახე გეთხოვბოდეს.

დედანს ჰქონია როსტომ მეფის ხელრთვა და ორი ბეჭედი.

თანადროული მინანერი:

ქ. ესე ბატონის ბრძანება ასრე უნდა გათავდეს.

სპარსული ტექსტი:

1640-1641 წ.

حكم عالی شد انكه از ابتداء شش ماهه لوای نیل بموجبی كه در ضمن قلمی شده قریه خوخل من اعمال سمخت كه تیول سعادت | سدات (؟) علیخان قاپوچی مقرر است (؟) ترخان مرفوع القلم نمودیم كدخدایان و ملكان و داروغگان | محال مذکورہ حسب المسطور مقرر دانسته سوای ساوری و یساق دیگر هیچ وجه من الوجوه طلب | از قریه مذکور ننموده مزاحمت نرسانند و چون نشان بمهر عالی | رسد اعتماد و اعتبار [نمایند] تهریرا فی [شهر] ۱۰۵۰

5 გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ თევზის წლის ექვსთვეობის დასაწყისიდან იმგვარად, როგორც აქ წერია, ს ო მ ხ ი თ ი ს ო ლქის სოფელი ხ უ ხ მ ა ლ ი , რომელიც ბედნიერია ლ ი ხ ა ნ ყაფუჩის თიულად [არის] დადგენილი, გადასახადისაგან გვითარხნებია. ხსენებული ადგილის ქეთხუდებმა, მელიქებმა და ტარულეებმა, დაწერილის თანახმად, დადგენილად ცნონ. საურისა და ლაშქრობის გარდა ხსენებული სოფლისაგან სხვა არავითარი სათხოვარი მოითხოვონ [და] არ შეანუხონ. და როცა საბუთი მაღალი ბეჭდით შეიმკობა, ენდონ და დაემორჩილონ [მას. დაინერა] 1050 წელს.

94

1640. 8 დეკემბერი. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა დავით შავნელიწვილისადმი

პ ი რ ი : სეა, 1450-45/168, გადაწერილი რუსული მმართველობის დაწესებულების პირების დავთარში.

თ ა რ ი ლ ი : ქორონიკონი ტკჳ (328) ქრისტეშობისთვესა ზ (8), რაც უდრის 1640 წლის 8 დეკემბერს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ავთანდილი.

[ქ. ნებითა და შეწვევითა ლ(მრ)თისათა, ჩვენ, მეფეთ-მეფე]მან პატრონმან როსტომ, და თანამემცხედრემან ჩვენმან, დედოფალთა-დედოფალმან პატრონმა{ნ} მ ა რ ი ა მ , ესე უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა გასათავებელი [წყალობისა წიგნი და ნიშანი] შეგინყალეთ და გიბოძეთ შენ,

ჩვენსა ერთგულსა და მრავალფერად თავდადებ(ით ნამსახურთა ყმასა), ფ ა ვ ლ { ე } ნ ი ს შ ვ ი ლ ს და ვ ი თ ს და შვილთა შენთა: გ ო რ ა ს - ბ ი ს , თ მ ო გ ვ ე ლ ს და ი ო თ ა მ ს .

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და თქვენის სამკვიდროს მამულის ნყალობას გვიჯენ(ით), ჩვენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი, მოკ- 5
ითხული ვქენით – და ჟამთა ვითარებისაგან თქვენი სამკვიდრო მამული გამოგრთმეოდა. შეგინყალეთ და ისრევე თქვენი სამკვიდრო ქ უ რ თ ა ს , ე რ ე დ { ვ } ს , ვ ა ნ ა თ ს , ბ რ ო ნ ლ ე თ ს , ხ ვ ი თ ს , რაც თქვენი კერძი ყოფილიყო, გიბოძეთ და სიგლითა ამით დაგიმტკიცეთ მათ-მათის მამულითა, დღეს რისაც მქონებელნი იყვნეთ, ყოვლის კაცის შეუძლებლად. 10
არ მოგეშალოს არა ჩვენგან და არა შე(მ)დეგად სხუათა მეპატრონეთაგან.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩვენსა ერთგულობასა და სამსახურსა შიგა(ნ).

ანე, გიბ(რძანებ)თ კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო და სხვანო მო-საქმენო, ვინგინდა-ვინ იყვნეთ და ანუ დღეის წაღმა იქნებოდეთ, თქვენცა ასრე დაუმტკიცეთ და ნუ შეეცილებით თვინიერ თანადგომისა და შეწევის-საგან კიდე..

დაინერა ბძანება და ნიშანი ესე ჩუენი ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკჳ, ქრისტ{ე} შობისთვის ჳ, ხელითა კარისა ჩვენისა მდივან-მწიგნობრის ა ვ თ ა ნ - დ ი ლ ი ს ი თ ა .

დედანს ჰქონდა რ ო ს ტ ო მ მეფის ბეჭედი.

კომენტარი:

ფაენელიშვილები ქართლის უძველესი საგვარეულოს – ფაენელების შთამომავლები არიან. პირველი ფაენელი IX საუკუნის II ნახევარში იხსენიება. ისინი შიდა ქართლში ფლობდნენ მამულებს. XVI-XVII საუკუნეში ფაენელიშვილები ისევ იმავე ტერიტორიას ფლობდნენ. ქართულ ისტორიოგრაფიაში არსებობს მოსაზრება, რომ ფაენელიშვილთა გვარი თმოგველთა გვარიდან მომდინარეობს (კაკაბაძე, 1913). ვახუშტი ბატონიშვილიც გვამცნობს: „ხოლო ფაენელისშვილი იტყვის მხარგრძელობასა“ (თმოგველები მხარგრძელთა განშტოება იყო, ვახუშტი ბატონიშვილი, 1973: 34). XIV საუკუნის შუა ხანებიდან თმოგველები უკვე აღარ გვხვდებიან სამცხე-საათაბაგოში, ისინი ტოვებენ თმოგვს და სახლდებიან კახეთსა (უჯარმა) და შიდა ქართლში (ნიქოზი). თმოგველების უჯარმაში დამკვიდრების შემდეგ ხდება მათი დანათესავება ფაენელისშვილებთან, რომლებიც ასევე ფლობდნენ მამულს უჯარმაში. წყაროებში მათ ეწოდებათ თმოგველ-უჯარმელები, ხოლო შემდეგ თმოგველ-უჯარმელ-ფაენელიშვილები. ნიშანდობლივია, რომ ფაენელისშვილთა საგვარეულოში თმოგველი საკუთარ სახელად ჩნდება. (ოთხმეზური, 1999: 137-139).

1640 წ. სითარხნის წყალობის წიგნი როსტომ
მეფისა ტყე-ბრძოლასადმი

მატენადარანი 252, №2

დ ე დ ა ნ ი : მოყვითალო ფერის ქაღალდი, შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი და სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; საბუთი საკმაოდ დაზიანებულია, ზოგიერთი ადგილი გახეულია და შეესებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. მე-5 სტრიქონის გრაფემები თითქმის მთლიანად დაკარგულია. საბუთს დაკრული აქვს ფრაგმენტი, რომელზეც სპასრული ტექსტია მოთავსებული. ფრაგმენტი მიკრულია მკვრივ ქაღალდზე. რესტავირებულია. საბუთს უზის ერთი ქართული ბეჭედი ლეგენდით.

თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი ტკჷ (328), რაც უდრის 1640 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუშანიშვილი.

ქ. ნებითა და შენევნითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფემან პატრო|²ნმან როსტომ, ესე უკუნისამდე ჟამთა გასათავებელი³ წყალობისა და სითარხნისა წიგნი და გო რ ძ ი ა ლ ს * ტ ე რ |⁴ - გ რ ი გ ო ლ ა ს ** და გიბოძეთ თქუენ ერთობილთ⁵ [...] მას ჟამსა, როდეს რო...⁶ მოგუიდეგით კარსა და სითარხნის წყალობას გუაჯენით.

|⁷ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი და მოკითხული ვ|⁸ქენით, და პირველადაც თარხანი ყოფილიყუენით, და ბატონ|⁹ის ბიძის ჩუენის, მეფის ს უ ი მ ო ნ ი ს წიგნიცა გქონ|¹⁰დათ. და ჩუენცა შეგინყალეთ და გაგიახლეთ, და ისე გა|¹¹თარხნეთ და გათავისუფლეთ, რომე არაფერი სარუენო|¹² სათხოვარი და გამოსალები არა გეთხოვებოდეს- რა|¹³ დღეს, და არა საბოლოო[ო]დ: არა ბაშმალი, არა ლალა, |¹⁴[...] არა კულუხი, არა ფურის ერბო, არა ტიკი და ტომარა, |¹⁵ არა საბალახე და არა ულაყი. არაფერისთანა სათხო|¹⁶ვარი და გამოსალები არა გეთხოვებოდეს-რა, |¹⁷ სათათრო საურისაგან კიდე. არა ჩუენ, [ა]რ[ა]|¹⁸ შემდგომად ჩუენთა მომავალთაგან არა გეთხოვებოდეს-რა. |¹⁹

გქონდეს და გიბედნიეროს ლ(მერ)თ(მან) ჩუენსა ერდგულად სამს|²⁰ახურსა შინა.

ანე, გ(ი)ბ(რძანე)ბთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირ|²¹ნო და გო რ ი ს ტარულანო, ა მ ი ლ ა ხ ო რ ო , ციხისთავო|²² და მამასახლისო, და სხუანო მოწეღენო, ვინგინდა-ვინ იყუნებოდე|²³თ, ანუ დღეის წაღმა იქნებოდეთ მერმე, თქუენცა ას|²⁴რე გაუთავეთ, რარიგადაც ამა ჩუენსა ნაწყალობევსა|²⁵ ფარვანაში ენეროს. და ნურას მოუშლით და შე{ე}ცი|²⁶ლებით, თუინიერ თანადგომისა და შენევნისაგან კიდე.

დაი|²⁷წერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე, ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკჷ, წელითა კარისა ჩ|²⁸უენისა მწიგნობრის თ უ მ ა ნ ი ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ უ ე ლ ი ს ი თ ა .

* ჩამატებულია სხვა ხელით.

** ჩამატებულია სხვა ხელით.

ნუშისებრი ფორმის მოზრდილი ბეჭედი ლეგენდით:

||²⁹ყაენის ფერხთა მტუერი მეფე როსტომ ვამტკიცებ ნებითა ლუთისათა...“

verso-ზე თანადროული მინაწერი: [თქუენი ყოფილა და ახლაც გუითარხნებია, არა ეთხოვბოდეს-რა. და მამასახლ³⁰ისო და მოველეებო, ამასთან ჳელი ნუ გაქუს.

ხვეული ხელრთვა:

|³¹როსტომ

1640 წ. წყალბოს განახლების წიგნი როსტომ მეფისა პაპუნა თუშქისტანიშვილისაღმი

პირი: სეა, 1450-10/102, გადაწერილი რუსული მმართველობის დაწესებულების პირების დავთარში. საბუთი ქართულ-სპარსულია. პირს ერთვის ნასთადიყის ხელით შესრულებული სპარსული ტექსტი.

საბუთის თარიღი: ქორონიკონი ტკჷ (328), რაც უდრის 1640 წელს.

საბუთის დამწერი: მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

გამოცემა: დუნდუა, 1984: №7, გვ. 18-20.

[ქ.] ნებითა და შეწევნითა ღ(მრ)თისათა ჩვენ, მეფეთ მეფემან, ხელმწიფემან პატრონმან როსტომ, და თანამემცხედრემან ჩვენმან, დედოფალთა დედოფალმან, პატრონმან მარამ, ესე უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა გასათავებელი წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგიწყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენსა ერთგულთა და წესისაებრივ მრავალფერად თავდადებით ნამსახურთა ყმათა, თურქისტანიშვილთა პაპუნასა, ბერუკასა, სეხნიასა, თამაზასა და შვილთა თქვენთა: ბეჟანს, ბახუტასა, თურქისტანს, შვილთა [და] მომავალთა სახლისა თქვენისათა ყოველთავე.

5

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და მამულის წყალობას გვიჯენით, ჩვენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი, მოკითხული ვქენით და გორუნჯუკს ოლქია, მახარა და იარალა თქვენი სამკვიდროდ ყმანი ყოფილიყვნეს; და ეგრევე – ახალდაბას ბერუაშვილი შალუტა და მამიაშვილი პაპუნა. ეს ხუთი კვამლი კაცი ამას წინათ გამოგართვით და საჩინოს შვილთ მივეცით და მას უკან ისინი გაიყარნენ. თავად სამკვიდროდ ირჩოდით ამ ხუთსა კვამლსა გლესსა, და მერმე გასამყრელოდ ამოვიღეთ და მონესით შეგიწყალეთ და გიბოძეთ, რომე ვერას დროსა და ჟამსა ვერვინ მოგიშალოს.

10

15

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მან) ჩვენსა ერდგულად სამსახურსა შინა და { }რაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩვენგან და არა სხვათა მეპატრონეთაგან.

20

ანე, გიბ(რძანე)ბთ კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო და სხვანო მოსაქმენო, ვინცა-ვინ იყვნეთ და ანუ დღეის ნალმა იქნებოდეთ, თქვენცა ასრე გაუთავეთ და ნურას მოუშლით და შე{ე}ცილებით, თვინიერ თანადგომისა და შენევენისაგან კიდე..

5 დაინერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკჳ, ჳელითა კარისა ჩვენისა მდივან-მნიგნობრის, თ უ მ ა ნ ი ს შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ ვ ე ლ - ი ს ა თ ა .

დედანს ჰქონია ხელრთვა: რ ო ს ტ ო მ

სპარსული ტექსტი:

1641 წ. 14 იანვარი – 13 თებერვალი

حكم عالی شد آنکه بناير توجه خاطر در باره رفعت پناهان بابونه بيگ و بيروكه بيگ طهماسب بيگ
۱ و ولدان ایشان بيجن و باخودا تركستان شولى از ابتداء دو ماهه لوى ئيل محال مذکور ذيل بدین موجب
بتيول ۱ ایشان مقرر فرموده ارزانی داشتيم ۱

قریه قریه ۱

گورنجوک مخرا اخلدايا مامياولد ۱

مع باب شالودا بابونه ۱

آل کیا باب ولد بيروكه ۱

يارالا باب

كدخودايان و رعايای ۱ محال مذکور حسب المسطور مقرر دانسته مشار اليه را تيولد ار با استقلال
خود دانسته موافق معمول گرجستان عمل نموده چيزی پنهان ۱ ندارند و چون نشان و حكم بمهر عالی
رسد اعتبار نمايند تحريراً فی شهر شوال سنه [۰] ۱۰۵

مهر رستم خان

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ სიდიადის საფარველების:
პ ა პ უ ნ ა - ბ ე გ და თ ა მ ა ზ - ბ ე გ ი ს , ბ ე რ უ კ ა - ბ ე გ ი ს ,
თ ა მ ა ზ - ბ ე გ ი ს ა და მათი შვილების: ბ ე ჟ ა ნ ი ს ა და ბ ა ხ უ -
ტ ა თ უ რ ქ ი ს ტ ა ნ ი შ ვ ი ლ ე ბ ი ს ა დ მ ი ყურადღების გამო თევზის
5 წლის ორთვეობის დასაწყისიდან, ქვემოთ ჩამოთვლილი ადგილები, ამ
(ბრძანების) საფუძველზე, მათ (თ უ რ ქ ი ს ტ ა ნ ი შ ვ ი ლ ე ბ ს) თიულად
დავუდგინეთ და ვუბოძეთ:

სოფელი ა ხ ა ლ და ბ ა , სოფელი მ ა მ ი ა შ ვ ი ლ ი პ ა პ უ ნ ა ,
გ უ რ უ ნ ჯ უ კ ი : მ ა ხ ა რ ა ოჯახით, ბ ი რ უ კ ა შ ვ ი ლ ი შ ა ლ უ ტ ,
10 ო ლ ქ ი ა ოჯახით, ი ა რ ა ლ ა ოჯახით.

ზემოხსენებული ადგილების ქედხოდებმა და რაიებმა დანერილის
თანახმად, (ეს ბრძანება) დადგენილად ცნონ. ზემოხსენებულნი (თურ-
ქისტანიშვილები) თავიანთ სრულუფლებიან თიულდარად აღიარონ და
საქართველოს წესის თანახმად იმოქმედონ. (თიულდარებს) არაფერი

დაუმალონ და როცა (ეს) ნიშანი და ბრძანება მაღალი ბეჭდით აღიჭურვე-
ბა, ენდონ და დაემორჩილონ მას. დაინერა 1050 წლის შავვალის თვეს.

როსტომ-ხანის ბეჭედი.

97

1640 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ამიან თუხარელისადმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Hd-14436 ბ; მოყვითალო ფერის ქაღალდი; ზომა: 48X15
სმ.; შავი ფერის მელანი; ხელი მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერ-
ტილი ან სამწერტილი; დაზიანება: საბუთი ზოგიერთ ადგილზე ამოხეულია
და შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. საბუთი ორენოვანია – ქარ-
თულ-სპარსული. შექასთენასთალიყით შესრულებული სპარსული ტექსტი,
ხუთ სტრიქონად, მოთავსებულია საბუთის verso-ზე.

პ ი რ ი : სეა, 1450-30/198.

საბუთის თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტკვ (328), რაც გვაძლევს 1640 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთუელ თუშანიშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ფუთურიძე, 1955: №57, გვ. 152-153.

ქ. ნებიტა და შენენიტა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, [მეფე]თ-მეფემა[ნ] |² პა-
ტრონმან როსტომ, ესე წყალობისა და საბოლოო³დ გასა³თავებელი
ნიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძე⁴თ თქუენ, ჩუენთა ერდგულთა
და ნესისებრივ მრავალფე⁵რად თავდადებით ნამსახურსა ყმასა, თ უ ხ -
{ ა } რ ე ლ ს ა მ ო ა ნ ს და შ⁶ვილთა თქუენთა: მ ე ლ ქ ი ს ე დ ე გ ს და
ნ ა მ ე ქ ი ს , და მომავალთა სა⁷ხლისა თქუენისათა ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მო⁸გუიდეგით კარსა და მოხსენება თქუენი, შეგინყ-
ალეთ და გიბოძეთ |⁹ ც ხ ი რ ე თ ს ც უ ც უ ბ ა ნ ი , მ ა ლ ა ც ი ძ ე მ ა ხ -
ა რ ა მისის მამულითა |¹⁰ მ ე გ რ ი შ ვ ი ლ ი ი ო რ დ ა ნ ა , მ ა მ ი ს -
ა შ ვ ი ლ ი შ ი უ კ ა და ს ა ჩ ი ნ |¹¹ ო ს სახლი და მამული. ესენი რისაც
მქონებელნი უყუნე¹²ნ მითთა, ბართთა, წყლითა, ნისქვილითა, ველითა და
ვენა¹³ითა, ყოვლითურ თქუენთუის სამკუიდროდ გუიბოძებია ყო¹⁴ვლის
კაცისაგან უცილებრად.

გქონდეს და გიბედნიერო¹⁵ს ლ(მერ)თ(მან) და არაოდეს არ მოგეშა-
ლოს.

ანე, გიბ(რძანე)ბთ კარი¹⁶სა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო, მდივან{ნ}ო და
სხუანო მოსა¹⁷ქმენო, თქუენცა ასრე გაუთავეთ და ნურას მოუშლით |¹⁸ და
შე{ქ}ცილებით.

დაინერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკვ, |¹⁹ წელითა
კარისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობრის – თ უ მ ა |²⁰ ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ -
თ უ ე ლ ი ს ა თ ა .

როსტომ მეფის მსხლისებრი ფორმის ბეჭედი ქართული ლეგენდით: ა
ქ. ყაენის ფეჟთა მტუერი როსტომ მეფე ვამტკიცებ.

გვიანდელი დამტკიცებები საბუთის verso-ზე:

1. გიორგი XI-ის დამტკიცება:

ქ. ჩვენ, მეფეთ-მეფემან, პატრონმან გ ი ო რ გ ი მ , |² წყალობა ესე ჩვენც ასრე დაგვიმტკი³ცებია“.

ხელრთვა ხვეულად: გ ი ო რ გ ი

2. ერეკლე I ნახარალი-ხანის დამტკიცება:

ჩვენ, მეფეთ-მეფეს, პატრონს ნ ა ზ ა რ ა ლ ი ხ ა ნ ს |² ეს ასრე დაგვიმტკიცებია.

ოთხკუთხა ფორმის ბეჭედი: მეფე ნ ა ზ ა რ ა ლ ი ხ ა ნ

გვიანდელი მინანერი: ც უ ც { უ } ბ ნ ი ს სიგ{ე}ლი.

*სპარსული ტექსტი**

1640 წ. 21 ივლისი – 18 აგვისტო

[هو]

حكم عالی شد آنکه بموجبی که در ضمن قلمی شده موازی چهار باب رعیتا قریه سخرت را بتیول رفعت پناه عمو مقرر نمودیم رعایاء مذکور را ضمن مشارالیه را تیولدار با استقلال خود دانسته در عهده دانند و چون حکم بخط و مهر عالی رسد اعتمد نمایند تحریرا فی شهر ربیع الثانی سنه ۱۰۵۰

[ის (ღმერთი)]

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ იმ საფუძველზე, რომელიც საბუთშია აღნიშნული, სიდიადის თავშესაფარს — ამოვანს ჩვენ დავუმტკიცეთ რიცხვით ოთხი კომლი გლეხი. აქ მოხსენიებულმა გლეხებმა ხსენებული [ამ ო ვ ა ნ ი] უნდა ცნონ თავის სრულუფლებიან თიულდარად და თავის ვალდებულებად უნდა აღიარონ [ამ ბრძანების შესრულება] და როცა ბრძანება მაღალი ხელმოწერითა და ბეჭდით აღიჭურვება — დაემორჩილონ მას. დაინერა 1050 წლის რაბი ალ-სანის თვეში.

სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომ მეფის სპარსული ბეჭედი. სამი სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭედი დასმულია საბუთის ქართულ ტექსტზე: 1. ოვალური, წარწერით: ۱۰۲۱ عبده علیقی — „მონა [ღვთისა] ალიყული. 1021“, ქვეშ მინერული აქვს: ثبت شد — „დამტკიცდა“. 2. ოვალური: გაურკვეველი წარწერით, რომელსაც ქვემოთ მინერული აქვს: بنظر رسید „განხილულ იქნა. 3. ოვალური, წარწერით: يا معین الضعفا — „ო, უძლურთა შემწევ!“

* ფუთურიდის გამოცემაში საბუთის შივრად მცდარად არის მითითებული Hd-14447.

1640 წ. წყალობის წიგნი ოსტომ მეფისა
პაპუნა თურქისტანიშვილისადმი

პირი: სეა, 1450-10/117, პირის ერთვის ნასთალიყის ხელით შესრულებული ოთხსტრიქონიანი სპარსული ტექსტი.

საბუთის თარიღი: ქორონიკონი ტკჷ (328), რაც უდრის 1640 წელს.

საბუთის დამწერი: მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

გამოცემა: დუნდუა, 1980: გვ. 122-124; დუნდუა, 1984: №6, გვ. 16-18.

[ქ.] ნებითა და შენევნითა ლ(მრ)თისათა ჩვენ, მეფეთ მეფემან და ხელმნიფემან, პატრონმან ოსტომ და თანამემცხედრემან ჩვენმან, დედოფალთა დედოფალმან, პატრონმან მარიამ ესე უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა გასათავებელი წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენსა ერთგულთა და წესისაებრივ მრავალფერად თავდადებით ნამსახურთა ყმათა, თურქისტანისშვილთა პაპუნასა, ბერუკასა და ძმათა თქვენთა: სეხნისასა, თამაზასა და შვილთა თქვენთა: ბახუტასა, ბეჟანსა და თურქისტანსა და სახლისა მომავალთა ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და მამულის წყალობას გვეაჯენით, ჩვენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი და შეგინყალეთ და გიბოძეთ ერტისს } გოსტაშაბისშვილის ნაქონი სუიმონაშვილი თქვენვე ირჩოდით და მეორე გორგიაშვილის მამული, რისაც მქონებელნი ან მთას იყვნენ და ან ბარსა ყოვლითურთ თქვენთუის გვიბოძებია და აგრევე ჩხიქუთას ერთი კომლი გლეხი ალათანგის შვილისა, მჭედელიშვილი ხუცია და ერთი კომლი დემეტრესშვილის პაპუნას კერძი ბალიხოკაშვილი ესე სამართლიანის საქმითა და სამძვრითა, რისაც მქონებელნი ყოფილიყვნენ ყოვლითურთ უნაკლულოდ თქუენთუის და თქვენთა შვილთათვის სამკვიდროდ და საბოლოო {ო}დ გვიბოძებია და კიდევ ერტის ერთი კომლი ვარაზას კერძი გლეხი და ერთი კომლი ალიყულიბეგის ნაქონი, რომე თქვენვე გქონდა ისიც } გვიბოძებია და წიგნი გაგვიახლებია.

გქონდეს და გიბედნიეროს ლ(მერ)თ(მა)ნ ჩვენსა ერდგულად სამსახურსა შინა და {ა}რაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩვენგან და არა სხვათა მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბ(რძანებ)თ კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო და სხვანო მოსაქმენო, გინცავინ იყვნეთ და ანუ დღეის წალმა იქნებოდეთ, თქვენცა ასრე გაუთავეთ და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შექეცილებით.

დაინერა ბ(რძანებ)ა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკჷ, ჴელითა კარისა ჩვენისა მდივან-მწიგნობრის - თუმანისშვილის ბირთველისათა.

ქ. ერტისს } თურქისტანისშვილის შიოშის კერძი სვიმონაშვილი თევდორე მისის ძმებითა, რარიგადაც ამას

წინათ თურქის ტანის შვილებისათვის გვებოძებინა ამ სიგლითა ახლაც საჯილდაოდ ბერუკასა, სენენას, თამაზასა და ბეჟანს და მათ შვილთა დაუმკვიდრეთ, რისაც მქონებელი ყოფილიყოს ყოვლითურთ მინა-წყლითა გვიბოძებია და ნურავინ ეცილებით [როსტომ]

სპარსული ტექსტი:

1640 წ. 23 მარტი – 22 აპრილი

حکم عالی شد آنکه بنا بر حقوق خدمت و جان فشانی بابونه بیگ و بیرو که بیگ | ترکستان اعلیٰ از ابتداء قوی نیل چهار باب خانه وار و اقع در محال مذکورہ ضمن را بموجب کہ در ضمن بخط گرجی | نوشته شده بنیول ایشان و برادران و اولاد مقرر فرمودیم کہ موافق معمول گرجتان مالوجہات و حقوق دیوانی را از رعایا | باز یافت نمایند رعایاء ابواب مذکور چون نشان بمهر عالی رسد اعتبار و اعتماد نماید تحریرا قی شهر ذی الحجہ الحرام سنہ ۱۰۴۹

5 გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ კეთილი სამსახურისა და თავდადების გამო, პაკუნა-ბეგ და ბერუკა-ბეგ თურქეს-ტანის შვილებს ცხვრის წლის დასაწყისიდან ზემოთხსენებულ ადგილებში მდებარე ოთხი კომლი, იმის საფუძველზე, რომელიც ტექსტში ქართულადაა დაწერილი, მათ და მათ ძმებსა და შვილებს თიულად დაუვადგინეთ. თანახმად საქართველოს წესისა, მალუჯეჰათი და ჰოყუყე დივანი რაიებს გამოართვეან. ზემოთხსენებული კომლების რაიები, როცა (ეს) ნიშანი მაღალი ბეჭდით აღიჭურვება. დაემორჩილონ და ენდონ (მას). დაიწერა 1049 წლის კურთხეულ ზი-ლ ჰიჯას თვეს.

99

1640 წ. წყალბის წიგნი როსტომ მეფისა ლარაქევისაგან

დედანი: ხეც, Hd-14479, მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 36,8X16,5 სმ. შავი ფერის მეღანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; დაზიანება: საბუთის თავი ძლიერ დაზიანებულია. თავი და კიდევები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. დოკუმენტი ქართულ-სპარსულია, სპარსული ტექსტი, შექასტეს ხელით შესრულებული, მოთავსებულია საბუთის ვერსო-ზე. საბუთი წარდგენილია რუსული მმართველობის რეგისტრაციაში: 1817 წლის 12 აპრილს, გატარებულია 1820 წლის 23 იანვარს, ნომრით: №124.

პირი: სეა, 1450-10/125.

თარიღი: ქორონიკონი ტკშ (328), რაც უდრის 1640 წელს.

საბუთის დამწერი: მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

გამოცემა: ფუთურიძე 1955: 153, N68.

ქ. [ნებ]ითა და შეწვევითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, მე²ფეთ-მეფემან, პა-ტრონმან რ ო ს ტ ო მ , ესე უ³კუნისამდი ჟამთა და ხანთა გასათავებელი წყალო⁴ზისა წიგნი და ნიშანი შეგინყაღეთ და გიბოძეთ⁵შენ, ჩუენსა ერდ-გულსა და ნამსახურსა ყმასა, ლ ა რ ა |⁶ძ ე ს ზ უ რ ა ბ ს , ი ო თ ა მ ს და ძმათა თქუენტა: შ ი ო შ ს , |⁷ა ს ი ტ ა ს ა , შვილთა და მომავალთა სახლი-სა თქუე⁸ნისათა, – ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგი⁹თ კარსა და ბ ო ლ ნ ი ს მამულის წყ-ალობას გუიაჯენ¹⁰ით, ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი,¹¹ შეგინყაღეთ და გიბოძეთ ბ ო ლ ნ ი ს { ს } ი ა რ ა ზ ი ზ ა შ ვ ი |¹²ლი ყ ა რ ა გ ო ზ ა მისის სამართლიანის საქმითა, მითითა, ბა¹³რითა, წყლითა, ნისქუილითა, ველითა და ვენაწითა. ყო¹⁴ვლითურ სამკუიდროდ თქუენ-თუის და თქუენტა შვილთა¹⁵თუის გუიბოძებია.

გქონდეს და გიბედნიეროს¹⁶ ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენსა ერდგულად სამსახ-ურსა შინა და არა¹⁷ოდეს არ მოგეშალოს.

ანე, გიბძანებთ კარისა¹⁸ ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო, ს ო მ ხ ი თ ი ს ტარულანო¹⁹ და მელიქნო, ბ ო ლ ნ ი ს ი ს მოჭვლენო, დღეს ვინც²⁰ იყუნეთ და ანუ ამას უკან იქნებოდეთ, თქუენც²¹ა ასრე გაუთავეთ და ნუ-რას მოუშლით და შეცი²²ლებით.

დაინერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე, ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკჳ,²³ ჳელითა კარისა ჩუენისა მდივანმწიგნობრის თ უ მ ა |²⁴ნ ი შ უ ი ლ ი ს ბ ი რ თ უ - ე ლ ი ს ი თ ა .

ხვეული ხელრთვები: |²⁵რ ო ს ტ ო მ , მ ა რ ი ა მ

საბუთს recto-ზე უზის ოთხი და verso-ზე — მეხუთე სპარსული ბეჭდები.

XIX საუკუნის მინაწერები:

სოვეტნიკი, თა(ვადი) თ ე ი მ უ რ ა ზ ბ ა გ რ ა ტ ო ვ ა ნ ი .

ფანქრით:

დ ი მ ი ტ რ ი ს უ ლ ხ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ა გ ა ნ (დ ი დ - გ ო მ ა რ ე თ ი - დ ა ნ დარი აქტისა).

დ ი დ - გ ო მ ა რ ე თ ი ს მ ა ს ნ ა ვ ლ ე ბ ე ლ მ ა კ ა რ ა ტ ს ე ხ ნ ი ა შ ვ ი ლ - მ ა ...

სპარსული ტექსტი:

1640 წ. 17 ოქტომბერი – 15 დეკემბერი

هو

حکم عالی شد آنکه بنابر توجه خاطر عالی در باره سهراب و سیاوش و اسیده لارزه | بموجبی که در ضمن قلمی شده قراکوز ولد یار عزیز بولنیسی را تیول ایشان مقرر نمودیم | کدخدایان و داروغگان بنوعی که مقرر فرموده ایم عمل نموده در عهده دانند و چون | حکم بمهر و خط علی رسد اعتماد دانند
تحریرا فی | شهر رجب المرجب [سنه ۱۰۵۰]

[ის (ლმერთი)]

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ ზ უ რ ა ბ , ს ი ა ვ უ შ და ა ს ი ტ ა ლ ა რ ა ძ ე ბ ი ს ა დ მ ი მაღალი ყურადღების მიპყრობის გამო, ჩვენ მათ საბუთში აღნიშნულის საფუძველზე, ბოლნისელი ყ ა რ ა ლ ო ზ ა ი ა რ ა ზ ი ზ ა ს შვილი თიულად დავუმტკიცეთ. ქედბოდებმა და ტარულეებმა იმოქმედონ ისე, როგორც ჩვენ დავგვიტკიცებია. [ამ ბრძანების შესრულება] თავის მოვალეობად ცნონ და როცა ბრძანება მაღალი ბეჭდითა და წარწერით აღიჭურვება, დაემორჩილონ მას. დაინერა 1050 წლის რაჯაბ ოლ-მორჯაბის თვეში.

სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომ მეფის სპარსული ბეჭედი.

სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭდები დასმულია საბუთის ქართულ ტექსტზე: 1. ოთხკუთხა ბეჭედი გაურკვეველი წარწერით, 2. ოვალური, წარწერით: **عبد علي** — „მონა [ღვთისა] ალიყული.“, ქვეშ მინერული აქვს: **آب ش** — „ჩაინერა//გასაბუთდა. 3. მცირე, ოვალური: გაურკვეველი წარწერით, რომელსაც ქვემოთ მინერული აქვს: **بنظر** „განხილულ (წარდგენილ) იქნა. 4. ოვალური, წარწერით: **يا معين الضعفا** — „ო, უძლურთა შემწე!“

100

1641. 4 თებერვალი. ყყალოზის წიგნი როსტომ მეფისა ხორეზან ბატონიშვილისადმი

პ ი რ ი : სეა, 1450-15/52, გადაწერილი რუსული მმართველობის დაწესებულების პირების დავთარში.

თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი ტკთ (329) თებერვალსა დ (4), რაც უდრის 1641 წლის 4 თებერვალს.

გ ა მ ო ც ე მ ა : გოგოლაძე, 2011: გვ. 199.

[ქ. ნებითა და შენევნითა ღ(მრ)თისათა], ჩვენ, მეფეთ-მეფემან, პატრონმან როსტომ, ესე სამკუიდროთ და საბოლოოთ გასათავებელი წიგნი და სიგელი შეგიწყალეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩვენსა დისწულს, ბატონიშვილს ხ უ ა რ ე შ ა ნ ს და შვილთა თქვენთა: ლ ე ო ნ ს , დ ა ვ ი თ ს და ბერს ი ო ს ე ბ ს , ჩამომავალთა სახლისა თქუენისათა, ყოველთავე.

ასრე და ამა პირსა ზედა, რომე სოფელი გ ო ლ თ ე თ ი დ უ ე ს ი თ ა ასრე საკუთრივა თქუენთუისა და თქუენთა შვილთათუის გუიბოძებია, რომე არას ა ვ თ ა ნ დ ი ლ ა ს ს { ა } ხლისკაცს გ ო ლ თ ე თ { ა } ნ ხელი ნურავის აქუს.

10 ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკთ, თებერვალსა დ.

დედანს ჰქონდა როსტომ მეფის ხელრთვა და ბეჭედი

ესვა როსტომ მეფის ბეჭედი.

თანადროული მინაწერი: ესა წიგნი ასრე უნდა, რომე გათავდეს.

**1641. თებერვალი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა
ხორეზან ბატონიშვილისადმი**

პირი: სეა, 1450-15/11, გადაწერილი რუსული მმართველობის დაწესებულებების პირების დავთარში. საბუთი ქართულ-სპარსულია. პირს დართული აქვს ორსტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, ნასთალიყის ხელით შესრულებული.

საბუთის თარიღი: ქორონიკონი ტკთ (329) თებერვალსა დ (4), რაც უდრის 1641 წლის 4 თებერვალს.

გამოცემი: ფუთურიძე, 1955: N70, გვ. 157-158; გოგოლაძე, 2011: გვ. 198-199.

[ქ.] ჩვენ, მეფეთ-მეფემან, პატრონმან როსტომ, ესე საბოლოოთ სამკუიდროთ გასათავებელი კიკეთის სოფლისა წიგნი შეგიწყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩუენს დისწულსა, ბატონიშვილს ხუარეშანს და შუილთა თქვენთა: ლეონს და დავითს და ბერს იოსებს, მომავალთა სახლისა თქვენისათა.

5

ასრე, რომ ამ სოფელთანა [ა]რ[ა]ს ავთანდილის სახლისკაცს ხელი არა ქონდეს.

ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკთ, თებერვალს.

რარიგადცა ამ წიგნში წყალობა გვიქნია, ეს{ე} წიგნი ასრე უნდა გათავდეს.

10

დედანს ჰქონია როსტომ მეფის ორი ბეჭედი.

სპარსული ტექსტი:

حکم عالی شد آنکه آنچه سابقاً تعلق افتندیل بیگ داشته ما نیز بدستور شفقت نمودیم تحریرا فی شهر
شوال سنه ۱۰۴۲
محل مهر رستم خان

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ ის რაც წინათ ავთანდილ-ბეგს ეკუთვნოდა, ჩვენც წესისამებრ მას ვუწყალობეთ. დაიწერა 1042 წლის შავალის თვეს.

**1641 წ. 24 თებერვალი. წყალობის განახლების წიგნი
მეფე როსტომისა [როინ ჯამახიშვილისადმი]**

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Hd-14434; მოყვითალო ფერის ქაღალდი; თაგნაკლუ-
ლი; ზომა: 52,4X20,1 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მელანი; განკვეთილობის
ნიშნები: სამი წერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; კიდევები გამაგრებუ-
ლია სარესტავრაციო ქაღალდით. საბუთის მარცხენა კიდეზე, მე-5-12
სტრიქონების გასწვრივ, დაწებებული ყოფილა ქაღალდის ფარგმენტი,
რომელიც ამჟამად ამკვრალია. ფარგმენტზე, საბუთისაკენ მიქცეულ ზედა-
პირზე, დაწერილი იყო XIV-XV საუკუნეების მხედრული ტექსტი, რომლის
ანაბეჭდი დღესაც ემჩნევა.

პ ი რ ი : Qd-9638

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტკთ (329), თებერვლის კდ (24), რაც გვა-
ძლევს 1641 წლის 24 თებერვალს.

გ ა მ ო ც ე მ ა : თაყაიშვილი 1909, №44, გვ. 63-64.

საბუთის და მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი მერაბ ყორღანაშვილი.

[შვილთა] [თქ] |¹ვენთა ი ე ს ე ს და ჩამომ{ა}ვ{ა}ლთა ს{ა}ხლ[ი]სა
თქვენის{ა}თა.

მას ჟამსა, |² ოდეს მოგუიდეგით კარსა და ს{ა}მ{ა}რთლიანს, თქუე-
ნის მამისა და პაპისა და |³ ბიძაშუილების მკუიდრსა და კერძს მამულების
ნიგნების გა{ა}ხლებ|⁴ას დაგუეაჯენით.

ჩუენცა ვიგულეთ და ვიგულსმოდგინეთ და მო|⁵კითხული ვქენით და
უცხოფერს ჩუენტა მამა-პაპათა და ჩამომ{ა}ვ{ა}ლთ |⁶ ჯელმნიფე{ე}ბზე-
და დიდ{ა}თ ვ{ა}ლდებულნი და ნამს{ა}ხურნი ყოფილიყვენ|⁷ეს თქუენის
ს{ა}ხლისკაცნი და მამა-პაპ{ა}ნი. და გ ო რ ი ს ციხეში რომე |⁸ ვიყავით,
და ქ ა რ თ ვ ე ლ ნ ი უკუგუადგეს და კ { ა } ხ ს ბატონს მიუვიდეს, |⁹ მაშინ
უცხოფერს კარგ{ა}დ გუიერდგულეთ და ჩუენს ერდგულობასა |¹⁰ და ს{ა}
მს{ა}ხურს ძ{ა}ლი მიეცით, ყოვლის ჩუენტა დარბაისელთაგ{ა}ნ ნამეტ-
ნ{ა}|¹¹ვათ.

ჩუენცა თქუენის ერდგულობის და ნამს{ა}ხურობის ს{ა}მუქაფოთ,
|¹² შეგინყალეთ და დაგიმკუიდრეთ ს{ა}ბოლოვოთ ს{ა}მ{ა}რთლიანი,
თქუენ|¹³თა მამა-პაპ{ა}თა და ბიძაშუილებისა ს{ა}მკუიდრო მამული,
რის{ა}ც მქო|¹⁴ნებელნი ყოფილიყვენ მთ{ა}სა და ბარსა, უნ{ა}კლულოთ,
ყოვლი|¹⁵ს კაცის{ა}გან უცილებლათ, ანუ დღეს რის{ა}ც მქონებელნი
თქუ|¹⁶ვენ და თქუენი ძმა და შუილნი იყვენეთ, წყლითა და ნისქუილითა,
ვე|¹⁷ლითა და ვენაჭითა, ს{ა}ხნ{ა}ვით და უხნ{ა}ვითა, ნასყიდითა და უსყ-
იდითა, ს{ა}ძებრითა |¹⁸ და უძებრითა, შენითა და ოწრითა, ვიდრე მითთ
ბარ{ა}მდე, უნაკლულო.

|¹⁹თუ თქუენ ჩუენზედ არა სტყუოთ-რა, ჩუენ თქუენზედ არა ვსტყუ-
ო|²⁰თ-რა. რისაც მამულის მქონებელნი იყვენეთ, რ{ა}ც არ მოგიმატოთ, არა
დაგ{ა}|²¹კლოთ-რა. გაუკითხ{ა}ვ{ა}დ არა შეგებეზლოთ, და თუ თქუენი

თავი შემოგვა²²ბეზლოს ვინმე, გაგიკითხოთ და არც ს²³ააჯოს კ²⁴არი დაგიჭიროთ. ოლუმ²⁵ც ს²⁶აქმს²⁷ა²⁸ხურსა და ერდგულობას მოიჭიროთ, თუ რ²⁹ამ თქუენი მამული³⁰ |³¹ გ³²აკლდეს, ისიც გიბოძოთ.

ღ(მრ)თითა და ჩ³³უ³⁴ენის ბედნიერობით, გაქ³⁵ონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თმ(ან) ჩუენსა ერდგულათ ს³⁶აქმს³⁷ა³⁸ხურსა |³⁹ შიგან. აროდეს არ მოგეშალოს, არა ჩუენგ⁴⁰აქნ და არც შემ⁴¹|⁴²დგომად სხუათა მეფეთა და მეპატრონეთ⁴³აგ⁴⁴აქნ. და ვინ ⁴⁵ი⁴⁶ცის, ამ თქუ⁴⁷ენ⁴⁸|⁴⁹ის მამულების ნიგნი აქონდეს ვისმე, ანუ ამას წინანდელი და ⁵⁰|⁵¹ ანუ ამას უკანდელი, ნიგნითა ამით გაგუიციუდებია. მტკიც⁵²|⁵³ე და უცვ⁵⁴ა⁵⁵ლებელი ოდენ ესე არის.

ანე, მოგახსენებ⁵⁶|⁵⁷თ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და მდივან⁵⁸ნო, დღეს ვინ გინდა-ვინ ⁵⁹|⁶⁰ იყოთ, და ანუ დღევის წაღმა ვინ გინდა-ვინ იქნე-ბოდეთ, მერმე ⁶¹|⁶² ესე ჩუენგ⁶³აქნ ბოძებული მათის ს⁶⁴აქმუიდროს მამუ-ლის ნიგნი და ⁶⁵|⁶⁶ სიგელი თქუენცა ასრე დაუმკუიდრეთ და დაუმტკიცეთ, ⁶⁷|⁶⁸ რომე, რარიგ⁶⁹ა⁷⁰დ⁷¹ა⁷²ც ამა სიგელსა შიგ⁷³ა⁷⁴ქნ ენეროს, და ნურაოდეს ნუ-რას ⁷⁵|⁷⁶ მოუშლით და შე⁷⁷ე⁷⁸ცილებით, თუნიერ თან⁷⁹ა⁸⁰დგომისა და შენე-ვის⁸¹ა⁸²|⁸³გ⁸⁴აქნ კიდე.

დაინერა ბრძ⁸⁵ა⁸⁶ნება და ნიშ⁸⁷ა⁸⁸ნი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკთ (1641 წ.), თებერვ⁸⁹ა⁹⁰|⁹¹ლსა კდ (24), ჴელითა მდივან-მნიგნობარისა ყ ო რ ღ ა ნ ა - შ უ ი ლ ის |⁹² მ ე რ ⁹³ა ⁹⁴ბ ⁹⁵ის ⁹⁶ი ⁹⁷თ ა .

ესე ასრე გაუთავდეს.

ხელრთვები ხვეულად: რ { ო } ს ტ { ო } მ , მ { ა } რ { ი } ა } მ

1641 წ. 23 მარტი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა პაპუნა პარათაშვილ-გოსტაშაპიშვილისადმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Ad-1172; მოყვითალო ფერის ქაღალდი; ზომა: 24,8X16,8 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მელანი; განკვეთილობის ნიშნები: სამი წერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. საბუთს უზის ძველი, 1741 წლის საადრიცხო ნომერი უნ (№1172). გატარებულია რუსული მმართველობის სასამართლო რეგისტრაციაში 1822 წელს.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტკთ (329), მარტის კვ (23), რაც უდრის 1641 (329+1312) წლის 23 მარტს.

ქ. ნებითა და შენევნითა ღ(მრ)თის(ა)თა, ჩუენ, მეფეთ-მეფე¹მან, პატრონმ²ა³ნ რ ო ს ტ ო მ , დათანამეცხედრემ⁴ა⁵ქნ |⁶ ჩუენმ⁷ა⁸ქნ, დედოფ⁹ა¹⁰ქნ თ-დედოფ¹¹ა¹²ქნ, პატრონმ¹³ა¹⁴ქნ მ ა |¹⁵ რ ი ა მ , ესე საბოლოო¹⁶დ და ს¹⁷აქმუიდროთ გას¹⁸ა¹⁹თავებელი |²⁰ წყალობისა ნიგნი და სიგელი შეგიწყალეთ და |²¹ გიბოძეთ თქუენ, ჩუენს ერდგულსა და წესისე²²|²³ბრიგ ნამს²⁴ა²⁵ქნ ხურსა ყმასა ბ ა რ ა თ ა შ უ ი ლ ს , გ ო ს ტ ა შ |²⁶ ა ბ ის შუილს პ ა პ -

უნასა და შუილთა და ჩამომცავა⁹ლთა სცახლისა თქუენისცათა, – ყოველცავე.

მას ჟამსა, ¹⁰ ოდეს მჭედლის მ გ ე ლ ი ა ს წყალობას გუეა¹¹ჯენით, ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქ¹²ვენი, და მოკითხული ვქენით, და მჭედელი მ გ ე | ¹³ ლ ი ა დიდს შიმშილობაში ა გ უ დ { ა } ნ ე თ ს ყმცა | დ | ¹⁴ დაგსახლებოდა და შეგენახა. მოურავისშუილი | ¹⁵ შემოგესცარჩლა და თექუსმეტი წელციწადი თქუენს | | ¹⁶ მამულში დაეყო და წ უ ვ ი - მ ე ტ ი ძ ი ს ბიძისცაგცანცა¹⁷ც დაგეხს | ¹⁷ნათ. და მოურავისშვილი არცა | ს გემცართლებოდ | ¹⁸ა.

სცამცართალმცან შენ მოგცა და ჩუენცა ყოვლ¹⁹ის კაცისცაგცან უცილებლათ, სამკუიდროთ და საბოლო²⁰ვით თქუენტუის გუიბოძებია. ასრე რომე, არცას | ²¹ კაცს მ გ ე ლ ი ა ს სცახლსა და სცახლისკაცთანა ჳელი | ²² არვის ჰქონდეს.

ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკთ (329), მარტსა კგ (23).

ხელრთვები ხვეულად: რ ო ს ტ ო მ , მ ა რ ი ა მ

verso-ზე გვიანდელი მინანერები:

შავი მელნით: ქ. მჭედლის მგელციას წყალობცას გვეაჯენით.

ქ. მ გ ე ლ { ი } ა მ მჭედელის წყალობის წიგნია, ჩვენთვის | უბოძე-ბ[ია].

იზ (17). ჩაინერა რო-ში (170).

ა გ ვ დ ა ნ ე თ ე ლ ი .

ჩაინერა ლწ (38).

104

1641 წ. 17 აპრილი. წყალობის ბანახლების წიგნი როსტომ მეფისა ბიორბი შანშიაშვილისადმი.

პ ი რ ი : სეა, 1449-1001; მოყვითალო ქადალდი; ორენოვანი –ქართულ-სპარსული. პირს ერთვის შექასთეს ხლუთ შესრულებული სპარსული ტექსტი ხუთ სტრიქონად.

თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი ტკთ (329), აპრილსა იზ, 1641 წ. 17 აპრილი.

სხვა პ ი რ ი : სეა, 1450-9/23.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ფუთურიძე 1955: №72, გვ. 161-163.

ქ. ნებითა და შეწვენითა ღ(მრ)თისათა, ჩვენ მეფეთ-მეფემან პატრონ-მან რ ო ს ტ ო მ , ესე ამიერით უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა სამკვიდროთ და საბოლოვით გასათავებელი შეუშლელი და შეუცვალებელი წყალობის წიგნი და სიგელი შეგიწყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენსა ერთგულსა და ერთგულობით და თავდადებით მრავალფერად ნამსახურსა ყმასა, ჩუენსა სახასოს და მკვიდრსა აზნაურისშვილთა შ ა ნ შ ი ა შ ვ ი ლ ს გ ი ო რ გ ი ს ,

შვილთა პაპუნასა, და ძმათა შენთა ბეჟანს და ელიზბარს და დონმაზას და შვილთა თქვენთა ზაალს და ბაინდურს. და თქუნს განაყოფებს გარდაისად, თქუენთვის და ჩამომავალთა სახლის თქვენისათა, ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს სამართლიანს თქუენს სამკვიდროს სომხით {ს} 5
სახუნდრის და ბარის სოფლის წიგნის განახლებას დაგვიაჯენით, ჩვენცა ვისმინეთ აჯა მოხსენება თქვენი და მოკითხული ვქენით. და ჟამთა ვითარებისგან სახუნდრის და ბარის სოფლის წიგნი დაგკარგოდა. ჩვენცა ესე სიგელი გაგიახლეთ. და დაგიმკვიდრეთ და დაგიმტკიცეთ 10
სომხითს ბარის სოფლები [ო]რი კუმლი გლეხი თქვენი განაყოფის ესტატესა და მის ძმას რომე აქვს, იმას გარეთად, სრულობით უკლებრივ, წყალითა წისქვილითა ველითა და ვენახითა, სახნავითა და უხნავითა, შენითა და ოხერთა, ნასყიდითა და უსყიდითა, საძებრითა და უძებრითა, მისის ბართა და მთითა, სახნავითა უხნავითა, უნალულოთ ვიდრე მთით ბარამდე. 15

არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩვენგან და არც შემდგომად სხვათა მეფეთა და მეპატონეთაგან, გიბედნიეროს ღმერთმან ჩვენსა ერთგულად სამსახურსა შიგან, და ვინ იცის, ამ ბარის სოფლის წიგნი ჰქონდეს ვისმე, ანუ ამას წინანდელი და ანუ ამას უკანდელი, სიგლითა ამით გაგვიცუდებიან. მტკიცე და უცვალებელი ოდენ ესე არს თვინიერ თანადგომისა და შენვევისაგან ვიდრე. 20

დაიწერა ბრძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკთ აპრილსა იზ, ხელითა მდივან მნიგნობრისა ყორღანაშვილის მერაბისითა. ესე ასრე გაუთავდეს.

ხელრთვა: როსტომ

სპარსული ტექსტი:

1641 წ. 12 აპრილი – 11 მაისი

امر عالی شد آنکه بنابر شفقت عالی از ابتداء بیلان نیل دوخانه وار رعیت واقع در قریه بوری سمت من اعمال گرجستان کارتیل را| یساؤل سر کار عالی بتیول سعادت نصاب باپی یساؤل سر کار عالی مرحمت فرموده ارزانی داشته ایم و چند خانه وار رعیت که قبل از این بموجب تیولنامه چه علیحده بموجبی که در ضمن بخط گرجی نوشته شده بتیول او مقرر بوده و نمود که تیولنامه چه مذکور فوت شده باری و کلاء سرکار عالی از ابتداء بیلان نیل دو خانه وار| رعیت مذکور را ... و رعایاء مفصله ضمن را بنهچ استمرار در وجه باپی مزبور مقرر دانسته مخصوص او شناسند که از قرار دستور العمل اینولایت با رعایاء قدیم و جدید | خود سلوک نمایند مستوفی سرکار عالی حسب المسطور مقرر دانسته در دفتر ثبت نماید و چون بمهر عالی رسد اعتمد نماید تحریرا ۱۷ شهر محرم الحرم سنه ۱۰۵۱ [۰]

محل مهر رستم خان

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ მაღალი წყალობის გამო, ქართლს დამოკიდებული სომხითის სოფელ ბ { ა } რ შ ი მ ცხზოვრები ორი კომლი გლეხი. გველის წლის დასაწყისიდან, ბედნიერებით მოსილ პაპის, მაღალი კარის იასაულს ვუბოძეთ და ვინყალობეთ. რამდენიმე

კომლი გლეხების [შესახებ], რომლებიც მას წინათ ცალკე სათიულო წიგნით ჰქონდა თიულად დამტკიცებული იმ საფუძველზე, რომელიც საბუთში ქართულად არის აღნიშნული, [პ ა პ ი მ] განაცხადა, რომ ხსენებული სათიულო წიგნი დაიკარგა. მაღალი კარის რწმუნებულებმა აქ დაწვრილებით მოხსენიებული ორი კომლი გლეხი გველის წლის დასაწყისიდან სამუდამოდ დამტკიცებულად და კუთვნილებათ ცნონ ხსენებული პ ა პ ი ს ა თ - ვ ი ს , რომელიც თავის ძველსა და ახალ გლეხებს ამ ველაიეთის დასტურლამალის მიხედვით უნდა მოეპყრას. მაღალი კარის მუსტოფიმ, ეს, დაწვრილის თანახმად, დამტკიცებულად უნდა ცნოს, დავთარში შეიტანოს და როცა (ეს ბრძანება) მაღალი ბეჭდით დაიბეჭდება — დაემორჩილოს.

დაინერა 1051 წლის კურთხეული მოჰარამის თვის 17-ში.

დედანს დასმული ჰქონდა როსტომის ბეჭედი.

XIX საუკუნის მინანერი:

من چتیر نادچیط کلاس میرزا محمد اغا روف اصل این تیولناچه را دیدم و از رویش مطابق بالاصل نوشتم —
 „მე მეთოთხმეტე კლასის მირზა ალაღაროვმა ამ სათიულო სიგელის დედანი ვნახე და პირი დედნის შესატყვისად გადმოვწერე.“

105

1641 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ძალაქის მამასახლისის შვილ ასლამაზისადმი

დე დ ა ნ ი : ხეც, Qd-6914; მოყვითალო ფერის ქაღალდი; ორი კეფი; ზომა: 69,7X23,5 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მელანი; განკვეთილობის ნიშნები: სამი წერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. საბუთის recto-verso-ს არშიებზე შემოუყვება ფერადოვანი დეკორატიული ჩარჩო, რომელიც თავში შემკულია მცენარეული ორნამენტით და წაისრული თაღით სრულდება. საბუთი ქართულ-სპარსულია, ექვსსტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, შექსთეს ხელით შესრულებული, მოთავსებულია ქართულის თავში. სპარსული ტექსტის ზოგი ადგილი ვერ იკითხება.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტკთ (329), რაც უდრის 1641 წელს.

ს ა ბ უ თ ის დ ა მ წ ე რ ი : სამეფო კარის მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ფუთურიძე, 1955: N69, გვ. 155-157.

ქ. ნებთა და შენვენითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემან, ჴელმნი-ფემან |² პატრონმან როსტომ, ესე უკუნისამდი ჟამთა და ხანთა გასათავებე|³ლი სამკუიდრო და საბოლოო{ო} წიგნი და სიგელი შეგიწყალეთ და გ|⁴იბოძეთ თქუენ, ჩუენთა ერდგულთა და მრავალფერად ნამს{ა}ხურთა [ყმ]|⁵ათა: ქ ა ლ ა ქ ი ს მამასახლისის{ს} შვილს ა ს ლ ა მ ა ზ ს, შენთა შვილთა, ნ ა ზ ა რ ა ს და მომავა|⁶ლთა სახლისა თქუენისათა, - ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგით კა|7რსა და ქ ა ლ ა ქ ი ს მამასახლისო-
ბას გ{უ}იაჯენით, ჩუენცა ვისმინეთ აჯა |⁸ და მოხსენება თქუენი და მა-
მაშენი — მამას{ა}ხლისი ამირა თავად მძიმე კაცი იყო |⁹ და მერმე კიდეც
დაუძღურდა და მისავ სიცოცხლეში მოჴელეობა და|¹⁰ვადებინეთ. და
თქუენთუის წყალობა გუემეტებოდა და შეგინყალეთ |¹¹ და გიბოძეთ ქ ა -
ლ ა ქ ი ს მამას{ა}ხლისობა სამკუიდროდ და საბოლო{ო}დ ყოვლი|¹²ს კა-
ცისაგან უცილებლად.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მან) |¹³ ჩუენსა ერდგულად სამ-
სახურსა შინა და არაოდეს არ მოგ |¹⁴ეშალოს, არა ჩუენგან და არა შემდგო-
მად სხუათა მე|¹⁵პატრონეთაგან.

ანე, გიბძანებთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზი|¹⁶რო, ქალაქის მოურაგ-
ნო, ვინცა-ვინ იყუნეთ და ანუ დღეის წ|¹⁷აღმა იქნებოდეთ, თქუენცა ასრე
გაუთავეთ. და ნურაოდეს ნუ მო|¹⁸უშლით და შე{ე}ცილებით, თუინიერ
შენვენისა და თანადგომისაგა|¹⁹კიდე.

დაინერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკთ (329), ჴელითა
კარისა |²⁰ ჩუენისა მდივანმნიგნობრის თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ უ -
ე ლ ი ს ი თ ა .

reqto-ზე მსხვილის ფორმის ბეჭედი ქართული ლეგენდით:

ქ. ყაენის ფეჴთა მტუერი რ ო ს ტ ო მ მეფე ვამტკიცებ.

სპარსული ტექსტი:

1641 წ. 12 მაისი – 9 ივნისი

هو

امر عالی شد آنکه چون عزت اثار امیر کدخدای تفلیس استدعا نمود که پیر و عاجز شده و قدرت تردد و
خدمات | ندارد و رضا داد که ولد او را بامیر کدخدای نسب نمایم از ابتدا نیلان نیل حسب التماس امیر
مذکور دولتآب | اسلمس ولد او را کدخدای بلده تفلیس نمودیو که بواجبی بامر مزبور قیام و اقدام نموده
دقیقه فوت و فرو گذاشت ننماید کدخدایان و | ریش سفیدان و مهین شریکان و سایر متوطنین و سکنه
بلده مذکور یکدینار و یکمن بار موقوف و[شور] سور کدخدای مذکور ... و تخصیص | ننمایند و چون
حکم بخط و بمهر عالی رسد اعتماد نمایند تحریرا [فی] | شهر صفر ختم با الخیر و الظفر سنه ۱۰۵۱

ის (ღმერთი)

გამოვიდა მაღალი ბრძანება, რომ ღირსებით მოსილმა თ ბ ი ლ ი ს ი ს
ქეთხუდა-ამირამ (მამასახლისმა) განაცხადა, რომ მოხუცდა, დაუძღურდა
და ძალა არ შესწევს სიარულის და სამსახურის, და ისურვა, რომ გველის
წლის დასაწყისიდან მისი შვილი დაგვენიშნა ამირა-ქეთხუდად (მამასახლი-
სად). ხსენებული ამირას თხოვნის თანახმად, ჩვენ, ბედნიერებით მოსილი 5
მისი შვილი, ა ს ლ ა მ ა ზ ი ქალაქ თ ბ ი ლ ი ს ი ს ქეთხუდად დავნიშნეთ,
რათა ხსენებულ საქმეში სათანადო მეცადინეობა და გულმოდგინეობა
გამოიჩინოს და ერთი წუთიც არ გააცდინოს [ამ სამსახურში]. ქეთხუდებ-
მა, რიშეფიდებმა და დიდმა [მოქალაქეებმა] და ხსენებული ქალაქის სხვა
მაცხოვრებლებმა და მოსახლეებმა ერთი ღინარი და ერთი ბათმანი პურიც 10

არ შეუჩერონ ხსენებულ ქეთხოდას. ... და როცა ბრძანება მაღალი ბეჭდით აღიჭურვება, დაემორჩილონ მას.

დაინერა [საქმის] კეთილად და გამარჯვებით დამთავრების 1051 წლის საფარის თვეს.

სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომ მეფის სპარსული ბეჭედი. verso-ზე ოთხი სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭედი (ფუთურიძე უთითებს სამ სარეგისტრაციო ბეჭედს): 1. ოვალური, ძნელად გასარჩევი წარწერით: يا معين الضعفا „ო, უძლურთა შემწვე!“; 2. ოვალური, წარწერით: عبده عليقى – „მონა [ღვთისა] ალიყული.“, ქვეშ მიწერილი აქვს: ثبت شد – „ჩაინერა;“ 3. მეორე ბეჭდის ქვემოთ ვერ იკითხება; 4. ოვალური, წარწერით: ...افوض امرى الى الله... „მომინდვია საქმე ჩემი ღვთისადმი“, ქვემოთ მიწერილი აქვს: بنظر رسيد „განხილულ (წარდგენილ) იქნა.“

106

1641 წ. 10 აგვისტო. თარხნობის წიგნი როსტომ მეფისა ბაჰან თულაშვილისადმი

დედანი: ხეც, Qd-1672; ყავისფერი ქაღალდი; ზომა: 34,3X25,3 სმ; შავი ფერის მელანი; მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამწერტილი; დაზიანება: გამაგრებულია სარესტავრაციო ქაღალდით; საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპარსული. ცხრასტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, შექასთენასთალიყის ხელით შესრულებული, მოთავსებულია საბუთის recto-ზე.

საბუთის თარიღი: ქორონიკონი ტკთ (329) მარიამობისთვის (აგვისტოს) ი (10), რაც გვაძლევს 1641 წლის 10 აგვისტოს.

საბუთის დამწერი: სალაროს მუშირიბი ფირალი.

გამოცემა: ფუთურიძე, 1955: N73, გვ. 163-166.

ქ. ნებითა და შეწვევითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემან პატრონ-მ²ან როსტომ, თანამეცხედრემან ჩუენმა, დედოფალთ-დედოფალმან, პატრო³ნმა მარამ, ესე უკუნისამდე ჟამთა გასათავებელი სითარხნის წიგნი და⁴ნიშანი გიბოძეთ თქუენ, ჩუენთა ერდგულთა და თავდადებით ნამსახურ⁵თა ყმათა, ჩუენს მეღვინეთუხუცეს{ს}, თულაშვილს ბე-ჟანს, ძმასარამაზს, შუილთა და მომავალთა⁶ სახლისა თქუენისათა.

მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგით კარსა დაზიბითს თქუენის კერძისმამულის სითარხნის წყალობას დაგუიჯენით, ჩუენ ვისმინეთ⁸ აჯა და მოხსენება თქუენი, შეგინყალეთ და გიბოძეთ ზიბითს თქუენი კერ⁹ძი გლეხი. ასრე ვათარხნეთ და ვათავისუფლეთ, რომე არაფერისთანა საჩუენო¹⁰ სათხოვარი და გამოსადები არა გეთხოებოდეს-რა, არა საბალახე პირისთავი და ნ¹¹{ა}ვ{ი}რისთავი, არა კოდისპური და ბეგარა, არა მუშობა, არა საჯინიბო, ერთის სათათ¹²როს საურის მეტი.

ანე, უზედანესთა მოგახსენებთ და უქუედანესთა გიბ(რძანე)ბთ, ||¹³ ჩუენისა ვექელ-ვეზირნო, მდივანნო და სხუანო მოსაქმენო, ვითაც ეს ჩუენი მეღვინეთ¹⁴უხუცესი ნანყალობევის მამულიდამ დავამცრევით, მისდა სამუქმოდ ვათარხნეთ. ¹⁵ და თქუენცა ასრე გაუთავეთ და ნურას შეუშლით, თუინიერ თანადგომისა ¹⁶ და შეწვენისაგან კიდე.

გიბ(რძანე)ბთ, ვინ გინდა-ვინ კარითა ჩუენითა წარვწენილნი მეზალახ-
|¹⁷ე, მეკოდისპურენი იყუნეთ, ეს სხვას თარხანს არა გავს, რაც ამ წიგნში დაგუენ¹⁸ეროს, ნურას შეუშლით.

დაინერა ესე ბ(რძანე)ბა და სიგელი ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკთ, მარიამო-
ბისთვის ი, ¹⁹ ჴელითა კარისა ჩუენისა სალაროს მუშრბის ფ ი რ ა ლ ი -
ს ა თ ა .

ხელრთვა ხვეულად: რ ო ს ტ ო მ

სპარსული ტექსტი:

1641 წ. 8 აგვისტო – 6 სექტემბერი

هو

امر عالی شد آنکه چون عزت ماب بیجن بیگ براته ایلی شیره جی باشی سر کار عالی عرض نمود که قریه ۱۴ زره بید براه ایلی من اعمال گرجستان کارتیل را عن رسد تیول او و برادران و اولاد ار ابتداء نه ماهه سنه لوری نیل معافی و مرفوع القلم فرموده بوده ایم و حکم مزبور فوت شده است دعای حکم مجدد در این باب نمود و مستوفی سرکار عالی حقیقت نوشته که حکم معافی مذکور بتاریخ شهر ... سنه ۱۰۵۰ در دفتر ثبت است بنابراین مقرر فرمودیم که و کلاً سرکار عالی معافی قریه ۱۴ مزبوره را مستمر و برقرار دانسته از شایبه تغییر مصون و محروس شناسند عن رسد تیول مذکور و بطریق سایر محال معافی مرفوع القلم دانسته مزاحمت نرسانند تحصیلداران و سایر عمال حسب المسطور مقرر دانند مستوفی سرکار عالی در دفتر ثبت نموده هر ساله حکم مجدد نطلبند و چون بمهره عالی رسد اعتماد نماید و درینباب قدغن دانسته در عهده [دا] نند تحریرا ۱۵ شهرجمادی الاول سنه احدی و خمسین و الف ۱۵۰۱ | من الهجره النبویه

ის (ღმერთი)

გამოვიდა მაღალი ბრძანება, რომ რადგან დიდების საფარველმა, მაღალი კარის მეღვინეთუხუცესმა ბ ე ყ ა ნ - ბ ე გ ს ა ბ ა რ ა თ ი ა ნ ო - ე ლ მ ა მოგვახსენა, რომ ქ ა რ თ ლ ი ს სოფელ ზ რ ბ ი თ ი ს თიულის და [მისი] შვილების წილი, ნიანგის წლის ცხრათვეობის დასაწყისიდან გა-
დასახადებისაგან გათავისუფლებულად და [გადასახადების] სიებიდან 5
ამოღებულად გვებრძანებია, ხოლო ამის შესახებ [მიცემული] ოქმი დაკარ-
გულა და ახალი ოქმი გვთხოვა. მაღალი კარის მუსტოფიმ სინამდვილის [შესახებ] დაწერა, რომ ხსენებული სითარხნის ოქმი ჩანერილია დავთარ-
ში 1050 წლის ... თვის თარიღით. ამიტომ დავადგინეთ, რომ მაღალი კარის
ვექილებმა ხსენებული სოფლის სითარხნე სამუდამოდ და მტკიცედ ცნონ, 10
გადასხვაფერებისა და ცვლილების მანკისაგან დაცულად აღიარონ. ხსენ-
ებული თიულის კერძთან ერთად და, როგორც სხვა თარხანი ადგილები, ისიც ცნონ [გადასახადების] სიებიდან ამორიცხებულად, და ნუ შეავიწროე-

ბენ. თაჰსილდარებმა და სხვა ომალებმა დაწერილის თანახმად ცნონ [ეს] დადგენილად. მაღალი კარის მუსტოფიმ ჩანეროს [ეს ბრძანება] დავთარში, ყოველ წელს ახალ ბრძანებას ნუ მოითხოვს და, როცა [საბუთი] მაღალი ბეჭდით აღიჭურვება – დაემორჩილონ მას. ამის შესახებ [გამოცემული] 5 ბრძანება იცოდნენ და თავის მოვალეობად აღიარონ [მისი შესრულება]. დაინერა ჰიჯრის ათას ორმოცდა თერთმეტი წლის ჯომდი ალ-ავალის თვეში.

სპარსული ტექსტის ბოლოს უზის როსტომის სპარსული ბეჭედი. სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭდები მოთავსებულია საბუთის ვერსო-ზე: 1. ოვალური, წარწერით: يا معين الضعفا – ო, უძლურთა შემწეე! 2. ოვალური წარწერით: ...افوض امرى الى الله– „მომინდვია ჩემი საქმე ღვთისადმი“, რომელსაც ქვემოთ მინერილი აქვს: بنظر سيد – „განხილულ (წარდგენილ) იქნა“, 3. ოვალური, წარწერით: عبده عليقى – „მონა [ღვთისა] ალიყული. 1021 [წ]“, ქვეშ მინერილი აქვს: ثبت شد – „ჩაინერა“ – დამტკიცდა.

კომენტარი:

საბუთი გათარხნების აქტს წარმოადგენს, თუმცა როგორც თავად ტექსტშია აღნიშნული, „ეს სხვას თარხანს არა გავს“. როგორც ვეხი, გათარხნებისას ყველანაირი გადასახადისაგან თავისუფლებოდა გლეხი, გარდა „ლაშქრობა-ნადირობისა“ და მოცემულ პერიოდში დაწესებული „სათათრო საურისაგან“. ამჯერად, მეფე „ლაშქრობა-ნადირობისაგანაც“ ათავისუფლებს ადრესატს და სწორედ ამ ნიშნით არ ჰგავს ეს თარხნობა სხვა შემთხვევებს. მეფე უფლებამოსილი იყო ადგილობრივი გადასახადისგან გაეთავისუფლებინა გლეხი და, რადგან მის კომპეტენციაში აღარ შედიოდა ირანელთა სასარგებლოდ დაწესებული „სათათრო საურის“ გაუქმება. საბუთის ცნობა მნიშვნელოვანია მეფე როსტომის უფლებებისა და ქართლის სამეფოს სტატუსის განსასაზღვრავად. თულაშვილები იყვნენ სამეფო აზნაურები ქვემო ქართლში. ზრბითი, აწუფი და ღვევი მათთვის სიმონ I-ს უწყალობებია 1581 წელს. ისინი სარგებლობდნენ სვიმონ II-ისა და თეიმურაზ I-ის წყალობითაც. როსტომის მმართველობისას ბეჟანი მეღვინეთუხუცესის თანამდებობას ფლობდა სამეფო კარზე, ხოლო მისი ძმა, რამაზი მეშარბათეთუხუცესისას. მეშარბათეთუხუცესის სახელო როსტომის დროს უნდა იყოს შემოღებული (ყოველ შემთხვევაში, გამუსლიმებულ მეფეთა კარზე უნდა ეარსება, ხოლო როსტომამდე დოკუმენტებში დაფიქსირებული არაა), სავარაუდოა, რომ პირველი მეშარბათეთუხუცესი რამაზ თულაშვილი იყო. ამ სახელოთი იგი პირველად იხსენიება 1642 წლის დოკუმენტში (ხეც, Qd-1698).

1641 **წ. 24 აგვისტო. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ბეჟან თულაშვილისადმი**

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Qd-1677; ღია ყავისფერი ქაღალდი; ზომა: 48,7X20 სმ., ხელი მხედრული; შავი ფერის მეღანი; განკვეთილობის ნიშანი: სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; საბუთის ტექსტი თავიდან ბოლომდე გარკვევით იკითხება; კიდევები გამაგრებულია სარესტავრაციო ქაღალდით; საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპარსული, სპარსული თექვსმეტსტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, შესრულებული შექასთეს ხელით, მოთავსებულია საბუთის recto-ზე, ქართული ტექსტის აშიაზე. ქართულ ტექსტს ახასიათებს ალაგ-ალაგ ა-მეტობა.

პ ი რ ე ბ ი : 1. ხეც, Hd-13952; 2. ხეც, Hd-4134.

საბუთის თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტკთ (329) მარიამობისთვისა კდ, რაც გვაძლევს 1641 წლის 24 აგვისტოს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი მერაბ ყორღანაშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ფუთურიძე, 1955: №74, გვ. 166-168.

ქ. ნებითა და შენევნითა ღ(მრ)თის(ა)თა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემან პატრონ¹ნმან როსტომ, ესე ამიერთ უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა სამკუიდრო²თ და საბოლოვოთ გასათავებელი, შეუშლელი და შეუცვ(ა)ლ³ებელი წყალობისა ნიგნი და სიგელი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქ⁴ვენ, ჩუენსა ერდგულთა ყმათა თ უ ლ ა შ უ ი ლ თ ა ბ ე ჟ ა ნ ს და რ ა მ |⁵ა ზ ს, და შუილთა თქუენთა, ო თ ა რ ს ა და ბ ა ხ უ ტ ა ს ა და ქ ა ი ხ ო ს რ ო |⁶ს ა და პ ა პ უ ა ს ა, და ჩამომავალთა სახლისა თქუენისათა, ყოველთავე.

მას |⁷ ჟამსა, ოდეს თქუენის ბიძაშუილის დ ო ლ ე ნ ჯ ი ს კერძის მამუ⁸ლის ნიგნის გა(ა)ხლებას გუიაჯენით, ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და |⁹ მოხსენება თქუენი. და მოკითხული ვქენით და დ ო ლ ე ნ ჯ ი ს თქუენს |¹⁰ სახლზედ მრ(ა)ვ(ა)ლი შეცოდება მიუძლოდა, მრავალი სისხლი ედვა |¹¹ ბ ე ჟ ა ნ ს სახლისა. დ ო ლ ე ნ ჯ ი ს თავს ვერ ასულოდა და სულკურ¹²თხელს ჩუენს ძმისწულს, მეფეს პატრონს ს უ ი მ ო ნ ს დ ო ლ ე ნ ჯ |¹³ის კერძი მამული ბ ე ჟ ა ნ ს ა და მისის ძმის რ ა მ ა ზ ი ს - თ უ ი ს ებოძებინა.

|¹⁴ და ჩუენცა სამკუიდროთ და საბოლოვოთ ასრე უბოძეთ, რომე |¹⁵ ამ(ა)თ მეტს არ(ა)ს თ უ ლ ა შ უ ი ლ ი ს თესლს კაცს დ ო ლ ე ნ ჯ ი ს მამულთა|¹⁶ წელი არავის ჰქონდეს. ანე, დ ო ლ ე ნ ჯ ი მ ჩუენი დარბაისელნი |¹⁷ შუა შემოასხა, შემოიხვენა და დაუდევს ბ ე ჟ ა ნ და რ ა მ ა ზ დ ო |¹⁸ლ ე ნ ჯ ი ს, ს(ა)ნ(ა)მდის ცოცხ(ა)ლი იყოს: ღ ვ ე ვ ს ნ ა ტ უ - რ ა შ უ ი ლ ი |¹⁹ შე რ მ ა ზ ა ნ ა მისის მამულით, ც ა კ ი ა შ უ ი ლ ი ნ ი ნ ი ა, დღეს რის(ა)ც |²⁰ მამულის მქონებელი იყოს, ანუ მთასა და ანუ ბ(ა)რსა, ს უ ლ ი |²¹ ტ ა შ უ ი ლ ი მისის მამულითა; ზ ი რ ბ ი თ ს ბ ო - ქ ა უ ლ ი ს და თ უ ნ ა ს |²² სახლი მისის მამულითა; ა ნ უ ფ ი ს { ს } ქ ე -

რიაშული ანუ ფურის მამუ²³ლითა. დო ლენჯი და ბეჟან ვითაც ერთსახლნი იყვნეს, იმისი მამ²⁴ული ბეჟანის სახლს ეხელყოდა.

და ჩუენცა მისთვის დაუმკუ²⁵იდრეთ საბოლოო²⁶ოთ და აროდეს არ მოგეშალოს არა ჩუენგან |²⁶ და არც შემდგომ²⁷ად სხუათა მეფეთა და მე-პატრონეთაგან. და ვინ ი²⁷ცის, ანუ ჟამის გამოცულებლობით და ანუ სხუის ს²⁸აქმითა დო ლენჯი |²⁸ მის სიცოცხლეში უარშიობა დაიწყოს და ან მოინდომოს, და |²⁹ ან სხუის შეყრა, მამული ბეჟანის დარამ³⁰ა³¹ ზის არის და ის ც³⁰ა³¹ |³⁰ რიელი სითაც უნდოდეს, ნავიდეს.

ანე, მოგახსენებთ კარისა |³¹ ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და მდივანნო, და საბათაშულიოს ს³²აქრდა³³ |³² რო, დღეს ვინ გინდა-ვინ იყოთ და ანუ დღეის წალმა ვინ გინდა-ვინ |³³ იქნებოდეთ, მერმე, ესე ჩუენგან ბოძებული წიგნი, სიგელი |³⁴ თქუენცა ასრე დაუმკუიდრეთ და დაუმტკიცეთ, რარიგ³⁵ა³⁶ |³⁵ ამა ფარმანში ენეროს. და ნურაოდეს ნურს მოუშლით, |³⁶ შექ³⁷ცილებით თუინიერ თანადგომისა და შენევენის³⁸ა³⁹გ⁴⁰ა⁴¹ნ კიდე.

დაი³⁷წერა ბრძ³⁸აქნება და ნიშანი ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკთ, მარიამობისთვესა |³⁸ კდ, ჳელითა მდივან-მწიგნობრისა ყო³⁹რ⁴⁰ლ⁴¹ან⁴²ა⁴³შულიოს მე |³⁹ რ⁴⁰ა⁴¹ბ⁴²ის⁴³ა⁴⁴თა .

ესე ასრე გაუთავდეს. ზრბითს ს⁴⁰ა⁴¹ხასო ზუ⁴²ა⁴³რი მის |⁴⁰ ის⁴¹ს⁴²ა⁴³ს⁴⁴ა⁴⁵რითა და ს⁴¹ა⁴²ლობვითა.

ხელრთვები: როსტომ, ლუარსაბ

გვიანდელი მინაწერი:

დო ლენჯის მამულის წიგნი.

هو
امر عالی شد انکه چون دولنجی عمزاده عزت ماب بیجن بیگ براه ایلی شیره جی باشی | سر کار عالی با بیجن بیگ مزبور دعوی رسد تیولات و املاک مینمود و مایین ایشان قیل و قال بود بجهت رفع دعوی | مقرر فرمودیم که بیجن بیگ مومی الیه از ابتداء ششماهه سنه بیلان نیل از جمله تیولات خود و برادران و اولاد | موازی پنج خانه وار بموجب ذیل بتصرف دولنجی مومی الیه دهد و بنحوی که در ذیل بخط کرجی نوشته شده

	پنج باب *		
قریه	قریه	قریه	قریه
از وپیس باسم کریاشویلی	زر بیید بر اة ایلی عندوخانه وار	قو براه ایلی عن دو خانه وار	

شوشه سولیده داتونه خوشنشین	نی نیا سکباشویلی	شمرزان زادوره شویلی	
تندیلاشویلی باب	مع املاک و باغ اوغلی	مع املاک	
مع ملک و باغ	باب	باب	باب ...
			باب

تا دولنجی مذکور در حیات بوده باشد بتیول او مقرر باشد و بعد از فوت دلنجی اولاد او دخل در موازی پنج خانه وار | رعیت مذکور ننموده بتصرف بیجن بیگ مومی الیه و برادران و اولاد ایشان داده بعلت پنج خانه مذکور نیز | دعوی ننمایند و از جانبین بر ینجمله رفته مخالفت نورزند مستوفی سر کار علی | در رفترتبث نموده چون بمهر علی رسد اعتماد نمایند و در عهده دانند تحریر | ۱۵ شهر جمادی الاول سنه احدی و خمسين و الف من الهجره |

* საბუთში ეს რიცხვი სიაცათითაა დაწერილი

ის (ღმერთი)

გამოვიდა მაღალი ბრძანება იმის შესახებ, რომ რადგანაც მაღალი კარის შირეჯი - ბაშის, პატივით მოსილი ბეჟან - ბეგსა ბარათიანოელის ბიძაშვილს დოლენჯის დავა ჰქონდა ხსენებულ ბეჟან - ბეგთან თიულის წილის და მამულის შესახებ, და მათ შორის უთანხმოება იყო. დავის მოსასპობად ჩვენ დავადგინეთ, რომ ხსენებულმა 5
ბეჟან - ბეგმა გველის წელიწადის ექვსთვეობის დასაწყისიდან ხსენებულ დოლენჯის მისი ძმებისა და შვილების სამფლობელოდ მისცეს სათიულოდან ხუთი კომლი ქვემოთ მოყვანილის მიხედვით, იმ წესით, რომელიც ქვემოთ ქართულად არის დანერილი: საბარათიანოს სოფელი 10
ღვევი — ორი კომლი: შერმაზან ნატურაშვილი [მისი] მამულით, ნიანიაცაკიაშვილი [მისი] მამულით და ვენახით. საბარათიანოს სოფლები: ზრბითი — ორი კომლი: სულიტაშვილი შოშია, დათუნა თანდილაშვილი, მამულით და ვენახით. სოფელი ანუფისი — ქერიაშვილი — ახალმოსული. ვიდრე ხსენებული დოლენჯი ცოცხალი იქნება, თიული დარჩება [მას] 15
და დოლენჯის. სიკვდილის შემდეგ მის შვილებს ხელი არ აქვს ხსენებულ ხუთ კომლთან და ისინი მიეცემა ხსენებულ ბეჟან - ბეგს, მის ძმებს და შვილებს. ამ ხუთი კომლის შესახებ აგრეთვე დავას ნუ დაიწყებენ, ორივე მხარე სწორედ ამ წესის მიხედვით უნდა მოიქცეს და წინააღმდეგობას ნუ გასწევნ. მაღალი კარის მუსტოფიმ ჩანეროს ეს [ბრძანება] 20
დავთარში [და], როცა საბუთი მაღალი ბეჭდით აღიჭურვება — ერწმუნონ მას და თავის მოვალეობად აღიარონ [მისი შესრულება]. დაინერა ჯომადი ალ-ავალის 15-ს, ჰიჯრის 1051 წელს.

ტექსტის ბოლოს უზის როსტომ მეფის სპარსული ბეჭედი. საბუთის verso-ზე დასმულია სამი სარეგისტრაციო ბეჭედი: 1. ოვალური, წარწერით: „*يا معين الضعفا*“, „ო, უძლურთა შემწევ“. 2. ოვალური, წარწერით: „*عبد علي ١٠٢٤*“, „მონა მისი (ღვთის) ალი ყული, 1021“. ბოლოს მინანერი „*ثبت شد*“ დამტკიცდა, ფუთურიძესთან თარგმნილია როგორც „ჩაინერა“. 3. მცირე, ოვალური, გაურკვეველი წარწერით. მის ქვემოთ არის წარწერა: „*بنظر رسي*“, „განხილულია“.

კომენტარი იხ. ხეც, Qd-1672-თან.

108

1641 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ბიორბი ბორბიჯანაშვილისაგან

პირი: სეა, 1449-1785.

საბუთის თარიღი: ქორონიკონი ტკთ (329), რაც უდრის 1641 წელს.

საბუთის დამწერი: მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

5 ქ. ნებითა და შენეენითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემან, ჴემნიფემან პატრონმან როსტომ, ესე წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგიწყალეთ და გიბოძეთ შენ, ჩუენს ერდგულსა და ნამსახურსა ყმასა, გორელს გორგო-
ჯანაშვილს გიორგის, შვილთა შენთა: ფარსა და ნს, ალექ-
ქსასა, მირიჯანასა, მელქისქედეს და მომავალთა სახ-
ლისა თქუენისათა, ყოველთავე.

10 მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და აბანოს შეტანებით რი-
ყეზედ საწიქუილოს გვიავენით, მოკითხული ვქენით და შენ და მე-
კარვეს ფარლუას საცილობლად გაგვდომოდა {თ}. პირველ, ბევ-
10 რი სასჯელი დაგუედვა, რუსხმულიც გაგეკეთებინა და მასუკან იმან
გაგვასინჯვინა, რომე ჩუენი ყოფილაო. ცოტას ხანს დასტური დავეცით და
მასუკან იმას სახლი დაედვა. საყარყაშოდ საქმე შეგექნათ და რაც დაგეხ-
არჯა, იმას თხოვნა დაუწყევით. და სადამდის ჯუარს პატიოსანზედ არ შე-
15 ჰფიცე, შენი დანახარჯი არ დაიჯერა, ათი თუმანი თეთრი ფიცით გაიტანე,
რომე დაგეხარჯა.

ანე, ერთის თუეში თუ ათი თუმანი მოგცეს, წისქუილის ალაგს აღარას
ემართლები და თუ არადა ვერ მოგცეს, ისრევ შენთუის გვიბოძებია მარ-
თლის სამართლიანის საქმითა, და თქუენგან ფეშქაშიც მოვირთუით. ამ
20 წესით დაგიმკუიდრეთ და დამპალას ჭალაში გარეჯუარული
დაკარალული წყალი რომ ჩამოვარდება, იქივ დამპალას სათავე
აელეზა.

და ასრე სულობით თქუენ გიბოძეთ, რომე არა კაცი არ შემოგეცილოთ
ნაზარას წისქუილის მიდგამადი.

25 გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მან) ჩუენსა ერდგულად სამსა-
ხურს შინა.

ანე, გიბ(ძანე)ბთ კარისა ჩვენისა ვქექილ-ვეზირნო, გორის
მოურავნო და მოწელენო, თქუენცა ასრე დაუმტკიცეთ და ნუ მოუშლით.
თუ სხუა ამისთანა წიგნი გამოჩნდეს, სიგელითა ამითა გაგვცუდებია და
მტკიცე ესეოდენი არის.

30 დაინერა ბ(რძანე)ბა ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკთ, ჴელითა კარისა ჩუენი-
სა მდივან-მწიგნობრის - თუმანიშვილის ბირთუელისათა.

დედანს დასმული ჰქონია ხელრთვა: როსტომ

1641. წყალობის ბანახლების წიგნი როსტომ მეფისა ენალა მირიანაშვილისაღმი

პირი: სეა, 1450-6/4, გადაწერილი რუსული მმართველობის დაწესე-
ბულების პირების დავთარში.

საბუთის თარიღი: ქორონიკონი ტკთ (329), რაც უდრის 1641 წელს.

საბუთის დამწერი: მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

[ქ.] ნებიტა და შენევენითა ღ{მრ}თისათა, ჩვენ, მეფეთ-მეფემან, ჴელ-მნიფემან პატრონმან როსტომ, ესე უკუნისამდი ჟამთა და ხანთა გასათავებელი წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძეთ შენ, ჩვენსა ერთგულსა და მრავალფერად ნამსახურსა ყმასა, ქალაქის მელიქს, მირიძანაშვილთა: ენალ{ა}ს, ძმასა შენთა: მამუკას, მირიძანა{ა}ს, ბაინდურ{ა}ს, სოლადასა, ბაღუმასა, ამირჯანასა, მირაქასა, შვილთა და მომავალთა სახლისა თქვენისათა, ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა დააბანოს უბანში თქვენის ნასყიდისა და ნაწყალობის ვენახების წიგნის გაახლებას დაგვეაჯენით, ჩვენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი, დაგიმკვიდრეთ და გიბოძეთ მართლის სამართლიანის მძღვრითა – ერთი მხარი სათემოს შარის მიდგამამდინ, ერთის მხ[არი] ქაფანავაშვილის ავთანდილას ვენახის მიდგამამდი, ზედათ თავისავე ტერტერასშვილის სუხინას ვენახის მიდგამამდი, და ქვემოთ – ფოთინას მამულის მძღურამდი. ეს ამ წესითა და მართლის სამართლიანის სამძღვრით თქვენთვის გვიბოძებია ყოვლის კაცისაგან უცილებზად.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მან) ჩვენსა ერდგულად სამსახურსა შინა და არაოდეს არ მოგეშალოს.

ანე, გიბ(რძანებ)თ კარისა ჩვენისა ვეკილ-ვეზირნო და ქალაქის მოურავნო, თქვენ{ცა} ასრე გაუთავეთ და ნურას ნუ მოუშლით.

დაინერა ბ(რძანებ)ა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკთ, ჴელითა კარისა ჩვენისა მდივან-მწიგნობრის თუმანისშვილის ბირთველი-სათა.

დედანს ესვაროსტომ მეფის ბეჭედი.

1641 წ. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა [დიღმის] წმ. ბიორბის დეკანოზ ათანელისაღმი

დედანი: ხეც, Hd-1053; მოყვითალო ფერის ქაღალდი; ზომა: 41,5X16,5 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მელანი; განკვეთილობის ნიშნები: სამი წერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; კიდევები გამაგრებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. თავში მოთავსებულია სპარსული ტექსტი.

თარიღი: ქორონიკონი ტკთ (329), რაც გვაძლევს 1641 წელს.

საბუთის დამწერი: სამეფო კარის მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

გამოცემა: თაყაიშვილი, 1909, № 45, გვ. 64-65.

ქ. ნებითა და შეწევნითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-²მეფემან, ჴელ-მნიფემან პატრონმან როსტომ, ³ და თანამეცხედრემან ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფ⁴ალმან, პატრონმან მარიამ, ესე უკუნისამდი ჟამთა ⁵ და ხანთა გასათავებელი წყალობისა წიგნი და ნი⁶შანი შეგიწყალეთ და გიბოძეთ შენ, ჩუენსა ⁷ ერდგულსა და ნამს⁸ა⁹ხურსა ყმასა, დიღმელს, ⁸წმიდის გიორგის დეკანოზს ათანელსა, შვილსა ⁹შენსა დავითს, ელიაზარს, გედ[ა]ოანს, იოვანეს, გიორ¹⁰გის და სახლისა მომავალთა თქუენისათა, ყოველთ¹¹ავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგით კარსა და ცხო¹²რებაულს, შენისავ საყდრის სას¹³ა¹⁴ხლეს გუეაჯენით. ¹³ ვისმინეთ აჯა და მოხსენება შენი და მოკითხული ¹⁴ გიყავით და დავით მეფის სიგელიც გინახეთ და ჩუენ¹⁵ც სიგლითა ამით დეკანოზობა და ცხო¹⁶რება¹⁷შვილის სას¹⁸ა¹⁹ხლე დაგიმტკიცეთ ყოვლის კაც¹⁷ისაგან უცილებლად.

გქონდეს და გიბედნი¹⁸ეროს ლ(მერ)თ(მან) ჩუენსა ერდგულად სამს¹⁹ა²⁰ხუ²¹რსა შინა და არაოდეს არ მოგეშალოს, არა ²⁰ ჩუენგან და არა შემდგომად სხუათა მე²¹ტრონეთაგან.

ანე, გიბ(რძანე)ბთ კარისა ჩუენისა ²² ვექილ-ვაზირნო და სხუანო მოსაქმენო, დიღმი²³ს მოურავნო და მ[ო]წელენო, თქუენცა ასრე გაუ²⁴თავეთ და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და ²⁵ შე²⁶ც²⁷ცილებით.

დაინერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე ²⁶ ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკთ, ჴელითა კარისა ჩუენისა მდ²⁷ივანმწიგნობრის თუ მან იშვილის ბ²⁸ირ-თუელისათა.

ხელრთა ხვეულად:

რ { ო } ს ტ { ო } მ

როსტომ მეფის ოთხკუთხა ბეჭედი სპარსული ლეგენდით.

გვიანდელი დამტკიცებები:

1.ქ. ჩვენ, მეფეთ-მეფე, პატრონი თეიმურ³აზ, ვამტკიცებთ სითარხნესა და აზატობას ამას. მთიბათვის კზ (27), ქ(ორონი)კ(ონ)ს ულზ (1749 წ.).

იქვე ბეჭედი ლეგენდით: [ქ.] [და ვითის] [ტომად], [მკუი]დ[რ] [ტა]ხტზედ [მჯდომ]ად, მყო [საქართველოს] ლ(მერ)თ(მან) ცხებულ[ად], [მეფე] ² [თეიმურაზ].

2.ჩვენც ამ რიგათ ვამტკიცებთ, თიბათვის გ (3), ქ(ორონი)კ(ონ)ს უფგ (1775), რაგვართაც ბატონს მამაჩვენს წყალობა უქნია, | სიგლითა ამით დაუმტკი³ცებია, ისე.

იქვე ბეჭედი: მე ფეხთ განბანილთა მიერ ეკლესია ვადიდე, | ერეკლე.

3.ქ. ჩვენ, საქართველოს და კახეთის დედოფალთ-დედოფალი, და დიანის ასული, პატრონი დარეჯან, ამ ბატონების წყალობის სიგელს ვამტკიცებთ. იანვრის | იგ (13), ქ(ორონი)კ(ონ)ს უფდ (1776).

ბეჭედი: ვინ არს მიზეზი არს[თა] [მკობისა], [მან] მცა წიაღი დედოფლობისა, | დარეჯან.

4. ქ. ჩვენ, ბატონისშვილი გიორგი, | ამ ბატონების ბრძანების თანამონამე ვართ. იანვრის იგ (13), ქ(ორონი)კ(ონ)ს უ⁴ედ (1776).

ბეჭედი: მეფის ძე | გიორგი .

5. ქ. ჩვენ, ბატონისშვილი ლეონ, | ამ ბატონების ბრძანების თანამონამე ვართ. | იანვრის იგ (13), ქ(ორონი)კ(ონ)ს უედ (1776).

ბეჭედი: მრჩობლთა მეფეთა ძესა, ლეონ | სახელად მძესა.

6. ბეჭედი: განმგედ მიწოდა მეფემა, სალთხუცად მისმა სეფემა, მუხრანბატონი კოსტანტინე .

**1641 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა
ალიხანა ქოქილასშვილისაგან**

პირი: სეა, 1449-2262; მოყვითალო ფერის ქაღალდი; ზომა: 40X25,5 სმ; შავი ფერის მელანი; მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი: ერთწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; გვერდები შევსებულია თეთრი სარესტავრაციო ქაღალდით.

თარიღი: ქორონიკონი ტკთ (329), რაც გვაძლევს 1641 წელს.

საბუთის დამწერი: მდივან-მწიგნობარი თუმანისშვილი ბირთველი.

ქ. ნებითა და შეწევნითა მლთისათა, ჩვენ, მეფეთ-მეფემან, ჴემნი-ფემან პატრონმან როსტომ, და თანამეცხედრემან ჩვენმან, დედოფალთ-დედოფალმან პატრონმან მარიამ, ესე უკუნისამდინ და ხანთა გასათავებელი წყალობის წიგნი და ნიშანი შეგინწყალეთ და გიბოძეთ შენ, ჩვენს ერთგულსა და დიდათ ნამსახურსა ყმას, გორელს ჩვენს ვაჭარს, ქოქილასშვილსა ალიხანასა, შენსა ძმასა გი[ო]რგის, შვილსა ზალს, თურინასა, ქოქილასა, შვილთა და მამავალთა სახლისა თქვენისათა – ყოველსავე.

მას ჟამს, ოდეს მოგვადქით კარსა და მამულის წიგნის გაჯახლებას დაგვეაჯენით, ჩვენც ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი, მოკითხული გიყავით და ბატონის ლუარსაბის წყალობა წიგნი გინახეთ. და რარიგათაც იმათ წყალობა ექნათ, ჩვენც იმ წესით დაგიმკვიდრეთ და გიბოძეთ: თქვენ რომ გალავანი შემოგივლია სახლისათუის, სიგრძე ადლი სამოცდაათი და განი ადლი ოცდაორი; ამას გარდისათ, სამეხრეოს შარაზედ საწისქუილე და ათის დღის მიწა; თავი ამ წისქუილის რუს მიდგამამდინ, ბოლო შენისავ ვენახის კარამდინ, იქით გვერდი ამირაღასა და შიხინას მიწის მიდგამამდინ, და აქეთ გვერდი შარამდინ. ამას გარდაისათ, ლიხვს გაღმა – ოხერი ბეგანაური საწისქუილე მისის რუთი და სათავითა, და ნერგებითა, ქალითა, შესავლითა და გასავლითა და მიქის სამართლიანის სამძღრითა, ნასყიდი და უსყიდი. დღეს რისაც მქონებულნი იყვნეთ, სამ-

5

10

15

20

კუიდროთ და საბოლოოთ ჩვენც გვიბოძებია. ასრე რომე, არას დროსა და ჟამს ლალა და ყულული არ გეთხოვბოდეს.

5 გქონდეს და გიბედნიეროს ლ(მერ)თ(მა)ნ, რარიგათაც შენს მკვიდრს ნასყიდს მამულს მართებდეს, იმრიგათ. ჴელი გენიფებოდეს გასასყიდლათ, გასამზითვებლათ და სანიდნავათ, ყოველ ფერად მოსახმარებლად.

ესე ჩვენგან ნანყალობევი მამულები ნყლითა და ნისქვილით, რუთა და სათავითა თქვენთვისა და თქვენთა შვილთათვის გვიბოძებია ყოვლის კაცისაგან უცილებრად.

10 გქონდესთ და გიბედნიეროსთ ლ(მერ)თ(მა)ნ ჩვენსა ერთგულად სამსახურსა შინა, არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩვენგანა და არა სხვათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან.

15 ანე, გიბძანებთ კარის ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო, გ ო რ ი ს მოურავო და მოხელენო, თქვენც ასრე დაუმტკიცეთ, რარიგათაც ამ ჩვენგან ნანყალობევს ფარვანშიგან ენეროს. ნურაოდეს ნუ მოუშლით [და] შექეცილებით. და თუ სხვა მცილებელი კაცი და წიგნი გამოჩნდეს. სიგლითა ამითა გაგუიციუდებია. მტკიცე ესე ოდენ არის.

ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკთ, ჴელითა კარისა ჩვენის მდივან-მწიგნობარისათუ მ ა ნ ი ს შ ვ ი ლ ი { ს } ბ ი რ თ ვ ე ლ ი ს ა თ ა .

დედანს ესვა როსტომის ბეჭედი

გვიანდელი დამტკიცებები:

ქ. მე, გორელი ფ ე შ ა ნ გ ი ა თ პ ე ტ რ ე ს შვილი ს ტ ე ფ ა ნ ა , ამის ასლი ვნახე და ეს სავადი გადმოვწერე. ეს ჩემი ჴელია. (ჯვარი)

ქ. ლ(მრ)თ(ი)ს წინაშენ ამისი ასლი ვნახე და ამ სავადზედ ხელი მოვანერე, მე, თ ა ყ ი ნ ა ს შ ვ ი ლ მ ა ზ ა { ა } ლ მ ა .

ბეჭედი ლეგენდით: დედოფლის ყმა თ ა ყ ი ნ ა ს შ ვ ი ლ ი ზ ა ა ლ .

ქ. მე, გ ო რ ი ს მამასახლისმა ზ უ რ ა ბ , ამისი ასლი ვნახე. ეს სავადი დავბეჭდე.

ბეჭედი ლეგენდით: მ(ო)ნ(ა) ლ(მრ)თისა მამასახლისი ზ უ რ ა ბ .

ქ. მე, ა მ ი რ ლ ბ ე ლ მ ა თ { ა } მ ა ზ მ ა ამის ასლი ვნახე და ეს სე[ვა]დი დ{ა}ვბეჭდე.

ქ. მე, ი ო ვ ა ნ ე ს ა კ ა ს შ ვ ი ლ მ ა ამისი ასლი ვნახე და ეს სავადი დავბეჭდე.

ბეჭდის ადგილი.

ქ. მე, ა მ ი რ ლ ა ნ თ ო ჰ ა ნ ჯ ი ნ { ი } ს შ ვ ი ლ მ ა ი ს ა ი ა მ ამ[ისი] ასლი ვნახე და ეს ს{ა}ვადი დავბეჭდე.

ბეჭდის ადგილი.

ქ. მე, დ ა ვ რ ე შ ა შ ვ ი ლ მ ა თ ო მ ა მ ამისი ასლი ვნახე და ამ სავადზე მონშობა მივანერე.

ხელრთვა: თ ო მ ა

უზის ოთხი ბეჭედი ლეგენდებით: 1. ზ უ რ ა ბ მამასახლისი, 2. თ ა ყ ი ნ ა ს შ ვ ი ლ ი ზ ა ა ლ ი , 3. ა მ ი რ ლ ა ნ თ ო ჰ ა ნ ჯ ი ნ ი ს შ ვ ი ლ ი , 4. არ იკითხება.

თავსა და ბოლოში მონიშნულია კიდევ სხვა – ოთხკუთხა და მრგვალი ბეჭდების ადგილებიც.

მინაწერები: როსტომ მეფის წყალობის წიგნია.

ფერშანგიშვილი ივანე კონსტანტინეს ძე ნულუკიძე, ქ. 7. ტკჲ (1641).

გადანერილი პირი ეხება გორელი ვაჭრის სახლ-კარსა და მამულს. საბუთის თავში:

ამაზეით თათრული ნანერია და ბეჭედი.

112

1641. წყალობის ბანახლების წიგნი როსტომ მეფისა ზურაბის ძმისწულ ყაფარასა და მისი ძმებისადმი

დედანი: სეა, 1448-3274; მოყავისფრო ქაღალდი; ზომა: 37X20,6 სმ.; შავი ფერის მეღანი; მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამწერტილი; საბუთი დაზიანებული არ არის; კიდევები გამაგრებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. საბუთიქართულ-სპარსულია. ცამეტსტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, შესრულებული შექასთენასთალიყით, შვეულად განთავსებულია recto-ზე, ქართული ტექსტის ზემოთ.

საბუთის თარიღი: ქორონიკონი ტეთ (329), რაც უდრის 1641 წელს.

საბუთის დამწერი: მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუშანიშვილი.

გამოცემა: ფუთურიძე, 1955, N71, გვ. 158-160.

ქ. ნებითა და შეწვევითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემან, ჳე²ლ-მნიფემან პატრონმან როსტომ, ესე საბოლოო³დ გასათავებ³ელი წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგინწყალეთ და გიბოძე⁴თ თქუენ, ჩუენტა ერდგულთა და წესისაებრივ მრავალფერ⁵ად თავდადებით ნამსახურთა ყმათა: ზურაბის ძმისწულთა ყაფარასა, ⁶შენსა ძმასა: იაგანასა, თამაზასა, მერაბს, ზაქაქლს, ალავერდის, შვილ⁷თა და მომავალთა სახლისა თქუენისათა, ყოველთავე.

მას ჟამსა, ⁸ოდეს მოგუიდეგით კარსა და ზურაბას და დურმიშხანს უკან თქუენ⁹ის მამულების წიგნის გაქაზლებას დაგუ-იაჯენით, ჩუენცა ვისმინე¹⁰თ აჯა და მოხსენება თქუენი, დაგიმტკიცეთ და დაგიბოძეთ აკანათერ¹¹ა – თქუენი სამართლიანი მამული, ვასაკას სოფელი, თქუენი ¹²კერძი სამართლიანი მამული, ყუზანას ნასოფლარი, ყოვლის კაცისა¹³გან უცილებრად; ხორის სოფელში თქუენი საკერძო მისის მამულ¹⁴თა; ვანქს, რისაც მამულის მონასყიდე იყოთ, გლეხითა და ყოვლ¹⁵ისფერთა; ზემო ბოლნისს¹⁶ ჩუენი წყალობა და მელიქისაგან მოს¹⁶ყიდული გლეხი ასლამაზა, ვენაწი, მინა-წყალი და კიდევ ნასყიდი ¹⁷წისქუილი; ახალშენი, ქვემო ბოლნისს¹⁸ სურათაშვილი ველია, დაშ¹⁸უა ბოლ-

ნისს {ს} დურია მისის სამართლიანის მამულითა. ესე {ე} ბი ყოველ¹⁹ის მათის სამართლიანის მამულითა, მთითა, ბარითა, წყლითა, ²⁰ ნისქულითა, ველითა, ვენაწითა, შესავლითა და გასავლითა, საძებრითა და ²¹ უძებრითა, შენითა და ოჯერითა, ყოველითურ სამკუიდროდ და საბო²²ლო {ო} დ, თქუენთვის და თქუენთა შვილთათუის გუიბოძებია.

გქონდეს და გიბ²³ენიეროს ღ(მერ)თმ(ა)ნჩუენსა ერდგულად სამსახურსა შინა და არაროდ²⁴ის არ მოგეშალოს არა ჩუენგან და არა სხუათა მეპატრონეთაგა²⁵ნ.

ანე, გიბ(რძანე)ბთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო, სო მხითი - ს ა ტა²⁶რულანო და მელიქნო, და დღეს ვინცა-ვინ იყუნეთ და ამას უკან იქნე²⁷ბოდეთ, თქუენცა ასრე გაუთავეთ და ნუროდეს ნუ მოუშ²⁸ლით და შე {ე} ცილებით, თუინიერ შენევენისა და თანადგომისაგან კი²⁹დე.

დაინერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტკოთ, ჳელითა კარისა ჩუე³⁰ნისა მდივან-მნიგნობრის, თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ უ ე ლ ი ს | ³¹ ი თ ა .

თქუენი კერძი ნაოჯარი ფ { ა } რ ვ ა შ ე ნ ი ც თქუენთუის გუიბოძებ³²ია.

როსტომ მეფის ბეჭედი მხედრული ლეგენდით: ქ. ყაენის ფერჯთა მტუერი როსტომ მეფე ვამტკიცებ.

სპარსული ტექსტი:

1641 წ. 21 ივლისი

هو

امر عالی شد آنکه بنابر شفقت عالی در براه قفار و یکنی و طهماسب و مهرباب و صفی قلی| برادرزاده های سهراب یساول صحبت که متوفی شده محال مذکورہ ذیل من اعمال سمخوت را بطریقے کہ| قریہ اکانکتر عن رسد قریہ وسکندی ... قریہ حوری ... قریہ فوزان کہ بایر است| تیول سهراب مذکور| رعایای منفرفه ... خانوار|

ساکن قریہ بولنیس علیا ساکن بولنیس میان ساکن بولنیس سفلا ساکن وانک مع| ملک و یکدرباغ و یکخانه وار یکخانه وار یکدر طاحونه| یکخانه وار

تیول سهراب مذکور مقرر بود از ابتداء فوت سهراب مزبور تیول جماعه مذکورہ فوق بنوعی کہ در ذیل بخط| گرجی نوشته شده مقرر فرموده ارزانی داشتیم رعایا| محال مذکورہ انجماعت را تیودار باستقلال خود دانسته سال بسال مالوجهات| و وجوهات خود را موافق قانون و دستور العمل اینولایت مهمسازی نمایند مستوفی سر کار عالی ثبت نموده چون بمهر عالی رسد اعتماد نمایند| و هر ساله مجدد نطلبند و در عهده داندند تحریرا ۱۲ شهر ربیع الثانی سنه احدی و خمسين و الیف

ის (ღმერთი)

გამოვიდა მაღალი ბრძანება, რომ გარდაცვლილი სოჭბათიასაულის, ზ უ რ ა ბ ი ს ძმისწულები: ყ ა ფ ა რ ა ს , ი ა გ ა ნ ა ს , თ ა ჰ მ ა ს ბ ი ს , მე რ ა ბ ი ს და ს ე ფ ი ყ უ ლ ი ს მონყალების გამო ჩვენ ზ უ რ ა ბ ი ს

გარდაცვალების შემდეგ, ხსენებულ [პირებს] თიულად ვუწყალობეთ და ვუბოძეთ ს ო მ ხ ი თ ი ს ქვემოთ აღნიშნული ადგილები იმ წესით, რა [წესითაც] ხსენებულ ზ უ რ ა ბ ს ჰქონდა თიულად დამტკიცებული, როგორც ქვემოთ ქართულადაა დაწერილი: სოფელი ა კ ა ნ ა თ ე რ ა , ზ უ რ ა ბ ი ს კერძი თიულით; სოფელი ვ ა ს ა ქ ქ ა ნ დ ი , მისი წილით; ხ ო რ ი ს სოფელი, მისი წილით; ყ უ ზ ა ნ ა ს სოფელი, რომელიც ნასოფლარს წარმოადგენს. ერთი კომლი დაფანტული გლეხები, მცხოვრებნი ზ ე მ ო ბ ო ლ ნ ი ს შ ი მამულით, ერთი ვენახით, ერთი წისქვილით; სოფელ შ უ ა ბ ო ლ ნ ი ს შ ი – ერთი კომლი. სოფელ ვ ა ნ ქ შ ი მოსახლე – ერთი კომლი.

ხსენებული ადგილების გლეხებმა დასახელებული პირები თავის სრულუფლებიან თიულდარად უნდა ცნონ და იმ მხარის კანონისა და დასტურლამალის თანახმად, თავიანთი მალუჯათი და [სხვა] გადასახადები ყოველწლიურად მათ უნდა გადასცენ. [ამ ბრძანებას] მაღალი კარის მუსტოფი ჩანერს [დავთარში] და როცა მასზე მაღალი ბეჭედი დაისმევა — დაემორჩილონ მას. ყოველ წელს ახალ ბრძანებას ნუ მოითხოვენ და [ბრძანების შესრულება] თავიანთ ვალდებულებად აღიარონ. დაინერა 1051 წლის 12 რაბი ას-სანს.

სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომ მეფის ოთხკუთხა სპარსული ბეჭედი. მცირე ზომის, ოვალური ფორმის სამი სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭედი დასმულია ქართული ტექსტთან: 1. يا معين الضعفا – „ო, უძლურთა შემწევ“, 2. عبد اعلىقى – „მონა მისი (ღვთისა) ალიყული“, ამას მოსდევს სარეგისტრაციო მინაწერი: ثبث شد – „დამტკიცდა“ და 3. გაურკვეველი წარწერით, ქვეშ სარეგისტრაციო მინაწერით: بنظر رسيد – „განხილულ იქნა“.

113

1642 წ. 8 იანვარი. თარხნობის წიგნი როინ ჯავახიშვილისა აბანოელ ნასშიდასადმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Hd-14666; ზომა: 22,5X17,5 სმ; მხედრული; შავი ფერის მელანი; განკვეთილობის ნიშნები: ორწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; კიდეები გამაგრებულია სარესტავრაციო ქადალდით.

თარიღი: ქორონიკონი ტლ (330), იანვრის 8 (8), რაც უდრის 1642 წლის 8 იანვარს.

ქ. ესე წყალობისა და სითარხნის წიგნი და ნიშანი გი²ბოძეთ ჩუენ, ჯ ა ვ ა ხ ი შ ვ ი ლ მ ა ნ , დივანბეგმან პატრონმან ³ რ ო ი ნ , შენ, ა ბ ა - ნ ო ე ლ ს ნ ა ს ყ ი დ ა ს ა .

ასრე და ამა პირსა ზედ{ა}⁴, რომე ჳელმწიფემან პატრონმან რ ო ს - ტ ო მ , ყ ა რ ა ი { ა } ს ⁵ ნადირობა მოიპრიან{ა} და წელინდისთვის მესამეს დღეს ⁶ ინად{ი}რა და მომწრემ ცხენი შემოაძგერა და მისი მტე⁷რი, ავად გაჴდა და მწარბეჭი იტკინა.

ანე, მათა⁸დ სადღეგრძელოდ და გასამარჯუებლად ასრე გათარხ⁹ნე ნათლისღების მესამეს დღეს და გა{ა}ზატე, რომე |¹⁰ არაფერი საჩუენო სათხოვარი და გამოსაღები არა გე¹¹თხოებოდეს-რა, და არც კარზედ კაცი მოგიყენოთ |¹² და ყოელს წელიწადს, ნათლისღების დღეს, საღმ¹³როდ საკლავს დაჰკლევდე და მეფის როსტომის სადღე¹⁴გრძელოდ ჟამს აწირვინებდე ორს მღრდელსა ||¹⁵ და სადამდისინ შენ და შენის სახლისკაცი იქნებოდეთ, |¹⁶ როსტომ მეფე ლოცვით და ადიდეთ.

ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლ, იანვა |¹⁷რსჴ (8).

და საურსაც შენ მაგიერად, ჩუენ გამოვიღებ |¹⁸დეთ.

ხელრთვა ხვეულად: როსტომ

verso-ზე უზის ოთხკუთხა ბეჭედი ქართული ლეგენდით: როინ .

გვიანდელი მინაწერი:

1642 | იანვრის 8 (შავი ფერის ფანქრით).

114

1642. 16 იანვარი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ბურჯენ ყორღანაშვილისადმი

პირი: სეა, 1450-1/96, გადაწერილი დედნიდან რუსული მმართველობის დაწესებულების პირების დავთარში.

თარიღი: ქორონიკონი ტკი (330) იანვრის თექუსმეტი (16), რაც უდრის 1642 წლის 16 იანვარს.

საბუთის დამწერი: მდივან-მწიგნობარი მერაბ ყორღანაშვილი.

[ქ.] სახელითა ს{ა}ხიერისა, არსება დაუსაბამოსა და დაუსრულებელისა, ლ(მრ)თისა და ძისა და სულისა წმინდისათა, და ყოველთა ლ(მრ)თისა წმინდათა ხორციელთა და უხორცოთა, ზეცისა და ქვეყნისათა.

5 ამა ზედამოწერილთა ლ(მრ)თისა წმინდათა, ყოველთავე მინდობითა და შუამდგომარეობითა და თავსმდეობითა, ჩვენ, მეფეთ-მეფემან, ხელმწიფემან პატრონმან როსტომ, და თანამეცხედრემან ჩვენმან, დედოფალთა-დედოფალმან პატრონმან მარიამ, ესე ამიერით უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა და სამკუიდროთ და საბოლოოთ გასათავებელი მტკიცე და შეუშლელი და შეუცვალელებელი წყალობისა წიგნი და სიგელი შეგიწყალეთ და გბოძეთ თქვენ, ჩვენსა ერთგულსა და მრავალფერად ერდგულობით და თავდადებით ნამსახურთა ყმათა: ყორღანაშვილთ დავითის შვილთა გურგენს და ძმათა შენთა, ზა{ა}ლს და ავთანდილს და შუილთა თქუენთა: გივსა და სულხანს და როსტომს და დავითს და ბეჟანს, და ჩამამავალთა სახლისა 15 თქუენისათა, ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და მამულის წყალობას დაგუ-
იაჯენით, და ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი, უცხოფერს
გ უ რ გ ე ნ ს ყ ი ზ ი ლ ბ ა შ ი ს ქვეყანას ნამსახური და ვალდებული
იყო, და ჩვენცა სამსახურისა და ერდგულობის სამუქუფოთ და ჯილდოთ სი-
თარხნით დაგიმკუიდრეთ და დაგიმტკიცეთ ქ ვ ე შ ი ს ხ ე ვ ს სოფელი 5
კ ი პ რ უ ქ ი და ხ რ ა მ ი ს პირს, კ { ა } ბ რ ე თ ს , ორი კუ{ა}მლი გლეხი
პ ე ტ რ ო ზ ა შ უ ი ლ ე ბ ი : ა მ ი რ ჯ ა ნ ა და ყ უ ლ ი ჯ ა ნ ა , რისაც
მამულის მქონებელნი არიან, ყოვლითურ.

ზ უ რ ა ბ ი ს შ უ ი ლ ე ბ ი და გ ო შ ფ ა რ გაიყარნეს და გასამყრელოს
უფროს ვემ{ა}რთლებოდით, დარბაისელნი შუა შემოასხეს და შემოიხვე- 10
ნნეს და გასამყრელთ სოფელი კ ი პ რ უ ქ ი და ორი კუამლი გლეხი კ { ა }
ბ რ ე თ ს დაგვიდევს. დარბაისელთ შეგვაჯერეს სოფელი კ ი პ რ უ ქ ი -
თავითგან ამოვარდნილის კაცისა ყოფილიყო. ჩვენც ყოვლის კაცის-
აგან უცილებელათ და შემოუსარჩლელათ დაგიმკუიდრეთ თქუენ,
ყ ო რ დ ა ნ ა შ უ ი ლ თ ა , და ვ ი თ ი ს შვილებსა ქ ვ ე შ ი ს ხ ე ვ ს 15
სოფელი კ ი პ რ უ ქ ი და კ { ა } ბ რ ე თ ს ორი კუ{ა}მლი გლეხი წყლითა
და წისქვილითა, და ვენახითა, სახნავითა და უხნავითა, შენითა და ოხერი-
თა, ნასყიდითა და უსყიდითა, ს{ა}ძებრითა და უძებრითა, მთითა და ბარი-
თა ყოვლის მისის სამართლიანის საქმითა და სამძვრითა.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თმ(ა)ნ ჩუენსა ერდგულად სამსახ- 20
ურსა შიგან.

[ანე,] მოგახსენებთ კარისა ჩვენისა ვეზირ-ვექილნო და მდივან{ნ}ო,
დღეს ვინგინდა-ვინ იყოთ და ანუ დღეის წაღმა ვინგინდა-ვინ იქნებოდეთ,
მერმე, ესე ჩვენგან საფიცრით ბოძებული მამული თქვენცა ასრე დაუმ-
კვიდრეთ და დაუმტკიცეთ რომე, რარიგადაც ამა საფიცრის სიგელსა შიგან
ენეროს, ვინცა და რამაც მეფემან და მეპატრონემან ესე ჩვენგ{ა}ნ ბო- 25
ძებული საფიცრის სიგელი და მამულები ყ ო რ დ ა ნ ა შ უ ი ლ ს გ უ რ -
გ ე ნ ს და მისთა ძმათა შეუშ{ა}ლოს, რისხავსმც დაუსაბამო ღ(მერ)თი, და
მამა და ძე და სული წმინდა; მისიმც სული ი უ დ ა ს თანაზიერი იქნების
ჯოჯოხეთშია, ამინ.

ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტკი, იანვრისა თექუსმეტსა, ხელითა მდივან-მნიგ- 30
ნობრისა - ყ ო რ დ ა ნ { ა } შ უ ი ლ ი ს მ ე რ { ა } ბ ი ს { ა } თ ა .

დედანს ესვა [რ ო ს ტ ო მ] მეფის ორი ბეჭედი.

იხ. კომენტარი 1450-16/93-თან.

ნიშანდობლივია, რომ გურგენ ყორდანაშვილი მეფის წყალობას იღებს,
რადგან „ყოზილბაშის“ ქვეყანაში იყო ნამსახური. როსტომი კი ვალდებუ-
ლია სანაცვლოდ იგი დააჯილდოვოს.

**1642 წ. 15 თებერვალი. წყალობის წიგნი ოსტომ
მეფისა ფაშალა ბოზორჩიშვილისადმი**

დ ე დ ა ნ ი: ხეც, Sd-557; ყავისფერი ქაღალდი; ზომა: 19,4X17 სმ; შავი ფერის მელანი; მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი: სამწერტილი; დაზიანება: საბუთი თავნაკლულია და გამაგრებულია სარესტავრაციო ქაღალდით.

თ ა რ ი ლ ი: ქორონიკონი ტლ (330) თებერვლის იე (15), რაც გვაძლევს 1642 წლის 15 თებერვალს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი: მწიგნობარი მერაბ ყორღანაშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა: თაყაიშვილი, 1909: გვ. 154.

[ქ. ნებითა და შენენითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მე²ფემან, პა-ტრონმან როსტომ, ესე ჟამთა და ხანთა გასათავებელი³ წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძეთ⁴ თქუენ, ჩუენსა ერდგულსა ყმასა, გოგ⁵ო⁶რი⁷შ⁸უ⁹ი¹⁰ლ¹¹ს¹² |¹³ ფაფილასა და შუილთა თქუენტა, თამ¹⁴ჯ¹⁵ა¹⁶ზ¹⁷ა¹⁸ს¹⁹ და ჯაშ²⁰ი²¹[ა]სა |²² და ჩამომ²³ჯ²⁴ა²⁵ვ²⁶ა²⁷ლ²⁸თა ს²⁹ა³⁰ხ³¹ლისა თქუენისათა ყოველთავე.

მას³² |³³ ჟამსა, ოდეს თქუენის ბიძაშუილის, ბე³⁴ჟ³⁵ან³⁶ის³⁷ კერ³⁸|³⁹ძ⁴⁰მ⁴¹ე⁴²ს⁴³ს⁴⁴ გლეხებსა და ჩუენგან ბოძებულს ჩუენ⁴⁵|⁴⁶ს⁴⁷ სახასოს ს⁴⁸კ⁴⁹უ⁵⁰ვ⁵¹რ⁵²ის⁵³ის⁵⁴ |⁵⁵ ჭალას გუიაჯენით, ჩუენცა ვისმ⁵⁶ჩ⁵⁷ინ⁵⁸|⁵⁹ეთ აჯა და მოხსენება თქუენი, და ბე⁶⁰ჟ⁶¹ან⁶²ის⁶³ შუილებ⁶⁴|⁶⁵ს⁶⁶ა⁶⁷ც⁶⁸ დაენებებინა. ჩუენც ასრე გიბოძეთ ბე⁶⁹ჟ⁷⁰ან⁷¹ის⁷² კე⁷³|⁷⁴რ⁷⁵ძ⁷⁶ი⁷⁷ მე⁷⁸ს⁷⁹ხ⁸⁰ი⁸¹ გლეხები და ს⁸²კ⁸³უ⁸⁴რ⁸⁵ის⁸⁶ს⁸⁷ს⁸⁸ |⁸⁹ ჭალა სრულობით, |⁹⁰ რაც ჩუენი სახასო-სან⁹¹ა⁹²დ⁹³ი⁹⁴როთ ყოფილიყოს.

გქონდეს |⁹⁵ და გიბედნიეროს ლ(მერ)თმ(ა)ნ ჩუენსა ერდგულათ |⁹⁶ სამ-სახურსა შიგან.

ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლ, თებერვლის იე, ჯელითა |⁹⁷ მწიგნობრისა – ყორღანაშუილის მერაბის⁹⁸ის⁹⁹თა.

ხელრთვა ხვეულად: როსტომ

გვიანდელი მინანერი საბუთის verso-ზე:

ქ. როსტომ მეფის წყალობის წიგნი გოგორიშვილსადმი.

**1642. 4 მარტი. წყალობის ბანახლების წიგნი ოსტომ
მეფისა პაპუნა ბათიაშვილისადმი**

დ ე დ ა ნ ი: სეა, 1448-90-ა; მხედრული; მოყვითალო ქაღალდი; ზომა: 44,5X18 სმ.; შავი ფერის მელანი; მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი: ორ-წერტილი ან სამწერტილი; დაზიანება: ტექსტს აკლია პირველი ოთხი

სტრქონის მარჯვენა ნაწილი; გამაგრებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. საბუთის თარიღი: ქორნიკონი ტლ (330) მარტის დ (4), რაც უდრის 1642 წლის 4 მარტს.

საბუთის დამწერი: მდივან-მწიგნობარი მერაბ ყორდანაშვილი.

ქ. ნე]ბითა დ[ა შენეწითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-|²მეფემან, ჳელ-მნიფემან [პატრონმან როსტომ, ესე ამ³იერით უკუნისამდე ჟამთა დ[ა ხანთა, და სამკვიდრო⁴თ და საბოლოოთ გასათავებელი, [უცვალებელი]⁵ და შეუცვალებელი წყალობის და სითარხნის და ...]⁶ლისობის წიგნი და სიგელი შეგიწყალებ და გიბოძეთ |⁷ თქუენ, ჩუენსა ერდგულსა და მრავალფერად ერ[თ]⁸ გულობით და თავდადებ[ით] ნამსახურსა ყმასა, სურ[ამელ] |⁹ ს ბ ა } თ ი ა შ უ ი ლ ს პ ა პ უ ნ ა ს ა და ძმასა შენსა: ქ ა ი ხ ო ს რ ო [ს]¹⁰ და ზ ა ქ ა რ ი ა ს და ე ს ი ა ს , და შუილთა თქუენთა: ი ო ვ ა ნ ე ს და |¹¹ ს ე ხ ნ ი ა ს ა და ბ ე რ უ კ ა ს ა , და ჩამომავალთა სახლისა თქუენისათა, |¹² ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგით კარსა და |¹³ მამასახლისობასა და თქუენს სამართლიანს სამკუიდროს მამისა |¹⁴ და პაპისა მამულსა და სითარხნეს [დაგვეჯენით], და ჩუენ]¹⁵ ცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი და მოკითხული |¹⁶ ვქენით და მკუიდრათ და ძველითგან ჩამომავლობით თქ¹⁷უენი სახლისკაცნი, აზნაურიშუილი და ყოვლის გამოს[უ]¹⁸ლობისაგან ჳელშეუალნი და თქარხანი ყოფილიყვენით. |¹⁹ ან, ჩვენც გაგვინახლებიხართ, არ გეთხოვობდეს |²⁰ {გაგი}ახლებ და დაგიმკუიდრეთ და დაგიმტკიცეთ სამართლია²¹ნი თქუენის მამისა და პაპის მამული და სითარხნე და |²² მამასახლისობა; ამოვარდნილის ბიძის შენის, ი ო რ დ { ა } ნ { ე } ს მამუ²³ლი, რისაც მქონებელი ყოფილიყოს, უნ{ა}კლულოთ, ვიდ²⁴რე მთით ბარამდის გვიბოძებია.

ეს ი ა ს სახლისკაცსამ{ა}შქი |²⁵წელი არ ქონდეს. [არა ეთხოვობდეს] თქუენს მამა-პაპათა და ჩამომ{ა}ვა²⁶ლთა სახლისკაცთა: საური, არა საბალახე, პურისთავი, არც ჩუენ²⁷გან და არც დიდთა ჳელმნიფეთათა{ა}რთაგან. ჩუენც |²⁸ ასრე ამოგუიკვეთეთ, რომე არაოდეს შენის სახლის |²⁹კაცს ს{ა}ური არ ეთხოვობდეს.

გიბედნიეროს ღ(მერ)თმ(ა)ნ |³⁰ ჩუენსა ერდგულათ სამსახურსა შიგან.

ანე, მოგახს |³¹ენებთ ს უ რ ა მ ი ს მოურავნო და ციხისთავნო, თქუენცა ას |³²რე გაუთავეთ, რარიგადაც ამა სიგელს შიგან ეწეროს.

|³³ ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლ, მარტსა დ, ჳელისა კარისა მდივან-მწიგნობრისა ყ ო რ დ ა ნ ა შ უ ი ლ ი ს მ ე რ { ა } ბ ი ს ა თ ა .

ხელრთვა: როსტომ

**1642 წ. თარხნობის წიგნი როსტომ მეფისა
შიომღვიმის მონასტრისაღმ**

საბუთი დაკარგულია. მისი ტექსტი თ. ჟორდანიას აღმოუჩენია შიომღვიმის მონასტრის ერთ-ერთი საბუთის (№66) verso-ზე.

საბუთს თ ა რ ი დ ი ტ ლ (330), რაც უდრის

გ ა მ ო ც ე მ ა : ჟორდანია, 1896: გვ. 81, (შემოკლებით).

... მოვიდეს წ(ინაშე) ჩუენსა (ე.ი. როსტომ მეფისა)... მოძღუარი
ყ ა ნ ჩ ე ლ ი მ ე ლ ქ ი ს ე დ ე კ და სრულიად კრებულნი... რათამცა - -
შემონირული სოფელი ს ხ ა ლ ტ ბ ა და ნ ა ს ტ ა გ ი ს ი ძუელითგან - - -
წელმნიფეთ ეთარხნებინა - - [და ალაპი გაეჩინა მაისს] ცხრას, მიცვალებისა
5 წ(მიდ)ა შ ი ო ს ა ს ა ... (მ ე ლ ქ ი ს ე დ ე კ) სიგლის გაახლებასა დაგუეა-
ჯა... და გვითარხნებია... არა ეთხოვებოდეს რა: არა მალი და არა სათათრო
საური... ულუფა - - არა საკლავი და საბალახე, არა საბაზიერო, კოდის-პუ-
რი, არა სამეჯინიბო და არა სახოსალარო - - [სა]თხოვარი... დაინერა...
ქ(ორონი)კ(ონ)სა... ტ ლ ... ჳელითა... ბ ი რ თ ვ ე ლ ი ს ი თ ა .

**1642. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა
ღაშითი ზაგნელიშვილისაღმ**

პ ი რ ი : სეა, 1450-45/175, გადაწერილი დედნიდან რუსული მმართველობის დაწესებულების პირების დავთარში.

საბუთის თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტ ლ (330), რაც უდრის 1642 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

[ქ.] ნებითა და შენევნითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემან, ხელმ-
ნიფემან პატრონმან როსტომ, და თანამემცხედრემან ჩუენმან, დედო-
ფალთა-დედოფალმან პატრონმან მ ა რ ი ა მ , ესე უკუნისამდე ჟამთა და
ხანთა გასათავებელი წყალობისა ნიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძ-
5 ეთ თქვენ, ჩუენთა ერთგულთა და წესისებრივ მრავალფერად ნამსახურსა
ყმასა, ფ ა ვ ლ ე ნ ი ს შ ვ ი ლ ს და ვ ი თ ს , შვილთა შენთა: გ ო რ ა ს -
პ ი ს , თ მ ო გ ვ ე ლ ს , ი ო თ ა მ ს , შ ი ო შ ს და მომავალთა სახლისა
თქვენისათა, ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და თქვენისავ სამკვიდროს მამუ-
10 ლს გვიაჯენით, ჩვენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი, მოკითხული
ვქენით და თავად თქვენი სამკვიდრო იყო, და მერმე, კურთხეულს ჩვენს
ძმისნულს, მეფეს ს ვ ი მ ო ნ ს ა ნ ყ უ რ ი ს ციხეზედ საჯილდაოდ ებოძე-

ბინა და მათი წყალობა წიგნიცა გქონდათ. ჩვენცა შეგინყალეთ და გიბოძეთ დ { ა } რ გ ვ ი ს { ს } ერთი კუამლი უ რ ი ა , დედა ხ ა თ უ ნ ა , შვილი ჰ ა ჰ ი ა და მისი მამა მ ა რ დ ა ხ ა მათის სამართლიანის მამულითა, დღეს რისაც მქონებელნი ყოფილიყვნენ მთითა, ბარითა, წყლითა, წისქვილითა, ველითა და ვენახითა, შენითა და ოხერითა, სახმ{ა}რითა და უხმ{ა}რითა, საძებრითა და უძებრითა, შესავალ-გასავალითა. ყოვლითურ უნაკლულოდ თქვენთვის და თქვენთა შვილთათვის გვიბოძებია სამკვიდროდ და საბოლოო{ო}დ.

5

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩვენსა ერდგულად სამსახურსა შინა და არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩვენგან და არა შემდგომად მეფეთა და მეპატრონეთაგან.

10

ანე, გიბძანებთ კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო და სხვანო მოსაქმენო, ვინცა-ვინ იყვნეთ და ანუ დღეის წაღმა იქნებოდეთ, თქვენცა ასრე დაუმტკიცეთ და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შე{ე}ცილებით თუინიერ შენევისა და თანადგომისაგან კიდე..

15

დაინწერა ბძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტლ, ხელითა კარისა ჩვენისა მდივან-მნიგნობრის, თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ - თ უ ე ლ ი ს ა თ ა .

დედანს ესვა რ ო ს ტ ო მ მეფის ბეჭედი.

კომენტარი:

საბუთის ადრესატს – დავითს მონაწილეობა მიუღია აწყურის ციხისთვის წარმოებულ ბრძოლაში. დოკუმენტში ასახულია სვიმონ II-ის პერიოდში, ირანის შაჰს დაკვეთით მოწყობილი ბრძოლა სამცხე-საათაბაგოს დასაკავებად. აწყურის ბრძოლის შესახებ კიდევ ერთი დოკუმენტი გვაძლევს ცნობებს, რომელიც გამოცემულია „დოკუმენტური წყაროები XVII საუკუნის I ნახევრის ქართლისა და კახეთის მეფეების შესახებ“ ტომი I-ში. 1619 წელს სვიმონ II-მ უბოძა მანგლელ ეპისკოპოსს ათანასე ტატიშვილს. საბუთის თანახმად, აწყურის ციხის იერიშზე დაღუპულა მასტანა შალიკაშვილის ვაჟი თამაზი. მასტანა სამცხიდან ქართლში მიგრირებული თავადია. იგი ოსმალთა ბატონობას გამოექცა მამულიდან. ცხადია, მის ინტერესებში ყველაზე მეტად შედიოდა სამცხის დაბრუნება. იგივე შეიძლება ითქვას ფავნელიშვილებზე. ქართულ ისტორიოგრაფიაში არსებობს მოსაზრება, რომ ფავნელიშვილები თმოგველებს დაენათესავნენ. ფავნელიშვილთა გვარში თმოგველი საკუთარ სახელად იქცა (ოთხმეზური, 1999: 137-139).

**1642. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ
მეფისა ხოსრო ნარიმანიშვილისადმი**

დ ე დ ა ნ ი : სეა, 1448-269; მოყავისფრო ქაღალდი; ზომა: 55,5X19,6 სმ.; შავი ფერის მელანი; მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი – ორწერტილი ან სამწერტილი; საბუთი დაზიანებული არ არის, გამაგრებულია სარესტავრაციო ქაღალდით; საბითი ქართულ-სპარსულია. სპარსული ტექსტი, შვიდსტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, შესრულებული შექასთენასთალიყის ხელით, მოთავსებულია რეცტო-ზე, ქართული ტექსტის თავში.

თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი ტლ (330) მარტის დ (4), რაც უდრის 1642 წლის 4 მარტს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი მერაბ ყორღანაშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ფუთურიძე, 1955: №169, გვ. 169.

ქ. ნებითა და შენეენითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ |² მეფემან, ჴელ-მწიფემან პატრონმან როსტომ, ესე უ|³კუნისამდე ჟამთა და ხანთა გასათავებელი წყალობი|⁴სა ნიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თ|⁵ქუენ, ჩუენთა ერდგულთა და ნამსახურთა ყმათა, მელიქ |⁶ნ ა რ ი მ ა ნ - ი შ ვ ი ლ თ ა : ხ ო ს რ ო ს , ძ მ ა ს ა შ ე ნ ს ა ბ ე ჟ ა ნ ს , ა ვ თ ა ნ დ ი |⁷ ლ ს , მ ი რ ი მ ა ნ ს , ყ ო რ ხ მ ა ზ ს , შვილთა და მომავალთა ს|⁸ახლისა თქუენისათა, ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგუი|⁹დევით კარსა და ქვემო ბოლნის {ს} მირანშას ნაქონს |¹⁰მამულს გუიაჯენით, ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენ|¹¹ი, მოკითხული ვქენით და თავად აყრილი იყო. და მერმე უ|¹²შვილო და მისი ნაქონი სამართლიანი მამული და მი|¹³ნა-წყალი, სასახლე და ჭურ-მარანი მითთ ბარამდისინ, |¹⁴რისაც მქონებელი [იყუენით], ყოვლითურ უ|¹⁵კლებრად თქუენთვის და თქუენთა შვილთათუის გუი|¹⁶ბოძებია.

ასრე რომე, არაოდეს არ მოგეშალოს, გქონ|¹⁷დეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თმ(ა)ნ ჩუენსა ერდგულად |¹⁸სამსახურსა შიგან.

ანე, გიბ(რძანებ)თ კარისა ჩვენისა ვექი|¹⁹ლ-ვეზირნო, ს ო მ ხ ი თ ი ს ა ტარულანო და მელიქნო და ქვემო |²⁰ბოლნისის მოურავნო და მოჭელენო, ვინცა-ვინ იყუნ|²¹ნეთ და ანუ დღეის ნაღმა იქნებოდეთ, თქუენცა ას|²²რე დაუმტკიცეთ და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და |²³შე{ე}ცილებით თუინიერ შენეენისა და თანადგომისაგა|²⁴ნ კიდე.

დაინერა ბ(რ)ძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლ, ჴელ|²⁵ითა კარისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობრისა, თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი |²⁶ ლ ი ს ბ ი რ - თ უ ე ლ ი ს ა თ ა .

ხელრთვა: როსტომ

სპარსული ტექსტი:

1642 წ. 14 მარტი

هو الغنى العالى

امر عالی شد آنکه در ینوقت بنابر شفقت عالی در براه خسرو ولد مراد مسیحی یساول| از ابتدا سنه یونت نیل بموجبی که در ذیل بخط گرجی نوشته شده محل خانه و باغ میرانشاه| را که واقع است در قریه بولنیس سفلا من اعمال سمخوت بخسرو مذکور عنایت| فرموده ارزانی داشتیم کدخدایان و ریشسفیدان بولنیس مذکور محل خانه و| باغ مزبور را بمومی الیه منسوب دانسته مزاحمت نرسانند مستوفی سرکار عالی این حکم را در دفتر ثبت نموده هر ساله حکم مجدد نطلبند و چون بمهر عالی رسد اعتماد نمایند
تحریرا | ۱۲ شهر ذی الحجه الحرم سنه ۱۰۵۱

ის (ღმერთი) არის უმდიდრესი, უზენაესი!

გამოვიდა მაღალი ბრძანება, რომ ამჟამად ქრისტიან იასაულ მ უ - რ ა დ ი ს შვილის — ხ ო ს რ ო ს ა დ მ ი მაღალი წყალობის [მიპყრობის] გამო, ჩვენ ცხენის წლის დასაწყისიდან ხსენებულ ხ ო ს რ ო ს იმ საფუძველზე, რომელიც ქვემოთ ქართულად არის დანერილი, ვუწყალობეთ და ვუბოძეთ ს ო მ ხ ი თ ს დამოკიდებულ სოფელ ქ ვ ე მ ო ბ ო ლ ნ ი ს შ ი მდებარე მ ი რ ა ნ შ ა ჰ ი ს სასახლე. ხსენებული ბ ო ლ ნ ი ს ი ს ქედბოდებმა და რიშეფიდემა აღნიშნული სასახლე, ადგილი და ვენახი მოხსენიებული [პირის] კუთვნილებად უნდა ცნონ და [იგი] არ უნდა შეაწუხოთ. მაღალი კარის მუსტოფი ჩანერს რა ამ [ბრძანებას სახელმწიფო] დავთარში, ყოველ წელს ახალ ბრძანებას ნუ მოითხოვს და როცა [ეს ბრძანება] მაღალი ბეჭდით დაიბეჭდება – დაემორჩილოს. დაინერა 1051 წლის კურთხეული ზილ-ჰიჯჯას თვის 12-ში.

5
10

სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომ მეფის სპარსული ბეჭედი. ზედა მარცხენა ზედა კუთხეში განსხვავებული ხელით მიწერილია: هو حکم نویسنده (ის (ღმერთი). ბრძანება დანერონ). ერთი სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭედი დასმულია ქართულ ტექსტზე წარწერით: خاک قدم علی منوچهر – „აღის ფეხთა მტვერი, მანუჩარ“. საბუთის verso-ზე დასმულია სამი მცირე ზომის ოვალური სპარსული ბეჭედი გაურკვეველი წარწერით. ერთ-ერთის ქვემოთ მოთავსებულია სარეგისტრაციო მინაწერი: بنظر رسید – „განხილულია.“ امر عالی شد – დანერილია სინგურით. ხოლო მეორე ბეჭდის ქვემოთ არის მინაწერი – ثبت شد – დამტკიცებულია.

120

1642. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ბერმანოზ ბარათაშვილისადმი

პ ი რ ი : სეა, 1450-14/8, გადაწერილი დედნიდან რუსული მმართველობის დაწესებულების პირების დავთარში.
საბუთის თ ა რ ი დ ი : ქორთიკონი ტლ (330), რაც უდრის 1642 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი შალვა მარტიროზიშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ღუნდუა, 1984: №8, გვ. 20-22; აბაშიძე, 2017: გვ.167-168.

[ქ.] ნებითა და შენევნითა ღმ(რ)თის(ა)თა, ჩვენ, ღმრთივ-ამაღლე-
ბულმან და ღმთივ-დამყარებულმა და ღმ(რ)თივ-გვირგვინოსანმა, ჴელ-
მწიფემა, მეფეთ-მეფემან პატრონმა რ ო ს ტ ო მ , და თანამემცხედრემა
ჩვენმა, დედოფალთა დედოფალმა პატრონმა მ ა რ ი ა მ , ესე უკუნისამ-
5 დი საბოლოო(ო)თ ჟამთა და ხანთა გასათავებელი, მტკიცე, შეუცვალეზე-
ლი წყალობისა წიგნი და სიგელი დაგინერეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენთა
ერდგულთა და მრავალფერად თავდადებით ნამსახურსა ყმათა, ბ ა რ ა თ -
ა შ ვ ი ლ ს გ ე რ მ ა ნ ო ზ ს , შვილსა თქვენსა: ბოქაულთუხუცეს
ო თ ა რ ს , პ ა ა ტ ა ს და ბ ე რ ს ა და ვ ა რ ა ზ ა ს ა , შვილთა, შვილისშ-
10 ვილთა და ჩამომავალთა ყოველთავე სახლისა თქვენისათა.

მას ჟამსა, ოდეს დაუნაშავებრად და შეუქმცდ(ა)რად თქვენი სამ-
კვიდრო სოფელი ც ო ვ რ ე თ ი გამოგართვით და ბატონიშვილს გ ი -
ო რ გ ი ს უბოძეთ, ვითა(რ)ცა ბატონიშვილს რომ უბოძეთ, მას უკან იმ
სოფელ(ი)ს – ც ო ვ რ ე თ (ი) ს გამორთმევა აღარ იქნებოდა, თქვენ
15 მოგვიდევით კარსა და იმავე თქვენის სამკვიდროს სოფლის ც ო ვ რ ე -
თ ი ს სანაცულოსა წყალობას დაგვეაჯენით. ჩუენ ვისმინეთ აჯა და მოხ-
სენება თქვენი, ვიგულეთ და ვიგულისმოდგინეთ, შეგინყალეთ და გიბოძ-
ეთ ც ო ვ რ ე თ ი ს სამუქფოდ და სანაცულოდ ჩუენი სახასო სოფელი
დ ი დ ი ნ ე რ ა ქ ვ ი მისის მითთა, ბართთა, წყლითა, წისქულითა, ველი-
20 თა, ვენახითა, ქალითა, სათიბითა, ეკლესი(ი)თა, სასაფლ(ა)ოთა, ყოვლის
მისის სამართლიანის სამძღურითა და საქმითა, შესავლითა და გასავლითა,
სამკვიდროთ და საბოლოო(ო)თ ყოვლის ა დ ა მ ი ს მონათესავეს კაცისაგან
უცილებლად, თქვენთვის და თქვენთა შვილთათვის გვიბოძებია.

ანე, უზედაესთა მოგახსენებთ, უქუედაესთა გიბ(რ)ძანებთ კარი-
25 სა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო, მდივან(ნ)ო და სხვანო მოსაქმენო, მერმე,
თქვენცა ასრე გაუთავეთ და დაუმკვიდრეთ, რარიგათაც ამა ჩვენგან ნაბო-
ძებს სიგელსა შიგან ეწეროს. ნურას მოუშლით და შექ(ე)ცილებით თვინიერ
თანადგომისა და შენევნისაგან კიდე.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩვენსა ერდგულად სამსახ-
ურსა შინა და {ა}რაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩვენგან და არა სხვათა მე-
30 პატრონეთაგან.

დაინერა წიგნი და ბ(რ)ძანე)ბა ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლ, ჴელითა კარისა
ჩვენისა მდივან-მწიგნობრის, მ ა რ ტ ი რ ო ზ ი შ ვ ი ლ ი ს შ ა ლ ვ ა ს ი თ ა .

დედანს ესვა [რ ო ს ტ ო მ] მეფის ბეჭედი და ხელრთვა: მ ა რ ი ა მ

სპარსული ტექსტი:

1643 წ. იანვარ-თებერვალი

حکم عالی شد آنکه بنابر شفقت عالی در باره رفعت پناه کرمانوس براتلی و اولاد او قریه زیرک من
اعمال سمخوت را که بتیول ا با خودا ء سفر چی سابق مقرر بود تغییر داده بموجبی که در ذیل بخط
گرجی نوشته شده بتول مومی الیهم مقرر فرموده ارزانی داشتیم رعایا قریه ا مذکورہ از ابتداء دو ماهه
یونت نیل مومی الیهم را تیولداری با استقلال خود دانسته سال بسال مالوجهات و حقوق دیوانی خود را ا

موافق دستور العمل گرجستان در وجه تیوداران مزبور رسانیده رسانیده موقوف ندارند مستوفی سرکار عالی در دفتر ثبت نموده هر ساله حکم مجدد انطباق چون بمهر عالی رسد اعتماد نمایند و در عهده دانند
تهریرافی شهر ذی قعدة سنه ۱۰۵۲

محل مهر رستم خان

محل مهر محمد علی

محل مهر

محل محر

გამოვიდა მაღალი ბრძანება იმაზე, რომ გერმანოზ ბარათ-
აშვილისა და მისი შვილების მიმართ მაღალი ყურადღების გამო
სომხთს დამოკიდებული სოფელინერაქვი, რომელიც ყოფილ სუ-
ფრაჩს, ბახუტას თიულად ებოძა, იმგვარად, როგორც ქვემოთ ქარ-
თულად არის დანერილი, ზემოხსენებულ [გერმანოზს] ვუნყალო- 5
ბეთ და ვუბოძეთ თიულად. ხსენებული სოფლის გლეხებმა ცხენის წლის
ორთვეობის დასაწყისიდან ზემოხსენებული [გერმანოზი] თავიანთ
სრულუფლებიან თიულდარად სცნონ, წლიდან წლამდე თავისი მალუჯა-
თი და დივანის [სხვა] გამოსაღები სარათველოს დასტურლამალის
თანახმად ხსენებული თიულდარების სასარგებლოდ მას გადასცენ, არ 10
დააბრკოლონ. მაღალი კარის მუსტოუფებმა დავთარში გაატარონ, ყოველ
წელს ახალ ბრძანებას ნუ მოითხოვენ [და], როდესაც მაღალი ბეჭდით
შეიმკობა, გამოიჩინონ ნდობა და სავალდებულოდ მიიჩნიონ. დაიწერა 1052
წლის ზი-ლ-კადას თვეში.

კომენტარი:

გერმანოზ ბარათაშვილი – ბარათაშვილთა განაყოფი გვარის, გერ-
მანოზიშვილთა ფუძემდებელი. იგი როსტომის ერთგულებით გამოირ-
ჩეოდა და მისი მფარველობით სარგებლობდა.

გიორგი ბატონიშვილი – იგივე გიორგი გონაშვილი. როსტომის წი-
ნალმდეგ მოწყობილ ნოდარ ციციშვილის 1642 წლის აჯანყების დროს
იგი მეფის მხარეს იყო, 1643 წელს კი მეფეს დაპირისპირებია, რის გა-
მოც დაუსჯიათ თვალების დათხრით (იხ. კომენტარი სეა, 1450-14/9-თან;
გოგოლაძე 2010/11: 137; ბერი ვენატაშვილი 1959: 423).

1642 წ. ყმა-მამულის ფეალოვის წიხნი როსტომ მეფისა ბეჰან თულაშვილისადმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Qd-1698; მოყვითალო ფერის ქაღალდი; ზომა: 53,7,X23,2
სმ; მელანი შავი და სინგური; ხელი მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი:
ორწერტილი და სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; დაზიანება: საბუ-
თის ზედა, მარჯვენა და მარცხენა კიდეები დაზიანებულია; რესტავრირებუ-

ლი. საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპარსული. რვასტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, შექასთე-ნასთალიყის ხელით შესრულებული, მოთავსებულია recto-ზე, ქართული ტექსტის თავში.

თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი ტ ლ (330), რაც გვაძლევს 1642 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთუელ თუმანიშვილი. ფუთურიძე, 1955: N76, გვ. 171-173.

ქ. ნებითა და შენევნითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ მეფემან, ჴე|¹ლ-მნიფემან პატრონმან რ ო ს ტ ო მ , და თანამეცხედრემან ჩუენმა|²ნ, დედოფალთ დედოფალმან პატრონმან მ ა რ ი ა მ , ესე უკუნისამ|³დე ჟამ-თა და ხანთა გასათავებელი წყალობისა და საბო|⁴ლოო ნიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თ|⁵ქუენ, ჩუენთა ერდგულთა და წესისებრივ მრავალფერად |⁶ თავდადებით ნამსახურთა ყმათა, თ უ ლ ა შ ვ ი ლ ს მელუინეთუხუცე|⁷ს ბ ე ჟ ა ნ ს და ძმასა შენსა, მეშარბათეთუხუცეს რ ა მ ა ზ ს , შვილ|⁸თა თქუენთა ო თ ა რ ს ა , ბ ა ხ უ ტ ა ს ა , ხ ო ს - რ ო ს , პ ა პ უ ა ს ა და მომავა|⁹ლთა სახლისა თქუენისათა, ყოველთავე, მას ჟამსა, ოდეს კ|¹⁰ურთხეულს ბიძაჩუენს, მეფეს პატრონს ს უ ი მ ო ნ ს , ა ნ უ ფ ი ს { ს } ამო|¹¹ვარდნილის ბ ა რ ა თ ა შ ვ ი ლ ი ს კერძი ა კ ო ფ - შ ა შ ვ ი ლ ე ბ ი თქუენთა|¹²პაპა-მამათა და ბიძათათვის საჯილდაოდ ებოძებინათ, და მასუკა|¹³ნ კიდევ კურთხეულს მეფეს ბატონს ლ უ ა რ ს ა ბ ს ნიგნი გაე|¹⁴ახლებინა და იმათაც საჯილდაოდ წყალობა ექნათ, და მას აქა-|¹⁵თ, თქუენს სახლს ჰქონებოდა.

და თქუენი განაყოფები კარს მო|¹⁶გვიდგნეს, რომე, ამაში ჩვენც ნილი გვიძესო, ვითაც სამად გა|¹⁷ყრილიყუნეს. ცოტას ხანს იმათი განაყარი ა კ ო ფ შ ა შ ვ ი ლ ი ლ ი მ |¹⁸ბ უ ა და ს ი მ უ ა თქვენს განაყოფს სამართალშიდ დაუდევით. მასუკან მართლა |¹⁹მოკითხული ვქენით და რადგან ბ ა რ ა თ ა შ ვ ი ლ ი ს ა და ამოვარდნილის კაცის |²⁰საკერძო იყო, ბატონის ბიძის ჩუენისა და ბატონის ლ უ ა რ ს ა ბ ს |²¹ნიგნები გქონდათ და საჯილდაოდ ებოძებინათ, ველარც ჩუენ |²²მოგიშლიდით.

და შეგინყალეთ და გიბოძეთ ა ნ უ ფ ი ს { ს } ა კ ო ფ შ ა შ ვ ი ლ ე |²³ბ ი წელშეუვალად, ასრე რომე, მთით ბარამდი თქვენთუის|²⁴ და თქვენთა შვილთათუის გუიბოძებია, და არას თქვენს ნათესავს იმათან |²⁵წელი აღარა ჰქონდეს.

გქონდეს და გიბედნიეროს ლ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენსა |²⁶ერდგულად სამსახურსა შინა და არაოდეს არ მოგეშალოს ა|²⁷რა ჩუენგან და არა შემდგომად სხუათა მეპატრონეთაგან.

ანე, |²⁸გიბძანებთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და სხუანო მოსაქმე|²⁹ნო, თქუენცა ასრე დაუმტკიცეთ და ნურაოდეს ნუ მოუშ|³⁰ლით და შექეცვილებით, თუინიერ თანადგომისა და შენევნისაგა|³¹ნ კიდევ.

აინერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტ ლ , წელითა კარი-სა|³²ჩუენისა მდივანმწიგნობრის თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ უ ე ლ - ი ს ი თ ა .

როსტომ მეფის ქართული ბეჭედი:

الله (ალლაჰ), ქ. ყანის ფეჰთა მტურერი როსტომ მეფე ვამტკიცებ.

სპარსული ტექსტი:

1642 წ. 3-31 მარტი

هو الغنى و العالی

ابو الغازی سلطان رستم خان میرزا سوزم

امر عالی شد آنکه بنابر شفقت عالی در باره عزت دستگاه بیجن بیگ براتہ ایللی شیرہ جی باشی | از ابتدا سنہ یونت نیل بموجبی کہ در نیل بحط گرجی نوشتہ شدہ یکخانہ وار رعیت کہ موسوم است | بخان بوه و سمیون اولد اکوشا اعلی واقع در قریہ آزو پیس من اعمال براتہ ایللی | بتیول او و برادران او مقرر فرمودہ ارزانی داشتیم مومی الیہم را تیولداریاستقلال | خود دانستہ سال بسال مالوجہات و حقوق دیوانی خود را بلا قصور مهمسازای ایشان نمودہ | قضا[یا] سانحہ خود را سواى قضیہ خون دریشان رفع نمایند مستوفی سرکار عالی در دفتر | ثبت[ت نمودہ] ہر سالہ حکم مجدد نتلبد و از شایبہ تغیر و تبدیل مصون شناسند و در عہدہ داندند تحریرا | فی شہر ذی الحجہ الحرم سنہ احدی و خمسین و الف

**ის (ღმერთი) არის უმდიდრესი, უზენაესი!
აბულ-ლაზი სულტან როსთემ-ხან მირზა. ჩემი სიტყვა**

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ სიდიადის სფეროს, მეღვინეთუხუცესის ბ ე უ ა ნ - ბ ე გ ს ა ბ ა რ ა თ ი ა ნ ო ე ლ ი ს მიმართ მაღალი წყალობის [მიპყრობის] გამო, ცხენის წლის დასაწყისიდან მას და მის ძმებს იმ საფუძველზე, რაც ქვემოთ ქათულად არის დაწერილი, ჩვენ დავუმტკიცეთ და ვუბოძეთ ერთი კომლი გლეხი – ხ ა ნ ბ უ ჰ ა დ და ს ი - მ ო ნ ა დ წოდებულნი ა ქ ო ფ შ ა შ ვ ი ლ ი ს შვილები, [რომელნიც] ცხოვრობენ ს ა ბ ა რ ა თ ი ა ნ ო ს სოფელ ა ნ უ ფ ი ს შ ი . ხსენებული [პირები] მათ უნდა ცნონ თავის სრულუფლებიან თიულდარებად, თავისი მალუჯათი და სახელმწიფო გადასახადი ყოველ წელს უკლებლად მათ უნდა გადასცენ და თავისი [სასამართლოს] საქმეები, გარდა სისხლის [სამართლის] საქმეებისა, მათ მიანდონ. მაღალი კარის მუსტოუფი, [ამ ბრძანებას] ჩანერს რა დავთარში, ყოველ წელს ახალ ბრძანებას ნუ მოითხოვს, დაცულად ცნოს ის გადაკეთებისა და ცვლილების მანკისაგან და [მისი შესრულება] თავის მოვალეობად აღიარონ.

დაინერა 1051 წლის ზილჰიჯჯას თვეში.

როსტომ ხანის ბეჭდის ადგილი

მოჰამად ალის ბეჭდის ადგილი

ბეჭდის ადგილი

ბეჭდის ადგილი

სპარსული ტექსტის დასაწყისი ფორმულა შესრულებულია ყვითელი მელნით. თოღრა დაწერილია სინგურით, მხოლოდ სიტყვა ميرزا (მირზა) და ასო ن (ნუნი) – ორჯერ შავი მელნით. თოღრას მარცხენა მხარეს განსხვავებული ხელითაა მინაწერი // هو حکم نوسید - „ის (ღმერთი) ბრძანება დაინერა.“ სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომის სპარსული ბეჭედი. საბუ-

თის verso-ზე მოთავსებულია ოვალური ფორმის სამი სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭედი წარწერებით: 1. يا معين الضعفا – ო, უძლურთა შემწევ! 2. გაურკვეველი წარწერით, ქვემოთ მინანერი: بنظر سيد – „განხილულ (წარდგენილ) იქნა“, 3. عبده عليقى – „მონა [ღვთისა] ალიყული.“, ქვეშ მინანერით: ثبت شد – „ჩაინერა“ //დამტკიცდა.

საბუთს აქვს სარეგისტრაციო მინანერები: قلمى شد – დაინერა; بنظر سيد – განხილულ იქნა.

კომენტარი იხ. ხეც, Qd-1672-თან.

122

[1642]. ბრძანება როსტომ მეფისა დირბელებისადმი

დედანი: ხეც, Hd-14429, ღია ნაცრისფერი ქაღალდი, ზომა: 14X13,4 სმ; შავი ფერის მეღანი; მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; დაზიანება: საბუთი თავნაკლულია.

საბუთი უთარიღოა. თარიღდება ნოდარ ციციშვილის ამბოხების მიხედვით თარიღდება.

გ ა მ ო ც ე მ ა : გოგოლაძე, 2010/2011: გვ. 132.

ო დირბელნო! მერმე, ფიცხლავ ელიზბარ²რს შემოეყარენით ლაშქრად, თორე³შ, რაც ავი არის, იმას გიზამთ, იცოდ⁴თ. თემი და ქვეყანა აქ არის და თქვენ შინ⁵ წამოჯდომილხართ. რაც სხუის მოურავისათ⁶უის გემსახუროს, ისრე {ი}მს{ა}ხურეთ და ამისი⁷ ნაცვალიც ასაქმეთ სამართლიანის საქმით⁸, ზენა⁹ქარ.

როსტომ მეფის ხელრთვა: როსტომ

გვიანდელი მინანერი საბუთის verso-ზე:

ქ. დირბის ნიგნი როსტომ მეფისა.

კომენტარი:

თავნაკლული საბუთიდანაც ჩანს, რომ მეფე დირბელთა ლაშქრის შეკრებას ითხოვს. დასახელებული ელიზბარი, ბოქაულთუხუცესი ელიზბარ დავითიშვილია (იხ. კომენტარი ხეც, Sd-601-თან), მისი მამა დავითი კი დირბის მოურავი იყო 1635 წლიდან (იხ. ხეც, Sd-602). მკვლევარი თამაზ გოგოლაძე მიიხნევს, რომ საბუთი გაცემულია ნოდარ ციციშვილის ამბოხების ჩასაქრობად მზადების პერიოდში, 1642 წელს, ხოვლეს ბრძოლის წინ. დოკუმენტის შინაარსი ესადაგება ფარსადან გორგიჯანიძის ცნობას ელიზბარ ბოქაულთუხუცესისა და მისი ყმების აქტიურ მონაწილეობაზე როსტომის მხარდამხარ აჯანყებულთა წინააღმდეგ (თ. გოგოლაძე, 2010/11: 132).

**1642 წ. წყალბოს ბანახლებს წიბნი როსტომ
მეფისა კონსტანტილე ღვთისმშობლისადმი**

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Sd-603; ყავისფერი ქაღალდი; ზომა: 24,7X20,5 სმ.; შავი ფერის მელანი; მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი: სამწერტილი; დაზიანება: საბუთს მოხეული აქვს მარჯვენა მხარე და გამაგრებულია სარესტავრაციო ქაღალდით.

საბუთის თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი ტლ (330), რაც გვაძლევს 1642 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთუელ თუმანიშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : თაყაიშვილი, 1909: გვ. 234.

ქ, ნებითა და შეწვევითა ღ(მრ)თისათა, ჩვენ, მეფეთ-მეფემან, [წელმ-ნი²ფემან პატრონმან როსტომ და თანამეცხედრემან ჩვენმან, [დედო-ფალ]³თ-დედოფალმან პატრონმან მ ა რ ი ა მ , ესე უკუნისამდი ჟამთა [და ხანთა] |⁴ გასათავებელი წყალბოსა ნიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, |⁵ ჩვენსა ერთგულსა და წესისებრივ მრავალფერად თავდადებით ნამსახურ]⁶სა ყმათა: დ ა ვ ი თ ი ს შ ვ ი ლ ს კ ო ს ტ ა ნ - ტ ი ლ ე ს და კარისა ჩვენისა ბოქაულთუხუცესს} |⁷ პატრონს ე ლ ი ზ - ბ ა რ ს , შვილთა და მომავალთა სახლისა თქვენისათა ყოველ⁸თავე.

მას ჟამსა, ოდეს გ ი ო რ გ ი მ ა მ ი რ ე ჯ ი ბ მ ა ნ ტყუილად გაგვასინ-ჯვინა, რომე, რა⁹ც ე ლ ი ზ ბ ა რ ს ს ტ კ ო ც ა ს და ნ ა ბ ლ ო ა ნ ა ს მამ-ული აქუს, ჩემი სამკუიდრო არი¹⁰სო, ცოტას ხანს გაუსინჯავად გამოგ-ართვით და იმას [ე]უბოძეთ. ანე, მას უკან მართლად მოკითხული ვქენით, და რადგან თქვენი საკერძო ყოფილიყო, თქუენვე გიბოძეთ¹¹ ისრევა თქვენი მამულის ს ტ კ ო ც ა და ნ ა ბ ლ ო ა ნ ა ს ყოვლის სამართლიანი¹²ს სამძღურით, მითთ ბარამდისინ.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მან) ჩვენსა ერდ¹³გულად სამსახ-ურსა შინა და არაოდეს არა მოგეშალოს არა ჩვენგან და არა შე¹⁴მდგომად სხუათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბძანებთ კარისა ჩვენისა |¹⁵ ვექილ-ვეზირნო და სხუანო მო-საქმენო, ვინცა ვინ იყუნეთ და ანუ დღე{ი}ს წარმ¹⁶ა იქნებოდეთ, თქუენცა ასრე გაუთავეთ, ნურაოდეს ნუ მოუშლით |¹⁷ და შე{ე}ცილებით, თუინიერ შეწვევისა და თანადგომისაგან კიდე. ვინ იცის, |¹⁸ სხუათას წელში ამა მამ-ულების ნიგნი და ნიშანი გამოჩნდეს, სიგლ¹⁹ითა ამითა გაგვიცუდებია. და მტკიცე ეს{ე} ოდენი არის.

დაიწერა ბ(რძანება და ნი²⁰შანი ეს ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლ, წელითა კარისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობრისა |²¹ – თ უ მ ა ნ ი ს შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ - თ უ ე ლ ი ს ი თ ა .

ხელრთვები ხვეულად: როსტომ , მ ა რ ი ა მ

ასლის გადამღების მინაწერი:

ქ. ეს მუსავადა თვითონ მე, დ ა ვ ი თ დავწერე და ამისი დედანი, როს-ტომ ნეფისაგან ნაბოძები, აქ მე მაქს |² და რაც ამ ასლში ამა მუსავადის...

გვიანდელი მინაწერები საბუთის verso-ზე:

1. ქ. ტ კ ო ც ი ს ა და ნ ა ბ ლ უ ა ნ ი ს წიგნი.
2. რ ო ს ტ ო მ მეფის წყალობის წიგნი.

კომენტარი:

დავითიშვილების სამამულე დავას არაერთი დოკუმენტი ასახავს. საგულისხმოა, მიუხედავად იმისა, რომ დავითიშვილები (დავითი, კონსტანტინე და ელიზბარი) როსტომის ერთგული მხარდამჭერები იყვნენ და მეფეც უხვი წყალობით ასაჩუქრებდა, მათ მიერ წარმოებული სამამულე დავებისას როსტომი მათი სუბიექტური მხარდამჭერი არაა. გარკვეულ შემთხვევებში მათი მოწინააღმდეგის პოზიციასაც იკავებს და მხოლოდ დამამტკიცებელი საბუთების წარდგენის შემდეგ უბრუნებს მამულებს დავითიშვილებს (მაგ.: ხეც, Sd-556-ა).

124

**1642 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა
ქაიხოსრო ბარათაშვილისადმი**

პ ი რ ი : ხეც, Hd-14694; ლურჯი ფერის ქაღალდი; 1 ფურცელი.

პ ი რ ი : სეა, 1450-12/103.

საბუთის თ ა რ ი დ ი : საბუთს უზის თარიღი ქორონიკონი ტლ (330), რაც 1642 წელს გვაძლევს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი შალვა მარტირუშაშვილი

გ ა მ ო ც ე მ ე ბ ი : თაყაიშვილი, 1899: №417, გვ. 483-484; გოგოლაძე, 2009: გვ. 113-114; გოგოლაძე, 2010/2011: გვ. 130; გოგოლაძე, 2014/2015: გვ. 117.

ქ. ნებითა და შენევნითა ღ(მრ)თისათა, ჩვენ, მეფეთ-მეფემან პატრონმან როსტომ, და თანამეცხედრემა ჩვენმა, დედოფალთ-დედოფალმა, პატრონმა მარამ, ესე საბოლოოდ გასათაებელი მტკიცე და შეუცვალებელი წყალობის წიგნი და სიგელი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენთა ერთგულთა და მრავალფერად თავდადებით ნამსახურსა ყმათა: ბ ა რ ა თ ა შ ვ ი ლ ს , სახლის უხუცესს, ბატონს ქაიხოსროს და შვილსა თქუენსა, ბ ა რ ა თ ა ს ა , და მომავალთა სახლისა თქვენისათა, ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს თ უ მ ი ნ ი { ს } თავისავე ნებითა მისი თავი თქუენთვის მოებარებინა, თქუენცა მოგვიდექით კარსა, თ უ მ ი ნ ი ს ა მობარებისა და იმისი მამულის: ბ უ ჟ ლ უ ლ ა შ ვ ი ლ ე ბ ი ს ა და სრულად ბ უ ჟ ლ უ ლ ა { ა } ნ ი ს ა და ე ლ ფ ი ა ს მ ა ნ უ კ ა შ ვ ი ლ ი ს წყალობასა დაგვიჯენით.

ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი, თ უ მ { ი } ნ ი ც თქვენ მოგაბარეთ და მისი მამული: ბ უ ჟ ლ უ ლ ა { ა } ნ ი და ე ლ ფ ი ა ს მ ა ნ უ კ ა -

ა შ ვ ი ლ ი შვეგინყალეთ და გიბოძეთ მისითა მთითა, ბართა, წისქვილითა, ველითა, ვენახითა, ქალითა, სათიბითა, ეკლესიითა, სასაფლაოთი, ტყითა, სანადიროთა, ყოვლისა მისის სამართლიანის შესავლითა და გასავლითა, სამძღვრითა და ფუზითა.

თქვენთვის და თქვენთა შვილთათვის სამკვიდროთ და სამამულოდ გვიბოძებია, ყოვლის კაცისაგან უცილებლად, ასრე და ამა წესითა: სადამ- 5
დი თ უ მ ი ნ { ი } ცოცხალი იყოს, ეგეც თქუენი გაუყრელი არის. და რა სოფელმა მისი ბეგარა არ დაივალოს და თ უ მ { ი } ნ ი მის მეუფეს მიე-
ბაროს, როგორცა თქვენს სიკეთესა მართებდეს, სულის საქმე იმ რიგათ
კარგათ გაურთვეთ და მამული სამკვიდროდ და საბოლოოდ თქვენთვის 10
დაგვიმკვიდრებია.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თმან ჩვენსა ერთგულად სამსახურ-
სა შიგან. არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩუენგან და არცა შემდგომად სხვა-
თა მეპატრონეთაგან.

ანე, უზედაესთა მოგახსენებთ და უქვედაესთა გიბძანებთ, კარი- 15
სა ჩვენისა ვეკილ-ვეზირნო, მდივანო და სხვა მოსაქმენო, ვინ გინდ-ვინ
იყვნეთ და ანუ დღეის წალმა ვინ გინდ-ვინ იქნებოდეთ, ბძანება და ნიშანი
ესე თქუენცა ასრე გაუთავეთ და დაუმკვიდრეთ, რარიგადაც ამა ჩუენ-
გან ბოძებულს სიგელსა შიგან ენეროს. ნურას შეუშლით და შეეცილებით,
თვინიერ თანადგომისა და შენევენისაგან კიდე. 20

დაინერა ბძანება და სიგელი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტლ, ჴელითა კარისა
ჩვენისა მდივან-მნიგნობრისა მ ა რ ტ ი რ უ ზ ა შ ვ ი ლ ი შ ა ლ ვ ა ს ი თ ა .

ხელრთვები: რ ო ს ტ ო მ , მ ა რ ი ა მ

გვიანდელი მინაწერი:

1. recto-ზე, ფანქრით სიგელის თავში: წყალობის წიგნი მეფე რ ო ს ტ ო მ -
ი ს ა . ამ წიგნისა ჩვენ მარტო პირი გვაქვს ხელში.

2. verso-ზე მელნით:

ამისი ასლი ვნახე მე, მღვდელმა, ქ უ რ უ ხ უ ლ ო ვ მ ა მ ა ხ ა რ ე ბ ე ლ -
მ ა და სისწორით გარდმოვსწერე წელსა ჩყიფ-სა, დეკენბრის ით-სა დღესა.

1. ბ უ ყ ლ უ ლ ე თ ი ს და ე ლ ფ ი ა ს .

კომენტარი:

საბუთი საინტერესოა ყმად თვითშეწირვის თვალსაზრისით. თუმი-
ნი აზნაური უნდა ყოფილიყო, რადგან აქვს მამული და ჰყავს ყმე-
ბი. თუმიწზე მეურვეობა ქაიხოსრო ბარათაშვილს აუღია, რომელსაც
უნდა დარჩენოდა თუმიწის ქონება მისი გარდაცვალების შემდეგ ამ
მთელ ამ პროცედურას იურუდიულად ამტკიცებს მეფე.

1642 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა
ხოსია ბარათაშვილისადმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Ad-1138; მუქი ყავისფერი ფერის ქაღალდი; ზომა: 52,3X19,3; შავი ფერის მეღანი; მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი: ორ-წერტილი ან სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; ტექსტის ხილვადობა მკაფიო; საბუთი ორენოვანია: ქართულ-სპარსული. სპარსული ტექსტი მოთავსებულია საბუთის recto-ზე. ექვსსტრიქონიანი ქართული ტექსტი, შესრულებული შექასთეს ხელით, მოთავსებულია საბუთის recto-ზე.

თ ა რ ი დ ი : საბუთს უზის თარიღი ქორონიკონი ტლ (330), რაც 1642 წელს გვაძლევს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთუელ თუმანისშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ე ბ ი : ფუთურიძე, 1955: N 226, გვ. 226-229; გოგოლაძე, 2010/2011: გვ. 131; გოგოლაძე, 2014/2015: გვ. 118.

ქ. ნებითა და შენევნითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემან, |² პატრონმან როსტომ, ესე უკუნისამდი ჟამთა და ხანთა გას{ა}თავებელი წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და გ|³იბოძეთ თქვენ, ჩუენტა ერდგულთა და წესისაებრივ მრავალე|⁴ერად თავდადებით ნამსახურსა ყმათა, ბ ა რ ა თ ა შ ვ ი ლ ს ხ ო ს ი ა ს ა , შვი|⁵ლთა შენთა, ო თ ა რ ს , ს ა { ა } მ ს , ბ ე რ უ კ ა ს ა და მომავალთა სახლის|⁶ა შენისათა, ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგით კარსა და |⁷ მამულის წყალობას გუიაჯენით, ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი, |⁸ შეგინყალეთ, და მოკითხული გიყავთ და ნ ო ს ტ ი ს ო ძ ი ს ი თავად ამა|⁹ს წინათ თქვენ[ს] სახლისკაც[ს] |¹⁰ჯ ა ვ ა ხ ი შ ვ ი ლ ს ე[პყრა] და სანახში|¹⁰რედ დადებული გქონებია. და მას უკან კიდევ ყ{ა}ენის ულურზედ ციხე |¹¹ აგელო და კაცნი დაგრჩომია და ახლა კიდევაც ნ ო დ ა რ და ა რ ა გ ვ ი ს ე რ ი ს |¹² თ ა ვ ი უკუგუიდეგნეს, ი მ ე რ ე ლ ნ ი დარბაისელნი გუერც ახლდეს, მოუჭედით |¹³ ქ ა ლ ა ქ ი დ ა მ ე და თქვენ მოწინავედ მოგვიძელით და ჩუენს უღურზედ თავი ა|¹⁴რ დაინყალობეთ, გააქციეთ და მრავალი სახელი ჰქენით.

ან, ამისად სა|¹⁵მუქფოდ და საჯილდაოდ, რაც ნაძალადევად ბიძათქვენს, ქ ა ი ხ ო ს |¹⁶ რ ო ს ო ძ ი ს { ს } ა ჰქონდა უ ლ უ მ ბ ე ხ ა შ - ვ ი ლ ი ა ნ ა დ , – ესე[ე]ბისრევ თქ|¹⁷უენ შეგინყალეთ და გიბოძეთ მითი ბარამდისინ, რისაც მქონებელი ო |¹⁸ ძ ი ს ი ყოფილიყოს, ყოვლითურთ თქვენთუის და თქვენთა შვილთათვის გუი|¹⁹ბოძებია სამკვიდროდ და საბოლოოდ.

გქონდეს და გიბედნიეროს ლ|²⁰(მერ)თ(მან) ჩუენსა ერდგულად სამსახურსა შინა და არაოდეს არ მოგ|²¹ეშალოს, არა ჩუენგან და არა სხუათა მეპატრონეთაგან.

ანე, გი|²²ბძანებთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და სხუანო მოსაქმენო, ვინ|²³ცა-ვინ იყვნეთ და ანუ დღეის ნაღმა იქნებოდეთ, თქვენცა

|²⁴ ასრე დაუმტკიცეთ და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შექცევილები|²⁵თ, თუნიერ შენენისა და თანადგომისაგან კიდე.

დაინერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლ, ჴელითა კარი-სა ჩუენისა მდივან-მნიგნობარის, თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ უ ე ლ - ი ს ი თ { ა } .

როსტომ მეფის მსხლისებრი ფორმის ბეჭედი:

აღლაჰ, ქ. ყაენის ფეჴთა მტუერი, როსტომ მეფე ვამტკიცებ.

სპარსული ტექსტი:

1642წ. 2 დეკემბერი

هو

حكم عالی شد آنکه بنابر شفقت عالی در باره رفعت پناه خوسیا بیگ| براه ایلی بموجبی که در ذیل بخط کرجی نوشته شده است قریه اوزیس| من اعمال گرجستان کارتیل را از ابتداء سه ماهه سنه یونت نیل بتیول مومی الیه | مقرر فرموده ارزانی داشتیم مستوفی سرکار عالی در دفتر ثبت نموده | از شایبه تغییر و تبدیل مصون و محروس شناسند و چون بمهر عالی رسد اعتماد کرده | در عهده داندند و هر ساله حکم مجدد نطلبند تحریرا فی ۱۰ شهر رمضان سنه ۱۰۵۲

ის (ღმერთი)

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზედ, რომ სიდიადის საფარველის ხოსია ბართაშვილის მიმართ მაღალი წყალობის გამო [და] იმ საფუძველზე, რომელიც ქვემოთ ქართულადაა აღნიშნული, ჩვენ, ცხენის წლის სამთვეობის დასაწყისიდან, ქართლს დამოკიდებული სოფელი ოძისი მას თიულად დავუმტკიცეთ და ვუნყალობეთ. მაღალი კარის მუს-ტოფი, [ამ ბრძანებას], ჩანერს რა დავთარში, იგი როცა გადასხვაფერებისა და შეცვლის მანკისაგან დაცულად ცნოს და როცა (საბუთი) მაღალი ბეჭდით იქნება აღჭურვილი – დემორჩილონ მას, [ბრძანების შესრულება] თავის მოვალეობად აღიარონ და ყოველ წელს ახალ ბრძანებას ნუმოითხვენ. დაინერა 1052 წ. რამაზანის თვის 10-ში.

5

სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომ მეფის სპარსული ბეჭედი. საბუთის verso-ზე სიმაგრისათვის დაკრულია ქალაღი, რომლის ქვეშაც ჩანს სამი სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭედი: 1. ელიფსური, წარწერით: افوض امری الی الله - „ო, უძღურთა შემწევ“; 2. ოთხკუთხა, წარწერით: „მომინდვია ჩემი საქმე ღვთისათვის“; 3. ოვალური, გაურკვეველი წარწერით. ქვემოთ მინერილი აქვს: ثبت شد დამტკიცდა. ქართულ ტექსტზე დასმულია კიდევ ერთი ოთხკუთხა სპარსული ბეჭედი გაურკვეველი წარწერით.

კომენტარი:

საბუთში საუბარია 1642 წლის ნოდარ ციციშვილის გამოსვლაზე, რომლის დროსაც ხოსია ბართაშვილს მეფე როსტომისთვის დაუჭერია მხარი და აქტიურად იბრძოდა აჯანყებულთა დასამარცხებლად (გოგოლაძე, 2010/11: 130-131). სწორედ ამის სანაცვლოდ იღებს ჯილდოს.

მნიშვნელოვანია, რომ მან თავისი ბიძის, ქაიხოსრო აბაშიშვილ-ბარათაშვილის კუთვნილი ყმა-მამული მიიღო. ქაიხოსრო აჯანყებულთა მხარეს იყო და ამის გამო სიკვდილითაც კი დასაჯეს. ცხადია, დამნაშავეისთვის ჩამორთმეული ქონება მეფემ თავის ერთგულ ფეოდალს გადასცა.

126

**[1642]. წერილი როსტომ მეფისა მდივანებზე
როინ-ბებისადმი იუსე ერისთავის გადაცვალუბისა და მისი
საქონლის მოვლის შესახებ.**

დედანი: ხეც, Hd-14660; ღია ყავისფერი ქაღალდი; ზომა: 25,9×17,6 სმ; შავის ფერის მელანი; განკვეთილობის ნიშნებად გამოყენებულია ორწერტილი ან სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; ტექსტის ხილვადობა მკაფიოა.

თარიღი: დათარიღებულია იასე ქსნის ერისთავის გარდაცვალების წლით, რომლის შესახებ ცნობა დაცული აქვს ფარსადან გორგიჯანიძეს. (გორგიჯანიძე, 1925: გვ. 244).

ქ. მესტუმრეო, ჩუენ მაგიერად ჩუენსა დიდსა იმედსა დარბაზ^{|2}ს მდივანბეგს, პატრონს როინ-ბეგს მრავალი მოკითხუა მქოახ^{|3}სენეთ. მერმე, იესეს ერისთავისა აქეს ამრიგი ამბავი გავიგონეთ, ^{|4}რომე, ვითამ მანდ თავის მესისხლე^{|5}ებს მოუკლავსთ და მაგის^{|5}თანა საქმე უქნიათ. რისთვის თქუენც არ შეგუატყობინ^{|6}ეთ?

და ანე, თუ ეგ მაგრიგი საქმე ქნილიყოს და მართალი იყო^{|7}ს, ასრე ჰქენით თქუენცა, რომე ვინცა-ვინ იმისი ყმები და მოსა^{|8}მსახურები იყუნენ ვინმე, მოიჭმევით ყუელა, ნახეთ და შეიტყუეთ, მართლა ^{|9}ვინ არიან. ვინ არადა, ან იმისი თუ რამ საქონელი, იარალი, რაც რა^{|10}მ იყოს, ყველა კარგად მოიკითხეთ. შეიტყუვით და ნაზირს მოანუს^{|11}ხებინეთ. და ნაზირის ბეჭდით ერთი ნუსხა გამოართვით და ერთი ნუ^{|12}სხა თქუენც აქნევინეთ. და ერთი თქუენი ასეთი კაცი, რომე ენ^{|13}დობოდეთ, ისიც ზედ დააყენეთ, რომე მანდ ან გზაში შუალამ ^{|14}არავინ არა დაჰკარგოს-რა. და ყუელა კარგ რიგად თქუენ ნამოილე^{|15}თა თანა. და კაცებსაც ნუ გაიყრით და ღ(მრ)თისა შეწევნითა, როს^{|16}ცა მშვიდობით მობრძანდეთ აქა, მასუკან აქ, რომელიც ^{|17}გუმართებდეს და ან სჯობდეს, ისრე ვქნათ.

ხელრთვა ხვეულად: როსტომ

საბუთის ტექსტზე ორ ადგილას ჩანერილია სპარსული სიტყვები.

მინანერი reqto-ზე: როსტომ მეფისა მიცემული.

კომენტარი:

იასე/იესე ქსნის ერისთავი როსტომ მეფის ოპოზიციაში მყოფი და თეიმურაზ I-ის მომხრე თავადი, არაერთხელ აჯანყებული როსტომის

წინააღმდეგ. თან ახლდა იმერეთში გახიზნულ თეიმურაზს (ფარსადან გორგიჯანიძე, 1925: 243). 1637 წლის გამოსვლის შემდეგ იასე და იოთამ ამილახვარი კახეთში გადაიხვეწნენ. იოთამმა დედამისის შუამდგომლობით მოახერხა როსტომთან შერიგება, ხოლო იასეს არ შეურიგდა მეფე. “იასეს ერისთავისა მრავალი ჯავრი ახსოვდა მეფესა და მესისხლევც იყო, თავად თავისი ძმა შანშე მოეკლა. და შანშეს ცოლიცა რომ მეფის დისწული იყო, და ზალ ქსნის ერისთავი მეფის როსტომის ბატონობაში მოეკლა, ამისათვის აღარ შემოირიგა“ (ფარსადან გორგიჯანიძე, გვ. 245). იასეს ისღა დარჩენოდა, ირანში გადახვეწილიყო და შაჰის კარზე შეეფარებინა თავი. იგი პატივით მიიღეს, სარჩოც გაუჩინეს და ხელმწიფის მეჯლისშიც დასვეს. შაჰის კარზე იმყოფებოდნენ იასე ერისთავის მიერ მოკლული პაპუნა ამილახორის ვაჟები: პაატა და იოთამი. მათ მამის გამო შური იძიეს, გზად მიმავალ იასეს ჩაუსაფრდნენ და თოვით მოკლეს. შაჰი მკვლელების დასჯას აპირებდა, მაგრამ როდესაც შეიტყო, რომ მესისხლეები იყვნენ, ამასთან “ესენი მუსურმანი (პაატა და იოთამი თ.ქ.) და ის გიაურიო (იასე ერისთავი თ.ქ.)“, ხელი აღარ ახლო (ფარსადან გორგიჯანიძე, 1925: 245-246). იმჯერად ყაზვინში იმყოფებოდა როსტომის მიერ შაჰთან წარგზავნილი როინ ჯავახიშვილი, რომელმაც იასე ერისთავი საქართველოში ჩამოასვენა.

**1643 წ. 12 მარტი. წყალბოს წიხნი როსტომ მეფისა
თამაზ ბარათაშვილისაღმ**

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Hd-14445; გრავნილი; მოყვითალო ფერის ქაღალდი; ზომა: 49,5X19,5 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მეღანი; განკვეთილობის ნიშანი: სამი წერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. კიდევები გამაგრებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. საბუთი გატარებულია რუსული მმართველობის სასამართლო რეგისტრაციაში 1820 წელს. საბუთი ორენოვანია, ქართულ-სპარსული. ცხრასტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, შესრულებული შექასთენასთალიყის ხელით, წინ უძღვის ქართულ ტექსტს.

პ ი რ ე ბ ი : Sd-2299, Sd-2305, 1450-22/29.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტლა (331), მარტის იბ (12), რაც უდრის 1643 წლის 12 მარტს.

ს ა ბ უ თ ი ს დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი მერაბ ყორღანაშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ჟორდანია, 1897: გვ. 456; ფუთურიძე, 1955: N 81, გვ. 182-185.

ქ. ნებითა და შეწვევითა ღ(მრ)თის(ა)თა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემ(ა)ნ, |² ჳელმნიფემ(ა)ნ, პატრონმ(ა)ნ როსტომ, და თანამეცხედრემ(ა)ნ ჩუენ|³მან, დედოფ(ა)ლთ-დედოფ(ა)ლმ(ა)ნ პატრონმ(ა)ნ მ ა რ ი ა მ, ესე საბოლოოთ |⁴ გასათავებელი წყალობისა წიგნი და სიგელი შეგიწყ-

ალეთ |⁵ და გიბოდრთ თქუენ, ჩუენსა ერდგულთა და ნესისებრივ ნამს{ა} ხუ|⁶რთა ყმათა, ბ ა რ ა თ ა შ უ ი ლ ს თ ა მ { ა } ზ ს და შუილთა თქუენ-თა: ს ი |⁷ ა უ შ ს და ი ე ს ე ს და დ ა ვ ი თ ს და ჩამომ{ა}ვალთა ს{ა}ხლი-სა თქუენის{ა}თა, |⁸ – ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგით კარსა და მამულის |⁹ წყ{ა}ლობას და-გუეაჯენით, და ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება |¹⁰ თქუენი და შეგი-წყალეთ და გიბოდეთ ლ ო რ ი ს თ ა ვ ს ს{ა}მ{ა}რთლია|¹¹ნი, ს { ა ა } კ ა -ძ ი ს ბ ე ჟ ა ნ ი ს კერძი მამული, გ ო დ ე რ ძ ი ს ა და შ ე რ მ ა ზ { ა } ნ ი ს |¹² მამის კერძს გარეთად, სრულობით და უკლებ{ა}დ, წყლითა, |¹³ ნისქუილითა, ველითა და ვენაჯითა, ს{ა}ხნ{ა}ვითა და უხნ{ა}ვითა, ნასყ-იდითა |¹⁴ და უსყიდითა, შენითა და ოჯ{ე}რითა, საძებრითა და უძებრითა, ვიდ|¹⁵რე მითთ ბარ{ა}მდე, უნ{ა}კლულოთ, ყოვლის კაცისგან უცილ|¹⁶ებ-ლათ და შემოუს{ა}რჩლებლათ, მისის ს{ა}მ{ა}რთლიანის ს{ა}ქმითა |¹⁷ და სამზღურითა, ჯ ა ლ დ { ა } მ ი ს ნასოფლარიან{ა}დ და მინდურნიან{ა}დ.

გქონდე|¹⁸ს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თმ(ა)ნ ჩუენსა ერდგულათ ს{ა} მს{ა}ხურსა ში|¹⁹გ{ა}ნ.

ანე, მოგახსენებთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და მდი|²⁰ვანო, დღეს ვინ გინდა-ვინ იყოთ და ანუ დღ{ე}ვის ნაღმა ვინ გინდა|²¹-ვინ იქნე-ბოდეთ, მერმე, ესე ჩუენგ{ა}ნ ბოძებული მამულის |²² წიგნი და სიგელი თქუევ{ა}ნცა ასრე დაუმკუიდრეთ და დაუ|²³მტკიცეთ, რომე რარიგ{ა} დაც ამა ჩუენგ{ა}ნ ბოძებულს სიგ|²⁴ელსა შიგ{ა}ნ სწერია. და ნურაოდეს ნურ{ა}ს მოუშლით და |²⁵ შე{ე}ცილებით, თუინიერ თან{ა}დგომისა და შენევენისგ{ა}ნ |²⁶ კიდე.

დაინერა ბრძ{ა}ნება და ნიშ{ა}ნი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლა (331), ||²⁷ მარტსა იბ, ჴელითა მდივან-მნიგნობრისა ყ ო რ ღ ა |²⁸ ნ { ა } შ უ ი ლ ი ს მ ე რ { ა } ბ ი ს { ი } თ ა .

ხელრთვა ხვეულად: მ ა რ ი ა მ

verso-ზე: მრგვალი თაღოვანი ბეჭედი ქართული ლეგენდით: ქ. ყაენის ფეჭთა მტუერი რ ო ს ტ ო მ მეფე ვამტკიცებ.

სპარსული ტექსტი:

1643 წ. 12 მარტი - 26 მარტი

هو

حكم عالی شد آنکه بنا بر شفقت عالی در باره رفعت پناه طهاسب بیگ برات ایلی و ولدان او سیاوش و داوود و عیسی از ابتدا سنه قو[ی] نیل عن آنچه رعایای که قبل ازین در قریه قورسطاو من اعمال برات ایلی داشنه اندا بموجبی که در ذیل بخط گرجی نوشنه شده بدستور استمرار این جانب نیر شفقت فرموده ارزانی داشتیم رعایا قریه مذکور مشار الیهما را نیولدار رعایا رساد خود دانسته مالوجهات [و] حقوق دیوانی خود را موافق معمول گرجستان عاید ساخته تخلف نورزند مستوفی سرکار عالی در دفتر ثبت نموده تغییر ی بقواعد آد راه ندهند چون حکم بمهر و نشان عالی رسد اعتماد نماید تحریرا ۵ شهر محرم الحرم سنه ۱۰۵۳

ის (ღმერთი)

გამოვიდა მაღალი ბრძანება, რომ სიდიადის თავშესაფრის – თ ა მ ა ზ - ბ ე გ ბ ა რ ა თ ა შ ვ ი ლ ი ს დამისიშვილების – ს ი ა ვ უ შ ი ს და ი ე ს ე ს მიმართ მაღალი წყალობის [მიპყრობის] გამო, ცხვრის წლის დასაწყისიდან, იმ საფუძველზე, რომელიც ქვემოთ ქართულად არის აღნიშნული, ჩვენ მათ სამუდამოდ ვუწყალობეთ და ვუბოძეთ ის გლეხები, რომლებიც 5 წინათ ს ა ბ ა რ ა თ ი ა ნ ო ს დამოკიდებულ სოფელ ლ ო რ ი ს თ ა ვ შ ი ჰყავდათ. ხსენებული სოფლის გლეხებმა აღნიშნული [პირები] უნდა ცნონ მათი წილის გლეხების თიულდარებად და ს ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ო ს წესის თანახმად, თავისი მალუჯათი და სახელმწიფო გადახასადი გადაუხადონ მათ და წინააღმდეგობა არ გასწიონ. მაღალი კარის მუსტოუფიმ [ეს ბრძანება] 10 დავეთარში ჩაწეროს... და როცა [ეს] მაღალი ნიშანი და ბრძანება მაღალი ბეჭდით აღიჭურვება – დაემორჩილონ. დაინერა 1053 წლის კურთხეული მოჰარამის თვის 5-ში.

სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომ მეფის სპარსული ბეჭედი. საბუთის verso-ზე დასმულია ოთხი სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭედი: 1. ოვალური, წარწერით: يا معين الضعفا ١٠٣٠ – „ო, უძლურთა შემწევ 1030“; 2. ოთხკუთხა წარწერით: خاك قدم على منوچهر „ალის ფეხთა მტვერი მანუჩარი“; 3. ოთხკუთხა წარწერით: افوض امر الى الله – „მიმინდვია ჩემი საქმე ღვთისათვის.“ მის ქვემოთ მინაწერი: بنظر رسيد – „განხილულია“; 4. ელიფსური, წარწერით: عبده عليقى ١٠٢١ – „მონა მისი (ღვთისა) ალიყული“ ქვემოთ მინაწერი: ثبت شد „დამტკიცდა“: და قلمى شد – „დაინერა“. ამავე გვერდის ზედა მარცხენა კუთხეში მკრთალი მეღნი – მინაწერი, რომელშიც ძნელად იკითხება სიტყვები: ...[د] قلمى شد ه بود] – „ის (ღმერთი). ბრძანება მუსლიმური დამწერლობით [დაინერა]“

verso-ზე გვიანდელი მინაწერი:

შავი მეღნი: 1643. ბეჭედი როსტომ მეფისა.

ქ. როსტომ მეფის წყალობის წიგნი შ ი ო შ ი ს ა , ლ ო რ ი ს თ ა ვ ი ს | და ჯ ა ლ დ { ა } მ ი ს ი და შ ი ო შ ი ს ნიღში ნარგები ბარათები.

მოშავო-მოყავისფრო მეღნი: ჩაინერა კთ (29). დარჩა თათრული.

1643 წ. ყმა-მამულის თარხნობის წიგნი როსტომ მეფისა ოთარ ტატიშვილისაღმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Hd-14477; მოყვითალო ფერის ქაღალდი; ზედა მარცხენა და მარჯვენა კუთხეები მოხეული აქვს; ზომა: 28X20,5 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მეღანი; განკვეთილობის ნიშნები: ორწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; კიდევები გამაგრებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. საბუთი ქართულ-სპარსულია. სპარსული ტექსტი, შექასთე-ნასთალიყის ხელით

შესრულებული, მოთავსებულია recto-ზე, ქართული ტექსტის ზემოთ. მარჯვენა კუთხე დაზიანებულია. რესტავრაციის შემდეგ დარჩენილია სპარსული ტექსტის ხუთსტრიქონიანი ფრაგმენტი. საბუთი გატარებულია რუსული მმართველობის სასამართლო რეგისტრაციაში 1823 წელს.

პ ი რ ე ბ ი : Hd-14655; 1450-37/66

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტლა (331), რაც უდრის 1643 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : სამეფო კარის მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუშანიშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : აბაშიძე, 2018: გვ. 197.

[ქ.] ნებითა და შენევნითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, მე[ფეთ-მეფემან], |² წელმნიფემან, პატრონმან როსტომ როსტომ, და თანამეცხედრე|³მან ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფალმან პატრონმან მ ა რ ი |⁴ ა მ, ესე უკუნი-სამდი ჟამთა და ხანთა გასათავებელი წყალო|⁵ბისა წიგნი და ნიშანი შეგი-წყალებთ და გიბოძეთ თქუე|⁶ნ, ჩუენსა ერდგულსა და წესისებრივ ნამ-სახურთა ყმათა: ტ ა |⁷ ტ ი შ ვ ი ლ ს ო თ ა რ ს ა და ძმათა თქუენთა — ბ ე ჟ ა ნ ს, პ ა |⁸ ჰ უ ა ს, ე ლ ი ზ ბ ა რ ს, შვილთა და მომავალთა სახ-ლისა თქუენი|⁹სათა, ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს კ ა ხ ი ბატონი და ჩუენ |¹⁰ გარდავეკიდენით, ს ა გ ა რ ე ჯ ო ს გაგიძახეთ. მრავალი საშოებე|¹¹ლი წამოგელოთ და უკან წამოგწევნოდეს. დაბრუნებოდით |¹² ორნივ ძმანი და კარგი სახელი გექნათ და კაცები და|¹³გრჩომოდათ. მოგუიდეგით კარსა და წყალობას გუეაჯენით. |¹⁴ ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი [და] შეგიწყალებთ და საჯი|¹⁵ლდაოდ თქუენის საყმოს კოდისპური და ცხურისა და ღორის საბა-ლა|¹⁶ხე ამოგიკუეთეთ და გითარხნეთ.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ |¹⁷(მერ)თ(მან) ჩუენსა ერდგულად სამსახ-ურსა შინა და არაოდეს არ მ[ო] |¹⁸გეშალოს, არა ჩუენგან და არა შემდგო-მად სხუათა მეპატრონეთ |¹⁹აგან.

ანე, გიბძანებთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და სხუანო მოს |²⁰აქმე-ნო, თქუენცა ასრე გაუთავეთ და ნურაოდეს ნუ მოუშლი|²¹თ და შე[ქე] ცილებით.

დაინერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლა, წელ|²²ითა კარისა ჩუენისა მდივანმწიგნობრის, თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი |²³ რ თ ვ - ე ლ ი ს ი თ ა .

ხელრთვები ხვეულად: როსტომ, მ ა რ ი ა მ

როსტომის ოთხკუთხა ბეჭედი სპარსული ლეგენდით.

სპარსული ტექსტი:

1643 წ.

حکم عالی شد انکه بنابر شفقت عالی در باره اوتار و| برادران او بموجبی که در ذیل بخط
گرجی نوشته شده | ... ت مذکور ذیل را ... | [مسط]وفی سر کار عالی | ... مذکورہ ... در وجوه

გამოვიდა მაღალი ბრძანება იმის შესახებ, რომ ოთარისა და მისი ძმების მიმართ მაღალი მოწყალების გამო, ისე, როგორც ქვემოთ ქართულადაა დანერილი ... ქვემოთ მითითებული მაღალი კარის მუსტოუფიმ ...

ქართული ტექსტის შუაში დასმულია მცირე ზომის, ოთხკუთხა სპარსული ბეჭედი, რომელიც არ იკითხება.

129

1643 წ. წყალობის ბანახლების წიგნი ოსტომ მეფისა პაატა ჯაგახიშვილისადმი

დედანი: ხეც, Qd-2188; ხელი მხედრული; ყავისფერი ქაღალდი; ზომა: 41X23 სმ.; შავი ფერის მეღანი; მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამწერტილი; კიდევები გამაგრებულია სარესტავრაციო ქაღალდით; საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპარსული. სპარსული აოსტრიქონიანი ტექსტი, შექასთეს ხელით შესრულებული, მოთავსებულია recto-ზე, ქართული ტექსტის წინ. იგი თარიღითაც წინ უსწრებს ქართულ ტექსტს.

პირი: H-2830 (N115).

თარიღი: ქორონიკონი ტლა (331), რაც გვაძლევს 1643 წელს.

საბუთის დამწერი: მდივან-მწიგნობარი ბირთუელ თუმანიშვილი.

გამოცემა: თაყაიშვილი, 1909: №50; ფუთურიძე, 1955: N77, გვ. 173-175.

ქ. ნებითა და შეწევნითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემან, ჳელმ-ნი²ფემან პატრონმან როსტომ და თანამეცხედრემან ჩუენმან, დედოფა³ლთ-დედოფალმან, პატრონმან მარიამ, ესე უკუნისამდი ჟამთა და⁴ ხანთა გასათავებელი ნყალობისა და საჯილდაო ნიგნი და ნიშანი შე⁵გინყალეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენტა ერდგულთა და მრავალფერად⁶ თავდადებით ნესისებრივ ნამსახურთა ყმათა, ჯავახიშვილს, ფარეშთ⁷უხუცეს პაქატას, ძმასა შენსა – ქაიხოსროს, შვილთა შენთა: ზურაბს, ჯავახს⁸ და მომავალთა სახლისა თქუენისათა, ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდე⁹ს მოგუიდეგით კარსა და მამულის ნყალობას გუიაჯენით, ვით¹⁰აც არაგვის ერისთავი ზაქალ და ციციშვილი ნოდარ უკუგუიდგნეს, კა¹¹ხს ბატონს ესაქმნეს, შეიყარნეს და არაგუზედ მიგებება გაბედეს, და კახი¹² ბატონი უნდოდა{თ} ქართლში შემოეყუანა{თ} და გაებატონებინათ. ნოდარ მოს¹³ულიყო და თავისი მოსამართლენი ჩხეიძე{ე} ბიგუერცი იახლა და ხოვლეს¹⁴ თქუენს მამულეებში ჩამომჴდარიყუნეს. და თქუენთუინაც საქმობა დაენყოთ, რო¹⁵მე ბატონს თეიმურაზს გაბატონებას [ვ]უპირებთ და შემოგუეყარენით[ო].

ანე, ¹⁶ჩუენ ქალაქი დამეშინასყმის ჯარით წამოვედით, თქუენ

წინ მოგუეგებენით, |¹⁷ მოგვიძელუით, გაგვემარჯუა და შევარცხუნეთ. და ჩ ხ ე ი ძ ე ხ უ ც ი ა ჩამოგეგდო, §|¹⁸ელთ დაგენარჩუნა და ყოვლის კა-
ცისაგან უწინ მოგუაგებეთ.

ანე, მარ|¹⁹თლა მოკითხული გიყავით და ი { ი } ს ც ი ხ ე და ა ვ კ ე თ ი
თავად თქუენი სამკუიდრო |²⁰ მამული იყო და მერმე საჯილდაოდ გიბოძ-
ეთ. ამ ორისავ სოფლის ნახევა|²¹რი ყოვლითურ მართლის სამართლიანის
საქმითა, სამძღურითა, მითთ ||²²ბარამდისინ თქუენთუის და თქუენტა შვ-
ილთათვის გუიბოძებია, სამკუიდროდ და საბოლოო}დ. |²³

გქონდეს და გბებდნიეროს ლ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენსა ერდგულად სამსახ-
ურსა შინა და არაო|²⁴დეს არ მოგეშალოს არა ჩუენგან და არ{ა} შემდგო-
მად სხუათა მეპატ|²⁵რონეთაგან.

ანე, გიბ(რძანე)ბთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და სხუა|²⁶ნო მო-
საქმენო, ვინცა-ვინ იყუნეთ და ანუ დღეის წაღმა იქნებოდეთ, |²⁷თქუენცა
ასრე დაუმტკიცეთ და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შე{ე}ცილეთ|²⁸ბით თუი-
ნიერ შეწვენისა და თანადგომისაგან კიდე.

დაინერა ბ(რძანე)ბა და ნიშ|²⁹ანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლა, ჳელითა
კარისა ჩუენისა მდივან-მნიგნობრის – თ |³⁰უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ -
თ უ ე ლ ი ს ა თ ა .

როსტომ მეფის მსხლისებრი ფორმის ბეჭედი ქართული ლეგენდით:

الا ج. ყაენის ფეჳთა მტუერი როსტომ მეფე გამტკიცებ.

სპარსული ტემსტი:

1642 წ. 25 ოქტომბერი – 22 ნოემბერი

هو

حكم عالی شد آنکه بنابر شفقت عالی در باره رفعت پناه باداده بیگ داروغه فراشخانه و برادر او اولاد
او بموجبی که در ذیل بخط گرجی نوشته شده از ابتداء تاریخ ذیل نصف قریه ای اییس سبخه و نصف
قریه او کت را بتیول مومی الهیم مقرر فرموده ارزانی داشتیم رعایا محال مذکوره مومی الیهما را
تیولدار با استقلال خود دانسته سال بسال مالوجهات و وجوهات خود را از قرار دستور العمل گرجستان
در وجه ایشان مقرر دانسته رسانند قضایا سانحه خود را ابایشان رفع نمایند مستوفی سرکار عالی در
دفتر ثبت نموده از شایبه تغییر و تبدیل مصون شناسند و چون بمهر عالی رسد اعتماد نمایند و هر ساله
حكم مجدد نطلبند و در عهده دانند تحریرا ۲۸ شهر شعبان [سنه] ۱۰۵۲

ის (ღმერთი)

გამოვიდა მაღალი ბრძანება, რომ სიდიადის საფარველის, ფარემთ-
ტარულას (ფარემთუხუცესის) პ ა ა ტ ა - ბ ე გ ი ს , მისი ძმისა და შვილები-
სადმი მაღალი წყალობის [მიპყრობის] გამო, იმ საფუძველზე, რომელიც
ქვემოთ ქართულად არის დაწერილი, ჩვენ დავემტკიცეთ და ვუბოძეთ მათ
თიულად ქვემოთ აღნიშნულ თარიღიდან სოფელ ი ი ს ც ი ხ ი ს ნახევარი
და სოფელ ა ვ კ ე თ ი ს ნახევარი. ხსენებული ადგილების გლეხებმა თავის

5

სრულუფლებიან თიულდარად უნდა ცნონ მოხსენიებული პირები, ს ა ქ ა - რ თ ვ ე ლ ო ს დასტურლამალის მიხედვით, მათ ყოველ წელს უნდა უხადონ თავიანთი მალუჯათი და [სხვა] გადასახადები და [სასამართლოს] საქმეები მათ გადასცენ [გასარჩევად]. მაღალი კარის მუსტოუფიმ, ჩანერს რა [ამ ბრძანებას] თავთარში, ცვლილებისა და გადასხვაფერების მანკისაგან დაცულად უნდა ცნოს ის და როცა ბრძანება მაღალი ბეჭდით აღიჭურვება – დაემორჩილონ, ყოველ წელს ახალ ბრძანებას ნუ მოითხოვენ და [მისი შესრულება] თავის მოვალეობად აღიარონ.

5

დაინერა 1052 წლის 28 შაბანის თვეს.

სპარსული ტექსტის ბოლოში ზის როსტომის სპარსული ბეჭედი. საბუთის verso-ზე დასმულია ორი ოვალური და ერთი ოთხკუთხა სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭდები: 1. ۱۰۳۷ يا معين الضعفا – „ო, უძლურთა შემწევ! 1037“ (1627-1628 წწ.), 2. عبده عليقى – „მონა [ღვთისა] აღიყული“, 3. ۱۰۵۲ افوض امر الى الله – „მიმინდვია ჩემი საქმე ღვთისათვის, 1052 (1642-1643 წწ.) ქვემოთ მინანერით: „مبنيظر رسيد“ – „განხილულია“ (წარდგენილ იქნა).

კომენტარი იხ. Hd-14450-თან.

130

1643 წ. წყალკობის წიგნი როსტომ მეფისა მოურავისშვილ თარხან იორამისადმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Hd-14478; მოყვითალო ფერის ქაღალდი; ზომა: 48X19 სმ; მხედრული; შავი ფერის მეღანი; განკვეთილობის ნიშნები: ორწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; კიდევები გამაგრებულია სარესტრაციო ქაღალდით. საბუთი ქართულ-სპარსულია. რვასტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, შესრულებული შექასთე-ნასთალიყით მოთავსებულია საბუთის გვერდით ზედა არშიაზე. საბუთი გატარებულია რუსული მმართველობის სასამართლო რეგისტრაციაში 1821 წელს.

პ ი რ ე ბ ი : 1450-27/211; H-2830 (198)

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტლა (331), რაც უდრის 1643 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : სამეფო კარის მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

გამოცემა: ვ. ფუთურიძე, N 82, გვ. 185-186.

ქ. ნებიტა და შენევნითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მეფე²მან, ჴელ-მნიფემან პატრონმან როსტომ, და თანამეცხ³ედრემან ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფალმან პატრონმან მ⁴არიამ, ესე უკუნისამდი ჟამთა და ხანთა გასათავებელი ნყ⁵ალობისა ნიგნი და ნიშანი შეგიწყალეთ და გიბო⁶ქეთ თქუენ, ჩუენსა ერდგულსა და ნესისებრივ მრავა⁷ლფერად

თავდადებით ნამსახურთა ყმასა, სა { ა } კ ა ძ ე ს * მოუ⁸რავიშვილს, თ ა რ ხ ა ნ ს ი ო რ { ა } მ ს და შვილთა — გ ი ო რ გ ი ს ** და მომავალთა |⁹ სახლისა თქუენისათა ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს შენი გა|¹⁰ნაყოფი ი ვ ა ნ ე ჩუენს ლალატში გაერია და გარდისხუნა, |¹¹ და მოგუიდეგით კარსა და იმისის მამულის საქმე გაგვ{ა} სინჯვინ|¹²ეთ. მოკითხული გიყავით და თქუენ მამა-პაპათ საკერ|¹³ძო მამული ჰქონებოდა და ამისი მოწამეც ბევრი გყუა|¹⁴ნდათ, რომე ნიადაგ კიდეცა სცილებოდით.

ანე, შეგიწყა|¹⁵ლეთ და გიბოძეთ თქუენი სამკუიდრო მამუ-ლი: ჯ ა |¹⁶ნ დ ი ს { ს } — ყ უ ა ვ ი ლ ა ძ ე დ ე მ უ რ ჩ ა , ლ უ ე -დ რ ე თ { ს } — უ ჯ მ ა რ ა ძ ე მ ღ (რ) თ ი ს ი ა |¹⁷ და ლ უ ნ ე ს — თქუენს მამულზედ რომე გ ო გ ი ა სახლობს. ე |¹⁸სე{ე}ბი მათის მართლის სამართლიანის საქმიტა და სამძ|¹⁹ღურითა, მითთა, ბარითა, წყლითა და ნისქუილითა, ველითა და |²⁰ვენაჯითა, შენითა და ოჯერითა, ყოველითურ თქუენთუის |²¹გუიბოძებია, სამკუიდროდ და საბოლოო{ო}დ.

გქონდეს და გი|²²ბედნიეროს ლ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენსა ერდგულად სამს{ა} ხურსა შინა და ა |²³რაოდეს არ მოგეშალოს, არა ჩუენგან და არა სხუათა |²⁴მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბ(რძანებ)თ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვ|²⁵ზიზირნო და სხუანო მო-საქმენო, თქუენცა ასრე გაუთავე|²⁶თ და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შე{ე} ცილებით, თუინიე |²⁷რ შენევენისა და თანადგომისაგან კიდე.

დაინერა ბ(რძანებ)ა და ნიშა |²⁸ნი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლა, ჯელითა კარისა ჩუენისა მდივანმნიგნ|²⁹ობრის, თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ა ბ ი რ თ - გ ე ლ ი ს ი თ ა .

სპარსული ტექსტი

1643 წ. 15 ოქტომბერი – 12 ნოემბერი

حکم عالی شد آنکه بنابر شفقت عالی در براه رفعت پناه یورم بیگ| و ظهور اخلاص و نیکوخدماتی او موازی چند خانه وار رعیت مذکوره| واقع در دره ادبی را بموجبی که در ذیل بخط گرجی نوشته شده از ابتداء| پنجاهه سنه قوی نیل بتیول او مقرر فرموده ارزانی داشتیم رعایا| مذکوره مومی الیه را تیولداری با استقلال خود دانسته سال بسال مالوجهات| و حقوق دیوانی خود را در وجه مومی الیه رسانیده موقوف ندارند| مستوفی سر کار عالی در دفتر ثبت نموده هر ساله حکم مجدد نطنبند| تحریر| شهر شعبان سنه ۱۰۵۳

გამოვიდა მაღალი ბრძანებულება იმის შესახებ, რომ სიდიადის საფა-რველის ი ო თ ა მ - ბ ე გ ი ს ა დ მ ი მაღალი წყალობის [მიპყრობისა] და მის მიერ გულწრფელი მეგობრობისა და ერთგული სამსახურის გამოჩე-ნის გამო, ცხვრის წლის ხუთთვეობის დასაწყისიდან ჩვენ (მას) თიულად

*გვარი „სა{ა}კაძეს“ საგულდაგულოდ არის გადაშლილი.

** სახელი „გიორგის“ დაწერილია მოგვიანებით, საბუთის დამწერისავე ხელით და მეღნით, სტრიქონის ზემოთ.

დავუმტკიცეთ და ვუბოძეთ ა ძ ე ბ ი ს ხეობაში მცხოვრები რამდენიმე კომლი გლეხებისა, იმ საფუძველზე, რომელიც ქვემოთ ქართულად არის დანერილი. ხსენებულმა გლეხებმა ზემოთხსენებული [პირი] თავის სრულუფლებიან თიულდარად უნდა ცნონ, ხსენებულს მალუჯათი და სახელმწიფო გადასახადი ყოველწლიურად გადასცენ და არ დააბრკოლონ. მაღალი კარის მუსტოფიმ [ეს ბრძანება] დავთარში ჩაწეროს და ყოველ წელს ახალი ბრძანება არ მოითხოვოს. დაინერა 1053 წ. შაბანის თვეს.

სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომ მეფის ბეჭედი სპარსული ლეგენდით. ქართულ ტექსტზე ზის ერთი ოთხკუთხა სპარსული ბეჭედი წარწერით: *خاک قدم علی منوچهر* „ალის ფეხთა მტვერი მანუჩარი“. საბუთის verso-ზე მოთავსებულია სამი სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭედი: 1. ოვალური, წარწერით: *يا معين الصغا* ١٠٣٠ – „ო, უძღურთა შემწევ 1030“, 2. ბეჭედი არ იკითხება. მის ქვეშ მინაწერი: *بنظر رسيد* – „განხილულ იქნა“. 3. ბეჭედი ფაქტობრივად გადასულია. ქვემოთ – მინაწერი: *قلمی شد* – დაინერა; ამავე გვერდის ზედა მარცხენა კუთხეში არის მინაწერი, რომელიც ნაწილობრივ იკითხება: *شده قلمی شد [بود]* „ის (დმერთი). ბრძანება მუსლიმური დამწერლობით დაინერა.“

verso-ზე XIX საუკუნის მინაწერები:

წითელი ფანქრით: 1643.

ყავისფერი მელნით: ამ სიგელში ჩანს, რომ ი ო რ ა მ ს განაყოფი ჰყოლია.

მოშავო-ყავისფერი მელნით:

ქ. ხ ა ნ დ ი ს ი ს სიგელი.

ჩაინერა მზ (47).

ყვავილაძისა არის.

131

1643 წ. მამულის წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ბოღერძი და შერმაზანა სააკაძის შვილებისაღმ

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Sd-1941; ყავისფერი ქაღალდი, ზომა: 16,7X13,7 სმ.; რესტავირებული; ყავისფერი მელანი; განკვეთილობის ნიშანი: სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; ტექსტი ნაწერია recto-ზე სრულად.

საბუთის თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტლა (331), რაც 1643 წელს გვაძლევს.

გ ა მ ო ც ე მ ა : თაყაიშვილი, 1909: №4, გვ. 66.

ქ. ს ა მ დ ე რ ე თ ს და ა ხ [ა] ლ შ ე ნ ს და ლ ო რ ი ს თ ა ვ ს ს [ა ა] კ ა | 2 ძ ი ს გ ო დ ე რ ძ ი ს ა და შ ე რ მ [ა] ზ [ა] ნ ი ს მამას, შ ი ო შ ს , | 3

მისის გ[ა]ნაყოფის, ბ ე ჟ ა ნ ის მამისგ[ა]ნ რაც წილი მიხუდო⁴მოდეს, ანუ ს[ა]ს[ა]ხლე[ე]ბისგ[ა]ნ, და ან ზურებისგ[ა]ნ, |⁵ და ანუ ხოდაბუნებისგ[ა]ნ, და ახლა ბ ე ჟ ა ნ ს და |⁶ მისთა შუილთ ნ[ა]ქალადევდ ჰქონდეს რამე წილათ |⁷ ნახუდომი, ისრევე ყოვლის კაცისგ[ა]ნ უცილებლ⁸ათ და საბოლოოთ შ ე რ მ ა ზ [ა] ნ ის ა |⁹ და გ ო დ ე რ ძ ის შუილისათუის გუიბოძებია, ს[ა]მ[ა]რთ¹⁰ლიანი.

ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლა.

ხელრთვა ხვეულად: რ ო ს ტ ო მ

გვიანდელი მინაწერი საბუთის verso-ზე:

ა ხ ა ლ შ ე ნ ს , ს ა მ დ ე რ ე თ ს და ღ ო რ ი ს თ ა ვ ს .

132

1643 წელი. წყალობის წიგნი მეფე როსტომისა მოლარეთუხუცეს შიოშ ხმალაძისადმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Hd-1601; მოყვითალო ფერის ქაღალდი; ზომა: 47X19 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მელანი; განკვეთილობის ნიშნები: ორწერტილი ან სამი წერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; კიდევები გამაგრებულია სარესტაგრაციო ქაღალდით. საბუთი ქართულ-სპარსულია, სპარსული ტექსტი, დაწერილი რვა სტრიქონად შექასთე-ნასთალიყის ხელით, მოთავსებულია recto-ზე, ქართული ტექსტის ზემოთ.

თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი ტლა (331), რაც უდრის 1643 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : სამეფო კარის მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ფუთურიძე, 1955: №80, გვ. 180.

ქ. ნებითა და შენვენითა ლ(მრ)თისათა. ჩუენ, მეფეთ-მე²ფემან, ჳელმ-ნიფემან პატრონმან რ ო ს ტ ო მ , და თანა³მეცხედრემან ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფალმან, პატრო⁴მან მ ა რ ი ა მ , ესე უკუნისამდი ჟამთა და ხანთა გასათავებ⁵ელი წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგიწყალეთ |⁶ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენთა ერდგულთა და წესისებრი⁷ვ მრავალფერად თავდადებით ნამს{ა}ხურსა ხ მ ა ლ { ა } ძ ე ს , *⁸ მოლარეთუხუცეს შ ი ო შ ს , შვილთა შენთა [დ ო] |⁹ ლ ე ნ ჯ ა ს და მომავალთა სახლისა თქუენისათა, ყოველთა¹⁰ვე.

მას ჟამსა, ოდეს მუხრანის ბატონისა და ბატონისშ¹¹ვილის გ ი - ო რ გ ი ს სოფელი ამას წინათ თქუენ წყალო¹²ზად გიბოძეთ, და, ვითაც იმათი სამკუიდრო იყო, მ ა მ ხ უ ტ |¹³ ი გამოგართვით და იმათ უბოძეთ. და კიდევ ამას გარდაისა¹⁴დ, ქალაქს თქუენი აშენებული სასახლე

*ხმალაძის მაგივრად თავდაპირველად ეწერა სიტყვა – ყმასა.

ჩუენთუის დავიჭირე¹⁵თ და ბატონიშვილს ლ უ ა რ ს ა ბ ს მივეცი. და ამისად სამუქ¹⁶ფოდ, მოგუიდეგით კარსა და სამ შ ვ ი ლ დ ე ს ი ა გ - ა ნ ა შ ვ ი ლ ს ა |¹⁷ ჰ ა მ ზ { ა } ს ა და თ ე ვ დ ო რ ე ს ა და ქ უ ე მ ო ბ ო ლ ნ ი ს { ს } ყ უ ზ ა ნ ა ბ ა დ უ რ ა შ ვ ი ლ ს და ა მ ი |¹⁸ რ ა ნ ა ს ა და მისის ს{ა}ხლს გუეაჯენით.

ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსე¹⁹ნება თქუენი და შეგინყალეთ და გიბოძეთ ყოვლის მარ²⁰თლის სამართლიანის საქმითა და სამძღურითა, მითით |²¹ ბარამდისინ, რისაც მქონებელნი ყოფილიყუნენ, თქუენთუის და |²² თქუენთა შვილთათვის გუიბოძებია.

გქონდეს, გიბედნიერო²³ს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენსა ერდგულად სამსახურსა შინა და არა²⁴ოდეს არ მოგეშალოს, არა ჩუენგან და არა შე²⁵მდგომად სხუათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბძან²⁶ებთ კარისა ჩუენისა ვეკილ-ვეზირნო და სხუანო მოსაქმე²⁷ნო, ვინცა-ვინ იყუნეთ და ანუ დღეის წაღმა იქნებოდეთ, |²⁸ თქუენცა ასრე დაუმტკიცეთ და ნურაოდეს ნუ მო²⁹უშლით და შე{ე}ცილებით, თვინიერ შეწევნისა და თა³⁰ნადგომისაგან კიდე.

დაინერა ბძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტ³¹ლა, ჳელითა კარისა ჩუენისა მდივანმნიგნობრის თ უ |³² მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ ვ - ე ლ ი ს ი თ ა .

ამ წესით გუიბოძებია, რო³³მე ამოვარდნილის ს უ ი მ ო ნ ა ს მამული რომ აქუს, ვერა კა³⁴ცი ვერ შემოეცილოს.

ხელრთვა ხვეულად: რ { ო } ს ტ { ო } მ

სპარსული ტექსტი:

1643 წ. 17 აგვისტო – 14 სექტემბერი

هو

حکم عالی شد آنکه بنابر شفقت عالی در باره رفعت پناه سیاوش بیگ خزانه دارباشی| بموجبی که در ذیل بخط گرجی نوشته شده در عوض قریه مامخوت من اعمال سمخوت گرجستان که بتیول او مقرر بود و تغییر داده شده دو خانه وار رعیت مذکوره ذیل را| که یکی از قریه سام شولده براه ایلی و یکی از قریه بولنیسی سفلاء سمخت است از ابتدا|¹ سنه قوی نیل بتیول مومی ایله مقرر فرموده ارزانی داشتیم دو خانه وار رعیت| مذکور اورا تیولدار باستقلال خود دانسته سال بسال مالوجهات و حقوق دیوانی خود را| در وجه او رسانیده موقوف ندارند مستوفی سر کار عالی در دفتر ثبت نموده هر ساله حکم مجددا نطلب و چون بمهر عالی رسد اعتماد نماید تهریرا فی شهر جمادی الثانی سنه ۱۰۵۳

ის (ღმერთი)

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ სიდიადის საფარველის, მოლარეთუხუცესის ს ი ა ვ უ შ - ბ ე გ ი ს ა დ მ ი მაღალი წყალობის [მიპყრობის] გამო, ჩვენ, ცხვრის წლის დასაწყისიდან, საქართველოს ს ო მ ხ ი თ ი ს სოფელ მ ა მ ხ უ ტ ი ს სანაცვლოდ, მას თიულად ვუბოძეთ და დავუმტკიცეთ ქვემოთხსენებული ორი კომლი გლეხი, რომელიც მას (სიავუშ-ბეგს) ჰქონდა და ჩამოერთვა. ერთი (კომლი) სოფელ ს ა მ შ ვ ი ლ დ ე შ ი ა და

ერთიც სომხთის სოფელ ქვემო ბოლნისში. ხსენებულმა
ორმა კომლმა გლეხმა ის (სიავეშ-ბეგი) თავის სრულუფლებიან თიულლ-
დარად უნდა ცნონ. მალუჯათი და სახელმწიფო გადასახადი მას უნდა გა-
დასცენ და არ უნდა დააბრკოლონ. მაღალი კარის მუსტოუფი [ამ ბრძანე-
ბას] ჩასწერს რა დავთარში, ყოველ წელს ახალ ბრძანებას ნუ მოითხოვს
და როცა მასზე დასმული იქნება მაღალი ბეჭედი — დაემორჩილონ მას.
დაინერა 1053 წ. ჯომადი ალ-სანის (II) თვეს.

სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომ მეფის სპარსული ბე-
ჭედი. საბუთის verso-ზე მოთავსებულია ოვალური და ოთხკუთხა ფორმის
სამი სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭედი: 1. ოვალური ბეჭდის წარწერით:
يا معين الضعفا — „ო, უძლურთა შემწევ“, 2. ოთხკუთხა ბეჭდის წარწერით:
۱۰۵۲ افوض امر الى الله — „მიმინდვია ჩემი საქმე ღვთისათვის. 1052“, მის ქვემოთ
მინანერი: بنظر سيدي — „განხილულია“ (წარდგენილ იქნა). 3. ...غلام شاس — „მონა
შაჰისა...“ ქვემოთ მიაწერი: قلمي شد — „დაინერა“.

133

1643 წელი. მეფე როსტომის წყალობის წიგნი ლოლმაზ ბობიბაშვილისადმი

პირი: სეა, 1450-7/27. რუსული მმართველობის პირების დავთარი.

თარიღი: ქორონიკონი ტლა (331), რაც უდრის 1643 წელს.

საბუთის დამწერი: მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

[ქ.] ნებითა და შეწვევითა ღვთისათა, ჩვენ, მეფეთ-მეფემან, ხელმწიფე-
მან პატრონმან როსტომ, ესე უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა გასათავე-
ბელი წყალობის წიგნი და ნიშანი შეგინწყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენსა
ერთგულსა და წესისებრივ მრავალფერად თავდებობით ნამსახურთა ყმა-
სა, გოგიბაშვილს, კარისა ჩვენისა ყაფიჩბაშს დოლმაზას,
ძმასა შენსა ყორხმაზქას, ხოსროს, ბეჟანს, შვილთა და მო-
მავალთა სახლისა თქვენისათა, ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს ჩვენი წყალობა სოფელი ახოთა გქონდა, მოკ-
ითხული ვქენით და ბოლნისსიონთა ღვთისმშობლის შეწირული
ყოფილიყო. და ჩვენად სადღეგრძელოთ ის შენი ნაქონი ახოტა ისრევ
შევსწირეთ და იმასად სამუქბოდ შგინწყალეთ და გიბოძეთ სოფელი ზემო
წერაქი მთითა, ბარითა, წყლითა, წისქვილითა, შენითა და ოხერთა,
შესავლითა და გასავლითა. ყოვლითურთ თქვენთვის და თქვენთა შვილთ-
ათვის გვიბოძებია.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღმერთმან ჩვენსა ერთგულად სამსახურში
და არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩვენგან და არა შემდგომად სხვათა მეპა-
ტრონეთაგან.

ანე, გიბძანებთ კარისა ჩვენისა ვექლ-ვეზირნო და სხვანო მოსაქმენო, ვინცა ვინ იყვნეთ და ანუ დღეის წალმა იქნებოდეთ, თქვენცა ასრე დაუმტკიცეთ და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შეეცილებით, თვინიერ შეწევნისა და თანადგომისაგან კიდე.

დაინერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტლა ხელითა კარისა ჩვენისა მდივან-მნიგნობრის თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ ვ ე ლ ი ს ი თ ა .

5

დედას დასმული ჰქონია როსტომ მეფის ბეჭედი.

134

1643 წ. 22 თებერვალი. მეფე როსტომის წყალობის წიგნი შარსაღან ბარათაშვილისადმი

დ ე დ ა ნ ი : სეა, 1448-5597; მოყვითალო სქელი ქაღალდი; 50,5X17 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მეღანი; განკვეთილობის ნიშანი: ორი და სამი წერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. დაზიანება: მოხეულია საბუთის კიდეები, დაზიანებულია განაკვეც ადგილებში, დაზიანებული ადგილები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. საბუთი ორენოვანია, ქართულ-სპარსული. ექვსსტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, დაწერილი შექასთე-ნასთალიყის ხელით, დაწერილია საბუთის recto-ს ზედა ნაწილში. საბუთი გატარებულია რუსული მმართველობის რეგისტრაციაში 1820 წელს.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტლა (331), თებერვლის კბ (22), რაც გვაძლევს 1643 წლის 22 თებერვალს.

პ ი რ ი : 1450-2/151

გ ა მ ო ც ე მ ე ბ ი : თაყაიშვილი 1909: №166, გვ. 143-144; ბერძენიშვილი 1940: №36, გვ. 27-28; ფუთურიძე, №78, გვ.175-176.

ქ. ნებითა და შეწევნითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ მეფეთ-მე¹ფემან, ჳელმ-ნიფემან პატრონმან როსტომ, და თანამეცხედრე³მან ჩუენმან დედოფალთ-დედოფალმან პატრო⁴ნმან მარია მ, ესე უკუნისამდი ჟამთა და ხანთა გ⁵ასათავებელი წყალობისა ნიგნი და ნიშანი შეგი⁶წყალებთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენთა ერთგულთა |⁷და წესისებრივ მრავალფერად თავდადებით ნამსა |⁸ხურთა ყმათა, ბარათაშვილს ფარსადანს და ძმასა თქუენ⁹სა გიორგის, და მომავალთა სახლისა თქუენისა |¹⁰თა, ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა |¹¹და მამულის წყალობას გვიანჯენით, ჩვენცა ვისმინეთ ა |¹²ჯა და მოხსენება თქუენი, მოკითხული ვქენით და |¹³ენაგეთს ხუციშვილი და ფირუაშვილი მათის მამ¹⁴ულითა და ნასყიდითა თავად თქუენი სამკუიდრო ყმანი ყ¹⁵ოფილიყუნეს. და მერე სახლისუხუცის ჩხეიძის |¹⁶ბეჟიას შვილი ოტია ჳელთ დაგრჩომოდა და ჳელ |¹⁷შეკრული ჩუენს წინაშე მოიყუანეთ, და ამისად საჯი¹⁸ლდაოდ გიბოძეთ ენაგეთს ხუციშვილი და ფირუ | -

¹⁹ ა შ ვ ი ლ ი მათის სამართლიანის მამულითა, დღეს |²⁰ რისაც მქონებელი იყუნენ ყოვლითურ შენ |²¹ ითა და ოჯრითა, საჯმრითა და უჯმრითა, საძებრითა და |²² უძებრითა, მთით ბარამდი, ყოვლის კაცისაგან უცი |²³ ლებრად, თქუენის და თქუენთა შვილთათუის გვიბოძე |²⁴ ზია სამკვიდროდ და საბოლოოდ.

გქონდეს და გიბედნიერ |²⁵ ოს ლ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენსა ერთგულად სამსახურსა შინა და |²⁶ არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩუენგან და არა შ |²⁷ ემდგომად სხუათა მეპატრონეთაგან. ანე, გიბ(რძანე)ბთ კარი |²⁸ სა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და სხუანო მოსაქმენო, ვი |²⁹ ნცა-ვინ იყუნეთ და ანუ დღეის წალმა იქნებოდეთ, |³⁰ თქუენცა ასრე დაუმტკიცეთ და ნურაოდეს ნუ მოუშლ |³¹ ით და შეეცილებით თუინიერ შენევენისა და თანადგო |³² მისაგან კიდე.

დაინერა ბ(რძანე)ზა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლა |³³ თებერვლის კბ, ხელითა კარისა ჩუენისა მდივან-მ |³⁴ წიგნობრის თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ უ ე ლ ი ს ი თ ა .

სპარსული ტექსტი:

1643 წ. 20 თებერვალი – 21 მარტი

هو

حكم عالی شد آنکه بنا بر شفقت عالی در باره عزت آثار پراسان قورچی ترکش | برآة ایلی بموجبی که در ذیل بخط گرجی نوشته شده از ابتداء سنه قوی نیل دو | خانه وار رعیت واقع در قریه دیغم من اعمال برآة ایلی را بتیول او مقرر فرموده ارزانی داشتیم مستوفی سرکار عالی در دفتر ثبت | نموده از شایبه تغییر و تبدیل مصون شناسند و چون بمهر علی رسد | اعتماد کنند تحریرا فی شهر ذی الحجه الحرم سنه ۱۰۵۲

ის (ღმერთი)

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ კაპარჭოსანი ყორჩის პატივცემულ ფ ა რ ს ა და ნ ბ ა რ ა თ ა შ ვ ი ლ ი ს ა დ მ ი მაღალი წყალობის [მიპყრობის] გამო, ჩვენ მას ცხვრის წლის დასაწყისიდან, ქვემოთ ქართულად დანერილის საფუძველზე, თიულად დაეუმტკიცეთ და ვუბოძეთ ს ა ბ ა რ ა თ ი ა ნ ო ს ს ოფელ დ ი ლ ო მ შ ი * მცხოვრები ორი კომლი გლეხი. მაღალი კარის მუსტოფიმ, [ამ ბრძანებას] ჩანერს რა დავთარში ცვლილებისა და გადაკეთების მანკისგან დაცულად ცნოს იგი და როცა მასზე მაღალი ბეჭედი დაისმევა — დაემორჩილონ. დაინერა 1052 წლის ზილ-ჰიჯჯას თვეს.

სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომის სპარსული ბეჭედი. საბუთის verso-ზე – სამი სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭედი: 1. ოთხკუთხა, خاك قدم علی منوچهر – „ალის ფეხთა მტვერი, მანუჩარი“, 2. ოთხკუთხა, წარწერით: عبده علی قلی – „მონა მისი (ღვთისა) ალიყული“, ქვეშ აქვს სარეგისტრაციო მინანერი: قلمی شد – „დაინერა“ 3. ოვალური წარწერით: يا معین الضعفا – „ო, უძლურთა შემწვევ!“.

*ქართულ ტექსტში სოფლის სახელია ენაგეთი, სპარსულში მცდარად სოფელი – დილომი.

კომენტარი:

ფარსადან ბარათაშვილი როსტომისგან ჯილდოდ იღებს სოფელსა და ყმებს, რადგან მან ნოდარ ციციშვილის ამბოხების დროს მეფეს უერთგულა და დატყვევებული ოტია ბეჟანის ძე ჩხეიძე მიჰგვარა მას. ჩხეიძეები როსტომის მოწინააღმდეგე ბანაკში იყვნენ. ბეჟან ჩხეიძის ასული ცოლად ჰყავდა იმერეთის მეფის გიორგი III-ის (1604-1639) ვაჟს, მამუკა ბატონიშვილს, მამუკას ძმა ალექსანდრე III (1639-1660) კი თეიმურაზ I-ის ქალიშვილზე იყო დაქორწინებული. ისინი, ცხადია, როსტომ მეფის და დასავლეთ საქართველოში მისი მოკავშირის, ლევან დადიანის ოპოზიციაში იყვნენ. ფარსადან გორგიჯანიძე გვამცნობს, რომ ლევან დადიანს თავისი ქალიშვილის მითხოვება სურდა მამუკა ბატონიშვილისთვისო. ჩანს გეგმების ჩაშლის შემდეგ იგი დაპირისპირებია ჩხეიძეებსაც და მამუკა ბატონიშვილსაც „ჩხეიძენი და მათნი კერძნი ბატონისშვილს უდგენს მაგრამე დადიანის ძალით იმერეთით გაყრილნი იყვნენ და ბატონისშვილი მამუკა და ჩხეიძენი თავის სიძე საფარ ფაშასთან იყვნენ ახალციხეს, ჩხეიძენიცა და სხვა მრავალი თავადის შვილებიც თან ახლდნენ“ (ფარსადან გორგიჯანიძე, 1925: 246).

მამუკა ბატონიშვილი იშვილა როსტომმა და ქართლში ჩაიყვანა. ქართლის თავადებმა შეთქმულება მოაწყვეს, როსტომის მოკვლა და მამუკას გამეფება მოინდომეს, თუმცა როსტომი შემთხვევით გადარჩა და შეთქმულების ამბავიც შეიტყო. მამუკა ბატონიშვილი ისევ ახალციხის საფაშოში გაგზავნა, ხოლო ჩხეიძეები და სხვა წარჩინებულები ქართლში დარჩნენ. ქართლის თავადებმა: ციციშვილმა და ამილახვარმა ჩხეიძეებთან ერთად ახალი აჯანყების მოწყობა განიზრახეს და თეიმურაზ მეფეს დაუკავშირდნენ, თუმცა ნოდარ ციციშვილმა მარტომ მოინდომა როსტომთან გამკლავება მეფე თეიმურაზის, ამილახვრისა და ქსნის ერისთავის გარეშე. „ჩხეიძენი და სხვა იმერეთის საბატო კაცის შვილები მასთან იყვნენ და ყოველნი ომნაცადნი კაცნი იყვნეს“ (ფარსადან გორგიჯანიძე, 1925: 247). ისინი ხოვლეში ჩავიდნენ, სადაც იორამ სააკაძემ შეიტყო აჯანყების შესახებ და დაუყოვნებლივ როსტომს აცნობა. მეფემ ლაშქარი შეყარა და ჩხეიძეებს შეება, თვითონ ნოდარ ციციშვილი ბრძოლაში არ ჩართულა და ვერეს ციხეში გამაგრდა. „დიდს ხანობამდისინ ჩხეიძებმა ძალმიცემით ომი გარდიხადეს და საქმეც გაუჭირეს, ლაშქარიც დააბალითეს და კარდაგაც იყვნენ, მაგრა ნოდარ ომს არ მოსულიყო და უწინვე ვერის ციხისაკენ წასულიყო და ჩხეიძებს ზურგი არ მოაბა და კიდევ დაიჭრნეს, დაილაღნეს... ბეჟია ჩხეიძე მოვრავის შვილმან იორამ დაირჩინა და ზოგნი ბარათიანთ დაირჩინეს, ზოგნი ელიზბარ ბოქაულთუხუცის ყმებან დაირჩინეს... ჩხეიძენი დაჭრილნი და დარჩენილნი მეფეს წინ მოასხნეს მკვარწაკრულნი... მეფემ ბძანა, ჩხეიძებს მკლავნი გაუსხნეს და გორს გაგზავნეს, რომ ტანისამოსი გამოუცვალონ და ქვეშსაგები და ზედსაფენი გაუკეთონ“ (ფარსადან გორგიჯანიძე, 1925: 248). აჯანყებულებთან ანგარიშსწორების შემდეგ, როსტომმა ჩხეიძეები ბოქაულთუხუცეს ელიზბარ დავითიშვილის ხელით შაჰთან გაგზავნა.

1643 წ. 12 მარტი. წყალბრუნის ბანახლების წიგნი ოსტომ
მეფისა იოთამ ბარათაშვილისადმი

დ ე დ ა ნ ი : სეა, 1448-84; მოყვითალო სქელი ქაღალდი; 39X20 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მელანი; განკვეთილობის ნიშანი: ორი და სამი წერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. დაზიანება: მოხეულია ზედა კიდე, ამოხეული ადგილები შეესებულება სარესტავრაციო ქაღალდით. საბუთი ორენოვანია, ქართულ-სპარსული, რვასტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, შესრულებული შექასთეს ხელით, მოთავსებულია recto-ზე, გვერდულად, ქართული ტექსტის ზემოთ შევუღლად.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტლა (331), მარტის თორმეტი, რაც უდრის 1643 წლის 12 მარტს.

პ ი რ ი : სეა, 1450-38/43.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ფუთურიძე 1955: №79, გვ. 178-180.

ქ. ნებითა და შენევნითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემან, ჳელ-მნ¹²იფემან პატრონმან როსტომ, და თანამეცხედრემან ჩუენმა¹³ნ, დედოფალთ-დეედოფალმან, პატრონმა მარია მ, ესე უკუნისამდ¹⁴ი ჟამათა და ხანათა გასათავებელი მტკიცე და უცვალებ¹⁵ელი ნყალობისა ნიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძეთ ¹⁶თქუენ, ჩუენთა ერთგულთა და წესისებრივ მრავალფერად თ¹⁷ავდებობით ნამსახურსა ყმათა, ბ ა რ ა თ - ა შ ვ ი ლ ს ი ო თ ა მ ს , შვილსა თ¹⁸ქუენსა პ ა [ა] ტ ა ს ა , ბ ე ჟ ა ნ ს , გ ი ვ [ი] ს ა , ე რ ა ს ტ ი ს და მომავალთა სახლი¹⁹სა თქვენისათა, ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და მა¹⁰მულის ნყალობას გვიანჯენით, ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება ¹¹თქუენი, მოკითხული გიყავით და ს ა ბ ა რ ა თ ა შ ვ ი ლ ო შ ი სოფელი კ რ ე ფ ა ¹²თქუენი სამკუიდრო და უცილებელი იყო. შეგინყალეთ და გიბოძეთ ¹³მართლის სამართლის სამძღური, მითა, ბართა, წყლითა და წი¹⁴სქუილითა, ველითა და ვენაჯითა, შენითა და ოჯერითა, საჯმრითა და ¹⁵უჯმრითა, საძებრითა და უძებრითა, შესავლითა და გასავლითა. ყოვლი¹⁶თურ თქუენტუის და თქვენთა შვილთათვის გვიბოძებია სოფელი კ რ ე ფ ა

¹⁷გქონდეს და გიბედნიერიოს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენსა ერთგულად სამსახურსა შინ¹⁸ა და არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩუენგან და არა ¹⁹შემდგომად სხუათა მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბ(რძანებ)თ კარისა ჩუენ²⁰ისა ვექილ-ვეზირნო და სხუანო მოსაქმენო, ვინცა- ვინ იყო²¹ნეთ და ანუ დღეის წაღმა იქნებოდეთ, თქუენცა ასრე დაუმ²²კუიდრეთ, და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შე[ე]ცილებით, ²³თუნიერ შენევნისა და თანადგომისაგან კიდე.

დაინერა ბ(რძანებ)ა და ²⁴ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლა, მარტის თორმეტსა, ჳელითა კარისა ჩუენი²⁵სა მდივან-მნიგნობრის, თ უ მ ა ნ ი შ - ვ ი ლ ს ბ ი რ თ უ ე ლ ს ი თ ა .

ხელრთვები: როსტომ, მარამ

უზის ორი ოთხკუთხა და ერთი ოვალური ფორმის ბეჭედი სპარსული ლეგენდებით.

სპარსული ტექსტი

1643 წ. 12 მარტი-26 მარტი.

هو

[حكيم عالی شد] آنکه بنابر شفقت عالی در باره شفقت عالی در باره [رفعت] پاه یوتم بیگ برات ایلی| [و] ولدن او باداده و بیجن و ایراستی از ابتداء سنه قوی| نیل قریه کراپا من اعمال برات ایلی را بموجبی که در متن بخط گرجی ...| نوشته شده تیول مشارالیه و ولدان او شفقت فرمودیم ارزانی داشتیم| کدخدایان و رعایت قریه مذکور مشارالیهما را تیولدار با استقلال خود دانسته | مالوجهات [و] حقوق دیوای خود را موافق معمول گرجستان عاید ساخته| تخلف نورزند مستقی سر کار علی در دفتر ثبت نموده بعادت و قواعد ...| چون حکم بهمهر و نشان عالی رسد اعتماد نمایند بحریر ۵ شهر محرم الحرم سنه ۱۰۵۳

ის (ღმერთი)

[გამოვიდა მაღალი ბრძანება], რომ სიდიადის საფარველის იოთამ ბარათაშვილის [და] მისი შვილების: პაატას, ბეჟანისა და ერასტისადმი მაღალი წყალობის [მიპყრობის] გამო, ჩვენ, ხსენებულ [პირსა] და მის შვილებს ცხერის წლის დასაწყისიდან, იმ საფუძველზე, რომელიც ქართულადაა დანერილი, საბარათიანოს სოფელი კრეფა 5 თიულად ვუწყალობეთ და ვუბოძეთ. ხსენებული სოფლის ქედბოდებმა და გლეხებმა, აღიარებენ რა ხსენებულ [პირებს] თავიანთ სრულუფლებიან თიულდარებად, საქართველოში მიღებული [წესის] თანახმად, [მათ] თავიანთი მალუჯათი და სახელმწიფო გადასახადი უნდა გადაუხადონ და წინააღმდეგობა არ უნდა გაუწიონ. მაღალი კარის მუსტოუფიმ წესისა და 10 ჩვეულების [მიხედვით ეს ბრძანება] დავთარში გაატაროს [და] როცა ბრძანება მაღალი ბეჭდითა და ნიშნით იქნება აღჭურვილი, დაემორჩილონ მას.

დაინერა 1053 წლის კურთხეული მოჰარამის თვის 5 (რიცხვში).

სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომ მეფის სპარსული ბეჭედი წარწერით: همت سلطان صفی شاه زمین و زمان لئف بنده را رستم خسرو داد نشان — „ქვეყნისა და დროის ხელმწიფემ, დიდსულოვანმა შაჰ-სეფიმ წყალობა მოილო მის მონაზე და როსტომ ხოსრო მინოდა.“ საბუთის verso-ზე არის ორი სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭედი: 1. ოთხკუთხა, წარწერით: خاک قدم علی منوچهر — „აღის ფეხთა მტვერი, მანუჩარი,“ რომელის ქვეშ არის სარეგისტრაციო მინაწერი: بنظر رسید — „განხილულ იქნა“; 2. ელიფსური, წარწერით: [عبد] علی قلی — „[მონა] მისი (ღვთისა) ალიყული“, ქვეშ მინაწერით: قلمی شد — „დაინერა“.

**1643 წ. 3 აპრილი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა
თბილელ ელისე საბინაშვილისადმი**

პირი: სეა, 1449-1270; თეთრი ქაღალდი. გატარებულია რუსული მმართველობის რეგისტრაციაში 1823 წელს.

თარიღი: ქორონიკონი ტლა (331), აპრილის ბ (3), რაც უდრის 1643 წლის 3 აპრილს.

სხვა პირი: სეა, 1450-26/91.

ქ. ნებითა და შნევენითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემან, ჴელმნი-
ფემან პატრონმან როსტომ, და თანამეცხედრემან ჩუენმან, დედო-
ფალთ-დედოფალმან პატრონმან მარიამ, ესე უკუნისამდე ჟამთა და
5 ხანთა გასათავებელი მტკიცე და უცვალებელი წყალობისა სამკვიდრო და
საბოლოო წიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენსა ერთ-
გულსა და წესისებრივ მრავალფერად თავდადებით ნამსახურსა ყმათა:
ს ა გ ი ნ ა შ ვ ი ლ თ ა – თბილელ მთავარებისკოპოზს, ბატონს ე ლ ი ს ე ს
და ძმათა თქვენთა: ს ა ა მ ს , ა ნ დ ე რ მ ა ნ [ს] , ბოქაულთუხუცესსა
ზ ა [ა] ლ ს , ი ო რ ა მ ს , თ ა მ ა ზ ს , შვილთა და მომავალთა სახლისა
10 თქვენისათა, – ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და თქვენის ბიძაშვილის, ამო-
ვარდნილის რ ე ვ ა ზ ი ს საკერძოს მამულს გვეაჯენით, ჩვენცა ვიგულეთ
და ვიგულმოდგინეთ, ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი, შეგინყალეთ და
გიბოძეთ ო გ უ ს , რისაც მამულის მქონებელი დ ე მ ე ტ რ ე და მისი შვი-
15 ლი რ ე ვ ა ზ ყოფილიყო; ხ ო პ ი ს { ს } , რისაც მქონე და [ი] რ და ს უ -
ბ ა ნ ს ყოფილიყვნენ, ყოვლითურთ. რარიგადაც სხვა თქვენი სამკვიდრო
მამული გქონდეს, იმავე წესითა: მითთა, ბართა, წყლითა და წისქვილითა,
ველითა და ვენახითა, შენითა და ოჯერთა, საწმრითა და უწმრითა, საძებ-
რითა და უძებრითა, შესავლითა და გასავლითა, თქვენთვის და თქვენთა
20 შვილთათვის გვიბოძებია სამკვიდრო და საბოლოოდ, ყოვლის კაცისაგან
შემოუსარჩლელად.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენსა ერთგულად სამსახ-
ურსა შ(ინ)ა და არაოდეს არ მოგეშალოს არცა ჩუენგან და არცა შემდგო-
მად სხუათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან.

25 ანე, გიბ(რძანე)ბთ კარისა ჩვენისა ვექილ-ვექირნო და სხვანო მო-
საქმენო, ვინცა ვინ იყუნეთ, და ანე დღეის წაღმა იქნებოდეთ, თქვენც ასრე
დაუმტკიცეთ და ნურაოდეს ნუ მოუშლით, რა რიგადაც ამა ჩვენგან ნაწყ-
ალობევსა სიგელსა შინა ეწეროს.

დაინერა ბ(რძანებ)ა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლა, აპრილის
30 გ, ჴელითა კარისა ჩვენისა მდივან-მნიგნობრის თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს
ბ ი რ თ ე ე ლ ი ს ა თ ა .

საბუთს ბოლოში დასმული ჰქონია როსტომ მეფის ბეჭედი და დედოფალ
მარიამის ხელრთვა.

კომენტარი:

ელისე საგინაშვილი – თბილისის მიტროპოლიტი. იგი დაახლოებული იყო მეფის ოჯახთან. იყო მარიამ დედოფლის სულიერი მოძღვარი. მისი მეცადინეობით მეფე-დედოფალმა სიონის ტაძარი განაახლეს. მასვე მიუშენებია სამხრეთიდან ტაძრისთვის მცირე სამლოცველო. ასევე გაუღია მრავალი შეწირულება სიონისადმი (სეა, 1449-2647). მისი თხოვნით ააშენა ქარვასლა მეფე როსტომმა, საიდანაც ყოველწლიურად 100 მარჩილი თეთრი განუჩინა სიონის ტაძარს (სეა, 1448-5006ა). 1640 წელს ელისეს მოულოცნია წმინდა ადგილები: ათონი და იერუსალიმი. ათონის ხელნაწერებს შემორჩენილი აქვს მისი მინაწერები (Ath 40, Ath. 72, Ath. 84, H 558).

1643 წ. 24 აგვისტო. მეფე როსტომის ფეალობის ბანახლების წიგნი ბერმანოზ ბატიაშვილისადმი

პირი: სეა, 1450-14/9; ცისფერი ქაღალდი; ორენოვანი: ქართულ-სპარსული, პირის გადაძვლებს გადმოუწერია ხუთსტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, შესრულებული შექასთე-ნასთალიყის ხელით. საბუთი გატარებულია რუსული მმართველობის რეგისტრაციაში 1820 წელს.

თარიღი: ქორონიკონი ტლა (331), მარიანობის თვესა კდ, 1643 წელი, 24 აგვისტო.

გამოცემა: დუნდუა, 1984: №8, გვ. 22-24.

[ქ.] ნებითა და შენევნითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემან, ჴელმნიფემან პატრონმან როსტომ, და თანამეცხედრემან ჩუენმან დედოფალთ-დედოფალმან პატრონმან მარიამ, ესე ამიერ უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა სამკუიდროთ და საბოლოთ გასათავებელი მტკიცე და მოუშლელი ნყალობის წიგნი და სიგელი შეგიწყალებ და გიბოძებთ თქუენ ჩვენსა ერთგულს და მრავალფერად წესისებრივ თავდებობით ნამსახურსა ყმასა, ბარათაშვილს გერმანოზს და შვილთა თქვენთა ოთარსა და პა[ა]ტასა, ბერსა და [ვარაზას] და ჩამომავალთა სახლისა თქვენისათა, ყოველთავე.

5

მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგით კარსა და თქვენის მამის და პაპის სამკუიდროს საბარათაშვილოში სოფელს ცორვეთი დაგუეაჯენით, ჩვენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი და თქუენის მამისა და პაპის სამკუიდრო სოფელი ცორვეთი და გუდარეხის მონასტერი სოფლით დაგიმკვიდრეთ და გიბოძებთ ნყლითა, ნისქუილითა, ველითა და ვენაჭითა, სახნავითა და უხნავითა, და ნასყიდითა და უსყიდითა, შენითა და ოხერთა, საძებრითა და უძებრითა, მთითა და ბართა, უნაკლულთ.

10

15

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თმან ჩუენსა ერთგულათ სამსახ-

ურსა შიგან ყოვლის კაცისგან უცილებლათ და მოუშლელათ. არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩვენგან და არცა შემდგომად სხუათა მეფეთა და მე-
პატრონეთაგან. თუ ამას წინანდელი ცოროვეთისა და სასაფლაოს
გუდარეხის მონასტრის წიგნი აქონდეს ვისმე, სიგლითა და ამით გაგ-
5 ვიცუდებია ახალი და უცვალებელი ესე არის.

ანე, მოგახსენებთ კარისა ჩუენის ვექილ-ვეზირნო და მდივანნო, დღეს
ვინ გინდა-ვინ იყოთ და ანუ დღეის წაღმა ვინ გინდა-ვინ იქნებოდეთ. მერმე
ესე ჩუენგან ბოძებული წიგნი და სიგელი თქუენცა ასრე დაუმკვიდრეთ და
დაუმტკიცეთ, რომე რარიგათაც ამა წიგნში სწერია, და ნურაოდეს ნურას
10 მოუშლით და შეეცილებით, თუნიერ თანადგომის და შეწევნისგან კიდე.

დაინერა ბრძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლა მარიამობის
თვესა კდ, ჴელითა კარისა ჩვენისა მდივან-მწიგნობრისა ყოღანა-
შუილის მერაბისთა. ვითაც ნოდარზედ გავიმარჯვეთ და
ცოროვეთი გამოგართუით და ბატონისშვილსა გიორგის მივეციით.
15 თქუენი სამკუიდრო მასუკან ჩვენს სიკუდილსა და ღალატში გაერივა, იმას
ყაზბი ვუყავით და თქუენის მამისა დპაპისა სამკუიდროთ ცოროვეთი
ისრევე თქუენ დაგიმკვიდრეთ.

ხელრთვები: როსტომ, მარიამ

სპარსული ტექსტი:

1651 წ. 14 დეკემბერი – 1652 წ. 13 იანვარი

حكم عالی شد آنکه بنا بر شفقت عالی در باره رفعت پناه گرمانوس بیگ و باداده بیگ و اوتار و ورازه
ولدان او بموجبی که | در ذیل بخط گرجی نوشته شده قریه ساوریت من اعمال براتالی را مع گورخانه
قریه منکوره بتیول مشارالیهیم شفقت و مرحمت | فرموده ارزانی داشتیم رعایاء قریه مزبوره مومی الیهیم
را تیولدار باستقلال خود دانسته مالوجهات و جوهات و حقوق دیوانی | خود را سواى قضیه خون بایشان
رفع نمایند که موافق حق حساب پرسن نموده بفیصل رسانند مستوفی سرکار عالی حسب المسطور در
دفتر ثبت نماید | چون بمهر عالی رسد اعتماد نمایند تحریرا فی شهر محرک الحرام ۱۰۶۲
محل مهر رستم خان والی محل مهر محل محر

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ სიდიადის საფარველის გერ-
მანოზ-ბეგისა და მისი შვილების: პაატა-ბეგის, ოთარი-
სა და ვარაზას მიმართ მაღალი მონყალების გამო, ქვემოთ ქართუ-
ლად დაწერილის საფუძველზე, საბარათიანოში მდებარე სოფელი
5 ცოვრეთი ამავე სოფლის სასაფლაოთურთ ზემოთხსენებულ (გერ-
მანოზს) თიულად ვუნყალობეთ (და) ვუბოძეთ. ხსენებული სოფლის
რაიებმა მოხსენიებული (გერმანოზი და მისი შვილები) თავიანთ
სრულუფლებიან თიულდარად უნდა ცნონ. მალუჯეჰათი, ვოჯუჰათი და
ჰოყუყე დივანი (მათ მისცენ) და (სასამართლო საქმეები) სისხლის (სამარ-
10 თლის) საქმეების გარდა, მათ მიანდონ, რათა ჭეშმარიტებისა (და) გონიერ-
ების შესაბამისად გამოიძიონ და გადაწყვიტონ (ისინი). მაღალი კარის მუს-
ტოუფიმ დაწერილის თანახმად (ეს ბრძანება) აღრიცხოს დავთარში (და)

როცა (ბრძანება) მაღალი ბეჭდით აღიჭურვება, დაემორჩილონ მას. დაინ-
ერა 1062 წლის მოჰარამ ალ-ჰარამის თვეში.

დედას დასმული ჰქონდა როსტომ-ხან ვალის ბეჭედი, კიდევ სხვა
ოთხი ბეჭედი. სარეგისტრაციო მინანერები: قلمی شد -დაინერა; بنظر رسید –
განხილულ იქნა.

კომენტარი:

1642 წელს გაცემული საბუთით (1450-14/8) მეფე როსტომი გიორგი
ბატონიშვილს აძლევს გერმანოზ ბარათაშვილის კუთვნილ სოფ.
ცოვრეთს და სანაცვლოდ მას უბოძებს დიდ წერაქვს. მნიშვნელოვანია,
რომ ეს ჯილდო გიორგი ბატონიშვილს მიუღია ნოდარ ციციშვილის
აჯანყების დროს როსტომისათვის გაწეული მხარდაჭერისთვის, თუმ-
ცა მოგვიანებით, იგი მეფის დალატსა და სიკვდილის მცდელობაში
გარეულა, რის გამოც დასჯილა და სოფელი ცოვრეთი კვლავ ძველ
პატრონს – გერმანოზ ბარათაშვილს დაბრუნებია გუდარეხის მონას-
ტრის წყალობასთან ერთად.

**[1643 წ. ახლო]. ფიცის წიგნი დათუნა და ძიბოა
მთიულისშვილებისა თარხან იორამ მოურავისშვილისადმი**

დედანი: ხეც, Hd-2545; მოყვითალო ფერის ქაღალდი; ზომა:
21,8X15,6 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მელანი; განკვეთილობის ნიშნები:
ორწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ.

საბუთი უთარიღოა. ფიცის წიგნი შედგენილი უნდა იყოს როსტომ
მეფის მიერ იორამ მოურავისშვილის ქართლში დაბრუნებისა და მისთვის
თარხანობის ბოძების (1643 წ.) უახლოეს პერიოდში.

საბუთის დამწერი: იონათამ კარგარეთელი.

გამოცემა: ბერძენიშვილი, 1940: გვ. 27, №35.

ქ. ესე წიგნი, ფიცი და პირი მოგახ²სენეთ და მოგართვით ჩუენ, მთი-
ულის |³შვილთა დათუნამ და* ქიტ{ო}ამ, თქუქენ, |⁴
მოურ{ა}ვის შვილთა: თარხანს ბატონს |⁵იორამს, და
შვილთა შენთა}, გიორგის |⁶დაავთ{ა}ნდილს.

ასრე, რომე თქუქენი მემკ{უი}დრე |⁷ყმა ვიყვენით დროსტ{ო}მ
მეფემ ჩუენი |⁸თავი თქუქენ გიბოძა, და ამავე ჩუენის |⁹ნასყიდის მამულ-
იღამ აღარ აგუყარე |¹⁰და აქავ, თვ{ა}ლზე, დაგვ{ა}სახლე. და აქიდ-

„და“ კავშირის შემდეგ საბუთის დამწერის ხელით ეწერა სამი გრაფემა რსტ,
სავარაუდოდ, როსტია-ს ან როსტომი-ს პირველი გრაფემები, რომლებიც თავად
დამწერს გადაუხაზავს.

ამ |¹¹ ვიყუ}ნეთ შენი ყმ{ა}ნი. რაც ჩუენის ხელი|¹²დამ გ{ა}მოვიდეს, ყმის პირობ{ა}ზე გ{ე}მს{ა}ხუროთ |¹³ სანამდი ამ ქვეყ{ა}ნას ვიყოთ, და ვინ-
{ი}ცი||¹⁴ს, ეს ქვეყანა აიშ{ა}ლოს, უთქუ{ე}ნს კაცს |¹⁵ არ ვეყმით.

ამისდა თ{ა}ვდებ{ა}თ მოგვიც|¹⁶ემია ღმ{ე}რთი და ყოველნი მისი ნმიდანი.

არ|¹⁷ის ამისი მონამე: ს უ ლ ხ ა ნ ა ს შ ვ ი ლ ი პ ა პ უ ნ ა , |¹⁸
როს ტ ი { ა } ს - შ ვ ი ლ ი ზ უ ბ ი ტ ა , ც ა ლ ქ { ა } ლ { ა } მ { ა }
ნ ¹⁹ ი ძ ე ხ ო ს ი ტ ა .

მე, კ ა რ გ ა რ ე თ ე ლ ს ი ო ნ { ა } თ { ა } მ ს |²⁰ დამინერ{ია} და მონ{ა}მეცა ვარ.

საბუთის ბოლოს დასმულია ††

verso-ზე გვიანდელი მინაწერები:
მთიულშივილის სათავდებო (შავი ფერის მეღვინით).
ბატ-ყმ. (ლურჯი ფანქრით).
უთარილო (წითელი ფანქრით).

1644 წ. 7 ივნისი. წყალობის წიგნი მეფე როსტომისა ჩინელ და შოშიტა ჩიკაქეპისაღმი

საბუთი დაკარგულია. ტექსტი შემორჩენილია ე. თაყაიშვილის პუბლიკაციით. ე. თაყაიშვილის აღწერილობის მიხედვით, იგი დაწერილი ყოფილა ქაღალდზე მხედრულად, განკვეთილობის ნიშნებად გამოყენებული ყოფილა ორწერტილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : თაყაიშვილი 1909: 235, №194.

ქ. ნებითა და შეწევნითა ღთისათა ჩუენ, მეფეთ-მეფემან, ჴელმწიფემან პატრონმან როსტომ, ესე უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა გასათავებელი წყალობისა და საჯილდოო წიგნი გიბოძეთ შენ, დ ა ვ ი თ ი შ ვ ი ლ ი ს ე ლ ი ზ ბ ა რ ი ს აზნაურიშვილს რ ი კ ა ძ ე ს ჩ ი ნ ე ლ ს ა , შ ო შ ი ტ ა -
5 ს ა და მომავალთა სახლისა თქვენისათა, ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს კ ა ხ ე თ ს სარბევლად გაგიძახეთ და უკან წამოგწოდნენ, მწუედ კარგად ყოფილიყავით, კაცი დაგენარჩუნათ. და იმისად საჯილდოო თქვენის ოთხმეოც კომლის კაცის კოდის პურის ამოკვეთას გ(ვ) ეაჯენით, ჩვენც ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი და ასრე ამოუკვეთეთ,
10 რომე არას დროს კოდის პური არ ეთხოებოდეს თქვენს გლეხებს.

ანე გიბრძანებთ, კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო და სხვანო მოსაქმენო, ვინცა-ვინ იყუნეთ და ანუ დღეის წაღმა იქნებოდეთ, თქვენცა ასრე გაუთავეთ და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შე(ე)ცილებით.

დაინერა ბრძანება და ნიშანი ესე ქკსა ტლზ, თიბათვეს ზ.

ხელრთვა: როსტომ

1644 წ. როსტომ მეფის წყალობის განახლების
წიგნი ქუაბულ მარაბლისადმი

დედანი: სეა, 1448-86; მოყვითალო სქელი ქაღალდი; 43,6X12,9 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მელანი; განკვეთილობის ნიშანი: სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. დაზიანება: მოხეულია საბუთის ზედა და ქვედა კიდე, დაზიანებული ადგილები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. საბუთი ქართულ-სპარსულია, შექასტეს ხელით შესრულებული ათსტრიქონიანი სპარსული ტექსტი დაწერილია recto-ს ზედა ნაწილში, ქართულის გასწვრივ, შვეულად.

თარიღი: ქორონიკონი ტლზ (332), რაც გვაძლევს 1644 წელს.

პირი: H 3-4 ფრ 8 r.v;

გამოცემები: ფუთურიძე 1955: გვ. 186-188, №83.

ქ. ნებითა და შენვენითა ღ(მრ)თისაითა, ჩვენ, მეფეთ¹²-მეფემან, ჯელმ-ნიფემან პატრონმან როსტომ, დათან¹³ამეცხედრემან ჩუენმან, დედო-ფალთ-დედოფალმან¹⁴ პატრონმან მარიამ, ესე ამიერ უკუნისამდე ჟამ¹⁵თა და ხანთა სამკუიდროთ და საბოლოვოთ გასათავებე¹⁶ლი, მტკიცე და მოუშლელი წყალობისა ნიგნი და¹⁷ სიგელი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენსა¹⁸ ერთგულსა და წესისებრივ თავდადებით და ერთგუ¹⁹ლობით ნამსახურთა ყმათა, მარაბელს ქუაბულს და²⁰ ძმასა შენსა ზა[ა]ლს, და იმათის* შუილთა თქუენთა და ჩამომა²¹ვალთა სახლისა თქუენისათა, ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდე²²ს მოგუიდეგით კარსა და სამართლიანს თქუენის მამის²³ და პაპის კერძს სამკუიდროს მამულის წყალობას²⁴ დაგუ-იაჯენით, ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენ²⁵ება თქუენი. და მოკითხუ-ლი ვქენით: თქუენს ყმა²⁶წუილობასა და ობლობაშია თქუენს განაყოფს ქაიხოს²⁷როს თქუენის მამის კერძი გლეხები დაეჭირა. და ახ²⁸ლა შეგინყალეთ და გიბოძეთ, და იმათ გამოვართუით²⁹ ფუტურადე ბერუა მისის ძმითა და ძმისწულეებით, რი³⁰საც მამულის მქონებელი ყოფილიყოს. აგრევე³¹ თამარაშენს სომეხი ბადურა, აგრევე ლელს რაზმიძე³²ზაქარია, რისცა მამულის მქონებელნი ყო-ფილიყოს, მითთ ბარამდე³³უნაკლულთ.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თმ(ა)ნ ჩუენსა³⁴ ერდგულათ სამ-სახურსა შიგან აროდეს არ მოგეშალოს არა ჩუენგან და არცა შემდგომად სხუათა [...]

||³⁵ანე, მოგახსენებთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და მდივა³⁶ნო, დღეს ვინ გინდა- ვინ იყოთ, და ანუ დღეის წაღმა ვინ გინდა-³⁷ვინ იქნებოდეთ, მერმე, ესე ჩვენგან ბოძებული მამულისა³⁸ ნიგნი და სიგე-ლი თქუენცა ასრე დაუმკუიდრეთ და³⁹ დაუმტკიცეთ, რომ რარიგადაც

* მონიშნული სიტყვა ჩაწერილია ტექსტის ზემოთ, იმავე ხელით

ამა სიგელსა შიგან |³⁰ ენეროს, და ნურაოდეს ნურას მოუშლით და შეეცე
ც|³¹ილებით თუნიერ თანადგომისა და შეწვენისგან.

დაინერა |³² ბრძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლბ, ხელითა
კარისა ჩუენ|³³ისა მდივან-მწიგნობრისა ყ ო რ ღ ა ნ ა შ უ ი ლ ი ს მ ე რ ა -
ბ ი ს ი თ ა . |³⁴ ესე ასრე გაუთავდეს.

ხელრთვები: რო ს ტ ო მ , მ ა რ ი ა მ

სპარსული ტექსტი

1644 წ. 10 მარტი – 8 აპრილი

هو

[حكم عالی شد] آنکه بنابر شفقت عالی در باره کابل ماچهبیل و زال برادر او و فرزندان ایشان از ابتدا
سنه نیل موازی سه خانه وار رعیت بموجب ذیل که بخط گرجی نیز مفصل نوشته شده بتیول ایشان مقرر
فرموده ارزانی داشتیم |

قريه		قريه
تمار اشين باسم بادورا		ليلی باسم ذکريا
باب
باب		رزمازه
باب		باب

جماعت مذکور مشارالیه مارا تيولدار باستقلال خود دانسته موافق دستور العمل
گرجستان عمل نماند و تخلف نورزند و چون حکم بمهرو نشان عالی رسد اعتمد نماید و در عهده
دانند تحریرا فی شهر [محرم] سنه ۱۰۵۴

ის (ღმერთი)

[გამოვიდა მაღალი ბრძანება], რომ ქ ო ბ უ ლ მ ა ჩ ა ბ ლ ი ს , მისი
ძმის ზ ა ა ლ ი ს ა და მათი შვილებისადმი მაღალი წყალობის [მიპყრო-
ბის] გამო, ჩვენ მაიმუნის წლის დასაწყისიდან, დავუმტკიცეთ და ვუბოძეთ
ქვემოთ ჩამოთვლილი სამი კომლი გლეხი, რომელიც აგრეთვე ქართულად
5 დაწვრილებითაა აღნიშნული:

სოფელ თ ა მ ა რ ა შ ე ნ შ ი — ბ ა დ უ რ ა , ერთი სახლი,
სოფელ ლ ე ლ შ ი — ზ ა ქ ა რ ი ა რ ა ზ მ ა ძ ე , ერთი სახლი,
— ფ უ ტ უ რ ა ძ ე , ერთი სახლი.

10 ხსენებულმა გლეხებმა აღნიშნული [პირები] თავის სრულუფლები-
ან თიულდარად უნდა ცნონ, საქართველოს დასტურლამალის თანახმად
უნდა იმოქმედონ და წინააღმდეგობა არ გასწიონ და როცა ბრძანებაზე
მაღალი ბეჭედი და ნიშანი დაისმევა — დაემორჩილონ და ენდონ მას და
[მისი შესრულება] თავიანთ მოვალეობად აღიარონ. დაინერა 1054 წლის
კურთხეული მოჰარამის თვეს.

საბუთის verso-ზე დასმულია სარეგისტრაციო ორი სპარსული ბეჭედი: 1.
ოვალური წარწერით: يا معين الضعفا — „ო, უძლურთა შემწეე“ და 2. გაურკვევე-
ლი წარწერით, რომელსაც მიწერილი აქვს: بنظر سيد — „განხილულ იქნა“. მის
გასწვრივ თითქმის გადასული სპარსული სარეგისტრაციო წარწერა: ثبت شد —
„დამტკიცდა“.

კომენტარი:

ქუაბულ მანაბელი – როსტომ მეფის ერთგული ფეოდალი. მას თავის გაზრდილს უწოდებს როსტომი (Hd-14419). მეფემ იგი დააქორწინა პაპუნა და ქაიხოსრო ბარათაშვილების დაზე, რომელიც ადრე ზურაბ სააკაძეზე იყო დანიშნული, მაგრამ ზურაბის მიერ გამოჩენილი ორგულობის გამო (მან მეფის წინააღმდეგ აჯანყებაში მიიღო მონაწილეობა), როსტომმა იგი დასაჯა და საცოლვე წაართვა. მანაბლებსა და ქაიხოსრო მანაბელზე იხ. კომენტარი საბუთთან Qd-8924.

**1644 წ. შუაწიურების წიბნი როსტომ მეფისა
საღვთის წმიდა ბიორბის ეკლესიისადმი**

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Qd-2880; ყავისფერი ქაღალდი; ზომა: 26X15,4 სმ.; შავი ფერის მელანი; მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი: წერტილი ან ორწერტილი; დაზიანება: საბუთი ადგილ-ადგილ ამოხეულია და გამაგრებულია სარესტავრაციო ქაღალდით.

თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი ტლბ (332), რაც გვაძლევს 1644 წელს.

ქ. ჩვენ, მეფეთ-მეფემან, ჯელმნიფემან პატრონმან როსტომ^{2მ}, ვიგულეთ და ვიგულმოდგინეთ, შევსწირეთ და მოვახსენეთ³ წმიდასა და საშინელსა, ღვანლმრავალსა, საჩინოსა მწნეთა მხედრ⁴სა, ახოვანსა, პატიოსანსა, ყოველთა მონამეთა შორის წარჩინებ⁵ულსა, რომელსა ყოველთა მონამეთა შორის უმეტესად ს⁶ამეოცდა ხუთი მეოხე⁷ბა გაქუს, თქვენ, დიდსა წმიდა გიორგისა⁷ სადგრისასა, ასრე რომე, წმიდის გიორგის წყალობა დაგმართ⁸ებოდა.

მოვახსენეთ და შემოგწირეთ ტინისჯიდს მამიჯანა, ⁹ შვილი მისი ხიზანა და სეხნია მათის მამულითა, მთითა, ბ¹⁰ართათა, მიწა-წყლითა, წისქვილითა, ველითა, ვენაჯითა, შესავლითა და გა¹¹სავლითა, მისის ქონებითა. შეინირე, შენ, დიდო წმიდაო გიორ¹²გისადგრი-საო, მცირე და კნინი ესე შესაწირავი, და მეოხ და ¹³ {მ}ფარველ გვეყავ ორთავე შინა ცხოვრებასა; წარმართე და განაძ¹⁴ლიერე მეფობა ჩვენი. და კიდევცა ასრე გითარხნეთ, რომე არაფე¹⁵რისთანა [ჩვენი სა]თხოვარი და გამოსაღები არა ეთხოვებოდეს-რა: ¹⁶ არა კოდისპური, არა საბალახე, არა საური, არა მუშაობა, არა ¹⁷ ღალა, არა სამეჯინიბო და სხვა გამოსაღები.

ვინცა და რამანცა ადამის ¹⁸ მონათესავემან კაცმან, ანუ მეფემან, გინა დედოფალმან, ¹⁹ უფლისწულმან და გინა თავადმან, ანუ დიდმან, ანუ მცირემან, ²⁰ ან ვინცა-ვის ამას ჩვენგან შეწირულს გლეხის შლადქც²¹ევად ველ-ყოს, გამოამხოს დიდს წმიდას გიორგის, თავადაც²² რისხავს ღ(მერთ)ი და დიდი წმიდა გიორგი და ყოველნი მ²³ისნი წმი-

დანი, ზეცისა და ქვეყანისანი, ჯორციელნი და უ²⁴ჯორციონი. და ჩვენთა ცოდვათათვის იგინი განიკითხვიან მას |²⁵დღესა განიკითხვისასა. დაინერა ბ(რ)ძ(ა)ნება ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლბ.

ხელრთვა ხვეულად: რ ო ს ტ ო მ

გვიანდელი დამტკიცებები:

ქ. რარიგადაც ამ ნიგნში სწერია, ჩუენც |² ... [სა]დღეგრძელოდ და სასულიეროდ და |³ ჩუენცა ასე გაგვითავებია. ნურაოდეს ნუ |⁴ მოეშლების. ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტნივ (1678 წ.), მაისის ზ (7)“.

2. გიორგი XI-ის ხელრთვა ხვეულად: გ ი ო რ გ ი

3. ქ. რაგვარადაც ბატონს ბიძაჩვენს ეს ნი²გნი უბოძებია, ჩვენც ამრიგადაც დაგვი³მტკიცებია. ნურას კაცს ამასთან ჴელი |⁴ ნუ გაქუთს. ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტჟჳ (1710 წ.). ვახტანგ VI-ის ოთხკუთხა ბეჭედი ლეგენდით:

რტოდ ვარ და ვ ი თ ი ს , მგელ ლომად ვით ის, ვ ა ხ ტ ა ნ გ , ვამტკიცებ მეფის ძეობით.

კომენტარი:

სადგერის წმინდა გიორგის ეკლესია ბორჯომის ხეობაში, ისტორიულ თორში მდებარეობს. იგი სახელგანთქმული და ძლიერი სალოცავი იყო. თორი სამცხე-საათაბაგოს შემადგენლობაში შედიოდა. როსტომის პერიოდში სადგერი ახალციხის საფაშოს შემადგენლობაში უნდა გვეგულისხმა, მაგრამ დ. ბერძენიშვილის დაკვირვებით თორი 1639 წელს, სპარსეთსა და ოსმალეთს შორის დადებული ზოპაბის ზავის შედეგად გადაეცა ქართლის სამეფოს (ბერძენიშვილი, 1985: 55).

სადგერის ეკლესია აღუდგენია ვახტანგ VI-ს. მის განსაკუთრებულ მზრუნველობას სადგერის ეკლესიისადმი მოწმობს.

1644 წ. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა უცნობი პირისადმი

პ ი რ ი : ხეც, Hd-4158; ხელი მხედრული; ლურჯი ქაღალდი; ზომა: 34X22 სმ.; შავი ფერის მეღანი; მხედრული; დაზიანება: საბუთი თავნაკლულია, ადრესატის სახელი დაკარგულია.

თ ა რ ი ღ ი : ქორნიკონი ტლბ (332), რაც გვაძლევს 1644 წელს.

დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუშანისშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : თაყაიშვილი, 1899: №354, გვ. 423; დოლიძე, 1972: №27, გვ. 84.

[ჩუენ, მეფემან პატრონმან რ ო ს ტ ო მ , ესე წყალობისა წიგნი დასიგელი გიბოძეთ თქუენ.....] შვილთა და მომავალთა სახლისა თქვენისათა, [ყოველთა]ვე. მას ჟამსა, ოდეს თ უ რ ქ ი ს ტ ა ნ ი ს შ ვ ი ლ ს { თ უ რ -

ქისტოქსის თქვენი სამკვიდრო მამული ეულობით ეშოვნა და მის შვილთა აკურისს ორი საგლეხო მამული მინა-წყლითა, ვენახითა და ყოვლისფქერთა, ქახოსროს და მათს ძმათა ყმათათვის, ფალავანხოსროს ყმისათვის და გოსტაშახისშვილის ყმისათვის მიეყიდა.

5

და ჩვენ მისი სამართალი ვქენით და ასრე გავარიგეთ, რომე, რაც იმ თქვენის მამულების სამუფქო მამული თქვენთვის დაედვა და ხელთ გეჭირათ, ის ისრევ თურქისტანიშვილთ დავანებეთ და თქვენი მამული აკურისს ისრევ თქვენ დავანებეთ. და მონასყიდეს კაცთ თურქისტანიშვილთ პასუხი გასცენ და შეიჯერონ.

10

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მ)ან და არაოდეს არ მოგეშალოს. დაინწერა ბძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტლბ, ხელითა კარისა ჩვენისა მდივან-მწიგნობრის – თუმანისშვილის ბირთველისათა.

დედანს ჰქონია როსტომ მეფის ოთხკუთხა ბეჭედი ლეგენდით: როსტომ

143

1644 წ. თარხნობის წიგნი როსტომ მეფისა ბიორბი შამბულიძისადმი

დედანი: სეა, 1448-2317; მონაცრისფრო სქელი ქადალდი; ზომა: 33X15 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მელანი; განკვეთილობის ნიშანი: ორი ან სამი წერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. დაზიანება: გაცრეცილია, მოფლეთილია კიდევები, ამოხეულია რამდენიმე ადგილას. დაკრულია სარესტავრაციო ქადალდზე. საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპარსული. საბუთი; ექსტრიქონიანი სპარსული ტექსტი. შესრულებული შექასთეს ხელით, მიწერილია recto-ზე, საბუთის ქართული ტექსტის ზედა აშიაზე.

თარიღი: ქორონიკონი ტლბ (332), რაც გვაძლევს 1644 წელს.

გამოცემები: ფუთურიძე 1955: №84. გვ.189-191.

ქ. ესე წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგინყა²ლეთ და გიბოძეთ ჩვენ მეფეთ-მეფემან პ³ატრონმან როსტომ, თქვენ, ჩუენთა ერთგულთა⁴ ყმათა: შამბულიძეს გიორგის, პა[ა]ტასა, მახარეს,⁵ ფრიდონს, მამუკასა, სენიასა და ბაინდურის, შვილთა და სახლისა თქუენისათა მომავალთა, ყოველთავე.

მას⁷ ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და მამულის⁸ წყალობას გვეაჯენით, ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი, შეგინყალეთ და გიბოძეთ სურამსტორაძი¹⁰ს ვედრიასელი მამული სამართლიანის სამძღ¹¹ურითა; ზეით ვაცისწუერიანად, მისის მითა და ბა¹²რითა, წყლითა და წისქვილითა, საწმრითა და უწ¹³მრთა, შენითა და ოჯერითა,

ყოველითურთ, თქუე |¹⁴ნთუის გვიბოძებია, სამკუიდროდ და საბოლო[ო]დ.
|¹⁵ გკონდეს ამ წესითა, რ[ო]მე, ლაშქრობა-ნადირობის |¹⁶ მეტი არა
გეთხოვოდეს-რა.

ანე, გიბ(რძანებ)თ კარისა |¹⁷ ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და სხუანო მო-
საქმენო, ს უ |¹⁸[რ ა მ ი ს ა] ციხისთავნო და მოხელენო, თქუნც ასრე |¹⁹
[გაუ]თავეთ და ნურას მოუშლით და შე[ე]ცილები |²⁰თ, თუინიერ შენევისა
და თანადგომისაგან კიდე.

|²¹ [და]ინერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე ქორონიკონს ტლბ, ხელი|²²თა
კარისა ჩუენისა მდივან-მნიგნობრის, თ უ მ ა ნ ი |²³ შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ -
ე ე ლ ი ს ა თ ა .

ხელრთვები: რ ო ს ტ ო მ , ლ უ ა რ ს ა ბ

გვიანდელი დამტკიცებები:

recto-ს მარცხენა აშიაზე სამ სტრიქონად:

ქ. რაც ამა ჰოქმში ენეროს, ჩუენცა ასრე გაგვითავებია, ყოველისფერთა
და ნურა ჩუენი მოსაქმე კაცი ნურასა სთხოვთ ამ თ ო ფ ჩ ი ა შ ვ ი ლ ე ბ ს ,
არა საბალახე, არა კოდის პური, არა საური.

ხელრთვა: შ ა ჰ ნ ა ვ ა ზ .

ქართული ტექსტის ბოლოს:

ქ. ჩუენ, ბატონიშვილმა ბატონმა ი ო რ ა მ , და შვილმან ჩუენმან ა ლ ე -
ქ ს ა ნ დ რ ე მ , რარიგადაც ხელმწიფისა ნაწყალობევსა ფარვანაშიგ გენერა,
ჩუენცა იმ გუარად გაგითავეთ, რომე არაოდეს არ მოგეშალოს არცა ჩუენგან
და არცა სხუათა მეპატრონეთაგან.

ოთხკუთხა ბეჭედი: ი ო რ ა მ

სპარსული ტექსტი:

1644 წ. 30 დეკემბერი –1645 წ. 28 იანვარი

هو

حکم عالی شد آنکه بنا بر شفقت عالی در باره گرگین شاپروزه| و و اولاد و برادران بموجبی که در ذیل
بخط گرجی نوشته شده| محال زراعت و [غیر] مزبوره بخط گرجی را عن رسد ویا [د]ریه دورازه|
بتیول او مقرر فرموده ارزانی داشتیم عمال و مباشران اعمال و دیوانی الکاء| سورام رسد ویا [د]ریه را
از محال سورام در وجه مومی الیه مقرر دانند مستوفی| سر کار عالی در دفتر ثبت نموده هر سال حکم
مجدد نطلبند تحریرا فی شهر ذی قعدة سنه ۱۰۵۴

ის (ღმერთი)

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ გ ი ო რ გ ი შ ა მ ბ უ ლ ი ძ ი -
ს ა და [მისი] შვილებისა და ძმებისადმი მაღალი წყალობის [მიპყრობის]
გამო, იმ საფუძველზე, რომელიც ქვემოთ ქართულადაა დაწერილი, [ჩვენ]
მას თიულად დავუმტკიცეთ და ვუნყალობეთ ვ ე დ რ ი ა თ ო რ ა ძ ი ს
5 კერძი სახნავ-სათესი მიწები [და სხვა], რაც [ქვემოთ] ქართულად არის

მოხსენიებული. დივანის, ს უ რ ა მ ი ს ოლქის ომალებმა და მობაშირებ-
მა ვ ე დ რ ი ა ს კერძი [მამული] ს უ რ ა მ ი ს ადგილებიდან ხსენებული
პირისათვის დამტკიცებულად ცნონ. მაღალი კარის მუსტოფი, ჩანერს
რა [ამ ბრძანებას] დავთარში, ყოველ წელს ახალ ბრძანებას ნუ მოითხოვს.
დაინერა 1054 წლის ზი-ყადას თვეს.

5

სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომ მეფის სპარსული ბეჭედი
წარწერით: همت سلطان صفی شاه زمین و زمان داد لتف بنده را رستم خسرو نشان
– „ქვეყ-
ნისა და დროის ხელმწიფემ, დიდსულოვანმა შაჰ სეფიმ წყალობა მოიღო მის
მონაზე და როსტომ ხოსრო მინოდა.“ საბუთის verso-ზე ორი ბეჭედი: 1. ოვალ-
ური ბეჭედი გაურკვეველი წარწერით და 2. ოთხკუთხა ბეჭედი წარწერით:
خاک قدم علی منوچهر – „ალის ფეხთა მტვერი, მანუჩარი.“

144

1645 წ. 25 თებერვალი. როსტომ მეფის შეწირულების წიგნი სვეტიცხოვლისადმი

პ ი რ ი : სეა, 1449-2365; თეთრი ქაღალდი. ორენოვანი – ქართულ-სპარ-
სული. (გადაწერილია სარგის კაკაბაძის მიერ). საბუთის დედნის ს. კაკაბა-
ძისეული აღწერა: №22, ჩინებულს ეტრატზედ 228X28 1/4, ღამაზი ხელით,
თავში დახატულია წმ. სამება ფერადებით. წამალი რამდენადმე გადა-
სულია, სიგელს მიყვება არშიად ფერადი ზოლი. სურათის ზემოთ სპარსუ-
ლი წარწერაა, სურათის ქვემოთ კი მიყვება სიგელი.

თ ა რ ი დ ი : ქორთიკონი ტლზ (333), თებერვალს კმ, რაც უდრის 1645
წლის 25 თებერვალს.

პ ი რ ი : სპბაი, E 73-48, ფ. 99a-108a.

გ ა მ ო ც ე მ ე ბ ი : Brosset, Introduction, CXCV; p. Add XVI, p. 486; ქორდა-
ნია 1897: გვ. 456-457; Какабадзе, 1967: №230, с.173-174.

ქ. რომელი არს და რომლისა მიერ ძლიერებითა იქმნეს ყოველნი აღ-
ნაგნი, მყოფისა არსისა, არსთა უცვალებელისა, უხილავისა, უსაზღურო-
სა, ძალ-განუზომელისა, ხოლო მიუწდომელობით ცნობილისა; რომლითა
სახელითა გურნამს და იდიდების ერთი ღ(მერ)თი, მამა ყოვლისა მპყრო-
ბელი, დაუსაბამო, დაუტყვენელი, უშობელი, უკუდავი, უხილავი, არსი ს ა -
ბ ა ო თ საუკუნითგან უკუნისამდე, დიდებული და ქებული, თუით სრული,
სრულისა მშობელი, მამა ძისა მხოლოდ შობილისა, ყოველთა აგებულთა,
გარე-შემცველი შემოქმედი ცათა და ქუეყანისა, ხილულთა ყოელთა და
არა-ხილულთა; ხოლო ძე ჭემმარიტი ჭემმარიტისა მამისა, უხილავი უხი-
ლავისა, უხრწნელი უხრწნელისა, უკუდავი უკუდავისა, დაუსრულებელი
დაუსრულებელისა; მზე სიმართლისა, ნათელი ჭემმარიტი, ცხოვრება და
ჭემმარიტება სუეტი ნათლისა, კლდე ცხოვრებისა დიდისა ზრახუისა, მა-

5

10

მისა ანგელოზი, მწყემსი კეთილი, მესია, ი ე ს ო ქ რ ი ს ტ ე ლ(მერ)თი, მეუფე, სიბრძნე, ძალი, ე ვ მ ა ნ ო ი ლ , მღრდელთმოდღუარი, ნათელი [...] ღრუბელი ნათლისა, სახიერი, კაცთმოყვარე და საცნაურად მიზეზი საუკუნეთა მათ კეთილთა; და სული წმიდა, რომელსა მამისაგან აქუს არსება და მამისა და ძისა თანა თაყუანისაცემული სული წმიდა, უფალი, ცხოველის-მყოფელი სრული ჭეშმარიტებისა, უბინო, უცვალებელი, უნივ- 5 თო, ნუგეშინის მცემელი, სახიერი, წრფელი, მალე დაუყენებელი, ქუელის მოქმედი, კაცთმოყვარე, შეურყეველი, ყოვლად ძლიერი, ყოველთა მხილ- ველი, საცნაური, ყოვლად წმიდა, რომელი იტყ[ო]და წინასწარმეტყუელთა მიერ თუნიერ, რომელ მამასა ეწოდების, მამა უშობელი და ძესა მამისაგან შობილი, და ასულსა წმიდასა სული წმიდა მამისაგან გამომავალი და მამი- 10 სა ძისა თანა თაყუანისაცემული. ესე არიან თუითებიანი მათნი შეურევნე- ლი გუამოვნება, სამგუამოვანი, ღ(მრ)თ(ა)ება, სამება სრული, დიდებითა და სამარადისოებითა და მეუფებითა არ[ა] განყოფილ, არცა უცხო მქნილი რამე, თუ არცაოდეს მოაკლდა ძე მამასა, არცა ძესა სული, არცა აღორ- 15 ძინდა ერთობა ორობად, არამედ უქცეველად, უცვალებელად ჰგიეს მარ- ადის ესე სამება, ერთ არსება, ერთ ღ(მრ)თაება, ერთ ძალი, ერთი მეუფე- ბა, შეურევნელი წმიდა სამება, ღ(მერ)თი ჩუენი უკუდავი, დაუსაბამო, დამბადებელი ყოველთა არსთა, რომლისა დაწყება უცნაურ არს და ჰგიეს უკუნითი უკუნისამდე, მერმეცა, ამინ.

კულად ყოვლად საგალობელისა და სავედრებელისა და უმეტესად ჟამთა [...] აღმატებულ{ი}სა, ყოვლად წმიდისა, ყოვლად კურთხეულ{ი} სა, ყოვლად ბინშეუხებელისა, ყოვლად სანატრელისა, ყოვლად ქებულისა, ყოვლად დიდებულისა, რომელი არს მაყუალი ცეცხლ-შეუხებელი, კიდობა- 25 ნი სინმიდისა, კუერთხი ა[ა]რ[ო]ნისი, ნაყოფსა მის უკუდავისა გამომღე- ბელი, კარავი ღ(მრ)თისა დამტყვნელი ადგილი, უფლისა სახლი, ღ(მრ)თისა საყდარი, ქეროვიმი, ქალწული მ ა რ ი ა მ , დედა უმამაკაცოდ მშობელი ღ(მრ)თისა ე ვ მ ა ნ ო ი ლ ი ს ი , ღ(მრ)თისა ღირსისა, ღ(მრ)თისა სძლისა, ღ(მრ)თისა მტუირთუელისა, ღ(მრ)თისა დამტყვნისა, ღ(მრ)თისა დედი- 30 სათა, რომელმან დაიტია მუცელსა დაუტყვნელი იგი ცათა და ქუეყანისა ძლიერებითა.

და შეწევნითა სამნაწილისა ჯუარისა ძელისა ცხოვრებისათა, რომელსა ზედა განკუართულ იქმნა უფალი ჩუენი ი ე ს ო ქ რ ი ს ტ ე და განიპყრნა უხრწნელნი მკლავნი თუისნი მასზედა ხსნისა და ცხოვრებისათ- 35 ვის ჩუენისა.

ძლიერნო და შემწენო ბანაკთა უსხეულოთა და უნივთოთა მწყობრთა- ნო, ცხრა არვეთა და ცხრათავე დასთა ანგელოზთა და მთავარანგელოზთა- ნო, რომელნი მსთავრობთ ბევრის ბევრეულთა ძალთა ზედა და დიდთა მათ ერისთავთა მ ი ქ ა ი ლ და გ ა ბ რ ი ე ლ ი ს ა თ ა ; შეწევნითა და ძლიერ- 40 ებითა სიტყუისა ღ(მრ)თისა, მქადაგებელსა ებანსა, ჳმა შვენიერსა წინას- წარმეტყუელთა ბეჭედსა, ქადაგსა სინანულისასა, სანთელსა მზისა მის სიმართლისასა, ნაშობთა ყოველთა უზეშთ[ა]ეს[თ]ა, ახალსა ე ლ ი ა ს ა , რომელმან აღიმღერნა არა[სა]მოთ დედისათა, და გუიჩვენა [...] ტარიგი

ლ(მრ)თისა დიდისა მის ქ რ ი ს ტ ე ს ნ ა თ ლ ი ს მ ც ე მ ლ ი ს ა ი { ო ვ } ა ნ ე ს ი თ ა . კუალად ძისა ზ ე ბ ე დ ე ს ი , ქნარისა მის ლ(მრ)თივ-შემზადებულისა ძესა მას ქუხილისასა მკერდსა ზედა მიყრდნობით ლ(მრ)თისა მძრახველისა, თუით ქალწულისა და ლ(მრ)თის-მეტყუელისა და ყოველთა ქალწულთა უზეშთ[ა]ესისა ღრ(მრ)თისმშობლისა, ძედ ზედ[დ]ებულისა დიდისა ი [ო ვ] ა ნ ე ს ი თ ა .

5

თავდებობითა და შუამდგომლობითა სიღრმით სიბრძნისათა, მომნადირებელთა თხემისა ძის მის მოციქულისა პ ე ტ რ ე ს ი თ ა , რომელსა კლიტენი ერწმუნნეს სასუფეველისა [...] ცათასანი. სახსნილო ყოფა ცათა შინა და ქუეყანასა ზედა ყოველთა ცოდვილთა, და პ ა ვ ლ ე პირისა ქ რ ი ს ტ ე ს ი თ ა , რომელი აღიტაცა სამცამდე და ეწოდა კლდედ სიმტკიცისად და განჰჳინა სახარება თუისი ვიდრე კიდემდე ცისად; და სხუანი მოციქულნი, რომელნი დაშურეს და მიმოდავლეს სოფლით-სოფლად, კერპნი და[ა]მწუნეს და წარმართთა სიბრძნისმეტყუელებანი დაადუმნეს, და ყოველნივე ქადაგად მადლისად დაადგინნეს.

10

15

მინდობითა და შუამდგომლობითა დიდ[თა წმიდათა] მათ მღრდელთ-მოძღუართათა: დიდისა ბ ა ს ი ლ ი კ ე ს ა რ ი ე ლ ი ს ა , გ რ ი გ ო ლ ი ლ (მ რ) თ ი ს მ ე ტ ყ უ ე ლ ი ს ა , ი [ო ვ ა] ა ნ ე ო ქ რ ო პ ი რ ი ს ა , ა თ ა ნ ა ს ი ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ი ე ლ ი ს ა , ნ ი კ ო ლ ო ზ მ ი რ ო ნ ქ ა - ლ ა ქ ე ლ ი ს ა და საკუირველთმოქმედისა და სხუათა მათ ყოვლად პ ა - ტიოსანთა მღრდელთმოძღუართათა, რომელთა იგი უსისხლო მსხურპლი აღავლინეს ზეცად მიმართ და კადნიერად მეოხ არიან წინაშე მეუფისა, რომელნი შევრდომით მთხოველ-მვედრებელი არიან მათდა მიმართ, და კუ-ლადაც შემწეთა მწნეთა მწედართათა, დიდისა მწნისა გ ი ო რ გ ი ს ი თ ა , დიდისა დ ი მ ი ტ რ ი ს ი თ ა , დიდითა მათ თ ე ვ დ ო რ ე და თ ე ვ დ ო - რ ი ს ი თ ა , დიდისა ე ვ ს ტ ა თ ი ს ი თ ა , და სხუათა მათ ლ(მრ)თისა სათნოთა მწედართათა, რომელთამე მკუდარნი სიტყუითა აღადგინეს, გუელნი, ვეშაპნი და ღრიანკალნი შემუსრნეს, კერპნი შერისხვით დაჰკუეთნეს ბრძოლათა შინა მძლედ ბარბაროზთა გამოჩნდეს და წამებისა გკრგვინითა [...] სრულ იქმნეს; და თანაშემწედ გუაქუს უძლეველი ძალი მათი და ღირს-თა და ყოვლად სანატრელთა დედათა და ქალწულთათა: დიდისა ა ნ ა ნ ა , [...] დედის დედისა ლ(მრ)თისათა ე ლ ი ს ა ბ ე დ , რომელმან შუანაშობთა ყოველთა უზეშთ[ა]ესისა ს ა ლ ო მ ე ლ(მრ)თის ძმისა შობილისათა და თ ე კ - ლ ა , ი რ ი ნ ა , მ ა რ ი ნ ა , ბ ა რ ბ ა რ ა და ე კ ა ტ ე რ ი ნ ა ს ი თ ა ; და კრებულთა წინასწარმეტყუელთათა, წმიდათა მღრდელთმოძღუართა და მღრდელთათა, ბანაკთა მათათა და განწყობილთა წმიდათა დედათა, ყოველთა დაყუდებით მდგომარეთა, მესუეტეთა, მეუდაბნოეთა; და რ { ა } ოდენნი ს[ა]თნო ეყუნეს უფალსა ჩუენსა ი ე ს ო ქ რ ი ს ტ ე ს ა და კულა-დაცა სათნო ყოფად არიან.

20

25

30

35

ამათითა თავდებობითა, მინდობითა, შუამდგომლობითა და თანა შემწეობითა, ესე ა გ ა რ ა კ ი შეწირულობისა მტკიცე და შეუც[ვ]ალებელი [...] წიგნი და სიგელი [გ]კადრეთ და მოგახსენეთ ჩუენ, ი ე ს ე ა ნ , და ვ - თ ი ა ნ , ს ო ლ ო მ ო ნ ი ა ნ , ბ ა გ რ ა ტ ო ნ ი ა ნ მ ა ნ , ნებითა ლ(მრ)

40

თისათა, თქუენ, ძლით მპყრობელმან მეფობისა და შარ[ა]ვანდედობისამან მეფეთ-მეფემან, ჴელმნიფემან პატრონმან როსტომ, და თანამეცხედრემან ჩუენმან, დედოფალთა-დედოფალმან, პატრონმან მარიამ, და ძეთა ჩუენთა, პირმშომან პატრონმან ლუარსაბ, შენ, საშინელსა და ყოვლად შესაძრწუნებელსა, მცველ-მფარველსა ჩუენსა, ღ(მრ)თივ-აღმართებულსა საყდარსა სუეტსა ცხოველსა, კუართსა საუფლოსა, მროონსა ღ(მერ)თ[მ]ყოფ[ე]ლსა, რომელი ნათობ და გა[ა]ნათლებსა ნახებსა ქართველთასა, რომელი აღშენებულ იქმენ დიდისა და ჴმა-აღმატებით სახელ განთქმულისა ვახტანგ გორგასლისა მიერ, რომელმან დიდისა სურვილითა და გულსმოდგინებითა აღგაშენა, და ყოველთა საქართუელთა საყდართა, მთავარებისკოპოზთა, მიტრაპოლიტთა, ევისკოპოზთა, მეფეთა და ყოველთა ქართველთა მაკურთხეველად განგაჩინა ტახტად და სალოცველად, და სასაფლაოდ თავისად დაგიჭირა, და მის ქვემოთ ჩამომავალთა მეფეთა – ყოველთა ინებეს შემატება და შემკობა თქუენი და ყოველთა სოფლებითა და აგარაკებითა განგასრულეს. ანე, ჩუენც ვინებეთ და ვიგულისმოდგინეთ, რათამცა მცირითა რათმე გუემსახურა პატიოსნისა და ცათა მობაძავისა საყდრისა თქუენისათვის და სასაფლაოსა ჩუენისათვის.

გკადრეთ და მოგახსენეთ და შემოგწირეთ სომხითს, ტალავრის ჴევედ, სოფელი დარბაზი, ყოვლის კაცის უმკვდრო და უცილებელი, მას ჟამსა, ოდეს კურთხეული გურიელი [ს] შვ[ი]ლი ჩუენს სახლში შვილად ჩუენად იზრდებოდა და მი[ი]ცვალა. და თქუენს ტაძარს მოვასვენეთ და ჩუენს სასაფლაოში დაემარხეთ დიდის პატივითა. და სოფელიც ესე დარბაზი შემოგწირეთ მისითა სამართლიანითა, მითითა, ბართა, წყლითა, წისქვილითა, ველითა, ვენაწითა, სათიბითა, ზემოთ ქარატაკამდი ქუემოთ მამხუტამდი, უნაკლულოდ და შემოუცილებრად ყოველთა ძეთა კაცთაგან. ამ საქმითა და ამ წესით შემოგვიწირავსა და მცირედი ალაპი დაგვიდებია კურთხეულის ჩუენის შვილის ოტიას სულისათვის, ასრე რომე, იანვარს ოცდახუთსა, გრიგოლ ღ(მრ)თისმეტყუელის დღესა, კათალიკოზი მისის კრებულითა ჟამსა სწირევდეს და მის კრებულთა.

და ვინცა-ვინ მაშინ მცხეთას დაესწრებოდეს ანუ მონაზონი, ანუ გლახა და ღარიბი პურსა აჭმევდეს, და დარბაზულის მალისაგან ერთსა თუმანსა შუა გაჰყოფდეს, კათალიკოზი ნახევარს თუმანსა. ვინც მისი კრებულ[ითგან] ჟამსა სწირევდეს, იმას გაუყოფდეს და ნახევარი თუმნითა სანთელი, საკმელი და ზეთი ისყიდებოდეს დეკანოზ-კანდელაკისაგან და მის საფლაოზედ დაინოდეს ყოველს წელიწადსა. და არ და[ა]კლონ და სხუა დარბაზული მალი, პური, ღუინო, საწორცე და რაცრაფერი გამოსაღები და სამსახური და ან სამუშაო იყოს, ყუელა კათალიკოზს ვითაც ენებოს, აგრე ამსახუროს თავის საყდარსა. ვინ იცის და კათალიკოზი იმ დღეს მცხეთას არ დაესწრას, მისი კრებული სწირევდეს და სხუას დღეს, როდისაც მოიცალოს მაშინ სწირევდეს და კათალიკოზი ნუ დააკლებს.

ანე, ვინცა ნახოთ სიგელი და ბძანება ესე ჩუენი შემდგომად ჩუენსა მომავალთა მეფეთა, დედოფალთა სახლისა ჩუენისა განმგეთა ვაზირთა, დივანთა, მნიგნობართა და ყოველთავე კარით ჩუენით წარვლენილთა მოსაქმეთა და საქმის მოქმედთა, დიდთა და მცირეთა – ერთობილთა, დაუმტკიცეთ და ნუვინ უშალავთ მტკიცედ ბრძანებულსა ამას, ჩუენსა თუინიერ სიმტკიცისა და თანადგომისაგან კიდე.

5

ანე, ვინცა და რამანცა ა და მ ი ს მონათესავემან გუარმან კაცმან, მეფემან ანუ დედოფალმან, ანუ სამლდელოთა მწყობრთაგანმან: ებისკოპოზმან, წინამძღვარმან, მღრდელმან და დიაკონმან, ანუ თუ დიდებულმან თავადმან, აზნაურმან და მსოფლიონთა კაცთაგამან, ანუ თუ დედათაგამან ვინმე: დიდმან, ანუ მცირემან, გინა თუ სჯულის გარდამავალმან სარკინოზმან, მწუალებელმან და ანუ სხუათა სჯულის მაცელობელთა, ჯურისა და ხატთა მბრძოლთა და არა თაყუანისმცემელთაგანმან ვინმე, ამა ჩუენგან მტკიცედ და შეუცვალებელად შეწირულისა ა გ ა რ ა კ ი ს ა წ[ი]გნისა და სიგლისა ამის ჳელყოს შლად, ქცევად და შეცვალებლად, შერისხდი შენ, ლ(მერ)თო დაუსაბამოვ, მამაო, ძეო და სულო წმიდაო! და შენ, უმეტესად ზემთა აღმატებულო წმიდაო ლ(მრ)თისმშობელო, მარადის ქალწულო მ ა რ ი ა მ !

10

15

და კუალადცა, რომლისა არს ქარტა და სიგელი ესე, საყდარო და ხატო ლ(მრ)თივ-აღმართებულო კუართო საუფლოვ, მირონ-ლ(მერ)თ-[მ]ყოფ[ე]ლო, იძიე შური მისგან: და აღმოფხუარი თესლითი თესლად, ძირი მისი კრულმცა არს. ბრძანებითა მით ჳმითა საუფლოთა ცათა შინა ზე, და ქუეყანასა ზედა ქუე, სული და ჳორცი მისი, მკუდარი და ცოცხალი მისი, დაჯდომა და აღდგომა მისი, სმა და ჳამა მისი, სავარძელი და ცხედარი მისი, სამარე, სუდარი, ფიცარი და მიწა მისი, ნუცამცა გამო[ი]ღებს ორნატი ვენაწი და ხილი ნაყოფსა მის კაცისათუის, არა განზარდოს ქუეყანამან და მწუანეთა ველისათ ყოველივე ხუასტაგი და ოთხფერწი მისი და ყოველიმცა გაგებული მისი მოიშლების. კრულმცა არს ოთხთა პატრიაქთა მათთა, მიტროპოლიტთა, ებისკოპოზთა და ქორებისკოპოზთა და შუიდთა მათ კრებათაგან. შე-მცა-ედების კეთრი გ ე ზ ი ს ი , შიშთუილი ი უ და ს ი , მეხისტეხა დ ი ო ს კ ო რ ე ს ი , დანთქმა ფ ა რ ა ო ს ი , და თ ა ნ და ა ბ ი რ ო ნ ი ს ი . ნურარათამცა არს ხსნა სულისა მისისა ჯოჯოხეთით, ნ ი ს ტ ო რ , ო რ ო გ ი ნ ე , ე ვ ტ უ ი ქ ი , დ ი ო ს კ ო რ ე , ტ ი მ ო - თ ე , გ ა ი ა ნ ა ს , ი ვ ლ ი ა ნ ე , ი ა კ ო ბ , პ ე ტ რ ო ზ მ კ ა ნ რ ვ ა - ლ ი და ბ ა რ ს ა ნ ო ფ ე , ათთა ამათ რქათა* მწუალებელთანამცა არს ნანილი და სამკუიდრებელი მისი; მას ზედამცა იქმნების ჳმა იგი საშინელი, სისხლი მაგისი ჩუენზედა და შვილთა ჩუენთა ზედა; ქ რ ი ს ტ ე ს ჯუარის მცემელთა განმცემელსა ი უ და ს და მარცხნით ჯუარცმულისა ავაზაკისათანამცა დამკვდრებულ არს, მატლსა მას დაუძინებელსა და ცეცხლსა დაუშრეტელსა და ასდა მერვისა ფს[ა]ლმუნისა წყევა მას ზედამცა სრულ იქმნების, და ამა ზემონერილთა წმიდათაგან შეჩუენებულმცა არს და აღმოფხურულ ნათესავითი ნათესავადმდე; და დღესა მას დიდსა განსჯისასა

25

30

35

40

* ეს სიტყვა ჩამატებულია სტრიქონს ქვევით, - ს. კაკაბაძის შენიშვნა.

მარცხენითა მათამცა მდგომარე არს და ნურათამცა სინანულითა არს
ჯსნა და განკითხუა სულისა მისისა, ხოლო რომელმან დაამტკიცოს წიგნი
და სიგელი ესე და ესე ვითა პირისა წყევისა და შეჩუენებისაგან განარინოს
სული, ძენი და ნათესავნი თუისნი. და არა შეცვალოს შენირული და წიგნი
5 ესე და და[ამტკიცოს, ლ(მერ)თ(მან) აკურთხოს და წმიდამან ლ(მრ)თისმშო-
ბელმან და ს უ ე ტ მ ა ნ ც ხ ი ე ლ მ ა ნ ლ(მრ)თივ- აღმართებულმან ამინ.

დაინერამტკიცე და ყოვლად ყოვლითურთ და ყოველთაგან შეუცვალე-
ბელი, ბრძანება, წიგნი და სიგელი შენირულობისა ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლგ,
თებერვალს კე, ჴელითა კარისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობრის თ უ მ ა ნ ი -
10 შ უ ი ლ ი ს ბ ი რ თ ე ე ლ ი ს ი თ ა . ყოვლადვე ან და მარადის და უკუნი-
თი უკუნისამდე, ამინ.

ესრე სახედ შემოგწირეთ, ვითა რამედ საჩუენო სათხოვარი და გა-
მოსაღები არა ეთხოებოდეს-რა ამა ჩუენგან შემოწირულსა ს ო მ ხ ი თ ს
სოფელსა და რ ბ ა ზ ს ა , არა მალი, არა ღალა, არა კულუხი, არა საბა-
15 ლახე, არა კოდისპური, არა ულაყი, არა სატარუდო, არა სამელიქო, არა სა-
ჯინაბო, არა მერემამეთეგან და ვინგიდავინ კარითა ჩუენით წ[არვლენილნი
მოსაქმენი იყუნეთ. არავისგან არა ეთხოებოდეს-რა თუინიერ ლაშქარ-ნა-
დრობისაგან და სათათროსა საურისაგან კიდე. ესე ვითარითა შემოწირ-
ულობითა წიგნითა და სიგლითა ამით გკადრეთ, მოგახსენეთ და დაგიმტ-
20 კიცეთ ყოვლის ადამიანთაგან მოუშლელად და შემოუცილებლად

ხვეულად: რ ო ს ტ ო მ , მ ა რ ი ა მ

დედანს ესვა მსხლის ფორმის ბეჭედი ლეგენდით: ქ. ყაენის ფერჯთა
მტუერი, რ ო ს ტ ო მ მეფე ვამტკიცებ.

სხვა ხელით: ესე ბძანება ასრე გათავდეს და გაგვთავებია სატარუდო
საჩუენო სათხოვარი არა გაუვიდიდეს-რა.

ბეჭედი: ყ ა ფ ლ ა ნ

სხვა ხელით: ქ. აგრევე ოცდახუთს იანვარსა, ბატონიშვილის მიცვალეების
დღესა, ბატონი კათალიკოზი და მისი კრებული რომე ჟამსა სწირვენ, სან-
ირავსა და სანთელ-საკმლისა საქმე რარიგაცა ამ სიგელში სწერია, ისრე უნდა
დაიხარჯოს. და იმას გარდაის, კრებულთა, და რაც კაცი იმ დღეს დაესწრე-
ბოდეს, იმათს სასმელსა და საქმელზედ უნდა ზემონი. კათალიკოზი და რ ბ ა -
ზ ი და ღ მ ა დახარჯევდეს ძროხას სამსა, ცხვარსა ათსა, ღვინოს საპალნეს
სამსა, პურსა საპალნეს სამსა, თევზი საუწყაო და მარილი, რაც მოუნდეს არა-
ოდეს და[აკლდეს.

ხვეულად: კ[ათალიკო]ზი ქ რ ი ს ტ ე ფ ო რ ე

ქ. ჩუენ, ქრისტეს ლ(მრ)თისა მიერ კურთხევით კურთხეულმან ქ ა რ თ -
ლ ი ს ა კათალიკოზმან პატრონმან ქ რ ი ს ტ ე ფ ო რ ე , და ყოვლითა ჩემთა
სამწყოთა ებისკოპოზთა, დაგვმტკიცებია სიგელი ესე. და ამისი მომშლელი შე-
ჩუენებულ, კრულ და წყუელ იყოს, ამინ.

ანე, ვინცა შემდგომად ჩუენსა სხვათა კათალიკოზთაგან ანუ საყ-
დრისშვლთაგან ესე წირვა და მცირე ალაპი მოშალოს და დააკლოს, შერისხ-

დი შენ, დაუსაბამო ლ(მერ)თო, მამაო, და ძეო, და სულო წმიდაო, ამინ. უკუეთუ კათალიკოზმან მოშალოს, შენ იგი მოშალე მის რჯულისა და სახისაგან. უკუეთუ [ვინმე] საყდრისშვილმან მოშალოს, ანუ დეკანოზმან, ანუ კანდელაკმან, ანუ სხვათა თორმეტ მოწილეთაგანმან ამისი დამტკიცება არა ინებოს, მათზედამცა დამტკიცდების წყევა იგი მეასდ[ა]რვე ფსალმუნისა. და ყოელიმცა მისი გაგებული მოიშლების და წყევასამცა ქუეშე არიან, ამინ. და ამისი შემწენი და დამამტკიცებელი ლ(მერ)თ(მა)ნ აკურთხენეს და წმიდამან ს ვ ე ტ მ ა ნ ც ხ ო ე ლ მ ა ნ და წმიდამან ლ(მრ)თისმშობელმან ამინ, ამინ და ამინ.

ხვეულად: კ(ათალიკო)ზი ქ რ ი ს ტ ე ფ ო რ ე

მქრქალად : ქ. ეს ბრძანება ასრე გათავდეს. და ჩვენც სამელიქო ასრე გვიტარხნებია, რომე ჩვენგან არა ეთხოვბოდეს-რა საჩვენო სათხოვარი. და რ ბ [ა ზ] ს არასფერისთანა სამელიქო სათხოვარი არ ეთხოვბოდეს.

სხვა ხელით: ქ ჩვენ, ს ო მ ხ ი თ ი ს მელიქ ა ვ თ ა ნ დ ი ლ , გავშინჯე და და რ ბ ა ზ ე ლ თ ა პაპის ჩვენის სამელიქოს სათარხნე ქო[ნ]და. ჩვენცა ქ ა რ - თ ლ ი ს კათალიკოზსა დ ი ა ს [ა] მ ი ძ ე ს პატივი დავდევით და და რ ბ ა ზ ი ჩვენის სამელიქოსაგან ასე ვითარხნეთ, რომე, საჩვენო გამოსაღები არაფერითან არა ეთხოვბედეს-რა. ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტოზ.

დედანს ესვა ბეჭედი სპარსული წარწერით.

145

1645 წ. შეწირულების განახლების წიგნი ორბელთა მეფისა ნიტრიის მონასტრისაღმ

დე დ ა ნ ი : სეა, 1448-5008 ბ; მაღალი ხარისხის ეტრატის გრაგნილი, დახვეული სპეციალურ ჯოხზე; ოთხი, ერთმანეთზე წითელი და შავი აბრეშუმის ძაფებით გადაკერებული კეფი; საერთო ზომა: 208, IX23 სმ; მხედრული; მუქი ყავისფერი მელანი, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი და სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტლბ(333), რაც გავძლევს 1645 წელს.

გ ა მ ო ც ე მ ა : თაყაიშვილი, 1910: №156; გვ. 129-131.

დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი თუმანისშვილი ბირთველი.

ქ. სახელითა სახიერისა, არსება-დაუსაბამოსა და დაუსრულებელისა, |² {და}უსაბამოსა, უხილავისა, უსაზღვროსა.

ეჰა, შენ, ა და მ დაცემუ|³ლისა აღმართებო და ე ვ ა ს წყევისა და მწუხარებისა სიხა|⁴რულად შემცვალებლო, ტომობით ასულო ა და მ ი ს |⁵ო , დედაო ლ(მრ)თისაო, რომელი ჳსნისათვის ჩუენისა |⁶წყალობით აღიძარ!

ძლიერებითა ცხოველსმყოფელის|⁷ა პატიოსნისა ჯუარისათა, რომელსა ზედა განიპყრა უხრნნ|⁸ელნი მკლავნი თუისნი წმიდათა უწორცოთა

ზეცისა ძალთა, ანგ⁹ელოზთა, მთავარანგელოზთა მიქაელ და გაბრიელისათა, |¹⁰ წმიდისა წინასწარმეტყუელისა, წინამორბედისა და¹¹ ნათლისმცემელისა იოვანესითა და იოვანექალწუ¹²ლ-მახარებელისათა; წმიდათა მღვდელთმოდვართა, მონამეთა, |¹³ მოციქულთა და ყოველთა წმიდათა ლ(მრ)თისა.

თავსმდებობ¹⁴ითა, მინდობითა და შუამდგომელობითა, ჩუენ, ლ(მრ)თივ-გუირგუი¹⁵ნოსანმან მეფეთ-მეფემან პატრონმან როსტომ, და თანა¹⁶მემცხედრემან ჩუენმან, დედოფალთ დედოფალმან, პატრონმან მარ¹⁷იამ, ასულმან და დიანისმან, და სასურველმან ძემან ჩუენმან, |¹⁸ პატრონმან ლოვარსაბ, ვიგულეთ და ვიგულსმოდგინეთ, გკადრ¹⁹ეთ და მოგახსენეთ შენ, საშინელსა და თვალთშეუდგამსა იტრიას²⁰სიონთა ლ(მრ)თისმშობელსა და მას შინა დამყარებულსა ხატსამ²¹იძინებისასა, მრავალწაწილსა და სასწაულთმოქმედსა და ე²²ლვა-კრთომით განბრწყინებულსა.

შემოგწირეთ მცირე და |²³ უნდო ესე შესანირავი: სურამს ზეით ჩუმათელ იძებნი, ასრე და |²⁴ ამა პირსა ზედა, რომე, ძველითგანვე მეფე გიორგისაგან ორი კუა²⁵მლი შემოწირული იყო და ახლას ჩუმათელეთი ჩუენ შემო²⁶გწირეთ სულა უკლებლად: მითთა, ბართთა, წყლითა, წისქვე²⁷ილითა, ტყითა, მინდვრითა, საძებრითა და უძებრითა, შესავლ²⁸ითა და გამოსავლითა, ბიჯნისის საკალმახემდის, ფონის სამ²⁹ძღვრამდი, ქუემ(ო) საყდრამდი; მთისა და ბარის სანადირო, ნ³⁰ყლის სანადირო. ასე რომე, რაც ამ სამძღვრებში საკალმახე |³¹ ჴევი ჩამოდის, ისიც ასერიგად შემოგვწინრავს, რომე, ვერც ჩუენმან³² მეზადურმა ინადიროს, არამთუ სხვამ კაცმან თქუენად უკითხვად ვე³³რცა-ვინ დაგიწოს.

ვინცა ამ სამძღვარში ნადირი მოკლას, მის ს³⁴აუფლოსაც თქვენ მოგართვემდენ, არც ციხისთავს და არც სხვას³⁵ კაცს ჴელი არა ჰქონდეს. და რაც ანიმერეთისაკე, მთას იქით და³⁶ მთას აქეთ საკალმახე ჴევები იყოს თქუენ სამხრით, ყუელგან თ³⁷ქუენ ინადირებდეთ, რომე ვერავინ დაგიშალოს. ესე³⁸ქეზი ყოველივე³⁸ ამ წესით გუიბოძებია და სიგლითა ამით დაგვიმტკიცებია. და შამოგვი³⁹წინრავს ყოველის კაცის უცილებლად და შემოუსარჩლელად.

და |⁴⁰ კიდევ ასრე გვითარხნებიხართ, რარიგაცა სხვა შენი ძველითგ⁴¹ან შემოწირული მამული არის, მის მეტი არც არა თქუენ გ⁴²ეთხოვებოდეს-რა დღეთა ჩუენთა წარსამართებლად და მეფობ⁴³ისა ჩუენისა დასამტკიცებელად.

ანე, ვინცა და რამანცა ადა |⁴⁴მის მონათესავემა კაცმან, დიდმან და ანუ მცირემან, მეფემა⁴⁵{ნ}, ანუ დედოფალმან, ანუ უფლისწულმან, ვეზირმან, ანუ კა⁴⁶რისკაცმან თუ კაცთაგანმან მოშალოს, იგიმცა კაცი არს, |⁴⁷ რომელმან მაცხოვარს ჯუარცმულსა გვერდს ლახვარი ჰქრ⁴⁸ა; თუ დედაკაცმან მოშალოს, იგიმცა დედაკაცი არს, რომე⁴⁹ლმანი იოვანე ნათლისმცემელს თავი მოჰკუეთა.

და კუალად⁵⁰ მასვე სიტყუასა ვინყებ, ვითარმედ, რომელმანცა რჯუ-

ლმან კაც^{|51}მან ესე ჩუენგან სასობით და სიმართლით შენირული მამუ-
 ლ^{|52}ი იტრისას სიონთა ღ(მრ)თის მშობელს გამოსწიროს
 და მოუშალოს, ^{|53} იგიმცა შეიშლების რჯულისა ქრისტიანობისაგან,
 რის^{|54}ხავსმცა დაუსრულებელი ღ(მერ)თი, მამა, ძე და სული წმიდა და^{|55}ყ-
 ოველნი წმიდანი ღ(მრ)თისანი, ზეცისა და ქვეყანისანი, ჯორც^{|56}იელნი
 და უჯორცონი და ესე ზემო წერილნი ყოველნივე. შე-^{|57}მცა-ედების კეთ-
 რი გ ე ზ ი ს ი , შიშთვილი ი უ და ს ი , მეხისტეხა^{|58} დ ი ო ს კ ო რ ე ს ი ,
 დანთქმა და თ ა ნ და ა ბ ი რ ო ნ ი ს ი . ნურარამცა ^{|59} სინანულითა ნუ
 არს ჴსნა სულისა მისისა, ნუცა ი ე რ ^{|60} უ ს ა ლ ი მ ს ნასვლითა, ნუცა
 გლახაკთ მიცემითა, ნუცა ლოცვი^{|61}თა და მარხვითა. ჩუენად ნაცვლადმცა
 იგი განიკითხვის^{|62} მას მეორ^{|62}ედ მოსვლასა{ა}. მარცხენითა მათ რჩეულ-
 თან{ა}მცა იქმნების^{|63} ნანილი და სამკუიდრებელი მისი; მას ზედამცა
 დაესრულების ნყ^{|64}ევა იგი მესადარვისა ფსალმუნისა, რომელ არს: „ღ(მერ)
 თო, ^{|65} ქებასა ჩემსა ნუ დაიდუმებ ვიდრე, რათა იჴსნას მდევართაგა^{|66}
 სული ჩემი*“. უკეთუ თ ა თ ა რ თ ა გ ა ნ მ ა ნ ვინმე მოშალოს, იგი^{|67}მცა
 შეიშლების მ ო ჰ ა მ ა დ ი ს ა და უ ს ე ი ნ ი ს რჯულისაგან; მ ა ^{|68} მ ა -
 დ ი ნ ი ს ა და მ უ ს ე ფ ი ს ა ა მ ც ა დამქცევი იქმნების. მასმცა რის^{|69}[ხა]
 ვს მ უ რ თ უ ზ ა ლ ი და ყოველნივე მათნი ფ ე ლ ა მ ბ ა რ ნ ი , ხოლო ^{|70}
 გამთავენი და დამამტკიცებელნი ამისნი ღ(მერ)თ(მან) დაიცვას ო^{|71}რსავე
 ცხორებასა შინა კიდე.

დაინერა ნიშანი და ბრძა^{|72}ნება ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლგ, ჴელითა
 კარისა ჩუენისა^{|73} მდივან-მნიგნობრისა თ უ მ ა ნ ი ს შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ -
 ვ [ე ლ ი ს ი თ ა] .

ხელრთვები:

^{|74} რ ო ს ტ ო მ , მ ა რ ი ა მ , ლ უ ა რ ს ა ბ

კომენტარი:

დოკუმენტი ყურადღებას იქცევს ბრალთაგადამხდელიობის არასტე-
 რეოტიპული ფორმულებით. ქართული იურიდიული საბუთების წყვეის
 ფორმულებისათვის რამდენადმე უჩვეულოა მოცემულ საბუთში შეწირ-
 ულების დამრღვევი პირის გაიგივება მაცხოვრისთვის ღმერთის მკვრელ
 ადამიანთან, ხოლო დედაკაცისა – იოანე ნათლისმცემლის თავის მომ-
 კვეთთან, იგულისხმება პეროღია და მისი ასული სალომეა, რომელთა
 მოთხოვნითაც მეფე პეროღემ თავი მოჰკვეთა ნათლისმცემელს.

საბუთში ბრალი მოეთხოვება უცხო რჯულის (თათარი) დამრღვევსაც.
 ეს არის პირველი შემთხვევა, როდესაც დოკუმენტში სასჯელი გათ-
 ვალისწინებულია მუსლიმი დამარღვევის მიმართ, რომელიც შეჩვენ-
 ებულია ისლამური საღვთისმეტყველო ფორმულებით. საბუთი ზედმი-
 წვენით ზუსტად ახასიათებს მოცემული პერიოდის ქართლის სამეფოს
 ყოფას, როდესაც რეალობად იყო ქცეული ქრისტიანული და ისლამუ-
 რი რელიგიების თანაცხოვრება.

* ფსალმ. 108: 1,31.

**1645 წ. შვიდრულების წიგნი როსტომ მეფისა
სვეტიცხოვლისადმი**

დ ე დ ა ნ ი : სეა, 1448-1035; ღია ნაცრისფერი სქელი ქაღალდი; 49,2X27,2 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მეღანი; განკვეთილობის ნიშანი: ორი და სამი წერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. დაზიანება: გაცრეცილია, ამოხეულია რამდენიმე ადგილას. დაკრულია სარესტავრაციო ქაღალდზე. ტექსტის ზედა აშიაზე. წითელი მეღნით მიწერილია სვეტიცხოვლის საბუთების ძველი (XVII ს-ის მეორე ნახევარში მინიჭებული) საარქივო ნომერი ობ (72). ქვემოთ მიწერილია XVIII საუკუნეში დასმული ნომერი – რკე (125).

თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი ტლზ (333), რაც უდრის 1645 წელს.

პ ი რ ე ბ ი : სპბაი, H 13-6, 11 a-12 a; H-2752, 12r-13r.

გ ა მ ო ც ე მ ა : akak, 1866: 18

ქ. ნებითა და შენეენითა ღ(მრ)თისითა, ჩუენ მეფეთ-მეფემან, |²ველმნიფემან პატრონმან როსტომ, და თანამეც|³ხედრემან ჩუენმან დედოფალთ-დედოფალმან პატ|⁴რონმან მარია მ, და ძეთა ჩუენთა პატრონმან ლუარსაბ, |⁵ვიგულებთ და ვიგულსმოდგინეთ, [გ]კადრეთ და მოგახს|⁶ენეთ თქუენ, ცათა მობაძავსა, საყდარსა სუეტსა ც|⁷ხ-ოველსა, კუართსა საუფლოსა, მირონსა ღ(მერ)-მე|⁸ოფელსა. მას ჟამსა, ოდეს ჟამთა ვითარებისაგან |⁹სამცხი დამდე ანყურისა ღმრთისმშობლის საყმ|¹⁰ო აზნაურიშვილი და გლეხი ჩუენს საბატონო-¹¹ში ჩამოსულიყვნეს და ღოღეთს დაესახლებინათ, და |¹²რაც ხატი და ჯვარი ყოფილიყო თქვენს ტაძარში დაე|¹³სვენებინათ, და სამანყვერ-ლოს კაცს თქუენთუის |¹⁴ემსახურათ, და სხუას კაცს – არცამირე-ჯიბისნა|¹⁵თესავსა და არცაგრე რიგს ვისმე, ღალისმე|¹⁶ტსა საქმეზედ ღოღეთს ხელი ჰქონოდეს, და ამნესი|¹⁷თემსახუროს.

ვინ იცის, და სოფლის საქმე ასრე მო|¹⁸ხდეს, რამე სა[ა]თა-ბაგვიშვილოს ქრისტიანე მე|¹⁹პატრონე გაუჩნდეს და ანყურისა ღმრთისმშობ|²⁰ლის ჯუარი და ხატი თავის სამკვიდროზედ მისავე|²¹ნონ, და მათი ყმა ასაყრელად მოინდომონ, ვერავინ |²²დაუჭიროს. თუ არადა, სხვას კაცს ხელი არა ჰ|²³ქონდეს.

რუსიშვილი რუსი, სხუანი აზნაური|²⁴შვილნი და გლეხნი თქვენთვის სასამსახუროდ მოგვი|²⁵ხსენებია. ამას გარდაისად, რაც აგრე-რიგი საყდ|²⁶რის ყმას გარეთ ანუ აზნაურიშვილი და გლეხი |²⁷ესახლოს, ისინიც ისრევე მოუშლელად იყუნენ |²⁸და ნურცა სად დაიფანტვიან, ვითაც თქუენთვის ბეი|²⁹თალმნად დადებული იყო, და სხუას ერისკაცს არას ე|³⁰წელყო. და ისრევე თქუენ [გ]კადრეთ და მოგახსენეთ |³¹მოუშლელად.

ვინცა და რამანცა კაცმან, ანუ დიდმა |³²და ანუ მცირედმან, თუ არ ჩუენის ნებაყოფლობი|³³თა, მათსავ სამკვიდროზედ გაუშოთ, მას და გარეთ ვინ|³⁴ც ეს სიგელი მოშალოს, მასმცა რისჯავს დაუსა|³⁵ბამო ღ(მერ) თი და ყოველნი მისნი წმინდანი, ზეცისა და |³⁶ქუეყნისანი, ჯორციელნი და უჯორცონი.

და³⁷ინერა ნიშანი და ბ(რძანე)ბა ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლგ, ჴელითა
|³⁸ კარისა ჩუენისა მღივანმწიგნობრის თ უ მ ა ნ ი შ უ ი |³⁹ ლ ი ს ბ ი რ -
თ უ ე ლ ი ს ი თ ა .

ხელრთვა: რ ო ს ტ ო მ , მ ა რ ი ა მ

გვიანდელი მინაწერები:

რ ო ს ტ ო მ მეფისაგან, სიგელი ღოღეთისა.

მ ც ხ ე თ ი ს ა

147

**1645 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა
ბოქალთუხუცეს ელიზბარ დავითისშვილისადმი**

ძველი პ ი რ ი : ხეც, Sd-604; მოყვითალო ფერის ქაღალდი; თავნაკლუ-
ლი; ზომა: 28,5X16 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მელანი; განკვეთილობის
ნიშნები: სამი წერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; კიდევები გამაგრებუ-
ლია სარესტავრაციო ქაღალდით; საბუთის ნაკლული ტექსტი აღდგენილია
როსტომ მეფის სხვა საბუთებისა და კონტექსტის გათვალისწინებით.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტლბ (333), რაც უდრის 1645 წელს.

საბუთის დედნის და მ წ ე რ ი : სამეფო კარის მღივან-მწიგნობარი
ბირთველ თუმანიშვილი.

საბუთის გ ა დ ა მ წ ე რ ი : ბოქალთუხუცესი დავით [დავითისშვილი].

გ ა მ ო ც ე მ ა : თაყაიშვილი 1909: N 195, გვ. 236

[ქ. ნებითა და შენევნითა ღმრთისათა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემან, ჴელმ-
ნიფემან პატრონმან რ ო ს ტ ო მ , და თანამეცხედრემან ჩვენმან, დედო-
ფალთ-დედოფალმან, პატრონ[მან] |² მ ა რ ი ა მ , ესე უკუნისამდი ჟამთა
და ხანთა გასათავებელი წყალობისა ნ[ი]გნი [და] |³ ნიშანი შეგინყალეთ და
გიბოძეთ თქვენ, ჩვენთა ერდგულთა, [ნესი] |⁴ სებრივ მრავალფერად თავ- 5
დადებით ნამსახურთა ყმათა: და ვ ი თ ი [ს შ ვ ი ლ ს], |⁵ ბოქალთუხუ-
ცეს ე ლ ი ზ ბ ა რ ს , შვილთა და მომავალთა სახლისა თქვენ[ნ] |⁶ ისათა,
ყოველთაჲვე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგით კარსა და მამული[სა] |⁷ წყალობას გუეა-
ჯენით, ჩვენცა ვისმინეთ, ვიგულსმოდგინეთ [მო] |⁸ სსენება თქვენი, შეგი- 10
წყალეთ და გიბოძეთ ს ო მ ხ ი თ ს სოფელი [-]ო[---], |⁹ მისის მაზრითა,
სამართლიანის საქმითა, მთითა და ბარითა, წყ[ლითა] |¹⁰ და წისქუილითა,
ველითა და ვენაჯითა, შენითა და ოჯერითა, |¹¹ საჭმრითა და უჭმარითა, სა-
ძებრითა და უძებრითა, შესავალითა და |¹² გასავლითა, ყოვლის საქმით
და სამძღრითა. თქვენთვის და თქვენთა |¹³ შვილთათვის გუიბოძებია 15
სამკუიდროდ და საბოლოოჲდ.

გქონდეს და გიბედ[დ] |¹⁴ ნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩვენსა ერდგულად სამ-
სახურსა შინა და არაოდეს ა[რ] |¹⁵ მოგეშალოს არა ჩვენგან და არა შემდ-
გომად სხუათა მეფეთა და |¹⁶ მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბძანებთ კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო და |¹⁷ სხუანი მო-
საქმენო, ვინცა ვინ იყუნეთ და ანუ დღეის ნაღმა იქნე[ბო] |¹⁸ დეთ, თქვენ-
ცა ასრე გაუთავეთ, რარიგადაც ამ ჩვენაგან ნანყ{ა}ლობევსა |¹⁹ სიგელსა
შინა ეწეროს. და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შ|²⁰ე{ე}ცილებით, თუნიერ
შენვენისა და თანადგომისაგან კიდე.

თუ |²¹ სხუა ამისი მამულის წიგნი და ნიშანი გამოაჩნდეს, სიგლ[ი] | -
²²თა ამითა გაგუ{ი}ცუდებია და მტკიცე ესე ოდენი არის.

დაინერა ბძ|²³ანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კო(ნ)სა ტლგ (333), ჴელითა
კარისა ჩვენისა მდ|²⁴ივანმწიგნობრის თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ ვ -
ე ლ ი ს ი თ ა .

საბუთს ბოლოში მოსდევს ტექსტის ხელით დაწერილი ვრცელი მინაწერი:
ქ. ეს მუსავადა თვითონ მე, და ვ ი თ , და ვნერე და ამისი დედანი რ ო ს -
ტ ო მ ნეფისგან ნაბოძები, აქა მე მაქს. | და რაც ამა მუსავადაში სწერია, ამა
მუსავადის დედანშიც, ასლშიაც ასრე სწერია. და თუ ამა | მუსავადში ერთი სი-
ტყვა თუ ტყუილათ დამწეროს, ჯერ ვიყო ღ(მრ)თის შემცოდე. და [ე]გებ[ის]
| მაგა ბატონმან თვისის თავის ფიცი და დაფიცება არა დამიჯეროს, და ამა
ე რ ა ნ ი ს ჴელმწ[იფის] | ნასოფი ნაყაზი ვიყო, მე ამა მუსავადაში თუ მე ტყუ-
ილით რამე დამწეროს რამე. | და თუ იყ{ა}ბულებს და დაიჯერებს, კარგი წყ-
ალობა იქნებ{ი}ს. და თუ [არადა] არა იყაბ[უ]ლებს, კარგ{ა}თ იყოს, ბატონის
წყრომას და ღ(მრ)თის წყრომას რა გ{ა}ენყოფის?

ოთხკუთხა ბეჭედი ლეგენდით:

[ბოქა]უ|ლთ{უ}ხუც|ესი|[და]ვ[ი]თ .

მრგვალი ბეჭდის გრაფიკული მონახაზი ლეგენდით: ნეფე | რ ო ს ტ ო მ

მრგვალი ბეჭდის გრაფიკული მონახაზი ლეგენდით: დედ|ოფა|ლი
[მ ა რ ი ა მ] .

verso-ზე XIX საუკუნის მინაწერი:

შავი ფანქრით: როსტომ მეფის წყალობის წიგნი 1645. გადანერილია.

148

1645 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა იასონ დოლენჯიშვილისადმი

პ ი რ ი : სეა, 1450-38/44; ცისფერი ქაღალდი. გატარებულია რუსული
მმართველობის რეგისტრაციაში 1823 წელს.

თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი ტლზ (333), რაც უდრის 1645 წელს.

[ქ.] ნებითა და შენვენითა ღ(მრ)თისათა, ჩვენ, მეფეთ-მეფემან, ჴელმ-
წიფემან პატრონმან რ ო ს ტ ო მ , და თანამეცხედრემან ჩვენმან, დედო-
ფალთ-დედოფალმან პატრონმან მ ა რ ი ა მ , პირმშოთა და ძეთა ჩვენთა,

პატრონმა ლ უ ა რ ს ა ბ , ესე უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა გასათავებელი მტკიცე და უცვალებელი საკმვიდრო და საბოლოო წიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენთა ერთგულთა და წესისებრივ მრავალფერად თავდადებით [წამსახურთა ყმათა: დ ო ლ ე ნ ჯ ი შ ვ ი ლ თ ა ი ა - ს ო ნ ს , ძმათა თქვენთა დ უ რ მ ი შ ხ ა ნ ს , ნ ი კ ო ლ ო ზ ს , შვილთა და მომავალთა სახლისა თქვენისათა, ყოველთავე. 5

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და მამულის წყალობას გვეაჯენით, ჩვენცა ვიგულეთ და ვიგულისმოდგინეთ [და] ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი, შეგინყალეთ და გიბოძეთ ამოვარდნილის ბ ა რ ა თ - ა შ ვ ი ლ ი ს მ ე ლ ქ ი ს ე დ ე გ ი ს ა და ჩვენის მოღალატის რ ე ვ ა ზ ი ს კერძი ა კ ა უ რ თ ა , ყოვლის მისის სამართლიანი საქმითა: მითთა, ბარითა, წყლითა, წისქვილითა, ველითა და ვენახითა, შენითა და ოხერიითა, საძებრითა და უძებრითა, შესავლითა და გასავლითა, საჯმრითა და უჯმრითა. ყოვლითურთ თქვენთვის და თქვენთა შვილთათვის გვიბოძებია სამკვიდროდ და საბოლოოდ. 15

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩვენსა ერთგულად სამსახურსა შინა და არაოდის არ მოგეშალოს არა ჩვენგან და არა შემდგომად სხვათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბძანებთ კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო და სხვანო მოსაქმენო, ვინცა-ვინ იყვნეთ, და ანუ დღეის წალმა იქნებოდეთ, თქვენცა ასრე დაუმტკიცეთ და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შეეცილებით თვინიერ შეწევნისა და თანადგმოსაგან კიდე. 20

დაიწერა ბძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლგ, ჴელითა კარისა ჩვენისა მდივან-მწიგნობრის, თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ ვ ე ლ - ი ს ი თ ა . ამ წესით გვიბოძებია, რომე, სადამდინ მ ე ლ ქ ი ს ე დ ე გ ი ს ცოლყოფილი გათხოვდებოდეს, მინამდი იმ მამულით ხელი ემართებოდის. 25

დედანს ესვა ბეჭედი: რ ო ს ტ ო მ

გვიანდელი დამტკიცებები:

რარიგათაც რ ო ს ტ ო მ მეფისაგან ნაწყალობევის ა კ ა უ რ თ ი ს წყალობა [გ]ქონიათ, ი ო თ ა მ ი შ ვ ი ლ ე ბ [ი] ს კერძის გარდა, ის ჩვენც იმავე წესით გვიბოძებია. ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტოა (1683).

დედანს ესვა [გიორგი XI-ის] ბეჭედი.

ჩვენ, ბატონიშვილმან, საქართველოს გამგებელმა, ბრძანება, რარიგათაც ხელმწიფის ბრძანება, დაგვიმტკიცებია. ქ(ორონი)კ(ონ)ს უ (1712)

დედანს ესვა [ვ ა ხ ტ ა ნ გ ბატონიშვილის] ბეჭედი.

[1645-1652 წწ.] პირობის წიგნი როსტომ მეფისა
საბრალ პაპუნა ციციშვილისადმი

დედანი: ხეც, Hd-791; ღია ნაცრისფერი ქაღალდი; ზომა: 42X19,3 სმ; შავის ფერის მელანი; მხედრული; განკვეთილობის ნიშნებად გამოყენებულია ორწერტილი ან სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ.

საბუთი უთარიღოა. თარიღდება როსტომ მეფის შვილობილის, ლუარსაბის ბატონიშვილობის წლებით – 1645-1652.

ქ. სახელითა არსება-დაუსაბამოსა, დაუსრულებელ²ისა ლ(მრ)თისა მამისა, ძისა და სულისა წმინდისათა; თა³ვდებობითა, მინდობითა და შუამდგომელობითა ყოვლ⁴ად წმიდისა, უხრწნელისა და უმეტესად კურ⁵თხეულისა, დედოფლისა ჩუენისა ლ(მრ)თისმშობლისა |⁶ და მარადის ქალწულის მარია მისითა; ძლიერებითა ც⁷ხოველსყოფელის ჯუარისათა, რომელსა ზედან გან⁸იპყრნა პატოსანი და უხრწნელნი მკლავნი თ⁹ვისნი ქრისტე მან, ლ(მერ)თ(მან) ჩუენმან, ხსნისა ჩუენისათა; |¹⁰ამათისა თავდებობითა, მინდობითა და შუამდგომელობ¹¹ითა წმიდათა ზეცისა ძალთა ანგელოზთა და მთავ¹²არანგელოზთა: მიქაილ და გაბრიელი სითა, წმიდ¹³ისა წინასწარმეტყუელისა, წინამორბედისა, ნათლი¹⁴სმცემელისა იოვანესითა და იოვანე ქალწუ¹⁵ლ-მახარებელისათა.

ამა ყოველთა წმიდათა ლ(მრ)თისა¹⁶თა, ზეცისა და ქუეყანისათა, ჯორციელთა და |¹⁷უჯორცოთა თავდებობითა, მინდობითა და შუ¹⁸ამდგომელობითა ესე ფიცი, პირი და წიგნი გიბო¹⁹ძეთ ჩუენ, მეფეთ-მეფემან ჳელმწიფემან პატრონ²⁰მან როსტომ და სასურველმან ძემან ჩუენმან, პა²¹ტრონმან ლუარსაბ, თქუენ, ჩუენთა ერდგულთა |²² და თავდადებით ნამსახურთა ყმათა: ციციშვილ[ს], |²³სარდარს პატრონს პაპუნასა და შვილთა თქუე²⁴ნთა — ზაზასა და ზაქალს.

ასრე |²⁵ და ამა პირსა ზედან, რომე |²⁶ვინ იცის-და თქუენი ძმა ხონონათუ ამ ქუეყანას დაი²⁷ძლიოს სადმე, არას მიზეზისა და საქმისათუის არც |²⁸მამულს შემოგეცილოთ და არც ეს მოგიდ²⁹ვათ. თუ შენს სახლში მი³⁰ყუანე და ძმოზა უყ³⁰ავ, ამის გათავებისა თავდებად მოგვიცემია თავად ლ(მერ)³¹თი და ყოველნი მისნი წმიდანი, ზეცისა და ქუეყანისან³²ი.

საბუთს ბოლოში უზის როსტომ მეფისა და ლუარსაბ ბატონიშვილის ხელრთვები: როსტომ, ლუარსაბ.

გვიანდელი მინანური verso-ზე:

ხონონას უწილოდ გადგომის საფიცარი.

კომენტარი იხ. საბუთთან: 1450-51/79

**1646 წ. 10 თებერვალი. სახელოს წყალოვის წიგნი
როსტომ მეფისა სუზრან ბაინდურ ტიტულარპაშვილისადმი**

პირი: სეა, 1450-34/231; რუსული მმართველობის დაწესებულების პირების დავთარი. საბუთი გატარებულია რუსული მმართველობის რეგისტრაციაში 1823 წელს.

თარიღი: ქორონიკონი ტლდ (334), თებერვლის ი, რაც უდრის 1646 წლის 2 თებერვალს.

[ქ.] ნებითა და შენეწენითა ღ(მერ)თისათა, ჩვენ მეფეთ-მეფემან, პატრონმან როსტომ, და ძემან ჩვენმან პატრონმან ლუარსაბ, ესე წყალობისა წიგნი გიბოძეთ თქვენ, ჩვენთა ყმათა: ტეეტერაშვილს სუფრაქაშს ბაინდურს, ძმათა შენთა ყულიჯანას, გრიგოლასა, ვარდანას და ელისბარსა, შვილთა და სახლის მომავალთა შენისათა. 5

მას ჟამსა, ოდეს თრიალეთს ოხრის ჩვენის სახასოს ახალქალაქის აშენებას დაგუპირდით, და მისავე სამოურავოს დაგუაჯენით, ჩვენ ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი, შეგინყალეთ და გიბოძეთ იმისი ახალქალაქის მოუარობა ამ საქმითა, რომელი გინა სამცხით, გინა ჯავახეთით და გინდალორე დამე მოასხა, და იქაურის გლეხებით ააშენო. თუ ამგვარად ის აქაშენო, იქაური მოუარობა არა ჩვენგან და არა ჩვენთა გვართა მეპატრონეთაგან, არა შენდა, არცა შენისა სახლისკაცს არ წაგერთვას. 10

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენსა ერთგულად სამსახურსა შინა. 15

უზედაესთა მოგახსენებთ და უქუედაესთა მოგახსენებთ: გიბ(რძანე)ბთ კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო თავადნო, დიდნო და მცირენო, მერმე, რაც გლეხი ან სამცხით ან ჯავახეთით ან ლორე დამე მოვიდნენ, და თრიალეთს ჩვენს სახასო სოფელში ახალქალაქს დასახლდნენ, იმათთან ნურას კაცს ჯელი ნუ გაქვსთ. კიდევ მოეხმარენით დასახლებაზედ, ჯელიც გაუმართეთ. 20

დაინერა ბ(რძანე)ბა და სიგელი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტლდ, თებერვლის ი.

დედანს ჰქონია ხელრთვა: როსტომ

კომენტარი:

საბუთი ასახავს როსტომის სოციალურ და ეკონომიკურ პოლიტიკას, რაც მიზნად ისახავდა დაუსახლებელი ან ნაომარი („ოხერი“) ადგილების ხელახლა მოშენებას. ამისთვის როსტომი იყენებდა სამცხიდან, ჯავახეთიდან და ლორედან ლტოლვილი გლეხებს.

**1646 წ. 3 აპრილი. თარხნობის წიგნი როსტომ მეფისა
ყაფიჩიბაშ დონმაზა ბობიბასშვილისადმი**

პირი: სეა, 1450-6/55; რუსული მმართველობის დაწესებულების პირების დაგთარი.

თარიღი: ქორონიკონი ტლდ (334), აპრილის ბ, რაც უდრის 1646 წლის 3 აპრილს.

გამოცემები: ბერძენიშვილი 1940: №39, გვ. 30.

... ესე წყალობისა და სამის წლის სითარხნის წიგნი და ნიშანი გიბოდეთ ჩვენ, მეფეთ მეფემან, პატრონმან როსტომ შენ, ჩუენის კარის ყაფიჩიბაშს დონმაზას, ასრე და ამა პირსა ზედან, რომე, თქვენი სოფელი ზიკრუტი ერთს ავს ხაშმს ალაგს ესახლა, და იქიდამე აყრა მონდომეთ და მალალს ალაგს დასახლება. და ვითაც სახლის აშენებასა და მონყობაზედ ბევრს გაირჯებოდენ, სამს წელიწადს სითარხნეს დაგვეაჯენით.

და ამ წესით ვათარხნეთ, რომე ერთის ლაშქრობისა და სათათროს საურის მეტი არა ეთხუებოდეს რა. და ჩუენის კარის ვეკილ-ვეზირთა და მოსაქმეთ ასრე გა[ვ]ურიგეთ და ნურას აქნევინებთ.

ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტლდ, აპრილის გ.

ესე ბძანება მეფისა ასრე უნდა რომე გათავდეს.

დედანს ჰქონია როსტომ მეფის ხელრთვა და ბეჭედი.

კომენტარი:

გოგობაშვილები იყვნენ სამცხე-საათაბაგოდან ქართლში გადმოსული ფეოდალები. სამცხეში ისინი თავადები იყვნენ და ფლობდნენ სადგერის ხეობას, სადაც ჩაუნაცვლებიან სამძივართა წარჩინებული გვარი. ქართლში გადმოსახლების შემდეგ დონმაზა და მისი ოჯახის წევრები სამეფო აზნაურები გახდნენ და ქვემო ქართლში მიიღეს მამულები (იხ. Hd-14439, 1450-8/42, 1450-7/27, 1450-5/37). დონმაზას მეფის კარზე ყაფიჩიბაშის, ანუ მეკარის თანამდებობა ეკავა, რაც მას საპოლიციო დაცვისა და სასამართლო-ადმინისტრაციულ ფუნქციებს ანიჭებდა. მას ემორჩიებოდნენ ყაფიჩები (სურგულაძე, 2017: 311). ყაფიჩის თანამდებობას ფლობდა მისი ძმა პაპია (იგივე პაპია შანშიაშვილი). იხ. 1450-5/37. გოგობაშვილების საგვარეულოს განაყოფია შანშიაშვილების გვარი.

1646 წ. 7 ივნისი. შუაღობის დღის ორსტომ
მეფისა სვეტიცხოვლისადმი

პირი: სეა, 1449-1765; თეთრი ქალაღი.

თარიღი: ქორონიკონი ტლდ (334), თიბათვესა ზ, რაც უდრის 1646 წლის 7 ივნისს.

ქ. სახელითა სახიერისა, არსება-დაუსაბამოსა და დაუსრულებელისა ღ(მერ)თისა, მამისა, ძისა და სულისა წმიდისათა, ყოველთა წმიდათა ღ(მრ)თისათა, ზეცისა და ქვეყანისათა, ხორციელთა და უხორციოთა; ამაზე მონერილთა ყოველთა წმინდათა ღ(მრ)თისათა.

მინდობითა და შუამდგომარეობითა და თავსმდებობებითა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემან, პატრონმნ როსტომ, და თანამეცხედრემან ჩვენმან, დედოფალთა-დედოფალმან პატრონმან მარიამ, და შვილთა ჩვენთა სასურველთა, პატრონმან ლუარსაბ, ესე ამიერ უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა სამკუიდროთ და საბოლოვოთ გასათავებელი, მტკიცე და მოუშლელი წიგნი და სიგელი გკადრეთ და მოგახსენეთ თქუენ, დიდსა და ზე-აღმატებულსა, ცათა მობაძავსა, მეორეთ იელესრემდ ნოდებულსა კათოლიკე სამოციქულო საპატრიარქოსა, და საყდარსა ცხეთას წინამძღორსა, ყოველთა ქრისტიანეთასა და ღ(მრ)თივ-აღმატებულსა სვეტსა [ცხოველსა]* ნათლისათა მზეებრ გნამფენელისა, ხელითა უხილავთავან, განგებითა ზეგარდმოთა ამღებელისა, კუართსა სამეუფოსა, და მირონსა ღმერთ-მყოფელსა, თქუენ, საქეთმპყრობელსა მათსა წმინდასა მეუფესა და მღდელთმთავართ მთავარსა, ქართლისა ქათალიკოზსა ქრისტეფორეს.

[გ]კ[ა]დრეთ და მოგახსენეთ ატენს ყუელანმინდის საყდარი, ზვარი და ზოსტანი ზვარი მისის მეზურითა. მოკითხული ვქენით, მკუიდრად და ძველითგანცა სვეტის ცხოველისა ყოფილიყო, არას კაცს ჴელი არ ჰქონდა. ახლა ჩვენცა ჩვენდა სადღეგრძელოთ და მეფობისა ჩვენისა წარსამართებლად სვეტს ცხოველს შევწირეთ და საბოლოვოთ დავუმკვიდრეთ დღესა და დღევის წაღმა – არას ჴორციელს კაცს ჴელი აღარავის ჰქონდეს არაოდეს.

არ მოგეშალოს არა ჩვენგან და არცა შემდგომათ სხვათა მეფეთა და დედოფალთავან და, ვინ იცის, ანუ ამას წინანდელი და ანუ ამას უკანდელი ამ წიგნის მეპასუხე სხვა წიგნი ჰქონდეს ვისმე და გამოაჩინოს, ანუ თავადთა და ანუ ეპისკოპოზთა, სიგლით ამით გაგუიციუდებია მტკიცე და უცვალელებელი სიგელი ოდენ ესე არის.

ანე, ვინცა და რამანც ძემან კაცისამან, ანუ მეფემან და ანუ დედოფალმან, ანუ თავადმან და ანუ ეპისკოპოზმან ამის შლათ და ქცევად** ხე-

*ამ სიტყვის შემდგომ ნუსხაში წერია გაურკვეველი ფრაზა: „ელიებს მკათამელისა და მასხივთა.“

** გცევად ნსხ.

ლყოს, რისხავსმცა ლ(მერ)თი და ყოველნი მისნი წმინდანი, ზეცისა[ნი] და ქვეყანისანი, ჯორციელნი და უჯორციონი, შე-მცა-ედების კეთრი გ ე ზ ი - ს ა , შიშთუილი ი უ და ს ი , მეხტეხილობა დ ი ო ს კ ო რ ე ს ი , ძრწოლა კ ა ე ნ ი ს ი ; მას ზედამც დაესრულების მეასდარვე ფსალმუნი, ნურათამცა

5

სინანულითამც ნუ იხსენების ხსნა სულისა მისისა, ამინ! დამამტკიცებელნი ამისი ლ(მერ)თმ(ან) აკურთხნეს და შემშლელნი ღმერთმან შესცვალოს სჯულისგან ქრისტიანობისა, ამინ! თვინიერ თანადგომისა და შეწვენისაგან კიდე. დაინერა ბრძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლდ, თიბათვესა ზ, ჯელითა კარისა ჩვენისა მდივან-მწიგნობრისა ყ ო რ ლ ა ნ ა შ უ ი ლ ი ს მ ე რ ა ბ ი ს ი თ ა .

10

ხვეულად: რ ო ს ტ ო მ

153

1646 წ. 21 აგვისტო. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ბიზი ზემგზინიძისაღმ

დედანი: ხეც, Hd-2133; მოცრისფრო ქაღალდი; ზომა: 56X20,5 სმ; შავი ფერის მელანი; მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი: სამწერტილი; საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპარსული. შვიდსტრიქონიანი, შექასთეს ხელით შესრულებული სპარსული ტექსტი მოთავსებულია საბუთის req-to-ზე, ქართული ტექსტის ზემოთ.

საბუთის თარიღი: ქორონიკონი ტლდ (334) მარიამობისთვის პა, რაც გვაძლევს 1646 წლის 21 აგვისტოს.

საბუთის დამწერი: მდივან-მწიგნობარი მერაბ ყორღანაშვილი.

გამოცემა: ფუთურიძე, 1955: გვ. 198-200, N88.

ქ. ნებითა და შეწვენითა ღ(მრ)თის(ა)თა, ჩუენ, მეფეთ-¹მეფემან, ჯელმ-ნიფემან პატრონმან რ ო ს ტ ო მ , და თანამეცხე²დრემან ჩუენმან, დედოფალთა-დედოფალმ³ან, პატრონმან ⁴მ არ ი ა მ , და შუილთა ჩუენტა სასურველთა, პატრონმ⁵ან ⁶ს⁷ს⁸მკუიდროთ და ს⁹ს¹⁰ბოლოვოთ გასათავებელი წყალობისა ნი¹¹გნი და სიგელი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენსა ¹²ერდგულსა და ნესისებრივა ერდგულობით და თავდა¹³დებით ნამსახურსა ყმასა, ზ ე ვ დ გ ი ნ ი ძ ე ს გ ი ვ ს ა და შუი¹⁴ლთა და ჩამომავალთა ს¹⁵ს¹⁶ნლისა თქუენის¹⁷ათა, – ყოველთავე.

მას ¹⁸ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგით კარსა და თქუენის ბიძაშუილ¹⁹ის თამ²⁰ს²¹ზის კერძს კარბს დაგუიაჯენით, ჩვენც ვისმინეთ ²²აჯა და მოხსენება თქუენი და შეგინყალეთ და გიბოძეთ ²³კარბს, რისაც მქონებელი თამაზ ყოფილიყოს: წყლითა, ²⁴ნისქუილითა, ველითა, ვენაჯითა, ს²⁵ს²⁶ხ²⁷ს²⁸ვითა და უხნავითა, შენითა და ²⁹ოჯრითა, ს³⁰ს³¹ძებრითა

და უძებრითა, ნასყიდითა და უ¹⁷სყიდითა, ვიდრე მთით ბარამდე უნაკლულთ.

[გ]ქონდეს |¹⁸ და გიბედნიეროს ღმ(ერ)თ(მა)ნ ჩუენსა ერდგულათ სამსახურსა |¹⁹ შიგ{ა}ნ. ვისაც ამა მამულის ნიგნი აქონდეს ვისმე სიგლითა |²⁰ და ამით გაგუიციუდებია, მტკიცე ოდენი ესე არის.

ანე, მოგახსენებთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და მდივან{ნ}ო! |²¹ დღეს ვინ გინდა-ვინ იყოთ და ანუ დღეის წაღმა ვინ გინა-|²²ვინ იქნებოდეთ, მერმე, ესე ჩუენგან ბოძებული მამულ²³ის ნიგნი და სიგელი თქვენცა ასრე დაუმკუიდრეთ |²⁴ და დაუმტკიცეთ, რომე, რარიგადაც ამა სიგელსა შიგ{ა}|²⁵ნ სწერია, თუინიერ თანადგომისა და შენევენისაგ{ა}ნ კიდე. |²⁶

დაინერა ბრძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლდ, მარი|²⁷ამობის თვესა კა, ჴელითა კარისა ჩუენისა მდივან-მნიგნობ|²⁸რის, ყო რ ღ ა - ნ ა შ უ ი ლ ი ს მ ე რ ა ბ ი ს ი თ ა . რ ა ც რ ო მ ე ხ ა რ ე ბ ა |²⁹შ უ ი ლ ს ა ქ უ ს , ი მ ა ს გ ა რ ე თ ა დ .

ბოლოში უზის მსხლისებრი ფორმის ბეჭედი ქართული ლეგენდით:
ქ. ყანის ფეჭთა მტუერი რ ო ს ტ ო მ მეფე ვამტკიცებ.

სპარსული ტექსტი:

1646 წ. 12 სექტემბერი – 10 ოქტომბერი

هو

حکم عالی شد آنکه بنابر شفقت عالی در باره رفعت پناه کیونه بیگ زدنگیزه بموجبی که | در ذیل بخط
گرجی نوشته شده از ابتدا ششماهه سنه ایت نیل آنچه از قریه کرب | من اعمال گرجستان کارتیل تیول
طهماسب مقرر بوده تیول گیونه بیگ مومی الیه | مقرر فرموده ارزانی داشتیم رعایا محل مزبور مومی
الیه را تیولدار باستقلال خود دانسته | سال بسال مالوجهت و حقوق دیوانی خود را از قرار دستور العمل
گرجستان کارتیل | در وجه مومی الیه رسانیده چیزی موقوف ندارند مستوفی سرکار عالی در دفتر ثبت
نموده هر ساله حکم مجدد نطلبند و در عهده دانند تحریرا فی شهر شعبان سنه ۱۰۵۲

ის (ღმერთი)

გამოვიდა მაღალი ბრძანება, რომ სიდიადის საფარველის გ ი უ - ნ ა - ბ ე გ ზ ე დ გ ი ნ ი ძ ი ს ა დ მ ი მაღალი წყალობის [მიპყრობის] გამო, იმ საფუძველზე, რომელიც ქვემოთ ქართულად არის დაწერილი, ის, რაც თ ა მ ა ზ ს ქ ა რ თ ლ ს დამოკიდებულ სოფელ კ ა რ ბ შ ი თიულად ჰქონდა გამტკიცებული, ჩვენ ხსენებულ გ ი უ ნ ა - ბ ე გ ს ცხენის წლის ექვსთვეობის დასაწყიდიდან თიულად დავუმტკიცეთ და ვუბოძეთ. აღნიშნული ადგილების გლეხებმა ხსენებული [პირი] თავის სრულუფლებიან თიულდარად უნდა ცნონ. ქ ა რ თ ლ ი ს დასტურლამალის მიხედვით, მას ყოველწლიურად მალუჯათი და სახელმწიფო გადასახადი უნდა გადასცენ და არაფერი შეუჩერონ. მაღალი კარის მუსტოუფი, [ამ ბრძანებას] ჩაწერს რა დავთარში, ყოველ წელს ახალ ბრძანებას ნუ მოითხოვს და [მისი შესრულება] თავის მოვალეობად აღიაროს.

დაინერა 1056 წ. შაბანის თვეს.

სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომ მეფის სპარსული ბეჭედი. საბუთის verso-ზე მოთავსებულია ოთხი სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭედი: 1. ოვალური, წარწერით: يا معين الضعفا – „ო, უძლურთა შემწევ“; 2. ოთხკუთხა, გაურკვეველი წარწერით, ქვემოთ მინანერით: بنظر سيد „განხილულ (წარდგენილ) იქნა; 3. ელიფსური, წარწერით: يا صاحب العصر و الزمان ١٠٥٥ – „ო, საუკუნისა და დროის მფლობელო 1055“ მის ქვემოთ მინანერი: قلمي شد – დაინერა; 4. [ا بود] بخط مسلمان حکم قلمی شد – „ბრძანება მუსლიმური დამწერლობით [დაინერა]“

გვიანდელი მინანერები, recto:

[...] თათრული წარწერით (შავი ფერის ფანქრით).

verso:

კ ა რ ბ ი ს ა (მოშავო-მოყავისფრო მელნით).

1648. არ არის გადანერილი (შავი ფერის ფანქრით).

კგ. წიგნები საერთო (მოშავო-მოყავისფრო მელნით).

რ ო ს ტ ო მ მეფისა კ ა რ ბ ზ ე დ (მოშავო-მოყავისფრო მელნით).

154

1646 წ. წყალობის ბანახლების წიგნი როსტომ მეფისა ოთამანა არეშისშვილისაჲში

პ ი რ ი : სეა, 1450-14/10; რუსული მმართველობის დაწესებულების პირების დავთარი. გატარებულია რუსული მმართველობის რეგისტრაციაში 1820 წელს.
თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტლდ (334), რაც უდრის 1646 წელს.

[ქ.] ესე წყალობისა წიგნი და ნიშანი გიბოძეთ ჩვენ, მეფემან, ჳელმნი-ფემან პატრონმან რ ო ს ტ ო მ , თქვენ, ჩვენთა ერთგულთა ყმათა: ა რ ე - შ ი ს შ ვ ი ლ ს ა ი ო თ ა მ ა ნ ს ძმათა შ ე რ მ ა ზ ა ს , ს ა ლ უ ა ხ ა ნ ს , ნ ა რ ი მ ა ნ ს , თ ა მ ა ნ ა ს ა , მ ე რ ა ბ ა ს ა და პ ა პ ი ა ს ა და თქვენთა შვილთა.

5 ასე და პირსა ზედა – რ [ე] ვ ა ზ ა ს შ ვ ი ლ ი ს სახლი ამოვარდნილი იყო. მას აქეთ ჩუენი სახასო ყმანი და მოხელენი ყოფილიყვნენით, ჟამთა ვითარებისაგან ნ ა რ ი მ ა ნ ი ს ე უ ლ ს მამულზედ ე ლ ი ზ ბ ა რ სახლებულიყო და ბ ა რ ა თ ი ა ნ თ ცოტას ხანს ჳელი დაედვათ. მოკითხული ვქენით და თქენი მკუიდრი მამული ყოფილიყო და ისრევა თქვენ გიბოძეთ. და არას ბ ა რ ა თ ა ს ა შ ვ ი ლ ს ა ჳელი არა ჳქონდეს. ვინცა-ვინ ჩვენი ვექილ-ვეზირნი იყვნეთ, თქვენცა ასრე გაუთავეთ.

ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტლდ.

დედანს ჳქონია ხელრთვა: რ ო ს ტ ო მ

1646 წ. ყმა-მამულის დამტკიცების წიგნი ოსტომ
მეფისა ლეონ თურქისტანიშვილისადმი

პირი: სეა, 1450-18/89; რუსული მმართველობის დაწესებულების პირების დავთარი.

თარიღი: ქორთიკონი ტლ (334), მარტის თორმეტი, რაც უდრის 1646 წლის 12 მარტს.

[ქ.] ნებითა და შენევნითა ლ(მრ)თისათა, ჩვენ, მეფეთ-მეფემან, ჯელმ-ნიფემან პატრონმან ოსტომ, და თანამეცხედრემან ჩვენმან, დედოფალთ-დედოფალმან პატრონმან მარიამ, ესე [სა]მკვიდროთ და საბოლოოვით გასათავებელი წყალობისა ნიგნი და სიგელი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენსა ერდგულსა და ნამსახურსა ყმასა, თურქ-ისტანის უილს ლეონს და შუილთა შენთა იესეს, და ჩამომა-ვალთა სახლისა თქუენისათა, – ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და, რაც რამე ბაგრატიის შვილებისგან ბარათით წილათ მამული გრგებოდათ, იმის ნიგნის წყალობას დაგვიაჯენით, ჩვენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი და მოკითხული ვქენით. სულ კურთხეულის ჩვენის ძმისწულის, მეფის სუიმონის ჟამში გაყრილი იყვნით და გაბარათებულ იყვნით. რაც რამე წილათ გრგებოდა, იმისი დავთარი და ბარათები გინახეთ, და ჩუენცა ნიგნითა და ამითა გაგიახლეთ. და გიბოძეთ სამართლიანი თქუენი კერძი მამული – ახალდაბას ზურის ნახევარი მისის საწახლითა და გზითა; გაგელაური საკომლო, რისცა მამულისა მქონებელი ყოფილიყოს; გლეხი დედაბრიშვილი ირემა მისის მამულითა, ერთი მისი განაყოფი მჭედელი ბასილა, ერთი შქოშიტა, პაპიაშვილი ყაზანა მისის მამულითა; ერთი თქუენივქე საგანაყოფო შიოშის სასახლე მისის სახასოს მინებითა; ველდიქისა და ბრანოვნის ნახევარი, ვარცლას ნახევარი, ერტისს გოზალაშვილის თევდორას მამული, რისაც მქონებელი ყოფილა; გარყლოზს ჯოეშუილი შოშიტა, იმისი განაყოფი სამუტა, ივანაშვილი გოგნიტა, რისაც მამულის მქონებელნი [ყოფილა]; ინდუაური საკუმლო სრულებითა, რისაც მქონებელი ყოფილიყოს; დმანისის ხევს, გორინჯუგს, ყაზარაშული ყაზარა, ერთი ორჯანაშუილი ყ<ა>ულქიჯანა, ერთი ფირიაშ<ა>ული [...], ერთი მირზუაშული სუხია, ერთი სალუქაშული ოჰანა, იმისი განაყოფი სუჯუმა კუმლი ორი, მამაჯანგული ბერუა, ერთი ავაქა კუმლი ერთი. – ესეები უკლებ[ად]; გორია მისის მამულითა, ერთი უკანგორას აკოფა, ერთი გორუმაშვილი მარქარა, ერთი მირზაშვილი [...], ოჯანას შიხაიდარულის ნახევარი. ესეები მათის სამართლიანის მამულითა, რისცა მქონებელნი ყოფილიყავ; გარყლოზს იმათის პაპის სასახლე მისის ჭურ-მარნითა და

კალო-საბძლითა, და გარეშემოთა და ხოდაბუნებითა, შესავლითა და გამო-სავლითა, მთით ბარამდე, უნაკლულოთ.

[გ]ქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თმ(ა)ნ ჩვენსა ერდგულათ სამსახ-ურსა შიგან. ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტლდ, მარტსა თორმეტსა.

5 დაინერა ბრძანება და ნიშანი ესე ხელითა კარისა ჩუენისა მდი-ვან-მნიგნობარის ყ ო რ ღ ა ნ ა შ ვ ი ლ ი ს მ ე რ ა ბ ი ს თ ა . ესე ასრე გაუ-თავდეს.

დედანს ჰქონდა ხელრთვები: რ ო ს ტ ო მ , მ ა რ ი ა მ

156

1646 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ამიან თუხარქლისაღვი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Qd-9734; ხელი მხედრული; მოყვითალო ფერის ქაღალ-დი; ზომა: 41,5X20,5 სმ.; შავი ფერის მეღანი; მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამწერტილი; დაზიანებულია საბუთის კიდეები – გამაგრებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. საბუთი ორენოვანია – ქა-რთულ-სპარსული. რვასტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, შესრულებული ნასთადიყის ხელით, მოთავსებულია საბუთის recto-ზე, საბუთის თავში.

საბუთის თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი ტლდ (334), რაც გვაძლევს 1646 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთუელ თუმაიშივილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : აბაშიძე, 2017: გვ. 168-169.

ქ. ნებითა და შეწევნითა ღ(მრ)თისითა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემან პა|²ტრონმა რ ო ს ტ ო მ , და თანამეცხდრემან ჩუენმან, დედოფალთ|³ა-დედოფალ-მა, პატრონმა მ ა რ ი ა მ , და საყუარელმა ძემან ჩუენმა|⁴ნ, პატრონმა ლ უ ა რ ს ა ბ , ეს|⁵ქე ამიერ უკუნისამდი ჟამთა და ხან|⁶თა გას|⁷თავებელი წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგინწყალე|⁸თ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენთა ერდ-გულთა, მრ|⁹ჯა|¹⁰ვ|¹¹ალფერ|¹²ათ თავ|¹³დადებით ნამსახურსა ყმათა, თ უ ხ - ა რ ე ლ ს ა მ ო ა ნ ს , შვილსა |¹⁴შენთა: მ ე ლ ქ ი ს ა დ ე გ ს , ნ ა მ ე ქ - ი ს , და ვ ი თ ს და მომავალთა სახლისა თქუენისათა,|¹⁵ – ყოველთავე.

მას ჟამთა, ოდეს მოგვიდეგით კარსა და მამულის ნ|¹⁶ყალობას დაგვი-აჯენით, ჩვენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუ|¹⁷ენი, შეგინწყალეთ და გიბოძეთ თ ი ღ ვ ს ამოვარდნილის ნ ე რ ე თ |¹⁸ლი ს კერძი მამული აზ-ნაურიშვილისა მამასახლისისა; და ზვარს გარ|¹⁹დაისად, რაც რომ სახასოდ გუეჭირა, ყოვლითურ სამ|²⁰ჯართლი|²¹ანის საქმითა და სამძღურითა, მთით ბარამდისინ, შენითა და ო|²²წერიითა თქუენთვის და თქუენთა შვილთათვის სამკვიდროდ და საბოლოოვ|²³დ გვიბოძებია.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენსა ერდგუ|²⁴ლათ|²⁵დ სამ-სახურს შინა, აროდეს არ მოგეშალოს არა ჩუენგ|²⁶ან და არა შემდგომად სხვათა მეპატრონეთაგან.

ანე, გ¹⁹იბ(რძანე)ბთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და სხვანო მოსაქმენო, თქუენ²⁰ცა ასრე გაუთავეთ და ნუროდეს ნუ მოუშლით და შ²¹ე{ე}ცილებით თვინიერ შენეენისა და თანადგომისაგან კიდე.

და²²ინერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლდ, ჳელ-ითა კარის |²³ ჩუენისა მდივან-მწიგნობრის – თ უ მ ა ნ ი შ უ ი ლ ი ს ბ ი | ²⁴რ თ უ ე ლ ი ს ი თ ა

სპარსული ტექსტი:

1646 წ. ივლისი-აგვისტო

هو

[حكيم عالی شد] انكه بنابر وفور شفقت عالی در باره آمان گرجی |
از ابتداء ششماهه سنه ایت نیل رعایاء مذکوره ذیل را که |
بخط گرجی نوشته شده بتیول مومی الیه ولد او از قریه تیقواء |
من اعمال گرجستان کرتیل مقرر فرموده ارزانی داشتیم رعایاء |
مزبور سال بسال از قرار دستورالعمل گرجستان مالوحدات |
و حقوق دیوانی خود را در وجه تیولدار مذکور رسانیده موقوف |
ندارند مستوفی سر کار عالی در دفتر ثبت نموده هر ساله حکم کجدد نطلبند و |
در عهده داندن تهریرا فی شهر جمادی الثانی سنه ۱۰۵۶

ის (ღმერთი)

[გამოვიდა მაღალი ბრძანება] იმის შესახებ, რომ ა მ ო ვ ა ნ ქართ-ველისადმი უმაღლესი ნყალობის სიუხვის საფუძველზე, ძალის წლის ექვსთვეობის დასაწყისიდან, ქვემოთ მითითებული გლეხები, [იმგვარად,] როგორც ქართულად წერია, ს ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ო ს ქ ა რ თ ლ ი ს ო ლქის სოფელ თ ი ღ ვ ი დ ა ნ ზემოხსენებულსა და მის შვილებს ვუწყალობეთ და ვუბოძეთ. ხსენებულმა გლეხებმა წლითი-წლამდე ს ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ო ს დასტურლამალის საფუძველზე თავისი მალუჯათი და დივანის გადასახადები ხსენებულ თიულდარს ჩააბარონ [და] არ დაუგვიანონ, მაღალი კარის მუსტოუფიმ დავთარში შეიტანოს და ყოველ წელს ახალ ბრძანებას ნუ მოითხოვენ და სავალდებულოდ სცნონ. დაინერა 1056 წლის ჯგომადი ალ-სანის (II) თვეს.

5
10

სპარსული ტექსტის მარჯვენა ზედა კუთხეში არის მინანერი – هو بخط مسلمان نوشته شده – ის (ღმერთი) მუსლიმური დამწერლობით დაინერა.

კომენტარი:

თიღვას ფლობდნენ ქართლის წერეთლები/წერეთლიშვილები. იხ. კომენტარი შდ-1138-თან. 1646 წლისთვის თიღვაში აღარ ყოფილან წერეთლები და მათი მამული მიუღია სამცხე-საათაბაგოდან გადასულ მესხ ფეოდალს ამოან თუხარელს.

**1646 წ. სასამართლო განჩინება შიოშ სოლოლაშვილის
შვილ დათუნასა და მისი ბანაყოფების სამამულო დაზაზი**

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Sd-744; ღია ყავისფერი ქაღალდი; ზომა: 34X15,6 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მელანი; განკვეთილობის ნიშანი: სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; დაზიანება: საბუთს მოხეული აქვს კიდეები ორივე მხარეს, მაგრამ ტექსტი თავიდან ბოლომდე გარკვევით იკითხება. ამჟამად გამაგრებულია სარესტავრაციო ქაღალდით.

თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი ტლდ (334), რაც უდრის 1646 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მწიგნობარი შაველ ყორდანაშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : დოლიძე, 1972: №29, გვ. 85-86.

ზე, ადიდნ[ეს] ღ(მერ)თ(მა)ნ მეფეთმეფობა პატრონის{ა} რ ო ს ტ ო |²
მ ი ს ა !

ბ(რძანე)ბითა მისითა, დავსხედით ღ(მრ)თისა შიშს ქუეშე სა³სამართ-
ლოდ ჩუენ, სახლთუხუცესი ც ი ც ი შ ვ ი ღ ი ბატონი |⁴ მ ა ნ უ ჩ ა რ ,
კიდეუ სახლთ{უ}ხუცესი ბ ა რ ა თ ა შ ვ ი ღ ი ბატონ⁵ნი ყ ა ფ ლ ა ნ , და
მდივანი თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ღ ი ბ ი რ თ ე |⁶ ე ღ ი ს ო ლ ა ღ ა შ ვ ი ღ ი ს
შ ი ო შ ი ს შვილის დ ა თ უ ნ ა ს ა |⁷ და თ ა მ ა ზ ა ს ა და ბ ი ძ ი ნ ა ს სა-
სამართლოთ.

სარჩელი ორ⁸თავესი გავიგონეთ და გავსინჯეთ. ამას წინათ, ბატ⁹ო-
ნის ბ ა გ რ ა ტ ი ს ჟამში, შ ი ო შ ს ბ ი ძ ი ნ ა შ ე {ე}ყარა. და შ¹⁰ორს გან-
აყოფი იყო ბ ი ძ ი ნ ა შ ი ო შ ი ს ა . რაც ბ ი ძ ი ნ ა ს |¹¹ თავისი სამკუი{დ}
რო შ ი ო შ თ ა ნ შეჰყოლოდა, ასე დავანებეთ, |¹² რომ შ ი ო შ ი ს შვილებს
იმასთან ჴელი არა ჰქო¹³ნდეს.

მასდა გარდაისად, ამოვარდნილის თავიანთ გან¹⁴აყოფის ს უ ჯ ა -
დ ი ნ ი ს წილს მამულზე სარჩლობდეს. |¹⁵ და შ ი ო შ ი ს შვილებს მეფის
ბატონის ბ ა გ რ ა ტ ი ს წიგ¹⁶ნიცა ჰქონდა. ვითაც მამულის წიგნი ჴელთა
ჰქონდა, |¹⁷ ჩუენც ფიცი დ ა ვ ი თ ს ა [და] მის ძმებს დავსდევით.

ს ა { ა } კ ა ძ |¹⁸ ე დ ა თ უ ნ ა , აღანდარი, შეავდო ბ ი ძ ი ნ ა მ
მოფიცრათ. წად¹⁹გეს სამნი ძმანი, ერთის ბ ი ძ ი ნ ა ს შეგდებულის მო-
ფიც²⁰რითა და სამის მსახურითა. გამოიფიცეს და დარჩა ტ ა |²¹ ბ ა ხ -
მ ე ღ ა ს მ ა მ ი ა კომლი ერთი, ე ჯ უ ბ ა კუამლი ერთ²²ი, ე ჰ რ უ მ ა შ -
ვ ი ღ ი ს უ ხ ი ა კუამლი ერთი, ჴ ო ვ ი ა შ ვ ი ღ ე |²³ ბ ი კუამლი ერთი,
თ უ ხ ტ უ ა და ა ნ ე ზ ა კუამლი ერთი, |²⁴ ა რ ა ქ ე ღ ა კუამლი ერთი,
ე ჰ რ უ მ ა ს გერი წ ა ტ უ რ ა კ²⁵უამლი ერთი.

ეს ასრე გაგუირიგებია და გაგუიბჭია, ამას²⁶თან ბ ი ძ ი ნ ა ს ჴელი
აღარა აქუს, ნურც არას შე{ე}ც²⁷ილება.

დაინერა ბძანება და ნიშანი ესე ქ(რონი)კ(ონ)ს ტლდ, ჴელ²⁸ითა
მწიგნობრის ყ ო რ დ ა ნ ა შ ვ ი ღ ი ს შ ა ვ ე ღ ი ს ა თ ა .

|²⁹ ეს ასე გაგუითავებია.

verso-ზე ხელრთვა ხვეულად: როსტომ

მინაწერი მარცხენა კიდეზე, საბუთის recto-verso-ზე:

|³⁰ქ. ჩვენ, მეფეთ მეფეს [პატ]რონს იე ს ე ს ეს სულბრწყინვალის მეფის
ბძანებით განაჩენი ასრე დაგვი³¹მტკიცებია, როგორც განაჩენში სწერია.
მარია მობისთვის იბ, ქ(რონი)კ(ონ)ს უგ (1715 წ. 12 აგვისტო).

უზის იე ს ე მეფის ხელრთვა:

|³²ქართლის მეფე იე ს ე

**1646 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა
მოურავ ყარჩილასადმი**

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Hd-14604; ხელი მხედრული; მოყვითალო ფერის ქაღ-
ალდი; ზომა: 46,7X16,7 სმ; შავი ფერის მელანი; მხედრული; განკვეთილობის
ნიშანი: ორწერტილი ან სამწერტილი; საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპარ-
სული. შვიდსტრიქონიანი, შექასთეს ხელით შესრულებული სპარსული ტე-
ქსტი მოთავსებულია საბუთის recto-ზე, ქართული ტექსტის ზემოთ.

საბუთის თ ა რ ი ღ ი : ქორნიკონი ტლდ (334), რაც გვაძლევს 1646 წელს.
საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთუელ თუმანიშვილი.
გ ა მ ო ც ე მ ა : ფუთურიძე, 1955: გვ. 195-197, N87.

ქ. ნებითა და შეწვევითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფე²თ-მეფემან, ჯელ-
მნიფემან პატრონმან როსტომ, |³ესე წყალობისა წიგნი და ნიშანი
შეგ⁴ინყალეთ და გიბოძეთ შენ, ჩუენსა ერდ⁵გულსა და ნამსახურსა ყმასა,
ყ ა რ ჩ ი ღ ა ს ა , |⁶შვილსა შენსა: ბ ე ჟ ა ნ ს , კ ა ც ი ა ს ა , ლ უ ა რ ს -
ა ბ ს |⁷და მომავალთა სახლისა თქვენისათა, – ყოველ⁸თავე.

მას ჟამსა, ოდეს ჩუენის ნამსახურობი⁹ს გულისათუის ნ ა ჯ ი დ უ რ ი ს
მოურაობა გუებო¹⁰ძებინა, და ვითაც ვენაჯი არ იყო იმ ალაგსა, შე¹¹გი-
წყალეთ და გიბოძეთ ქ ვ ე მ ო ბ ო ლ ნ ი ს { ს } |¹²კ ე ქ უ ა შ ვ ი ლ ი ს
ნაქონი ვენაჯი სამართლიანის |¹³მისის მიწა-წყლითა, ყოველის მისის
სამძღური¹⁴თა. სამკუიდროდ და საბოლოო¹⁵დ თქუენთუის და თ¹⁵ქუენ-
თა შვილთათვის გუიბოძებია.

გქონდეს და |¹⁶გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენსა ერდგულად სა¹⁷მ-
სახურსა შინა და არაოდეს არ მოგეშალოს.

|¹⁸ანე, გიბ(ძანე)ბთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო |¹⁹და სხუანო მო-
საქმენო, ქ უ ე მ ო ბ ო ლ ნ ი ს ი ს მო²⁰ურავნო და მოჴელენო, თქვენცა
ასრე გაუ²¹თავეთ და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შე²²ეცილებით, თუინი-
ერ შეწვევისა და თანად²³გომისაგან კიდე.

დაიწერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე |²⁴ქ(რონი)კ(ონ)სა ტლდ, ჯელი-
თა კარისა ჩუენისა მდივა²⁵ნ-მწიგნობრის, თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ -
თ უ ე |²⁶ღ ი ს ი თ ა .

ხელრთვა ხვეულად: |²⁷ რ ო ს ტ ო მ

მინანერები recto-ზე:

|²⁸ ქ. ვითაც ზედ კაცი არ სახლობს, ასრე გუ{ი}თარხნებია, რომე კოდის-პური და საჩუენო გამოსაღები, და არც სოფლის ხარჯი არ ეთხოებოდეს-რა, და ნურც მოჭელენი გა{ე}რევე{ი}თ.

ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლვ (1648 წ.), მაისსა იზ (17).

ხელრთვა ხვეულად: |³⁰ რ ო ს ტ ო მ

გვიანდელი მინანერი verso-ზე:

|³¹ ქ. რ ო ს ტ ო მ მეფისაგან ბ ო ლ ნ ი ს ს ვენახის წყალობის წიგნი უოზ (1789 წ.).

სპარსული ტექსტი

1646 წ. 17 თებერვალი – 18 მარტი

هو

حکم عالی شد آنکه بنابر شفقت عالی در باره سعادت نصاب | قرجغای آقا غلام سرکار عالی بموجبی که در ذیل بخط گرجی | نوشته شده یکدر باغ واقع در قریه بولنیس سفلا من | اعمال سمخوت از ابتدا^۱ سنه اینت نیل بتیول مومی الیه | ارزانی فرمودیم مستوفی سرکار عالی در دفتر ثبت | نموده هر ساله حکم مجدد نظریند و در عهده دانند تحریرا فی | شهر محرم سنه ۱۰۵۲

ის (ღმერთი)

5 გამოვიდა მაღალი ბრძანება, რომ მაღალი კარის ღულამის, ბედნიერი ყ ა რ ჩ ი ღ ა - ა ღ ა ს მიმართ მაღალი წყალობის მიპყრობის გამო, ჩვენ, ხსენებულს, ძაღლის წლის დასაწყისიდან, იმ საფუძველზე, რომელიც ქვე-მთ ქართულად არის დაწერილი, ს ო მ ხ ი თ ი ს დამოკიდებულ სოფელ ქ ვ ე მ ო ბ ო ლ ნ ი ს შ ი მდებარე ერთი ვენახი თიულად ვუნწყალობეთ. მაღალი კარის მუსტოუფიმ [ეს ბრძანება] ჩანეროს დავთარში, ყოველ წელს ახალ ბრძანებას ნუ მოითხოვენ და [მისი შესრულება] თავის მოვალეობად აღიარონ.

დაინერა 1052 წ. მოჰარამის თვეს.

სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომ მეფის სპარსული ბეჭედი. საბუთზე დასმულია ოთხი სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭედი: 1. ოთხკუთხა, წარწერით: **خاک قدم علی منوچهر** „აღის ფეხთა მტვერი მანუჩარ“; 2. verso-ზე: ოვალური, წარწერით: **یا معین الضعفا** – „ო, უძლურთა შემწე“; 3. ოთხკუთხა, გაურკვეველი წარწერით, მის ქვემოთ მინანერი: **بنظر رسید** – „განხილულ იქნა“; 4. ელიფსური, წარწერით: **[یا] صاحب العصر و الزمان** – „ო, საუკუნისა და დროის მფლობელო!“ მის ქვემოთ არის მინანერი: **قلمی شد** – დაინერა. მარცხენა ზედა კუთხეში მინანერი: **[بود] قلمی شده** – „ბრძანება მუსლიმური დამ-წერლობით დაინერა.“

კომენტარი:

ნახიდურის მოურავი ყარჩილა, ცნობილია, როგორც როსტომ მეფისა და სპარსეთის შაჰის ერთგული მოხელე. იგი ასევე იწოდებოდა შაჰის ღულამად.

1647 წ. 8 მაისი. თარხნობის წიგნი როსტომ მეფისა დიდმეფი პაპუნა თბილელაშვილისადმი

პირი: სეა, 1450-32/283; რუსული მმართველობის დაწესებულების პირების დავთარი. გატარებულია რუსული მმართველობის რეგისტრაციაში 1821 წელს.

თარიღი: საბუთს უზის თარიღი: ტლმ (335), მაისის ზ, რაც უდრის 1647 წლის 7 მაისს.

საბუთის დამწერი: სალაროს მწიგნობარი ფირალი.

ნებითა და შეწვევითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემან პატრონმან როსტომ, და თანამეცხედრემა[ნ] ჩუენმა[ნ] დედოფალთ-დედოფალმან პატრონმან მარიამ, ძემა და სასურველმა ჩვენმა პატრონმან ლუ-
არსაბ, ესე წყალობისა და სითარხნის წიგნი გიბოძეთ შენ, ჩვენსა ყმასა, დიდმელს თბილელაშვილს პაპუნასა, ჩვენის საღვინის მე-
ტიკისპირეს ქიტიასა, ბერიკასა და თევდორეს და დათუნასა, და შეილთა თქვენთა სახლისა მომავალთა თქვენისათა.

5

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და თქვენის სითარხნის წიგნის ბოძებას დაგვიადგენით, ჩვენ ვისმენთ აჯა და მოხსენება თქვენი, მოკითხული ვქენით და კურთხეულის ჩვენის მამა-პაპათ მელაპე ყოფილიყავი და ძუელი წიგნი დაგკარგოდა.

10

ანე, ასრე უნდა, რომე ყოველს წელიწადს გიორგობას დღეს დიდ-
ვამს წმიდის გიორგის საყდარში ჟამს აწირვინებდეთ, და რავ[დე] ნით{ა}ც ლუინო ბეგარა გედვას და რომელიც ქუევრი თქუენი საბეგრო იყოს, იმით ერთს ღვინოს ვინცა-ვინ მლოცავნი მოვიდნენ – მღრღლეები და გინა ერის კაცნი და ანუ დედაკაცნი, იმათზედ უნდა დახარჯევდეთ. და ერთი თქვენის სახლისკაცი ჩუენს კარზე უნდა იმსახურებოდეს. რამდენიც კოკა ოციანითა ბეგარა გედვას, თუ ქუევრი გატეხილიყოს, და სოფლელთ ერთობით ისულონ და ანუ წმინდის გიორგის დეკანოზმა, უკლებლივ მოიტანდეთ. თუ ვინ იცის დიდვამში ლუინის მოსავალი არ მოვიდეს, წუედურეთი დანამე უნდა იყიდოთ და ისრე ხატის ბეგარა და სამსახური გარდინადოთ.

15

20

ანე, ჩუენცა ამის სამუქფოდ ასრე გათარხნეთ და განთავისუფლეთ, რომე, არაფერის თანა სუაჩუენო სათხოვარი და გამოსადები არა გეთხოვოდეს-რა: არა კულუხი, არა ღალა, არა საბალახე და ნახირისთავი, არა კოდის პური და პირისთავი, არა მუშაობა, არა სამეფინიბო და საბაზიერო, არა ულაყი და ბეგარა, ერთის სათათროს საურისა, ჩუენის კარზედ სამსახურისა და ლაშქარ-ნადირობის მეტი.

25

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენს ერთგულად სამსახურ-სა შინა.

5 უზედაესთა მოგახსენებთ და უქუედაესთა გიბ(ძანე)ბთ, კარისა ჩუენი-სა ვექილ-ვეზირნო, დ ი ღ მ ი ს მოურავო და მამასახლისო, კარისა ჩუენი-დამე წარვენენილნო მოსაქმენო, მებალახენო, მემალენო და სხვანო, ვინ გინდა-ვინ იყუნეთ და ანუ ვინ გინდა- ვინ დღეს წაღმა იქნებოდეთ, ეს სხვას თარხანს არა ჰგავს და ნურც სხვას თარხანში გარევთ. თქუენცა ასრე გაუ-თავეთ და ნურას შეუშლით, თუინიერ თანადგომისა და შეწვენისგან კიდე.

10 დაინერა ესე მტკიცე და უცვალებელი წიგნი და სიგელი ქ(ორონი) კ(ონ)ს ტლე, მაისის ზ. ჴელითა კარისა ჩვენისა სალაროს [მ]წიგნობრის ფ ი რ ა ლ ი ს ი თ ა .

დ ი ღ ვ ა მ შ ი ორი რუ რომ არის, როდესაც გინდოდეს, ურიგოდ ერთს დღესა და ღამეს სადაც გინდოდეს, თუ ამას წინათ გედინოს, ახლაც იდინე.

საბუთს ჰქონდა ხელრთვა: რ ო ს ტ ო მ

კომენტარი:

ადაპის განწესება მუსლიმი როსტომისთვის სამეფო სტატუსის და ტრადიციების დაცვით იყო განპირობებული. (იხ. კომენტარი სეა 1450-31/68-თან).

როსტომი შეაღაპე ყმებს ათარხნებს და საგანგებოდ მიუთითებს, რომ სხვაგვარ თარხნობას ანიჭებს მათ. ეს განსხვავებულობა იმაში უნდა მდგომარეობდეს, რომ ლაშქრობა-ნადირობისგან და სათათრო საურისგანაც უნდა გაეთავისუფლებინათ, რადგან ამის შესახებ არსებული საგანგებო ფორმულა „თვინიერ ლაშქარ-ნადირობისა და სათათრო საურისა“, რომელიც სხვა თარხნობის შემთხვევაში გამოიყენება დოკუმენტებში, მითითებული არაა. ამასთან პრივილეგიებს ანიჭებს მათ თანასოფლელებთან შედარებით მორწყვასთან დაკავშირებით და უფლებას აძლევს ურიგოდ ისარგებლოდ რუთი.

160

1647 წ. 20 ივლისი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა სულხან ფარქუხათაშვილისადმი

პ ი რ ი : სეა, 1450-22/67; რუსული მმართველობის პირების დავთარი. ქართულ-სპარსული. სპარსული ხუთსტრიქონიანი ტექსტი გადაწერილია ნასთალიყის ხელით.

თ ა რ ი ღ ი : საბუთს უზის თარიღი ქორონიკონი ტლე (335), თიბათვის 20, რაც უდრის 1645 წლის 20 ივლისს.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ვ. ფუთურიძე 1955: გვ. 191-192, N85.

[ქ.] ნებითა და შეწვევითა ღ(მრ)თისათა, ჩვენ, მეფეთ-მეფემან, ჴელმწიფემან პატრონმან რ ო ს ტ ო მ , და ძეთა ჩვენთა, პატრონმა ლ უ ა რ ს ა ბ ,

ესე წყალობისა წიგნი გიბოძეთ თქუენ, ჩუენთა ერთგულთა მოქალაქეს, ი ა ვ ა ნ გ უ ლ ა ნ თ ფ ა რ ყ უ ზ ა თ ა შ ვ ი ლ ს მუშრიბს ს უ ლ ხ ა ნ ს და ძმათა თქუენთა, კარისა ჩუენისა ვექილ-ხარჯს რ ა მ ა ზ ა ს ა და შვილთა თქუენთა: ბ ა ი ნ დ უ რ ს , ზ ა { ა } ლ ს , დ ა ვ ი თ ს , ბ ა ი - ს ო ლ უ ლ ს და ზ უ რ ა ბ ს , შვილთა და მომავალთა სახლისა თქუენისათა. 5

მას ჟამსა, ოდეს ბედნიერმა ყაენმა ჩუენი სამკუიდრო ქ ა რ თ ლ ი ჩუენ გუიბოძა, მოვედით ქალაქსა და სასახლის აშენებას ხელი მივჰყავით. და თქუენი ნასყიდი სახლები და ა მოგვიდედგილები ბევრი გამოგართვით. თქუენცა მისდა სამუქფოდ მოგუიდეგით კარსა და სანაცულოს მამულის წყალობას დაგუიჯენით. 10

ჩუენ ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი, შეგინყალეთ და გიბოძეთ აბანოებს იქით ჩუენთვის სახასოდ საიონჯეთ დაწერილი ნაიონჯარი – იქით გუერდი ძუელს გალავნამდინ, ზემოთ შარამდინ, აქათ – მოურავის, მეითარ მ ა ნ უ ჩ ა რ ი ს ა და ბ ე ჰ ბ უ დ ა ს ვენახების სამძღურამდინ, ბ უ ზ ა ნ ა უ რ ი შ ვ ი ლ ი ს ა ნ შ ე ლ ა ს ა და მ ი რ ი მ ა ნ ა ნ თ ვენახის გუერდამდინ, თქუენთვის გუიბოძებია ყოვლის კაცისაგან უცილებლად. 15

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თმ(ა)ნ ჩუენსა ერდგულად სამსახურსა შინა, არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩუენგან და არა შემდგომად სხვათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბძანებთ ქალაქის მოურავო, მელიქო და მამასახლისო, თქუენცა ასრე გაუთავეთ და ნურას შეუშლით. 20

დაინერა ბძანება და ნიშანი ესე ქ(ორინი)კ(ონ)ს ტლე, თიბათვის ოცსა, ხელითა კარისა ჩუენისა სალაროს მუშრიბის ფ ი რ ა ლ ი ს ა თ ა .

დედანს ესვა ბეჭედი: რ ო ს ტ ო მ

სპარსული ტექსტი:

1647 წ. 25 ივლისი – 22 აგვისტო

حکم عالی شد آنکه بنا بر شفقت عالی در باره سولخان مشرف تمغا و رماز ... خزانہ| و وکیل خرج ولدان فرخ زاد مسیحی تفلیسی و اولاد مومی الیہما بموجبی کہ در ذیل بخط گرجی نوشته شده از ابتدا ہشتمہ سنہ| ... قوی نیل یکقطعه باغ املس محاط علیہ را بنوعی کہ در ذیل بخط گرجی نوشته شده واقع در جانب شرقی قلعه مبارکہ تفلیس| اقطاع تملیکی بمومی الیہم عنایت فرمودہ ارزانی داشتیم مستوفی سرکار عالی حسب المسطور مقرر دانستہ در دفتر ثبت نماید و ہر سالہ| حکم مجدد نطلبند و چون بمہر عالی رسد اعتماد نمایند تحریرا [فی] شہر جمادی الاخر سنہ ۱۰۵۵

محل مہر والی محل مہر مستوفی

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ ტამლის მუშრიბის — ს უ ლ ხ ა ნ ს ა და ხაზინის ... და ვექილ-ხარჯის — რ ა მ ა ზ ა ს ა , თ ბ ი ლ ი ს ე - ლ ი ქრისტიანის — ფ ე რ ო ხ ზ ა დ ი ს შვილებისა და ხსენებულ [პირთა] შთამომავლობის მიმართ მაღალი წყალობის [მიპყრობის] გამო, ჩვენ, ქვემოთ ქართულად დაწერილის საფუძველზე, ცხვრის წლის რვათვეობის დასაწყისიდან, დასახელებულ [პირებს] ქვემოთ ქართულად აღნიშნული 5

საზღვრებითა [და] თ ბ ი ლ ი ს ი ს კურთხეული ციხის აღმოსავლეთით მდებარე საკუთარი [მინის] ნაკვეთები ვუნყალობეთ და ვუბოძეთ. მაღალი კარის მუსტოფიმ, ცნობს-რა დანერილის თანახმად, [ამას] დადგენილად, ჩანეროს დავთარში და ყოველ წელს ახალ ბრძანებას ნუ მოითხოვს. და როცა (ბრძანება) მაღალი ბეჭდით იქნება დაბეჭდილი — დაემორჩილონ.

დაინერა 1055 წლის ჯომადი აღ-ახერის (II) თვეს.

სპარსულ ტექსტს ესვა მუსტოფის და ვალის ბეჭდები.

პირს ერთვის ნოტარიალური მინანერები: 1. Татарское верно записано.

Шахназаров.

2. ეს ქართული ასლთან თანასწორ არს. თ(ავადი) დ ი მ ი ტ რ ი თ ა რ ხ - ა ნ ო ვ ი .

161

1647 წ. 5 სექტემბერი. წყალობის წიგნი ოსტომ მეფისა ლევან თურქისტანიშვილისადმი

პ ი რ ი : სეა, 1450-50/71; რუსული მმართველობის დაწესებულების პირების დავთარი. გატარებულია რუსული მმართველობის რეგისტრაციაში 1825 წელს.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტლმ (335), ენკენისთვის ე, რაც უდრის 1647 წლის 5 სექტემბერს.

საბუთის და მ წ ე რ ი : სალაროს მწიგნობარი ფირალი.

[ქ.] ნებითა და შენევნითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემან, პატრონმან როსტომ, და თანამეცხედრემან ჩვენმან, დედფოალთ-დედოფალმან პატრონმან მარია მ, პირმშომან და სასურველმა ძემა ჩუენმან, პატრონმან ლუარსაბ, ესე წყალობისა წიგნი გიბოძეთ თქუენ, ჩუენსა ერთგულსა ყმასა თურქისტანიშვილს ლევანს და შვილთა თქვენთა იესეს და შიოშს.

მას ჟამსა, ოდეს ბატონი ჩვენი და აქ ბძანდებოდა, და დედათქუნმან ბევრი მსახურა, და ბატონი ჩუენი და შუა შემოვიდა და თქვენის მამულის ბოძებას დაგუეაჯა. ჩვენცა ვისნმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი, შეგინყალეთ და გიბოძეთ დედაბრიშვილი შოშიტა მისის მამულითა, და გეგელაური ვენახი მისის მინა-წყლითა. ესეები თქვენთვის და შვილთა თქვენთათვის გვიბოძებია ყოვლის კაცისაგან უცილებლად. არა-ოდეს არ მოგეშალოს არა ჩუენგან და არა შემდგომად სხვათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან.

გქონდეს და გობდენიეროს ლ(მერ)თ(მან) ჩუენსა ერთგულად სამსახურსა შინა.

უზედაესთა მოგახსენებთ, უქუედაესთა გიბ(რძანებ)თ, კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და სხვანო მოსაქმენო, თქუენცა ასრე გაუთავეთ და ნურას შეუშლით თვინიერ თანადგომისა და შენევნისაგან კიდე.

დაინერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლე, ენკენისთვის
ე, ჴელითა კარისა ჩუენისა სალაროს მნიგნობრის ფ ი რ ა ლ ი ს ი თ ა .

დედანს ჰქონია ხელრთვები: რ ო ს ტ ო მ , მ ა რ ი ა მ

მინანერი:

ეს ბძანება ასრე უნდა გათავდეს.

სამი ბეჭედი.

**1647 წ. წყალობის წიბნი ორსტომ მეფისა მისი
დისწულის - ასანბებ [ბარათაშვილისადმი]**

პ ი რ ი : სეა, 1450-11/1; რუსული მმართველობის დაწესებულებების პირების
დავთარი. საბუთი ქართულ-სპარსულია. ოთხსტრიქონიანი სპარსული ტექსტი,
ნასთალიყის ხელით შესრულებული, ერთვის ქართულ ტექსტს. საბუთი გაუ-
ტარებიათ რუსული მმართველობის რეგისტრაციაში 1820 წელს.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტლმ (335), მარტის 0მ (15), რაც უდრის 1647
წლის 15 მარტს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : სამეფო კარის მდივან-მწიგნობარი: მერაბ ყორ-
დანაშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ფუთურიძე, 1955: გვ. 200-202, №89.

[ქ.] ნებითა და შეწევნითა ლ(მრ)თისათა, ჩვენ, მეფეთ-მეფემან, ჴელ-
მნიფემან პატრონმან რ ო ს ტ ო მ , და თანამეცხედრემან ჩუენმა{ნ},
დედოფალთ-დედოფალმან პატრონმან მ ა რ ი ა მ , ესე ამიერ უკუნისამდე
სამკვიდრო და საბოლოო წყალობისა ნიგნი და სიგელი შეგიწყალეთ და
გიბოძეთ თქუენ, ჩუენსა ერთგულსა და თანამკუ[ი]დრს[ა], მრავალფერად
ერთგულობით თავდადებით ნამსახურსა ჩუენსა დისწულს ა ს ა ნ ბ ე გ ს ,
და შვილთა თქუენთა თ ა ყ ა ს ა , ა ს ლ ა მ ა ზ ს ა და ჩამომავალთა სახ-
ლისა თქუენისა, – ყოველ[თა]ვე.

5

მას ჟამსა, დღეს მოგვიდევით კარსა და თქუენს კერძსა ე ნ ა გ ე თ ს
დაგუაჯენით. ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი, და შეგიწყალეთ
და გიბოძეთ ე ნ ა გ ე თ ს ფ ი რ უ ა შ ვ ი ლ ი პ ა პ ი ა მისის კერძის
სამართლიანის მამულითა, ს უ რ ა მ ა შ ვ ი ლ ი დ ა თ უ ნ ა მისის კერ-
ძის სამართლიანის მამულითა, მ ქ ე დ ლ ი შ ვ ი ლ ი ს ტ ე ფ ა ნ ა მისის
სამართლიანის მამულითა, ჯ ა ნ ი კ ა შ ვ ი ლ ი ე ვ ა ნ ე ზ ა მისის სამარ-
თლიანის მამულითა, ი ნ ო ქ ა მისის კერძის სამართლიანის მამულითა.
ესეგი ყოველითურ[თ] მათის სამართლიანის მამულით, მთით ბარამდე,
უნაკლულთ გქონდეს, და გიბედნიეროს ლ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენ ერთგულად
სამსახურსა შიგან.

10

15

ანე, მოგიხსენებთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვექირნო და მდივან{ნ}ო, დღეს ვინ გინდა-ვინ იყოთ და ანუ დღეის ნაღმა ვინ გინდა-ვინ იქნებოდეთ. მერმე, ეს ჩუენგან ბოძებული მამულის წიგნი და სიგელი თქუენცა ასრე დაუმტკიცდრეთ და დაუმტკიცეთ, რომე, რარიგადაც ამა ჩუენგან ბოძებულსა სიგელსა შიგან სწერია, და ნურაოდეს ნურას მოუშლით და შე[ე]ცილებით, თვინიერ თანადგომისა და შენვნისგან კიდე.

დაინერა ბძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტლე, მარტსა იე, ხელითა კარისა ჩუენისასა მდივან-მწიგნობრისა, ყო რ ღ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს მ ე რ ა ბ ი ს ი თ ა .

დედანს ესვა ერთი ბეჭედი: [როსტომ]

სპარსული ტექსტი:

1647 წ. 4 ივნისი – 3 ივლისი

[حكم عالی شد آنکه] در باره رفعت پناه حسن بگ موازی پنج خانه وار رعیت از رعایای براتلی گرجستان کارتیل بموجبی| که در ذیل [بخط گرجی نوشته شده] بمشار الیه و اولاد عظام او مقرر فرموده [ارزانی داشتیم رعایا منکوره] مومی الیه و اولاد او تیولداری بالاستقلال [خود دانسته] مالوجهات| و سایر وجوهات و حقوق دیوانی تیولداری مزکور جواب گفته قضایا سانحه خود را سواى قضیه خون [بدو رف نمایند] حسب المسطور مقرر دانسته در عهده شناسند تحریرا قی شهر جمادی الاول سنه ۱۰۵۷ محل مهر رستم خان

[გამოვიდა მაღალი ბარძანება მასზე, რომ], სიდიადის საფარველის ჰა ს ა ნ - ბ ე გ ი ს გლეხები, ქ ა რ თ ლ ი ს ს ა ბ ა რ ა თ ი ა ნ ო ს გლეხებიდან რიცხვით ხუთი კომლი, ჩვენ, ხსენებულს და მის დიდებულ შვილებს იმ საფუძველზე, რომელიც ქვემოთ [ქართულად არის აღნიშნული], დაუმტკიცეთ [და ვუბოძეთ]. [ხსენებულმა გლეხებმა] აღნიშნული [პირი] და მისი შვილები [უნდა ცნონ თავიანთ] სრულუფლებიან თიულდარებად, მალუჯათი და სხვა გამოსაღები და სახელმწიფო გადასახადი ხსენებულ თიულდარს მისცენ და მათში მომხდარი [სასამართლო] საქმეები, გარდა სისხლის [სამართლის] საქმეებისა, [მათ გადასცენ გადასაწყვეტად] ... დაწერილის თანახმად, დადგენილად ცნონ [და ამის შესრულება] თავის მოვალეობად აღიარონ.

დაინერა 1057 წლის ჯომადი-ალ-ავალის თვეში.

**1647 წ. 15 ნოემბერი. წყალობის წიგნი ორბელიანების მიერ
ბოქმელ ბიოტბი ბოქმიჯანასწვილისადმი**

პ ი რ ი : სეა, 1449-1762; ორბელიანი, ქართულ-სპარსული.

თ ა რ ი დ ი : ქორთონიკონი ტლმ (335), გიორგობის იმ, რაც უდრის 1647 წლის 15 ნოემბერს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი: მერაბ ყორღანაშვილი.

ქ. ნებითა და შენევნითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემან, ჯელნი-
ფემან პატრონმან როსტომი, და თანამეცხედრემან ჩუენმან, დედო-
ფალთ-დედოფალმან პატრონმან მარია მ, და შვილთა ჩვენთა სასურ-
ველთა, პატრონმა ლუარსაბ, ესე ამიერ უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა
სამკვიდროთ და საბოლოოთ გასათავებელი მტკიცე და მოუშლელი წყა- 5
ლობისა წიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენსა ერდ-
გულსა და მრავალფერათ ნამსახურსა ყმასა, გორ[ელ]ს გორგი-
ჯანასშვილს გიორგის და შვილთა თქუენთა: ფარსადანს,
ალექსის, მირიჯან[ა]ს და მელქისა დეკს, შვილიშვილთა
სახლისა ჩამომავალთა თქვენისათა, – ყოველთავე. 10

მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდექით კარსა და ნისქვილის წყალობას და-
გუეაჯენით, და ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი, მოკითხული
ვექენით და უცხოფერათ მრავალი ჭირნახული დაგედვათ ნისქვილ[ი]სა
რუსა და სათავეზედა. ანე, შეგინყალეთ და გიბოძეთ აბანოს პირდაპირ,
ფშანს გაღმა, სამთუალი ნისქვილი მისისა სათავითა და რუ[ი]თა; კარა- 15
ლელის ფშანის მესამედითა, რომე წყალს სამათ გაიყოფდეთ. აქეთ
ფარყუას ნისქვილის რუ რასაც შეიტანს, სადაც სათავე გაიყრებოდეს
იქიმდის; აქით ამირალას რუ რასაც ჩამოიტანს ფშანამდისიმ, იმას
აქეთ. ესეუბი უკლებათ თქუენთვის და თქუენთა შვილთათვის გვიბოძებია
ყოვლის კაცისაგან უცილებლად. 20

გქონდეს და გიბედნიაროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენსა ერთგულათ სამსა-
ხურსა შინა. არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩუენგან და არცა შემდგომათ
სხვათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან.

ანე, ვინ იცის, ან ამას წინანდელი და ან ამას უკანდელი წიგნი ჰქონდეს
ვისმე, სიგლითა და ამით გაგვიცუდებია მტკიცე და უცვალებელი სიგელი
ოდენი ესე არის. 25

ანე, მოგახსენებთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო, და მდივანო, და
გორის მოურავო, და სხუანო მოხელენო, დღეს ვინ გინდა ვინ იყვნეთ, და
ანუ დღეის წაღმა ვინ გინდა ვინ იქნებოდეთ, მერმე ესე ჩუენგან მოცემუ-
ლი სიგელი თქვენცა ასრე დაუმკვიდრეთ და დაუმტკიცეთ რა რიგათაც ამა
სიგელსა შიგან სწერია. ნურაოდეს ნურას მოუშლით და ნუ შეეცლიებით
თუნიერ თანადგომისა და შენევნისაგან კიდე. 30

დაიწერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლმ გიორგობის
თვესა იმ. ჯელითა კარისა ჩვენისა მდივან-მწიგნობრის ყორღანამშვი-
ლი

ლიმერაბისითა აგრევე ნეფის წყაროდამ თქვენ რომე ღარით რუ
წამოგილიათ ისიც თქუენთვის [...] გუიბოძებია უცილებლათ ფშანი სამ-
თათვის რომ სამწილათ იქმოდეთ.

დედანას ჰქონია ხელრთვა: როსტომ

მინანერები:

გადამწერის შენშვნა: არშიები და თავი მოხაზულია ფერადად.

მეორე გვერდზე უზის ოთხი სპარსული ბეჭედი.

1745/1762.

164

1647 წ. სახელოს წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ასლამაზ ჩაჩიბაშვილისაჲში

დედანი: სეა, 1448-85; მოყვითალო სქელი ქაღალდი; ზომები: 23,8/15,4
სმ.; მხედრული; შავი ფერის მელანი; განკვეთილობის ნიშანი: ორი და სამი
წერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. დაზიანება: დალაქული. გატარებულია
რუსული მმართველობის რეგისტრაციაში 1823 წელს.

თარიღი: ქორონიკონი ტლჷ (335), რაც უდრის 1647 წელს.

პირი: სეა, 1450-37/143.

საბუთის დამწერი: სამეფო კარის მდივან-მწიგნობარი ბირთველ
თუშანიშვილი.

ქ. ნებითა და შენვენითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, მ²ეფეთ-მეფემან, ჳელმ-
ნიფემა პატრონმა რო³სტომ, ეს წყალობისა წიგნი და ნიშანი შ⁴ეგი-
წყალეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენსა |⁵ერთგულსა და მრავალფერად თა-
ვდადები⁶თ ნამსახურსა ყმათა, ჩაჩიკაშვილს ასლამაზს, |⁷
და თქუენთა შვილთა. შეგინწყალეთ და გიბ⁸ოძეთ კახეთს გავაზის
მოურაობა სამა⁹რთლიანის საქმითა ყოვლის კაცისაგან |¹⁰უცილებლად
გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)|¹¹თ(მა)ნ ჩუენს ერდგულად სამსახურსა
ში¹²ნა და არაოდეს არ მოგეშალოს.

ა¹³წე, გიბძანებთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვე¹⁴ზირნო და სხვანო მო-
საქმენო, თქუენცა |¹⁵ასრე გაუთავეთ.

დაინერა ბძანება და ნიშანი |¹⁶ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლჷ, ჳელითა
კარისა ჩუენისა |¹⁷მდივან-მწიგნობრის, თუშანიშვილის ბი¹⁸რ-
თუელისითა.

ხელრთვა: როსტომ

კომენტარი:

მნიშვნელოვანია, რომ უკვე 1647 წელს (სანამ როსტომი საბოლოოდ
დაამარცხებდა თეიმურაზს), როსტომს შესაძლებლობა ჰქონია გავაზის
მოურავობა თავისთვის სასურველი პირისათვის გადაეცა.

**1647 წ. წყალობის ბანახლების წიგნი როსტომ
გეგისა იოთამიშვილებისადმი**

პ ი რ ი : სეა, 1450-38/6; რუსული მმართველობის დაწესებულების პირების დავთარი. გატარებულია რუსული მმართველობის რეგისტრაციაში 1823 წელს.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტლმ (335), რაც უდრის 1647 წელს.

... უზეშთაესთა მოგახსენებთ და უქუვედაესთა გ(ი)ბ(რძანე)ბთ, ვინცა-ვინ ბრძანებისა ჩვენისა მორჩილნი იყვნეთ, მერმე, ლ ი პ ა რ ი ტ ი ს - მ ა ნ საყდარი ძველითგან ამ ი ო თ ა მ ი ს შ ვ ი ლ ე ბ ი ს ა ყოფილიყო და ძველს სიგელშიაც ამათ ეწერა. და ჩვენც ისრევე ამათთვის გვიბოძებია ყოვლის კაცის უცილებლად ძველს სიგელში რომ ეწერა, ჩვენც იმისთვის უფრო [ვ]უბოძეთ მისის მამულითა, შესავლითა და გამოსავლითა. და ნუ-რას კაცს ამასთან ხელი ნუ გაქუს ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტლმ.

დედანს ჰქონია ხელრთვა: [რ ო ს ტ ო მ]

**1648 წ. 10 თებერვალი. წყალობის წიგნი როსტომ
გეგისა ზაალ წიქეთელისადმი**

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Sd-1138; მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 45,5X19,3 სმ. შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი და სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; საბუთის დაზიანებული ადგილები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. საბუთის ქართულ-სპარსულია. ცხრასტრიქნიანი სპარსული ტექსტი, შექასთეს ხელით შესრულებული, მოთავსებულია საბუთის recto-ზე. 1892 წელს საბუთი გაუტარებიათ რუსულ რეგისტრაციაში ნომრით: №409.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტლვ (336), თებერვლის ი (10), რაც უდრის 1648 წლის 10 თებერვალს.

გ ა მ ო ც ე მ ე ბ ი : ასათიანი 1953: გვ. 11-12; ფუთურძე 1955: №90, გვ. 202-205; ბურჯანაძე 1959: გვ. 29-30, #19.

დ ა მ წ ე რ ი : კარის მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

ქ. ნებითა და შეწვევითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემან,² ჳელმნიფემან პატრონმან როსტომ, თანამეცხედრემან ჩუენმან,³ დედოფალთ-დედოფალმან პატრონმან მარია მ, პირმშომან და სა-⁴სურველმან ძემან ჩუენმან, პატრონმან ლუარსაბ, ესე სამკუი⁵დრო და საბოლოო⁶ წიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და⁶ გიბოძეთ თქუენ, ჩუენსა

ერდგულსა და მინდობილსა ყმ|⁷ასან ერეთელს ზა[ა]ლს, შვილთა და მომავალთა სახლისა თ|⁸ქუენისათა ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს და დიანს ბატონს ლევან⁹ს თქუენი თავი აქ, ჩუენთუის შემოებარებინა, რომე ჩუენის გ|¹⁰ულისათუის შეინახეთო და მამული უბოძეთო, მოკითხული ვქენით|¹¹ და ზემოქართლს თქუენისავ ნათესავის სამკუიდრო მამული|¹² თიღვა შეგინყალეთ და გიბოძეთ ყოვლითურ აზნაურისშ|¹³ვილებითა, ზურითა, სას{ა}ხლითა, სასაფლაოთ{ა}. ამ წესითა, რომე, რაც და|¹⁴თუნას საგოგატიშვილო მამული ჰქონდეს, ის არ მოეშალოს|¹⁵ და სხუა, რაცნ ერეთელის გიორგის საკერძო მამული|¹⁶ ჩუენგან წყალობად მიმატებოდეს, ის თქუენთუის სახასოდ გუიბო|¹⁷ძებია. სხუა აზნაურიშვილი და გლეხი ყოველივე, სურნის[ს] გარ|¹⁸დაისად, რისაც მქონებელი წ ერეთელი გიორგი ყოფილ|¹⁹იყოს, ყოვლითურ მითთ ბარამდისინ თქუენთუის გუიბოძებია.

|²⁰ გქონდეს და გიბედნიეროს ლ(მერ)თ(მან) ჩუენსა ერდგულად სამს|²¹ახურსა შინა და არ მოგეშალოს ეს მამულები შინ და რა|²²ინანად გუიბოძებია.

ანე, გიბ(ძანე)ბთ, კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზ|²³ირნო და სხუანო მოსაქმენო, ვინცა-ვინ იყუნეთ და დღ|²⁴ეის წაღმა იქნებოდეთ, თქუენცა ასრე გაუთავეთ და ნუ|²⁵რას მოუშლით და შე{ე}ცილებით, თუინიერ შენეენი|²⁶სა და თანადგომისაგან კიდე.

დაინერა ბ(ძანე)ბა და ნიშანი|²⁷ ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლვ, თებერვალს ი, ჳელითა კარისა ჩუე|²⁸ნისა მდივან-მნიგნობრის თუ მანიშვილის ბირთუელისი|²⁹თა.

ნუშისებრი ფორმის ბეჭედი ლეგენდით:

||³⁰როსტომ მეფე, ყაენის ფერჯთა მტვერი.

გვიანდელი მინანერები:

პოლკოვნიკ-მდივანბეგი თავადი ქაიხოსრო ნერ{ე}თელი.

მდივანბეგი თავადი დავით ჩხეიძე.

როსტომ მეფისა ზ.

სპარსული ტექსტი:

1646 წ. 12 სექტემბერი – 10 ოქტომბერი

هو

حكم عالی شد آنکه بنابر شفقت عالی در باره رفعت پناه زال بیگ زرتل باشی آجوقی قریه تیغوی من اعمال گرجستان کارتیل را با توابع و لواحق سوای آنچه تیول دادی اغلی مقرر است بطریقی که در قدیم الایام تیول گوگی زرتل مقرر بوده بتیول او مقرر فرموده بنوعی که در ذیل بخط گرجی نوشته شده ارزانی داشتیم رعایا قریه مزبورہ مومی الیه را تیولدار باستقلال خود دانسته سال بسال مالوجهات و وجوهات خود را در وجه او رسانند مستوفی سر کار عالی حسب المسطور مقرر دانسته در دفتر ثبت نماید و در عهده دانندا تهریرا فی شهر صفر سنه ۱۰۵۸

ის (ღმერთი)

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ ბაში-აჩუკის ზ ა ა ლ - ბ ე გ
ნ ე რ ე თ ლ ი ს მიმართ მაღალი ყურადღების გამო, ჩვენ მას იმ წესით,
რომელიც ქვემოთ ქართულად არის დანერილი, ქ ა რ თ ლ ი ს სოფელი
თ ი ღ ვ ა , ყველაფრით, იმ წესით, როგორც ძველად გ ი ო რ გ ი ნ ე რ -
ე თ ე ლ ს ჰქონდა დამტკიცებული, თიულად დავუმტკიცეთ, იმის გარდა, 5
რაც და დ ი ო ლ ლ ი ს თიულადაა დამტკიცებული. ხსენებული სოფლის
გლახებმა აღნიშნული [პირი] სრულუფლებიან თიულდარად [უნდა] ცნონ
და ყოველწლიურად თავისი მალუჯათი და გადასახადები მას გადასცენ.
მაღალი კარის მუსტოფიმ, თანახმად დანერილისა, დადგენილად ცნოს
[ეს], ჩანეროს ეს ბრძანება დავთარში და [მისი შესრულება] თავის მოვა- 10
ლეობად ცნონ. დაინერა 1058 წ. საფარის თვეს.

სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომ მეფის სპარსული ბე-
ჭედი. საბუთის ვერსო-ზე მოთავსებულია სამი სპარსული სარეგისტრაციო
ბეჭედი: 1. ოვალური, წარწერით: يا معين الصفا – „ო, უძღურთა შემწვე“; 2.
ოვალური, გაურკვეველი წარწერით: قلمي شد – „დაინერა“; 3. ელიფსური,
წარწერით: يا صاحب العصر و الزمان ١٠٥٥ – „ო, საუკუნისა და დროის მფლობე-
ლო 1055“; ان المفوض امر الله „ღვთისთვის მიმინდვია ჩემი საქმე“, რომელსაც
ქვემოთ მიწერილი აქვს: بنظر سید „განხილულ იქნა.“* იკითხება ნაწილობრივ
١٠٥٣ افوض امر الى الله – „მიმინდვია ჩემი საქმე ღვთისთვის 1053“.

კომენტარი:

საბუთის ადრესატი ზაად წერეთელი დასავლეთ საქართველოს მკვიდ-
რი ჩანს, რადგან როსტომ მეფეს იგი ლევან დადიანმა მიაბარა, მაგრამ
ზაადს მისცეს მისი ნათესავის სამკვიდრო მამული თიღვაში. ამ ფაქ-
ტზე დაყრდნობით ო. სოსელია ამყარს მოსაზრებას, რომ წერეთლების
ადრინდელი სამკვიდრო ქართლი იყო, ხოლო იმერეთში მოგვიანებით
ჩასახლებულან (სოსელია, 1981: 79). ლ. ასათიანი მიიჩნევს, რომ გო-
რის სამხრეთით, თრიალეთის მთის ჩრდილოეთით, მიემართება ქედი,
რომელსაც წერეთი ჰქვია, ხოლო მდ. ტანას ხეობაში მდებარეობს
სოფლები დიდი და პატარა წერეთი, საიდანაც გვარი მომდინარეობს
(ასათიანი, 1960: 13).

გადმოცემის თანახმად, ქართლიდან იმერეთში წერეთლების გადასვლა
თემურ-ლენგის ლაშქრობებს უკავშირდება (ო. სოსელია, გვ. 81).

ლევან დადიანის ზრუნვას ზალ წერეთლისადმი ო. სოსელია ხსნის
როსტომისადმი ზაადის მომხრეობით. მისი ვარაუდით, თემურაზ I-სა
და როსტომს შორის არსებული დაპირისპირების დროს, თემურაზის
მომხრე იმერეთის მეფემ ზაად წერეთელი იმერეთიდან გააძევა, დევნი-
ლი ზაადი კი ლევან დადიანმა როსტომს მიაბარა (სოსელია, 1981: 97).

*ვ. ფუთურიძე იმავე გვერდის კუთხეში უთითებს მინაწერს: ...خط مسلمان –
„ბრძანება მუსლიმური დამწერლობით დაიწერა,“ თუმცა, დღეს ეს მინაწერი აღარ ჩანს.

თიღვა წერეთლებმა დაკარგეს ერეკლე I-ის (1688-1703) მეფობისას, რადგან მხარს უჭერდნენ ერეკლეს მოწინააღმდეგე გიორგი XI-ს, რის გამოც ნაზარალი-ხანმა მამულის ჩამორთმევით დასაჯა ისინი (ო. სოსელია, გვ. 86, სქ. 24).

**1648 წ. 12 მაისი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა
თაყა თუშანიშვილისადმი**

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Qd-6922; ღია ყავისფერი ქაღალდი; ზომა: 45,5X25 სმ.; ხელი მხედრული; შავი ფერის მელანი; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; საბუთის ტექსტი თავიდან ბოლომდე გარკვევით იკითხება; გამაგრებულია სარესტავრაციო ქაღალდით; საბუთის მარჯვენა კიდე ალაგ-ალაგ მოხეულია, დაზიანებული ადგილები აღდგენილია კონტექსტისა და შემორჩენილიო გრაფემების მიხედვით; საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპარსული. შვიდსტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, შესრულებული შექასთეს ხელით, მოთავსებულია საბუთის req-to-ზე. ტექსტი დაზიანებულია და რამდენიმე ადგილი არ იკითხება.

პ ი რ ე ბ ი : 1. ხეც, Hd-13952; 2. ხეც, Hd-4134.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : სალაროს მუშრიბი ფირალი.

საბუთის თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი ტლშ (336) მაისის 0ბ, რაც გვაძლევს 1648 წლის 12 მაისს.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ფუთურიძე, 1955: გვ. 205-208, №91.

ქ. ნებითა და შენვენითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ მეფემან პატრონმან [რ] | ²ო ს ტ ო მ , და თანამეცხედრემა ჩუენმან დედოფალთ დედოფა[ლმან] პატრონ³მან მ ა რ ი ა მ , პირმშომა და სასურველმა ძემა ჩუენმან, პატრონმან ლ უ ა | ⁴რ ს ა ბ , ესე წყალობისა წიგნი გიბოძეთ თქუენ, ჩუენთა ერდგულთა ყმათა თ | ⁵უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ს თ ა ყ ა ს ა და კარისა ჩუენისა მდივანს ბ ი რ თ ვ ე ლ ს , მურდა[რსა] | ⁶მ ა ნ უ ჩ ა რ ს და ყორჩს ჯ ი მ შ ი ტ ა ს ა , შვილთა თქუენთა: ბ ა ი ნ დ უ რ ს , გ ი ო რ გ ი ს | ⁷ , ზ უ რ ა ბ ს , შვილთა და მამავალთა სახლისა თქუენისათა.

მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგ⁸ით კარსა და ქ ა ლ ა ქ ს თქუენს სამკუიდროს ვაჭარს დაგუეაჯენით, ჩუენ ვისმინეთ | ⁹ აჯა და მოხსენება თქუ[ქ]ენი, მოკითხული ვქენით და ძუელი სიგლებიც გუენახნ¹⁰ეს და მემკუიდრე თქუენი ყმა ყოფილიყო და კურთხეულს ჩუენს ძმისწულს ბატ¹¹ონს ს უ ი მ ო ნ ს ა ც ე ბ ო ძ ე ბ ი ნ ა . ანე, ჩუენცა თქუენის ერდგულად სამსა[ხურის] სა¹²მუქჟოდ შეგინყალეთ და გიბოძეთ ქ ა ლ ა ქ ს ა შ ა ნ მ ა შ ა ნ ა შ ვ ი ლ ი ხ უ დ ა დ ა , მისი ძმის¹³წული პ ა პ უ ა და ყ ა ზ ა რ ა მათის მამულითა, სახლ-კარითა, ქულბაქებითა, შესავ¹⁴ლითა და გამოსავლითა, ნასყიდითა და უსყიდითა, ყოვლის მისის სამართ¹⁵ლიან-

ის საქმითა და სამძღურითა, თქუენთვის და შვილთა თქუენთათვის გუ¹⁶-
ბოძებია ყოვლის კაცისაგან უცილებლად.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ¹⁷ ჩუენსა ერდგულად სამ-
სახურსა შინა, არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩ¹⁸უენგან და არა შემდგომად
ჩუენთა გუართა მეფეთა და მეპატრონეთაგან.

უ¹⁹ზედაესთა მოგახსენებთ და უქუედაესთა გიბ(რძანე)ბთ, კარისა
ჩუენისა ვექი²⁰ლ-ვეზირნო და სხვანო მოსაქმენო, ქალაქის მოურაო, მელ-
იქო და²¹ მამასახლისო, თქუენცა ასრე გაუთავეთ, რარიგად ამა ჩუენგან
ნაწყალობევს²² სიგელსა შიგან სწერია, ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შეეც-
ილებით, თ²³უინიერ თანადგომისა და შეწევნისაგან კიდე.

დაინერა ბ(ძანე)ბა და ნიშანი, სიგელ²⁴ი მტკიცე და შეუცვალებელი,
ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლვ, მათის იბ, ჳელითა კარისა²⁵ ჩუენისა სალაროს მუშ-
რიბის ფ ი რ ა ლ ი ს ი თ ა .

ხელრთვები: როსტომ, ლუარსაბ

სპარსული ტექსტი:

1646 წ. 25 აპრილი – 23 მაისი

هو

[حکم عالی شد آنکه بنابر شفقت عالی در بارهٔ رفعت پناه ببرتلی بیگ نویسنده خط گرجی تومان اعلیٰ و
ایرا] [دران او ... منوچهر بیگ دوآندار و جمشید قورچی زره ... و اولاد ایشان] [بموجبی که در ذیل
بخط گرجی] [نوشته از ابتداء تاریخ ذیل یکخانه وار رعایت ... تفلیسی بدستور ذیل بتیول ایشان] [شفقت
فرموده ارزانی] [داشتیم خداداد مزبور جماعت مسطوره را تیولداری با استقلال خود دانسته] [سال بسال
مالوجهات و حقوق دیوانی خود را وجه ایشان رسانیده موقوف ندارد] [مس] [توفی سر کار عالی] [در دف
تر ثبت نموده هر ساله ح[کم مجد] د[نطلبند و در عهده دانند تحریرا فی] [شهر ربیع الثانی] [سنه ۱۰۵۸]

ის (ღმერთი)

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზედ, რომ სიდიადის საფარველის, ქა-
რთულად მწერალის ბ ი რ თ ვ ე ლ - ბ ე გ ი თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს დამისი
ძმების: მ ა ნ უ ჩ ა რ - ბ ე გ დავათდარის, ჯავშნის ყურჩის ჯ ე მ შ ი დ ი -
ს ა დ მათი შვილებისადმი მაღალი წყალობის [მიპყრობის] გამო, ქვემოთ,
ქართულად აღნიშნულის საფუძველზე, ჩვენ ვუწყალობეთ და ვუბოძეთ
მათ, ქვემოთ აღნიშნულ თარიღიდან და ქვემოთ[ვე] მოხსენიებული წე-
სის მიხედვით ერთი კომლი ყმა ... თბილისელი. მოხსენიებული ხ უ დ ა დ ა
ცნობს, რა აღნიშნულ პირებს თავის სრულუფლებიან თიულდარად, ყოველ
წელს თავისი მალუჯვათი და სახელმწიფო გადასახადი მათ უნდა გადასცეს
და არაფერი დაუკავოს. მაღალი კარის მუსტოუფი [ამ ბრძანებას] ჩაწერს
რა დავთარში, ყოველ წელს ახალ ბრძანებას ნუ მოითხოვს და [მისი] შეს-
რულება თავის მოვალეობად აღიაროს. დაინერა [10]58 წლის რაბი ალ-სან-
ის (II) თვეს.

სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომის სპარსული ბეჭედი.
საბუთის verso-ზე დასმულია ორი სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭედი: 1. ოთხ-

კუთხა, გაურკვეველი წარწერით და ქვემოთ მინაწერით: بنظر رسيد – „განხილულ იქნა“; 2. ოვალური, გაურკვეველი წარწერით – იგი დასმულია verso-ზე მინებებულ ქალაქის პატარა ფურცელზე. ქვემოთ მინაწერი: قلمی شد – „დაინერა.“ ამავე ფურცელზეა დატანილი სპარსული ტექსტის ფრაგმენტი.

კომენტარი იხ. საბუთთან ხეც, Ad-972-თან

168

1648 წ. 25 მაისი. თარხნობის წიგნი მეფე როსტომისა შუამთის ხახულის ღმრთისმშობლის ხატისადმი

დ ე დ ა ნ ი : სეა, 1448-1204; მოყვითალო სქელი ქაღალდი; 49,2X27,2 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მელანი; განკვეთილობის ნიშანი: ორი და სამი წერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. დაზიანება: გაცრეცილია, დაზიანებულია საბუთის კიდეები. დაზიანებული ადგილები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტღვ (336), მაისს კვ, 1648წ. 25 მაისი.

პ ი რ ე ბ ი : E 240-82, ფ. 118 a-119 a;

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : კარის მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმან-იშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ე ბ ი : АКТЫ, 1874: с.771.

ქ. ნებითა და შეწევნითა ლ(მრ)თისითა, ჩუენ მეფეთ-მეფ²ემან ჳელ-მწიფემან პატრონმან როსტომ, და თანამეცხედრე³მან ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფალმან პატრონმან მარია მ, პი⁴რმომან და სასურველმან ძემან ჩუენმან პატრონმან ლუ⁵არსაბ, ვიგულეთ და ვიგულისმოდგინეთ, [კ]კადრეთ და მოგახსე⁶ნეთ თქუენ ყოვლად ძლიერსა და ყოვლად ბინ-შეუხვე⁷ლსა ჩუენსა სასოებასა და სიქადულსა, საშინელსა და პა⁸ტიოსანსა ხ ა ხ უ ლ ი ს ა ლ(მრ)თისმშობელსა შემოგწირეთ ⁹და მოგახსენეთ, რაც კაცი ამას წინათ შუამთას სახლებუ¹⁰ლა, და ან ვინცა-ვინ ამას უკან დასახლდეს, იმათი ბაჟი და დამ¹¹ლა ჩუენდა სადღეგრძელოდ და მეფობისა ჩუენისა წ¹²ასამართებლად, ამ წესითა და საქმითა, რარიგადაც ¹³უელს გუჯარში გინერიათ და ან გარიგებული ყოფილა. ¹⁴

ანე, გიბ(ძანე)ბთ კარისა ჩუენსა ვექილ-ვეზირნო და სხუა¹⁵ნო მოსაქმენო, ვინცა-ვინ იყვნეთ და ანუ დღეის წაღმა ¹⁶იქნებოდეთ, თქუენცა ასრე გაუთავეთ, რარიგადაც ¹⁷ამ ჩუენგან შეწირულსა და მირთმეულს სიგელსა შ¹⁸ინა ეწეროს. და ნურავინ მოუშლით და ნურცა-რას შე[ე]ცილებ[ი]¹⁹თ. ვინცა-ვინ ან ბ ა ზ რ ი ს ხოჯა იქნებოდეთ და ან გ რ ე მ ი ს ა , ²⁰ეს ჩუენი ბ[რ]ძანება ასრე გაუთავეთ.

დაინერა ბ(რძანე)ბა და ²¹ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ო)სა ტღვ. მაის[ს] კე, ჳელითა კარისა ²²ჩუენსა მდივან-მწიგნობრის, თ უ მ ა ნ ი შ უ ი ლ ი ²³ს ბ ი რ თ უ ე ლ ი ს ი თ ა .

კომენტარი:

როსტომი, როგორც კახეთში ახლადგამეფებული მმართველი, შუამთის მონასტერს უმტკიცებს იმ პრივილეგიებს, რომელსაც მონასტერი ტრადიციულად ფლობდა. უკანასკნელად შუამთას მოსახლე ყმა-ვაჭრების ბაჟი მონასტერს 1637 წელს შესწირა მეფე თეიმურაზმა (დოკუმენტური წყაროები, 2019: 294-295).

**1648 წ. 1 დეკემბერი. თარხნოვის წიბნი როსტომ მეფისა
წილკნის საქმლისადმი**

საბუთი დაკარგულია. ტექსტი შემორჩენილია თ. ჟორდანიას პუბლიკაციით.
გ ა მ ო ც ე მ ა : ჟორდანია 1897: გვ. 474 (ინფორმაცია საბუთის შესახებ).

მეფე როსტომ-მარიამ და ძე მათი ლუარსაბ სწერენ: „შემოგწირეთ წილკნური გამოსაღები – სათათრო შაური, უნაკლულოდ... განგვარინენ მძლავრთა ამათ აგარის ნაშობთაგან, რ(ომელ)ნი გუბრძანან ჩუენ, და განაქარვე ზრახვა მათი...“

„წილკნელ მ(თავარეპის)კ(ოპო)სო რომანოზ მოგვიწყენებდეთ.“

**1648 წ. შიწირულუბის ბანახლუბის წიბნი როსტომ
მეფისა სვეტიცხოვლისადმი**

საბუთი დაკარგულია. ტექსტი შემორჩენილია თ. ჟორდანიას პუბლიკაციით.
საბუთის დამწერი: სალაროს მწიგნობარი ფირალი.
გ ა მ ო ც ე მ ა : ჟორდანია 1897: გვ. 461-464.

ქ... ჩ(უე)ნ, მეფეთ-მეფემან როსტომ... და დედოფალმან მარიამ... შეწენითა... შენითა (მცხეთის) მტერნი და წინააღმდეგომნი სამარადისოდ ლტოლვილ და უკუქცეულ არიან. და ნებითა {ა} თქუწნითა ვერვინ მკადრე არს წინააღმდეგობად ჩ(უე)ნდა...

ან დავიწყოთ ამბავისა ჩ(უე)ნისა მბობა. ოდეს სიყმანვილეთა ჟამთა ჩ(უე)ნს ბედნიერს შაჰაბასს ყაენს მახხლეს, და გამომზარდა პატივცემითა, ვითა მართებდა ჩუწნთა გუართა მეფეთა ნათესავსა. რა გავაჟკაცდით, მოვანონეთ თავი სამსახურითა, უყვარდით და უღირდით შვილურად. გვიბოძა ყულარალასობა. მაშინ იყო ყულთ ჯარი ქართუწლ[თ] შვილი, ბედნიერის ყაენისა მასახლელებლი. სადაც გუასარდრის და გაგუგზავნის, გამარჯულებულნი და პირნათელნი მოვიდით. მრავალი სახელი და გამარ-

ჯუჭბა გვინახის. ასე ენადა, რომე სამსახურსა ჩ(უე)ნისა სამუქფოდ ბევრი კარგი ექნა და უფრო სიდიდე მოემატებინა.

ამ დროსა უფროსი ჩ(უე)ნი ძმა, მეფე ბ ა გ რ ა ტ , ქ ა რ თ ლ ი თ ბ ა - ტონობდა და კახი ბატონი ამავე შ ა ჰ ა ბ ა ზ ყაენისაგან თავის საბატონო- დამე გაღარიბებულ-გაგდებულ იყო და კ ა ხ ე თ ი შიგნითი ოჯერი, და ნაპირის ალაგი შენი. და ყაენისაგან კ ა ხ ე თ ი ც ა ი ო რ ს აქათიდა ჩ ე რ - ქ ე ზ ს აქათი, ჩ(უე)ნის ძმისათვის ნაბოძები ჰქონდა. ამ საქმესა მეფობი- სა გარიგებ[ა]სა, ნადირობ[ა]სა, ლხინსა და უხუად გაცემ[ა]სა შინა იყო. იმ სიდიდისა დროსა სოფელმან მისი წესი მოინდომა და ამ სოფლით ბატონი ბ ა გ რ ა ტ მიიცუალა. შეიქნა ტირილი და გლოვა სრულიად ს ა ქ ა რ თ - ვ ე ლ ო შ ი . და შვილი მისი იყო ბატონი ს ვ ი მ ო ნ გლოვასა და მწუხარე- ბასა შინა. რაჟამს მიესმა სიკუდილი ბ ა გ რ ა ტ ი ს ი შ ა ა ბ ა ზ ს ყეენსა, და ასრე დაუმძიმდა, ვითა ძმა ყოფილიყო; მაშინვე გამოგზავნა კაცი და სამძიმრის წიგნი. შვილს იმედის მიცემა და წყალობის ქადება დაუწერა. წელიწადზედა შეინყალა ბატონი ს ვ ი მ ო ნ . ყ ა რ ჩ ი ღ ა ხ ა ნ სარდარი იყო; გამოუგზავნა თვისი ქალისშვილი ბატონს ს ვ ი მ ო ნ ს ცოლად, ესე ყ ა რ ჩ ი ღ ა ხ ა ნ და ათი-თორმეტი ხანი გამოატანა. ქალაქს მოვიდნეს, რომელსა ეწოდების ტ ფ ი ლ ი ს ი და ქორნილი უყვს. იყვის მღერა, ნადიმი და მეჯლიში, ბურთობა და ყაბასის სროლა. რა ქორნილობა გარდაიჭადეს, ბრძანება იყო ყაენისა, რომე კახი-კაცი გაენყვიდა და კ ა ხ ე თ შ ი ყიზილბა- ში დაესახლა. და კ ა ხ ე თ ს პატრონობდა ბ ა რ დ ი ს ხანი ფეიქარ ხ ა ნ .

შეიყარა კახი ლაშქარი; მივიდეს მ უ ხ რ ა ნ ს ა ღ ა ი ა ნ ი ს მინდორ- ში და ყათლამი უყუვს ლალატი: ერთობილნი კახნი დაჯოცეს. ეს იწყ- ინეს ქართუშლთა ქრისტიანთ უბრალოდ დაჯოცა; შეიყარნეს ქართუშლნი. დაესხნენ მ ა რ ტ ყ ო ფ შ ი ყიზილბაშთა თავსა. ყ ა რ ჩ ი ხ ა ნ სარდარი და უ ს უ ფ ხ ა ნ შ ი რ ვ ა ნ ი ს ხანი და სხვა ხანები და სულთნებიც მრავა- ლი დაჯოცეს. აივსნეს საშოვრითა: ოქროთა ვერცხლითა, თვალითა, მარგალიტითა. მრავალისა უცხოს ნაქსოვითა, ცხენ-აქლემითა და ჯორ- ითა. ამაზედ ჩამოიყუანეს კახი ბატონი თ ე ი მ უ რ ა ზ და გააბატონეს მ ც ხ ე თ ა ს ზედათ ქ ა რ თ ლ ს ა და კ ა ხ ე თ ს ა . ბატონი ს ვ ი მ ო ნ ტ ფ ი ლ ი ს [ს] იჯდა, ს ო მ ხ ი თ -ს ა ბ ა რ ა თ ი ა ნ ო ს პატრონობდა. ჩ(უე)ნი იმ ჟამში ბედნიერმან ყაენმან თავის ტახტის ი ს ჰ ა ა ნ ი ს მოურაო- ბა გვიბოძა, დიად, სიდიდე მოგუშმატა.

ამასობაში მოვიდა ბრძანება ლ(მრ)თისა და შ ა ჰ ა ბ ა ზ ყაენმან ტახტი დაცალა და ამ სოფლით მიიცუალა მ ა ზ ა ნ დ ა რ ი ს ქუყყანას, ა შ რ ა ფ ს რომ ყეენის სასახლე არის. და ჩ(უე)ნი [ვ]იყვენით ი ს ჰ ა ა ნ ს , ყეენის შვილები და შვილისშვილები იქ იყუნენ. მრავალჯერ ქმნილიყო წინათ ჟამ- ში ჯელმნიფეთ მიცვალებასა ზედა ერთმანერთი გაენყვიტათ და მრავა- ლი სისხლი დაღვრილიყო. ჩ(უე)ნი ძალითა და შეწევნითა ლ(მრ)თისათა, გავსინჯეთ საქმე: შვილიც იყო ყაენისა, მაგრამე თავად თვალდამწუარი იყო, სინათლესა ჰქონდა. მაგრამე უფროსი შვილიშვილი იყო, დიად კარგი, თულად და ტანად შუნიერი, ჯელმნიფობა იმას შეფერებოდა. ამოვიყვუანე და ტახტზე დავსვი. და მიულოცეთ ჯელმნიფობა შ ა ჰ ს ე ფ ი ს ყაენსა, ვაკ- ურევინეთ ქანარა და ნალარა, მივსწერეთ შორსა და ახლოსა ბრძანება, თუ:

„მოდით და თაყუანის ეცით“. მოვიდეს ყოვლის ადგილიდალმე ხანები და სულთნები, მიულოცევდით ჳლმწიფობასა. და აყრიდენ თვალ-მარგალიტ-სა წლამდისინ. და ადიდეს. და მოენონათ ყ(ოველ)თა მნახავთა, თქუეს და აქეს: „არა არისო ჳელმწიფე ქუეყანასა ზ(ედ)ა ამისი მსგავსიო“, გააკვირვა ყ(ოვე)ლი რჯული და სული ლხინითა, ნადირობითა და გაცემითა. გაისმა ქება სიკეთისა ყ(ოველ)სა ქ(უე)ყ(ა)ნასა.

ამ დროს წამოეჭიდა ჩ(უე)ნი ძმისწული ბატონი ს ვ ი მ ო ნ და კახ-ბატონს ქ ა რ თ ლ ი წაართუა და კახი ბატონი თავის ალაგს იყო. იმავე წელიწადს ამდონი ისაჯა კახმა ბატონმა თ ე ი მ უ რ ა ზ , თავისი ქალი და მისივე ყმა ჩ ა რ ქ ა ზ ი გ (ი ო რ გ) ი მოლაღატედ შეუყენა და მძინარე ბატონი ს ვ ი მ ო ნ დააკულებინა, ქ ა რ თ ლ ს გაბატონდა, ს ო მ ხ ი თ ი და ს ა - ბ ა რ ა თ ი ა ნ ო დაიჭირა. რა გაიგონა შ ა ჰ ს ე ფ ი ყაენმან, მწუჟდ იწყინა, კახ ბატონს გაუწყრა, ჩ(უე)ნი საბატონო ჩ(უე)ნ გვიბოძა. გამოგუატანა ყიზილბაშთ სარდარი, ჩ(უე)ნის ძმის, ბატონის ბ ა გ რ ა ტ ი ს სახლხუცის, ს ა ა კ ა ძ ე ბ ე ჟ ა ნ ი ს შვილი რ ო ს ტ ო მ ხ ა ნ და მრავალი ლაშქარი. მოვედით, კახთ ბატონი გავაგდეთ და ჩ(უე)ნი საბატონო დავიჭირეთ. ბატონი თ ე ი მ უ რ ა ზ ი მ ე რ ე თ ს შეიხიზნა: ქალი იყო იმისი იმერლის მეფის შვილის, ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე ს ცოლი, და ჩ(უე)ნ და დ ა დ ი ა ნ ი ბატონი ლ ე ვ ა ნ დავმოყვრდით და შევირთეთ დაჲ მისი. ეს ბატონი დედოფალი {ხ}ომ ყ(ოველ)თა მნათობთა ზ(ედ)ა ქებული. მოვინადინეთ იმავე წელიწადს ქორწილის ქნა, და გზა არ დაგუანება იმერელთ მეფემან გ (ი ო რ გ) ი მ . შევიყარენით. აქათ ჩ(უე)ნ და მივედით ს ა მ ც ხ { ე } ს , ო ც ხ ე ს დავდეგით. იქით წამოვიდა დ ა დ ი ა ნ ი შეყრით და ქალი წამოიყუანა. წინ გარდაუდგა მეფე გ (ი ო რ გ) ი . შეიბნენ და გაემარჯუა დ ა დ ი ა ნ ს ა . და დარჩა ჳელთა მეფე გ (ი ო რ გ) ი . ჩ(უე)ნც ჩავედით კ ა კ ა ს ჳიდს, ი მ ე რ ე თ შ ი ა და მობრძანდა ბატონი დ ა დ ი ა ნ ი . შევიყარენით და გავიხარენით ერთმანერთის ნახვითა, ლხინითა და განსუწმენბითა. ნაბძანდა იქით დ ა დ ი ა ნ ი და წამოვედით მხიარულნი, იმერეთი ჩამოვიარეთ და მოვედით ტ ფ ი ლ ი ს ს , ქორწილი გარდავიჴადეთ და გულის ნებას ვენიენით.

იყო კახი ბატონი ი მ ე რ ე თ ს . ჩხუბისა და ავის საქმისაგან თავი არ აილო და არც დასწყნარდა: კ ა ხ ე თ შ ი ჩამოვიდა მთის გზიდან. მრავალს ადგილს ჩ(უე)ნი თავსდასხმა და ლაღატი მოინდომა, და ჩ(უე)ნ, განაღამც ბატონის სისხლსა ვსთხოვდით, და ქუწყანას [ვ]ურბევდით, და ბევრი ავი საქმე [ვ]უყავით. ბოლოს შემოვიდნენ შუა კ(ათალიკო)ზი, ბერები, ერისთუშბი და თავადები, და დანდობის საქმეს გამოგუწხუწნენ, და ორს წელიწადი ერთმანერთი დაინდევეითო, მას უკან გასამართლდითო და, რაც სამართალმა გიჩინოს, ბატონის ს ვ ი მ ო ნ ი ს სისხლი იმ გუარათ მოიკითხეთო.

დაგვიდვა კახმა ბატონმა თ ე ი მ უ რ ა ზ სანდოთ საფიცრით სოფელი გ ა ვ ა ზ ი და სოფელი კ ი ს ი ს ე ვ ი , ჩუწნის თავადისშვივლებისა და გლეხების მოცემას დაგუპირდეს. ჩუწნც, რომელიც საფიცარი მივეცით და ან პირობა დაუდევეთ, ყუელაკა გაუთავეთ. და კახმა ბატონმა რაც პირობა და ფიცი მოგუცა, არც ერთი არ გავგითავა. ამაზედან ავიშალენით. აქათ

ჩ(უე)ნ შევიყარენით და იქით კახი ბატონი. ქ ი ს ი ყ ი ს კ ე ნ თათრები [ვ] უჩინეთ. კახი ბატონი თ ი ა ნ ე თ ს მისულიყო და ჩ(უე)ნ იქით წავედით.

შემოვიარეთ ს უ ჳ ტ ო ც ხ ო ვ ე ლ ო , ღვთივ-აღმართებულო, მოვედით კარსა თქუწნსა და ღალადებით შენგან შეწვენა ვითხოეთ. ა რ ა გ ვ ი ს პირის-პირ შევიარეთ და თ ი ა ნ ე თ ს მოუწვედით. კურთხეულ ხარ ძლიერო და უძლეველო, ყოვლისა მპყრობელო ღ(მერ)თო, რომე სიდიდე და სამართალი შენი ყოველსა კაცს დაანახუჴ. შევიბენით და გავიმარჯუჴთ. დროშა, ქანარა და ნალარა გავაგდებინეთ. სახლის ხუცესი რ ე ვ ა ზ და მრავალი საბატოს კაცისშვილი სხუა, მო[ვ]უკალით და გავაქცივეთ, უკან მივყევით და გ რ ე მ ს მივედით. სრულიად კახნი ჯალაბობრივ იქიდგნენ, იქით ბატონის თ ე ი მ უ რ ა ზ ი ს შვილი და ვ ი თ და ჩ(უე)ნგან გაგზავნილი თათრები შეყრილიყუნენ. შებმულიყვნენ ქ ი ს ი ყ ი ს ბოლოსა და თათრებს გამარჯუჭბოდა და ბატონიშვილი ღ (ა ვ ი) თ მოეკლათ და მრავალი საბატოს კაცის შვილი დაეჯოცა. ჩ(უე)ნ გ რ ე მ ს ვიდექით. მექქუსეს დღეს ეს ამბავი მოგვივიდა და კახნიც მოგვივიდეს.

ბატონს თ ე ი მ უ რ ა ზ ს ბიძის ჩ(უე)ნის, მეფის ს ვ ი მ ო ნ ი ს ქალი ედგა. მოვიდა დ(ე)დ(ო)ფ(ა)ლი ხ უ რ ა შ ა ნ და მუჭლს გამოგუჴხვა, ამას გუჴხუჴნა, თუ ერთი ნუჴთი სისხლი გუაპატივე და შენს სიძეს გზა დაანებეო. რადგან ბიძის ქალი იყო, ჩ(უე)ნი აღარა გაენყობოდა-რა, გზა მივეცით და ი მ ე რ ე თ ს გავაგდეთ. კახნი და დარბაისელნი ერთგულობაზე ვიფიცეთ და კ ა ხ ე თ ი ნასისხლად დავიჭირეთ. ყაენს მახარობელი გა[ვ]უგზავნეთ და გამხიარულებულიყო, კ ა ხ ე თ ი ყაენმაც გვიბოძა.

რადგან მოვიდა ჩ(უე)ნს ზ(ედ)ა წყალობა და შეწვენა თქ(უე)ნი, ჩ(უე)ნცა... მოვაწსენეთ... (მ ც ხ ე თ ა ს) გ ა რ ე ს ჯ ა ს ორივე უდაბნო და ს(რულია)დ გ ა რ ე ს ჯ ი ს სახლი და შესავალი ყოველითურთ უნაკლულოდ... და ქ(ათალიკო)ზ ქ რ ი ს ტ ე ფ ო რ ე ს .. რარიგადაც წინად ერთობაში, ან მასუკან გაყრაშია და ან ბატონის ლ ე ო ნ ი ს ა გ ა ნ , და ანუ ა ლ ე ქ ს ა ნ რ ე ს ა გ ა ნ , ან მას უკანა ს ა გ ა რ ე ჯ ო ს სოფლები ყოფილიყო შეწირული წ ი ნ ა - ს ა გ ა რ ე ჯ ო , ამ წესითა, რომე საყაენოს საურსა ლაშქარ-ნადირობასა და გ ო მ ბ ო რ ს გარეთ სხუა ჩ(უე)ნი ჴელი არა შემოვიდოდეს. ჩუჴნი და თქუჴნი სარგო რარიგად ძუჴლს სიგელში ეწეროს... იმ გუარად შემოგვიწირავს წ ი ნ ა და უ კ ა ნ ა ს ა გ ა რ ე ჯ ო ... ორივე ს ა გ ა რ ე ჯ ო თემი და მამული. არ გაიცეს არა დიდი, არა მცირე...

კიდევ შეგუინირავს ახლად მ (ა) რ (ი ა) მ ჯ უ ა რ შ ი ზ ა ნ დ ა რ - ა შ ვ ი ლ ი შ ა ვ ე რ დ ა , მისი შVIლი გ ა რ ს ე ვ ა ნ და ო თ ა რ ი ... ესეები მათის მამულითა... ქ(ათალი)კ(ო)ზო ქ რ ი ს ტ ე ფ ო რ ე ! თუმცა დავინყებულ ვიქმნებით თქ(უე)ნ მიერ მსხუჴრპლ-შემწირველობითა, ლოცვათა და ღ(მრთი)სა მიმართ ვედრებათა შ(ინ)ა... (წყევა).

დაინერა ესე გუჯარი მეფობისა ჩ(უე)ნისა მეთექვსმეტესა... ქ(ორონი) კ(ონ)სა: ტლვ, ჴელითა კარისა ჩუჴნისა სალაროს მწიგნობრის ფ ი რ ა ლ - ი ს ი თ ა .

**1648 წ. ბრძანება ოსტომ მეფისა ბაბრიელ ელიოზისძესა
და თურმანს შორის სამამულო ღაზის შესახებ**

საბუთი დაკარგულია. თ. ჟორდანიას იგი უნახავს მცხეთის საბუთებში
ნომრით: N სმდ (1556). ტექსტი შემორჩენილია თ. ჟორდანიას პუბლიკაციით.
გ ა მ ო ც ე მ ა : ჟორდანია 1897, გვ. 464-465 (შემოკლებით).

მეფე რ ო ს ტ ო მ მ ა ნ „ესე წიგნი გიბოძეთ... თქუწნ, ე ლ ი ო ზ ი ს -
ძ ე ს ბატონს გ ა ბ რ ი ე ლ ს ... ასრე რომე, თქ(უენ) ამას წინათ ს უ ლ ხ -
ნ ი ს ცოლყოფილის ქ ე თ ე ვ ა ნ ი ს ა გ ა ნ გ რ ა კ ა ლ ს ამათი კერძი
მამული გეყიდა, და თ უ რ მ ა ნ ამაზე ისარჩლა, რომე დედაკაცს მამულის
გაყიდვა არა მართებსო და არც სამართალი არისო. მის გულისთვის თავი-
სი კერძი მამული მივეციტო და მას უკან ბატონი შ ე მ ო ქ მ ე დ ე ლ ი (ი ა -
კ ო ბ ?) შუა შემოიყუანეთ და ჩ(უენ) ამას კარგა გავსინჯავთ... და ლ(მრ)
თ(ი)ს ქვეშე შევაგდებთ, თუ სამართალმან თქ(უენ) დაგანარჩუნა, ისრევ
თქ(უენ) გიბოძებთ“... (თუ არა ფულს უკან მივაცემინებო).

მინაწერი: სმდ (1556). გ რ ა კ [ლ ი ს] რ ო ს ტ ო მ მეფისგან ესე წყა-
ლობისა.

კომენტარი:

საბუთი საინტერესოა შუა საუკუნეების საქართველოში ქალის უფლებ-
ების განსაზღვრის თვალსაზრისით. მას არ შეეძლო მამულის გაყიდ-
ვა (შდრ. ხეც, Sd-567).

**1648 წ. წყალობის წიგნი ოსტომ მეფისა ბურბენ
ბარაყანიძისადმი**

პ ი რ ი : სეა, 1450-13/233; რუსული მმართველობის დაწესებულების
პირების დავთარი. საბუთი გატარებულია რუსული მმართველობის რეგის-
ტრაციაში 1820 წელს.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტლშ (336), რაც უდრის 1648 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : სამეფო კარის მდივან-მწიგნობარი ბირთველ
თუმანიშვილი.

[ქ.] ნებითა და შეწვევითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, ლ(მრ)თივ-გვირგვი-
ნოსანმა მეფეთ-მეფემან, პატრონმარ ო ს ტ ო მ , თანამეცხედრემან ჩვენ-
მან დედოფალთ-დედოფალმან პატრონმან მ ა რ ი ა მ , და ძემან ჩვენმან
ლ უ ა რ ს ა ბ , ესე ამიერით უკუნისამდის ჟამთა გასათავებელი წყალობის
წიგნი და ნიშანი გიბოძეთ თქვენ, გ ა რ ა ყ ა ნ ი ძ ე ს გ უ რ გ ე ნ ს და ძმი-

სწულსა შენსა ზ ა ვ რ ა დ ს , ასე და ამა პირსა ზედა, რომე, მოგვიდეგით კარსა და მამულის წყალობას გვეაჯენით.

დიდად ჩვენის დოვლათისა სამსახური მოიჭირვე და თავგარდადებით და მოჭირვებით გუმსახურე. ჩვენცა ვისმინეთ მოხსენება თქუენი, თქუენც
5 ჩუენის სასაფლაოს ს ვ ე ტ ი ს ც ხ ო ვ ლ ი ს ყმანი იყუენით. და მი -
წ ო ბ ლ ი ძ ი ს ნაქონი მამული ც ი ხ ე დ ი დ ი ც ა , ანე, რადგან ამგვარად
ჩვენს ერდგულობაზედ თავი გარდასდევით, ჩვენცა ამისად სამუქფოდ
შეგინყალეთ და გიბოძეთ მი წ ო ბ ლ ი ძ ი ს ნაქონი მამული ც ი ხ ე დ ი -
დ ი , მ ა რ ი ა მ ი ს მამულს გარდაის, მისით მითით, ბარითა, ველითა, ვე-
10 ნახითა, წყლითა, წისქვილითა, შესავალ-გამოსავლითა. და ყოვლის მისის
სამართლიანის საქმითა და სამზღურით თქვენთვინ და თქვენთა შვილთ-
ათვინ გვიბოძებია ყოვლის კაცის უცილებლად. არც აქა და არც სხვას კაცს
ჴელი არა ჰქონდეს.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩემს ერდგულად სამსახურშია.
15 ანე გიბძანებთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და სხვანო მოსაქმენო,
თქუენცა ასრე გაუთავეთ, და ნუ მოუშლით, რარიგადაცა ამა ჩვენგან ნაწყ-
ალობევსა სიგელსა შიგან სწერია.

დაინერა ბძანება და ნიშანი ესე ჩვენი ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტღვ, ჴელითა
20 კარისა ჩვენისა მდივან-მწიგნობრისა თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ ვ -
ე ლ ი ს ი თ ა .

ხელრთვები: რ ო ს ტ ო მ , ლ უ ა რ ს ა ბ

173

1648 წ. მამულის წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ჰიაურთ მოურავ შანში ჩოლყასშვილისადგი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Hd-14428; მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 33,5X18,8 სმ. შავი ფერის მეღანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი და სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; დაზიანება: საბუთის შუა ადგილზე შეინიშნება დაზიანების კვალი და ამის გამო, რამდენიმე გრაფემა დაკარგულია. დაზიანებული ადგილები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. 1817 წლის 12 აპრილს შეტანილია რუსული მმართველობის რეგისტრაციაში, გაუტარებიათ 1820 წლის 20 ნოემბერს ნომრით №333.

პ ი რ ი : სეა, 1450-32/310.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტღვ (336), რაც უდრის 1648 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : კარის მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

ქ. ნებიტა და შენვენითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემან, ჴელმწიფემან პატრონმან რ ო ს ტ ო მ და თანამეცხედრემან ჩუენმან, დედო³ფალთ-დედოფალმან, პატრონმან მ ა რ ი ა მ , პირმშომან და სა-

სურვე|⁴ლმან ძემან ჩუენმან, პატრონმან ლ უ ა რ ს ა ბ , ესე უკუნისამდი ჟამ|⁵თა და ხანთა გასათავებელი წყალობისა ნიგნი და ნიშანი|⁶ შეგიწყ-
ალეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენტა ერდგულთა და ნამსა|⁷ხურთა ყმათა:
ჩოლაყაშვილს, ჭიაურთ მოურავს შანშეს, |⁸შვილსა თქუენ-
თა პაპუასა, როშაქს, ანდერმანს და მომავალთა|⁹ სახლისა
თქუენისათა, – ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგ|¹⁰ით კარსა და მამულის წყალობას
გუიაჯენით, ჩუენცა ვისმინე|¹¹თ აჯა და მოხსენება თქუენი, [მო]კითხ-
ული ვქენით და ჩეკურში, |¹² რაც სახლისუხუცეს რევაზს მამული
ჰქონებოდა და თქუენი სამკუიდ|¹³რომამა-პაპათ წილად ნარგები ყოფილი-
ყო, და ნაძალადევად|¹⁴ დაეჭირა, ანე, დაგიმკუიდრეთ და გიბოძეთ ჩე-
კურში, რისაც მამუ|¹⁵ლისა და საჯელოს მქონებელი თქუენი განაყოფი
რევაზ ყოფილი|¹⁶ყოს, ყოვლითურ – მთით ბარამდისინ, ჯელშეუალად,
მართლის სამ|¹⁷ძღურითა და საქმითა. თქუენთუის და თქუენთა შვილთათ-
ვის გუიბოძე|¹⁸ზია ყოვლის კაცისაგან უცილებრად.

გქონდეს და გიბედნიეროს ლ(მერ)თ(მა)|¹⁹ნ ჩუენსა ერდგულად სამსახ-
ურსა შინა.

ანე, გიბძანებთ კარისა ჩუენი|²⁰სა ვექილ-ვეზირნო და სხუანო მო-
საქმენო, ვინცა-ვინ იყუნეთ და ანუ|²¹ დღეის წაღმა იქნებოდეთ, თქუენცა
ასრე გაუთავეთ და ნურას მო|²²უშლით და შეცილებით თუინიერ შენევენისა
და თანადგომისა|²³გან კიდე.

დაინერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლვ, ჯელითა
კარი|²⁴სა ჩუენისა მდივან-მნიგნობრის თუმანიშვილის ბირ-
თუე |²⁵ლისითა.

ხვეული ხელრთვები: ||²⁶ როსტომ, მარიამ

გვიანდელი მიწაწერები:

სოვეტნიკი თა(ვადი) გაბრიელ რატიევი.

ჩეკურის არის.

ჩაინერა ზ.

კომენტარი:

1648 წელს როსტომ მეფემ დაამარცხა თეიმურაზ I და კახეთიდან განდევნა, რის შემდეგაც კახეთი სამართავად შაჰმა როსტომს უბოძა. ამ წლიდან უკვე ხშირი ხდება როსტომ მეფის სიგელები კახეთის თავადებისადმი. კახეთის დაკავებისთანავე როსტომი შეუდგა ადგი-
ლობრივი თავადების გულის მოგებას მათთვის მამულების დამტკიცე-
ბის გზით. ასეთთა შორის იყო შანშე ჩოლოყაშვილი. ზემომოყვანილი
საბუთის მიხედვით, როსტომი შანშეს აძლევს მისივე განაყოფის – რე-
ვაზ ჩოლოყაშვილის მამულს. მართალია, საბუთის თანახმად, რევაზს
შანშეს მამული თითქოს მიტაცებული ჰქონია, მაგრამ შეუძლებელია
აქ არ დავინახოთ პოლიტიკური ვითარების კვალი და როსტომის წყ-
ალობა მხოლოდ სამართლიანობის აღდგენის მცდელობად მივიჩნიოთ.

რევაზ ჩოლოყაშვილი კახეთის სახლთუხუცესი და თეიმურაზ I-ის უერთგულესი თავადი, თეიმურაზსა და როსტომს შორის 1648 წელს თიანეთთან მომხდარ გადამწყვეტ ბრძოლაში თეიმურაზის მხარეს იბრძოდა და კიდევ დაიღუპა. როსტომი ამ ფაქტის შესახებ ხაზგასმით აღნიშნავს სვეტიცხოველისათვის ბოძებულ საბუთში: „შევიბენით და გავიმარჯუწით. დროშა, ქანარა და ნადარა გავაგდებინეთ; სახლისხუცესი რევაზ და მრავალი საბატოს კაცისშელი სხუა მო[ვ]უკალით და გავაქციეთ“ (ქორდანი, 1897: 463). ცხადია, რევაზთან შემდურებული შანშეს მხარდაჭერა როსტომისთვის მნიშვნელოვანი იყო, ისევე როგორც შანშესთვის როსტომის წყალობა.

1648 წ. ყმა-მამულის წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა პაპუნა სულხანაშვილისადმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Sd-31; მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 50X18 სმ. შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი და სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; საბუთის დაზიანებული ადგილები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. შეტანილია რუსული მმართველობის რეგისტრაციაში 1817 წლის 12 აპრილს, გატარებულია 1820 წლის 31 იანვარს ნომრით: №21.

პ ი რ ი : სეა; 1450-3/21.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტღვ (336), რაც უდრის 1648 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : კარის მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმა-ნიშვილი.

ქ. ნებითა და შეწვენითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემა²ნ, ჳელმწიფემან პატრონმან როსტომ, თანამეცხედრე³მან ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფალმან, პატრონმან მარიამ, პი⁴რმშომან და სასურველმან ძემან ჩუენმან, პატრონ⁵მან ლუარსაბ, ესე უკუნისამდისა ჟამთა და ხანთა გასათავებე⁶ლი წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგინწყალეთ და⁷ გიბოძეთ თქუენ, კარისა ჩუენისა მოსამსჯა⁸ხურეს, მკერვალ⁸ს სულხანაშვილს პაპუნასა, ძმა[თა] შენთა: სუიმონასა, და⁹ თუნასა, ყოყონასა, ზალინასა, შვილთა და მომავალთა¹⁰ სჯახლისა თქუენისათა ყოველთავე;

მას ჟამსა, ოდეს წო¹¹ დორეთი უსენბეგიშვილს ბახ-უტას ჰქონებოდა და თ¹²ქუენთუის, ბუმაბაშვილს { } ს ნაქონი, ნახევარ დღის ნ¹³ავენაწობი და ორის დღის წინ ნაფუზარი გზის პირი-¹⁴საკენ თქუენთუის მოეყიდა, და მასუკან ყორდანაშვილ¹⁵ ებს ძალი ექნა და ნაერთმევიანა, მოგუიდეგით კარსა¹⁶ და თქუენი უსამართლო საქმე გაგვასინჯვინეთ.

მოკით¹⁷ზული გიყავით, თავად ნასყიდობის წიგნი გქონდათ¹⁸ და მერმე საწნავს მიწაში ვენაჯი აგეშენებინა, ამისთვის¹⁹ ეს მამული და ნაფუზარი არ მოგემლებოდა, ჩუენცა²⁰ წყალობა გიყავით და ასრე დაგიმკუიდრეთ, რომე არა²¹ს დროსა და ჟამს, ვერამ წოდორეთის მეპატრონემ ვე²²რც დიდმა და ვერც ცოტამ ვერ მოგიშალოს.

გ²³ქონდეს და გიბედნიეროს ლ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენს სამსჯახურსა ში²⁴ნა. ანე, გიბ(რძანე)ბთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და სხუ²⁵ანო მოსაქმენო, თქუენცა ასრე გაუთავეთ და ნურა²⁶ოდის ნუ მოუშლით და შექეცილებით თუინიერ²⁷ შენვენისა და თანადგომისგან კიდე.

დაინერა ბ(რძანე)ბა და ნ²⁸იშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლვ, ჴელთა კარისა ჩუე²⁹ნისა მდივან-მწიგნობრის თუ მან იშუილის ბი³⁰რთველისითა.

ხვეული ხელრთვები: როსტომ, მარიამ

გვიანდელი მინაწერები:

ეს მინათარს ეჭირა, მერე სალაპარაკოა.

ჩაინერა კა, 21.

მეფის როსტომისაგან სულხანჯაქვილისათვის ნაბოძები განჩინება და წყალობის წიგნია.

სოვეტნიკი თ(ავად)ი დიმიტრი თარხანოვი.

175

1648 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა სეფიშული-ბეგისადმი

დედანი დაკარგულია, გვაქვს პირი: ხეც, Qd-9037 (რე) და პირის პირი: სეა, 1450-4/177.

თარიღი: ქორონიკონი ტლვ (336), რაც უდრის 1648 წელს.

საბუთის დამწერი: მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

[ქ.] ნებითა და შენვენითა ლ(მრ)თისათა, ჩვენ, მეფეთ მეფემან, ჴელმნიფემან პატრონმა როსტომ, ესე წყალობის წიგნი და ნიშანი შეგიწყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენს ნამსახურსა და ერთგულსა ჯაბადარბაშს, სეფიშულიბეგს და შვილსა თქვენსა მურთეზალიბეგს და მამადყულიბეგს.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდექით კარსა და აბანოს უბანში ერთს ვენახს დაგვეაჯენით, ჩვენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი. მოკითხული ვქენით და ის ალაგი პირველ ჩვენი სახასო ყოფილიყო და მოქალაქეს კაცს ცუდათ დაეჭირა.

ანე, შეგიწყალეთ და გიბოძეთ აბანოს უბანში ჩვენი სახასო მამული – ერთი თავი ჩვენის იონჯის მიდგამდინ, მარჯვენა მხარი მტ-

კ ვ რ ი ს პირამდინ, აქათი მხარი მ ტ კ ვ რ ი ს გზა რომ ჩავა, იქამდინ, და მარცხენა მხარი ა ღ ლ ა - ბ ე გ ი ს ბალის პირს რომ შარა გაივლის, იმის მიდგამდინ. ეს ამ წესითა და სამძღვრითა თქვენთვის და თქვენთა შვილთა და ჩამომავალთათვის გვიბოძებია სამკვიდროთ და საბოლოთ.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მ)ან ჩვენს ერთგულად სამსახურსა შინა და არაოდეს არ მოგეშალოს.

ანე, გიბძანებთ კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო და სხვანო მოსაქმენო, ქალაქის მოურაო და მოხელენო, თქვენც ასე გაუთავეთ და ნუ მოუშლით.

დაინერა ბძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტლვ, ჩქმწ წელს, ჴელ-ითა კარისა ჩვენისა მდივანმწიგნობრის, თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ ვ ე ლ ი ს ა თ ა .

დედანს ჰქონია რ ო ს ტ ო მ მეფის ხელრთვა.

პოპენტარი:

ჯაბადარბაში – ცენტრალური მმართველობს მოხელე, საჯაბადროს ხელმძღვანელი. მის მოხელეს ჯაბადარი ერქვა. ქართლის სამეფოში სულ ექვსი ჯაბადარი იყო. საჯაბადრო თოფის წამლის, ტყვიისა და იარაღის საწყობი იყო. ივანე სურგულაძის აზრით, საჯაბადრო უფრო საწყობი უნდა ყოფილიყო, ვიდრე იარაღის დამზადების დაწესებულება (სურგულაძე, 1952: 220).

ჯაბადარბაშები: სეფიყული-ბეგი, მისი შვილები მურთაზალი-ბეგი და მამადყული-ბეგი არაქართული წარმოშობის უნდა ყოფილიყვნენ ან გამაჰმადიანებული ქართველები, რაზეც მათი სახელები მიგვანიშნებს. თუმცა უფრო მართებულა, რომ ისინი მივიჩნიოთ სპარსელებად, რადგან მათ ქართლში სამკვიდრო მამული არ უნანთ და მეფე იძულებულია სახასო მამულიდან მისცეს წყალობა, თანაც თბილისში. ორივე შემთხვევაში მნიშვნელოვანია, რომ როსტომის სამეფო კარზე საპასუხისმგებლო თანამდებობას იკავებს გამაჰმადიანებული ქართველი ან სპარსული წარმოშობის ადამიანი.

176

1648. წ. ახლო. ბარიბების წიბნი როსტომ მეფისა და კათალიკოს-პატრიარქ ქრისტეფორესი ციციოვილებისადმი

დედანი დაკარგულია. არსებობს XIX საუკუნის პირი: სპბი, E 73-55. 134a-135a. გ ა მ ო ც ე მ ა : ჟორდანია, 1897: გვ. 464-465 (შემოკლებით).

[ქ.] სახელითა სახიერისა, არსება დაუსაბამოსა, დაუსრულებელისა ღ(მრთის)ა, მამისა, ძისა და სულისა ნ(მიდ)ისათა; თავმდებობითა, მინდობითა და შუამდგომელობითა, ყ(ოვლა)დ ნ(მიდ)ისა, უხრწნელისა და

უმეტესად კურთხეულისა დედოფლისა ჩ(უე)ნისა ლ(მრთ)ისმშობელისა და მარადის ქალწულისა მ ა რ ი ა მ ი ს ი თ ა ; ძლიერებითა ცხოველსმყოფელისა ჯუარისათა, რ(ომე)ლსა ზ(ედ)ა განიპყრნა უბრუნელნი და პატიოსანი მკლავნი თ(უი)სნი ქ (რ ი ს ტ ე მ ა) ნ , ლ(მერთმა)ნ ჩვენმან, ჳსნისა ჩ(უე)ნისათ(უი)ს.

ამათითა თავდებობითა, მინდობითა და შუამდგომლობითა ნ(მიდა)თა ზეცისა ძალთა, ანგელოზთა|| და მთავარანგელოზთა მიქაილ და გაბრიელი ს ა თ ა , და ნ(მიდ)ისა წინასწარმეტყუწლისა, წინამორბედისა ნათლისმცემელისა იოანესითა და იოანე მახარებელი ს ა თ ა .

ამა ყოველთა ნ(მიდა)თა ლ(მრთის)ათა ზეცისა და ქ(უე)ყანისათა, ჳორციელთა და უჳორცოთა, თავდებობითა, მინდობითა და შუამდგომელობითა, ესე საბოლოოდ გასათავებელი ფიცი, პირი და წიგნი მოგართუთ ცამდი ამალღებულს ჳელმწიფესა, მეფეთ-მეფეს, პატრონს როსტომს და დედოფალთ-დედოფალს, ჳელმწიფეთ ასულს, პატრონს მარამს, და ს ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ო ს პატრიაქს კ(ათალიკო)ზს, პატრონს ქრისტეფორეს, ჩ(უე)ნ, ც ი ც ი შ ჳ ლ თ ა : ს ა ხ ლ ი ს უ ხ უ ც ე ს მ ა ნ ყ ა ი ა მ ა , ძმამა ჩ(უე)ნმა ქ ა ი ხ ო ს რ ო და რ ო ს ტ ო მ და ი ე ს ე .

ასრე და ამა პირსა ზედან, რომე ლ(მერთ)ი გაუწყრა ჩ(უე)ნს ცოდვასა და მოვსძულდით ლ(მერთს)ა და ეშმაკის საბრწითა ჩემი ძმა ზ ა ზ ა ჩემს შვილს ი ე ს ე ს შემოაკუდა. ამაზედ ჩ(უე)ნ და ჩ(უე)ნი ძმა ქ ა ი ხ ო ს რ ო || და რ ო ს ტ ო მ დავსძულდით და გაყრას ვაპირებდით. და ორნივ ჳელმწიფენი და ბატონი კ(ათალიკო)ზი შუა ჩამოგვხუწდით და ისრევ ძმობისა და გაერთების პირობაზედ შეგუარიგეთ. და ერთმანერთისათ(უი)ს საფიცარი და პირობაც მიგუაცემინეთ და ჯუარს პატიოსანზედაც ერთმანერთს ასე შევიფიცეთ: დღეს და დღეის უკან, რაც ფიცითა და პირით ერთმანერთისათ(უი)ს და წიგნით პირობა მიგუწცეს, ის გაუთაოთ, და ერთმანერთზედ უზიანონი და კარგის მდომნიც ვიყუნეთ. ვინ იცის და, თუ ფიცი რომელმამე გავტეხთ და ან ვსტყუოთ, ჳელმწიფეთ მართლა მოკითხული ქნან და რომელიც გავმტყუნდეთ, სხვარიგადაც მოგვკითხონ და ჩ(უე)ნი კერძი მამულიც წაგუართუან და სახასოდ დაიჭირონ.

[1648-1656 წწ.] პირობის წიგნი როსტომ მეფისა მერაბ [ჯორჯაპისაღმი]

დ ე დ ა ნ ი : სეა, 1448-721, მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 22,5X14 სმ. შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი და სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; დაზიანება: საბუთი თავნაკლულია, ამიტომ თავში მიკრული აქვს სარესტავრაციო ქაღალდი, რომელზედაც დატანილია აღდგენილი ორი სტრიქონი. ტექსტს შიგნით და კიდევ

ბზე აქვს სხვა დაზიანებებიც, რის შედეგადაც დაკარგულია გრაფემების გარკვეული ნაწილი. დაზიანებული ადგილები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით.

თ ა რ ი ლ ი : საბუთი უთარიღოა, დათარიღებულია როსტომ მეფის კახეთში მმართველობის წლებით (1648-1656).

[ქ. ნებითა და შენევნითა ღმრთისათა, მამისა, ძისა და სულისა² წმიდისათა და შუამდგომელობითა ყოვლად უხრწნელისა, მარადის³ ქალწულის მ ა რ ი ა მ ი ს ი თ ა , ძლიერებითა და ცხ[ო]ველს⁴მყოფელის ჯუარისათა, რომელსა ზედან გან⁵იპყრ[ნა პა]ტიოსანი და უხრწნელნი მკლავ⁶[ნი] თუ-ისნი ხსნი[სა] ჩუენისათა;

ამათისათავდებ[ო]⁷ბითა, მინდობითა და შუამდგომლობითა, წმიდ⁸ისა წინასწარმეტყუელისა, წინამორბე⁹დისა, ნ ა თ ლ ი ს მ ც ე მ ლ ი ს ა ი ო ვ ა ნ ე ს ი თ ა და¹⁰ი ო ვ ა ნ ე ქ ა ლ წ უ ლ - მ ა ხ ა რ ე ბ ე ლ ი ს ი თ ა .

ამა ყო¹¹ველთა წმიდათა ღ(მრ)თისათა ზეცისა და ქუეყანი¹²სათა, ჯორციელთა და უჯორცოთა, თ[ა]¹³ვდებობითა, მინდობითა და შუამდგომელო¹⁴ბითა, ესე ფიცი, პირი და წიგნი გიბოძეთ ჩუე¹⁵, მეფეთ-მეფემან, ჯელმწიფემან, პატრონმან¹⁶ როსტომ და ძემან ჩუენმან, პატრონმან ლ¹⁷უ ა რ ს ა ბ , თქუენ, ე ნ ი ს ე ლ თ მოურავს მე რ ა ბ¹⁸ს და შენთა შვილთა, ასრე და ამა პირსა¹⁹ ზედან, რომე თუ თქუენ ჩუენთან მოხვიდეთ²⁰ და არა სტყუოთ-რა, არც სიკუდილითა, არც დატ²¹ყუებითა, არც გახეობრებითა, არც ყ ი ზ ი ლ ბ ა შ [შ]²²ი გაგზავნითა, არა გაზიანოთ-რა, და რისაც [მა]²³მულისა და საჯელოს მქონებელნი იყუნეთ, არა²⁴ მოგიშალოთ-რა და არც დაგამცროთ. თუ²⁵ ჩუენზე ერდგულობა და სამსახური გამოიჩინოთ, სხუა²⁶რიგადაც მწყალობელნი ვიყუნეთ.

ამისად გათავე²⁷ბისა, თავდებად მოგუიციემი{ა} თავად ღ(მერ)თი და ყ²⁸ოველნი მისნი წმიდანი ზეცისა და ქუეყანისანი,²⁹ ჯორციელნი და უჯორცონი.

ხელრთვა: |³⁰როსტომ

**[1648-1656 ՎՎ.] ՏՐԻՑԻՍ ՎՈՅՆԻ ՐՈՍՏՈՄ ՄԵՓԻՍԻ ԼՄԱՐՏԱԶ
ՄԱՅԱՏՅՈՒԼԻՍԻ ԱԶ ՄԻՏԻ ՔՄԻՏ ՐՈՍՆԵՅԻՏԱԳՐԻ**

დე დ ა ნ ი : ხეც, Ad-605; მოყვითალო სქელი ქაღალდი; 26,1X14,1 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მეღანი; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. დაზიანება: დაღაქული. საბუთი მოგვიანებით დაუწებებიათ სხვა ქაღალდზე (სავარაუდოდ XVIII საუკუნეში ვინაიდან verso-ზე აქვს XVIII-ის ხელით მინაწერი).

თ ა რ ი ლ ი : საბუთი უთარიღოა. გამოცემაში იგი თარიღდება კახეთში როსტომის მმართველობის წლებით (1648-1656).

ქ. სახელითა სახიერისა, არსება-დაუსაბამოსა, ლ(მრ)თი²სა — მამისა, ძისა და სულისა ნმიდისათა; ყ(ოვლა)დნმიდისა, ³ ყ(ოვლა)დ უბინოსა, ყ(ოვლა)დ ბინშეუხებელისა, დედოფლისა ჩუე⁴ნისა, ლ(მრ)თისა მშობელისა, მარადისა ქალწულის მ ა რ | ⁵ ი ა მ ი ს ა თ ა , პატიოსნისა და ცხოველმყოფელისა ჯუარი⁶სა ჭეშმარიტისათა, რომელსა ზედან განიპყრნა უხრნ⁷ნელნი მკლავნი თვისნი უფალმა ჩუენმან ი ე ს ო მ , ქ რ | ⁸ ი ს ტ ე მ ა ნ , ხსნისათვის ჩუენისა.

მათითა მინდობითა, თ⁹ავდებობითა და შუამდგომელობითა, ესე საფიცარი |¹⁰ ნიგნი გიბოძეთ თქუენ, მ ა ყ ა შ ვ ი ლ ს ლ უ ა რ ს ა ბ ს და ძმა¹¹თა თქუენტა რ ო ს ე ბ ს . თუ მოხვიდეთ ჩუენტანა და ჩუ¹²ენი ერდგული ყმა შეიქნათ, ჩუენზედ არა სტყუო¹³თ-რა, ჩუენგან პატივისა და კარგად მოპყრობის მეტი არ¹⁴ა დაგიმარცხდეს-რა: არც ჳელთ დაჭერითა, არც ყაენთ¹⁵ან გაგზავნითა და არც ტყუეობითა. დღეს რისაც მა¹⁶მულის მქონებული იყუნეთ, არც იმისგან შეგი¹⁷შალოთ.

ამის გათავების თავდებად მოგუიცემია ზეით¹⁸ი ლ(მერ)თი და ყოველნი მისნი ნმიდანი ზეცისა და ქუეყანი¹⁹სანი, ჳორციელნი და უჳორციონი.

ხელრთვა: რ { ო } ს ტ { ო } მ

გვიანდელი მინანერი:

მეფე რ ო ს ტ ო მ

კომენტარი:

კახეთის დაკავების შემდეგ როსტომი ადგილობრივ თავადებს ფიცის წიგნებს აძლევდა. მაგ. ლუარსაბ მაყაშვილს და მერაბ ჯორჯაძეს (სეა, 1448-721). ცხადია, როსტომისთვის არსებითი მნიშვნელობა ჰქონდა კახი დიდებულების შემომტკიცებას და ყველანაირად ეცდებოდა თავიდან აეცილებინა ქართლში შექმნილი წინააღმდეგობების მსგავსი ვითარება.

1648 წ. შიციისა ღაპირობის წიგნი როსტომ მეფისა ელიზბარ სოლაღაშვილისაღმი

დ ე დ ა ნ ი : სეა, 1448-3134; მოყვითალო სქელი ქაღალდი; ზომა: 46,8X22 სმ., მხედრული; შავი ფერის მეღანი; განკვეთილობის ნიშანი: სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. დაზიანება: დალაქავებული, განაკვე ადგილებში გაცრეცილი. საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპარსული. ექსნსტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, შესრულებული შექასთეს ხელით, მოთავსებულია საბუთის recto-ზე, ქართული ტექსტის ზემოთა არეზე, გვედულად.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტღვ, რაც უდრის 1648 წელს.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ფუთურიძე, 1955: გვ. 209-210, №92.

საბუთის დამწერი: სამეფო კარის მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუშანიშვილი.

[ქ.] სახელითა სახიერისა, არსება დაუსაბამოსა და დაუსრულებელისა, ლ(მრ)თისა მა²მისა, ძისა და სულისა წმიდისათა; თავდებობითა, მინდობითა და შუამდგ³ომელობითა ყოვლადწმიდისა უხრწნელისა, და უმეტესად კურთხე⁴ულისა დედოფლისა ჩუენისა, ლ(მრ)თისა მშობელისა და მარადისა ქალწულის ⁵მარიამისათა; ძლიერებითა და ცხოველმყოფელის ჯუარისათა, რომე⁶ლსა ზედან განიპყრნა უხრწნელნი და პატიოსანი მკლავნი თუისნ⁷ი ქრისტე მან ლ(მერ)თ(მან) ხსნისა[თვის] ჩუენისა[-თა]; მათითა თავდებობითა, მინდო⁸ბითა და შუამდგომელობითა წმიდისა წინასწარმეტყუელისა, წინამო⁹რბედისა, ნათლისმცემლისა იოვანესითა და იოვანე ქალწულ¹⁰მახარებლისითა, რაოდენიცა წმიდანი სუინაქსარსა შიგან სწერია ¹¹და ანუ მოიხსენებინ; ამათისა თავდებობითა, მინდობითა და შუამდგ¹²ომელობითა წმიდათა ზეცისა ძალთა, ანგელოზთა და მთავარანგე¹³ლოზთა, მიქაილ და გაბრიელითა.

ამა ყოველთა წმიდათა ლ[მრ]თისა¹⁴თა, ზეცისა და ქუეყნისათა, ჯორციელთა და უხორცოთა, თავ¹⁵დებობითა, მინდობითა და შუამდგომელობითა, ესე საფიცარი წიგნი ¹⁶და ნიშანი შეგინწყალეთ და გიბოძეთ ჩვენ, მეფეთ-მეფემან, ხელმ¹⁷წიფემან პატრონმან როსტომ, და თანამეცხედრემან ჩუენმან, დ¹⁸ედოფალთ-დედოფალმან პატრონმან მარიამ, პირმშომან და სასუ¹⁹რველმან ძემან ჩუენმან პატრონმან ლუარსაბ, ესე უკუნისადმე ²⁰ჟამთა და ხანთა გასათავებელი, მტკიცე და უცვალებელი სამკუიდი²¹რო და საბოლოო, თქუენის სამკუიდროს მამულის მონასტრის საფიცარი ²²გიბოძეთ თქუენ, ჩუენთა ერდგულთა და წესისებრივ მრავალფერ²³ად თავდადებით ნამსახურთა ყმათა, ჩუენს ოხიაცორჩს სოლადაშვი²⁴ლს ელიზბარს, შვილთა თქუენთა ზურაბს და მომავალთა სახლისა თქ²⁵უენისათა, – ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და თქუენის ს²⁶ამკუიდროს კაბერიის მონასტრის წყალობას დაგვიაჯენით, ჩვენცა ვისმინე²⁷თ აჯა და მოხსენება თქუენი. მოკითხული ვქენით, მონასტერი თქუენ²⁸ი და თქუენის სახლის საკერძო მამული და სასაფლაო იყო. ასრე რომე, არა²⁹ს თქუენს ნათესავს იმაში წილი არა ჰქონოდა და ამას წინათაც წყალობა გ³⁰უექნა და ერთი ჩუენი სიგელი სხუა გქონდა, და ახლა კიდევე ამ საფიცრის წ³¹იგნითა ამითა გაგიახლეთ. და დაგიმკუიდრეთ მართლის სამართლიანის ³²საქმითა და სამძღურითა: მითითა, ბართა, წყლითა, წისქუილითა, ველით³³ა და ვენაჯ{ი}თა, სასაფლაოთა, შენითა და ოჯერიითა, შესავლითა და გასავალი³⁴თა, საწმრითა და უწმრითა, საძებრითა და უძებრითა, – ყოვლითურ³⁵თქუენთუის და თქუენის შვილთათვის გვიბოძებია ყოვლის კაცისაგან უც³⁶ილებრად.

გქონდეს და გიბედნიეროს ლ(მერ)თ(მან) ჩუენს ერდგულა³⁷დ სამსახურსა შინა. არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩუენგ³⁸ან და არა შემდგომად სხუათა მეპატრონეთაგან.

ანე, გ³⁹იბძანებთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და სხუანო მო-
საქმენო, ვინ⁴⁰ცა-ვინ იყუნეთ და ანუ დღეის ნალმა იქნებოდეთ, თქუენცა
ასრე და⁴¹უმტკიცეთ. და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შე[ე]ცილებით, თუი-
ნიერ⁴² შენვენისა და თანადგომისაგან კიდე.

დაინერა ბ(ძანე)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა |⁴³ტლვ, ხელითა
კარისა ჩუენისა მდივან-მნიგნობრის თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი |⁴⁴ს ბ ი რ თ ვ -
ე ლ ი ს ი თ ა .

ვინცა და რამანცა კაცმან: ანუ მეფემან, ანუ დედო⁴⁵ფალმან, ანუ
უფლისწულმან, ანუ თავადმან, ანუ აზნაურისშეილმან ამი⁴⁶ს შლად და
ქცევად ჳელყოს, მასმცა რისხავს თავად დაუსაბამო ლ(მერ)თი |⁴⁷და ყოვ-
ელნი მისნი წმიდანი, ზეცისა და ქვეყნისანი, ჳორციელნი და უ⁴⁸ვ⁴⁸ორციონი.
ვინ იცის და, თუ ჩუენზე სიმტყუენე რამ შემოგაჩნდეს, ე⁴⁹ს მამული და
საფიცარი არ მოგიშალოთ და რასაც გარდაჯდევი⁵⁰ნებას გემართლებო-
დეთ, სხუას მამულის წართმევით მოგკითხოთ |⁵¹და ეს არაოდეს არ მო-
გიშალოთ.

ხელრთვები: რო ს ტ ო მ , მ ა რ ი ა მ , ლ უ ა რ ს ა ბ

მინანერი: მეფის როსტომის წყალობის წიგნი არის თავადის ს ო ლ ა ლ ო -
ვ ი ს ე ლ ი ზ ბ ა რ ი ს ა დ მ ი ბ ო ძ ე ბ უ ლ ი .

სპარსული ტექსტი:

1648 წ. 22 ივლისი – 20 აგვისტო

هو

حکم عالی شد آنکه بنابر شفقت عالی در بارهٔ رفعت پناه الزیر بیگ| قورچی تیر و کمان بموجبی که در
ذیل بخط گرجی نوشته شده قریه مناسبتر| کابریس من اعمال برات ایلی گزجستان کارتیل را | بنیول او
و سهراب ولد او مقرر فرموده ارزانی داشته ایم| حسب المسطور مقرر دانسته تخلف نورزند مستوفی
سرکار عالی در دفتر ثبت نماید| و چون بمهر عالی رسد اعتماد نمایند تحریرا فی| شهر رجب سنه ۱۰۵۸

ის (ღმერთი)

გამოვიდა მაღალი ბრძანებულება მასზე, რომ სიდიადის თავშესა-
ფარის, მშვილდოსანი ყორჩის ე ლ ი ზ ბ ა რ - ბ ე გ ი ს ა დ მ ი მაღალი
წყალობის [მიპყრობის] გამო, მას და მის შვილს ზ უ რ ა ბ ს , ქვემოთ ქა-
რთულად აღნიშნულ საფუძველზე, ქ ა რ თ ლ ი ს ს ა ბ ა რ ა თ ი ა ნ ო ს
სოფელ კ ა ბ ე რ ი ს მონასტერი თიულად დაუუმტკიცეთ და ვუბოძეთ. 5
დანერილის თანახმად დამტკიცებულად ცნობენ რა [ამ ბრძანებას], წი-
ნააღმდეგობას ნუ გასწევენ. [ეს ბრძანება] მაღალი კარის მუსტოფიმ ჩან-
ეროს დავთარში და როცა (იგი) მაღალი ბეჭდით იქნება დაბეჭდილი —
დაემორჩილონ. დაინერა 1058 წლის რაჯაბის თვეს.

სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომ მეფის სპარსული ბეჭედი
წარწერით: همت سلطان صفی شاه زمین و زمان لتف بنده را رستم خسرو نشان داد — „ქვეყ-
ნისა და დროის ხელმწიფემ, დიდსულოვანმა შაჰ სეფიმ წყალობა მოილო მის
მონაზე და როსტომ ხოსრო მიწოდა.“

საბუთის verso-ზე ზის ოთხი სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭედი: 1. ოთხ-კუთხა ბეჭედი წარწერით: **خاک قدم علی منوچهر** – „აღის ფეხთა მტვერი, მანუ-ჩარი;“ 2. ოვალური ბეჭედი გაურკვეველი წარწერით, ქვეშ მინანქრით: **قلمی شد** – „დაინერა“; 3. ოვალური ბეჭედი გაურკვეველი წარწერით და 4. ოთხ-კუთხა, გაურკვეველი წარწერით.

იხ. კომენტარი საბუთთან: სეა, 1450-28/189.

180

1648 წ. 25 ნოემბერი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ღვთის აბათოშვილისადმი

დ ე დ ა ნ ი : სეა, 1448-87; მოყვითალო სქელი ქადალდი; ზომა: 35,3/16,2 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მელანი; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. დაზიანება: მოფლეთილია მარჯვენა კიდე, გადანაკეც ადგილებში დასერილია და რამდენიმე ადგილას ამოხეულია.

თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი ტლშ (336), გიორგობის თუეს კმ, რაც უდრის 1648 წლის 25 ნოემბერს.

პ ი რ ი : Qd-1682

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : სამეფო კარის მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუშანიშვილი.

ქ. ნებითა და შეწევნითა ღ(მრ)თისათა, ჩვენ, მეფეთ-მეფემან, [წე]²ლ-მნიფემან პატრონმან როსტომ, და თანამეცხედრემან ჩუე³ნმან, დედოფალთ-დედოფალმან პატრონმან მარია მ, პირმშობა⁴ნ და ძემან ჩუენმან პატრონმან ლუარსაბ, ესე საბოლოოდ⁵ გასათავებელი წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგი⁶წყალეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუნსა ერთგულსა და⁷ ნამსახურსა ყმასა, აგათოშვილს და ვითს, შვილთა თქ⁸უენტა, ბეჟანს და გიორგის, და მომავალთა სახლისათ⁹ქუენისათა, – ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდე¹⁰ გით კარსა და მამულის წყალობას დაგუეაჯენით, |¹¹ ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი, შეგინწყალეთ |¹² და გიბოძეთ გაღმა მწარს სოფელი ჯანანი ყოვლით¹³ურ, მისის სამართლიანის საქმითა და სამძღურითა: მთი¹⁴თ ბარამდისინ, შენითა და ოხერითა, შესავლითა და გა¹⁵სავლითა.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენსა ერთ¹⁶გულად სამსახურა შინა და არაოდეს არ მოგეშალოს |¹⁷ არა ჩუენგან და არა შემდგომად სხვათა მეპატრონე¹⁸თაგან.

ანე, გიბ(რძან)ბთ კარისა ჩუენისა ვეკილ-ვეზირ¹⁹ნო და სხუანო მოსაქმენო, ვინცა- ვინ იყუნეთ და ანუ დ²⁰ღეის ნაღმა იქნებოდეთ, თქუენცა

ასრე გაუთავე|²¹თ და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შეეცილებით, |²²თუინი-
ერ შენენისა და თანადგომისაგან კიდე.

დაინე[რა] |²³ბ(რძან)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლვ, გიორგო-
ბი|²⁴ს თუეს კე, ჳელითა კარისა ჩუენისა მდივან-მ|²⁵ნიგნობრის თ უ მ ა ნ -
ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ უ ე ლ ი ს ი თ ა .

ხელრთვა: რ ო ს ტ ო მ

181

**[1648-1656 წწ.] შაჰირულაბის წიგნი როსტომ მეფისა
მცხეთის სვეტიცხოვლისადმი**

პ ი რ ი : Ad-875 ა, გადაწერილია მოყვითალო ფერის ორ ფურცელზე
ყავისფერი მეღნით. შედგება ორი საბუთისაგან: 1) როსტომ მეფის, 2)
ალექსანდრე მეფის. თავში მითითებულია საბუთის ძველი სააღრიცხვო
ნომერი: ტკთ (329).

პ ი რ ი : სეა, №1449-1764.

თ ა რ ი დ ი : საბუთს თარიღი არა აქვს. თ. ჟორდანიას მას ათავსებს
1655-1658 წლებს შორის გაცემულ საბუთებთან. გამოცემაში იგი თარიღდუ-
ბა კახეთში როსტომის მმართველობის წლებით. [1648-1656 წწ]

გ ა მ ო ც ე მ ა : ჟორდანიას 1897: გვ. 469 (ძალზე მოკლე ფრაგმენტი).

... ვიგულსმოდგინეთ ჩვენ, ღვთივ გვირგვინოსანმან, მეფემან რ ო ს -
ტ ო მ , და დედოფალმან, პატრონმან მ ა რ ი ა მ , და შემოგწირეთ სოფე-
ლი – ა რ ა გ ვ ი ს პირს ღ უ რ ა ო , ამაღ, რომე გ უ რ ა მ ი ს შ ვ ი ლ მ ა ნ
თქვენ საყდარსა ღ(მრ)თისასა ბევრი ურიგო და უკაცრაული გკადრათ, და
ჩვენცა თქვენის უკაცრაოდ მოპყრობისათვის და ჩვენად სადღეგრძელოდ, 5
შემოგწირეთ სოფელი ღ უ რ ა ო მითა, ბარითა, ტყითა, ველითა, ვენახ-
ითა, სახნავითა, უხნავითა და სათესითა, წყლითა, წისქვილითა, ჭალითა,
სათიბრითა, საძებრითა და უძებრითა და ყოვლისა მისის სამართლიანის
სამძღვრითა.

182

**1649 წ. 27 თებერვალი. წყალობის განახლების წიგნი
როსტომ მეფისა ბიორბი ბარათაშვილისადმი**

პ ი რ ი : სეა, 1450-2/150; რუსული მმართველობის დაწესებულების
პირების დავთარი. საბუთი გატარებულია რუსული მმართველობის რეგის-
ტრაციაში 1820 წელს.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტლზ (337) თებერულის კზ, რაც უდრის 1649 წლის 27 თებერვალს.

საბუთის და მ წ ე რ ი : სამეფო კარის მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმაანიშვილი.

[ქ.] ნებითა და შეწვევითა ღ(მრ)თისათა, ჩვენ, მეფეთ-მეფემან, ხელმ-ნიფემა პატრონმან რ ო ს ტ ო მ , და თანამეცხედრემან ჩუენმან, დედო-ფალთ-დედოფალმან პატრონმან მ ა რ ი ა მ , ძემან ჩვენმან პირმშომან, სასურველმან პატრონმან ლ უ ა რ ს ა ბ , ესე წყალობისა ნიგნი და ნიშანი 5 შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენსა ერთგულსა და ნამსახურსა ყმასა, ბ ა რ ა თ ა შ ვ ი ლ ს გ ი ო რ გ ი ს , და ძმისწულსა თქვენთა ს ა ჩ ი ნ ო ს , შვილთა და მომავალთა სახლისა თქვენისათა, – ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და მამულის წყალობას დაგვია-ჯენით, და ჩვენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი, შეგინყალეთ და 10 გიბოძეთ ე ნ ა გ ე თ ს თქუენი სამკუიდრო გლეხი პ ა პ ა ნ ა ს შ ვ ი ლ ი ბ ე რ ი კ ა მისის მამულითა, რისაც მქონებელი ყოფილიყოს; აგრევე დი-დის ტ ე რ ტ ე რ ა ს შ ვ ი ლ ი ს შვილები ჩ ქ ა რ ა უ ლ ი ს მამულით, რი-საც მქონებელი დიდი ტ ე რ ტ ე რ ა ყოფილიყოს. ესეები მითთ ბარამდინ 15 უნაკლულთ: წყლითა, წისქვილითა, ველითა და ვენახითა, სახნავითა და უხნავითა, შენითა და ოხრითა, – ყოვლის მისის სამართლიანის საქმითა და სამძღურითა.

ანე, გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენსა ერდგულად სამ-სახურსა შიგან.

ანე, მოგახსენებთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და მდივანნო, და 20 სხუანო მოსაქმენო, მერმე, ესე ჩუენგან ბოძებულის მამულის წიგნი და სიგელი თქუენცა ასრე გაუთავეთ, რომე, რარიგათაც ამა ჩვენგან ბოძე-ბულს ფარვანშიგ ეწეროს, ნურაოდეს ნურას მოუშლით და შეეცილებით, თუინიერ თანადგომისა და შეწვევისაგან კიდე.

დაინერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტლზ, თებერულის 25 კზ, ხელითა კარისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობარის, ყ ო რ ღ ა ნ ა შ ვ ი ლ ი ს მ ე რ ა ბ ი ს ი თ ა .

ხელრთვა: [რ ო ს ტ ო მ]

**1649 წ. 21 მარტი. სითარხნის წიგნი როსტომ მეფისა
თუმანიანთ მამუბაშვილებისაღმი**

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Hd-13143, მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 49,8X21,5 სმ. შავი ფერის მეღანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი და სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; საბუთი მცირედ დაზიანებულია

და შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. ტექსტი ქართულ-სპარსულია, ცხრასტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, შესრულებული შექასთენ-ნასთალიყის ხელით, მოთავსებულია საბუთის recto-ზე.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტლზ (337), მარტის კა, რაც უდრის 1649 წლის 21 მარტს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : საღაროს მუშრები ფირალი.

გ ა მ ო ც ე მ ე ბ ი : ე. თაყაიშვილი, 1910: გვ. 546, №568; ვ. ფუთურიძე 1955: გვ. 211-212, №93; ბერძენიშვილი 1962: გვ.15, №10.

ქ. ნებიტა და შენეგნითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მე²ფე-მან, პატრონმან როსტომ, და თანამეცხედრ³ემა ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფალმა, პატრონმან მ ა რ ი ა მ ,⁴ პირმშომან და სასურველმა ძემან ჩუენმან, პატრონმან ლ უ ⁵ა რ ს ა ბ , ესე წყალობისა ნიგნი გიბოდეთ თქუენ, ჩუენთა ერ⁶დგულთა ყმათა, თ უ მ ა ნ ი ა ნ თ მ ა მ უ კ ა შ ვ - ი ლ თ ა * და მამა⁷ვალთა სახლისა თქუენისათა.

მას ჟამსა, ოდეს მოგ⁸უიდეგით კარსა, თქუენის სათავენოსა და თქუენის ყმ⁹ის ა შ ა ნ მ ა შ ა ნ ა შ ვ ი ლ ი ს ხ უ და და ს ა , ყ ა ზ ა რ ა ს ა და პ ა პ ი ა ს ს ი თ¹⁰არხნეს დაგუიჯენით, ჩუენ ვისმინეთ აჯა და მოხსენება¹¹ თქუენი, ასრე გათარხნეთ, რომე სამოცის თუმნისა, რაგი¹²ნდა-რა სავაჭრო მოქალაქემ თქუენმა ყმებმან ამგზავროს ჩუენ¹³ს საბატონოში, არა ქალაქს, არა გ ო რ ს და არა სხუაგან, ბაჟი¹⁴ არ ეთხოვოდეს ამ საქმითა, რომე სხუის კაცის საქონელი¹⁵ არ იმისნოს ამ სამოცს თუმანს გარდაისად, და არც ამისგან ნამეტ¹⁶ნავი არონინოს.

უზედაესთა მოგახსენებთ და უქუედაესთა გიბ¹⁷ძანებთ, კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო, ქალაქისა, გ ო რ ი ს ა და ჩუ¹⁸ენის საბატონოს მოურავნო, მუშრებნო და მებაჟენო, თქუენცა ასრ¹⁹ დაუმტკიცეთ და ნურას შეეცილებით და მოუშლით თუინი²⁰ერ თანადგომისა და შენეგნისაგან კიდე.

დაინწერა ესე ნიგნი და²¹ სიგელი ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლზ, მარტის კა, კარისა ჩუენისა საღარო²²ს მუშრების ფ ი რ ა ლ ი ს ი თ ა .

ვინგინდა-ვინ მებაჟეთ მოსავლის ი²³ჯარადარნი ხართ, რაზდენიც გზობა ქნას, ყაბზი გამოართვით²⁴ და ჩუენ ანგარიშჩი ჩაგიგდებთ.**

ხელრთვები: ²⁵როსტომ, მ ა რ ი ა მ | ²⁶ლ უ ა რ ს ა ბ

გვიანდელი მინაწერი: ქ. ქალაქს ჩვენის ყმის ა შ { ა } ნ { მ ა } შ ა მ - ნ ა ნ თ [საქონ]ლების ბაჟის²⁷ სითარხნის ნიგნი, როსტომ მეფის ნაბოძები.

* „ამაჟუაშვილთა“ ჩამატებულია ღია ფერის მელნით.

** 23-24 სტრიქონები მიწერილია სხვა ხელით.

სპარსული ტექსტი:

1649 წ. 16 აპრილი – 13 მაისი

هو

حكم عالی شد آنکه بموجبی که در ذیل بخط گرجی نوشته شده از ابتدا ۱۴ سنه اودی نیل وجوه تمغای مبلغ شصت تومان تبریزی جماعت تومان اغلی را ۱۱ که تحویل قازر و خداداد و بایی براداران قازر مزبور توکیل ملازم خود نموده اند که تجارت میکرده باشند معاف و ترخان فرموده ایم ضابطان و مستجران ۱ وجوه تمغای سرکار عالی من بعد از مبلغ شصت تومان منکور بعلت وجوه تمغا ملمع و ۱ توفعی نکرده مزاحمت نرسانند و از آنچه زیاره از شصت تومان بوده باشد موافق معمول تمغای زیاده از آنمبلغ را میگرفته باشد مستوفی سر کار عالی 1 در دفتر ثبت نموده هر ساله درینباب حکم مجدد نطلبد و در عهده ۱۰۵۹ دانند تحریرا فی شهر ربیع الاول سنه ۱۰۵۹

ის (ღმერთი)

გამოვიდა მაღალი ბრძანება იმის შესახებ, რომ იმის საფუძველზე, რომელიც ქვემოთ ქართულად არის აღნიშნული, თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ე ბ ი ს (კუთვნილი) სამოცი თავრიზული თუმანი, რომელიც მათ თავის ყმებს: ყ ა ზ ა რ ა ს და ხ უ დ ა დ ს და პ ა პ ი ა ს , ყ ა ზ ა რ ა ს ძმებს გადასცეს 5 სავაჭროდ, ჩვენ დამლის ფულისაგან გავათავისუფლეთ და ვათარხნეთ. ამ-იერიდან, მაღალი ხაზინის დამლის მკრეფელებმა და იჯარადრებმა ხსენ-ებული თანხის – სამოცი თუმნის დამლა არ მოითხოვონ და [ხსენებული პირები] არ შეანუხონ. ხოლო იმ თანხიდან, რაც სამოც თუმანზე მეტი იქნე-ბა, არსებული წეს-ჩვეულების თანახმად აიღებენ მეტ დამლას. [ეს ბრძანე- 10 ბა] მაღალი კარის მუსტოფიმ ჩანეროს დავთარში და ამის შესახებ ყოველ წელს ახალ ბრძანებას ნუ მოითხოვს და [მისი შესრულება] თავის მოვა-ლეობად ცნონ. დაიწერა 1059 წ. რაბი ალ-ავვალის (I) თვეს.

კომენტარი:

საბუთში კარგადაა ასახული, რა წესით ხდებოდა საბაჟო გადასახადის-აგან გათარხნება. ნაწყალობევი იყო გარკვეული რაოდენობის თანხა, ამ შემთხვევაში, 60 თუმანი წლიურად და მხოლოდ ამ თანხის ფარგლებში თავისუფლდებოდა საბაჟო გადასახადისაგან. თუ საბაჟო გადასახადი 60 თუმანს გადასცდებოდა, მაშინ ჩვეულებრივად გადაიხდნენ მას. საბუ-თის თანახმად, ყველაზე მსხვილი საბაჟოები ყოფილა თბილისსა და გორში, რომლებიც სახელდებითაა საბუთში მოყვანილი, ხოლო სხვა საბაჟო ცენტრები ზოგადად იხსენიება.

**1649 წ. 10 სექტემბერი. თარხნობის წიგნი როსტომ
მეფისა ყაზარ ყაზარაშვილისადმი**

პირი: სეა, 1450-49/41; რუსული მმართველობის დაწესებულების პირების დავთარი.

თარიღი: ქორონიკონი ტლზ (337) ენკენისთვის ათი, რაც უდრის 1649 წლის 10 სექტემბერს.

ესე წყალობისა ნიგნი და სიგელი შეგინყალეთ და გიბოძეთ ჩვენ, მეფეთ-მეფემან, ჯელმნიფემან პატრონმან როსტომ, თქვენ, ჩვენს ერთგულსა და თავდადებით ნამსახურთა ყმათა, ყაფარაშვილს ყაფარასა, ძმათა თქვენთა იეგანასა და თამაზას შვილთა და მომავალთა სახლისა თქვენისათა, – ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და თქვენის მამა-პაპათაგან მკვიდრს ჯიზნჯის სოფლის სითარხნეს დაგვიაჯენით, შეგინყალეთ და ასრე გითარხნეთ: სამს წელიწადსა რომე არაფერი საჩუენო სათხოვარი და გამოსაღები არა გეთხოვოდეს-რა: არა საბალახე, არა კოდისპური, არა პირისთავი, არა ნახირისთავი, არაფერისთანა არა ეთხოვოდეს-რა, და ვერა ჩვენმა მოსაქმემ შიგ გაიაროს.

ანე, უზედაესთა მოგახსენებთ და უქუედაესთა გიბძანებთ, კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო და სომხითისა მელიქ-ტარულანო, თქვენცა ასრე გაუთავეთ და ნურას მოუშლით და შექეცილებით, თვინიერ შეწევნისა და თანადგომისაგან კიდე.

დაინერა ბძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლზ, ენკენისთვის ათსა, ჯელითა კარის ჩვენისა მდივან-მნიგნობრის, თუმანიშვილის ბირთველისითა.

დედანს ჰქონია ხელრთვა: როსტომ

**1649 წ. წყალობის ბანახლების წიგნი როსტომ
მეფისა ზურაბ ლარაძისადმი**

პირი: სეა, 1450-10/130; რუსული მმართველობის დაწესებულების პირების დავთარი.

თარიღი: ქორონიკონი ტლზ (337), რაც უდრის 1649 წელს.

ესე წყალობის ნიგნი გიბოძეთ ჩვენ, მეფეთ-მეფემან, ჯელმნიფემან პატრონმან როსტომ, და ძემან ჩვენმა საყვარელმან, პატრონმა ლუ-არსაზ, თქვენ, ჩვენთა ერთგულთა და ნამსახურთა ყმათა, ლარაძეს ზურაბს, შენსა ძმასა ასლამაზს და შვილთა თქვენთა, ასრე და ამა

პირსა ზედან, რომე ე გ რ ი ს ი დიდს კურთხეულს მეფეს, ბიძაჩვენს ბატონს ს ვ ი მ ო ნ ს , თქვენთ[ა] პაპა-მამათათვის სამკვიდროდ უბოძებია. და მას დღეს [უკან], რარიგადაც ან თქვენის სახლისკაცს უჭამია და [ა] ნ ჩვენს ჟამში თქვენ ჴელშეუალად გქონებია, ისრევ სამკვიდროდ და საბოლოოდ თქვენთვის გვიბოძებია ყოვლის კაცის უცილებრად.

და თუ ვისმე ამის საცილებელი საქმე ჰქონოდაც, თქვენის თავითა და ყმითა ასრე შეჰფიცეთ, რომე აქამდინის საეგრისო არის და ფიცით დაიჭირეთ. ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტლზ.

ხელრთვები: რ ო ს ტ ო მ , ლ უ ა რ ს ა ბ

186

1649 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ბიორბი ცალქალაქნიძისადმი

პ ი რ ი : სეა, 1450-37/47; რუსული მმართველობის დაწესებულების პირების დავთარი. გატარებულია რუსული მმართველობის რეგისტრაციაში 1823 წელს.
თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტლზ (337), რაც უდრის 1649 წელს.

[ქ.] ნებითა და შეწევნითა ღ(მრ)თისათა, [ჩვენ, მეფეთ-მეფე]მან, ჴელმწიფ[ემან] პატრონმან რ ო ს ტ ო მ , და თანამე[ცხედ]რემან ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფალმან, [პა]ტრონმან მ ა რ ი ა მ , პირმშობა[ნ] და სასურველმან ძემან ჩუენმან, პატრონმან ლ უ ა რ ს ა ბ , ესე უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა გასათავებელი წყალობი[სა] წიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენის ერდგულისა და თავდადებით ნამსახურის ყმას, ს ე ხ ნ ი ა ს შვილს, ც ა ლ ქ ა ლ ა მ ა ნ ი ძ ე ს გ ი ო რ გ ი ს და ძმასა შენსა ზ ა ზ ა ს ა და მომავალთა სახლისა თქუენისათა, –ყოველთავე.

ასრე და ამა პირსა ზედან, რომე, რარიგადაც ამას წინათ ზ ე დ გ - ნ ი ნ ი ძ ი ს და ვ ი თ ა ს ა და ზ ა ა ლ ი ს კერძი მამული ს ე ხ ნ ი ა ს ა თ - ვ ი ს გვებოძებინა იმავე წესითა, რისაც მქონებელნი ე რ ე დ [ვ] ს , ანუ ვ ა ნ ა თ , ანუ მ ე ლ უ რ ე [კ] ს და შ ე რ თ უ ლ თ , ან ისინი ყოფილიყვნენ და ან ჩუენგან თქუენ წყალობად გბოძებოდეს, ისრევე ყოვლის კაცისაგან უცილებლად თქუენთვის და თქუენთა შვილთათვის გვიბოძებია.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ, ამ წესითა, რომე გლახმაკ კარგად გმსახუროს და ობლობით უარი არა გითხრან-რა.

ანე, გ(ი)ბ(რძანებ)თ კარისა ჩუენსა ვექილ-ვეზირნო და სხუანო მოსაქმენო, ვინცა-ვინ იყვნენ და ანუ ამას უკან იქნებოდეთ, თქუენცა ასრე დაუმტკიცეთ და ნურას მოუშლით და შე[ე]ცილებით.

დაინერა ბ(რძანებ)ა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტლზ, ჴელითა კარისა ჩვენის მდივან-მწიგნობარის ბ ი რ თ უ ე ლ ი ს ი თ ა .

ხელრთვები: რ ო ს ტ ო მ , მ ა რ ი ა მ

**1649 წ. წყალობის წიბნი ორსტომ
მეფისა ბარამყშლისადმი**

პ ი რ ი : სეა, 1450-53/88; რუსული მმართველობის დაწესებულების პირების დავთარი. გატარებულია რუსული მმართველობის რეგისტრაციაში 1826 წელს.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტლზ (337), რაც უდრის 1649 წელს.

ნებითა და შენევიტა ლ(მრ)თისათა, ჩვენ, მეფეთ-მეფემან, ჴელმწიფემან პატრონმან როსტომ, ესე ამიერ უკუნისამდის ჟამთა და ხანთა გასათავებელი წყალობისა წიგნი და ნიშანი, შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენთა ერთგულსა და თავდადებით ნამსახურს ყმასა, ბაზიერთუხუცესს ბარამყშლის, შვილთა და მომავალთა სახლისა თქვენისა, – ყოველთავე. 5

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და ამოვარდნილის ახვერდას მამულს დაგვეაჯენით, შეგინყალეთ და გიბოძეთ, რისაც მამულის მყოვბელი ყოფილიყოს, ყოვლითურთ: სასახლით, ჭურ-მარნით, ვენახითა და გარეშემოთა. შენთვის და შენთა შვილთათვის გვიბოძებია ყოვლის კაცის უცილებლად. 10

გქონდეს და გიბედნიეროს ლ(მერ)თ(მან) ჩვენსა ერთგულად სამსახურსა შინა, და არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩვენგან და არა შემდგომად სხვათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბძანებთ კარის ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და ქალაქის მოურავნო და მოხელენო, თქვენცა ასრე გაუთავეთ, და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შეეცილებით, თვინიერ შენეენისა და თანადგომისაგან კიდე. 15

დაინერა ბძანება ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლზ, ჴელითა კარისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობრის თუ მან იშვილის ბირთველისითა.

ხელრთვა: როსტომ

**1649 წ. ყმაგის წყალობის წიბნი ორსტომ მეფისა
ორსტომას ხითარასშვილისადმი**

პ ი რ ი : სეა, 1450-53/107; რუსული მმართველობის დაწესებულების პირების დავთარი. გატარებულია რუსული მმართველობის რეგისტრაციაში 1826 წელს.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტლზ (337), რაც უდრის 1649 წელს.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ბერძენიშვილი 1940: გვ. 33-34, №44

ესე წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძეთ ჩვენ, მეფეთ-მეფემან, ჴელმწიფემან პატრონმან როსტომ, თქვენ, გორელს

ხ ი თ ა რ ა შ ვ ი ლ ს რ ო ს ტ ო მ ა ს ა , ძ მ ა ს ა შ ე ნ თ ა ა ს ა ტ უ რ ა ს ა ,
 გ ო დ ე რ ძ ი ს , გ ი ვ ს ა , შ ვ ი ლ თ ა და მ ო მ ა ვ ა ლ თ ა ს ა ხ ლ ი ს ა თ ქ ე ვ ნ ი ს ა თ ა ,
 – ყ ო ვ ე ლ თ ა ვ ე , მ ა ს ჟ ა მ ს ა , ო დ ე ს ო რ მ ო ც ი ს ნ ლ ი თ უ ნ ი ნ , შ ი მ შ ი ლ ო ბ ი ს დ რ ო -
 5 ლ ა და მ ა თ ი შ ვ ი ლ ი ს ა ქ ი ა გ ე ყ ი და თ და ნ ა ს ყ ი დ ო ბ ი ს ნ ი გ ნ ი ც ხ ე ლ თ გ ე -
 ჭ ი რ ა თ . და მ ა ს ა ქ ა თ , ვ ე რ ა მ თ ა ვ ა რ ე ბ ი ს კ ო პ ო ზ ი ვ ე რ და გ ს ა რ ჩ ლ ე ბ ო და ,
 და ა ხ ლ ა ბ ა ტ ო ნ ი შ ვ ი ლ ი მ თ ა ვ ა რ ე ბ ი ს კ ო პ ო ზ ი შ ე მ ო გ ე ც ი ლ ა , რ ო მ ე , ე რ თ ი ს
 ძ მ ი ს მ ე ტ ი თ ქ ე ვ ნ ი ნ ა ყ ი დ ი არ ა არ ი ს ო და ს ხ ვ ა ნ ი უ ნ და რ ო მ ე ა მ ი ყ ა რ ო თ [ო] .
 10 ჩ ვ ე ნ ა მ ი ს ს ა ქ მ ე ზ ე დ მ დ ი ვ ა ნ ბ ე გ ი ჯ ა ვ ა ხ ი შ ვ ი ლ ი , პ ა ტ რ ო ნ ი რ ო ო ნ
 თ უ რ მ ა ნ ი ძ ე , პ ა ტ რ ო ნ ი თ უ რ მ ა ნ , მ დ ი ვ ა ნ ი თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი
 ბ ი რ თ ვ ე ლ ი , ს ა ს ა მ ა რ თ ლ ო დ გ ი ჩ ი ნ ე თ . და თ ქ ე ვ ნ ზ ე დ ფ ი ც ი შ ე მ ო ე გ -
 დ ო თ , ა ნ დ რ ო ნ ი კ ა შ ვ ი ლ ი მ ი რ ი ა ნ ა , ჯ უ ტ ა რ ა ქ ე ლ ა შ ვ ი -
 15 ლ ი რ ო ს ტ ე ვ ა ნ ა მ ო ფ ი ც რ ა დ თ ა ნ მ ი გ ე ტ ა ნ ა თ , და ო ქ ო ნ ი ს ა ლ (მ რ)
 თ ი ს მ შ ო ბ ე ლ ზ ე დ ა მ ო რ ი ს ა მ ფ ა ს კ ა ც ი თ შ ე გ ე ფ ი ც ა დ . თ ა ვ ა დ ნ ა ს ყ ი დ ი ი ყ ო
 თ ქ ე ვ ნ გ ა ნ , და ა ხ ლ ა კ ი დ ე ვ მ ე ო რ ე დ ფ ი ც ი დ გ ა ი ტ ა ნ ე თ . ა მ ა ზ ე დ ა ღ ა რ ა ს მ თ ა -
 ვ ა რ ე ბ ი ს კ ო პ ო ზ ს ა და ს ხ ვ ა ს ა დ ა მ ი ა ნ ს თ ქ ე ვ ნ თ ა ხ ე ლ ი ა ღ ა რ ა ჰ ქ ო ნ დ ე ს .
 გ ქ ო ნ დ ე ს და გ ი ბ ე დ ნ ი ე რ ო ს ლ (მ ე რ) თ (მ ა) ნ ა მ ნ ე ს ი თ ა , რ ო მ ე , არ ა ს დ რ ო -
 ს ა და ჟ ა მ ს არ მ ო გ ე შ ა ლ ო ს ე ს თ ქ ე ვ ნ ი ნ ა ს ყ ი დ ი გ ლ ე ხ ი და ვ ე რ ც ა ვ ი ნ და გ ე -
 20 ს ა რ ჩ ლ ო ს .
 და ი ნ ე რ ა ბ ძ ა ნ ე ბ ა და ნ ი შ ა ნ ი ე ს ე ქ (ო რ ო ნ ი) კ (ო ნ) ს ტ ლ ზ .
 დ ე დ ა ნ ს ჰ ქ ო ნ ი ა ხ ე ლ რ თ ვ ა : რ ო ს ტ ო მ

1650 წ. 15 აპრილი. შაჰირშულეების წიგნი ორსტომ მეზისა სიონის ღმრთისმშობლისადმი

დ ე დ ა ნ ი : ს ე ა , 1448-5006; მხედრული; ყავისფერი ქაღალდი; ზომა:
 123,5X27,3 სმ.; შავი ფერის მელანი; მხედრული; განკვეთილობის ნიშანი:
 ორწერტილი ან სამწერტილი; დაზიანება: ტექსტის ხილვადობა მკაფიო,
 თუმცა ადგილ-ადგილ სიტყვები გაფერმკთალებულია; გამაგრებულია სარ-
 ესტავრაციო ქაღალდით; საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპარსული. ცხრა-
 სტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, შექასთე-ნასთალიყის ხელით შესრულე-
 ბული, მოთავსებულია საბუთის recto-ზე.

პ ი რ ი : ს ე ა , 1449-1773.

საბუთის თ ა რ ი დ ი : ქ ო რ ო ნ ი კ ო ნ ი ტ ლ ზ (338), ა პ რ ი ლ ი ს ა თ ხ უ ტ მ ე ტ ი
 (15), რ ა ც უ დ რ ი ს 1650 წ ლ ი ს 15 ა პ რ ი ლ ს .

ს ა ბ უ თ ი ს დ ა მ წ ე რ ი : მ დ ი ვ ა ნ - მ წ ი გ ნ ო ბ ა რ ი ბ ი რ თ ვ ე ლ თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი .

გ ა მ ო ც ე მ ა : ჟ ო რ დ ა ნ ი ა , 1897: გვ. 465; ფუთურიძე: 1955, გვ. 214-215, №94.

ქ . ნ ე ბ ი თ ა და შ ე ნ ე ვ ნ ი თ ა ლ (მ რ) თ ი ს ა თ ა და მ ე ო ხ ე ბ ი თ ა ყ ო ვ ლ ა დ უ ხ რ -
 ნ ნ ² ე ლ ი ს ა , უ ფ რ ო ს ა დ კ უ რ თ ხ ე უ ლ ი ს ა დ ე დ ო ფ ლ ი ს ა ჩ უ ე ნ ი ს ა ლ (მ რ) თ ი ს მ -

შობ³ელისა და მარადის ქალწულისა მ ა რ ი ა მ ი ს ი თ ა , რომლისაგან განწორციე⁴ლდა მხსნელი ჩუენი ხსნისათუის ჩუენისა; ძლიერებითა ცხოველს⁵მყოფელისა პატიოსნისა ჯუარისათა, პატიოსნისა და დიდებლისა ნ⁶ათლისმცემლისა იოანესითა, წმიდისა იოვანელ(მრ)თისმეტყუელისა⁷ და ქალწულ-მახარებელი-სათა, წმიდათა და თავთა მოციქულთა: პეტრესი⁸ და პავლესითა და სხუათა ათორმეტთა მოციქულთა; თავდებობითა, მინ⁹დობითა და შუამდგომელობითა წმიდათა მღრდელთმოდღუართა, მონა¹⁰მეთა წინასწარმეტყუელთა მამათა, ქალწულთა.

და ამა ყოველთა წმიდათა ღ(მრ)|¹¹თისათა, ზეცისა და ქუეყანისათა, ჯორციელთა და უწორცოთა, ჩუენ, ღ(მრ)თ¹²ივ-აღმართებულმან და ღ(მრ)თივ-დამყარებულმან და ღ(მრ)თივ-გუირგუინოსანმ¹³ან მეფეთ-მეფემან, ჯელმნიფემან პატრონმან როსტომ, და თანა¹⁴მეცხედრემან ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფალმან, ჯელმნიფი¹⁵ს პატრონის და დიანის ასულმან, პატრონმან მ ა რ ი ა მ , პირმშომან და სასურველმან¹⁶ ძემან ჩუენმან, პატრონმან ლუარსაბ, ესე უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა¹⁷ გასათავებელი, მტკიცე და შეუცვალებელი შემოწირულობის წიგნ¹⁸ი და სიგელი შემოგწირეთ და მოგახსენეთ თქუენ, ყოვლად ქებულსა¹⁹ და ყოვლად წმიდასა და სანატრელსა, ქალაქს სიონთა ღ(მრ)თისმშობე²⁰ლსა, მცირე ესე შემოსაწირავი.

მას ჟამსა, ოდეს ღირს ვიქმენი²¹თ მეფობასა და ჯელმნიფობასა პირველთა მამათა და პაპათა, ჩუენი²²ს სამკუიდროსა ტახტსა და ქალაქსა ტფილისსა, და ყოვლად პატიოსანი ტაზა²³რი თქუენი ჟამთა ვითარებისაგან ვნახეთ, მოშლილი და დაქცეული.

²⁴და კუალად მოვიდა წინაშე ჩუენსა კაცი საღ(მრ)თო და განჩინებუ-ლი²⁵ და ღირსი საქმისა, ტფილელი მთავარებისკოპოზი ს ა გ ი ნ ა | -²⁶შუილი პატრონი ელისე, გუიაჯა განახლებასა და მეორედ აღ²⁷შენებასა ტაზრისა თქუენისასა. და აღაშენა ტაზარისა თქუენისა გ²⁸უმბათი და სამჯაროები და განაჯა²⁹ლა და გამართა ყოვლისა საეკლ²⁹ესიოს სამკაულითა, და ჩუენცა ალალისა თეთრითა გავასრულეთ. მოვიდა³⁰ კუალად ტფილელ ებისკოპოზი და გუეჯა, რათამცა მის ქარვასლისა სა³¹რგოსაგან წილი დაგვედვა საყდრისა თქუენისათუის.

ჩუენ ვისმინეთ³² აჯა და მოხსენება მისი, [გ]კადრეთ და მოგახსენეთ და შემოგწირე³³თ სამუდამოდ ყოველთა წელიწადსა ასი მარჩილი თეთრი. და მის ქ³⁴არვასლისაგან მოგართუემდეს, ვისცა ებარებოდეს. და ის მოაბარებდ³⁵ეს და ჩუენს კარზედ აღარ აღაპარაკებდეს.

შეიწირე შენ, საშინელო³⁶ ს ი ო ნ თ ა ღ(მრ)თისმშობელო, მცირე ესე შესაწირავი და ნაცვალ-³⁷გუაგე დღესა მას განკითხუისასა.

ანე, ვინცა და რამანცა კაცმა³⁸ნ ესე ჩუენგჯან შეწირული მოშალოს, მეფემან ანუ დედოფალმა, ³⁹ანუ უფლისწულმა, ანუ ვექილ-ვეზირმან, ანუ ქალაქის მოურა⁴⁰ვმან და სხუამან მოჯელემან, ქრისტიანმან და ანუ თათარმან, და ან⁴¹უ სხუის რჯულის კაცმან ამის მოშლად ჯელ-ყოს, და ჩუენგან შემოწი⁴²რული თქუენ მოგიშალოს და ჩუენი ჩუენთუის შექე

შურვოს, რისხა⁴³ვსმცა დაუსაბამო ღ(მერ)თი ყოვლის მპყრობელი, დაუსაბამო მამა, ძე და⁴⁴ სულიწმიდა, ყოველნი წმიდანი ღ(მრ)თისანი, ჯორციელნი და უჯორ⁴⁵ცონი ზეცისა და ქუეყანისანი. და შენ, ყოვლად წმიდაო ს ი ო ნ თ ა ღ(მრ)თი⁴⁶სმშობელო, შენ შერისხდი, ვითარც ჯუარისმცმელთა ძისა შე⁴⁷ნისათა და მისგან იძიე შური გარდავლენითა და აოჯრებითა. ანე, ვინ⁴⁸ცა და რამანცა კაცმან ესე ჩუენგან შეწირული გაჯათაოს და არ მოუშ⁴⁹ალოს ყოველივე გაგებული მისი, ღ(მერ)თ(მა)ნ დაჯამტკიცოს უკუნისამდინ, ამინ.

⁵⁰ანე, გიბ(რძანე)ბთ, ვინცა-ვინ ჩუენის ქარვასლის იჯარადაჯარი იყუნეთ, წელიწადში ⁵¹ას მარჩილს ნუ დაჯაკლებთ და ნურც სათაოს აჯართომთ და ჩუენ ანგარიშქში ⁵²ჩაგიგდებთ.

დაინერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლწ, თუესა აპრილსა ათ⁵³თხუტმეტსა, ჯელითა კარისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობრის, თ უ მ ა ნ ი შ | ⁵⁴უ ი ლ ი ს ბ ი რ თ უ ე ლ ი ს ი თ ა . ამის შემოწირვისთვის ადიდნოს და ⁵⁵ადლეგრძელოს ღ(მერ)თმ(ა)ნ ჯელმწიფობა პატრონისა რო ს ტ ო მ ი ს , ამინ.

ხელრთვები: რო ს ტ ო მ , მ ა რ ი ა მ , ლ უ ა რ ს ა ბ

სპარსული ტექსტი:

هو

حكم عالی شد آنکه بنابر توجه عالی در باره عمده الاعیان المسيحيه تبیلل | کشیش کلیسیاه مسمی به سیون واقع در بلده تغلیس و انتظام امور | کلیسیاه مزبور از ابتدا ده ماهه سنه بارس نیل مبلغ شش تومان | تیریزی که عبارت است از موازی یکصد عدد قروش بموجبی که در ذیل | بخط گرجی نوشته شده برای اجاره کاروانسرای که در بلده مذکوره احداث فرموده ایم | بجهت روشنای و سایر مصارف ضروری آنجا مقرر فرمودیم مستاجران کاروانسرای | مذکور سال بسال وجه مزبور را | تسلیم تبدیل مومی الیه و قبض باز یافت کرده بخرج خود | مجری دانند و مستوفی سرکار عالی در دفتر ثبت نموده هر ساله حکم مجدد نطلبند و در عهده دانند تحریرا فی | شهر رمضان المبارک سنه ...

ის (ღმერთი)

გამოვიდა მაღალი ბრძანება, მასზე, რომ ქრისტიან დიდებულთა ბურჯის, ქალაქ თ ბ ი ლ ი ს შ ი მ დებარე ს ი ო ნ ა დ წოდებული ეკლესიის ეპისკოპოსის – თ ბ ი ლ ე ლ ი ს ა დ მ ი მაღალი ყურადღების გამო, ხსენებული ეკლესიის საქმეების მოწესრიგების [მიზნით], ჩვენ, ქვემოთ ქართულად დანერილის საფუძველზე, ჯიქის წლის ათთვეობის დასაწყისიდან 5 ექვსი თავრიზული ყურუში გაეუჩინეთ, რაც ას ცალ ყურუშისგან შედგება, [იმ] ქარვასლის იჯარიდან, რომელიც ჩვენ ხსენებულ ქალაქში ავაშენეთ, იმ ადგილის (ე. ი. ს ი ო ნ ი ს ეკლესიის) გასამშენიერებლად და სხვა საქ- 10 ირო ხარჯებისთვის. ხსენებული ქარვასლის მოიჯარეები აღნიშნულ თანხას წლიდან წლამდე გადასცემენ მოხსენებულ თ ბ ი ლ ე ლ ს , გამოართმევენ ქვითარს და თავისი ხარჯის (საიჯარო გადასახადის) შესრულებად ჩათვლიან. მაღალი კარის მუსტოფი შეიტანს რა [ამ ბრძანებას] დავთარში, ყოველ წელს ახალ ბრძანებას ნუ მოითხოვს და (მოიჯარეებმა) თავის მოვ-

ალეობად ცნონ [ამის შესრულება]. დაინერა ... წლის კურთხეული რამაზა-
ნის თვეში.

ქართული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომის გუმბათიანი ბეჭე-
დი წარწერით: „الله (ალლაჰ) ყაენის ფერჯთა მტუერი მეფე როსტომ ვამტკი-
ცებ“. საბუთის მეორე გვერდზე სამი სარეგისტრაციო ბეჭედი დასმული: 1.
ოვალური, წარწერით: يا معين الضعفا – „ო, უძლურთა შემწევ“. 2. ელიფსური,
წარწერით: يا ص حب العصر و الزمان „ო, საუკუნისა და დროის მფლობელო!“ ბეჭ-
დის ქვეშ არის მინაწერი: قلمى شد „დაინერა“, 3. ბეჭედზე წარწერა ვერ კითხე-
ბა, მის ქვემოთ კი არის სარეგისტრაციო მინაწერი بنظر سید „განხილულ იქნა.“

იხ. კომენტარი საბუთთან სეა, 1449-1270.

190

1650 წ. წიგნი როსტომ მეფისა თბილისის სიონის ბუმბათის განახლების შესახებ

საბუთი დაკარგულია. ტექსტი შემორჩენილია თ. ჟორდანიას პუბლიკაციით.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტლშ (338), რაც გვაძლევს 1650 წელს.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ჟორდანია 1897: გვ. 465 (შემოკლებით).

როსტომ მეფე სწერს: „ყ(ოვლა)დ პატიოსანი ტაძარი თქუენი...
ვნახეთ მოშლილი, დაქცეული, და კ(უალა)დ მოვიდა წ(ინაშ)ე ჩუენსა კაცი
სამლთო... თ ფ ი ლ ე ლ ი მ (თ ა ვ ა რ ე ბ ი ს) კ (ო პ ო) ს ი ს ა გ ი -
ნ ა შ ვ ი ლ ი პატრონი ე ლ ი ს ე ... და გუეაჯა განახლებასა და მეორედ
აღშენებასა... და აღაშენა ტაძარისა თქუენისა გუმბათი და სამჯროები და
განაახლა... სამკაულითა. ჩუენცა აღვაშენეთ თქუენის ტაძრისა მიწანი
ქარვასლად ჩუენისა ალაღისა თეთრითა.. და მის ქარვასლისაგან შემოგ-
წირეთ ყოველსა წელიწადსა ასი მარჩილი თეთრი.

ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტლშ, აპრილსა ა.“

191

1650 წ. მოუბრავობის წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ზაალ ზუმბულიძისადმი

პ ი რ ი : სეა, 1450-31/130; რუსული მმართველობის დაწესებულების
პირების დავთარი. გატარებულია რუსული მმართველობის რეგისტრაცია-
ში 1823 წელს.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტლშ (338), რაც უდრის 1650 წელს.

[ქ.] ნებითა და შეწვევითა ღ(მრ)თისაითა, ჩვენ, მეფეთ-მეფემან, ჴელ-
მწიფემან პატრონმან როსტომ, თანამეცხედრემან ჩვენმან, დედო-
ფალთ-დედოფალმან პატრონმან მარიამ, პირმშომან და სასურველმან
5 ძემან ჩვენმან პატრონმან ლუარსაბ, ესე საბოლოოდ გასათავებელი
წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგიწყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენის სა-
საფლავს ყმათა ზუმბულძეს ზა[ა]ლს, შენთა ძმათა შერ-
მაზანს, ფარემუს, შვილთა თქვენთა გიუნასა, ღონენა-
სა და მომავალთა სახლისა თქვენისათა, – ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და აღიანი მორაობას
10 დაგვიჯენით, ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი. მოკითხული
ვექენით და რამინობლიძე პა[ა]ტა მომკვდარიყო, მისაქათ კათა-
ლიკოზებისაგან თქვენ სამკვიდრობით მოგცემოდა და ძველი წიგნებიც
გავსინჯეთ. ანე, ჩვენცა შეგიწყალეთ და გიბოძეთ ამ წესითა, რომე აღ-
15 იანი მორაობა და ხანჯალთა შვილის მამული, რარიგადაც
ამას წინათ კათალიკოზის წიგნებში გენერა, ჩვენც ისრეე გიბოძეთ, დაგემ-
კუიდრეთ ყოვლის კაცისაგან უცილებრად. გქონდეს და გიბედნიეროს
ღ(მერ)თ(მან) სვეტიცხოვლისა და ჩვენსა ერთგულად სამსახურ-
სა შინა.

ანე, მოგახსენებთ ქართლის პატრიარქნო, კათალიკოზნო და მათნო
20 გამრიგებელნო და მოხელენო, თქვენცა ასრე გაუთავეთ და ნურაოდეს
ნუ მოუშლით და შექცილებით, თვინიერ შეწვევისა და თანადგომისაგან
კიდე.

დაინერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლჴ, ხელითა კარისა
ჩვენისა მდივან მწიგნობრისა თუმანიშვილის ბირთველისა.

ხელრთვები: როსტომ, ლუარსაბ

კომენტარი:

ზაალ ზუმბულიძე მისი სტატუსის (მეფეთა სასაფლავს ყმობა-მომსახ-
ურება) მიხედვით, მცხეთის საყდრი შვილია (იგივეა, რაც მცხეთი შვილი),
რაც ნიშნავდა, რომ იგი იმ თორმეტ აზნაურთაგანი იყო, რომლებიც
საკათალიკოსო კარზე შეადგენდნენ ერთგვარ კოლეგიალურ სათათბი-
როს და იკავებდნენ უმთავრეს თანამდებობებს. მცხეთი შვილებს სამარ-
თავად გადაცემული ჰქონდათ მცხეთის მამულები, სადაც შეეძლოთ
რომელიმე ადგილობრივი მოხელის თანამდებობაც შეეთავსებინათ.
მათ, ჩვეულებრივ, თანამდებობაზე ნიშნავდა კათალიკოსი, მაგრამ საბ-
ოლოო ინსტანცია მეფე იყო, რომელსაც უნდა დაემტკიცებინა სვეტ-
იცხოვლის მოხელე.

**1650 წ. თარხნობის წიგნი ორსტომ მუშისა
სოფელ ღირბისადმი**

პ ი რ ი : სეა, 1450-51/192; რუსული მმართველობის დაწესებულების პირების დაგთარი. გატარებულია რუსული მმართველობის რეგისტრაციაში 1826 წელს.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტლწ (338), აპრილის 0, რაც უდრის 1650 წლის 10 აპრილს.

საბუთის და მ წ ე რ ი : სამეფო კარის მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუშანიშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ბერძენიშვილი 1940: გვ. 34-35, №45.

[ქ.] სახელითა ღმთისათა, ჩვენ, მეფეთ-მეფემან, ხელმწიფემან პატრონმან ო რ ს ტ ო მ , და თანამეცხედრემა ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფალმან პატრონმან მ ა რ ი ა მ , პირმშომან და სასურველმან ძემან, პატრონმან ლ უ ა რ ს ა ბ , ესე წიგნი დაგიმკვიდრეთ და მოგახსენეთ ყ(ოვლა)დ პატიოსანს ჯუარს ძელისცხორებისა[სა], რომელსა ზედან განიპყრნა უხრწნელი მკლავნი თვისნი ქ რ ი ს ტ ე მ ა ნ , ლ(მერთ)(მან) ჩუენმან ხსნი-სათვის ჩუენისა. 5

მათის მკუიდრის მამულის თარხნობისათვის და შეუალობისათვის წიგნი თქუენ, დიდებანო და პატივნო, აღმამკობე{ლ}ნო და განმბრწყინვებელნო მის განმაცხოვებელისა, და მისთა წმიდათა, და ყ(ოვლა)დ პატიოს-ნითა სისხლითა მრწყუელთა ადგილთანო, სადგურნო სულისწმინდისანო, და თანამერ]აბამენო წმინდათა მღრდელმოძღვართანო, პატრონ{ო} ჯვარის მამაო, მოძღვარო, კანდელაკო, ერთსულობით საღმრთო კრებულნო, მტკიცე დაუქცეველი, უთუო და უთუმცაო, დრო-დაუდებელი და მიზეზ-შემოუღებელი და ვიდრე გებადემდე ჟამთა, მიუკუჟნისამდი გულმართლად საქმით გათავებული, გასათავებელი. 10

მას ჟამსა, ოდეს ი ე ლ უ ს ა რ ი მ ი ს შეწირულობის ძველნი სიგელი გავსინჯეთ, ვითაც ძუელთაგან ჩუენს ჩამომავალთ მეფეთაგან დ ი რ - ბ ი ს ქუყანა გათარხნებულ იყო და სიგელიც გაუჩინეს, ჩვენცა ვიგულეთ და ვიგულისმოდგინეთ, მოკითხული ვქენით და არაოდეს არასფერისთანა სათხოვარი და გამოსაღები არა სთხოებოდა-რა. ვიგულეთ სასოებითა და სიყვარულითა და ახლად ამა სიგლითა გაგიახლეთ. და ჩვენცა ვათარხნეთ სოფელი დ ი რ ბ ი და გავათავისუფლეთ ყოვლის სათხოვრისა და გამოსაღებისაგან. არა ეთხოებოდეს და არა ე[წე]რებოდეს: არა დიდი სათათრო ულუფა არა წერილი საელჩო ულუფა, არა კალოს კაბინი, არა ვენახთა კუ-ლუხი, არა ზროხა-საკლავი, არა უსთამი და ერბო-კვერცხი, არა ულაყი, არა თეთრი, არა საჯინიბო, და არა სა[სახლის] წვრილ-წვრილ{ი} სამუშაო, არა დიდი საწერი და არა ცოტა, - რასაცა სათხოვარი ჰქუიან, მიზგან ყოვლისაგანვე გა[გუია]ზატებია ქუეყანა დ ი რ ბ ი . 20

ასრე რომე, ექუსი ათასი თეთრი ს ა ე ლ უ ს ა რ ე მ { ო } გამოიღონ და ყოველთა წელიწადთა მოართუემდეს. და სხუა საჩუენო სათხოვარი, 30

ერთის ნადირობისა და ლაშქრობისაგან კიდე, არა ეთხოვნოს. ნუმცა კადრებული არს ცხენისათვის საჭმლის თხოვნა და ქორისათვის სამღების (?) გამოღება, თუ კიდეცა მოკუდეს. ვერავინ [მ]კადრე იქმნას თხოვად რასა გინდა-მე. თქვენს მამულსა გვერდის არავის რა საქმე-უც თქუენგან მეტ-სა. ესე ჩუენგან გულისმოდგინებით ნალუანი ადამ (?) ვიგულისმოდგინეთ, რომე ყოველთა ნელინადთა* ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე ს დედის – დედოფლისათვის, კარგაღებული აღაპი გარდაიხდებოდეს ყ(ოვლა)დ წმინდის ღ(მრ)თისმშობლის მიცვალების დღესა. ჩვენ მიერ ესე სამსახური ესრეთ მიიქითვალეთ, ვითარცა ქ(ვ)რ[ივისა] ორნი მწვლილნი იყო.

5 ანე, გიბძანებთ კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო და სხვანო მოსაქმენო, ვინცა-ვინ ი[ყუ]ენი[თ] და ანუ დღეის ნალმა იქნებოდეთ, თვენცა ასრე დაუმტკიცეთ და ნურაოდეს ნუ მოშლით და შექცილებით, თვინიერ შეწვენისა და თანადგომისაგან კიდე.

15 დაინერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტლჴ, აპრილის ი, ჴელითა კარისა ჩვენისა მდივან-მწიგნობრის თ უ მ ა ნ ის შ ვ ი ლ ის ბ ი რ თ ვ ე ლ ის ი თ ა .

დედანს დასმული ჰქონდა ბეჭდები: რ ო ს ტ ო მ , მ ა რ ი ა მ

გვიანდელი დამტკიცება:

ჩვენ, მეფე სრულიად ს ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ო ო ს ა და სხუათა, მეორე ი რ ა კ - ლ ი სითარხნის სიგელსა ამას ამგვარად ვამტკიცებთ, თებერვალს ქ(ორონი)კ(ონ)ს უოგ (1785).

დედანს დასმული ჰქონდა ბეჭედი: მეფე ე რ ე კ ლ ე .

193

1650 წ. წყალობის ბანახლების წიბნი როსტომ მეფისა ასლამაზა ჩაჩიკაშვილისადმი

პ ი რ ი : სეა, 1450-18/125; რუსული მმართველობის დაწესებულების პირების დაფთარი. გატარებულია რუსული მმართველობის რეგისტრაციაში 1820 წელს.

თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი ტლჴ (338), რაც უდრის 1650 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : სამეფო კარის მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუშანიშვილი.

[ქ.] ნებითა და შეწვევითა ღ(მრ)თისათა, ჩვენ, მეფეთ-მეფე[მ]ან, ჴელმწიფემან პატრონმან რ ო ს ტ ო მ , და თანამეცხედრემან ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფალმან, პატრონმან მ ა რ ი ა მ , პირმშომან და სასურველმან ძემან ჩუენმან, პატრონმან ლ უ ა რ ს ა ბ , ესე უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა გასათავებელი წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგიწყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენითა ერდგულთა და წესისებრივ მრავალფერად თავდადებით

* სიტყვა ჩამატებულია გადამწერის ხელით.

ნამსახურთა ყმათა: ჩ ა ჩ ი კ ა შ ვ ი ლ ს ა ს ლ ა მ ა ზ ა ს ა და შვილთა თქვენთა, გ ი ვ ს ა , ხ ო ს ი ტ ა ს , ი ე ს ე ს და მომავალთა სახლისა თქუენისათა, ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და თქვენის მამულის წიგნის გაახ-
ლებას დაგვეაჯენით, ჩვენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი და ხე- 5
ლახლა დაგიმკვიდრეთ თქვენი სამკვიდრო მამული და სასაფლაო სოფე-
ლი მ ი რ ტ ა შ ე ნ ი ; სამკვიდროსა და ნაწყალობევის გლეხითა სოფელი
მ უ გ უ თ ი ; სოფელი კ ა რ ა ნ ი ნაჯილდობად მოგცემოდათ და ბ ა რ ა -
თ ი ა ნ [ნ] ი მიწებს გეცილებოდეს. მოკითხული ვქენით და გავსინჯეთ,
რომ არას გემართლებოდეს და ყოვლის კაცისაგან უცილებრად და მოუდე- 10
ვრად ისრევ თქვენ დაგანებეთ მკუიდროდ და საბოლოოდ; ხ რ ა მ შ ი
თქუენივ სამკუიდროს, ი ფ ნ ო ბ ი ს ნახევარი, სამართლიანის საქმითა და
სამძღურითა. გ ი ვ ს კაცი დარჩომოდა, და საჯილდაოდ გვიბოძებია ყოვ-
ლის კაცისაგან უცილებრად მ ა შ ა ვ რ ი ს პირს ნასოფლარი – თქვენივ
სამკვიდრო წ ყ ნ ე თ ი ; დ მ ა ნ ი ს ი ს ჯ ე ვ ს – სოფელი ვ ა ნ ი და მ ა რ - 15
ა ბ დ ა .

ესე[ქ]ბი ყოვლითურთ მართლის სამართლიანის საქმითა და სამძღუ-
რითა, სამკუიდროდ და საბოლო[ო]დ. თქვენთვის და თქვენთა შვილთათ-
ვის გვიბოძებია, ყოვლის კაცისაგან მოუსარჩლელად ამ წესითა და საქმი- 20
თა, რომე არაოდეს არას ჩვენის სახლისკაცისაგან არ მოგეშალოს. და რაც
თქვენი თავი სხუას კაცს საყმოდ მივსცეთ, თქვენ სამსახური და ერდგუ-
ლობა მიჭირვეთ და ჩვენ მწყალობელნი ვიქნებით.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩვენსა ერდგულად სამსახ-
ურსა შინა და არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩვენგან და არა სხუათა მეპა- 25
ტრონეთაგან.

ანე, გიბრძანებთ კარისა ჩუენსა ვექილ-ვეზირნო და სხუანო მოსაქმე-
ნო, ვინცა-ვინ იყუნეთ, და ანუ დღეს ნალმა იქნებოდეთ, თქუენცა ასრე
დაუმკვიდრეთ და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შე[ე]ცილებით, თვინიერ
შენევენისა და თანადგომისაგან კიდე.

დაინერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტლჴ, ჴელითა კარისა 30
ჩვენისა მდივანმწიგნობრის თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ უ ე ლ ი ს ი თ ა .

აგრევე, რარიგადაც ჩვენგან წყალობა ამ თქვენის მამულების სითარხ-
ნის წიგნი მოგცემოდეს, ისიც საბოლოოდ გაგვითავებია და არას დროსა
და ჟამს არ მოგეშალოს.

დედანს ჰქონია ხელრთვები: რ ო ს ტ ო მ , მ ა რ ი ა მ , ლ უ ა რ ს ა ბ .

გვიანდელი დამტკიცება:

ქ. რარიგადაც მეფეს პატრონს რ ო ს ტ ო მ ს ეს წიგნი ა ს ლ ა მ ა ზ ი ს ა ,
ხ ო ს ი ტ ა ს ა და გ ი ვ ი ს ა თ ვ ი ს უბოძებია, ჩვენც ამავე წესითა დაგვიმტ-
კიცებია და უნდა გაუთავდეს.

დასმული ყოფილა ორი ბეჭედი.

**1650 ჟ. როსტომ მეფის ბანჩინება ზაალ თაზიშვილისა
და პაპუნა ციციშვილის საღავო საქმეზე**

დედანი: ხეც, Qd-1058; მუქი ყვითელი ფერის ქაღალდი, ზომა: 19,5X16,2 სმ. შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი და სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; რესტავრირებული.

პირი: სეა, 1450-25/145.

თარიღი: ქორონიკონი ტლწ (338), /1650 წელი/.

გამოცემები: თაყაიშვილი 1910: გვ. 145, №168; დოლიძე 1972: გვ. 89, №32.

ქ. ნებითა და შენეწითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, მე¹ფეთ-მეფემან, ჯელ-მნიფემან პატრონმან რო³სტომ, და თანამეცხედრემან ჩუენმან, დედოფა⁴ლთ-დედოფალმან, პატრო⁵ნმან მარიამ, პირმშოომა⁵ნ და სასურველმან ძემან ჩუენმან, პატრონმან⁶ლუ⁷ჯარსაბ, ესე საბოლ⁸ოდ გასათავებელი წყალო⁷ბისა წიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და გ⁸იბოძეთ თქუენ, ჩუენთა ერდგულთა და ნამსახურ⁹თა ყმათა: თაზიშვილს ზა¹⁰ალს, პა¹¹პუნასა, გი¹²ვსას, ელიზ¹³ბარს, ლე¹⁴ვანს და მომავალთა სახლი¹⁵სა თქუენისათა, ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს სა¹⁶რდარი ციციშვილი პაპუნა ცუდუბრალოდ თ¹⁷ქუენს მთას შემოგეცილა, მოგუიდეგით კარსა,¹⁸ თქუენი სიმართლე გაგუასინჯვინეთ. მოკითხუ¹⁹ლი გიყავით და არას დროსა და ჟამს არა ცი²⁰ციშვილი არა გეცილებოდა და თქუენი მკუიდი²¹რი და მოუდევარი მამული იყო. ამ წესითა და სა²²ქმით ასრე დაგიმკუიდრეთ, რომე ვერც ციციშ²³ვილი და ვერც ელიოზიძე-გედევანიშვილი შემო²⁴გეცილოს. ვინც ამ თქუენს მკუიდრს მამულს მოგ²⁵ედავება, ჩუენდა შეცოდებად მოვჰკითხავთ.

ანე, გი²⁶ბრძანეთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზი²⁷ჩონო და სხ²⁸უანო მოსაქმენო, თქუენცა ასრე დაუმტკიცეთ და ნურა²⁹ოდეს ნუ მოუშლით და შე³⁰ცილებით.

დაინერა ბ³¹ანე)ბა ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლწ.

ხელრთვები: |³²როსტომ, მარიამ, ლუარსაბ
კათალიკოზი (უზის ჯვარი)

**1650 წ. ბარბეზის წიგნი როსტომ მეფისა
ატენელ ზაქარია ამბრისშვილისა და წიღელების
სამამულე ღვაწაჲ**

პირი: ხეც, Sd-531, საბუთი გადაწერილია XIX საუკუნეში, მოყვი-
თალო ფერის ქაღალდზე. შავი ფერის მელანი, დასმული აქვს სამეფო
გვირგვინის ფორმის რუსული ბეჭედი.

თარიღი: ქორონიკონი ტლწ (338), რაც უდრის 1650 წელს.

გამოცემები: თაყაიშვილი 1909: №103, გვ. 129-130; დოლიძე 1977:
გვ. 588-589, №300.

საბუთის დამწერი: მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

ქ. წყალობითა ღ(მრ)თისა, ესე წიგნი შეგინწყალეთ და გიბოძეთ ჩვენ,
ღ(მრ)თ(ი)ვ- გვირგვინოსანმან, მეფეთ-მეფემან, პატრონმან როსტომ,
და {თანა}მემცხედრემან ჩვენმან, დედოფალთ-დედოფალმან პატრონ-
მან მარიამ, პირმშომან და სასურველმან ძემან ჩვენმან, პატრონმან
ლუარსაბ, შენ, ჩვენს ერდგულსა და ნამსახურს ყმას, ატენელს
ამბრისშვილს ზაქარიასა და შვილსა შენსა, კარისა ჩვენისა ია-
საულს პაპუნასა, პაატასა, თათარასა შვილს, გიორ-
გისა და მომავალთა სახლისა თქვენისათა, – ყოველთავე.

მას ჟამს, ოდეს თქვენ დაწედეღნი სამძღვარზედ შეიცილენით, და
ჩვენის კარის მდივანი ბირთველი, იასაულბაში და თულბაში დოლ-
მაზა გიჩინეთ და მოკითხულ ექმნათ, რაც სანედიხო ყოფილიყო,
იმათთვის დაენებებინათ და რაც საატენო ყოფილიყო, თქვენთვის
დაედვათ.

კიოტი თქვენი სამკვიდრო და მამული იყო, თურმან ცუდათ
შემოგსარჩლებოდათ. და ახლა ამის წესით დაგიმკვიდრეთ კიოტის მი-
ნა-ალაგი: ქვემოთ ხევის პირამდინ, ზედათ გზამდინ, ერთის მხრით ბერ-
ისშვილის ახორ[ს] მიდგამდინა და ერთის მხრით ჩუხტიაშვი-
ლის მიწის მიდგამდინა. ესე ასრე და ხელშეუალად გუიბოძებია ყოვლის
კაცისაგან უცილებელად.

ანე, გიბრძანებთ, კარისა ჩვენისა ვექილნო და სხუანო მოსაქმენო,
თქვენც ასრე დაუმიკვიდრეთ და ნურაოდეს ნუ მოუშლით შექეცილებით.

დაინერა ბრძანება და ნიშანი ესე, ქრისტეს აქეთ ტლწ, ხელითა კარისა ჩვენი-
სა მდივან-მწიგნობრისა თუმანისშვილის ბირთველისითა.

ხელრთვა: როსტომ

მინანერები:

ამისი ასლი ვნახე, რომ დამპალი იყო და აღარა ჩნდა სავადი. მე გად-
მოვსწერე, არც მეტი და არც ნაკლები და არც შეიძლებოდა. ივანე ამი-
რალოვი, დუშეთის საზანდარი, კეთილშობილი. წელსა, ქრისტეს აქეთ
უჟმ, იანვრის ლ-ს (1806 წ. 30 იანვარი).

მე, ქ რ ი ს ტ ე ს ი ა მღვდელმა ამისი ასლი ვნახე და ხელი მოვანერე,
ქ რ ი ს ტ ე ს ი ა .

გადმოვსწერე ესე კოპიო თანასწორეთა, რაც ზემოთ სწერია, ჩყნთ-ს (1859)
წელსა, ივნისის ბ-ს (2) დღესა, კნიაზის ნაზირი ს ვ ი მ { ო } ნ გ ი გ ა უ რ ი .
ამის გადმონერაში დავექსნარა ტ ე ნ ი ს მუღვდელი დ ი მ ი ტ რ ი დ ა ვ ი -
დ ო ვ ი .

1650 წელი. რ ო ს ტ ო მ ი ს .

1859 წ. გადანერილი.

196

1650 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ჭიაურის მოურავ შანუხ ჩოლაყაშვილისადმი

პ ი რ ი : ხეც, S-3728, 162 rv; გადაწერილია დედნიდან 1828 წლის 30
იანვარს.

თარიღი: ქორთიკონი ტლზ (338). (რაც უდრის 1650 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : სამეფო კარის მდივან-მწიგნობარი ბირთველ
თუშანიშვილი.

ქ. ნებითა და შენევნითა ლ(მრ)თისათა, ჩვენ, მეფეთ-მეფემან, ჳელმ-
ნიფემან პატრონმან რ ო ს ტ ო მ , და თანამემცხედრემან ჩვენმან დედო-
ფალთ-დედოფალმან პატრონმან მ ა რ ი ა მ , პირმშომან და სასურველმან
ქემან ჩვენმან პატრონმან ლ უ ა რ ს ა ბ , ესე საბოლოო{ო}დ გასათავებუ-
ლი წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენთა
ერთგულთა და ნამსახურთა ყმათა ჩ ო ლ ა ყ ა შ ვ ი ლ თ ა : ქ ი ა უ რ თ
მოურავს შ ა ნ შ ე ს , შვილთა თქვენთა: პ ა პ უ ა ს , რ ო შ ა ქ ს , ა ნ -
დ ე რ მ ა ნ { ს } და მომავალთა სახლისა თქვენისათა, – ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს ე ნ დ რ ო ნ ი კ ე შ ვ ი ლ ი ს ნაქონი მამული გა-
მოგართვით და დ ე მ ე ტ რ ე ს [ვ]უბოძეთ, ანე, იმის საპასუხოდ დაგიმ-
კვიდრეთ ქ ი ა უ რ შ ი ტ ი ნ ტ ი კ ო შ ვ ი ლ ი შ ა ვ ე რ დ ა , ბ ე რ ი კ ა
და ლ ო მ ი ს გ უ { ლ } ა შ ვ ი ლ ი მისის სიძითა; ერთი ქ ი ა უ რ ე ლ ი ს
შ ა ვ ე რ დ ა ს ნაყმევი და ერთი ჯ ა ლ ა შ ვ ი ლ ი . ესე{ებ}ი მათის სახ-
ლისკაცითა და სამართლიანის სამძღვრითა, რისაც მქონებელნი იყვენენ:
მთითა, ბარითა, შენითა და ოხრითა, ყოვლითურთ თქვენთვის და თქვენთა
შვილთათვის გვიბოძებია.

გქონდეს და გიბედნიეროს ლ(მერ)თ(მა)ნ ჩვენს ერთგულად სამსახურ-
სა შინა და არ მოგეშალოს.

ანე, გობრძანებთ კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო და სხვანო მოსაქმე-
ნო, ვინცა ვინ იყვენეთ და ანუ დღეის წაღმა იქნებოდეთ, თქვენცა ასრე
დაუმტკიცეთ და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შეეცეცილებით, თვინიერ
შენევნისა და თანადგომისაგან კიდე.

დაინერა წყალობა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტლჴ, ჴელითა კარისა ჩვენისა მდივანმნიგნობრისა თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ უ ე ლ ი ს ა თ ა .

დედანს დასმული ჴქონდა რ ო ს ტ ო მ მეფის ქართული და სპარსული ბე-
ჭდები.

197

**1650 წ. წყალობის წიგნი როსტომ
მეფისა ხოსროსაჲმ**

დ ე დ ა ნ ი : სეა, 1448-268; სქელი ქაღალდი; 20,8X17,3 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მეღანი; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამი წერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. დაზიანება: მოხეულია საბუთის კიდეები, დაკარგულია რამდენიმე გრაფემა, თუმცა ტექსტი გარკვევით იკითხება. საბუთი დაკრულია სარესტავრაციო ქაღალდზე.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტლჴ, რაც უდრის 1650 წელს.

საბუთის და მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუშანიშვილი.

ქ. ნებითა და შეწევნითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მე¹ფემან, ჴელ-ნიფემან პატრონმან რ ო ს ტ ო მ , და თა³ნამეცხედრემან ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფალ⁴მან პატრონმან მ ა რ ი ა მ , პირმშომან და სასურვე⁵ლმან ძემან ჩუენმან, პატრონმან ლ უ ა რ ს ა ბ , ესე |⁶ საბოლო[ო]დ გასათავებელი ნიგნი და ნიშანი გი⁷ბოძეთ თქუენ, ჩუენსა ერთგულსა და ნამსახუ⁸რსა ყმასა ხ ო ს რ ო ს და შენთა შვილთა.

მას ჟ⁹ამსა, ოდეს მოგვიდეგით კარსა და მამულის |¹⁰ წყალობას დაგვეაჯენით, ვისმინეთ აჯა და მოხსენება |¹¹ თქუენი, შეგიწყალეთ და გიბოძეთ ხ უ და ვ ე რ და ს მამ¹²ული რომ გამოგართვით, იმის საპ[ა]სუხოდ ე |¹³ნ ი ს ე ლ შ ი ხ ა რ ა ტ ი ს ყ ა რ ა გ ო ზ ა ს მამული, რის |¹⁴აც მქონებელი ყოფილიყოს, ყოვლითურ სამარ¹⁵თლიანის საქმითა და სამძღურითა. უნაკლულო |¹⁶დ. და თქუენთვის გვიბოძებია, გქონდეს და გიბედნიერო[ს] |¹⁷ ლ(მერ)თ(მან).

ანე, გიბ(ძანე)ბთ კარისა ჩუენსა ვექილ-ვეზირ¹⁸ნო და ე ნ ი ს ე ლ თ მოურავნო, ვინცა-ვინ იყუნეთ და ან¹⁹უ დღეის წაღმა იქნებოდეთ, თქუენ-ცა ასრე გა²⁰უთავეთ და ნურა ოდეს ნუ მოუშლით და შე[ე]²¹ცილებით.

დაინერა ბ(რძანე)ბა ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლჴ, ჴელითა კა²²რისა ჩუენისა მდივან-მნიგნობრის თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს |²³ ბ ი რ თ უ ე ლ ი ს ი თ ა .

ხელრთვა: რ ო ს ტ ო მ

**1651 წ. 29 მაისი. ბანძინება ქრისტიანობა კათოლიკოსისა
თვალელთა და ნინოწმიდელთა სასახეზგრო ღაგაზე**

პირი: სეა, 1449-2657, გადაწერილია მოყვითალო ფერის ქაღალდზე. თავში მიწერილია დედნის ზომა 43X15,25 სმ., საადრიცხვო ნომერი: №223 და დედნის არქეოგრაფილი მონაცემები: შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ.

თარიღი: ქორონიკონი ტლოთ (339), მაისის ოცდაცხრა, რაც უდრის 1651 წლის 29 მაისს.

გამოცემა: კაკაბაძე, 1913: გვ. 33-34.

ქ. ჩვენ, ქრისტეს ღ(მრ)თისა მიერ კურთხეულმან, ყოვლისსა ქართველთა დიდმან მამათმთავარმა, ქართლისა კ(ათალიკო)ზმა, პატრიარქმან პატრონმან ქრისტეფორე, ესე უკუნისამდე ჟამთა გასათავებელი გარდანყუეტილობის ნიგნი და პირი დავდევით. ასრე რომე:

5 ნინონმიდელი დათვალელნი საჯოჯბის ქალაზე დცილობდენ, და ბძანებითა როსტომ ნეფისათა, შემოვიყარეთ ერთობილნი უფროსნი მცხეთისშვილნი და მოვედით თვალზედ; და შემოვიყარეთ ნინონმიდელი მაყასშვილი ზაქარია და ერთობილნი ნმიდის ნინოს ყმანი და გავასამართლეთ.

10 და მის ნინათაც მრავალი შუღლი, ყარყაში ყოფილიყო და შევადევით თვალელთ ფიცი. და შემოვიყარენ ერთობილნი თვალელნი, დაისვენეს ხატი ნმიდის ნინოსი და ნაგვიძღვენსა საჯოჯბის ქალას. და ქუემო საცილობელი იყო, კარგა გზას ქვემოთ. და დავდეგით საცილობელს ალაგზედა, სადამდისაც ცილობდენ. და დაიფიცა გულბათის შვილმა

15 მადა ერთობით თვალელთა და ამოიარეს; და დაიფიცა დრეიძემ ბეჟიტამ და მოვედით შუაზედა; და დაიფიცა გაისერას შვილმა და მოვედით ნანისქვილევთანა; და ორმა ქურუხულმა და ამოვედით თავსა ჴევის პირსა; და დაიფიცეს ერთობილთ თვალელთა და სულსა საჯოჯბის ქალა ასრე გამოიფიცეს, რომე მკვიდრათ და შეუცილებ-

20 ლათ სვეტის ცხოვლისა და თვალური იყოს.

და ასრე გავასამართლეთ და გარდავსწყვიტეთ, რომე ვერა ნინონმიდელი და ვერა მისი ყმა ვერ შემოეცილოს საჯოჯბის ქალასა, რომელიც ჩვენ გაგვესამართლებინოს.

ანე, ვინცა და რამანცა კაცმან, ანუ მეფემან, ანუ დედოფალმან, ანუ მღდელთმთავარმან, ესე ჩვენგან გასამძღრული და გაფიცული საქმე მოშალოს, რისხავსმცა ღ(მერ)თი და ყოველნი მისნი ნმიდანი ზეცისა და ქუეყანისანი, ჴორციელნი და უჴორცონი, შემ-ცა-ედების კეთრი გეზისა, შიშთვილი იუდასი, წრწოლა კაენისა, მეხდატეხილობა დიოსკორესი, ცოცხლივ დანთქმა დათან და აბირონისა, მატლთ დასხმა ეროდეესი, და ნესტორ და ერმოგინესთანამც

30 დაემკვიდრების ნაწილი და სახსენებელი მათი. და ნურათამცა სინანული-

თა ნუ იხსნების სული და სახსენებელი მათი. ხოლო დამამტკიცებელნი ამისნი ღ(მერ)თ(მა)ნ აკურთხოს.

არიან ამისი მონამენი და შუა დამხდურნი: მოურავი სუფრაჯი ბ ი -
ძ ი ნ ა , სამცხეთოს სარდალი გ ე დ ა ო ნ ი ს შ ვ ი ლ ი პ ა პ უ ნ ა ,
მ ა ლ ა ლ ა შ ვ ი ლ ი , | | სახლთუხუცესი პ ა პ უ ა , ქ ა რ ც ი ძ ე მესტუმ- 5
რე დ ა ვ ი თ , მეღვინეთუხუცესი, ს უ ე ტ ი ს ც ხ ო ვ ლ ი ს კანდელაკი
შ ი ო , ერთობილნი მ ც ხ ე თ ე ლ ნ ი , ნაცვალი შ ა ვ ე რ დ ი , ძ ნ ე ლ ი -
ა ს შ ვ ი ლ ი თ ა მ ა ზ ა დანაცვალი ხ ო ს ი ტ ა და ერთობილნი გ ა რ ე -
ჯ ე ლ ნ ი .

დაინერა წიგნი და ბძანება ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლთ, მას ჟამსა, ოდეს 10
მეფემა როსტომ რომ სანადიროთ შირაქზედ გაილაშქრა, თვესა
მაისსა ოცდაცხრასა, დღესა ხუთშაბათსა.

ხელრთვები: კ(ათალიკო)ზი ქ რ ი ს ტ ე ფ ო რ ე , [ნინოწმინდელი]
ზ ა ქ ა რ ი ა

გვიანდელი მინაწერი საბუთის თავში, ფანქრით: 1651 წ. მ ც ხ ე თ ი ს
სიგელი, მიცემული კათალიკოზის ქ რ ი ს ტ ე ფ ო რ ე ს მიერ.

**1651 წ. 10 ივნისი. თარხნობის წიგნი როსტომ
მეფისა ყაფიჩ პაპია ბობიბაშვილისაგან**

პ ი რ ი: სეა, 1450-5/37; ცისფერი ქაღალდი.

თ ა რ ი დ ი: ქორონიკონი ტლთ (339), თიბათვის ი, რაც უდრის 1651
წლის 10 ივნისს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი: კარის მწიგნობარი შაველ ყორღანაშვილი.

[ქ.] ნებითა და შენევნითა ღ(მრ)თისათა, ჩვენ, მეფეთ-მეფემან, ჴელმ-
წიფემან, პატრონმან როსტომ, და თანამეცხედრემან ჩვენმან, დედო-
ფალთ-დედოფალმან, პატრონმან მ ა რ ი ა მ , პირმშომან და სასურველმან 5
ქემან ჩვენმან, პატრონმან ლ უ ა რ ს ა ბ , ესე ამიერ ჟამთა [და] ხანთა სამ-
კვიდროთ და საბოლოოდ გასათავებელი, მტკიცე და უცვალებელი წყალო-
ბის და სითარხნის წიგნი შეგიწყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენთა ერდ-
გულთა და წესისებრივ ერთგულად და თავდადებით ნამსახურსა ყმათა
ჩუენთა: გ ო გ ი ბ ა შ უ ი ლ ს , კარისა ჩუენისა ყაფიჩს პ ა პ ი ა ს ა , სახ-
ლისა შენთა მომავალთა და შვილთა შენთა: ზ ა [ა] ლ ს , ბ ა ი ნ დ უ რ ს ,
გ ი ო რ გ ი ს , ფ ა რ ე მ უ ზ ს და გ ი ვ ი ს , შვილთა და შვილისშვილთა 10
სახლისა შენისათა, – ყოველთავე.

მას ჟამთა, ოდეს ა ც უ ტ ი ს ნასოფლარი შ უ ა ბ ო ლ ნ ი ს ი ს მამა-
სახლისის ს ა მ ე ბ ი ს ა ს ა და მის ძმათაგან გეყიდათ ა ვ ა ქ შ ა ს მინებო-
თა, მოგვიდევით კარსა [და] სიგლის გა[ა]ხლებასა [და] სითარხნეს დაგვ[ე]

აჯენით. ჩვენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი და სიგლითა ამით დაგიმკუიდრეთ ყოვლის კაცისაგან უცილებლად. ასრე გათარხნეთ და გათავისუფლეთ, რომე, რაერთიც კაცი ა ც უ ტ ი ს ნასოფლარში დაგისახლდეს, არასფერისთანა საჩვენო სათხოვარი არა ეთხოვებოდეს: არა კოდის პური, არა საბალახე ცხვრისა და ღორისა, არა პირის თავი, არა ნახირის თავი, არა ციხისა და ქალაქის მუშაობა, არა ზვრისა და სასახლის მუშაობა, არა სამელიქო და სატარულო, არა ასტაზი, თვინიერ ერთის სათათროს საურისაგან კიდე.

5 გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩვენსა ერთგულად სამსახურსა შიგან. არაოდეს არ მოგეშალოს, არა ჩვენგან და არა შემდგომად სხვათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან.

10 გიბძანებთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და სომხითის მელიქო და ტარულანო, დღეს ვინცა იყო {თ} და ან დღეის წაღმა ვინ გინდა-ვინ იქნებოდეთ, მერმე ესე ჩუენგან ბოძებული სითარხნე თქუენცა ასრე დაუმკუიდრეთ და დაუმტკიცეთ, რა რიგადაც ამ ჩუენგან ნაწყალობელს სიგელსა შიგან სწერია. რა რიგადაც საჩვენოს სათხოვრისა გამოსაღებისაგან გვითარხნე[ბია], აგრევე მელიქისა, ტარულისა და ყოვლის ჩვენის კარის ნარვლილის მოსაქმის და სათხოვრისა და გამოსაღებისაგან გვითარხნებია და გვითავისუფლებია ვითაც ნასყიდობითა აქვს თვინიერ თანადგომითა, 15 შენვენითა.

20 დაინერა ბ[რ]ძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტლთ, თიბათვის ი, ჯელითა მნიგნობრის ყო რ ღ ა ნ ა შ ვ ი ლ ი ს შ ა ვ ე ლ ი ს ი თ ა .

ხელრთვები: რ ო ს ტ ო მ , ლ უ ა რ ს ა ბ

გვიანდელი დამტკიცებები:

ეს[ე] ბატონების ბძანება ჩვენც ასრე დაგვიმტკიცებია, ვ ა ხ ტ ა ნ გ (ბეჭედი).

ჩვენ, ს ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ო ს გამგებელს ბატონისშვილს ს ვ ი მ ო ნ ს , ასე დაგვიმტკიცებია (ბეჭედი).

ჩვენ, ს ო მ ხ ი თ ი ს მელიქმა ა ვ თ ა ნ დ ი ლ , ეს ბძანება ასე გავათავეთ (ბეჭედი).

ეს ბძანება უნდა გათავდეს (ბეჭედი).

ეს ბძანება უნდა გათავდეს (ბეჭედი).

ჩვენ, თვით-ხელმწიფე მეფეთ-მეფე პატრონი ი ე ს ე , სიგელსა ამას ესრეთ ვამტკიცებთ ქკს უგ (1715), აპრილს (ბეჭედი).

ჩვენ, თვით-ხელმწიფემ, პატრონმან შ ა ჰ ყ უ ლ ი ხ ა ნ , მუშაობას გარდაისად, რარიგადაც ამ სიგელში სწერია, ასრე დაგვიმტკიცებია ქკს ტ[ო]ზ (16[8]9), იანვრის ია (11).

შ ა ჰ ყ უ ლ ი .

ჩვენ თვით-ხელმწიფე, მეფე პატრონი გ ი ო რ გ ი , სიგელსა ამას ასრე ვამტკიცებთ ქკს ტნი (1672), მაისის კზ 927), გ ი ო რ გ ი .

რარიგადაც ამ სიგელში სითარხნე სწერია, ჩვენცა ასრე გვითარხნებია, ყოვლის კაცისაგან მოუშლელათ ქკს ტმჴ (1660), თებერვლის კდ (24). შ ა ჰ ნ ა ო ზ , ლ უ ა რ ს ა ბ .

**1651 წ. 22 ივლისი. სითარხნის წიგნი ოსტომ მეფისა
ოხიაცორჩ ელიზბარ სოლაჯაშვილისადმი**

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Sd-745, მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 39,6X21,7 სმ. შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; დაზიანება: საბუთი ალაგ-ალაგ დაზიანებულია, ზოგიერთი გრაფემა დაკარგულია და გამაგრებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. საბუთი ქართულ-სპარსულია. შეიდსტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, შესრულებული ნასთადიყის ხელით, მოთავსებულია recto-ზე, ქართული ტექსტის ზედა აშიაზე.

თ ა რ ი დ ი : ქორთიკონი ტლთ (339), მკათათვის კბ, რაც უდრის 1651 წლის 22 ივლისს.

გ ა მ ო ც ე მ ე ბ ი : თაყაიშვილი 1909: გვ. 414-415, №372; ფუთურიძე: 1955: გვ. 219-220, №96.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

ქ. ნებითა და შეწევნითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, ლ(მრ)თივ-გუი²რ-გუინოსანმან, მეფეთ-მეფემან, ჴელმწიფემან პატრონმა³ნ რ ო ს ტ ო მ , და თანამეცხედრემან ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფ⁴ალმან პატრონმან მ ა რ ი ა მ , პირმშომან [და სასურველმ⁵]ან ძემან ჩუენმან, პატრონმან ლ უ ა რ ს ა ბ , ესეუკუნი[სა]⁶მდე ჟამთა და ხანთა გასათავებელი, მტკიცე და უცვა⁷ლებელი, წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და⁸ გიბოძეთ თქუენ, ჩუენთა ერდგულთა და წესისაებრ თა⁹ვდადებით მრავალფერად ნამსჯა¹⁰ხურთა ყმათა: ს ო ლ ა დ ა შ ვ ი |¹⁰ლ თ ა , ოხიაცორჩს ე ლ ი ზ - ბ ა რ ს , შვილთა თქუენთა ზ უ რ ა |¹¹ბ ს და მომავალთა სახლისა თქუენისათა, – ყ[ოველთავე.

მა¹²ს ჟამსჯა, ოდეს მოგუიდეგით კარსა და თქუენის სასაფლა[ო]ს¹³ მონასტრის სითარხნის წიგნის გაჯახლებას დაგუიჯენით, ჩუენ¹⁴ცა მოკითხული გიყავით და ძუელი სიგელი დაგკარგოდათ.¹⁵ ანე, ჩუენდა სასულიეროდ ასრე შევსწირეთ და დაუმკუი¹⁶დრეთ მონასტერს, თქუენს სასაფლაოსა, ყოვლად შესავედ¹⁷რებელსა პატიოსანსა, ყოვლად წმიდასა ლ(მრ)თისმშობელსა, რო¹⁸მე არაფერი საჩუენო და სათხოვარი-გამოსალები არა ეთხოებოდეს რა: [ა]¹⁹რა საბალახე, არა კოდისპური, არა ნახირისთავი, არა პირის²⁰თავი, არა სამეჯინიბო, ბატკანი და შიშლიგი,* – არასფერისთანა არა ე²¹თხოებოდეს-რა, ერთის ლაშქარ-ნადირობისა და სათათრო²²ს საურისაგან კიდე.

გქონდეს და გიბედნიეროს ლ²³(მერ)თ(მა)ნ ჩუენსა ერდგულად სამსჯა¹⁰ხურსა შინა და არაო²⁴დეს არ მოგეშალოს.

ანე, გიბ(ძანე)ბთ კარისა ჩუენისა²⁵ ვექილ-ვეზირნო და სხუანო მოსაქმენო, ვინცა-ვინ იყ²⁶უნეთ და ანუ დღეის წაღმა იქნებოდეთ, თქუენცა

* შიშლიგი ჩამატებულია.

ას²⁷რე გაუთავეთ, და ნურ{ა}ოდეს ნუ მოშლით და შეე²⁸ცილებით, თუინერ შენევენისა და თანადგომისა²⁹გან კიდე.

დაინერა ბ(დანება) და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტ||³⁰ლოთ, მკათათუის კბ, ჳელითა კარისა ჩუენისა მდივან-³¹მნიგნობრის თ უ მ ა ნ - ი შ უ ი ლ ი ს ბ ი რ თ უ ე ლ ი ს { ი } თ ა .

ხელრთვები: |³²როსტომ, ლუარსაბ

მინანერი: ქ. მონასტრის სით{ა}რხნის წიგნი.

სპარსული ტექსტი:

1651 წ. – 22 ივნისი

هو

حکم عالی شد آنکه بموجبی که در ذیل بخط گرجی¹ نوشته شده از ابتدا ششماه سنه توشقان نیل¹ رعایا² قریه موناسدیر را از وجوه سبلاخی و کودیس پوری سوای [سا]وری معاف و ترخان و وقف ... [گو]رخانه آباد رفعت پناه الیزبار بیگ³ ... [مستوفی] سر کاره عالی در دفتر ثبت نموده ... [چون نشان بمهر عالی] رسد اعتماد نمایند تحریرا فی ...

ის (ღმერთი)

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზედ, რომ ქვემოთ ქართულად დან-
ერილის საფუძველზე, ჩვენ, კურდღლის წლის ექვსთვეობის დასაწყისი-
დან სოფელ მონასტრის გლეხები გავათავისუფლეთ და ვათარხნეთ
საბალახოს, კოდისპურის ფულისაგან [და სხვა გადასახადისაგან], გარდა
5 საურისა, და შევწირეთ ... სიდიადის საფარველის ელიზბარ-ბეგის
სასაფლაოს ... მაღალი კარის მუსტოფიმ [ეს] ბრძანება ჩანეროს დავთარ-
ში და როცა ეს ნიშანი მაღალი ბეჭდით აღიჭურვება, დაემორჩილონ მას.
დაინერა ...

სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომ მეფის სპარსული ბე-
ჭედი. საბუთის verso-ზე მოთავსებული იყო ორი სპარსული სარეგისტრაციო
ბეჭედი, რომლებიც საბუთის დაზიანების გამო აღარ იკითხება: 1. ოთხკუთხა,
გადაშლილია. მის ქვემოთ მინანერი: بنظر رسید – „განხილულ იქნა“; 2. არ
იკითხება, მის ქვემოთ სარეგისტრაციო მინანერი: قلمی شد – „დაინერა“.

კომენტარი იხ. საბუთთან: სვა, 1450-28/189.

**1651. 30 აგვისტო. ბანჩინება ოსტომ მეფისა ყაფლან
ბარათაშვილისა და მისი ბანაყოფების - იოთამიშვილების
ღავის შესახებ**

პ ი რ ი : სეა, 1450-38/30; რუსული მმართველობის დაწესებულების პირების
დავთარი. საბუთი შესულია სარეგისტრაციოდ 1817 წლის 12 აპრილს, გატარე-
ბულია რეგისტრაციაში: 1823 წლის 23 ნოემბერს ნომრით: №30.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტლთ (339), მარიამობისთვის ლ, რაც უდრის
1651 წლის 30 აგვისტოს.

გამოცემა: დოლიძე 1972: გვ. 91, №34.

სახლისუხუცესი ბ ა რ ა თ ა შ ვ ი ლ ი ყ ა ფ ლ ა ნ და მათი განაყოფი
ი ო თ ა მ ი ს შ ვ ი ლ ე ბ ი რომე აბ ა ნ ო ს ა და ტ ა ნ ძ ი ა ს ზედათ მიწებ-
ზედ იცილებოდეს, ჩვენ, მეფემან, პატრონმან ო ს ტ ო მ , და დედოფალ-
მან პატრონმან მ ა რ ი ა მ , სახლისუხუცესი დივანბეგი ო ო ი ნ , ვეზირი
ა ლ ა მ ო ი ა ნ და კარისკაცები დაუსხით.

5

მოკითხული ვქენით იმ მიწების საქმეზედ. ამას წინათ, ნ ე -
ს ტ ა ნ დ ა რ ე ჯ ა ნ დედოფალსა თავისი სახლისუხუცესი შ ი ო შ და
ბოქოულთუხუცესი ა ლ ა თ ა ნ გ ი გაეგზავნა. იმათ ენახა და გაესინჯა
და გაესამართლა. და ერთხელ ის მიწები ი ო თ ა მ ი ს ა გ ა ნ გამოფიცუ-
ლი ყოფილიყო, მაგრა ვერ შეჯერებულიყვნეს და ხელახლა კიდევ ი ო თ ა მ
დაეფიცებინა.

10

ახლა კიდევ ჩვენს კარზედ შეისარჩლნეს. ჩვენ ეს დარბაისელნი
უჩინეთ. და მოკითხული ვქენით და, რადგან ორჯერ გამოფიცული იყო,
ყ ა ფ ლ ა ნ აღარას ემართლებოდ{ა} და აღარც მესამე ფიცი დაედებო-
და. რაც მაშინ იმათ გაუსამნავს და გაუსამძღვრავს ის მიწები, ჩვენცა სამ-
კვიდროდ და საბოლო{ო}დ ი ო თ ა მ ი ს შ ვ ი ლ ე ბ ი ს ა თ ვ ი ს გვიბო-
ძებია. ყ ა ფ ლ ა ნ ს და მის შვილებს ი ო თ ა მ ი ს შ ვ ი ლ ე ბ თ ა ნ ჴელი
აღარა აქუს.

15

ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტლთ, მარიამობისთვის ლ.

XIX ს-ის მინაწერები:

- ასლთან სწორ არს, თ(ავად)ი რ ა ტ ი ე ვ ი .
- სოვეტნიკი, თავადი გ ა ბ რ ი ე ლ რ ა ტ ი ე ვ ი .
- მივიღე მე, ბ ა რ თ ო [ვ] ი ს კნეინ{ა}მ, მ ა რ ი ა მ .

**1651 წ. ყმა-მამულის წყალობის წიგნი ორბელიანის
მეფისა ავალ ავალიშვილისადმი**

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Hd-14685, მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 36,9X22 სმ. შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი და სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; საბუთის თავი დაზიანებულია და შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით.

პ ი რ ი : სეა, 1461-3/79.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტლო (339), რაც უდრის 1651 წელს.

გ ა მ ო ც ე მ ა : თაყაიშვილი, 1910: გვ. 550-551, №572.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

ქ. ნებითა და შენე[ვნითა] ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, ლ(მრ)თივ გუირ-გუინოსა|²ნმან, მეფეთ-მეფემან, ჳელმნიფემან, პატრონმან როსტომ, და|³ თანამეცხედრემან ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფალმან პატრო|⁴ნმან მარია მ, პირმშომან და სასურველმან ძემან ჩუენმა|⁵ნ, პატრონმა ლუარსაბ, ესე უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა გასა|⁶თავებელი, მტკიცე და უცვალებელი სამკუიდრო და საბოლო ნიგნი|⁷ და ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენსა ერდგ|⁸ულსა და მრავალფერად თავდადებით ნამსახურთა ყმათა: ა ვ ა ლ ი |⁹ შ ვ ი ლ თ ა ა ვ ა ლ ს ა , ძმასა თქუენტა დ ა ვ ი თ ს , ქ ა ი ხ ო ს რ ო ს , ლ ო ნ ე ნ ა ს ა , შვი|¹⁰ლთა და მომავ[ა]ლთა სახლისა თქუენისათა, – ყოველთავე.

მას ჟამს,|¹¹ ოდეს მოგუიდეგით კარსა და ამოვარდნილის გოშპარ-ი[ს] შვი|¹²ლის, ვაჩნაძის დავითის კერძს მამულს დაგუ-იაჯენით, ჩუენცა|¹³ ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი, ვითაც თავის სიცოცხ|¹⁴ლეში ამას შემოგუეხუენნეს, რომე, ჩუენს სიკუდილს უკ|¹⁵ან, ვისაც ეს ჩუენი უმცროსი შვილი შერთოთ და წყალო|¹⁶ბა უყოთო, ჩუენი მამული და ალაგიც იმათ უბოძეთო.

|¹⁷ანე, იმისი შვილი თქუენს სახლში გამოვათხოეთ და მამუ|¹⁸ლიც თქუენ დაგიმკუიდრეთ და გიბოძეთ მითთა, ბარითა, სასახლ|¹⁹ითა, წყლითა და წისქულითა, ველითა და ვენაჯითა, სასაფლა|²⁰ოთა და ეკლესი[ი]თა, შენითა და ოჯერითა, საძებრითა და|²¹ უძებრითა, საჭმრითა და უჭმრითა, შესავლითა და გასავლ|²²ითა, – ყოვლითურ, უნაკლულოდ თქუენტუის და თქუენტა შ|²³უილთათვის ამ წეს[ითა] გუიბოძებია, რომე სადამდი და|²⁴ ვ ი თ ი ს ცოლ-ყოფილი ცოცხალ იყოს, მამულშიაც ეკითხოდეს და|²⁵ პ ა ტიოსნადაც მოეპყრათ.

გქონდეს და გიბედნიეროს ლ(მერ)თ(მან)|²⁶ ჩუენსა ერდგულად სამსახურსა შინა და არაროდის არ მო|²⁷გეშალოს არა [ჩუენგან] და არა შემდგომად სხუათა||²⁸ მეფეთა და მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბ(რძანე)ბთ კარისა ჩუენისა|²⁹ ვექილ-ვეზირნო და სხუანო მოსაქმენო, ვინცა-ვინ იყუნ|³⁰ეთ და ანუ დღეის წაღმა იქნებოდეთ, თქუენცა

ა³¹სრე დაუმტკიცეთ და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შე³²[ე]ცილებით, თუნიერ შენვენისა და თანადგომისაგან³³ კიდე.

დაინერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლთ, ჴე³⁴ლითა კარისა ჩუენისა მდივანმნიგნობრის თ³⁵უ მ ა ნ ი შ უ ი ლ ი ს ბ ი რ თ უ - ე ლ ი ს ი თ ა .

ხელრთვა: |³⁶რ ო ს ტ ო მ

24-ე სტრიქონზე უზის მრგვალი ფორმის სპარსული ბეჭედი.

მინანერი: 1651 წ.

ქ. ა თ ლ ა ს ა ზ ი ს შვილის

ქ. ა თ ე ლ ა ს [ა] ზ ი ს ა .

კომენტარი:

ავალიშვილების ერთი ნაწილი თეიმურაზ მეფის ერთგულებით გამოირჩეოდა. ქართლში როსტომის გამეფების შემდეგ ისინი თეიმურაზს კახეთში გადაჰყვნენ. ქართლში დარჩა ქაიხოსრო ავალიშვილი, რომლის როსტომთან შერიგებაც სათუო იყო (იხ. კომენტარი საბუთთან Sd-556-ა). როგორც ჩანს, როსტომის მიერ კახეთის შემოერთების შემდეგ ავალიშვილები ბედს შერიგებიან. ზემომოყვანილი საბუთიდან ჩანს, რომ ავალ ავალიშვილი როსტომს სთხოვს ვაჩნაძე-გოშპარიშვილის მამულს. ვაჩნაძეთა მამულები მათ თეიმურაზის მეფობის დროსაც ჰქონიათ მიღებული (დოკუმენტური წყაროები, 2019: 322-324). ავალმა ვაჩნაძეთა მამული მემკვიდრეობით მიიღო ცოლის მხრიდან. მას ცოლად ჰყავდა დავით ვაჩნაძის უმცროსი ქალიშვილი და ამიტომაც დაეკისრა დავითის ქვრივზე (სიდერდზე) მეურვეობა. საგულისხმოა, რომ ეს თავად დავითის სურვილი ყოფილა: „ვითაც თავის სიცოცხლეში ამას შემოგუესუეწნეს, რომე ჩუენს სიკუდილს უკან, ვისაც ეს ჩუენი უმცროსი შვილი შერთოთ და წყალობა უყოთო, ჩუენი მამული და ალაგიც იმათ უბოძეთო“.
დავითის მამულები მის სიძეებს შორის განაწილდა. დავითის მემკვიდრეობა მიიღო ასევე მისი უფროსი ქალიშვილის ქმარმა გიორგი ანჩაბაძემ (იხ. Qd-1653).

1651 წ. საბარძალოს უამოსავლის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა სვეტიცხოვლისაგან

საბუთი დაკარგულია. ტექსტი შემორჩენილია თ. ჟორდანიას პუბლიკაციით.

თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი ტლთ (339), რაც უდრის 1651 წელს.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ჟორდანია 1897: გვ.465 (შემოკლებით).

როსტომ მეფე წერს: „სხვის ბატონობის ჟამშიცა და მერმე ბატონის თეიმურაზის ჟამშიცა.. უკან საგარეჯოს სამქ(მ)ოში საბატონო რამ აღებულა, რაჲც ნივთისთანა ან საბალახე და ან სხუა რამ საქმე, ნახევარი ბატონისა ყოფილა და ნახევარი სუჭტის ცხოვლისა...
5 ჩუენცა ამგუარად გაგიურიგებია.. და დაგვიმტკიცებია: ყოვლისფერის ჩუენის ასალებისაგან ნახევარი შეგვიწირავს სუჭტიცხოვლისათვის.
ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტლო, გიორგობისთვის კზ.

1651 წ. წყალობის განახლების წიგნი ოსტომ მეფისა ორბიტა მამაცაშვილისაღმი

შემორჩენილია საბუთის XIX საუკუნეში გადაწერილი ორი პირი: 1. სეა, 1449-1102; 2. 1450-48/15.

თარიღი: ქორონიკონი ტლო (339), რაც უდრის 1651 წელს.

საბუთის დამწერი: სამეფო კარის მწიგნობარი: ავთანდილ მარტიროზისშვილი.

ქ. ნებითა და შენეენითა ღ(მრ)თისათა, ჩვენ ღ(მრ)თივ გვირგვინოსან-
მან მეფეთ-მეფემან პატრონმან როსტომ და თანამეცხედრემან ჩვენმან
დედოფალთ-დედოფალმან პატრონმან მარიამ ესე უკუნისამდის ჟამ-
თა და ხანთა გასათავებელი სამკვიდრო და საბოლოო წყალობის წიგნი და
5 სიგელი შეგიწყალეთ და გიბოძეთ თქვენ ჩვენს ერდგულთა და ნამსახურთა
ყმათა მამაცაშვილს რობიტასა ძმასა შენსა შიოშს შვილთა
თქვენთა და თუნა და პაპუნასა შვილთა და მომავალთა ყოველთავე
სახლისა თქვენისათა.

მას ჟამსა, ოდეს სახლის უხუცესმა მანურჩარ თქვენი მემკვიდრე
10 გლეხი კეჩხაძე შეგიხუთა და აღარ დაგანება მას უკან მათი შვილნი
და ძმისწულნი რომე გაიყარნეს თქვენ მოხვედით და იმ თქვენის მემკვიდ-
რის გლეხის წყალობასა დაგვეაჯენით ჩვენ მოკითხული ვქენით და არას
გემართლებოდა რაც ძაბუნობით და უსამართლოდ არ წაერთმევიანა.

ანე, შეგიწყალეთ და გიბოძეთ, რუის თქვენივე მემკვიდრე გლეხი
15 კეჩხაძე შიუკა, პაპუნა, პაატა და მათი სახლის კაცნი მათის
მამულითა და ნასყიდითა და უსყიდითა და მექუდი იურიის მამულითა
რისაც მქონებელნი ყოფილიყვნენ მათის მითითა, ბართა, წყლითა, წისქ-
ვილითა, ველითა, ვენახითა, და ყოვლისა მისის სამართლიანის სამძღვრი-
თა და საქმითა, ისრევ სამკვიდროდ და საბოლოოდ თქვენთვის და თქვენთა
20 შვილთათთვის გვიბოძებია. გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თმან ჩვენს
ერთგულობასა და სამსახურსა შიგა.

ანე, გობრძანებთ კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო, მდივანნო, და სხვა-

ნო მოსაქმენო. მერმე ბრძანება და ნიშანი ესე თქვენცა ასრე დაუმტკიცეთ და გაუთავეთ რა რიგათაცა ამა ჩვენგან ნაწყალობევსა სიგელსა შიგან ენეროს. ნურცა რას თქვენ შეუშლით და შეეცილებით თვინიერ თანადგომისა და შეწვევისაგან კიდე.

დაინერა ნიშანი და ბრძანება ესე ჩვენი ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტლმ, ჯელ-ითა კარისა ჩვენისა მდივან-მნიგნობრის მ ა რ ტ ი რ ო ზ ი ს შ ვ ი ლ ი ს ა ვ თ ა ნ დ ი ლ ი ს ა თ ა . 5

ხელრთვები: რო ს ტ ო მ , მ ა რ ი ა მ

205

1651 წ. წყალობის ბანახლების წიგნი ოსტომ მეფისა პაპუნა შავლენიშვილისადმი

დ ე დ ა ნ ი : სეა, 1448-88; მოყვითალო სქელი ქაღალდი; ზომა: 39,2/19,2 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მელანი; განკვეთილობის ნიშანი: სამი წერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. დაზიანება: დაზიანებულია განაკვეც ადგილებში, რამდენიმე ადგილას ამოხეულია რამდენიმე გრაფემა, თუმცა ტექსტის წაკითხვა სრულადაა შესაძლებელი; დაზიანებული ადგილები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით.

თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი ტლმ (339), თიბათვის 0, რაც უდრის 1651 წლის 10 ივნისს.

[ქ.] ნებითა და შეწვევითა ღ(მრ)თისათა, ჩვენ, მე¹ფეთ-მეფემან, ჯელ-მნიფემან პატრონმან რო ს ტ ო მ , და თანამე²ცხედრემა ჩვენმა, დედოფალთა-დედოფალმა, პატრონმა მა³რიამ, ძემა ჩუენმა, პატრონმა ლ უ ა რ ს ა ბ , ესე საბოლოოდ გ⁴ასათავებელი, მტკიცე და შეუცვალებელი, ყოვლის კაცისაგან ⁵მოუდევარ- მოუსარჩლეი წყალობისა წიგნი და სიგ⁶ელი დაგინერეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენთა ერდგულთა ⁷და მრავალფერად ნამსახურსა ყმასა: ფ ა ვ ნ ე ლ ი შ ვ ი ლ ს | ⁸ პ ა პ უ ნ ა - ს ა , ძმასა თქუენსა თ მ ო გ ვ ე ლ ს , ი ო თ ა მ ს და შ | ⁹ ი ო შ ს , შვილსა თქუენსა ჯ ა ზ დ ა ნ ს , ძმისწულსა თქუენსა ი | ¹⁰ ო რ ა მ ს , შვილთა, შვილიშვილთა და მომავალთა სახლ | ¹¹ ისა თქუენისათა, – ყოველთავე.

მას ჟამსა, [მოგვიდევით ¹² კარსა და თქუენის სამკუიდროს მამულის წყალობასა დაგუე¹³ აჯენით, ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი, შეგ¹⁴ ინწყალეთ და გიბოძეთ თქუენი მემკვიდრე ყმის ო | ¹⁵ რი განაყოფი – ნ ა მ ო რ ა ძ ე ე ბ ი ი ო რ ა მ , მისის მამული¹⁶ თა, რისაც მქონებელი დღეს იყოს მისის ნასყიდითა ¹⁷ და უსყიდითა; რ ო ბ ა მ ა მისის მამულითა; ო ტ ი ნ ა , ნ ა მ ა | ¹⁸ ლ ა , ბ ი ძ ი ნ ა , მათის მამულითა; ი რ ე მ ა შ - ვ ი ლ ი ს ვენახის ბოლოს ¹⁹ რომ მოჭრილი ბაგა ჰქონდა, იმას გარდაისათ ნასყიდითა და ²⁰ უსყიდითა, მითითა, ბარითა, წყლითა, წისქუილითა, ველით²¹ ა, ვენახითა, საძებრითა და უძებრითა, შესავლითა და გამო-

სავ²³ლითა, ყოველის მისის სამართლიანის საქმითა, შენით²⁴ა და ოჯერიითა.

როგორც ძველითგან სამკვიდრ²⁵ო და მოუდევარი ყოფილა, ახლა კიდევ უ²⁶ფრო მეორეთ დაგიმკუიდრეთ. და სამკუიდროთ²⁷ და საბოლოოდ გვიბოძებია, ყოვლის ა და მ ი ს მონა²⁸თესავეს კაცისაგან უცილებლად.

ქონდეს²⁹ და გიბედნიეროს ღმ[ერ]თ[მა]ნ ჩუენსა ერდგულად ს³⁰ამ-სახურსა შიგან, არაოდეს არა მოგეშალოს ა³¹რა ჩუენგან და არცა შემდგომად სხუათა მ³²ეპატრონეთაგან. ამისთვის არავის მართებს შემოცილ³³ება, რომე ეს აზნაურშვილები – ნ ა მ ო რ ა ძ ე ე ბ ი ცოტას³³ხანს ჩვენთვის სახასოდ დავიჭირეთ. და მოკითხული³⁴ ვქენით და, ვითაც ამათი სამკვიდრო იყო და მო³⁵უდევარი, ჩუენცა არ და[ვ]უჭირეთ და ისრევ უბო³⁶ძეთ. თუ ვისმე ან თავადსა, და ანუ მეპატრონეს³⁷ ვისმე ეულობით დავიჭიროს და ან ნიგნი ჰქო³⁸ნდეს, ყველა სიგლითა და ბძანებითა ამითა გ³⁹ავგიცუდებია და მტკიცე ესეოდენი არის.

ანე, ⁴⁰ უზუდაესთა მოგახსენებთ, უქუედაესთა გიბძანებთ, კარისა ჩ⁴¹უენისა ვექილ-ვეზირნო, მდივან[ნ]ო, და სხუანო კარისა ⁴² ჩუენისა მოსაქმენო, ვინ გინდა-ვინ იყოთ და ანუ დღეის ნ⁴³ალმა ვინ გინდა-ვინ იქნებოდეთ, ბძანება სიგელით ⁴⁴ თქუენცა ასრე დაუმკუიდრეთ და დაუმტკიცეთ, რარიგა⁴⁵დაცა ამა ჩუენგან ნაბოძებსა სიგელსა შიგ⁴⁶ა ენეროს, ნურას მოუშლით და შე[ე]ცილებით, თვინი⁴⁷ერ თანადგომისა და შენევისაგან კიდე.⁴⁸

დაინერა ბძანება და სიგელი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლთ, ⁴⁹ ხელითა კარისა ჩუენისა მდივანის მ ა რ ტ ი რ ო ზ ა შ ვ ი ⁵⁰ ლ ი ს შ ა ლ ვ ა ს ი თ ა .

ხელრთვები: რ ო ს ტ ო მ , მ ა რ ი ა მ , ლ უ ა რ ს ა ბ

გვიანდელი მინანერი: რ ო ს ტ ო მ მეფის ნაბოძები ნ ა მ ო რ ა ძ ე .

კომენტარი ფაველენიშვილებზე იხ. საბუთთან: სეა, 1450-45/168.

206

1651 წ. თარხნობის წიგნი როსტომ მეფისა ბერშა ჯაბჯაურისადმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Hd-14661-ბ, მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 41,3X15 სმ. ყავისფერი მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი და სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; საბუთის დაზიანებული ადგილები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. საბუთი შედგება ა და ბ ნაწილისაგან. ა) არის 1631 წლის 21 თებერვლით დათარიღებული, მეფე თეიმურაზის მიერ გაცემული საბუთი ჯაბჯაურებისადმი, ხოლო ბ) 1651 წლის როსტომ მეფის თარხნობის წიგნი ჯაბჯაურებისადმი.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტლთ (339), რაც უდრის 1651 წელს.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ე. თაყაიშვილი: 1910, გვ. 540-541, №561.

ქ. ჩუენ, ღ(მრ)თივ გუირგუინოსანმა, ქ ა რ თ ლ ი ს ა და² კ ა ხ ე თ ი -
ს ა – ორისავე მპყრობელმან, მეფეთ³-მეფემან, ჴელმნიფემან, პატრონ-
მან როსტომ და⁴ ძემან ჩუენმან, პატრონმან ლ უ ა რ ს ა ბ , ესე⁵
წყალობისა და სითარხნის ნიგნი და ნიშანი შეგ⁶წყალებთ და გიბოძეთ
შენ, ჯ ა ბ ჯ ა უ რ ს ბ ე რ უ ა ს |⁷ ა , ი ო კ ი მ ე ს , გ ი ო რ გ ა ს , თ ე -
ვ დ ო რ ა ს და გ ი ო რ გ ი ს , შ⁸ვილთა და მამავალთა სახლისა თქუენი-
სა, – ყოველ⁹თავე.

მას ჟამსა, ოდეს სითარხნის წყალობას დაგუ¹⁰ჯენით, შეგიწყალებთ
და ასრე გათარხნეთ, რომე, ¹¹ არაფერის თანა საჩუენო სათხოვარი და
გამოსალები¹² არა გეთხოვებოდეს-რა, ერთის ლაშქარ-ნ¹³ადირობის
მეტ¹³. და რაგუარადაც ამ სიგ¹⁴ქელით თარხანი ხარ, ი¹⁴მრიგად ჩუენც
გუითარხნებიხართ და ყოველმა ჩ¹⁵უენმა მოსაქმე[თა] ამრიგად ამყოფეთ.

ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტ¹⁶ლთ.

გვიანდელი მინანერები:
გ უ რ ა მ ი ა ნ თ ი .
მღ. პ. კ ა რ ბ ე ლ ა შ ვ ი ლ ი .

კომენტარი:

საბუთში ზოგადად არის საუბარი ჯაბჯაურების გათარხნებაზე. თუ
რას გულისხმობდა მათდამი გაღებული მეფის წყალობა და გათარხ-
ნება, დაკონკრეტებულია საბუთის პირველი ნაწილში (Hd-14661-ა), რო-
მელიც წარმოადგენს 1631 წლის 21 თებერვალს თეიმურაზ მეფის
მიერ ამავე ჯაბჯაურებისადმი ბოძებულ სიგელს (იხ. დოკუმენტური
წყაროები, 2019: 363).

**1651 წ. მამულის წყალობის განახლების წიგნი როსტომ
მეფისა შარეშთუხუცეს კაათა ჯავახიშვილისადმი**

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Hd-14426, მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა:
37,5X23,5 სმ. შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი:
ორწერტილი და სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; საბუთი მცირედ
დაზიანებულია და შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. საბუთი ქარ-
თულ-სპარსულია. აოსტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, შესრულებული შე-
ქასთეს ხელით, მოთავსებულია recto-ზე, ქართული ტექსტის თავში. საბუ-
თი წარდგენილია რუსული მმართველობის რეგისტრაციაში 1817 წლის 12
აპრილს, გატარებულია – 1824 წლის 21 იანვარს ნომრით: №103.

პ ი რ ი : ხეც, Qd-9624; კრ. H-2830 (108).

თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი ტლთ (339), რაც უდრის 1651 წელს.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ე. თაყაიშვილი, 1909: გვ. 69-71, №51; ვ. ფუთურიძე 1955: გვ. 221-222, №97.

საბუთის და მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

ქ. ნებითა და შეწევნითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემ[ან], ჴელ-მნი²ფემან პატრონმან როსტომ, და თანამეცხედრემან ჩუენმან, პატრონმ[ან], |³ დედოფალთ-დედოფალმა მარია მ, პირმშომან და სასურველმან ძემან⁴ ჩუენმან, პატრონმან ლუარსაბ, ესე მტკიცე და უცვალებელი, სამკუიდრ⁵ო და საბოლო ნიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქუენ,⁶ ჩუენთა ერდგულთა და წესისებრივ, მრავალფერად თავდადები⁷თ ნამს[ა]ხურსა ყმასა ჯავახიშვილს, ფარეშთუხუცეს პა[ა]ტასა,⁸ ძმასა თქუენსა ქახოსროს, შვილთა: ზურაბს, ჯავახსა, გაბრიელს,⁹ შვილთა და მომავალთა ს[ა]ხლისა თქუენისათა, – ყოველთავე.

მას ჟამსა,¹⁰ ოდეს მოგუიდეგით კარსა და თქუენის სამკუიდროს ნოდორეთ¹¹ის წყალობას გუიაჯენით, ჩუენცა ვიგულეთ და ვიგულსმოდგინეთ, ვი¹²სმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი, შეგინყალეთ და გიბოძეთ ნო¹³დორეთს თქუენი საკერძო სამკუიდრო მამული არდაზიანდიშვილის მის¹⁴ყიდულითა, რისაც მქონებელნი ყოფილიყუნეთ, ყოვლითურ. მკერვალი¹⁵ და გულიაშვილიც თქუენი მკუიდრი იყო, მაგრამ ამჴელად ვერ გიბოძეთ¹⁶ და, ამას გარდაისად, გასყიდული და გაუსყიდელი: მითითა, ბარიითა, წყლ¹⁷ითა, წისქუილითა, ველითა და ვენაჯითა, შენითა და ოჯერიითა, შესა¹⁸ვლითა და გასავლითა, საჯმრითა და უჯმრითა, საძებრითა და უძებრითა,¹⁹ – ყოვლითურ, რაც თქუენის ნათესავისაგან გამოგეყოს, უკლებრივ.²⁰ და უცილებრად თქუენთუის და თქუენთა შვილთათუის გუიბოძებია²¹ სამკუიდროდ და საბოლო[ო]დ, ვითაც თქუენივ მკუიდრი იყო. ამაღ დაგიმკუიდ²²{რ}ეთ და ყოვლის კაცის უცილებრად გიბოძეთ.

გქონდეს და გიბედ²³ნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენსა ერდგულად სამსახურსა შინა, და არაოდეს არ მ²⁴ოგეშალოს არა ჩუენგან და არა შემდგომად სხუათა მეფეთა და დედოფალთაგან.

ანე, გიბ(ძანე)ბთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და სხუანო მ²⁵ოსაქმენო, ვინცა-ვინ იყუნეთ და ანუ დღეის ნალმა იქნებოდეთ, თქუენცა²⁶ ასრე დაუმკუიდრეთ, რარიგადაც ამა ჩუენგან ნაწყალობევისა ფარვანაში ე²⁷წეროს, და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შექეცილებით, თუინიერ შე²⁸წევნისა და თანადგომისაგან კიდე.

დაინერა ბ(ძანება) და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტ²⁹ლთ, ჴელითა კარისა ჩუენისა მდივანმწიგნობრის თუმანიშვილის³⁰ ბირთველსითა.

თუ ამ მამულისა სხუა ნიგნი და სიგელი გამოჩნდ³¹ეს, სიგლითა ამითა გაგუიციუდებია და მტკიცე ესე ოდენი არი³²ს, და კიდეც უნდა საბოლო[ო]დ გაუთავდეს.

ხელრთვები: |³³ მ ა რ ი ა მ , ლ უ ა რ ს ა ბ

როსტომ მეფის ბეჭედი: ყაენის ფეხთა მტვერი როსტომ მეფე გამტ-
კიცებ.

XIX საუკუნის მინანერები: სოვეტნიკი თ(ავად)ი თ ა რ ხ ა ნ ო ვ ი .

მინანერი: ნ ო დ ო რ ე თ ი ს სიგელი. ჩაინერა ობ, 62-ე წიგნში, 103.

სპარსული ტემსტი:

1650-1651 წწ.

[حكم عالی] شد آنکه بنابر شفقت عالی در باره رفعت پناه باداده بیگ | [داروغه فرا]ش خانه بموجبی که
در ذیل بخط گرجی نوشته شده از ابتداء توشقان نیل | ... برات ایللی را ... عن ... مشارالیه سوای دو خانه
وار | ... سهراب نویسنده گرجی و دیگری در وجه خیاط مقرر است | ... [مشار] الیه و کیخسرو برادر
و اولاد او مقرر فرموده ارزانی داشتیم | ... [انجا] مشار الیه را تیولدار با استقلال خود دانسته سال بسال
| [مالوجهات و] [جوهات و حقوق دیوانی] [خود] را موافق دستور العمل آنولایت در | ... و قض [ایه
سان] [حه خود را] سوای قضیه خون بدو [رفع نمایند ... و هر سا] له حکم مجدد نطلبند | ... سنه ۱۰۶۱

ის (ღმერთი)

გამოვიდა [მაღალი ბრძანება] მასზე, რომ სიდიადის თავშესაფარის
[ფარეშთუხუცესის] პ ა ა ტ ა - ბ ე გ ი ს მიმართ მაღალი წყალობის გამო,
იმის საფუძველზე, რაც ქვემოთ ქართულად არის აღნიშნული, კურდღლ-
ის წლის დასაწყისისდან ... ს ა ბ ა რ ა თ ი ა ნ ო ს ..., გარდა ორი კომლისა,
ქართველი მწერლის ზ უ რაბისა და სხვა (მეორისა), მკერავად დაყენებუ- 5
ლისა, ხსენებულ [პ ა ა ტ ა ს], მის ძმას ქ ა ი ხ ო ს რ ო ს და მის შვილებს
ვუნყალობეთ და ვუბოძეთ. იმ ადგილის [გლახებმა] ხსენებული პირი თავის
სრულუფლებიან თიულდარად უნდა ცნონ, [ყოველ] წელს [თავისი მალუ-
ჯათი და] სხვა გამოსაღები და სახელმწიფო გადასახადი იმ ქვეყნის დას-
ტურლამალის თანახმად [მას გადაუხადონ] და [სასამართლოს] საქმეები, 10
სისხლის [სამართლის] საქმეთა გარდა, მას [გადასაწყვეტად და ყოველ]
წელს ახალ ბრძანებას ნუ მოითხოვენ. [დაინერა] 1061 წ...

სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომ მეფის სპარსული ბეჭედი.
საბუთის recto-ზე მოთავსებულია თითქმის გადასული სპარსული სარეგის-
ტრაციო ბეჭედი წარწერით از امر الله حسب سعهلوه – „ალაჰის ბრძანებად ჩათ-
ვალეთ“, რომლის ქვემოთ არის მინანერი: بنظر رسید – „განხილულ იქნა“.

კომენტარი იხ. საბუთთან Hd-14450.

**1651 წ. თარხნობის წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა
ზაქარია რუსთველისა და წმ. სამების საყდრის ყმებისადმი**

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Ad-597; მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 34,5X20,7 სმ. შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი, სამწერტილი ან ოთხწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; საბუთი მცირედ დაზიანებულია და შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით.

თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი ტლთ (339), რაც უდრის 1651 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : სამეფო კარის მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ხახანაშვილი, 1891: გვ. 30-31; დოლიძე 1965: გვ. 220-221, №77.

ქ. ჩუენ, ღ(მრ)თივ-გუირგუინოსანმან მეფეთ-მეფემან, ჳელმ²ნიფე-მან პატრონმან როსტომ, და თანამეცხედრე³მან ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფალმან პატრონმან მა⁴რიამ, პირმშომან და სასურველმან ძემან ჩუენმან, პ⁵ატროწმან ლუარსაბ, ესე მტკიცე და უცვალებელი სა⁶ბოლოდ გასათავებელი ნიგნი და სიგელი გიბოძეთ⁷ თქუენ, ჩუენტა ერდგულთა და წესისებრივ ნამსახურ⁸თა რუსთულს, პატრონს ზაქარიას, მას ჟამსა, ოდეს⁹ მოგუიდეგით კარსა და ერთღ(მრ)თ(ა)ებისა, ერთუფლებ¹⁰ისა, ღ(მრ)თისა დიდებ¹¹ულისა და წმიდისა სამეზის მამულის ნიგნი¹¹ის გაქახლებას დაგუეაჯენით.

ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და¹² მოხსენება თქუენი და მოკითხული გიყავით და ძუელნი გ¹³უჯარიც გინახეთ, რარიგადაც ამას წინათ ძუელით-გა¹⁴წელმნიფეთ გაერიგებინათ საყდრის მამულის საქმე, ჩ¹⁵უენცა იმავე წესითა, ჩუენდა სადღეგრძელოდ, ასრე გა¹⁶გითარხნეთ, რომე არაფერი საჩუენო სათხოვარი და გამოს¹⁷აღები თქუენის საყდრის ყმას არა ეთხოებოდეს-რა, ერ¹⁸თის ლაშქაქარ-ნადირობის მქეტი და საურისაგანც არ გეთხო¹⁹ოს, და ვერც¹⁹ ქურდის მძებნელმან ჳელი დაიდვას. რარიგადაც ძუელს²⁰ გუჯარში ეწეროს, ჩუენც იმრიგად გაგუითავებია.

ა²¹წე, გიბ(რძანე)ბთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და სხუა²²ნო მოსაქმენო, ვინცა-ვინ იყუნეთ და ანუ დღეის წაღმა²³ იქნებოდეთ, თქუენცა ასრე დაუმკუიდრეთ და ნურაოდეს²⁴ ნუ მოუშლით და შექეცილებით, თუინიერ შეწვენისა და²⁵ თანადგომისაგან კიდე.

ვინცა და რამანცა კაცმან ად²⁶ამის მონათესავემან ამის შლად და ქცევად ჳელყოს, მასმ²⁷ცა რისხავს თავად დაუსაბამო ღ(მერ)თი [და] ყოველნი მისნი წმ²⁸იდან, ზეცისანი და ქუეყანისანი, ჳორციელნი და უჳორციონი.²⁹

დაინერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლთ, ჳელითა კარი³⁰სა ჩუენისა მდივანმწიგნობრის თუმანიშვილის³¹ ბირთულისითა.

აგრევე, რარიგადაც ამას წინათ ჳელმნიფეთაგან ||³² ხახულისა

ლ (მ რ) თ ი ს მ შ ო ბ ლ ი ს მამულისაც ნამეკობრევი შესწნეოდ³³ეს და მისი ჯურუმი საყდარს შესწნეოდეს, ჩუენც იმავე წე³⁴სით დაგუმტკიცე-ბია [და] სამეკობრო რაც წესი იყოს, პატრო³⁵ს უნდა რომე მიეცეს, და თუ სხუის კაცის ნამეკობრევი³⁶ს ს³⁶აყდრის ყმათზედ გამოწნედეს, ერთისათუ-ის ორი პატრონს³⁷ უნდა რომე მისცენ და სხუა რაც საზღ³⁸აური გამოვ-იდ³⁸ეს, ისიც საყდარს უნდა რომე მიართონ. და ამ საქმით³⁹ გარიგდეს და არც ტყუე ეთხოებოდეს საყდრის მა⁴⁰მულსა.

ხელრთვა: რ ო ს ტ ო მ

21-ე და 22-ე სტრიქონებს შორის დასმულია მცირე ზომის, ოვალური სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭედი, ლეგენდით: [١٠٥٩ ؟] **خاک پای علی منوچهر** – „ალის ფეხის მტვერი, მანუჩარ. (1059 ? = 1649)“

გვიანდელი მინანერი: 1651 წ.

კომენტარი იხ. საბუთთან ხეც, Hd-14481.

209

1651 წ. წყალბის წიგნი როსტომ მეფისა მესტუმრე ღონღარა ეჯიბისწმილისაღმე

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Hd-14673; ღია ყავისფერი ქაღალდი; 1 ფ.; ზომა: 55.8X29.3 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მელანი; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; საბუთის კიდეები ორივე მხარეს მოხეული აქვს, თუმცა საბუთის ტექსტი თავიდან ბოლომდე გარკვევით იკითხება; საბუთი გამაგრებულია სარესტავრაციო ქარაღდით; საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპარსული. ოცსტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, შექასთენასთალიყით შესრულებული, მოთავსებულია დოკუმენტის recto-ზე.

პ ი რ ე ბ ი : 1. 1450. 6-95

თ ა რ ი დ ი : დოკუმენტს უზის თარიღი: ქორონიკონი ტლი (339), რაც უდრის 1651 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ავთანდილ მარტიროზისწმილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ფუთურიძე, 1955: გვ. 224-226, N98.

[ქ.] ნებითა და შეწვევითა ლ(მრ)თის(ა)თა, ჩუენ, ლ(მრ)თივ-გუირ-გუინოსანმან, მეფეთ-მეფე[ემან] |¹ პატრონმან რ ო ს ტ ო მ , და თანამეცხ-დრემან ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფალმა² [პატრონმან მ ა რ ი ა მ , ესე უკუნისამდის ხანთა და ჟამთა გასათავებელი, სამკუიდრო |³ და საბოლოო, მტკიცე და შეუცვალე⁴ბელი] წყალობისა წიგნი და სიგელი შეგიწყ[ალ] |⁴ ეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენსა ერდგულსა და წესისაებრ ნამსახურსა ყმასა ე ჯ ი |⁵ ბ ი ს შ ვ ი ლ ს ა , კარისა ჩუენისა მესტუმრესა დ ო ნ დ ა რ ა ს , და ძმასა თქუენსა ზ უ რ [ა ბ] |⁶ ს , ძმისწულსა შენსა, მ ი რ ზ ა ა ლ ი ს ,

შვილთა თქუნთა შ ა ვ ე რ დ ი ს და გ ა მ რ ი კ ს , შვილთა |⁷ და მომავალ-
თა ყოველთავე სახლისა თქუნისათა.

მას ჟამსა, ოდეს ბედნიერ ჯელმნიფე|⁸თა, მამა-პაპათა ჩუნთა, პა-
პათქუენი და მამათქუენი ლ ო რ ი და ღ მ ა აყარა და ს ო მ ხ ი თ ს
გარ|⁹მოესხა, და ბედნიერს პაპასა ჩუნსა ლ უ ა რ ს ა ბ ს , და მეფესა
პატრონსა ს |¹⁰ ვ ი მ ო ნ ს , პაპა-მამათა თქუნთათვის წყალობა ექნა და
ებოდებინა ს ო მ ხ ი თ ს ოჯერი ნასოფლ[ა]|¹¹რი ყ უ დ რ უ და ნასოფლარი
შ ი ხ რ ო ბ ა ნ ი , და პაპა-მამათა თქუნთა აეშენა და სამკუიდროდ |¹²
დაგრჩომოდა, და დღევანდლამდის ჯელმნიფეთ აღარა შეეშალა, აგრევე
– შ უ ლ ა ვ ე რ ს ერთი ვ|¹³ენაჯი მამისთქუნისაგან ნასყიდი, კიდევ
მ ა მ ხ უ ტ ი ს თავს ნასყიდი მთის მინები, – ესე[ქ]ები |¹⁴ ყოვლის კაცისა-
გან შემოუსარჩლელად ჯელთა გქონდა. ამაების წიგნებიცა და სხვა კიდევ
ჩ|¹⁵უნგან და ბედნიერის ჩუნის ძმისა და ძმისწულის ნაბოდები მამული-
სა სიგლებიცა ფათე|¹⁶რაკისა საქმითა დაგნოდა, და დამწვარი წიგნებიცა
მოიტანეთ და გვაჩვენეთ და წიგნებისა გა[ა]ხ|¹⁷ლებასა დაგუეაჯენით.

ჩუნ ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი, შეგინყალეთ და სიგლ|¹⁸-
თა ამითა გაგიახლეთ და გიბოდეთ სოფელი ყ უ დ რ ო და სოფელი შ ი ხ -
რ ო ბ ა ნ ი მათის ნასო|¹⁹ფლარებითა, რისაც მქონებელნი ყოფილიყუნენ;
და შ უ ლ ა ვ ე რ ს თქუენი ნასყიდი ვენაჯი; და მ ა |²⁰ მ ხ უ ტ ი ს თავსა
ნასყიდი მ[ა]თის მინები, – ესე[ქ]ები მისის მითთა, ბართთა, წყლითა, წის-
ქულითა, ველ|²¹ითა, ვენაჯითა, საწნავითა და სათიბითა და ყოვლის მისის
სამართლიანის საზმლურითა და საქ|²²მითა, სამკუიდროდ და საბოლაოდ
თქუნთვის და თქუნთა შვილთათვის გუიბოდებია.

გქონდეს |²³ და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩუნსა ერდგულობასა და
სამსახურსა შიგან.

ანე, გიბაძნებთ კარი|²⁴სა ჩუნისა ვექილ-ვეზირნო, მდივანნო და
სხვანო მოსაქმენო, ვინ გინდა-ვინ იყუნეთ და ანუ ვინ გინდა |²⁵ იქნებო-
დეთ მერმე, ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე ჩუენი თქუნცა ასრე დაუმტკიცეთ,
რარიგაცა ამა ჩუნგან |²⁶ ნაწყალობევს ფარვანაშიგა ეწეროს. ნურცა რას
თქუნ შეუშლით და შე[ქ]ცილებით, თუინი|²⁷ერ თანადგომისა და შეწევ-
ნისაგან კიდე.

დაინერა ნიშანი და ბძანება ესე ჩუენი, ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლთ, ჯელი-
თა კარი|²⁸სა ჩუნისა მდივან-მწიგნობრისა მ ა რ ტ ი რ ო ზ ი ს შ ვ ი ლ ი ს
ა ვ თ ა ნ დ ი ლ ი ს ი თ ა .

ხელრთვები: რ ო ს ტ ო მ , ლ უ ა რ ს ა ბ

სპარსული ტექსტი:

هو

حکم عالی شده انکه بنابر سفتت در باره | عمده الاشباه دوندار توشمال بموجبی که در ذیل | بخط گرجی
نوشبه شده قری و باغ انلورا | و مزرعه مفصله ذیل من اعمال سمخوت را |

მزرე	ბაე	ყრე	ყრე
მამხოთ	ანკორ დრ	შიხ ჟობან	ჟოდრო
	ყრე შოლეირ		

ბდსტორი კე ჟბლ აზ ბნ ბნოლ მშარალე 1 მჟრრ ვ ბნარეხ შჰერი ჳი ჳედჰ სჰე 1061 | აჰკამ ბნოლ სოჰტჰ ბოდ ბნოლ მომი ალე | ვ ჳმაცტ მჳკორჰ ჳბლ შჰჳტ ვ მრჰმტ ჳრმოჰ |
 სჰერაბ | შაჰობრდი | კამრეკ |
 ბრადრ ტოშმალ მზოორ | ჳლდ ტოშმალ | ჳლდ სჰერაბ მზბრ |
 არზანი დაშტბმ რეაია მჰალმზბორჰ | მშარალეჰ რა ბნოლდარ ბასტჳლალ ჳოდ დანსტჰ | მალოჳჰატ ვ ჳოჰჰატ
 ვ ჰჳოლ დოვანი ჳოდ რა | სოი ჳჳზიჰ ჳონ ბმოი ალეჰ რეგ ნემანდ კე | მოჳჳლ ჳჳსაბ პრსშ ნმოჰ
 ბჳბვლ რსანდ | მოსტოჳი სრკარ ალი დრ დჳტრ ბბტ ნმოჰ აზ ბებბრ ვ ბბდბლ | მვონ შნასდ ვ ჳონ ბმჰრ
 რსდ აცტმად დარნდ ბრბრა ჳი შჰერ მჰრმ სჰე ...

[ის (ღმერთი)]

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ თანასწორთა ბურჯის, მესტუმ-
 რე დონდარის მიმართ ყურადღების გამო [და] იმ საფუძველზე, რაც
 ქვემოთ ქართულად არის აღნიშნული, ჩვენ ხსენებულ [დონდარს] და
 ქვემოთ მოხსენიებულ პირებს: ხსენებული მესტუმრის — დონდარის
 ძმას ზურაბს, ხსენებული მესტუმრის შვილს, შავერდის, ხსენებუ- 5
 ლი ზურაბის შვილს გამრიკს თიულად ვუნყალობეთ და ვუბოძეთ
 სომხთს დამოკიდებული სოფლები, ვენახი და მიწები, რომლებიც ქვე-
 მოთ დაწვრილებითაა ჩამოთვლილი: სოფელი ყუდრუ, სოფელი ჩიხ-
 ჩობანი, ვენახი სოფელ შულავერში, მიწები სოფელ მამხუტის
 თავზე – იმ წესით, რომლითაც ხსენებულ [დონდარს] აქამდე ჰქონდა 10
 თიულად დამტკიცებული, [მაგრამ] 1061 წლის მოჰარამის თვეში თიულის
 სიგელები დასწვოდა. ხსენებული ადგილების გლეხებმა ხსენებულნი თავ-
 იანთ სრულუფლებიან თიულდარად უნდა ცნონ, თავიანთი მალუჯათი და
 სახელმწიფო გადასახადი [მათ უნდა მისცენ] და გარდა სისხლის [სამართ-
 ლის] საქმეებისა [სხვა სასამართლო საქმეები] მათ გადასცენ, რათა სამარ- 15
 თლიანად გამოიძიებენ რა, გადანყვიტონ [ისინი]. მაღალი კარის მუსტოუ-
 ფი [ამ სიგელს] შეიტანს რა დავთარში, ცვლილებისა და გადაკეთებისაგან
 დაცულად იცნობს მას და როცა მასზე ბეჭედი დაისმევა – დაემორჩილონ.
 დაინერა 1... წლის მოჰარემის თვეში.

სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომ მეფის სპარსული ბე-
 ჳედი, რომლის ლეგენდაც ვერ იკითხება. საბუთის verso-ზე – სამი სპარსული
 სარეგისტრაციო ბეჭედი: 1. ოვალური, ნარწერი: „يا معين الضعفا“, ო, უძღურთა
 შემწე!“ 2. ნარწერი: „غلام شاه عليقولي“, შაჰის მონა ალიყული“, 3. ნარწერი:
 „يا صاحب العصر و الزمان“, საუკუნისა და დროის მფლობელო!“ ბეჭდის ქვეშ არის
 მინანერი: „داينერა“.

XIX საუკუნის მინანერი საბუთის recto-ზე: ზაქარია ყორ-
 დანოვთაგან ნა{რ}მოდგენილი ერთი სიგელი.

პრეზენტარი:

ეჯიბისშვილ/ეჯუბაშვილ დონდარას როსტომის კარზე მესტუმრის თანამდებობა ეკავა. იგი უნდა იყოს ეჯუბას ვაჟი, რომელიც 1623 წლის საბუთით ასევე მეფის მესტუმრეა (პირთა ანოტირებული ლექსიკონი, 1993: 164). მიუხედავად იმისა, რომ სხვა ეჯუბიშვილები არსად იხსენიებიან მესტუმრეებად, საფიქრებელია, რომ მათი გვარი სწორედ ეჯიბიდან არის წარმომდგარი. ერთიანი ქართული მონარქიის პირობებში ეჯიბი შედიოდა მანდატურთუხუცესის უწყებაში და ამირეჯიბის (მეკარეთა უფროსი) უშუალო ხელქვეითი იყო (სურგულაძე, 2017: 222). საქართველოს დაშლის შემდეგ ამირეჯიბის თანამდებობა თანდათანობით დაემცრო და ეს სამოხელეო ტერმინი გვარად გადაიქცა, მაგრამ სამეფო კარზე ეჯიბის თანამდებობა, რომელსაც, როგორც ჩანს, შერწყმული ჰქონდა მესტუმრის ფუნქციებიც, შენარჩუნებული იყო. ეჯიბისათვის ნებადართული იყო მეფესთან შესვლა ყველგან და ყოველთვის, რადგან მის მოვალეობებში შედიოდა მეფეთა შეტყობინებების დაგზავნა და აგრეთვე, მისთვის ახალი ინფორმაციის მიწოდება. მას უფლება ჰქონდა გაესაჯაროებინა მეფის გადაწყვეტილები, ამიტომაც უწოდებს მას სულხან-საბა „მეფის მაგიერ მოლაპარაკეს“. დოკუმენტში მნიშვნელოვანია ეპიზოდი, რომელშიც დასაბუთებულია მეფის მიერ წყალობის გაცემის აუცილებლობა. დონდარა ეჯუბიშვილს დაწვია მისი წინაპრებისთვის ძველ მეფეთაგან ბოძებული წყალობის სიგელები. მართალია, დამწვარ საბუთებს იურიდიულ ძალა აღარ ჰქონდა, მაგრამ როგორც ნივთმტკიცება, დონდარას ისინი მეფის წინაშე წარუდგენია. დონდარა და მისი სახლეული როსტომის ერთგულ ფეოდალებს წარმოადგენდნენ. მათ მონაწილეობა მიუღიათ როსტომსა და თეიმურაზს შორის მომხდარ თიანეთის ბრძოლაში, ასევე ნოდარ ციციშვილის აჯანყების ჩახშობაში (იხ. Qd-9585).

[1651 წ.] წყალობის ბანახლების წიგნი როსტომ მეფისა დონდარ ეჯიბისშვილისაგან

პ ი რ ე ბ ი : Qd-9585; სეა, 1450-6/92.

საბუთის დათარიღება: საბუთს თარიღი არ უხის. ვითვალისწინებთ რა 1648 წლის თიანეთის ბრძოლას და, ასევე 1651 წლის როსტომის წყალობის წიგნს ამავე პირისადმი, წინამდებარე საბუთსაც ამავე 1651 წლით ვათარიღებთ.

საბუთის დამწერი: მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : გოგოლაძე, 2011: გვ. 132-133; გოგოლაძე, 2012: გვ. 83-84.

ქ. ნებითა და შეწევნითა ღ(მრ)თისათა, ჩვენ, ღ(მრ)თივ-გვირგვინოსან-
მან, მეფეთ- მეფემან პატრონმან როსტომ, და თანამეცხედრემან
ჩუენმან, დედოფალთ- დედოფალმან პატრონმან მარიამ, პირმშომან
და სასურველმა ძემნა ჩუენმან, პატრონმან ლუარსაბ, ესე უკუნის-
ამდე ჟამთა გასათავებელი წყალობისა წიგნი და სიგელი შეგიწყალეთ და 5
გიბოძეთ თქვენ, ჩვენთა ერდგულთა და წესისაებრივ ნამსახურთა ყმათა:
კარისა ჩვენისა მესტუმრეს ეჯიბის შვილსა დონდარას, ძმასა
შენსა ზურაბს, შვილთა თქვენთა შავერდის და გამრიკს, შვი-
ლთა და მომავალთა სახლისა თქვენისათა.

მას ჟამსა, ოდეს ჯალაბქის ფათერაკის საქმითა ძველითგანც თქვე- 10
ნის ნაქონისა და მეორედ ჩუენგანც ნანყალობევსა და ჯილდოდ ნაბოძე-
ბისა ტალავრისა თავს სოფლის მამუტარქაშქენისა, და
კიდევ ჩუენგან ჯილდოდ ბოძებულის ტალავერს ჩუენის სახასოს
მებადურისა, და დარბაზელთაგან თქუენი ნასყიდი სავენახისა 15
წიგნები და სიგლები დაგწოდა, და დამწვარი წიგნებიცა ჩუენს წინა მოიტა-
ნეთ, და წიგნებისა გაქაზლებას მოგვიდეგით კარსა, და ჯიმშერისა
და ნასოფლარის ბაღდადის წიგნების გაქაზლებასა დაგუიჯენით,
ჩუენ ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი, შეგიწყალეთ და სიგლით ამითა
გაგიახლეთ გიბოძეთ ძველთაგანაც თქუენის ნაქონი, და ნოდარზედ 20
რომ გავიმარჯვეთდა თქუენ კაცი დაგრჩა და მოგვართვით, ხელახლად
ამისად ჯილდოდ ჩუენგან ნაბოძები სოფელი მამუტარაშქენი, და
კიდევ თიანეთს ბატონს თეიმურაზზედ რომე გავიმარჯვეთ, და
მაშინცა კაცი დაგრჩა. და ამისად ჯილდოდ კიდევ გიბოძეთ ტალავერს 25
ჩუენი სახასო მებადური შავერდა, შვილები: ხოჯა, ამირა და
ამირაიზა მათის შვილებითა; და ტალავრისა და დარბაზის
სამძღვარზედა თქუენგან ნასყიდი მიწა, სავენახე, ახალშენი, ბაგა, – ეს-
ეჭები მათის მითთა, ბართა, წყლითა, წისქვილითა, ველითა, ვენაჭითა,
საწნავითა და უწნავითა და ყოვლის მისის სამართლიანისა სამზღურითა
და საქმითა, სამკუიდროდ და საბოლოოდ თქვენთვის და თქუენთა შვილთ- 30
ათვისა გვიბოძებია.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერთმა)ნ ჩუენსა ერდგულობასა სამსახ-
ურსა შიგაწ.

ანე, გიბრძანებთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო, მდივანნო ...

კომენტარი იხ. საბუთთან ხეც, Hd-14673.

**1651. ბანჩინება როსტომ მეფისა რამაზ და ძაიხოსრო
ღებანოზისშვილების ბაჟრის შმსახეზ**

პირი: სეა, 1450-31/102; გადაწერილი დედნიდან რუსული მმართველობის პირების დავთარში. საბუთი შეტანილია სარეგისტრაციოდ 1817 წლის 12 აპრილს, გატარებულია რეგისტრაციაში: 1823 წლის 17 აპრილს, ნომრით: №102.

თარიღი: ქორონიკონი ტლოთ (339), რაც უდრის 1651 წელს.

საბუთის დამწერი: მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

[ქ]. ნებითა და შენევენითა ლ(მრ)თისათა, ჩვენ, მეფეთ-მეფემან, ხელმწიფემა, პატრონმან როსტომ, და თანამეცხედრქემა ჩუენმა, დედოფალთ-დედოფალმან პატრონმან მარია მ, და პირმშომან ძემან, სასურველმან ჩვენმან, პატრონმან ლუარსაზ, ესე უკუნისამდე ჟამთა გასათავებელი წყალობის წიგნი და სიგელი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, დეკანოზის შვილს რამაზას და ძმისწულსა შენსა ელიზბარს, შვილთა შენთა, არდაშელს და იასეს, მამავალთა სახლისა შენისათა.

ასრე რომე, შენ და შენი ძმა ქაიხოსროვ გაიყარენით, მაგისა სიგელშიაც ასრე ეწერენით და გაგყარეთ სამართლიანის საქმით. გერგო წილად: კარსნის მოურავობა და ძეგუს მართურაშვილის ხატისა მამული, გერგო, რისაც მქონებელი იყო; და მისი განაყოფი ზაღიკა მისის მამულითა, რისაც მქონებელი იყო; გომთ მოურავობა, და მაზიტა ოქროპირი შვილი მისის მამულითა, რისაც მქონებელი იყო; გომთ ზვარისა, სასახლისა, ქუევერისა, მარნისა; და რაც სახასო მიწა გქონდა, ორი წილი ყუელასგან შენ დაგანებეთ, მესამედი — ქაიხოსროს; კოდმანს – ოთისა შვილი ხახანა ელიას შვილის მამულითა და ბედენა, რისაც მქონებელი იყო; დარჩიას შვილი ბოგანო, მისი ძმა ზოსიმე ბოგანო და ბეჟიტას შვილი ბოგანო, რამაზას შვილები ბოგანო, ზაქარიას შვილი ბოგანო; კოდმანს სასახლე ორი წილი, ზურები ორი წილი და რაც სახნავი [გ] ქონდეს, ორი წილი; საუმცროსო – მუნჯა და სახდელს ზეით ორის დღის მიწა; ხუთის დღის მიწა კუთხში, კანდელაკის მიწასთანა დამაგნაკორს [გ] ორგა ლაფანა შვილი მისის მამულითა, შვიათის მამული ორი წილი, საჭრეთს სამი კუამლი კაცი, რისაც მქონებელი იყო.

გიბ(ძანე)ბთ კარისა ჩუენისა ვაქილ-ვაზირნო, მერმე, რარიგადაც ჩუენს ნაწყალობელს სიგელში ეწეროს, თქვენც ასე გაუთავეთ.

ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტლოთ.

დაიწერა ბრძანება ესე მდივანმწიგნობრის თუმანიშვილის ბირთველსითა.

დედანს ჰქონია ხელრთვა: რ ო ს ტ ო მ

XIX ს-ის მინაწერები: ასლთან სწორ არს, თა(ვადი) რ ა ტ ი ე ვ ი .

სოვეტნიკი თა(ვადი) გ ა ბ რ ი ე ლ რ ა ტ ი ე ვ ი .

დ ა ვ ი თ ე ლ ი ო ზ ო ვ ი .

კომენტარი:

დეკანოზის შვილები იყვნენ მცხეთი შვილ ზუმბულიძეების განაყოფები. გვარსახელი დეკანოზის შვილი წარმოდგება სვეტიცხოვლის დეკანოზ იესე ზუმბულიძისაგან. (პირთა ანოტირებული ლექსიკონი, 1993: 248).

**1651 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ამაჲ
ალავერდელ არსენ ავალიშვილისაგან**

საბუთი დაკარგულია. ტექსტი შემორჩენილია XIX საუკუნის პუბლიკაციით.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტლთ (339), რაც გვაძლევს 1651 წელს.

გ ა მ ო ც ე მ ა : akak, 1866: გვ. 18-19

ქ. ჩუენ, ლუთივ-გვირგვინოსანმან, ქ ა რ თ ლ ი ს ა და კ ა ხ ე თ ი -
ს ა – ორისავე მპყრობელმან, მეფეთ-მეფემან, ჳელმწიფემან პატრონმან
რ ო ს ტ ო მ , თანამეცხედრემან ჩუენმან, დედოფალთა-დედოფალმან
პატრონმან მ ა რ ი ა მ , პირმშომან და სასურველმან ძემან ჩუენმან, პა-
ტრონმან ლ უ ა რ ს ა ბ , ესე მტკიცე და უცვალობელი სიგელი, ნიგნი და
ნიშანი გიბოძეთ თქუენ, აბბა-ა ლ ა ვ ე რ დ ე ლ ს ა , ა ვ ა ლ ი შ ვ ი ლ ს ა
პატრონს ა რ ს ე ნ ი ს .

ასე და ამა პირსა ზედა რომე, მოკითხული ვქენით და ნმიდის გ ი -
ო რ გ ი ს საყდარში არაფერი სახელმწიფო ხელი არა შევიდოდა-რა,
ლაშქარ-ნადირობისაგან კიდე. და ლაშქარ-ნადირობისაც ასრე ყოფილიყო
რომე, რაც თქუენის ყმის ლაშქარ-ნადირობის ჳურუმი ავიდის, ნახევარი
საყდარსა და ნახევარი სახელმწიფოდ წაილიან. რადგან ძველითგანც ასრე
გარიგებული იყო, აღარც ჩუენ მოვშალეთ. ძრვისაგან დაქცეული წმინდა
მონასტერი ა ლ ა ვ ე რ დ ი ს ა ხელახლად აღვაშენეთ და სიგლითა ამით
კიდევ ახლათ დაუმტკიცეთ ჩუენდა სადღეგრძელოდ და მეფობისა ჩუენი-
ს ა წარსამართებლად. და არაფერი ჩუენი ხელი არ შევიდოდეს-რა: არა
ტყვის თხოვნა, არა საური, არა სამეკონბრისმძებნელო, არა მუშაობა, არა
სამასპინძლო, არაფერი გამოსაღები არა ეთხოებოდეს-რა.

ანე, გიბრძანებთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და წარვლენილ-
ნო მოსაქმენო, დიდნო და მცირედნო, ვინ გინდა-ვინ ბრძანებისა ჩუენისა
მორჩილნი იყვნეთ, თქვენც ასრე გაუთავეთ ბრძანება და სიგელი ესე. და

ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შექცევილებით, თვინიერ შეწევნისა და თანადგომისაგან. ვინცა და რამანცა ა დ ა მ ი ს მონათესავემან ესე ასე არ გაუთაოს, თავადამც რისხავს ცისა და ქუეყანის შემოქმედი ღმერთი და ყოველნი მისნი წმიდანი, ზეცისანი და ქუეყანისანი, ხორციელნი და უხორციონი.

5 დაინერა წიგნი და ბრძანება ესე ქორონიკონსა ტლთ, ხელითა კარისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობრისა თ უ მ ა ნ ი ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ ვ ე ლ ი ს ა თ ა .

1756 წლის მინანერი:

ჩუენ, ს ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ო ს მეფედ ცხებულის, პატრონის მეფის თ ე ი მ უ რ ა ზ ი ს ძე, მეფე კ ა ხ ე თ ი ს ა ...[ერეკლე] ვამტკიცებ სიგელსა ამას. რაგვართც ამაში სწერია, იმ რიგათ დაგვიმტკიცებია. ღვინობისთვის იბ, ქორონიკონს უმდ.

კომენტარი:

არსენ ავალიშვილი – ზაქარია ავალიშვილის ვაჟი. ოსმალთაგან სამცხის მიტაცების გამო ავალიშვილების ოჯახი ქართლში გადავიდა და თეიმურაზ I-ის (მისი ქართლ-კახეთში მეფობის წლებში) მფარველობაში შევიდა.

არსენი თავისი ბიძის – იოანე ქართლის მთავარეპისკოპოსის მიერ სამონაზვნოდ იყო აღზრდილი. სასულიერო მოღვაწეობას იგი სამცხეში ყოფნის დროს იწყებს და საფარის წინამძღვარია. სამცხის დატოვების შემდეგ მეფე თეიმურაზი მას უწყალობებს სოფ. არადეთთან მდებარე გაუქმებული ეკლესიის წინამძღვრობას და ეხმარება მონასტრის დაფანტული ყმების მოგროვებაში (დოკუმენტური წყაროები, 2019: 248, 276).

როსტომის მიერ ქართლის დაკავების შემდეგ ავალიშვილები (უმრავლესობა) თეიმურაზს ჯერ იმერეთში გადაყვნენ, ხოლო მისი კახეთში დაბრუნების შემდეგ კახური მამულები მიიღეს. არსენი ამ დროს ბოლბის მთავარეპისკოპოსი გახდა, ალავერდელი კი მოგვიანებით მიიღო, დაახლოებით 1648-1660 წლებში მართავდა ეპარქიას. მისი სავერდებელი წარწერა შემორჩენილია ძველი შუამთის ჯვრის ტიპის ეკლესიის კანკელზე: „ღმერთო, შეიწყალე ფრიად ცოდვილი ალავერდელი არსენი“. არსენ ალავერდელს მონაწილეობა მიუღია ბახტრიონის აჯანყებაში (კაჭარავა, 2010: 144-148).

[1651-1656წწ.] სასამართლო განჩინება სახლთუხუცეს
 ყაფლან ბარათაშვილსა და მეჯინიბეთუხუცეს
 პაატას ღავახი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Sd-794; მოყვითალო თხელი ქაღალდი; ზომა: 47,2X20,5 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მელანი; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი და სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. დაზიანება: მოხეულია საბუთის ზედა კიდე, დაკარგულია პირველი სტრიქონის ბოლო სიტყვა. ამოხეულია რამდენიმე ადგილას. დაზიანებული ადგილები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. უხის ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების ბეჭედი.

საბუთი უთარიღოა. თ ა რ ი დ ე ბ ა მდივანბეგ როინ ჯავახიშვილის (1638-1666) და სახლთუხუცეს ყაია ციციშვილის (1651-1656), სახლთუხუცეს ყაფლან (1646-1658) თანამდებობრივი თანხედრის წლებით.

გ ა მ ო ც ე მ ე ბ ი : თაყაიშვილი 1909: გვ. 122-124, №96; დოლიძე, 1972: გვ. 109-110, №48.

ქ. თუით ჯელმნიფემან, პატრონმან როსტომ, ჩუენი ეფისკოპოზნი [პატრონი] |² თ ბ ი ლ ე ლ ი , სახლისუხუცესი ც ი ც ი შ უ ი ლ ი პატრონი ყ ა ი ა , ბოქაუ|³ლ{თ}უხუცესი დ ა ვ ი თ ი შ ვ ი ლ ი პატრონი ე ლ ი ზ - ბ ა რ , ჯ ა ვ ა ხ ი შ უ ი ლ ი |⁴ დივანბეგი პატრონი როინ * და თ უ მ ა ნ - ი შ ვ ი ლ ი ჩუენის კარის მდივა|⁵ნი ბ ი რ თ უ ე ლ ი , გუერც შემოვისხით, ბ ა რ ა თ ა შ ვ ი ლ ი ს , სახლისუხუც|⁶ის ყ ა ფ ლ ა ნ ი ს ა , მეჯინიბეთ-უხუცის პ ა { ა } ტ ა ს ი და პ ა პ უ ნ ა მ სასაფლაოსა |⁷ და სამამულის საქმე ყუელა გაუსინჯეთ ლ(მრ)თის შიშს ქუეშე.

ერთმანერ|⁸თს ბევრს საცილობელს საქმეს უჩიოდენ.

ანე, ჩუენ ამისი ასრე |⁹ გაუჩინეთ: რადგან სახლისუხუცესი ყ ა ფ ლ ა ნ ამას ამბობდა, ფ ი ტ |¹⁰ არ ე თ ს თავს სასაფლაოსთან ჯელი არა გაქუ-თო, და რომელიც თქუენი ეკუდ|¹¹არი არის, იმას არას გეცილებითო.

ამაში პ ა { ა } ტ ა მ ა და პ ა პ უ ნ ა მ ასრე |¹² უპასუხეს: ტყუილად ამბობო, თორე ყუელგან ჯელი გუაქუსო და სასაფლაოც |¹³ სასწორიოდა გუქონებიათო. ამაზე ყ ა ფ ლ ა ნ სახლისუხუცესმან ამორო |¹⁴ უპასუხა. თქუენ ერთის ეკუდ{ე}რის მეტი არა გქონებიათო.

ანე, ჩუენ ამისი ას|¹⁵რე გაუჩინეთ. ნადგეს ყ ა ფ ლ ა ნ ხუთის თავი-სის შესახელებულის აზნაური|¹⁶ს შვილითა და თხუთმეტის შესახელებუ-ლის მსახურიოთა რომელიც სასნაული |¹⁷ პ ა { ა } ტ ა მ ა და პ ა პ უ ნ ა მ მოუსვენოს და ასრე შეჭვიცოს: “ამისმა მადლმა{ნ}, |¹⁸ {ა}მისმა გამაცხ-ორებელმან ქრისტემენ ლ(მერ)თ(მა)ნ, პ ა { ა } ტ ა ვ და პ ა პ უ ნ ა ვ ! ფ ი ტ ა რ ე თ |¹⁹ რაც თქუენი ეკუდარი არ არის და გლეხი, მის მეტი საქმე თქუენ თავს |²⁰ სასაფლაოში ჯელი არა გაქუს. და შ ი ნ დ ნ ა რ ს ა და

* ბოლო ორი სიტყვა დაწერილია მწიგნობრისავე ხელით, გადაშლილი „ჯავახი-შვილის“ ნაცვლად.

ჯ ა ბ ა ს რომ გუე²¹ცილებით, ისიც ერთობის დროს ამ მონასტრისა და სასაფლაოსათვის |²² შემონიშნული იყოს, და თქვენ ზელი არა გქონებიათ.”

თუ ამგუა²³რად შეჰფიცოს არა ზედა-აც, და დარჩეს სახლისუხუცესს²⁴ თავი სასაფ²⁴ლაო და შენიშნული ნაოჭარი. და თუ ვერ შეჰფიცოს, რაც სამარ²⁵თლიანი მათი კერძი იყოს, პ ა { ა } ტ ა ს ა და პ ა პ უ ნ ა ს დაანებონ, და სა²⁶ხლისუხუცესი ყ ა ფ ლ ა ნ ნულარ შექეცილების ჭ რ ე შ ს გლახება |²⁷ ხოდაბუნსა, ი რ ა გ ე ლ ს კაცსა, ს ა ვ ა ნ ე ლ ს ერთს გლახსა, და რ ბ ა ზ ი ს ა , თ ა |²⁸ მ ი დ ი ს ა და ბ რ უ ტ ი ა ნ - ი ს მ თ ა ს ა , შ ა უ მ ა შ ვ ი ლ ი ს ნასყიდს ვენაჟსა და |²⁹ ნასოფლარს ს ა რ კ ი ნ ე თ ს .

სახლისუხუცესი ყ ა ფ ლ ა ნ რომ ეცილება, ამის³⁰ ფიცი პ ა { ა } ტ ა ს ა და პ ა პ უ ნ ა ს დავევით. ხუთი შეგდებული მათი აზნა³¹ური-შუილი და თხუთმეტი მათივ ესახელებული მსახური – ორთავ³²თან მი{ი} ტანონ და ასრე შეჰფიცონ: “ამისმა ძალმა{ნ}, ამისმა გამაცხორებელ³³მან ქრისტემან ღ(მერ)თ(მან), სახლისუხუცესო პატრონო ყ ა ფ ლ ა ნ , |³⁴ რაც საძალოდ არ მოგვინდომე, ეს მამულები ჩუენთ მამა-პაპათაგან |³⁵ დაგურ-ჩომოდეს, და ჩუენთან არცა-რა საქმე გქონდეს და არც თ³⁶ქუენის სახლისკაცისა იყოს.”

თუ ასრე შეჰფიცონ, არა ზედა-აც და და³⁷რჩეს პ ა { ა } ტ ა ს ა და პ ა პ უ ნ ა ს . * თუ ვერ გამოეფიცონ, რომელზედაც გამტყუნდენ, |³⁸ დარჩეს სახლისუხუცესსა და პ ა { ა } ტ ა და პ ა პ უ ნ ა ** ნულარ ეცილება.

აგრევე, ამას |³⁹ გარდაისად, სახლისუხუცესი ყ ა ფ ლ ა ნ და პ ა პ უ ნ ა ერთს სანისქუილოსა [...]*** |⁴⁰ და ლ ი ყ უ რ ე თ ს ორის დღის მინაზედ რომ იცილებიან, თუ ესე |⁴¹ ც ფიცში თან გამოატანონ, ყ ა ფ ლ ა ნ ნულარ ეცილება და |⁴² დარჩეს პ ა პ უ ნ ა ს ა . და თუ ვერ შეჰფიცონ, დარჩეს სახლ-ლ{თ}უხუცეს ყ ა ფ ლ ა ნ ს .

ჩუენი განაჩენი ამას იქით არ არის, და ვინც |⁴³ ამას გარდავა, თუითო სოფელი თარჯიმნად უნდა დაგვიდონ.

გვიანდელი მინაწერები:

ყ ა ფ ლ ა ნ ი ს ა ბ ა რ ა თ ა შ ვ ი ლ ი ს ი , ი ა რ ა ლ ი შ ვ ი ლ ი ს პ ა - ტ ა ს ი .

ფ ი ტ ა რ ე თ ი ს სასაფლაოზედ წერილები, ე რ ი ს თ ვ ი ს ი ე ს ე ს წიგნები ამაში ძეს.

რ ო ს ტ ო მ მეფისა ფ ი ტ ა რ ე თ ი ს სასაფლაოს შესახებ 1634-1653.

საქსიდ. II. 96

* სახელი „პაპუნას“ ჩამატებულია სტრიქონს ზემოთ.

** სახელი „პაპუნა“ ჩამატებულია სტრიქონის ზემოთ.

*** აქ ამოჭრილია საბუთის ქვედა კიდე და დაკარგულია ტექსტი. განიხივე რამდენიმე გრაფემის ზედა ტანი.

**1652 წ. 3 იანვარი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა
ყაფლან ბარათაშვილისადმი**

პირი: სეა, 1450-15/127; გადაწერილი დედნიდან რუსული მმართველობის პირების დავთარში. საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპარსული. პირს ერთვის ექვსსტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, ნასთალიყის ხელით გადაწერილი.

თარიღი: ქორონიკონი ტმ (340), იანვრის გ, რაც უდრის 1652 წლის 3 იანვარს.

გამოცემები: ფუთურიძე, 1955: გვ. 229-231, N100.

[ქ]. ნებითა და შეწევნითა ღ(მრ)თისათა, ჩვენ, ღ(მრ)თივ-გვირგვინოსანმან მეფეთ-მეფემან, ხელმწიფემან პატრონმან როსტომ, და თანამეცხედრემან ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფალმან პატრონმან მარიამ, პირმშომან და სასურველმან ძემან ჩუენმან, პატრონმან ლუ-
არსაბ, ესე უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა გასათავებელი წყალობისა
ნიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩუენთა ერდგულთა და
წესისებრივ მრავალფერად, თავდადებით ნამსახურთა ყმათა, ბართა-
შუილს, სახლისუხუცეს ყაფლანს, შვილთა თქუენთა: პაკუნა-
სა, ასლანს, ორბელსა, თამაზს, გიორგის და მომა-
ვალთა სახლისა თქუენისათა ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და თქუენს სამკუიდროს
კიპრუჭს დაგვიაჯენით. ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი,
შეგინყალეთ და გიბოძეთ სოფელი კიპრუჭი მითთა, ბარითა, წყლითა
და წისქულითა, ველითა და ვენახითა, შენითა და ოხერითა, შესავლითა
და გასავლითა, სახმრითა და უხმრითა, საძებრითა და უძებრითა, ყოვლის
მისის სამართლიანის საქმითა და სამძღურითა, თქუენთუის და თქუენთა
შვილთათვის გვიბოძებია სამკუიდროდ და საბოლოდ.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მან) ჩუენსა ერდგულად სამსახ-
ურსა შინა და არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩუენგან და არა შემდგომად
სხუათა მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბძანებთ კარისა ჩუენისა ვეჩილ-ვეზირნო და სხუანო მოსაქმე-
ნო, ვინცა-ვინ იყუნეთ და ანუ დღეის ნალმა იქნებოდეთ, თქუენცა ასრე
გაუთავეთ და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შეცილებით, თუნიერ შეწევნი-
სა და თანადგომისაგან კიდე.

დაიწერა ბძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტმ, იანვარს გ.

დედანს ესვა ბეჭედი: ლუარსაბ

სპარსული ტექსტი:

1652 წ. 13 იანვარი – 10 თებერვალი

حکم عالی شد آنکه بنابر شفقت بینهایت عالی در باره و کالت و رفعت پناه قفلان بیک برات ایلی |
بموجبی که در ذیل بخط گرجی نوشته شده قریه کبروج من اعمال برات ایلی را بتیول مشارالیه و
اولاد او شفقت و مرحمت فرموده ارزانی داشتیم رعایای قریه مزبوره مومی الیه را تیولداریه باستقلال
خود دانسته | مالوجهات و حقوق دیوانی خود را سوای قضیه خون باو رفع نمایند که موافق حق و
حساب پرسش نموده | فیصل دهد مستوفی سرکار عالی در دفتر ثبت نماید و از جوانب برینجمله رفته
در عهده شناسند چون بمهر | عالی رسد اعتماد نمایند تحریرا فی شهر صفر ختم بالظفر سنه ۱۰۶۲]۰ |
محل مهر رستم خان محل مهر محل مهر محل مهر مستوفیان

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზედ, რომ სიდიადისა და რწმუნებულების სფარველის ყ ა ფ ლ ა ნ - ბ ე გ ბ ა რ ა თ ა შ ვ ი ლ ს ა დ - მ ი უსაზღვროდ მაღალი წყალობის [მიპყრობის] გამო, იმ საფუძველზე, რომელიც ქვემოთ ქართულად არის აღნიშნული, ს ა ბ ა რ ა თ ი ა ნ ო ს
5 დამოკიდებული სოფელი კ ი პ რ უ ქ ი ხსენებულ [ყ ა ფ ლ ა ნ ბ ა რ ა თ - ა შ ვ ი ლ ს ა] და მის შვილებს თიულად ვუნყალობეთ და ვუბოძეთ. მოხსენიებული სოფლის გლეხებმა იგი თავიანთ თიულდარად უნდა ცნონ და მალუჯათი და სახელმწიფო გადასახადი [მას უნდა მისცენ და სასამართლო საქმეები] სისხლის სამართლის [საქმეების] გარდა, მას უნდა გადას-
10 ცენ გადასაწყვეტად. [ეს ბრძანება] მაღალი კარის მუსტოფიმ ჩანეროს დავთარში, ისე მოიქცეს სრულად, როგორც აქ არის [აღნიშნული] და [ამ ბრძანების] შესრულება თავის მოვალეობად აღიაროს. როცა [ეს ბრძანება] მაღალი ბეჭდით იქნება აღჭურვილი — დაემორჩილონ მას.

დაინერა 1062 წლის საფარის თვეს.

სპარსულ ტექსტს დედანში დასმული ჰქონია ხუთი სპარსული ბეჭედი.

პირის მინანერი: ასლიდამ თანასწორ არს ჩანერილი, სოვეტნიკი, თა(ვადი) თ ე ი მ უ რ ა ზ ბ ა გ რ ა ტ ო ვ ა ნ ი .

1652 წ. 12 აგვისტო. წყალობის წიგნი ორსტომ მეფისა ბაზიერთუხუცეს ბაირამ ყულისაღვი

პ ი რ ი : სეა, 1461-3/35; გადაწერილი XIX საუკუნეში პ. კარბელაშვილის მიერ. გადაწერისავე ცნობით, საბუთი ყოფილა ქართულ-სპარსული.
თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი გმ (340), მარიამობისთვის იბ (12), რაც უდრის 1652 წლის 12 აგვისტოს.
საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი მერაბ ყორღანაშვილი.

ქ. ნებითა და შეწვენითა ღ(მრ)თისა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემან, ჴელმწიფე-
მან პატრონმან როსტომ, პირმშომან და სასურველმან ძემან ჩუენმან,
პატრონმან ლუარსაბ, ესე საბოლოოთ გასათავებელი წყალობისა
და სარგოსა და სანესოს წიგნი და ნიშანი შეგინწყალეთ და გიბოძეთ თქუენ,
ჩუენტა ერდგულთა და წესისებრივა მრავალფერად ერდგულობით, თავ-
დადებით ნამსახურსა ყმასა, ბაზიერთუხუცეს ბაირამ ყუ-
ლის და შვილთა და მომავალთა სახლისა თქუენისათა, – ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა, ბაზიერთუხუცის სარგოსა და
სანესოს გუეაჯენით, ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი და
შეგინწყალეთ და გიბოძეთ ყარაიაზისა მეყორულობა და ბელბაშობა
ლოჭინს ქვეშეთ, ყარადაჯს გარეთად, სადაც ჩუენი მამული იყოს,
საბელბაშოს თქუენ აიღებდეთ ამასლათ; კიდევ, რაც კონზედ ორაგული
დაიჭიროდ, იმისი ოცისთავი; რაც ჯამაგირიანი ბაზიერი იყოს, იმ ათის ჯა-
მაგირის ათისთავი სამს წელიწადში ერთხელ; ერთის მხრის მებალახეობა
მკუიდრად. და ძუელთაგანც მეფეთაგან ბაზიერთუხუცის სარგო და სანე-
სო ასრე გარიგებული ყოფილიყო და ახლა ჩუენც ისრევე გა[კ]ურიგეთ და
და[ვ]უმკუიდრეთ ბაზიერთუხუცეს[ს]ა.

[გ]ქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თმან ჩუენსა ერთგულათ სამსახ-
ურსა შიგან, აროდეს არ მოგეშალოს არა ჩუენგან და არცა შემდგომად სხ-
უათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან, თუინიერ შეწვენისა და თანადგომისა.

დაინერა ბრძანება და ნიშანი ესე, ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმ, მარიამობისთ-
ვისა იბ, ჴელითა კარისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობარისა, ყორღანა-
შუილის მერაბისითა.

რარიგადაც ამასწინათ ბაზიერთუხუცეს შიოშს პირზედ
თუითო ცხვარი სარგოთ რგებოდეს, თქუენთუისაც იმგუარად გუიბოძებიათ.

ხელრთვები: როსტომ, ლუარსაბ

პირის გადამწერის მინანერი:

თავში სპარსული რეზოლიუცია ბეჭდით.

216

1652 წ. წყალობის წიგნი მეფე როსტომისა მკვირვალ პაპუნა სულხანაშვილისადმი

პირი: ხეც, A-1767, 9r; გადაწერილია XIX საუკუნეში.

თარიღი: ქორონიკონი ტმ (340), იანვრის თ (9), რაც გვაძლევს 1652
წლის 9 იანვარს.

საბუთის დამწერი: სამეფო კარის მდივან-მწიგნობარი ბირთველ
თუმანიშვილი.

ქ. ნებითა და შეწვენითა ღ(მრ)თისათა, ჩვენ, ღ(მრ)თივ-გვირგვინოსან-
მან მეფეთ-მეფემან, ჴელმწიფემან პატრონმან როსტომ, და თანა-

მეცხედრებთან ჩვენთან, დედოფალთ-დედოფალთან, პატრონთან მ ა რ ი ა მ , პირმშომან და სასურველმან ძემან ჩვენთან, პატრონმან ლ უ ა რ ს ა ბ , ესე უ{კუ}ნისამდე ჟამთა და ხანთა გასათავებელი წყალობისა და სითარხ-
ნისა წიგნი და ნიშანი გიბოძეთ შენ, ჩვენს მ{კ}ერვალს, წ ო დ ო რ ე ლ ს
5 ს უ ლ ხ ა ნ ა შ ვ ი ლ ს პ ა პ უ ნ ა ს ა , ძმა{თა} შენთა: და თ უ ნ ა ს ა ,
ზ უ ბ ი ტ ა ს ა , ზ ა { ა } ლ ა ს ა , თ ე ვ დ ო რ ე ს , შვილთა და მომავალ-
თა სახლისა თქვენისათა, ყოველთავე.

ასრე და ამათ პირსა ზედან, რომე, თავად ჩვენთვის ასრე სახასოდ
დაგიჭირეთ, რომ არას დროს და ჟამს თქვენი სახლი არ გავცეთ და მერმე
10 ასე გვითარხნებხართ, რომე არაფ{ქ}რისთანა საჩვენო სათხოვარი და
გამოსა{ქ}ლები არა გეთხოვებოდეს-რა, არა ღალა, არა საბალახე, არა კ{ო}
დის პური, არა კულუხი, არა ნახირისა და ცხურის პირისთავი, არა სეფო-
ბა, არა საური და სხუა სასოფლო წურიმალე გამოსალები და სათხოვარი,
არასფერისთანა არა გეთხოვებოდეს-რა, ერთის კარზედ მუდმად სამ{სა}
15 ხურისაგან კ{ი}დე.

გქონდის და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩვენს ერთგულად სამსახურ-
სა შინა და არაოდეს არ მოგეშალოს.

ანე, გიბ(რძანებ)თ კარისა ჩვენისა ვ{ე}ქილ-ვეზირნო და სხუანო მო-
საქმენო, ვინცა ვინ იყვნენ და ანუ დღე{ი}ს წაღმა იქნებოდეთ, თქვენ-
20 ცა ასრე გაუთა{ვე}თ და ნურა{ო}დეს ნუ მოუშლით და შე{ე}ცილებით,
თვინიერ შეწვენისა და თანადგომისაგან კიდე.

დაინერა ბ(რძანებ)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმ, იანვარს თ,
წელითა კარისა ჩვენისა მდივან-მნიგნობრის, თ უ მ ა ნ ი შ უ { ი } ლ ი ს
ბ ი რ თ უ ე ლ ი ს ა თ ა .
25

შიშლიგი და არცა პირისთავი არ ერთოხოვებოდეს და არც სამეჯინიბო.

217

1652 წ. როსტომ მეფის წყალობის წიგნი სვეტიცხოვლის სარღალ ბაბრიელ გედონისუშილისადმი

საბუთი დაკარგულია. ტექსტი შემორჩენილია თ. ჟორდანიას პუბლიკაციით.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტმ (340), რაც გვაძლევს 1652 წელს.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ჟორდანია 1897: გვ. 466 (შემოკლებით).

ეჭა, ს ვ ე ტ ო ც ხ ო ვ ე ლ ო , რომელმან საუნჯო ყავ დღესა ერთსა
ძალი შენი ძლიერი, ოდესმე მდინარესა შთაეტევა რა ძე დედისა ჴელთაგან,
ხოლო დედამან მან საწყალობელმან, ვითარცა იხილა ძე თვისი, შთაიგდო
(მ ტ კ ვ ა რ შ ი) თავი თვისი მეტყველმან სიტყუათა ამათ: „ვითარმედ
5 მოგვედინ დედაცა შენი, შვილო სასურველო, შენთანა“. ხოლო სიტყუასა
მას თანა გამოჰკრთა სვეტი იგი ნათლისა ადგილით თვისით და შთავიდა
წყალსა მას, სადა იგი შთაბნეულ იყუნეს დედა ძითურთ. ხოლო შეაერთ-

ნა იგინი და ავლინებდა წყალთა მათ ზედა, ვიდრემდი მოანევდა პირისპირ სვეტისა მის ცხოველისა და აღმოიყვანნა, და მოავლინა წინაშე ერისა. და ქადაგებდა სახელსა შენსა და აღიდებდეს ყოველნი ლ(მრ)თის მოქმედსა საკვირველებათასა...

ვითარმედ წილხდომილ ვიქმნენით ჩვენ, ქ ა რ თ ვ ე ლ ნ ი , 5
დედოფლისა მის, ლ(მრ)თისმშობლისა, ჩვენ, შენ მიერ მტერთა ზედა და წინააღმდგომთა ძლიერმან... შანშა და შარვანშა, ყოველისა აღმოსავლეთისა მპყრობელ-მქონებელმან მეფეთ-მეფემან პატრონმან რ ო ს ტ ო მ , და თანა მეცხედრემან ჩვენმან... მ ა რ ი ა მ , და პირმშომან და სასურველ-სანადელთა ძეთა ჩვენთა პატრონმან ლ უ ა რ ს ა ბ , და ძეთა ჩვენთა თანამეცხედრემან პატრონმან თ ა მ ა რ , და ძემან მათმან პატრონმან გ ი ო რ გ ი , შემოგნირეთ... სოფელი ქ ო რ დ ი თქვენ, ს ვ ე ტ ს ა ც ხ - ო ვ ე ლ ს ა ... და მას შინა საჭეთ მპყრობელსა პატრიაქსა კ(ათალიკო)ზ(ი) სა პ ა ტ რ ო ნ ს ა ქ რ ი ს ტ ე ფ ო რ ე { ს } . ასე რომე, ჩვენის ნება-დართულობითა და ბრძანებითა, დ ი ა ს ა მ ი ძ ე ს კ(ათალიკო)ზს გ ე დ ე ო ნ ი ს შ - 10
ვ ი ლ ი ს გ ა ბ რ ი ე ლ ი ს (თ ვ ი ს) . . . ებოძებინა...

ჯარის უფროსს გ ე დ ე ო ნ ი ს შ ვ ი ლ ს ბ ა ტ ო ნ ს გ ა ბ რ ი ე ლ ს გიბოძეთ სოფელი ქ ო რ დ ი ...

დაინერა... ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტმ, ჴელითა... თ უ მ ა ნ ა შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ ვ ე ლ ი ს ი თ ა . დედანს ჰქონია ხელრთვები: რ ო ს ტ ო მ , თ ა მ - 20
ა რ , ლ უ ა რ ს ა ბ

მინანერი: სიგელი პოლკოვნიკის კ . გ ე დ ე ვ ა ნ ო ვ ი ს ა .

218

1652 წ. წყალბოსი განახლების წიგნი როსტომ მეფისა ბეჟან ნასრიასშვილისადმი

პ ი რ ი : სეა, 1450-28/4; გადაწერილი დედნიდან რუსული მმართველობის პირების დავთარში. საბუთი შეტანილია სარეგისტრაციოდ 1817 წლის 12 აპრილს, გატარებულია რეგისტრაციაში: 1821 წლის 17 თებერვალს, ნომრით: №127.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტმ (340), რაც უდრის 1652 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

[ქ]. ჩვენ, ლ(მრ)თივ-გვირგვინოსანმან, ორისავე ტახტისა მპყრობელმან, მეფეთ- მეფემან, ხელმწიფემან პატრონმან რ ო ს ტ ო მ , პირმშომან და სასურველმან ძემან ჩუენმან, პატრონმან ლ უ ა რ ს ა ბ , ესე ამიერ უკუნისამდის ჟამთა და ხანთა გასათავებელი, მტკიცე და უცვალებელი წყალობის წიგნი და ნიშანი გიბოძეთ თქუენ, ჩუენსა ერთგულსა და თავდადებით ნამსახურსა ყმასა, ნ ა ს რ ი ა ს შ ვ ი ლ ს ბ ე ჟ ა ნ ს , ზ ა { ა } 5

ლს, ბიძათა თქუენთა: სო რზანს, პაპიას დამანურჩარს, მამავალთა სახლისა თქვენისა, – ყოველთავე.

მას ჟამს, ოდეს მოგუიდეგით კარსა და თქუენის მკუიდრის ხა [ნ] დორიკის წიგნის გაქაზლებას დაგვიაჯენით, ვითაცა კურთხეულის ჩუენის ძმის, ბატონის ბაგრატის ნაბოძები სიგელი, ესე გაგიახლეთ და დაგიმკუიდრეთ სამძღუარი კილიკის წყლქამდის, დიაკუანი რომე ასაფლავია, ასლანის [მინამდის], ძველის ლორის გზამდის, ყორჩქარი და დამპალს წყლამდის. ესები ყოვლისის მისის სამართლიანის საქმითა, მთითა, ბართა, წყლითა, წისქულითა, სახმრითა და უხმრითა, შენითა და ოხერითა, შესავლითა და გასავლითა, მისის გარეშემოთა – ყოვლითურ, უნაკლულოდ გვიბოძებია თქუენთვის და შვილთა თქუენთათვის. და არაოდის არ მოგეშალოს არა ჩუენგან და არაქა შემდგომად სხუათა ხელმწიფეთაგან.

ანე, გიბძანებთ, კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და სომხითის ტარულანო და მელიქნო, თქუენცა ასრე გაუთავეთ, და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შექეცილებით, თვინიერ შენევისა და თანადგომისაგან კიდე.

დაინერა ბძანება და სიგელი ესე, ქ(ორონი)კ(ონ)სატმ, ხელითა კარისა ჩუენისამდივანმწიგნობრისთ უმანიშვილის ბირთველისითა.

დედანს ჰქონია ხელრთვები: როსტომ, ლუარსაბ

XIX ს-ის მინაწერები: ასლთან თანასწორ არს, სოვეტნიკი, თა(ვადი) გაბრიელ რატიევი.

სოვეტნიკი, თა(ვადი) რატიევი.

ნამდვილი წერილი მივიღე, ფარსადან არღუთოვი. რადგან ამან წერა არ იცოდა, ამის თხოვნით ხელს ვანერ, კარაპიტი მარგოვი.

კომენტარი:

დოკუმენტის ტექსტიდან ირკვევა, რომ აღნიშნული წყალობა თავდაპირველად მეფე ბაგრატმა უბოძა ნასრიაშვილ ბეჟანის წინაპარს, რომელიც, 1618 წელს გაცემული ბაგრატ-ხანის საბუთის მიხედვით, არის ნასრ თუმანიშვილი (დოკუმენტური წყაროები, 2019: 147-148). ნასრი ეკუთვნის სამეფო კარის მდივან-მწიგნობარ თუმანიშვილთა საგვარეულოს, რომელიც ამ თანამდებობას მემკვიდრეობით ფლობდა XV საუკუნის შუა ხანებიდან. ნასრი მდივან-მწიგნობრად ჩანს 1606-1624 წლებში (ბაქრაძე, 1963: 163-178). ნასრის ვაჟები უკვე ნასრიაშვილებად იწოდებიან და არა თუმანიშვილებად.

1652 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა
იორამ სააბაძისადმი

პ ი რ ი ს პ ი რ ი : ხეც, Hd-13955, თავში უზის 1821 წ. რუსული ბეჭედი.

პ ი რ ე ბ ი : 1. ხეც, Hd-13956-ა; 2. სეა, 1449-115; 1449-679.

თ ა რ ი დ ი : ქორთონიკონი ტმ (340), რაც უდრის 1652 წელს.

ს ა ბ უ თ ი ს დ ა მ წ ე რ ი : კარის მდივან-მწიგნობარი სვიმონ.

[ქ.] ნებითა და შენევნითა ღ(მრ)თისათა, ჩვენ, მეფემან პატრონმან როსტომ, ესე წყალობისა წიგნი გიბოძეთ თქვენ, მოურავის შვილს საჯაქაძეს თარხანს იორამს, შვილთა და მომავალთა შენთა.

ასე რომ, ოდეს პაპაშენი გიორგი მოურავი საქართველოდამ 5
გადავარდნილიყო, მაგან რაც სამკვიდრო ან მეფეთაგან წყალობა მამული გქონებოდათ, სახასოთ დადებულყო, და რომელიმე სხვათათვის ებოძებინათ. და ჟამსა მეფობასა ჩვენისასა მოურავის შვილები 10
ბი მოგიკითხეთ და შევიტყვევი, რომ აზრუმში ჯონთქრის წყალობით სცხოვრებდით. და რადგან ჩვენ ვიცოდით თქვენი გვარი, ძველთა მეფეთ დროსაც ნამსახურნი და პატივცემულნი ყოფილიყავით, და უმეტესად 15
პაპაშენი გიორგი მოურავი ჩვენზედ და საქართველოზედაც დიდად ნამსახური იყო, ამისთვის ვიგულსმოდგინეთ და დიდის ჯეჭლმნიფის, შაბაზის დაკითხვით, თქვენსავე სამკვიდროს მამულზედ მოგიყვანეთ. და ყოველივე გიბოძეთ, შენის ძველის მთა-მამულობის 15
წერილებითა გავშინჯეთ: ნეტარად ხსენებულს მეფეს თამარს შენის გვარის, საკაძის ჯან-ზურაბისათვის რაც სოფლები ებოძებინა, თქვენს ძველს სამკვიდრებელს გარდა, და აგრეთვე, დავით მეფეს და დიდს სვიმონ მეფეს და ლუარსაბ მეფეს; კიდევ გულშარ 20
დედოფალს. და სხვათ მეფეთა რაც წყალობა ექმნათ, იმათი წერილები გვაჩვენეთ, რომელიც ძველადგანაც თქვენი ყოფილიყო, რაცა ამას ქვევით სოფლები სწერია: სოფელი ნოსტე, სოფელი ახალშენი, სოფელი 25
ნოსტას ოძისი, სოფელი გველდეს ორბეთი, სოფელი ცხირეთი, სოფელი ერთანმინდა ეკლესიით, სოფელი ფავნისი, სოფელი ახალქალაქი, ჩვენგან დასახლებულის ვაჭრებით, სოფელი 25
ეზატი, სოფელი გუდალეთი, აქავცალქალამიძები თავიეთის ყმითა და მამულითა, კავთიქსევეს თქვენი სამკვიდრო გლეხნი, რაც გყოლებოდათ, აგრეთვე ჩივაძე ყმითა და მამულითა, სოფელი 30
წინარეხი – თქვენი კერძი, გუდალეთს ზეით მარჯანანთ უბანი, სოფელი ტყემლოანა, სოფელი მზვარი, კოტმანი, სოფელი ორი ვერხვეული, სოფელი გავაზური, სოფელი სამტრედლო, სოფელი გოსტიბე, სოფელი კაბერი, სოფელი გარგარი და მერი, სოფელი ჭაფჭავისი, სოფელი კვირიკა, სოფელი გოგოთი, თქვენივე მთაქსილისი და

ელიქარი, პირაქეთი და პირიქეთი უხმარებით, მანგლისის ჯევზედ ზემო ოძისი, ტყის უგუდეთი და დიდი სანადირო ტყე და კიდევ სოფელი მინდვრის უგუდეთი, კიდევ რაზმითის მთას აქეთ თქვენი ძველი სამკვიდრო სოფელი ფ{ე]ლი და სოფელი ღვე, და მთა რაზმითისა, რაც წილი გქონებოდესთ| აქავ სოფელი ჯანდისი, სოფელი სიქალეთი, სოფელი ღვედრეთი და ციხე კიკნათბერი; და კიდევ აღის ჯეობაზედ სოფელი ნაბახტევი და კლდისწყარო, კიდევ ქალაქის პირში სოფელი ლისი და ნახშირგორი, სომხითში სოფელი ყიშლაღი და კრწანისი, კიდევ ენისელში ორმოცი კომლი მებაბრემუმე, – ესე ყოველი სამკვიდრო და წყალობა, როგორც ძველად გქონებოდათ თავეთის სამართლიანის სამძღვრით: მთით და ბარით, აზნაურით და გლეხით, ჩვენც ესრედ მტკიცედ და საბოლოოდ და საშვილიშვილოდ გვიბოძებია.

15 არა მოგეშალოს ჩვენგან და არცა სხვათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან და თუ ვისმე ამ თქვენის მამულების წყალობის წიგნი ჰქონდეს ბოძებული ან ჩვენგან და ანუ სხვათა მეფეთაგან, ამ წყალობის წიგნითა და სიგლით გაგვიბათილებია, და თქვენთვის დაგვიმტკიცებია და გვიბოძებია.

20 გქონდეს და გიბედნიეროს ღმერთმან ჩვენსა ერდგულობასა და სამსახურსა შინა. ანე, გიბრძანებთ კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო, წყალობა და სიგელი ესე თქვენცა ესრეთ დაუმტკიცეთ და ნურავინ შლად ჯელჰყოფთ, თვინიერ შეწვენისა კიდე.

დაინერა ფარმანი და სიგელი ესე კარისა ჩვენისა მდივან-მწიგნობრის სვიმონისათა. ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტმ.

ბეჭედი: ყაენის ფეხთა მტვერი როსტომ მეფე ვამტკიცებ.

XIX საუკუნის მინაწერები:

ნამდვილთან თანასწორედ არის გადმონერილი, რომლისათვიც ვამონმებ გუბერნი{ი}ს მარშალი მუხრანბატონი...

ამისი ნამდვილი ღერლდიაში არის წარდგენილი გვარის დასამტკიცებლად და ერთი პირი გორს სადაო არს წარდგენილი ახალქალაქელების საქმეზედ.

როსტომ მეფის წყალობის წიგნის პირი, ამისი ნამდვილი ღეროლდიაში არს წარდგენილი ჩვენის გვაროვნებისათვის და მეორე დამონმებული პირი – გორს უეზდნის სუდში არს ჩვენგან წარდგენილი ნაბახტევის გაყოფის საქმეზედ ჩვენსა და ბეგთა ბეგიანთ შორის რომ იყოფოდა, და აღწერილი არის.

კომენტარი:

იორამ სააკაძე – მოურავ გიორგი სააკაძის შვილი. იგი მამასთან ერთად გადაიხვეწა ოსმალეთში თეიმურაზ I-თან დამარცხების შემდეგ. 1629 წელს გიორგი სააკაძე ოსმალეთში მოკლეს. საბუთიდან ვიგებთ, რომ იორამი არზრუმში ხონთქარის მიერ ბოძებული წყალობით ცხოვრობდა.

როსტომმა გიორგი სააკაძის შვილის დაბრუნების შესახებ ნებართვა ირანის შაჰისგან აიღო, რასაც ორი მიზეზი ჰქონდა: 1. როსტომი შაჰს უთანხმებდა ყველა მნიშვნელოვან ღონისძიებას, 2. გიორგი სააკაძე მარტყოფის აჯანყების შემდეგ ირანის შაჰის მოღალატედ ითვლებოდა და ცხადია, მისი მემკვიდრის ქართლში დაბრუნებას ირანის მორჩილი როსტომი შაჰის ნებართვის გარეშე არ გააკეთებდა. გ. ოთხმეზურს მიანია, რომ საბუთში მოხსენიებული შაჰ აბასი გადამწერის შეცდომაა და შაჰ სეფის ნაცვლად წერია, რადგან საბუთის დაწერის დროს 1652 წელს ირანს აბას II (1642-1666) მართავდა, თუმცა იორამის ქართლში დაბრუნება გაცილებით ადრე მოხდა. იგი 1639 წლისთვის უკვე იმერეთში იყო, ხოლო ქართლში 1641 წელს გვხვდება (ოთხმეზური, 1999: 128, სქ. 1).

როსტომი დიდად იყო დავალებული გიორგი სააკაძისგან, ამიტომ გაისარჯა იორამის ქართლში დასაბრუნებლად. ბერი ეგნატაშვილის თანახმად, ყრმა როსტომი, იგივე ხოსრო-მირზა, მამამისის დაუთხანის ქართლში წამოსვლის შემდეგ დედასთან ერთად შაჰის კარზე დარჩა. „შექმნილიყვნენ ორნივე დედა-შვილნი სჯულითა მაჰმადიანნი და იყოფებოდნენ დიდად გლახაკად და უღონოდ ყოვლისავე სა მარისაგან. მაშინ მივიდა ესე ხოსრო-მირზა მოურავთანა და მცირედი რამე მოართუა მოურავსა. ხოლო მოურავმან რა იხილა ხოსრო-მირზა, წარმოუდგა ფე ზედ, დაუცალა ადგილი თვისი, მიიყვანა და დასუა იგი და პატივ-სცა დიდად, ხოლო იყო მოურავი მაშინ ყანისაგან დიდად პატივცემული, და მორჩილებდნენ სულად ყიზილბაშნი და გუერდს ახლდენ მრავალნი. იხილეს რა ყიზილბაშთა ესევითარი პატივისცემა ხოსრო-მირზასი, ჰკითხეს მოურავსა: „ვინ არს კაცი ესე, რომელსა ესე დიდად პატივ-ეციო.“ ხოლო მოურავმან აუწყა მათ, ვითარმედ „ესე არისო ძე დაუთხანისა, პატრონისა ჩემისაო.“ მაშინ სცნეს ყიზილბაშთა ესე და უპყრობდენ დიდსა პატივსა ხოსრო-მირზას. მაშინ დიდად კეთილსა უყოფდა ყანი ხოსრო-მირზას და მისცა მოურაობა ისპანისა და ჰყვანდათ ესე მეტოქად ქართლის ბატონისა“ (ბერი ეგნატაშვილი, 1959: 404). მოყვანილი ამონარიდიდან ნათლად ჩანს, რომ მეფე როსტომის კარიერული წინსვლა მთლიანად გიორგი სააკაძის დამსახურება იყო. აქედან გამომდინარე, ცხადია, როსტომი ცდილობდა მისი მემკვიდრის დაწინაურებას. გარდა იმისა, რომ იორამი სამშობლოში დააბრუნა, მას დაუბრუნა მამულები, გაათარხნა და თავადად აქცია. ეს იყო იმ იშვიათი შემთხვევათაგანი, როდესაც აზნაური თავადის წოდებას იღებდა. იორამი აღარ ფლობდა მოურავის სახელოს, თუმცა ეს სამოხელეო ტერმინი მის გვარად იქცა. სხვა სააკაძეებისგან განსხვავებით, იორამის შთამომავლები თარხნის ტიტულს ატარებდნენ და მოურავიშვილებად ან თარხნიშვილებად იწოდებოდნენ (ოთხმეზური, 1999: 129-130).

იორამმა როსტომს დაუფასა წყალობა და მთელი ცხოვრება ერთგულებდა. სწორედ მან შეატყობინა როსტომს ნოდარ ციციშვილისა აჯანყება და მის ჩახშობაშიც დაეხმარა.

1652 **წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა**
სალაროს მუშრბი ზიკალისადმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Qd-1972 ა; ღია ყავისფერი ქაღალდის გრაგნილი; ზომა: 92,5X24,5 სმ.; ხელი მხედრული; შავი ფერის მელანი; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; საბუთის ტექსტი იკითხება გარკვევით, მაგრამ კიდევების დაზიანების გამო ზოგიერთი ალაგ-ალაგ ცუდად იკითხება. მთლიანად საბუთის ზურგი გამაგრებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. დაზიანებული ადგილები აღდგენილია კონტექსტისა და შემორჩენილი გრაფემების მიხედვით; საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპარსული. სპარსული ტექსტი, შექასთენ-ნასთალიყის ხელით შესრულებული, რომელიც საკმაოდ დაზიანებულია, მოთავსებულია reqto-ს ზედა აშიაზე.

პ ი რ ი : 1450-36/122.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტმ (340), რაც უდრის 1652 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთუელ თუმანიშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ფუთურიძე, 1955: გვ. 233, №102.

ქ. ნებითა და შენვენითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, ღ(მრ)თივ-გუირ-გუინო|¹სანმან მეფეთ-მეფემან, და ორისავე საბატონოსა, ქ ა რ თ - ღ ი ს [ა] |² და კ ა ხ ე თ ი ს ა მპყრობელმან პატრონმან როსტომ, და თანა[მე]ცხე|³დრემან ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფალმან, პატრონმან მ ა რ ი |⁴ ა მ , პირმშომან და სასურველმან ძემან ჩუენმან, პატრონ[მან] |⁵ ლ უ ა რ ს ა ბ , ესე უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა გასათავებელი, მ|⁶ტკიცე და უცვალებელი, სამკუიდრო და საბოლოო{ო} წყალობისა |⁷ და სითარხნის ნიგნი და სიგელი შეგიწყალეთ და გი|⁸ბოძეთ თქუენ, ჩუენთა ერდგულთა და თავდადებით წესისებრი|⁹ ვ მრავალგუარად ნამსახურთა ყმათა, სალაროს მუშრბიზ ფ ი |¹⁰ რ ა ღ ი ს , ძმასა თქუენსა ფ ა რ ს ა დ ა ნ ს , შვილთა და მომავალთა ს[ა]|¹¹ხლისა ჩუენისათა, – ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მო[გუიდი]|¹²ეგით კარსა და ბ ა დ ა ბ ე თ ს დასახლება მოინდომეთ, გ ო |¹³ რ ა კ ა ს გარეშემოს თქუენგან გატეხილს მიწასა და ჭალას |¹⁴ დაგუიაჯენით. ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი, მო|¹⁵კითხული ვქენით: პირველითგან მეფის ს უ ი მ ო ნ ი ს ნასადგომევი |¹⁶ ყოფილიყო და თქუენ ძუელითგან ირჩოდით, და კიდევ თქუენვე გ|¹⁷ეხელყოდა, თქუენ გეჭირა, ჰწნევდით და სთესევდით. ცოტას ხანს ჩუენ |¹⁸ გამოგართვით და სახასოდ დავიჭირეთ. რადგან წისქუილები, ვენაწი და|¹⁹ გარეშემო მიწები თქუენი იყო, ისიც დაგიმკუიდრეთ და გიბოძეთ გ ო - რ ა კ ა მისის მიწითა, კ უ ე რ ა ნ ა კ ი ს მწრით ფ შ ნ ა მ დ ი ს ი ნ ; კიდევ ე მ|²⁰ოხუევით ქუემოთ ფ შ ნ ა მ დ ი ს ი , ზემოთ თქუენის წისქუილების მიწის |²¹ ბოლომდისინ; პირდაპირ გატანებით თქუენის მიწებისა და ჩ ა რ - ჩ ი შ ვ ი |²² ღ ი ს ს ა ქ უ ა ს მიწის ბოლომდისინ; ღ ი ა ხ უ ი ს ჭალა, რასაც რომ გ ო |²³ რ ა კ ა ს მიწის ბოლო გაიტანს, და ამ პირამდის თავით

გატანებით პირდა²⁴პირ, ამას წინათ რომ ლ ი ა ხ უ ს უდენია, იმის პირამ-
დი, რაც დღეს |²⁵ აქნობამდის ა მ ი რ ა ლ ა ს ა გ ა ნ [მოსყიდული?]* მინა
არის, იმის გარდაისად, ქ²⁶ალა და საწნავი – ყუელა თქუენტუის გუიბოძ-
ებია. აგრევე, რაც კაცი და{ა}|²⁷სახლოთ ან თქუენგან ნასყიდი ან მოახლე
მიცემული და ანუ მოსული ყ|²⁸მა – ბოგანო.

ასრე გუითარხნებია, დღეს და ამას უკან რომ აშენდეს, მაშინ²⁹ცა,
ასრე რომე, არც აინერებოდეს ჩუენგან გაგზავნილის თემის მ[ო]³⁰ნერ-
ილისაგან და არც ეთხოებოდეს: საური, არა კოდისპური და საბალა[ხე],
|³¹ არა პირისთავი, არა ნახირისთავი, არა საჯინიბო, არა სეფეობა და ბე-
გა³²რი, არა ლაშქრობა და ნადირობა, არასფერისთანა საჩუენო ს{ა}თხ-
ოვარი და |³³ გამოსაღები არა ეთხოებოდეს-რა. და გ ო რ ი ს პირდაპირ,
კ ვ ე რ ნ ა კ ზ ე დ , თქვენ³⁴ს ყმათაგან ურწყავი მინა მოიჭუნოდეს, დღი-
ურზე კოდი ერთი ეთხოებო[დ]|³⁵ეს.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენსა ერდგულად სამსახ-
ურ[სა] |³⁶ შინა, არაროდის არ მოგეშალოს არა ჩუენგან და არა შემ[დ]|³⁷გო-
მად სხუათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან. და ამისი ნყალობაც გუი[ქნი]|³⁸ა,
რომე, ამინით უკუნისამდე თქუენს სახლსა და თქუენს ყმას სატყუეოდ |³⁹
შვილი არ ეთხოებოდეს.

ანე, გიბ(რძანებ)თ* კარისა ჩუენისა ვ ე ქ ი ლ - ვ ე ზ ი რ ნ ო და სხ-
|⁴⁰უანო მოსაქმენო, ვინცავინ იყუნეთ და ანუ დღეის წაღმა იქნებო-
დეთ, თ|⁴¹ქუენცა ასრე გაუთავეთ და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შე{ე}
ცილებ|⁴²ით, თუნიერ შენევისა და თანადგომისაგან კიდე.

ვინცა და რამანცა[ა კა]|⁴³ცმან ამის შლად და ქცევად ჴელყოს, მას{ა}
მცა რისხავს დაუსაბამო ღ(მერ)თ[ი და] |⁴⁴ ყოველნი მისნი წმიდანი, ზეცი-
სა და ქუეყანისანი, ჴორციელნი და უ[ვო]⁴⁵რცონი. და ნურათამცა სინან-
ულით ნუ იხსნების სული მისი ჯოჯ[ო]⁴⁶ხეთისაგან. დამამტკიცებელნი
ამისნი აკურთხენეს ღ(მერ)თ(მა)ნ.

დაინერა ბ(ძანე)ბა და [ნი]⁴⁷შანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმ, ჴელითა
კარისა ჩუენისა მდივან-მნ[იგნობ]|⁴⁸რის თ უ მ ა ნ ი შ უ ი ლ ი ს ბ ი რ -
თ უ ე ლ ი ს ი თ ა .

ხელრთვა: რ ო ს ტ ო მ

სპარსული ტექსტი:

1652 წ.

[هو]

[حكم عالی شد] آنکه چون بموجبی که در ذیل بخط گرجی نوشته شده [قر] به مشهور به کوره ... [ارا] ضی
اطراف ... رودخانه لیخورا بزیده الاشباه پیرالی مشرف خزانه [شفقت] و عنایت فرمودیم و مشار[الی] ه در
باب رعیت خود و [ترخانای] و غیره محال ... حکم عال[لی] ر[ا] ... اجابا... مق[رر] ف[رموریم] که محل
تیول ... ذیل ... و ترخانای و غیره را در باب او [مضی] و مستمر دانسته از [شایبه تغییر و تبدیل مصو]
ن و محروس شناسند مستوفی سرکار عالی در دفتر ثبت [نموده هر ساله در این باب] حکم مجدد نطلبند
و چون بمهر عالی رسد [اعتماد نمایند] و در عهده شناسند تحریرا فی شهر رمضان المبارک سنه ... ۱۰۶

* ეს სიტყვა მიწერილია ტექსტის ხელით. უფრო წერილი ასობით.

[ის (ღმერთი)]

[გამოვიდა მაღალი ბრძანება] მასზედ, რომ იმის საფუძველზე, რომელიც ქვემოთ ქართულად არის აღნიშნული, გორაკად წოდებული სოფელი ... მდინარე ლ ი ა ხ ვ ი ს მხარის სახნავი მიწები, მსგავსთა [შორის] რჩეულს, საღაროს მუშრიბს – ფ ი რ ა ლ ს ვუნყალობეთ და ვუბოძეთ ... თარხანი და სხვები მისადმი სამუდამოთ მიკუთვნებულად ცნონ [და ეს ბრძანება შეცვლისა და გადაკეთების მანკისაგან] დაცულად აღიარონ. მაღალი კარის მუსტოუფი, შეიტანს რა ამ ბრძანებას დავთარში, [ყოველ წელს ამის შესახებ] ახალ ბრძანებას ნუ მოითხოვს და, როცა (ბრძანება) მაღალი ბეჭდით აღიჭურვება, [ერწმუნონ და თავიანთ მოვალეობად აღიარონ მისი შესრულება]. დაინერა 106... წლის კურთხეულ რამაზანის თვეს.

სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომ მეფის სპარსული ბეჭედი. საბუთის verso-ზე ჩანს მხოლოდ ორი სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭედი „ო, უძღურთა შემწევე“ – *معيّن الضعفا* – ოვალური გაურკვეველი წარწერით.

221

1652 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა პაპუნა არაშიშვილისადმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Sd-20, მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 39,3X22 სმ. შავი ფერის მელანი, ხელი მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; დაზიანება: მცირედ დაზიანებულია და შევსებულია სარესტაგრაციო ქაღალდით. საბუთი ქართულ-სპარსულია, თერთმეტსტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, შესრულებული შექასთე-ნას-თალიყის ხელით, მოთავსებულია საბუთის recto-ზე.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტმ (340), რაც უდრის 1652 წელს.

გ ა მ ო ც ე მ ე ბ ი : თაყაიშვილი 1909: №419; ფუთურიძე, 1955: გვ. 231, №101.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

ქ. ნებითა და შეწვევითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, ლ(მრ)თივ-უირგუინოსან-მ|²ან, ქ ა რ თ ლ ი ს ა და კ ა ხ ე თ ი ს ა – ორისავე მპყრობელმან, მე|³ფეთ-მეფემან, ჯელმნიფემან პატრონმა როსტომ, თანამე|⁴ცხედრემან ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფალმან, პატრონმან მ ა |⁵რ ი ა მ , პირმშომან და სასურველმან ძემან ჩუენმან, პატრონმ|⁶ან ლ უ ა რ ს ა ბ , ესე ამიერ უკუნისამდის ჟამთა და ხანთა გა|⁷სათავებელი, მტკიცე და უცვალებელი, ნყალობისა წიგნი|⁸ და ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენთა ერდგ|⁹ულსა და მრავ{ა}ლფერად ნამსახურსა ყმასა,

არეშიშვილს¹⁰ პაპუნასა, შვილთა შენთა გურგენს და როსებს, ბიძაშვილ¹¹სა შენსა ასლამაზს, შვილთა და მამავალთა სახლისა თქუენისა¹² ყოველთავე;

მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგით კარსა და ამოვა¹³ რდნილის ბართაშვილის გერმანოზიანთ ნაქონს ნაოჭარს ვა¹⁴ ძას დაგუიჯენით, შეგიწყალეთ, ვითარცა ამოვარდნილის კერძი¹⁵ იყო, ყოვლის მისის სამართლიანის საქმითა: მითთა, ბართა,¹⁶ წყლითა, წისქვილითა, საჭმრითა და უჭმრითა შენითა და ოჭერი¹⁷თა. სამძღვარი ბედნის ნათლისმცემლის სწორ{ა}დ, დელე{ს} ბოლოს, დი¹⁸დიგორა ქივქივს ერთვის და ზედათ ყუინჩილის ჯევის სწორათ, რა¹⁹ც ბედენი დახედავს. – ესები ჯელმეუალად თქუენთუის და შვილთა თქუენ²⁰თათუის გუიბოძებია.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენს ერდგულად სამს²¹ახურსა შინა, და აროდის არ მოგეშალოს არა ჩუენგან და არა შემ²²დგომად სხუათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბ(ძანე)ბთ კარისა ჩ²³უენის ვაქილ-ვეზირნო და სხუანო მოსაქმენო, თქუენც ასრე გაუთა²⁴ვეთ, ნუროდეს ნუ მოუშლით და შექეცილებით შეცილებიას,²⁵ თუნიერ შენვენისა და თანადგომისაგან კიდე.

დაინერა ბძანება²⁶ და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმ, ჯელითა კარისა ჩუენისა მდივ{ა}ნმნიგ²⁷ნობრის თუ მანიშვილის ბირთველისითა.

ხელრთვები: როსტომ, ლუარსაბ

სპარსული ტექსტი:

1652 წ. 4 ოქტომბერი – 2 ნოემბერი

[هو]

حکم عالی شد آنکه بنابر شفقت عالی در باره بابونه ارش اغلی¹ قریه وزه من اعمال برات ایللی را که در قدیم الایام بتیول² کرمانوس نام برات ایللی مقرر بوده و متوفی شده از و ورثه نماند بوده³ بموجبی که در ذیل بخط گرجی نوشته شده بتیول بابونه مذکور و اولاد او⁴ مقرر فرموده ارزانی داشتیم که بحلیه آبادانی در آورد رعایا⁵ قریه مزبوره مومی الیه تیولدار باستقلال خود دادسته سال بسال⁶ از قرار دستور العمل ولایت گرجستان مالوجهات و حقوق دیوانی⁷ خود را بهر اسم و رسم که بوده باشد مخصوص تیولدار مومی الیه⁸ دانسته رسانند و موقوف ندارند و قضایای سانحه خود را⁹ سواى قضیه خون بدو رفع نمایند مستوفی سر کار عالی در دفتر¹⁰ ثبت نموده هر ساله حکم مجدد نطلبند و در عهده دانند تحریرا [فی] شهر ذیقعه الحرا¹¹ سنه ۱۰۶۲

ის (ღმერთი)

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ პაპუნა არეშიშვილის მიმართ მაღალი წყალობის [მიპყრობის] გამო, საბართიანოს დამოკიდებული სოფელი ვაძა, რომელიც ძველად უმემკვიდროდ გარდაცვლილი გერმანოზ ბართაშვილის თიულად იყო დამტ-

კიცებული, [ეს სოფელი] იმ საფუძველზე, რომელიც ქვემოთ ქართულადაა აღნიშნული, ხსენებულ პ ა პ უ ნ ა ს და მის შვილებს დავუმტკიცეთ და ვუბოძეთ, რათა აყვავების სამკაულით შეამკონ ის. ხსენებული სოფლის გლეხებმა აღნიშნული [პირი] თავის სრულუფლებიან თიულდარად (უნდა) 5 ცნონ, ს ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ო ს ვილაიეთის დასტურლამალის თანახმად, ყოველწლიურად თავიანთი მალუჯათი და სხვა სახელმწიფო გადასახადი, რა სახისაც უნდა იყოს, ხსენებული თიულდარის კუთვნილებად აღიარონ და [მათ გადახდას] ნუ დააბრკოლებენ. და თავისი [სასამართლო] საქმეები, გარდა სისხლის [სამართლის] საქმეებისა, მას გადასცენ [გადასაწყვეტად]. 10 [ეს ბრძანება] მაღალი კარის მუსტოუფიმ დავთარში შეიტანოს, ყოველ წელს ახალ ბრძანებას ნუ მითხოვენ და [მისი შესრულება] თავის მოვალეობად აღიარონ. დაინერა 1062 წლის დალოცვილ ზი კადას თვეში.

სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომ მეფის სპარსული ბეჭედი. საბუთის verso-ზე ჩანს ოთხკუთხა სარეგისტრაციო ბეჭედი სავარაუდო სპარსული ლეგენდით: — از امر الله حسب سجدوه — ალაჰის ბრძანებად ჩათვალეთ. ქვეშ მიწერილი აქვს: بنظر راسد — „განხილულ იქნა.“

1652 წ. როსტომ მეფის განჩინება პივი და სვიმონ ზავგბინიძეებს შორის სასისხლო დავის შესახებ

დედანი: ხეც, Hd-1805, მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 51,8X24 სმ. შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; დაზიანება: საბუთი საკმაოდ დაზიანებულია, ტექსტი ალაგ-ალაგ გაცრეცილია, დაკარგულია სიტყვების და გრაფემების გარკვეული ნაწილი. დაზიანებული ადგილები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით.

პირი: სეა, ფონდი №1461, რვ. 14–132.

თარიღი: ქორონიკონი ტმ (340), რაც უდრის 1652 წელს.

გამოცემა: დოლიძე, 1972: გვ. 92-93, №35.

ქ. ზე ადიდნეს ლ(მერ)თ(მა)ნ ძლიერი და უძლეველი, ორის-ავე საბატ[ონ]²ოსა – ქართლისა და კახეთისა მპყრობელი მეფეთ-მეფ[ო]³ბა პატრონისა როსტომისა. დავსხედით ლ(მრ)თის შიშს ქუეშ⁴ე ბჭედ და მოსამართლედ ვეზირი აღამონინ, დივანბე-გი⁵ჯავახიშვილი პატრონირონინ, ამირეჯიბი გი(ორ)გი, მარტიროზიშვილი [...]⁶ივანი, ავთანდილ, თუმანიშვილი მდივანი ბირთუელი, [...]⁷ამის მწერელი ფირალი, ზევდგინიძის გივსა და სუიმონის⁸ სისხლის გარდასაწყუტლად.

სარჩელი და საჩივარი ორ⁹თავესი გავიგონეთ, ნათესაობაში ერთ-მანერთზედ მრავალი შენა¹⁰ცოდარი და საჩხუბარი საქმე ჩამოვარდნოდათ და ეშმაკის [...] ¹¹ ფრწითა, ს უ ი მ ო ნ ი ს მამას ა ვ თ ა ნ დ ი ლ ს , გ ი ვ ი ს პაპა ი მ ა რ ი ნ დ ო მოე[კ]¹²ლა და მას დღეს აქათ ერთმანერთზედ მოსისხარნი დარჩო¹³მილიყუნეს და მრავალი ავი საქმე მომჭდარიყო. ს უ ი მ ო ნ ამასა ჩიო¹⁴და, პირველი გ ი უ ნ ა ს სახლის კაცს ჩემი სახლის კაცი მოუკ[ლავ]¹⁵სო და ბ ე ბ ე რ ა ჩემი, პაპაშენს ძალად გაუნბილებიაო და მასუკან¹⁶ ჴელმწიფის კარზედ გასამართლებულან, სისხლი და საუპატიო გ[ა]¹⁷უჩენიათო, ის აღარ მოუცემიაო და იმათი შეწოცა და სიკუდილი¹⁸ ამაზედ მომჭდარაო.

გ ი ვ მ ა ნ ამისი ასრე უპასუხა, რასა ჰქუიანო, [...] ¹⁹ რაც ჩემის სახლისკაცს შენი სახლისკაცი მოუკლავსო და [რა]²⁰ ბებერა-შენი პაპის ჩემისაგან განბილებულაო, რაც ცუდუ[ბ]²¹რალოდ პაპაჩემი ი მ ა რ ი ნ დ ო მამაშენმან არ მოკლაო, და თუ რომელ²²იმე შენი სახლისკაცი ჩუენმა სახლის კაცმა მოკლა, სახელი გვა[ნ]²³იშნეთ, თუ რა რქმევიაო და მასუკან ამის პასუხს სამართლიანის [სა]²⁴ქმით ჩუენ გაგცემთო.

ს უ ი მ ო ნ ამისი ეს უპასუხა, ძუელი განაჩენი²⁵ წიგნი მქონდაო და დამეკარგა, თორემ აზდენ-აზდენი გლეხი და საქონე²⁶ლი გარკუევით შიგენერა, რომე პასუხი უნდოდა გაგეცათო [და] ²⁷ ამისი ფიციც შემოიღიაო, რომე ჩემი სახლისკაციც მომკუდარიყოს [თქ]²⁸უენის სახლისაგანო და ბებერა-შენიც ძალად განბილებულიყოსო, [...] ²⁹ რადგან განაჩენი წიგნი არა ჰქონდა, თვითანვე ფიცს შემოიღივ[ნა], ³⁰ ასრე შევჰფიცო, რომე სახლისკაციც მაგათის ჴელით მკუდარი გყუანდე³¹სო და სხუარიგად-აც ბებერა-ჩემი განბილებული იყოსო, და, რაც³² ამ საქმეზედ სისხლი და საუპატიო გაგუჩენოდეს, ის აღარ მოეცეს, [] ³³ ეს სიკუდილი იმაზედ მომჭდარიყოსო.

ანე, ჩუენ ამისი ასრე გაუჩინეთ:³⁴ ორი შესახელებული საბატისო კაციშუილი უმტერო, ორი სხუა, რომელი³⁵ც თუითან უნდოდეს, იმისთანა კიდევ საბატისო კაციშვილი თა მი[იყვან]³⁶ოს ს უ ი მ ო ნ და ასრე შეჰფიცოს: „ამისმა მადლმან, ამისმან გამაცხორებელ[მა]³⁷ქ რ ი ს ტ ე მ ა ნ ლ(მერ)თ(მან),” გ ი ო , ჩემო განაყოფო, ეს მამული, ამდენი საქონელი³⁸ ნასისხლად და საუპატიოდ გაგუჩენია.”

თუ შეჰფიცოს და ფიცმან ამა³⁹რთლოს, რაც გასჩენოდეს, ვითაც გ ი ვ ი ს პაპა ი მ ა რ ი ნ დ ო მკუდარია და თა... ⁴⁰ გორავს, რარიგად-აც ამას წინათ, ამათის სახლისკაცს სისხლი [გა]⁴¹სჩენოდეს, ისრე უნდა გარკუევით გარდასწყდეს; და რაც ს უ ი მ ო ნ ი ს სახლ⁴²ისკაცისათუის სისხლი და საუპატიო გაუჩენიათ, იზდე[ნი] ი მ ა რ ი ნ დ ო ს სისხ⁴³ლში გაითვალონ. და სხუაზედ ს უ ი მ ო ნ უნდა სისხლი მისცეს და გ⁴⁴არდაუწყუიტოს. და თუ ვერ შეჰფიცოს, ვითაც რომ ჩამამავლობით⁴⁵ დიდნი კაცნი არიან, ნამეტნავიც უნდოდა გასჩენოდა, მაგრამ დღეს⁴⁶ მამული მოკლედ იყო და მის მეტს ვერ შეიძლებდა, და უნდა დაუ⁴⁷დოს ნასისხლად ოცდაათი კუამლი გლეხი, თორმეტი თუმანი თ⁴⁸ეთრი, ერთი გუთანი ჴარი, ხუთი ჭაკი ცხენი, სამასი კოდი პური,⁴⁹ ასი კოკა სთუელზედ ტკბილი სამარხად.

ამისი საქმე ასრე გავა⁵⁰რიგეთ, ვითაც გათავებით სისხლის საქმეს ვერ შეიძლება,⁵¹ ზოგი ვაპატიეთ ჯუარ-ხატითა, ზოგი მეფესა და დედოფალთა, ზო⁵²გი პჭეთა და მოსამართლეთა და ექუსი კუამლი კაცი ავ-კა[რ]⁵³გად ს უ ი მ ო ნ ს დავდევით. და უნდა დაუდოს და გ ი ვ ს ა მოაბარონ.⁵⁴ ჩუენი განაჩენი ამას იქით არ არის და ამგუ{ა}რად გარდა-გუინყუე⁵⁵ტია.

ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმ.

ხელრთვა: რ ო ს ტ ო მ

გვიანდელი მინაწერი: ქ. გ ი ვ ი ს ზ ე ვ დ გ ი ნ ი ძ ი ს ა .

223

1652. წყალობის წიგნი [ტოსტომ მეფისა] [ქორღანაშვილებისადმი]

პ ი რ ი : სეა, 1450-1/5; გადაწერილი რუსული მმართველობის დაწესებულების პირების დავთარში თავნაკლული დედნიდან. საბუთი წარდგენილია რუსული მმართველობის რეგისტრაციაში 1817 წლის 12 აპრილს, გატარებულია: 1820 წლის 22 აპრილს, ნომრით: №5.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტმ (340), რაც უდრის 1652 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

. . . კერძი სასახლე და ქოშტაური საკომლო თქვენგან ნასყიდი მინა-წყალი; აგრევე ახალშენს თქვენი ნასყიდი დიდის ტერტერას შვილიშვილი ოსია, მისის საგანაყოფოს მამულითა; ნაჭიდურს თქვენივ მკვიდრი მახმანი მიტიჩა მისის მთქელის საკომლოს მამული-
5 თა, საფიჩხულითა, საგოდრითა და საწყლისპიროთა. – ესები ყოვლი{თ} ურ, რისაც ქონებელი იყუნენ და ანუ იქნებოდენ, და ანუ პირველი ყოფილი-ყქუნენ, სამკვიდროთ და სამამულედ დაგიმკვიდრეთ, ამად რომე, ჩვენ-ზედ ვალდებულნი და ნამსახურნი იყუნენით და ყიზილბაშის ქვეყანას გუახლდით და ბევრიც გუქემსახურეთ. მისდა სამუქფოდ და საჯილდაოდ
10 ასრე საფიცრით დაგიმტკიცეთ, რომე არასდროსა და ჟამსა თქუენის სახლის ჩამომავალს კაცსა ეს ჩუენგან წყალობა – საფიცრით სითარხნე – არ მოეშალოს, ამინ, უკუნისამდე.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერთ)მან ჩუენსა ერდგულად სამსახურსა შინა და არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩუენგან და არა შემდგომად
15 სხუათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბრძანებთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და სხუანო მოსაქმენო, ვინცა-ვინ იყვნეთ და ანუ დლე{ი}ს ნაღმა იქნებოდეთ, თქვენცა ასრე დაუმკვიდრეთ, რარიგადაც ამა ჩუენგან ნაწყალობევსა სიგელსა და საფიცარშია ენეროს. და ნურ{ა}ოდეს ნუ მოუშლით და შექცეცილებით, თუინი-
20 ერ შენევისა და თანადგომისაგან კიდე.

და რისაც მამულისა და ალაგის მქონებელნი იყუნეთ, იმაზე, რაც არ შემოგიმატოთ, სხუარიგათ არ დაგამცროთ და არა მტრის ენით გაუკითხავათ შეგიბეზლოთ. ვინ იცის და, ამ მამულებისა სხუა ნიგნი და ნიშანი გამოჩნდეს, სიგლითა ამითა გაგიცუდებია და მტკიცე და უცვალელებელი ესე ოდენი არის. თუ ნ ა ო ხ ა რ ი მ ო ქ რ ი ს ი , მ ო ლ ა ვ ი და ხ ო რ ბ უ ვ ი , თქუენი საკერძო შენ{ი}თ, ისიც ასრე გითარხნეთ, რომე საჩუენო სათხოვარი და გამოსაღები არა ეთხოებოდეს-რა: არა საბალახე, არა კოდის პური, არა პირისთავი და ნახირისთავი, არა სეფეობა, რისაც ფერისა იქნებოდეს, ერთის სათათროს საურისა და ლაშქარ-ნადირობისაგან კიდე.

დაინერა ბ(ძ)ა(ნე)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტმ, ხელითა კარისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობრისა თ უ მ ა ნ ი შ უ ი ლ ი { ს } ბ ი რ თ ვ ე ლ - ი ს ი თ ა .

ამისად გათავებისა, თავდებად მოგვიცემია თავად ლ(მერ)თი და ყოველნი მისნი წმინდანი, ზეცისა და ქვეყნისანი, ხორციელნი და უხორციონი.

აგრევე, შ ო შ ი ლ ე თ ს ი ლ ა ძ ე ი ვ ა ნ ა და ნ ო დ ო რ ე თ ს მ ა ზ ი ტ ა გ უ ლ ი ა უ რ ი ს მამულითა, და დ უ რ ნ უ კ ი ს ბოლოს, ჯ ი გ რ ა შ ე ნ ს , რაც შენი კერძი იყოს სამართლიანის საქმით, ისიც დაგიმკუიდრებია სამართლიანის საქმითა.

დედანს ესვა ბეჭდები: მ ა რ ი ა მ , ლ უ რ ს ა ბ .

გვიანდელი დამტკიცება: ესე ბრძანება და სიგელი ჩვენცა ასე ვამტკიცეთ, ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტმდ (1656), შ ა ჰ ნ ა ვ ა ზ

დედანს დასმული ჰქონია შაჰნავაზის და სხვა სამი პირის ბეჭდები.

პირის მინანერები:

ასლიდამ თანასწორ არს ჩანერილი, სოვეტნიკი, თა(ვადი) თ ე ი მ უ რ ა ზ ბ ა გ რ ა ტ ო ვ ა ნ ი .

სოვეტნიკი, თა(ვადი) თ ე ი მ უ რ ა ზ ბ ა გ რ ა ტ ო ვ ა ნ ი .

ასლი, დოკუმენტი მივიღე, ი ო ვ ა ნ ე ყ ო რ ლ ა ნ ო ვ ი .

კომენტარი: ადრესატის გვარი – ყორღანაშვილი – აღდგენილია სარეგისტრაციო მინანერის მიხედვით.

**1652 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა
თამაზ პარათაშვილისაგან**

პ ი რ ი : სეა, 1450-33/69; გადაწერილი დედნიდან რუსული მმართველობის პირების დავთარში. საბუთი შეტანილია სარეგისტრაციოდ 1817 წლის 12 აპრილს, გატარებულია 1822 წლის 15 დეკემბერს ნომრით №67.

თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი ტმ (340), რაც უდრის 1652 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

[ქ]. ნებითა და შენევნითა ღ(მრ)თისათა, მეფეთ-მეფემან, ჯელმნი-
ფემან პატრონმან როსტომ, და თანამეცხედრქემან ჩვენმა, დედო-
ფალთ-დედოფალმან, პატრონმან მარამ, პირმშომან და სასურველმან
5 წყალობის წიგნი და ნიშანი შეგიწყალეთ {და} გიბოძეთ თქვენ, ჩვენთა
ერდგულთა და მრავალფერად თავდადებით ნამსახურთა ყმათა: ბრათ-
აშვილსთამაზს, შვილთა შენთა შერმაზანასა, ქაიხოს-
როს, შიოშს და მომავალთა სახლისა თქვენისათა, – ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და ქვემო ბოლნისს
10 ალა-სტეფანას ვენახს დაგვეაჯენით, ჩვენცა ვისმინეთ აჯა და მოხ-
სენება თქვენი, შეგიწყალეთ და გიბოძეთ ბოლნისს ალა-სტეფა-
ნას სამართლიანი კერძი ვენახი მისის მზღურითა და შესავლითა.

თქვენთვის და თქვენთა შვილთათვის გვიბოძებია ყოვლის კაცისაგან
უცილებლად. გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩვენსა ერდგულად
15 სამსახურსა შინა და არ{ა}ოდეს არ მოგეშალოს.

ანე, გიბძანებთ კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო და სხვანო მოსაქმე-
ნო, სომხთის მელიქნო და ბოლნისის მოურავნო, თქვენც ასრე
გაუთავეთ და ნურას მოუშლით და შეეცილებით, შენევნისა და თანადგო-
მისაგან კიდე.

დაინერა ბრძანება და ნიშანი ესე, ქ(ორონი)კ(ონ)სტმ, ჯელითა კარისა
20 ჩვენისა მდივანმწიგნობრის თუმანიშვილის ბირთველისითა.

თუ ამ მამულისა სხვა წიგნი გამოჩნდეს, სიგლითა ამითა გაგჯიცუ-
დებია და მტკიცე ესოდენი არის.

დედანს ჰქონია ბეჭედი: როსტომ

პირის მინაწერები:

ასლთან სწორ არს, თ(ავად)ირატიევი.

ასლი წერილი მივიღე, კნეინა დავით აბაშისა სალომემ.

225

1652 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა პაპია შანშიაშვილისადმი

პირი: სეა, 1450-6/33; გადაწერილი რუსული მმართველობის
დაწესებულების პირების დავთარში.

თარიღი: ქორონიკონი ტმ (340), რაც უდრის 1652 წელს.

საბუთის დამწერი: მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშ-
ვილი.

[ქ]. ესე წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგიწყალეთ და გიბოძეთ ჩუენ,
მეფეთ-მეფემან, ჯელმნიფემან პატრონმან როსტომ, პირმშომან და

სასურველმან ძემან ჩუენმან, პატრონმან ლ უ ა რ ს ა ბ , თქუენ, ჩუენ-
თა ერთგულთა და წესი(ს)ებრივ ნამსახურსა შ ა ნ შ ი ა შ ვ ი ლ ს ჩვენს
ყაფიჩს პ ა პ ი ა ს ა და შვილთა თქვენთა.

მას ჟამსა, ოდეს შენის საფასოს, ს ა მ ნ ე [ვ] რ [ი ს] ს , მ ი რ ზ ა შ -
ვ ი ლ ს ჰ ა ს ა ნ ა ს ა და მისის ძმის ა ი ვ ა ზ ა ს ა გ ა ნ სავენახე ალა- 5
გი გეყიდა და ნასყიდობის სიგელიც ხელთა გქონდა, და ჩუენც წიგნის წყ-
ალობას დაგეაჯენით, ამად რომე, საბოლოოდ არ მოგშლოდათ, ჩუენცა ასრე
დაგუიმკ(ვ)იდრეთ ს ა მ ნ ე ვ რ ი ს [ს] ჰ ა ს ა ნ ა ს ი და მისის ძმისაგან
მოსყიდული სავენახე, რომე არასდროს არ მოგეშალოს. თ ა მ ა ზ ა ს მი- 10
ნის გუერდით, ერთი ძუელი საწნახელი რომ დგას, იმის მიდგამდით, იმ საწ-
ნახელს აქეთ, ხევის პირამდით, ერთის მხრით მ ა ჰ მ ა დ ა ს ვენახის მიდგ-
მამდინ, რაც იმას აქეთ ფლატე არის და იმისი თავი ჩამოიტანს, საურმის
შარამდით. ის ასრე გარკუევით თქვენთვის მოუყიდა და ჩუენც ეს წყალო-
ბის წიგნი ამისად ნიშნად გვიბოძებია, რომე არაოდის არ მოგეშალოს.

ანე, გიბძანებთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო, ს ო მ ხ ი თ ი ს 15
ტარულანო, მელიქნო, თქუენცა ასრე გაუთავვეთ და ნურაოდეს ნუ მოუ-
შლით და შექ(ე)ცილებით.

დაინერა ბძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტმ, ჴელითა კარისა
ჩუენისა მდივან-მწიგნობრის თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ს ბ ი რ თ უ ე ლ ი ს ი -
თ ა . და არც კულუხი ეთხოვბოდის ამ თქვენგან ნასყიდს მამულსა. 20

დედანს ესვა ბეჭედი: რ ო ს ტ ო მ

226

1653 წ. 4 თებერვალი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ბორჯღა ბიორბი ბორბიჯანასშვილისადმი

პ ი რ ი : სეა, 1449-1872, გადაწერილი თეთრ ქაღალდზე, თავში მიწერ-
ილია დედნის არქეოგრაფიული მონაცემები: ზომა: 30¹⁴X19 სმ. №20; შავი
ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: სამწერტილი ყოველი
სიტყვის შემდეგ.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტმა (341), თებერვლის დ (4), რაც უდრის
1653 წლის 4 თებერვალს.

საბუთის და მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუშანიშვილი.

ქ. შენეენითა მლ(რთ)ისათა, ჩუენ, მლ(რ)თივ-გვირგვინოსანმან,
მეფეთ-მეფემან, ჴელმწიფემან პატრონმან რ ო ს ტ ო მ , თანამეცხედრე-
მან ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფალმან პატრონმან მ ა რ ი ა მ , ესე ამ-
იერთ უკუნისამდინ ჟამთა და ხანთა გასათავებელი წყალობისა წიგნი და
ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძეთ შენ, ჩუენსა ერდგულსა და წესისებრივ 5
თავდადებით ნამსახურსა ყმასა, გ ო რ ე ლ ს გ ო რ გ ი ჯ ა ნ ა ს შ ვ ი ლ ს
გ ი ო რ გ ი ს , შვილთა თქუენთა ფ ა რ ს ა დ ა ნ ს ა , ა ლ ე ქ ს ი ს ,

მ ი რ ი ჯ ა ნ ს და მ ე { ლ } ქ [ი ს ა დ ე გ ს] ა , შვილთა და მამავალთა სახლისა შენისათა, – ყოველთავე.

5 მ ა ს ჟ ა მ ს ა , ოდეს მოგვიდექით კარსა და ჩუენგან ნანყალობევი სამთვალის ნისქვილი გიბრუნევედა და ჩუენისავე ბძანებით, ოთხი სხვა მოუმატე მ ე ჯ უ დ ი ს ნ ყ ლ ი თ ა , – ესე { ე } ბითავისავე სამართლიანის სამძღვრითა თქუენტვის და შვილთა თქუენტათუის გვიბოძებია ყოვლის კაცისაგან უცილებლად.

10 გქონდეს და გიბედნიეროს ლ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენსა ერდგულად სამსახურსა შინა და არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩუენგან და არა შემდგომად სხვათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბ(ძანე)ბთ კარისა ჩუენისა ვაქილ-ვაზირნო, გ ო რ ი ს მოურავნო, ნაცვალნო და მამასახლისნო, თქუენცა ასრე გაუთავედ და ნურაოდეს ნუ შეუშლით და შეცილებით, თვინიერ შეწვენისა და თანადგომისაგან კიდე.

15 ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმა, თებერვალსა დ , ჴელითა კარისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობარის თ უ მ ა ნ ი ს შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ ვ ე ლ ი ს ი თ ა .

ხელრთვა: რ ო ს ტ ო მ
დედანს ესვა სპარსული ბეჭედი.

კომენტარი:

საბუთის ადრესატი გიორგი გორგიჯანაშვილი ცნობილი ისტორიკოსისა და მოღვაწის – ფარსადან გორგიჯანიძის მამაა. ფარსადანი თავად საბუთშიც იხსენიება. თუ გავიზიარებთ ივ. ჯავახიშვილის მოსაზრებას, რომ ფარსადანი 1626 წელს უნდა იყოს დაბადებული, საბუთის გაცემისას ის 27 წლის გამოდის. ფარსადანი როსტომმა ბავშვობიდანვე გაზარდა. მეფეს უკისრია მისი დაოჯახებაც. როსტომის რეკომენდაციით ფარსადანი გახდა ისპაჰანის ტარუდა (მოურავი) (ჯავახიშვილი, 1945: 284-286). შაჰის კარზე იყო ეშიკადასი. მან 40 წელი გაატარა ირანში. 1696 წელს გარდაიცვალა.

227

1653 წ. 10 ივლისი. სასახლვრო ღაშის ბარბეშის წიბნი ბუღარმხელთა და ღორისთაგველთა შორის

დედანი: ხეც, Hd-14671, მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 32,4X21,1 სმ. შავი ფერის მეღანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი, სამწერტილი და ოთხწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; დაზიანება: მცირედ დაზიანებულია და შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. ტექსტს ბოლოში ახლავს როსტომ მეფის ოთხკუთხედი ფორმის

ერთი სპარსული ბეჭედი. საბუთი გატარებულია რუსული მმართველობის რეგისტრაციაში: 1823 წლის 9 სექტემბერს და 1817 წლის 12 აპრილს. №295.

პირები: ხეც, Hd-13951; სეა, ფონდი 1450, დავთ. 33–298.

თარიღი: ქორონიკონი ტმა (341), მკათათვის ათი, რაც უდრის 1653 წლის 10 ივლისს.

გამოცემები: თაყაიშვილი 1899: გვ. 383, №313; დოლიძე, 1972: გვ. 94-95, №36.

ქ. ზე ადიდნოს ღ(მერ)თმ(ა)ნ მეფეთ-მეფე, პატრონი²ნი ქართლის, კახეთისა – ორისავე [საბა]ტონოსა პატრონი³როსტომ! ჩვენ, სოლბათიასაული შანშეხ⁴შვილი პაპია, მივედით მათის ბძანებით. – გუდარეხელ⁵ნი და ღორისთველნი ბედენ-ზედ სამძღვარს შესცილე⁶ბულიყვენ.

ახლა გერმანოზისშვილს ოთარსა და პაქატ⁷ს ფიცი დაქედვა. თავეთით ყმით გუდარეხელთა ასრე შე⁸ფიცონ: “ამგზასა, რასაც ღორისთვის გზარომ შეივლისნა⁹ოთლისმცემლის ქვევით, ღორისთველს კაცს ჴელი არა ქ¹⁰[ო]ნდეს.”

ქვეშეთ დიდი შარა რომ გქაივლის ბედქენისა, იმას ქვევით¹¹ტყემლაური და გორას სათიბი არს, – ცორველთ დარჩა.¹² იმას ზედათ, რქასაც წყალი გორას სათიბისაკენ დაქიქცევს,¹³ დიდის კლდის გამოტანებით, სერ-სერი რომ შემოსდევსნათ¹⁴ლისმცემლის ძირში, აქეთ ყვირალას ნასახლებამდისინ, მინგ¹⁵ულ[ი]ს სათიბი, და შუა დიდი კლდე რასაც შეიტანს წყარომდისინ,¹⁶ იმის გასწორათ სამი გორა რომ არის, – დაბალი გორა, იმა¹⁷ს ქვეშეთ ქივჭივის წყალი რომ არის, რასაც წყალი ტყემ¹⁸ლარსავე დაგორას სათიბისაკენ დაქიქცევს, ღორისთველს კაცს¹⁹ჴელი არა აქს, გუდარქეხელთა [არის.]

რაც წყალინათლისმცემ²⁰ლქის ქვეშეთნირამთისაკენ დაქიქცევს, – ღორისთველთა [არის]. და ნირამ²¹თულა მაღალი გორაები, ისიც ნირამთულა, ნათლისმცემ²²ის გასწორათ, უკან რომ წყარო არის, ქივჭივის სათქავე, იმას²³გქა ღმით ჴელი არავქის აქს ვაძის არის.

ჩვენ ასრე გაგვირი²⁴გებია ჴელმწიფის ბრძანებითა, რომ ფიცი აღარ მოვაჭდინ²⁵ეთ, ასრე გავაშველეთ.

ბძანდებოდა ბატონი ზურაბისშვილი²⁶ შანშე, მეჯინი-ბეთუხუცესი პაპუა რატისშვილი, თულას²⁷შვილი ხუცა, ანჯიყაფასშვილი ბაგრატ, შემაზასშვილ²⁸ი გიორგი, დათუა, სულ ერთ პირობით არეშაქანი, ნქამო²⁹რადე ოქროპირი.

ვქინცა ამ პირობასა და წიგნს გარდავქიდეს,³⁰ ჴელმწიფემ თვისდა შეცოდებათ მოკითხოს. ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტმა,³¹ მკათათვეს ათს.

უზის სპარსული ბეჭედი.

XIX საუკუნის მინაწერები:

ქ. ეს ნიგნი ღო რ ი ს თ ე თ ი , გ უ დ ე რ ე ხ ე ლ ი გლეხების არი. რ ო ს - ტ ო მ მეფის არი. 1653 წ. 313. ჩაინერა კ.

313. გ ე რ მ ა ნ ო ზ ი შ ვ ი ლ ი ს ო თ ა რ ი ს ა . 1653, მკათათვის 10.

ამისი პირი ვნახე და იმაზედ გარდავსწერე უმეტნაკლოთ, მე, ა ნ ჩ ი ს ხ ა - ტ ი ს მლუდელმა პ ე ტ რ ე ა რ და ზ ი ა ნ ო ვ მ ა .

**1653 წ. 25 ნოემბერი. წყალობის განახლების წიგნი
ტორონი მფოსა პაპია შანშიაშვილისაღმი**

პ ი რ ი : სეა, 1450-9/25; გადაწერილია დედნიდან რუსული მმართველობის პირების დაეთარში.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტმა (341), გიორგობისთვის კე, რაც უდრის 1653 წლის 25 ნოემბერს.

[ქ]. ნებთა და შეწვევითა ღ(მრ)თისითა, ჩვენ, მეფეთ-მეფემან, პატრონმა რ ო ს ტ ო მ , ესე სამკვიდროთ და საბოლოდ გასათავებელი წყალობისა ნიგნი შგინწყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩუენთა ერდგულთა ყმათა: შ ა ნ შ ი ა ს შ ვ ი ლ ს ყაფიჩისა პ ა პ ი ა ს ა და ძმასა შენსა დ ო ლ მ ა ზ ა - 5 ს ა და შევილსა შენსა ზ ა ლ ი ნ ა ს ა .

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდექით კარსა და თქვენის სამკვიდროს სოფლისა და ნასყიდის სოფლის მთისა და სამო[სახლო]ს წყალობ<ი>{ა}ს გვიაჯენით, ჩუენცა შეგინწყალეთ და გიბოძეთ ბ ო რ ი ს ს ო ფ ლ ი ს ა და ს ო ს ა ნ ი ს დ ა რ ბ ა ზ ი ს სამძღუარი-ძველი ციხე, ლ ე რ მ ი ს ა წ ყ - 10 ა ლ ი , შ ე გ ლ ი ღ ო ც ი (?) , ბ ა რ დ ი ს წ ყ ა ლ ი . რაც ამის შუამთამდი ღორი დადგეს და გასუქდეს, სამთო და მთა, - ასე შენთვის გვიბოძები{ა}, რომ შენ უნდა პირზედ აიღებდე, რაც წესი და სამართალი იყოს.

სხუას კაცს შენთან ჴელი არა აქუს, არც დიდსა და არც ცოტასა, და ვერცავინ შემოგეცილოს, ამ წესითა დაგვიმკვიდრებია.

დაინერ{ა} ბძანება ესე, ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტმა, გიორგობისთვის კე. 15 ხელრთვა: რ ო ს ტ ო მ

იხ. კომენტარი საბუთთან: სეა 1450-6/55.

1653 წ. 6 დეკემბერი. წყალობის წიგნი როსტომ
მეფისა ალი ალასაღმი

დ ე დ ა ნ ი : სეა, 1448-1032, მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 22,2X16 სმ. შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; საბუთს აქვს მცირე დაზიანებები და შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. საბუთი ქართულ-სპარსულია. სპარსული ტექსტი, შესრულებული შექასთენასთალიყის ხელით, მოთავსებულია საბუთის verso-ზე.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტმა (341), ქრისტეშობის მ, რაც უდრის 1653 წლის 6 დეკემბერს.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ფუთურიძე 1955: გვ. 237-238, N103.

ქ. ესე წყალობის წიგნი და ნიშანი შეგიწყალ²ეთ და გიბოძეთ ჩუენ, მეფეთ-მეფემან, ჴელმ³ნიფემან პატრონმან როსტომ, და მომავალთა ჩ⁴უენთა ყოველთავე, თქუენ, ალი - ალასა და შენთა შვილ⁵თა.

ასრე და ამა პირსა ზედან, რომე შაბადინის რ⁶უს დაგუაჯენით, და ამ წესით შეგიწყალეთ და გი⁷ბოძეთ, რომე აშენოთ, რაც წესი და სამართ⁸ალი იყოს, ისრე. საჩუენოდ ღალას მოსცემდეთ და⁹ არ დაგუაკლებდეთ.

დაინერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე¹⁰ ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმა, ქრისტიშობის თუის ვ.

ხელრთვა: ||¹¹ როსტომ

სპარსული ტექსტი:

1653 წ. 6 დეკემბერი – 14 დეკემბერი

[هو]

حكم عالی شد آنکه نهر شهاب الدین که از قدیم الایام از رودخانه کرجا [ر]ی بوده است| بایر و اراضی آن نامزروع و معطل است مقرر فرمودیم که عزت دستگاه عالی آقا| اروج اغلی| نهر مذکور را بطریق قدیم از رودخانه مزبور جاری نموده اراضی آنرا بحلیه زراعت و آبادانی در آورده سال| بسال بهرچه انرا موافق معمول بسرکار و اصل و عاید میگردانیده چیزی قاصر و منکسر ننماید و نوعی نماید| که آثار سعی او در آبادانی و تکثیر زراعت و عنارت نهر مذکور بمنصه مشهود و ظهور رسد| و درینباب قدغن دانسته در عهده شناسند و تخلف نورزند تحریرا ۲۳ شهر| محرم الحرام سنه ۱۰۶۴

[ის (ღმერთი)]

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ შაბადინის არხი, რომელიც ძველი დროიდანვე მდინარე მტკვრიდან მოედინებოდა, დაინგრა და მისი მიწები დაუმუშავებელი და მიტოვებულია. დავადგინეთ, რომ პატივცემული ალი - ალასა ორუჯ - ოღლი, გამოიყვანს რა ხსენებულ

არხს ძველებურად აღნიშნული მდინარიდან, დამუშავებითა და გაშენებით შეამკობს მის მიწებს. წესისამებრ, ყოველ წელს მის ბაზრას მაღალ ხაზინას მისცემს და გადაუხდის. და არაფერს დააკლებს, ისე მოიქცევა, რომ მისი მეცადინეობის შედეგები ხსენებული არხის [მიწების] გაშენებასა და გამრავლებაზე გამოჩნდება. ამის შესახებ [გამოცემული] ბრძანება იცოდნენ, [მისი შესრულება] თავიანთ მოვალეობად აღიარონ და წინააღმდეგობა არ გასწიონ.

დაინერა 1064 წლის 23 მოჰარემ-ალ-ჰარამს.

სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომ მეფის სპარსული ბეჭედი წარწერით: *همت سلطان صفی شاه زمین و زمان داد لئف بنده را رستم خسرو نشان* — „ქვეყნისა და დროის ხელმწიფემ, დიდსულოვანმა შ ა ჰ ს ე ფ ი მ წყალობა მოიღო მის მონაზე და როსტომ - ხოსრო მიწოდა“. ქართული ტექსტის გვერდის ქვემო აშიაზე დასმულია ერთი სპარსული ოვალური სარეგისტრაციო ბეჭედი წარწერით: *یا معین الضعفا* — „ო, უძლურთა შემწევ“.

verso-ზე გვიანდელი მინაწერი: ქ. შ ა ბ ა დ ი ნ ი ს რუს წიგნი, მ ც ხ ე თ ი ს ა .

230

1653 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა აბელ ბარათაშვილისადმი

პ ი რ ი : სეა, 1450-15/21; გადაწერილი დედნიდან რუსული მმართველობის პირების დავთარში. საბუთი წარდგენილია რუსული მმართველობის რეგისტრაციაში 1817 წლის 12 აპრილს, გატარებულია რეგისტრაციაში 1820 წლის 27 თებერვალს, ნომრით, №20.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტმა (341), რაც უდრის 1653 წელს.

საბუთის და მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

[ქ.] ჩუენ, ღ(მრ)თივ-გვირგვინოსანმან, ქ ა რ თ ლ ი ს ა და კ ა ხ ე - თ ი ს ა — ორისავე ტახტისა მპყრობელმა მეფეთ-მეფემან, ჴელმწიფემან პატრონმა როსტომე, და თანამეცხედრემან ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფალმან, პატრონმან მ ა რ ი ა მ , ესე ამიერ უკუნისამდის ჟამთა და ხანთა გასათავებელი, მტკიცე და უცვალებელი წყალობისა წიგნი და სიგელი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენთა ერდგულსა და მრავალფერად თავდადებით ნამსახურსა ყმასა, ბ ა რ ა თ ა შ ვ ი ლ ს , ჩუენის სუფრაჯის შვილს ა ბ ე ლ ს , ძმათა თქვენთა, ქ ა ი ხ ო ს რ ო ს და ი ე ს ე ს ა , შვ-ილთა და მამავალთა სახლისა თქვენისა, — ყოველთავე.

10 მას ჟამსა, ოდეს თქუენის მამულის სიგლის გახლებას დაგვიანებით, შეგინყალეთ და, რაც კურთხეულის მამის თქუენის ჟამში მამული გქონდა,

ხელშეუალად, მთით ბარამდისინ, სამკუიდროდ და საბოლოო{ო}დ, სიგლ-
ითა ამით დაგვიმტკიცებია და გვიბოძებია ყოვლის კაცისა უცილებრად.
ბედნიერის ყე{ე}ქნის თავის მზემა, რაც კაცი თქუენს მამულს გამოით-
ხომს, არას კაცს არ მივსცემთ და არც გაგალარიბებთ.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მან) ჩუენსა ერდგულად სამსახ- 5
ურსა შინა და არაოდის არ მოგეშალოს არა ჩუენგან და არა შემდგომად
სხუათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბძანებთ კარისა ჩვენისა ვაქილ-ვაზირნო და სხუანო მოსაქმენო,
თქუენცა ასრე გაუთავეთ და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შე{ე}ცილებით,
თუნიერ შენვენისა და თანადგომისაგან კიდე. 10

დაინერა ბძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტმა, ხელითა კარისა
ჩუენისა მდივანმწიგნობრის თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ ვ ე ლ ი ს ი თ ა .

დედანს ესვა ბეჭედი: რ ო ს ტ ო მ

პირის მინაწერები: ასლიდამ თანასწორ არს ჩანერილი, სოვეტნიკი,
თა(ვად)ი თ ე ი მ უ რ ა ზ ბ ა გ რ ა ტ ო ვ ა ნ ი . 15

ნანდვილი წერილი მივიღე, და ვ ი თ ა ბ ა შ ი ს კ ნ ე ი ნ ა მ ს ა ლ ო მ ე მ .

**1653 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა
რამაზ ზუმბულიძისადმი**

პ ი რ ი : სეა, 1450-31/115; გადაწერილი დედნიდან რუსული მმართვე-
ლობის პირების დავთარში. საბუთი შეტანილია სარეგისტრაციოდ 1817
წლის 12 აპრილს, გატარებულია რეგისტრაციაში: 1823 წლის 14 აპრილს,
ნომრით: №115.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტმა (341), რაც უდრის 1653 წელს.

საბუთის და მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

[ქ]. ნებითა და შენვენითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, ღ(მრ)თივ-გვირგვი-
ნოსანმან მეფეთ- მეფემან, ხელმწიფემან პატრონმან რ ო ს ტ ო მ , თანა-
მემცხედრემან ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფალმან, პატრონმან მ ა რ ი -
ა მ , ესე ამიერ უკუნისამდის ჟამთა და ხანთა გასათავებელი, მტკიცე და
უცვალებელი წყალობის წიგნი და ნიშანი შეგინწყალეთ და გიბოძეთ თქუენ, 5
ჩუენთა ერთგულთა და მრავალფერად თავდადებით ნამსახურსა ყმასა,
ჩუენის სასაფლაოს – ს ვ ე ტ ი ს ც ხ ო ვ ლ ი ს – დეკანოზის შუილს რ ა -
მ ა ზ ა ს ა , შვილთა თქვენთა, ა რ და შ ე ლ ს და ი ე ს ე ს , შვილთა და
მამავალთა სახლისა თქუენისა ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდეგით კარსა, ც ი ხ ე დ ი დ ს მ ი ნ ო ბ ლ ი ძ ი ს 10
ცოლ-ყოფილის, მ ა რ ი ა მ ი ს ნაქონს მამულს დაგვიჯენით. [...] [შეგინწყა]
ლეთ და გიბოძეთ ყოვლის მისის სამართლიანის საქმითა, სასახლითა, ბაღ-

ითა, ბალჩა-ჭურითა და მარნითა; ძ ე გ უ ს მისი ვენახი, გლეხი პ ე ტ რ ი ა -
 შ უ ი ლ ი მ გ ე ლ ი ტ ა , მისი განაყოფი ბ ე რ ი კ ა , შ ა ლ ვ ი ა შ უ ი ლ ი
 ზ უ ბ ი ტ ა , ბ ე თ ლ ე მ ა შ უ ი ლ ი თ ე ვ დ ო რ ა , მისი განაყოფი
 ბ ე რ ი კ ა , კ ბ ი ლ ა შ უ ი ლ ი ნ ო ნ ი კ ა , გ ო რ ი ა შ უ ი ლ ი პ ა ტ ა ,
 5 კ ბ ი ლ ა შ უ ი ლ ი მ ა ხ ა რ ა , გ ო დ ო რ ა შ ვ ი ლ ი დ ე მ ე ტ რ ა ,
 გ უ თ ნ ი ჯ ა რ ა შ უ ი ლ ი ნ ო ნ ი კ ა მისის ბიძაშვილებით, – ესეები ყოვ-
 ლის მისის სამართლიანის საქმითა, მითა, ბართა, წყლითა, წისქული-
 თა, ველითა და ვენახითა შენითა და ოხერთა, ყოვლითურ უნაკლულოდ
 გვიბოძებია, ამ წესითა: [მა]ნამდისინ მ ა რ ი ა მ ცოცხალი იყოს, იმასვე
 10 ჰქონდეს, და მასუკან ვერამ ჩუენმა ნათესავმა კაცმან ვერ მოგიშალოს. და
 თუ სხუა, ამ მამულის წიგნი გამოაჩინოს ვინმე, ამ წიგნით გაგვიცუდებ[ია].
 გიბ(ძანე)ბთ კარის ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და სხუანო მოსაქმენო,
 თქვენცა ასრე გაუთავეთ და ნუროდეს ნუ მოუშლით და შეცვილებით.
 დაინერა ბძანება და ნიშანი ესე, ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტმა, ხელითა კარისა
 15 ჩუენისა მდივან-მწიგნობრის თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ ვ ე ლ ი ს ი თ ა .

დედანს ჰქონია ხელრთვა: რ ო ს ტ ო მ
 პირის მინაწერები: ასლთან სწორ არს, თა(ვადი) რ ა ტ ი ე ვ ი .
 სოვეტნიკი თა(ვადი) გ ა ბ რ ი ე ლ რ ა ტ ი ე ვ ი .
 დ ა ვ ი თ ე ლ ი ო ზ ო ვ ი .

**1653 წ. მამულის წყალობის წიგნი როსტომ
 მეფისა ყულ ქარჩილასადმი**

დ ე დ ა ნ ი : Sd-2, მოყვითალო ფერის ეტრატი, ზომა: 33,7X22,2 სმ. შავი
 ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: სამწერტილი ყოველი
 სიტყვის შემდეგ; საბუთი ალაგ-ალაგ დაზიანებულია, ზოგიერთი გრაფემა
 დაკარგულია, ამოხეული ადგილები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტმა (341), რაც უდრის 1653 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბ ი რ თ ვ ე ლ თ უ მ ა ნ -
 ი შ ვ ი ლ ი .

ქ. ნებითა და შენევნითა ღ(მრ)თისათა, ჩ[უენ], ღ(მრ)თივ გუირ-
 გუინოს|²ანმან, მეფეთ-მეფემან, ჯელმწიფემან, პატრონმან რ ო ს ტ ო მ ,
 და|³ თანამეცხედრემან ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფალმან პატრ|⁴ონ-
 მან მ ა რ ი ა მ , ესე ამიერ უკუნისამდის ჟამთა და ხანთა|⁵ გასათავებე-
 ლი, მტკიცე და უცვალებელი წყალობისა წიგნი და|⁶ ნიშანი შეგიწყალეთ
 და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენსა ერდგულს|⁷ა და მრავალფერად ნამსახურსა
 ყმასა, ყულს ყ ა რ ჩ ი ღ ა ს ა , შ|⁸ვილთა თქუენსა ბ ე ჟ ა ნ ს , ლ უ ა რ ს -
 ა ბ ს , კ ა ც ი ა ს ა და ზ ა { ა } ლ ს , მამავალ|⁹თა სახლისა თქუენისათა,
 – ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდექ|¹⁰ით კარსა და ნ ა ჳ ი დ უ რ ს ა მოვარდ-
ნილის ჩ ა ხ რ ი ძ ი ს ნაქონს მამ|¹¹ულს – მიწას, წყალსა და წისქუილს
დაგუიაჯენით, და იმაზედ მსახლობ|¹²ელი კაცი: შ ო შ ი ტ ა და მისი ძმა
მ უ რ ა და , პ ა პ უ { ა } შ ვ ი ლ ი ფ ო ლ |¹³ა და თავისის ძმებითა,
ღ უ ლ ა თავისის შვილებითა, გ ო რ ი ა თ |¹⁴ავისის შვილებითა და ჰ ა მ -
ზ ა თავისის შვილებითა, – ესე{ე}ბი|¹⁵ ყოვლითურ მისის სამართლიანის
საქმითა: მითა, ბარითა, წყალ|¹⁶ითა, წისქუილითა შენითა და ოჯერითა,
ველითა და ვენაჭითა|¹⁷ უნაკლულოდ თქუენთუის და შვილთა თქუენ-
თათუის გუიბოძებია ყოვ|¹⁸ლის კაცისაგან უცილებზად.

გქონდეს და გიბედნიერ{ო}ს ლ(მერ)თ(მა)ნ ჩ |¹⁹უენსა ერდგულად სამ-
სახურსა შინა და აროდეს არ მოგეშალო|²⁰ს არა ჩუენგან და არა შემდგო-
მად სხუათა მეფეთა და მეპა|²¹ტრონეთაგან.

ანე, გიბ(ძანე)ბთ კარისა ჩუენისა ვაქილ-ვეზირნო და ს²²ხუანო მო-
საქმენო, თქუენცა ასრე გაუთავეთ და ნუროდეს ნუ მო|²³უშლით და შე{ე}
ცილებით, თუინიერ შენვენისა და თანადგო|²⁴მისაგან კიდე.

დაინერ{ა} ბძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტმა, ჳელ|²⁵ითა
კარისა ჩუენისა მდივ{ა}ნმნიგნობრის თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ |^{26*}ირ თ -
ვ ე ლ ი ს ი თ ა .

აგრევე ს ა ბ ე რ ე თ ი ს ნახევ{ა}რი წყალობად გქონდა, ან|²⁷ცა,
სამკუიდროდ და საბოლოდ მითთ-ბარამდის თქუენთუის და შვილთა
თქუენ|²⁸თათუის გუიბოძებია და აროდეს არ მოგეშალოს. ამ სიგლით და-
გუიმკუიდრებ|²⁹ია.

ხელრთვები: რ ო ს ტ ო მ , მ ა რ ი ა მ

233

1653 წ. მამულის წყალობის წიგნი ორსტომ მუშისა როინ ჯამახიშვილისადმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Ad-951, მოყვითალო ფერის ქადალდი, შავი ფერის
მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი და სამწერტილი
ყოველი სიტყვის შემდეგ; ორენოვანი – ქართულ-სპარსული. რვასტრიქონი-
ანი სპარსული რწქსტი, შესრულებული ნასთალიყის ხელით, მოთავსებუ-
ლია საბუთის recto-ზე.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტმა (341), რაც უდრის 1653 წელს.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ვ. ფუთურიძე 1955: გვ. 241-242, №105.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

ქ. ნებითა და შენვენითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემან, ჳელ|²მ-
ნიფემან პატრონმან რ ო ს ტ ო მ , და თანამეცხედრემან ჩუენმან, |³დედო-
ფალთ-დედოფალმან პატრონმან მ ა რ ი ა მ , და სახლისა მომა|⁴ვალმა

*ამ სტრიქონიდან ტექსტი გრძელდება უფრო მკრთალი მელნით.

ყოველმანვე, თქუენ, ჩუენთა ერდგულთა და მრავალფერა⁵დ თავდადებ-
ით ნამსახურთა ყმათა, ჯ ა ვ ა ხ ი შ ვ ი ლ ს დივანბე⁶გ ს რ ო ი ნ ს , შვ-
ილთა თქუენთა ქ ა ი ხ ო ს რ ო ს და მომავალთა, – ყო⁷ველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგით კარსა და ნ ო დ ო |⁸ რ ე თ ს პ ა { ა }
ტ ა ს კერძს გარდაის, თქუენს მამა-პაპათ სამკუიდროს მამ⁹ულს დაგუ{ი}
აჯენით, ჩუენც მოკითხული ვქენით და თქუენი კერძ¹⁰ი მამული ყ ო რ -
ღ ა ნ ა შ ვ ი ლ ს გ ა რ ს ე ვ ა ნ ს და ფ რ ი დ ო ნ ა ს ჰქონდა. თა¹¹ვად
მ ე რ ა ბ ი ს გაყრილი იყო და მერმე სხუას კაცსა ჰყმობო¹²და და, გ ა რ -
ს ე ვ ა ნ ი ს კერძს გარეთ, ფ რ ი დ ო ნ ა ს ნაქონი მ ა რ კ ო ზ ხუ¹³ცესი
და მისნი ძმანი, და თქუენი კერძი მთა და ბარი, სამართლიანი¹⁴ თქუენ-
თუის გუიბოძებია. გ ა რ ს ე ვ ა ნ ს სადამდი გამოერთმოდეს, იმას¹⁵ გარ-
დაისად.

გქონდეს და გიბედნიეროს ლ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენსა ერდ¹⁶გულად სამს{ა}
ხურსა შინა, და არაოდეს არ მოგეშალოს¹⁷ არა ჩუენგან და არა სხუათა
მეპატრონეთაგან.

ანე, გ¹⁸იბძანებთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და სხუანო მო-
საქმე¹⁹ნო, ვინცა-ვინ იყუნეთ და ანუ დღეის ნალმა იქნებოდეთ,²⁰ თქუენ-
ცა ასრე გაუთავეთ და ნურაოდეს ნუ მოუშლი²¹თ და შეცილებით თუინიერ
შენვენისა და თანადგომისა²²გან კიდე.

დაინერა ბ(ძანება) და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმა, ჳელითა²³
კარისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობრის თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს |²⁴ ბ ი რ თ უ -
ე ლ ი ს ი თ ა .

ხელრთვა: |²⁵ რ ო ს ტ ო მ

სპარსული ტექსტი:

1653 წ. 23 სექტემბერი – 22 ოქტომბერი

هو

حکم عالی شد آنکه بنابر شفقت عالی در باره رفعت پناه رو بین بیگ | دیوان بیگی بموجبی که در ذیل بخط
گرجی نوشته شده یکخانه وار | رعایت واقع در قریه زودرت من اعمال گرجستان | کارتیل را بتیول او
مقرر فرموده ارزانی داشتیم رعیت مذکور | مومی الیه تیولدار خود دانسته سال بسال مالوجهات خود را
| بلا انکسار باو واصل ساخته موقوف ندارد موستوفی | سرکار عالی در دفتر ثبت نموده هر ساله حکم
مجدد نطلبد | و در عهده شناسد | تحریرا فی شهر ذی القعدة الحرام سنه ۱۰۶۳

ის (ღმერთი)

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ როინ-ბეგ მდივან-ბედისად-
მი მაღალი წყალობის [მიპყრობის] გამო, ქვემოთ ქართულად დაწერი-
ლის საფუძველზე, ჩვენ მას თიულდ გავუჩინეთ და ვუბოძეთ ქ ა რ თ ლ ს
დამოკიდებულ სოფელ ნ ო დ ო რ ე თ შ ი მოსახლე ერთი კომლი გლეხი.
5 აღნიშნულმა გლეხმა მოხსენიებული (რ ო ი ნ - ბ ე გ ი) უნდა ცნოს თავ-
ის თიულდარად, ყოველწლიურად თავისი მალუჯათი სრულად უნდა გა-
დასცეს მას და არ დააბრკოლოს. მაღალი კარის მუსტოუფი, ჩანერს რა [ამ

ბრძანებას] დავთარში, ყოველ წელს ახალ ბრძანებას ნუ მოითხოვს და [მისი შესრულება] თავის მოვალეობად ცნოს. დაინერა 1063 წლის დალოცვილი ზუ-ლ-კა'დას თვეს.

სპარსული ტექსტის ბოლოს ზის როსტომ მეფის სპარსული ბეჭედი. საბუთის verso-ზე დასმულია ორი სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭედი: 1. ოვალური, ნარწერი: يا معين الضعفا — „ო, უძლურთა შემწევ“; 2. ელიფსური, ნარწერი: يا صاحب العصر و الزمان — „ო, საუკუნისა და დროის მფლობელო!“, ქვემოთ მინანერი: قلمى شد — „დაინერა“; იმავე გვერდის კუთხეში სპარსული მინანერი: بخط مسلمان حاكم قلمى شد — „ბრძანება მუსლიმური დამწერლობით დაინერა.“

234

1653 წ. მაგზულის წყალობის ბანახლევის წიგნი როსტომ მეფისა ღაზითის ძმრივ ელენესაღმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Qd-1653, მოყვითალო ფერის ეტრატე, ზომა: 60,7X28 სმ. შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; აშიები გამოყოფილია ფერადი ჩარჩოებით. საბუთი მცირედაა დაზიანებული და მოცვეთილი ადგილები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. საბუთი ქართულ-სპარსულია. ექვსსტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, შესრულებული ნასთალიყის ხელით მთავსეგრებულია საბუთის recto-ზე. საბუთი წარდგენილია რუსული მმართველობის რეგისტრაციაში 1817 წლის 12 აპრილს, გატარებულია – 1820 წლის 26 მაისს ნომრით: №113.

პ ი რ ე ბ ი : ხეც, Qd-9669; სეა, 1450-12/5.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტმა (341), რაც უდრის 1653 წელს.

გ ა მ ო ც ე მ ე ბ ი : ე. თაყაიშვილი 1909: გვ. 71, №52; ვ. ფუთურიძე 1955: გვ. 239-241, №104.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარის შვილი თუმანიშვილი გიორგი.

ქ. სახელითა სახიერისა, არსება დაუსაბამოსა, დაუსრულ²ებლისა ლ(მრ)თისა, მამისა, ძისა და სულისა წმინდისა; თავდებობი³თა, მინდობითა და შუამდგომელობითა, ყოვლად წმინდისა ლ(მრ)თისმ⁴შობელისა, უმეტესად კურთხეულისა დედოფლისა ჩუენისა, მარად⁵ის ქალწულის მ ა რ ი ა მ ი ს ი თ ა ; ძლიერებითა ცხოელსმყოფელისა⁶ ჯვარისითა, რომელსა ზედან განიპყრნა პატიოსანი მკლავნი⁷ თუისნი ქ რ ი ს ტ ე მ ა ნ ლ(მერ)თ(მან) ხსნისა ჩუენისათა.

ამათისა თავ⁸დებობითა, მინდობითა და შუამდგომელობითა წმინდისა წინა⁹სწარმეტყუელისა, წინამორბედისა, ნ ა თ ლ ი ს ა მ ც ე მ ე ლ ი ს ა ი ო ვ |¹⁰ ა ნ ე ს ი თ ა და ი ო ვ ა ნ ე ქ ა ლ წ უ ლ - მ ა ხ ა რ ე ბ ე ლ ი ს ა , ცათა მობაძავ¹¹ისა ლ(მრ)თივ-აღმართებულისას ვ ე ტ ი ს ა ც ხ ო ვ ლ ი -

ს ა და კუართისა სა¹¹უფლოსა მირონ-წმინდისათა; ქ ა რ თ ლ ი ს ა გამ-
ნათლებელისა ნ ი ნ ო – დ¹²ედა მოციქულისა.

ამა ყოველთა დიდთა წმინდათა, თავდებო¹³ბითა და შუამდგომელო-
ბითა, ეს¹⁴ქე უკუნისამდის ჟამთა და ხან¹⁴თა გასათავებელი, მტკიცე¹⁵
და უცვალებელი წყალობის წიგნი¹⁵ და ნიშანი შეგიწყალეთ და გიბოძეთ
ჩუენ, ქ ა რ თ ლ ი ს ა და კ ა |¹⁶ხ ე თ ი ს ა – ორისავე ტახტისა მპყრო-
ბელმან მეფეთ-მეფემან,¹⁷ ჯელმწიფემან პატრონმან რ ო ს ტ ო მ , თანა-
მეცხედრემან ჩუენ¹⁸მან, დედოფალთ-დედოფალმან, პატრონმან მ ა რ ი -
ა მ , თქუენ, ჩუენთა¹⁹ ერდგულთა და ნამსახურთა ყმათა, დ ა ვ ი თ ი ს
ცოლყოფილს ე ლ |²⁰ნ ე ს .

ასრე რომე, ქმარი ჩუენს სამსახურსზედ კარზედ მო²¹გიკუდათ. იმის-
ავე სიცოცხლეში თქუენის სამკუიდროს მამულის წიგნ²²ი და სიგელი
გიბოძეთ. ანე, მეორედ ობოლ-ქვრივნი შ²³ეგიბრალეთ და ვისმინეთ აჯა
და მოხსენება თქუენი, წასახდენლად²⁴ და გასალარიბებლად არვის და-
განებეთ, თქუენი ქალი ჩუენს ე²⁵რდგულს და გაზდილს ა ნ ჩ ა ბ ა ძ ე ს
ა ფ ხ ა ზ ს გ ი ო რ გ ი ს მივეციით და²⁶ შენდა შუილად მოგეცით. თქუენი
მამული დღეს, რისაც მქონებელნი²⁷ იყუნეთ, ასრე ჯელშეუალად დაგიმ-
კუიდრეთ და გიბოძეთ, რომე დღ²⁸ქის უკან არ²⁹კაცს თქუენთან
ჯელი არ ჰქონდეს და არცვინ გამოითხო³⁰ოს. მრავალმა კაცმა გუთხ-
ო³¹ვა თქუენი მამული, მაგრა³²მ თავ³³ად ორჯელ წყ³⁴ლობად გბოძე-
ბოდათ, და მერმე ჩუენგნით ასეთი საფიცარი ჯელთ გე³⁵ჭირათ, რომე ის
საფიცარი არ მოიშლებოდა და აღარა შეგიშალეთ-³⁶რა.

ანე, რისაც მამულის მქონებელი იყავითა, ყოვლის მისის სა-
მართ³⁷ლიანის საქმითა და სამძღურითა: მითთა, ბარითა, წყალითა, წის-
ქუილი³⁸თა, ველითა, ვენაჯითა, ეკლესი³⁹თა, სასაფლ⁴⁰ათა, ჭალითა,
სანადირო⁴¹თა, საწყლისპიროთა, საკონითა, ყოვლის მისის შე⁴²სავლი-
თა და გასავლითა, ამ თქუენის შუილის ა ნ ჩ ა ბ ა ძ ე ს გ ი ო რ გ ი |⁴³ს ა -
თ უ ი ს გუიბოძებთა ყოვლის კაცის უცილებრად.

ვინცა და რამანცა⁴⁴ ადამის მონათესავემან კაცმან ეს ჩუენგან ნაბო-
ძები თქუენი მამუ⁴⁵ლები მოგიშალოს, მასმცა რისხავს თავ⁴⁶ად დაუს-
აბამო, დაუსრულე⁴⁷ბელი ღ⁴⁸(მერ)თი და ყოველი მისნი წმინდანი, ს ვ ე ტ -
ი ც ხ ო ვ ე ლ ი , ღ⁴⁹(მრ)თივ-აღმარ⁵⁰თებული მღრთ⁵¹ება-უცვალებელი
და წმინდა გ ი ო რ გ ი ა ლ ა ვ ე რ დ ი ს ა ,⁵² ზეცისა და ქუეყანისანი,
ჯორციელნი და უჯორციონი. დამამტკიცებელნი⁵³ ამისნი ღ⁵⁴(მერ)თ⁵⁵მან აკ-
ურთხნოს, ამინ.

ანე, გიბ⁵⁶(ძანე)ბთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზ⁵⁷ირნო და სხუანო მო-
საქმენო, თქუენც ასრე გაუთავეთ და ნუროდეს ნ⁵⁸უ მოუშლით და შე⁵⁹ქე
ცილებით.

დაინწერა ბძანება და ნიშანი ესე ქ⁶⁰(ორონი)კ⁶¹(ონ)ს⁶² ტმა, ჯელითა კარის
ჩუენისა მდივ⁶³ანმნიგნობრის შუი⁶⁴ლის თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს მწერლის
გ ი ო რ გ ი ს ი თ ა .

უზის როსტომ მეფის მრგვალი ბეჭედი: რ ო ს ტ ო მ

ხელრთვა: მ ა რ ი ა მ

სპარსული ტექსტი:

1653 წ. 30 მარტი – 28 აპრილი

هو

حکم عالی شد آنکه بنابر شفقت عالی در باره گرگین غلام ابخازا بموجبی که در نیل
بخط گرجی نوشته شده صبیبه ۰ داود بیگ ۱ گوشیاره شویلی را که فوت شده و وارثی سوی
مذکورہ از او نمانده ۱ با املاک و هرچه داشته بمشارالیه عنایب فرموده ارزانی داشتیم
۱ مستوفی سر کار عالی در دفتر ثبت و عمل نماید تحریرا ۱ فی شهر جم[ادی] الاول ۱۰۶۳

ის (ღმერთი)

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ გ ი ო რ გ ი ა ბ ხ ა ზ ი ლუღა-
მისადმი მაღალი წყალობის [მიპყრობის] გამო, ჩვენ, ხსენებულს, ქვემოთ
ქართულად დანერილის საფუძველზე, ვუწყალობეთ და ვუბოძეთ და -
ვ ი თ - ბ ე გ გ უ შ ფ ა რ ი შ ვ ი ლ ი ს ქალიშვილი, მთელი იმ მამულით,
რომელიც მას (და ვ ი თ - ბ ე გ ს) ჰქონდა, რომელიც (და ვ ი თ - ბ ე გ ი) 5
გარდაიცვალა და ხსენებული [ქალის] გარდა მემკვიდრე არ დარჩა. მაღალი
კარის მუსტოფემ [ეს ბრძანება] ჩანეროს თავის დავთარში [და მის მიხედ-
ვით] იმოქმედოს, დაინერა 1063 წლის ჯომადი ალ-ავალის თვეს.

სპარსული ტექსტის ბოლოს ორჯერაა დასმული როსტომ მეფის სპარ-
სული ბეჭედი. სხვა სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭდები და მინანურები 10
საბუთს არ უზის.

XIX საუკუნის სარეგისტრაციო მინანურები:

სოვეტნიკი თ(ავად)ი თ ე ი მ უ რ ა ზ ბ ა გ რ ა ტ ი ო ნ ი .

კომენტარი:

დოკუმენტის ქართული ტექსტიდან არ ჩანს, რომელ საგვარეულოს
ეკუთვნის დავითი, მხოლოდ სპარსულ ნაწილშია მითითებული მისი
გვარი გუშფარიშვილი. არც მისი კუთვნილი მამულებია დასახელე-
ბული. როსტომი აღნიშნავს, რომ მას დავითისთვის მის სიცოცხლე-
ში ორჯერ უბოძებია მამულების დამტკიცების წიგნი. დავითი მეფის
დავალების შესრულებისას გარდაცვლილა, თუმცა არ აკონკრეტებს,
რა დავალება იგულისხმება. დავითს ვაჟი მემკვიდრე არ დარჩენია.
ჩანს, ამ მიზეზით, ბევრი თხოულობდა მეფისგან დავითის მამულების
გადაცემას, მაგრამ მეფემ შეიწყალა მისი ქვრივი ელენე. დავითის ქა-
ლიშვილი დაქორწინა აფხაზ გიორგი ანჩაბაძეზე, რომელმაც ცოლის
მხრიდან მემკვიდრეობად მიიღო სიმამრის მამულები.

როგორც Hd-1468 საბუთიდან ირკვევა, დავით გუშფარიშვილი იგივე
გომპარიშვილი ვაჩნაძეა. მას ვაჟი მემკვიდრე არ ჰყოლია, ამიტომ „ამ-
ოვარდნილს“ უწოდებს საბუთის შემდგენელი. ჰყავდა მხოლოდ ქალ-
იშვილები. მისი მამულების ნაწილი 1651 წელს მიიღო ავალ ავალ-

იშვილმა, რომელმაც დავითის უმცროს ქალიშვილზე იქორწინა. რაც შეეხება აფხაზ გიორგი ანჩაბაძეს, როსტომი მას თავის ერთგულს და გაზრდილს უწოდებს. ანჩაბაძეები აღმოსავლეთ საქართველოში როსტომ მეფის დროს მოხვედრილან. გიორგის მამა იოანე ლევან დადიანმა მზითვად გააყოლა თავის დას მარიამს როსტომზე ქორწინებისას. იოანე როსტომს სამეფო კარზე მესტუმრედ დაუნიშნავს. ზემომოყვანილი საბუთის სპარსულ ტექსტში გიორგის შაჰის ღულაში ეწოდება. მისი წარმომავლობის აღმნიშვნელი ზეწოდება „აფხაზი“ მალე გვარად იქცა. აფხაზები/აფხაზიშვილები კახეთის ერთ-ერთ წარჩინებულ თავადთა საგვარეულოდ ჩამოყალიბდნენ (ჯავახიშვილი, 2009: 48-50).

235

1653 წ. მეფე როსტომის წყალობის წიგნი ბორკელ ბიორბი ბორბიჯანასშვილისადმი

პ ი რ ი : სეა, 1449-1873, გადაწერილია თეთრი ფერის ქაღალდზე, თავში მიწერილია დედნის არქეოგრაფიული მონაცემები: ზომა: 29^{3/4}X19 სმ., ძველი საადრიცხვო ნომერი: №22; შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ.

თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი ტმა (341), რაც უდრის 1653 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

ქ. ნებითა და შენვენითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, ღ(მრ)თივ-[გვი]რგვი-
 ნოსანმან, მეფეთ-მეფემან, ორისავე საბა[ტრონ]ს მპყრობელ-მქონე-
 ბელმან, ჴელმნიფემან [პატრო]ნმან რ ო ს ტ ო მ , და თანამეცხედრემან
 ჩუენ[მან], დედოფალთ-დედოფალმან პატრონმან მ ა რ ი ა მ , [ეს]ე საბ-
 5 ოლო[ო]დ ჟამთა და ხანთა გასათავებელი, [წყ]ალობისა ნიგნი და ნიშანი
 შეგინყალეთ [და გ]იბოძეთ თქუენ, ჩუენთა ერდგულთა და თავდადებ-
 ით ნამსახურთა ყმათა: გ ო რ ე ლ ს ჩუენს ვაჭარს, გ ო რ გ ი ჯ ა ნ ა შ -
 ვ ი ლ ს გ ი ო რ გ ი ს და შუილთა შენთა, ფ ა რ ს ა დ ა ნ ს , ა ლ ე ქ ს ი ს ,
 მ ი რ ი ჯ ა ნ ა ს ა , მ ე ლ ქ ი ს ა დ ე გ ს , შვილთა დამომავალთა სახლისა
 10 თქუენისათა, – ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს გ ო რ ს სასახლე გავმართეთ, და თქუენი მამული
 ზოგი გალავანს შიგნით დარჩა და, რაც სასახლის სიახლ[ოვეს] [...].ნგაის
 ალაგი იყო, იმათი ალაგიც სამოჴელოდ გ[ამ]ოგართვით. და ჩუენც შეგინყ-
 ალეთ და გიბოძეთ იმისად სამუქუოდ გ ო რ ს ჩუენი სახასო ალაგი – ერთის
 15 მწრით ზ ი ზ ო ნ ა ს შ ვ ი ლ ი ს გუერდით, შარის პირამდი, ერთის მწრით
 მ ა ნ თ ა შ ა ს სახლის მიდგამადი, ერთის მწრით ჯ უ ლ ა ბ ა ს სახლამ-
 დი, ერთის მწრით ჰ ა მ რ ე ნ ა შ ვ ი ლ ი ს მიდგამადი, ერთ[ის] გუერდით,

მ უ ს ე ფ ი რ ა ს შ ვ ი ლ ი ს საყდრის გალავნის პირამდი, ერთის მჭრით მ ე ქ ა ნ ა რ ი ს ა და თ უ მ ა ნ ი ა ნ თ ყმის, ბ ა რ ი ლ უ ს ა ს , ქულბაქის დერეფნის მიდგამში. ეს ყოვლის კაცის უცილებელად თქუენთუის და თქუენთა შვილთათვის გვიბოძებია.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მან) ჩუენსა ერდგულად სამსახურსა შინა. 5

ანე, გიბ(ძანე)ბთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და სხუანო მოსაქმენო, ვინცა-ვინ გ ო რ ი ს მოურავნი და მოჭელენი იყუნეთ და ანუ დღეის წალმა იქნებოდეთ, თქუენცა ასრე დაუმკუიდრეთ და ნუ მოუშლით და შექეცილებით, თუინიერ შენევენისა და თანადგომისაგან კიდე. 10

დაინერა ბ(ძანე)ბა და ნიშანი ესე, ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმა, ჴელითა კარი-სა ჩუენისა მდივან-მნიგნობრის თ უ მ ა ნ ი შ უ ი ლ ი ს ბ ი რ თ უ ე ლ ი ს - ი თ ა .

დედანს დასმული ჰქონდა როსტომ მეფის ბეჭედი: ქ. ყაენის ფეჭთა მტუერი, როსტომ მეფე ვამტკიცებ.

იხ. კომენტარი საბუთთან სეა, 1449-1872.

236

1654 წ. 2 იანვარი. შიციის წიგნი ქრისტეშორე კათალიკოსისა კახეთის თავაღუისაღმი

პ ი რ ი : Hd-8389, გადაწერილია მოთეთრო ფერის, დალაქავებულ ქაღალდზე, შავი ფერის მელანი. თავნაკლული. შესავალი ნაწილი და ნაკლული ადგილები შევსებულია სეა, 1449-1799-ის მიხედვით.

პ ი რ ე ბ ი : სეა, 1449-2213, 1450-53/21; ხეც, კრ. H-2513 (N23).

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტმბ (342), იანვრის ორი, რაც უდრის 1644 წლის 2 იანვარს.

გ ა მ ო ც ე მ ე ბ ი : ბერძენიშვილი 1953: გვ.6-7, №9 დოლიძე 1972: გვ. 96-97, №38. ჟორდანიას 1897: გვ. 467-468 (ცნობა საბუთის შესახებ).

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : ეპიფანე ჴერემლი.

ყოვლისა საქართველოსა დიდმან მამათმთავარმა, ქ ა რ თ ლ ი ს ა და კ ა ხ ე თ ი ს მაკურთხეველმა, კათალიკოზმა ქ რ ი ს ტ ე ფ ო რ ე მ , ესე უტყუარი, მართლის გულით გამოფიცული სამართლის წიგნი და პირი დაგიდევით ასრე, რომე: წინ ს ა გ ა რ ე ჯ ო ე ლ თ შემოეცილნეს მთასა და საძღუარებსა ჭ [ა] ვ ჭ [ა] ვ ა ძ ე მ ა მ უ რ ი , მისი ძმისწული გ ი ო რ - გ ი და გ უ ლ ბ ა თ და მისი განაყოფი ი ა ს ო ნ , და ცოტა რამ ქართული ვ ა ჩ ნ ა ძ ი ა ნ თ ა ც ი ლაპარაკეს. ჩუენ ჴელმწიფეს, მეფეს როსტომს მოვახსენეთ და ფიცი ვთხოვეთ. მეფე როსტომ კ ა ხ ე თ ი ს სარდალს, ერ ის თ ა ვ ს ზ ა { ა } ლ ს უბრძანა და ყორჩიბაშს ბ ა რ ა მ ს ა და სუ-

ფრაჯს ბ ი ძ ი ნ ა ს ა . სამართალი იმათზედ დაადვეს ჳელმნიფის ბრძა-
ნებითა.*

სამართალი გვიყვეს და ფიციჩვენ დაგვადვეს. და ეს ქ ა ვ ქ ა ვ ა ძ ე ნ -
ი ც დასჯერდენ. ნავდეგით და დავიფიცეთ ჩვენ, ბატონმა კათალიკოზმან
5 ქ რ ის ტ ე ფ ო რ ე მ , ს ა გ ა რ ე ჯ ო ს მოურავმან, ჯ ა ნ დ ი ე რ ის შ -
ვილმან გ ი ვ მ ა ნ და მისმან ძმამან რო ს ე ბ , ო ხ ი ა ყ ო რ ჩ ი შ -
ვილმან და ვ ი თ , ფ ა ლ ა ვ ა ნ დ ი ს შ ვ ი ლ მ ა ნ მ ლ უ დ ე ლ - მ ო ნ ა -
ზონმან ნ ი კ ო ლ ა ო ზ , ფ ა ვ ლ ე ნ ის შ ვ ი ლ მ ა ნ ქ ა ი ხ ო ს რ ო მ ,
და მ ც ხ ე თ ე ლ თ სახლთუხუცესმა პ ა პ უ ა მ , ჯ ვ არ ის მ ტ ვ ი რ თ ვ ე ლ მ ა ნ
10 გ ე დ ე ვ ა ნ ის შ ვ ი ლ მ ა ქ ა ი ხ ო ს რ ო მ ,] ო მ ფ ო რ ის მ ო ლ ა რ ე მ გ ა -
ბ რ ი ე ლ ის შ ვ ი ლ მ ა ნ თ ა ნ ი ა მ , კ ა ნ დ ე ლ ა კ მ ა შ ი ო მ , თ ა ზ ი შ -
ვილმა პ ა ა ტ ა მ , ქ ა რ ს ი ძ ე მ ა მ ი ლ ლ ა ნ ბ ა რ და ს რ უ ლ ი ა დ
მ ც ხ ე თ ე ლ თ ა და ნ ი ნ ს ა გ ა რ ე ჯ ო ე ლ თ ა ე რ თ პ ი რ ო ბ ი თ ა ; უ კ ა ნ
ს ა გ ა რ ე ჯ ო ე ლ თ ა : ნ ა ც ვ ა ლ მ ა მ ა ნ ვ ე ლ ა შ ვ ი ლ მ ა ნ თ ა მ ა -
15 ზ ა მ , ბ უ ტ უ ლ ა შ ვ ლ მ ა ნ ლ ა ზ ა რ ე მ , ზ უ კ ა კ ი ს შ ვ ი ლ მ ა ნ
მ ა ზ ი ტ ა მ , დ რ ე ი ძ ე მ ი ა ს ე მ და ს ა ჩ ი ნ ო მ , ჯ ი მ ი თ თ ე ლ -
ნი ც და ა ხ ა შ ნ ე ლ ნ ი ც თ ა ნ გ ვ ა ხ ლ დ ე ნ , და ი ფ ი ც ე ს .

მოვედით შ ა შ ი ა ნ თ თავსა მთავარანგელოსთან და დავიფიცეთ. მი-
ვედით მ ა რ მ ა რ ო ვ ა ნ თ სამზღურამდინ და მივედით მ ო დ ა მ ნ ა ხ -
20 ი ს ც ი ხ ე ზ ე და , და ვ ი ფ ი ც ე თ . თ ი თ ო ნ მ ო დ ა მ ნ ა ხ ის ც ი ხ ე სა მ ზ -
ღ უ არ ი ა . და მივედით, ნ ა ვ დ ე ქ ი თ გ ო გ ა ს ნ ყ ა რ ო ს სამზღურამდინ და
იქით დ ე ვ თ ნ ა ს ა ხ ლ ა რ ზ ე დ , და დ ე ვ თ ნ ა ს ა ხ ლ ა რ ი დ ა მ ე
რ ო მ ა ნ ა შ ვ ი ლ ის სასაკლაომდინ. ეს სამზღურები გ ო მ თ ნ ყ ა ლ ზ ე დ
მივიდა და, სადაც გ ო მ თ ნ ყ ა ლ ი ქ ე რ ე მ ის ნ ყ ა ლ ს შ ე ე რ თ ვ ის,
25 იქამდისინ მთა და ბოლო სრულ გამოგვიფიცავს.

ვ ა ნ თ ა , ბ უ შ ა ტ ი ს ვ ე ტ ი ს ც ხ ო ვ ლ ის სახასო სოფელია.
ასრე გამოგვიფიცავს, არც ვ ა ნ თ ა ს ა და არც ბ უ შ ა ტ ს , არც მთასა,
არც {ც} [ბ]ოლოსა და არც სოფელში მინასა და ნყალზედ სამამულედ, არც
30 ჯ ა ნ დ ი ე რ ის შ ვ ი ლ ს ა ა ქ უ ს ჳ ე ლ ი , არც ვ ა ჩ ნ ა ძ ე ს ა და არას კაცს,
მამული სახასო კათალიკოზისა არის, სამოურაო ჯ ა ნ დ ი ე რ ის შ -
ვი ლ ის ა ა .

იქით კ ი ს ი ს ხ ე ვ ე ლ ნ ი ხ ო დ ა შ ნ ე ლ თ ც ო ტ ა ს ა ლ ა გ ს მ თ ა ზ ე დ
ცილობდენ. კ ი ს ი ს ხ ე ვ ე ლ ნ ი მოვიდნენ, მ თ ა ნ მ ი დ ის მ ა მ ა ბ ა -
35 ტ ო ნ ი გ ე რ მ ა ნ ე , მ ო ლ ა რ ე ბ ა ხ უ ტ ა , მ ის ი შ ვ ი ლ ი გ ა ბ რ ი ე ლ და
კ ი ს ი ს ხ ე ვ ე ლ ნ ი . ვ ი ლ ა პ ა რ ა კ ე თ და ე რ ის თ ა ვ მ ა ნ ზ ა ა ლ ,
ყ ო რ ჩ ი ბ ა შ მ ა ნ ბ ა რ ა მ და ს უ ფ რ ა ჯ მ ა ნ ბ ი ძ ი ნ ა მ კ ი -
ს ი ს ხ ე ვ ე ლ ნ ი გაამტყუვნეს. ისიც ფიციით გამოვიტანეთ და ს ა გ ა რ ე -
ჯ ო ს მ თ ა ს ა გ ა რ ე ჯ ო ს დ არ ჩ ა , სა ლ ა პ ა რ ა კ ო ა ლ ა რ ა დ არ ჩ ა - რ ა .

ხ ო დ ა შ ნ ე ლ თ ნ ი ნ ა ნ დ ლ ის სამძღურამდი ბოლოდ სადგომის
40 ა ლ ა გ ი და ბ ა ლ თ კ ა რ ი გამოვიფიცეთ, ფიციით დაგვრჩა.

ყველა ასრე სამართლით და ფიციით გარიგდა. და გარდასწყდა ჳელ-

*ამ სიტყვამდე აღდგენილია 1449-1799-ის მიხედვით.

მნიფის მეფის როსტომის ბრძანებითა, ერისთვის ზაალის ბრძანებითა და გარიგებითა.

ყორჩიბაში ბარამ არის ამისი მონამე, სუფრაჯი ბიძინა და სრულკახნი, რუსის შვილი ქერემელი ბატონი ეპიფანე, მონამეცა ვარ, დამხვედრიცა.

5

დაინერა ესე წიგნი თვესა იანვრის ორსა, ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტმზ, ხელითა ქერემლისა ეპიფანესითა.

ხელრთვები: ქრისტეფორე ქერემელი *

დადნს ჰქონია ბეჭდები: ზაალ ერისთვი, ყორჩიბაში ბარამ, სუფრაჩი ბიძინა.

პირის მინანერი: მეფის ძე ვახტანგ ემონმება: სწორედ ძველის განაჩენიდამ გარდავანერინეო, მაისის დ, ქ(ორონი)კ(ონ)ს უპ (1792 წ.).

237

1654 წ. 28 მაისი. წყალოვის წიგნი როსტომ მეფისა იორამ სასაპაძისადმი

დედანი: ხეც, Hd-14415; მოყვითალო თხელი ქაღალდი; ზომა: 50,4X27,1 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მეღანი; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. დაზიანებები საბუთს მიუღია რესტავრაციამდე და რესტავრაციის შემდეგაც. მარცხენა კიდიდან ორგან საბუთს აქვს განივი ნასერი 3 და 2 სმ.-ზე. საბუთის მოხეული ზედა კიდე და სხვა დაზიანებული ადგილები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. ტექსტი იკითხება. საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპარსული. რვასტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, შექასთეს ხელით შესრულებული, მოთავსებულია საბუთის recto-ზე, ზედა ვიწრო ზოლზე. საბუთი გატარებულია რუსული მმართველობის რეგისტრაციაში 1821 წელს.

პირი: სეა, 1450-27-208.

თარიღი: ქორონიკონი ტმზ (342), მაისის კწ, რაც გვაძლევს 1654 წლის 28 მაისს.

საბუთის დამწერი: სალაროს მუშრიბი ფირადი.

გამოცემა: ფუთურიძე 1955: გვ. 252, №109.

ქ. ნებითა და შეწვევითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, ქართლისა და კახეთის, ორისავე მპყრობელმა, მეფეთ-მეფემან, პატრონმან როსტომ, და თანამეცხედრემან ჩუენ³მან, დედოფალთ-დედოფალმან, პატრონმან მარიამ, ესე უკუნისამდე ჟამთა⁴ და ხანთა გასათავებელი, მტკიცე და შეუშლელი წიგნი და სიგელი გიბოძეთ თქ⁵უენ, ჩუენთა ერდგულთა და მრავალფერად ერდგულობით ნამსახურთა ყმა⁶სა სააკა-

* ხელრთვა მითითებულია 1449-1799-ის მიხედვით.

ძე მოურავიშვილს, ჩუენს თარხანს იორამს და შვილთა თქუენტა: გიორ |⁷ გის, ავთანდილს და დათუნასა, შვილთა და მომავალთა სახლისა თქუენისათა.

მას |⁸ ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგით კარსა და ამოვარდნილის ფავნელ-იშვილის შალვა {ს} შვილი |⁹ სბახუტას ნაქონს მამულს დაგუიანთ, ჩუენ ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქ |¹⁰ უენი, შეგინყალეთ და გიბოძეთ ერთან მი {ნ} დას, ფავნის {ს} დანოსტეს გლეხები, ზუარი და სააზნ |¹¹ აურიშვილო, რისაც მქონებელი ამ ადგილებში ბახუტა ყოფილიყოს, უკლებლად თქუენტვი |¹² ს და შვილთა თქუენტათვის გუიბოძებია ყოვლის კაცისაგან უცილებლად.

გქონდეს და გი |¹³ ბედნიეროს ლ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენსა ერდგულად სამსახურსა შინა. არაოდეს არ მოგეშალოს, არა |¹⁴ ჩუენგან და არა შემდგომად სხვათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან.

უზედაესთა მოგახსე |¹⁵ ნებთ და უქუედაესთა გ(ი)ბ(რძანე)ბთ, კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო, მდივანნო და სხვანო მოსაქმე |¹⁶ ნო, თქუენცა ასრე დაუმტკიცეთ და ნურას მოუშლით, თვინიერ თანადგომისა და შენეენი |¹⁷ საგან კიდე.

დაინერა ბძანება და სიგელი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმზ, მაისის ძმ, ჯელითა კა |¹⁸ რისა ჩუენისა სალაროს მუშრიბის ფირალისითა.

ხელრთვა: მარიამ

მრგვალი ბეჭედი ლეგენდით: როსტომ

სპარსული ტექსტი:

1654 წ. 28 მაისი

1654 წ. 18 მაისი – 16 ივნისი

[هو]

حکم عالی شد آنکه بنابر شفقت عالی در باره رفعت پناه یورام بیگ | ترخان مجلس موازی سه خانه وار رعیت بموجبی که در ذیل بخط گرجی مفصل و مشروحا قلمی شده بتیول او عنایت فرموده ارزانی داشتیم رعایا مذکورہ مومی الیہ و اولاد او را | نسلا بعد نسل تیولدار باستقلال خود دانسته سال بسال مالوجہات و وجوہات و حقوق دیوانی خود را از قرار دستور العمل گرجستان در وجہ تیولدار مذکور و اولاد او رسانیدہ چیزی قاصر و منکسر نکذرانند و قضایای سانحہ خود را سوای قضیہ خون بدیسان رفع نمایند کہ موافق حق و حساب بفیصل رسانند مستوفی سرکار عالی | در دفتر ثبت نموده ہر سالہ حکم مجدد نطلبند و در عہدہ دانند تحریرا فی شہر | رجب المرجب سنہ ۱۰۶۴

ის (ღმერთი)

გამოვიდა მაღალი ბრძანება, რომ სიდიადის საფარველის, მეჯლისის თარხანის იორამ - ბეგის მიმართ მაღალი ნყალობის [მიპყრობის] გამო, იმის საფუძველზე, რამელიც ქვემოთ ქართულადაა დანვრილებით და ვრცლად აღნიშნული, ჩვენ მას ვუწყალობეთ და თიულად ვუბოძეთ სამი 5 კომლი გლეხი. ხსენებულმა გლეხებმა აღნიშნული [პირი] და მისი შვილები და მომავალი უნდა ცნონ თავიანთ სრულუფლებიან თიულდარად, ყოველ

ნელს მისცენ მათ თავისი მალუჯათი, გამოსაღებები და სახელმწიფი გადასახადი, ს ა ქ ა რ თ ე ე ლ ო ს დასტურლამალის თანახმად. არაფერი დააკლონ და არ შეუმცირონ და თავისი [სასამართლოს] საქმეები, გარდა სისხლის [სამართლის] საქმეებისა, მათ გადასცენ [გასარჩევად], რათა ჭეშარიტებისა და სმართლის თანახმად, გადაწყვიტონ ისინი. მაღალი კარის მუსტოუფიმ [ეს ბრძანება] დავთარში ჩასწეროს, ყოველ წელიწადს ახალ ბრძანებას ნუ მოითხოვენ და [მისი შესრულება] თავის მოვალეობად აღიარონ. დაინერა 1064 წლის რაჯაბი ალ-მორაჯაბის თვეს.

5

სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომ მეფის სპარსული ბეჭედი. საბუთის verso-ზე მოთავსებულია სამი სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭედი: 1. ოვალური, წარწერით: ۱۰۳۵ يا معين الضعفا – „ო, უძლურთა შემწევე 1035;“ 2. ოთხკუთხა, წარწერით, რომელშიც მხოლოდ შემდეგი სიტყვები ირჩევა: „۱۰۶۰... شاه“ – „მონა შაჰისა ...1060“ (1650) 3. ელიფსური, წარწერით: [العصر و الزمان] صاحب يا – „ო, [საუკუნისა და დროის] მფლობელო!“ მის ქვემოთ არის მინანერი: قلمی شد – „დაინერა.“ ქართული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომ მეფის ქართული, მრგვალი ბეჭედი წარწერით: „როსტომ . ۱۰۵۶ 1056 (1646-1647).“

გვიანდელი მინანერები:

როსტომ მეფისა იორამის და იმის შვილი გიორგისა, ავთანდილისა და დათუნასი.

მეფისა წყალობა.

ფავნისისა არის.

1654. ამაში ჩანს იორამის შვილები.

ჩაინერა მდ.

სოვეტნიკი გაბრიელ რატიევი.

კომენტარი იხ. საბუთთან ხეც, Hd-13955.

238

1654 წ. 15 ივლისი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ბიძინა სოლაღაშვილისადმი

დ ე დ ა ნ ი: ხეც, Sd-747; მოყვითალო სქელი ქაღალდი; ზომა: 48,2X23,2 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მელანი; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. დაზიანება: დაზიანებულია განაკეც ადგილებში, ამოხეულია რამდენიმე ადგილას. ასეთი ადგილები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპარსული. შვიდსტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, შესრულებული შექასთე-ნასთალიყის ხელით, მიწერილია საბუთის recto-ს ზედა ნაწილში, გვერდულად.

407

თარიღი: ქორონიკონი ტმზ (342), მკათათვესა იმ (15), რაც უდრის 1654 წლის 15 ივლისს.

დამწერი: მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

გამოცემები: თაყაიშვილი, 1909: გვ. 416-417, №374; ფუთურიძე 1955: გვ.254-257, №110.

ქ. ნებითა და შენვენითა ლ(მრ)თის(ა)თა. ჩუენ, მლთივ გუირგუინოსან-მან, ქართლისა² და კახეთისა, ორისავე მპყრობელმან, მეფეთ-მეფემან, ჯელმნიფემან, პატრონმან როსტომ, თანამეცხედრემან ჩუენ-მან, დედოფალთ-დე⁴ლოფალმან, პატრონმან მარიამ და ძემან ჩუენმან.

ესე ამიერ{ი}თ უკუნისამ⁵დი ჟამთა და ხანთა სამკუიდროთ და საბოლ<ა>[ო]ოდ გასათავებელი, ნ⁶ყალობისა ნიგნი და ნიშანი შეგინყალებთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენსა ერ⁷დგულსა და მრავალფერად, წესისებრვე თავდადებით ნამსახურსა |⁸ ყმასა სოლაღაშვილს ბიძინასა, შვილსა შენსა ბეჟანს და გიორგ⁹ის, შვილთა და მომავალთა სახლისა თქუენისათა ყოველთავე.

მას ჟა¹⁰მსა, ოდეს მოგუიდეგით კარსა, მას რუტს, ორსავე ჯევეს შუა, |¹¹ მისის ნასოფლარითა, ზემო ბეგის ძირს რომ გზა გავა, მის და-¹²ტანებით, ამავების წყალობასა დაგუეაჯენით. ვითაც ძველთაგან მამა-პა-¹³პა|¹³თქუენს ჰქონებოდათ, ჩუენცა, ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუ¹⁴ენი, შეგინყალებთ და გიბოძეთ. გქონდეს და გიბედნიეროს ლ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენსა |¹⁵ერდგულად სამსახურსა შინა და არაოდეს არ მოგეშალო |¹⁶ს, არა ჩუენ-გან და არა შემდგომად სხვათა მეფეთა და მეპატრონეთაგა |¹⁷ნ.

ანე, გიბძანებთ, კარისა ჩუენისა ვაქილ-ვაზირნო და სხვანო მოსა |¹⁸ქმენო, ვინცა-ვინ იყუნეთ და ანუ დღეის წაღმა იქნებოდეთ, თქუენ-ცა ა |¹⁹სრე გაუთავეთ და ნურაოდის ნუ მოუშლით და შე{ე}ცილები |²⁰თ, თვინიერ თანადგომლობისა და შენვენისაგან კიდე.

დაინერა ბძა |²¹ნება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმზ, {მ}კათათვესა იე, ჯელითა კარისა ჩ |²²უენისა მდივან-მწიგნობარისა თუ მანის შვილის ბირთველის |²³ით.

ვინ იცის, ამ ალაგების ნიგნი გამოჩნდეს, სიგლითა ამითა |²⁴გაგუიცუდებია.

ხელრთვები: როსტომ, მარიამ.

უზის ორი ოთხკუთხა და ორი ოვალური ბეჭედი სპარსული ლეგენდით.

მინანერები:

ქ. როსტომ მეფისგან ნაბოძები წყალობის ნიგნი მას რუტისა.

სპარსული ტექსტი:

1654 წ. 16 ივლისი – 14 აგვისტო

هو

حکم عالی شد آنکه بنا بر شفقت و مرحمت عالی در باره سعادت دستگاه بیزینه سولاغه اعلیٰ بموجبی که در ذیل بخط گرجی مشروحاً قلمی شده اراضی و صحاری قریه خرابه موسوم بمصرود من اعمال

برات ايلي را بنحوی که بخط گرجی حدود آن معین شده بتیول مومی الیه و اولاد او نسلاً بعد نسل عنایت فرموده ارزانی داشتیم که بحلیه آبادانی در آورد | مستوفی سر کار عالی در دفتر ثبت و مرقوم کردانیده احدی مزاحمت خلافت حساب بحال او در ینباب نرساند و هر ساله حکم مجدد نطلبیده در عهده داند و تخلف نورزند و چون بمهر عالی رسد اعتماد نمایند تحریرا فی شهر رمضان المبارک سنه ۱۰۶۴

ის (ღმერთი)

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ ბედნიერო ბ ი ძ ი ნ ა ს ო - ლ ა ღ ა შ ვ ი ლ ის ა დ მ ი მაღალი წყალობის [მიპყრობის] გამო, იმის საუძველზე, რომელიც ქვემოთ ქართულად დანვრილებითაა დანერილი, ჩვენ მის შვილებსა და შთამომავლობას, თიულად ვუწყალობთ და ვუბოძეთ ს ა ბ ა რ ა თ ი ა ნ ო ს დამოკიდებული ნასოფლარი მ ა ს რ უ ტ ი , რომლის საზღვრები ქართულ [ტექსტშია] აღნიშნული, რათა გააშენოს და გაამშვე- ნიეროს ის. მაღალი კარის მუსტოფომ [ეს ბრძანება] შეიტანოს და ჩან- ეროს დავთარში და არავინ მიაყენოს მას (ს ო ლ ა ღ ა შ ვ ი ლ ს) ამის გამო (ე. ი. ამ სოფლის მფლობელობის გამო) უმართებულოდ შეწუხება, ყოველ წელს ახალ ბრძანებას ნუ მოითხოვენ, [ამ ბრძანების შესრულება] თავის ვალდებულებად ცნონ, წინააღმდეგობა არ გასწიონ და როცა [ბრძანება] მაღალი ბეჭდით აღიჭურვება, ერწმუნონ მას.

5
10

დაიწერა 1064 წლის კურთხეული რამაზანის თვეს.

სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომ მეფის სპარსული ბე- ქედი. საბუთის verso-ზე მოთავსებულია ორი სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭედი: 1. ოვალური, წარწერით: يا معين الضعفا – „ო, უძლურთა შემნევე“; 2. ელიფსური, წარწერით: ۱۰۵۵ يا صاحب العصر و الزمان – „ო, საუკუნისა და დროის მფლობელო! 1055“ მის ქვემოთ მინაწერი: هو [محمد] قلمی شد – ის (ღმერთი). მოჰამადი. „დაიწერა.“ ერთი ოთხკუთხა ბეჭედი დასმულია ქა- რთულ ტექსტზე წარწერით: „ غلام شاه ... “ – „მონა შაჰისა ...“ მინაწერი: [محمد] قلمی شد – ბრძანება მუსლიმური დამწერლობით [დაიწე- რა].“ მისგან ოდნავ მოშორებით, მარცხნივ კიდევ სხვა მინაწერი (არ იკითხება).

1654 წ. 23 სექტემბერი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ლუბარსაზ მაყაშვილისადმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Hd-14684; მოყვითალო სქელი ქაღალდი; 43,8X20,8 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მეღანი; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. დაზიანება: მოხეულია ზედა მარცხ- ენა კუთხე, დაზიანებულია განაკვეც ადგილებში. დაკრულია სარესტავრა- ციო ქაღალდზე.

თარიღი: ქორონიკონი ტმბ (342), ენკენისთვის კვ (23), რაც გვაძლევს 1654 წლის 23 სექტემბერს.

დამწერი: ბირთველ თუმანიშვილი.

ქ. ნებითა და შენევნითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, ორისავე საბატ²ონოს მპყრობელ-მქონებელმან, ჳელმნიფემან, მეფეთ-მე³ფემან პატრონმან როსტომ, და თანამეცხედრემან |⁴ ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფალმან, პატრონმან* მარიამ, ესე უკუნისამდი |⁵ ჟამთა და ხანთა გასათავებელი წყალობისა წიგნი და ნიშ⁶ანი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენთა ერდ⁷გულთა და თავდადებით ნამსახურთა ყმათა: მ ა ყ ა შ ვ ი ლ ს ლ უ ა რ |⁸ ს ა ბ ს , ძმასა შენთა როსაბს, შვილთა და მომავალთა |⁹ ს{ა}ხლისა თქუენისათა, – ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს თქვენის |¹⁰ ამოვარდნილის ბიძაშვილის, მინაზარიის შვილის ეუღლი |¹¹ამული ბატონს თეიმურაზს ჯერ პაპის თქუენისათვის ებ¹²ოძებინათ, და თქუენს ობლობაში ცოტას ხანს თქუენს |¹³ განაყოფს ეშოვნა. და მას უკან ისრევ თქუენთუის ებოძათ |¹⁴ და წიგნიც გინახეთ. ან, ჩუენც შეგინყალეთ, ვისმინეთ აჯა და |¹⁵ მოხსენება თქუენი, გიბოძეთ და დაგიმკუიდრეთ მინაზარიის შვილი |¹⁶ ის ნაქონი სამართლიანი მამული, რისაც მქონებელი |¹⁷ გაღმა-გამოღმა ყოფილიყოს, ყოვლითურ – შენითა და ო¹⁸წერითა, მითითა, ბარითა, შესავლითა და გასავლითა, საწმრითა |¹⁹ და უწმრითა, საძებრითა და უძებრითა, ყოვლითურ – თქუენ²⁰თვის და თქვენთა შვილთათვის გუიბოძებია.

გქონდეს და |²¹ გიბედნიეროს ლ(მერ)თ(მან) ჩუენსა ერდგულად სამსახურსა შინ²²ა და არაოდეს არ მოგეშალოს, არა ჩუენგან და არა სხუათა |²³ მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბძანებთ კარისა ჩუენისა ვექი²⁴ლ-ვეზირნო და სხუანო მოსაქმენო, თქუენცა ასრე და |²⁵უმკუიდრეთ და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შექეცილ²⁶ებით, თუინიერ შენევნისა და თანადგომისაგან კიდე.

|²⁷ დაინერა ბ(რძანება) და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმბ, ენკენისთვის |²⁸ კბ, ჳელითა კარისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობრის თ |²⁹ უ მ ა ნ - მ შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ ვ ე ლ ი ს ი თ ა .

ხელრთვები: როსტომ, მარიამ, ზაჭლ, ლუარსაბ.

უზის ოთკბკუთხა ბეჭედი, რომლის ლეგენდაც არ განირჩევა.

გვიანდელი მინანერი: ქ. როსტომ მეფე.

კომენტარი იხ. საბუთთან: ხეც, Ad-605.

* სიტყვა „პატრონმან“ ჩამატებულია სტრიქონს ზემოთ.

1654 წ. 4 ნომერი. ყყალოზის წიგნი როსტომ მეფისა პაპუნა ბოსტაშაბიშვილისადმი

პირი: ხეც, Hd-4166, გადაწერილია ორ, ერთმანეთზე გადაბმულ მოთეთრო ფურცელზე შავი ფერის მეღნიით. წარდგენილია სარეგისტრაციოდ რუსული მმართველობის დაწესებულებაში 1817 წლის 12 აპრილს, გატარებულია 1820 წელს ნომრით №341.

პირი: ხეც, Hd-8438;

თარიღი: ქორონიკონი ტმბ (342), გიორგობის დ, რაც უდრის 1654 წლის 4 ნომბერს.

[ქ.] ჩვენ, მეფეთ-მეფემან, ჴელმწიფემან პატრონმან როსტომ, ესე წყალობის წიგნი და ნიშანი შეგინწყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენთა ერთგულთა და ნამსახურთა ყმათა, გოსტაშაბის შვილს პაპუნასა, მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდეგით კარსა და თრიალეთის პირასა ზიკონის ნაოხრის აშენებას დაგვიაჯენით.

შეგინწყალეთ და გიბოძეთ, ასრე რომე, ჩვენს საბატონ{ო}ს გარეთად რას ალაგით და სხვის ქვეყანით კაცი მოვიდეს, ვერა კაცი ვერ შემოგეცილოს. და ასრეც გვითარხნებია, რომ ვერა ჩვენმა მოსაქმემ კაცმან ვერ ისაქმოს და არცა-რა სათხოვარი და გამოსაღები აქენვინოს.

დაინერა ბრძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტმბ, გიორგობის დ.

ხელრთვა: როსტომ

დედანს დასმული ჰქონია ორი ბეჭედი: [როსტომ] [მარიამ]

პირის მინანერები:

ასლთან სწორ არს, სოვეტნიკი თა(ვადი) დ ი მ ი ტ რ ი თ ა რ ხ ა ნ ო ვ ი .

ასლი, სიგელი მივიღე თა(ვადი) და ვ ი თ ბ ა რ ა თ ო ვ ი .

ა ზ ი კ ი ს წყალობის.

ამითი ჩანს, რომ სოფელი ა ზ ი კ ვ ი საკუთრათ ჩემის ოჯახისა არის.

1654 წ. 20 ნომერი. შაჴირშულების წიგნი როსტომ მეფისა სვეტიცხოვლისადმი

პირი: სეა, 1449-1796, გადაწერილია თეთრ ქაღალდზე, თავში მიწერილია დედნის არქეოგრაფიული მონაცემები: ზომა: 31^{1/2}X18 სმ. №17; შავი ფერის მეღანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ;

თარიღი: ქორონიკონი ტმბ (342), გიორგობისთვის კ, რაც 1654 წლის 20 ნომბერს.

ქ. ჩუენ, მეფეთ-მეფემა, ორისავე საჯელმწიფოს მპყრობელ-მქონებელ-
მა, ჯელმწიფემა პატრონმა როსტომი, მოკითხული ვქენით, დათრია-
ლეთს ზემო ბეშქენაშენი ჩუენი სახასო ყოფილიყო, და არას
კაცს იმასთან ჯელი არა ჰქონებია. ანე, ჩუენ, ჩუენდა სადღქეგრძელოთ
5 სვეტიცხოველს მივართვით მისის სამართლიანის საჯნავითა, სათ-
იბითა, შესავლითა და გასავლითა, ვიდრე მითთ ბარამდე. ჩუენის ბ(ძანე)
ბით, ბატონი კათალიკოზი აქაშენებს და ანუ სამცხი დამ, ანუ ჯა-
ვახეთი დამ აყრილი კაცი ზემო ბეშქენაშენს მოვიდეს, ნურა
10 კაცი ნუ შექეცილებით და ნურც გზაზედ გაუცარცავთ.
ჩუენი ბ(ძანე)ბა ასრე არის, ასრე უნდა გათავდეს.
დაინერა წიგნი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმბ, გიორგობისთვის კ.
ხელრთვა: როსტომ

პომენტარი:

საბუთი მნიშვნელოვანია როგორც როსტომის დამოკიდებულების
დასახასათებლად ქრისტიანული ეკლესიისადმი, ასევე, იმ პროცე-
სის წარმოსადგენად, რაც სამცხე-საათაბაგოს ტერიტორიაზე ხდებო-
და. ოსმალთა მიერ მოსახლეობის ინტენსიური გამუსლიმების შემ-
დეგ, ლტოლვილი გლეხები სამცხიდან და ჯავახეთიდან, როგორც
ჩანს, მასობრივად გადმოდიოდნენ ქართლის სამეფოში. მათი ნაწილი
საეკლესიო ყმა ხდებოდა, რასაც ასახავს მოცემული საბუთი. თუმცა
ყმების და მათი ქონების დასაკუთრების სურვილი ქართლის თავადებს
ჰქონიათ, ამიტომაც როსტომი საგანგებოდ აღნიშნავს, რომ „ნურა კაცი
ნუ შექეცილებით და ნურც გზაზედ გაუცარცავთ“.

242

**1654. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა
გურჯენ ყორღანაშვილისადმი**

პირი: სეა, 1450-1/94; გადაწერილი დედნიდან რუსული მმართველობის
დაწესებულების პირების დავთარში. წარდგენილია სარეგისტრაციოდ 1817
წლის 12 აპრილს, რეგისტრირებულია 1820 წლის 19 ივნისს, ნომრით №93.

თარიღი: ქორონიკონი ტმბ (342), რაც უდრის 1654 წელს.

საბუთის დამწერი: მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

[ქ.] სახელითა სახიერისა, არსება-დაუსაბამოსა, დაუსრულებელისა,
ლ(მრ)თისა, მამისა, ძისა და სულისა წმინდისათა; თავდებობითა, მინდო-
ბითა და შუამდგომელობითა ყოვლად წმიდისა, უხრწნელისა და უმეტე-
სად კურთხეულისა, დედოფლისა ჩუენისა ლ(მრ)თისმშობქელისა და
5 მარადის ქალწულის მარიამისითა, ძლიერებითა და ცხოველსმყ-

ოფელის ჯუარისათა, რომელსა ზედან განიპყრნა პატიოსანი და უხრ-
წნელნი მკლავნი თუისნი ქ რ ი ს ტ ე მ ა ნ , ლ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენმან, ხსნი-
სა ჩუენისათა. ამათის თავდებობითა, მინდობითა და შუამდგომელობითა
წმიდათა ზეცისა ძალთა, ანგელოზთა და მთავარანგელოზთა მი ქ ა ი ლ
და გ ა ბ რ ი ე ლ ი ს ა თ ა .

5

ამა ყოველთა წმიდათა ლ(მრ)თისათა, ზეცისა და ქუეყნისათა, ხორ-
ციელთა და უხორცოთა, თავდებობითა, მინდობითა და შუამდგომელო-
ბითა, ესე აუარებელი ფიცი, პირი, და წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგი-
წყალეთ და გიბოძეთ ჩუენ, მეფეთ-მეფემან, ხელმწიფემან პატრონმან
რ ო ს ტ ო მ , და თანამეცხედრემან ჩუენმან დედოფალთ- დედოფალმან
პატრონმან მ ა რ ი ა მ და ძეთა ჩუენთა, თქუენ, ჩუენთა ერდგულთა და
წესისებრივ მრავალფერად, თავდადებით ნამსახურს ყმათა: ყ ო რ ი ა -
ს ა უ ლ ს ყ ო რ ღ ა ნ ა შ ვ ი ლ ს გ უ რ გ ე ნ ს , ძმასა შენსა ზ ა { ა }
ლ ს , შვილსა შენსა გ ი ვ ს ა , ს უ ლ ხ ა ნ ს ა , ძმისწულს რ ო ს ტ ო მ ს ,
გ უ ა რ ჯ ა ს პ ი ს , ო მ ა ნ ა ს , ფ ა რ ს ა დ ა ნ ს , შვილთა და მომავალ-
თა სახლისა თქუენისათა, – ყოველთავე.

10

15

მას ჟამსა, ოდეს მოგ{ვ}იდეგით კარსა და მამულის წყალობასა გ{ვ}
იაჯენით, ვითაც ყ ი ზ ი ლ ბ ა შ ი ს ქუეყანას გ{ვ}იახელით და ბევრი გ{ვ}
ემსახურეთ, იმისად სამუქუფოდ ამხელად შეგიწყალეთ და გიბოძეთ ე ნ ა გ -
ე თ ს დ ე დ ი ნ ა შ ვ ი ლ ი ს ა მ ე ბ ი ს ა და მისი ძმისწული და თ ი ა მ ა -
თის სამართლიანის საქმითა, და ამოვარდნილის კ უ ტ ე ნ ა უ რ ი ს მამუ-
ლითა, რისაც დღეს მქონებელი იყოს, ყოვლითურ თქუენთვის და {შვილთა}
თქვენთათვის გ{ვ}იბოძებია, – მითით, ბარიითა, წყლითა და წისქვილითა,
ველითა და ვენახითა, შენითა და ოხერიითა, თქუენთვის გ{ვ}იბოძებია.

20

25

გქონდეს და გიბედნიეროს ლ(მერ)თ(მა)ნ და არაოდეს არ მოგეშალოს.
ანე, გიბ(ძანე)ბთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და სხუანო მოსაქმე-
ნო, ვინცა-ვინ იყუნეთ და ანუ დღეის წაღმა იქნებოდეთ, თქუენცა ასრე
გაუთავეთ და ნუ მოუშლით.

დაინერა ბძანება და ნიშანი ესე, ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტმბ, ხელითა კარისა
ჩუენისა მდივანმწიგნობრის თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ ვ ე ლ ი ს ა თ ა .

30

ხელრთვა: რ ო ს ტ ო მ

გვიანდელი დამტკიცება:

ჩუენ, თვით-ხელმწიფე, მეფე პატრონი გ ი ო რ გ ი (XI) სიგელსა ამასა
ასრე ვამტკიცებთ, ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტნივ, მარიამობისა (1678 წ. 1 ოქტომბერი).

დედანში დასმული იყო ბეჭედი: გ ი ო რ გ ი

პირის მინანერები:

ასლთან თანასწორ არს, სოვეტნიკი, თ(ავად)ი დ ი მ ი ტ რ ი თ ა რ ხ -
ან ო ვ ი .

სოვეტნიკი, თ(ავად)ი თ ე ი მ უ რ ა ზ ბ ა გ რ ა ტ ო ვ ა ნ ი .

მივიღე წყალობის სიგელი, ს ო ლ ო მ ო ნ ყ ო რ ღ ა ნ ო ვ ი .

კომენტარი იხ. საბუთებთან: სეა, 1450-1/96-თან და 1450-16/93.

1654. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა
ხოჯა ბეჰბუთასადმი

პირი: სეა, 1450-22/65; გადაწერილი დედნიდან რუსული მმართველობის პირების დავთარში. საბუთი ქართულ-სპარსულია. პირს ერთვის რვასტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, შესრულებული ნასთალიყის ხელით. საბუთი წარდგენილია რუსული მმართველობის რეგისტრაციაში 1817 წლის 12 აპრილს, გატარებულია: 1820 წლის 15 აპრილს ნომრით №64.

თარიღი: ქორონიკონი ტმზ (342), რაც უდრის 1654 წელს.

საბუთის დამწერი: მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

გამოცემა: ფუთურიძე, 1955: გვ. 244-246, N106.

[ქ]. ნებითა და შეწევნითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, ლ(მრ)თივ-გვირგვი-
ნოსანმან, ორისავე ტახტისა და სახელმწიფოს მპყრობელ-მქონებელმან,
მეფეთ-მეფემან, ხელმწიფემან პატრონმან როსტომ, თანამეცხედრე-
მან ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფალმან, პატრონმან მარიამ, პირმშო-
მან და სასურველმან ძემან ჩუენმან, პატრონმან ვახტანგ, ესე ამიერ
5 უკუნისამდის ჟამთა და ხანთა გასათავებელი, მტკიცე და უცვალებელი
წყალობისა ნიგნი და ნიშანი შეგიწყალეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენთა
ერდგულთა და წესისებრივ მრავალფერად თავდადებით ნამსახურთა ყმა-
თა, ზარქაბთუხუცეს ხოჯა ბეჰბუთს, შვილთა და მამავალთა სახლი-
10 სა თქვენისათა, – ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და ქალაქის სასაფლაო რომ არის
ალვაზრისაკენ, მახათას ქვეშეთ, იქ თქუენის მამა-პაპათა და
ჩამომავალთ ნაქონს მკუიდრს სასაფლაოზედ საყდრის აშენების დასტურ-
ის დაცემას დაგვიაჯენით. ჩვენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი და
15 ნება დაგრთევით და საყდარი აქაშენეთ, ბევრსაც გაისარჯენით და ხევი-
დამე წყალი გამოიტანეთ იმავ თქუენის სასაფლ(ა)ოს გვერდით. საყდრის
ზედათ მხარს, ბალის აშენება მოინდომეთ და იმ ალაგსაც გვიაჯენით.

შეგიწყალეთ და გიბოძეთ წყალი მისის სათავითა, იმაზ გარეთად მეო-
რე წყალი მახათას ძირიდან. გამოიტანეთ იმ ბალის სამძღვარი თქუე-
20 ნის სასაფლაოს მიდგამდის, ზედათი მხარი, ორისავე წყლის სათავემდის-
ინ, ერთის მხარით ხევამდისინ და ქალაქის შარის მიდგამდის, და ხატის
მდრთების სალოცავამდი. ესე(ქ)ები უკლებრად და ყოვლის უცილე-
ბრად თქუენთუის და შვილთა თქვენთათვის გვიბოძებია სამკვიდროდ და
საბოლოდ.

25 ანე, გიბძანებთ კარისა ჩუენისა ვეკილ-ვეზირნო, ქალაქის მოურავნო
და სხუანო მოხელენო, თქუენც ასრე გაუთავეთ და ნურაოდეს ნუ მოუ-
შლით და შე(ქ)ცილებით, თუინიერ შეწევნისა და თანადგომისაგან კიდე.

დაინერა ბძანება და ნიშანი ესე, ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტმზ, ხელითა
კარისა ჩვენისა მდივან-მწიგნობრისა თუმანიშვილის ბირთვე-
ლისითა.

დედანს ესვა ბეჭედი: როსტომ

გვიანდელი დამტკიცებები:

1756 წ. ჩვენ, ლ(მრ)თივ-ალმატებულმან და ლ(მრ)თივ-ცხებით გვირგვინოსანმან, საქართველოს ტახტის მტკიცედ მპყრობელმან, თვით-ხელმწიფემ, მეფეთ-მეფემ პატრონმან თეიმურაზ, ამ წყალობის სიგელს ასევ ვამტკიცებთ. მკათათვის ივ, ქ(ორონი)კ(ონ)ს უმდ (1756).

დედანს ესვა თეიმურაზის ბეჭედი.

ჩვენ, მცხებელის ხელმწიფის ძე, პატრონმან მეფემ ერეკლემ ასევ ვამტკიცებთ, მკათათვის ივ, უმდ (1756).

დედანს ესვა ბეჭედი ერეკლეს ბეჭედი.

სპარსული ტექსტი:

1657 წ. 17 მარტი -14 აპრილი

الملك لله السلطان ابو الغازی رستم خان

حکم عالی شد آکه [بنابر] رعایت حقوق خدمات شایسته و نیکیو بند کبها بایسته غزت دستگاه خواجه بهبود ضرابی بلده تفلیس بموجب ذیل کشارالیه را مشمول شفقت عالی کردانیده شده | استدعای اورا در باب آنکه در همواری پائین کلیسای مخاطه بجهة والد و سایر منسوبان خود گورخانه و درجنب آن | باغی احداث کند بدرجه انجاح مقرون فرموده ارزانی داشتیم چون جمعیع اراضی کل محال گرجستان کارتیل و توابع | ملک موروثی نواب عالی است و مومی الیه برخصت و تجویز و کلاء عالی در محل مزبور گورخانه و باغ بنا و تمام کرده | و آبی که منبع آن بدره کلیسای مخاطه مزبوره منتهی میشود از مال خود جاری نموده باغ مسطور را آبادان نموده است | میباید که محلین مذکور ین را گورخانه و ملک مشارالیه دانسته بعلت ملکیت مزاحم احوال او نشوند مستوفی سرکار عالی | حسب المسطور در دفتر ثبت و عمل نماید و چون نشان بمهر عالی رسد اعتماد نمایند تحریرا فی شهر جمادی الاخر سنه ۱۰۶۷
محل مهر رستم خان والی

მეუფება ღვთისაა

სულტან-აბდულ-ლაზი, როსთემ-ხანი

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ კეთილად მოსამსახურემ, ერთგულმა, ქვემოთ [აღნიშნულის] საფუძველზე, [ჩვენ მიერ] შეწყალებულ-
მახოვანბეჭებულმა, ქალაქთბილისის ზარაბმა, ითხოვა რომ
მახოვანს ეკლესიის ქვემოთ მდებარე ვაკე ადგილზე თავისი მშობლი-
სათვის და სხვა ნათესავებისათვის სასაფლაო [მოაწყოს] და მის გვერდით
ბალი გააშენოს. ჩვენ შევუსრულეთ ეს თხოვნა, რადგან ქართლისა და
[მასზე] დამოკიდებული ადგილების მთელი მიწები მისი უმაღლესობის (მე-
ფის) სამკვიდრო მამულია და ხსენებულმა [მახოვანბეჭებულმა] მაღალ
რწმუნებულთა (ანუ იმავე მეფის) ნებართვითა და თანხმობით აღნიშნულ
ადგილას სასაფლაო და ბალი [გააკეთა]. თავისი ფულით გამოიყვანა წყ-
ალი, რომლის სათავე ხსენებული მახოვანს ეკლესიის ხევშია და ბალი
გააშენა. [ამიტომ] საჭიროა, რომ აღნიშნული ორი ადგილი (ბალი და სასა-
ფლაო) ხსენებული [პირის] სასაფლაოდ და მამულად იქნას ცნობილი და
[იგი] არ შეანუხონ იმის გამო, რომ ფლობს მათ. მაღალი კარის მუსტოუ-

5

10

ფიმ, მოიქცევა რა დაწერილის თანახმად, [ეს ბრძანება] ჩანეროს დავთარში და როცა ეს ნიშანი მალალი ბეჭდით აღიჭურვება — დაემორჩილონ მას. დაიწერა 1067 წლის ჯომადი ას-სანის (II) თვეს.

სპარსული ტექსტის ბოლოს დედანში დასმული ყოფილა როსტომ მეფის ბეჭედი.

პირის მინაწერები: ასლთან თანასწორ არის, სოვეტნიკი, თ(ავად)ი დ ი მ - ი ტ რ ი თ ა რ ხ ა ნ ო ვ ი . საბუთს აქვს გადამწერის სპარსული მინაწერი:

من میرزا محمد صاحب چین ۱۴ کلاس اصل این تعلیقہ را دیدہ رویش را مطابق بالاصل نوشتم — „მე მეთოთხმეტე კლასის ჩინის მქონე მირზა მოჰამადმა ამ თალაღას დედანი ვნახე და პირი დედნის შესატყვისად გადმოვწერე.“

სოვეტნიკი თ(ავად)ი დ ი მ ი ტ რ ი თ ა რ ხ ა ნ ო ვ ი .

თ(ავად)ი დ ა ვ ი თ ბ ე ბ უ თ ო ვ ი .

თ(ავად)ი ა ბ ე ს ა ლ ო მ ბ ე ბ უ თ ო ვ ი .

244

1654 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა პაატა ჯავახიშვილისადმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Hd-14662; მოყვითალო სქელი ქაღალდი; 17,8X15,2 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მეღანი; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამი წერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. დაზიანება: გაცრეცილია საბუთის ზედა ნაწილი და ამოხეულია რამდენიმე ადგილას. დაზიანებული ადგილები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით.

პ ი რ ი : ხეც, Qd-9626.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტმზ (342), რაც გვაძლევს 1654 წელს.

გ ა მ ო ც ე მ ა : თაყაიშვილი 1909: გვ. 72-73, №53.

ქ. ნებითა და შეწევნითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მე²ფემან, ჳელმნიფემან, პატრონმან როსტომ, |³ ესე წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგ⁴ინყალეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენთა ერდგუ⁵ლთა და ნამსახურთა ყმათა: ჯ ა ვ ა ხ ი შ ვ ი ლ ს , ფა⁶რეშთუხუცეს პ ა { ა } ტ ა ს ა და შენთა შვილთა.

ას⁷რე და ამა პირსა ზედან, რომე მოკითხული ვქენ⁸ით და თ რ ი ა - ლ ე თ ს ო ლ თ ი ს ი ს მოურაობა თ⁹ქუენი ყოფილიყო. და ჩუენც შეგიწყალეთ და გიბოძეთ¹⁰თ სამოურ¹¹აოდა, ყოვლის კაცისაგან უცილებრად |¹¹ და არ¹²აოდე არ მოგეშალოს.

დაიწერა ბ(რძანება) და ნიშანი |¹² ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმზ.

უზის მრგვალი ბეჭედი ლეგენდით: როსტომ

მე-9 სტრიქონზე – მომცრო მრგვალი ბეჭედი (არ იკითხება).

კომენტარი იხ. ხეც, საბუთთან: Hd-14450.

1654 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ოხიანოზის
ელიზბარ სოლაღაშვილისადმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Sd-22; მოყვითალო ქალაღი; ზომა: 44,2X20,5 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მელანი; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. დაზიანება: დაზიანებულია განაკვეც ადგილებში, ამოხეულია რამდენიმე ადგილას. დაზიანებული ადგილები შევსებულია სარესტავრაციო ქალაღით. საბუთი ორენოვანია — ქართულ-სპარსული, რვასტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, შექასთენასთალიყით, მიწერილია საბუთის recto-ზე, ქართული ტექსტის ზემოთ და გვერდულად.

თ ა რ ი დ ი : ქორნიკონი ტმბ (342), რაც გვაძლევს 1654 წელს.

დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ე ბ ი : ბერძენიშვილი 1962: გვ. 16, №11; ფუთურიძე 1955: გვ. 249-250, №108.

ქ. ნებითა და შენევნითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, ღ(მრ)თივ-გუირ-გუინოსანმან |² და ორისავე ს ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ო ს მპყრობელ-მქონებელმან, მე³ფეთ-მეფემან, ჳელმნიფემან, პატრონმან რ ო ს ტ ო მ , და თანამე⁴ცხედრემან ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფალმან, პატრონმან მ ა რ ი ა |⁵მ , პირმშოთა და სასურველთა ძეთა ჩუენთა, ესე* წყალო⁶ბისა და საბოლოო⁷დ გასათავებელი წიგნი და ნიშანი შე⁷გინყალეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენთა ერდგულთა და მრავალ⁸ფერად ნამსახურთა და თანამკუდარსა ს ო ლ ა ღ ა შ უ ი ლ ს ოხ⁹იანოზის ე ლ ი ზ ბ ა რ ს , შვილთა თქუენთა ზ უ რ ა ბ ს , და მომავ¹⁰ქალთა ს { ა } ხლისა თქუენისათა, — ყოველთავე.

მას ჟამს[ა], ოდეს მ¹¹ოგუიდეგით კარსა და ქ ა ღ ა ქ ს თქუენს სამკუიდროსა და უცი¹²ლებელს სას { ა } ხლეს გუეაჯენით, ჩუენცა ვიგულეთ და ვიგულსმო¹³დგინეთ ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი, დაგიმკუიდრეთ და ¹⁴გიბოძეთ ქ ა ღ ა ქ ს თქუენი სამკუიდრო სას { ა } ხლე მისის გარ¹⁵ემემოთა, რომელიც ამას წინათ თქუენს ჩამომავალსა და ¹⁶ნათესავს ჰქონებოდეს, ყოვლითურ { თ } თქუენთვის და თქუენთ¹⁷ა შვილთათვის გუიბოძებია სამკუიდროდ და საბოლოო¹⁸დ.

გქონ¹⁸დეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენსა ერდგულად სამსახურსა ¹⁹შინა და არაოდეს არ მოგეშალოს, არა ჩუენგან და ა²⁰რა სხუათა მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბძანებთ, კარისა ²¹ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო, მოურავნო** და სხუანო მოსაქმენო, ვინცა-ვინ ²²იყუნეთ და ანუ დღეის წალმა იქნებოდეთ, თქუენცა ა²³სრე დაუმტკიცეთ და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შე²⁴ქე ცილებით, თუინიერ შენევნისა და თანადგომისაგან ²⁵კიდე.

* ბოლო სიტყვა დაწერილია მწიგნობრისავე ხელით, გადაშლილი სიტყვის — „ჩუენ“ — ნაცვლად.

** სიტყვა „მოურავნო“ ჩამატებულია სტრიქონის ზემოთ.

დაინერა ბძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმბ, ჳელ²⁶ითა კარი-
სა ჩუენისა მდივან-მწიგნობრის თ უ მ ა ნ | ²⁷ ი ს შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ უ -
ე ლ ი ს ა თ ა .

ხელრთვები: რ ო ს ტ ო მ , მ ა რ ი ა მ

გვიანდელი მინანერი: ქ. ქ ა ლ ა ქ ი ს სასახლისა არის

სპარსული ტექსტი:

1654 წ. 19 აპრილი – 17 მაისი

هو

حكم عالی شد آنکه بموجبی که در ذیل بخط گرجی نوشته شده| محلی یکدست خانه واقعه در بلده تفلیس
را که حدود ۱ و تعیین آن بخط گرجی قلمی شده برفعت پناه الزبار بیگ| قورچی تیر و کمان اولاد او نسلا
بعد نسل عنایت| فرموده ارزانی [داش] تیم موستوفی سرکار عالی در دفتر ثبت نموده مباشران اعمال
دیوانی بلده مذکور ۱۰ مز احمت نرسانند و در عهده دانسته تخلف| نورزند تحریرا [فی] شهر جمادی الثانی
سنه ۱۰۶۴

ის (ღმერთი)

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზედ, რომ იმის საფუძველზე, რომელ-
იც ქვემოთ ქართულადაა დაწერილი, ქალაქ თ ბ ი ლ ი ს შ ი მდებარე ერთი
სასახლე, რომლის საზღვრები და ფარგლები ქართულადაა აღნიშნული,
სიდიადის საფარველის მშვილდოსან ყორჩის, ე ლ ი ზ ბ ა რ - ბ ე გ ს და
5 მის შვილებსა და შთამომავლობას ვუნყალობეთ და ვუბოძეთ. [ეს ბრძანე-
ბა] მაღალი კარის მუსტოფიმ ჩაწეროს დავთარში. ხსენებული ქალაქის
„სამდივნო საქმეთა“ მუბაშირებმა [ისინი] არ შეანუხონ და თავის ვალ-
დებულებად ცნობენ რა [ამის შესრულებას], წინააღმდეგობა არ გასწიონ.
დაინერა 1064 წლის ჯომადი აღ-სანის (II) თვეში.

სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომ მეფის სპარსული ბე-
ჭედი. საბუთის ვერსო-ზე მოთავსებულია სამი სპარსული სარეგისტრა-
ციო ბეჭედი, რომელთა ლეგენდები ვერ ირჩევა. 1. ელიფსური, სავარაუდო,
წარწერით: ۱۰۳۰ يا معين الصعفا – „ო, უძღურთა შემწვე 1030“; 2. ოთხკუთხა,
გაურკვეველი ლეგენდით და 3. ელიფსური, რომელზედაც ირჩევა მხოლოდ:
1051 // ۱۰۵۱. ქვემოთ მინანერი: قلمی شد – „დაინერა“. იმავე გვერდის კუთხეში
– სპარსული მინანერი: هو بخط مسلمان حکم قلمی شد – ბრძანება მუსლიმური
დამწერლობით [დაინერა].“

კომენტარი იხ. საბუთთან: სეა, 1450-28/189.

1654 წ. წყალობის წიგნი ოსტომ მეფისა ყაიხულასადმი

დ ე დ ა ნ ი : სეა, 1448-547, მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 42X19 სმ. შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; დაზიანება: საბუთს, დაზიანებებების გასამაგრებლად დაკრული აქვს სარესტავრაციო ქაღალდი. საბუთი ქართულ-სპარსულია. ცხრასტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, შექასთე-ნასთალიყის ხელით შესრულებული, მოთავსებულია recto-ზე, ქართული ტექსტის თავში. საბუთი გატარებულია რუსული მმართველობის რეგისტრაციაში: 1817 წლის 12 აპრილს, 1820 წლის 30 იანვარს ნომრით: №12.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტმბ (342), რაც უდრის 1654 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ფუთურიძე 1955: გვ. 246-249, N107.

ქ. ნებითა და შენევნითა ღ(მრ)თისითა, ჩუენ, ღ(მრ)თივ-გუირ-გუინოს¹²ანმან, ქ ა რ თ ლ ი ს ა და კ ა ხ ე თ ი ს ა , – ორისავე ტახტის მკურობე¹³ლმან, მეფეთ-მეფემან, ჳელმნიფემან პატრონმან რ ო ს ტ ო მ , ¹⁴ თანამეცხედრემან ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფალმან, პატ¹⁵რონმან მ ა რ ი ა მ , და ძეთა ჩუენტა, ესე ამიერ უკუნისამდის¹⁶ ჟამთა და ხანთა გასათავებელი, მტკიცე და უცვალებელ¹⁷ი წყალობისა ნიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძე¹⁸თ თქუენ, ჩუენტა ერდგულთა და ნამსახურთა [ყმათა]: სარი¹⁹ქიბოს ქილიბდარსა და სასახლის თავილდარს ყ ა ი ბ უ - ლ ა ს | ¹⁰ ა , შვილთა თქუენტა ა ლ ა ვ ე რ დ ი ს და მ ა ჰ მ ა დ - ყ უ ლ ი ს , მამავა¹¹ლთა სახლისა თქუენისა, – ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგუი¹²დეგით კარსა და ა ლ ვ ა ბ ა რ შ ი ერთს კუამლს კაცს დაგუე¹³აჯენით, ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი, შეგინყალეთ დ¹⁴ა გიბოძეთ ზ ა ლ ი კ ა შ ვ ი ლ ი ა მ ო ა ნ ა მისის შვილითა, შვილი¹⁵შვილებითა, – ყოვლითურ, რისაც მამულის მქონებელი იყოს,¹⁶ უნაკლულოდ, ყოვლის კაცისაგან უცილებრად. გუიბოძებია ამ ნე¹⁷სითა, რომე არაფერი საჩუენო სათხოვარი და გამოსალეები არა¹⁸ეთხოვბოდეს-რა ერთის ს ა თ ა თ რ ო ს საურის მეტი.

გქონდეს და გი¹⁹ბედნიეროს ღ(მერ)თმან და არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩუენგან და არა შემდ²⁰გომად ს{ა}ხუათა მეპატრონეთაგან;

ანე, უხედესთა მოგახსენებთ²¹ და უქვედესთა გიბძ(ანებ)თ, კარისა ჩუენისა ვაქილ-ვეზირნო²² და ქალაქისა მოურავნო და ს{ა}ხუანო მოსაქმენო, ვინცა-ვინ ი²³ყუნეთ და ან დღეის წაღმა იქნებოდეთ, თქუენცა ასრე გაუთავეთ და²⁴ნუროდეს ნუ მოუშლით და შეე²⁵ცილებით, თუინიერ შენეენი²⁵სა და თანადგომისაგან კიდე.

დაინერა ბძანება და ნიშანი ესე ქ²⁶(ორონი)კ(ონ)ს ტმბ, ჳელითა კარისა ჩუენისა მდივანმწიგნობრის თ უ მ ა ნ | ²⁷ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ ვ ე ლ ი ს - ი თ ა .

ხელრთვები: ||²⁸ როსტომ, მარიამ

გვიანდელი დამტკიცება: აშიაზე: ქ. ეს ბძანება ჩვენც ასრე დაგვიმტკიცებია.

ხელრთვა: ლ უ ა რ ს ა ბ (ბატონიშვილი, შაჰნავაზის ძე).

verso-ზე მინანერი: ქ. ჰ [ა ვ] ლ ა [ბ რ] ი ს ყმის არის.

XIX საუკუნის სარეგისტრაციო მინანერი: სოვეტნიკი, თავადი დ ი მ ი - ტ რ ი თ ა რ ხ ა ნ ო ვ ი .

სპარსული ტექსტი:

1654 წ. 19 თებერვალი – 19 მარტი

هو

حكم عالی شد آنکه در ینوقت بنابر شفقت در باره سعادت نصاب |غیب الله بیگ تحویلدار اخراجات
عمارات کلبدار رکابخانه اموان ولد زالیکا ساکن حلوابار بلده تفلیس را تیول مومی الیه عنایت فرموده
ارزانی |داشتیم اموان مذکور و اولاد او غیب الله بیگ مزبور را تیولدار باستقلال| خود دانسته مالوجهات
و حقوق دیوانی خود را در وجه مومی الیه رسانیده موقوف ندارد .مستوفی سرکار عالی در دفتر ثبت
نموده هر ساله| حکم مجدد نطلبند و از تغییر و تبدیل محصون و محروس شناخته تخلف نورزند در ینباب
قدغن دانسته چون بمهر عالی رسد| اعتبار و اعتماد نمایند تحریرا فی شهر ربیع الثانی ۱۰۶۴

ის (ღმერთი)

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ ამჟამად სარიქიბოს ქილიბ-
დარისა და სასახლეთა ხარჯების თავილდარის, ბედნიერი ყ ა ი ბ უ -
ლ ა - ბ ე გ ი ს ა დ მ ი ნყალობის [მიპყრობის] გამო, ჩვენ ხსენებულა ქალაქ
თ ბ ი ლ ი ს შ ი მცხოვრები ზ ა ლ ი კ ა ს შვილი ა მ ო ვ ა ნ ი , თიულად
5 ვუნყალობეთ და ვუბოძეთ. მოხსენიებული ა მ ო ვ ა ნ ი და მისი შვილები
ხსენებულ ყ ა ი ბ უ ლ ა - ბ ე გ ს თავიანთ სრულუფლებიან თიულდარად
ცნობენ რა, თავის მალუჯათსა და სახელმწიფო გადასახადს მას გადასცე-
მენ და არ შეუჩერებენ. მაღალი კარის მუსტოუფი [ამ მრძანებას] ჩანერს
რა დავთარში, ყოველ წელს ახალ ბრძანებას ნუ მოითხოვს და შეცვლისა
10 და შესწორების მანკისაგან დაცულად ცნობს მას. წინააღმდეგობას ნუ
გასწევნენ. ამის შესახებ [გამოცემული] ბრძანება იცოდნენ [და] როცა [იგი]
მაღალი ბეჭდით იქნება აღჭურვილი — დაემორჩილონ მას. დაინერა 1064
წლის რაბი ას-სანის (II) თვეს.

სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომ მეფის სპარსული ბეჭედი
წარწერით:

„همت سلطان صفی شاه زمین و زمان داد لتف بنده را رستم خسرو نشان
დროის ხელმწიფემ, დიდსულოვანმა შაჰ სეფიმ წყალობა მოიღო მის მონაზე და
როსტომ - ხოსრო მინოდა საბუთის ზურგზე დასმულია ერთი ელიფსური
ფორმის ბეჭედი წარწერით: يا صاحب العصر و الزمن — „ო, საუკუნისა და დროის
მფლობელო.“ მის ქვემოთ – სარეგისტრაციო მინანერი: قلمی شد — დაინერა.
იმავე გვერდზე სხვა სარეგისტრაციო მინანერის ფრაგმენტი: ... بخط مسلمان
— მუსლიმური დამწერლობით ... [დაინერა].* საბუთის ზედა მარცხენა კუთხე-

*ამჟამად ეს მინაწერი საბუთში აღარ იკითხება.

ში არის სარეგისტრაციო მინაწერი: نوشته شد – დაინერა, ქვემოთ არის მინაწერი: ... زازا آبا لا – ზაზა აბულაძე (?), نسفیدا – ნასყიდა, آليا اليا და რამდენიმე გაურკვეველი სიტყვა.

კომენტარი:

თავლდარი, იგივე გამგეთუხუცესი, რომელიც მეფის სასახლეში ასრულებდა სამეურნეო ფუნქციებს. ყოველ უწყებას თ ვისი თავლიდარი ჰყავდა (მაგ. სალაროს, საჯინიბოს, საფარეშოს, საღვინეს და ა.შ.). (სურგულაძე, 2017: 192). სამეურნეო-ფინანსური ხასიათის მოხელეა ქილიფთარიც. იგი შედიოდა მერიქიფეთუხუცესის უწყებაში. ნიშანდობლივია, რომ ყაიბულაც სარიქიფოს ქილიფთარია (სურგულაძე, 2017: 310).

247

**1654 წ. მეფე როსტომის წყალობის
წიბნი მერაბ [ქორჯაძისადმი]**

დ ე დ ა ნ ი : სეა, 1448-259, მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 22,5X16,5 სმ. შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; საბუთის თავი დაზიანებულია. კიდევები შევსებულია და გამაგრებული სარესტავრაციო ქაღალდით. საბუთი გატარებულია რუსული მმართველობის რეგისტრაციაში ნომრით: №2092.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტმბ (342), რაც უდრის 1654 წელს.

[ქ. ნებითა და შენევნითა ღ(მრ)თისითა, ჩუენ, ღ(მრ)თივ-გუირ-გუინოსანმან, ქ ა რ თ ლ ი ს ა და კ ა ხ ე თ ი ს ა – ორისავე ტახტის მპყრობელ-მქონებელმან, მეფეთ-მეფემან პატრონმან] რო ს ტ ო მ , ესე წყალობისა წიბნი და სიგელი გიბოძეთ შენ, ჩუენსა ერდგულსა ყმასა, ე ნ ი ს ე ლ თ მოურავს მ ე რ ა ბ ს და⁴ შეილთა და მომავალთა სახლისა შენისათა,⁵ ყოველთავე.

ასრე და ამა პირსა ზედან,⁶ მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა დარ⁷ ზაზისა ჩუენისასა და მამულის წყალობ⁸ ას გვეაჯენით, ვისმინეთ აჯა და მოხსენ⁹ ება თქვენი და გიბოძეთ ა ლ ა ზ ნ ი ს პ ი რ ს , ს ა |¹⁰ ე ნ ი ს - ლ ო შ ი , რაც ბ ა შ ი ნ ჯ ა ხ ე ლ თ ბაღჩა ჩა¹¹ ეყაროს, ჳელშეუალად და ყოვლის კაცი¹² საგან უცილებლად.

გქონდეს და გიბედნიეროს |¹³ ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენსა ერდგულად სამსახურსა ში¹⁴ გან. ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმბ.

ხელრთვა: |¹⁵ რო ს ტ ო მ

სარეგისტრაციო მინაწერი: მარშალი, თ(ავად)ი ა ბ ე ლ ჩ ო ლ ა ყ ა შ ვ ი ლ ი .

[პრედ]ზედატელი, თა(ვადი) ჯ ო რ ჯ ა ძ ე .

**1655 ¶ 3 იანვარი. ბანჩინება როსტომ მეფისა ბიორბი
ჯორჯაძისა და ენდრონიკაშვილების საღავრო საქმეზე**

პ ი რ ი ს პ ი რ ი : Qd-2136, გადაწერილია ორ, მოთეთრო ფერის ფურცელზე, რომელიც ალაგ-ალაგ დაზიანებულია, რესტავირებული, ყავისფერი მელანი, წარდგენილია რუსული მმართველობის რეგისტრაციაში: 1817 წლის 12 აპრილს, გატარებულია 1823 წლის 27 მარტს ნომრით: №453.

პ ი რ ი : სეა, №1450-31/75.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტმგ (343), იანვრის სამი, რაც უდრის 1655 წლის 3 იანვარს.

საბუთის და მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ავთანდილ მარტიროსიშვილი.

ქ. ნებითა და შეწევნითა ღ(მრ)თისითა, ჩუენ, ღ(მრ)თივ გვირგვინოსან-
მან, მეფეთ-მეფემან პატრო[ნმა] რო ს ტ ო მ , თანამეცხედრ{ე}მან ჩვენმა,
დედოფალთა-დედოფალმა პატრონმა მ ა რ ი ა მ , ესე უკუნისამდე ჟამ-
თა გასათავებელი წყალობის წიგნი და სიგელი შეგინწყალეთ და გიბოძეთ
5 თქვენ, ჩვენთა ერთგულთა და თავდადებით ნამსახურთა ყმათა: ჯ ო რ -
ჯ ა ძ ე ს ა , ჩვენსა სახლისუხუცეს პატრონს გ ი ო რ გ ი ს , და ძმას{ა}
თქვენსა ნ ო დ ა რ ს და შვილთა თქვენსა ი ე ს ე ს და ო ნ ა ნ ა ს .

მას ჟამს, ოდეს ს ა ე ნ დ რ ო ნ ი კ ო შ ი ძველითგან გ ო ს ტ ა ბ ა შ ი ს
კერძი მამული გქონებოდა და კ ა ხ ი ს ბატონისგანცა წიგნი და საფი-
10 ცარი გქონოდა, და ე ნ დ რ ო ნ ი კ ა ა ნ თ თ ე ლ ა ს ნასოფლარსა ბაღსა
და ბაღჩასა და მის გარეშემო სამჭმოსა და მთას გეცილებოდეს, ჩვენ რომ
თქვენი ძველი საფიცარი გვენახა, ჩვენ კიდენ წიგნი გვებოძებინა, მაგრა
ვერ შერიგებულ იყვენით. ახლა კიდენ მოკითხულ{ი} ვქენით და, ვითაც
რომ სამნი ძმანი ისინი იყვენეს, თ ე ლ ა ს ნასოფლარი მისის სახლითა, ბაღ-
15 ჩითა, მისის მითთა და მინდვრითა, ბართა და სამართლიანის სამჭმოთა,
სამი წილი ე ნ დ რ ო ნ ი კ ა ა ნ თ დ ე მ ე ტ რ ე ს და მის ძმებს დაუდევით,
და მეოთხედი თ ე ლ ა მისის ბალითა და ბაღჩ[ით] და მითთა და ბართა,
თქვენ, სახლი[ს]უხუცეს გ ი ო რ გ ი ს და თქვენსა ძმათა და შვილთა]
გიბოძეთ სამკ{ვი}დროთ და საბოლოოთ.

20 გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩვენს ერთ[გუ]ლობასა და
სამსახურსა შიგა, ასრე რომე, რაც რამ გამოსარჩომი ამა გ ო ს ტ ა ბ ა შ ი ს
ნაქონს თ ე ლ ა ს ა და მის სამჭმოსა, ანუ მთასა და ანუ ბარსა აიღებდეს,
საძოვ{ე} და საბალახე, მეოთხედი თქვენი არ დაგაკლდებოდეს.

ანე, გ(ი)ბ(ძანე)ბთ კარისა ჩვე[ნისა] ვექილ-ვეზირნო და კ ა ხ ე თ ი ს
25 სახლისუხუცესო და გამრიგენო, მდივანო და სხვანო მოსაქმენო, მერმე,
[ბძანე]ბა ესე ჩვენი თქვენცა ასე გაუთავეთ. ვინც ამ ჩვენს ბძანებას და
გარიგე[ბას არ] დასჯერდეს, ჩვენდა შეცოდებათ მოვკითხავთ.

დაიწერა ნიშანი და ბძანება ჩვენი ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტმგ, ჴელი{თა} კარი-
სა ჩვენისა მდივანმწიგნობრისა მ ა რ ტ ი რ ო ზ ი შ ვ ი ლ ი ს ა ა ვ თ ა ნ -
30 დ ი ლ ი ს ა თ ა , იან[ვ]რის სამსა.

ხელრთვები: როსტომ, მარიამ

სარეგისტრაციო მინაწერი: სოვეტნიკი თა(ვადი)გაბრიელ რატიევი.
მინაწერი რუსულად: 1861 წლის 14 იანვარი.

249

**1655 წ. 7 აბვისტო. ოქონის საწინამძღვროს
წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა შრბნელ ზაქარია
ბარათაშვილისადმი**

დედანი: ხეც, Ad-602; მოყვითალო სქელი ქაღალდი; 20,8X17,3 სმ.;
მხედრული; შავი ფერის მელანი; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან
სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. დაზიანება: თავნაკლული, საბუთს
მოხეული აქვს ზედა კიდე, რის გამოც სრულად არის დაკარგული ტექს-
ტის დასაწყისი; დაზიანებული ადგილები შეესებულება სარესტავრაციო
ქაღალდით.

თარიღი: ქორონიკონი ტმგ (343), 1655 წელი.

პირები: Ad-1502₂₃; Ad-1503₁₀.

[...ჩუენ, ქართლისა და კახეთისა, – ორისავე მპყრო-
ბელ-მქონებელმან, ჯელმნიფემან პატრონმან როსტომ, და თანამეცხე-
დრემან ჩუენმან დედოფალთ-დედოფალმა|¹ნ*, პატრონმან მარიამ, ესე
ჟამთა გასათავებელი წყალობისა |²ნიგნი და ნიშანი გიბოძეთ თქუენ, ჩუენ-
სა ერდგულსა და |³თავდადებით ნამსახურსა ყმასა, ბარათაშვილს,
ბატონს უ|⁴რბნელსა ზაქარიას.

მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგით კარსა და სა⁵წინამძღვროს დაგუეა-
ჯენით, ვითაც საურბნელომა⁶მული ცოტა იყო და ვერა რჩებოდით,
ვისმინეთ აჯა |⁷და მოხსენება თქუენი, შეგინყალეთ და გიბოძეთ ოქონი-
სა |⁸ლ(მრ)თისმშობლის საწინამძღვრო და თქუენს საჯელოზე|⁹დ მოგიმა-
ტეთ, ამ წესით, რომე რაც ქრისტე ფორეს |¹⁰ჰქონებოდეს, უკლე-
ბრივ თქუენთუის გუიბოძებია, ყოვლის კ|¹¹აცისაგან უცილებრად. ვინ
იცის, თუ ჩვენს სამსახურზე |¹²დაც სტყუოს რამე ქრისტე ფორემან,
და სიმტყუენე რომ მოჰყდე |¹³ს, მაშინაც აღარ მოგიშალოთ და კიდეც გაგ-
ითაოთ.

{გქქ|¹⁴ონდეს და გიბედნიეროს ლ(მერ)თ(მან) ჩუენსა ერდგულად სამ-
სახუ|¹⁵რსა შინა.

ანე, გ(ი)ბ(რძანე)ბთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო |¹⁶და სხუანო მო-
საქმენო, თქუენცა ასრე გაუთავეთ და მი |¹⁷ს დროში ნურავინ მოუშლით.

დაინერა ბ(რძანე)ბა და ს |¹⁸იგელი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტმგ*, მარიამო-
ბისთუის ზ.

* ტექსტი აღდგენილი გვაქვს საბუთის პირების (Ad-1502₂₃; Ad-1503₁₀) მიხედვით.

ამისად გათა¹⁹ვებისად თავდებად თავად მოგუიციეშია დაუსაბამო ლ(მერ)თი და ²⁰ყოველნი მისნი წმიდანი, ზეცისა და ქუეყანისანი, ²¹წორციელნი და უწორცონი.

ხელრთვები: როსტომ, მარიამ

მე-16- მე-17 ტრიქონებს შორის დასმულია ოთხკუთხა ბეჭედი სპარსული ლეგენდით.

კომენტარი:

ზაქარია ბარათაშვილი და მისი ძმა საამი როსტომის კარზე გავლენიანი თავადები იყვნენ. ზაქარია ურბნელი მღვდელმთავარი, ხოლო საამი სამეფო კარის მოხელე იყო. იგი ერთდროულად ფლობდა სახლთუხუცესის, ფარეშთუხუცესისა და ბოქაულთუხუცესის სახელოებს.

250

1655 წ. 2 ოქტომბერი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა თულაშვილებისადმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Qd-1678; ღია ყავისფერი ქაღალდი; ზომა: 29,3X19,7 სმ; ხელი მხედრული; შავი ფერის მეღანი; განკვეთილობის ნიშანი: სამწერტილი ან ოთხწერტილი თითქმის ყოველი სიტყვის შემდეგ. საბუთის ტექსტი გარკვევით იკითხება, კიდევები გამაგრებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპარსული. ექვსსტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, ნასთალიყის ხელით შესრულებული, მოთავსებულია დოკუმენტის recto-ზე.

პ ი რ ი : 1450-51/54

საბუთის თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტმზ (343) ღუინობისთუის ბ, რაც უდრის 1653 წლის 2 ოქტომბერს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მწიგნობარი შაველ ყორდანაშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ფუთურიძე 1955: გვ. 257-259, №111.

ქ. ნებითა და შეწევნითა ლ(მრ)თის(ა)ითა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემა ჳელმნიფე¹მა პატრონმა როსტომ, და თანამეცხედრემა ჩუენმან, დ²ედოფალთ-დედოფალმა პატრონმა მარიამ, თქუენ, ჩუენთა ერ³დგულთა და წესისაებრ მრავალფერად ნამსახურთა ყმათა: თ⁴ულაშუილის ბეჟანის შუილს, ოთარს, ბახუტას და შიოშს და⁵ შუილთა და მომავალთა სახლისა თქუენისათა, – ყოველთავ⁶ე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდექით კართა და მამულის წყალ⁷ობას გუიჯენით, ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება⁸ და მოკითხული ვქენით: მამათქუენი ბეჟან თავად სულ⁹კურთხეულს ჩუენს ძმისწულს ბატონს სუიმონზედ ნამსახური ი¹⁰ყო. და მერმე მამათქუენმა ჩუენც მრავა-

*თავდაპირველად ეწერა სუთი გრაფემა – ქორონ, რომელზედაც მწიგნობარს გადაუწერია: ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტმზ.

ლი გუ{ე}მსახურა და ჩუ¹¹ენს სამსახურზედ მოკუდა. თქუენ და ბიძათქუენი გაიყარენით და გა¹²სამყრელო მაშინაც ჩუენი იყო და აღარ გაგეცით. თქუენის |¹³ ამოვარდნილის განაყოფის დოლენჯის მამულისა ავიღეთ დუევი |¹⁴ს, რაც დოლენჯის ჰქონებოდა: ზრბითს ერთი კომლი ბოქაული, ანუ |¹⁵ფისსსს ქურიაშუილის საკუამლო, გამოჩინებულს მისი წილი ვენახი და თ¹⁶ქუენ გიბოძეთ.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენსა ერდგულათ |¹⁷ სამსახურსა შინა, არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩუენგან და |¹⁸ არა სხუათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბ(რძანე)ბთ კარისა ჩ¹⁹უენისა ვექილ-ვეზირნო, და მერმე, თქუენცა ასრე გაუთავე |²⁰თ, რარიგათაც ამა ჩუენგან ნაწყალობევს ფარვანაში სწერია, |²¹ თუნიერ თანადგომისა და შეწევნისაგან კიდევ.

დაინერა ბძანე |²²ბა და ნიშანი ესე, ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმმ, ღუინობისთუის ბ, ჯელითა მ |²³ნიგნობრის ყორღანაშუილის შაველისათა.

ხელრთვა: როსტომ

სპარსული ტექსტი:

1655 წ. 2 ოქტომბერი

حکم عالی شد آکه چون بموجبی در ذیل بخط گرجی نوشته شده بحقیقت رسیده شد| که چهار خانه وار رعیت که در ذیل تفصیل شده که رسد دیلنجی توله شولی بوده باولاد بیجن بیگ توله شولی شیره جی باشی| سابق هم اوتار و باخدا و سیاوش مناسب تر است شما از عنایت عالی مومی الیهم ... چهار خانه وار رعیت| مذکورہ را بتیل ایشان مقرر فرمودیم رعایا مزبورہ مومی الیهم را تبولدار باستقلال خود دانسته سال بسال| مالوجہات و وجوہات و حقوق دیوانی خود را دروجہ ایشان رسانیده موقوف ندارند و قضایا| سانحہ خود را| سوای خون بدیشان متعلق نمایند مستوفی سر کار عالی [در] دفتر ثبت نموده هر سالہ حکم مجددا نطلبند و در عہدہ شناسند

مهر رستم خان

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზედ, რომ იმ საფუძველზე, რომელიც ქვემოთ ქართულად არის დანერილი, გაირკვა ჭეშმარიტად, რომ გლეხების ოთხი კომლი, რომლებიც ქვემოთ დანვრილებითაა ჩამოთვლილი, ... დოლენჯის თულაშვილის წილი იყო, ყოფილი შირეჯიბაშის ბე- 5
ჟან-ბეგ თულაშვილის შვილებს: ოთარს, ბახუტასა და სიაუშს უფრო ეკუთვნით ... ხსენებული გლეხების ოთხი კომლი მათ გავუჩინეთ თიულად. აღნიშნული [პირები] მოხსენიებულმა გლეხებმა თავიანთ სრულუფლებიან თუიულდარად უნდა ცნონ, თავიანთი მალუჯათი, გამოსაღებები და სახელმწიფო გადასახადი მათ უნდა გადასცენ, არაფერი დაუკავონ და სასამართლო საქმეები, სისხლის [სამართლის საქმეების] 10
გარდა მათ მიანდონ [გადასაწყვეტად]. მაღალი კარის მუსტოუფი [ამ ბრძანებას] ჩაწერს რა დავთარში, ყოველ წელს ახალ ბრძანებას ნუ მოითხოვს და [ამის შესრულება] თავის მოვალეობად აღიარონ.

სპარსულ ტექსტს უზის როსტომის სპარსული ბეჭედი.

1655 წ. წყალობის წიგნი მეფე როსტომისა
დავით სოლაღაშვილისადმი

დედანი: ხეც, Sd-750; მოყვითალო სქელი ქაღალდი; 38,3X14,1 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მელანი; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. დაზიანება: დალაქავებული, recto-ს მარჯვენა აშია ჩამოჭრილი, რის გამოც სრულად ან ნაწილობრივ არის დაკარგული სტრიქონის ბოლო გრაფემები. გატარებულია რუსული მმართველობის რეგისტრაციაში 1820 წელს.

პირი: ხეა, 1450-20/97.

თარიღი: ქორნიკონი ტმბ (342), რაც უდრის 1654 წელს.

დამწერი: მდივან-მწიგნობარი შალვა მარტიროზისშვილი.

გამოცემები: ე. თაყაიშვილი 1909: გვ. 419-420, №377.

ქ. ნებითა და შენევნითა ღმ(რ)თისათა, ჩუენ, ჳელმ²ნიფემა{ნ}, მეფეთ-მეფემა{ნ} პატრონმა{ნ} როსტომ, და თ³ანამეცხედრემა{ნ} ჩუენმა{ნ}, დედოფალთა- დედოფალ⁴მა{ნ}, პატრონმა{ნ} მარიამ, ესე საბოლოო⁵დ გასათავებელ⁶ი |⁵ წყალობისა ნიგნი და სიგელი შეგიწყალეთ ⁶ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენსა ერდგულთა და მრავა⁷ლფერად, თავდა<ა>დებით ნამსახურსა ყმათა ს |⁸ოლაღაშვილს და ვითს, ძმასა შენსა იო⁹რამს, შვილსა თქუენსა შიხოშს, ქაიხოსრო |¹⁰ და იესეს და შვილთა, შვილიშვილთა და ¹¹ მომავალთა სახლისა თქუენისათა, – ყოველთავე.

მას |¹² ჟამსა, ოდეს საღორელი თქუენი მემკვიდრე ყმე¹³ბი ბალიაშვილები თქუენის ყმობიდაღმა გამოს¹⁴ულას აპირობდ{ნ} ენ და სახატოდ დგებოდენ, ¹⁵ მოგუიდეგით კარსა, და მათის საქმის მოკითხუ¹⁶ლობასა დაგუეაჯენით. ვისმინეთ აჯა და მოხსე¹⁷ნება თქუენი და მოკითხული ვქენით. და მისთა ¹⁸ დღეშია ბალიაშვილები თქუენი სამკვიდრონ¹⁹ი ყოფილიყუნეს და, თვინიერ ღმ(რ)თის მეტი, თქუენ²⁰ი მოცილე და იმათი მოსარჩელე არავინ ყო²¹ფილიყო. ჩუენცა შეგიწყალეთ და სიგლითა ²² ამითა დაგიმკუიდრეთ ბალიაშვილი შალუტ |²³ა და მისი განაყოფი ბერია. ეს{ე}ები, მათის მა²⁴მულითა, მითთა, ბართთა, წყლითა, ნისქუილი²⁵თა, ველითა, ვენაჭითა, ყოვლის მათის სამარ²⁶თლიანის სამძღურითა, შესავლითა და გამოსავ²⁷ლითა, უნაკლულოდ, სამკუიდროდ და საბოლოო²⁸დ |²⁸ დ{ა} ყოვლის კაცისა უცილებლად თქუენთვის და ²⁹ თქუენთა შვილთათვის გუიბოძებია. არაოდეს არამო³⁰გეშალოს, არა ჩუენგან და არა შემდგომად სხუა³¹თა მეპატრონეთაგან.

ანე, უზედაესთა მოგახსე³²ნებთ და უქუედაესთა გიბ(რძანე)ბთ, კარისა ჩუენისა ვე³³ქილ-ვეზირნო, მდივან{ნ}ო და სხუანო მოსაქმენო, ვინ ³⁴ გინდა-ვინ იყოთ და ანუ დღეის წაღმა ვინ-გინდა-ვი³⁵ნ იქნებოდეთ, ბ(რძანე)ბა და სიგელი ესე ჩუენი თქუენ³⁶ცა ასრე გაუთავეთ და დაუმკვიდრეთ, რარი³⁷ გადაც ამა ჩუენგან ნაბოძებსა ფარვანაშია ³⁸ ეწეროს.

ნურას მოუშლით და შექცევილებით, |³⁹ თვინიერ თანადგომისა და შეწვევისაგან კიდე|⁴⁰.

დაინწერა სიგელი და ბძანება ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმზ, |⁴¹ ჴელითა კარისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობრისა |⁴² მ ა რ ტ ი რ ო ზ ი ს შ ვ ი ლ ი ს შ ა ლ ვ ა ს ი თ ა .

ხელრთვები: როსტომ, მარიამ

კომენტარი:

საბუთში ასახულია ყმა-გლეხების სოციალური წინააღმდეგობის ერთ-გვარი ფორმა, რაც გამოიხატებოდა მათ მცდელობაში, თავადის მორჩილებიდან გამოსულიყვნენ და საეკლესიო ყმები გამხდარიყვნენ.

252

**1655 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა
ბიზი ბურამიშვილისადმი**

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Hd-14859; მოყვითალო სქელი ქაღალდი; 24,2X15,3 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მელანი; განკვეთილობის ნიშანი: სამი წერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. დაზიანება: საბუთის მარცხენა კიდე მთლიანად მოხეულია და მოცრეცილი, რის გამოც ბოლოში თითქმის მთლიანადაა დაკარგული როსტომ მეფის დამტკიცების ფორმულა. დაზიანებული ადგილები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. 1820 წელს საბუთი გარტარებულია რუსული მმართველობის რეგისტრაციაში.

პ ი რ ი : სეა, 1450-19/10.

გ ა მ ო ც ე მ ა : თაყაიშვილი, 1910: გვ. 553-554, №575; ბერძენიშვილი 1940: გვ. 367, №514.

ქ. ესე წიგნი დაუდევით ჩუენ, ჴელმწიფე|²მან, მეფეთ-მეფემან, პატრონმან როს|³[ტო]მ .

ასრე დაამაპირსა ზედან, რომე |⁴ გ უ რ ა მ ი შ ვ ი ლ ი გ ი ვ ი , მისი ძმა და სახ|⁵ლისკაცნი იყრებოდეს. და მოკითხუ|⁶ლი ვქენით და, ვითაც გ ი ვ ს თავის ალ|⁷[ა]გსა და მამულზედ ბევრი ჭირნახული და|⁸ედვა, იმისთვის საჭირნახულოდ ერთი კუამ|⁹ლი ვ ა რ დ ა ნ ა შ ვ ი ლ ი ტ უ რ ი ა , ერთი კუა|¹⁰მლი შ ა შ ვ ი ა შ უ ი ლ ი , ერთი კუამლი |¹¹ ჩ ა ი შ ე ლ ა შ ვ ი ლ ი ლ ა ზ ა რ ე , გ ი ვ ი ს ა გ ა ნ |¹² აშენებული, ღ უ ა რ ო ს ზუარი, - ესე|¹³ქე ბი |¹³ უნილოდ გ ი ვ ს ა და მისთა შუილ|¹⁴თათვის გუიბოძებია. და სხუა, რაც იყო|¹⁵ს, მართლის სამართლიანის საქმით ჩუ[ე]|¹⁶ნის კარის მოსაქმეთ გაუყონ.

ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმზ.

ხელრთვა: როსტომ

დამტკიცება: [...] ესე [...ბრძა]ნება ასრე [...] რომ გათავდეს [...] კიდევ [...] ||
ენ და არც არას ემართლებს. რ { ო } ს ტ { ო } მ .

მინანერი: 1655 წ.

253

1655. თარხნობის წიგნი როსტომ მეფისა ასლამაზ ჩაჩიკაშვილისადმი

პირი: სეა, 1450-18/149; გადაწერილი დედნიდან რუსული მმართველობის პირების დავთარში. საბუთი ქართულ-სპარსულია. პირს ერთვის ექვსსტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, გადაწერილი ნასთალიყის ხელით. საბუთი შეტანილია სარეგისტრაციოდ 1817 წლის 12 აპრილს, გატარებულია 1820 წლის 20 აპრილს, ნომრით №140.

თარიღი: ქორონიკონი ტმგ (343), რაც უდრის 1655 წელს.

საბუთის დამწერი: მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

გამოცემა: თ. აბაშიძე, 2018: გვ. 198-199.

[ქ]. ნებითა და შეწევნითა ღ(მრ)თისათა, ჩვენ, ღ(მრ)თივ-გვირგვინოსანმან, მეფეთ-მეფემან, ჳელმწიფემან პატრონმან როსტომ, და თანამეცხედრემან ჩვენმან, დედოფალთ-დედოფალმან პატრონმან მარიამ, ესე უკუნისამდე ჟამთა გასათავებელი ნყალობისა წიგნი და სითარხნის ნიშანი გიბოძეთ თქვენ, ჩვენთა ერდგულთა და წესისებრივ ნამსახურთა ყმათა: ჩაჩიკაშვილასლამაზს, შვილთა თქვენთა: გივსა, ძმისწულს ქაიხოსროს, იესეს, იოთამს, შვილთა და მომავალთა ზურაბს და – ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს დადიანის გამარჯვების მახარობლად მოხვედით და იმისად სამუქფოდ თქვენის მამულის სითარხნეს გვეაჯენით, და ამას წინათვე გითარხნეთ და სიგელიც გიბოძეთ. და მასუკან მეჯინიბეთ უსამართლო რამ მოენდომებინა, და კიდევ კარს მოგვადევით და წიგნის გაჯახლებას დაგვიაჯენით. ჩვენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი და დღეს, რისაც მამულის მქონებელნი ან მთას იყვნეთ და ან ბარსა, ასრე გითარხნეთ, რომე არაფერი საჩვენო სათხოარი და გამოსაღები არასფრისთანა არა გეთხოებოდეს-რა: არა კოდისპური, არა საბალახე, არა პირისთავი, არა ნახირისთავი, არა სამეჯინიბო, არა სეფეობა, არა შიშლიგი, არა საბაზიერო, ერთის სათათროს საურისა და ლაშქარ-ნადირობისაგან კიდევ.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მან) ჩვენსა ერდგულად სამსახურსა შინა და არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩვენგან და არა შემდგომად სხუათა მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბძანებთ კარისა ჩვენისა ვეკილ-ვეზირნო და სხუანო მოსაქმე-

ნო, ვინცა-ვინ იყვანეთ და ანუ დღე(ი)ს წალმა იქნებოდეთ, ბძანება და ნიშანი თქვენცა ასრე დაუმტკიცეთ და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შექცე ცილებით, თვინიერ შეწვენისა და თანადგომისაგან კიდე.

დაინერა ბ(ძანე)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმგ, ჴელითა კარი-სა ჩვენისა მდივან-მწიგნობრის თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ ვ ე ლ ი - 5
ს ი თ ა .

დედანს ესვა ბეჭდები: როსტომ, მარიამ

სპარსული ტემსტი

1657-1658 წწ.*

حكم عالی شد انكه بموجبی كه در ذیل بخط گرجی نوشته شده رعایاء محال تیول | اسلمس چاچیکه شویلی
برات ایلی را از اخراجات دیوانی ساوری معاف و ترخان و مرفوع القلم فرموده ایم مستوفی سرکار
عالی | در دفاتر سبت نموده هر ساله حکم مجدد نطلبند و در عهده دانند فی شهر شعبان سنه ۱۰۶۸
(مهر رستم خان) این سواد که نوشته شده است با اسل | برابر نوشتم من میرزا دیوانفروغ (۴) اغاروف

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ ქვემოთ ქართულად დაწერი-
ლის საფუძველზე, ს ა ბ ა რ ა თ ი ა ნ ო ე ლ ი ა ს ლ ა მ ა ს ჩ ა ჩ ი კ ა შ -
ვ ი ლ ი ს თიულის გლეხების, საურის გარდა, დივანის გადასახადებიდან
გათავისუფლება გვიბრძნებია. [ეს ბრძანება] მაღალი კარის მუსტოუ- 5
ფიმ დავთრებში გაატაროს. ყოველ წელს ახალ ბრძანებას ნუ მოითხოვენ
[ბრძანების შესრულებაზე] პასუხი აგონ. 1068 წლის შაბანის თვე.

სპარსულ ტექსტს ესვა ერთი სპარსული ბეჭედი.

გვიანდელი დამტკიცებები:

1680 წ. ქ. რარიგადაც ამ წიგნში სითარხნე ქონდეს და ეწეროს, ჩვენც ისე
გვიბოძებია, რაც კომლი კაცი მ ი რ ტ ა შ ე ნ ს გვითარხნებია და ერთი ვ ა ნ ს
ესახლოს – ლ ო მ ი ს შ ვ ი ლ ი ზ უ ბ ი ა . ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტნიე (1680).

დედანს ესვა სამი ბეჭედი: გიორგი, ლევან, კოსტანტინე

ქ. ჩვენც ასე წყალობა გვიქნია და დაგვიმტკიცებია.

დედანს ესვა ბეჭედი.

XVIII ს-ის წინანერები:

ქ. ჩვენ, პატრონის ბიძის ჩვენის, ქ ა რ თ ვ ე ლ თ მეფის გ ი ო რ გ ი ს
მაგიერ მყოფმან, პატრონმან ვ ა ხ ტ ა ნ გ , როგორც ბიძის ჩვენისაგან თარხ-
ანი ყოფილან ჩ ა ჩ ი კ ა შ ვ ი ლ ე ბ ი გ ი ვ ი დ ა ი ო თ ა მ , ჩვენც ასე გვი-
თარხნებია.

დედანს ესვა [ვახტანგ VI-ის] და კიდევ სხვა რვა ბეჭედი.

პირის მინანერები: ქართულად ჩანერილი, ასლთან თანასწორ არს, სოვეტ-
ნიკი, თ(ავად)ი დ ი მ ი ტ რ ი თ ა რ ხ ა ნ ო ვ ი .

სოვეტნიკი თ(ავად)ი დ ი მ ი ტ რ ი თ ა რ ხ ა ნ ო ვ ი .

*საბუთის ქართული ნაწილი დათარიღებულია 1658 წლით, მაგრამ სპარსულ ტე-
ქსტს უჩის პიჯრის 1068, რაც შეესაბამება 1657-1658 წელს.

ასლი, დეკუმენტი მივიღე, ჯ ვ ა რ ი ს ეკლესიის დეკანოზი კ ო რ ნ ი -
ლ ი ე ჩ ა ჩ ი კ ო ვ ი .

როსტომ ხანის ბეჭედი – ეს ასლია, რომელიც დედნის თანახმად დავნ-
ერე მე, მი რ ზ ა დ ი ვ ა ნ - ჯ ა თ უ ჰ ალაღაროვმა.

კომენტარი:

საბუთის თანახმად, ასლამაზ ჩაჩიკაშვილს როსტომ მეფისადმი ერთ-
გულეობა გამოუჩენია თითქმის ქართლში ჩამოსვლისთანავე. საბუთის
ტექსტში დადიანის გამარჯვების სამახარობლოში იგულისხმება 1634
წელს კაკას ხიდთან ბრძოლა, როდესაც ლევან დადიანმა შეძლო მისი
და როსტომის ოპოზიციონერების – იმერეთის მეფე გიორგისა და მეფე
თეიმურაზ I-ის დამარცხება, რომლებიც ცდილობდნენ ჩაეშალათ როს-
ტომისა და ლევან დადიანის დის – მარიამ დედოფლისა ქორწინება.
ასლამაზ ჩაჩიკაშვილს სამახარობლოდ დირსეული წყალობა მიუღია
მეფისგან. ამ წყალობის ამსახველი საბუთი არ შემოგვრჩენია, მაგრამ
მოცემული საბუთი საკმარისად კარგად ასახავს ფეოდალური ერთ-
გულეობის საფასურს.

254

**1655. წ. წყალობის წიგნი როსტომ
მეფისა სამწიგნობლისადმი**

პ ი რ ი : სეა, 1450-6/30; გადაწერილი რუსული მმართველობის დაწესე-
ბულების პირების დავთარში.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტმგ (343), რაც უდრის 1655 წელს.

[ქ]. ესე წყალობისა წიგნი და წიგნი შეგინყალეთ და გიბოძეთ ჩვენ,
მეფეთ-მეფემან, ჴელმწიფემან პატრონმან როსტომ, თქვენ, ერთო-
ბილთ ჩვენს სახასოს სამწიგნობელთა, ასრე და ამა პირსა ზედან, რომე
ამას წინათ ფირალი რომ გამოგზავნეთ და ჴელი აემართა, პ ა პ ი ა ს ნასყ-
იდს გარდაისად, ყველა თქუენთუის გვიბოძებია სამართლიანის საქმითა.
5 სამკვიდროდ ირჩოდით, და ასრე გვიბოძებია, რომე არას კაცს თქვენთან
ჴელი არავისა ჰქონდეს.

და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მან).

ანე, {გიბძანებთ} კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო და სხუანო მოსაქმე-
10 ნო და ს ო მ ხ ი თ ი ს მელიქნო და მოხელენო, თქვენცა ასრე გაუთავეთ და
ნურას მოუშლით და შ {ე} ეცილებით.

ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტმგ.

ს ა უ რ წ ა მ ნ ო ს მიწაზედ რომ ჴელი აემართა, ის ამათ {თ} უის
დაგვინებებია და ხელი ნურავისა აქუს.

დედანს დასმული ჰქონდა ბეჭედი: როსტომ

430

**1655 წ. შუაწილუბის ბანახლუბის წიბნი როსტომა
მეფისა ბოღის წმიდა ნინოს ეკლესიისადმი**

დ ე დ ა ნ ი : სეა, 1448-1239; ყავისფერი ქაღალდი; ზომა 22X16,5 სმ. მხედრული; შავი მელანი; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი, სამწერტილი ან ოთხწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ.

საბუთს უზის თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი ტმზ (343), რაც უდრის 1655 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთველი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : Akak 1. 18-19. გამოცემაში დათარიღებულია 1654 წლით.

ქ. ნებითა და შეწევნითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, ლ(მრ)თივ-|²გუირ-გუინოსანმან და ორისავე საბატონოს მპყრობელ-|³მქონებელმან, მეფეთ-მეფემან, ჰელმწიფემან პატრონმა|⁴ნ რ ო ს ტ ო მ , და თანამეცხედრემან ჩუენმან, დედოფალ|⁵თ-დედოფალმან, პატრონმან მ ა რ ი ა მ ,ესე უკუნისამდე ჟა|⁶მთა და ხანთა გასათავებელი, მტკიცე და უცვალებელი |⁷შემონირულობისა წიგნი და სიგელი [გ]კადრეთ |⁸ და მოგახსენეთ თქუენ, ყოვლად საშინელსა და სადი|⁹დებელსა, პატროსანსა წ მ ი დ ა ს ნ ი ნ ო ს .

მას ჟამსა, ო|¹⁰დეს ბატონს თ ე ი მ უ რ ა ზ ს თქუენის მამულისა და გასად|¹¹ევარისა, ან წინათ ქუეყანასა და ან უკან სამამულე|¹²ში ცხუარი ან თათრისა და ან ლეკისა აიღებო|¹³დის, თვითო ცხუარი ფარის თავს თქუენთვის შე|¹⁴მოუწირავს. ახლა ჩუენდა სადღეგრძელოდ და |¹⁵გასამარჯუებლათ ჩუენც იმავე წესით თქუენთვის შე|¹⁶მოგუწირავს და ფარის თავის თვითოს ცხუარს |¹⁷ ბატონის ბ ო დ ბ { ე } ლ ი ს მოსაქმეთ ნუ დააკლებენ |¹⁸ და მოაბარებდენ. აგრევე ფარის თავს თვითოს შა|¹⁹ურსა დააკლებ[დ]ენ.

ანე, უზედაესთა მოგახსენებთ* და უქუედა||²⁰{ესთა} გიბძანებთ, ვინცა-ვინ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზ{ი}რნი|²¹და მოსაქმენი იქნებოდეთ, თქუენცა ასრე გაუთ|²²ავეთ და ნურას მოუშლით და შე{ე}ცილებით, თვი|²³ნიერ შეწევნისა და თანადგომისაგან კიდე.

დაინერა |²⁴ ბძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმგ, ჰელითა კა|²⁵რისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობრის – ბ ი რ თ ვ ე ლ |²⁶ ი ს ი თ ა .

ხელრთვები: რ ო ს ტ ო მ , მ ა რ ი ა მ

საბუთის reqto-ზე დასმულია ოთხკუთხა ბეჭედი ლეგენდით: ბ ი ძ ი ნ { ა } | ვ ე ქ ი ლ { ი } .

* ეს სიტყვა ჩამატებულია სტრიქონს ზემოთ.

1656 წ. 3 იანვარი. წყალობის წიგნი მეფე როსტომისა
პერშაბა თურქმენხანიშვილისადმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Hd-14421; მოყვითალო სქელი ქაღალდი; ზომა: 35,2X18,7 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მელანი; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. საბუთის კიდეები გაცრეცილია. დაზიანებული ადგილები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით.

თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი ტმდ (344), იანვარს გ. რაც უდრის 1656 წლის 3 იანვარს.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ი. დოლიძე 1972: გვ. 99, №40.*

ქ. ნებითა და შენევნითა ღ(მრ)თისათა. ჩუენ, ღ(მრ)თივ გუირ-გუი²ნოსანმან, მეფეთ-მეფემან, ჳელმნიფემან, პატრონმა³ნ როსტომ და თანამეცხედრემან ჩუენმან, დედოფალთ⁴დედოფალმან, პატრონმან მ ა რ ი ა მ , ესე უკუნისამდე ჟამთა და<ა>⁵ ხანთა გასათავებელი მტკიცე და უცვალებელი წყ⁶ლობისა და გარდანყუეტილობის წიგნი და ნიშანი შე⁷გინყალეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენთა ერდგულთა და ნ⁸ამსახურთა ყმათა: თ უ რ ქ ი ს ტ ა ნ ი შ ვ ი ღ თ ა — ბ ე რ უ კ ა ს ა , ⁹ ს ე ხ ნ ი ა ს ა , თ ა მ ა ზ ს , ბ ე ჟ ა ნ ს , ბ ა ხ უ ტ ა ს ა , ბ ა გ რ ა ტ ს , ზ ა { ა } ლ ს , შვილ-¹⁰თა და მომავალთა სახლისა თქუენისათა ყოველთავე. ¹¹

მას ჟამსა, ოდეს კ უ მ ი ს ი ს ბატონი სოლალაშვილი და ¹²ვით, იორამ და გამდლის საყმონი კოდა<ა>თა-დამე მუხათ ¹³მიწებს შემოგეცილნეს და სალაპარაკო საქმე შეგექნ¹⁴ათ. ჩუენის კარით სახლისუხუცესი ც ი ც ი შ ვ ი ღ ი | ¹⁵ყ ა ი ა , დივანბეგი ჯ ა ვ ა ხ ი შ უ ი ღ ი რ ო ო ნ , მდივანი | ¹⁶მ ა რ ტ ი ლ ო ზ ი შ - ვ ი ღ ი ა ვ თ ა ნ დ ი ღ და თ უ მ ა ნ ი შ უ ი ღ ი , | ¹⁷მდივანი, ბ ი რ თ უ ე - ღ ი სამძღურისა და ალაგების და<ა>სა¹⁷სინჯ{ა}ვად და შესარიგებლად გავგზავნეთ და ჩუენის ბძან¹⁸ებითა, გარემემოსა სოფლების უფროსნი და მახსოვარ¹⁹ნი კაცნი ჩ{ა}მოესხათ და ყუელა გაესინჯათ. მახსოვართ, ²⁰დიაღ, ემართლებინეთ, არას დროსა და ჟამს ცილობა ა²¹<ა>გაგონილაო. ბოლომოუფიცრად ვერ გარდაენყვიტა²²თ და მოფიცარი ითხოეს: ერთი ბ ა რ ა თ ა შ ვ ი ღ ი , ვინც ²³თქუენ გეშოვნა და ან ერთი გ ა ბ ა შ ვ ი ღ ი . ერთს მოფიც²⁴არს აღარ დ<ა>აგჯერდეს და თქუენის სიმართლისათვის | ²⁵ორნივ უშოვნეთ და ფიცზედ ნაზდეგით და ვითაც რო²⁶მ შეიტყუეს, მართალნი არიანო, აღარ დაგაფიცეს და | ²⁷მამული ისრევ უცილებრად თქუენ დაგანებეთ და ას²⁸რეც გარდავსწყუიტეთ, რომე დღეს და დღეის უკან კ უ მ ი | ²⁸ს ი ს მებატონეს კაცს თქუენთა{ნ} ჳელი აღარა ჰქონდეს და ²⁹თქუენდა უნებურად კ უ მ ე ღ მ ა ნ კაცმან იქ მიწა ველარ მოჴ³⁰ნას.

ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმდ, იანვარს გ.

* ი. დოლიძის პუბლიკაციაში მცდარად მითითებულია Hd-4421.

ხელრთვა: რ ო ს ტ ო მ

ოთხკუთხა ბეჭედი ლეგენდით: რ ო ი ნ .

გვიანდელი მინანერი: ქ მ უ ხ ა თ ე ლ { ე } თ ი .

255

**1656 წ. 24 მარტი. ბრძანება როსტომ მეფისა
მოლარეთხუცავს უმჟანბისა და არღაშელისადმი
ჩიბჭეალთა და ბარეჯელთა სასაზღვრო ღავის შესახებ**

პ ი რ ი: სეა, 1450-26/151; გადაწერილი დედნიდან რუსული მმართველობის პირების დავთარში. საბუთი წარდგენილია სარეგისტრაციოდ 1817 წლის 12 აპრილს, გატარებულია რეგისტრაციაში 1820 წლის 21 დეკემბერს ნომრით: №147.

თ ა რ ი დ ი: ქორონიკონი ტმდ (344), მარტის ოცდაოთხს, რაც უდრის 1656 წლის 24 მარტს.

მეფე რ ო ს ტ ო მ გიბქანებ, ბოქოულთხუცესო ფეშანგ და არდაშელ, ჩერქეზელნი და გარეჯელნი იორის გაღმა-გამოღმა მიწა-წყალზედ შესარჩლქებულებიყვნენ და ორთავე საჩივარი მოვახსენეთ.

ჩერქეზელთა მახსოვარი წამოაყენეს, რომე ის ალაგები ამათი სამკვიდრო და ბოლო ყოფილიყო და ღალაც აელოთ გაღმა-გამოღმა, რათგან მახსოვარიც ყონდათ, მამულად სამკვიდრობით ისარჩლოდენ. ფიცი ჩერქეზელთ დავდევით, მიდით, ორივე შეჰყარეთ და ალაგები დაიარეთ და გასინჯეთ, ბატონის კათალიკოზის აზნაურიშვილი და ნქა ცვალი იქ დაისწარით და, თუ ჩერქეზელთ ასე იფიცონ, რა ერთსაც ალაგს იცილობოდენ მთაბარობით, რომე მათი სამკვიდრო მამული იყოს და როდესაც მოეხნქათ, ღალაც აელოთ. რა ერთი ალაგი ფიცით გაიტანონ, ან მთა, ან ბარი, იორის გაღმა-გამოღმა სამნები გაუჩინეთ და ჩერქეზელთ დქანებეთ და გარეჯელთ ხელი ნულარ აქვსთ-რა სამამულეთ. როდესაც მოხნავდენ, იმ ალაგში ან გაღმა, ან გამოღმა, ღალას მისცემდენ სამართლიანი საქმით და ეს განაჩენიც ჩერქეზელთ მიეცით, ეს ჩვენი ბძანება ასრე ათავეთ.

დაინერა ბძანება ესე მარტის ოცდაოთხს, ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტმდ.

დედანს ჰქონდა ხელრთვა: რ ო ს ტ ო მ

პირის მინანერები: ასლიდამ თანასწორ არს ჩანერილი, სოვეტნიკი, თა(ვადი) თეიმურაზ ბაგრატიოვანი.

სოვეტნიკი თა(ვადი) დიმიტრი თარხანოვი.

ასლი სიგელი მივიღე, პრაპუშნიკი, თა(ვადი) იოანე ჩერქეზოვი.

1656. 2 აპრილი. ბანჩინება ჩმრქეხელთა და ბარქეხელთა
სასახლვრო დაზახე

პირი: სეა, 1450-26/150; გადაწერილი დედნიდან რუსული მმართველობის პირების დაგთარში. საბუთი წარდგენილია რუსული მმართველობის რეგისტრაციაში 1817 წლის 12 აპრილს, რეგისტრირებულია 1820 წლის 21 დეკემბერს ნომრით: №146.

თარიღი: ქორონიკონი ტმდ (344), აპრილის ორს, რაც უდრის 1656 წლის 2 აპრილს.

საბუთის დამწერი: ფეშანგის აზნაურიშვილი პატა.

ბძანებითა მეფის როსტომისთა, მოვედით ჩვენ, ფაქს
ლაქსანდისშვილი ყეშიგდაქს [...]შვილი არდაშელ.
გარეჯელთა და ჩერქეზელთ სქაცვლებელი მინა-წყალი ი
ორის გაღმა-გამოღმა დავიარეთ და ორივე შევეყარეთ. და ნაგვიძღვნენ
5 ჩერქეზელნი და იორს გაღმაართ, მქალა თქვზედ, სქა
ბძელთ კარს უძახდენ, იქ მივიდნენ და ბატონის კათალიკოზის
აზნაურშვილი ზუმბულიძე რამქაზა და ნქცვალი აზმქა
იფარასშვილი ხოსიტა, ნქცვალი ბატონისა ზანდარიშ-
ვილი შქავქედრი, ნქცვალი დათუნა, ერფბერასშ-
10 ვილი გიორგი, ერფბერასშვილი პეტრე, დრეიძე
ბეჟიტა, დრეიძე იასე, მჭედელი გიორგი, ყორ-
ღქანქასშვილი გულა, ყუ[ში]ტაშვილი გიორგი
დაპაპია, მკერვალი გიორგი, გრენქადაქსშვილი
15 შქერმაზან და დათუნა, მქარინდასშვილი სქა
ჩქინო, ბერთუბნელი ნქცვლისშვილი ბეჟიტა,
მიქელისშვილი მიქელა, როსიტასშვილი ზუბიტა,
ლაფერისშვილი დავითა და სულხელი, ერთპირ გარეჯელ-
ნი დამქარიამჯვრენელი დაანთოკელნი იქდავისნქართ.

და ჩერქეზელთ დაიფიცეს სქაბძელ-გორქაზედ,
20 იქით წამოვქიდნენ დაბლა მინდორზედ, თეფა გორაზედ დქაიფ-
იცეს და იმის სწორიორზედ ჩამოვქიდნენ, და კოშკის გორის
ძირზედ დაიფიცეს, გამოღმქართ და თელეპს ჩქალქაში
(?) თავი წამოყარეს და პანტიანის თავს გამოიარეს, ქვაბთ ხე-
ვზედ შეხდენ და ტირიფ ნყალზედ დქაიფიცეს, იქით ნავქი
25 დნენ, მლქაშეთ თავი წაყარეს და კუნძიანის სერს აქეთ,
მარიამჯვრისკენ დიდი ლელე შეიარს, იმაზედ შეხდენ და ჩასულს
ეზოს უქცივნეს, მქალა კლდე აქვს და ზემოთ ცოტა ვაკე და მინდორი, იქ
დაიფიცეს და ასე ჩქაიტანეს.

ეს რაერთიცალქაგი დავიფიცეთ, მათ ბარობით ჩვენის სქამკვიდრო
30 მქამული არისო, და ლქალა და სქაბქალახე გვიღიაო. და ამქას გარ-
და, მთა სქადაქმდის სქაჩვენო არისო, არვინ გვეცილება. ეს ასრე სქა
მკვიდროთა და მამულათ დაიფიცეს..

და ხელმწიფის განცხადებით ჩერქეზელთ მივეცი, საცილებელი და სადგარო აღარ დარჩა-რა.

მეფეშვიტის აზნაურშვილს პაქატას დამინერია, დამხდურიც ვარ ამისი.

დაინერა აპრილის ორს, ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტმდ.

5

დედანს დასმული ჰქონდა ექვსი ბეჭედი.

პირის მინანერები: ასლიდამ თანასწორ არს ჩანერილი, სოვეტნიკი თ(ავად)ი თ ე ი მ უ რ ა ზ ბ ა გ რ ა ტ ო ვ ა ნ ი .

სოვეტნიკი თ(ავად) თ ე ი მ უ რ ა ზ ბ ა გ რ ა ტ ო ვ ა ნ ი .

ასლი სიგელი მივიღე, პრაპუშნიკი, თ(ავად)ი ო ა ნ ე ჩ ე რ ქ ე ზ ო ვ ი .

257

1656. 1 მაისი. როსტომ მეფის ბანძინება ანდერმან [ჩოლოყაშვილისა] და კახელების საღაპო საქმეზე

პირი: სეა, 1450-26/78; გადაწერილი რუსული მმართველობის პირების დავთარში. საბუთი შეტანილია სარეგისტრაციოდ 1817 წლის 12 აპრილს, რეგისტრირებულია 1825 წლის 24 მაისს.

თარიღი: ქორონიკონი ტმდ (344), მაისის ა, რაც უდრის 1656 წლის 1 მაისს.

. . . ხელმწიფის როსტომ მეფის ბრძანებითა, ჩუენ, ბოქაულთუხუცესი, პატრონი ედიშერ და ბაინდურ, კახთ საყრელად დავიდოდით, ანდერმანს კახნი ედავებოდეს რევაზასა დამამუკასა, ორთავ ქართული და ლაპარაკი გა[ვ]უსინჯეთ. და ანდერმანს შაბაზ ყენის ჟამში ეშოვნა, და მას დღეს აქათ, ვერცა-ვინ შესცილებოდა და ვერცვის აეყარა და ახლაც სამართლიანის საქმით დარჩა ანდერმანს, რომე არას კაცს ხელი აღარ ჰქონოდეს-და, ერთის ღ(მრ)თისაგან მეტს.

5

ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტმდ, მაის(ს) ა დაინერა.

დედანს ესვა ორი ბეჭედი.

პირის მინანერი: სოვეტნიკი თ(ავად)ი გ ა ბ რ ი ე ლ რ ა ტ ი ე ვ ი .

1656 წ. 1 აბჰისტო. წყალობის წიგნი როსტომ
მეფისა თამაზ მაჩაბლისადმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Qd-8967; მოყვითალო სქელი ქაღალდი; 44,3X19,6 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მელანი; განკვეთილობის ნიშანი: სამი წერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. დაზიანება: საბუთის ზედა მარჯვენა კიდე მთლიანად მოხეულია, რის გამოც დაკარგულია სპარსული ტექსტის ნაწილი. დაზიანებებია აგრეთვე განაკვეთ ადგილებში. დასერილი და ამოგლეჯილი ადგილები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპარსული. თორმეტსტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, შექასთენასთალიყის ხელით შესრულებული, მოთავსებულია recto-ზე ქართული ტექსტის ზემოთ, გვერდულად.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტმდ (344) მარიამობისთვის ა, რაც უდრის 1656 წლის 1 აგვისტოს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მწიგნობარი შაველ ყორღანაშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : დუნდუა, 1984: გვ. 25-27, №10.

ქ. ნებითა და შეწვევითა ღ(მრ)თის(ა)ითა. ჩუენ, ღ(მრ)თივ-გუირ-გუინოსანმა{ნ}, |² მეფეთ-მეფემა{ნ}, ჴელმნიფემა{ნ}, პატრონმა{ნ} როსტომ, და თანა|³მეცხედრემან ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფალ-მა{ნ}, პატრონმა|⁴{ნ} მ ა რ ი ა მ, და ძემან ჩუენმა{ნ}, პატრონმა{ნ} ვ ა ხ ტ ა ნ გ, * ესე ამიერ ჟამთა და ხანთა სამკუიდროთ და საბო|⁵ლო{ო}თ გასათავებ[ელი] წყალობისა ნიგნი და ნიშანი შეგინყ|⁶ალეთ [და] გიბოძეთ თქუენ, ჩუენთა ერდგულთა და წესისაებრ |⁷მრავალფერად თავდადებით ნამსახურთა ყმათა: მ ა ჩ ა ბ ე ლ ს ს ე ხ |⁸ნ ი ა { ს }, შუილს თ ა მ ა ზ ს, ლ ო მ კ ა ც ს ა და ბ ა დ უ რ ს და შვილთ|⁹ა და მომავალთა სახლისა თქუენისათა, – ყოველთავე.

მას ჟ|¹⁰ამთა, ოდეს მოგუიდექით კარსა და მამულის წყალობას გუი|¹¹ა-ჯენით და ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი და შ|¹²ეგინწყალეთ და გიბოძეთ თქუენივ სამკუიდრო მამული, რაც ვ |¹³ა შ ა ყ ა შ ვ ი ლ ს პ ა პ უ ნ ა ს ჰქონ{ო}და, ამონყუეტილის მ ა ჩ ა ბ ლ ი ს |¹⁴კერძი, ვ ა რ ი ა ნ თ, ძ ა რ ნ ე მ ს და ძ ა რ ს და ზ ე მ თ ხ უ ი ს { ს }, რისაც მქონე|¹⁵ბელი ვ ა შ ა ყ ა შ ვ ი ლ ი პ ა პ უ ნ ა იყო: ანუ გლეხისა და ანუ |¹⁶საკომლოსა, თავის მემკუიდრეს, უმამულოს ძ ლ ე ვ ი ჯ ვ ა რ ს — ჯ ა ვ ა ხ ი, ** ყოვლ|¹⁷ითურ მათის სამართლიანის მამულითა: სახნავითა, სათიბითა, ველი|¹⁸თა, ვენაჭითა, საძებრითა და უძებრითა, ვიდრე მითთ ბა|¹⁹რამდე, უნაკლულთ, – ყოვლითურ თქუენთვის გუიბოძებია ყ|²⁰ოვლისა კაცისა-გან უცილებლათ.

გქონდეს და გიბედნ|²¹იაროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენსა ერდგულათ სამსახურსა შიგან და |²²არაოდეს არ მოგეშალოს, არა ჩუენგან, და არა შემ|²³დ-გომთ{ა} სხუათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან.

* ბოლო ხუთი სიტყვა ჩამატებულია სტრიქონს ზემოთ.

** ბოლო სამი სიტყვა გადაშლილია და ჩაწერილია თავიდან.

ანე, გიბ(რძანე)ბთ კა²⁴რისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და მდი-
ვან-მწიგნობარნო, ||²⁵ მერმე, ესე ჩუენგან წყალობისა წიგნი თქუენცა
ასრე |²⁶ გაუთავეთ და ნურაოდეს შექეცვილებით, რარიგათაც ამა ჩ²⁷უენ-
გან ნაწყალობევს ფარვანაში სწერია, თუნიერ თა²⁸ნადგომისა და შეწვე-
ნისაგან კიდე.

დაინერა ბ(რძანე)ბა და ნ²⁹იშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმდ, მარიამო-
ბისთვის ა, ჴელითა კარ³⁰ისა ჩუენისა მწიგნობრის ყო რ ღ ა ნ ა შ ვ ი ლ ი ს
შ ა ვ |³¹ ე ლ ი ს ა თ ა .

ხელრთვები: როსტომ, მარიამ

ბეჭდები: ვახტანგ ბატონიშვილის ოთხკუთხა ბეჭედი: ვახტანგ.
ერთი ოთხკუთხა ბეჭედი სპარსული ლეგნდით.

გვიანდელი მინაწერები:

1. ეს როსტომ მეფის ნაბოძები წიგნია | ძღვევიჯვარისა და
ძარისა .

2. [...].იდად ლი [...] | რველად [...] | [...] | სახსენებელ [...] | მრ{ა}ვალი [...] | ყოვ-
ლის [...] | საკადრისი მ[...] | მოგუიხსე[...] | დაგეჭირათ [...] | ბინთ და მო[...]

სპარსული ტექსტი:

1657 წ. 13. ივლისი – 11 აგვისტო

[حکم عالی شد] انکه بنابر سفقت عالی در باره رفعت پناه طهماسب بیگ | ... او رعایاء مفصله ذیل بخط
گرچی را که در مخالفت کور |

قريه	قريه	قريه
زمتوخييس	زارس	زارزمس

... بالای الكاء كارتيل واقعت بنيول مومی الهيم شرحی كه ... | عنایت فرموده ارزانی داشيم رعایا |
... تيولدار باستقلال خود دانسته سال بسال | ... وجوهات خود را موافق دستور العمل در وجه ايشان |
[رسانیده موقوف ندارند و قضایاء سانحه خود را | [سواى قضیه خو] ن بایشان رفع نمایند كه بفيصل
رسانند | [مسبوفى سر کار عالی] در دفتر ثبت نموده هر ساله حکم مجدد | [نظربند در عهده] دانند تحریرا
فی شهر شوال سنه ۱۰۶۷

[გამოვიდა მაღალი ბრძანება] მასზე, რომ სიდიადის საფარველის
თ ა მ ა ზ - ბ ე გ ი ს ა დ მ ი მაღალი მოწყალების გამო, ქვემოთ ქართულად
ჩამოთვლილი გლეხები, რომლებიც მოხსენებულ ადგილებში [სახლობენ]:
სოფელი ძარნემი, სოფელი ძარი, სოფელი ზემთხუისი და, [რომლებიც] ...
ზ ე მ ო ქ ა რ თ ლ ი ს ოლქში მდებარეობენ, ზემოთ მოხსენებულ
[თ ა მ ა ზ - ბ ე გ ს] იმის გამო, რომ ... თიულად ვუნყალობეთ და ვუბოძ-
ეთ, გლეხებმა თავის სრულუფლებიან თიულდარად უნდა სცნონ და, დას-

5

თურლამალის თანახმად, თავიანთი გადასახადი** მათ უნდა გადასცენ, არ დაუკავონ და თავიანთი [სასამართლო] საქმეები (გარდა სისხლის სამართლისა) მათ უნდა მიანდონ გადასანყვეტად ... [როცა ეს ბრძანება] დავთარში აღირიცხება, ყოველ წელიწადს ბრძანების განახლებას [ნუ მოითხოვენ და მოვალეობად] აღიარონ [ამ ბრძანების შესრულება].
დაინერა 1067 წლის შავვალის თვეს.

კომენტარი:

თამაზ მახაბელი – მონაწილეობდა 1609 წელს ქართლში შეჭრილი ოსმალების წინააღმდეგ ბრძოლაში გიორგი სააკაძესა და ზაზა ციციშვილთან ერთად. პაპუნა ვაშაყაშვილს მახაბლების მამული უნდა დაესაკუთრებინა გიორგი სააკაძის აღზევებისას, ვინაიდან პაპუნა მისი ერთგული თანამებრძოლი იყო. მიუხედავად მეფე როსტომის განუზომელი სიმპათიებისა გიორგი სააკაძის წრის მიმართ, მან სამართლიანად განსაჯა – დაბა და მამული მახაბლებს დაუბრუნა (ოთხმეზური, 1999: 98).

259

1656 წლის 15 დეკემბერი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა მანღენასანო როსტომისაგან

დ ე დ ა ნ ი : სეა, 1448-2315, მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 31,5X15,2 სმ. შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. საბუთს დაზიანებული აქვს კიდეები, რომლებიც შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. საბუთი ქართულ-სპარსულია. წარდგენილია სარეგისტრაციოდ 1817 წლის 12 აპრილს, რეგისტრირებულია 1821 წლის 29 ივლისს, ნომრით: №21.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტმდ (344), ქრისტეშობისთვის იე, რაც უდრის 1656 წლის 15 დეკემბერს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მწიგნობარი შაველ ყორღანაშვილი.

ქ. ნებითა და შენვენითა ღ(მრ)თისითა, ჩუენ, ღ(მრ)თივ-აღმართებულ-მ|²ან და ღ(მრ)თივ-დამყარებულმა, ქ ა რ თ ლ ი ს ა და კ ა ხ ე თ ი - ს ა , – ორის|³ავ ტახტისა და საწელმნიფოს მპყრობელ-მქონებელმან, მეფე|⁴თ-მეფემა, ჯელმნიფემან პატრონმა რ ო ს ტ ო მ , და ძეთა ჩუე|⁵ნ-თა, პატრონმა ვ ა ხ ტ ა ნ გ .

ესე ამიერ ჟამთა და ხანთა სამკვიდრ|⁶ოთ და საბოლოთ გასათავე-ბელი, მტკიცე და უცვალებელი|⁷ წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგიწყ-ალეთ და გიბოძეთ|⁸ თქუენ, ჩუენთა ერდგულთა და წესისაებრ მრავალ-

*გლეხები] რაიები – ნ. დუნდუა. ** გადასახადი] ვოჯუპათი ნ. დუნდუა.

ფერად ნამსა⁹ ხურთა ყმათა: მ ა ნ დ ე ნ ა ნ თ შ ე რ მ ა ზ ა ნ ი ს შ ვ ი ლ ს რ ო ს ტ ე ვ ა ნ ს , და ძ¹⁰ მათა შენთა ბ ე ჟ ა ნ ს და ს ა ფ ა რ ს , შვილთა შენთა, შ ე რ მ ა ზ ა ნ ს , თ ა |¹¹ ყ ა ს და ფ ა რ ს ა და ნ ს , შვილთა და მომავალთა სახლისა თქუენი¹² სათა, – ყოველთავე.

მას ჟამთა, ოდეს მოგუიდექით კართა და თქ¹³ უენის განაყოფის, ამ-ოვარდნილის მ ა მ უ კ ა ს შ ვ ი ლ ი ს მ ე რ ა ბ ა ს მამ¹⁴ ულის ნყალობას გუიაჯენით, ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და მოხს¹⁵ ენება თქუენი, მოკითხული ვქენით და მ ე რ ა ბ ა ს ი სამამულე ალა¹⁶ რავინ დარჩომილიყო და მისი მამული თქუენ გეხელყოდა. და¹⁷ ჩუენცა შეგიწყალეთ და გიბოძეთ, რისაც მქონებელი მა¹⁸ მულისა მ ე რ ა ბ ა იყო: დარბაზი, შიგნით დიდი სახლი, სათორნე,¹⁹ აქათ მარანი მისის ჭურითა, მარანჩის წინ სახლი დარბაზის კუთხჩქში ო²⁰ თახითა, დარბაზის გუერდით სახლები, რასაც და რაქს და ვ ი თ ი ა ნ თ ჰ ა პ ი ნ ა ს ს²¹ ახლის კედელი გამოიტანდეს ეზოქს ქუეით, ზ ა ქ ა რ ა ს კედლამდის²² და ზეით, თ ა ნ დ უ ლ ა ს კედელი, რასაც გამოიტანს შარამდის. კიდევე მ²³ ისის ყმის, გ ი ო რ გ ი ს შ ვ ი ლ ი ი ა ს ე თქუენთვის გუიბოძებია ყოვლ²⁴ ის კაცისაგან უცილებლათ.

გქონდეს და გიბედნიაროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩ²⁵ უენსა ერდგულად სამსახურსა შიგან და არაოდეს არ მო²⁶ გეშალოს არა ჩუენგან და არა სხვათა შემდგომათ მეფეთ²⁷ და მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბ(ძანე)ბთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზი²⁸ რნო, ქალაქის ტარულავ, მელიქო, მამასახლისო, დღეს ვინგ²⁹ ინდა-ვინ იყოთ და ანუ დღეის წალმა ვინგინდა-ვინ იქნებ³⁰ ოდეთ, მერმე, ესე ჩუენგან ნყალობა თქუენცა ასრე გაუთა³¹ ვეთ და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შექეცვილებით, რარიგათ³² აც ამა ჩუენგან ნანყალობევს ფარვანაში სწერია, თვინიერ³³ თანადგომისა და შენევისაგან კიდე.

დაინერა ბ(ძანე)ბა და ნიშანი ესე³⁴ ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმდ, ქრისტემობისთვის იე, ჳელითა კარისა ჩუენისა³⁵ მნიგნობრის ყ ო რ დ ა ნ ა შ ვ ი ლ ი ს შ ა ვ ე ლ ი ს ა თ ა .

ხელრთვა: |³⁶ რ ო ს ტ ო მ

უზის ქართული ბეჭედი ლეგენდით: ვ ა ხ ტ ა ნ გ

სარეგისტრაციო მინაწერი: სოვეტნიკი თა(ვადი) გ ა ბ რ ი ე ლ რ ა ტ ი ე ვ ი .

კომენტარი:

მანდენანთ/მანდენა შვილი როსტევეანა – სამეფო კარის მდივან-მწიგნობარი იყო.

**1656 წ. სახელოს წყალობის წიგნი ოსტომ მეფისა
ბიზი ამილახორისადმი**

პირი: სეა, 1449-285, გადაწერილია მოყვითალო ფერის ქაღალდზე, შავი ფერის მელანი, მხედრული. თავში მიწერილია: გადაწერილია, მღ. პ. კარბელავი; №37.

თარიღი: ქორონიკონი ტმღ (344), /1656 წელი/.

საბუთის დამწერი: მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

[ქ.]ნებითა და შეწევნითა ღ(მრ)თისათა, ჩვენ, ღ(მრ)თივ-აღმართებულ-
მან და ღ(მრ)თივ-დამყარებულმან, ღ(მრ)თივ-გვირგვინოსანმან, ორისავე
ტახტისა და საბატონოს მპყრობელ-მქონებელმან, მეფეთ-მეფემან, ჯელმ-
ნიფემან პატრონმან როსტომ, და თანამეცხედრემან ჩვენმან, დედო-
ფალთ-დედოფალმან, პატრონმან მარია მ, და პირმშომან და საყვა-
რელმან ძემან ჩვენმან, პატრონმან ვახტანგ.

ესე წყალობისა და სასარდრო გარიგებისა წიგნი და სიგელი დაგიმ-
კვიდრეთ და გიბოძეთ თქვენ, ტახტისა ჩვენისათვის თავგარდადებით სიკ-
ვდილისა დაურიდალსა, ერთგულობისა მომჭირნესა და მებრძოლთა ჩვენ-
თა ფეხთა ქვეშა მომქცევარსა, ამილახორს პატრონს გივსა, ძმათა
თქვენთა, დემეტრეს, ბარძიმს, პატასა, ძმისწულთა თქვენ-
თა, იოთამს დაავთანდილს და მომავალთა სახლისა თქვენისათა,
- ყოველთავე;

მას ჟამსა, ოდეს მამა-პაპანი თქვენი ტახტისა და მეფობისა ჩვენი-
სა გამაძლიარებელნი ყოფილიყვნენ, რადგან წესისაებრ გარდაჰყუდეს,
სიგლითა პირველითაცა განგიახლეთ ამილახორობისა დროშა,
შემოგარტყით ჯმალი [მუსრვად] მბძოლთა და ორგულთა ჩვენთა. კვლაცა
პირველიდგან სასარდროს საქმე გარიგებული ქონოდათ, ანცა, გაგირიგეთ
და დაგიმკვიდრქეთ სარგო სარდრობისა. ასრე რომე, როდისაცა თემი
აინერებოდეს, ერთის კარის ჩვენის მდივნითა თქვენს სასარდროს თქვენ
ასწერდეთ. რაც თქვენი დროშის კაცი საშოარს იქმოდეს და ჩვენი მეფან-
ჯიაქენი ფანჯიექს აიღებდეს, რაც ათი თავი გერგებოდეს, მისი ნახევარი
თქვენი უნდა იყოს და ნახევარი მეფანჯიექეთ გაიყონ.

თქვენის დროშის კაცი უთქვენოდ ვერ გაიყრებოდეს, ვისაც თქვენის
დროშის კაცს სასამართლო საქმე ჰქონდეს, ჩვენს კარზედ მოვიდოდენ,
თქვენც დახუდებოდეთ და, რასაც თქვენის სასარდროს კაცს ლაშკრობის
ბარობაზედ მამულს ნავართუემდეთ, იმასაც შემოგეკითხებოდეთ, და თუ
უბოძებდეთ, თქვენისავე შემოკითხულობით წყალობას {ვ}უზემდეთ.

ესე ჩვენგან წყალობა არაოდეს არ მოგეშალოს, და რარიგათაც თქვენ-
გან თქვენის დროშიცა კაცი აინერებოდეს, ლაშკარსაც იმ ანანერზედ შე-
მოგუყროდეთ.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩვენსა ერთგულად სამსახ-

ურსა შინა და არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩვენგან და არა სხვათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბ(ძანე)ბთ კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო და სხუანო მოსაქმენო, თქვენცა ასრე გაუთავეთ და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შეცვილებით.

დაინერა ბ(ძანე)ბა და ნიშანი ესე, ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტმდ, ჴელითა კარისა ჩვენისა მდივანმნიგნობრის თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ უ ე ლ ი ს ი თ ა .

დედანს დასმული ჰქონდა ორი ბეჭედი: მეფე რ ო ს ტ ო მ , მეფის ძე ვ ა ხ ტ ა ნ გ

ხელრთვა: მ ა რ ი ა მ

კომენტარი:

გივი ამილახვარი – იოთამ ამილახვრის ძე. მან ამილახვრობა მიიღო 1656 წელს, რასაც ზემომოყვანილი საბუთი ამოწმებს. იგი გახდა გორის მოურავი და ზემო ქართლის სარდალი. გივი დაახლოებული პირი იყო სამეფო კართან ვახტანგ V შაჰნავაზის მმართველობის პერიოდშიც. 1661 წელს შანავაზის ვაჟი არჩილი მისი თანხლებით წავიდა შაჰის კარზე. 1662 წელსაც გივი გააყოლეს ირანში გამგზავრებულ თეიმურაზ I-ს. 1663 წელს გივი სამეფო ოჯახს დაუმოყვრდა და ცოლად შეირთო ვახტანგ V-ის ასული თამარი. იგი საამილახვროს განაგებდა 1656-1696 წლებში (კარბელაშვილი, 1913: 132; გვრიტიშვილი, 1955: 390).

1656 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა როინ ჯანაზიშვილისადმი

დე დ ა ნ ი : ხეც, Hd-14677; მუქი ყავისფერი ქაღალდი; ზომა: 38X20.6 სმ. ხელი მხედრული; შავი ფერის მეღანი; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. დაზიანება: საბუთის ზედა ნაწილი მოხეულია, თუმცა საბუთის ტექსტი თავიდან ბოლომდე გარკვევით იკითხება, გამაგრებულია სარესტავრაციო ქაღალდით.

პ ი რ ე ბ ი : 1. ხეც, Hd-13952; 2. ხეც, Hd-4134.

საბუთის თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტმდ (344), რაც უდრის 1656 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთუელ თუშანიშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : თაყაიშვილი 1909: გვ. 73-74, №54.

ქ. ნებითა და შეწევნითა ღ(მრ)თის(აჲ)თა, ჩუენ, ღ(მრ)თივ-გუირ-გუინოსანმან, |² ორისავე ტახტისა და საბატონოს მპყრობელ-მქონე-ბელმან, |³ მეფეთ-მეფემან ჴელმნიფემან პატრონმან რ ო ს ტ ო მ , და

თან⁴ამეცხდრემან ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფალმან პატრონმან⁵ მ ა რ ი ა მ , და ძეთა ჩუენთა, პატრონმან ვ ა ხ ტ ა ნ გ , ესე უკუნისამდე⁶ ჟამთა და ხანთა გასათავებელი, მტკიცე და უცვალეზელი წყ⁷ალობისა წიგნი და სიგელი შეგიწყალეთ და გიბოძეთ⁸ თქუენ, ჩუენსა ერდგულთა და წესისაებრ მრავალფერად თა⁹ვდადებით ნამსახურთა, ჩუენთა აღზრდილ-შეზდილთა, ჩუენის¹⁰ ხუაშიადის შემნახუელსა, ჩუენის მორჭმა-გადიდებისთვის¹¹ დიდად მომჭირნეთა და ძალის მიმცემთა, ჯ ა ვ ა ხ ი შ - ვ ი ლ ს დ¹²ივანბეგსა და ბოქაულთუხუცეს რ ო ი ნ ს , შვილთა თქუენთა¹³ ბოქაულთუხუცეს ქ ა ი ხ ო ს რ ო ს , რ ე ვ ა ზ ს და მომავალთა¹⁴ სახლისა თქუენისათა – ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდ¹⁵ეგით კარსა და მამულის წყალობას დაგუიაჯენით, ჩუენცა ვი¹⁶გულეთ და ვიგულისმოდგინეთ, ვისმინეთ აჯა და მოხსე¹⁷ნება თქუენი, მოკითხული ვქენით და ჩუენს სახლზედა და ჩუე¹⁸ნს ძმისწულს, მეფე ს უ ი მ ო ნ ზ ე და ნამსახურნი იყუენით და იმათი¹⁹ს ერდგულობისთვის ბატონს თ ე ი მ უ რ ა ზ ს დაეტყუევენით, - და ხ ო რ ნ ა ბ უ²⁰ჯ ი ს ციხეში ჩაეგდევით და ბორკილსა და უდრეკს ფეჭიც²¹ დაეშავებინა. მას უკან იპრიანა ლ(მერ)თ(მა)ნ და ყ²²აქენის ბედნიერობა²³მან, და ჩუენს სამკუიდროს საბატონოსა და ტახტზედ მოვედით²⁴ და, რომელიც პატრონყმობისა საქმე და ერდგულობა იქნებო²⁵და, ჩუენს ერდგულობასა სიამოვნესა და მოდგომას ძალი მიეცით.

²⁵ ჩუენცა შეგიწყალეთ და ამისად სამუქფოდ გიბოძეთ ს ა ჯ ა ვ ა ხ ი ა²⁶ნ ო შ ი თქუენის ამოვარდნილის ნათესავის საკერძო მამული. ²⁷ თ ე ძ ა მ ს გაღმა და გამოღმა ჩუენ რომ ამ ქუეყანას საბატონოდ²⁸ მოვედით, ყუელა თქუენ და თქუენს შვილთ დაგიმკუიდრეთ, აგ²⁹რევე, რაც ბატონს ლ უ ა რ ს ა ბ ს თქუენის ბიძაშვილის ბ ე რ უ კ³⁰ა ს ა თ ვ ი ს ამოვარდნილის ნათესავის საკერძო, თ ე ძ ა მ ს გაღმა³¹ და გამოღმა ებოძებინოს, მონასტრითა, სასაფლაოთა, სასახლითა, ³² მითთ ბარამდისინ, – ყოვლითურ უნაკლულოდ თქუენთუის გუი³³ბოძებინა და თქუენთა შვილთათვის. სხუა ამის გარდაისად, როდე³⁴საც ბატონმან ჩუენმა ძმისწულმან მამათქუენი ყ³⁵აქენთან გ³⁶აგზავნა, რაც იმხანად მამული თქუენთუი³⁷ს და თქუენის ძმები³⁸სათუის დაეგდოს, ის სასწორიო არის. თუ ერთობა ქნათ³⁹ ერთად იყოს, და თუ არადა, რაც მამათქუენს დაეგდოს, ის გაიყავით და⁴⁰ სხუა თქუენთუის და თქუენთა შვილთათუის გუიბოძებია. აგრევე ყ ა რ ა ჯ ი ,⁴¹ რარიგადაც საჭირნახულოდ დადებულებიყოს, და ხ უ ხ უ ლ ა ს ნახევა⁴²რი ისე დაიდვას.

ესე⁴³ქები გქონდეს და გიბედნიეროს ლ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენ⁴⁴სა ერდგულად სამსახურსა შინა და არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩუენ⁴⁵გან და არა სხუათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბ(რძან)ებთ კარისა⁴⁶ ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და სხუანო მოსაქმენო, ვინცა-ვინ იყუნე⁴⁷თ, და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შე⁴⁸ქე ცილებით, შეწვენისა⁴⁹ და თანადგომისაგან კიდე.

დაინერა ბძანება და ნიშანი ესე, ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმ⁵⁰დ, ჴელითა კარისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობრის თ უ მ ა ნ ი⁵¹ შ უ ი ლ ი ს ბ ი რ - თ უ ე ლ ი ს ი თ ა .

ხელრთვა: მ ა რ ი ა მ

როსტომ მეფის მრგვალი ბეჭედი: რ ო ს ტ ო მ

ვახტანგ ბატონიშვილის ოთხკუთხა ბეჭედი: ვ ა ხ ტ ა ნ გ

გვიანდელი მინაწერები verso-ზე:

1. 1656. რ ო ს ტ ო მ მეფის წიგნი თ ე ძ მ ი ს ა .
2. ბეჭედი რ ო ს ტ ო მ ი ს ა .
3. სარეგისტრაციო მინაწერი: სოვეტნიკი თ(ავად)ი თ ა რ ხ ა ნ ო ვ ი .

კომენტარი იხ. საბუთთან: ხეც, Hd-14659.

262

1656 წ. სასახლეზრო ბარბეშის წიგნი როსტომ მეფისა ერთობილთ სამწიგნობართაჲთ

პ ი რ ი : სეა, 1450-10/20; გადაწერილი დედნიდან რუსული მმართველობის დაწესებულების პირების დავთარში.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტმდ (344), რაც უდრის 1656 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუშანიშვილი.

[ქ]. ნებითა და შეწევნითა ღ(მრ)თისათა, ჩვენ, ღ(მრ)თივ-გვირგვი-ნოსანმან, მეფეთ- მეფემან, ჴელმწიფემან პატრონმან რ ო ს ტ ო მ , და თანამემცხედრემან ჩვენმან, დედოფალთ-დედოფალმან, პატრონმან მ ა რ ი ა მ , ესე უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა გასათავებელი წყალობისა და სამართლიანი სამძღვრის გარიგების წიგნი და სიგელი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ერთობილთ ს ა მ ნ ე რ ე ლ თ ა და თქვენთა შვილთა.

5

მას ჟამთა, ოდეს მოკითხული ვქენით და პირველად თქვენი ნასახლე-ბი ადგილი და ნასოფლარი უ რ ნ ა შ ე ნ ი იყო, და მასუკან თქვენ იქივ ჩა-მოსახლება მოინდომეთ, და მისი წყალობაც გიყავით, რომე, რაც ს ა უ რ - ნ ა შ ნ ო ალაგი იყოს, სამართლიანის საქმითა, ვისაც ნამალევად ეჭიროს, რომელიც თქვენგან არ გასყიდულიყოს, ყოველმან კაცმან დაგანებოს. და თქვენთვის გვიბოძებია ყოვლის კაცის უცილებრად.

10

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მან) და არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩვენგან და არა შემდგომად სხუათა მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბძანებთ კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო და სხვანო მოსაქმენო, ს ო მ ხ ი თ ი ს მოურავნო და მელიქნო, ვინცა-ვინ იყვნეთ და ანუ დღეის წალმა იქნებოდეთ, თქვენცა ასრე დაუმკვიდრეთ და ნურაოდეს მოუშლით და შექცევილებით, შეწევნისა და თანადგომისაგან კიდე.

15

დაინერა ბძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტმდ, ჴელითა კარისა ჩვენისა მდივანმწიგნობრის თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ ვ ე ლ ი ს ა - თ ა .

20

რარიგადაც ფირალის გაესამძღვროს, იმ სამართლით დაგვიმკვიდრებია და გვიბოძებია. ამისთვის, რომე ჟამთა ვითარებისაგან უნიგნოდ და ნამალევად სხვათ ეჭირა და ახლა სამართლით მათი სამკვიდრო მამული და ალაგი იმათვე {კ}უბოძეთ ყოვლის კაცის უცილებლად.

დედანს ესვა ბეჭედი: როსტომ

მინანერი: ესე ბძანება უნდა გათავდეს. დედანს ესვა ბეჭედი.

263

1656 წ. შიწირულების ბანახლების წიგნი მეფე როსტომისა სვეტიცხოვლისაჲში

დედანი: ხეც, Ad-1737; მოყვითალო სქელი ქაღალდი; 40,6X21,8 სმ; მხედრული; შავი ფერის მეღანი; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამი წერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. დაზიანება: გაცრეცილია საბუთის ზედა ნაწილი. დაზიანებული ადგილები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. ორენოვანი – ქართულ-სპარსული, რვასტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, შესრულებული შექასთე-ნასთალიყის ხელით, მიწერილია rec-თ-ზე, ქართული ტექსტის თავში, გვერდულად.

თარიღი: ქორონიკონი ტმდ (344), 1656 წელი.

გამოცემები: ჟორდანია, 1897: გვ. 469; ფუთურიძე 1955: გვ. 261, №113.

ქ. ნებითა და შეწვენითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, ღ(მრ)თივ-გუირ-გუინოსა|²ნმან და ორისავე ტახტისა და საბატონოს მპყრობელ-მქონე-³ბელმან, მეფეთ-მეფემან, ჳელმნიფემან, პატრონმან როსტომ და თანამეცხედრემან ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფალმან, |⁵ პატრონმან მარიამ, ესე უკუნისამდის ჟამთა და ხანთა გას|⁶ათავებელი მტკიცე და უცვალებელი შემოწირულობის ნ|⁷იგნი და სიგელი {გ}კადრეთ და მოგახსენეთ თქუენ, ყოვლად |⁸ საშინელსა და პატიოსანსა სვეტსა ცხოველსა, კუართსა ს|⁹აუფლოსა და მირონ-ღ(მრთი)თმყოფელსა.

მას ჟამს, ოდეს კ|¹⁰ა(თალიკო)ზი ბატონი ქრისტეფორე კახეთს სვეტის ცხოველის |¹¹ მამულის საქმეს დაგველაპარაკა, ძველი შეწირულობის |¹² გუჯარი გვაჩუენა. ჩუენცა ვიგულვეთ და ვიგულსმოდ|¹³გინეთ, რარიგადაც ამას წინათ გარიგებული ყოფილა, ჩუენდა |¹⁴ სადღეგრძელოდ და გასამარჯვებლად ისრევე გაგუირიგებია. როდ|¹⁵ესაც თქუენს საყდრის მამულში ანთათრისა და ანქართვე |¹⁶ლის კაცის ცხუარმა იყიშლალოს, ფარისთავს — თუითოს ცხუ|¹⁷არს უკლებრივ თქუენს მებალახეთ მოაბარებდენ.

ანე, გ|¹⁸იბ(რძანებ)თ კარისა ჩუენისა ვაქილ-ვეზირნო და სხუანო მო-

საქმენო, |¹⁹ ვინცა-ვინ იყუნეთ და ანუ დღეის წაღმა იქნებოდეთ, თქვენც |²⁰ ასრე გაუთავეთ და ნუ როდეს ნუ მოუშლით და შექცევი |²¹ ლებით, თუინი-ერ შენენისა და თანადგომისაგან კიდე.

დაი²²წერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმდ, ჳელითა კ|²³არისა ჩუენისა მდივან-მნიგნობრის თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი |²⁴ ლ ი ს ბ ი რ - თ უ ე ლ ი ს ი თ ა .

ხელრთვა: როსტომ

სპარსული ტექსტი:

هو

حكم عالی شد آنکه بموجبی که در ذیل بخط گرجی نوشته شده مقرر فرمودیم که صاحب گوسفندان و کله دارانی که گوسفند ایشان در محال وقفی گورخانه که در الکه کاخت است قشلاق نمایند از هر یک کله یکراس گوسفند بعلت حق الیتاق در وجه کماشتکان عمده العیسوین و الراهبین کتله کوزا رسانند و موقوف ندارند مستوفی سرکار عالی در دفتر ثبت انموده هر ساله حکم مجدد نطلبند و چون بمهر و طغرای عالی رسد اعتماد نمایند و در عهده شناسند تحریرا فی شهر ۱۰ ۶۶...

ის (ღმერთი)

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ იმის საფუძველზე, რაც ქვემოთ ქართულადაა დანერილი, ჩვენ დავადგინეთ, რომ ცხვრის პატრონებმა და მეჯვოგეებმა, რომელთა ცხვარიც ზამთრის საძოვრებზე კახეთის ოლქში, საფლავისათვის* შენირულ მამულებში მოძოვს, თითოეულ ფარაზე იათალად გადაუხადონ ერთი სული ცხვარი ქრისტიანობის ბურჯის, კთოლიკოზის რწმუნებულთ და [მისი გადახდა] არ დააბრკოლონ. მაღალი კარის მუსტოუფიმ [ეს ბრძანება] შეიტანოს დავთარში და ყოველ წელს ახალ ბრძანებას ნუ მოითხოვენ. როცა [ეს ბრძანება] მაღლი ბეჭდითა და თულრით აღიჭურვება, დაემორჩილონ მას და [მისი შესრულება] თავის მოვალეობად აღიარონ.

დაინწერა 1066 წლის ... თვეს.

სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომ მეფის სპარსული ბეჭედი. საბუთის verso-ზე მოთავსებულია ორი სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭედი: 1. ოვალური, წარწერით: يا معين الضعفا – „ო, უძლურთა შემწევ“; 2. ელიფსური, წარწერით: يا صاحب العصر والزمان – „ო, საუკუნისა და დროის მფლობელო“. მის ქვემოთ – მინანერი: قلمی شد – „დაინწერა.“ იმავე გვერდის ზედა კუთხეში არის მინანერი: [قلمی شد] : هو بخط مسلمان حکم – ის (ღმერთი). ბრძანება მუსლიმური დამწერლობით [დაინწერა].“

გვიანდელი მინანერი: კახურის საბალახოს სიგელი არის.

*იგულისხმება სვეტიცხოველი, ქართველ მეფეთა საძვალე.

1656 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ჰიაზრთ
მოურავ შანშუსადმი

დედანი: ხეც, Hd-14672; მოყვითალო თხელი ქაღალდი; 37,7X19,5 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მელანი; განკვეთილობის ნიშანი: სამი წერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. დაზიანება: დალაქავებული.

პირი: ხეც, Sd-2841.

დამწერი: მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

თარიღი: ქორონიკონი ტმდ (344), რაც უდრის 1656 წელს.

ქ. ნებითა და შენევნითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, ლ(მრ)თივ გუირ-
|²გუინოსანმან და ორისავე ტახტისა და საწელმნიფოს მ|³პყრობელმან,
მეფეთ-მეფემან, წელმნიფემან, პატრო|⁴ნმან როსტომ, და თანამეცხ-
ედრემან ჩუენმან, დ|⁵ედოფალთ-დედოფალმან, პატრონმან მარია მ,
ესე ამი|⁶ერ უკუნისამდის ჟამთა და ხანთა გასათავებელი, მტკი|⁷ცე და
უცვალელებელი წყალობისა წიგნი და ნიშანი |⁸ შეგინყალეთ და გიბოძეთ
თქუენ, ჩუენთა ერდგულთა |⁹ და ნამსახურთა ყმათა: ქ ი ა უ რ თ მოურავს
შ ა ნ შ ე ს , |¹⁰ შვილთა თქუენსა პ ა პ უ ა ს , რო შ ა ქ ს და ა ნ დ ე რ -
მ ა ნ ს .

მას |¹¹ ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგით კარსა და მამულის წყალობას |¹² და-
გუეაჯენით, შეგინყალეთ და გიბოძეთ: პ ა პ უ [ა] ს უ ზ ა ნ ი ს შ [ვ ი]
ლ [ი] ს * ნ |¹³ აქონი მამული – ორი კუამლი გლეხით ი ა ნ ე თ ს ; ქ ო რ დ ს
— |¹⁴ ნ ე მ ს ა შ ვ ი ლ ი , მ ა ხ { ა } უ რ ი და ჩ უ რ უ ხ უ ლ ი , ქ ო ი ლ -
ა შ ვ ი ლ ი პ ა პ |¹⁵ უ ნ ა და ს ო ზ ი კ ა . ესე { ე } ბი, მათის სამართლიანის
საქმითა: მთ |¹⁶ ითა, ბარითა, წყალითა, წისქვილითა, ველითა და ვენა |¹⁷ წი-
თა, შენითა და ოჯერთა და ყოვლის მათის სამართლ |¹⁸ იანის სამძღურითა,
თქუენთვის და შვილთა თქვენთათუი |¹⁹ ს გუიბოძებია. არაოდეს ჩუენგან
და არა სხვათა წელმნიფეთა |²⁰ გან არ მოგეშალოს.

ანე, გიბ(რძანებ)თ კარისა ჩუენისა ვექ |²¹ ილ-ვეზირნო და სხვანო მო-
საქმენო, ვინცა-ვინ იყუნეთ და ან |²² უ დღეის წაღმა იქნებოდეთ, თქუენცა
ასრე გაუთავეთ და |²³ ნუროდეს ნუ მოუშლით და შე { ე } ცილებით, თუინი-
ერ შე |²⁴ წევისა და თანადგომისაგან კიდე.

დაინერა ბძანება და ნიშ |²⁵ ანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმდ, წელითა
კარისა ჩუენისა მდი |²⁶ ვან-მწიგნობრის თ უ ი მ ა ნ ი შ ვ ი < ი > ლ ი ს
ბ ი რ თ ვ ე ლ ი ს ი თ ა .

ხელრთვა: როსტომ

გვიანდელი მინაწერები: ზ ა ა ლ ი ს შ ვ ი ლ ი ს მამულისა.
1656.

* ბოლო ორი სიტყვა დაწერილია მწიგნობრისავე ხელით, გადაშლილი სიტყვის,
„თემურყაზანის“ ნაცვლად.

**1656 წ. წყალობის წიგნი მეფე როსტომისა ზურაბ
თჳმანიშვილისადმი**

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Hd-14480; თეთრი სქელი ქაღალდი; 21,7X17,7 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მელანი; განკვეთილობის ნიშანი: სამი წერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. დაზიანებულია განაკვეც ადგილებში. ამოგლეჯილი ადგილები შეესებულება სარესტავრაციო ქაღალდით. საბუთი ორენოვანია –ქართულ-სპარსული. ხუთსტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, შექასთენასთალიყის ხელით შესრულებული, მიწერილია recto-ზე, ქართული ტექსტის თავში, გვერდულად.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტმდ (344), რაც გვაძლევს 1656 წელს.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ფუთურიძე 1955: გვ. 259, №112.

ქ. უზედ{ა}ესთა მოგახსენებთ და უქუედ{ა}ესთა გიბ(რძანე)ბთ, ვინ გინდა-ვინ |² ბ {რ} ძანებისა ჩუენისა მორჩილნი იყუნეთ, მერმე, წელს ჩუ|³ ე-ნის ე ლ ი ს პირისთავის მკრეფლობა თ უ მ ა ნ ი ს შ ვ ი ლ ი |⁴ ს ზ უ რ ა - ბ ი ს ა თ ვ ი ს გვიბოძებია.

ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმდ.

ხელრთვა: რ ო ს ტ ო მ

სპარსული ტექსტი:

1656 წ. 20 ოქტომბერი – 18 ნოემბერი

هو

حکم عالی شد آنکه بموجبی که در ذیل بخط گرجی نوشته شده در معامل تخاقوی نیل| وجوه آبخوار و
علفخوار گوسفندان اویماقات متعلقه| سر کاره عالی را بتحصیل سهراب تومان اغلی مقرر فرمودیم| که
از قرار معمول عمانموده محاسبه مقرر... دارد مستوفی سر کار عالی| در دفاتر ثبت نموده در عهده داند
تحریرا فی شهر محرم الحرام سنه ۱۰۶۷

ის (ღმერთი)

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ იმის საფუძველზე, რაც ქვემოთ ქართულადაა დაწერილი, ჩვენ ქათმის წლის ოპერაციების [განმავლობაში] ზ უ რ ა ბ თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ს მაღალი ხაზინის კუთვნილი ელებიდან [საქონლის] დარწყულებისა და საბალახოს ფულის აკრეფა დავემტკიცეთ, რათა მან (ზ უ რ ა ბ თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ მ ა) იმოქმედოს და როგორც მიღებულია ... ანგარიშები აწარმოოს. მაღალი კარის მუსტოფიმ [ეს ბრძანება] დავთრებში შეიტანოს და [მისი შესრულება] თავის მოვალეობად ცნოს. დაინერა 1067 წელს, კურთხეული მოჰარამის თვეში.

სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომ მეფის სპარსული ბეჭედი. საბუთის verso-ზე მოთავსებულია სამი სპარსული სარეგისტრაციო

ბეჭედი: 1. ოვალური, წარწერით: يا معين الضعفا – „ო, უძლურთა შემწევ“; 2. ოთხკუთხა, წარწერით: „بنده شاه ولايت گرگين“ – „სინმინდის ხელმწიფის მონა გიორგი“; 3. ელიფსური, წარწერით: العصر و الزمان – „ო, საუკუნისა და დროის მფლობელო!“ მის ქვემოთ მინაწერი: قلمى شد – „დაინერა.“ გვერდის ზედა მარჯვენა კუთხეში მინაწერი: [قلمى شد] – هو بخط مسلمان حکم – „ის (ღმერთი). ბრძანება მუსლიმური დამწერლობით [დაინერა].“

266

1656 წ. ბათარხნების წიგნი მეფე ორბელიანისა ორთომანელი ბლახნისაღი

დედანი: ხეც, Hd-14432; თეთრი სქელი ქაღალდი; 41,8X16,2 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მეღანი; განკვეთილობის ნიშანი: სამი წერტილი ან ორწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ.

დამწერი: მდივან-მწიგნობარი შალვა მარტიროზიშვილი.

თარიღი: ქორონიკონი ტმდ (344), რაც უდრის 1656 წელს.

ქ. უზედაესთა მოგახსენებთ და უქუედაესთ¹²ა გიბ(რძანე)ბთ, ვინ გინდა-ვინ კარისა ჩუენიდალმა წარ¹³ვლ}ენილნი მოსაქმენი: ან თემის მწერალნი⁴ი, ან მებალახენი, ან მეკოდისპურენი, ან მეს⁵აურენი, ან ნახირის თავის მკრეფელნი, ანუ პ⁶ირისთავის ამღები, და ანუ სამასპინძლოსა და ⁷მუშის მოსაქმე დ მ ა ნ ი ს ი ს ჯ ე ვ ს მიხუიდეთ, მე⁸რმე, ბატონსთ ა მ ა რ ს თავისის ძმის ნაყმევი გ⁹ლეხები და ჯ ა ვ ა ხ ი - მ ე ს ხ ი კაცები მოუყუა¹⁰ნიათ და დ მ ა ნ ი ს ი ს ჯ ე ვ ი ს თავში, ნაოწარს აღ¹¹აგს სათავისთაოდ ო რ ო ზ მ ა ნ ს დაუსახლებია.

¹² ჩუენ მისი წყალობა [ვ]უყავით და იქ, ო რ ო ზ მ ა | ¹³ ს ს , მსახლობელი გლეხები ასრე გუითარხნებია, ¹⁴ რომე არაფერი საჯელმწიფო და საჩუენო სა¹⁵თხოვარი არა ეთხოებოდეს-რა: არა კოდისპუ¹⁶რი, არა საბალახე, არა საური, არა ნახირის თავი, ა¹⁷რა პ{ი}რისთავი, არა მუშაობა, არა სამასპინძ¹⁸ლო და არა სხუა სათხოვარი და გამოსაღებ¹⁹ი არა ეთხოებოდეს-რა, ყოვლისფერის გამოსა²⁰ღებისაგან გაგუითარხნებია.

ანე, გიბძანებთ კა²¹რისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და სხუანო მოსა²²ქმენო, ვინ გინდა-ვინ იყოთ, და ანუ ვინ გინდა-ვინ დღეს ²³უკან იქნებოდეთ, ბ²⁴რძანე}ბა და სიგელი ესე ჩუენ²⁴ი თქუენცა ასრე გაუთავეთ და დაუმტკიც²⁵ეთ, რა²⁵რიგადაც ამა ჩუენგან ნაბოძებსა სიგელში ენ²⁶ქე}როს. ²⁶ ნურას მოუშლით და შე²⁷ქე}ცილებით, თვინიერ თ²⁷ანადგომისა და შეწვევისაგან კიდე.

ვინცა და ²⁸რამანცა²⁸ კაცმა²⁸ნ, დიდმა და ანუ მცირემა²⁹ნ, ე²⁹სე ჩუენგან ნაბოძები სითარხნე მოუშალ³⁰ოს, მასმცა რისხავს ყოვლის მპყრობელი ³¹ღმ(ერ)თი — მამა, ძე და სული წმინდა და ყოველნი წმიდა³²ნი ღმ(რ)თისანი, ზეცისა და ქუეყ³³ანისანი, ჯორციელ³³ნი და უჯორციონი.

დაინერა ბ{რ}ძანება და სიგელ³⁴ი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმდ, ჴელი-
თა კარისა ჩუენისა მდი³⁵ვან-მწიგნობრისა მ ა რ ტ ი რ ო ზ ი შ ვ ი ლ ი ს
შ ა |³⁶ლ ვ ა ს ი თ ა .

ხელრთვები: რ ო ს ტ ო მ , მ ა რ ი ა მ

გვიანდელი მინანერი: ქ. ო რ ო ზ მ ნ ი ს სითარხნის წიგნი, 1656.

კომენტარი:

საბუთი ასახავს ქართლის სამეფო კარის დამოკიდებულებას ოსმალთა მიერ მიტაცებული სამცხე-საათაბაგოს მოსახლეობის მიმართ. როს-ტომი ხელს უწყობდა ლტოლვილი გლეხების ქართლის რეგიონში დასახლებას და კარგა ხნით ათავისუფლებდა მათ ყოველგვარი გადასახადებისგან. ცხადია, გათარხნების პირობა სამცხე-საათაბაგოს სხვა გლეხებისთვის მოტავიცია იქნებოდა ქართლში გადასახლეულად (შდრ. სეა, 1450-34/231).

1657 წ. 5 იანვარი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ნარიმანისშვილებისადმი

დ ე დ ა ნ ი : დაცულია მატენადარანში 252, №3 II

მოყვითალო ფერის ქაღალდი, შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; საბუთი მცირედ დაზიანებულია, კიდეები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. 1817 წლის 12 აპრილს საბუთი წარუდგენიათ სარეგისტრაციოდ რუსულ მმართველობაში, გაუტარებიათ რეგისტრაციაში 1821 წლის 21 სექტემბერს.

პ ი რ ი : სეა, 1450-21/40

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტმმ (345), იანვრის 5, რაც უდრის 1657 წლის 5 იანვარს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი შაველ ყორღანაშვილი.

ქ. ნებითა და შენ{ე}ვნითა ღ(მრ)თისითა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემა, ქ ა -
რ თ ლ ი ს ა და კ ა ხ |²ე თ ი ს , – ორისავე საჯელმწიფოს მპყრო-
ბელ-მქონებელმა ჴელ|მწიფემა პატრ|³ონმა რ ო ს ტ ო მ , და თანამეცხ-
ედრემა ჩუენმა, დედოფალთ-დედოფ|⁴ალმა, პატრონმა მ ა რ ი ა მ , და
ძეთა ჩუენთა, პატრონმა ვ ა ხ ტ ა ნ გ , ეს|⁵ე ამიერ ჟამთა და ხანთა სამ-
კუიძროთ და საბოლოოთ გასათავებელი წ|⁶ყალობისა წიგნი და ნიშანი
შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუ|⁷ენთა ერდგულთა და ნამსახურთა
ყმათა ნ ა რ ი მ ა ნ ი ს შ ვ ი ლ ს ყაფიჩს ხ ო |⁸ს ი ა ს ა , ძმასა შენსა ბ ე -
ჟ ა ნ ს , ა ვ თ ა ნ დ ი ლ ს და მ ი რ { ი } მ ა ნ ს და შვილთა და მო|⁹მავალ-
თა სახლისა თქუენისათა, – ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგუი|¹⁰დექით კარსა და ნ ა ხ ი დ უ რ ს თქუენს

დასახლებულს მკუიდრისა და ნასყიდის გ¹¹ლებებისა და გაღმა-გამოღმა მიწა-წყლის, რაც ნ ა ხ ი დ უ რ ს აქუს, მისის¹² მეოთხედის წიგნს გუიაჯენით, ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუე¹³ნი, და შეგინყალეთ და გიბოძეთ, ასრე რომე, უნინ ჩუენი სალარო¹⁴ს მუშრიბი ფ ი რ ა - ლ ი გამოვგზავნეთ, ნ ა ხ ი დ უ რ ი ს მიწა-წყალი ოთხათ გაეყო¹⁵ და მეოთხედი მიწა-წყალი საწყლისპირო და დ ა უ თ ა ნ თ ვენახის გუერდის მი¹⁶წა შენთვის დაენებებინა, და მისი წიგნიც, ჩუენგან ნაბოძები, ჳელთ გეჭი¹⁷რა.

მაგრამე, ნ ა ხ ი დ უ რ ს ჩუენი სახასო გლეხი და მამული ჩუენათ სად¹⁸ლეგრძელოთ ე ჩ მ ი ა ნ ი ნ ს შევსწირეთ, ასრე რომე, რაც ე ჩ მ ი - წ ი ა ნ ი ს ა თ ვ ი ს |¹⁹ შეგუინირავს, იმასთან თქუენ ჳელი ნუ გაქუთ, და რაც თქუენ გაქ²⁰უს, იმასთან იმათ ჳელი ნუ აქუს.

გქონდეს და გიბედნიაროს²¹ ლ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენსა ერდგულად სამსახურსა შიგან და არაოდე²²ს არ მოგეშალოს არა ჩუენგან და არა სხვათა მეფეთ²³ და მეპატრონეთაგან.

დაინერა ბძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმე, იან²⁴ვარს ე , ჳელითა კარისა ჩუენისა მდივანმწიგნობრის ყ ო რ ლ ²⁵ა ნ ა შ უ ი ლ ი ს შ ა ვ ე ლ ი ს ა თ ა .

ხელრთვა: რ ო ს ტ ო მ

უზის სპარსული ბეჭედი.

გვიანდელი მინანერი: ქ. ნ ა ხ ი დ უ რ ი ს მიწა-წყლის მეოთხედის სიგელია რ ო ს ტ ო მ მეფისა.

რუსული სარეგისტრაციო მინანერი: სოვეტნიკი თა(ვადი) გ ა ბ რ ი ე ლ რ ა ტ ი ე ვ ი .

სომხური სარეგისტრაციო ნომერი: 1665

268

**1657 წ. 15 იანვარი. ყყალოვის წიბნი, მიცემული
აჩმიაწინისათვის**

პ ი რ ი : მატენადარანი 252, №4 I

საბუთის ტექსტი გადაწერილია ცისფერი ფურცლის ორ გვერდზე. კიდევ ორი გვერდი ცარიელია. მელანი შავი. თავში ფანქრით მიწერილია საადრიცვო ნომრები: №252. 504-I.

თ ა რ ი დ ი : ქორნიკონი ტმმ (345), იანვრის იმ, რაც უდრის 1657 წლის 15 იანვარს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : სალაროს მწიგნობარი ფირალი.

ქ. იმა წმიდა ადგილისა და ტახტისა უფალი, ბატონი [...] და მათნი კრებულნი ერთობლივ [გვეჯნეს] წმიდათ სამღთოს მონასტრის შესანიწავად. ჩვენ ვისმინეთ აჯა და მოხსენება მათი და შემოგწირეთ თქვენ, წმი-

დასა საპატრიარქოს კათოლიკე მონასტერსა ე მ ი ა ნ ი ნ ს , დიდის ხნის აოხრებული და ახლა ჩვენგან აშენებული სოფელი ნ ა ხ ი დ უ რ ი , ჩვენი სახასო გაღმა-გამოღმა, მ ი რ ი მ ა ნ ა ა ნ თ ხ ო ს ი ა ს და ყ ა რ ჩ ი - ღ ა ს რომ წიგნებში უწერია, იმაებს გარდაისათ. შემოგვინირავს ჩვენად სადღეგრძელოდ, მეფობისა ჩვენისა წასამართებლად და სულისა ჩვენისა მეოხად. მცველ და მფარველ ექმენ მას მეორედ მოსულასა და განკითხვასა და შეგვინდევ ცოდვანი ჩვენნი.

5

შემოგვინირავს გ ლ ა ხ ი ა მ ა მ ა ს ა ხ ლ ი ს ი კუამლი ერთი, ხ უ ც ე ს ი ტ ე რ - კ ო ს ტ ა ნ ტ ა კუამლი ერთი, ოქრომჭედელი ვ ა რ - თ ა ნ ა ნ ა კუამლი ერთი, ს ა რ უ ხ ა ნ ა შ ვ ი ლ ი გ რ ი გ ო ლ ა კუამლი ერთი, და უ თ ა შ ვ ი ლ ი ს ა რ ქ ი ს ა კუამლი ერთი, ს ა ქ უ ა კუამლი ერთი, მ ა კ ა რ ი ხ უ ც ე ს ი კუამლი ერთი, მჭედელი ე ვ ა ნ ე ზ ა კუამლი ერთი, ლ ა ჩ ი ნ ა კუამლი ერთი, ე შ ა კ ა შ ვ ი ლ ი მ ი რ ა ნ შ ა კუამლი ერთი, ე შ ა კ ა შ ვ ი ლ ი ყ ა ზ ა რ ა კუამლი ერთი, ა მ ი რ ხ ა ნ ა კუამლი ერთი, უ ლ უ ქ ა შ ვ ი ლ ი ხ ე ჩ ი კ ა კუამლი ერთი, ხ ა ნ ვ ე ლ ა შ ვ ი ლ ი ს უ თ ი ა კუამლი ერთი, კ ი კ ო ს ა შ ვ ი ლ ი ვ ა რ თ ა ნ ა კუამლი ერთი, შ უ ლ ა ვ რ ე ლ ი მ ი რ ა ნ შ ა კუამლი ერთი, ყ ა რ ა ხ ა ნ ა კუამლი ერთი, ა შ ი ყ ი ყ ა რ ა გ ო ზ ა კუამლი ერთი, და ვ ი თ ა კუამლი ერთი. – ესეები მათისა მამულითა, წყლითა, წისქულითა, საწყლისპირეთა, საფიჩხულითა, ხოდაბუნებითა, ველითა, ვენახითა, რუებითა, მითითა და ბართითა, 20
ჭალითა და მისათა მზღურითა, უკლებრივ შემოგუინირავს: სარწყავითა და ურწყავითა, საწნავითა და უხნავითა, ყოველის მისის სამართლიანის საქმითა და სამძღუართითა. რაც დღეის უკან, ან გლეხი დაასახლოთ, და ან რუ გამოიღოთ, და ან წყალს მოუმატოთ, იმაებს არავინ არ შემოგაცილოთ, ისიც თქუენი იყოს, თქუენ მოიხმარეთ და საყდარს ამსახურეთ. კიდევც 25
ასრე გვითარხნებია, რომე არაფერისთანა საჩუენო სათხოვარი და გამო-სადები არა ეთხოვებოდეს-რა: არა კოდის პური, არა საბალახე, არა ნაწრის თავი და პირისთავი, არა საბაზიერო და საჯინებო, არა ულაყი და სეფეობა, ერთის სათათროს საურის მეტი.

ანე, ვინცა ნათესავმან ჩუენმან, მეფემან ანუ დედოფალმან, გინა ბერ-მა და მღურდელმან, გინა თავადმან და ანუ აზნაურიმვილმა, გინა რჯული-სა გარდამავალმან, ს ა რ კ ი ნ ო ზ თ ა გ ა ნ მ ა ნ , დიდმა და მცირემა, მო-საქმემა ჯელყოს შლად, ქცევად და გამოწირვად ამა ჩუენგან შემოწირულის სოფლისა, მისთვის, რომე, არა ჩვენის ყმისაგან არ წაგვირთმეყია, დიდის ხნის აოჯრებული ჩუენგან აშენებული შეგვინირავს.

35

ვინც მოინებოს ქცევად, თავად რისხავს ღ(მერ)თი დაუსაბამო, დაუს-რულებელი ცათა და ქვეყანისა, მისნი წმიდანი ყოველნი ზეცისა და ქვეყ-ანისანი, ხილულნი და უხილავნი, ნუმცა იხსენების სული მისი ცეცხლის-აგან გენიისა, ბნელისაგან გარესკნელისა}, მატლისა უძილისაგან და ყრეჭისაგან კბილისაგან, წამლიანისა. (?) და [ნ]ურათამცა სინანულითა 40
ნუ იქნების წსნა სულისა მისისა. ხოლო დამამტკიცებელნი ღ(მერ)თ(მა)ნ დაამტკიცნეს.

დაინერა შესანიშნავი მტკიცე შეუშლელი და შეუცვალბელი გუჯარი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტმე, იანვრის იე, მეფობისა ჩუენისა მეოცდახუთესა, ჴელითა კარისა ჩუენისა სალაროს მნიგნ{ო}ბრის ფ ი რ ა ლ ი ს ა თ ა .

მინანერები:

იაკობ (ქართულად).

სომხურენოვანი (გაურკვეველია).

269

1657 წ. 1 მარტი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა მანუჩარ თუმანიშვილისადმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Qd-8966; მოყვითალო სქელი ქაღალდი; ზომა: 44,9X20,8 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მელანი; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. საბუთის ჴედა ნაწილი გაცრეცილია და ამოხეულია რამდენიმე ადგილას. დაზიანებული ადგილები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით, გამაგრებულია ასევე საბუთის კიდებები. საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპარსული. ათსტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, შესრულებული შექასთე-ნასთალიყის ხელით, მიწერილია საბუთის recto-ზე, ქართული ტექსტის თავში, გვერდულად.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტმმ (345), მარტის ა,რაც ნიშნავს 1687 წლის 1 მარტს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : დუნდუა: 1980: გვ.131-132, №5; დუნდუა: 1984: გვ.27-28, №11.

ქ. ნებითა და შენეენითა ლ(მრ)თისათა. ჩუენ, ლ(მრ)თივ-გუირ-გუინოსანმან, |² მეფეთ-მეფემან და ორისავე ტახტისა და საბატონოს მპყრობე|³ლ-მქონებელმან, ჴელმწიფემან პატრონმან როსტომ, და თა|⁴ნამეცხედრემან ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფალმან პატრო|⁵ნმან მ ა რ ი ა მ , პირმშომან და სასურველმან ძემან ჩუენმან, პა|⁶ტრონმან ვ ა ხ ტ ა ნ გ , ესე წყალობისა წიგნი და ნიშანი შე|⁷გინყალეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენსა ერდგულსა და წესის|⁸ებრივ მრავალფერად თავდადებით ნამსახურსა ყმასა თ უ მ ა |⁹ნ ი შ უ ი ლ ს , მუჰრდარს მ ა ნ უ ჩ ა რ ს , ძმასა შენსა ჯ ი მ შ ი ტ { ა } ს , შ|¹⁰უილთა თქუენტა: ზ უ რ ა ბ ს , ს უ ლ ხ - ა ნ ს , ქ ი შ ვ ა რ ს , ყ ა ლ ა ნ დ ა რ ს და მო|¹¹მავალთა სახლისა თქუენისათა, – ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს |¹² მოგუიდექით კარსა და მამულის წყალობას გუეა-ჯენით, |¹³ ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი, შეგინყალეთ |¹⁴ და გიბოძეთ სოფელი ტ ი ნ ი ს ჴ ი დ ი , რისაც მქონებელი ჰ ა მ ზ ა ბ ე |¹⁵გ ყოფილიყოს, ყოვლითურ: მთითა, ბართა, წყლითა და წისქულ|¹⁶ითა, ველ-

ითა და ვენაჯითა, შენითა და ოჯერიითა, საძებრითა და |¹⁷ უძებრითა, საჯმ-
რითა და უჯმრითა, შესავლითა და გასავლითა, |¹⁸ ყოვლითურ თქუენთუის
და თქუენთა შუილთათუის გუიბო |¹⁹ ძებია, სამკუდროდ და საბოლოო {ო}დ.

გქონდეს და გიბედნიერო |²⁰ ს ლ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენსა ერდგულად სამსახ-
ურსა შინა და არაოდე |²¹ ს არ მოგეშალოს, არა ჩუენგან და არა შემდგომად
სხუა |²² თა და მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბ(რძანე)ბთ, კარისა ჩუენისა ვექილ- |²³ ვეზირნო და სხუანო მო-
საქმენო, ვინცა-ვინ იყუნეთ და ა |²⁴ ნუ დღეის ნალმა იქნებოდეთ, თქუენცა
ასრე გაუთავეთ, |²⁵ და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შექეცვილებით, თუი-
|²⁶ ნიერ შენვენისა და თანადგომისაგან კიდე.

დაინერა ბ(რძანე)ბა და |²⁷ ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმე, მარტის
ა, ჴელითა კარისა ჩუენისა |²⁸ მდივან-მნიგნობრის თ უ მ ა ნ ი შ უ ი ლ ი ს
ბ ი რ თ უ ე ლ ი ს ი თ ა , ამინ |²⁹.

ხელრთვები: რ ო ს ტ ო მ , მ ა რ ი ა მ

უზის ვახტანგ ბატონიშვილის ოთხკუთხა ბეჭედი: ვ ა ხ ტ ა ნ გ .

სპარსული ტექსტი:

1657 წ. 17. III – 15. IV.

حكم عالی شد انكه بنابر شفقت و عنایت علی | در باره رفعت پناه منوچهر بیگ دواتدار سر کار عالی
بموجبی که در ذیل | بخط گرجی نوشته شده از ابتداء سنه تخافو نیل رعایاء رسد تیول | مرحوم حمزه
بیگ سفرچی باشی سابق را که در قریه دنیسخیت داشت | تماما بتیول مشارالیه و جمشید و سهراب
سرخان و کیشور و قلندار و برادر زاده گان او مقرر و مفوض فرمودیم رعایاء مزبور مومی الهیم را
| تیولدار باستقلال خود دانسته حقوق دیوانی را موافق معمول بایشان جواب گوینده | و قضایا سانحه را
سوی قضیه خون بایشان رفع نمایند که موافق حق و حساب پرسش نموده | بفیصل رسانند مستوفی سرکار
عالی حسب المسطور در دفتر ثبت و عملنموده هر ساله حکم مجدد نطلبند و چون | بمهر علی رسد اعتبار
عتماد نمایند تحریرا فی شهر جمادی الثانی سنه ۱۰۶۷

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ მაღალი კარის დავათდარის,
დიდებულების საფარველის, მ ა ნ უ ჩ ა რ - ბ ე გ ი ს მიმართ მაღალი მოწყ-
ალებისა და ყურადღების გამო, ქვემოთ ქართულად დანერილის საფუძ-
ველზე, ქათმის წლის დასაწყისიდან, ამის წინაზე წინანდელი სუფრაჩი-ბა-
შის, განსვენებული ჰ ა მ შ ა - ბ ე გ ი ს თიული წილი გლეხები, რომლებიც 5
სოფელ ტ ი ნ ი ს ხ ი დ შ ი ჰყავდა (მას) მთლიანად მოხსენებულის (მ ა -
ნ უ ჩ ა რ ი ს) და ჯ ე მ შ ი დ ი ს , ზ უ რ ა ბ ი ს , ს უ ლ ხ ა ნ ი ს , ქ ი შ -
ვ ა რ ი ს , ყ ა ლ ა ნ დ ა რ ი ს და მისი ძმისშვილებისათვის დაგვიდგენია
და ჩავგიბარებია. ზემოთხსენებულმა გლეხებმა მოხსენებულები თავის
სრულუფლებიან თიულდარად აღიარონ. წესის თანახმად, დივანის კანონ-
ით* გასცენ პასუხი. (სასამართლოს საქმეები) გარდა სისხლის საქმეები-
სა, მათ უნდა მიანდონ, რათა ჭეშმარიტების და გონიერების შესაბამისად

*დივანის კანონით] ჰოყუყე დივანი – ნ. დუნდუა.

გამოიძიონ და გადაწყვიტონ [ისინი]. მაღალი კარის მუსტოფიმ, თანახმად დანერილისა, [ეს ბრძანება] დავთარში აღრიცხოს და იმოქმედოს [შესაბამისად]. ყოველ წელიწადს ბრძანების განახლებას ნუ მოითხოვს და, როცა [ეს ბრძანება] მაღალი ბეჭდით აღიჭურვება, ენდონ და ერწმუნონ [მას].

5 დაინერა 1067 წ. ჯომადი აღ-სანის თვეში.

მინანერი: ქ. ტ ი ნ { ი } ს ხ ი დ ი ს ნ ყ { ა } ლობის წიგნია.

კომენტარი იხ. საბუთთან: ხეც, Ad-972-თან.

270

1657 წ. 13 მაისი. წყალბრძანების წიგნი როსტომ მეფისა ელიზბარ სოლაღაშვილისადმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Hd-1350-ა; კარგად შენახული თეთრი ეტრატი, ორი კევი, ზომა: 119X26 სმ. მხედრული, მელანი – შავი. განკვეთილობის ნიშანი: სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. საბუთი ქართულ-სპარსულია. შვიდსტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, შესრულებული შექასთე-ნასთალიყის ხელით, მოთავსებულია recto-ზე, ქართული საბუთის თავში. სპარსული ტექსტის თავში სიტყვები: „هو المالک“, შესავალი ფორმულა და სიტყვები: حکم علی شد . სიტყვა علی ოქროს ვარაყითაა შემკული, საბუთის ოთხკუთხა თოდრაში ღურჯი მელნითაა დაწერილი სიტყვა „سلطان“, ხოლო „رستم خان“ – „როსტომ-ხანი“ ოქროსფერი მელნით. სიტყვა „میرزا“ – მირზა – თოდრაში სინგურით წერია. თოდრას ზედა მხარეს წარმოადგენს ოქროს ვარაყით გამოყვანილი თურქული სიტყვა: „سوزا“, რომლის ბოლო გრაფემა – მ (მიმ) მარცხენა მხარესაა ჩამოსული.

თ ა რ ი დ ი : საბუთს უზის თარიღი: ქორონიკონი ტმე (345), მაისის ივ (13), რაც უდრის 1657 წლის 13 მაისს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : სამეფო კარის მდივან-მწიგნობარი: ბირთველ თუმანიშვილი.

გამოცემა: ფუთურიძე, 1955: გვ. 273-275, N 118.

ქ. ნებითა და შენევნითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, ლ(მრ)თივ-აღმართებულ-მან და |² ლ(მრ)თივ-დამყარებულმან, ლ(მრ)თივ-გვირგვინოსანმან, ორის-ავე ტახტისა და საბ³ატონოს მპყრობელ-მქონებელმან მეფეთ-მეფემან, ჯელმნიფემან პატ⁴რონმან როსტომ, და თანამეცხედრემან ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფალმა⁵ნ პატრონმან მარია მ, პირმშომან და სასურველმან ძემან ჩუენმან პატრო⁶ნმან ვახტანგ, ესე უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა გასათავებელი, მტკიცე⁷ და უცვალებელი წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძ⁸ეთ თქუენ, ჩუენთა ერდგულთა და წესისებრივ მრავალფერად, თავდა⁹დებით ნამსახურთა ყმათა, ჩუენ-თან აღზრდილ-შეზდილთა და ჩუენის |¹⁰ მორჭმა-გა[წ]დიდებისათუის დი-

დად მომჭირნესა და ძალის მიმცემთა სოლა¹¹ლ ა შ უ ი ლ ს ოხიაყორჩს ე ლ ი ზ ბ ა რ ს , შუილთა თქუენტა ბოქაულთუხუ¹²ცეს[ს] ზ უ რ ა ბ ს , შუილთა და მომავალთა სახლისა თქუენისათა, – ყოველთავე.

[მას] ჟა¹³მსა, ოდეს ჩუენის ნებაამყოფლობითა და შემოკითხულობითა ბედნიერს ყე[ენ]¹⁴თან ნახუედით, და თქუენის სამკუიდროს მამულების ოქმი იმათაც ებო¹⁵ძებინათ, მოგუიდეგით კარსა და თქუენის სამკუიდროს მამულების წყალო¹⁶ბას დაგუაჯენით. ჩუენცა ვიგულეთ და ვიგულს- მოდგინეთ, ვისმინეთ აჯ¹⁷ა და მოხსენება თქუენი, შეგინყალებთ და გიბოდ- ეთ თქუენი სამკუიდრო და¹⁸ ამოვარდნილის, თქუენისავ სახლის საკერ- ძო სოფელი კ უ მ ი ს ი , რაც¹⁹ დღეს ჩუენს გამდელს არ ეჭიროს, იმას გარდაის- სულობით, ამ წესითა,²⁰ რომე თქუენს ნათესავს იქ ჳელი არა ჰქონდეს; აგრევე – სოფელი ღ უ ე თ უ ბ ა | ²¹ნ ი და ა ს უ რ ე თ ი . ესეები ყოვლითურთ უნაკლულოდ, მთითა, ბარითა, წყლითა და²²წისქუილითა, ველითა და ვენაწითა, შენითა და ოწერითა, საწმრითა და უწმრ²³ითა, ტყ- ითა და სანადიროთა, შესავლითა და გასავლითა, საძებრითა და უძებრ²⁴- ითა, ყოვლითურ[თ] თქუენთუის და თქუენტა შუილთათვის გვიბოდებია სამკუიდროდ |²⁵ და საბოლო[ო]დ, ყოვლის კაცისაგან უცილებზად.

გქონდეს და გიბედნიე²⁶როს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენსა ერდგულად სამსახ- ურსა შინა და არაოდეს არ მოგე²⁷შალოს არა ჩუენგან და არა შემდგომად სხუათა მეფეთა და მეპატრონე²⁸თაგან.

ანე, გიბ(ძანე)ბთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და სხუანო მო- საქმ²⁹ენო, ვინცა-ვინ იყუნეთ და ანუ დღეის ნაღმა იქნებოდეთ, თქუენცა ასრე³⁰ დაუმკუიდრეთ, რარიგადაც ამა ჩუენგან ნაწყალობევსა სიგელსა შინა ენერო³¹ს, და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შე[ე]ცილებით, თუინიერ შეწევნისა და³² თანადგომისაგან კიდე.

დაინერა ბ[რ]ძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმე, მაის³³[ი]ს იგ, ჳელითა კარის ჩუენისა მდივან-მნიგნობრის თ უ მ ა ნ ი |³⁴შ უ ი ლ ი ს ბ ი რ თ უ ე ლ ი ს ი თ ა .

ხელრთვები: როსტომ , მარია მ

გუმბათიანი ბეჭედი ლეგენდით: 𐌆𐌗𐌊 (ალლაჰ) ყაენის ფეჭთა მტუერი, როსტომ მეფე ვამტკიცებ.

გვიანდელი დამტკიცება:

რვაკუთხა ბეჭედი, გარშემო და შუაში მხედრული ლეგენდით: ქ. ღ(მრ- თისა)ითა, შ ა ჰ ა ბ ა ზ ი ს ფხთა მტვერი, ძე მეფე როსტომისა , ვ ა ხ - ტ ა ნ გ , ქორონიკონს ტმე (1658).

სხვა საბუთის კუთვნილი მინაწერი:

ქ. ეს გუჯარი აპკურისა (აკურისა?), არის ძველი და ნ ი ნ და უ კ ა ნ ს ა გ ა რ ე ჯ ო ს ი .

[هو]

حكم عالی شد آنکه بنابر شفقت و عنایت عالی در باره رفقت پناه سهراب بیگ اشیک آفاسی | او را بین الاقران و الاقسال سر افراز و از اشباه و اکفاه (اکفاه) ممتاز (ممتاز) کردانیده بموجبی که در ذیل بخط گرجی نوشته شده | از ابتدا ده ماهه تحاقوی نیل قری تله مزبور را بر بموجب بتیول او مقرر و مفوض فرموده ارزانی داشتیم رعایا حقاامربوره

قریه

قریه

قریه |

قوبان

كمیس سوی رسد تیول گمدیل

أصوریٹ |

مشارالیه را تیولداری با استقلال خود دانسته مالوجهات و كل حقوق دیوانی را از قرار معمول گرجستان باو جواب گفته قضایای سانحه را | سوی قضیه خون باو رفع نمایند مستوفی سر کار عالی در دفاتر ثبت و عملنماید چون نشان بمهر عالی رسد اعتماد نمایند تحریرا فی | شهر شعبان الحرام سنه ۱۰۶۷

ის არის მფლობელი!

აბუ ალი სულტან მირზა როსტემ-ხან. ჩემი სიტყვა

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზე, რომ მაღალი წყალობისა და ყურადღებები გამო ეპიკალასი ზ უ რ ა ბ - ბ ე გ ი ს მიმართ, თანასწორთა შორის ამაღლებული და მსგავსთა შორის გამორჩეული იქნა-რა ის, ჩვენ მას, ქვემოთ ქართულად დაწერილის საფუძველზე, ქათმის წლის ათთვეობის დასაწყისიდან ვუნყალობეთ და თიულად გაფუჩინეთ სამი [ქვემოთ] მოხსენიებული სოფელი: სოფელი კ უ მ ი ს ი , გამდელის თიულის წილის გამოკლებით. სოფელი დ ო უ ბ ა ნ ი , სოფელი ა ს უ რ ე თ ი . ხსენებული ადგილების გლეხებმა აღნიშნული [პირი] თავიანთ სრულუფლების თიულდარად უნდა ცნონ, მალუჯათი და მთელი სახელმწიფო გადასახადი საქართველოში [არსებული] წესის მიხედვით მას გადასცენ და [მათ შორის] მომხდარი [სასამართლოს] საქმეები სისხლის [სამართლის] საქმეების გარდა მასვე მიანდონ. მაღალი კარის მუსტოფემ [ეს ბრძანება] თავის დავთარში ჩანეროს და [მის მიხედვით] იმოქმედოს. როცა ნიშანი მაღალი ბეჭდით დაიბეჭდება, დაემორჩილნ (მას). დაინერა 1067 წლის შაბან ალ-ჰარამის თვეს.

საბუთის verso-ს პირველ და მეორე კეფზე, ასევე, მათი გადაბმის ადგილას დასმულია ერთი და იგივე ბეჭედი წარწერით: يا صاحب العصر و الزمان – „ო, საუკუნისა და დროის მფლობელო! მათ ქვემოთ – სარეგისტრაციო მინაწერი: هو قلمی شد – „დაინერა.“

**1657. 24 ივლისი. წყალობის ბანახლების წიგნი
როსტომ მეფისა ყოფიანაშვილებისადმი**

პირი: სეა, 1450-20/44; გადაწერილი დედნიდან რუსული მმართველობის პირების დაგთარში. საბუთი შეტანილია სარეგისტრაციოდ 1817 წლის 12 აპრილს, გატარებულია რეგისტრაციაში 1819 წლის 11 დეკემბერს ნომრით: №44.

თარიღი: ქორონიკონი ტმე (345), მკათათვის კდ, რაც უდრის 1657 წლის 24 ივლისს.

საბუთის დამწერი: მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

[ქ]. ნებითა და შენევნითა ღ(მრ)თისათა, ჩვენ, ღ(მრ)თივ-გვირგვინოსანმან და ორისავე ტახტისა და საბატონოს მპყრობელ-მქონებელმან, მეფეთ-მეფემან, ჳელმნიფემან პატრონმან როსტომ, და თანამეცხედრემან ჩვენმან, დედოფალთ-დედოფალმან პატრონმან მარიამ, პირმშომან ძემან ჩვენმან, პატრონმან ვახტანგ, ესე უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა გასათავებელი, მტკიცე და უცვალებელი წყალობის წიგნი და ნიშანი შეგინწყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენთა ერთგულთა და წესისაებრივ თავდადებით მრავალფერად ნამსახურთა, ერთობით ყორღანანთა და ს(რ)ულობით ენაგეთის მემკვიდრე მსახლობელთა შვილთა და მომავალთა სახლისა თქვენისათა, – ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და თქვენის სამკვიდროს, შიმშილათ უბნის, წყალობას დაგვეაჯენით. ჩვენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი, და მოკითხული ვქენით და, რა ენაგეთი დაქარსებულიყო, შიმშილათ უბანი ენაგეთის მკვიდრი მამული და მიწა ყოფილიყო. ბართიანის ერთ ხანად მესარჩლებოდენ, უსამართლოდ წამოჭიდება მოინდომეს და მაგისი დივანი თვით ჩვენ [ვ]უყავით: ბართიანთ არასდროსა და ჟამს შიმშილათ უბანთან ჳელი არა ჰქონებოდათ, ენაგეთის მკვიდრი მიწა და მამული იყო, არას ხორციელს კაცს ხელი არა ჰქონდა და არც არავის სარჩლობა მართებდა.

ანე, ისე სიგელი დაგვიმკვიდრებია და ერთობლით ყორღანანთათვის, და ერთობით ენაგეთს მსახლობელთ მემკვიდრეთ კაცთათვის გვიბოძებია ყოვლის ადამიანთ მონათესავეს კაცისაგან უცილებლად, სამკვიდროდ და საბოლოოდ, მისის მართლის სამართლიანის საქმითა და სამძღვრითა, მითით-ბარამდინ უნაკლულოდ, წყლითა, წისქვილითა, ველითა და ვენახითა, სახნავ-სათიბითა, შენითა და ოხრითა, საძებრითა და უძებრითა, შესავლითა და გასავლითა, სახმარითა და უხმარითა, ნასყიდითა და უსყიდითა ყოვლის მისის სამართლიანის საქმითა და სამზღვრითა.

არის ძველიდგან ამ შიმშილათ უბნის სამზღვარი, გარჩეული და გამორკვეული ზედათ მხრისაკენ, წინ წყაროს შარა რომე მარლობის ხევს გამოაბიჯებს, იმას აქეთი, რისაც ის წინ წყაროს შარა დაიტანს, იმას ქვეშეთი; ანდრის საქალაქო შარა რომე გამოიარს და ეს

წინ წყაროს შარა რომ შექცეურების, ან დრიულს ქალაქის შარის
სწორად, ასურეთის წყლამდისინ; იმას ქვეშეთ, რაც რომე გაღმა-გა-
მოღმა, რაც სამართლიანი საზღვარი შიმშილათ უბანს ჰქონებოდეს,
უკლებლივ ალგეთს გამოღმართი ეს არის, და ამ წესით დაგვიმკვიდრე-
5 ბია, ვითაც ჩვენს მდივანს, ყორღანაშვილს მერაბს ენაგეთს
მინის მამული არა ჰქონდა, ამ შიმშილათ უბანს თორმეტის დღის საყ-
ანე მინა და თორმეტის დღისა საქერე, რაც ამას წინათ მინა ჰქონებოდეს,
იმას გარდაის, გვიბოძებია და დაგვიმკვიდრებია სამკუიდროდ და საბოლა-
ოდ, ყოვლის კაცისაგან უცილებრად.

10 გქონდეს და გიბედნიეროსთ ლ(მერ)თ(მან).

ვინ იცის, და შიმშილათ უბნის წიგნი ჰქონდეს ვისმე, სიგლითა
ამით გაგვიცუდებია და მტკიცე და უცვალებელი ესე ოდენი არის. და ეს
მამული ერთობით ყორღანთან და ენაგელთ გაიყონ, ახალ-
15 ლშენელს სომეხი შუილსა და ფეიქრის შვილსაც იქ მამ-
ული ჰქონებია, და სხვას ენაგელს გლახასავით წილი უნდა დაუდონ
სამართლიანის საქმითა და არა დაქაქონ.

ანე, გიბძანებთ კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო და სხვანო მოსაქმენო,
ვინცა-ვინ იყვნეთ {და ანუ} დღეის წაღმა იქნებოდეთ, თქვენცა ასე დაუმტ-
20 კიცეთ, და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შექცევილებით, თვინიერ შენევენისა
და თანადგომისაგან კიდე.

დაინერა ბძანება და ნიშანი ესე, ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმე, მკათათვის
კდ, ჴელითა კარისა ჩვენისა მდივან-მწიგნობრის თუმანის შვილის
ბირთველისითა.

დედანს ჰქონია ორი ბეჭედი.

პირის სარეგისტრაციო მინანერები:

ასლიდამ თანასწორ არს ჩანერილი, სოვეტნიკი თავადი ითემურაზ
ბაგრატიოვანი.

სოვეტნიკი, თავადი დიმიტრი თარხანოვი.

მივიღეთ ეს წერილი, აღალო ყორღანოვი, სოლომონ ყორ-
ღანოვი.

272

**1657. 12 სექტემბერი. წყალობის განახლების წიგნი
როსტომ მეფისა ბიოკბი
ბაქათაშვილ-იოთამის შვილისა ღვი**

პირი: სეა, 1450-38/38; გადაწერილი დედნიდან რუსული მმართველო-
ბის პირების დავთარში. საბუთი შეტანილია სარეგისტრაციოდ 1817 წლის
12 აპრილს, გატარებულია რეგისტრაციაში: 1823 წლის 23 ნოემბერს, ნომ-
რით: №38.

458

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტმე (345), ენკენისთვის იბ, რაც უდრის 1657 წლის 12 სექტემბერს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

[ქ]. ნებითა და შეწვევითა მლთისათა, ჩვენ, მეფეთ-მეფემან, ჯელმნი-ფემან პატრონმან როსტომ, თანამეცხედრქემან ჩვენმან, დედოფალთ-დედოფალმან პატრონმან მარია, პირმშომან და სასურველმან ძემან ჩვენმან, პატრონმან ვახტანგ, ესე ამიერთ უკუნისამდის, ჟამთა და ხანთა საბოლოდ გასათავებელი წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგინწყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენთა ერდგულთა და მრავალფერად თავდადებით ნამსახურსა ყმასა, ბარათაშვილს - იოთამისშვილებს გიორგის, ბეჟანს, გივს და ერასტის, შვილთა თქვენთა შერმადინს, შვილთა და მამავალთა სახლისა თქვენისათა, - ყოველთავე.

მას ჟამს, ოდეს მოგვქიდეგით კარსა და თქვენს მამა-პაპათ სამკვიდროს დურსუნასშვილს მირიანას დაგვეაჯენით, ჩვენცა მოკითხული ვქენით და დრო-შემოგდებით ჩაჩიკასშვილს დაეჭირა, უსამართლოთ ჰყვანდა. სამართალი ვქენით და თქვენი მამული თქვენვე გიბოძეთ შენითა და ოხერთა, ველითა და ვენახითა, წყლითა და წისქვილითა, მთითა და ბარითა, ჭალითა და ჭურ-მარნითა, შესავლითა და გასავლითა, ნასყიდითა და უსყიდითა.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩვენსა ერდგულად სამსახურსა შიგან და არაოდეს არ მოგეშალოს ვანთ დურსუნასშვილი მირიანა, არა ჩვენგან და არა შემდგომად სხვათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბძანებ კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო და სხვანო მოსაქმენო, თქვენცა ასე გაუთავეთ, რარიგადაც ამა ჩვენსა ნაწყალობევსა წიგნსა შიგან ეწეროს და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შეეცილებით, თვინიერ შეწვევისა და თანამდგომობისა კიდე.

ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმე, ენკენისთვის იბ, ჯელითა კარისა ჩვენისა მდივან-მწიგნობრის თუმანისშვილის ბირთველისათა. ეს ბძანება ასე უნდა გათავდეს.

დედანს ჰქონია ხელრთვები: როსტომ, მარია

დედანს ესვა ბეჭედი.

სარეგისტრაციო მინაწერები: ასლთან სწორ არს, თ(ავად)ირატიევი.

სოვეტნიკი თავადი გაბრიელ რატიევი.

მივიღე, მე, კნინი{ა}მბარ{ა}თო{ვ}ისმა მარია.

**1657 წ. პირობის წიგნი მეფე როსტომისა
როსებ მაცაზშილისადმი**

დედანი: ხეც, Ad-944; თეთრი თხელი ქაღალდი; 29,5X14,7 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მელანი; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ.

თარიღი: ქორონიკონი ტმმ (345), რაც უდრის 1657 წელს.

ქ. ნებითა და შენევნითა ღ(მრ)თისათა. ჩუენ, |² ქართლისა და კახეთისა, – ორისავე მპყ³რობელმა, მეფეთ-მეფემან, პატრონმან |⁴ როსტომ, ძემან და სასურველმა ჩუენმ⁵ან, ბატონი შვილმა, პატრონმან ვახტანგ, |⁶ ესე წყალობისა საიმედოვნო წიგნი გიბოძეთ |⁷ თქუენ, მაცაშვილს როსებს.

მას ჟამსა, ოდ⁸ეს კურთხეული თქუენი ძმა ლუარსაბ |⁹ ჩუენ გავზარდეთ და დიად ჩუენი ერდგული, |¹⁰ კარგი მოსამსახურე და სამსახურის მომჭირნ¹¹ე, თავგარდადებული იყო, ის მის მეუფეს მი¹²ებარა და თქუენ თქუენის მამულის საიმედ¹³ოვნოს წიგნს დაგვეაჯენით. ჩუენ ვისმინეთ აჯ¹⁴ და მოხსენება თქუენი, ღ(მრ)თის უტყუვრის |¹⁵ მადლმან და ბედნიერის ყაენის თავის მზემან, |¹⁶ რომე რისაც მამულის მქონებელი თქუენი ძ¹⁷მა ლუარსაბ და თქუენ იყუნეთ, თუ თქუენ |¹⁸ ჩუენი ერდგული იყუნეთ, იმაზედ არ დაგამცრ¹⁹ოთ და არც წაგართვათ.

ამის გათავების თავდ²⁰ებად მოგუიციემია ღ(მერ)თი და ყოველნი მისნი წმი²¹დანი, ზეცისა და ქუეყანისანი, ჯორციელნი და უჯორ²²ცონი.

ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმე.

ხელრთვა: როსტომ

**1657 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა მაცაზს
ბარათაშვილისადმი**

პირო: სეა, 1450-15/140; გადაწერილი დედნიდან რუსული მმართველობის დაწესებულების პირების დავთარში. ქართულ-სპარსული; შესულია რუსული მმართველობის რეგისტრაციაში 1817 წლის 12 აპრილს, გატარებულია 1820 წლის 2 ოქტომბერს ნომრით: №123.

თარიღი: ქორონიკონი ტმე (345), რაც უდრის 1657 წელს.

საბუთის დამწერი: მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

[ქ]. ნებითა და შენევნითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, ღ(მრ)თივ-აღმართებულმან და ღ(მრ)თივ-დამყარებულმან, ორისავე ტახტისა და საბატონოს

მპყრობელ-მქონებელმან, მეფეთ-მეფემან, ხელმწიფემან პატრონმან როსტომ, და თანამეცხედრემან ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფალმან პატრონმან მარიამ, პირმშომან და ძემან ჩუენმან, პატრონმან ვახტანგ.

ესე უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა გასათავებელი, მტკიცე და უცვალებელი წყალობისა ნიგნი და ნიშანი შევინყალებთ და გიბოძებთ თქუენ, ჩუენთა ერდგულთა და წესისაებრ მრავალფერად თავდადებით ნამსახურთა, ჩუენთან აღზრდილ-შეზდილთა და ჩუენის მორჭმა-გადიდებისათუის დიდად მომჭირნესა და ძალის მიმცემთა ყმათა, ბარათასშუილს, სახლთუხუცეს პატრონს ყაფლანს, შვილთა თქუენთა: პაპუნასა, 5
ასლანს, ვახტანგს, თამაზს, გიორგის და ბიძაშუილთა 10
თქუენთა: გიორგის, ბეჟანს, გივსა, ერასტის და მომავალთა სახლისა თქუენისათა, – ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს სულკურთხეულის ბატონის, პაპის ჩვენის, მეფის ლუარსაბის ჟამში, თქუენის სახლისკაცნი, დიდი ორბელი და 15
იოთამ გაყრილი იყუნენ, და ტაშირს, რაც თქუენი მამა-პაპათ სამკუიდრო მამული ყოფილიყო, ყუელა გაგეყოთ და განაყარის ნიგნი და ხელმწიფეთ ნიშანიც ხელთ გეჭირათ. და ამას წინათ, ვინცა-ვინ ლორეს 20
მჯდომი ხანი და სულთანი ყოფილა, ვერცა-ვის ეხსენებინა და არც გაგონილიყო.

ახლახანად ბოსჩალუა ისახან სულთან წამოგედავათ, ისინიც ჩუენს კარზედ მოვიხმეთ, არაგვის ერისთავი, ქსნის 25
ერისთავი, ამილახორი, ციციშუილნი, ჯავახი-შუილი, დივანბეგი როინ და სულქართუელნი დარბაისელნი, დივანში დავახუედრეთ. თქუენი განაყარი ნიგნებიც ვავიკითხეთ და 30
ისახან სულთანს სანათი და ჰოქმი არა ჰქონდა და კიდეც გამტყუვნდა. და არც კულავ ლორი და ღმე ამ ალაგების ცილობა ქნილიყო და არც ხელი ჰქონებოდა, და თქუნს სიგელსა და განაყარს ნიგნშიაც გინერიათ, ტაშირს შირჩა, პატი, წითელი ეკლესია, 35
დეღუ, ყულღანის სოფელი, აკოფას სოფელი, ქუკის სოფელი, ყოშა, ქილისა, შიშთაფა, დიაკუნის ქვა, სომხურად მინდაქარი ჰქუიან, სოფელი ჯილღი და ჯილღის წყალი რომ ჩამოვარდება, იმას იქათი, სამართლიანის საქმითა, მთით-ბარამდისინ, ყოვლის მათის სამჭმოთა, ავდარასა და 40
ბარქდარა {ს} შუა საქარავნო დიდი შარა რომ გაიარს, მარჯუნივსა-ბარათაშუილოსაკენ საბარათიანო არის, და მარცხნივ ბარქდარა დარჩება, ის სალორო არის. ყანლუჯას გზა რომ შეიარს, იმას ზედანთისა ბარათაშვილო არის, რასაც ლელკარი გარმოხედავს და სასომხითო არის, იმას გარდაის, ლორისა არის და ნურავინ ეცილების.

რარიგადაც ამას წინათ ბედნიერს ბატონს პაპაჩუენს, მეფეს ლუარსაბს თქუენის მამულის განაყარი ნიგნი და სიგელი დაუდებია,

ჩუენცა იმავე წესითა სამკუიდროდ და საბოლოდ დავგიმკუიდრებია მთით-ბარამდისინ.

ქონდეს და გიბედნიეროს ლ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენსა ერდგულად სამსახურ-სა შიგა და არაოდის არ მოგეშალოს არა ჩუენგან და არა სხუათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბძანებთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და სხუანო მოსაქმენო, თქუენცა ასრე დაუმკუიდრეთ და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შექეცილებით, თუინიერ შენევენისა და თანადგომისაგან კიდე.

დაინერა ბძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმე, ხელითა კარისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობრისა ბ ი რ თ უ ე ლ ი ს თ უ მ ა ნ ი შ უ ი ლ ი ს ი თ ა .

დედანს ესვა ბეჭდები: რ ო ს ტ ო მ , მ ა რ ი ა მ

XIX საუკუნის სარეგისტრაციო მინაწერები:

ასლიდამ თანასწორ არს ჩანერილი, სოვეტნიკი, თა(ვად)ი თ ე ი მ უ რ ა ზ ბ ა გ რ ა ტ ო ვ ა ნ ი .

სოვეტნიკი, თა(ვადი) დ ი მ ი ტ რ ი თ ა რ ხ ა ნ ო ვ ი .

ნამდვილი წერილი მივიღე მე, თა(ვად)ი ზ უ რ ა ბ ო რ ბ ე ლ ი ა ნ ო ვ ი .

კომენტარი იხ. საბუთთან: ხეც, Hd-1919.

275

1657 წ. წყალობის ბანახლების წიგნი როსტომ მეფისა ბრიბოლ ჰრაბაშერაშვილისადმი

დე დ ა ნ ი : სეა, 1448-1053, მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 42,5X15 სმ. შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი და სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; საბუთს აქვს მცირე დაზიანებები, რომლებიც შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. საბუთი ქართულ-სპარსულია.

თ ა რ ი ღ ი : ქორონიკონი ტმმ (345), რაც უდრის 1657 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

ქ. ნებითა და შენევენითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, ლ(მრ)თივ-¹გუირ-გუინოსანმან, მეფეთ-მეფემან, ჳელმწიფემან პა³ტრონმან რ ო ს ტ ო მ , და თანამეცხედრემან ჩუენმან,⁴ დედოფალთ-დედოფალმან, პატრონმან მ ა რ ი ა , და ძეთა⁵ ჩუენთა, პატრონმან ვ ა ხ ტ ა ნ გ , ესე წყალობისა⁶ ნიგნი და ნიშანი შეგიწყალეთ და გიბოძე⁷თ თქუენ, მოქალაქეს ქ რ ა კ ა - ვ ე რ ა შ უ ი ლ ს , |⁸ ჩუენს მკერვალს უ მ ე კ ა შ უ ი ლ ს გ რ ი გ ო ლ ა - ს ა , |⁹ ძმასა შენსა: შ ა ვ ე ლ ი ს , ბ ე რ უ ა ს ა , შუილსა შე¹⁰ნსა უ მ ე კ ა - ს ა და მომავალთა სახლისა თქუენისათა, |¹¹ - ყოველთავე.

მას ჟამს, ოდეს თქუენი სამკუიდრო მამუ¹²ლ[ი გამოგართვი], ცოტას

ხანს საყინულედ¹³ გავაკეთეთ. და მასუკან მოკითხული ვქენით, ვითა¹⁴ ც
თქუენი სამკუიდრო იყო, ისრევ თქუენ გიბოძე¹⁵ საყინულე ბ უ რ ჯ ი ს
გარეშემოთა, შესავლითა და¹⁶ გასავლითა. ასრე რომე, არც თქუენს ნათე-
სავსა¹⁷ და არც სხუას მოქალაქესა და არც ჩუენს საბატონ¹⁸ოს კაცს ჴელი
არა ჰქონდეს.

ქონდეს და გიბედნ¹⁹იეროს ღ(მერ)თმან.

ანე, გიბ(ძანე)ბთ კარისა ჩუენისა²⁰ ვექილ-ვეზირნო და სხუანო მო-
საქმენო, ქალაქი²¹ს მოურავნო და მოჴელენო, ვინცა-ვინ იყუნეთ და²² ანუ
დღეის წალმა იქნებოდეთ, თქუენცა ასრე²³ გაუთავეთ და ნურაოდეს ნუ
მოუშლით და²⁴ შე{ე}ცილებით, თუინიერ შენევისა და თანადგო²⁵მისა-
გან კიდე.

დაინერა ბ(ძანე)ბა და ნიშანი ესე²⁶ ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმე, ჴელითა
კარისა ჩუენისა მდივან-მ²⁷ნიგნობრის თ უ მ ა ნ ი შ უ ი ლ ი ს ბ ი რ თ ვ -
ე ლ ი ს ი თ ა .

კომენტარი:

მეფის მკერავს გვარი – ჭრაკავერაშვილი მიღებული აქვს თავისი
სახელოდან. ნიშანდობლივია, რომ სხვა მსგავსი გვარის პერსონა
აღარ გვხვდება ქართულ დოკუმენტებში. როგორც ჩანს, მისმა შთამო-
მავლობამ აღარ განაგრძო იგივე სამსახური მეფის კარზე და გვარის
აღნიშნული ფორმაც დაიკარგა.

276

1657 წ. წყალობის ბანახლების წიგნი როსტომ მეფისა თავისი სასაფლავს აზნაუჭიშვილის თანია ბაბრქიელისშვილისაღმი

პ ი რ ი : სეა, 1449-25, გადაწერილია მოყვითალო ფერის სამ ფურცელ-
ზე. შავი ფერის მეღანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ერთწერტი-
ლი ყოველი სიტყვის შემდეგ; კიდევები რესტავრირებულია. საბუთი წარდ-
გენილია რუსული მმართველობის რეგისტრაციაში 1817 წლის 12 აპრილს,
გატარებულია – 1821 წლის 30 ივლისს.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტმე (345), რაც უდრის 1657 წელს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : სამეფო კარის მწიგნობარი თუმანიშვილი
ბირთველი.

[ქ.] ნებითა და შენევნითა ღ(მრ)თისათა, ჩვენ, ღ(მრ)თივ-გვირგვი-
ნოსანმან, მეფეთ-მეფემან, ჴელმნიფემან პატრონმან როსტომმან,
თანამემცხედრემან დედოფალთ-დედოფალმან, პატრონმან მ ა რ ი ა მ,
პირმშომან ძემან ჩვენმან, პატრონმან ვ ა ხ ტ ა ნ გ .

ესე საბოლოოდ ჟამთა და ხანთა გასათავებელი, მტკიცე და უცვალებელი ნყალობის ნიგნი და ნიშანი შეგინყალებთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენის სასაფლაოს აზნაურშვილთა, გ ა ბ რ ი ე ლ ი ს შ ვ ი ლ ს თ ა ნ ი ა ს ა , ძმა-სა შენსა ბ ე რ უ კ ა ს ა , შვილთა: ე ბ ი ტ ა ს ა , ი ე ს ე ს ა , ზ ე დ გ ი ნ ს ,
5 ი ო რ ა მ ს , დ ა ვ ი თ ს , ს ე ხ ნ ი ა ს ა და მომავალთა სახლისა თქვენი-სათა, – ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს თქვენ და თქვენი თ ე ლ ო ვ ნ ე ლ ნ ი ყმანი ცოტა საქმეზედ დამდურებულ იყავით და აქ, ა ვ ლ ა ბ ა რ ს ჩამოვიდნენ, ვითაც
10 ს ვ ე ტ ი ს ც ხ ო ვ ლ ი ს ყმანი იყვნენ, და თქვენ სამკვიდროდ მოგცემო-და. აგიყარეთ და გიბოძეთ დ ა თ უ ა ა ს ლ ა ნ ა შ ვ ი ლ ი , მ გ ე ლ ა შ -
ვ ი ლ ი გ ო გ ი ა , შ ა ქ ა რ ა შ ვ ი ლ ი ბ ე რ ი კ ა და თ ე ლ ო ვ ა ნ ს მსახლობელნი გლეხნი ერთობით – მითითა, ბარიითა, ნყლითა და წისქვილ-ითა, ველითა და ვენახითა შენითა და ოხერიითა, შესავალ-გასავლითა, სახ-მარიითა და უხმარიითა, ნასყიდითა და უსყიდითა. ეგრეთვე თქვენ, რისაც
15 მამულის მქონებელნი იყვნეთ, ყოვლითურთ დაგვიმკვიდრებია თქვენთვის და თქვენთა შვილთათვის.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩვენსა ერთგულად სამსახ-ურსა შინა და აროდეს {ს} არ მოგეშალოს.

ანე, გიბრძანებთ კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო და სხვანო მოსაქმე-
20 ნო, თქვენც ასრე გაუთავეთ და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შეეცილებით, თვინიერ შეწვენისაგან კიდე.

დაინერა ბძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტმე, ჴელითა კარისა ჩვენისა მდივანმნიგნობრის თ უ მ ა ნ ი ს შ ვ ი ლ ი ს ბ ი რ თ ვ ე ლ ი ს ა თ ა .

ხელრთვა: რ ო ს ტ ო მ

ბეჭედი: მ ა რ ი ა მ

პირის სარეგისტრაციო მინანრები:

ასლთან თანასწორე არის, თა(ვადი) დ ი მ ი ტ რ ი , ზ უ რ ა ბ ო რ ბ ე -
ლ ი ა ნ ო ვ ი .

ასლიდან თანასწორს გადმონერილი, თა(ვადი) ი ო ს ე ბ ს ო ლ ა ლ ო ვ ი .

ამისი ასლი მივიღევ მდივანმა მ ა ლ ა ლ ო ვ მ ა ი ო ს ე ბ .

სოვეტნიკი, თა(ვადი) ო თ ა რ კ ა რ ბ ე ლ ო ვ ი .

1657 წ. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა მურვან ოშაშვილისადმი

დ ე დ ა ნ ი : სეა, 1448-5291, მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 32X15,7 სმ., შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ან სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; საბუთის დაზიანებული ადგილები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტმმ (345), რაც უდრის 1657 წელს.
საბუთის და მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

ქ. ნებითა და შენენითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, ღ(მრ)თივ-
გური²გუინოსანმან და ორისავე საწელმნიფოს მპყრობელ-მქ[ო]³ნებელ-
მან, მეფეთ-მეფემან, პატრონმან რ ო ს ტ ო მ , და⁴ თანამეცხედრემან 5
ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფალმან, პა⁵ტრონმან მ ა რ ი ა მ , და ძემა
ჩუენმან, პატრონმან ვ ა ხ ტ ა ნ ⁶გ .

ესე უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა გასათავებელი,⁷ წყალობისა წიგნი
და ნიშანი შეგინყალეთ და⁸ გიბოძეთ თქუენ, ჩუენთა ერდგულთა და თა-
ვდადებ⁹ით ნამსახურთა ყმათა: რ უ ს ა შ უ ი ლ ს მ უ რ ვ ა ნ ს , ძ¹⁰მასა
შენსაშ ა ლ ვ ა ს ა და შუილთა თქუენთა ი ე ს ე ს , თ ა მ ა | ¹¹ზ ს და სახ-
ლისა მომავალთა, – ყოველთავე.

მას ჟამსა, ო¹²დეს მოგუიდეგით კარსა და მამულის წყალობას¹³
გუიაჯენით, ჩუენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენ¹⁴ი, მოკითხუ-
ლი გიყავით და ამოვარდნილის და მ ღ ა | ¹⁵ნ ა შ უ ი ლ ი ს ზ ა ქ ა რ ი ა ს
კერძი მამული, სახლ-კარი, მ¹⁶ითითა, ბართა, ველითა და ვენაჭითა,
ჭურ-მარნითა,¹⁷ შენითა და ოჯერითა, შესავლითა და გასავლითა,¹⁸ საძებ-
რითა და უძებრითა, ყოვლითურ უნაკლულო¹⁹დ თქუენთუის და თქუენთა
შუილთათუის გუიბოძებია.

[გ]ქო²⁰ნდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩუენსა ერდგულად²¹
სამსახურსა შინა, და არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩ²²უენგან და არა სხუ-
ათა მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბ(ძანე)ბთ²³ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და სხუანო მო-
საქ²⁴მენო, თქუენცა ასრე გაუთავეთ და ნურაოდეს ნ²⁵უ მოუშლით და
შე[ე]ცილებით.

დაინერა ბ(ძანე)ბა და²⁶ ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმე, ჴელითა
კარისა ჩუენისა²⁷ მდივანმწიგნობრის თ უ მ ა ნ ი შ უ ი ლ ი ს ბ ი რ -
თ უ ე | | ²⁸ლ ი ს ი თ ა .

პირველაც თქუენთუის გუებოძებინა და ახ²⁹ლაც ამ სიგლით დაგუი-
მკუიდრებია. და ღ ა რ ი ბ ა ს თავის ხოდა³⁰ბუნი ამასწინათ საჯილდაოდ
გიბოძეთ და ისიც სა³¹ბოლო{ო}დ დაგუიმკუიდრებია.

ხელრთვები: რ ო ს ტ ო მ , მ ა რ ი ა მ

ბეჭედი: |³² ვ ა ხ ტ ა ნ გ

გვიანდელი დამტკიცებები:

აშიაზე: ქ. ესე ბძანება და სიგელი ჩუენცა ასრე გავათავეთ, რარიგათაც
ამ³³ სიგელში ეწეროს, თქუენთა და თქუენთა შვილთათვის გიბოძებია ჩუენ,
|³⁴ ბატონისშვილს გ ი ო რ გ ი ს .

ბეჭედი: გ ი ო რ გ ი - მ ი რ ზ ა (გიორგი XI).

verso-ზე:

ქ. ჩვენ, ბ ა ტ ო ნ ი შ ვ ი ლ მ ა ნ , პატრონმა ლ ე ვ ა ნ , ბძანება³⁵ და სიგელი ჩვენცა ასრე და[ვ]უმტკიცეთ.

ხელრთვა: |³⁶ ლ ე ვ ა ნ (მუხრანბატონი).

ქ. ჩვენ, მეფეთ-მეფემან, პატრონმა ვ ა ხ ტ ა ნ გ , ეს³⁷ ბძანება ჩვენც გვიბძანებია, რარიგათაც ამა³⁸ მეფეთა წერილში სწერია, ქ(ორონი)კ(ონ)ს უთ (1721).

ხელრთვა: |³⁹ ვ ა ხ ტ ა ნ გ

ოთხკუთხა ბეჭედი ლეგენდით: „მე, ფეხთგანბანილთა მიერ ეკლესია ვა-
დიდე“. ნუსხა-ხუცურად: ე რ ე კ ლ ე (ერეკლე II).

ხელრთვა: ე რ ე კ ლ ე

გვიანდელი მინაწერი: ქ. რ ო ს ტ ო მ მეფისა.

**1658 წ. 10 იანვარი. წყალობის წიგნი ოსტომ მეფისა
ოჭიკა შალიკაშვილისადმი**

პ ი რ ი : სეა, 1450-35/129; გადაწერილი დედნიდან რუსული მმართველობის პირების დავთარში. საბუთი შეტანილია სარეგისტრაციოდ 1817 წლის 12 აპრილს, გატარებულია რეგისტრაციაში: 1823 წლის 15 ნოემბერს, ნომრით: №127.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტმვ (346), იანვრის ი, რაც უდრის 1658 წლის 10 იანვარს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი გიორგი თუმანიშვილი.

[ქ]. ნებითა და შეწევნითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფეთ-მეფემან, ჯელ-
მწიფემან პატრონმან რ ო ს ტ ო მ , თანამემცხედრემან ჩვენმან, დედო-
ფალთ-დედოფალმან, პატრონმან მ ა რ ი ა მ , პირმშომან და სასურველმან
5 ძემან ჩვენმან, პატრონმან ვ ა ხ ტ ა ნ გ , ესე წყალობისა წიგნი და ნიშანი
შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენთა ერდგულთა და ნამსახურთა ყმა-
თა, შ ა ლ ი კ ა შ ვ ი ლ ს რ ო ქ ი კ ა ს , შვილთა თქვენთა პ ა ჯ უ ნ ა ს ა და
მამავალთა სახლისა თქვენისა, – ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და თქვენის მამულის სიმედოვნოს
წიგნის გა{ა}ხლებას დაგვიაჯენით, შეგინყალეთ და სიგლითა ამით გაგი-
10 ახლეთ, ასრე რომე, რისაც მამულის მქონებელი იყო, არაოდეს არ მოგეშა-
ლოს არა ჩვენგან და არა შემდგომად სხვათა ჯელმწიფეთაგან.

ანე, უზედაესთა მოგახსენებთ და უქვედაესთა გიბძანებთ, კარისა
ჩვენის ვეჟილ-ვეზირნო და სხუანო მოსაქმენო, ვინცა-ვინ იყვნეთ და ანუ
დღეის წაღმა იქნებოდეთ, თქვენცა ასრე გაუთავეთ. და ნურაოდეს ნუ მოუ-
15 შლით და შე{ე}ცილებით, თვინიერ შეწევნისა და თანადგომისაგან კიდე.

დაინერა ბძანება და ნიშანი ესე, ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტმვ, იანვრის ი, ჯელ-

ითა კარის ჩვენის მდივანმწიგნობრის თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი ს გ ი ო რ - გ ი ს ი თ ა .

ფ ხ ვ ე ნ ი ს ს ა , ს კ რ ა ს ა და ძ ე ვ ე რ ა ს არა მოგიშლოთ-რა და არც წაგართვათ.

დედანს ესვა ბექდები: რო ს ტ ო მ , მ ა რ ი ა მ

პირის სარეგისტრაციო მინაწერები: ასლთან სწორ არს, თა(ვადი) რ ა ტ ი ე ვ ი .

სოვეტნიკი თავადი გ ა ბ რ ი ე ლ რ ა ტ ი ე ვ ი .

ასლი, წერილი მივიღე, თა(ავად)ი ი ო ს ე ბ შ ა ლ ი კ ო ვ ი .

კომენტარი:

შალიკაშვილი როჭიკა – შალიკაშვილები სამცხე-საათაბაგოს თავადები იყვნენ. სამცხის ოსმალთაგან მიტაცების შემდეგ შალიკაშვილებმა დატოვეს იქაურობა და ქართლში გადასახლდნენ. როსტომმა როჭიკას მამულები უბოძა ფხვენისში, სკრასა და ძევერაში. იგი ფლობდა ბოქაულთუხუცესის სახელოს (ოთხმეზური გ. დისერტაცია, გვ. 144-145). როჭიკამ საფუძველი დაუდო შალიკაშვილთა განშტოებას – როჭიკაშვილების საგვარეულოს. ამაზე მიუთითებს ვახუშტი ბატონიშვილი: „როჭიკაშვილი არს შალიკაშვილი, მოვიდა სამცხიდან“ (ვახუშტი, გვ. 34). მისი შვილები შალიკაშვილებადაც იწოდებოდნენ და როჭიკაშვილებადაც.

**1658 წ. 10 აპრილი. შაჰშაჰელების ბანახლების წიგნი
როსტომ მეფისა თბილელ ელისეასადმი**

დედანი: ხეც, Ad-551; თეთრი სქელი ქაღალდი; 49,2X27,2 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მელანი; განკვეთილობის ნიშანი: სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. დაზიანება: გაცრეცილია, დაზიანებულია საბუთის კიდები. საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპარსული. სპარსული ტექსტი დაწერილია საბუთის Ir-ს ზედა ნაწილში, გვერდულად, რის გამოც იკითხება ზევიდან ქვევით.

გამოცემები: ჟორდანია, 1897: გვ. 473 (შემოკლებით); ჟორდანია 1896: გვ. 211-212.

ქ. სახელითა სახიერისა, არსება დაუსაბამოსა, დაუსრულებელისა, უხილავისა, ძალ-განუზომელისა ლ(მრ)თისა, მ(ამის)ა, ძ(ის)ა |² და ს(ულის)ა ნ(მიდი)სა, მეოხებითა ყ(ოვლა)დნმინდისა, ლ(მრ)თისმშობელისა, მარადის ქალწულისა მ ა რ ი ა მ ი ს ა თ ა , წმინდათა ზეცისა ძალ|³თა, უწორცოთა ანგელოზთა და მთავარანგელოზთა, წმინდათა წინასწარმეტყუელთა, მო-

ციქულთა, მღვდელმობღუართა, მონ⁴ამეთა და ყოველთა წმინდათა ლ(მრ)თისათა, ზეცისა და ქუეყანისათა თ(ავდე)ბ(ობი)თა.

ჩუენ ლ(მრ)თივ-აღმართებულმან, ლ(მრ)თივ-დამ⁵ყარებულმან და ღმრთივ-გუირგუინოსანმან მეფეთ-მეფემან პატრონმან როსტომ, და თანამეცხედრემან ჩემმან, დედოფ⁶ალთა-დედოფალმან პატრონმან მარიამ, პირმომან და სასურველმან ძემან ჩუენმან, პატრონმან ვახტანგ, ესე⁷ უკუნისამდი სამკუიდროთ და საბოლოოთ გასათავებელი, მტკიცე და უცუალეხელი სიგელი მოგართუით თქუენ, ქალაქს სიონთა⁸ წმინდასა ლ(მრ)თისმშობელსა და მდგომარესა წინაშე შენსა, მჯდომარესა სათბილელოსა ზედა, ეფისკოპოსს, თბილელს, პატრონს ელიეს.

ასრე და ამა პირსა ზედან, რომე იპრიანა მონყალემ⁹ან ლ(მერ)თ(მა)ნ და ბედნიერმან ყეენმან, ჩუენს სამკუიდროს¹⁰ სამეფოსა და საბატონოზედა გამოგუგზავნა. და მოვედით და ჩუენთანა აღზდილი, ჩუენი ერდგული და ნამსახუ¹¹რი ყმა, სუფრაჩი ჰამზაბეგ თან მოგუყუა და შეუტყობრად სიონთა ლ(მრ)თისმშობელის მამულში, ამავე საყდრის გ¹²ვერდით დავასახლეთ. რადგან შეიტყო, რომ საყდრის მამული არის და საბოლოოთ დ ჩემს შვილთ არას არგებსო, მის¹³სავ სიცოცხლეში, თავისის ნებამყოფლობით, სიონთა ლ(მრ)თისმშობელს უდებდა და სოფელმან არ დააცა-ლა, მის მეუფეს მიებარა.

¹⁴ან, ვითაც საყდრის შეწირული მამული იყო, თქუენ ნაშენების ფასი მოგუართუით და ჩუენ თქუენგან მორთმეული ფასი¹⁵ მის შვილს [ვ]უბოძეთ, და საყდრის ალაგი თქუენ დაგანებეთ ამ წესითა და საქმით, რომე დღეის წაღმა არას კაცს ჳელი¹⁶ არა ჰქონდეს, რადგან ძველითგან საყდრის შემონირული იყო და ძუელს გუჯარშიაც ეწერა. ჳელახლად, ჩუენად სადღეგრძელოდ¹⁷ და გასამარჯვებლად, ჩუენც შემოგუინირავს. არას კაცს ჳელი არა აქუს, არცა მეფესა და არცა დედოფალსა და არცა უფლისწულსა,¹⁸ არცა ქართველსა და არცა თათარსა.

ვინცა, რამანცა ადამის მონათესავემ კაცმან ამისად შლად ჳელყოს, მასმცა რისხავ¹⁹ს თავათ დაუსაბამო ლ(მერ)თი, მამა, ძე და სული წმინდა და ყოველნი წმინდანი ლ(მრ)თისანი, ზეცისა და ქუეყანისანი, ჳორციელნი და უჳო²⁰რცონი.

ვინ იცის, თუ ამზაბეგის²¹ან შვილი და ან ნათესავი გამოჩნდეს და ნაშენების ფასზედ სარჩლა დაიწყოს, ჩუენ გარდაგუინ²²ყუეტი და ნაშენების ფასიც ჩუენ გამოგუირთმევი, და იმას ამ ალაგთან თქუენს მეტს ჳელი არავის ჳქონდეს.

გქ²²ონდეს თბილელნო, ჩუენსა ერდგულობასა და სიონისა ლ(მრ)თისმშობელისა სამსახურსა შიგან. არაოდეს არ მოგეშალო²³ს, არა ჩუენგან და არა სხუათა მეპატრონეთა მეფეთა, დედოფალთა და უფლისწულთაგან.

ანე, გიბ(რძან)ებთ კარისა²⁴ ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და სხუანო მოსაქმენო, ქალაქის მოვრავო, მელიქო და მამასახლისო, თქუენცა ასრე დაუმტკიცეთ, რა²⁵რიგადაც ამა, ჩუენგან შეწირულს სიგელში ეწეროს.

დაინწერა ბძანება და ნიშანი – პირველიდგან ს ი ო ნ თ ა ლ(მრ) თისმ²⁶შობლის მამული, კიდევ ჩუენგან გაახლებული შენირულობითა ნიგნი ესე, ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტმვ აპრილის ი (10), ჴელითა კარისა |²⁷ ჩუენისა მდივან-მნიგნობრისა შ ა ნ შ ე ი ა ნ ი ს მ ა რ ტ ი რ ო ზ ი ს შ ე ი ლ ი ს ს უ ლ ხ ა ნ ი ს ა თ ა .

ხელრთვა: მ ა რ { ი } ა მ

მსხლის ფორმის ბეჭედი ლეგენდით: ყაენის ფეჳთა მტუერი, რ ო ს ტ ო მ მეფე ვამტკიცებ.

ვ ა ხ ტ ა ნ გ ბატონიშვილის რვაკუთხა ბეჭედი გარშემო და შუაში ლეგენდით: ქ. ლითა შ ა ჰ ა ბ ა ზ ი ს ფეხთა მტვერი, ძე მეფე რ ო ს ტ ო მ ი ს ა , ვ ა ხ ტ ა ნ გ , ქორონიკონს ტმვ (1658 წ.)

ორი ელიფსური ფორმის და ორი ოთხკუთხა ბეჭედი სპარსული ლეგენდით.

გვიანდელი მინანერები: ჰ ა მ ზ ა ბ ე გ ი ს სიგელი სახლებისა. ს ი ო ნ ი ს ა .

კომენტარი იხ. საბუთთან: სეა, 1449-1270.

280

1658 წ. 21 აპრილი. ბანჩინება ოსტომ მეფისა ორბამ მამაცაშვილისა და ციციშვილის დავის შესახებ

პ ი რ ი : სეა, 1449-1105, გადაწერილია მოყვითალო ფერის ქაღალდზე შავი მეღნი. გადმოღებულია დედნის განკვეთილობის ნიშანი: ერთი წერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. გამაგრებულია სარესტავრაციო ქაღალდით.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტმვ (346), აპრილის 21, რაც უღრის 1658 წლის 21 აპრილს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი შანშეან მარტიროზიშვილი სულხანი.

ქ. ნებით და შენევნით ლ(მრ)თისათა, [...] ჩვენ, ლ(მრ)თივ-გვირგვინოსანმან მეფეთ-მეფემან, პატრონმან რ ო ს ტ ო მ , და თანამეცხედრემან ჩვენმან, დედოფალთ-დედოფალმან, ასულმან მის სულნათლისა დ ა დ ი ა ნ ი ს მ ა ნ უ ჩ ა რ ი ს ა მ ა ნ , პატრონმან მ ა რ ი ა მ , პირმშომან და სასურველმან ძემან ჩვენმან, ბატონისშვილმან პატრონმან ვ ა ხ ტ ა ნ გ .

5

ესე ამიერთ უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა სამკვიდროთ და საბოლოოთ გასათავებელი, მტკიცე და მოუშლელი ნყალობისა ნიგნი და სიგელი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, მ ა მ ა ც ა შ ე ი ლ ს , ჩვენსა ერთგულსა და თავდადებით ნამსახურსა რ ო ბ ა მ ს , შვილსა შენსა [...], შვილთა და მომავალთა სახლისა თქვენისათა, – ყოველთავე.

10

მას ჟამსა, ოდეს თქვენს სამკვიდროს, რ უ ი ს { ი } ს მლთაების საყ-

დრის შეწირულს მექუდისშვილის მამულსა, და მაზედ მსახლობელსა და ვერჩხაძეს ციცისშვილი შემოგეცილა, ჩვენ მოკითხული ვქენით, თქვენ, ძველითგან ჴელმწიფეთ შეწირულობის სიგელი და სუინაქსარი მოიტანეთ [და] გავსინჯეთ, და იმას არას რჯულის კაცისაგან გამოწირვა და მოშლა არ გაეწყობოდა. ჩვენცა სიგლითა ამით თქვენათ სამკვიდროთ, მოუშლელათ ხატს მღუთეებისას შევწირეთ ჩვენად სადღეგძელოდ და სასულიეროდ.

გქონდეთ და გიბედნიეროსთ ლ(მერ)თ(მან) თქვენ და თქვენს შვილთა, და თუნასა და პაპუნასა, ჩვენსა ერთგულად სამსახურშიგა.

10 ანე, ვინცა და რამანცა ადამის მონათესავემან კაცმან: ანუ მეფემან, ანუ დედოფალმან, ანუ დიდმან და ანუ მცირემან ამისდა შლად ჴელყოს, მასამც რისხავს დაუსაბამო, დაუსრულებელი ლ(მერ)თი, ყოველნი წმიდანი მღუთისანი, ჴეცისა და ქვეყანისანი, ჴორციელნი და უჴორცონი. და თვით ხატი მღუთაების ფერისცვალებისა, ხოლო დამამტკიცებელი ამისი 15 აკურთხოს ლ(მერ)თ(მან).

დაიწერა ბრძანება და მოუშლელი ნიშანი სიგელი ესე ჩვენი, ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტმგ, აპრილის კა, ჴელითა კარისა ჩვენისა მდივანმწიგნო|პრის შანშეანის მარტიროზისშვილის სულხანისათა.

დედანს ჴქონდა როსტომ მეფის ხელრთვა და ბეჭდები ლეგენდებით: როსტომ, მარიამ, ვახტანგ.

პირის გადაძღების მინაწერები:
ასლთან თანასწორე არს ეს წყალობის სიგლის პირი, მაგრამ ჴეით ორგან დაგდებული არს ამაში ალაგი, ეს არა ჩანდა და რაცა ჩანდა, სწორეთ გარდმოვიღევით. თავადი, ალექსანდრე მეტრეველი.

ასლთან თანასწორი არის ეს არზის პირი, რომელიც, ჴემოთ რომ არის დარჩომილი, იმას გარდა. თავადი არსენ ბეჰთოვი.

1658 წ.13 ივლისი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა მუსტუმრე იოვანე აფხაზისაღმი

პირი: სეა, 1450-12/6; გადაწერილი დედნიდან რუსული მმართველობის პირების დავთარში. წარდგენილია რუსული მმართველობის რეგისტრაციაში: 1817 წლის 12 აპრილს, გატარებულია 1820 წლის 26 მარტს.

თარიღი: ქორონიკონი ტმგ (346), მკათათვის იგ, რაც უდრის 1658 წლის 13 ივლისს.

საბუთის დამწერი: შანშეიანთ სულხანი.

[ქ]. ნებითა და შეწვევითა ლ(მრ)თისათა, ჩუენ, ლ(მრ)თივ-აღმართებულმან, ლ(მრ)თივ-დამყარებულმან, ლ(მრ)თივ-გვირგვინოსანმა, მეფეთ-მეფემან პატრონმან როსტომ, თანამეცხედრემან ჩუენ-

მან, დედოფალთა-დედოფალმან პატრონმა მ ა რ ი ა მ , ძემან ჩუენმან, პატრონმან ვ ა ხ ტ ა ნ გ , ესე ამიერით უკუნისამდი ჟამთა და ხანთა სამ-კუიდროთ და საბოლოდ გასათავებელი ნყალობის მამულის სითარხნის წიგნი გიბოძეთ თქვენ, ა ფ ხ ა ზ ს ი ო ვ ა ნ ე ს , შვილსა შენსა ქ ა ი ხ ო ს - რო ს , გ ი ო რ გ ი ს და ჩ ე რ ქ ე ზ ს ა .

5

მას ჟამსა, ოდეს ბძანებითა ლ(მრ)თისითა, მე, ასული ზღუათა მეფისა და დ ი ა ნ ი ს ა , მოველ დედოფლად ქ ა რ თ ლ ი ს ა დ და მცირე ჩუენ-გან გაზდილი და ნათლული ზითვად თან მოგუყევ. რადგან ჩუენი ერდგუ-ლი და თავდადებით ერდგულად ნამსახური ყმა შეიქენ, ჩუენ შეგიწყალეთ და ჩუენი მესტუმრობა გიბოძეთ და მამულად საყმოდ დაგიმკუიდრეთ ამო-ვარდნილის ს ა გ ი ნ ა შ ვ ი ლ ი ს კერძი გლეხი და მამული, რისაც მქონე-ბელი ყოფილიყო და ჩუენგან ნაბოძებს სიგელში გინერია. თქვენ კიდევ, უფრო ერდგულობის მამჭირნე და მომსახურე შეიქენით, ამავე ჩუენგან ნანყალობევს მამულის სითარხნეს დაგვიაჯენით.

10

ჩუენ ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი, გითარხნეთ და გითავისუ-ფლეთ, ასრე რომე, არასფერისთანა საჩვენო სათხოვარი და გამოსაღები არა გეთხოვოდეს-რა: არა კოდის პური, არა საბალახე, არა პირისთავი, არა ნახირის თავი, არა მუშაობა, არა ბზე, არა {ა} ქემიკი და სამეჯინიბო, არასფერისთანა არა გეთხოვოდეს-რა, ერთის ლაშქარ-ნადირობისა და საურისაგან.

15

20

გქონდეს თქვენ, თქვენთა შვილთა და მომავალთა სახლისა თქვენისათა ყოველთავე, თარხნათ, რისაც მქონებელი ჩ ხ ი კ ვ თ ა ს , ს თ ო ნ ე თ ს , მ ა ნ ე ვ ა ნ ს და ჯ რ ა მ შ ი გლეხისა და მამულის მქონებელი იყვენთ.

არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩუენგან და არა სხუათა მეპატრონეთა-გან. ამისად გათავებისად ლ(მერ)თი და ყოველნი მისნი წმინდანი მოგვიცე-მია. თუ ვინმე შედეგად ჩუენად სხუათა მეპატრონეთა, ეს ჩუენგან ნაბოძ-ები გლეხების სითარხნის წიგნი მოგიშალოს, მასამცა რი{ს}ხავს ლ(მერ)თი და ყოველნი წმინდანი ლ(მრ)თისანი, ზეცისა და ქვეყანისანი, ჯორციელნი და უჯორცონი, ხოლო დამამტკიცებელი ამისი აკურთხოს ლ(მერ)თ(მა)ნ.

15

დაიწერა ბ(ძანე)ბა და ნიშანი ეს ჩუენი, ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმვ, მკათათ-ვის ივ.

20

{ანე,} გიბ(ძანე)ბთ კარისა ჩუენისა მოსაქმენო, ბ(ძანე)ბა ესე ჩუენი თქვენცა ასრე გაუთავეთ და ნურას მოუშლით.

დაიწერა ჴელითა შ ა ნ შ ე ი ა ნ ი ს ს უ ლ ხ ა ნ ი ს ი თ ა .

დედანს ესვა ბეჭედი:

მ ა რ ი ა მ

პირის სარეგისტრაციო მინაწერები: ასლთან სნორე არის, სოვეტნიკი, თა(ვადი) თ ა რ ხ ა ნ ო ვ ი .

ნამდვილი ესე წერილი მივიღე, დარწმუნების წერილი. შტაბს-კაპიტანი, თავ(ა)დი ა ფ ხ ა ზ ო ვ ი .

კომენტარი იხ. საბუთთან ხეც, Qd-1653.

**1658 წ. 24 აბვისტი. წყალობის ბანახლები
წიბნი როსტომ მეფისა მეფონეთუხუცეს
პიპინა სოლალაშვილისაჲმ**

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Hd-14668, მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 44,7X23,3 სმ., შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი და სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; საბუთის თავი საკმაოდ დაზიანებულია და დაკარგულია გრაფემების გარკვეული ნაწილი. დაზიანებული ადგილები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტმმ (346), აგვისტოს კლ, რაც უდრის 1658 წლის 24 აგვისტოს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი შანშიან მარტიროზიშვილი შალვა.

ქ. ნებითა და შენეუნითა [ლ(მრ)თ(ისა)თა, ჩუენ, ღ(მრ)თივ გუირ-გუინოსანმა, მე]²ფეთ-მეფემა და ორისავე სამეფოსა – ქ ა რ თ ლ ი ს ა და კ ა ხ ე თ ი ს ა მქონებელ-მპყრობელმა, ჯელმნიფემან,³ პატრონმა როსტომ, და თანამეცხედრემა ჩუენმა, დედოფალთა-დედოფ⁴ალმა, ჯელმნიფის, პატრონის დ ა დ ი ა ნ ი ს ასულმა, ბატონმა მ ა რ ი ა მ , ძეთა ჩუენ⁵თა, ბატონიშვილმა პატრონმა ვ ა ხ ტ ა ნ გ , ესე ამიერთ უკუნის-ამდის ჟამთა,⁶ ხანთა გასათავებელი, მტკიცე და მოუშლელი წყალობისა ნიგნი და სიგელ⁷ი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენთა ერდგულთა და წესისაებრ ერდგულო⁸ბით ნამსახურთა ყმათა: ს ო ლ ა ღ ა შ ვ ი ლ ს , კარისა ჩუენისა მეღვინეთუხუ⁹ცეს ბ ი ძ ი ნ ა ს ა , შვილსა თქუენსა ბ ე - ჟ ა ნ ს , გ ი ო რ გ ი ს , შვილთა და შვილიშვი¹⁰ლთა და მომავალთა სახლისა თქუენისათა.

მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგ¹¹ით კარსა კ უ მ ი ს { ს } , თქუენსა მამა-პაპათ ნაქონს სამკუიდროს მამულის წყალ¹²ობას დაგუეაჯენით, მოკითხული ვქენით და ყოვლის კაცისაგან მოუდეგარი¹³ და უცილებელი მამული იყო, ვითაც, რომ ჩუენზედ ერდგულად და ბევრიგად¹⁴ ნამსახურნი იყუენით, შეგინყალეთ [და] გიბოძეთ თქუენის პაპის ბ ა ბ უ რ ი ს სამ¹⁵კუიდრო და ნაქონი კ უ მ ი ს { ს } , ა ს ლ ა ნ ა შ ვ ი ლ ი ფ ი - რ ა ღ ა , შ ა ვ ე რ დ ა შ ვ ი ლ ი ა ს ი ა , მის¹⁶ი განაყოფი ნ ა დ უ ა , ს უ ლ ხ ა ნ ა შ ვ ი ლ ი ბ ე რ ი ა , დ ა რ ი ს პ ა ნ ა შ ვ ი ლ ი პ ა პ უ ა , თ ა თ ა რ ა შ | ¹⁷ვილი ეგანა , მისი განაყოფი პ ა პ უ ნ ა . ესენი ყუელა მათ-მათის მამულითა, მთ¹⁸ითა, ბართა, წყლითა, წისქულითა, ველითა, ვენაწითა, საწნავითა და უწნავითა, ე¹⁹კლეს{ი}ათა, სასაფლაოთა, შენითა და ოჯერითა, ნასყიდითა და უსყიდითა, ყოვლის²⁰ მათის სამართლიანის სამძღურითა, შესავლითა და გამოსავლითა, თქუენის ნ²¹აზურევითა, ყოვლის კაცის უცილებლად სამკუიდროდ და საბოლო{ო}თ თქუენთ²²ვის და თქუენთა შვილთათუის გუიბოძებია.

{გ}ქონდეს და გიბედნიეროს ღმ(ერ)თ(მა)ნ²³ ჩუენსა ერდგულად სამ-

სახურსა შიგან, ესე ასრე გაგითავდეს და არაოდეს²⁴ არა მოგეშალოს არა ჩუენგან და არა შემდგომად სხუათა მეფეთა და²⁵ დედოფალთაგან და არცა სხუათა მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბ(ძანე)ბთ კარი|სა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო, მდივანო და სხუანო კარისა ჩუენისა მო²⁶საქმენო, ვინცა-ვინ იყოთ და ანუ დღესა იქით ვინცა ვინ იქნებოდეთ, |²⁷ ბ(ძანე)ბა და სიგელი ესე ჩუენი თქუენცა ასრე გაუთავეთ და დაუ²⁸მკუიდრეთ, რაგვართაც ამა ჩუენგან ნაბოძებასა სიგელსა შიგან ე²⁹წეროს. ნურას მოუშლით და შეეცილებით, თვინიერ თანადგ³⁰ომისა და შეწუენისაგან კიდე.

დაინერა ბ(ძანე)ბა და სიგელი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა|³¹ ტმვ, თვესა აგუისტოსა კდ, ჴელითა კარისა ჩუენისა მდივან-მ³²წიგნობრისა შ ა ნ - შ ე ი ა ნ ი ს მ ა რ ტ ი რ ო ზ ი შ ვ ი ლ ი ს შ ა ლ ვ ა ს ი თ ა .

მრგვალი ბეჭედი ლეგენდით: რ ო ს ტ ო მ

ხელრთვა: მ ა რ ი ა მ

283

1658წ. 1 სექტემბერი. წყალობის წიგნი ოსტომ მეფისა ელიზბარ და სხვა სოლდაშვილებისადმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Hd-1350-ბ; მოთავსებულია Hd-1350-ა-ს (აღწერილობა იხ. წინა საბუთთან) მომდევნოდ. მელანი – შავი. განკვეთილობის ნიშანი: სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. დაწერილია განსხვავებული ხელით. საბუთი ქართულ-სპარსულია. ცხრასტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, შესრულებული შექასთენ-ნასთალიყის ხელით, მოთავსებულია recto-ზე, ქართული საბუთის თავში.

თ ა რ ი დ ი : საბუთს უზის ქორონიკონი ტმვ (346), ენკენისთვის ა, რაც უდრის 1658 წლის 1 სექტემბერს.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : სამეფო კარის მდივან-მწიგნობარი შანშვიანთ სულხანი.

გამოცემა: ფუთურიძე, 1955: გვ. 274, N 118.

ქ. ნებითა {და} შეწუენითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, ღმ(რ)თივ-გუირ-გუინოსანმა, ორისავე ტახტისა და ს²აწელმნიფოს მპყრობელ-მქონე-ბელმა, მეფეთ-მეფემა, ჴელმნიფემა პატრონმა რ ო |³ს ტ ო მ , და თანამეცხედრემა ჩუენმა, დედოფალთა-დედოფალმა პატრონმა მ ა რ ი ა მ , ასულმ⁴ან ზღუათა მეფისა და დ ი ა ნ ი ს ა მ ა ნ უ ჩ ა რ ი ს ა მ ა ნ , ძემან ჩუენმან ბატონიშვილმან პატრონმან ვ ა ხ ტ ა ნ გ , |⁵ ესე ამიერით უკუნისამდი სამკვიდროთ და საბოლო{ო}დ გასათავებელი, მტკიცე და მოუშლელი წყალობისა⁶ წიგნი და სიგელი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენსა ერდგულსა და თავდადებით ერდგულად ნამსახ⁷ურსა

სოლ აღაშვილს ელიზბარს, შვილსა შენსა, ბოქაულთუხუცეს ზურაბს, შვილთა და შვილიშვილთა მამავა⁸ლთა სახლისა თქუენისათა.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და მამულისა წყალობასა დაგვიავენით, ჩუენ მოკით⁹ხული ვქენით კუმის {ს} ყაფარისა და ბაბურის ნაქონს გარდაის რომ სამკვიდრო ჰქონოდა, იმის გარეთ, კუმისი თქუენი¹⁰ სამკუიდრო ყოფილიყო. ბედნიერის ყე[ენ]ნიდამაც მოიტანე რაყამი და ბევრს გაისარჯე. ჩუენიც დიდად ერდგულად ნამსახ¹¹ური იყუენით, ბედნიერის ყე[ენ]ნის ბ(ძანე)ბაც გავათავეთ და ჩუენის ამდენის ერდგულად სამსახურის სამუქფოდ შეგი¹²წყალეთ და, ყაფარისა და ბებურის სამკუიდროს გარდაისად, სულ ერთობით კუმისი მათ-მათის მამულითა: ¹³წყლითა, წისქულითა, ველითა, ვენაწითა, საწნავითა, უხნავითა შენითა, ოჭრით, შესავალ-გამოსავლითა, მთ¹⁴ით ბარამდი, ჭალითა, სანადიროთა, მინდურითა, რისაც მქონებელი კუმისი ყოფილიყოს, ყოვლის მისის სამართ¹⁵ლიანის საქმითა და სამზღურითა. აგრევე, ვითაც ბევრს გაისარჯენით ჭირნახულობის გულისათვიან, კიდევე ყაფ¹⁶არის კერძისაგან გარსუაშვილი, აზნაურ{ი}შვილი იარაღა, მისი ყმა ბუდახაშვილი მარქარა, [ლ]ობიერაშვილი¹⁷ გოგია მათ-მათის მამულითა, რისაც მქონებელი იყუნენ, უკლებლად. და კიდევე – ბებურის კერძი ბერნუშაშვი¹⁸ლი ი[ა]განა, ისიც მისის მამულითა, რისაც მქონებელი იყოს თქუენტვის და თქუენტა შვილთა და შვილიშვილთათვის¹⁹ გვიბოძებია ყოვლის კაცისაგან უცილებლად.

გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერთ)მან ჩუენსა ერდგულობასა და სამსახუ²⁰რსა შიგან, არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩუენგან და არა შე[მ]დეგად სხუათა მეპატრონეთაგან.

ანე, მოგახსე²¹ნებთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო, გიბ(ძანე)ბთ სხუანო მოსაქმენო, ვინ გინდა-ვინ იყუნეთ და ანუ დღეის წაღმა²² იქნებოდეთ, თქუენცა ასრე გაუთავეთ, როგორაცა ამა ჩუენგან ნაწყალობევსა სიგელსა შიგა ეწეროს.

დაინერა ბ(ძანე)ბა და ნი²³შანი ესე ჩუენი ჴელითა, კარისა ჩუენისა მდივან-მნიგნობრისა შანშეიანის სულხანისითა. ქ²⁴(ორონი) კ(ონ)სა ტმვ, ენკენისთვის ა.

ხელრთვები: მარიამ, შაჰნავაზ

უზის მრგვალი ბეჭედი ლეგენდით: როსტომ

სპარსული ტექსტი:

[هو]

مقرر است که در ذیل بخط گرجی نوشته شده از ابتداء ششماهه ایت نیل رسد تیول کمبیلی را که در دفتر کمیش واقع است سوی رسد تیول بابر و قفار که بالمناصفه موازی دوازده خانه رعایت است بتیول رفعت پناه سهراب بیگ ایشک آقاسی ومقرر و مفوض فرموده ارزانی داشتیم رعایا محل رسد تیول کمبیلی مزبورہ سوی آنچه از آنجمله وضع شده مشارالیه را تیولدارا باستقلال خود دانسته مالوجہات

و كل حقوق ديوانی از قرار معمول گرجستان باو جواب گویند | و قضایا سانحه را سوی قضیه خون باو رفع نمایند که موافق حق و حساب پرسش نموده فیصل دهد | مستوفی سرکار عالی در دفتر ثبت و علمنموده هر ساله حکم مجدد نطلبند چون نشان | بمهر عالی توشیح یابد اعتماد نمتید تحریرا فی شهر ذی قعدة الحرام سنه ۱۰۶۸

დადგენილია, რომ ქვემოთ ქართულად დანერჩილის საფუძველზე, ძალის წლის ექვსთვეობის დასაწყისიდან, გამდელის თიულის წილი, რომელიც სოფელ კ უ მ ი ს შ ი მდებარეობს, ბ ე ბ უ რ ი ს ა და ყ ა ფ ა რ ი ს თიულის წილის გარდა, რომელიც სანახევროდ თორმეტ კომლ გლეხს შეადგენს, სიდიადის საფარველის ეშიკადასი ზ უ რ ა ბ - ბ ე გ ი ს ა თ ვ ი ს 5 გაგვიჩენია და ჩაგვიბარებია. ხსენებული გამდელის თიულის წილის გლეხებმა, იმათ გარდა, რომელნიც მათი რიცხვიდან გამოკლებულნი არიან, აღნიშნული [ზ უ რ ა ბ - ბ ე გ ი] თავიანთ სრულუფლებიან თიულდარად უნდა ცნონ. ს ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ო შ ი [არსებული] წესის მიხედვით, მალუჯათი და მთელი სახელმწიფო გადასახადი მას გადასცენ და [სასამართლოს] 10 საქმეები, გარდა სისხლის სამართლის საქმეებისა, მას მიანდონ, რათა სამართლიანობისა და გონიერების შესაფერისად გამოიძიონ და გადაწყვიტონ [ისინი]. მაღალი კარის მუსტოუფიმ [ეს ბრძანება] ჩანეროს დავთარში და მის მიხედვით იმოქმედოს, ყოველ წელს ახალ ბრძანებას ნუ მოითხოვს და როცა [ეს] ნიშანი მაღალი ბეჭდით შეიმკობა, დაემორჩილონ. 15 დაინერა 1068 წლის ზულ-ყადას თვეში.

კომენტარი იხ. საბუთთან: 1450-28/189.

284

1658 წ. 12 სექტემბერი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა თაყა თუმანიშვილისადმი

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Sd-532; თეთრი სქელი ქაღალდი; ზომა: 50,8X23,2 სმ.; მხედრული; შავი ფერის მეღანი; განკვეთილობის ნიშანი: სამი წერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. დაზიანება: აღენიშნება მცირე ლაქები. კიდევები გამაგრებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. საბუთი ორენოვანია – ქართულ-სპარსული. რვასტრიქონიანი სპარსული ტექსტი, ნასთალიკის ხელით შესრულებული, მიწერილია recto-ზე, ქართული ტექსტის თავში, გვერდულად.

პ ი რ ე ბ ი : ხეც, Sd-36, სეა, 1449-1705.

საბუთის დ ა მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი შაველ ყორღანაშვილი.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტმმ (346) ენკენისთვის იბ, რაც უდრის 1658 წლის 12 სექტემბერს.

გ ა მ ო ც ე მ ა : თაყაიშვილი 1909: გვ. 130-131; ფუთურიძე, გვ. 281-284, №121.

ქ. ნებითა და შეწვენითა ღ(მრ)თისათა, ჩვენ, ღ(მრ)თივ-გუირგუინოსან-მა{ნ}, ორისავე |²ტახტისა და სახელმწიფოს მპყრობელ-მქონებელმან, მეფეთ-მეფემან, |³ ჳელმწიფემან პატრონმა{ნ} როსტომ, თანამეცხედრემან ჩვენმა{ნ}, დედოფალ|⁴თ-დედოფალმან, პატრონმა{ნ} მარიამ, პირმშომან და სასურვე|⁵ლმა{ნ} ძემა{ნ} ჩვენმა{ნ}, პატრონმა{ნ} ვახტანგ, ესე ამიერ ჟამთა და ხ|⁶ანთა სამკუიდროთ და საბოლოო|⁷თ გასათავებელი, მტკიცე და უცვალე|⁸ბელი წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩ|⁹ვენთა ერდგულთა და წესისაებრ მრავალფერად თავდადებით ნამსახურ|⁹თა, და ჩვენის მორჭმა-გა{ნ} დიდებისათვის დიდათ მომჭირნეთა და ძალის მ|¹⁰იმცემთა, ჩვენის ხვაშიადის შემნახავთა ყმათა: თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ თ ა : თ ა ყ ა ს , კ ა |¹¹რისა ჩვენის მდივან-მწიგნობარს ბ ი რ თ ე ე ლ ს , მოჰრდარს მ ა ნ უ ჩ ა რ ს და |¹²ჯ { ი } მ შ ი ტ { ა } ს , ბ ა ი ნ დ უ რ ს , გ ი ო რ გ ი ს , ზ უ რ ა ბ ს , ნ ა ს ყ - ი დ ა ს , პ ა პ ა ს , ბ ე ჟ ა ნ ს , ს უ ლ ხ ა |¹³ნ ს , ზ ა ქ ა რ ი ა ს , ქ ი შ - ვ ა რ ს , გ ო რ ჯ ა ს პ ი ს , ყ ა ლ ა ნ დ ა რ ს და ზ ა { ა } ლ ს , შვილთა და მ|¹⁴ომავალთა სახლისა თქუენისათა, – ყოველთავე.

მას ჟამთა, ოდეს მოგუიდექით |¹⁵ კარსა და მამულის წყალობას და-გუეაჯენით, ჩვენცა ვისმინეთ აჯა და მო|¹⁶ხსენება თქუენი და თქუენის ნამსახურობისა და ერდგულობის სამუქფოდ |¹⁷ შეგინყალეთ, დაგიმკუიდრეთ და გიბოძეთ ბ ო ლ ნ ი ს ი ს ჳ ე ე ს ს ო ფ ე ლ ი ბ |¹⁸ერ დ ი კ ი , ყოვლის მისის სამართლიანის საქმითა და სამძღურითა: წყლითა, წი|¹⁹სქუილითა, ველითა, ვენახითა, შენითა და ოწრითა, ვიდრე მითთ ბარამდ|²⁰ის. უნაკლულთ გქონდეს და გიბედნიაროს ღ(მერ)თ(მა)ნ ჩვენსა ერდგუ|²¹ლად სამსახურსა შინა და არაოდეს არ მოგეშალოს, არა ჩვენგა|²²ნ და არა შემდგომად ჩვენდა სხვათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან.

ა|²³წე, გიბ(რძანებ)თ, კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო და სხვანო მოსაქმენო, ვინცა-ვი|²⁴ იყუნეთ და ან დღეის წაღმა ვინცა-ვინ იქნებოდეთ, თქუენცა ასრე გაუ|²⁵თავეთ, რარიგათაც ამა ჩვენგან ნაწყალობევს ფარვანაში სწერი. და |²⁶ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შე{ე}ცილებით, თვინიერ თანადგომისა და |²⁷ შეწვენისაგან კიდე.

დაინერა ბ(რძანებ)ა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმვ, ენკენისთუ-ის |²⁸ იბ, ჳელითა კარისა ჩვენისა მდივან-მწიგნობრის ყ ო რ ლ ა ნ ა შ - ვ ი ლ ი |²⁹ს შ ა ვ ე ლ ი ს ა თ ა .

ხელრთვა: მ ა რ ი ა მ

როსტომ მეფის მრგვალი ბეჭედი ლეგენდით: რ ო ს ტ ო მ

ვახტანგ ბატონიშვილის რვაკუთხა ბეჭედი ლეგენდით: ქ. ღ(მრთისა)ითა შაჰაბაზის ფეხთა მტვერი, ძე მეფე რ ო ს ტ ო მ ი ს ა ვ ა ხ ტ ა ნ გ , ქ ო რ ო ნ - ი კ ო ნ ს ტ მ ვ .

გვიანდელი მინანერი: ქ. ბ ე რ დ ი კ ი ს წყალობის წიგნია.

სპარსული ტექსტი:

1658 წ. 30 აგვისტო – 28 სექტემბერი

هو

حكم عالی شد آنکه بنا بره شفقت عالی در باره رفعت پناهان برتیل بیگ و منوچهر بیگ| تومان اغلیها بموجبی که در ذیل بخط گرجی نوشته شده از ابتداء ششماهه ایت نیل قریه بردیک| من اعمال سمخوت را بتیول مشارالیه و تقا و جمشید و بایندر و گیورگی و سهراب| اولاد و برادران ایشان مقرر و مفوض فرموده ارزانی داشتیم رعایا قریه مزبوره مومی الیهم را تیولدار باستقلال خود دانسته مالوجهات و حقوق دیوانی را | موافق معمول گرجستان بایشان جواب گویند و قضایا سانحه را سوی قضیه خون بایشان رفع نمایند تا موافق حق و حساب پرسش نموده فیصل دهند مستوفی سرکار عالی حسب المسطور در دفتر ثبت و عملنماید چون نشان بمهر عالی رسد اعتماد نمایند تحریرا فی شهر ذی حجه الحرام سنه ۱۰۶۸

ის (ლმერთი)

გამოვიდა მარალი ბრძანება მასზე, რომ სიდიადის საფარველთა ბ ი რ თ ვ ე ლ - ბ ე გ და მ ა ნ უ ჩ ა რ - ბ ე გ თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ე ბ ი ს მიმართ მაღალი წყალობის [მიპყრობის] გამო, იმის საფუძველზე, რომელიც ქვემოთ ქართულად წერია, ძალის წლის ექვსთვეობის დასაწყისიდან, ჩვენ, მოხსენიებულთ და მათ შვილებს და ძმებს: თ ა ყ ა ს , ჯ ე მ შ ი დ ს , 5 ბ ა ი ნ დ უ რ ს , გ ი ო რ გ ი ს ა და ზ უ რ ა ბ ს , თიულად გავუჩინეთ, ჩავაბარეთ და ვუნყალობეთ ს ო მ ხ ი თ ს დამოკიდებული სოფელი ბ ე რ - დ ი კ ი . ხსენებული სოფლის გლეხებმა მოხსენიებული [პირები] თავის სრულუფლებიან თიულდარებად უნდა ცნონ, ს ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ო შ ი [არ-სებული] წეს-ჩვეულების შესაბამისად, მალუჯათი და სახელმწიფო გა- 10 დასახადი მათ გადასცენ და [სასამართლოს] საქმეები, გარდა სისხლის [სამართლის] საქმეებისა, მათ გადასცენ, რათა სამართლიანობისა და ჭეშმარიტების თანახმად გამოიკითხონ და გადაწყვიტონ ისინი. მაღალი კარის მუსტოუფიმ, დანერილის თანახმად, [ეს ბრძანება] დავთარში შეიტანოს და [მის მიხედვით] იმოქმედოს. როცა ეს ნიშანი მაღალი ბეჭდით იქნება დაბე- 15 ქდილი, დაემორჩილონ მას. დაინერა 1068 წლის ზულ-ჰიჯჯას თვეს.

სპარსული ტექსტის ბოლოს დასმულია როსტომ მეფის სპარსული ბეჭედი. საბუთის verso-ზე მოთავსებულია ორი სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭედი: 1. ელიფსური ბეჭედი წარწერით: ۱۰۵۷ با صاحب العصر و الزمان – „ო, საუკუნისა და დროის მფლობელო! 1057* (//1647) ქვეშ სარეგისტრაციო მინაწერი „قلمی شد“ – „დაინერა“; 2. ელიფსური რთული წარწერით, რომელშიც იკითხება სახელი: „گگین“ – გიორგი.

კომენტარი იხ. ხეც, Ad-972-თან.

* ვ. ფუთურძის შენიშვნა: ბეჭდის თარიღი 1056 უდრის 1646-1647 წ. ჩვენი წელთაღრიცხვით.

**16[5]8 წ. 1 ოქტომბერი. ბარიზმის წიგნი როსტომ
მეფისა პაპუნა და ქაიხოსრო ბარათაშვილებისადმი**

დ ე დ ა ნ ი : ხეც, Hd-14419; მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 33,5X20 სმ. შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი და სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; დაზიანება: საბუთის დაზიანებულნი ადგილები შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით.

პ ი რ ი : ხეც, Hd-7587-6

თ ა რ ი დ ი : საბუთს უზის მცდარი თარიღი: ქორონიკონი ტლვ (336), ღუინობისთვის ა, რაც გვაძლევს 1648 წლის 1 ოქტომბერს. მაგრამ საბუთში როსტომის შვილად ვახტანგის მოხსენიება მიანიშნებს, რომ ქორონიკონში შეცდომაა დაშვებული ერთ ათეულში – ლ-ასის (30) ნაცვლად უნდა ვივარაუდოთ მ-ანი (40), რაც მოგვცემს 1658 წელს.

გ ა მ ო ც ე მ ე ბ ი : თაყაიშვილი 1899: გვ. 64-65, №38, დოლიძე 1972: გვ. 88-98, №31.

ქ. ნებიტა და შენეგნითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, ღ(მრ)თივ-გუირ-გუინოსანმა²⁶, მეფეთ-მეფემან, ჳელმნიფემან პატრონმან როსტომ, და თან³ამეცხედრემან ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფალმან, პატრონ-მა⁴მ არ ი ა მ, პირმშომან და სასურველმან ძემან ჩუენმან, პატრო⁵ნმან ვ ა ხ ტ ა ნ გ, ესე გარდანყვეტილობისა და წყალობისა ნი⁶გნი და ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენთა ე⁷რდგულთა და წესისებრივ მრავალგუარად თავდადებით ნამსახ⁸ურსა ყმასა ბ ა რ ა თ ა შ უ ი ლ ს, ყლიჯყორჩს პ ა პ უ ნ ა ს ა, ქ ა ი ხ ო ს რ ო ს⁹ და თქუენთა შუილთა.

მას ჟამსა, ოდეს თქუენი და ს ა { ა } კ ა ძ ი ს ზ¹⁰უ რ ა ბ ი ს ა თ უ ი ს ნახსენები იყო და საყე¹¹ქნოდ ჩამოვიყუანეთ, ამისთუის, |¹¹რომე ჩუენზედ მრავალი ავი საქმე მოინდომეს და ლალატშ¹²ი გაერივნეს, საყე¹²ქნოდ სხუა ძმა გამოვართუით და, ვითაც ჩუენის¹³ ორგულისა და ლალატში გარეულის ს ა { ა } კ ა ძ ი ს ნახსენები ი¹⁴ყო, იმას წავართუით და ჩუენგან გაზდილს მ ა ჩ ა ბ ე ლ ს ქ უ ა |¹⁵უ ლ ს შევრთევით. ამ საქმითა, რომე, დღეს და დღეის უკან¹⁶ ს ა { ა } კ ა ძ ი ს ნათესავთა და სახლისკაცთა ჳელი აღარა ჰქონდეს¹⁷ და ვერცავინ უსაყუედუროს ეს ჩუენგან გარიგე-ბული¹⁸ და გარდანყუეტილი საქმე.

ანე, გიბ(ძანე)ბთ კარისა ჩუენისა ვექ¹⁹ილ-ვეზირნო და სხუანო მო-საქმენო და წინამდევნო, თქუენ²⁰ცა ასრე გაუთავეთ და ნურა ჳორცმესხ-მული კა²¹ცი ამის საქმეში ნუ გაერევით, რომე ჩუენგან გარიგებ²²ული საქმე არის.

ვინცა და რამანცა კაცმან ამის საქმეში გარე²³ვა მოინ{დ}ომოს, თავ-ადამც რისხავს დაუსაბამო ღ(მერ)თი და ყოე²⁴ლნი მისნი წმიდანი ზეცისა და ქუეყანისანი, ჳორციელნი²⁵ და უჳორცონი.

დაინერა ბძანება და ნიშანი ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტლვ, ღ²⁶უინობის-თუის ა.

ხვეული ხელრთვა: |²⁷როსტომ

გვიანდელი მინანურები:

შავი მელნით: ქ. როსტომ მეფის წიგნია ქალის თაობაზე მიცემული.

ყავისფერი მელნით: სა{ა}კაძისა|²⁸თვის გაუშუებინებიათ და
მარბლისათვის მიუცია როსტომ მეფეს.

სა{ა}კაძისა და თქვენში გადანყვეტილობის წიგნი.

კომენტარი იხ. საბუთთან სეა, 1448-80-თან და ხეც, Hd-14601-თან.

286

**1658 წ. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა
თამაზ წოვანყაფვილისადმი**

დედანი: სეა, 1448-2319, მოყვითალო ფერის ქაღალდი, ზომა: 25X18 სმ., შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი და სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; საბუთს კიდევები აქვს დაზიანებული, მარჯვენა კიდეზე ალაგ-ალაგ დაკარგულია გრაფემების ნაწილი. შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. საბუთი ქართულ-სპარსულია.

თარიღი: ქორონიკონი ტმმ (346), რაც უდრის 1658 წელს.

საბუთის დამწერი: მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

გამოცემა: ფუთურიძე, 1955: გვ.278-281, N120.

ქ. ნებითა და შენევნითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, ღ(მრ)თივ გუირ-გუინოსანმან, მეფეთ-მე²ფემან, ჴელმწიფემან პატრონმან როსტომ, და თანამეცხედრემან ჩუენმან, დე³ლოფალთ-დედოფალმან პატრონმან მარია მ, პირმშომან და სასურველმან ძემა⁴ნ ჩუენმან, პატრონმან ვახტანგ, ესე უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა გასათავებელ⁵ნი წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქუენ, ჩუენთა ე⁶რდგულთა ყმასა, ნოვანშაშვილს მამასახლის თამაზასა, ძმასა შენს⁷ას ღამაზასა, ბაირამსა, შვილთა: რევაზასა, ნოვანშასა და მამავალთა სახლისა თქუე⁸ნისათა ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგუიდეგით კარსა და ჩუენთ მამა-პაპათაგან⁹ ბოძებულის გლეხების წიგნის გა{ა}ხლებას დაგუიაჯენით, ჩუენცა ვის-მინეთ აჯა და მოხსენ¹⁰ება თქუენი და დაგიმკუიდრეთ და გიბოძეთ შუ-ღავერს ყულია ტერუნაშვილი, ყარახა¹¹ნა, მანგია აიგუნაშუილე ბი დაბაღდადაშვილები, უჴანაშუილი გულაზიზა, ¹²ყოჩია და ვათია, მურადაშუილი ვართანა, ჴაცთუხაშვილები, აფრიამაშ¹³უილები,

[ი]ს ი ვ კ ა კ ო ზ ა შ უ ი ლ ე ბ ი , შ ა დ ი კ ა ს ო ფ ე ლ შ ი მ ი ტ ი რ ა -
შ უ ი ლ ე ბ ი , ა მ ი რ ა შ |¹⁴ უ ი ლ ე ბ ი , უ ჰ ა ნ ა შ უ ი ლ ე ბ ი , თ ქ ვ ე -
ნი ვ ე ნ ა ჯ ე ბ ი , მ ი ნ ა - წყ ა ლ ი , ვ ე ნ ა ჯ ე ბ ს ზ ე და თ ა ხ ა ლ |¹⁵ შ ე ნ ი , დ ლ ე ს რ ის ა ც
მ ა მ უ ლ ის მ ქ ო ნ ე ბ ე ლ ი ი ყ უ ნ ე თ მ თ ი თ - ბ ა რ ა მ დ ი , - ყ ო ვ ლ ის მ ის ის [ს] |¹⁶ ა მ ა რ -
თ ლ ი ა ნ ის სა ქ მ ი თ ა და სამ ძ ლ უ რ ი თ ა , თ ქ უ ე ნ თ უ ის და თ ქ უ ე ნ თ ა შ უ ი ლ თ ა თ უ -
ის გ უ ი ბ ო |¹⁷ ძ ე ბ ი ა , სა მ კ უ ი დ რ ო დ და სა ბ ო ლ ო {ო} დ , და ა რ ა ო დ ე ს ა რ მ ო გ ე შ ა -
ლ ო ს ა რ ა რ უ ე ნ გ ა |¹⁸ ნ და ა რ ა ს ხ უ ა თ ა მ ე ჰ ა ტ რ ო ნ ე თ ა გ ა ნ .

ანე, გიბ(ძანე)ბთ კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირ|¹⁹ო და სხუანო მო-
საქმენო, თქუენცა ასრე გაუთავეთ და ნურაოდეს ნუ [მოუ]|²⁰შლით და
შე[ე]ცილებით, თუინიერ შენევენისა და თანადგომისაგან კიდე.

და|²¹ინერა ბ(ძანე)ბა ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტმვ, ჴელითა კარისა ჩუენი-
სა მდივანმნიგნ|²²ობრის თუ მ ა ნ ი შ უ ი ლ ის ბ ი რ თ უ ე ლ ის ი თ ა .

ორი მრგვალი ბეჭედი ლეგენდებით: ||²³ რ ო ს ტ ო მ , ვ ა ხ ტ ა ნ გ .

verso-ზე მინანერება: |²⁵ ქ . ის ჴელმნი{ფი}ს ბძანება ჩუენ, მელიქს ყ ო რ -
ბ მ ა ზ ე გ ს |²⁴ და ჩუენს შვილთა, ასე დაგუიმტკიცებია.

ქ. ყმის წიგნი არის.

ოთხკუთხა და ოვალური სპარსული ბეჭდები.

სპარსული ტექსტი:

هو

حکم عالی شد آنکه بمجبی که در ذیل بخط گرجی نوشته شده از ابتداء | نهماهه ایت نیل ر عایا و باغات و
محل زراعت معلومه واقعه در قری شوله ویر | و شادی کندی بر موجبی که در تصرف طماز کدخداء
شولهوری |
قریه شوله ویر

قریه شادی کندی

رسد ... بال

قلیه دیراونه شولی قراخان
منکی ولد هایکون بغدادشولی
اوهانه شولی گولاسوز قوچیه
واطیه و رطانه هاسعده شولی

اپرامه شولی سیاو کاکوزه شولی ... میدیچه [شولی] امیره شولی اوهانه شولی
و اخوان او نیز بمومی الیه و اسلمس و بیرام برادران و ریواس و زوقانشاء اولاد |
او شفقت و مرحمت فرمود ارزانی داشتیم موسیقی سر کار عالی حسب المسطور |
مقرر دانسته در دفتر ثبت و عملنماید و چون نشان بهر عالی رسد اعتماد و |
اعتبار نمایند تحریرا فی شهر رمضان المبارک سنه ۱۰۶۸ [۱۰]

ის (ღმერთი)

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზედ, რომ ქვემოთ, ქართულად დან-
ერილის საფუძველზე, ძალის წლის ცხრათვეობის დასაწყისიდან ჩვენ
ვუნყალობეთ და ვუბოძეთ სოფლებს შ უ ლ ა ვ ე რ ს ა და შ ა დ ი ქ ე ნ დ -
შ ი მ დ ე ბ ა რ ე ვ ე ნ ა ხ ე ბ ი , სა ხ ნ ა ვ -ს ა თ ე ს ი მ ი ნ ე ბ ი და გ ლ ე ხ ე ბ ი ი მ სა ფ უ ძ ვ ე ლ -
ზე, როგორადაც ისინი წინათ შ ა უ ლ ა ვ ე რ ის ქ ე თ ხ უ და ს თ ა მ ა ზ ი -

სა და მისი ძმების მფლობელობაში იყვნენ. ხსენებულ [თ ა მ ა ზ ს] და
ა ს ლ ა მ ა ზ ს და ბ ა ი რ ა მ ს , მის ძმებს და შვილებს რ ე ვ ა ზ ს და ნ ო -
ვ ა ნ შ ა ს : სოფელ შ უ ლ ა ვ ე რ შ ი – ყ უ ლ ი ა ტ ე რ უ ნ ა შ ვ ი ლ ი ყ ა -
რ ა ხ ა ნ ა , მ ე ნ გ ი ა ა ი გ უ ნ ა ს - შ ვ ი ლ ი , ბ ა ლ და და შ ვ ი ლ ი , 5
უ ჰ ა ნ ა შ ვ ი ლ ი გ უ ლ ა ს უ ზ ა , ყ ო რ ი ა , ვ ა თ ი ა , ვ ა რ თ ა ნ ა
ჰ ა ს ა და შ ვ ი ლ ი , ა ფ რ ი მ ა შ ვ ი ლ ი ს ი ა ვ , ქ ა კ უ ზ ა შ ვ ი ლ ი .
სოფელ შ ა დ ი ქ ე ნ დ შ ი – მ ი ტ ი რ ა [შ ვ ი ლ ი] , ა მ ი რ ა შ ვ ი ლ ი ,
უ ჰ ა ნ ა შ ვ ი ლ ი . მაღალი კარის მუსტოფი დანერილის თანახმად დად-
გენილად ცნობს რა [ამას], დავთარში შეიტანს და [ამის მიხედვით] იმოქ- 10
მედებს. და როცა ეს საბუთი დაბეჭდილი იქნება მაღალი ბეჭდით, ენდნონ
და დაემორჩილონ მას. დაინერა კუთხეული რამაზანის თვეს, [10]68 წ.

საბუთის დაზიანების გამო არ ჩანს როსტომ მეფის ბეჭედი. საბუთის ver-
so-ზე დასმულია ოვალური ფორმის სპარსული სარეგისტრაციო ბეჭედი, ლეგ-
ენდით *الزمان والعصر* : – „ო, საუკუნისა და დროის მფლობელო!“ მის
ქვემოთ არის მინანერი: *قلمی شد* – დაინერა.

287

1658 წ. წყალბოს ბანახლების წიგნი როსტომ მეფისა ყაფლან ბარათაშვილისადმი

პ ი რ ი : სეა, 1450-15/100; გადაწერილი დედნიდან რუსული მმართველო-
ბის პირების დავთარში. საბუთი წარდგენილია რუსული მმართველობის
რეგისტრაციაში 1817 წლის 12 აპრილს, გატარებულია რეგისტრაციაში 1820
წლის 6 მარტს, ნომრით: №83. საბუთი ორენოვანია, ქართულ-სპარსული.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტმვ (346), რაც უდრის 1658 წელს.

საბუთის და მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთველ თუმანიშვილი.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ფუთურიძე, 1955: გვ.276-277, № 119.

[ქ.] ნებითა და შეწვევითა ღ(მრ)თისათა, ჩვენ, ღ(მრ)თივ-გვირგვი-
ნოსანმან, ორისავე ტახტისა და საბატონოს მპყრობელ-მქონებელმა,
მეფეთ-მეფემან, ხელმწიფემან პატრონმან როსტომ, და თანამეცხ-
ედრემან ჩუენმან, დედოფალთ-დედოფალმან პატრონმან მ ა რ ი ა მ ,
პირმშომან და ძემან ჩუენმან, პატრონმან ვ ა ხ ტ ა ნ გ , ესე უკუნისამდე 5
ჟამთა და ხანთა გასათავებელი, მტკიცე და უცვალებელი სამკუიდრო და
საბოლოდ მოუშლელი წიგნი და ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქუენ,
ჩუენთა ერდგულთა და ნესისაებრ თავდადებით ნამსახურთა, ჩუენის მორ-
ჭმა-გადიდებისათვის დიდათ მომჭირნეთა და ძალის მიმცემთა ყმათა: სახ- 10
ლისუხუცეს პატრონს ბ ა რ ა თ ა შ უ ი ლ თ ა ყ ა ფ ლ ა ნ ს , შუილთა
თქუენთა: – პ ა პ უ ნ ა ს ა , ა ს ლ ა ნ ს , ვ ა ხ ტ ა ნ გ ს , თ ა მ ა { ზ }
ს , გ ი ო რ გ ი ს და თქუენს ბიძაშუილთა: გ ი ო რ გ ი ს , ბ ე ჟ ა ნ ს ,

ერასტის, გივსა და მომავალთა სახლისა თქუენისა, – ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და ჩუენთ მამა-პაპათაგან
გარიგებულისა და ნაბოძარის სიგლის გაქახლებას დაგვიაჯენით, ჩვენცა
5 მოკითხული ვქენით და, რომელიც ტაშირის სოფლები საბარათა-
შუილო ყოფილა და თქუენი სამკუიდრო და ჩუენით ჩამომავალთაგან
სიგელში სახელდობით გინერიათ, – ყოვლითურ უკლებრივ თქუენთუის და
თქუენთა შუილთათუის გვიბოძებია სამკუიდროდ და საბოლოოდ, ამ ნესი-
10 თა, რომე არა კაცი არ შემოგაცილოთ და არც ვის დავანებოთ უთქუენოს კაც-
სა. ყოვლის სამართლიანის საქმითა და საზღურით ასე დაგვიმკუიდრებია.

{გ}ქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თ(მან) ჩვენსა ერდგულად სამსახ-
ურსა შინა და არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩვენგან და არა შემდგომად სხ-
უათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბძანებთ კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო და სხუანო მოსაქმე-
15 ნო, ვინცა-ვინ იყუნეთ და ანუ დღეის წაღმა იქნებოდეთ, თქუენცა ასრე
გაუთავეთ, და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შექცილებით, თუნიერ შენ-
ვენისა და თანადგომისაგან კიდე.

დაინერა ბძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სტმვ, ხელითა კარისა ჩუენი-
სა მდივან-მწიგნობრის თუ მანიშვილის ბირთუელი სითა .

20 დედანს ესვა ორი ბეჭედი.

პირის სარეგისტრაციო მინაწერები:

ასლიდამ თანასწორ არს ჩაწერილი, სოვეტნიკი, თა(ვადი) თეიმურაზ
ბაგრატიოვანი .

სოვეტნიკი, თა(ვადი) დიმიტრი თარხანოვი .

ასლიწერილი მივიღე, თა(ვადი) ზურაბ ორბელიანოვი .

თა(ვადი) ასლან ორბელიანოვი .

თა(ვადი) ილუარსაზ ორბელიანი .

თა(ვადი) კოსტანტილე ორბელიანოვი .

თა(ვადი) იაკობ ორბელიანი .

თა(ვადი) ისამარაღდან ორბელიანოვი .

სპარსული ტექსტი:

حکم عالی شد آنکه بمجیبی که در ذیل بخط گرجی نوشته شده بر نهج |
حکم عالی که قبل از این موقوف کشته قری محدوده طاشر نام محلی من

براته ایلی را که حسب الارقام و الاحکام ابا و اجداد نواب عالی تیول ابا و اجداد |
رفعت پناه قپلان بیگ و یوتم بیگ مفوظ بوده بدستور برفعت پناه مشارالیه و |
اصلان بیگ و بابونه بیگ و غیر اولاد او و بیجن بیگ و گيو بیگ و غیره |
اولاد یوتم بیگ شفقت و مرحمت فرموده ارزانی داشتیم مستوفی سرکار عالی حسب |
المسطور در دفتر ثبت و عمل نماید چون نشان بمهر عالی رسد اعتماد نماید |
تحریرا فی شهر رمضان المبارک سنه ۱۰۹۸

محل مهر رستم خان قلمی شد رمان گرگین

გამოვიდა მაღალი ბრძანება მასზედ, რომ ქვემოთ ქართულად დანერ-
ილის საფუძველზე, ამას წინათ დანერილი მაღალი ბრძანების მიხედვით
ს ა ბ ა რ ა თ ი ა ნ ო ს ა დ მ ი დამოკიდებულ და ტ ა შ ი რ ა დ ნოდებულ
ადგილზე მდებარე სოფლები, რომლებიც მისი უმაღლესობის წინაპარ- 5
თა რაყამებისა და ბრძანებულებათა თანახმად, სიდიადის თავშესაფარის
ყ ა ფ ლ ა ნ ბეგისა და ი ო თ ა მ ბეგის მამა-პაპათათვის იყო თიულად ბო-
ძებული, ჩვენ წესისამებრ, ხსენებული სიდიადის საფარველს [ყ ა ფ ლ ა ნ
ბეგსა] და ა ს ლ ა ნ ბეგს, პ ა პ უ ნ ა ბეგსა და მის სხვა შვილებს, ბ ე ყ ა ნ
ბეგს, გ ი ვ ი ბეგსა და ი ო თ ა მ ბეგის სხვა შვილებს ვუნყალობეთ და
ვუბოძეთ. მაღალი კარის მუსტოუფიმ დანერილის თანახმად დავთარში 10
ჩანეროს ეს და [ამის მიხედვით] იმოქმედოს. როცა [ეს] ნიშანი მაღალი ბე-
ჭდით აღიჭურვება, დაემორჩილონ მას. დაინერა 1098 წლის კურთხეული
რამაზანის თვეში.*

კომენტარი იხ. საბუთთან; ხეც, Hd-1919.

288

1658 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ყილიჯიორს პაპუნა პარათაშვილისადმი

პ ი რ ი: ხეც, Hd-4153; გადაწერილია XIX საუკუნეში 1 ფრ. დასაწყისში
გადამწერის ხელით ფანქრით მიწერილია: „წყალობის წიგნი როსტომ მე-
ფისა მიცემული პაპუნა ორბელიანისადმი. ამ წიგნისა პირი გვაქვს ხელში
ლურჯ ქაღალდზე დაწერილი, ნიშნებად იხმარება ორ-ორი წერტილი“.

თ ა რ ი დ ი: ქორონიკონი ტმპ (346), რაც უდრის 1658 წელს.

გ ა მ ო ც ე მ ა: თაყაიშვილი 1899: გვ. 424-425, №355.

ქ. ნებითა და შენევნითა ღ(მრ)თისათა, ჩვენ, ღ(მრ)თივ-გვირგვი-
ნოსანმან და ორისავ ტახტისა და საბატონოს მპყრობელ-მქონებელმან,
მეფეთ-მეფემან, ჴელმწიფემან პატრონმან როსტომ, და თანამეცხ- 5
ედრემან ჩვენმან, დედოფალთ-დედოფალმან, პატრონმან მ ა რ ი ა მ,
პირმშომან და სასურველმან ძემან ჩვენმან, პატრონმან ვ ა ხ ტ ა ნ გ,
ესე უკუნისამდე ჟამთა და ხანთა გასათავებელი, სამკვიდრო და საბოლო-
ვო, მტკიცე და უცვალებელი წყალობისა და სითარხნისა წიგნი და ნიშანი
შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენთა ერდგულთა და წესისაებრ, თა-
ვდადებით მრავალფერად ნამსახურსა ყმათა ბ ა რ ა თ ა შ უ ლ ს, ჩვენს 10
ყ(ი)ლიჯყორჩსა პ ა პ უ ნ ა ს ა, შვილთა და მომავალთა სახლისა თქვენ-
სათა, – ყოველთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და თქუენის ნამსახურობის სამუქ-
ფოდ, ე ნ ა გ ე თ ს თქვენს მკვიდრსა მამულს დაგუეაჯენით და თქვენის

* ვ. ფუთურძის შენიშვნა: გადამწერს 1098 არასწორად აქვს ამოკითხული. პიჯრის
1098 წელი ემთხვევა ქრისტიანული წელთაღრიცხვის 1687 წელს

სასახლის ა მ ლ ი ვ ი ს გათარხნებასა. ჩვენცა ვიგულეთ და ვიგულსმოდგინეთ, ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი და გიბოძეთ ე ნ ა გ ე თ ს ფ ე რ ი ა შ ვ ი ლ ი ს ა და მ ი რ ა ქ ა ს მამული, ზედ მსახლობელის და ვ რ ე შ ა თ ი და მისის დისწულის თ ა მ ა ზ ა თ ი , დღეს რისაც მქონებელნი იყვნენ, მითთ ბარამდისინ. ესენი დაგიმკვიდრეთ და თქუენი სასახლე ა მ ლ ი ვ ი ც ა სრე გითარხნეთ, რომ არაფრისთანა საჩვენო სათხოვარი და გამოსაღები არა ეთხოებოდეს-რა: არა კოდის პური, არა საბალახე, არა პირის თავი, არა ნახირის თავი, არა სეფობა, არა ქეშიკი, არაფრისთანა არა ეთხოებოდეს-რა, ერთის სათათროს საურისა და ლაშქარ-ნადირობისაგან კიდე, ამ წესით, რომე ბაზიერს დაეჭიროს ქორისთვის, ერთი ქათამიც ვერ აიყუანოს.

{გ}ქონდეს და გიბედნიეროს ლ(მერ)თ(მა)ნ ჩვენსა ერთგულად სამსახურსა შინა და არაოდეს არ მოგეშალოს, არა ჩვენგან და არა სხვათა შემდგომად მეფეთა და მეპატრონეთაგან.

ანე, გიბ(რძანე)ბთ, კარისა ჩუენისა ვექილ-ვეზირნო და სხვუანო მოსაქმენო, ვინცა-ვინ იყუნეთ და ანუ დღეის წალმა იქნებოდეთ, თქუენცა ასრე დაუმტკიცეთ, რარიგადაც ამა ჩუენგან ნაწყალობევსა ფარვანში ეწეროს და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შეეცილებით, თვინიერ შეწევნისა და თანადგომისაგან კიდე.

დაინერა ბ(რძანე)ბა და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)ს ტმვ, ჴელითა კარისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობრის თ უ მ ა ნ ი შ უ ი ლ ი ს ბ ი რ თ უ ე ლ ი ს ა თ ა .

ხელრთვები: რო ს ტ ო მ , ვ ა ხ ტ ა ნ გ .

კომენტარი იხ. საბუთთან: ხეც, Hd-14601.

289

1658 წ. შიჭირულუბის წიგნი როსტომ მეფისა სვეტიცხოვლისადმი

პ ი რ ი : ხეც, Sd-2975; გადაწერილი დიმიტრი ბაქრაძის მიერ, ქართულ-სპარსული. დასაწყისში მიწერილია საბუთისავე ხელით: „თავზე თათრული აწერია და ბეჭდებიც უსხედს სპარსული“.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონი ტმვ (346), რაც უდრის 1658 წელს.

პ ი რ ი : E73-39, 76b-80a; 1449-1798

გ ა მ ო ც ე მ ე ბ ი : Акты, IV, ч. II, стр.772; ქორდანია 1897: გვ. 472-473 (შემოკლებით); с. какабадзе, ГДИНА, 1967, #63, с.174 (აღწერილობა).

ქ. პირველიდგან მყოფო ღმერთო და მარადის თანაარსო და არსებით ძეო და სიტყვაო, მამისა უწინარესო ჟამთაო, ღმერთო მამაო, ღმერთო ძეო და ღმერთო სულო წმინდაო; არა სამნო ღმერთნო, არამედ პირებით განყ-

ოფილო და ბუნებით შეყოფილო და ღმრთაებრ განუყოფელო ერთო ღმერთო, რომელი აღსასრულსა ჟამთასა მოხვედ შემოსად თბისა ადამიანისა, განჰკაცენ და იშეე ღვთაებაუქცეველად ორითა ბუნებითა, და ივნე უვნებელმან ხსნისათვის ნათესავისა კაცთასა; და აღადგინე პირველდაცემული მამა ჩვენი და თანააღადგინე ბუნება ჩვენი მოკვდავი, რათამცა ურჩინცა 5 სამკვიდრებელ შენდა ვიყვნეთ და ურწმუნონი მორწმუნე გუყვენ; ეჰა, სახიერებასა შენსა, რომელმან უმჯობესი წინასწარ განიგულე ჩვენთვის და მოგვეც ჯვარი შენი უძლეველი საძლეველი და ყოვლად ძლიერი საყდარი დიდებისა შენისა;

ეჰა, საყდარო კათოლიკე ეკკლესიო, უდიდებულესო და უაღმატებულესო ა დ ა მ ი ს ი თ გ ა ნ , ვიდრე მოაქამომდე ყოველთა და ვიდრე აღსასრულადმდე ყოფილთა და ყოფადთა საყდართა და ეკკლესიათაო, დიდებო სიმტკიცეო, სიქადულო სოფლისაო და გვირგვინო მორწმუნეთაო, რომელი იდიდები ანგელოზთაგან, შეიმკვები მოციქულთაგან, იკურთხევი მღვდელთ-მოდღვართაგან და თაყვანისიციემები მონამეთაგან; 10 და საშუალ გიპყრიეს და გარე შეგიცავს სასო და მარადის მადიდებელი ცხოვრებისა!

ეჰა, სვეტო ღვთივდიდებულო და ღვთივბრწყინვალეო, სიმტკიცეო და სიქადულო ქართველთა ნათესავისაო და ძლიერებო მეფეთაო, რომელი აღყვანებულ იქმენ ზეცად ანგელოზთა მიერ და კვალად გამოგვიჩნდი მსხდომარეთა ბნელსა და დაემყარე შორის ცასა და ქვეყანასა, და იწყევ დენად მირონსა ამას ღმერთ-ყოფელსა, რომლისა მიერ განქარდეს და დაეცნეს და შეიმუსრნეს და განიბნივნეს ყოველნი საძაგელნი და ბილნი კერპნი არმა-ზადენისნი, და მოოხრდა ყოველი შენებულება მათი, დაიქცეს და იავარ-იქმენს ყოველნი ბომონნი, საზორველნი და სამსახურებელნი მათნი 20 და აღეშენენ მათ ნილ სახლნი ღვთისანი, ტაძარი დიდებისა და საყდარნი სამეფონი, რომელსა შინა მკვიდრ არს კვართი საუფლო, ზეგარდამო ქსოვილი, შედებული სისხლითა მით საუფლოთა, რომლისა მიერ განამტკიცნა სჯული, და განათლდეს ყოველი ადამიანი და მხიარულ არს ყოველი სოფელი და განთავისუფლდეს ტყვენი და განისხნეს კრულნი და ვინმე 30 მიუთხრას და ანუ სასმენელ ჰყვენეს ქებულებანი შენნი!

მე, მინდობილმან და მოქენემან შენვენათა და ცვა-ფარვათა თქვენთამან, თქვენ ძლით მპყრობელმან მეფობისამან, ი ე ს ე - დ ა ვ ი თ - ს ო ლ - ო მ ა ნ - ბ ა გ რ ა ტ ო ნ ი ა ნ მ ა ნ , ნებითა ღვთისათა, ა ფ ხ ა ზ თ ა , ქ ა - რ თ ვ ე ლ თ ა , რ ა ნ თ ა , კ ა ხ თ ა და ს ო მ ე ხ თ ა , შ ა რ ვ ა ნ შ ე 35 და შ ა [ჰ ა] ნ შ ე და ყოვლისა აღმოსავლეთისა და ჩრდილოეთისა სამანთა კედართა თვითფლობით ჴელმწიფედ მპყრობელ-მქონებელმან, მეფეთ-მეფემან პატრონმან რ ო ს ტ ო მ , თანამეცხედრემან ჩვენმან, დედოფალთ-დედოფალმან პატრონმან მ ა რ ი ა მ , და ძეთა ჩვენთა, პ ა - ტ რ ო ნ მ ა ნ ვ ა ხ ტ ა ნ გ , და სახლისა ჩვენისა მომავალთა, – ყოველთავე. 40

ჴელგყავ და გულსმოდგინედ ვინყევ ძიებად, რათამცა მცირედითა რათამე და უნივთოთა ნაღვანითა მემსახურა ჩვენისა განმადლიერებელისა და მცველ-მფარველისა, დიდისა და ცათა

მოზაძავისა, მეორედ იერუსალიმისა, დედაქალაქისა მცხეთისა წმინდისა, სამოციქულოსა საპატრიარქოსა ეკკლესიისა და მას შინა ღვთივ-აღმართებულისა სვეტისა ცხოველისა, კვართისა სამეუფოსა და მირონისა ღმერთ-მყოფელისათვის. პირველიდგან ჩვენს ჩამომავალ-
5 თა ჴელმწიფეთაგან მეტეხთა ღვთისმშობელი ძველთაგან მეტოქად და მისი შეწირული სოფელი კრწანისის სვეტის ცხოველს შემოსწიროდა და ცოტას ხანს ჟამთა ვითარებისაგან მოშლოდა. ახლა მოგვიდევით კარსა თქვენ, საქართველოს პატრიარქი-კათალიკოზი, პატრონი ქრისტეფორე და გვეაჯენით.

10 ჩვენცა ხელახლად, ჩვენ სადღეგრძელოდ და მეფობისა ჩვენისა წარსამართებლად ვკადრეთ და შემოვწირეთ მეტეხთა ღვთისმშობლის საყდარი და მისი შეწირული სოფელი კრწანისი, მისის სამართლიანის საქმითა: მითთა, ბარითა, წყლითა, წისქვილითა, ველითა და ვენახითა შენითა და ოხერთა, საძებრითა და უძებრითა, ყოვლითურთ უნაკლულოდ.
15 კიდევცა ამ წესით გვითარხნებია, რომე არაფერი საჩვენოს სათხოვარი და გამოსაღები არა ეთხოვბოდეს-რა და არა საციხო, თვინიერ სათათროს საურისა და ლაშქრობა-ნადირობისაგან კიდე, არა ჟამისა გამოცვლილობისათვის არა შეიცვალოს არა ჩვენგან და არა შემდგომად ჩვენსა მომავალთა მეფეთა და დედოფალთაგან, და არას ნათესავი კაცისა და დედაკაცისაგან.

20 ვინც და რამანცა კაცმან, ანუ მძლავრმან მძლავრებით, ანუ [უ]ქ[უ]ედ[ა] ესმან რჩომისათვის შეცვალოს და ჴელჴყოს ამისად შლად, ქცევად და გამოხვებად, ანუ ვინ იურვოს, ანუ მოციქულად შექნას, ანუ რასაცა მიზეზისა შემოღებითა გამოსწიროს და გამოახოს ცათა მოზაძავსა კათოლიკეთ ეკკლესიათა მცხეთისა საყდარსა ესე ჩვენგან შეწირული მამული, ვინცა გამოსწიროს და მოუშალოს, რისხავსმცა დაუსაბამო ღმერთი, მამა, ძე და სული წმინდა, შე-მცა-იცვლების რჯულისაგან ქრისტეანეთასა. უკეთუ მეფემან შესცვალოს, მეუფეო მეფეთაო, შენ, იგი შესცვალე დიდებისაგან შენისა; უკეთუ დედოფალმან შესცვალოს, დედოფალო დაბადებულთა, შენ
30 იგი შესცვალე დიდებისაგან შენისა; ვინცა და რამანცა კაცმან მოიგონოს, ანუ თუ საქმით ისაქმოს, ანუ თუ თვით თავისათვის, ანუ სხვათათვის, აღიხოცენ და მოისპენ ქვეყნით სახსენებელი მათი. კრულმცა არის ცათა შინა და ქვეყანასა ზედა, შე-მცა-ედების კეთრი გეზისა, ძრწოლა კაენისა, შიშთვილი იუდასი, მეხდატეხილობა დიოსკოროესი, დანთქმა
35 და თან [და] აბირონისი, [ნ] ისტორს და ორიგენისთანამც არის სამკვიდრებელი მისი; მას ზედამცა დაესრულების ხმა იგი ჴვარის მცემელთა, რომელთა თქვეს, ვითარმედ: “სისხლი მაგისი ჩვენ ზედა და შვილთა ჩვენთა ზედა.”* და ვინცა დაამტკიცოს, ღმერთმან ყოველივე მისი გაგებული მტკიცე ჴყოს.

40 დაინერა ბძანება და ნიშანი ესე ქორონიკონსა ტმვ, ხელითა კარისა ჩვენისა მდივან-მწიგნობრის თუმანიშვილის გიორგისათა.

ქ. ამის მოურაობა და შინდის {ს} ჴანყელაშვილი თავის

* მათე, 27:25

მამულით, რისაც დღეს მქონებელია სა[ხ]ლთხუცის მ ა ლ ა დ ი ს სა[ხ]ლთხუცეს პ ა პ უ ა ს ა თ ვ ი ს გვიბოძებია სამკვიდროდ და საბოლოოდ არას კაცს ამასთან ხელი არა აქვს.

დედანზე დასმული იყო ორი ბეჭედი ლეგენდით: რ ო ს ტ ო მ

290

[1658 წ.] შაჰიზულუბის წიგნი მთავარპისკოპოს ნიკოლოზ ჩხეიძისა ნიტრიის ღმრთისმშობლისაჟმ

პ ი რ ი: სეა, 1449-1935, გადაწერილია თეთრი ფერის, ერთმანეთზე გადაბმულ ოთხ ქადაღდის ფურცელზე. თავში მიწერილია დედნის ზომა 49,5X25,5 სმ. და საადრიცხვო ნომერი: №2. შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ;

თ ა რ ი დ ი: საბუთი უთარილოა. გამოცემაში იგი დათარიღებულია 1658 წლით, დასაბუთებისათვის იხ. კომენტარი N2.

ქ. სახელითა სახიერისა, არსება-დაუსაბამოსა, დაუსრულებელისა, ძალ-განუზომელისა, ძლიერება-მოუწყენებელისა, უნივთოსა, უ{ს}რულოსა, ურაბამოსა, ყოველთა არსისა და თუით არავისგან [თ]ანაარსისა ღ(მრ)თისა, მამისა, ძისა და სულის წმიდისათა.

თავდებობითა, მინდობითა და შუამდგომლობითა ყოვლად წმიდისა, ყოვლად უბინოსა და ბინ-შეუხებელისა დედოფლისა ჩუენისა, ღ(მრ)თისმ-შობელისა, უხნნელისა და უმეტესად კურთხეულისა მ ა რ ი ა მ ი ს ა თ ; ძალითა და ძლიერებითა, და მინდობითა პატიოსნისა და ცხოველმყოფელის ჯუარისათა, რომელსა ზედან განიპყრნა უხნნელნი მკლავნი თუისნი ქ რ ი ს ტ ე მ ა ნ , მეუფემან ღ(მერ)თმან ჩუენმან, ხსნისა ჩუენისისა.

ამისითა თავდებობითა, მინდობითა და შუამდგომლობითა ზეცისა ძალითა, და ქუეყანისა ანგელოზთა და მთავარანგელოზთა მ ი ქ ა ე ლ და გ ა ბ რ ი ე ლ ი ს ა თ ა ; ოთხთა თავთა მახარებელთა: მ ა თ ე , მ ა რ - კ ო ზ , ლ უ კ ა და ი ო ვ ა ნ ე ს ი თ ა , ათორთა მოციქულთა, მონამეთა და მონამეთა მთავართა: ს ტ ე ფ ა ნ ე , გ ი ო რ გ ი , დ ი მ ი ტ რ ი , პ რ ო კ ო პ ი , და სხუათა მონამეთა, მათ უბინოთა ქალწულთა: ი რ ი ნ ა , მ ა რ ი ნ ა , თ ე კ ლ ა და ე კ ა ტ ი რ ი ნ ა და სხუათა ქალწულთა, რომელნი თავი თუისი განირეს გზათა სამეუფოთა, მესუეტეთა, მეუდაბნოეთა, შიშუელ-მართალთა, განდგომილთა და, რანიცა წმიდანი დიდსა საუფლოსა სუინაქსარშიგან სწერიან, და ანუ მოიხსენებიან.

ამა ყოველთა წმიდათა ღ(მრ)თისათა თავდებობითა, მინდობითა და შუამდგომლობითა, ჩუენ, ღ(მრ)თის მიერ მინდობილმან, სასწაულითა მისითა კურთხევით კურთხეულმან, ქ ა რ თ ლ ი ს ა და დედაქალაქისა მთავარებისკოპოზმან, ჩ ხ ე ი ძ ე მ ა ნ , პატრონმან ნ ი კ ო ლ ო ზ , ესე

უკუნისამდის ჟამთა და ხანთა გასათავებელი წიგნი და გუჯარი გკადრეთ და მოგახსენეთ თქუენ, საშინელო და ყოველთა ქრისტიანეთა შესავედრებელო და მხსნელად მათად გამოჩენილო, ყოვლად უბინოვო დედაო ღ(მრ)თისაო, იტრიისა სიონთა ღ(მრ)თის მშობელო, თუით-მინ-
5 დობილმან შენმან მთავარებისკოპოზმან ჩხეიძემან, პატრონმან ნიკოლოზ, ძმამან ჩემქმან პატრონმა ბეჟან, და ძმისწულმა ჩემმან ქაიხოსროვ, და მომავალთა სახლისა ჩუენისამან.

ასრე და ამა პირსა ზედან, რომე, ვითა{რ}ცა დიდთა მეფეთა ტაძარი, წმიდა ესე თქუენი და შესავალი თქუენი ალაგები მოგუცეს და მოგუი-
10 ბოძეს, ჟამთა ვითარებისაგან და მ[დ]ევარის კაცისაგან საბძანისი ალაგი თქუენი დიად, დანგრეულ-დაქცეულიყო, შეწევნითა ღ(მრ)თისა{ა}ითა და ძლიერებითა შენითა, რაცა ოდენ ძალ-გუედვა, აღვაშენეთ ს[ან]დო და მონარღუევი თქუენი სამრეკლო სენაკები და გალავანი და სხუა, რომელიცა აკლდა, ავაშენეთ და შევამკევით [ბრ]წყინვა[ლ]ესა სახელსა შენ-
15 სა ზედან, და ამათგან, ესოდენ ჭირნი ვნახეთ. ესეცა მოვინდომეთ, რომე ჩუენგან გლეხიცა შემატებ{ოდა} და შესწირვოდა. ამისთუის, ჩუენის დიდის ქრთამითა, მირთმევითა და შეხუენნითა, მეფესა როსტომს ხუთი კომლი ჩუმათელი ძე შემოვანირვინეთ და მტკიცე და შეუცილებელი ძეგლი და სიგელიცა დავადებინეთ.

აგრევე, ვითაცა ტაძარსა პატიოსანსა თქუენსა ესე შეწირული გლეხ-
20 ები ახლო {ე}ყო და სამსახურს ვერ მოშორდებოდენ, ამისთუის ამათგან დასადები აღარა დავადევით- რა თავ-თავის ბეგრის მეტი, და ნიფას ერთი გლეხი – მამულზე მცირედ იყუნენ – ლომსაძენი, პატა-
25 შუილები თევდორა და ლონია და მათი შუილი ზეროაი და პაატა. და ტაძარსა თქუენსა წინა სანთელი მცირედ იყო, ამისთუის ჩუენად სადღეგძელოდ სულისა ჩუენისა სახსრადა, საოხად და ცოდვისა ჩუენისა გასაქარვებლად, ამა ლომსაძესა დავადევით თქუენს წინ მო-
30 სადებლად წელიწადში სამი ჩარექი სანთელი, და ორს შაურს დეკანოზს ჟამს აწირვინებდეს და იმისთუის მისცემდეს.

ანე, ვინცა და რამანც კაცმან, ანუ მეფემან და დედოფალმან, ანუ კ(ათალიკო)ზმან და ეფისკაპოზმან, ანუ წინამძღუარმან, ანუ დიდმან და ანუ მცირემან, ესე ჩუენგან შეწირული სამი ჩარექი სანთელი, თორმე-
35 ტი პური და ნახევარი კოკა ლუინო, მისართმელად და მისატანად შეშა-
ლოს, მასმცა ედების შიშთუილი იუდასი, ძრწოლა კაენისა, [დანთქმა] და თან და აბირონისა, და მასმცა მეორედ მოსულას ჩუენისამც ცოდვით განი|კითხ[ოს...]რიგებს, თევდოროზას დღეს მიიტანდეს.
დაინერა წიგნი ესე [ქორონიკონსა... თუესა... ჴელითა...]

ხელრთვა ხვეულად: ნიკოლოზ ჩხეიძე.

კომენტარები:

1. ბეჟან ჩხეიძე – კომენტარი იხ. საბუთთან: სვა, 1450-35/92
2. ნიკოლოზ ჩხეიძე – მეფე როსტომის მამიდაშვილი და სამეფო

კართან დაახლოებული პირი, იყო ქართლის მთავარეპისკოპოსი 1661-1671 წწ. (ჯანდიერი, 1971: 333). მ. შაორშაძის დაკვირვებით, მისი მთავარეპისკოპოსობა, სავარაუდოდ, 1688 წლამდე უნდა გაგრძელებულიყო. ვინაიდან, საბუთში ნიკოლოზი მთავარეპისკოპოსად იხსენიება, ამიტომ ავტორი მიიჩნევს, რომ საბუთი 1658 წლის შემდეგ არის გაცემული და საუბარია როსტომის მმართველობისას მომხდარ მოვლენებზე (შაორშაძე, 2017: 227-238). გარკვეულ ხანს იგი თბილელი ეპისკოპოსიც უნდა ყოფილიყო, მღვდელმთავრად გახდომამდე – ნიტრიის მონასტრის წინამძღვარი. მის ძმას ბეჟან ჩხეიძეს და თავად ნიკოლოზს 1656 წელს აუგიათ მონასტრის გალავანი, სამრეკლო და სენაკები.

291

**1633-1658 წწ. მეფე როსტომის ბრძანება მოხელეებისადმი
ოსეთიდან აჭრილი და ჯავის ზემოთ დასახლებულ
ოსებისათვის ხელშეწყობის შესახებ**

დ ე დ ა ნ ი : სეა, 1448-10326; მოყვითალო ფერის ქაღალდი; ზომა: 26X17 სმ. შავი ფერის მელანი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ; დაზიანება: საბუთს კიდებზე აქვს მცირე დაზიანებები და შევსებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. ბოლოში ახლავს რუსული მინაწერი.

ქ. უზედაესთა მოგახსენებთ და უქუედ²აესთა გიბ(რძანე)ბთ, ჩუენს საბატონოში ვინგ³ინდავინ ბ(რძანე)ბისა ჩუენისა მორჩილნი ი⁴ყუნეთ, მერმე ეს ო ს ი ხ ო ნ თ ქ ა რ ა და⁵ ამისი შვილი ხ ა ჩ ი ო ს ე თ ი თ აიყარნეს,⁶ მოვიდეს, ჩუენ მოგუენდუნეს, გუეყმენ⁷ და ჯ ა ვ ა ს ზემოთ, რ ო კ ა ს დავასახლეთ.

ანე, ჩუენს⁸ საბატონოში, სადაც წავიდნენ და მოვიდნენ, კა⁹რგად დახდომისა და პატივის მეტს ნურას¹⁰ შესცოდებთ, ვინცავინ ო ს ე თ ი დ ა - მ ე ო ს ი ¹¹ კაცი გარდმოვიდეს და ამასთან დასახლდეს,¹² ნურცავინ რას იმათ შესცოდებთ, თუ¹³ არადა მნუედ გუენყინების, იცო¹⁴დით.

ხვეული ხელრთვა: რ ო ს ტ ო მ | |¹⁵

ბოლოში ერთვის რუსული მინაწერი.

1627 წ. 4 თებერვალი. წყალობის წიგნი სვიმონ მეფისა ყაფლან ბარათაშვილისადმი

პირი: სეა, 1450-15/132; საბუთი გატარებულია რუსული მმართველობის სარეგისტრაციო დავთარში.

საბუთის თარიღი: ქორონიკონი ტიე (315), თებერვლის დ (4), რაც უდრის 1627 წლის 4 თებერვალს.

საბუთის დამწერი: მდივანმწიგნობარი შერმაზან ოქრუასშვილი.

გამოცემა: ფუთურიძე, 1955: №25, გვ. 62-63.

[ქ.] ნებითა ღ(მრ)თისათა, ჩუენ, მეფემან პატრონმან სუიმონ, ესე წყალობისა წიგნი და ნიშანი გიბოძეთ თქუენ, ჩუენს ერდგულსა და მრავალფერად თავდადებით ნამსახურსა, ბარათაშვილს ყაფლანბეგს, შვილთა და მომავალთა სახლისა თქუენისათა.

5 მას ჟამსა, ოდეს მოგვიდევით კარსა და თქუენისავ ბიძაშვილის, ბარათას ნაქონს მამულის წყალობასა და გუეაჯენით, ჩუენ ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი, შეგიწყალეთ და გიბოძეთ ბარათას ნაქონი სოფელი ქუაბეჯანი, სოფელი თეკნარი, სოფელი ძველი დმანისი და სოფელი ფოცხუერიანი. ესე{ე}ბი მითთა, ბართთა, 10 წელითა, წისქვილითა, ველითა, ვენახითა, ტყითა და სანადიროთა, ჭალითა და სათიბითა, სახნავითა და უხნავითა, შენითა და ოხ{ე}რითა, სამძებრითა და უძებრითა, და ყოვლის მისის სამართლიანის საქმითა და სამძღურითა, თქუენტვის სამკუიდროდ და სამამულედ გვიბოძებია.

15 გქონდეს და გიბედნიეროს ღ(მერ)თმან ჩუენსა ერდგულად სამსახურსა შიგან.

ანე, უზეშთესთა მოგახსენებთ და უქუედესთა გიბძანებთ, კარისა ჩვენისა ვექილ-ვეზირნო, და სხუანო მოსაქმენო, თქუენცა ასრე გაუთავეთ, რარიგადაც ამა ჩუენგან ნაწყალობევს ფარვანაშია ეწეროს. და ნურაოდეს ნუ შეუშლით და შეეცილებით თანადგომისა და შეწვენისაგან კიდე.

20 დაინერა ბრძანება და ნიშანი ესე ქ(ორონი)კ(ონ)სა ტიე, თებერვალს დ, ჳელითა კარისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობრის, ოქრუასშვილის შერმაზანისათა.

გადმოხატული ხელრთვა: სვიმონ

დედანს ჰქონია დასმული ორი ოთხკუთხა ფორმის სპარსული ბეჭედი.

1648 წ. 10 თებერვალი. წყალობის წიგნი ოსტომ მეფისა
ამონ თხზარელისადმი

დ ე დ ა ნ ი : დაცულია მერი და ნინო თუხარელების საოჯახო კოლექციაში, გაყვითლებული ქაღალდი, ალაგ-ალაგ დალაქული, მელანი ყავისფერი, მხედრული, განკვეთილობის ნიშანი: სამწერტილი, ორწერტილი და წერტილი. დაზიანება: გამაგრებულია სარესტავრაციო ქაღალდით. ბოლოდან მესამე სტრიქონზე ტექსტი დაზიანებულია, რადგან გადაწებებულია ბოლო ორი სტრიქონის ნაწილი. verso-ზე დაზიანებულია ბოლო სტრიქონის ტექსტი. საბუთს ახასიათებს ა-მეტობა.

თ ა რ ი დ ი : ქორონიკონსა ტლვ (336), თებერვლის ი (10), რაც გვაძლევს 1648 წლის 10 თებერვალს.

ს ა ბ უ თ ი ს და მ წ ე რ ი : მდივან-მწიგნობარი ბირთველი.

ქ. ნებითა და შეწევნითა ღმრთისათა, ჩვენ მეფეთ-მეფემან ჳელ²მნიფემა პატრონმა როსტომ და თანამეცხედრემა ჩვენმა [დედ]³ოფალთ-დედოფალმა პატრონმა მარია მ, პ[ირ]მშობან და ს[ა]სურვე⁴ლმა ჩვენმა ძემან პატრონმა ლუარსაბ, ესე წყალობისა წიგნი⁵ და ნიშანი შეგინყალეთ და გიბოძეთ თქვენ, ჩვენსა ერდგულად⁶ და ნესისებრივ თავდადებით მრავალფერად თავდადე[ბი]თ] ნამ⁷სახურთა ყმასა ჩვენსა თუხარელსა ამონს და შვილთა თქვენთა⁸ მეღ < ი > ქისა - დეგს და ნამე ქის და მომავალთ სახლისა თქვენისასა ყ<ა>[ოვე]⁹ლთავე.

მას ჟამსა, ოდეს მოგვ<ა>[ი]დ[ე]გით დარბაზ<ი>ს ჩვენისასა და¹⁰ მამულის წყალობას დაგვეაჯენით, შეგინყალეთ გიბოძეთ¹¹ ჩვენი სახასო მამული პირაქათი, რასაც პირაქათ წყალ¹² გარდმოვა ჩრდილოეთისაკენ წყალი დ[ა]იქცევს, იქით გარ¹³ღლის წვერი რომ ჩამოვა, ჳმელი ივევი რომ ჩამოვა იმას ა¹⁴ქეთ ქვენად რულს ახოებადმი, იმას იქითისა ჯავახიანო არ¹⁵ის, აქეთ სამეზის კლდედინ, იქით ნათლისმცემლის ჳ[ე]¹⁶ვის აქეთი, იმას იქით ბატონის სახასო მამული, გაღმა გვე¹⁷ლდე და დარჩა, რაც პირიქი დარჩა მოურავს იორამს. ამა¹⁸ზე მოურავი შვილი და ჯავახი დივანბეგი და გამოღმა ჯა¹⁹ახიშვილი ქახოს რომ ილ[ა]პ[ა]რაკეს, ჩვენ მოკითხული ვჰქენით²⁰ და არც მოურავი შვილს ჰქონდა ჳელი და არც ჯავახიშვილ²¹ებსა. ჩვენი სახასო მამული ყოფილიყო. არას კაცს ჳელი არა²² ჰქონდა და ძველთაგანც ჳელმნიფეთაგან თქვენ მოგცემოდა. ახლა²³ ჩვენც თქვენთვის გვიბოძებია წყალობა.

გქონდეს და გიბედნიეროს ლ(მერ)თ(მა)ნ. ესე სამკვიდ²⁴როთ და საბოლ[ო]ოთ არ მოგეშალოს არა ჩვენგან და არა სხვათა მეპატრონე²⁵თაგან მეფეთაგან.

ანე, გიბძანებთ კარისა ჩვენისა ვეზირ-ვექილნო²⁶ თქვენაც ასე გ[ა]უთავეთ. ბძანება და ნიშანი ჩვენი თქენცა ასე²⁷ გ[ა]უთავეთ და ნუროდეს ნუ შეიცვლებით თვინიერ შეწევნის თანამ²⁸<მ>დგ[ო]მ[ი]საგან ვიდრე.

დ[ა]ინერა ბძანება და ნიშანი <ნიშანი> ესე ქ(ორონი)კო(ნ)სა ტლვ,²⁹ თებერვლის ი, ჳ[ელითა] კარის ჩვენის მდივნის ბირთველისათა.

verso-ზე არის ხუთი ბეჭედი სპარსული ლეგენდით.

**XVII საუკუნის I ნახევრის ქართლისა და კახეთის მიწების
შესახებ არსებული ეპიგრაფიკული მასალა**

1. სიონის ეკლესია (მარნეულის მუნიციპალიტეტი)

[1640-იანი წლების შემდგომი პერიოდი]

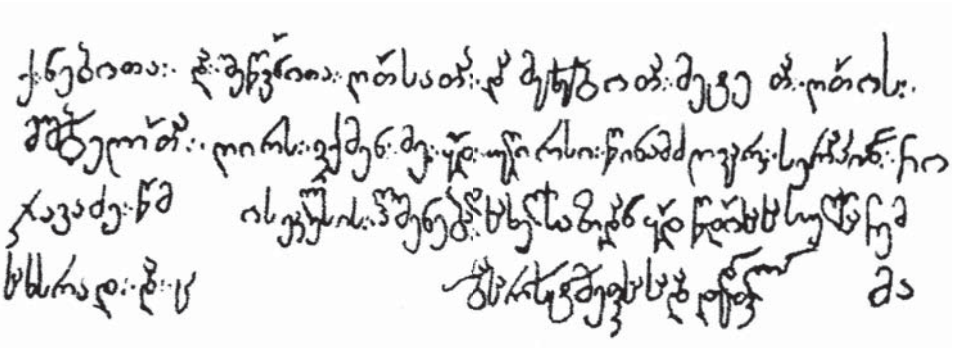
სააღმშენებლო წარწერა წინამძღვარ, სერაპიონ ჩიჯავაძისა

წარწერა ამოკვეთილია ეკლესიის სამხრეთი შესასვლელის თავზე ჩადგმულ ოთხკუთხა ფორმის ყავისფერ ქვაზე, მიწის დონიდან 196 სმ-ის სიმაღლეზე; წარწერიანი ქვის ზომები: 205 X 45 სმ.; წარწერის ფართობი: 190 X 38 სმ.; 4 სტრიქონი; მხედრული; ყველაზე დიდი გრაფემის ზომა: ქ (I სტრიქონის I გრაფემა) – 12 X 2,5 სმ.; ყველაზე პატარა გრაფემის ზომა: ა (I სტრიქონის IX გრაფემა) – 1,5 X 0,5 სმ.; ქარაგმის ნიშნები: მოკლე კლაკნილი ან სწორი ხაზი; განკვეთილობის ნიშნები: ორწერტილი ან სამწერტილი თითქმის ყოველი სიტყვის შემდეგ. პალეოგრაფიული ასლი გადმოღებულია დევი ბერძენიშვილის სამეცნიერო პუბლიკაციიდან. წარწერის ტექსტის გამართვა და პუნქტუაცია ჩვენია (თ. გ.).

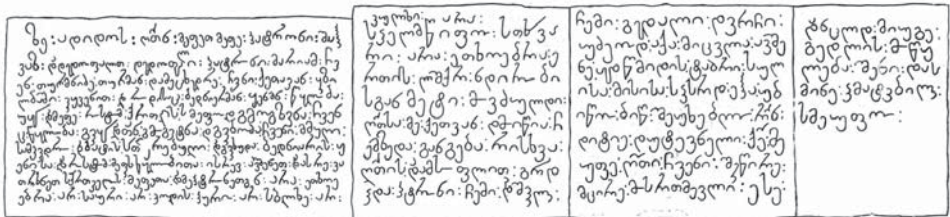
დაზიანება: წარწერის ქვა გამოფიტულია კლიმატური პირობების ზეგავლენით. გარდა ამისა, მთელ სიგრძეზე, ორ ადგილას გაბზარულია. ამის გამო გრაფემათა ნაწილი ან საერთოდ დაკარგულია ან ფრაგმენტულად განირჩევა.

დათარიღება: 1634-1658 წლებით ათარიღებს დ. ბერძენიშვილი თავის ადრინდელ 1970 და 1981 წწ-ის გამოცემებში. უფრო გვიან შესრულებულ პუბლიკაციებში (დ. ბერძენიშვილი: 2003, 2005, 2014) იგი უთითებს 1640-იანი წლების შემდგომ პერიოდს. იგივე დათარიღებაა გაზიარებული წინამდებარე გამოცემაში.

ამოცემები: 1. ბერძენიშვილი, 1970: გვ. 5; 2. ბერძენიშვილი, 1981: გვ. 134; 3. ბერძენიშვილი, 2003: გვ. 269-270; 4. ბერძენიშვილი, 2005: გვ. 36-38; 5. ბერძენიშვილი, 2014: გვ. 320-321.

გ ა მ ო ც ე მ ე ბ ი : M. Brosset 1854: p.335; ლ. მუსხელიშვილი 1938: გვ. 318; ე. თაყაიშვილი, 1991: გვ. 98; ვ. ბერიძე, 1994: გვ.42; დ. ბერძენიშვილი, 2003: გვ. 240-241. დ. ბერძენიშვილი, 2014: გვ. 289; დ. ბერძენიშვილის პუბლიკაციებში მითითებულია წარწერის ადგილმდებარეობა; წარწერის წაკითხვა; წარწერის ისტორიულ-წყაროთმცოდნეობითი ანალიზი. გ. ოთხმეზური, 2014: გვ. 222. ავტორი წარწერის შინაარსს და წაკითხვას და თარიღს გადმოსცემს ე. თაყაიშვილის პუბლიკაციაზე დაყრდნობით; თ. გოგოლაძე, 2019: გვ. 152-154. პუბლიკაცია ემყარება წარწერის პალეოგრაფიული პირს; რომელშიც ზუსტადაა დაცული დედნის მოხაზულობა; მოცემულია: წარწერის წაკითხვა და თარიღია, წარწერის ისტორიულ-წყაროთმცოდნეობითი ანალიზი წარწერის ფერადი ფოტო.

წ ა რ წ ე რ ი ს ტ ე ქ ს ტ ი

1. ზა: ადიდოს: ლთხ: მეფეთ მეფე: პატრონი: შაჰ
 2. ვაზ: და დედოფალთ: დედოფალი: პატრონი: მარიამ: ჩხ
 3. ენ: თურმენიძე: თურმან: და მეცხეაღრა: ჩხნი: ქეთაზან: ყიზი
 4. ლაპი: ვიყვიენით: და როდისაც: გადნიერან: ყანმნ: წყლოვა:
 5. უყო: და მეფე: როსტომ: ქრთლს: სმეფოდ გომგზვან: ჩხენ
 6. ც: წყალოვა: გვიყო და თან: გომგვტან: დ გვიგომძა: ჩხენი:
- მეშლ:
7. სამკვიდრო: და გატის: სოფ , ლ [-]{ } რეპულ: დაგვიხუდა: გად-
ნიარის: ყ
 8. ენისა: და როსტომ: მეფის { } ყლოვითა: ისრაჲ: ავშენეთ: და
ასრე: ვა
 9. თრხნეთ სქრთველოს: მეფეთა: და მეპატრონეთმ[-]ენ: არა: ეთხოვ
 10. ეპრა: არ: საური: არ: კოდის: პური: არ: სგლხე: არ:
 11. კულხი: არა:
 12. სველმნივო: სთხოვა
 13. რი: არა: ეთხოვრა: ე
 14. რთის: ლჰარ: ნდროგბი
 15. სგან მეტი: მოვპულდი:
 16. ლთხა: მე: ქეთან: დ მოინია: ჩ
 17. ემეადა: განგება: რისხვა:
 18. ლთის: და ამ სოფლით: გრდ
 19. ჯდა: პტრონი: ჩამი: და შვილი:
 20. ჩამი: გედალი: დვრჩი:
 21. უქომდ: აქა: მიცვლა: ავშე

22. ნა: ყდ ნმიდის: ტაძრი: სულ
23. ისა: მისისა: სჯსრდ: ეჰა: უბ
24. ინო: ბინ: შიუხეპლო: რნ:
25. დიტი: დუტიპნელი: ქე: მი
26. უფა: ლთი: ჩვენი: შიინირა:
27. მცირა: მოსროთმევი: ასა:
28. და ნცლდ: მიუბა:
29. გედლის: მონყ
30. ლეზა: შინი: და ს
31. მინა: ჯმა ტპბილი:
32. სამუფო:

„ზე, ადიდოს ღ(მერ)თ(მა)ნ მეფეთმეფე, პატრონი შაჰნა|ვაზ და დედოფალთ დედოფალი, პატრონი მარიაჲ.

ჩვე|ნ, თურმანიძე თურმან და მეცხედრე ჩვე|ნი ქეთ<ა>ქევან ყიზი|ლბაშ(ში) ვიყვენით და როდისაც ბედნიერმან ყენ(მა)ნ ნყ(ა)ლობა | უყო და მეფე როსტომ ქართლს ს(ა)მეფოდ გ(ა)მოგზავენა, ჩვენ|ც წყალობა გვიყო და თან გ(ა)მოგვ(ა)ტ(ა)ნა და გვიბოძა ჩვენი მ(ა)მული | სამკვიდრო და <ბ>ს(ა)ტისსოფ(ელ)ი [აოწრებულ(ი) დაგვიხუდა. ბედნი<ა>ქე რის ყ(ე)|ენისა და როსტომ მეფის წყ(ა)ლობითა ისრევ ალ(ვ)ვაშენეთ და ასრე ვა|თ(ა)რხნეთ ს(ა)ქ(ა)რთველოს მეფეთა და მეპ(ა)ტრონეთგან.

არა ეთხოე|<ე>ბ(ის)რა არ(ა) საური, არ(ა) კოდის პური, არ(ა) ს(ა)ბ(ა)ლ(ა)ხე, არ(ა) | კულ(უ)ხი, არა | ს(ა)ჯელმნიფო ს(ა)თხოვა|რი, არა ეთხოე-ბ(ის)-რა ე|რთის ლ(ა)შქ(ა)რ-ნ(ა)დირობი|სგან მეტი.

მოვძულდი | ღ(მერ)თსა მე, ქეთ(ე)ვან და მონია ჩ|ემზედა განგება რისხვა | ღ(მრ)თის(ა) და ამ სოფლით გ(ა)რდა|ქდა პ(ა)ტრონი ჩემი და შვილი | ჩემი გედალი, და ვერჩი | უძეოდ, აქა მი(ი)ცვა(ა)ლა, ალ(ვ)ვაშენე ყ(ოვლა)დ წმიდის(ა) ტაძ(ა)რი სულ(ის)ა მისისა ს(ა)ჯსრ(ა)დ.

ეჰა, უბ(ინო) ბინშეუხებ(ე)ლო, რ(ომელ)მან | და(ი)ტიე და(უ)ტვენელი ქ(რისტე), მე|უფე ღ(მერ)თი ჩვენი, შეინირე | მცირე მოს(ა)რთმევე(ქ)ელი ესე | და ნ(ა)ც(ვ)ლ(ა)დ მიუგე | გედ(ა)ლ<ი>ს(ა) მონყ(ა)|ლება შენი და (ი) ს(ა)მინე ჯმატკბილი | ს(ა)მეუფო“.²

2 წარწერის წაკითხვა სხვა გამოცემებში:

1. მარი ბროსე: „ქ. ზე ადიდოს ღმერთ-მან მეფეთ-მეფე, პატრონი შაჰნავაზ და დედოფალთ-დედოფალი პატრონი მარიაჲ. ჩვენ, თურმანიძე თურმან და მეცხედრე ჩვენი ქეთევან, ყიზილბაში ვიყვენით. და როდისაც ბედნიერ-მან ყენმა | წყალობა უყო და მეფე როსტომ ქართლსა მეფეთ გამოგზავნა, ჩვენც | წყალობა გვიყო, გამოვავატანა და გვიბოძა ჩვენი მამული | სამკდრო. და ბატის-სოფელი ოხრებულ დაგვიხვდა. | ბედნიერის ქენისა და როსტომ მეფის წყალობითა ისრევ ავაშენეთ და | ასრე ვა|თარხნეთ. საქართველოს მეფეთა და მეპატრონეთა-გან არა ეთხოე|ბა-რა, არ საური, არა კოდის პური, არ საბალახე, არ | კულუხი, არა | სახელმწიფო სათხოვარი | არა ეთხოე|ბა-რა, ერთის ლაშქარ-ნადირობის-გან მეტი: მოვძულდი | დოსა მე ქეთევან და მოაწია ჩემ-ზედა განგება რისხვა | დთისა, და ამ სოფლით გარდვი-და პატრონი ჩემი და შვილი | ჩემი გედალი, დავრჩი | უძეოდ. აქა მიიცვალა: ავშენე ყოვლად წმიდის ტაძარი, სულსა მისისა საჯსრად: ეჰა უბიწო ბიწ-შეუხებელო რომელ-მან | დაიტიე დაუტვენელი ქრისტე მეუფე ღმერთი ჩვენი, შეიწირე | მცირე მოსართმეველი ესე | და ნაცვლად მიუგე | მადლის მოწყალება შენი, დასძინე | მა

ტკბილი სამეფო:

ფრანგულა თარგმანი:

Dieu exalte le seigneur roi des rois Chah-Nawaz et la reine des reines Mariam! Nous Thourman Thourmanidzé et notre compagne Kéthéwan, nous étions chez les Qizilbach. Quand, par la faveur du bienheureux qaen, le roi Rostom fut envoyé pour régner en Géorgie, in nous fit aussi la grâce de nous emmener et de nous restituer notre patrimoine héréditaire de Khatiss-Sophéli, qui se trouva ruiné. Grâce à la bonté du bienheureux qaen et du roi Rostom, nous l'avons ainsi rebâti et affranchi, tellement que de la part des rois et maitres de la Géorgie on n'exigera ni impôt, ni bled du boisseau, ni couloukh, ni autre redevance, excepté le service de guerre ou de chasse. Dieu m'ayant pris en haine, moi Kéthéwan, je fus atteinte d'une disposition de son courroux, et mon seigneur et fils Gédali mourut. Demeurée sans enfants, comme il était mort ici, je contruisis cette église de la très sainte Mère de Dieu, pour sa redemption. Vierge sans tache, inaccessible à la souillure, toi qui as contenu le Christ Notre-Seigneur, que rien ne contient, recois cette légère offrande, et en recompense, départis ta faveur à Gédali, en y ajoutant la parole douce et souveraine; ici l'espace n'a pas permis d'autres inscriptions: Venez, les bénis de mon Père, entrez en possession du royaume qui vous est reserve de toute éternité~ (Marie Brosset, Lettres de M. Bartholomaei, relatives, 333-335).

2. ე. თაყაიშვილი: „ქ. ზე ადიდოს ღმერთმან მეფეთ მეფე პატრონი შაჰნავაზ და დედოფალთ დედოფალი პატრონი მარიამ. ჩვენ, თურმანიძე თურმან | და მეცხედრე ჩვენი ქეთავან ყიზილბაში ვიყვენით. და როდისაც ბედნიერმან ყენმან წყალობა | უყო და მეფე როსტომ ქართლს სამეფოდ გამოგზავნა, | ჩვენც წყალობა გვიყო და თან გამოგვტანა და გვიბოძა | ჩვენი მამული სამეკ დრო. და ხატის-სოფელი აოხრებულ-ლი | დაგვიხდა. ბედნიარის ყენისა და როსტომ მეფის წყალობითა, ისრევე ავაშენეთ და ასრე ვათარხნეთ: საქართველოს მეფეთა და მეპატრონეთაგან | არა ეთხოვე | ბ[ოლდეს] რა: არ საური, არ კოდის პური არ სბლხე არ | კულხი არა | სახელმწიფო სათხოვარი | არა ეთხოვებ რა, ერთის ღმერთმანობისგან მეტი: მოვკუდილი | ღთსა მე, ქეთვან, და მოწია ჩემზედა განგება, რისხვა | ღთისა და ამ სოფლით გარდი და პატრონი ჩემი და შვილი | ჩემი გედალი. დვრჩი | უქოდ. აქა მიცვლა: ავშენე ყნ დ წმიდის ტადრი სულსა მისისა სკსრდ: ეჰა, უბიწო ბიწმეუხებლო რნ | დიტიე დუტვენელი ქე მეუფე ღთი ჩვენი შეიწირე | მცირე მოსრთმეველი ესე | და ნცლდ მიუგე | გედლის მოწყლება შენი დასმინე | ჳმა ტკბილი სმეუფო:“

3. ვ. ბერიძე: „ზე ადიდოს: ღთ: მეფეთ-მეფე: პატრონი: შაჰნავაზ: და დედოფალთ დედოფალი: პატრონი: მარიამ: ჩვენ: თურმანიძე: თურმან: და მეცხედრე: ჩვენი: ქეთავან: ყიზილბაში: ვიყვენით:და როდისაც: ბედნიერმან: ყენმან: წყალობა: | უყო: და მეფე: როსტომ: ქართლს: სამეფოდ გამოგზავნა: ჩვენც: წყალობა: გვიყო და თან გამოგვტანა და გვიბოძა: ჩვენი: მამული: | სამეკიდრო: და ხატის:სოფელი | აოხრებულს: დაგვიხდა: ბედნიარის: ყენისა: და როსტომ: მეფის წყალობითა, ისრევე: ავაშენეთ: და ასრე: ვათარხნეთ საქართველოს: მეფეთა: და მეპატრონეთაგან: არა: ეთხოვებრა: არ: საური: არ: კოდის: პური: არ: სბლხე: არ: | კულხი: არა: | სახელმწიფო: სთხვარი: არა: ეთხოვებრა: ერთის: ღმერთმანობისგან მეტი: მოვკუდილი | ღთსა: მე: ქეთვან: დმოწია: ჩემზედა: განგება: რისხვა: | ღთის: და ამ სოფლით: გრდი და: პატრონი: ჩემი: და შვილი. | ჩემი: გედალი: დვრჩი: | უქოდ: აქა: მიცვლა: ავშენე: ყნ დ წმიდის: ტადრი: სულისა: მისისა: სკსრდ: ეჰა, უბიწო: ბიწ: მეუხებლო: რნი დიტიე: დუტვენელი: ქე: მეუფე: ღთი: ჩვენი: შეიწირე: | მცირე: მოსრთმეველი: ესე: | და ნცლდ: მიუგე | გედლის: მოწყლება: შენი: დასმინე: მატკბილი | სმეუფო:“

4. დ ბერძენიშვილი: „...ზე, ადიდოს ღმერთმან მეფეთ-მეფე პატრონი შაჰნავაზ და დედოფალთ დედოფალი პატრონი მარიამ. ჩვენ, თურმანიძე თურმან და მეცხედრე ჩვენი ქეთავან, ყიზილბაში ყვენით და როდესაც ბედნიერმან ყენმან წყალობა უყო და მეფე როსტომ ქართლს სამეფოდ გამოგზავნა, ჩვენც წყალობა გვიყო და თან გამოგვტანა და გვიბოძა ჩვენი მამული სამეკიდრო და ხატისოფელი აოხრებულ-ლი დაგვიხდა. ბედნიერის ყენისა და როსტომ მეფის წყალობით, ისრევე ავაშენეთ და ასრე ვათარხნეთ საქართველოს მეფეთა და მეპატრონეთაგან, არა ეთხოვისრა არ საური, არ კოდის პური, არ საბალახე, არ კულუხი, არ სა ხელმწიფო სათხოვარი

3. ბორჯომის ღმრთისმშობლის სახელობის ეკლესია (მარნეულის მუნიციპალიტეტი)

[1677-1688 წწ.]

სააღმშენებლო წარწერა ქსნის ერისთავის ასულ დარეჯანისა

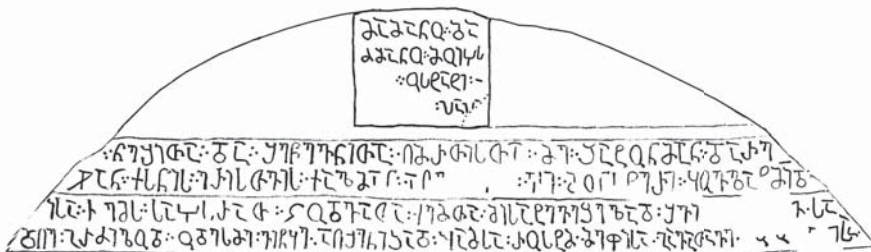
წარწერა ამოკვეთილია ეკლესიის სამხრეთის შესავლელის არქიტრავის ოთხკუთხა ფორმის ღია ყავისფერ ქვაზე, მიწის დონიდან 216 სმ-ის სიმაღლეზე; არქიტრავის ქვის ზომა: 160 X 51 სმ.; წარწერის ფართობი: 21 X 146,3 სმ.; 4 სტრიქონი; ასომთავრული; ყველაზე დიდი გრაფემის ზომა: ა (I სტრიქონის VIII გრაფემა) — 4,7 X 3 სმ.; ყველაზე პატარა გრაფემის ზომა: ა (III სტრიქონის ბოლო გრაფემა): 2,5 X 2,5 სმ.; ქარაგმის ნიშნები: სწორი განივი ხაზი; განკვეთილობის ნიშნები: წერტილი, ორწერტილი ან სამწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ.

დაზიანებულია: არქიტრავის ქვა გადარეცხილია, რის გამოც წარწერა საკმარის დაზიანებულია. მთელი რიგი გრაფემები აღარ იკითხება. დაკარგული გრაფემების ნაწილი აღდგენილია კონტექსტისა და წინა გამოცემების მიხედვით.

დათარიღება: XVII საუკუნე (დ. მუსხელიშვილი; დ. ბერძენიშვილი); ვ. ბერიძე ვარაუდობს 1632-1658 წლებს შუა პერიოდს. თ. გოგოლაძის დაკვირვებით, ტაძრის ქტიტორს, ქსნის ერისთავის ასულ დარეჯანს ეკლესიის მშენებლობა დაუწყია ქართლის მეფის როსტომის ზეობის დროს და დაუსრულებია გიორგი XI-ის მმართველობის დროს. ამდენად, წარწერის შესრულების პერიოდად უნდა ვიგულისხმოთ გიორგი XI-ის ზეობის (1677-1688) წლები.

გამოცემები:

1. დ. მუსხელიშვილი, 1960: გვ.52; 2. ვ. ბერიძე, 1994: გვ.71-72; 3. დ. ბერძენიშვილი, 2014: გვ.325.

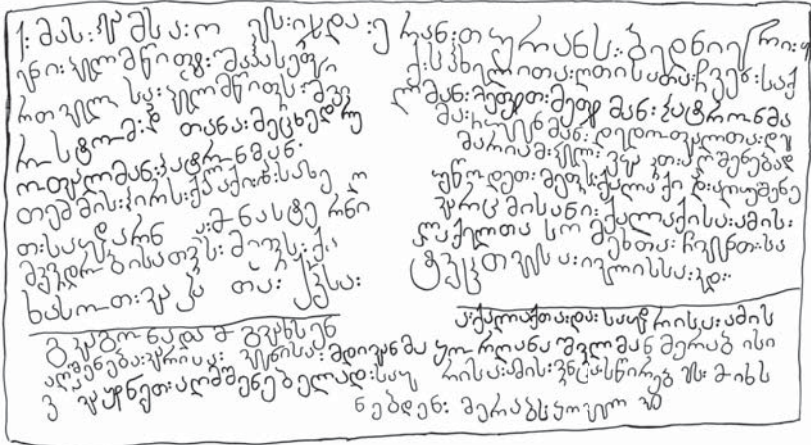
არა ეთხოვბის-რა ერთის ღაშქარ ნადირობისგან მეტი. მოკლედი ღმერთსა მე, ქეთავან და მოიწია ჩვენზედა განგება რისხვა ღმრთისა და მსოფლიოთ გარდა და პატრონი ჩემი და შვილი ჩემი გედალი. დავრჩი უძეოდ აქა მიიცვალა, ავაშენე ყოვლად წმიდის ტაძარი სულისა მისისა საჩხსრად. ეპა, უბიწო ბიწმეუხებელო, რომელმან დაუტეე დაუტევენელი ქრისტე, მეუფე ღმერთი ჩვენი, შეიწირე მცირე მისართმეველი ესე და ნაცვლად მიუგე ბედლის (sic-დ.ბ.) მოწყალება შენი და ასმინე მატკბილი სამეუფო“.

5. გ. ოთხმეზური: „...ამაშული სამკვიდრო და ხატის-სოფელი აოხრებულნი...“; „...სულისა სახსრად...“; „...მეფეთ-მეფე პატრონი შაჰნავაზ და დედოფალთ-დედოფალი პატრონი მარია...“

- ნარწერის დათარიღება სხვა მკვლევართან:
- 1660 წლის ახლო ხანები (პლატონ იოსელიანი).
- 1640-1650-იანი წლები (სერგი მაკალათია).
- 1632-1658 წწ. (ჯონდო გვასალია).
- 1640 წლის 24 ივლისი (გიორგი ოთხმეზური).

ნარწერის დათარიღების საფუძველი: ნარწერას ბოლოში უზის ქრონიკონი ტკთ (1312+328=1640 წ.) ივლისის კდ (24) ანუ 1640 წლის 24 ივლისი.

გამოცემები: იოსელიანი, 1866: გვ.27; მაკალათია, 1959: გვ.10; გვასალია, 1986: გვ. 247-248; ოთხმეზური, 2003: გვ. 270-277.

ნარწერის ტექსტი:

1. ქ. მას: შამსა: ო-ეს: იჯდა: ერან: თურანს: ბედნიერი: ყ-
 2. ენი: ველმნიფა: შაჰანაფი ქ: სახელითა: ღთისათა: ჩვენ: საძ-
 3. რთველოსა: ველმნიფის: შვილმან: მეფათ: მეფემან: პატრონმა-
 4. როსტომ: და თანა: მეც'ხედრემა: 'ჩუენმან: დედოფალთა: დე-
 5. ოფალმან: პატრონმან. მარიამ: ველ: ვყა'ვით: აღშენებად
 6. თქმის: პირს: ქალაქი და: სახელი უწოდეთ: მეფის: ქალაქი და:
- აღშენებ
7. თ: საყდარნ- 'ღ'- მონასტარნი -ვარცმისანი: ქალაქისა: ამის:
 8. მკვიდრობისათვის: მე'ფის: ქალაქელთა სომეხთა: ჩვენთ: სა
 9. ხასოთ: ვაჭა-თა: ძ'კსა: ტკთ თქვსა: ივლისსა: კდ:.

„ქ. მას შამსა ო[დ]ეს იჯდა ერან-თურანს ბედნიერი ყ[ა]ენი, ველმნიფე შაჰანა-სეფი.

ქ. სახელითა ღ[მრ}თისათა, ჩვენ, საქ[ა]რთველოს<ა> ველმნიფის შვილ-მან, მეფეთმეფემან, პატრონმა[ნ] | როსტომ და თანამეცხედრემა[ნ} ჩუენმან, დედოფალთ<ა> დე[დ]ოფალმან, პატრონმან მარიამ ველ-ვყავით აღშენებად

|თემის პირს ქალაქი და სახელი უწოდეთ მეფის ქალაქი და აღუშენე|თ საყ-
დარნი| დ[ა] მონასტერნი [ჯ]ვარცმისანი ქალაქისა ამის | მკვიდრობისათვის
მეფის ქალაქელთა სომეხთა ჩვენთა} სა|ხასოთ ვაჭა[რ]თა, ქ(რონი)კ(ონ)სა
ტკჳ (328+1312=1640 წ.), თვესა ივლისსა კდ (24)“.

5. სვეტიცხოვლის ეკლესიიდან (მცხეთის მუნიციპალიტატი)

1656 წლის 21 მარტი

ქართლის მეფის, როსტომისა და მისი თანამეცხედრის - მარიამის სააღმ-
შენებლო წარწერა

წარწერა ამოკვეთილია ეკლესიის გუმბათის ყელზე ჩადგმულ ყავისფერ
ოთხკუთხა ფორმის ქვაზე; ასომთავრული; რელიეფური; 1 სტრიქონი; წარწე-
რის ქვის ზომა: 90 X 50 სმ.; წარწერის ფართობი: 85 X 33 სმ.; განკვეთილობის
ნიშანი: ორწერტილი; ქარაგმის ნიშანი: კლაკნილი ხაზი; წარწერისათვის და-
მახასიათებელია შენიაღებისა და ლიგატურის ნიშნები.

დ ა ზ ი ა ნ ე ბ ა : წარწერა დაზიანებული არ არის. წარწერის ტექსტი თა-
ვიდან ბოლომდე გარკვევით იკითხება.

გ ა მ ო ც ე მ ა : ოთხმეზური, 2010: გვ.143

წარწერის დათარიღება სხვა მკვლევარებთან:

1656 წლის 21 მარტი (გიორგი ოთხმეზური).

წ ა რ წ ე რ ი ს დ ა თ ა რ ი ღ ე ბ ი ს ს ა ფ უ ძ ვ ე ლ ი : წარწერას ბოლო-
ში უზის ქრონიკონი ტმდ (1312+344=1656 წ.) ნოვრუზის ა (1) ანუ 1656 წლის 21
მარტი.

წ ა რ წ ე რ ი ს ტ ე ქ ს ტ ი :

1. ჰწ: ჲწ: ჳწ: ჴწ: ჵწ: ჶწ: ჷწ: ჸწ: ჹწ: ჻წ: ჼწ: ჽწ: ჾწ: ჿწ:
თწ: თწ: ჳწ: ჴწ: ჵწ: ჶწ: ჷწ: ჸწ: ჹწ: ჻წ: ჼწ: ჽწ: ჾწ: ჿწ:

„ქ(რონი)კ(ონ)სა ტმდ დაიქცა გ{უ}მბ{ა}დი და აღვაშენე მეფემან როსტომ
და დედოფალმან მარიამ, დადიანის ასულმან ა (1) ნავრუზს“.

6. იტრიის მონასტერი

1656 წ.

სამრეკლოს სამშენებლო წარწერა

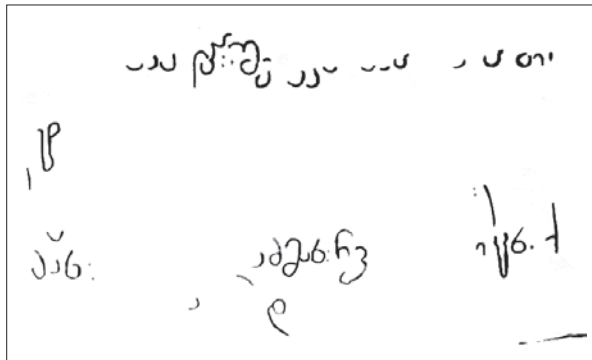
წარწერა ამოკვეთილია ღია ყავისფერ ქვაზე, რომელიც განთავსებულია სამრეკლოს აღმოსავლეთ ფასადზე, მინის დონიდან 497 სმ-ზე ქვის ზომა: 78X45 სმ; წარწერის ფართობი: 70X40 სმ; ხუთი სტრიქონი; მხედრული; ყველაზე დიდი გრაფემა: დ (V სტრიქონში), ზომა: 4.5X2.5; ყველაზე პატარა გრაფემა: ა (IV სტრიქონში), ზომა: 3.0X4.5; განკვეთილობის ნიშანი: ორწერტილი და სამწერტილი.

დაზიანება: ქვა გადარეცხილია, წარწერა დაზიანებული, დაკარგულია გრაფემების დაახლოებით სამი მეოთხედი. იკითხება მხოლოდ რამდენიმე გრაფემა. წარწერის სრული ტექსტი აღდგენილია ტექსტის პირველი გამომცემლის მარი ბროსეს მიხედვით.

გამოცემა: Brosset, 1851: 104-105.

დათარიღება:

წარწერა თარიღიანია. მ. ბროსე უთითებს ქორონიკონს ტმდ (1656წ.) (344+1312=1656).

წარწერის ტექსტი:

ქ. ნებითა და შეწევნითა ღვთისათა და ძალითა ამის მონასტრისათა, ჳბელ-ყყავით და აღვაშენეთ ესე სამრეკლო, სენაკები და გალავანი, ჩვენ, ჩხეიძემ ბეჟან და წინამძღვარმან ნიკოლაოზ, დღეთა ჩვენთა წარსამართებლად და სულისა ჩვენისა საოხად. მეფობასა როსტომისასა, დედოფლობასა დადიანის ასულის მარიამისასა, მრავალმცა არიან წელნი ცხოვრებისა მათისანი. ქს ტმდ.

შემოკლება

ბიბლ.	ბიბლიური
ეკლ.	ეკლესია
ეპ.	ეპისკოპოსი
მდ.	მდინარე
მწვ.	მწვალებელი
სეა	საქართველოს ეროვნული არქივი
სოფ.	სოფელი
სპბაი	რუსეთის ფედერაციის მეცნიერებათა აკადემიის აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტის სანკტ-პეტერბურგის განყოფილება
ხეც.	კორნელი კეკელიძის სახელობის საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი
წმ.	წმინდა

საბუთების ინდექსთა საბიუბელი

ღეღნები

ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი

Hd-791, №149	Hd-14433, №54
Hd-1053, №110	Hd-14434, №102
Hd-1054, №73	Hd-14436 ბ, №
Hd-1558, №60	Hd-14445, №97
Hd-1559, №90	Hd-14450, №15
Hd-1601, №132	Hd-14476, №62
Hd-1805, №222	Hd-14477, №128
Hd-1919, №31	Hd-14478, №130
Hd-2123, №7	Hd-14479, №99
Hd-2125, №6	Hd-14480, №265
Hd-2126, №1	Hd-14481, №80
Hd-2129, №81	Hd-14483, №77
Hd-2133, №153	Hd-14602, №82
Hd-2301, №26	Hd-14604, №158
Hd-2545, №138	Hd-14642, №28
Hd-13143, №183	Hd-14651, №13
Hd-1350-ა, №270	Hd-14652, №67
Hd-1350-ბ, №283	Hd-14659, №27
Hd-14415, №237	Hd-14660, №126
Hd-14419, №285	Hd-14661-ბ, №206
Hd-14421, №254	Hd-14662, №244
Hd-14426, №207	Hd-14666, №113
Hd-14428, №173	Hd-14668, №282
Hd-14429, №122	Hd-14671, №227
Hd-14432, №266	Hd-14672, №264

Hd-14673, №209
Hd-14675, №4
Hd-14677, №261
Hd-14684, №239
Hd-14685, №202
Hd-14699, №42
Hd-14859, №252
Sd-2, №232
Sd-20, №221
Sd-22, №245
Sd-31, №174
Sd-532, №284
Sd-556-с, №10
Sd-557, №115
Sd-567, №43
Sd-603, №123
Sd-641, №75
Sd-742, №69
Sd-743 с, №70
Sd-744, №157
Sd-745, №200
Sd-747, №238
Sd-750, №251
Sd-794, №213
Sd-1138, №166
Sd-1941, №131

Qd-38-б, №34
Qd-1481, №11
Qd-1490, №78
Qd-1653, №234

Qd-1672, №106
Qd-1677, №107
Qd-1678, №250
Qd-1698, №121
Qd-1972 с, №220
Qd-2188, №129
Qd-2500, №52
Qd-2880, №141
Qd-6914, №105
Qd-6922, №167
Qd-6997, №68
Qd-8924, №12
Qd-8966, №269
Qd-8967, №258
Qd-9368, №25
Qd-9734, №156

Ad-551, №279
Ad-597, №208
Ad-602, №249
Ad-605, №178
Ad-624, №47
Ad-931, №41
Ad-944, №273
Ad-951, №233
Ad-972, №44
Ad-973 б, №74
Ad-1367, №24
Ad-1010, №51
Ad-1030, №92

Ad-1172, №103

Ad-1737, №263

Ad-1138, №125

Ad-4075-ბ, №23

საქართველოს ეროვნული არქივი

1448-81, №49

1448-1204, №168

1448-82, №55

1448-1239, №253

1448-83, №20

1448-1492, №57

1448-84, №135

1448-2315, №259

1448-85, №164

1448-2317, №143

1448-86, №140

1448-2319, №286

1448-87, №180

1448-3134, №179

1448-88, №205

1448-3255, №3

1448-90-ა, №116

1448-3265, №35

1448-259, №247

1448-3267, №8

1448-268, №197

1448-3272, №38

1448-269, №119

1448-3273, №66

1448-547, №246

1448-3274, №112

1448-721, №177

1448-5006, №189

1448-1032, №229

1448-5008 ბ, №145

1448-1035, №146

1448-5291, №277

1448-1053, №275

1448-5597, №134

პირები

ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი

Sd-531, №195

Sd-604, №147

Sd-601, №9

Sd-2975, №289

Sd-602, №53

Hd-4153, №288	Qd-2136, №248
Hd-4158, №142	Qd-2432, №45
Hd-4166, №240	Qd-9254, №36
Hd-8389, №236	Qd-9585, №210
Hd-11392-3, №29	
Hd-13955, №219	Ad-875 ა, №181
Hd-14439, №48	Ad-1084, №76
Hd-14601, №58	
Hd-14694, №124	A-1767, 9r, №216
	S-3728, №196

საქართველოს ეროვნული არქივი

1449-25, №276	1449-2365, №144
1449-285, №260	1449-2657, №198
1449-765, №17	
1449-1001, №104	1450-1/5, №223
1449-1102, №204	1450-1/94, №242
1449-1105, №280	1450-1/96, №114
1449-1268, №19	1450-2/139, №87
1449-1270, №136	1450-2/150, №182
1449-1762, №163	1450-5/37, №199
1449-1765, №152	1450-6/4, №109
1449-1772, №50	1450-6/30, №254
1449-1785, №108	1450-6/33, №225
1449-1796, №241	1450-6/55, №151
1449-1872, №226	1450-6/92, №210
1449-1873, №235	1450-7/27, №133
1449-1935, №290	1450-8/42, №63
1449-2262, №111	1450-9/25, №228

1450-9/123, №61	1450-22/67, №160
1450-9/126, №93	1450-24/155, №72
1450-10/20, №262	1450-25/126, №56
1450-10/102, №96	1450-26/78, №257
1450-10/117, №98	1450-26/150, №256
1450-10/122, №91	1450-26/151, №255
1450-10/130, №185	1450-26/218, №84
1450-11/1, №162	1450-26/275, №89
1450-12/6, №281	1450-28/4, №218
1450-12/119, №39	1450-28/189, №71
1450-12/129, №14	1450-30/63, №83
1450-13/233, №172	1450-31/68, №79
1450-14/8, №120	1450-31/102, №211
1450-14/9, №137	1450-31/115, №231
1450-14/10, №154	1450-31/130, №191
1450-15/11, №101	1450-31/141, №86
1450-15/21, №230	1450-32/283, №159
1450-15/52, №100	1450-33/69, №224
1450-15/100, №287	1450-34/231, №150
1450-15/122, №33	1450-35/92, №5
1450-15/127, №214	1450-35/129, №278
1450-15/140, №274	1450-35/136, №18
1450-15/141, №21	1450-37/47, №186
1450-16/93, №16	1450-37/144, №30
1450-17/26, №17	1450-38/6, №165
1450-18/89, №155	1450-38/30, №201
1450-18/125, №193	1450-38/38, №272
1450-18/149, №253	1450-38/44, №148
1450-20/44, №271	1450-45/168, №94
1450-22/65, №243	1450-45/175, №118

1450-48/15, №204
1450-48/152, №59
1450-49/41, №184
1450-49/92, №40
1450-50/71, №161
1450-50/72, №46
1450-51/79, №2
1450-51/179, №88
1450-51/192, №192
1450-51/238, №65
1450-53/81, №85

1450-53/84, №32
1450-53/88, №187
1450-53/107, №188

1461-3/35, №215
1461-14/38, №64

მატენადარანი, 252, 2, №95
მატენადარანი, 252, 3, II, №267
მატენადარანი, 252, 4 I, №268
სპბაი, 73-55, 134ა-135ა. № 176,
№144

პირთა საძიებელი

ბ

აბაზადე 121:8,10

აბას I, ირანის შაჰი 5; 6. 7; 9;
11; 15; 23; 49; 49:5,6; 68; 185:5;
377:13,14; 435:5

აბას II, ირანის შაჰი 24; 50; 379;
455; 469

აბაში დავით 388; 395

აბაშიშვილი გორჯასპ 10

აბაშიძეები 173

აბაშიძე ბეჟან 172:6,11; 173

აბაშიძე თ. 191; 153; 232;
246; 292; 428

აბაშიძე პაატა 171:10; 172:5; 173

აბაშიძე ლონენა 171:9,10; 173

აბირონი (ბიბლ.) 275:32; 279:58;
346:29; 486:35; 488:35

აბულა (ძმა ქვენატკოცელი
ოვათელასი) 334:4,5;

აბულადე ზაზა 420

აბრამიძეები 58:13

აგათოშვილი ბეჟან (დავითის ძე)
326:8;

აგათოშვილი გიორგი (დავითის
ძე) 326:8;

აგათოშვილი დავით 326; 326:7;

ადამი (ბიბლ.) 135:33; 232:23;

267:17; 275:7; 277:2,4-5; 278:43-44;
356:27; 368:2; 470:10; 485

ადამ სულთან ანდრონიკაშვილი
20

აგალიშვილები 17; 159; 353

აგალიშვილი ავალ 158:6; 159:3;
352:8-9; 401,402

აგალიშვილი არსენ,

ალავერდელი 367:6,7; 368;

აგალიშვილი გიორგი

(ქაიხოსროს ძმა) 125:8

აგალიშვილი დავით 158:7; 159:4;
352:9

აგალიშვილი ზაქარია 158:6;
159:2,3; 368;

აგალიშვილი იოანე, ქართლის
მთავარეპისკოპოსი 368

აგალიშვილი ლუარსაბ 125:7

აგალიშვილი პაატა 125:7,8

აგალიშვილი სარუყაფლან
(ქაიხოსროს ძმა) 125:7

აგალიშვილი ქაიხოსრო 17; 63;
63:5; 106:6; 125:6,7; 126:2,3,6; 158:7;
352:9; 353

აგალიშვილი ლონენა 158:7; 352:9

ავაქა 291:30

ავაქმა 347:13

ავთანდილა 202:8,9; 203:6
 ავთანდილ (მოურავისშვილი,
 იორამის ძე) იხ. სააკაძე
 ავთანდილ
 ავთანდილ, სომხითის მელიქი
 277; 348
 ავთანდილოვი სტეფანე 136
 აზმაიფარაშვილი ხოსიტა, ნაცვა-
 ლი 434:7-8
 აზნაურისშვილი ბერი 47:7,8
 ათაბეგი, სომხითის მელიქი 15
 ათანასი ალექსანდრიელი, წმ.
 273:19
 ათანელ დეკანოზი 153:4; 218:8
 ათელასაზი 353
 ათლასაზიშვილი 353
 აკოფა 291:31; 461:30
 აკოფშაშვილი 234:11,22
 აკოფშაშვილი/აკოფშაშვილი
 სიმონა 235:5
 აკოფშაშვილი/აკოფშაშვილი
 ხანბუჰა 235:6
 აღავერდელი არსენ ავალიშვილი
 იხ. ავალიშვილი არსენ
 აღავერდი-ხან უნდილაძე 7
 აღავერდი (ყაიბულას ძე) 419:10
 აღი-აღა//აღი-აღა ორუჯ-ოღლი
 393:5; 393:4
 ალექსანდრე II, კახეთის მეფე 5
 ალექსანდრე III იმერეთის მეფე
 257; 313; 314
 ალექსანდრე (იორამ
 ბატონიშვილის ძე) 270
 ალექსანდრე 340:6
 ალია 420
 ალი (ყურანის) 130; 134; 137; 142;
 144; 147; 154; 159; 166; 170; 251;
 256; 259; 271; 296
 ალი-ყული 259
 ალიყულიბეგი 67:7,8; 78:11; 145:15;
 146:7; 199:21
 ამბრისშვილი ზაქარია (ატენელი)
 343; 343:5-6
 ამბრისშვილი პაპუნა (ზაქარიას
 ძე) 343:7
 ამბრისშვილი პაატა (ზაქარიას
 ძე) 343:7
 ამილახორი/ამილახვარი//ამილახ-
 ორობა 194:21; 257; 440:15; 461:23
 ამილახვრები 16; 56:5,6,7
 ამილახორი ავთანდილ (გივის
 ძმისშვილი) 440:12
 ამილახორი ანდუყავარ 140:3
 ამილახორი ბარძიმ (გივის ძმა)
 440:11
 ამილახვარი/ამილახორი ბეჟან
 (ბეჟან-ბეგი) 15; 16; 17; 21; 47:4; 48;
 48:3,7; 55:3,4; 56:2,4; 57:5,8; 83:5; 84;
 84:2; 85; 140:2
 ამილახორი გივი (იოთამის ძე)
 440:10; 441
 ამილახორი დემეტრე (გივის ძმა)
 440:11
 ამილახორი იოთამ 10; 16; 17; 18;
 19; 21; 22; 48; 74; 80; 81:7,8; 83:5;
 84; 84:2; 85; 97:15,16; 140:2; 162;
 167:21; 168; 171:13; 172:1; 173:5

ამილახორი იოთამ
(გიეის მამა) 441
ამილახორი იოთამ
(გიეის ძმისშვილი) 440:12
ამილახორი იოთამ
(პაპუნას ძე) 243
ამილახორი პაატა
(პაპუნას ძე) 243
ამილახორი პაატა,
(გიეის ძმა) 440:11
ამილახორი პაპუნა 243
ამირა (შავერდა მებაღურის ძე)
365:24
ამირაიზა (შავერდა მებაღურის
ძე) 365:25
ამირაშვილი 481:7
ამირაშვილები 480:13-14
ამირალა 219:16; 303:18; 381:26
ამირალოვი ივანე 343
ამირეჯიბნი 98:8
ამირეჯიბი გიორგი 98:7,8; 237:8;
384:6
ამირეჯიბი რამინ 159
ამირხანა 451:14
ანა დედოფალი (სვიმონ II-ის
დედა) 55
ანა დედოფალი (ერეკლე I-ის
მეუღლე) 118
ანა-ხანუმი, დედოფალი 178
ანანა//ანანია (ბიბლ.) 273:31
ანდრონიკაშვილი მირიანა 334:12
ანდრონიკაშვილი//ანდრონიკეშვი-
ლი//ენდრონიკეშვილი 344:9
ანეზა 294:23

ანჩაბაძეები 402
ანჩაბაძე გიორგი აფხაზი 353;
400:26; 37-38; 400:1; 401-402
ანჯიყაფასშვილი ბაგრატ 391:28
არაგვის ერისთავი 461:22
არაგვის ერისთავი ზაალ იხ.
ზაალ არაგვის ერისთავი
არაგვის ერისთავი ზურაბ იხ.
ზურაბ არაგვის ერისთავი
არაქელა 294:24
არდაზიანდი 95:2
არდაზიანდისშვილი 358:13
არდაზიანდისშვილები 111:25
არდაზიანდისშვილი გიორგი 111:17
არდაზიანდისშვილი პაპუნა 111:18
არდაზიანოვი პეტრე, ანხისხატის
მღვდელი 392
არდაშელ, ბოქაულთუხუცესი
433:2
არდაშელ (სვეტიცხოვლის
დეკანოზის შვილისშვილი) 395:8
არეშიანი 391:29
არეშიშვილები 58:17
[არეშიშვილი] ასლამაზ (პაპუნას
ძე) 383:12
[არეშიშვილი] გურგენ (პაპუნას
ძე) 383:11
არეშისშვილი თამანა 290:4
არეშისშვილი იოთამან 290:2-3
არეშისშვილი მერაბა 290:4
არეშისშვილი ნარიმან 290:4,7
არეშისშვილი პაპია 290:4
არეშიშვილი პაპუნა 383:10-11;
383:1-2; 384:6

[არეშიშვილი] როსებ (პაპუნას ძე) 383:11
 არეშისშვილი სალუხან 290:3
 არეშისშვილი შერმაზა 290:3
 არკანჯელო ლამბერტი 6; 7
 არუწაშვილი არუწა 120:4
 არუწაშვილი ნასყიდა 120:3
 არღუთოვი ფარსადან 376
 არჩილ II, ვახტანგ V-ის ძე 162; 441
 ასათიანი ლ. 305; 307
 ასანბეგი 114:6
 ასაშვილი ბეჟან 103:3
 ასაშვილი იასა 103:3
 ასაშვილი მაზიტა 103:4
 ასაშვილი ოთია 103:4
 ასაშვილი პაპანა 103:4
 ასლამაზ 208:5; 209:6
 ასლამაზა, ზემო ბოლნისელი გლეხი 221:15
 ასლანაშვილი დათუა 464:10
 ასლანაშვილი ფირაღა 472:15
 ასლანი 376: 7
 აფრიამაშვილები 479:12-13
 აფრიამაშვილი სიავ 481:6
 აფხაზთა 485:34
 აფხაზი/აფხაზიშვილები 402
 აფხაზი/აზხაზი გიორგი 401:1
 აფხაზი გიორგი (იოვანეს ძე) 471:5
 აფხაზი იოვანე 402; 471:4
 აფხაზი ქაიხოსრო (იოვანეს ძე) 471:4-5
 აფხაზი ჩერქეზ (იოვანეს ძე) 471:5

აფხაზოვი, შტაბს-კაპიტანი 471
 ალა-ბეგ 320
 ალათანგი, გლეხი 79:1; 199:15
 ალათანგი ბოქაულთუხუცესი 351:8
 ალალოვი მირზა 208
 ალამონ ვეზირი 351:5; 384:5
 ალა-სოჰრაბი 182:6
 ალა სტეფანა 388:10-12
 აშანმაშანანთ 329:26
 აშანმაშანაშვილი პაპუა/პაპია (ხუდადას ძმისწული) 308:13; 329:9; 330
 აშანმაშანაშვილი ყაზარა (ხუდადას ძმისწული) 308:13; 329:9; 330
 აშანმაშანაშვილი ხუდადა 308:12; 309:7; 329:9; 330
 აშიცი ყარაგოზა 451:18
 ახალქალაქელები 378
 ახაშნელები//ახაშნელნი 404:16-17
 ახეგრდა 333:7

ბ

ბაბახან ხოდავერდი-ზადე, მოლა 151
 ბაბუციძე 65:13
 ბაგრატ VII/ბაგრატ-ხანი, ქართლის მეფე, 5; 9; 10; 69; 96; 111:16; 149:15; 154:3; 155; 182:7; 291:8; 294:9,15; 312; 313; 376:5; 376
 ბაგრატიონი 5; 485:34

ბაგრატოვანი თეიმურაზ, სოვეტ-ნიკი 80; 113; 201; 372; 387, 395, 401, 413; 433; 435; 458; 462; 482
 ბაგრატოვი გიორგი 98; 99
 ბადადა ანუ პაატა-ბეგი (ამილახვრის ძე) 24
 ბაღურა 265:21; 266:6;
 ბაღურაშვილი ამირანა 253:17-18
 ბაღურაშვილი ყუზანა 253:17
 ბათიაშვილი ბერუკა 227:11
 ბათიაშვილი ესია 227:10,24
 ბათიაშვილი ზაქარია 227:10
 ბათიაშვილი იოვანე 227:10
 ბათიაშვილი იორდანე 227:22
 ბათიაშვილი პაპუნა 227:9
 ბათიაშვილი სეხნია 227:11
 ბათიაშვილი ქაიხოსრო 227:9
 ბაინდურ 435:2
 ბაინდურაშვილი ხ. 27
 ბაირამ ყული, ბაზიერთუხუცესი 373:6
 ბაღიაშვილები 426:13,18
 ბაღიაშვილი შალუტა 426:22-23
 ბაღიაშვილი ბერია 426:23
 ბაღიხოკაშვილი 199:17
 ბარათა 137:8; 138:2,3; 186:36
 ბარათაშვილები//ბარათიანთ 10; 11; 69; 76; 87; 290:8,10; 341:8-9; 457:15,17
 ბარათაშვილი 234:11,19; 235:2; 432:22
 ბარათაშვილი აბელ, სუფრაჯის შვილი 394:7-8
 ბარათაშვილი ასანბეგ//ჰასან-ბეგი (როსტომ მეფის დისწული) 301
 ბარათაშვილი ასლამაზ (ასანბეგის ძე) 301:7
 ბარათაშვილი ასლამაზ (ყაფლანის ძე) 58:5,9,10; 59:14; 137:6
 ბარათაშვილი ასლან (ყაფლანის ძე) 102:3; 371:9; 461:11; 481:11; 483:8
 [ბარათაშვილი] ბარათა (ყაფლან ბიძაშვილი) 67:5; 71:3; 89; 102:5; 490:6,7
 ბარათაშვილი ბარათა (ქაიხოსროს ძე) 238:7
 ბარათაშვილი ბერი (გერმანოზის ძე) 232:9; 261:8
 ბარათაშვილი ბერუკა, ხოსიას ძე 240:5
 ბარათაშვილი ბეჟან (ყაფლანის ბიძაშვილი) 258:8; 259:2; 461:12; 481:12
 ბარათაშვილი-იოთამისშვილი ბეჟან 459:8
 ბარათაშვილი გერმანოზ// გერმანოზ-ბეგ 111:2,3; 232:8; 233:1,5,7; 261; 261:7; 262:2,5-6,6-7; 263; 383:14; 383:4
 ბარათაშვილი გივი (ყაფლანის ბიძაშვილი) 258:8; 461:12; 482:13; 483:8
 ბარათაშვილი-იოთამისშვილი გივი 459:8
 ბარათაშვილი გიორგი 58:5,9,10; 59:13,14; 327; 327:6; 371:9
 ბარათაშვილი გიორგი (ყაფლანის ძე) 461:11; 481:12

ბარათაშვილი გიორგი
 (ყაფლანის ბიძაშვილი) 461:12;
 481:12
 ბარათაშვილი გიორგი
 (ფარსადანის ძმა) 255:9
 ბარათაშვილი იოთამისშვილი
 გიორგი 459:7-8
 ბარათაშვილი გოსტაშაბ 13; 14;
 94:14; 96:2; 100:3,4; 102; 102:3;
 111:31,32,33; 128; 130:2,6; 131
 ბარათაშვილ-გოსტაშაბიშვილი
 პაპუნა იხ. გოსტაშაბიშვილი
 პაპუნა
 ბარათაშვილი გუგუნა 67:5; 71:2,3
 ბარათაშვილი დავით,
 თამაზას ძე 244:7
 ბარათაშვილი დურმიშხანი,
 ფალავანხოსროს ძე 76:16; 176:8
 ბარათაშვილი ელმადათი 76:15,16
 ბარათაშვილი ერასტი (ყაფლანის
 ბიძაშვილი) 258:8; 259:3; 461:12;
 482:13
 ბარათაშვილი-იოთამისშვილი
 ერასტი 459:8
 ბარათაშვილი ვარაზა,
 გერმანოზის ძე 232:9; 261:8; 262:3
 ბარათაშვილი ვახტანგ
 (ყაფლანის ძე) 461:11; 481:11
 ბარათაშვილი ზაალ
 (ფალავანხოსროს ძმისშვილი)
 176:7
 ბარათაშვილი ზაქარია, ურბნელი
 75:7,8,11; 423:3-4; 424
 ბარათაშვილი ზურაბ,
 ფალავანხოსროს ძე 97:17; 176:7
 ბარათაშვილი თამაზ (ყაფლანის
 ძე) 461:11; 481:11-12
 ბარათაშვილი თამაზ 388:6-7
 ბარათაშვილი თამაზ 244:6; 245:1
 ბარათაშვილი თაყა
 (ასანბეგის ძე) 301:7
 ბარათაშვილი თაყა
 (ფალავანხოსროს ძე) 176:7
 ბარათაშვილი იესე, თამაზის ძე
 244:7; 245:2; 394:8
 ბარათაშვილი იოვანე 100:4; 102
 ბარათაშვილი იოთამ ბეგი 483:6
 [ბარათაშვილი] იოთამ 258; 258:7;
 259:2; 351:9-10
 ბარათაშვილი იოთამ 461:16
 ბარათაშვილი იოთამ
 (ყაფლანის ძე) 483:8
 ბარათაშვილი იოპი 111:14
 ბარათაშვილი მელქისედეგ
 283:10,25
 ბარათაშვილი ნიკოლოზ 71:3
 ბარათაშვილი ოთარ
 (გერმანოზის ძე) 232:9; 261:7; 262:2-3
 ბარათაშვილი ოთარ (ხოსიას ძე)
 240:5
 ბარათაშვილი ორბელ (ყაფლანის
 ძე) 137:6; 371:9; 461:15
 ბარათაშვილი პაატა,
 იოთამის ძე 258:8; 259:2; 261:8;
 262:2; 369:6,11,17,18; 370:25,30,37,38
 ბარათაშვილი პაატა,
 გერმანოზის ძე 232:9
 ბარათაშვილი პაპუნა 267;

369:6,11,17,18; 370:25,30,37,38,39,42
ბარათაშვილი პაპუნა, ყაფლანის
ძე 137:6; 371:8; 461:10; 481:11; 483:7-8
ბარათაშვილი პაპუნა, [გოსტაშა-
ბისშვილი] 478:8; 483:9-10
ბარათაშვილი რევაზ 19
ბარათაშვილი როსაბ 76:14
ბარათაშვილი საჩინო 76; 328:6;
ბარათაშვილი ფარსადან 58:5,9,10;
255; 255:8; 256:2; 257
ბარათაშვილი საამ,
ხოსიას ძე 240:5
ბარათაშვილი სააამ, ურბნელი
ზაქარიას ძმა 424
ბარათაშვილი სიაუშ,
თამაზის ძე 244:7; 245:2
ბარათაშვილი
ფალავანხოსრო 176:6
ბარათაშვილი ქაიხოსრო (აბა-
შიშვილი) 18; 67:4; 68; 68:2,6; 69;
70; 71:2; 72:1,3,6; 102:4,5; 238:4;
240:15,16; 242; 267
ბარათაშვილი ქაიხოსრო
გოსტაშაბისშვილი 478:8
[ბარათაშვილი] ქაიხოსრო, თამა-
ზის ძე 388:7-8
[ბარათაშვილი] ქაიხოსრო,
სუფრაჯის შვილი და აბელის
ძმა 394:8
ბარათაშვილი ყაფარბეგი 102
ბარათაშვილი ყაფლან 10; 80:1,4;
86; 88; 89:8; 97:16; 137:5; 138:6,10,13;
294:4-5; 351:1;14,17; 369:6,9,13,15;
370:26,29,33,39,40,42; 371:8; 372:2,5;

461:9-10; 481:10; 483:5,7; 490:3
[ბარათაშვილი] შერმაზან,
თამაზის ძე 388:7
[ბარათაშვილი] შიოშ, თამაზის
ძე 388:8
ბარათაშვილი ხოსია 70; 240:4;
241:2
ბარათაშვილი ჰასან-ბეგ 15;
58:4,9,10; 59:13
ბარათოვი დავით 98; 99; 411
ბარათოვი მარიამ 351;459
ბარამ ყორჩიბაში 404:1,
36; 405:3, 8
ბარამყული 333; 333:5
ბარბარა (წმ.) 273:34
ბარილუსა, თუმანიანთ ყმა 403:2
ბარსანოფე (მწე.) 275:35
ბასილი დიდი (წმ.) 273:17
ბატონიშვილი ვახტანგ 467
ბაქრაძე დ 376, 484
ბაღდადაშვილები 479:11
ბაღდადაშვილი 481:4
ბაშინჯახელთ 421:10
ბახუტა, მანუჩარ
მოურავის ძე 175:7
ბახუტა მოლარე 404:34
ბახუტა სუფრაჩი 233:4
ბახუტა მუხრანბატონი იხ. ვახ-
ტანგ V შაჰნავაზი
ბახუტა ჰუსეინ ბეგისშვილი,
ბაგრატონი 70
ბებერა 385:16
ბებუთოვი აბესალომ 416
ბებუთოვი არსენ თავაძი 470

ბებუთოვი დავით 416
ბეგთაბეგინთ 378
ბედენა 366:18
ბეთელემაწვილი თევდორა 396:3
ბეთელემაწვილი ბერიკა, თევდორას განაყოფი 396:4
ბეჟან-ბეგ საბარათიანოელი იხ. თულაშვილი ბეჟან
ბეჟან, ყარჩილას ძე 295:6; 396:8
ბეჟიტასწვილი 366:19
ბერი ეგნატაწვილი 8; 9; 10; 17; 18; 21; 22; 23; 26; 69; 74; 85; 161; 233; 379
ბერიკა 297:6; 344:11
ბერისწვილი 434:16-17
ბერიძე ვ. 493-494; 497
ბერნუმაწვილი იაგანა 474:17-18
ბერძენიწვილები 25
ბერძენიწვილი ნ. 14; 94; 180; 255; 263; 329; 333; 339; 403, 417; 427
ბერძენიწვილი დ. 268; 492-494; 496
ბერძნიწვილი თამაზა, პაპუნას ძე 163:6
ბერძნიწვილი ოთარ, პაპუნას ძე 163:7
ბერძნიწვილი პაპუნა 163:6
ბერძნიწვილი სეხნია, პაპუნას ძე 163:6
ბერუაწვილი შალუტა 195:14; 196:9
ბეჰბუთი ხოჯა, ზარაბთუხუცესი 414:9; 415:3,8
ბიძინა ვეჟილი 431
ბიძინა სუფრაჯი 347:3-4; 404:1-2, 36; 405:3, 8

ბოდბელი [ეპისკოპოსი] 431:17
ბორტიწვილები 66
ბოსჩალუა 461:21
ბოშიწვილი აღ. 92; 148; 151
ბროსე მ. 271; 493-494; 501
ბუდუხაწვილი მარქარა, ყმა იარაღა აზნაურიწვილისა 474:16
ბუზანაურიწვილი ანშელა 299:15
ბუმბაწვილი 318:12
ბურჯანაძე 305
ბუტულაწვილი ლაზარე 404:14-15
ბუჟღულაწვილები/ბუჟღულაანი 238:11,12,15

ბ

გაბაწვილი 18; 24; 114; 432:23
გაბაწვილი ვ. 8; 15
გაბრიელ მთავარანგელოზი 89:5; 122:8; 167:13; 272:39; 278:9; 284:12; 321; 324:13; 413:5; 487:13
გაბრიელ (ბახუტას ძე) 404:34
გაბრიელისწვილი ბერუკა (თანიას ძმა) 464:4
გაბრიელისწვილი დავით (თანიას ძე) 464:5
გაბრიელისწვილი ებიტა (თანიას ძე) 464:4
გაბრიელისწვილი ზედგინ (თანიას ძე) 464:4
გაბრიელისწვილი თანია 404:10-11; 464:3
გაბრიელისწვილი იესე (თანიას ძე) 464:4

გაბრიელისშვილი იორამ
 (თანას ძე) 464:5
 გაბრიელისშვილი სეხნია (თანას ძე) 464:5
 გაგელაური 291:15-16
 გაიანა (მწვ.) 275:34
 გაისერაშილი 346:16
 გამსახურდა 65:13
 გარაყანიძე გურგენ 25; 315:5; 316:1
 გარაყანიძე ზაურად 316:1
 გარსუაშილი 474:16
 გედევანი/გელაონი, დეკანოზ
 ათანელის ძე 153:4; 218:9
 გედეონისშვილი გაბრიელ
 375:15,16,17
 გედევანისშვილი ქაიხოსრო
 ჯვარისმტვირთველი 404:9-10
 გედეონისშვილი პაპუნა 347:4
 გეზი (ბიბლ.) 275:30; 279:57;
 288:2-3; 346: 27-28; 486:33
 გელაშილი ი. 27
 გელაშილი ნ. 10; 11; 25; 124
 გერმანე, მთაწმინდის მამა
 404:33-34
 გერმანოზისშვილები 233
 გერმანოზისშვილი ოთარ 391:7; 392
 გერმანოზისშვილი პაატა 391:7
 გვასალია ჯ. 499
 გერიტიშვილი დ. 48; 162; 441
 გივი ქართველი 23
 გიგაური სვიმონ 344
 გიორგი წმ. 153:3,4; 218:8; 267:7,21-
 22; 273:24; 297:13; 367:9; 487:15
 გიორგი III, იმერთა მეფე 10; 12;
 19; 257; 313; 430
 გიორგი VIII, საქართველოს
 მეფე 75
 გიორგი X, ქართლის მეფე 135:14;
 153:13,14
 გიორგი XI, ქართლის მეფე//
 გიორგი მირზა//
 გიორგი ბატონიშვილი 14;
 95; 198; 268; 278:24; 283;
 308; 348; 413; 429; 465:34;
 465; 497
 გიორგი XII, ქართლის მეფე 219
 გიორგი ბატონიშვილი (მუხრან-
 ბატონი) 252:11; 262:14; 263
 გიორგი გოჩაშვილი,
 ბატონიშვილი 19; 232:12; 233
 გიორგი, ლუარსაბ
 ბატონიშვილის ძე 375:12
 გიორგი, დეკანოზ
 ათანელის ძე 218:9
 გიორგი სააკაძე, დიდი მოურავი
 იხ. სააკაძე გიორგი
 გიორგი, მჭედელი 434:11
 გიორგი მკერვალი 434:13
 გიორგიშვილები 66
 გიორგიშვილი ზურაბ 133:4
 გიორგიშვილი ელიზბარ 133:5
 გიორგიშვილი სუმბატ 133:6
 გიორგიშვილი ფარლუხათ 133:5
 გიორგიშვილი შერმაზან 133:5
 გიორგიშვილი ხოსინა 133:6
 გიორგისშვილი იასე 439:23
 გიუნა 222:15

გლახია მამასახლისი 451:8
 გლურჯიძეები 86:3,4,5,6; 103
 გლურჯიძე თარსა 117:6
 გლურჯიძე პაატა 117:5
 გლურჯიძე შიომ 117:6
 გოგია 250:17
 გოგობაშვილები 286;
 გოგობაშვილი აიდოლში 139:5,6
 გოგობაშვილი ბაინდურ,
 პაპიას ძე 347:9
 გოგობაშვილი ბეჟან (დოღმაზის
 ძმა) 254:6
 გოგობაშვილი გივი (პაპიას ძე)
 347:10
 გოგობაშვილი გიორგი
 (პაპიას ძე) 347:10
 გოგობაშვილი დონმაზ/ დოღმაზა
 116:5; 139:6; 254; 254:5; 286
 გოგობაშვილი პაპია 286; 347:8
 გოგობაშვილი ფარემუზ, პაპიას
 ძე 347:10
 გოგობაშვილი ყორხმაზ
 116:6; 139:7; 254:6
 გოგობაშვილი ხოსრო
 (დოღმაზის ძმა) 254:6
 გოგოლაძე თ. 19; 27; 67; 69; 70;
 102; 202; 203; 233; 236; 238; 240;
 364; 493-494; 497
 გოგორიშვილი ბეჟან 226:7,10,11
 გოგორიშვილი თამაზა 226:5
 გოგორიშვილი ფაფილა 226:5
 გოგორიშვილი ჯაშია 226:5
 გოდერძი 244:11
 გოდორაშვილი დემეტრა 396:5
 გოზალაშვილი თევდორა
 291:21-22;
 გორგიაშვილი 199:13
 გორგიჯანაშვილი ალექსა 216:5;
 303:9; 389:7; 402:8
 გორგიჯანაშვილი გიორგი 216:4;
 303; 303:7-8; 389:6-7; 390; 402:7-8
 გორგიჯანაშვილი მელქისედეგ
 216:5; 309; 390:1; 402:9
 გორგიჯანაშვილი მირიჯანა, გი-
 ორგის ძე 216:5; 309; 390:1; 402:9
 გორგიჯანაშვილი/გორგიჯანიძე
 ფარსადან 123; 124; 131; 162; 167;
 168; 216:4; 236; 242; 243; 257; 308;
 389:7; 390; 402:8
 გორუმაშვილი მარქარა 291:31
 გორჯასპი 169
 გოსტაშაბი 422:8, 21
 გოსტაშაბიშვილი 199:12; 269:4
 გოსტაშაბიშვილი პაპუნა 102;
 129:7; 130:8,10; 131; 205:8; 411:3
 გონაშვილი გიორგი იხ. გიორგი
 გონაშვილი
 გონია//გონა 107:13; 109:5,6;
 291:30; 397:13
 გონიაშვილი პაატა 396:4
 გრიგოლი დმრთისმეტყველი (წმ.)
 270:17-18; 274:29-30
 გრენადასაშვილი დათუნა 434:14
 გრენადასაშვილი შერმაზან
 434:13-14
 გუთნიჯარაშვილი ნონიკა 396:6
 გულბათასაშვილი 346:14-15
 გულდუხტარ იხ. ქეთევან

(გორჯასკ აბაშიშვილის ას.
როსტომ მეფის მეუღლე)
გულიასშვილი 358:15
გულიაური მაზიგა 387:16
გულქანა 132:12
გულშარ დედოფალი 377:19
გურამიშვილი 327:3
გურამიშვილები//გურამიანთი 357
გურამიშვილი გივი 427:4,6,11,13
გურიელი 12
გურიელი ოტია 274:21,29
გუშვარიშვილი (ვანნაძე) დავით
400:20; 400:4-5; 401-402

ღ

დადიანი 173
დადიანი ლევან 257; 307; 314;
335:15; 402; 428:9; 430; 471:7
დადიანი მანუჩარ I 278:17; 469:4;
472:4; 473:4; 499-500
დავიდოვი დიმიტრი 344
დავით XI, იგივე დაუდ-ხანი,
ქართლის მეფე 5; 55; 377:18; 379
დავით (ბიბლ.) 218; 268; 485:33
დავით 282
დავით 122; 237
დავით, ხუარაშან
ბატონიშვილის ძე 202:4; 203:4
დავით, დეკანოზ ათანგელის ძე
153:4; 154:2; 218:9
დავით ოხიაყორჩიშვილი 404:6,7
დავითა 451:18
დავითიანი ჰაპინა 439:20

დავითიშვილები 16; 17; 62; 63;
100; 107
დავითიშვილი გიორგი 99
დავითიშვილი/თვალდამწვრიშ-
ვილი დავით 15; 60:4,5; 61:1,2,4,5;
62; 63:2,3; 86:2,3; 97:7,8,18,19,21;
98:1,8,9,11; 99; 99:5; 100; 106:3,4,15;
121:2,3; 157:13,14,21; 236; 238; 282
დავითიშვილი ელიზბარ,
ბოქაულთუხცუკის 17; 24; 60:5,6;
62; 63; 63:3; 97:8; 99:6; 106:2,4,5;
121:4; 155:7,8; 156:5; 236:2; 237:7,9;
238; 257; 264:3-4; 281; 281:4-5; 369:3
დავითიშვილი კონსტანტინე/
კოსტანტილე 17; 60:5; 63; 63:4;
97:8; 106:2,4; 124:3; 156:6; 237:6; 238
დავითისშვილი რამაზ 97:11,22;
98:10,11; 99
[დავითისშვილი ქაიხოსრო] 100
დავრეშა 484:3-4
დავრეშაშვილი თომა 220
დათან (ბიბლ.) 275:31; 279:58;
346:29; 486:35; 488:35
დათუნა არაგვის ერისთავი 18;
20; 114
დათუნა ბატონიშვილი, თეიმუ-
რაზ I-ის ძე 161; 314
დათუნა ბოქაული 213:21
დათუნა, ნაცვალი 434:9
დათუნა 297:6-7;
დათუნა//დადი ოღლი 306:13-14;
დალაღასშვილი ადიბეკ 132:4
დალაღასშვილი ბაინდურ 132:4

დალაღასშვილი ელიზბარ 132:5
 დალაღასშვილი ქაიხოსრო 132:5
 დამდაწაშვილი ზაქარია 465:14-15
 დარეჯან დადიანის ას.
 დედოფალი 218
 დარეჯან, ქსნის ერისთავის ასუ-
 ლი 497
 დარისპანაშვილი პაპუა 472:16
 დარჩიაშვილი, ბოგანო 366:18
 დარჩიაშვილი ზოსიმე, ბოგანო
 366:19
 დაუღ-ხან უნდილაძე იხ.
 უნდილაძე დაუღ-ხან
 დაუთანო 450:15
 დაუთაშვილი სარქისა 451:11
 დედაბრიშვილი ირემა 291:17
 დედაბრიშვილი ბასილა (ირემას
 განაყოფი) 291:18
 დედაბრიშვილი შოშიტა 300:10
 დედინაშვილი დათია, სამეხას
 ძმისშვილი 413: 20
 დედინაშვილი სამეხა 413: 20
 დეკანოზიშვილები 367
 დეკანოზისშვილი არდაშელ
 (რამაზას ძე) 366:7
 დეკანოზისშვილი ელიზბარ
 (რამაზას ძმისწული) 366:7
 დეკანოზისშვილი იასე (რამაზას
 ძე) 366:7
 დეკანოზისშვილი რამაზა 366:6
 დეკანოზისშვილი ქაიხოსრო
 (რამაზას ძმა) 366:9,17,18
 დემეტრე 260:14; 344:10
 დემეტრესშვილი პაპუნა 199:16,17

დიასამიძე ევდემონ/ევდემოზ,
 ქართლის კათალიკოსი 19;
 97:14,15; 185:1; 375:15
 დივანაშვილი ნაზარა 186:46
 დიმიტრი (წმ.) 273:25; 487:15
 დიოსკორე (მწვ.) 275:31,33; 279:58;
 288:3; 346:28-29; 486:34
 დიდმელი ათანელი იხ. ათანელ
 დეკანოზი
 დოლენჯიშვილი დურმიშხან
 283:5
 დოლენჯიშვილი იასონ 282;
 283:4,5
 დოლენჯიშვილი ნიკოლოზ 283:5
 დოლიძე ი. 55; 57; 86; 94; 97; 180;
 185; 268; 342; 343; 351; 360; 369;
 384, 391, 403; 432; 478
 დოღმაზა იასაულბაში და
 თულბაში 343:10-11
 დონდარასშვილები 178
 დონდარასშვილი დონდარა 178:3
 დონდარასშვილი ფეროზა 178:3
 დონდარასშვილი ფიბუა 178:3,18
 დრეიძე ბეჟიტა 346:15-16; 434:10-11
 დრეიძე იასე 404:15-16; 434:11
 დრეიძე საჩინო, ძმა იასე
 დრეიძისა 404:16
 დუნდუა ნ. 129; 133; 195;
 232; 261; 436; 452
 დურია 222:18
 დურმიშხან 221:8
 დურსუნაშვილი მირიანა
 459:12, 19-20

მ

ელიშერ ბოქაულთუხუცესი
 82:1,2; 435:2
 ევა (ბიბლ.) 277:3
 ევანგელა მჭედელი 451:12
 ევდემონ დიასამიძე, იხ.
 დიასამიძე ევდემონ
 ევსტათი წმ. 273:26;
 ევტუიქი (მწვ.) 275:33;
 ეკატერინე (წმ.) 273:34; 487:16
 ელენე, დავით გომფარაშვილის
 ცოლყოფილი 400:20-21; 401
 ელია (ბიბლ.) 272:44
 ელი 447:3
 ელიაზარ, დეკანოზ
 ათანელის ძე 153:4; 154:2; 218:9
 ელიასშვილი 366:17
 ელიზბარ 290:7
 ელიზოვი დავით 367
 ელისე [საგინაშვილი] თბილელი
 იხ. საგინაშვილი ელისე
 ელიოზიძე 93:17
 ელიოზისძე-გედევანიშვილები
 94; 342:19
 ელიოზისძე-გედევანიშვილი
 გაბრიელი 93:6; 315
 ელიოზისძე-გედევანიშვილი
 დავით, 93:5,6; 94
 ელიოზისძე-გედევანიშვილი
 პაპუნა 93:6
 ელიოზისძე-გედევანიშვილი
 პეტრე 93:7
 ელიოზისძე-გედევანიშვილი
 ქაიხოსრო 93:7

ელიოზოვი დავით 39
 ელისაბედ წმ. 270:32;
 ენდრონიკაშვილი ოტია,
 კახი 15
 ენდრონიკაშვილი კახაბერი 15
 ენუქიძე თ. 86
 ეპიფანე ჭერემელი (ეპ.) 403
 ერეკლე I 118; 198; 308
 ერეკლე II 218; 340; 415; 466
 ერისთავი მირვანოზ 98; 99
 ერისთავიშვილი ლარგველი იხ.
 ლარგველი, ქსნის ერისთავის ძე
 ეროდე (ბიბლ.) 346:30
 ერუბერაშვილი გიორგი 434:9-10
 ერუბერაშვილი პეტრე 434:10
 ესტატე 207:11
 ეშაკაშვილი მირანშა 451:13
 ეშაკაშვილი ყაზარა 451:14
 ეჯიბიშვილი გამრიკ, დონდარას
 ძე 362:7; 363:6; 365:8
 ეჯიბისშვილი დონდარა 361:6-7;
 363:2,3,4,10; 364; 365:7
 ეჯიბისშვილი ზურაბ,
 დონდარას ძმა 361:7-8;
 363:5-6; 365:8
 ეჯიბიშვილი მირზაალი,
 დონდარას ძმისშვილი 361:7
 ეჯიბიშვილი შავერდ, დონდარას
 ძე 362:7; 363:5; 365:8
 ეჯუბა 294:21
 ეპრუმა (შვილები: სუხია
 და გერი წარუტა) 294:22,24

8

ვათია 479:12

ვათეშივილი ჯ. 8

ვარაზა 199:20

ვართანა მჭედელი 451:9,10

ვართანაშივილი 149:18

ვარდანაშივილი ტურია 426:9

ვაშაყაშივილი პაპუნა 436:12,13,
15; 438

ვანნაძე 404:29

ვანნაძეები//ვაჩანაძიანთ 353;
403:6,7

ვანნაძე გომპარ 352:11

ვაჩანაძე დავით, გომპარის ძე
352:12; 23-24; 353

ვახვახოვი გრიგოლ 98; 99

ვახტანგ გორგასალი 274:9

ვახტანგ V შაჰნავაზი/ვახტანგ
მუხრანბატონი 10; 85; 109; 151;
160:6; 161:4; 162; 270; 348; 414:5;
436:4; 437; 438:5; 439; 440:6; 441;
442:5; 443; 449:4; 452:6; 453; 454:6;
455; 457:5; 459:4; 460:5; 461:3-
4; 462:5; 463:4; 465:5-6, 32; 466:4;
468:6; 469; 469:5; 470; 471:2; 472:5;
473:4; 474; 476:5; 476; 478:5; 479:4;
480; 481:5; 483:5; 484; 485:40;
387; 495

ვახტანგ VI 14; 268; 429; 466:36, 39

ვახტანგ, როსტომ მეფის ბიძა 21;
85; 167; 175:12

ვახტანგ ბატონიშივილი 283

ვახტანგ ბატონიშივილი, ერეკლე
II-ს ძე 405

ვახტანგ ბატონიშივილი/

ვახტანგ-მირზა 83:10; 84:4

ვახუშტი ბატონიშივილი 10; 11; 18;
20; 21; 26; 69; 85; 89; 114; 162; 193
ვერხხაძე 470:2

ზ

ზაალ//ზაჯღ 410

ზაალ არაგვის ერისთავი 18;
19; 20; 21; 22; 74; 85; 97:15; 162;
240:11,12; 247:10; 403; 404:7,8, 35;
405: 1, 9

ზაალ ქსნის ერისთავი 15; 243

ზაალ შირაჯი 54:2

ზაალ, ყარჩილას ძე 396:8

ზაალიშივილები/ზაალისშივილი
66; 446

ზალიკა, მათიურაშივილ ხატეას
განაყოფი 366:12,13

ზალიკაშივილი ამონა 419:14;
420:4-5

ზანდარიშივილი შავერდი 434:8

ზაქარა 439:21

ზაქარია, ქართლის კათალიკოსი
189:116

ზაქარია რუსთველი ეპისკოპოსი
360:8

ზაქარია ნინოწმინდელი
(მაყაშივილი) იხ. მაყაშივილი

ზაქარია, ნინოწმინელი
ზაქარიასშივილი 366:20

ზებედე (ბიბლ.) 273:2

[ზედგინიძე] ავთანდილ,
სვიმონის მამა 385:12

ზედგინიძე ზაალ 332:10
ზედგინიძე თამაზ 54:7,8; 77:8;
288:12,14; 289:4;
[ზედგინიძე] იმარინდო, გივის
პაპა 77:8; 385:12,22, 40, 43
ზედგინიძე გივი//გიუნა-ბეგი 385:8,
12, 19, 40, 288; 288:9; 289:1-2,5; 386
[ზედგინიძე] გიო, სვიმონის განა-
ყოფი 385:38
ზედგინიძე დავითა 332:9-10
[ზედგინიძე] სვიმონ 384:8, 12, 14,
25, 37, 42, 44; 386: 54
ზვიათი 366:25
ზიზონაშვილი 402:15
ზილიფიჯან 150:15,16; 151:3
ზუმბულიძეები 367
ზუმბულიძე გიუნა
(ზაალის ძე) 338:7
ზუმბულაძე ზაალ 25; 337; 338:6
ზუმბულიძე იასე, დეკანოზი 176:2
ზუმბულიძე თამაზი (იასეს ძე)
176:3
ზუმბულიძე რამაზ (იასეს ძე)
176:3; 434:7
ზუმბულიძე ფარემუზ (ზაალის
ძმა) 338:7
ზუმბულიძე დონენა (ზაალის
ძმა) 338:7-8
ზუმბულიძე შერმაზან (ზაალის
ძმა) 338:6,7
ზუმბულიძე ხოსიტა (იასეს ძე)
176:3
ზურაბ არაგვის ერისთავი 162
ზურაბ, გორის მამასახლისი 220

ზურაბისშვილები 225:9
ზურაბისშვილი გოშფარ 225:9
ზურაბისშვილი შანშე 391:25-26

თ

თაზიშვილი ბეჟან 342:10
თაზიშვილი გივი 342; 342:9
თაზიშვილი ელიზბარ 342; 342:10
თაზიშვილი ზაალ 342; 342:9
თაზიშვილი ლევან 342; 342:10
თაზიშვილი პაატა 342; 342:9
თათარი//თათრისა 279:66;
444:15; 468:18
თათარაშვილი 175:12
თათარასშვილი გიორგი 343:7-8
თათარაშვილი ეგანა 472:16-17
თათარაშვილი პაპუნა 472:17
თაზიშვილი პაატა 404:11-12
თავაქალაშვილი ვახტანგ 79:3,4
თავხელიძე 66; 175:12,13
თამაზა 389:11
თამაზა, დავრეშას დისშვილი
484:4
თამაზ ამირლბელი 220
თამარ მეფე (ნეტარად
ხსენებული) 377:16
თამარ, ვახტანგ V-ის ას. და გივი
ამილახორი მეუღლე 441
თამარ ბატონიშვილი, იოთამ
ამილახორის დედა 21; 85;
167:20; 168
თამარ, ლუარსაბ ბატონიშვილის
მეუღლე 375:11

თანდილაშვილი დათუნა 215:13
 თანდუაშვილი ზურაბა 152:13
 თანდუაშვილი მურადა 152:13
 თანდუაშვილი პაპინა 152:12
 თანდუაშვილი ჩოგინა 152:13
 თანდულა 439:22
 თარხნიშვილები 379
 თარხანოვი დიმიტრი (სოვეტნიკი)
 80; 136; 137; 155; 158; 160; 184; 300;
 319; 359; 411, 413, 416, 420; 429;
 433; 443; 458; 462; 464; 471; 482
 თაქთაქიძეები 66
 თაყაიშვილი ექ. 60; 62; 67; 74;
 86; 100; 147; 148; 153; 155; 204;
 217; 226; 237; 238; 247; 251; 255;
 264; 268; 277; 281; 329; 342; 343;
 352; 356; 358; 369; 382, 391, 399,
 408; 416; 426-427; 441; 475; 478;
 483; 493
 თაყინასშვილი ზაადლ 220
 თბილელაშვილი პაპუნა
 297; 297:5
 თეგაძე გიორგი 14; 127:3; 128:1
 თევდორე 297:6
 თევდორე წმ//თევდორობა 273:25;
 488:36
 თეიმურაზ I/კახი ბატონი 5; 6;
 7; 8; 9; 10; 11; 12; 16; 17; 18; 19;
 20; 21; 25; 48; 49; 63; 69; 74; 84;
 85; 86; 120; 124; 121:8; 123:14,15;
 136; 159; 162; 166; 173; 212; 243;
 247:11,12,15; 257; 304; 307; 311; 312;
 313; 314; 317; 318; 318; 353; 354:2;
 365:22; 368; 378; 410:11; 430; 431:10;
 441; 442:19
 თეიმურაზ II 118; 118:2,6;
 218; 368; 415
 თეიმურაზ მირზა 62
 თეკლა (წმ.) 273:33-34; 487:16
 თემურ ლენგი 307
 თინათინი, თეიმურაზ I-ის
 ას. 19; 123; 124
 თმოგველი 193; 229
 თმოგველ-უჯარმელ-
 ფავლენიშვილი 193
 თორაძე ვედრია იხ. ტორაძე
 ვედრია
 თოფჩიაშვილები 270
 თულაშვილები 212, 213:15
 თულაშვილი ბახუტა, ბეჟანის ძე
 213:5; 234:8; 424:5; 425:5
 თულაშვილი ბეჟან, შირეჩიბა-
 ში 210:5; 211:2; 212; 213:4,11,13,17;
 214:23,24,29; 215:2,4,17; 234:7;
 424:4-5, 9; 425:4-5
 თულაშვილი დოღენჯი
 213:7,9,11,12,15,16,17; 214:23,27;
 215:3,15,16; 424:13,15; 425:4
 თულაშვილი ოთარ, ბეჟანის ძე
 213:5; 234:8; 424:5; 425:5
 თულაშვილი პაპუა 213:6; 234:8
 თულაშვილი რამაზ 210:5; 212;
 213:4,13,17; 214:29; 234:7
 თულაშვილი ქაიხოსრო/ხოსრო
 213:5; 234:8
 თულაშვილი შიომ//სიაუმ,
 ბეჟანის ძე 424:5; 425:6
 თულასშვილი ხუცა 391:27-28

თუმანიანთ მამუკა 328; 328:6-7
 თუმანიშვილები 109; 330; 376; 403
 თუმანიშვილი ბაინდურ 107:8; 155;
 308:6; 476:12; 477:6
 თუმანიშვილი ბეჟან 155:7; 476:12
 თუმანიშვილი ბირთველ, მდი-
 ვან-მწიგნობარი 51:25,26; 59:8,9; 60;
 61:12,13; 65; 66:9,10; 75; 76:2,3; 77;
 77:20; 79; 79:9,10; 89; 90:17,18; 91;
 91:24,25; 94; 95:28,29; 103; 104:8,9;
 107:7; 109; 109:1,2,3; 110; 112:40,41;
 116; 116:22; 117; 117:22,23; 119;
 120:11,12,26; 121:17; 122:6; 125:22;
 133:23,24; 137:21,22; 139:21; 141:26,27;
 144:32; 145:29; 150:27; 152:23;
 153:25,26; 157:10; 160:24; 174:18,19;
 175:27,28; 176:19; 181:14; 185:2;
 194:29; 195; 196:7; 197:20; 199:30;
 201:24; 208; 209:20; 215; 216:31;
 217:23; 218:27,28; 220:18; 221; 222:30;
 228:9; 229:17; 230:26; 234:32; 237:21;
 241:25; 246:22,23; 248:30; 250:29; 252;
 253:31,32; 254; 255:6; 256:34; 258:25;
 260:30-31; 268; 269:13,14; 270:22,23;
 276:10; 277; 279:73; 281; 281:38,39;
 282:24; 283:24,25; 339; 340; 340:15,16;
 292; 293:23,24; 294:5,6; 295; 295:26;
 304; 304:17,18; 305; 306:28,29; 308:5;
 309:2; 310; 310:22,23; 315; 316;
 316:20,21; 317:24,25; 318; 318:29,30;
 319; 320; 324; 325:43,44; 326; 327:25;
 328; 331:3,4; 332:21; 333:19; 334;
 334:10,11; 336:54,55; 338:24; 341:31;
 343; 343:10,23; 344; 345; 345:22,23;
 349; 350:31; 352; 353:34,35; 358;
 358:29,30; 360; 360:30,31; 364;
 366:30,31; 368:6; 369:4,5; 374:23,24;
 375:20; 376:18; 380; 381:49; 382;
 383:28; 384:7; 386; 387:11-12; 387;
 388:21; 388; 389:21,22; 390:16; 394;
 395:12; 395; 396:15; 396; 397:25,26;
 397; 398:24,25; 402; 403:12,13; 408;
 408:22,23; 410; 410:28,29; 412; 413:30;
 414; 414:29; 417; 418:26,27; 419:26,27;
 428; 429:5; 431; 431:25,26; 432:16,17;
 440; 441:6; 442:46,47; 443:20,21;
 445:23,24; 446:26; 452; 453:28; 454;
 455:33,34; 457; 458:22,23; 459; 459:27;
 460; 462:10; 463:27; 463; 464:23; 465;
 465:27,28; 476:11; 477:2; 479; 480:22;
 481; 482:30; 484:21,22
 თუმანიშვილი გიორგი 107:9;
 308:6; 399; 400:47; 466; 467:1-2;
 486:41; 476:12; 477:6
 თუმანიშვილი გორჯჯასხ 108; 476:13
 თუმანიშვილი დავით 107:8
 თუმანიშვილი ზაალ 476:13
 თუმანიშვილი ზაქარია 476:13
 თუმანიშვილი ზურაბ 308:7;
 447:3,4,5; 452:10; 453:7; 476:12; 477:6
 თუმანიშვილი თაყა (ბირთველის
 ძმა) 107:6,7; 109; 109:2; 308:4,5;
 476:10; 477:5
 თუმანიშვილი მამუკა 107:9
 თუმანიშვილი მანუჩარ (ბირთვე-
 ლის ძმა) 107:8; 108; 109; 109:2; 1
 55:7; 168:6,7; 170:3; 308:6; 309:3;
 452:8-9; 453:2, 6-7; 476:11; 477:2

თუმანიშვილი ნასრი 154:2,6; 376
თუმანიშვილი ნასყიდა 107:9;
476:12
თუმანიშვილი პაპია 154:7; 476:12
თუმანიშვილი სორაზან 155:7
თუმანიშვილი სულხან 452:10;
453:7; 476:12-13
თუმანიშვილი ქიშვარ 452:10;
453:7-8; 476:13
თუმანიშვილი ყაღანდარ 452:10;
453:8; 476:13
თუმანიშვილი ყორხმაზ 155
თუმანიშვილი ჯემშიდი, ბირთვე-
ლის ძმა 109:2; 308:6; 309:3,4
თუმანიშვილი ჯიმშიტა 452:9;
476:12; 477:5
თუმანოვი 134
თუმინი 238:9,10,14; 239:7,8
თურმანიძე გედალი, თურმანის
ძე 495
თურმანიძე თურმან 15; 315; 334:10;
343:14; 493-495
თურმანიძე როინ 334:9-10
თურმანიძე სულხან//სურხან 315
თურქესტანიშვილი 72:2; 114; 269:8,10
თურქესტანიშვილები 195;
196:6; 200
თურქესტანიშვილი ბაგრატ 432:9
თურქესტანიშვილი ბახუტა 195:8;
196:3; 199:8; 432:9
თურქესტანიშვილი ბერუკა 195:6;
196:2; 199:6; 200:2; 432:8
თურქესტანიშვილი ბეჟან 195:7;
196:3; 199:8; 432:9

თურქესტანიშვილი ზაალ 432:9
თურქესტანიშვილი თამაზა 195:7;
196:2,3; 199:7; 200:2; 432:9
თურქესტანიშვილი თურქესტან
195:8; 199:8.; 268:3; 269:1
თურქესტანიშვილი იესე
(ღევანის ძე) 291:6; 300:6
თურქესტანიშვილი ლეონ/
ღევან 18; 114; 114:4; 291; 291:5-6;
300; 300:5
თურქესტანიშვილი პაპუნა 195:6;
196:2; 199:6; 200:2
თურქესტანიშვილი სეხნია 195:7;
199:7; 200:2
თურქესტანიშვილი შიოშ 199:32;
291:19; 300:6
თუხარელი ამოან//ამოვან 197:5;
198:4; 292; 292:7; 293; 491:6
თუხარელი დავით (ამოანის ძე)
292:8
თუხარელი მელქისედეგ
(ამოანის ძე) 197:6; 292:8; 491:8
თუხარელი მერი 491
თუხარელი ნამეკ (ამოანის ძე)
197:6; 292:8; 491:8
თუხარელი ნინო 491
თუხტუა 294:23

0

იაგანაშვილი ჰამზა 253:16-17
იაგანაშვილი თევდორე 253:17
იაგულაშვილი ალავერდი 135:8;
191:7,24

იაგულაშვილი ალიხანა 135:7,32;
 191:6,7,23; 192:3
 იაგულაშვილი ასლამაზა
 135:7; 136
 იაგუნაშვილი მანგია 479:11
 იაგუნაშვილი ყარახანა
 479:10-11; 481:4
 იაკობ 452
 იაკობ (მწვ.) 275:34
 იარაზიზაშვილი ყარაგოზა
 201:11,12; 202:3,4
 იარალა 195:13; 196:10
 იარალა აზნაურიშვილი 474:16
 იარალიშვილი პაატა 370
 იასე/იესე ქსნის ერისთავი 152:6;
 162; 167; 242:3; 243
 იესე ბიბლ. 485:33
 იესე ბატონიშვილი
 (ვახტანგ VI-ის ძე) 348
 იესე მეფე//ალიყული-ხანი 295:30
 იესე (რამაზას ძე) 395:8
 იაკობ შემოქმედელი 315
 იაკობი (ბიბლ.) 275:34
 იბრაჰიმ ფეხევი 13; 131
 იესე ქსნის ერისთავი 18; 19; 20;
 69; 71:8,9; 85
 იესო//იესო ქრისტე//ევმანოილ
 (ბიბლ.) 122:5; 167:6; 177:7,12
 272:1,2,28,33; 273:1,11,38; 275:37;
 284:9; 321; 323:7,8; 324:7; 339:6;
 346:1; 385:38; 399:8; 413:2
 ივანაშვილი გოგიტა 291:23-24
 ივანგულაანთ სულხან იხ.
 ფარყუხათაშვილი სულხან

ივლიანე (მწვ.) 275:34
 ილაძე ივანა 387:15
 იმამყული-ხან უნდილაძე იხ.
 უნდილაძე იმამყული-ხან
 იმერელი 23
 იმნაძე ბერიკა 104:6
 იმნაძე//ინაძე იმედა, მეჯინიბე
 64:3; 65:3; 104:4,5; 105
 იმნაძე//ინაძე მამისიმედი
 64:4; 104:5
 იმნაძე//ინაძე ციხოველი
 64:4; 104:5
 იოანე/იოვანე ნათლისმცემე-
 ლი (წმ.) 122:7; 177:4,5; 273:1-2,6;
 278:11,49; 279; 284:13-14; 321; 322:9;
 324:9; 335:5,6; 399:10,11
 იოანე/იოვანე ოქროპირი, (წმ.)
 მღვდელთმოდვარი (ბიბლ.)
 273:18;
 იოანე/იოვანე მახარებელი (წმ.)
 278:11; 284:14; 321; 322:10; 324:9-10;
 335:6-7; 399:11; 487:14
 იოვანე, დეკანოზ ათანელის ძე
 153:5; 218:9
 იოთამ-ბეგი იხ. სააკაძე იორამ
 იოთამიშვილები 283; 305; 305:3;
 351:2, 16-17
 იონქა 301:15;
 იორამ მოურავისშვილი იხ.
 სააკაძე იორამ
 იორამ ბატონიშვილი 270
 იოსელიანი პლატონ 499
 იორდანა 111:40
 იორამ მოურავისშვილი 74

იოსებ (ხუარაშან ბატონიშვილის
ძე) 202:5; 203:4
ირაკლი ის. ერეკლე II
ქართლ-კახეთის მეფე
ირემაშვილი 355:19
ირინა//ირინი, (წმ.) 273:34;
ისაია, ამირლანთ
ოჰანჯინის ძე 220
ისა-ხან სულთანი 461:21, 26
ისა-ხან ყორჩიბაში 6
ისა-ხან ყორჩიბაშის ძე, აბასის
დისშვილი 6
ისკანდერ მუნში 7; 8; 12
იუდა ისკარიოტელი (ბიბლ.)
275:30,38; 279:57; 288:3; 346:28;
486:34

ბ

კაენი//კაინი (ბიბლ.) 288:3; 346:28;
486:33-34; 488:34
კაკაბაძე ს 117; 271; 275; 346
კაკოზაშვილები 480:1
კანდელაკი 366:23
კარბელაშვილი პ 85; 357; 441
კარბელოვი ოთარ თავადი 464
კარგარეთელი იონათამ 263;
264:19
კარმელიტები 7
კაჭარავა ე. 368
კაცია (ყარჩილა მოურავის ძე)
295:6; 396:8
კაციტაძე 23; 24; 25; 26
კბილაშვილი ნონიკა 396:4

კბილაშვილი მახარა 396:5
კენხაძე, გლეხი 354:9
კენხაძე პაატა 354:14
კენხაძე პაპუნა 354:14
კენხაძე შიუკა 354:14
კეჭუაშვილი 295:12;
კვანტიძე გ. 62
კიკოსაშვილი ვართანა 451:16
კისისხეველნი 404:32, 35-37
კობახიძე ხუცესი 65:13
კოკოლაშვილი 187:74,75
კოსტანტინე ბატონიშვილი 429
კორინთელი გიორგი
179:16,20; 180:1
კორინთელი დავით 180:16
კორინთელი იესე 179:7
კორინთელი იოთამი 179:6
კორინთელი მამუკა 179:6
კორინთელი რევაზ 179:6
კუერცხიშვილი 189:142
კუმელი 432:29
კუტენა//კუტენაური 413:21

ლ

ლაბაძე რ. 27
ლარაძე ასიტა 201:7, 202:2
ლარაძე ასლამაზ (ზურაბის
ძმა) 331:4
ლარაძე ელისბარ 184:3
ლარაძე ზენბად 184:2,3
ლარაძე ზურაბ 201:6, 202:1;
331:3-4
ლარაძე იოთამ 201:6

ღარაბე ოთარ 184:4
 ღარაბე შიოშ 201:6; 202:1
 ღარგველი, ქსნის ერისთავის ძე
 19; 152:6;
 ღაფანაშვილი გიორგი 366:24
 ღაფერისშვილი დავითა 434:17
 ღაჩინა 451:13
 ღეონ ბატონიშვილი, ერეკლე
 II-ის ძე 219
 ღეონ, ხუარაშან ბატონიშვილის
 ძე 202:4; 203:4
 ღევან ბატონიშვილი 95
 ღევან ბატონიშვილი იხ.
 შაჰყულიხანი 348; 429; 466:34
 ღევან მუხრანბატონი 466:36
 ღევან დადიანი, ოდიშის
 მთავარი 11; 12; 115;
 ღომისგულაშვილი 344:12;
 ღომისშვილი ზუბია 429
 ღომსაძე 488:27
 ღომსაძე ზეროაი, თევდორას ძე
 488:24
 ღომსაძე თევდორა, პაატას ძე
 488:24
 ღომსაძე პაატა 488:23-24
 ღომსაძე პაატა, თევდორას ძე
 488:25
 ღომსაძე ღონია, პაატას ძე
 488:24
 ღუარსაბ I 461:15; 41-42
 ღუარსაბ II ქართლის მეფე 8; 75;
 135:15; 155; 179:13;
 184:5; 185:6, 219:11; 234:13,20;
 377:19; 442:29

ღუარსაბ//ღოვარსაბ
 ბატონიშვილი (თეიმურაზ
 მირზას ძე, როსტომ მეფის
 მემკვიდრე) 62; 214; 365:4; 366:4;
 367:5; 371:4,5; 373:3; 374:2; 375:10
 253:15; 270; 274:4; 278:18; 279:74;
 280:4; 283:1; 284:21; 285:2; 287:4;
 288:4; 292:4; 297:4; 298:2; 300:4;
 303:4; 305:4; 308:3-4; 309; 310:4-5;
 311; 315:4; 316; 317:4; 318:5; 322:16-17;
 324:19; 325; 326:4; 328:4; 329:4-5,26;
 331:2-3; 332; 332:4; 335:16; 336; 338:4;
 339:4; 340:4; 341; 342; 342:6; 343:5;
 344:4; 345:5; 347:4; 348; 349:5;
 350:32; 352:5; 355:4; 357:4; 358:4; 359;
 360:5; 362:10; 362; 365:4; 375: 3; 376;
 380:6; 382:7; 383, 387; 388:4; 389:3;
 410; 420; 491:4
 ღუარსაბ (ყარჩილა მოურავის ძე)
 295:6; 396:8
 ღუკა (წმ.) 487:14

მ

მათე ბიბლ. 487:13
 მაითურა 176:7
 მაითურაშვილი ხატია 366:12
 მაკალათია სერგი 499
 მაკარი ხუცესი 451:12
 მაკარიშვილები 58:15,16
 მალაჯიძე მახარა 197:9
 მამადინი 279:67,68
 მამადყული-ბეგ (სეფიყული-ბეგის
 ძე) 319; 320

მამაცაშვილი დათუნა (რობიტას ქე) 354:7
 მამაცაშვილი დათუნა (როსაბის ქე) 470:9
 მამაცაშვილი პაპუნა (როსაბის ქე) 470:9
 მამაცაშვილი პაპუნა (რობიტას ქე) 354:7
 მამაცაშვილი რობიტა 354:6
 მამაცაშვილი როსაბ 469:8-9
 მამაცაშვილი შიოშ (რობიტას ქმა) 354:6
 მამია 294:21
 მამიაშვილი პაპუნა 195:14; 196:8
 მამისაშვილი საჩინო 197:10
 მამისაშვილი შიუკა 197:10
 მამიჯანა 267:8
 მამიჯანა ტინისხიდელი 14
 მამაჯანგული ბერუა 291:29
 მამუკა ბატონიშვილი (იმერეთის მეფის გიორგი III-ის ქე) 19; 173; 257
 მამუკა ბატონი 435:3-4
 მამუკაშვილი მერაბა 439:13,15,18
 მამუკაშვილები//მამუკაშვილთა იხ, თუმანიანთ მამუკა
 მანგლელი 87
 მანგლელი ათანასე
 ტატიშვილი 229
 მანდენაანთ შერმაზანისშვილი ბეჟან 439:10
 მანდენაანთ შერმაზანისშვილი თაყა (როსტევეანის ქე) 439:10,11
 მანდენაანთ შერმაზანისშვილი ფარსადან (როსტევეანის ქე) 439:11
 მანდენაანთ შერმაზან 439:9
 მანდენაანთ შერმაზანისშვილი შერმაზან (როსტევეანის ქე) 439:10
 მანდენაანთ შერმაზანისშვილი როსტევეან, მდივან-მწიგნობარი 439:9
 მანდენაანთ შერმაზანისშვილი საფარ 439:10
 მანველაშვილი თამაზა ნაცვალი 404:14
 მანთაშა 402:16
 მანუკაშვილი 238:12,15
 [მანუჩარ] მეითარი 18; 89; 90; 90:3; 299:14
 მანუჩარი 56
 მანუჩარ 251; 256; 259; 258:11; 259:5; 271; 296
 მანუჩარ, სახლისუხუცესი 354:8
 მანუჩარ, თბილისის მოურავი 175:6
 მანუჩარ მუსტოფი 130; 134; 137; 142; 144; 147; 154; 159; 166; 170
 მარკოზ (წმ.) 487:13-14
 მარდახა 229:3
 მარიამ დედოფალი 11; 25; 27; 50; 66; 70:3; 71; 83:3; 87:2,3; 88; 88:1; 89:8; 91:3; 97:3; 98; 99:3; 100; 102:2; 103; 105:3; 106; 107:3; 110:3; 113; 114; 114:3; 116:3; 117; 117:2; 118; 118:7; 119; 119:3; 123:14; 125:3; 129:3; 131:3; 134:4; 136; 139:3; 143:3; 144:33; 145:3,30; 147:2; 149:3; 152:3; 153:3; 155:3; 156:3; 157:11; 158:3,23;

160:3; 163:3; 164; 167:19; 168; 171:3;
175:3; 176:3; 177:10,17; 184:1,15; 191:4;
192:3; 199:3; 201:25; 205:4; 206; 210:3;
218:3; 219:3; 224:7; 228:3; 232:4;
234:3; 237:3; 238:3; 243:3; 246:2;
247:3; 249:4; 252:4; 255:4; 258:3; 259;
260:3; 261; 261:3; 262; 265:4; 266:34;
274:3; 276:21; 278:16-17; 279:74;
280:4; 281; 281:3; 282; 282:3; 287:3;
288:3; 291:3; 292; 292:3; 295:2; 297:3;
300:3; 301; 301:3; 303:3; 305:3 308:3;
310:3; 311; 315:3; 316:3; 317:26; 318:3;
319; 321; 324:18; 325; 326:3; 327:2;
328:3; 329:3,25; 332; 332:3; 335:15;
336; 338:3; 339:3; 340; 340:3; 341;
342; 342:4; 343:4; 344:3; 345:4; 347:3;
349:4; 351:4; 352:4; 354:3; 355; 355:3-
4; 358:3; 359; 360:3-4; 361:3; 365:2;
366:3; 367:4; 371:4; 374:1; 375:9; 375;
380:3-4; 382:5-6; 387; 388:3; 389:3;
394:4; 395:3-4; 396:4; 397; 397:3;
400:17; 400; 402; 402:4; 405:3; 406;
408:4; 408; 410:4; 410-411; 413:11;
414:4; 417:4-5; 418; 419:5; 420; 422:3;
423; 423:1; 424; 424:3; 426:4; 427;
428:4; 429-430; 431:5; 431; 432:4;
436:4; 437; 440:5; 441; 442:5; 443;
443:4; 444:5; 446:5; 449; 449:4; 452:5;
453; 454:5; 455; 457:4; 459:3; 459;
461:3; 462; 462:4; 463:3; 464; 465:5,
31; 466:3; 467; 468:6; 469; 469:4;
470; 471:1; 471; 472:4; 473; 473:3;
474; 476:4; 476; 478:4; 479:3; 481:4;
483:4; 485:39; 491:3; 492; 495; 498-501

მარიამ ღმრთისმშობელი (ბიბლ.)
89:3,4; 118:4; 172:30; 177:2,3; 179:2;
272:27; 273:5; 275:18; 284:6; 321;
322:3; 323:4-5; 324:5; 335:3; 399:6;
412; 467; 487:7

მარიამ, მიწობლიძის
ცოლეყოფილი 395:11; 396: 9

მარიამჯვრეული 434:18, 26
მარიამ 316:9

მარინა//მარინე, (წმ.) 273:34; 487:16

მარინდასშვილი საჩინო 434:14-15

მარიხი (ხენბად ლარაძის
ქვრივი) 184:3;

მარკოზ ხუცესი 398:13

მარტიროზიშვილი//

მარტილოზიშვილი 432:16

მარტიროზაშვილი//

მარტიროზისშვილი აეთანდილი,
მდივან-მწიგნობარი 136:2; 156:11,15;
172:27,28; 178:28,29; 193:20; 355:6-7;
361; 362:29; 384:7; 422; 422:29-30;
427: 42

მარტიროზიშვილი ივანი 384:6-7

მარტიროზიშვილი შანშიან
სულხან მდივან-მწიგნობარი
469:27; 469; 470:18; 470; 471:34; 472-
473; 474:23

მარტიროზიშვილი შალვა 426

მარტიროზიშვილი შანშიან
შალვა, მდივან-მწიგნობარი
156:11,15; 164:15; 192:2,3; 232:32;
239:22; 354; 356:49-50; 448; 449:35-
36; 473:32

მალაღაძე პაპუა, სახლთუხუცესი
487:1-2

მაღალაშვილი პაპუა
 სასკლთუხუცესი 347:5
 მაღალოვი იოსებ, მდივანი 464
 მაყაშვილი ზაქარია, ნინოწმინე-
 ლი 19; 165:5; 166; 346:8,21,22; 347
 მაყაშვილი ლუარსაბ, ზაქარიას
 ძმისწული 19; 20; 165:5,13; 166:3;
 322; 410:7,8; 460:8,17
 მაყაშვილი როსაბ (ლუარსაბის
 ძმა) 323:11; 410:8; 460:7
 მანაბელი 436:13; 479
 მანაბელი ბაადურ 65:6
 მანაბელი ბაადურ,
 სეხნიას ძე 436:8
 მანაბელი ზაად 265:10; 266:2
 მანაბელი თამაზ 15; 65:5; 66
 მანაბელი თამაზ,
 სეხნია ძე 436:8; 437:2,6; 438
 მანაბელი ლევან 174:4
 მანაბელი ლომკაცი 65:5
 მანაბელი ლომკაც, სეხნია ძე
 436:8
 მანაბელი სეხნია 436:7,8
 მანაბელი სვიმონ 98
 მანაბელი ქაიხოსრო 65:4,5; 66;
 97:20,21; 265:16-17; 267
 მანაბელი ქვაბული ქუაბულ//
 ქობულ, ქაიხოსრო მანაბლის
 განაყოფი 67; 131; 265; 265:9;
 266:1; 267; 478:14-15
 მანაბელი ლევტორ 98
 მანაბლები 66; 438
 მახარა 195:13; 196:9
 მახაური 446:14
 მაჰმადა 389: 13
 მაჰმად-ყული, ყაიბულას ძე 419:10
 მაჰმადაშვილი ყარა 127:5
 მეგლაშვილი გოგია 464:10-11
 მეგლია მჭედელი 206:10,13,21
 მელიქ სადათი, სომხითის
 მელიქი 15
 მელქისედეგი 80:3
 მელქისედეკ ყანჩელი 228:2,5
 მერაბ, ენისელთ მოურავი
 322:17-18; 421:3
 მესხი 8; 226:8,12; 448:9
 მესხები 158:11
 მექანარი 403:2
 მექუდიაური 354:15
 მეტრეველი ალექსანდრე თავადი
 470
 მექუდისშვილი 470:1
 მეწრიშვილი იორდანა 197:9
 მთიულიშვილი 264
 მთიულისშვილი დათუნა 263;
 263:2-3
 მთიულისშვილი ქიტოა 263;
 263:2-3
 მინაზარისშვილი 410:10-11, 15-16
 მირანშა 230:9; 231:6
 მირზაშვილი 291:32
 მინგული 391:15-16
 მირანშა შულავრელი 451:17
 მირაქა 484:3
 მირზაშვილი ჰასანა 389:6,7,10
 [მირზაშვილი] აივაზა 389:7
 მირზა დივან-ჯაათუკ 430
 მიტიჩა 386:4

მიტანაშვილი 481:7
 მიტინაშვილები 480:13
 მიქაელ (ბიბლ.) 413:4; 487:12
 მიქელისშვილი მიქელა 434:16
 მიწობლიძე 231:10
 მირზია 119:8,10,12; 120
 მირზუაშვილი//მირზუაშაული
 სუხია 291:28
 მირიანაშვილი პაატა 111:23
 მირიმანა 299:15
 მირიმანაშვილი ამირჯანა 217:7
 მირიმანაშვილი ბაინდურა 217:6
 მირიმანაშვილი ბაღუმა 217:6
 მირიმანაშვილი ენაღა 217:5
 მირიმანაშვილი მამუკა 217:5
 მირიმანაშვილი მირიმანა 217:6
 მირიმანაშვილი მირაქა 217:7
 მირიმანაშვილი სოლაღა 217:6
 მირიჯანაშვილი მირზა 139:11
 მირ ყასემ ბეგი, ისპაჰანის
 ტარულა 24
 მიქაელ//მიქაილ
 მთავარანგელოზი (ბიბლ.) 89:5;
 122:8; 167:12; 272:39; 278:9; 284:12;
 321; 324:13
 მიჩიტაშვილი მ. 24; 50
 მიწობლიძე 112:4; 187:56; 316:5-6,8
 მიწობლიძე პაატა, მოურავი 338:11
 მოვსესი, სომეხთა კათალიკოსი 8
 მოურავისშვილი იორამ ის.
 სააკაძე იორამ
 მოჰამად//მუჰამედი 279:67
 მოჰამედ თაჰერი 12; 22; 24; 25
 მოჰამედ მ'ასუმი 124

მურად IV, ოსმალეთის სულთანი
 13; 131
 მოურავისშვილები 377:8; 379;
 491:20
 მურადა (შოშიტას ძმა) 397:13
 მურადაშვილი ვართანა 479:12
 მურვანი 82:3
 მურთუხალი 279:69
 მურთეხალი-ბეგ (სეფიყული-
 ბეგის შვილი) 319; 320;
 მუსეფირასშვილი 403:1
 მუსხელიშვილი დავით
 493-494; 497
 მუსეფი 279:68
 მუსტაფა ნაიმა 11; 12; 13
 მუხრანბატონი 378
 მუხრანის ბატონიშვილი
 ალექსანდრე 160:7
 მუხრანის ბატონიშვილი არჩილ
 160:6; 161:5
 მუხრანის ბატონიშვილი აშოთან
 160:6
 მუხრანის ბატონიშვილი ბაგრატ
 160:6; 161:4
 მუხრანის ბატონიშვილი გიორგი
 160:6
 მუხრანბატონი ვახტანგ ის.
 ვახტანგ V შაჰნავაზი
 მუხრანბატონი თეიმურაზ 161; 162
 მუხრანის ბატონიშვილი
 კონსტანტინე 160:6; 162; 219
 მუხრანბატონი ქაიხოსრო 161; 162
 მჭედელიშვილი ხუცია 199:16
 მჭედელიშვილი სტეფანა 301:13

მცხეთელნი 347:7; 404:13

მცხეთისშვილი 338

მცხეთისშვილები 94

ნ

ნაზარალიხანი იხ. ერეკლე I

ნაზარა (ასლამაზას ძე) 208:5

ნაზარა 216:23

ნაკაშიძე ნოდარ 8; 10

ნამორაძე 356

ნამორაძეები 356:33

ნამორაძეები 106:6,7,14,15,16

ნამორაძე ბიძინა 355:19

ნამორაძე იორამ 355:16

ნამორაძე ოტია 355:18

ნამორაძე ოქროპირ 391:29,30

ნამორაძე წამალა 355:18,19

ნარიმანაშვილი ავთანდილ (ხო-
სიას ძმა) 230:6; 449:8

ნარიმანაშვილი ბექან (ხოსიას
ძმა) 230:6; 230:6; 449:8

ნარიმანაშვილი მირიმან (ხოსიას
ძმა) 230:7; 449:8

ნარიმანიშვილი მურად 231:1

[ნარიმანიშვილი] ყარჩილა 451:3,4

ნარიმანაშვილი ყორხმაზ 230:7

ნარიმანაშვილი ხოსრო//ხოსია,
ყაფიხი 230:6; 231:2,3; 449:8;

449:7-8; 451:3

ნასრიაშვილები 376

ნასრიაშვილი ბექან 375:6; 376

ნასრიაშვილი ზაალ 375; 376:6,7

[ნასრიაშვილი] მანუჩარ 376:7

[ნასრიაშვილი] პაპია 376: 7

[ნასრიაშვილი] სორაზან 376:7

ნასყიდა 420

ნასყიდა აბანოელი 87; 223:3

ნაცვლიშვილი ბეჟიტა 434:15

ნემსაშვილი 446:14

ნესტანდარეჯან დედოფალი
351:6,7

ნესტორ ბიბლ. 346:30; 486:35

ნინო წმიდა ბიბლ. 346:9,12;

400:12; 431:9

ნინოწმინდელები//

ნინოწმინდელნი 346:5

ნინოწმინდელი ზაქარია იხ.

მაცაშვილი ზაქარია

ნესტან-დარეჯან

დედოფალი 117:9

ნიკოლოზ (წმ.) 273:19,20

ნისტორ//ნესტორ (მწვ.) 275:33

ნოდარ ციციშვილი იხ.

ციციშვილი ნოდარ

ნინიძე დ. 99

ო

ოვათელა 334:4

ოთარ 319

ოთიასშვილი ხახანა 366:17

ოთხმეზური გ. 66; 74; 86; 193;

229; 379; 438; 467; 492-493; 498-499

ოლქია 195:13; 196:10

ორბელიანი/ორბელიანოვი

ასლან 80; 482

ორბელიანი/ორბელიანოვი

ზურაბ 80; 462, 464; 482
 ორბელიანი/ორბელიანოვი
 იაკობ 80; 482
 ორბელიანი/ორბელიანოვი
 კოსტანტილე 80; 482
 ორბელიანი/ორბელიანოვი
 ლუარსაბ 80; 482
 ორბელიანი/ორბელიანოვი
 სამარაღდან 80; 482
 ოროგინე//ორიგენე (მწვ.) 275:33;
 486:35-36
 ორჯნანაშული
 ყაულჯანა 291:26-27
 ომანაშვილი 404:23
 ოსია, ტერტერას შვილიშვილი
 386:3
 ოსმალები 11; 12; 229; 438; 467
 ოტია გურიელი, მარიამ
 დედოფლის ვაჟი 25
 ოქროპირიშვილი მახიტა 366:14
 ოქრუაშვილი შერმაზან
 მდივან-მწიგნობარი 49; 49:16,17;
 53; 53:17,18; 54; 55:4,5; 64; 64:16;
 490; 490:21,22

პ

პაატა, საბუთის დამწერი 434;
 435:3
 პაატა, მანუხარ მოურავის ძე
 175:7
 პაატა ფარეშთუხუცესი იხ.
 ჯავახიშვილი პაატა
 პავლე მოციქული (წმ.) 177:5;

273:10; 335:8
 პაპანასშვილი ბერიკა 328:11-12
 პაპელიშვილი 174:16
 პაპია 430:4
 პაპიაშული ყაზანა 291:18
 პაპუა, მცხეთელთ
 სახლთუხუცესი 404:8,9
 პაპუაშვილი ფოლადა 397:13-14
 პეტრე მოციქული (წმ.) 177:5;
 273:8; 335:7
 პეტრიაშვილი მგელიტა 396:1,2
 [პეტრიაშვილი] ბერიკა
 (მგელიტას განაყოფი) 396:2
 პეტროზ მკაწრგალი (მწვ.)
 275:34;
 პაიჭაძე გ. 12
 პაპია 229:3
 პაპუნა ბარათაშვილ-
 გოშტაშაბიშვილი 13; 14
 პეტროზაშვილი ამირჯანა 225:7
 პეტროზაშვილი ყულიჯანა 225:7
 პიეტრო ავიტაბილე 8; 9; 10; 14;
 15; 124
 პროკოპი (წმ) 487:16

ჟ

ჟორდანია თ 8; 118; 228; 243; 271;
 311; 315; 318; 320; 327; 334; 337; 353;
 403; 444; 467; 484
 ჟორჟოლიანი გულქან 10; 11; 12;
 19; 25

ღ

რაზმიძე//რაზმაძე ზაქარია
265:21-22; 266:7

რამაზა სვეტიცხოვლის
დეკანოზის შვილი 395:7,8

რამაზა 107:13; 109:5,6

რამაზასშვილები 366:20

რამაზიშვილები 99

რანთა 485:35

რატიევი გაბრიელ, სოვეტნიკი
88; 180:15,17; 351; 367; 317; 351; 376,
388, 396, 407; 423; 435; 439; 450;
459; 467

რატისშვილი პაპუა, მეჯინიბეთ-
უხუცესი 391:27

რევაზა 435:3

რევაზ 260:15; 283:10

რევაზასშვილი 290:5

რევაზიშვილები 66

რიკაძეები 98:7

რიკაძე ჩინელ 264; 264:4

რიკაძე შოშიტა 264; 264:4

რომანოზ წილკენელი 311

როსიტაშვილი ზუბიტა 434:16

როსტია 263

როსტიასშვილი ზუბიტა 264:18

როსტომ მეფე/როსტომ-ხანი/
ხოსრო-მირზა/როსთემ-ხან 5; 6;
7; 8; 9; 10; 11; 12; 13; 14; 15; 16;
17; 18; 19; 20; 21; 22; 23; 24; 25;
26; 27; 47:2; 48; 48:13,15; 49; 49:2;
50; 51:2,29; 52; 53; 53:2; 54:2; 55;
55:2; 56; 57:2; 58:2; 59; 60:2; 61;
62; 63; 63:2; 64; 64:2; 65:2; 66; 67;

67:2; 68; 69; 70; 70:2; 71; 72:2; 73;
74; 75; 75:2; 76; 77; 77:2; 78:2; 79;
79:2; 80; 81; 81:7; 82; 83; 83:2; 84;
85; 86; 86:10; 87; 87:1,2; 88; 89:2,7;
90; 91; 91:2; 92; 93:2,23; 94; 94:2;
95; 96; 97; 97:2,14; 98; 99; 99:2;
100; 100:2; 101; 102; 102:2; 103;
103:2; 104:2; 105; 105:2; 106; 106:2;
107; 107:2; 108; 109; 110:2; 113; 114;
114:2; 115; 115:2; 116; 116:2; 117;
117:2; 118; 118:7; 119; 119:2; 120;
120:2,3; 121:18; 123:13; 124; 125:2;
126:2; 127:2; 129:2; 131:2; 135:2; 136;
137:1,23; 139:2,22; 140:1; 143:2; 144:33;
145:2,30; 146; 147:1; 148:27; 151;
152:2; 153:2; 155:2; 156:2; 157:11,14;
158:2; 160:1,25; 162; 163:2; 164;
165:2; 167:18; 169; 171:2; 173; 174:2;
175:1,28; 176:3,20; 177:8,17; 178:30;
179:1; 180:2; 181:15,18; 183; 184:15;
185:1; 190:176; 191:2; 192:2; 193;
194:2; 195:29,31; 196:8; 197:2; 199:2;
201:2,25; 202:2,11,12; 203:1,11; 205:3;
206:2; 207; 208:2; 209; 210:2; 211;
212; 213:2; 214; 216:2,32; 217:2,24;
218:2,29; 219:2; 221; 222:32; 223:4;
224:6,13,16; 225; 226:2; 227:2; 228:1,2;
230:2; 232:3; 234:2; 236; 237:2; 238:2;
241; 242; 243:2; 246:2; 247:2; 248;
249:2; 251; 252; 252:2; 253; 254;
254:2; 255; 255:2; 256; 257; 258;
258:2; 259; 260; 260:2; 261; 261:2;
262; 263; 264; 264:2; 265; 265:2;
266:34; 267; 267:1-2; 268; 268:1; 269;

269:3; 270; 271; 274:2; 276; 276:21;
277; 278:15; 279:74; 280; 280:2; 281;
281:2; 282; 282:2; 283; 284; 284:20;
285; 285:2; 286; 287:2; 288:2; 290;
290:2 291; 291:2; 292; 292:2; 294:1-2;
295; 295:2; 296:27,30,31; 297; 297:2;
298; 298:2,14; 299:24; 300; 300:2;
301; 301:2; 303; 303:2; 304; 304:2-
3; 305; 305:2; 306; 306:30; 307; 308;
308:2; 309; 310; 310:2; 311; 313; 315;
315:2; 316; 316:2; 317:26; 318; 318:2;
319; 320; 321; 322; 322:16,30; 323;
324:17; 325; 326; 326:2; 327; 327:1-
2; 328; 328:2; 329:2,25,27; 331; 331:2;
332; 332:2; 333; 333:2; 334; 335:13;
336:55; 337; 338:2 339; 339:2; 340;
340:2; 341; 342; 342:2-3; 343; 343:2;
344; 344:2; 345:2; 345; 346:6; 347:11;
347:2; 348; 349:3; 350:32; 351:3; 352:2;
353:36; 353; 354:1; 354:2; 355; 355:2;
356; 357:3; 358:2; 359; 360:2; 361;
361:2; 362; 364; 365:2; 366:2; 367:3;
369:1; 371:1; 373:2; 375:2; 8; 376;
377:2; 378-379; 380:3; 381; 382:4; 382,
384, 384:4, 56; 224:2; 388; 388:2;
389; 389:2; 390; 391:3; 392; 392:2, 16;
393:3,11; 394; 394:3; 395; 395:2; 396;
396:2; 397; 397:2, 25; 400:18; 400-
402; 402:3; 403:7-8; 405:2; 406-407;
408:3; 408; 410:3; 410; 411:1; 411;
412:2; 412; 413:10; 414:3; 415-416;
416:2; 417:3; 418; 419:3; 420; 421:2,15;
422:2; 423; 423:1; 424; 424:2; 425;
427; 427:2-3; 428; 428:2; 429-430;

430:2; 431:4; 431; 432:4; 433; 433:1;
434:1; 435:1; 436:2; 437-438; 438:4;
439:36; 440:4; 441; 441:3; 443:2;
444; 444:3-4; 445; 446:4; 446-447;
449; 449:3; 450; 452:3; 453; 454:4;
455-456; 457:3; 459:2; 459; 460:4;
460; 461:2; 462; 462:3; 463:2; 464;
465:3,31; 466; 466:2; 467; 468:5; 469;
469:2; 470; 470:3; 472:3; 473; 473:2-3;
474; 476:3; 476; 478:2; 479:27; 479;
479:2; 480; 481:3; 483:3; 484; 485:38;
487; 488:17, 488, 489:14; 491:2; 492;
495; 498-501

როშაქაშუილი 88:1

როშაქიშუილები 80:1,2; 88:3,4

როჭიკაშუილები 78; 467

რუსაშუილი თამაზ

(მურვანის ძე) 465:10,11

რუსაშუილი იესე (მურვანის ძე)
465:10

რუსაშუილი მურვან 465:9

რუსაშუილი შალვა (მურვანის
ძმა) 465:10

რუსისშუილი ეპიფანე, ჭერემელი
405:4,7

რუსიშუილი რუსი 280:23

ს

სააკა (ძმა ქვენატკოცელი
ოვათელასი) 334:4

სააკაძე 111:11,12; 112:10

სააკაძე ავთანდილ (იორამის ძე)
263:6; 406:7; 407

სააკაძე ბეჟან 9; 244:11
 სააკაძე ბეჟან (შიოშის განაყოფი) 252:3,5; 313
 სააკაძე გიორგი, დიდი მოურავი 5; 69; 119:6; 120; 135:18; 136; 161; 377:5, 12; 378-379; 438
 სააკაძე გიორგი, ატენის მოურავი 97:21; 112:10; 119:6; 120
 სააკაძე გიორგი (იორამის ძე) 250:8; 263:5; 406:6-7; 407
 სააკაძე გიორგი 120
 სააკაძე გოდერძი 251; 251:1,2; 252:8
 სააკაძე დათუნა (აღანდარი) 294:17,18
 [სააკაძე] დათუნა (იორამის ძე) 406:7; 407
 სააკაძე ზურაბ 19; 119:6,7; 130; 267; 478:9-10, 13,16; 479
 სააკაძე ივანე (იორამის განაყოფი) 250:10
 სააკაძე ივანე 19; 119:6; 120; 250:10
 სააკაძე იორამ//იოთამ-ბეგი// მოურავისშვილი თარხანი 66; 250:7,8 250:7-8; 250:2 251; 257; 263; 377:2-3; 378-379; 405-406:6; 406:2; 407; 491:17
 სააკაძე პაპუა 119:7
 სააკაძე როსტომ (ბეჟანის ძე) 9; 68; 115; 313
 სააკაძე შერმაზან 251; 251:2; 252:9
 სააკაძე შიოშ 251:2
 სააკაძე ჯან-ზურაბ 377:16,17
 საბაოთ 271:5,6;

საგარეჯოელები//საგარეჯოელთ// გარეჯელთ//გარეჯელნი 347:8,9; 403:4; 434:3,17,18
 საგინაშვილი 471:11
 საგინაშვილები 79
 საგინაშვილი ანდერმან 78:5; 260:8
 საგინაშვილი ბეჟან 171:6; 173:1,2,9
 საგინაშვილი ელისე ტფილელი 97:19; 260; 260:7; 261; 335:25-26; 336:3; 337; 468:8-9
 საგინაშვილი ზაალ 78:6; 206:9
 საგინაშვილი თამაზ 78:6; 260:9
 საგინაშვილი იოთამ 171:7; 173:2
 საგინაშვილი იორამ 260:9
 საგინაშვილი პაპუნა 171:7; 173:2
 საგინაშვილი პაატა 145:12; 146:5,6
 საგინაშვილი რევაზ 260:12
 საგინაშვილი საამ 78:4,5; 79; 260:8
 საგინაშვილი შანშე 78:10
 სადალაშვილი ბერუკა 176:8
 სადუნაშვილი გიორგი 103:3,4
 საკასშვილი იოვანე 220
 სალომე (წმ.) 273:33
 სალომე, მეუღლე დავით აბაშისა 388, 395
 სალომეა 279
 სალუქაშაული//სალუქაშვილი ოჰანა 291:28
 სალუქაშაული//სალუქაშვილი სუჯუმა 291:29
 სამეხისა, მამასახლისი 347:13
 სამცხეთონი 141:4
 სამწევრელები//
 სამწევრელთა 430:3; 443:6

სარკინოზი 451:32
სარუხანაშვილი გრიგოლა 451: 10
საფარა 368
საფარ ფაშა 257
საქია (შვილი ქვენატკოცელი
ოვათელასი) 334:5
საჩინო 195:15
სელიმ-ხანი 9; 10; 18
სეფერ-ფაშა, ჩილდირის
ბეგლარ-ბეგი 12
სეფი I, ირანის შაჰი 6; 7; 9; 13;
22; 23; 26; 48:14; 50; 61; 68; 69; 81;
81:14; 84; 123; 124; 130; 131; 134; 499
სეფიანები 5; 6; 14; 23; 116
სეფიყული 222:3
სეფიყული-ბეგ (ჯაბადარბაში)
319; 320
სეხნია 332:11-12
სეხნია (მამიჯანას შვილი) 267:9
სეხნიაშვილი კარაღ 201
სვიმონ I 5; 76:11; 81; 135:14; 212;
332:2; 377:18; 424:10
სვიმონ III//სვიმონ-ხანი ქართ-
ლის მეფე 5; 10; 13; 51:11; 52; 55;
65:19,20; 69; 74; 79; 84; 86; 89;
92; 95:1; 96; 102; 109; 111:17,30;
135:15,19,22; 136; 151; 155; 179:12,13;
191:11,12; 194:9; 212; 213:12; 228:12;
229; 234:10; 291:11; 308:11; 312; 313;
314; 362: 10-11; 380:15; 442:18;
490:1; 490
სვიმონიშვილი ელიზბარ 15
სვიმონაშვილი/სუიმონაშვილი
თევდორე 199:12,33
სიავეშ-ბეგი იხ. ხმალაძე შიოშ
სეფი I ირანი შაჰი 379, 394, 498
სვიმონ ბატონიშვილი, საქართვე-
ლოს გამგებელი, ვახტანგ VI-ის
ძე 348
სვიმონ, მდივან-მწიგნობარი 377;
378-23
სოლომონ ბიბლ. 485:33-34
სოლოლაშვილი//სოლოლაშვილი
92; 409:8
სოლოლაშვილი ბებურ (ბიძინას
პაპა) 472:14; 474:9,12, 17; 475:3
სოლოლაშვილი ბიძინა,
მეღვინეთუხუცესი 408:8; 409:1-2;
472:8-9
სოლოლაშვილი ბეჟან (ბიძინას
ძე) 408:8; 472:9
სოლოლაშვილი ბიძინა (შიოშის
განაყოფი) 294:9,10,18,19,26
სოლოლაშვილი ბიძინა (შიოშის
ძე) 294:7
სოლოლაშვილი გიორგი (ბიძინას
ძე) 408:8,9; 472:9
სოლოლაშვილი დავით 147:5;
148; 149:9
სოლოლაშვილი დავით 426:7-8;
432:11,12
სოლოლაშვილი დათუნა
(შიოშის ძე) 294; 294:6
სოლოლაშვილი ელიზბარ//
ელიზბარ-ბეგი ოხიაცორჩი 92;
150:6; 151:5; 323; 324:23-24; 325;
325:2; 349:9-10; 350:5; 417:8-9; 418:4;
455:10-11; 474:7

სოლღაღაშვილი თამაზ 149:9
 სოლოღაღაშვილი თამაზა
 (შიოშის ძე) 294:7
 სოლღაღაშვილი ზურაბ
 147:8,12; 150:6
 სოლღაღაშვილი ზურაბ
 (ელიზბარის ძე) 324:24 325:3;
 349:10-11; 417:9; 455:12; 456:2; 474:7;
 475:5,8
 სოლოღაღაშვილი იეს
 (დავითის ძე) 426:10
 სოლოღაღაშვილი იორამ
 (დავითის ძე) 426:8-9; 432:12
 სოლღაღაშვილი იორამ 147:6; 148;
 149:9
 სოლოღაღაშვილი სუჯადინ (შიო-
 შის განაყოფი) 294:14;
 სოლოღაღაშვილი ქაიხოსრო (დავი-
 თის ძე) 426:9-10
 სოლოღაღაშვილი შიაოშ (დავითის
 ძე) 426:9
 სოლღაღაშვილი შიოშ/შიო//სი-
 აუშ//სიაგუშ-ბეგი 91:5,6; 92; 92:2,9;
 147:5; 148; 149:8
 სოლოღაღაშვილი შიოშ 294;
 294:6,9,10,11,12,15; 300:6
 სოლოღაღაშვილი ყაფარ 474:9,12,
 15-16; 475:3
 სოლოღოვი იოსებ თავადი 464
 სომეხიშვილი 458:14
 სომეხთა 485:35; 499
 სტეფანე (წმ.) 487:15
 სულტან-აბდულ-ღაზი 415
 სომხები 8
 სომხითის მელიქი 9
 სოსელია ო. 19; 173; 307; 308
 სოჰრაბ-ბეგ 52:3
 სპარსელები 10; 115
 სტეფანა (ფეშანგიათ
 პეტრეს ძე) 220
 სუიმონა 253:33
 სულიტაშვილი შოშია 213:21;
 215:13,14
 სულარყაზანი 65:9,11; 67
 სულხანაშვილები 319
 სულხანაშვილი ბერია 472:16
 სულხანაშვილი დათუნა, პაპუნას
 ძმა 374:6; 318:8,9
 სულხანაშვილი ზაალ//ზალინა,
 პაპუნას ძმა 374:7; 318:9
 სულხანაშვილი ზუბიტა (პაპუნას
 ძმა) 374:6
 სულხანაშვილი თევდორე
 (პაპუნას ძმა) 374:7
 სულხანაშვილი პაპუნა,
 მკერვალი 374:6
 სულხანასშვილი//სულხანაშვილი
 პაპუნა 264:17; 318; 318:8
 სულხანაშვილი ჟოჟონა (პაპუნას
 ძმა) 318:9
 სულხანაშვილი სუიმონა
 (პაპუნას ძმა) 318:8
 სულხანიშვილი დიმიტრი 201
 სულხან-საბა [ორბელიანი] 364
 სულეიმან ბატონიშვილი 95
 სურათაშვილი ველია 221:17
 სურამაშვილი დათუნა 301:12
 სურამელი 120:3; 227:7

სურგულაძე ივ. 320
სურგულაძე მ. 27; 90; 151; 286;
364; 420
სუხია (ეპრუმას შვილი) 294:22

ტ

ტატიანი 98:2
ტატიშვილი ათანასე იხ. მანგლელი ათანასე
ტატიშვილი ბეჟან 246:7
ტატიშვილი ელიზბარ 246:8
ტატიშვილი ოთარ 19; 246:7; 247
ტატიშვილი პაპუა 246:8
ტერ-კოსტანტა ხუცესი 451:9
ტერ სვიმონ ტერ ოსეფოვი, მონინის ეკლესიის მღვდელი 108
ტერ-გრიგოლა 194:3,4
ტერტერა (დიდი) 328:11
ტერტერაშვილი 328:12
ტერტერაშვილი ბაინდურ 285; 285:3-4
ტერტერაშვილი გრიგოლა 285:4-5
ტერტერაშვილი ელისაბედი 285:5
ტერტერაშვილი ვარდენა 285:5
ტერტერაშვილი ყულიჯინა 285:4
ტერტერასშვილი სუხინა 217:14
ტერუნაშვილი ყულია შულავრელი 479:10; 481:4
ტიმოთე (მწვ.) 275:34
ტინტიკოშვილი შავერდა 344:11
ტორაძე ვერდია//თორაძე ვედრია 269:9-10; 270:4; 271:2
ტვილელი 78:5

უ

უგანაძე პაატა (ბადადა) 83:11,12; 84; 84:3,5
უზანისშვილი პაპუა 446:12
უნდილაძეები 6; 7; 8
უნდილაძე დაუდ-ხან 7; 8; 9
უნდილაძე იმამყული-ხან 6; 7; 8; 9
ულუმბეხაშვილი 240:16
ულუქაშვილი ხეჩიკა 451:15
ურია 229:2
უსეინ//ჰუსეინ 279:67
უსენბეგიშვილი ბახუტა 318:11
უსუფხან 312
უკმარაძე მღრთისია 250:16
უჰანაშვილი 481:8
უჰანაშვილი გულასუზა 481:5
უჰანაშვილი ვათია 481:5
უჰანაშვილი ვართანა 481:5
უჰანაშვილი ყოჩია 481:5
უჰანაშვილები 480:14
უჰანაშვილი გულაზიზა 479:11

ზ

ზავლენიშვილები//
ზავნელიშვილები 193; 356
ზავლენიშვილი ბახუტა 15
ზავლენიშვილი გორასპი (დავითის ძე) 193:3; 228:6
ზავლენიშვილი დავით 192; 193:2; 228:6; 229

ფავლენიშვილი დემეტრე 15
 ფავლენიშვილი თმოგველ
 (დავითის ძე) 193:3, 228:7
 ფავლენიშვილი იოთამ (დავითის
 ძე) 193:3; 228:7
 ფავლენიშვილი როინ 9
 ფავლენიშვილი როინ (ბახუტას
 განაყოფი) 15
 ფავლენისშვილი ქაიხოსრო 404:8
 ფავლენისშვილი შიოშ (დავითის
 ძე) 228:7
 ფავნელი 193
 ფავნელიშვილი ბახუტა
 (შალვას ძე) 406:9,11
 ფავნელიშვილი თმოგველ
 (პაპუნას ძმა) 355:9
 ფავნელიშვილი იოთამ (პაპუნას
 ძმა) 355:9
 ფავნელიშვილი შალვა 406:8
 ფავნელიშვილი შიოშ (პაპუნას
 ძმა) 355:9,10
 ფავნელიშვილი პაპუნა 355:8,9
 ფავნელიშვილი ჯაზდან
 (პაპუნას შვილი) 355:10
 ფალავანდიშვილი 163:11
 ფალავანდისშვილი ქეშიგდას
 შვილი (?) არდაშელ 434:2
 ფალავანდისშვილი ნიკოლაოზ,
 მღვდელ-მონაზონი 404:7,8
 ფალავანხოსრო 269:3,4
 ფარსადან (საღაროს მუშრების
 ფირალის ძმა) 380:11
 ფარსადან გორგიჯანიძე//
 ფარსადან-ბეგ ქართველი 6; 7; 8;

9; 10; 11; 13; 15; 21; 22; 23; 24; 48;
 49; 50; 62; 69; 70; 74; 84; 85; 99;
 115; 116
 ფარუხან, შირვანის ბეგლარბეგი
 23; 115:2,3; 116
 ფარყუა//ფარღუა, მეკარვე 216:9
 303:17
 ფარყუხათაშვილი ბაინდურ
 (სულხანის ძე) 299:4
 ფარყუხათაშვილი ბაისოდულ
 (სულხანის ძე) 299:4
 ფარყუხათაშვილი დავით
 (სულხანის ძე) 299:4
 ფარყუხათაშვილი ზაად
 (სულხანის ძე) 299:4
 ფარყუხათაშვილი ზურაბ
 (სულხანის ძე) 299:5
 ფარყუხათაშვილი რამაზა
 (სულხანის ძმა) 299:2,3
 ფარყუხათაშვილი სულხან
 (ივანგულაანთ)//ფეროხზადი
 298; 299:2
 ფეიქარ-ხანი, განჯის ხანი,
 კახეთის მმართველი 312
 ფეიქრიშვილი, ახალშენს
 მცხოვრები 458:14
 ფერიაშვილი 484:2,3
 ფეროხზადი იხ.
 ფარყუხათაშვილი სულხან
 (ივანგულაანთ)
 ფერშანგიშვილი 221
 ფეშანგ, ბოქაულთუხუცესი 433:1
 ფეშანგი აზნაური 434; 435:3
 ფელამბარი 279:69

ფეჩევი იბრაჰიმ იხ. იბრაჰიმ
 ფეჩევი
 ფირალ (მწიგნობარი და
 საღაროს მუშრობი) 129:21; 169:29;
 185:2; 211; 297; 298:11; 299:23; 300;
 301:2; 308; 309:25; 311; 314; 329;
 329:22; 380:10-11; 382:4; 384:8; 405;
 406:18; 450;450:14; 452:3
 ფირალი 444:1
 ფირუაშვილი//ფირუაშვილი 255:13;
 255:18; 256:19; 291:27
 ფირუაშვილი პაპია 301:11
 ფოთინა 217:15
 ფუთურიძე ვ. 23; 24; 26; 47; 48;
 50; 55; 60; 64; 67; 70; 72; 73; 83;
 91; 94; 100; 107; 110; 125; 127; 136;
 145; 150; 158; 160; 164; 171; 180;
 197; 200; 203; 206; 208; 210; 213;
 221; 230; 234; 240; 243; 247; 249;
 252; 255; 258; 265; 269; 288; 295;
 298; 301; 305; 307; 308; 323; 329;
 334; 358; 361; 380, 382, 393, 397,
 399, 405, 408, 414, 417, 419, 424,
 444, 447, 454, 473, 475; 477; 479;
 481; 483; 490
 ფუტურაძე ბერუა 265:19; 266:8

ძ

ქათიბ ჩელები 11
 ქაიხოსრო 95; 122; 269:3
 ქაიხოსრო იხ. მაჩაბელი
 ქაიხოსრო
 ქაიხოსრო გურიელი 12

ქაკუზაშვილი 481:6
 ქართველები//ქართველთ//
 ქართველნი//ქართველთა 8; 9;
 10; 12; 15; 21; 23; 26; 204:8; 375:5;
 274:8,12; 429; 444:15-16; 461:24;
 468:18; 485:34-35
 ქართველიშვილი თ. 13; 18; 27
 ქართლის მთავარეპისკოპოსი
 ნიკოლოზ (ჩხეიძე) 55
 ქარსიძე ამილღანბარ 404:11,12
 ქარციძე დავით მესტუმრე 347:5,6
 ქაფანავაშვილი ავთანდილა 217:13
 ქებაძე გულიტა 65:12
 ქეთევან//გულდუხტარ (გორჯასპ
 აბაშიშვილის ას. მეფე
 როსტომის მეუღლე) 11
 ქეთევან, თურმან თურმანიძის
 მეუღლე 493-495
 ქეთევან//ქეთაონ, სულხან თურ-
 მანიძის ცოლყოფილი 315
 ქენან-ფაშა, ვეზირი 13
 ქერიაშვილი 213-214:24; 215:14
 ქვენიფნეველი, ქსნის ერისთავის
 ძე 152:7
 ქიტია 297:6
 ქოილაშვილი პაპუნა 446:14-15
 ქოილაშვილი სოზიკა 446:15
 ქოქილასშვილი ალიხანა 219:6
 ქოქილასშვილი გიორგი
 (ალიხანას ძმა) 219:6
 ქოქილასშვილი ზალ/ზაალ
 (ალიხანას ძე) 219:7
 ქოქილასშვილი თურიხა
 (ალიხანას ძე) 219:7

ქოქილასშვილი ქოქილა
 (აღიხანას ძე) 219:7
 ქრისტე იხ. იესო ქრისტე
 ქრისტესია 344
 ქრისტეფორე II,
 კათალიკოს-პატრიარქი 276; 277;
 287:14; 314; 320; 321; 375:14 346:3;
 347; 403:2; 404:5; 444:10; 486:9
 ქრისტეფორე [ურბნელი] 423:9,12
 ქრისტეფორე ჭერემელი ეპისკო-
 პოსი 405:8
 ქსნის ერისთავი 461:22-23
 ქსნის ერისთავი ზაალ იხ. ზაალ
 ქსნის ერისთავი
 ქსნის ერისთავი იესე იხ. იასე/
 იესე ქსნის ერისთავი
 ქსნის ერისთავის იესეს ძე
 ლარგველი, იხ. ლარგველი
 ქსნის ერისთავის იესეს ძე
 ქვენიფნეველი, იხ. ქვენიფნეველი
 ქსნის ერისთავი შანშე იხ. შანშე
 ქსნის ერისთავი
 ქურიაშვილი 425:16
 ქურუხელი 346:17
 ქურხულოვი მახარებელი 239

ზ

ღარიბა 465:29
 ღობიერაშვილი გოგია 474:16-17
 ღულა 397:13
 ღულუნასშვილი 65:12

ყ

ყაენი//ყეენი 395:3; 460:15; 494; 498
 ყაზარაშული ყაზარა 291:26
 ყაიბულა//ყაიბულა-ბეგი,
 ქილიბდარი და სასახლის
 თავილდარი 419:9-10; 420:2-3,6
 ყამაზაშვილი ხეჩიკა 136:3,4
 ყანხელი მელქისედეკ 228:2
 ყარა მაჰმადაშვილი 13; 14; 127-129
 ყარაგოზა, ხარატი 345:13
 ყარახანა 451:18; 481:4
 ყარჩილა (ყული) 396:7
 ყარჩილა//ყარჩილა-ალა (მოურავი,
 შაჰის ღულამი) 295:5; 296:2; 297
 ყარჩილა-ხან//ყარჩიხან 312
 ყარჩიხა-ხანი/ყარჩილაიხან
 135:18; 136
 ყაფარაშვილი ალავერდი 221:6
 ყაფარაშვილი დონმაზა 52
 ყაფარაშვილი დურმიშხან 51:5
 ყაფარაშვილი დურმიშხან 141:7
 ყაფარაშვილი ზაალ 221:6
 ყაფარაშვილი ზურაბ 15; 51:4,5;
 52; 141:6,7; 142:3,4; 221:5,8;
 222:1,3; 223:3,4
 ყაფარაშვილი თამაზა (ყაფარის
 ძმა) 221:6; 222:2; 331:4
 ყაფარაშვილი იეგანა (ყაფარის
 ძმა) 221:6; 222:2 331:4
 ყაფარაშვილი მერაბ 52
 221:6; 222:3
 ყაფარაშვილი ყაფარა 141:7; 221:5;
 222:2; 331:3-4

ყაფარაშვილი ყაფარბეგ 51:5
ყაფლან 276
ყვავილაძე იხ. ყუავილაძე დემუჩა
ყიზილბაში//ყიზილბაშები 10; 11;
12; 13; 14; 16; 20; 23; 69; 75:9; 76;
84; 112:1; 386:8; 413:18
ყიფიანი ქაიხოსრო 99
ყორღანაშვილები//ყორღანიანთ
76; 109; 225:15; 318:14-15; 457:8,
20-21; 458:13
ყორღანაშვილი ავთანდილი
(დავითის ძე) 75:5; 224:13
ყორღანაშვილი ბაინდურა
145:12,13; 146:6
ყორღანაშვილი ბექან 224:14
ყორღანაშვილი გარსევან 398:11,
13, 15
ყორღანაშვილი გივი (გურგენის
ძე) 224:13; 413:14
ყორღანაშვილი გიორგი 15; 75:4
ყორღანაშვილი გორჯასპ,
(გურგენის ძმისშვილი) 413:15
ყორღანაშვილი გულა 434:11-12
ყორღანაშვილი გურგენ,
ყორღანაშვილი (დავითის ძე) 224:12;
225:3,26; 413:13
ყორღანაშვილი დავით 224:12;
225:15
ყორღანაშვილი დავით (დავითის
შვილის-შვილი) 224:14
ყორღანაშვილი დავითა 75:5
ყორღანაშვილი ეჯიბა 76:5
ყორღანაშვილი ზაალ (დავითის
ძე) 75:4,5; 224:12; 413:13-14

ყორღანაშვილი ზურაბა 76:6
ყორღანაშვილი ზურაბ,
მდივან-მწიგნობარი 97; 98:28
ყორღანაშვილი კახაბერ 76
ყორღანაშვილი მერაბ, მდი-
ვან-მწიგნობარი 67; 68:2; 70;
71:25,26; 76; 77:6,7; 78; 78:25; 83;
83:22; 93; 93:21,22; 94:6,7; 95:8,9;
96; 96:3,4,5; 100; 101:24; 102; 103:17;
104; 105:11,12; 107; 108:22,23; 109;
113:2,5; 127:4,5; 132:30,31; 141:8;
149:33,34; 165:25,26; 177:16; 180:11,12;
204; 205:38,39; 207:22; 213; 214:38,39;
225:31; 226; 227; 230; 244:28; 262:13;
266:33; 288:9-10; 289:28; 292:6; 302:8-
9; 303; 303:33; 304:1; 328:26-27;
373:22; 458:5
ყორღანაშვილი მოძმანა 76:6
ყორღანაშვილი ნაზარა 76:7
ყორღანაშვილი ნურაღა 145:13;
146:10
ყორღანაშვილი ომან,
(გურგენის ძმისშვილი)
ყორღანაშვილისა 413:15
ყორღანაშვილი პაატა,
მდივან-მწიგნობარი 97; 99; 100;
100:10; 148:26
ყორღანაშვილი როსტომ
(გურგენის ძმისშვილი) 224:14;
413:14
ყორღანაშვილი სულხან
(გურგენის ძე) 224:13; 413:14
ყორღანაშვილი ფარსადან
(გურგენის ძმისშვილი) 413:15

ყორღანაშვილი ფრიდონა 398:11,13
ყორღანაშვილი შალვა 75:5
ყორღანაშვილი შაველ,
მწიგნობარი 294; 294:28; 347;
348:22; 424; 425:24; 436; 437:30-31;
438; 439:35; 449; 450:24-25; 475;
476:28-29
ყორღანაშვილი ყორღანა 76:7
ყორღანაშვილ-იარაღიშვილი ბე-
ჟანი 110:12; 112:19
ყორღანაშვილ-იარაღიშვილი
გარსევანა 110:10,11; 112:16,17
ყორღანაშვილ-იარაღიშვილი
ზაალი 110:12; 112:18
ყორღანაშვილ-იარაღიშვილი
იარაღი 110:12; 112:15
ყორღანაშვილ-იარაღიშვილი
იარაღი 112:18
ყორღანაშვილ-იარაღიშვილი
მერაბ 23; 110:9; 111:4,29,32,41;
112:1,16
ყორღანაშვილ-იარაღიშვილი
პაატა 110:7,8; 112:15
ყორღანაშვილ-იარაღიშვილი
პაპუნა, მეჯღოვეთუხუცესი 110:10;
112:16
ყორღანაშვილ-იარაღიშვილი
როსებ 110:11; 112:18
ყორღანაშვილ-იარაღიშვილი
სიაუში 110:11; 112:17
ყორღანაშვილ-იარაღიშვილი
ფრიდონა 110:11; 112:17
ყორღანაშვილ-იარაღიშვილი
ქაინდაველ 110:10; 112:16

ყორღანაშვილ-იარაღიშვილი
შავცელი 110:12; 112:18
ყორღანოვი ადალო 458
ყორღანოვი ზაქარია 363
ყორღანოვი ივანე 387
ყორღანოვი სოლომონ 413; 458
ყორხმაზბუგ, სომხითის
მელიქი 480
ყოჩია 479:12
ყუაველაძე დემურჩა 250:16; 251
ყულიჯანა 461:30
ყუშიტასშვილი გიორგი 434:12
ყუშიტასშვილი პაპია 434:13

შ

შავერდა, მეზადური 365:24
შავერდაშვილი ასია 472:15
შავერდაშვილი ნადუა 472:15
შავერდი, ნაცვალი 347:7
შალვიაშვილი ზუბიტა 396:3-4
შალიკაშვილები 78; 467
შალიკაშვილი თამაზა 229
შალიკაშვილი მასტანა 229
შალიკაშვილი პაპუნა (როჭიკას
შვილი) 466:6
შალიკაშვილი როინ 77:4
შალიკაშვილი როჭიკა 78;
466:6; 467
შალიკოვი იოსებ თავადი 467
შამბულიძე ბაინდურ 269; 269:5
შამბულიძე გიორგი 269; 269:4;
270:1-2
შამბულიძე პაატა 269; 269:4

შამბულიძე მამუკა 269; 269:5
 შამბულიძე მახარე 269; 269:4
 შამბულიძე სეხნია 269; 269:5
 შამბულიძე ფრიდონ 269; 269:5
 შანშე ქსნის ერისთავი 243
 შანშეან-მარტიროზაშვილები 159
 შანშესშვილი პაპია (ყაფიხი) იხ.
 შანშიაშვილი პაპია (ყაფიხი)
 შანშესშვილი შანშე 392:26-27
 შანშიაშვილები 286
 შანშიაშვილი ბაინდურ 207:2
 შანშიაშვილი ბეჟან 207:1
 შანშიაშვილი გიორგი 206:6
 შანშიაშვილი დონმაზა 207:2
 შანშიაშვილი დოღმაზა (ყაფიხ
 პაპიას ძმა) 392:4-5
 შანშიაშვილი ელიზბარ 207:1
 შანშიაშვილი ზაალ 207:2
 შანშაშვილი ზალინა (ყაფიხ პა-
 პიას ძმა) 392:5
 შანშიაშვილი//შანშესშვილი პა-
 პია (ყაფიხი) 389:4-5; 391:4-5; 228:4
 შანშიაშვილი პაპია//გოგიბაშვი-
 ლი პაპია (დოღმაზ გოგიბაშვი-
 ლის ძმა) 286
 შანშიაშვილი პაპუნა 207:1; 208:3,6
 შორშაძე მ. 27; 55; 166; 489
 შარვანშა 485:35
 შარუაშვილი გასპარა (შარუას
 ძე) 140:6
 შარუაშვილი გოგინა
 (შარუას ძე) 140:6
 შარუაშვილი დავით
 (შარუას ძე) 140:7
 შარუაშვილი მერაბა
 (შარუას ძე) 140:6
 შარუაშვილი მერაბა
 (შარუას ბიძაშვილი) 140:5
 შარუაშვილი სოლაღა
 (შარუას ძე) 140:6
 შარუაშვილი ფირიბეგ (შარუას
 ძე) 140:7
 შარუაშვილი შარუა 140:5
 შაუმაშვილი 370:28
 შაქარაშვილი ბერიკა 464:11
 შაშვიაშვილი 426:10
 შაჰ-აბას II 311; 312
 შაჰ-სეფი 259; 312; 313
 შაჰანშა 485:36
 შაჰყული, ხელმწიფე იხ. ლევან
 ბატონიშვილი 348
 შაჰმირ მინბაში 180:4
 შაჰნავაზი იხ. ვახტანგ V
 შემაზასშვილი გიორგი 391:28-29
 შემაზასშვილი დათუა 391:29
 შერმაზანა 244:11
 შეშაბერიძე 112:7
 შეშაბერიძე ბართლომე 81
 შეშაბერიძე ნასყიდა, მზარეული
 81; 82:1
 შიო კანდელაკი 404:11
 შიო, სვეტიცხოვლის კანდელაკი
 347:6,7
 შიო წმ. 228:5
 შიოშ, ბაზიერთუხუცესი 373:24
 შიოშ, სახლთუხუცესი 351:7
 შირეჯი-ბაში 215:2
 შიხაიდარული ოჯახა 291:32

შიხინა 219:16
შობაშვილი ქემაროზა 111:23,24
შოშიტა 291:18
შოშიტა, ნახიდურს
მცხოვრები 232:13

ნ

ნაიშელაშვილი ლაზარე 427:11
ნანთაძე ხუცია 14; 127:2,3; 128:1
ნარქაზი გიორგი 313
ნარჩიშვილი საქუა 380:22,23
ნაჩიკასშვილი 459:13
ნაჩიკაშვილი ასიტა 67:8,10; 68
ნაჩიკაშვილი ასლამზ 68:4; 88:1,2;
304; 304:6; 340; 341; 341:1; 428:7;
429:2; 430
ნაჩიკაშვილი გიგი (ასლამაზის
ძე) 341:2; 341:13; 428:8; 429
ნაჩიკაშვილი ზურაბ (ასლამაზის
ძე) 428:9
ნაჩიკაშვილი იესე (ასლამაზის
ძე) 341:2; 428:8
ნაჩიკაშვილი იოთამ (ასლამაზის
ძმისშვილი) 428:8; 429
ნაჩიკაშვილი პაპუნა 68:5
ნაჩიკაშვილი ქაიხოსრო
(ასლამაზის ძმისშვილი) 428:8
ნაჩიკაშვილი ხოსიტა
(ასლამაზის ძე) 341:2
ნაჩიკოვი კორნილიე 88; 430
ნახრიძე 397:11
ნერქეზები//ნერქეზელთ
433:2,5,8,10; 434:3,5, 19; 435:1

ნერქეზოვი იოანე პრაპუშნიკი
433; 435
ნივაძე 377:28
ნიქოვანი 86
ნიჯავაძე სერაპიონ, 492; 493
ნოლოყაშვილი აბელ
მარშალი, თავადი 421
ნოლაყაშვილი ანდერმან
(შანშეს ძე) 317:8; 435:3-4,6-7;
446:10
ნოლაყაშვილი პაპუა (შანშეს ძე)
317:8; 344:7; 446:10
ნოლოყაშვილი რევაზ
(სახლოუხუცესი) 123:19; 124; 162
314; 317:12,14
ნოლაყაშვილი როშაქ (შანშეს ძე)
317:8; 344:7,8; 446:10
ნოლაყაშვილი შანშე, ჭიაურთ
მოურავი 316; 317:7; 318; 344;
344:6-7; 446:9
ნოჩიევი 13
ნუმათელიძე//ნუმათელიძეები
278:23; 488:18
ნურუხული 446:14
ნუხტიაშვილი 343:18
ნქარაული 328:12
ნხეიძეები 19; 55; 62; 74; 173;
247:13
ნხეიძე ბანანა 172:6,11
ნხეიძე ბეჟან (როსტომ ხანის
მამიდაშვილი) 54:3; 55
ნხეიძე ბეჟან (ნიკოლოზისა
მთავარეპისკოს ძმა) 488:6;
489; 501

ჩხეიძე ბეჟია//ბეჟიან 255:15-16; 257
ჩხეიძე გორგასაღ 55
ჩხეიძე დავით 306
ჩხეიძე დათუნა (ბეჟიანის ძმა) 54:3
ჩხეიძე თეიმურაზ 15
ჩხეიძე ნიკოლოზ 487:23; 488:5-6;
488-489; 501
ჩხეიძე ოტია (ბეჟიან ჩხეიძის ძე)
255:16; 257
ჩხეიძე ქაიხოსრო (ნიკოლოზის
ძმისწვილი) 488:7
ჩხეიძე ქაიხოსრო (ბეჟიანის ძმა)
54:3
ჩხეიძე ხუცია 74; 248:17

ც

ცაკიაწვილი ნინია 213:19; 215:11
ცალქალამანიძე გიორგი 332;
332:8
ცალქალამანიძე ზაზა (გიორგის
ძმა) 332; 332:8
ცალქალამანიძე სეხნია (გიორგის
მამა) 332:7
ცალქალამიძეები 377:26
ციცი სახლისუხუცესი 95
ციციწვილები//ციციწვილნი 75;
320; 461:23
ციციწვილი 342:15-16,18-19; 470:2
ციციწვილი ბაადურ
49; 185:14; 186:20,29,35,45;
187:48,55,73; 188:90,91,92,104,108;
189:113,119,123,132,136,141; 190:166
ციციწვილი ზააღ 284:24

ციციწვილი ზაზა 188:97;
284:24; 438
ციციწვილი ზაზა (ყაიას ძმა) 321
ციციწვილი იესე (ყაიას ძმა) 321
ციციწვილი იესე (ყაიას ძე) 321
ციციწვილი მანუჩარ
(სახლთუხუცესი) 294:3-4
ციციწვილი მანუჩარ 49;
185:2; 186:16,19,30; 187:48,49,55;
188:90,104,106; 189:113; 190:152,166
ციციწვილი მერაბ 189:139;
190:159
ციციწვილი ნოდარ 19; 49;
62; 69; 70; 74; 85; 162; 173;
233; 236; 240:11; 241; 247:10;
257; 262:13; 263; 365:19;
365:19; 379
ციციწვილი პაპუნა 15; 23;
24; 49; 49:2; 50; 185:3,11;
186:22,23,27,40,41,45; 284; 284:22-
23; 342:12; 187:53,59,60,64,74,76,7;
188:80,93,94,100; 189:121,128,129;
190:151,154,167-169
ციციწვილი როსტომ
(ყაიას ძმა) 321
ციციწვილი ფარსადან 49;
50; 75; 115
ციციწვილი ქაიხოსრო (ყაიას
ძმა) 24; 49; 49:3; 50; 75; 186:20,47;
187:56; 189:114,126,127,136,137;
190:168; 321
ციციწვილი ყაია, სახლთუხუცე-
სი 49; 185:14; 186:20,36; 187:48,55;
188:90,92,104; 189:113,132,141; 321;

369:2; 432:14-15
ციციშვილი ხოხონა 185:11;
186:22,27,40,45; 187:59,64,73;
188:81,82,100; 189:129; 190:151; 284;
284:26
ცხორებაშვილი 218:15

ძ

ძნელიაშვილი თამაზა 347:7-8

წ

წარუტა (ეპრუმას გერი) 294:24
წატურაშვილი შერმაზანა
213:18,19; 215:10
წერეთლასშვილი ავთანდილ,
სეფედავლეს ძე 126:6
წერეთლასშვილი ბაინდურ,
სეფედავლეს ძე 126:5
წერეთლასშვილი სეფედავლე
126:4,5
წერეთლასშვილი ნასყიდა, სეფე-
დავლეს ძე 126:6
წერეთლასშვილი პაპია, სეფედავ-
ლეს ძე 126:5
წერეთელი//წერეთლიშვილი
292:11-12; 293; 307; 308
წერეთელი გიორგი/გოგი
306:15,18
წერეთელი ზაალ//ზაალ-ბეგ 305;
306:7; 307:1-2
წერეთელი ქაიხოსრო 306
[წოვანშაშვილი] ასლამაზ 481:2

წოვანშაშვილი ბაირამა
(თამაზის ძმა) 479:7
წოვანშაშვილი თამაზა 479:6; 480;
481:1
წოვანშაშვილი ლამაზა
(თამაზის ძმა) 479:7
წოვანშაშვილი რევაზა
(თამაზის ძე) 479:7; 481:2
წოვანშაშვილი წოვანშა
(თამაზის ძე) 479:7; 481:2,3
წუვიმეტიძე 206:16
წულუკიძე 221

ჭ

ჭავჭავაძეები//ჭავჭავაძენი 404:3-4
ჭავჭავაძე მამუჩი 403:5
[ჭავჭავაძე] გიორგი (მამუჩის
ძმისწული) 403:5
[ჭავჭავაძე] გულბათ (მამუჩის
ძმისწული) 403:5-6
[ჭავჭავაძე] იასონ (მამუჩის
განაყოფი) 403:6
ჭიაურელი შავერდა 344:12-13
ჭრაკავერაშვილი 463
ჭრაკავერაშვილი ბერუა
(უმეკას ძე) 462:9
ჭრაკავერაშვილი გრიგოლა
(უმეკას ძე) 462:7,8
ჭრაკავერაშვილი უმეკა,
მკერვალი 461:10; 462:7,8
ჭრაკავერაშვილი შაველ,
(უმეკას ძე) 462:9
ჭუკი 461:30-31

ბ

ხათუნა 229:2
 ხასია 117:12
 ხანველიშვილი სუთია 451:15,16
 ხანჯალთაშვილი 338:14
 ხარებაშვილი 289:28,29
 ხაჩი, ოსი ხონთქარას
 შვილი 489:5
 ხახანაშვილი ა 360
 ხესატურაშვილი ფირია 117:11
 ხვარაშან (ხორეშან) დედოფალი,
 თეიმურაზ I-ის მეუღლე,
 ლუარსაბ II-ის და. 123:15; 314
 ხვარაშან/ხუარაშანი,
 როსტომ მეფის დისწული
 202:4; 203:3
 ხიზანა (მაშიჯანას ძე) 267:9
 ხითარასშვილი ასატურა
 (როსტომას ძმა) 334:1
 ხითარასშვილი როსტომა
 333; 334:1
 ხითარასშვილი გივი
 (როსტომას ძმა) 334:2
 ხითარასშვილი გოდერძი
 (როსტომას ძმა) 334:2
 ხმალაძე შიოშ 145:7; 146:3,4
 ხონთქარა ოსი 489:4
 ხორეშან დედოფალი 8; 10; 69
 ხოსიტა, ნაცვალი 347:8
 ხოსრო 345:8
 ხოსრო-მირზა//ხოსრო 379, 394
 ხოჯა, შავერდა
 მებადურის ძე 365:24

ხოხობაშვილი 82:3
 ხოხონა იასაული 88:3
 ხუბუა 69
 ხუდავერდა 345:11
 ხმალაძე დოღენჯა (შიოშის ძე)
 252:8-9
 ხმალაძე შიოშ
 (მოლარეთუხუცესი)//სიაგუშ-ბეგი
 252; 252:7-8; 253:2; 253:5; 254:2
 ხუციშვილი ნ. 178
 ხუციშვილი 255:13; 255:18

ჯ

ჯაბჯაური ბერუა 357:6-7
 ჯაბჯაური გიორგა 357:7
 ჯაბჯაური გიორგი 357:7
 ჯაბჯაური თევდორა 357:7
 ჯაბჯაური იოაკიმე 357:7
 ჯავახი 436:16; 448:9
 ჯავახიშვილები 75; 86:3; 111:11,22;
 491:21
 ჯავახიშვილი 240:9; 402
 ჯავახიშვილი (მდივანბეგი) 334:9
 [ჯავახიშვილი] ბერუკა,
 (როინის ბიძაშვილი) 442:29-30
 ჯავახიშვილი გაბრიელ
 (პაატას ძე) 358:8
 ჯავახიშვილი გიორგი,
 როინის ძმა 143:8
 ჯავახიშვილი ივ. 390
 ჯავახიშვილი ზურაბ (პაატას ძე)
 72:6; 247:7; 358:8
 ჯავახიშვილი იესე 74; 204:1

ჯავახიშვილი პაატა,
ფარეშოუხუცესი 18; 72:5; 73:2,10;
74; 75; 82:2,3; 247:6,7; 248:2; 358:7;
359:2, 6; 416:5,6
[ჯავახიშვილი] რევაზ (როინის
ძე) 442:13
ჯავახიშვილი როინ 86; 86:4,7,8;
87; 87:8,9; 97:20; 143:8; 144:2; 223:3;
224; 242:2; 243; 369:3,4; 351:4; 384:5-
6; 398:6-7; 398:5; 432:15; 433; 442:11-
12; 461:23-24
ჯავახიშვილი ქაიხოსრო
72:6; 74; 86; 491:19
ჯავახიშვილი ქაიხოსრო
(პაატას ძმა) 247:7; 358:8; 359:6
ჯავახიშვილი ქაიხოსრო
(როინის ძე) 143:9; 398:7; 442:13
ჯავახიშვილი ჯავახ
(პაატას ძე) 247:7; 358:8
ჯამბურია 70; 102
ჯანდიერი 489
ჯანდიერისშვილი 404:29-31
ჯანდიერისშვილი გივი 404:5-6
[ჯანდიერისშვილი] როსებ
(გივის ძმა) 404:6
ჯანიკაშვილი ევანეზა 301:14
ჯანყელაშვილი 486:42
ჯალაშვილი 344:13
ჯიმშერი 116:8; 365:16
ჯიმშიტა იხ. თუმანიშვილი
ჯიმშიტა
ჯოეშვილი შოშიტა 291:22-23

ჯოეშვილი სამუტა (შოშიტას
განაყოფი) 291:23
ჯომარდიძე ბერუკა 53:3
ჯომარდიძე გიორგი 53:4
ჯომარდიძე ზაალ 53:2,3
ჯომარდიძე პაპუნა 53:3
ჯომარდიძე ქაიხოსრო 53:3,4
ჯომარდიძე ჯიმშერი 53:4
ჯორჯაძე თავადი 421
ჯორჯაძე გიორგი 422:5,6, 18
ჯორჯაძე იესე
(გიორგის ძე) 422:7
ჯორჯაძე მერაბ 20
ჯორჯაძე ნოდარ
(გიორგის ძმა) 422:7
ჯორჯაძე ონანა
(გიორგის ძე) 422:7
ჯოჯუა თ. 27; 70
ჯულაბა 402:16
ჯუტ-არაქელაშვილი
როსტევანა 334:12-13

ჟ

ჰამზა 397:14
ჰამზაბეგი 452:14-15; 453:5;
468:11,20; 469
ჰამჩენაშვილი 402:17
ჰატოუხაშვილები 479:12
ჰეროდია 279
ჰებუდა 299:14
ჰოვიაშვილები 294:22-23

გეობრაფიული საძიებელი

ბ

აბანო, სოფ. 87; 98:5; 143:13,15,18;
144:4; 216:7; 303:14; 351:2
აბანოს უბანი 217:9; 319
აბელია 88:1
აბრამეთი 58:13; 59:5
აბულმარგი 78:13,15; 79:2
აგარაკი 273:41; 275:14
აგუდანეთი 101:4,6,7; 102:2; 206:13
ადანი 12
ადრეპეჯანი 13; 123; 131
აგაზანი 58:17,18; 59:8,9
ავდარა 461:34
აკეთი 74; 75; 248:6,19
აზერბაიჯანი 9; 20; 24
აზიკი//აზიკვი 411:4,5; 411
ათონი 261;
აკანათერა 221:10; 223:4
აკაურთა 283; 283:11
აკურა//აკური 269:2,9
აკურისი 59:7
ალავერდი 367:14; ალავერდის
წმიდა გიორგი (ეკლ.) 400:41
ალაზნის პირი 421:9
ალევი 179:21
ალვაბარი//ავლაბარი//ჰავლაბარი
414:12; 419:12; 420; 464:8
ალი//ალის ხეობა 133:13; 159:1;
178:11; 378:7
ალმასა 112:7,9

ამიერკავკასია//აღმოსავლეთ
ამიერკავკასია 8; 13
ამლევი//ამლივი 484:1,5,6
ანანური 18
ანდრი//ანდრიული, საქალაქო
შარა 457:32; 458:1
ანჩისხატი 392
არაბისტანი 8
არაგვი მდ//არაგვის პირი
247:11; 314; 327:3; 461:22
არაგვის საერისთავო 18
არადეთი 368
არდასუბანი 110:23
არეში 12
არზრუმი 12; 377:9; 378
არცევი 18; 85; 123
ასურეთი 455:21; 456:7; 458:2
ატენი//საატენო 97:21; 119:8; 120;
120:8,22; 287:17; 343; 343:5,12; 344
აღაიანი 312; 338:9,13,14
აშრაფი 312
აჩაბეთი სოფ. 66
ატუტი 347:12; 348:3
აძები 251:1
აწუფი//აწუფისი 212; 213:22; 214,
215:14; 234:10,22; 235:7; 425:15,16
აწყურის ღმრთსმშობლის
ეკლესია 280:19,20; ციხე 228:12;
229
ახალგორი 85; 162
ახალდაბა 18; 58:16; 59:7; 62;

72:8,10; 73:4; 74; 114:7; 133:14; 178:11;
195:13; 196:8; 291:15;
ზემო ახალდაბა 99:8; 100:1
ახალქალაქი 27; 285:7,8,10,20;
377:24,25
ახალქალაქი (კასპის მუნიცი.) 498
ახალშენი 103:2,3,8; 221:17; 251:1;
252; 377:22; 386:2; 458:13,14;
480:14,15
ახალციხე 12; 13; 19; 131; 257; 268
ახაშენი 404:16,17
ახოთა//ახოტა 254:8; 254:10

ბ

ბადაბეთი 380:13
ბაზალეთი 161
ბარდა//ბარდავი 312
ბარდის წყალი 392:10
ბარი 207:6,7,10,18
ბაქდარა//ბარქდარა 461:35,37
ბაღდადი ნასოფ. 116:9; 365:17
ბაღთ კარი 39:40
ბაში-აჩუკი იხ. იმერეთი
ბახტრიონი 368
ბაჰრეინი 8
ბეგანაური 219:18
ბედენა//ბედენი 366:28; 383:20;
391:6,11
ბედენის ნათლისმცემელი (ეკლ.)
383:18; 391:9,10, 13,14, 20,23
ბერდიკი 476:18; 476; 477:7,8
ბერთუბანი 434:15
ბირთვისის ციხე 69
ბიჯნისი 278:28
ბოგვი 260:14

ბოგუხი 78:12,14,15; 79:1
ბოდბე 368
ბოლნისი 117:7; 139:17; 201:9,11,19;
224:11,17; 231:6; 296:31; 347:12; 492;
ბოლნისის ხევი 476:17; ზემო
ბოლნისი 221:15; 223:7-8; შუა
ბოლნისი 136:3; 221:18; 223:8,9;
ქვემო//ქომო//ქუემო ბოლნისი
117:10,11,18; 137:8,11; 138:1; 139:11;
221:17; 230:9,20; 231:5; 253:17; 254:1;
295:11,19; 296:5; 388:9
ბოლნისის სიონი 254:9
ბორის სოფელი 392:8
ბორჯომის ხეობა 268
ბრაწოვანი 291:20
ბრეთი, სოფ. 17; 62; 63; 63:4,5;
106:4; 125:10,12; 126:4
ბროწლეტი, სოფ. 98:3; 193:8
ბრუტინი 370:28
ბუქლულეთი 239
ბურჯი 463:15
ბუშატი 404:26,27

ბ

გაგაზი//გაგაზური 304:8; 313;
377:31
გამდელი 432:12
გამოჩინებული 425:16
განჯა 7; 8; 9
განჯის კარი 69
გარგარი/გაგაღლი 377:32; 491:13
გარესჯა//გარეჯელნი 314; 433:2
გარეჯვარი//გარეჯუარი 65:11; 66;
216:19

გაღმა მხარი (გრემს გაღმა მხარი) 326:12
გარყლობი 291:22,34
გეგეკლაური (ვენახი) 300:11
გერიოები 54:7
გეკლდე 491:17
გილანი 24; 169:19; 170:24
გოგასწყარო 404:21
გოგოთი 377:34
გოლთეთი 202:6,8
გომარეთი 58:18;
დიდ-გომარეთი 201
გომბორი 314
გომთწყალი 404:23
გომი 366:13
გონიო 12
გორა 391:12,13,19
გორაკა 380:13,19;20,24
გორი//გორელი 11; 15; 16; 48; 54:1;
70; 84; 85; 99; 116; 133:4,13,18; 134:2;
167; 178:2,10; 194:21; 204:7; 216:26;
220:12; 221; 257; 303; 303:27; 307;
329:13,17; 330; 333:2; 378; 381:34;
390:6,12; 402:7,11,14; 403:8; 441;
ციხე 11; 16; 70; 84; 85; 86
გორინჯუკი//გორინჯუგი//
გორუნჯუკი 58:18,19; 59:9,10;
195:12; 196:9; 291:26
გორისა, სოფ. 53:8
გორული//გორუმი (ეკლ.) 27;
114:7; 497
გორძიალი 194:3
გოსტიბე 377:32
გრაკალი 315
გრემი 310:19,20; 314
გრძელი მიწები 111:43

გუდალეთი 112:5; 377:26, 29
გუდარეხი//გუდარეხელნი 261:13;
391:4-5,8,20; 392; გუდარეხის მონ-
ასტერი 261:13; 262:4; 263
გურიის სამთავრო 8

დ

დამპალა//დამპალს წყალი 140:5,6;
216:19,20; 376:8
დარბაზი//დარბაზელი
274:20,24,33,38; 276; 276:14; 277;
365:14,25; 370:27
დარგვისი 229:2
დელუ 461:30
დევო ნასახლარი 404:22
დევალთა// დევალთელი 14; 15;
58:11; 59:3; 75:8,11; 127:2
დიაკუნის ქვა 461:31,32
დიდგორი 76:13; 95:12; 96:9; 101:3,6;
111:35,36
დიდი წერაქვი იხ. წერაქვი
დირბი//დირბელნი 62; 121:6,8; 236;
339; 339:18,19,23,29
დიდომი//დიდვაში 111:35;
145:17; 146:10; 153:22; 256:5; 296;
297:12,13,20; 298:4,12
დიცი 66
დმანისი 58:18; 145:14; 146:6
დმანისის ხევი 291:25; 341:15;
448:7,10
დეუსი 202:6
დურნუკი 111:6; 387:16
დუშეთი 343

ე

ეგრისი 332:1
 ევროპა 8
 ეზატი 377:25
 ელიქარი 377:34
 ელფია 238:12,15; 239
 ენაგეთი//ენაგელი 58:14; 59:6; 103:3;
 110:22; 111:4; 255:13,18; 256; 301:9,11;
 328:11; 413:19-20; 457:9,13,14,18,21;
 458:5,13,15; 483:13; 484:2
 ენისელი//ელისელეები 322:17;
 345:12,13; 378:10; 421:3
 ერაყი 13
 ერედვი//ჰერედვი 193:8; 332:11
 ერევანი 13; 20; 131
 ერთაწმინდა 377:24; 406:11
 ერკნეთი 25; 163:9,11; 164
 ერტისი 58:15; 199:12,20,32; 291:21
 ენშიაძინი//ენშიაწინი 450:18; 451:1

ვ

ვაკე 58:13; 59:5
 ვანანი/ვანათი, სოფ. 111:26; 193:8;
 332:12
 ვანთა 404:26; 459:19
 ვანი 111:39; 341:15; 429
 ვანის ციხე 115
 ვანქი//ვასაქქანდი, სოფ. 58:20;
 59:11 177:1,5; 221:14; 223:5,9
 ვარიანი 66; 436:14
 ვარცლა 291:21
 ვარხონა 58:16
 ვასაკას სოფელი 221:11
 ვაშლოვანი//ვაშლოანი, სოფ.

145:14; 146:5
 ვაცისწყერი 269:11
 ვაძა 383:13,14; 383:3; 391:24
 ველდილი 291:20
 ველთა 132:3
 ვერეს ციხე 257
 ვერისკვეი 18; 71:10; 111:26
 ვერხვეული 377:31

ზ

ზემთხუისი 436:14; ზემო თხვისი
 66
 ზემო ბეშქენაშენი 412:3,8
 ზემო შაენი 94:10,13,14; 95:1,8,15;
 96:1; 111:30
 ზგარი 219:30
 ზიკრუტი 286
 ზოჰაბი 268
 ზრბითი//ზირბითი 210:6,8; 211:3;
 212; 213:21; 214:39; 215:12; 425:15

თ

თავრიზი 8; 13; 23; 50;
 თაკუ//თაკვი 58:12; 59:4
 თამარაშენი 65:11,12; 66; 67; 265:21;
 266:6
 თაწმიდა 370:28
 თბილისი//ტიფლისი//ტვილისი//
 ქალაქი 10; 13; 15; 18; 90:5,7; 119;
 133:13; 134:1; 149:11,17; 152:9,12,20;
 178:10; 182:13; 208:5; 209:1,6,7,11;
 217:20; 240:13; 247:16; 299:2,3; 300:1;
 312; 313; 320; 330; 335:22; 336:2;

378:8; 415:3; 417:11,14; 418; 418:2;
420:2,4; 468:22
თეკენა 160:8
თეკნარი 490:8
თელა 422:10,14,22
თელას ჩაღები 434:22
თელოვანი 464:6,11
თეფის გორა 434:20
თეძამი მღ. 126:8; 442:30; 443; 499
თვალთ// თვალელნი 263:10;
346:5,7, 11,15,18,20
თიანეთი 162; 314; 318; 365:22;
446:13
თირი 66
თირის მონასტერი 66
თიღვა 292:11; 293:5; 306:12; 307;
307:4; 308
თისრევი, სოფ. 98:3; 106:6,9; 107
თორი 14; 268
თორმანეული, სოფ. 98:4
თოროზა 59:11
თრიალეთი 74; 285:7,20; 307; 411:4;
412:2,3; 416:8

ო

იერუსალიმი//იერუსალემი//
იელუსარიმი//იელესრემი 178; 261;
279:59,60; 287:9; 339:17,30; 486:1
იისციხე 74; 75; 248:5,19
იმერეთი//იმერთი//იმერელნი//
ღიხთ-იმერი//ბაში-აჩუკი 8; 10;
11; 12; 15; 17; 18; 19; 134; 173:4,6;
240:12; 243; 257; 278:35; 307; 313;
314; 368; 379
ინდუაური 291:24

იორი 312; 433:2; 434:3,5
ირაგა//ირაგელი 370:27
ირანი//ერან-თურანი 5; 6; 7; 8; 9;
10; 11; 12; 13; 14; 15; 16; 17; 19; 20;
21; 22; 23; 24; 25; 26; 48; 49; 50;
66; 68; 69; 76; 79; 84; 87; 89; 102;
115; 116; 123; 128; 131; 157:17; 183;
229; 243; 282; 441; 498
ირგისხევი 184:6
ირგი, სოფ. 184:6
ირდასუბანი 260:15,16
ირტოზა 179:19
ისპაჰანი//ისპაანი 5; 6; 22; 24; 162;
312; 379, 390
იტრიის//ნიტრიის სიონის ღმრ-
თისმშობლის ეკლესია 26; 27; 55;
277; 278:19,20; 279:52; 488:4; 489;
501
იუნობი 80:1; 88:2,3,4; 341:12

კ

კაბერი//კაბენის მონასტერი
324:27; 325:5; 377:32
კაბრეთი 225:6,12,16 მონასტერი
150:9
კავთისხევი 64:2,3,12,13; 104:4; 105:4;
115:4; 119:1; 377:27
კაგკასია//კაგკასიელები 9; 127;
193
კაკას ჳიდი 313; 430
კარალეთი//კარალელი 216:20;
303:15,16
კარანი 341:8
კარაქა სოფ. 145:16; ზემო კარაქა
146:8; ქვემო კარაქა 146:9

კარბი, სოფ. 54:7; 288:12; 288:14;
289:4; 290
კარსანი 366:11
კასპი 497
კასტამონიის სანჯაყი 12
კახეთი 5; 6; 8; 9; 10; 12; 17; 18;
19; 20; 25; 26; 74; 85; 123:21; 136;
159; 166:1; 168:1; 193; 218; 229; 243;
264:6; 304:8; 311; 312; 313; 314; 317;
322; 323; 327; 353; 357:2; 367:1; 368;
380:3; 382:3; 384:3; 391:2; 394:1,2;
400:16,17; 402; 403:2,8; 405:1; 408:1;
419:2; 421:2; 422:24; 423:1; 438:2;
449:1,2; 460:2; 472:2; შიგნითა//შიდა
კახეთი 19; 165:14; გამოღმა კახე-
თი 19; 165:14 //კახელები//კახნი//
კახთ//კახთა 8; 10; 15; 18; 20; 23;
405:4; 435:2-3; 485:35
კველთა//კუეღთა 58:11; 59:2
კვირიკა 377:33
კიკეთი სოფ. 203:2
კიკნათბერის ციხე 378:6
კილიკა 376: 6
კილოენის ხევი 111:34
კიოტი 343:14,15
კიპრუჭი სოფ. 225:6,11,12,16;
371:12,13; 372:5
კისისხევი//კისისწყვი 313;
404:32,33,35,37
კლდეისა//კლდეისი, სოფ. 145:16;
146:8
კლდისწყარო 378:7,8
კოდა 432:12
კოდმანი//კოტმანი 366:17,21; 377:30
კოშკის გორა 434:21
კრევა 258:11,16; 259:5

კრწანისი, სოფ. 91:9; 92:5;
145:15,16; 378:9; 486:6,12
კუერნაკი 380:20; 381:34
კუთხი 366:23
კუმისი, სოფ. 147:10,12; 432:11,27,29;
455:18; 456:6; 472:11,15; 474:9,12,14;
475
კუნძიანი 434:25

ლ

ლარი 8
ლეთეთი 186:21
ლეღი 66; 265:21; 266:7
ლეღკარი 461:38
ლერწმის წყალი 392:9,10
ლიეხუ//ლიახვი მდ. 47:5,7;
54:7; 55:5; 56:3; 57:3,4; 66; 219:17;
380:23,25; 382:3
ლიპარიტისუბანი//ლიპარიტისმან
საყდარი 305:3
ლისი 59:9; 111:11; 378:8
ლიყურეთი 370:40
ლორე 9; 285:11,19; 362:9; 376:7;
461:18,27,37,39
ლოჭინი 373:11

მ

მაგნაკორი 366:24
მაზანდარი 312
მამხუტი 145:14; 146:6; 252:12,13;
253:4; 274:26; 362:14,20,21; 363:9

მანგლისი 378:1
მარაბდა 69; 341:15,16;
მარიამჯუარი 314
მარილობის ხევი 457:30,31
მარმაროვანი 404:19
მარნეული 491; 495
მარტყოფი 5; 69; 136; 312; 379
მარჯანაანთ უბანი 377:29
მასრუტი 408:10; 409:5
მაშავერა 341:14
მაშტარაშენი 365:13,21
მაწვეანი 471:23
მახათა 414:12,19; 415:4,11
მერია 377:33
მეტეხი (ეკლ.) 486:5,11
მეფის ქალაქი 126:8,9,11; 499; 500
მელურეკისი 332:12
მეშკურა 179:18
მეჯუდას წყალი 390: 5
მზვარი 377:30
მთაწმინდა 404:33
მინდაქარი 461:32
მირტაშენი 365:12,21; 341:7; 429
მისაქციელი 160:8
მლაშე 434:25
მოდიმნახის//მოდამნახეს ციხე
145:16; 404:19,20
მოლაგი 387:5
მონასტერი 350:3
მოქრისი 95:2; 111:27,38; 387:5
მოღნინის ეკლესია 108
მტკვარი მდ. 319; 320; 374:4; 393:2
მუგუთი 66; 341:8
მუნჯა 366:22
მუსეფრიანი 190:149
მუხათი 432: 12; 433

მუხრანი 160:19; 162; 312
მცხეთა//ცხეთა 123:16; 186:20;
274:32,41; 281; 287:10; 311; 312; 314;
315; 327; 338; 347; 394; 404:8, 13;
486:1,2,25

ნ

ნაბახტევი 378:7; 378
ნათლისმცემლის ხევი 491:16
ნარიმანისეული (მაშუელი) 290:7
ნასტაგისი 228:3
ნახიდური//ნაჯიდური 295:9; 297;
386:3; 397:11; 449-450:10-11, 14, 17;
450; 451:2
ნახშირგორი//ნახშირისგორი,
სოფ. 18; 71:7,10,11; სპარს. 71:4;
378:8,9
ნიქოზი 193; ქვემო ნიქოზი 66
ნიზბისი 186:28,31; 189:142; 190:149
ნოსრი 111:7
ნოსტე 240:8; 377:22; 406:11
ნული, სოფ. 98:5;

ო

ოდიშის სამთავრო 8; 11
ოლთისი (თრიალეთი) 18; 74;
416:8
ორბეთი 377:23
ოროზმანი 448:11-13; 449
ოსეთი 489:5,10
ოსმალეთი 8; 11; 12; 13; 14; 19; 26;
128; 131; 161; 268; 368; 378
ოქონა//ოქონი 334:13; 423:7
ოცხე 313

ოდისი 59:2; 240:8,16,18; 241:5;
377:22; ზემო ოდისი 58:11; 378:1

პ

პანტიანი 434:23
პეტრაული მიწა 64:6,7,8; 105
პირაქეთა საგარეჯო იხ. საგარე-
ჯო
პირღებული (ეკლ.) 70

რ

რაზმითის მთა 378:3,5
რეხა 179:17
რიყე 216:8
როკი 489:7
რუისი 354:13
რუისის მღთაების ეკლესია 469:11

ს

სააკადის გორა 111:11,12
საამილახორო 16; 48; 57:9
საბარათიანო/საბარათაშვილო//
საბარათიშვილო 10; 14; 16; 59:1,2;
68; 75:10,11; 91:9; 92:5; 102:1,2; 128;
145:11; 150:8; 151:1; 172: 214:31;
215:9,12; 235:7; 245:6; 256:5; 261:11;
262:4; 302:2; 313; 325:4; 359:4; 372:4;
383:2; 409:5; 461:35,36, 38; 482:16,17;
483:3
საბაწმინდა 66
საბერეთი 397:26
საბქელთ კარი 434:5,6,19
საგარეჯო 19; 26; 246:10; 354:2;

404:5,13,14,38; 455; საგარეჯო წი-
ნა-უკანა//პირიქით-პირაქეთა 19;
165:14,15; 314

საგოგატიშვილო 306:14
სადგერის წმ. გიორგის ეკლესია
14; 267; 267:6,7,11,12; 268
საენდრონიკო 422:9
საენისლო 421:9,10
საენე//საენელი 370:27
სამაჩაბლო 66
სამეზა 491:15
სამეზის ეკლესია 360:10
სამტრედო 377:31
სამუხრანო 161; 162
სამღერეთი 251:1
სამშვილდე 91:9; 145:16,17; 146:10,11;
253:6,16
სამცხე//სამცხე-საათაბაგო 13;
14; 17; 26; 63; 78; 99; 102; 128;
129:8; 131; 193; 229; 268; 280:9;
285:10,19; 286; 293; 313; 368; 412;
412:7; 449; 467
სამწვერისი 185:11; 188:81; 389:6,10
სამხრეთ კავკასია 13
სარკინეთი 370:29
სარუხანის სანჯაყი 12
სარწივის ხევი 111:37
სასოლოდაშვილო 151
სატიყე, სოფ. 98:5
საურბნელო 423:5
საურწამნო 430:13; 443:9,10
საფურცლე 176:6
საქართველო 8; 9; 11; 13; 15;
22; 23; 24; 25; 50; 54:5; 60:3; 61:7;
73:7,8; 90; 92:5,6; 102:6,7; 115; 131;
170:17,20; 182:13, 218; 233:9; 243;

245:8; 249:1,2; 259:8; 274:11; 293:
4,5,6; 312; 321; 340; 346:1,2; 364;
368; 377:5,12; 384:9; 407:2; 417:2;
441; 475:9; 477:9; 498 აღმოსავლეთ
საქართველო 5; 11; 12; 19; 62; 402;
დასავლეთ საქართველო 11; 307
საღა, სოფ. 135:12
საღარეველა, სოფ. 135:13,17,27
საღორელი 426:12
საციციანო 50; 115; ქვემო
საციციანო 50
საჭრეთი 366:25
სახდელი 366:22
სახოხბის ჭაღა 346:5,12,19
სახუნდარი 207:6,8; დიდი
საჭუნდარი 135:22,23,28; 136
საჯავახიანო 74; 442:25,26; 491:14
სეერი 66; 174:6,8
სეგტიცხოველი 6; 25; 26; 27; 94;
271; 274:6; 276:6; 277; 280; 280:6,7;
287:12,19,21; 311; 314; 316:5; 318;
327; 338:17; 346:20; 347:6; 354:4,6,7;
367; 374:1; 375:12,13; 395:7; 399:11;
400:1,31,32; 404:26,27; 412:5; 444:8,10;
464:9; 486:6; 500
სთონეთი 471:22
სიონი ეკლ. (მარნეული) 27; 492
სიონის ღვთისმშობლის
ეკლესია (თბილისი) 118:9; 119;
119:10; 261; 334; 335:19,36; 336:2,45;
337; 468:7,11,13,22; 469:25
სიქალეთი 378:6
სკრა 78; 467
სკურისი 226:9,12
სომანეთი სოფ. 158:10,13; 159:2
სომხითი//სასომხითო 10; 15;

51:9,21; 52; 52:1; 107:13; 108:9; 109:8;
116:17; 132:4,12,23; 135:12,26,38;
137:17; 139:17; 141:9,13; 142:1; 145:14;
154:1; 177:1; 191:9,26; 192:2; 201:18;
207:5,10; 222:25; 223:3; 230:19; 231:5;
233:3; 253:3; 254:1; 274:19; 276:13;
277; 281:8; 296:4; 313; 331:14; 348;
362:9,11; 363:7; 376:14; 378:9; 388:17;
389:15; 430:10; 443:16; 461:39; 477:7
სომხით-საბარათიანო 312
სოსანის დარბაზი 392:10
სპარსეთი 7; 9; 14; 27; 50; 62; 86;
89; 96; 136; 162; 268
სურამი 69; 121:13; 133:14; 134:2;
159:2; 178:11; 226:31; 269:9; 270:17,18;
271:1,2; 278:23; ციხე 11; 73:4
სურნისი 306:17
სხალტბა 228:6
სხალხორი 111:36
სხვილო 85; 167

ტ

ტაბახმელა 294:20,21
ტაღავერი 365:12,13,14,23,25; ტაღა-
ერისჭვეი 274:19,20
ტანა მდ. 307
ტანძია 351:2
ტაშირი 461:16; 461:29; 482:16; 483:3
ტბისი 58:14; 59:6
ტინისხიდი 14; 267:8; 452:14; 453:6;
454
ტირიფ წყალი 434:24
ტკოცა/სტკოცა, სოფ. 98:7;
237:9,11; 238

ტრაპიზონი 12
ტყემლაური 391:12
ტყემლოანა 377:30

უ

უგუდეთი 378:2,3
უკანგორი 58:19; 59:10; 114:7; 291:31
ურწაშენი 443:8
უღლისი 162
უჯარმა 193

ფ

ფაენისი 377:24; 406:11; 407
ფარაოსი 275:31
ფარვაშენი 222:31
ფარსი 8
ფელი 378:4
ფიტარეთი 369:9,10,18; 370
ფიცხისი 95:1; 111:27,28
ფლაგი სოფ. 175:11
ფონა 278:28
ფოცხვერიანი 80:2,3; 490:9
ფრისი 66
ფუშთუქუნი//ფუშტუქუნი 24;
169:15,16
ფშნა 380:20
ფხვენისი 78; 467

ქ

ქალაქი იხ. თბილისი
ქარატაკი 274:26
ქარელი 286
ქართლი 5; 6; 8; 9; 10; 11; 12; 13;

14; 15; 16; 17; 18; 19; 20; 21; 23; 24;
25; 26; 48; 49; 50; 52; 55; 55:5,6;
62; 63; 66; 68; 68:7; 69; 74; 78; 84;
85; 86; 89; 92; 96; 97:14; 109; 115;
116; 123; 134; 136; 151; 162; 168:1;
173; 176:15; 183; 185:5; 207; 211:3;
212; 229; 241:4; 247:12; 257; 263;
268; 279; 286; 287:13; 289:4,8; 293:4;
295:32; 299:6; 302:2; 307; 307:3; 312;
313; 320; 323; 325:4; 346:2; 353;
357:1; 367:1; 368; 379; 380:2; 382:3;
384:3; 391:2; 394:1; 398:3; 400:15,16;
403:1; 405:1; 408:1; 421:2; 423:1; 430;
438; 438:2; 449; 449:1; 460:2; 467;
471:7; 472:2; 487:22; 489; 494; ზემო
ქართლი 16; 47:5,18; 48; 56; 57;
57:6,7,8; 84; 171:13; 306:11; 437:5; 441;
შიდა ქართლი 66; 75; 109; 193;
ქვემო ქართლი 76; 79; 212; 286;
ქართლელი 22; 57:4,5
ქემერტი 66
ქვაბთ ხევი 434:23,24
ქვენადრული 491:14
ქვენატკოცა//ქვენასტკოცა 334:4
ქვემისხევი 225:5,15
ქიზიცი//ქისიცი//ჩისიცი 314
ქილისა 461:31
ქინმათი 156:10,14
ქორდი 375:12,18; 446:13
ქოშტაური 386:1
ქოჩაქარი 376:8
ქრისტეს საფლავი 177:12;
178:13,14,24
ქსილისი 377:34
ქსნის საერისთავო 18; 461:22
ქუაბევანი 490:8

ქუეშეთი 111:37
ქურთა სოფ. 66; 193:7
ქურთისტანი 13; 131
ქცია 111:13

ღ

ღელი 67
ღევი 212, 213:18; 215:10
ღვერეთი სოფ. 98:3,4
ღოდოვინი 111:8
ღორისთავი 244:10; 245:6; 251:1;
252; 391:5,9,10
ღოუბანი//ღუეთუბანი 455:20,21;
456:7
ღუედრეთი//ღვედრეთი 250:16;
378:6
ღუევი 425:13,14
ღუინჭრობი 111:9
ღურაო//ღუარო 327:3,6; 427:12
ღუწე//ღეწე 250:17; 378:4

ყ

ყახანი 9
ყახინი 243
ყახინი, სოფ. 22
ყანლუჯა 461:37
ყარაბალი 7; 8; 9; 10; 12; 20; 115
ყარაია 87; 223:4
ყარაიაზი 373:10
ყარამანიის სანჯაყი 12
ყარაღაჯი 373:11; 442:38
ყარაჯა-არდაჰანი 12
ყვირალა 391:15,18,19
ყიზილბაშის ქვეყანა 225:3

ყიშლაღი 378:9
ყოშა 461:31
ყუდრო 362:12,19
ყუზანა (სოფ.) 141:13; 221:12; 223:6
ყუინჩილის ხევი 383:19
ყუმი 25

შ

შაბადინის რუ 393:1,6; 394
შადიკა 480:1
შადიქენდი 480:3,4; 481:7
შავი ზღვა 12
შავშეთი 99;
შამშადილო 9
შაშიანის მთავარანგელოზი
(ეკლ.) 404:18
შერთული 332:12
შიმშილანთ უბანი 457:14,17,29;
458:3,6,11
შინდარი//შინდარა 306:2,22; 369:20
შინდისი 486:42
შირაზი 9
შირაქი 347:11
შირვანი//შარვანი 24; 12; 20; 23;
24; 50; 115; 115:2; 116; 312
შირჩა 451:29
შიშთაფა 461:31
შიხობანი 362:12,19
შოშილეთი 111:14; 387:15
შუამთა 310; 310:9; 368
შუღავერი 362:12,20; 363:9; 451:17;
479:10; 480:3,5; 481:3

ბ

ჩეკური 317:11,14,17
 ჩერქეზეთი//ჩერქეზს 312
 ჩილდირი 12
 ჩიხნობანი 363:8,9
 ჩუმათელეთი 278:25
 ჩხიკეთა//ჩხიქუთა//ჩხიქთა 78:15;
 199:15; 471:22

ც

ციხედირი 316:6,8,9; 395:10
 ცოვრეთი//ცორვეთი 227:12;
 232:12,14,18; 261:11,13; 262:3,5,14,16;
 263; 391:12
 ცუცუბანი 197:8; 198
 ცხინვალი//კრცხილვანი//ქრცხინ-
 ვალი 66; 133:14; 178:10
 ცხირეთი 197:9; 377:23
 ცხორებაული 218:12

ძ

ძარი 66; 436:14; 437
 ძარწემი 66; 436:14
 ძეგვი//ძეგუ 176:7; 366:11; 396:1
 ძევერა 77:8; 78; 467
 ძველი დმანისი 490:8,9
 ძღვევიჯვარი 436:16; 437

წ

წაბლოვანა//წაბლოანა, სოფ. 98:6;
 237:9,11; 238
 წაგვისი 49:7,8; 187:65

წედისი//საწედისო//წედელნი
 343:9,11
 წერაქვი 233:3; დიდი წერაქვი
 232:19; 263 ზემო წერაქვი//წერაქვი
 254:11
 წერეთი//დიდი და პატარა წერე-
 თი 307
 წითელი ეკლესია 461:29
 წინანდალი 404:39
 წინარეხი 112:9; 118:10; 119; 377:28
 წინწყარო 457:30,31; 458:1
 წირამთულა 391:21,22
 წიფა 488:22
 წოდორეთი//წოდორელი 74;
 111:12,22; 318:10,11; 319:21; 358:10,13;
 359; 374:4; 387:15; 398:4,8,9
 წრისი 78:11,12
 წყნეთი 341:15

ჭ

ჭავჭავისი 377:33
 ჭალა 85
 ჭერემის წყალი 404:24
 ჭიაური 344:11; 446:9
 ჭივჭავი 383:19,23; ჭივჭავის წყალი
 391:18
 ჭრეში 370:26
 ჭურთისხევი 179:22

ხ

ხანდაკი 115:4;
 ხანდისი//ჯანდისი 250:15,16; 251;
 378:5
 ხანძორკეტი 51:7,9,10; 52; 52:2

ხანძორიკი//ხანძორისი//ხანძორიქი
154:1,6; 155; 376:9,10
ხატის მღთების//მღრთაების
ეკლესია 414:21,22
ხატისსოფელი 27; 493; 495
ხატის წყალი 112:11
ხახული 310; 310:8 ხახულის ღმრ-
თისმშობელი 360; 361:32
ხეთი 66; 193:8
ხვედურეთი//ჭუედურეთი 297:21
ხიდირბეგი სოფ. 158:11; 159
ხოდაშენი 404:32,39
ხოვლე 62; 70; 74; 143:11,12,15,16;
144:4; 247:13; 257
ხორბუვი 387:5
ხორი სოფ. 221:13; 223:6
ხორნაბუჯის ციხე 86; 442:19,20
ხოფისი//ხოპისი 260:15
ხოხმელი//ხოხმალი 135:22, 136;
191:10,14,18; 192:3
ხრამი მდ. 225:6; 341:11; 471:23
ხუზისტანი 8
ხუინი 24
ხუსულა 442:39

კ

კმელი კევი 491:13

ჯ

ჯაბა 370:20
ჯაგა 66; 489:7
ჯაგახეთი 13; 131; 285:11,19; 412:7,8
ჯალდამისი 244:17; 245
ჯანაანი//ჯანანი 326:12
ჯვარის ეკლესია 88; 430
ჯვრის მონასტერი (იერუსალიმი)
177:12; 178:14,24
ჯიგრაშენი 111:7; 387:16,17
ჯილიზა, სოფ. 108; 108:1; 109:5,6
ჯიმიტი 404:16
ჯილღი 461:32,33

ც

პორმუზი 8

ბაზოციონური წყაროები და ლიტერატურა:

1. აბაშიძე, 2017: აბაშიძე თ. ათი ქართულ-სპარსული საბუთი, ახლო აღმოსავლეთი და საქართველო, X, თბ., 2017.
2. აბაშიძე, 2018: აბაშიძე თ. მასალები ქართულ-სპარსული საბუთების შესასწავლად, ახლო აღმოსავლეთი და საქართველო, XI, თბ., 2018.
3. არკანჯელო ლამბერტი, 2020: არკანჯელო ლამბერტი, წმინდა კოლხეთი, იტალიურიდან თარგმნა გიორგი ცქიტიშვილმა, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა, განმარტებები და საძიებლები დაურთო დავით მერკვილაძემ, თბ., 2020.
4. ასათიანი, 1963: ლ. ცხოვრება აკაკი წერეთლისა, რჩეული ნაწერები, ტ. II, თბ., 1960.
5. ბაინდურაშვილი, 2019: ბაინდურაშვილი ხ. ირანის რელიგიური პოლიტიკა აღმოსავლეთ საქართველოს მიმართ და შიიტური ისლამი XVI-XVII საუკუნეების თბილისში, ქართული წყაროთმცოდნეობა, XXI თბ., 2019.
6. ბაქრაძე, 1963: ბაქრაძე ა. თუმანიშვილთა გენეალოგიის დადგენის ცდა (XV-XVII სს.), ხელნაწერთა ინსტიტუტის მოამბე, V, თბ., 1963.
7. ბერი ეგნატაშვილი, 1959: ბერი ეგნატაშვილი, ახალი ქართლის ცხოვრება, პირველი ტექსტი, კრ. ქართლის ცხოვრება II, ტექსტი დადგენილია ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით სიმონ ყაუხჩიშვილის მიერ, თბ., 1959.
8. ბერიძე: 1994: ბერიძე ვ. XVI-XVIII საუკუნეების ქართული საეკლესიო ხუროთმოძღვრება, თბ., 1994.
9. ბერძენიშვილი, 1940: ბერძენიშვილი ნ. დოკუმენტები საქართველოს სოციალური ისტორიიდან, თბ., 1940.
10. ბერძენიშვილი, 1962: ბერძენიშვილი ნიკო, ბერძენიშვილი მამისა, დოკუმენტები თბილისის ისტორიისათვის (XVI-XIX), წიგნი I, თბ., 1962.

11. ბერძენიშვილი, 1970: ბერძენიშვილი დ. სოფელ სიონის ისტორიიდან, *ძეგლის მეგობარი*, №21, თბ., 1970.
12. ბერძენიშვილი, 1981: ბერძენიშვილი დ. წერაქვისა და სიონის ეპიგრაფიკული ძეგლები“, *ქართული ენა და ლიტერატურა სკოლაში*, №3, თბ., 1981.
13. ბერძენიშვილი, 1985: ბერძენიშვილი დ. ნარკვევები საქართველოს ისტორიული გეოგრაფიიდან, თბ., 1985
14. ბერძენიშვილი, 2003: ბერძენიშვილი დ. „ხევი ბოლნისისა“, *დმანისი*, IV, თბ., 2003.
15. ბერძენიშვილი, 2005: ბერძენიშვილი დ. ნარკვევები, თბ., 2005.
16. ბერძენიშვილი, 2014: ბერძენიშვილი დ. ნარკვევები ქვემო ქართლის ისტორიული გეოგრაფიიდან, თბ., 2014.
17. ბოშიშვილი, 2012: ბოშიშვილი ალ. ქართული ფეოდალური საგვარეულოების ისტორიიდან, *სოლდაშვილები*, თბ., 2012.
18. გაბაშვილი, 1956: გაბაშვილი ვ. ქართული ფეოდალური წყობილება XVI-XVII საუკუნეებში, თბ., 1956.
19. გაბაშვილი, 1972: გაბაშვილი ვ. უნდილაანთ ფეოდალური სახლი XVI-XVII სს. ირანში, *კრ. მახლობელი აღმოსავლეთის ისტორიის საკითხები*, II, თბ., 1972.
20. გვრიტიშვილი, 1955: გვრიტიშვილი დ. ფეოდალური საქართველოს სოციალური ურთიერთობის ისტორიიდან, თბ., 1955.
21. გელაშვილი, 1993: გელაშვილი ნ. ერთხელ კიდევ როსტომ-ხანის ქართლში გამეფების საკითხისათვის, *მაცნე*, ისტორიის, ეთნოგრაფიისა და ხელოვნების ისტორიის სერია, 1993, №2.
22. გელაშვილი, 2008: გელაშვილი ნ. ქართველი მეფე-მთავრები და შაჰ სეფი I (1629-1642), *კრებული: ახლო აღმოსავლეთი და საქართველო*, V, თბ., 2008.
23. გელაშვილი, 2008: გელაშვილი ნ. რელიგიური ასპექტი როსტომ მეფის მმართველობაში (1633-1658), *კრ. ნოდარ შენგელია* 75, თბ., 2008.
24. გვასალია, 1986: გვასალია ჯ. აღმოსავლეთ საქართველოს ისტორიული გეოგრაფია (შიდა ქართლი IV-XVII სს.), *სადოქტორო დისერტაცია*, თბ., 1986.

25. გოგოლაძე, 2010/11: გოგოლაძე თ. კიდევ ერთხელ ნოდარ ციციშვილის გამოსვლისა და ქართლის ფეოდალთა შეთქმულების შესახებ, ისტორიისა და ეთნოლოგიის ინსტიტუტის შრომები, X-XI, თბ., 2010/11, 130-131.
26. გოგოლაძე, 2012: გოგოლაძე თ. აბაშიშვილთა ფეოდალური სახლის ისტორია XVI-XVIII საუკუნეებში, სადოქტორო ნაშრომი შესრულებულია დოქტორის ხარისხის მოსაპოვებლად, თბ., 2012.
27. გოგოლაძე, 2016/2017: გოგოლაძე თ. მასალები ქაიხოსრო ბარათაშვილ-აბაშიშვილის ფეოდალური ოჯახის ისტორიისათვის, ისტორიისა და ეთნოლოგიის ინსტიტუტის შრომები, თბ., 2016/2017.
28. გოგოლაძე, 2019: გოგოლაძე თ. XVII-XVIII საუკუნეების ქართულ-სპარსული ურთიერთობების ისტორიიდან (ქართული ეპიგრაფიკული მასალების მიხედვით), საისტორიო კრებული, ტ. 7, თბ., 2019.
29. გოგოლაძე 2019: გოგოლაძე თ. XVII-XVIII საუკუნეების ქართველი ვაჭრები სეფიანთა ირანში (ისპაჰანის სომხურ ნერსესის, მინასისა და სარქისის ეკლესიებში დაცული ქართული და ქართულ-სომხური საფლავის ქვების წარწერების მიხედვით), ეკონომიკა და ბიზნესი, 2019, №4.
30. დოკუმენტური წყაროები, 2019: დოკუმენტური წყაროები XVII საუკუნის I ნახევრის ქართლისა და კახეთის მეფეებს შესახებ, I, თბ., 2019.
31. დუნდუა: 1980: დუნდუა ნ. როსტომ მეფის ორენოვანი (ქართულ-სპარსული) ჰოქმები, მაცნე, №2, 1980.
32. დუნდუა: 1984: დუნდუა ნ. ქართულ-სპარსული (ორენოვანი) ისტორიული საბუთები (XVI-XVIII სს.), ტექსტი დაადგინა, თარგმანი, კომენტარი, ლექსიკონი და საძიებლები დაურთო ნუგზარ დუნდუამ, თბ. 1984.
33. დოლიძე, 1972: დოლიძე ი. ქართული სამართლის ძეგლები, ტექსტები გამოსცა, შენიშვნები და საძიებლები დაურთო ი. დოლიძემ, ტ. IV, თბ., 1972.
34. დოლიძე, 1977: დოლიძე ი. ქართული სამართლის ძეგლები, ტექსტები გამოსცა, შენიშვნები და საძიებლები დაურთო ი. დოლიძემ, ტ. VI, თბ., 1977.

35. დონ პიეტრო ავიტაბილე, 1977: დონ პიეტრო ავიტაბილე, ცნობები საქართველოზე (XVII ს.), შესავალი, თარგმანი და კომენტარები ბეჟან გიორგაძისა, თბ., 1977.
36. ენუქიძე, 1971: ენუქიძე თ. აღმოსავლეთ საქართველოს მდივანბეგთა ქრონოლოგიური რიგი, მრავალთავი, 1971.
37. ვათეიშვილი, 2014: ვათეიშვილი ჯ. საქართველო და ვეროპის ქვეყნები XIII-XIX, ტ. I. თბ., 2014.
38. ვახუშტი ბატონიშვილი, 1973: ვახუშტი ბატონიშვილი, აღწერა სამეფოსა საქართველოსა, ქართლის ცხოვრება, ტ. IV, ტექსტი დადგენილი ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით ს. ყაუხჩიშვილის მიერ, თბ., 1973.
39. თაყაიშვილი, 1899: თაყაიშვილი ე. საქართველოს სიძველენი ტ. I, ტფ., 1899.
40. თაყაიშვილი, 1909: თაყაიშვილი ე. საქართველოს სიძველენი ტ. II, ტფ., 1909.
41. თაყაიშვილი, 1910: თაყაიშვილი ე. საქართველოს სიძველენი, ტ. III, 1910.
42. თაყაიშვილი, 1991: თაყაიშვილი ექ. სომხით-საორბელოს ძეგლების წარწერები, თბ., 1991.
43. იბრაჰიმ ფეჩევი, 1964: იბრაჰიმ ფეჩევის ცნობები საქართველოსა და კვაკასიის შესახებ, ტექსტი ქართული თარგმანითურთ გამოსცა, შესავალი და შენიშვნები დაურთო სერგი ჯიქიამ, თბ., 1964.
44. ისქანდერ მუნში, 1969: ისქანდერ მუნშის ცნობები საქართველოს შესახებ, სპარსული ტექსტი ქართული თარგმანითა და შესავლითურთ გამოსცა ვლადიმერ ფუთურიძემ, თბ., 1969.
45. ისქანდერ მუნში, 1981: ისქანდერ მუნში, აბასის დამამშვენებელი ქვეყნის ისტორიის გაგრძელება, ცნობები საქართველოს შესახებ, სპარსულ ტექსტს გამოკვლევა, ქართული თარგმანი, შენიშვნები და საძიებლები დაურთო ნანა გელაშვილმა, თბ., 1981.
46. კაკაბაძე, 1913: კაკაბაძე ს. თმოგველთა გვარის ისტორიისათვის, ტფ., 1913.
47. კარბელაშვილი, 1913: კარბელაშვილი პ. ამილახვართა საგვარეულოს ისტორიული გუჯრები, ძველი საქართველო, ტ. II, ტფ., 1913.

48. კარმელიტების ქრონიკა, 1999: „კარმელიტების ქრონიკა“ საქართველოზე (XVII-XVIII სს.), თარგმნა ქ. პაველიაშვილმა, თბ., 1999.
49. კაციტაძე, 1962: კაციტაძე დ. XVI-XVII საუკუნეთა სპარსული დოკუმენტური წყაროები საქართველოს ისტორიისათვის, კრ. კავკასიურ-ახლო აღმოსავლური კრებული, II, თბ., 1962.
50. კაჭარავა, 2010: კაჭარავა ვ. აღავერდელ მღვდელმთავართა ქრონოლოგია (XVII საუკუნე), ანალები, №6, 2010.
51. მაკალათია, 1959: მაკალათია ს. თემის ხეობა, თბ., 1959.
52. მიჩიტაშვილი, 2016: მიჩიტაშვილი მ, საციციანოს ისტორია, წ. I, თბ., 2016.
53. მოჰამედ თაჰერი, 1954: ფუთურიძე ვ. მოჰამედ თაჰერის ცნობები საქართველოს შესახებ, მასალები საქართველოსა და კავკასიის ისტორიისათვის, თბ., 1954, ნაკვ. 30.
54. მუსხელიშვილი, 1938: მუსხელიშვილი ლ. ბოლნისი, აკად. ნ. მარის სახელობის ენის, ისტორიისა და მატერიალური კულტურის ინსტიტუტის მოამბე, ტ. III, ტფ., 1938.
55. მუსხელიშვილი, 1960: მუსხელიშვილი დ. ქვემო ქართლის ისტორიულ-გეოგრაფიული ექსპედიციის საველე სამუშაოთა (1956-1958 წწ.) შედეგები, საქართველოს ისტორიული გეოგრაფიის კრებული, ტ. I, თბ., 1960.
56. მუსხელიშვილი (რედ.), 2010: მუსხელიშვილი დ. საქართველოს ისტორია ტოპონიმიაში, I, თბ., 2010.
57. მუსხელიშვილი (რედ.), 2010: მუსხელიშვილი დ. საქართველოს ისტორია ტოპონიმიაში, II, თბ., 2010.
58. ნაკაშიძე, 1977: ნაკაშიძე ნ. წიწამურიდან ბახტრიონამდე, თბ., 1977.
59. ნინიძე, 2004: ნინიძე დ. ბაგრატიონთა სამეფო სახლის განშტოებათა ისტორია, თბ., 2004.
60. ოთხმეზური, 1999: ოთხმეზური გ. შიდა ქართლის მცირე სათავადოები (XV-XVII სს.), დისერტაცია ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორის სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად, თბ., 1999.
61. ოთხმეზური, 2003: ოთხმეზური გ. „ახალქალაქის წარწერები“, თსუ შრომები, ტ. 347, თბ., 2003.

62. ოთხმეზური, 2010: ოთხმეზური გ. სვეტიცხოველის ეპიგრაფიკა, კრ. სვეტიცხოველი, თბ., 2010.
63. ოთხმეზური, 2013: ოთხმეზური გ. ექვთიმე თაყაიშვილი და ქართული ეპიგრაფიკა, კრ. ექვთიმე თაყაიშვილი 150, თბ., 2013.
64. პაიჭაძე, 1965: პაიჭაძე გ. მასალები რუსეთ-საქართველოს ისტორიის ურთიერთობისთვის (1625-1653), საისტორიო მოამბე XIX-XX, 1965.
65. პირთა ანოტირებული ლექსიკონი, 1993: პირთა ანოტირებული ლექსიკონი, ტ. II, გამოსაცემად მოამზადეს დარეჯან კლდიაშვილმა და მზია სურგულაძემ, თბ., 1993.
66. პირთა ანოტირებული ლექსიკონი, 2007: პირთა ანოტირებული ლექსიკონი ტ. IV, გამოსაცემად მოამზადეს დარეჯან კლდიაშვილმა და მზია სურგულაძემ, თბ., 2007.
67. პირთა ანოტირებული ლექსიკონი, 2015: პირთა ანოტირებული ლექსიკონი, ტ. V, რედ. მ. სურგულაძე, თბ., 2015
68. ჟორდანიას, 1896: ჟორდანიას თ. ისტორიული საბუთები შიო მღვიმის მონასტრისა და „ქეგლი“ ვაჰხანის ქვაბთა, თბ., 1896.
69. ჟორდანიას, 1897: ქრონიკები და სხვა მასალა საქართველოს ისტორიისა და მწერლობისა შეკრებილი, ქრონოლოგიურად დაწყობილი და ახსნილი თედო ჟორდანიას მიერ, წ. II, ტფ., 1897.
70. ჟორდანიას, 1984: ჟორდანიას გ. თეიმურაზ მეფე და ძმანი უნდილაძენი, ჟურ. მნათობი, №5, 1984.
71. ჟორჟოლიანი, 1987: ჟორჟოლიანი გ. საქართველო XVII საუკუნის 30-50-იან წლებში, თბ., 1987.
72. სვანიძე, 1990: სვანიძე მ. საქართველო-ოსმალეთის ისტორიის ნარკვევები (XIV-XVIII სს.), თბ., 1990.
73. სოსელია, 1973: სოსელია თ. ნარკვევები ფეოდალური ხანის დასავლეთ საქართველოს სოციალ-პოლიტიკური ისტორიიდან, ტ. I, თბ., 1973.
74. სოსელია, 1981: სოსელია თ. ნარკვევები ფეოდალური ხანის დასავლეთ საქართველოს სოცლურ-პოლიტიკური ისტორიიდან, ტ. II, თბ., 1981.

75. სურგულაძე, 1952: სურგულაძე ივ. საქართველოს სახელმწიფოსა და სამართლის ისტორიისათვის, თბ., 1952.
76. სურგულაძე, 2017: სურგულაძე მ. ცენტრალური და ადგილობრივი სამოხელეო წყობა შუა საუკუნეების საქართველოში, თბ., 2017.
77. ფარსადან გორგიჯანიძე, 1925: ს. კაკაბაძე, ფარსადან გორგიჯანიძის ისტორია, საისტორიო მოამბე, წ. II, 1925.
78. ფარსადან გორგიჯანიძე, 1926: ს. კაკაბაძე, ფარსადან გორგიჯანიძის ისტორია, ტფ., 1926.
79. ფუთურიძე, 1955: ქართულ-სპარსული ისტორიული საბუთები, ტექსტი დაადგინა, თარგმანი და შენიშვნები დაურთო ვ. ფუთურიძემ, თბ., 1955.
80. ფუთურიძე, 1961: სპარსული ისტორიული საბუთები საქართველოს წიგნთსაცავებში, წ. I, ნაკ., I, თბ., 1961.
81. ქათიბ ჩელები, 1973: ალასანია გიული, საქართველოს ისტორიის ზოგიერთი საკითხი ქათიბ ჩელების ცნობათა შუქზე, მაცნე, 2, 1973.
82. ქართველიშვილი, 2020: ქართველიშვილი თ. სამცხე-საათაბაგო სეფიანური ირანისა და ქართლის მაჰმადიანი მეფეების (სვიმონ II, როსტომი) ინტერესთა ჯაჭვში (დოკუმენტური წყაროების მიხედვით). საერთაშორისო კონფერენცია „არქივთმცოდნეობა, წყაროთმცოდნეობა – ტენდენციები და გამოწვევები“ შრომები, თბ., 2020.
83. შაორშაძე, 2008: შაორშაძე მ. ნინოწმინდის საეპისკოპოსო, თბ. 2008.
84. შაორშაძე, 2017: შაორშაძე მ. ქართლის მთავარეპისკოპოსი ნიკოლოზი (ჩხეიძე) (XVII ს. 60-80-იანი წწ.), ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის, ჰუმანიტარულ-მეცნიერებათა ფაკულტეტის, საქართველოს ისტორიის ინსტიტუტის შრომებში, ტ. XII; თბ; 2017.
85. ჩიქოვანი, 1997: ჩიქოვანი ი. ჯავახიშვილების გენეალოგიური ტაბულა, „არტანუჯი“, №6, 1997.
86. ჩოჩიევი, 1957: ჩოჩიევი ვ. ირან-ოსმალეთის 1639 წლის ზავი და საქართველო, ნარკვევები მახლობელი აღმოსავლეთის ისტორიიდან, თბ., 1957.

87. ცხოვრება საქართველოდსა, 1980: ცხოვრება საქართველოდსა (პარიზის ქრონიკა), ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, შესავალი, შენიშვნები და საძიებლები დაურთო გიული ალანასიამ, თბ., 1980.
88. ხახანაშვილი, 1891: ხახანაშვილი აღ. გუჯრები, ქუთაისი, 1891.
89. ხუბუა, 1949: ხუბუა მ. საქართველოს მუზეუმის სპარსული ფირმანები და ჰოქმები, I, თბ., 1949.
90. ხუციშვილი, 2006: ხუციშვილი ნ. იერუსალიმის ჯვრის მონასტრის მიწათმფლობელობა საქართველოში, თბ., 2006.
91. ჯავახია, 2005: ჯავახია ბ. საქართველო და ქართველები დამოღვარაულის მოგზაურობის წიგნში, თბ. 2005.
92. ჯავახიშვილი, 1945: ჯავახიშვილი ივ. ძველი ქართული საისტორიო მწერლობა, თბ., 1945.
93. ჯავახიშვილი, 2009: ჯავახიშვილი ნ. თავად აფხაზთა საგვარეულოს ისტორიისათვის, ახალი და უახლესი ისტორიის საკითხები, №6, 2009.
94. ჯამბურია, 1955: ჯამბურია გ. ქართული ფეოდალური ურთიერთობის ისტორიიდან, თბ., 1955.
95. ჯამბურია, 1973: ჯამბურია გ. კომპრომისი ირანისა და ქართლის ურთიერთობაში. როსტომ-ხანი და თეიმურაზ მეფე, წგ.: საქართველოს ისტორიის ნარკვევები, თბ., 1973.
96. ჯანდიერი, 1971: ჯანდიერი, XVII საუკუნის აღმოსავლეთ საქართველოს ისტორიული ქრონოლოგიის საკითხისათვის (ეპისკოპოსთა ქრონოლოგიური რიგი), „მრავალთავი,“ ფილოლოგიურ-ისტორიული ძიებანი, I, თბ. 1971.
97. ჯოჯუა, 2005: ჯოჯუა თ. პირღებულის მონასტრის ლაპიდარული წარწერები, ნ. ბახტაძე, კ. ზენდერი, ნ. კუპრაშვილი, ლ. მირიანაშვილი, თ. ჯოჯუა, პირღებულის მონასტერი, 1989 და 2002-2003 წლების კომპლექსური სამეცნიერო ექსპედიციების შედეგები, თბ., 2005.
98. Иоселиани, 1850: Иоселиани П. Города, существующие и существовавшие в Грузии, Тб., 1850.
99. АКАК, 1866: Акты, собранные Кавказской археографической комиссией, I, Тф., 1866.

100. Акты, 1874: Акты, собранные Кавказской археографической комиссией, VI, ч. I, Тф., 1874.
101. Какабадзе, 1967: Какабадзе С.С. Грузинские документы Института народов Азии, Изд. Наука, Москва, 1967.
102. Brosset, 1851: Brosset M. Rapports sur un voyage archeologique dans la Georgie et dans l'Armenie execute en 1847-1848. VI rapports, St-Petersbourg, 1851.
103. Brosset, 1854: Brosset, M. Rapport sur les lettres numismatiques et archeologiques de M. Bartholomaei, relative a la Transcaucasie, St-Petersbourg, 1854
104. Baindurashvili, 2020: Baindurashvili Kh. Political, Social and Religious Aspects of Georgian-Persian Diplomats, Grani Vol. 23 No. 8, 2020.

სარჩევი

შესავალი.....	5
INTRODUCTION	28
საბუთის ტექსტებში გამოყენებული პირობითი ნიშნები	46
1 1633 წ. 23 მარტი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ბეჟან ამილახორისადმი	47
2 1633. 4 აპრილი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა პაპუნა ციციშვილისადმი	49
3 1633 წ. 15 აპრილი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ზურაბ ყაფარაშვილისადმი	51
4 1633 წ. 21 აპრილი. მამულის წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ზაალ ჯომარდიძისადმი.....	53
5 1633. 1 მაისი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ბეჟან ჩხეიძისადმი.....	54
6 1633 წ. 10 მაისი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ბეჟან ამილახორისადმი ზემო ქართლის სარდლობის შესახებ	55
7 1633 წ. ბრძანება როსტომ მეფისა ბეჟან ამილახორისათვის სასარდლოს წყალობის შესახებ	57
8 1633 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ჰასანბეგ ბარათაშვილისა და მისი ძმებისადმი	58
9 1633 წ. მამულის წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა დავით დავითიშვილისადმი.....	60
10 1633 წ. 21 ივლისი. პირობის წიგნი როსტომ მეფისა ბოქაულთუხუცეს დავით დავითიშვილისადმი	62
11 1633 წ. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა კავთისხვეველ იმედა ინაძისადმი	64
12 1633 წ. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა ქაიხოსრო მაჩაბლისადმი	65

13	1633 წ. როსტომ მეფის წყალობის სიგელი ქაიხოსრო ბარათაშვილისადმი	67
14	1633 წ. 25 დეკემბერი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ქაიხოსრო ბარათაშვილისადმი.....	70
15	1633 წ. ახალდაბის მოურავობის წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ფარემთუხუცესს პაატა ჯავახიშვილისადმი	72
16	1633. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა გიორგი ყორღანაშვილისადმი.....	75
17	1633 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ეჯიბა ყორღანაშვილისადმი.....	76
18	1633 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა როინ შალიკაშვილისადმი	77
19	1633. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა საამ საგინაშვილისადმი	78
20	[1633-1658] წწ. როსტომ მეფის წყალობის განახლების წიგნი მოქალაქე ვახტანგ თავაქალაშვილისადმი	79
21	[1633-1658]. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ყაფლან [ბარათაშვილისადმი]	80
22	[1633-1642 წწ.] ფიცის წიგნი როსტომ მეფისა იოთამ ამილახორისადმი	80
23	[1633-1658 წწ.] თარხნობის წიგნი როსტომ მეფისა ნასყიდა შეშაბერიძისადმი.....	81
24	[1633-1658 წწ.] ბრძანება როსტომ მეფისა მურვანის ყმების აყრის თაობაზე	82
25	[1633-1658 წწ.] ბრძანება როსტომ მეფისა ბოქაულთუხუცეს ედიშერისადმი.....	82
26	1634 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა იოთამ და ბეჟან ამილახვრებისადმი	83
27	[1633-1648 წწ]. სასამართლო გადაწყვეტილება სასისხლო დავაზე როინ ჯავახიშვილსა და გლურჯიძეებს შორის.....	86
28	[1633-1658 წწ.] წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა მდივანბეგ როინ ჯავახიშვილისადმი	87

29	[1634-1658 წწ.] როსტომ მეფის წყალობის წიგნი უცნობი [ბარათაშვილისადმი].....	87
30	[1633-1658 წწ.]. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა როშაქაშვილისა და იასაულ ხოხონასადმი	88
31	[1634-1636 წწ.] უვნებლობის ფიცის წიგნი როსტომ მეფისა ყაფლანბეგ ბარათაშვილისადმი.....	88
32	1634 წლის 8 აპრილი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა მეითარ [მანუჩარისადმი].....	89
33	1634. 22 მაისი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა მოლარეთუხუცეს შიოშისადმი.....	91
34	1634 წ. 17 ივნისი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა დავით ელიოზისძე-გედევანიშვილისადმი.....	93
35	1634. 27 ივნისი. თარხნობის წიგნი როსტომ მეფისა მერაბ ყორღანაშვილისადმი	94
36	1634 წ. 23 ოქტომბერი. სამამულო დავის გადაწყვეტილების წიგნი როსტომ მეფისა დავით და რამაზ დავითისშვილებისადმი	97
37	1634. სახელოს წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა დავით დავითიშვილისადმი	99
38	1634. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა გოსტაშაბ ბარათაშვილისადმი	100
39	1634 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ქაიხოსრო ბარათაშვილისადმი	102
40	1634 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ახალშენელ ბეჟან ასაშვილისადმი.....	103
41	1634 წ. როსტომ მეფის თარხნობის წიგნი კავთისხვეველ იმედა იმნაძისადმი	104
42	1634 წ. პირობის წიგნი როსტომ მეფისა კოსტანდილე და ელიზბარ დავითისშვილებისადმი.....	105
43	1634 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა დავით დავითიშვილისადმი	106
44	1635 წ. 14 ივნისი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა თაყა თუმანიშვილისადმი	107

45	1635 წ. 10 სექტემბერი. წყალობის წიგნი მეფისა პაატა და მერაბ ყორღანაშვილ-იარალაშვილებისადმი	110
46	1635. 2 დეკემბერი. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა ლეონ თურქისტანიშვილისადმი	114
47	1635 წ. 2 დეკემბერი. სოფლის წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა შირვანის ბეგლარბეგ ფარუხანასადმი	115
48	1635 წ. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა დოღმაზა გოგიბაშვილისადმი	116
49	1635. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა პაატა გლურჯიძისადმი	117
50	1635. შეწირულების წიგნი როსტომ მეფისა სიონის ღმრთისმშობლის ეკლესიისადმი	118
51	1635 წ. მამულის წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა გიორგი სააკაძისადმი	119
52	1635 წ. ვენახის წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ნასყიდა და არუნა არუნაშვილებისადმი	120
53	1635 წ. მოურაობის წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა დავით დავითიშვილისადმი	121
54	[1635] ირანის შაჰთან შუამდგომლობის წიგნი როსტომ მეფისა თეიმურაზ მეფისა და ხვარაშან დედოფლისადმი	122
55	1636 წ. 2 იანვარი. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა ქაიხოსრო ავალიშვილისადმი	124
56	1636 წ. 2 ივლისი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა სეფედავლე წერეთელაშვილისადმი	126
57	1636 წ. 3 აგვისტო. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა დვალეთელ ხუცია ჩანთაძისა და გიორგი თეგაძისადმი	127
58	1636 წ. 25 აგვისტო. მამულის წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა პაპუნა გომტაშაბიშვილ-ბარათაშვილისადმი	129
59	1636 წ. 4 სექტემბერი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ბაინდურ დალალისშვილისადმი	131
60	1636 წ. 24 სექტემბერი. თარხნობის წიგნი როსტომ მეფისა გორელ მეკარვე ზურაბ გიორგიშვილისადმი	132

61	1636 წ. 12 დეკემბერი. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა ასლამაზ იაგულაშვილისადმი.....	134
62	1636 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა მდივანბეგ ყაფლან ბარათაშვილისადმი	136
63	1636 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა დონმაზა გოგიბაშვილისადმი	139
64	1636 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა იოთამ ამილახორისადმი	139
65	1636 წ. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა შარუა შარუაშვილისადმი	140
66	1636 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ზურაბ ყაფარაშვილისადმი	141
67	1636 წ. ხოვლისა და აბანოს თარხნობის წიგნი როსტომ მეფისა ბოქაულთუხუცეს როინ ჯავახიშვილისადმი.....	143
68	1636 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა შიომ ხმალაძისადმი	145
69	1636 წ. ყმა-მამულის წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა [სიაუმ] სოლაღაშვილისადმი.....	147
70	1637 წ. 14 იანვარი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა სიაუმ სოლოღაშვილისადმი.....	148
71	1637 წ. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა ელიზბარ სოლოღაშვილისადმი	149
72	1637 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა იასე ქსნის ერისთავისადმი	151
73	1637 წ. სითარხნის წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა დიღმელ დეკანოზ ათანელისადმი	152
74	1637 წ. 27 მარტი. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა ნასრ თუმანიშვილის შვილებისადმი	154
75	1637 წ. პირობის წიგნი როსტომ მეფისა ელიზბარ დავითიშვილისადმი.....	155
76	1637 წ. მამულის წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ელიზბარ დავითისშვილისადმი	156

77	1637 წ. ყმისა და მამულის წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ზაქარია ავალიშვილისადმი	157
78.	1637 წ. სოფლების თარხნობის წიგნი როსტომ მეფისა ვახტანგ მუხრანის ბატონიშვილისადმი.....	159
79	1637. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა პაპუნა ბერძნიშვილისადმი	163
80	1637 წ. მამულის წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ზაქარია მაცაშვილისადმი.....	164
81	[1637 წ. ახლო]. მფარველობის პირობის წიგნი, ბოძებული როსტომ მეფის მიერ თამარ ბატონიშვილისა და მისი შვილის, იოთამ ამილახორისათვის.....	166
82	1638 წ. 2 ივლისი. სახელოს წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა მანუჩარ თუმანიშვილისადმი.....	168
83	1638 წ. 28 აგვისტო. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ბეჟან საგინაშვილისადმი	171
84	1638 წ. 11 ოქტომბერი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ლევან მაჩაბლისადმი	174
85	1639 წლის 28 აგვისტო. სვიმონ მეფის წყალობის წიგნი ქალაქის მოურავ და მერიქიფეთუხუცესს, მანუჩარისადმი	174
86	1639. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა დეკანოზ [იასე] ზუმბულიძისადმი.....	175
87	1639 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ფალავანხოსრო ბარათაშვილისადმი	176
88	1639 წ. შეწირულების წიგნი როსტომ მეფისა იერუსალიმის ჯვრის მონასტრისა და ქრისტეს საფლავისადმი	177
89	1639 წ. 24 აგვისტო. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა იოთამ კორინთელისადმი	179
90	1639 წ. ქალაქის საბაჟო გადასახადის წიგნი (ყანუნლამა) როსტომ მეფისა	180
91	1640 წ. 23 აპრილი. წყალობის წიგნი დედოფალ მარიამისა ზენბად ლარაძის ქვრივისადმი	184
92	1640 წ. 21 ივნისი. სასისხლო დავის გარიგების წიგნი როსტომ მეფისა სახლთუხუცეს მანუჩარ და პაპუნა [ციციშვილებისადმი]..	185

93	1640. 24 ივლისი. თარხნობის წიგნი როსტომ მეფისა ალიხანა იაგულაშვილისადმი	191
94	1640. 8 დეკემბერი. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა დავით ფავნელიშვილისადმი.....	192
95.	1640 წ. სითარხნის წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ტერ-გრიგოლასადმი.....	194
96	1640 წ. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა პაპუნა თურქისტანიშვილისადმი	195
97	1640 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ამოან თუხარელისადმი	197
98	1640 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა პაპუნა თურქისტანიშვილისადმი	199
99	1640 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ლარაძეებისადმი.....	200
100	1641. 4 თებერვალი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ხორეშან ბატონიშვილისადმი	202
101	1641. თებერვალი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ხორეშან ბატონიშვილისადმი.....	203
102	1641 წ. 24 თებერვალი. წყალობის განახლების წიგნი მეფე როსტომისა [როინ ჯავახიშვილისადმი]	204
103	1641 წ. 23 მარტი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა პაპუნა ბარათაშვილ-გოსტაშაბიშვილისადმი.....	205
104	1641 წ. 17 აპრილი. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა გიორგი შანშიაშვილისადმი.	206
105	1641 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ქალაქის მამასახლისის შვილ ასლამაზისადმი.....	208
106	1641 წ. 10 აგვისტო. თარხნობის წიგნი როსტომ მეფისა ბეჟან თულაშვილისადმი	210
107	1641 წ. 24 აგვისტო. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ბეჟან თულაშვილისადმი	213
108	1641 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა გიორგი გორგიჯანაშვილისადმი	215
109	1641. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა ენალა მირიმანაშვილისადმი.....	216

110	1641 წ. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა [დიღმის] წმ. გიორგის დეკანოზ ათანელისადმი	217
111	1641 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ალიხანა ქოქილასვილისადმი	219
112	1641. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა ზურაბის ძმისწულ ყაფარასა და მისი ძმებისადმი	221
113	1642 წ. 8 იანვარი. თარხნობის წიგნი როინ ჯავახიშვილისა აბანოელ ნასყიდასადმი	223
114	1642. 16 იანვარი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა გურგენ ყორღანაშვილისადმი	224
115	1642 წ. 15 თებერვალი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ფაფალა გოგორიშვილისადმი	226
116	1642. 4 მარტი. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა პაპუნა ბათიაშვილისადმი	226
117	1642 წ. თარხნობის წიგნი როსტომ მეფისა შიომღვიმის მონასტრისადმი	228
118	1642. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა დავით ფავნელიშვილისადმი	228
119	1642. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა ხოსრო ნარიმანიშვილისადმი	230
120	1642. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა გერმანოზ ბარათაშვილისადმი	231
121	1642 წ. ყმა-მამულის წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ბეჟან თულაშვილისადმი	233
122	[1642]. ბრძანება როსტომ მეფისა დირბელებისადმი	236
123	1642 წ. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა კონსტანტილე დავითიშვილისადმი	237
124	1642 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ქაიხოსრო ბარათაშვილისადმი	238
125	1642 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ხოსია ბარათაშვილისადმი	240

126	[1642]. წერილი როსტომ მეფისა მდივანბეგ როინ-ბეგისადმი იესე ერისთავის გადაცვალებისა და მისი საქონლის მოვლის შესახებ.	242
127	1643 წ. 12 მარტი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა თამაზ ბარათაშვილისადმი	243
128	1643 წ. ყმა-მამულის თარხნობის წიგნი როსტომ მეფისა ოთარ ტატიშვილისადმი	245
129	1643 წ. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა პაატა ჯავახიშვილისადმი	247
130	1643 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა მოურავისშვილ თარხან იორამისადმი	249
131	1643 წ. მამულის წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა გოდერძი და შერმაზანა სააკაძის შვილებისადმი.....	251
132	1643 წელი. წყალობის წიგნი მეფე როსტომისა მოლარეთუხუცეს შიომ ხმალაძისადმი.....	252
133	1643 წელი. მეფე როსტომის წყალობის წიგნი დოლმაზ გოგიბაშვილისადმი	254
134	1643 წ. 22 თებერვალი. მეფე როსტომის წყალობის წიგნი ფარსადან ბარათაშვილისადმი	255
137	1643 წ. 24 აგვისტო. მეფე როსტომის წყალობის განახლების წიგნი გერმანოზ ბარათაშვილისადმი	261
138	[1643 წ. ახლო]. ფიცის წიგნი დათუნა და ქიტოა მთიულისშვილებისა თარხან იორამ მოურავისშვილისადმი	263
139	1644 წ. 7 ივნისი. წყალობის წიგნი მეფე როსტომისა ჩინელ და შოშიტა რიკაძეებისადმი	264
140	1644 წ. როსტომ მეფის წყალობის განახლების წიგნი ქუაბულ მაჩაბლისადმი	265
141	1644 წ. შეწირულების წიგნი როსტომ მეფისა სადგერის ნმინდა გიორგის ეკლესიისადმი	267
142	1644 წ. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა უცნობი პირისადმი	268
143	1644 წ. თარხნობის წიგნი როსტომ მეფისა გიორგი შამბულიძისადმი	269

144	1645 წ. 25 თებერვალი. როსტომ მეფის შეწირულების წიგნი სვეტიცხოვლისადმი	271
145	1645 წ. შეწირულების განახლების წიგნი როსტომ მეფისა ნიტრიის მონასტრისადმი.....	277
146	1645 წ. შეწირულების წიგნი როსტომ მეფისა სვეტიცხოვლისადმი	280
147	1645 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ბოქაულთუხუცეს ელიზბარ დავითისშვილისადმი	281
148	1645 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა იასონ დოლენჯიშვილისადმი	282
149	[1645-1652 წწ.] პირობის წიგნი როსტომ მეფისა სარდალ პაპუნა ციციშვილისადმი	284
150	1646 წ. 10 თებერვალი. სახელოს წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა სუფრაჩ ბაინდურ ტერტერაშვილისადმი.....	285
151	1646 წ. 3 აპრილი. თარხნობის წიგნი როსტომ მეფისა ყაფიჩიბაშ დონმაზა გოგიბასშვილისადმი.....	286
152	1646 წ. 7 ივნისი. შეწირულების წიგნი როსტომ მეფისა სვეტიცხოვლისადმი.....	287
153	1646 წ. 21 აგვისტო. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა გივი ზევდგინიძისადმი	288
154	1646 წ. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა იოთამანა არეშისშვილისადმი	290
155	1646 წ. ყმა-მამულის დამტკიცების წიგნი როსტომ მეფისა ლეონ თურქისტანიშვილისადმი	291
156	1646 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ამოან თუხარელისადმი	292
157	1646 წ. სასამართლო განჩინება შიოშ სოლოლაშვილის შვილ დათუნასა და მისი განაყოფების სამამულო დავაზე	294
158	1646 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა მოურავ ყარჩილასადმი.....	295
159	1647 წ. 8 მაისი. თარხნობის წიგნი როსტომ მეფისა დიღმელი პაპუნა თბილელაშვილისადმი	297

160	1647 წ. 20 ივლისი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა სულხან ფარყუზათაშვილისადმი	298
161	1647 წ. 5 სექტემბერი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ლევან თურქისტანიშვილისადმი	300
162	1647 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა მისი დისწულის - ასანბეგ [ბარათაშვილისადმი]	301
163	1647 წ. 15 ნოემბერი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა გორელ გიორგი გორგიჯანასშვილისადმი	303
164	1647 წ. სახელოს წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ასლამაზ ჩაჩიკაშვილისადმი	304
165	1647 წ. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა იოთამიშვილებისადმი.....	305
166	1648 წ. 10 თებერვალი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ზაალ წერეთლისადმი.....	305
167	1648 წ. 12 მაისი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა თაყა თუმანიშვილისადმი	308
168	1648 წ. 25 მაისი. თარხნობის წიგნი მეფე როსტომისა შუამთის ხახულის ღმრთისმშობლის ხატისადმი.....	310
169	1648 წ. 1 დეკემბერი. თარხნობის წიგნი როსტომ მეფისა ნილკნის საყდრისადმი	311
170	1648 წ. შეწირულების განახლების წიგნი როსტომ მეფისა სვეტიცხოვლისადმი.....	311
171	1648 წ. ბრძანება როსტომ მეფისა გაბრიელ ელიოზისძესა და თურმანს შორის სამამულო დავის შესახებ	315
172	1648 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა გურგენ გარაყანიძისადმი	315
173	1648 წ. მამულის წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ჭიაურთ მოურავ შანშე ჩოლაყასშვილისადმი.....	316
174	1648 წ. ყმა-მამულის წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა პაპუნა სულხანაშვილისადმი	318
175	1648 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა სეფიყული-ბეგისადმი	319

176	1648. წ. ახლო. გარიგების წიგნი როსტომ მეფისა და კათალიკოს-პატრიარქ ქრისტეფორესი ციციშვილებისადმი.....	320
177	[1648-1656 წწ.] პირობის წიგნი როსტომ მეფისა მერაბ [ჯორჯაძისადმი].....	321
178	[1648-1656 წწ.] ფიცის წიგნი როსტომ მეფისა ლუარსაბ მაყაშვილისა და მისი ძმის როსებისადმი.....	322
179	1648 წ. ფიცისა დაპირობის წიგნი როსტომ მეფისა ელიზბარ სოლალაშვილისადმი	323
180	1648 წ. 25 ნოემბერი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა დავით აგათოშვილისადმი	326
181	[1648-1656 წწ.] შეწირულების წიგნი როსტომ მეფისა მცხეთის სვეტიცხოვლისადმი.....	327
182	1649 წ. 27 თებერვალი. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა გიორგი ბარათაშვილისადმი	327
183	1649 წ. 21 მარტი. სითარხნის წიგნი როსტომ მეფისა თუმანიანთ მამუკაშვილებისადმი	328
184	1649 წ. 10 სექტემბერი. თარხნობის წიგნი როსტომ მეფისა ყაფარ ყაფარაშვილისადმი.....	331
185	1649 წ. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა ზურაბ ლარაძისადმი.....	331
186	1649 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა გიორგი ცალქალამნიძისადმი	332
187	1649 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ბარამყულისადმი	333
188	1649 წ. ყმების წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა როსტომა ხითარასშვილისადმი	333
189	1650 წ. 15 აპრილი. შეწირულების წიგნი როსტომ მეფისა სიონის ღმრთისმშობლისადმი.....	334
190	1650 წ. წიგნი როსტომ მეფისა თბილისის სიონის გუმბათის განახლების შესახებ.....	337
191	1650 წ. მოურავობის წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ზაალ ზუმბულიძისადმი.....	337
192	1650 წ. თარხნობის წიგნი როსტომ მეფისა სოფელ დირბისადმი	339

193	1650 წ. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა ასლამაზა ჩაჩიკაშვილისადმი.....	340
194	1650 წ. როსტომ მეფის განჩინება ზაალ თაზიშვილისა და პაპუნა ციციშვილის სადავო საქმეზე.....	342
195	1650 წ. გარიგების წიგნი როსტომ მეფისა ატენელ ზაქარია ამბრისშვილისა და წედელების სამამულე დავაზე.....	343
196	1650 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ჭიაურის მოურავ შანშე ჩოლაყაშვილისადმი.....	344
197	1650 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ხოსროსადმი	345
198	1651 წ. 29 მაისი. განჩინება ქრისტეფორე კათოლიკოსისა თვალელთა და ნინოწმიდელთა სასაზღვრო დავაზე	346
199	1651 წ. 10 ივნისი. თარხნობის წიგნი როსტომ მეფისა ყაფიჩ პაპია გოგიბაშვილისადმი	347
200	1651 წ. 22 ივლისი. სითარხნის წიგნი როსტომ მეფისა ოხიყორჩ ელიზბარ სოლალაშვილისადმი.....	349
201	1651. 30 აგვისტო. განჩინება როსტომ მეფისა ყაფლან ბარათაშვილისა და მისი განაყოფების - იოთამიშვილების დავის შესახებ.....	351
202	1651 წ. ყმა-მამულის წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ავალ ავალიშვილისადმი	352
203	1651 წ. საგარეჯოს შემოსავლის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა სვეტიცხოვლისადმი.....	353
204	1651 წ. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა რობიტა მამაცაშვილისადმი.....	354
205	1651 წ. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა პაპუნა ფავლენიშვილისადმი	355
206	1651 წ. თარხნობის წიგნი როსტომ მეფისა ბერუა ჯაბჯაურისადმი.....	356
207	1651 წ. მამულის წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა ფარემთუხუცეს პაატა ჯავახიშვილისადმი	357
208	1651 წ. თარხნობის წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ზაქარია რუსთველისა და წმ. სამების საყდრის ყმებისადმი.....	360

209	1651 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა მესტუმრე დონდარა ეჯიბისშვილისადმი	361
210	[1651 წ.] წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა დონდარ ეჯიბისშვილისადმი	364
211	1651. განჩინება როსტომ მეფისა რამაზ და ქაიხოსრო დეკანოზისშვილების გაყრის შესახებ	366
212	1651 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ამაზ ალავერდელ არსენ ავალიშვილისადმი	367
213	[1651-1656წწ.]. სასამართლო განჩინება სახლთუხუცეს ყაფლან ბარათაშვილსა და მეჯინიბეთხუცეს პაატას დავაზე	369
214	1652 წ. 3 იანვარი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ყაფლან ბარათაშვილისადმი	371
215	1652 წ. 12 აგვისტო. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ბაზიერთუხუცეს ბაირამ ყულისადმი	372
216	1652 წ. წყალობის წიგნი მეფე როსტომისა მკერვალ პაპუნა სულხანაშვილისადმი	373
217	1652 წ. როსტომ მეფის წყალობის წიგნი სვეტიცხოვლის სარდალ გაბრიელ გედეონისშვილისადმი	374
218	1652 წ. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა ბეჟან ნასრიასშვილისადმი	375
219	1652 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა იორამ სააკაძისადმი	377
220	1652 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა სალაროს მუშრიბ ფირალისადმი	380
221	1652 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა პაპუნა არეშიშვილისადმი	382
222	1652 წ. როსტომ მეფის განჩინება გივი და სვიმონ ზევდგინიძეებს შორის სასისხლო დავის შესახებ	384
223	1652. წყალობის წიგნი [როსტომ მეფისა] [ყორღანაშვილებისადმი]	386
224	1652 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა თამაზ ბარათაშვილისადმი	387

225	1652 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა პაპია შანშიაშვილისადმი	388
226	1653 წ. 4 თებერვალი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა გორელ გიორგი გორგიჯანასშვილისადმი	389
227	1653 წ. 10 ივლისი. სასაზღვრო დავის გარიგების წიგნი გუდარეხელთა და ღორისთაველთა შორის.....	390
228	1653 წ. 25 ნოემბერი. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა პაპია შანშიაშვილისადმი	392
229	1653 წ. 6 დეკემბერი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ალი ალასადმი	393
230	1653 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ახელ ბარათაშვილისადმი	394
231	1653 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა რამაზ ზუმბულიძისადმი.....	395
232	1653 წ. მამულის წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ყულ ყარჩილასადმი	396
233	1653 წ. მამულის წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა როინ ჯავახიშვილისადმი.....	397
234	1653 წ. მამულის წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა დავითის ქვრივ ელენესადმი	399
235	1653 წ. მეფე როსტომის წყალობის წიგნი გორელ გიორგი გორგიჯანასშვილისადმი	402
236	1654 წ. 2 იანვარი. ფიცის წიგნი ქრისტეფორე კათალიკოსისა კახეთის თავადებისადმი	403
237	1654 წ. 28 მაისი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა იორამ სააკაძისადმი	405
238	1654 წ. 15 ივლისი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ბიძინა სოლაღაშვილისადმი	407
239	1654 წ. 23 სექტემბერი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ლუარსაბ მაყაშვილისადმი	409
240	1654 წ. 4 ნოემბერი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა პაპუნა გოსტამაბიშვილისადმი	411

241	1654 წ. 20 ნოემბერი. შეწირულების წიგნი როსტომ მეფისა სვეტიცხოვლისადმი.....	411
242	1654. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა გურგენ ყორღანაშვილისადმი.....	412
243	1654. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ხოჯა ბეჰბუთასადმი	414
244	1654 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა პაატა ჯავახიშვილისადმი.....	416
245	1654 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ოხიაყორჩ ელიზბარ სოლაღაშვილისადმი	417
246	1654 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ყაიხულასადმი.....	419
247	1654 წ. მეფე როსტომის წყალობის წიგნი მერაბ [ჯორჯაძისადმი]	421
248	1655 წ 3 იანვარი. განჩინება როსტომ მეფისა გიორგი ჯორჯაძისა და ენდრონიკაშვილების სადავო საქმეზე	422
249	1655 წ. 7 აგვისტო. ოქონის სანინამძღვროს წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ურბნელ ზაქარია ბარათაშვილისადმი	423
250	1655 წ. 2 ოქტომბერი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა თულაშვილებისადმი	424
251	1655 წ. წყალობის წიგნი მეფე როსტომისა დავით სოლაღაშვილისადმი	426
252	1655 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა გივი გურამიშვილისადმი	427
253	1655. თარხნობის წიგნი როსტომ მეფისა ასლამაზ ჩაჩიკაშვილისადმი.....	428
254	1655. წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა სამწევრელებისადმი	430
253	1655 წ. შეწირულების განახლების წიგნი როსტომ მეფისა ბოდბის წმიდა ნინოს ეკლესიისადმი.....	431
254	1656 წ. 3 იანვარი. წყალობის წიგნი მეფე როსტომისა ბერუკა თურქესტანიშვილისადმი	432
255	1656 წ. 24 მარტი. ბრძანება როსტომ მეფისა მოლარეთუხუცეს ფემანგისა და არდაშელისადმი ჩერქეზელთა და გარეჯელთა სასაზღვრო დავის შესახებ.....	433

256	1656. 2 აპრილი. განჩინება ჩერქეზელთა და გარეჯელთა სასაზღვრო დავაზე.....	434
257	1656. 1 მაისი. როსტომ მეფის განჩინება ანდერმან [ჩოლოყაშვილისა] და კახელების სადავო საქმეზე.....	435
258	1656 წ. 1 აგვისტო. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა თამაზ მაჩაბლისადმი	436
259	1656 წლის 15 დეკემბერი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა მანდენაანთ როსტევანისადმი	438
260	1656 წ. სახელოს წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა გივი ამილახორისადმი	440
261	1656 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა როინ ჯავახიშვილისადმი	441
262	1656 წ. სასაზღვრო გარიგების წიგნი როსტომ მეფისა ერთობილთ სამწევრელთადმი	443
263	1656 წ. შეწირულების განახლების წიგნი მეფე როსტომისა სვეტიცხოვლისადმი.....	444
264	1656 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ჭიაურთ მოურავ შანშესადმი	446
265	1656 წ. წყალობის წიგნი მეფე როსტომისა ზურაბ თუმანიშვილისადმი	447
266	1656 წ. გათარხნების წიგნი მეფე როსტომისა ოროზმანელი გლეხებისადმი	448
267	1657 წ. 5 იანვარი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ნარიმანისშვილებისადმი	449
268	1657 წ. 15 იანვარი. წყალობის წიგნი, მიცემული ეჩმიანინისათვის	450
269	1657 წ. 1 მარტი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა მანუჩარ თუმანიშვილისადმი	452
270	1657 წ. 13 მაისი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ელიზბარ სოლალაშვილისადმი	454
271	1657. 24 ივლისი. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა ყორღანაშვილებისადმი	457

272	1657. 12 სექტემბერი. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა გიორგი ბარათაშვილ-იოთამისშვილისადმი.....	458
273	1657 წ. პირობის წიგნი მეფე როსტომისა როსებ მაცაშვილისადმი	460
274	1657 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ყაფლან ბარათაშვილისადმი	460
275	1657 წ. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა გრიგოლ ჭრაკავერაშვილისადმი	462
276	1657 წ. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა თავისი სასაფლაოს აზნაურიშვილის თანია გაბრიელისშვილისადმი.....	463
277	1657 წ. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა მურვან რუსაშვილისადმი.....	464
278	1658 წ. 10 იანვარი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა როჭიკა შალიკაშვილისადმი	466
280	1658 წ. 21 აპრილი. განჩინება როსტომ მეფისა რობამ მამაცაშვილისა და ციციშვილის დავის შესახებ.....	469
281	1658 წ. 13 ივლისი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა მესტუმრე იოვანე აფხაზისადმი	470
282	1658 წ. 24 აგვისტო. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა მეღვინეთუხუცეს ბიძინა სოლალაშვილისადმი	472
283	1658წ. 1 სექტემბერი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ელიზბარ და სხვა სოლალაშვილებისადმი.....	473
284	1658 წ. 12 სექტემბერი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა თაყა თუმანიშვილისადმი	475
285	16[5]8 წ. 1 ოქტომბერი. გარიგების წიგნი როსტომ მეფისა პაპუნა და ქაიხოსრო ბარათაშვილებისადმი	478
286	1658 წ. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა თამაზ წოვანშაშვილისადმი.....	479
287	1658 წ. წყალობის განახლების წიგნი როსტომ მეფისა ყაფლან ბარათაშვილისადმი	481
288	1658 წ. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ყილიჯიყორჩი პაპუნა ბარათაშვილისადმი	483

289	1658 წ. შენირულების წიგნი როსტომ მეფისა სვეტიცხოვლისადმი	484
290	[1658 წ.] შენირულობის წიგნი მთავარპისკოპოს ნიკოლოზ ჩხეიძისა ნიტრიის ღმრთისმშობლისადმი	487
291	1633-1658 წწ. მეფე როსტომის ბრძანება მოხელეებისადმი ოსეთიდან აყრილი და ჯავის ზემოთ დასახლებული ოსებისათვის ხელუხლებლობის შესახებ.....	489

დანართი

292	1627 წ. 4 თებერვალი. წყალობის წიგნი სვიმონ მეფისა ყაფლან ბარათაშვილისადმი	490
293	1648 წ. 10 თებერვალი. წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ამოან თუხარელისადმი	491

XVII საუკუნის I ნახევრის ქართლისა და კახეთის მეფეების

შესახებ არსებული ეპიგრაფიკული მასალა	492
1. სიონის ეკლესია (მარნეულის მუნიციპალიტეტი)	492
2. ხატისსოფელი (ბოლნისის მუნიციპალიტეტი).....	493
3. გორულის ღმრთისმშობლის სახელობის ეკლესია (მარნეულის მუნიციპალიტეტი)	497
4. ახალქალაქის ეკლესია (კასპის მუნიციპალიტეტი)	498
5. სვეტიცხოვლის ეკლესიიდან (მცხეთის მუნიციპალიტეტი)	500
6. იტრიის მონასტერი.....	501
შემოკლებები.....	502
საბუთების ინდექსთა საძიებელი.....	503
პირთა საძიებელი	509
გეოგრაფიული საძიებელი	553
გამოყენებული წყაროები და ლიტერატურა	566